

214. SVERIGE UNDER DEN NYASTE TIDEN. 1809-1875. - ÖFVERBLICK AF DET TIDENS SVENSKA RIKET.

SVERIGE HISTORIA UNDER DEN NYASTE TIDEN,

FRÅN ÅR 1809 TILL ÅR 1875.

AF TEOFRON SÄVE. ----- MED 287 AFBILDNINGAR.

STOCKHOLM, AKTIEBOLAGET HIERTAS BOKFÖRLAG. 1880.

STOCKHOLM, IVAR HÆGGSTRÖMS BOKTRYCKERI. 1880.

Förord till den elektroniska utgåvan

Verket, som utgör del 6 av serien *Sveriges historia från äldsta tid till våra dagar*, tillhör The Harvard Library. Det har scannats av Google Books och anpassades och OCR-tolkades för Projekt Runeberg i juni 2015 av Bert H.

På s. 261-469 finns ett [a href="/stsh6/0269.html"](/stsh6/0269.html) omfattande register till verkets alla delar.

Använda källor till sjette delen af Sveriges historia.

[Adlersparre, G.], Handlingar rörande Sveriges äldre, nyare och nyaste historia samt historiska personer utgifna af ett sällskap. D. 1—9(1830—33).

Delagardiska archivet, eller handlingar ur grefl. dela* gardiska bibliotheket p& Löberöd. Utglfvet af P. Yieselgren. D. 1—20 (1831—1843).

Biksståndens protokoll vid riksdagarne 1809—1863.

Engeström, L. von. Minnen och anteckningar. Utgifna efter handskrifter och samlingar, tillhöriga grefve L. S. von Engeström och svenska riksbi-blioteket, af E. Tegnér. 1, 2 (1876).

Mörner, C. O., Kort berättelse om nrspnngtet till thronföljarevalet i Örebro år 1810 (1884).

Lagerbjelke, G., Notice biographique sur la car-rlére politique du comte Gustave Lagerbjelke (1867).

Adlersparre, C. A., 1809 års revolution och dess män. 1, 2 (1849).

Adlersparre, C. A., 1809 och 1810. 1, 2, 3 (1830).

A m n é u s, A. J., Om kronprinsen Oarl Augusts dödssätt. (I Upsala universitets årsskrift. 1866).

[Lindeberg, A.], Bidrag till Sveriges historia efter den 5 november 1810. D. 1, andra uppl. (1839), d. 2 (1839).

Vallmark, P. A., Historisk-statistisk återblick på Sveriges yttre och inre förhållanden under de sist* förflutna tretti åren med särskildt afseende på hvad derom förekommer i den bekanta skriften: Bidrag till Sveriges historia ifrån den 3 november 1810. 2 uppl. (1843).

Schinkel, B. von, Minnen ur Sveriges nyare historia, samlade af B. von Schinkel. D. 4—8 förf. och utg. af C. V. Bergman (1834—1836), d. 9 förf. och utg. af C. Bogberg (1864), d. 10, 11 förf. och utg. af J. A. C. Hellstenius (1868, 1872) och d. 12, förra afdelningen, af O. Alin (1881).

Geijer, E. G., Personalier, uppläste vid högstsallig hans maj:t konung Carl XIV Johans begrafning (1844).

Svedelius, V. E., Om statsrådets ansvarighet. Afhandling i svensk statsrätt (1836).

Bydin, H. L., Om yttrandefrihet och tryckfrihet (1839).

Bydin, H. L., Föreningen emellan Sverige och Norge från historisk och statsrättsllg synpunkt betraktad (1863).

[Hagander, Johan], Minnesteckningar och skildringar till upplysning om Sveriges politiska och sociala samhällsskick, första häftet (1863).

Svedelius, V. E., Till Carl XIV Johans minne. Tal (1864).

Svederus, G., Sveriges krig och politik åren 1808 —1813 (1864, 63).

Svederus, G., Schwedens politik und kriege in den jahren 1808 bis 1814. 1, 2 (1866).

Svederus, G., Expeditionen till Vesterbotten 1809 (1871).

8vederus, G., Konung Carl XIV Johans historia. D. 1, h. 1—4 (1877, 1878).

Nielsen, T., Breve fra grev H. H. von Essen til kronprinds Carl Johan, indeholdende bidrag til Norges og Sveriges historie 1814—1816 (1867).

Nielsen, T., Bidrag til Norges og 8veriges historie 1812—1816 (1869).

Nielsen, T., Grev Sandels* statholderskab 1818— 1827 (1878).

Nielsen, T., Grev von Plåtens statholderskab 1827 —1829 (1873).

Nielsen, T., Aktmæssige bidrag til Sveriges politiske historie 1812—1818. I Christiania Vidensk.-8elsk. forhandl. 1877.

Nielsen, Y., Aktmæssige bidrag til de nordiske rigers politiske historie i 1818 og 1814. I Christiania Vidensk.-Selsk. forhandl. 1877.

Holst, P. C., Efterladte optegnelser om sit liv og sin samtid, udg. af den norske hist. forening (1876).

Vogt, J. H., Optegnelser om sit liv og sin embeds-
virksomhed 1784—1846, udg. af den norske hist. forening (1871).

[Dalman, V. F.], En kort återblick på svenska riksdagarne under vårt nya statsskick (1861).

[Dalman, V. F.], Några anteckningar fr&n våra ståndsriksdagar 1809—1866, H. 1—8 (1874—1879).

[Hellberg, J. K.], Ur minnet och dagboken om mina samtida personer och händelser efter 1813 inom och utom fäderneslandet af Posthumus. D. 1—12 (1870—1874).

Palm st j erna, C. F., Berättelser ur friherre Carl Otto Palmstjernas lefnad, 1790—1878 (1880).

Fåhræus, O. I., Skildringar ur det offentliga lifvet
(1880).

Blom, O. G., Det svenska statsrådets organisation 1809—1840. Akademisk afhandling (1881).

Bäckström, P. O., öfversigt af de europeiska staternas historia sedan år 1815. D. 1—3 (1862—1863).

Starbäck, C. G., Berättelser ur svenska historien. Forts. af P. O. Bäckström. D. 22, 23 (1880, 1881).

Skogman, C. D., Anteckningar om rikets ständers bank och allmänna lånerörelsen i Sverige. D. 2 (1846).

Orla Lehmann, Den svensk-norske hjælp 1848. I Nordisk universitetstidskrift 1861.

Lallerstedt, G., La Scandinavie, ses craintes et ses espérances (1856).

Friis, J. A., En sommar i Finnmarken, ryska Lappland och Nordkarelen (1872).

Daa, L. K., Skisser fra Lapland, Karelstranden og Finland (1870).

[Carlson, F. F.], Personalier, upplästa vid högst-salig hans maj:t konung Oskar I:s begrafning (1859).

[Dalman, V. F.], Några ord om unionsfrågan och hennes behandling (1861).

Underdaanigst betænkning angaaende revision af foreningsakten mellem Norge og Sverige, afgifven af den ved kongelig resolution af 6:te februar 1863 naadigst nedsatte committee (1867).

Försvarsfrågan och dess öden sedan år 1860 (aftryck af artiklar i Stockholms dagblad) (1877).

Frågor på dagordningen, behandlade af Nya dagligt allehanda under åren 1876—1877 (1877).

Cornelius, C. A., Handbok i svenska kyrkans historia (1867).

Sidenbladh, E., Weltausstellung 1873 in Wien. Schweden. I. Statistische mltthcilungen (1873).

Fåhræus, E., Administrativ och statistisk handbok. Fjerde upplagan. Utgifven med ändringar och tillägg af K. Sidenbladh (1879).

Malmström, C. G., Sveriges statskunskap i kort sammandrag. 5:e uppl. omarb. af J. Hellstenius (1880).

Statistisk tidskrift, utgifven af kongl. statistiska centralbyrå (1862—1881).

Uppfinningarnas bok. öfversigt af det industriela arbetets utveckling på alla områden. Bedig. af O. V. Alund. D. 1—7 (1873—1875).

Naumann, C., Sveriges statsförfattningsrätt. Ny upplaga. D. 1, 2 (1876—1880).

Vieselgren, H., Lars Johan Hierta. Biografisk studie. H. 1—3 (1880, 1881).

Vieselgren, H., Ur vår samtid. Femtio porträtt med nekrologer (1880).

Kungl. maj:ts befallningshafvandes femårsberättelser. Ny följd. 4. (I Bidrag till Sveriges officiella statistik 1878).

Svensk författningssamling.

An rep, G., Svenska adelns ättartaflor. J>- 1—4 (1838—1864).

Biografiskt lexikon öfver namnkunnige svenske män. B. 1—8, ny reviderad upplaga (1874—1876), 9—23 (1843—1837), ny följd. B. 1—8 (1881).

Nordisk familjebok, konversationslexikon och real-encyklopedi. Af N. Linder m. fl. I—IV, h. 8 (1873—1881).

Åtskilliga minnesteckningar, afhandlingar och uppsatser ur Svenska akademimens handlingar, Nordisk universitetstidskrift, Svensk Ilteraturtidskrift, Nordisk tidskrift och Samtiden, veckoskrift för litera-tur ooh politik.

Enligt förläggarens uppdrag äro kapitlen om literatur och bildande konst författade, det förra af amanuensen C. Eichhorn, det senare af dr Georg Göthe. Urvalet och anordningren af afblldningarna har förläggaren ombesörjt.

SVERIGES HISTORIA UNDER DEN NYASTE TIDEN.

1809—1875.

Inledning.

Iledalug. — Geografisk-poUtisk Sfrenigt. — Den provisoriska regeringen. — Georg Adlersparre och partierna. — Förhållandet till utlandet. — Kriget. — 1809 års riksdag. — Hf regeringsform. Hertig Karl konung.

Om Sveriges rike och folk vid någon tidpunkt hafva stått vid undergångens rand, så var det 1809. Pommern, den sista af stormaktstidens sunnanhafs-eröfringar, var förloradt, Finland, den gamla formuren mot öster, hade fallit, moderlandets egna gränser hotades från alla håll, och öfver Ålands haf hade vintern slagit en brygga, stark nog att föra Rysslands härar in i sjelfva hjertat af Sverige. Och hvar skulle den provisoriska regering, som nu efter Gustaf IV Adolfs fall öfvertog riksstyrelsen, finna utvägar att rädda det af långvariga krig och tunga gärder utmattade riket undan de öfverhängande farorna? Huru skulle hon, af revolutionärt ursprung, som hon var, och utan någon i lag fastställd mynden nedtryckta nationen, återställa enheten i det inre, föra de utländska underhandlingarna med erforderligt eftertryck, skaffa tillgångar för landets försvar och framkalla mod och kraft hos det af hunger, köld, sjukdomar och dådlösa ansträngningar utmattade, kring fanorna dignande unga landtvärnet? I sanning, Sveriges fall syntes komma att snart följa på konungens. En utländsk statsman kunde likna det vid en döende, som man ej bör vidröra, förrän han slocknat. Låg det än mycket, som var öfverdrifvet, i denna bild, förfärlig var dock rikets ställning under denna tid, »framför andra minnesvärd genom grusade troner, då väldet i voster och väldet i öster, ett ögonblick sammansvuma, inberäknat äfven Sverige i skiftet af sina stora rof» — en erinring, som kommer vår störste häfdatcknare att utropa: »Ar man svensk, så må man väl tacka Gud, att det ännu är till!»

Sveriges historia. VI. 1

Idrott, kunna upprättaFörsynen höll sin skyddande hand öfver Sveriges rike äfven nu, liksom i de tider, då Engelbrekt och hans män rensade det från utländska fogdar eller Gustaf Yasa i Dalarnas bygder samlade den här, som skulle utdrifva den omilde Kristierns legoknektar. Olyckorna uppyrkte det svenska folket ur dess domning; dess nationalanda upplifvades, det återfick sin spänstighet i viljan, sin kraft till handling, och så räddade det» sig äfven denna gång från undergång, ytterligare riktadt med en dyrköpt erfarenhet, den nämligen, att om också yttre olyckor väl kunna förenas med inre frihet, så trifvas de dock allra bäst tillsammans med inre ofrihet.

Denna erfarenhet var visserligen ej ny. Man hade gjort den under de hårda pröfningarna i Karl XII:s dagar, och man hade derfor, då kulan vid Fredrikshald ändade hjeltekonungens lif, skyndat att skaffa sig trygghet mot en enväldig konungamakt. Så lade man maktens tyngdpunkt hos ständerna, men huru dessa begagnade sin myndighet, det visade det allmänna jublet, då 1772 års statshvälfning ändade deras regemente och dermed äfven ett tidskifte, visserligen berömdt för stora framsteg i andlig och materiel odling, men äfven kännetecknad af partivälde, ståndstvister, skråanda och utländsk bestickning. Det var från dessa fula utväxter Gustaf III hade att befria det offentliga lifvet. I flere afseenden lyckades han äfven lösa sin uppgift, och det på ett sätt, som gör honom fortjent af Sveriges evärdliga tacksamhet. Men att ej 1772 års statsskick var rätta formen för en lagbunden frihet eller Gustaf III rätte mannen att återställa de rubbade gränserna mellan rätt och orätt, det visade sig snart. Oaktadt alla hans lysande egenskaper för öfrigt fattades det honom den aktning för lag och rätt, som var oundgänglig för att upprätta den under frihetstidens partistrider till spillo gifna offentliga moralen. Och då han nu dessutom ej hyste någon böjelse för ett konstitutionelt statsskick och ej mäktade eller ville inse nödvändigheten af en ärlig samverkan mellan konung och riksdag, så förleddes han att begagna sig af de obestämda eller tvetydiga föreskrifterna i den nya regeringsformen till att på rådets och riksdagens bekostnad höja sin makt vida högre, än öfverens-stämmande var med den lagbundna frihet, han berömde sig af att hafva gifvit sitt folk. På detta sätt beredde han sig fria händer för den äfventyr-liga statskonst, medelst hvilken han hoppades återvinna sin förlorade »prestige», men hvilken i sjelfva verket hotade att bringa landet i de största faror. Allmänt blef också missnöjet med hans regering och med honom sjelf. Häftigast visade det sig hos de adliga oppositionsmännen, af hvilka en del i Anjala trotsigt framträdde till öppen kamp med Gustaf om makten. Men det sorgligt ryktbara anjalamyteriet, företaget af officerarne under brinnande krig-och inför fiendens ögon, stämplades af den allmänna rättskänslan såsom ett skamligt förräderi, och så samlade sig det svenska folket ännu en gång omkring sin

konung, hvilken aldrig tedde sig större än under dessa olyckans och pröfvingarnas dagar. Han återvann sin förlorade folkgunst, men olyck-is begagnade han sig deraf till att göra sig hardt när enväldig. Adelns förbittring urartade efter förödmjukelserna 1789 till ett gränslöst hat, ocdetta hat fick sitt uttryck i Anekarströms och hans fanatiska vänners hemska sammansvärjning.

Förenings- och säkerhetsakten var det farligaste arf, Gustaf III kunde lemna sin son och efterträdare. Till enväldsherskare var den unge Gustaf IV Adolf med sin inskränkta begåfning, sin kläna omdömesförmåga, sin ofördragsamhet, sitt oeffterrättliga högmod och sitt pedanteri ej danad. Och likväl var den myndighet, den olyckliga förenings- och säkerhetsakten gaf honom, snarlik en enväldsmakt. »Riksvårdande ärenden» skötte han efter behag, riksdag fans det väl, men utan initiativ och med en beskattningsrätt, som stod på ytterst osäker grund, och på konungens behag berodde det, om den skulle sammankallas eller ej. Ingen rådgifvare med konstitutionel ansvarighet stod vid den oerfarne konungens sida för att framhålla vådorna af den politik han följde, och den klafbundna pressen blef genom ett i yttersta grad skärpt förtryckssystem urständsat att vara ett organ för den stora allmänhetens önsknings eller farhågor. Sålunda är det förklarligt, huru Gustaf IV Adolf kunde, ledd af sina nycker allena och utan att känna sig hejdad af någon återhållande kraft, med en halsstarrighet, som gränsade till sinnesförvirring, styra statsskeppet rakt in bland de yrande politiska bränningarna, der skeppsbrottet varit oundvikligt, derest ej statshväl-fningen i sista timmen vridit rodret ur hans hand.

Ur denna statshvälfnings utgick vår nya författning. Med väl beräknad försigtighet undveko lagstiftarne att göra andra rubbningar i statsskickets grundformer än sådana, som afsågo en jemnare fördelning af makten mellan konung och folk. Enväldet afskaffades, och en stark folkmakt bildades, men utan att man derför beröfvade konungen hans gamla prerogativ. Statsskickets urgamla former, »omgifna af seklens helgd och befästa af en allmän nationalkraft», behöfde ej hos oss såsom annorstädes ombildas; man tog dem sådana de voro, och man inskränkte sig till att göra dem mottagliga för en nyare tids anda. På detta sätt blef det nya statsskicket på en gång öppet för inrymmandet af nya element och mäktigt af en fortsatt utveckling på historisk grund. Under det sålunda i detta den konstitutionela frihetens och nationalitetsideens tidhvarf de flesta af Europas folk under bemödandet att förskaffa sig borgerlig frihet och nationel enhet måst på mer eller mindre våldsamt sätt bryta ned den gamla ordningen, har det svenska folket i allsköns lugn kunnat fortfarande bygga på den gamla grunden. Till och* med 1866 års riksdagsordning, genom hvilken representationens länge fordrade ombildning blef en verklighet, kunde utan våldsamma skakningar genomföras, och denna betydelsefulla nydaning, med hvilken vårt offentliga lif inträdde i ett nytt skede, medförde inga andra förändringar i vår regeringsform än dem, som blefvo en följd af ståndsprincipens upphäfvande och införandet af samfald val.

Svårare än enväldets afskaffande var ordnandet af de utländska angelägenheterna. Freden återställdes omsider, men först efter de smärtsammaste förluster. Freden i Fredrikshamn kostade oss hela Finland jemte de åländska öarna och dessutom en betydlig landsträcka af Vesterbotten, eller landet mellan Kemi och Torne elfvar. Gränsregleringstraktaten i Torne den 20 november 1810 bestämde djupaste strömfåran af Köngämä, Muonio och Torne elfvar till Sveriges gräns mot det ryska riket, men derigenom kom äfven detta rike att inskjuta med en för den skandinaviska kalfön hotande kil mellan den svenska Lappmarken och den norska Finmarken. Genom dessa afträdelser förlorade Sverige mer än en tredjedel af sitt område och inemot 900 000 invånare. Freden med Danmark i Jönköping medförde der-emot ingen gränsförändring, och freden med Frankrike i Paris återgaf oss Pommern med Riigen.

De stora områdesafträdelserna till Ryssland gjorde emellertid Sveriges yttre ställning synnerligen vådlig, och det blef derför den nye tronföljaren Karl Johans uppgift att trygga den samma genom att verkställa den redan före hans ankomst utkastade planen till en förenings med Norge. Sveriges vinst af sitt deltagande i den stora koalitionen mot Napoléon blef freden i Kiel, der konungen af Danmark till Sveriges konung afstod alla sina rättigheter och anspråk på Norge mot ersättning af Svenska Pommern och Riigen. Men norrmännen ansågo sig genom denna fred blott lösta från sin förbindelse med Danmark, ej förenade med och ännu mindre underkastade Sverige, och det fordrades derför 1814 års norska fälttåg, innan föreningen kunde komma till stånd. Genom konventionen i Moss, Karl XIII:s utkörande till Norges konung och 1815 års riksakt var föreningen ändtligen

åvägabragt. Norge blef såsom ett sjelfständigt, jembördigt rike förenadt med Sverige, och detta land fick härigenom sin vestra gräns tryggad. Sjelft hade dock Norge en osäker gräns mot Ryssland i nordost, och 1826 års gräns-regleringstraktat, som delade det omtvistade »fælles-distriktet» efter Pas-viks och Jakobs elfvar, undanröjde, såsom händelserna 1851 och 1852 utvisa, ingalunda ämnena till nya förvecklingar och faror från Yarangerfjord, den skandinaviska halföns akilleushäl.

Pommern och Riigen, som Sverige vägrade öfverlemna till Danmark, förrän kostnaderna för 1814 års norska fälttåg blifvit ersatta, blefvo 1815 afträdde till Preussen mot en större penningssumma, och Danmark fick i ersättning af Preussen det lilla Lauenburg. Den vestindiska ön Guadeloupe, hvilken i mars 1813 af England afträdde till Sveriges konungahus, öfverlemnades i parisfreden 1814 till Frankrike, hvarför dock England lemnade en anseelig penningersättning. Till Frankrike har också Sverige 1878 åter-gifvit ön S:t Barthélemy, näst det 1803 till Mecklenburg-Schwerin pantsatta Wismar vår sista utländska besittning.

Det nu varande Sverige innefattar, oaktadt dess areal knapt uppgår till hälften af hvad den var under stormaktstiden, det anseuliga området af 8 042 geografiska kvadratmil. Lägges Norges dertill, 5 751 geografiska kvadratmil, så innefattar den skandinaviska halfön en rymd af 13 793 kvadratmil — 4 000 mer än den tyska kejsarstaten. Sveriges folkmängd, som 1815 uppgick till nära 2 500 000 menniskor, uppgick 1878 till 4 532 000, och Norges folkmängd hade från 885 000 år 1815 vid samma tidpunkt ökats till 1 878 000. Halföns sammanlagda befolkning uppgår sålunda till öfver 6 400 000 menniskor, två och en half gånger mer än den i stormaktstidens Sverige.

Glest fördelad är emellertid folkmängden på denna vidsträckta yta. Sveriges befolkning var 1878 fördelad med 10,5 personer på hvarjo kvadrat-kilometer, och ännu glesare var den 1809. Utrymme förefans sålunda att inom Sveriges gamla område eröfra Finland åter. Det var härtill Tegnér manade i sin odödliga sång:

»O älska vi vårt land, nog ha vi land att skydda!

Låt, Svea, dina berg fördubblad go sin skatt, låt skörden blomstra upp i dina skogars natt, led flodens böljor kring som tända undersåter och inom Sveriges gräns eröfra Finland åter!»

Och i sanning, sedan 1809 har det svenska folket, som numera tvungits att rikta sina samlade krafter inåt i stället för utåt, genom upplysningens höjande, de fria samhällsinrättningarnas utbildande och den materiella odlingens förkofran väl beredt sig en ersättning för den förlust, som i förstörande kändes så förkrossande. Det är om denna landets inre, af yttre konflikter i allmänhet ostörda utveckling, Sveriges nyaste historia företrädesvis har att berätta.

Ej utan svårighet lyckades man efter Gustaf IV Adolfs arresterande den 13 mars 1809 förmå farbrodern hertig Karl att tills vidaro övertaga riksstyrelsen i egenskap af riksföreståndare. En af hertigens första åtgärder var att upphäfva den förra kungliga beredningen och i hennes ställe förordna enregeringskanselj.

Till ledamöter deri kallades riksdrot-sen Trollo-Vachtmeister, kanslipresidenten Ehrenheim, statssekreterare Karl Lagerbring och Rosenblad, hvilka alla varit konung Gustaf IV Adolfs rådgifvare, och dessutom generaladjutanten Adlercreutz, presidenten Lagerheim, amiralen Lagerbjelke, den sist nämdes son Gustaf Lagerbjelke, som förordnades till hofkansler, med flere. Af den gamla kanseljens medlemmar uteslötos presidenten Samuel af Ugglas och hofkansleren Zibet ur den nya. Redan den 14 mars utfärdades en kallelse till rikets ständer att den 1 maj sammanträda i Stockholm.

1. Frederik VI, konung af Danmark (1768—1839). Den kanske myndigaste mannen i Sverige dagarna efter statshvälfningen var Georg Adlersparre. Med all framgång hade han genom sin skrift-ställarverksamhet befordrat spridandet af en nyare tids ideer; han hade vidare, såsom vi sett, tagit en verksam del i oppositionens göranden vid Norrköpings riksdag och slutligen genom sin djerfva marsch med vestra armeen mot Stockholm framkallat den hvälfning, som kullstörtade tronen. Ehuru af naturen trög till handling och allt annat än uthållig, hade han sålunda ådagalagt en beslutsamhet och en handlingskraft af första ordningen: men den lätthet, hvarmed han, då förhållandena fordrade det, öfvervann sin maklighet, den lättheten egde han ej, då det gälde att öfvervinna det

misstroende, hvartill han drefs af sin eldiga känsla och lifliga inbillningskraft. Så trodde han nu, orolig som han var för följderna af sitt stordåd, att fäderneslandets och hans egen farliga ställning bjödo honom att ej skilja sig från sina vapenbröder, förrän statshvälfningen voro betryggad. Också intågade han, trots den provisoriska regeringens order att låta hälften af trupperna stanna utanför Stockholm, med hela sin härafdelning i hufvudstaden, der han nu, stödd på sin »lifvakt», en tid bortåt kom att utöfva ett synnerligen stort inflytande på den nya regeringen. Ehuru den ryktbare revolutionschefen väl kan sägas hafva representerat den nya tiden och dess anspråk gent emot den gamla, på hvilken den 13 mars gjorde en så tragisk ände, så synes han dock ej nu hafva åsyftat någon väsentligare förändring af regeringssättet. »Med en framtid inom sig», önskade han en regering, som voro villig och stark nog att förverkliga hans ideal, och derfor uppstälde han såsom sitt första mål dels att rensa riksföreståndarens omgifning från de personer, som voro tillgifna den gamla ordningen, och dels att nu genast, innan riksdagen sammanträdde och ändrade regeringsformen, med undanskjutande af den afsatte konungens son prins Gustaf och dennes legitima rätt upphöja hertigen på tronen. Men i samband med hertig Karls upphöjande uppstälde Adlersparre äfven en annan plan. Ginge Finland, såsom det var att förutse, förloradt, blefve Sveriges geografiska och politiska ställning så betänkelig, att intet annat kunde rädda riket från undergång än en förening med Norge. En sådan förening vore ej omöjlig att genomföra, derest man lyckades till tronföljare efter hertig Karl välja den populäre danske militärbefälhafvaren i Norge, prins Kristian August af Augustenborg, genom hvars medverkan föreningen skulle kunna verkställas på frivillighetens väg.

Viktiga förändringar inom rådgifvarpersonalen och det högre armebefälet inträffade äfven efter Adlersparres ankomst. Förr generalguvernören i Pommern, friherre Hans Henrik von Essen och Adlersparre sjelf inträdde såsom ledamöter i konseljen, hvaremot konseljpresidenten Ehrenheim lemnade utrikes ärendena, hvilka ej långt derefter öfvertogs af förre envoyeen Lars von Engeström. Den farlige ränkmakaren Armfelt, som fått del af Adlersparres planer, sattes till befälhafvare för den kring Göteborg och Ve-nersborg förlagda hufvudstyrkan af vestra armeen, och den gamle gustavia-IXLEDXIXG.

nen, fältmarskalken Toll entledigades från befälet öfver den i Skåne stående södra armeen.

Att utropa hertigen till konung, innan rikets ständer hunnit sammanträda, lät sig ej verkställas. Adlersparre hade först haft för afsigt att under bajonetternas skydd utropa hertigen, men måste afstå från denna plan, då hans underbefälhafvare af aktning för den lagstiftande maktens rättigheter ^j ville biträda den samma. Deremot lyckades han bättre i sina bemödanden att vinna hertigen sjelf för sina syften. Denne svage och vacklande furste, hvilken ena stunden kände sig oemotståndligt dragen till den tron, som så ofta föresväfvat hans fantasi, men hvilken den andra stunden kände sig bortstött derifrån af medvetandet af kronans tyngd och prins Gustafs legitima rätt, gjordes genom Adlersparres öfvertalningar nu villig att mottaga spiran i följd af arfsrätt, under förutsättning likväl, att Gustaf Adolf först for sig och sina bröstarfvingar afsade sig henne. En operationsplan för den stundande riksdagen uppgjordes i samband dermed af Adlersparre, Trolle-Yachtmeister med flere i samråd med hertigen sjelf; enligt denna skulle hertigen, sedan ständerna förklarar Gustaf Adolf och hans bröstarfvingar förlustiga tronen, på grund af arfsrätt ^ mottaga kronan och derpå för ständerna | framlägga ett förslag till en ny grundlag. Ett sådant utarbetades äfven af landshöfdingen Anders af Håkansson och godkändes af en i och för denna sak tillsatt grundlagskomité. En ligt den uppgjorda planen skulle förslaget framläggas för ständerna till enkelt antagande eller förkastande; blefve det forkastadt, skullo Karl tills vidare regera efter 1772 års regeringsform och säkerhetsakten.

Dock var det att vänta, att ett allvarsamt motstånd skulle göras mot denna plan. Yid hofvet fans ett inflytelserikt gustavianskt parti, som med all ifver arbetade för prins Gustafs utropande till konung med hertigen såsom förmyndare. Till detta parti hörde hertigen-riksföreståndarens gemål Hedvig »Elisabet Charlotta, prinsessan Sofia Albertina, grefve Axel von Fersen, dennes syster grefvinnan Piper, grefve Gustaf Stenbock med flere; inom konseljen kundo det stödja sig på en och annan af hertigens rådgifvare, såsom Lagerbring och Adlercreutø, och på den snart sammanträdande riksdagen fick det verksamma hjelpare i grefvame Jakob de la Gardie och Erik Ruuth med flere. Men det fans äfven ett annat fri-

2. Lars von Engeström (1751 —182G).sinnadt parti, som framfor allt ifrade för, att man nu skulle begagna tillfället och grunda ett verkligt konstitutionelt statsskick; till detta parti, om man får benämna det med detta namn, hörde det frisinna flertalet inom riddarhuset. Enligt dess tanke skulle man visserligen utköra hertigen till konung, men först sedan en ny författning blifvit af ständerna sjelfva utarbetad och antagen. Då Adlersparre och de med honom liktänkande ville hafva »kung först och konstitution sedan», ville åter riddarhusets majoritet hafva »konstitution först och kung sedan».

De yttre angelägenheterna upptogo i ännu högre grad än de inre regeringens tankar. Danskarne hotade i söder; från norska gränsen, der prinsen af Augustenborg förde befälet, var visserligen för ögonblicket intet att befara, men i Ysterbotten och på Åland inryckte redan ryssarne. Den yttre och inre ställningen gjorde en fred oundgänglig, men en dräglig sådan kunde man ej hoppas på utan genom Napoléons mellankomst. På denne väldige herskare bygde man derfor sitt hopp, i tanke att han både med hänsyn till Frankrikes gamla förbindelser med Sverige och af statsskäl, nu sedan Gustaf Adolf med sin krona fått böta för sin halsstarrighet, skulle kunna förmås att antaga sig Sveriges sak, och dock var det just den franske kejsaren, som gifvit den ryske tsaren anvisningen att genom Finlands eröfning rätta Rysslands geografiska gräns. Redan dagen efter statshöfningen sändes en officer till prinsen af Ponte Corvo, som förde befälet öfver de franska trupperna i norra Tyskland, med begäran om stillestånd, och under de följande veckorna afgick beskickning på beskickning till Napoléon sjelf för att utverka, att frederna med Sveriges fiender finge slutas under hans beskydd. Men Napoléon., hvilken nu var upptagen af krig både med Österrike och med spaniorerne och hvilken derfor var angelägen om Rysslands vänskap, gaf blott undvikande svar. »Alexander, så hette det i en hans skrifvelse till riksföreståndaren, är ädelmodig och stor, må eders kunglig höghet vända sig till honom.»

På Alexanders ädelmod skulle man sålunda sätta sin förtröstan, och dock fullföljde den ryske tsaren, trots det att hela Finland redan fallit i hans händer, med all kraft sina militära operationer mot det egentliga Sverige. Från trenno håll lät han våren 1809 sina trupper inbryta i Sverige. En afdelning gick under Sjuvalofs befäl öfver Torne, en annan under Barclay de Tolly öfver Qvarkons is till Ume, en tredje — den starkaste-af alla — under Knorring till Åland med uppgift att derifrån fortsätta marschen mot Stockholm. De fåtaliga svenska trupperna på Åland anfördes-af Döbeln, men denne fick redan den 14 mars 1809 befallning att draga sig tillbaka, derest han funne sig för svag till motstånd. Genom kloka underhandlingar med det ryska högqvarteret lyckades Döbeln vinna tid att förbereda sitt återtag; det verkställes raskt och med all framgång öfver det frusna lifvet, så att den svenska styrkan, dock icke utan förluster, den 17 kunde uppnå Grisslehamn. Emellertid beredde sig ryssarne att likaledes öfvergå hafvet, och Kulnefs kosacker gjorde till och med en påhelsning i Grisslehamn. öfverste Gustaf Lagerbring, hvilken nu sändes med enskrifvelse angående inledandet af fredsunderhandlingar från riksföreståndaren till ryske kejsaren, mötte den ryska hären på Åland, men lyckades, ehuru ej dertill bemyndigad, med den ryske öfverbefälhafvaren, som synes hafva fruktat, att isen snart skulle bryta upp, ingå en öfverenskommelse, enligt, hvilken ryssarne skulle återgå till Finland mot förbindelse for svenskarne att under de blifvande fredsunderhandlingarna ej göra något försök att återtaga Åland. Alexander blef missnöjd med denna öfverenskommelse och upp-häfde den, men något anfall mot Stockholm blef emellertid ej af. Deremot framträngde ryssarne allt längre i Vesterbotten. Barclay de Tolly hade visserligen blott stannat några dagar vid Ume och derefter återgått till Finland samma farliga väg han kommit, men rapporten om hans ankomst till Ume förmådde dock den vid Kalix stående generalmajoren Gripenberg att med Sjuvalof den 25 mars 1809 ingå en dagtingan, enligt hvilken de under Gripenbergs befäl stående finska trupperna skulle nedlägga vapen och återvända till sina hemorter samt alla den svenska kronans magasin och förråd mellan Kalix och Ume öfverlemnas till ryssarne. Långsamt framträngande mot söder, lyckades Sjuvalof derefter vid Skellefte kringrädda och be-mäktiga sig en mindre svensk truppstyrka under öfverstlöjtnant Furumark. Döbeln förde nu befälet öfver de svenska trupperna vid Ume och lyckades genom en ny öfver-cnskommelse den 26 maj vinna tid att rädda de betydliga svenska förråden i Ume; dock måste han öfverlemna Ume till Sjuvalof och flytta demarkationslinien mellan do svenska och ryska trupperna till Vester-bottens södra gräns.

Med förlusten af Vesterbotten voro utsigterna att komma till en dräglig fred

med Ryssland ännu mer förmörkade. De påbörjade fredsunderhandlingarna lofvade också föga godt: afträdandet af Finland och Vesterbotten ända till Kalix elf jemte de åländska öarna — »förposterna mot Stockholm», såsom Napoléon riktigt benämde dem — och dessutom uppsägelse af förbundet med England, detta var enda grundvalen, på hvilken kejsar Alexander ville underhandla. Föga hugnesamt lofvade också budskapen från grannen i söder. Någon dansk landstigning i Skåne blef visserligen ej af, men den danska regeringen hade på ett allt annat än höfligt sätt afslagit Sveriges strax efter statshvälfningen gjorda förslag till vapenstillestånd. Gynsammare voro under-

3. Georg Karl von Döbelns minnesvärd vid Ume. rättelserna från England, Sveriges ende bundsförvandt. För att ej lägga hinder i vägen för den fred, hvarpå Sveriges välfärd berodde, förklarade den engelska regeringen välvilligt, att hon ej skulle se något fiendtligt steg från Sveriges sida deri, om det i fredsfördragen forbunde sig till att stänga sina hamnar för England.

Sådan var den yttre politiska och militära ställningen, då ständerna sammanträdde i Stockholm. Landtmarskalk blef landshöfdingen i Kalmar, friherre Mikael Anckarsvärd; talman i presteståndet var på grund af sitt embete erkebiskop Lindblom, och till talmän i borgar- och bondestånden utnämndes direktören för det nya ostindiska kompaniet Hans Niklas Schvan och hemmansegaren Lars Olsson från Bohuslän. Huru ständerna uttalade sitt gillande af den skedda statshvälfningen, och huru de, sedan Gustaf

Adolf förgäfves sökt genom en frivillig afsägelse rädda kronan åt sin son, på förslag af friherre Mannerheim förklarade Gustaf Adolf och hans bröstarfvingar förlustiga den svenska tronen, är berättadt i föregående del. Med häftighet motsatte man sig på riddarhuset den uppgjorda planen, att hertig Karl skulle utropas till konung på grund af arfs-rätt; också fann sig hertigen, på inrådan af den konstitutionelt sinnade öfvorste Sköldebrand, till Adler-sparres stora missnöje föranlåten att frångå den samma och förklara sig villig att fortfarande såsom riksföreståndare föra styrelsen, tills ständerna hunnit utarbete den nya stats-författningen, hvarpå först han skulle yttra sig, om han ville mottaga kronan eller ej. Härpå utsåg man det utskott, som skulle utarbete den nya regeringsformen. Till ledamöter härin utvaldes idel framstående, kunniga och erfarna män. Vi nämna särskildt friherre Lars August Mannerheim, öfversten friherre Balzar Bogislaus von Plåten, kanslirådet Gudmund Göran Adlerbeth, riddarhussekreteraren Axel Gabriel Silfverstolpe, öfversten Anders Fredrik Sköldebrand, biskoparne Karl von Rosenstein och Karl Gustaf Nordin, teologie professorn Sven Vijkman Kaspersson, lagmannen Isak Reinhold Blom, assessorn Johan Gottlieb Gahn och bondestandsrepresentanterne Matts Persson och Anders Jansson Hyckert. Det nybildade konstitutionsutskottet utsåg till sin sekreterare den snillrike Hans Järta, och vice sekreterare blef skalden Johan David Valerius.

4. Jakob Axelsson Lindblom (1746—1819). Sällan torde ett utskott haft att utarbete ett grundlagsförslag under hårdare tryck än detta. Lång blef därför ej heller den tid, som förunnades det samma i och för utförandet af dess maktpåliggande värf, och sålunda kunde det ske, att förslaget till den nya regeringsformen utarbetades på den otroligt korta tiden af fjorton dagar. Äran här för tillfaller i främsta rummet Järta; dock torde det hafva varit honom och utskottet omöjligt att lösa sin uppgift på denna korta tid, derest de ej till ledning vid sina arbeten haft att tillgå det ofvan nämnda af Håkansson uppgjorda förslaget, hvilket var byggt på 1772 års regeringsform och i sjelfva verket innehåller de viktigaste af de grundlagsförändringar, som kommo till stånd i den nya regeringsformen. Någon väsentligare omstörtning af de bestående förhållandena afsåg utskottet ej. Hvad det framför allt bemödade sig om var att med sans och måtta fördela makten mellan konung och riksdag, så att framtida samhällsförderliga slitningar mellan de båda statsmakterna skulle kunna förebyggas. Den grundsats det följde är tydligt angifven i det af Järta och Valerius på en enda natt utarbetade memorial, som, bifogadt grundlagsförslaget, redogjorde för dess hufvudgrunder. »Utskottet föreslår ej, heter det här, stora och lysande förändringar i vår statsförfattnings åldriga grundformer. Det har trott, att sådana former icke böra lättsinnigt omskas, allra minst i de första stunderna af en återvunnen frihet, under en då oundviklig söndring i tänkesätt. Det har trott, livad exemplet af Europas friaste stat äfven bevisar, att för en nations allmänna rätt och medborgares personliga frihet och säkerhet finnes intet stadigare värn än dessa former, omgifna af sekels helgd och befästa af en allmän nationalkraft, som i dem verkar. Denna kraft uppkommer af friheten att tänka och yttra

sig öfver nationens stora angelägenheter, att se dessa framställda till hvaije medborgares kännedom och omdöme, att veta lagarna vara hållna i aktning och att med visshet kunna vänta nationalrepresentationens återkommande verksamhet.»

Redan de första dagarna af juni 1809 kunde grundlagsförslaget komma under ständernas ompröfning. Efter flere dagars lifliga öfverläggningar blef det den 5 juni bifallet af alla fyra stånden — af bondeståndet dock blott vilkorligt. Det tillfälle, som granskningen af regeringsformen erbjöd bön-

5. Hana Järta (1774—1847). demø att framställa sina yrkajiden på en billigare fördelning af skattebördorna och en utjemning af ståndsprivilegierna i allmänt medborgerlig anda, var allt för lockande, för att de ej nu, då landets farliga ställning borde göra sinnena mer känsliga för rättvisans fordringar, skulle begagna sig deraf. Också framstälde deras främsta män, en Matts Persson, en Anders Danielsson, en Anders Joakimsson med flere, sina fordringar, att all jord skulle beskattas lika, att adeln och presterne skulle åtaga sig nödiga krigsgårdar för sina skattefria hemman och boställen, att åtskilliga embeten skulle såsom öfverflödiga indragas med mera. Den egentliga stötestenen var 114:e § i den föreslagna regeringsformen, deri riksståndens privilegier garanterades. Också gäfvö bönderne sitt bifall till det föreliggande förslaget blott med det vilkor, att nämnda paragraf uteslötes, samt att ständerna redan före riksdagens slut till öfverläggning och afgörande upptoge, hvad angående privilegierna blifvit ifrågastäldt.

Nu, då regeringsformen var antagen, kunde ständerna officiellt erbjuda hertig Karl kronan. Det skedde aftonen den 5 juni 1809. Följande dag förklarade hertigen i plenum plenorum på rikssalen, att han ville åtaga sig riksstyrelsen efter den af ständerna fastställda regeringsformen, hvarefter han såsom Karl XIII holsades såsom Sveriges konung. Men för att regeringsformen skulle vara gällande, fordrades landtmarskalkens och talmännens underskrifter, Dessa följde ock med undantag af talmannens i bondeståndet. Bön-derno stodo nämligen fasta vid sitt vilkor, att 114:e § skulle utgå, och ålade därför sin talman att ej underteckna regeringsformen, förrän medstånden afgifvit sitt utlåtande om ett bondeståndets memorial om all jords lika beskattning och för öfrigt medgifvit de jemkningar af privilegierna, som vore af nöden. För att visa sig vilja tillmötesgå böndernes önskningar hade adeln redan den 2 juni 1809 afsagt sig sin uteslutande rätt att besitta säterier, och den hade dessutom åtagit sig att allt framgent betala mantalspenningar äfvensom att intill nästa riksdag erlägga bevillning för sin skattefria jord, och likartade eftergifter med afseende på mantalspenningar och bevillning hade äfven presterno funnit sig föranlåtna att göra. Men detta var långt ifrån nog att göra bönderne medgörliga, och några nya eftergifter ville ej adeln medgifva. Stor var den nyo konungens oro öfver denna böljade söndring mellan stånden. Adlersparre fick i uppdrag att söka åstadkomma en medling. Han lyckades; genom enskildt öfvertalande vann han flere af bönderne för en eftergift, och då konungen personligen, efter att hafva uppkallat bönderne till slottet, under framhållande af landets farliga ställning uppmanade dom till eftergifter och försäkrade dem om sin bemedling vid framdeles uppkommande privilegiefrågor, gäfvö bönderne slutligen efter, hvarpå talmannen omsider å ståndets vägnar undertecknade regeringsformen. KARL XIII.

1809—1818.

Nya grandlagar. — Frederna. — Tronföljarvalen.

Karl XIII. — Den nja styrelsens min. — Grundlagarna. — Regeringsformen. — Riksdagsordningen. — Tryckfrihetsförordningen. — Tronföljarvalen. — Successionsordningen. — Kriget I Tester-feotten. — Fredslöften. — Riksdagen och partierna. — Karl August. — Hans död. — Fersenska mordet. — Örebro riksdag 1810 och nytt tronföljarval.

Att den nyo konungen skulle på ett kraftigare sätt personligen ingripa i regeringsärendena, väntade näppeligen någon. Karl XIII var nämligen vid sin tronbestigning redan en äldre man. Född den 7 oktober 1748, hade han vid denna tidpunkt uppnått en ålder af sextio år, och hans kraftfullaste tid låg sålunda redan bakom honom. Yi känna af det föregående, att han såsom storamiral med örlogs-flottan tagit en ärofull del i Gustaf III:s ryska krig, äfvensom att han såsom förmyndare under Gustaf IV Adolfs minderårighet fört riksstyrelsen icke utan förtjenst, fastän hans böjelse för mysticism och or-densväsen, hans undfallenhet för gunstlingen Reuter-holm, hans

förfarande i den armfeltska rättegången och hans oridderlighet mot fröken Rudensköld stält hans minne från denna tid i en allt annat än fördelaktig dager. Efter brorsonens tillträde till regeringen hade han nedlagt sina statsombeten och dragit sig undan både från det offentliga lifvet och från stora världens umgängen. Under de följande åren tog han ingen del i de allmänna ärendena, med undantag af, att han under konungens resa till Åland 1808 förde öfverbefälet öfver krigsmakten i Sverige. Det var emellertid rikets lycka, då 1809 års stats-kvälfning inträffade, att hertig Karl då fans, och att han var villig att mottaga riksstyrelsen ur revolutionsmännens händer, ty derigenom kunde denna fortgå och göra sig aktad utan våldsammare skakningar. Några ovanligare egenskaper egdo Karl XIII ej. Han hadc visserligen ett godt förstånd och en klar blick för hvad som borde göras, derest han ej villades af ett visst misstroende till egen förmåga, men hans svaga och böjliga karakter gjorde honom mer, än tillbörligt var, mottaglig för sidoinflytelser, och i kritiska tillfällen blef han lätt vacklande och obeslutsam. Fysiskt mod saknade han icke — han gaf ett lysande prof derpå, då han den ärofulladagen vid Hogland pfr^ritøfeet af sitt amiralskepp stod lugn och oförfärad med roparon i hand midtr ibland de kring honom hvinande kulorna — men

det moraliska mod, som bjuder att icke vika en hårsman från sin öf-vertygelse eller sin pligt, det egde han icke i samma grad. Liksom sina bröder egde han ett öppet öga för det sköna; han var enkel och

flärdfri i sitt sätt att vara, god-hjertad och älskvärd i det personliga umgänget, men mot hans enskilda lif i de yngre åren kunde många anmärkningar göras, och hans vänfasthet tålde icke att ställas på hårdare prof. Hans uppriktiga fosterlandskärlek och känslighet för Sveriges ära har ingen kunnat förneka.

Karl XHLs första åliggande såsom konung var att utse de statsråd, hvilka i enlighet med den nya regeringsformen skulle såsom råd-gifvare stå vid hans sida. Till ju-stitiestatsminister utsåg han justitieministern i den förra styrelsen, grefve Karl Axel Trolle-Yachtmeister. Allt sedan 1787 hade denne erfarne och aktade statsman såsom riksdrots

stått i spetsen för rikets embetsmanna-

6. Konung Karl XIII (1748—1818).

kår, en ställning, som han uppburit med hela värdigheten hos en rådsherro från 1600-talet, och han hade derunder, så mycket i hans makt stått, sökt af-böja alla olagligheter och missgrepp i den inre styrelsen. Grefve Trolle-Yachtmeister begärde dock snart sitt afsked och dog, redan innan han erhållit det samma, i april 1810, då till hans efterträdare kallades justitierådet grefve Fredrik Gyllenborg, en man utan lysande egenskaper, men redbar och samvetsgrann. Statsminister för utrikes ärendena blef konseljpresidenten i den förra styrelsen Lars von Enge ström, en af konungens uppriktigaste personliga vänner. Under en lång och hedrande diplomatisk bana hade Engeström såsom Sveriges representant hos flere utländska regeringar

7. Karl XIII:s sigill.med all framgång försvarat sitt lands intressen. Utan att ega denna snillets öfverlägsenhet, som bryter egna vägar, men kunskapsrik, arbetsam och rättfram, kom han, huru än omdömena om hans statsmannaförmSga för öfrigt. må vexla, att utöfva ett synnerligen stort inflytande på ej blott de yttre., utan äfven de inre angelägenheterna. Längre fram kommo Karl Johans personliga öfverlägsenhet och yngre talangfullare embetsbröder honom att träda i skuggan, men under den första tiden efter 1809 ansågs Engeström med allt skäl såsom Sveriges egentlige premierminister. Såsom historisk samlare och vän af vetenskaplig forskning visade han sig vara en värdig ättling af dessa fräjdade Benzelier och Benzelstjerner, från hvilka han genom sitt moderne härstammade. Till statsråd utsågos lika så framstående män. Så. finna vi i den nya konseljen den i alla förvaltningens grenar synnerligen hemmastadde friherre Mattias Rosenblad, en embetsman med utomordentlig arbetsförmåga och säll-spord duglighet, statsrådets lefvande lexikon i allt hvad som rörde författningar och förvaltningsformer, en embetsman för öfrigt, som, under hvilka regeringar han än tjänade, väl visade sig förstå konsten »att aldrig vara i vägen och aldrig ur vägen». Yi finna här vidare den spirituele diplomaten friherre Gustaf Lagerbjelke, en stilist af första ordningen, hvilkens embetsskrifvel-ser länge betraktades såsom mönster i sitt slag, men hvilken man det oaktadt fann för godt att snart aflägsna från statsrådet, i det man skickade honom såsom fradsunder-handlare till Paris, der han till följd af ekonomiskt obestånd råkade i flere vidrigheter. Så se vi

här vidare Gustaf IH:s gunstling, förre generalguvernören öfver Pommern, friherre Hans Henrik von Essen, en »grand seigneur», lika utmärkt för sin fina takt och verldsmannabildning som för sitt vördnadsbjudande yttre. Att Georg Adler sparre intog en plats i den nya konseljen var en naturlig följd af hans-ställning såsom regementsförändringens upphofsman; dock egde han ej tillräcklig uthållighet för att vilja länge qvarstanna vid ledningen af de allmänna angelägenheterna, hvadan han äfven redan följande år (1810) utbytte sitt statsråds-embete mot landshöfdingsplatsen i Skaraborgs län. Rosenblad, Lagerbjelke, Essen och Adlersparre hade alla varit medlemmar af den förra provisoriska regeringen. Att fylla de tvenne återstående statsrådsplatsema kal-

8. Drottning Hedvig Elisabet Charlotta (1759—1818).lades kanslirådet Gudmund Göran Adlerboth ock öfversten friherre Baltsar Bogislaus von Platen. Adlerbeth egde ett rikt forråd af kunskaper, raen hans namn egde en långt större klang inom literaturen än inom förvaltningen, och något inflytande inom konseljen har han, med tankarna företrädesvis hvilande hos romarfolkets skalder, hvarken utöfvat eller efter-sträfvat. Yar Adlerbeth en mästare i att tolka det gamla Romas skalder, så var åter den jernfaste, handlingskraftigo Platen till anda och karakter en romare sjelf. I statsrådet skulle han dock ej länge qvarstanna; hans lifs-uppgift var förlagd inom ett annat område — det var Göta kanals anläggning — och detta sekularverk, som skulle göra hans namn odödligt, fordrade ull hans kraft. Hofkanslersemetet, hvars innehafvare enligt regeringsformen äfven räknades till statsråden, gafs åt den fine, smidige Gustaf af Yetter-

stedt, hvilken under de följande åren skulle förvärfva sig ett namn som en af samtidens yppersta diplomater. Bland de fyra statssekreterame, livilka, då de sjelfva föredrogo, egde säte och stämma i konseljen, framträdde i synnerhet statssekreteraren för finansärendena, den i det föregående ofta omnämde fosterlandsvännen Hans Järta och statssekreteraren för ecklesiastikärendena Nils von Rosenstein, känd såsom en af den sköna literaturens främsta målsmän i Sverige. Till konseljen må äfven räknas de båda gene-raladjutanteme för armeen och flottorna, i hvilkas närvaro konungen afgjorde de så kallade kommandomålen, Finlands berömda hjelte, den handlings-kraftige, öppenhetige Karl Johan Adlercreutz och den bepröfvade, erfarne sjömannen Yiktor von Stedingk.

Den nya regeringsformen trädde genast i tillämpning. Såsom redan är angifvet, skilde sig denna regeringsform till sina hufvudgrunder föga från den af år 1772, och då denna sist nämnda sökt bevara sambandet mellan sig och den urgamla grund, på hvilken den svenska statsrätten uppbygts, så är detta samband sålunda äfven bevaradt i den nya. Hvad 1809 års lagstiftare i främsta rummet åsyftade var att omintetgöra den förhatliga förenings- och säkerhetsakten och upphäfva de mest i ögonen fallande bristerna och tvetydigheterna i 1772 års regeringsform. De bemödade sig derfor om att återställa den på ett så betänkligt sätt rubbade jomvigten mellan de båda statsmakterna, och do trodde sig kunna åstadkomma detta derigenom, att de å ena sidan gjorde konungamakten stark nog att upprätthålla rikets lugn och

9. Mattias Rosenblad (1758 — 1847).häfda kronans urgamla prerogativ och å den andra återgåfvo rikets ständer deras sjelfständiga ställning till konungen och bildade en af regeringen oaf-8ättlig högsta domarmakt. »Utskottet, så hette det i konstitutionsutskottets ofvan anförda memorial till 1809 års ständer, har sökt att bilda en styrande makt, verksam inom bestämda former, med enhet i beslut och full kraft i medlen att dem utföra; en lagstiftande makt, visligt trög till verkning, men fast och stark till motstånd; en doraarmakt, sjelfständig under lagarna, men ej sjelfherskande öfver dem. Det har vidare sökt att rikta dessa makter till inbördes bevakning, till inbördes återhåll, utan att dem sammanblanda, utan att lemna den återhållande något af den återhållnas verkningsförmåga.» I dessa ord ligga den nya grundlagens innehåll och anda klart och tydligt uttryckta.

Emellertid visar en jämförelse mellan 1772 och 1809 års regeringsformer icke så få olikheter, äfven om dessa ej kunna sägas vara grundväsentliga.

Konungen eger enligt den sist nämnda regeringsformen den styrande och verkställande makten allena, men han måsto i alla ärenden, innan han utöfvar sin beslutanderätt, höra sina konstitutio-nela rådgifvare. Dessa, som utgöra statsrådet, äro till antalet nio, nämligen justitiestatsministern, hvilken tillika är ledamot af konungens högsta domstol, statsministern för utrikes ärendena, sex andra statsråd och hof-kansleren, men utom dessa eger

äfven den föredragande statssekreteraren säte och stämma vid konungens rådsbord.

Statsråden, som utnämnas och afsät-tas af konungen, äro ansvariga inför riksdagen »icke blott för yttrade rådslag, utan äfven för deras tystnad, då de bort råda». Skulle konungen vilja fatta ett beslut, som strider mot grundlagen eller allmän lag, äro statsråden pligtiga att till protokollet göra sina föreställningar deremot. Strider konungens beslut mot regeringsformen, är det föredragandens rättighet och pligt, då ett sådant beslut skall utfärdas, att derå vägra sin kontrasignation, utan hvilken ingen från konungen utgående expedition eller befallning, utom i så kallade kommandomål, får åt-lydas. Yägrar föredraganden sin kontrasignation, nedlägger han äfven sitt embete, hvilket han icke får återtaga, förrän rikets ständer hans förhållande pröfvat och gillat. Sålunda var statsrådet liksom det förra rådet en i grundlag stadgad institution. Men det blef ej ett regerande råd såsom frihetstidens, utan underordnad konungen, som allena besluter; det kunde ej heller

Sverige» historia. VI. 2

10. Baltsar Bogislaus von Platon (1766—1829).skjutas åt sidan såsom på Gustaf III:s tid, ty det måste i alla ärenden rådfrågas; det blef ej heller en mellanmakt mellan konung och folk, såsom det svenska rådet i foma tider gjort anspråk på att vara; det blef rådgifvande, men ansvarigt för sina råd, icke blott inför konungen, utan äfven inför ständerna, hvilken konstitutionela ansvarighet fattats i 1772 års regeringsform. Och i denna dess ansvarighet hade man nu ett värn mot regeringsmaktens missbruk och en säkerhet för regeringsformens efterlefnad.

Granskar man konungens styrelsemakt enligt 1809 års regeringsform, så finna vi denna så till vida starkare, än den var enligt 1772 års regeringsform, som konungen eger rätt att utan ständernas hörande bölja anfallskrig och som han i frågor om fred, stillestånd och förbund ej är beroende af sina rådgifvares enstämmiga mening. Att rätten att bölja krig blef honom med-

gifven, trots erfarenheterna från Gustaf IV Adolfs regering, förklaras af svårigheten att bestämma skilnaden mellan ett anfalls- och ett försvarskrig. Dock måste konungen, innan han börjar ett anfallskrig, höra hela statsrådet, och »dot stora kreditivet», som är afsedt för krigsbehof, får icko lyftas, förrän kallelse utfärdats till rikets ständer att sammanträda. Formen för behandlingen af de mini-steriela ärendena, det vill säga de ärenden, som angå förhållandena till utrikes makter, blef äfven en annan än den för behandlingen af inrikes ärendena. I ministeriela mål, sålunda äfven i frågor rörande fördrag eller förbund med främmande makter, fattar konungen beslut på föredragning af utrikes ministern i närvaro af hof-kansleren eller någon annan stats-rådsledamot, då han deremot i andra mål måste, om de äro af synnerlig vikt, höra hela statsrådet, eljest minst tre statsrådsledamöter utom föredragande statssekreteraren K

Den högsta ledningen af hela statsförvaltningen tillhör naturligtvis enligt 1809 års regeringsform konungen. Embetsmännen stå under hans upp-sigt och kontroll. Alla militära och viktigare civila embeten jemte ett ganska stort antal ecklesiastika sådana tillsättas af honom; dock intaga embetsmän-

1 I kommandomål eller sådana, som konungen i egenskap af högste befälhafvare för krigsmakten till lands och sjös omedelbarligen besöijer, fattar han beslut »i närvaro af den embetsman, åt hvilken han allmän befattning denned uppdragit«». Denna befattning uppdrogs åt en generaladjutant för armeen och en generaladjutant för flottan.

11. Gustaf af Ytterstedt (1776—1837).nen nu, liksom under frihetstiden och Gustaf III:s tid, grundlagsenligt en synnerligen sjelfständig ställning, enär de icke kunna skiljas från sina tjen-ster utan laga ransakning och dom. Ett undantag härifrån göra förtroende-embetsmännen, hvilkas antal nu blifvit betydligt förökadt; dessa kan konungen entlediga, när han pröfvar rikets tjenst det fordra. Den ekonomiska lagstiftningen, det vill säga den, som berör den allmänna hushållningen och förvaltningen, tillhör honom, och dessutom egor han att jemte riksdagen stifta eller ändra civil-, kriminal- och kyrkolag jemte grundlag. Utan rikets ständers samtycke kan han dock ej stifta eller ändra en sådan lag, lika så litet som ständerna kunna utan hans samtycke »någon ny lag göra eller gammal afskaffa». Den domsrätt, konungen enligt 1772 års regeringsform egde att utöfva tillsammans med rådet och

hvilken efter förenings- och säkerhetsaktens fastställande uppdrogs åt en på förordnande tillsatt högsta domstol, handhafves enligt den nya grundlagen af en ständig, af konungen oafsättlig högsta domstol, inom hvilken dock konungen, då han vid målens afgörande är närvarande, har två röster.

Ständernas sammankallande beror enligt den nya grundlagen ej längre på konungens godtfinnande allena. Grundlagen bjuder nämligen, att de skola sammankomma, då fem år efter den sist hållna riksdagen förflutit, konungen dock obetaget att dem dessförinnan till urtima riksdag sammankalla. Deras andel i lagstiftningen är bestämdt framhållen, rätten till initiativ är dem återgifven, och de ega att i ekonomiska lagstiftningsärenden till konungen framföra sina önsknings. Riksdagsärendena förberedas i rikets ständers utskott; dessa »nödiga» utskott äro sex: konstitutionsutskottet, statsutskottet, bevillningsutskottet, bankoutskottet, lagutskottet samt allmänna besvärs- och ekonomiutskottet, och intet af dessa kan grundlagsenligt hålla sina öfver-läggningar i konungens närvaro. Yäckt förslag till grundlagsändring måste, derest det ej genast förkastas, hvila till nästa riksdag och blir då lag, blott om det antages af alla ständer och vinner konungens samtycke. »Svenska folkets urgamla rätt att sig beskatta utöfvas af riksens ständer allena vid allmän riksdag», men beskattningsrätten är nu ej längre såsom 1772 inskränkt till en blott bevillningsrätt; den innebär äfven rätten att i enskildheter bestämma statens utgifter och kontrollera finansförvaltningen. Kontroll öfver riksstyrelsen eger riksdagen i och med bestämmelsen om statsrådets ansvarighet inför ständerna; domare och embetsmän kontrollerar den genom en vid hvaije riksdag af ständerna förordnad justitieombudsman.

Om riksdagens sammansättning och arbetsordning, om utskotten och deras verksamhet, om kontrollen af finansförvaltningen genom statsutskottet och särskildt utsedda revisorer med mera är utförligt stadgadt i den vidlyftiga riksdagsordning, som efter åtskilliga jemkningar nu äfven antogs af ständerna, och som den 10 februari 1810 erhöi konungens stadfästelse. Noga är häri bestämdt, huru förfaras skall, då riksständerna stanna vid olika beslut. I allmänhet utgöra tre ständers sammanstämmande röster rikets ständers beslut; dock fordras för stiftande, ändring eller förklaring af grundlag, ändring af ständersprivilegier eller för beslut i frågor om bevillningen alla fyra ständers bifall. Skulle i en fråga ständerna stanna vid skiljaktiga meningar, och är frågan af sådan beskaffenhet, att hon ej kan förfalla, hänskjutes hon till ett så kalladt förstärkt utskott, som afgör henne med rikets ständers rätt. Redogörelsen för formerna för riksdagsärendenas handläggning kunna vi här förbigå, enär dessa i hufvudsaken blefvo gällande äfven för den nya riksdagen efter 1866. I samband med den nya riksdagsordningen utbyttes 1626 års, af Gustaf III återupplifvade riddarhusordning mot en ny sådan, hvilken, sedan den blifvit antagen af adeln, stadfästes af konungen den 31 mars 1810 l. Dock hade adeln redan i maj 1809 beslutit, att det 1778 på riddarhuset åter införda omröstningssättet efter klasser skulle upphävas, och att omröstningen i stället skulle ske per capita, och lika så hade ett par veckor senare beslut fattats, att adelns ledamöter i riksdagens utskott skulle vara lika många som hvar och ett af de ofrälse ständers.

Ofta och med kraft hade man under riksdagen påyrkat ständersfördelnings upphäfvande, men dels fann man ej tiden ännu vara inne för en så genomgående förändring af riksdagens sammansättning, dels blef den under riksmötets fortgång allt mer framträdande reaktionen stark nog att motsätta sig reformer i denna riktning. De gamla riksständerna bibehöllos sålunda, fastän man erkände, att en så beskaffad nationalrepresentation blott kunde bestå tills vidare. Men så länge riksständerna bibehöllos, så länge måste äfven det genom fyrkammarssystemet i sig sjelft så tunga riksdagsmaskineriet bibehållas, ja, detta blef i sjelfva verket nu ännu tyngre än förut genom de detaljerade reglementariska föreskrifter, hvarpå den nya riksdagsordningen var så rik.

Det var en gifven sak, att rikets ständer nu, då de hade makten i sina händer, ej längre skulle fördraga de bojor, de föregående regeringarna lagt på yttranderätten. De yngre mössorna hade funnit rätten att i skrift få uttala sina tankar så vigtig, att do gifvit 1766 års tryckfrihetsförordning »all den trygghet, som en öryggelig grundlag medförer», och derigenom beredt Sverige hedern att vara det första land, som gifvit denna art af lagstiftning grundlags natur. Huru i och med 1772 års statshvälfning tryckfrihetslagstiftningen öfverflyttades till den ekonomiska lagstiftningen, hvarigenom den sålunda beröfvades alla konstitutionella garantier, äfvensom huru derpå under de följande årtiondena följde ett trycktvång, som slutligen blef så starkt, att det i sjelfva verket fullständigt förqvafde all tryckfrihet, är känt af det föregående. Med all ifver skyndade sig 1809 års lagstiftare

att återställa den lagbundna tryckfriheten och gifva lagen derom grundlags helgd. Den 86:e paragrafen i den nya regeringsformen berättigar hvarje svensk man till att utan några af den offentliga makten i förväg lagda hinder utgifva skrifter, för hvilkas innehåll han blott kan tilltalas inför laglig domstol. Straffas kan

1 Vid den följande riksdagen i Örebro gjordes åtskilliga ändringar i denna ståndordning, livadan en ny riddarhusordning antogs, hvilken erhöll kunglig stadfastelse den 13 oktober 1810. Sedermera hafva flere nya riddarhusordningar utfärdats. Han blott, om detta innehåll strider mot tydlig lag, gifven, heter det, »att bevara allmänt lugn utan att återhålla allmän upplysning». Den nya tryckfrihetsförordningen antogs af samtliga riksstånden och erhöll konungens stadfästelse den 9 mars 1810.

Äldre till tiden än riksdagsordningen och tryckfrihetsförordningen är successionsordningen, som blef den andra af de nya grundlagarna. Då den barnlöse Karl XIII redan uppnått en hög ålder, var det af högsta vikt att genom ett tronföljarval i tid skydda riket mot en tronledighet och alla dermed förenade faror. Det var Adlersparres älsklingsplan att genomdrifva valet af prins Kristian August af Augustenborg, i förhoppning, att denne med stöd af den folkgunst, han lyckats tillvinna sig såsom militärbefälhafvare i Norge, skulle kunna lösrycka detta land från Danmark och i stället förena det med Sverige. Underhandlingar blefvo tidigt inledda med det norska högkvarteret. De svenska föreningsplanerna hade en varm förespråkare i den inflytelserike norrmannen, greve Yedel-Jarlsberg.

Denne hade först tänkt sig, att en förening skulle kunna genomföras på det sätt, att nordens alla tre kronor förenades hos Frederik VI af Danmark, men han afstod från dessa tankar, då det blef uppenbart, att Frederik VI med sina absolut monarkiska åsichter aldrig skulle kunna förmås att regera sina stater såsom en konstitutionel konung. Han omfattade nu i stället med all ifver Adlersparres plan, och i öfverensstämmelse härmed sökte han äfven, så

.... , . . . , . . 12. Johan Kaspar Homian Vedel-Jarlsberg

mvcket i hans makt stod, att forlama

, * , _ ' _ (1779 — 1840).

kngsrörelserna på gränsen under året

1809. Prinsen sjelf visade sig ej obenägen att lyssna till de förslag, som gjordes honom från den svenska sidan, men kunde i egenskap af dansk undersåte och under brinnande krig ej öppet antaga kandidaturen, hvilket under då varande förhållanden hade varit liktydigt med förräderi mot hans eget fädernesland. Emellertid lyckades Adlersparro vinna konung Karl XIII och de flesta af de svenska statsråden för prinsens kandidatur. Bland ständerna voro dock tankarna delade. Några bland dem önskade få konungen af Danmark vald, då deremot grefvo de la Gardie och gustavianerne helst önskade få tronföljarfrågan uppskjuten för att vinna tid att förbereda prins Gustafs val, och en och annan torde redan nu haft i tankarna valet af en fransk prins. Emellertid afläts i juli 1809 till ständerna den kungliga pro-positionen om prinsens af Augustenborg utkörande. Den bifölls i alla fyra stånden, hos adeln dock först efter lifliga öfverläggningar. Icke mindre än 71 medlemmar inom detta stånd anmälde sin reservation mot beslutet att redan nu företaga tronföljarvalet. Den successionsordning, som blef en följd af detta val, stadfästes den 18 december 1809. Emellertid kunde prinsen, sin pligt mot Danmark likmätigt, icke antaga valet förr, än freden i Norden blifvit återställd.

Fred var nu, hvad det utmattade landet i främsta rummet behöfde. Förre ambassadören i Petersburg, general Kurt Bogislaus von Stedingk och öfverste Sköldebrand hade såsom Sveriges ombud skickats till Fredrikshamn, den för fredsunderhandlingarna utsedda orten. Rvssarnes med all styrka framställda öfverdrifna anspråk lemnade emellertid ringa utsigter att

vinna en dräglig fred på underhandlingarnas väg. På utgången af de samtidigt i Norrland pågående krigsföretagen berodde frågan, om Åland och landet mellan Kalix och Kemi elfvar — härtill inskränkte sig nu den svenska regeringens förhoppningar — skulle kunna räddas. Yid Hörnefors hade Sandels i början af juli 1809 blifvit öfverraskad och slagen — det var här den genom Runebergs sånger förevigade öfverst-löjtnant Duncker fann

hjelte d öden; — deremot tvang Döbeln genom sina som vanligt kloka rörelser en dansk truppstyrka, som från Norge infallit i Jemtland, att ingå en konvention och återgå öfver gränsen. Emellertid beslöt den svenska regeringen

13. Kurt Bogislaus Ludvig Kristofer von Stedingk . , , . . ° ...

(1746—1837) att 1 hemlighet utrusta en större

sjö- och landexpedition till Vester-botten. Söder om Ume stod den ryska hufvudstyrkan under Kamenski, som trädte i Sjuvalofs ställe, opererande mot den vid Ysterbottens gräns stående svenske generalen Yrede. En armé på öfver 8 000 man sändes sjöledes från Stockholm med uppgift att landstiga norr om den ryska hären och afskära hans återtåg. Till befälhafvare öfver landtrupperna hade man med förbigående af härens dugligaste anförare, en Adlercreutz, en Döbeln, en Vegesack utsett generallöjtnanten, grefve Gustaf Yachtmeister, som visserligen var en tapper officer, men ingalunda vuxen ledningen af ett så omfattande foretag, och befälet öfver det hela gafs åt öfveramiralen Puke, hjelten från Viborg, hvilken dock såsom sjöman var mindre väl egnad att leda operationer till lands. Såsom landstigningspunkt valde man Ratan istället för Ume, hvilken senare ort Döbeln, den störste strategen bland den tidens svenska härförare, tillstyrkt. Expeditionen landade lyckligt vid Ratan, beläget några mil norr om Ume; här skulle nu Yachtmeister landstiga och skynda att bemäktiga sig Ume, men hans marsch gick oförklarligt långsamt, och vid Sä vars bruk, ett par mil norr om Ume, blef han den 19 augusti 1809 angripen af den från öre elf i ilmarscher anrvckande Kamenski. Här utspann sig en af de hetaste striderna i detta krig. Svenskarne kämpade tappert, men Yachtmeisters okloka anordningar för striden omintetgjorde frukterna af de enskildes tapperhet, och af den betydliga manspillan hans trupper ledo — den var dock betydligt mindre än fiendens — lät han förmå sig att gifva order om återtåg, hvarpå han drog sina trupper tillbaka till Ratan utan att begagna sig af den ypperliga ställning, det på hans väg befintliga passet vid Djekneboda erbjöd för en ny strid. Men äfven vid Ratan, der han stod skyddad af flottans kanoner, blef han angripen af den djerfve, i trupper honom underlägsne Kamenski, och slutet blef, att Yachtmeister, ehuru obesegrad, fann för godt att åter inskeppa sig med hela sin här, utan att öfverbefälhafvaren Puke motsatto sig det. Ostörd kunde Kamenski fortsätta sitt återtåg ända till Pite.

Denna bedröfliga utgång på en expedition, af hvilken man haft rätt att vänta stora följder, var långt ifrån egnad att nedstämna ryssarnes fordringar. Också blef för den svenska regeringen numera ingenting annat att göra än att böja sig för nödvändigheten. Med blödande hjertan undertecknade Ste-dingk och Sköldebrand den 17 september 1809 det slutliga fredsfördraget,

ty

som skänkte Ryssland hela Finland jemte Aland och det svenska Västernorrlands län intill Torne och Muonio elfvar. »Himmeln är mitt vitne, skref Stedingk, att jag skulle velat underskrifva min död hellre än denna fred.» Och hvad de svenska fredsbudene kände, det kände det samfälda svenska folket, som nu med skilsmässan från de trofasta finname såg ett fostbrödra-lag upplöst, som under omvexlande med- och motgång, under blodig kamp och fredlig idrott fortvarat allt sedan Erik den heliges och Birger jarls tider.

I sjelfva verket hade dock Finlands skilsmässa från Sverige försiggått redan före fredslutet, ty på en landtdag i Borgå hade kejsar Alexander redan i mars 1809 låtit Finlands ständer hylla sig såsom storfurste. Frederna med Danmark och Frankrike voro numera lätta att åvägabringa. Freden med Danmark afslöts i Jönköping den 10 december 1809 och återstälde förhållandena mellan rikena till hvad de varit före kriget. Freden med Frankrike undertecknades i Paris den 6 januari 1810 och återgaf Sverige Pommern mot förbindelse att ej i sina hamnar tillåta införseln af några engelska varor eller handelsartiklar med undantag af salt.

Prinsens af Augustenborg utkörande till svensk tronföljare var ett fruktansvärdt slag för gustavianerne; dock fullföljde detta parti under riksdagens fortgång oförtrutet sina agitationer till förmån för prins Gustaf, i synnerhet sedan Karl XIII:s helsotillstånd — den gamle konungen hade den 24 november 1809 träffats af ett slaganfall — lät förmoda, att ett tronombyte vorostundande. Gustavianerne hade först sin foreningspunkt i friherre Rutger

Mackleans bostad, hvarest en kontrarevolutionär klubb bildats, och sedermera, då denna klubb blifvit sprängd af polisen, i öfverhofmästarinnan, gref-vinnan Pipers hus, hvarest ränker spunnos och rykten utspriddes, i afsigt att göra det nya regeringssystemet förhatligt och derigenom bereda dess fall. Men regeringens vänner voro på sin vakt och bildade äfven de för att i tid motarbeta gustavianemes anläggningar en-klubb, som efter ledaren, friherre Mannerheim, blifvit kallad den mannerheimska. På riddarhuset kom det gång efter annan till de lifligaste strider mellan partierna. De gustavianska intressenas talan fördes af grefvame de la Gardie och Ruuth, friherrame E. G. och J. K. Adelsvärd, Knut Kurck, R. Macklean och K. L. Stael von Holstein, herrame K. L. Cock, J. E. Gripenvald, O. Palman med flere; från de regeringsvänliges bänkar talade grefvame A. G. Mömer och Karl Löven-hjelm, friherrame Rudolf och Jakob Cederström, L. A. Mannerheim, K. H. Posse, brödeme A. G. och G. A. Silfverstolpe med flere. Partistriderna i förening med de då och då uppflammande ståndstvisterna och ett och annat misslyckadt förföljelseförsök mot Gustaf IV Adolfs män gånge tidtals riksdagsförhandlingarna en prägelse af tvedragt, som rikets farliga ställning bort betaga dem. Många försök gjordes från gustavianemes sida att sprida oro och oenighet inom riksdagen i förhoppning att derigenom kunna förlänga riksdagsförhandlingarna och kullkasta den nya statsförfattningen; och i detta syfte var det väl ock, som den högaristokratiske Jakob de la Gardie i januari 1810 hos ridderskapet och adeln framställde en motion om, att adelns och de öfriga riksståndens privilegier skulle afskaffas och en ny representation, »mera enlig med tidhvarfvets upplysning», införas, en motion, som på riddarhuset beredde de la Gardie en tillrättavisning af skarpaste slag.

Emellertid är 1809 års riksdag tillräckligt ljus för att tåla vid några fläckar. Trots partistriderna och tvedräkten, trots de yttre och inre farorna, gaf dock denna riksdag Sverige en författning, som bättre än någon annan vid denna tid i Europa betryggade på en gång både folkfriheten och den lagbundna konungamakten. Utom de redan nämnda grundlagarna antogs nu äfven de så kallade konstitutionella stadgarna¹, afsedda att i visst hänseende supplera grundlagarna, ehuru ej själfva af grundlags natur. Äfven på andra områden än grundlagstiftningens var riksdagens verksamhet epokgörande. Sålunda tillstyrkte ständerna nu anläggningen af Göta kanal, för hvilket omfattande företag Plåten stod i spetsen, och möjliggjorde i samband dermed genom ett betydande lån Göta kanalbolags och diskontverks bildande. Beslut fattades, att krigsmakten i händelse af krig skulle genom utskrifning ökas med 50 000 man förstärkningsmanskap, och i samband dermed blef all oroterad jord pålagd extra rotering. För att upphjelpa de genom kriget i grund förstörda finanserna fattades beslut om upptagande af ett in-

1 Dit räknas ansvarighetslagen för statsrådet, ansvarighetslagarna för rikets ständers fullmäktige i banken och riksgäldskontoret, den ofvan nämnda riddarhusordningen, med flere. Hemska obligationslån på fyra millioner riksdaler banko. Den 2 maj 1810 blef denna riksdag, den märkligaste i Sverige i detta århundrade, efter ett helt års samvaro ändtligen hemförlofvad.

Sedan freden i Norden blifvit återställd, fanns för prinsen af Augustenborg intet hinder att mottaga kallelsen till svensk tronföljare. Den furste, som nu såsom Sveriges kronprins för första gången beträdde dess jord var född den 9 juli 1768. Efter en föregående militärisk tjänstgöring både i österrikisk och dansk tjänst hade han 1803 blifvit anställd som generalmajor vid norska arméen samt kommenderande befälhafvare öfver trupperna sunnanfjälls, hvarefter han 1808 nämndes till general, »såsom belöning, heter det för de bedrifter och den framgång under kriget, som utmärkt Norges försvar».. Sedan 1807 hade han varit förman i den interimistiska regeringskommissionen, som detta år tillsattes såsom styrelse för Norge. Okonstlad, flärdfri, välvillig och gifmild, hade han lyckats tillvinna sig norrmännens tillgifvenhet i hög grad, och detta jemte hans vänliga sinnelag mot Sverige var det väl, som företrädesvis kommit Adlersparre och dennes vänner att fästa sina blickar på honom, såsom den der vore lämplig att blifva Karl XHLs efterträdare. »Få furstar — så yttrar sig en minnestecknare om honom — få människor hafva varit mera fria från högmod och fåfänga, men få mera måna om den "rätta höghetens bevarande genom renhet i seder, värdighet i uppförande och en beständig hågkomst af hvad de äro, af hvad de böra vara.» Men med sina älskvärda personliga egenskaper förenade han näppeligen den handlingskraft och framtidsblick, som höfdes den man, hvilken i denna stormuppfyllda tid skulle föra det svenska statsrådet.

I januari 1810 ankom Karl August — såsom prinsen numera kallades — till Sverige. Kort förut hade den afsatta konungafamiljen, som förvisats från riket, under bevakning förts till Karlskrona, hvarifrån den öfverseglade till Tyskland. Mellan den gamle konungen och Karl August, numera hans adoptivson, inträdde från första stunden ett synnerligen godt förhållande, och på massan af det svenska folket gjorde den nye kronprinsen det bästa intryck; deremot lyckades han icke tillvinna sig någon välvilja hos den högro aristokratien, som, van vid den fina sällskapstonen vid Gustaf IH:s hof, stötte

14. Karl August, svensk tronföljare (17C8—1810).sig på den folkliga kronprinsens mindre furstliga sätt att vara. Synnerligen spändt blef förhållandet mellan Karl August och den inom de högsta kretsarna tongifvande förnåma familjen Fersen. Något inflytande på regerings-•ärendena synes kronprinsen under sin korta lefnadsbanai Sverige ej utöfvat; lian bivistade visserligen statsrådsberedningens sessioner, men utan att der-vid yttra sig. »Ännu är icke min tid kommen«, skall han hafva yttrat, då Adlersparre en gång i konsetøen i en vigtig fråga bad honom om ett utlåtande. Men denna tid skulle aldrig komma, hans helse var bruten redan före hans ankomst till Sverige, och den mindre tjenliga diet han förde var •allt annat än egnad att förbättra den. Detta i förening med hans korta och undersåtsiga kroppsbyggnad och pussiga ansigte hade i tid bort förbereda hans omgifning på den sorgliga händelse, som skulle inträffa.

I maj månad företog kronprinsen en resa till Skåne dels för att taga landskapets försvarsväsen i ögonsigte, dels för att sammanträffa med sin äldste broder, hertigen af Augustenborg. Opasslig redan före afresan, kände prinsen sig ännu mer illamående under färden och hördes ofta klaga öfver yrsel, hufvudvärk och maglidande. Efter några dagars sammanvaro med sin broder på Ramlösa vid Helsingborg begaf sig kronprinsen till Qvidinge hed för att åse exercisen af der förlagda trupper och ankom dit vid middagstiden <len 28 maj 1810. Efter att hafva satt sig upp på en utvald, väl inriden häst •åsåg han först en stund truppernas rörelser, men syntes kort derpå, då han skulle styra sin häst åt sidan af det exarcerande mömerska husarregementet, förlora väldet öfver hästen, som satte af i sporrsträck, hvarpå han sjelf vacklade i sadeln, tappade stigbyglarna och slutligen störtade baklänges till marken. Den framskyndande sviten fann honom afdånad, och de försök, hans läkare Ross i gjorde att kalla honom till sans, ledde till intet. En half timme efter fallet var Karl August död. En blodutgjutning i hjernan, antagligen framkallad af ett föregående hjertfel, hade ändat hans lif.

Underrättelsen om olycksfallet framkallade sorg och bedröfvelse i hela landet. Redan förut hade rykten om förgiftningsförsök mot kronprinsen varit i omlopp, rykten, hvilka hade sin grund i sammanställningen af yttringarna af prinsens sjukdom och den spänning, hvari han stod till drottningen och det gamla hoipartiet. Det plötsliga dödsfallet gaf dessa ökad styrka, och så spred sig tron, att prinsen nu blifvit förgifven. För Adlersparre och revolutionsmännen af 1809 var dödsfallet det mest fruktansvärda slag, och stor var deras farhåga, att gustavianerne nu skulle begagna sig af prinsens -död till att genomföra en kontrarevolution med syfte att upphöja prins Gustaf på tronen och återföra det gustavianska partiets ledare till makten. Ett medel att förebygga detta låge i att nedsätta gustavianorne i allmänhetens tanke, och 1809 års män kunna ej heller fritagas från skulden att mot dessa riktat misstankarna att hafva vållat kronprinsens död. Synnerligt verksam vid spridandet af dessa rykten var den sämre hufvudstadspressen, hvars förnämste representant på denna tid var den illa kände pamflettisten Grevesmöhlen. Äfven läkarne gåfvo oförsigtigt nog näring åt dessa rykten. Efter prinsens död hade en liköppning företagits, ehuru innan någon förordning derom hunnit anlända. Den utfördes af priusens lifmedikus, Rossi, i närvaro af trenne professorer från Lund och verkställdes, så långt ställets förhållanden medgåfvo, med all omsorg och samvetsgranhet. Det resultat, till hvilket dessa män, som alla voro anatomer, kommo, var, att prinsen träffats af ett slaganfall under ridten. Emellertid hade collegium medicum på regeringens befallning nedsändt lifmedikus Pontin och den redan nu berömde kemisten Berzelius att besörja obduktionen af kronprinsens lik, men de berättelser de lemnade gåfvo genom det tadel, som deri innehölls mot förfarandet vid den redan skedda liköppningen, ett stöd åt för-giftmngsryktena, hvilket ej heller borttogs genom livad collegium medicum yttrade i ämnet.

Allmänhetens misstankar voro riktade mot de båda grefvamo Fersen, deras syster, grefvinnan Piper, drottningen, greve Ugglas, lifmedikus Rossi med flere, men förbittringen vände sig företrädesvis mot den för sin börd, sin

rikedom och sina legitimistiska tänkesätt bekanta fersenska släkten, synnerligen sedan en i stockholmstidningen »Nya posten» synlig fabel på vers, »Räfvame», författad icke utan talang af literatören B. J. Törneblad, tydligt utpekade grefve Axel von Fersen och grefvinnan Piper såsom kronprinsens mördare. Riksmarskalken Axel von Fersen, allmänt känd för den rol, han spelat vid hofvet i Versailles, och för sitt deltagande i den franska, konungafamiliens misslyckade flykt till Vincennes, var en aristokrat af renaste vatten, högdragen och stolt, men ridderlig, rättskaffens och ur stånd till någon mod heder och ära oförenlig handling. Grevinnan Piper var drottningens väninna, för öfrigt "en qvick och intagande, men ränkfull och hersklysten dam, med en allt annat än oförvitligandel, i hvars salonger det gustavianska partiet hade sin mötesplats. Mindre än dessa båda utpekades brodern, öfverste kammarherren Fabian von Fersen, om hvilken man dock visste, att han stått i ett synnerligen ovänligt förhållande till tronföljaren.

Den 20 juni 1810 skulle Karl Augusts lik införas i Stockholm, och detta tillfälle hade massornas hemliga, ännu i dag obekanta ledare utsett till en politisk demonstration, hvilken slutade med ett ohyggligt uppträde, som till heder för vårt folk saknar motstycke i våra läfder. Trots alla varningar intog grefve Axel von Fersen, sin pligt likmätigt, sin plats i liktåget såsom tjenstförrättande riksmarskalk, åkande i en egen, med sex hvita hästar förspänd galavagn. De upphetsade massorna vände först sin uppmärksamhet mot Rossi, hvilken dock genom en rask flykt lyckades rädda sig undan den böljande stenkastningen. Nu vände man sig mot Fersen, hvars prunkande vagn och lysande riksmarskalksskrud föreföllo mängden såsom ett afsigtligt hån mot den aflidne midt under den allmänna sorgen. Ropen: »Stenar åt Fersen! Mördare!» uppstämdes från alla håll; på Stora Nygatan flög första stenen genom hans vagn; den efterföljdes af flere andra; de höga spegelglasen i vagnen sprungo i bitar, kusken nedföll afsvimmad på gatan, och Fersen stjälf sårades i ansigtet. Yid slutet af Stora Nygatan, i närheten af Riddarhustorget, sökte han skydd mot stenregnet i ett enskildt hus, men folkhoppen intränger och angriper honom i hans fristad, slitande ordenstecken och kläderna från hans kropp. Generaladjutanten Silfver sparre lofvar, i förhoppning om att derigenom kunna stilla hopen, att föra Fersen i häkte till det ej långt derifrån belägna rådhuset. Dödsblek och blodig nedkommer Fersen på gatan, der han snart öfverfalles med slag af käppar och paraplyn. En behjertad man, friherre Gustaf von Duben, lyckades dock föra honom in bland leden af det på Riddarhustorget stående svea lifgardet, men kommenderande befälhafvaren befalde soldaterna, som på tvenne subalternofficerares order fält bajonett för att skydda Fersen mot den påträngande massan, att åter lägga bajonetterna på axeln. Med möda kunde Dliben föra riksmarskalken, som på detta sätt lemnades utan skydd af den beväpnade styrkan, till stadsvaktens rum på rådhuset, men äfven hit inträngde hans förföljare.

Han utsläpades på rådhusgården och kullvräktes under de svåraste misshandlingar, hvar på en man i båtsmanskläder hoppar upp och knäcker bröstet på den olycklige, som med det samma uppgifver andan.

Riksmarskalken blef det enda förnämliga offret för do vilseledda massornas raseri denna olyckliga dag. Hans broder räddade sig inom det kungliga slottets murar, för hvilken räddning han endast hade att tacka den omständigheten att hopen ej igenkände hans vagn. Grevinnan Piper, som befann sig i Fersenska palatset, då underrättelsen om grefve Axel von Fersens öde träffade henne, begaf sig på aftonen, förklädd „till mjölkförsäljerska, till Skeppsholmen, der hon

15. Minnesvården öfver Axel von , / . ^

Fersen, vid stening i Upiand. nedsteg i en liten bat och lät ro sig under ett

ösande regn till ett herregods utanför Stockholm, hvilken fristad hon sedermera med kunglig tillåtelse utbytte mot Vaxholm.

Förvånande — för att använda det mildaste uttryck — var myndighe-temas beteende denna dag. Att oordningar skulle utbryta var dem ingalunda obekant, dock voro inga mått och steg tagna för att förebygga de vådliga uppträden man förutsåg. Generaladjutanten i hufvudstaden hade tvärt om fått order att afhålla de vid liktåget paraderande trupperna från att möta våld med våld, och äfvenså hade man ej åt samma trupper velat utdela ammunition. Karl XHI sjelf, som fattat misshag till den stolte Fersen, höll samma stund, likprocessionen intågade i hufvudstaden, i god ro konselj på slottet Haga. Och sålunda kunde det inträffa, att en af rikets stordignitärer

mördades några få steg framför ett af konungens lifgardien, utan att några vapen höjdes till hans skydd. Det mörker, som ännu i dag höljer de hemligaste driffjädra till det ohyggliga uppträdet den 20 juni 1810, torde först sent komma att skingras, men till dess torde det ock qvarstå såsom visst, att Axel von Fersens mord blef den, man vill tro, oförutsedda följden af en politik, som afsåg att genom högaristokratiens och bördsmaktens skymfande i samme Fersens person stärka den nya ordningen och göra det gustavianska partiet maktlöst vid ett stundande tronföljarval.

Massornas upphetsade lidelser voro emellertid ej lätta att hejda. Flere högt uppsatta personer blefvo på eftermiddagen den 20 juni 1810 misshandlade och skymfade, och sjelfva drottningen förolämpades på hufvudstadens gator, då hon från Haga skulle begifva sig till slottet. Det var också nu hög tid för militären att ingripa, derest ej do samhällsvådliga rörelserna skulle antaga än större utsträckning. Några gevärssalvor och ett och annat inhugg med blanka vapen af hästgardisterne på de kring slottet och på angränsande gator larmande massorna återställde ordningen, dock ej utan uppoffring af flere menniskolif. För förebyggande af oroligheternas förnyande under följande dagar sökte man söjja genom militärens förstärkande med inkallade landtregementen och införandet af ett slags belägringstillstånd i hufvudstaden.

Emellertid måste man se sig om efter en ny tronföljare. Adler-sparre önskade den aflidne kronprinsens broder, hertig Frederik Kristian af Augustenborg, i tanke, att man genom dennes val skulle kunna betrygga statshvälfnin-gen och bevara utsigten till en förening mellan Sverige och Norge.

Han lyckades förmå Karl XIII att

•r

bestämma sig för denne prins, och statsrådet biträdde äfven denna mening, med undantag af Adlercreutz, som föreslog kejsar Alexanders svåger, hertigen af Oldenburg. En tredje kandidat var konung Frederik i hemlighet sjelfve Napoléon, hvilken nu kommit till insigt om fördelen af, att ett starkt nordiskt rike bildades till motvigt mot Ryssland. Men konungens af Danmark kandidatur var allt annat än populär hos svenskarne, och ännu mindre utsigt att blifva vald hade prins Gustaf. Regeringen, som fattat sitt beslut, afsände en skrifvelse till kejsar Napoléon för att stämma honom till förmån för prinsen. Skrifvolsen sändes i trenne exemplar på olika vägar till svenska sändebudet i Paris. Den svenska regeringens val var ej i Na-poléons smak, dock förklarade han, att han ej ville lägga sig deremot.

En af kurirerne, som öfverbragte ofvan nämnda skrifvelse till Paris, var löjtnanten vid Uplands regemente, friherre Karl Otto Mörner. Denne

16. Jean Baptisto (Jules) Bernadotte, prins af Ponto Corvo (1774—1844).

VI af Danmark, och för honom verkadeunge officer var ingen vän af hertigens af Augustenborg kandidatur; liksom flere andra svenskar, synnerligast inom hären, önskade han till tronföljare en krigare, framför allt en fransk marskalk, öfvertygad, att Sverige genom en sådan lättast skulle vinna allians med Frankrike och hämd på Ryssland.

Af de franska marskalkarne var Bernadotte, prins af Ponte Corvo, särskildt känd i Sverige genom den beröring, hvori han kommit till sven-skarne under de sista krigen, och på denne i första rummet hade äfven Mör-ners tankar fallit. Ungdomlig, djerf och tilltagsen och på samma gång upp-fyld af önskan att gagna sitt fädernesland, hade Mörner förstått skaffa sig kurirbrickan i afsigt att i Paris på eget bevåg utse en tronföljare åt Sverige. Han uppsöker en fransk kapten La Pie, hvars bekantskap han gjort vid ett föregående besök i Paris, och meddelar honom sina planer, och La Pie styrker honom i hans tankar, att Bernadotte vore att föredraga framför Mac-

17. Örebro på 1780-talet.

donald, Eugène Beauharnais med flere, som Mörner hade på förslag. Genom La Pie och den svenske generalkonsuln Signeul skaffar sig Mörner de upplysningar och den hjälp han behöfver för att sammanträffa med marskalken; han uppsöker Bernadotte och finner honom, huru förbehållsamt denne än yttrade sig om sjelfva

saken, ej obenägen för förslaget; ja, Bernadotte skyndar till och med efter samtalet med Mörner att gifva kejsaren del deraf. Na-poléon, som officiellt blifvit underrättad om svenska regeringens tankar, betraktade hela saken som ett hjernspöke, men förklarade, att han ej ville inblanda sig deri. Yid Mörners sista uppvaktning (27 juni 1810) gaf Bernadotte honom tillstånd att meddela, det kejsaren ej hade något emot Bernadottes val, äfvensom att han sjelf mottog det samma, om det fölle på honom.

Det är lätt att föreställa sig statsministern von Engeströms häpnad vid Mörners berättelse om sitt förmätta tilltag i Paris. »Hvad medför ni från Paris?» frågade Engeström, då Mörner inträdde i utrikes kabinettet i Stockholm. — »Att jag förmått prinsen af Ponte Corvo att emottaga svenska kronan.» — »Huru kunde ni tala med honom derom utan att vara befullmäktigad?» — »Tår enda räddning är prinsen af Ponte Corvo!» — »Är ni säker, att han emottager, så att ni ej på dubbelt sätt komprometterar?» — »Åh ja, jag har här ett bref.» — »Från honom till er?» — »Nej, från mig till honom.» — »Pojke, du borde sitta, inföll Mörners frände, excellensen von Essen vid slutet af Mörners berättelse, der hvarken sol eller måne skiner på dig.»

Men Mörners förslag vann allt mer och mer bifall i landet, och det halp till intet, att han sjelf på befallning qvarhölls i Upsala, hvarigenom regerin-

18. Örebro slott.

gen ville förhindra, att han såsom ledamot af ridderskapet och adeln infunne sig vid den till Örebro utlysta urtima valriksdagen. Genom budskiektnin-gar och en ströskrift »om tronföljden i Sverige» verkade han, fastän frånvarande, för sin sak, äfven bland rikets ständer, som sammanträdde den 23 juli 1810.

Emellertid föreslog regeringen hertigen af Augustenborg till tronföljare. Det hemliga utskott, som blifvit tillsatt i och för valet, godkände förslaget, och det såg sålunda mörkt ut för Mörner och hans vänner att kunna genomdrifva sin kandidat. Då infann sig i Örebro en infödd fransman vid namn Fournier, hvilken någon tid varit köpman och fransk vicekonsul i Göteborg, med instruktioner, gifna af prinsen af Ponte Corvo sjelf. Fourniers meddelanden från prinsen gjorde intryck på Engeström och hans kolleger, och riksdagsmännen påverkades af föreställningen, att Fournier vore sänd med kejsarens goda minne. Sjelfve konungen, som till en början visat sig obenägen för prinsens af Ponte Corvo val, ändrade åsigt. Följden blef, att det hemliga utskottet sammankallades för att delgifvas en ny proposition, denna gång om prinsens af Ponte Corvo val. Utskottet biföll; den 21 augusti 1810 föredrogs den kungliga propositionen hos riksständen och bifölls nästan samtidigt i de tre ofrälse ständer och kort derpå äfven hos adeln. Hvad som förklarar utgången af detta sagolika val, var svenskames gamla förkärlek för Frankrike, hoppet om den väldige Napoléons vänskap och Finlands återfående som en följd deraf, äfvensom den allmänna öfvertygelsen om prinsens af Ponte Corvo fältherreegenskaper och statsmannaduglighet.

Den 26 påföljande september antogs och stadfästes den nya successionsordning, enligt hvilken prinsen af Ponte Corvo och hans manliga bröstarfvingar skulle ega rätt till den svenska tronen.

Karl Johan och Xapoléon. — Tyska och danska kriget.

Karl Johans tidigare historia. — Hans förhållande till Napoléon. — Hans ankomst till Sverige. — Hans ställning till konungen och de ledande minnen. — Brytning i n rikes politiken. — Örebro -riksdag 1812. — Karl Johan ligger grund till en ny koalition mot Kapollon. — MStet 1 Åbo. — Kapo-léons tåg till Moskva. — FSrdragen i Stockholm. — Tyska kriget. — Trachenberg. — Grossbeeren och Dennewitz. — Leipzig. — Krig med Danmark. — Kleftreden (1814).

Jean Baptiste (Jules) Bernadotte föddes den 26 januari 1764 — franska källor uppgifva 1763 — i ett af Frankrikes aflägsnaste landskap, det vid foten af Pyreneerna liggande Béarn. Hans vagga stod i staden Pau, bekant som den fräjdade Henri IY:s födelseort. Fadern var sakförare vid parlamentsdomstolen i Pau, men sakförarens yrke tilltalade ej sonen, som af sin eldiga håg tidigt drefs till det mer omvexlande, bullrande lifvet i falt. Bedan 1780 tog han, sina anhörige ovetande, värfning som volontär vid ett regemente. Men krigstjensten erbjöd på denna tid i Frankrike inga fram-tidsutsigter för medelklassens söner, enär adlig börd ännu var det oundgängliga villkoret för officersgradens vinnande. Också skulle Bernadotte utan tvifvel sett sitt lif förrinna

under den andefattiga ijenstgöringen i underordnade grader, derest ej den stora franska revolutionen, som nedbröt ständs-skilnaderna i Frankrike, lemnat öppet tillfälle för den högre begåfningen att bryta sig egen väg. Och begåfning egde Bernadotte i rikaste mått. Han besatt denna snillets öfverlägsenhet, som i förening med viljans kraft ser och nedbryter hindren, och på samma gång denna hjertats medfödda godhet och den yttre personlighetens tjuskraft, som fångsla menniskoraa. Visserligen saknade han den bildning, som en klassisk uppfostran allena kan bereda, men det praktiska lifvet har icke mindre uppfostrande kraft än boken, och hans skarpa iakttagelseförmåga, hans lifliga uppfattning och rika fantasi, hans ovanliga minne och utomordentliga lätthet att kläda tanken i dess riktiga form skänkte honom tidigt en ersättning för hyad som vid hans första utträde i lifvet måhända brast honom i boklig lärdom. Befordrad till löjtnant 1791, vann han följande år, då han var anställd vid rheinarmeen under Custines befäl, i striderna vid Speier och Mainz sina första krigiska lagrar. Året derpå var han redan öfverste och ådrog sig under detta och följande års talrika strider en rättvis uppmärksamhet för oförskräckthet och sinnesnärvaro. Synnerligen stort var hans välde öfver soldaterna, hvilka han beherskade ej minst genom sin lydnad bjudande gestalt och hållning och sin eldiga, öfversvallande sydfranska vältalighet. Efter slaget vid Eleurus (26 juni 1794), der han synner-

19. Staden Pau i Frankrike.

ligen utmärkte sig, blef han brigadgeneral — »för tapperhet och lysande bedrifter» stod det i fullmakten — och vid årets slut var han divisionsgeneral, en grad, som redan skräckregeringen erbjudit honom, men hvilken han då försigtigt afböjt, väl vetande, att en upphöjd ställning under dessa partilidelsernas och medborgarmordens hemskaste tider blott var liktydig med ett steg närmare giljotinen. Hans befordringar hade emellertid fortgått med en utomordentlig snabbhet, men också kunde han på sin tjensteförteckning upptaga striderna vid Prémont och Landrecies, eröfringen af Heinsberg, slagen vid Fleurus och Jillich, intagandet af fästet Wich och slutligen det starka Maastrichts kapitulation, vid hvilka alla tillfällen han fört sitt befäl med glänsande framgång, fastän icke sällan fienden underlägsen i truppstyrka. Den be-

Sveriges historia. VI. ?>römde Kléber, under hvilken han stred, kunde ej nog berömma hans snillrika anordningar och hans oförskräckta mod.

Men skildringen af Bernadottes bragder under revolutionskrigen tillhör Frankrikes historia, ej vår, och vi kunna därför ej här förtälja dem alla. Yi inskränka oss därför till att blott omnämna, att han deltog i 1795 års fälttåg vid Bhein, hvilket han öppnade genom flodöfvergången vid Neuwied, att han med glänsande tapperhet kämpade på platån vid Ehrenbreitstein, att han segrade vid Kaudenbach och att han eröfrade Kreuznach, hvarvid han, ledd af en mensklighetskänsla, som gör honom ännu mer heder än hans mod under striden, genom en list räddade 200 franska emigranter, hvilka såsom krigsfångar fallit i fransmännens händer, från den i lagen fastställda arkebuseringen. Under 1796 års olyckliga fälttåg i Tyskland anförde Bernadotte en afdelning af Jourdans armé och upprätthöll trots hufvudhärens motgångar genom sina många oförvägna, oftast med framgång krönta anfall mot fienden sitt rykte såsom en djerf och genialisk härförare.

Anbefald af direktorialregeringen att med en armekår öfvergå till Italien för att understödja Napoléon Bonaparte, som hade i syfte att från Italien gå mot Wien för att derigenom tvinga österrikame till fred, fick Bernadotte, efter ett mästerligt tåg öfver Alperna i början af året 1797, genom den vackra flodöfvergången öfver Tagliamento och eröfringen af fästet Gradisca tillfälle att visa, att soldaterna från Sambre, Maas och Bhein under hans ledning ej stodo efter kämpame från Montenotte och Arcole. Napoléon sände honom efter frodspreliminärena i Leoben till Paris med de i fälttåget eröfrade fanorna. »Denne förträfflige general, skref Bonaparte till direktorialregeringen, som har gjort sitt rykte på stranden af Bhein, är nu en af de officerare, som äro mest väsentliga för italienska armeens ära. I sen i general Bernadotte en af republikens fastaste vänner, ur stånd af princip liksom af karakter att kapitulera med frihetens fiender eller med ärans.»

Dock hade Bonaparte, då han nedskref dessa för Bernadotte så smickrande ord, hvarken tycke för Bernadotte eller för friheten. Lika litet kände sig Bernadotte dragen till den unge korsikanen. De berömda fältherrame hade träffats och funnit, att en öfverensstämmelse dom emellan var omöjlig. »Jag har sett, skall Bernadotte efter sitt

första möte med Bonaparte hafva yttrat till sin omgifning, en ung man om sex eller sju och tjugu år, som synes vilja vara femtio. Det bådade intet godt för republiken.» »Han kände, säger Geijer i sina personalier öfver Karl Johan, att han sett Cæsar, men också hans legioner.»

Bonaparte, ej nöjd med den ära, han så hastigt förvärfvat sig i Italien, eftersträfvade ingenting mindre än att såsom Frankrikes diktator rycka högsta ledningen af dess styrelse till sig. Bernadotte åter omfattade ännu med all värme de rent republikanska ideerna, hvilka han med all sin flödande vältalighet, när tillfälle gifvits honom dertill, förfäktat till och med i klubbarna i Paris, hvaraf hågkomsten i en senare tid, då han själf befann sig på en tron, nog torde förefallit honom besvärande. Såsom krigsminister under det bekymmersamma året 1799, i hvilken egenskap Bernadotte inlade stora administrativa fortjenster, visade han sig äfven så obenägen att vilja medverka till en statshvälfning, att den inflytelserike Siéyes, som, ehuru själf president i direktorialregeringen, umgicks med planer till en statskupp, fann för rådligt att aflägsna honom från hans befattning. Kort derpå återkom Bonaparte från sin egyptiska expedition, i verkligheten en faltflyktning, men omstrålad af det romantiska skimret af fabelaktiga segrar, vunna i det gamla sagolandet, och genomförde med soldaternes tillhjälp denna 18 brumaire, som gaf Frankrike konsulatet, det enväldiga kejsardömet förebådare. Bonaparte hade funnit sig föranlåten att före statshvälfningen fråga Bernadotte om hans tankar. Han svarade, att han ämnade ingenting företaga utan regeringens order, men om han erhöle sådana, ville han försvara republiken mot hvar och en, som angrepe den samma.

Bernadotte förhöll sig overksam den 18 brumaire. Medvetandet af de lysande bragder han utfört hade fyllt honom med en stark själfkänsla, och denna gjorde det för honom motbjudande att underordna sig en man, som, ehuru själf sina egna bedrifters son liksom Bernadotte och de öfrige af republikens generaler, dock svingat sig dem förbi upp till maktens yttersta spets genom sin djerfva tilltagsenhet och sin ringaktning för gällande lag, och som, väl i besittning af makten, blott skulle använda den för egna själf-viska syften, ej för att befordra frihetens seger eller mensklighetens väl. Men så stort var Bonapartes rykte, så oerhörddet väldev han genom sitt snilles trollmakt utöfvade på sina samtida, att Frankrike, utmattadt efter den förfärliga kris det genomgått, utan motstånd böjde sig för den förmätne, öfvertygad, att han allena var rätt mannen att gifva lugn åt det af partilidelserna upprörda samhället och att grundlägga en varaktig framtidsordning på den så dyrköpta folksuveränitetens grundval. Och sådan blef derför ställningen, att fosterlandsvännerne blott tycktes kunna tjena sitt land under den cesariska diktaturens fana.

Sålunda böjde sig äfven Bernadotte till slut, om ock motvilligt, för den nya ordningen, och då kejsardömet upprättades, intog han en plats bland dess stordignitärer. Lättrörlig och mottaglig för vexlande ideer, som Bernadotte var, torde hans demokratiska böjelser vid denna tidpunkt fullkomligt svalnat, och ej underligt, ty sådan var trollmakten i detta glansens och bragdernas välde, att ingen, som blifvit inryckt deri, kunde undgå att taga mer eller mindre intryck deraf. Och likväl synes Bernadotte aldrig hafva trott på detta välde varaktighet. Han hade sett marken brista under republiken, han anade, att den skulle brista äfven under kejsardömet, och han kände djupt, att frihetsandan och rätten äro starkare krafter än förtrycket och våldet. Äfven Napoléon kände det svalg, som skilde dem båda, men han brukade Bernadotte det oaktadt, mindre därför, att denne genom sitt giftermål med den rika köpmansdottern från Marseille Désirée Clary var Joseph Bonapartes svåger och följaktligen äfven kejsarens frände, än därför, att han behöfde hans militära och administrativa talanger. Han utnämndehonom 1804 till marskalk af Frankrike och gjorde honom 1806 till en af kejsardömet länsherrar, i det han upphöjde honom till furste öfver det lilla på napolitanska området liggande furstendömet Ponte Corvo. Bernadotte återgäldade de värdigheter han fått med lysande ijenster. I kriget 1805 möjliggjorde han genom sina skickliga rörelser, att kejsaren blef i stånd att tvinga den österrikiske generalen Mack till kapitulationen i Ulm, och i tre-kejsarslaget i Austerlitz satana år, der Bernadotte anförde den franska centern, genombröt han ryssarnas linier och utöfvade genom en djerf rörelse* oberoende af kejsarens egna anordningar, ett afgörande inflytande på slagets utgång. Sin mycket tadlade overksamhet vid Auerstädt 1806, hvartill han föranleddes af tvetydiga order från högkvarteret, godtgjorde han genom stormningen af Halle, eröfringen af Liibeck och den preussiske generalen Bliichers derpå följande kapitulation. Det var vid denna tidpunkt han äfven tvang den lilla svenska

härafdelningen i Lauenburg (del. V, s. 368) att sträcka gevär. I följande års krig mot ryssarna finna vi Bernadotte med framgång kämpa vid Mohrungen, och i det blodiga slaget vid Wagram 1809 inlade han vida större förtjenster, än kejsaren ville medgifva. Också fortfor kölden mellan kejsaren och hans marskalk allt framgent, och ofta var en fullständig brytning förestående. Yan att tillskrifva sig själf äran af de bragder hans fältherrar utförde, var Napoléon ytterst sparsam med beröm* men så mycket mer frikostig med tadel, och å sin sida leddes Bernadotte af sin lifliga fantasi till en misstänksamhet, som gjorde honom lika så ömtålig' för uteblifvet beröm som för klander. Helst sökte de båda sitt verksamhets« fält på så långt afstånd från hvarandra som möjligt. Så utverkade sig Berna« dotte 1802 ståthållarskapet öfver Louisiana, hvilket han dock ej kom att till« träda, 1805 utnämde honom kejsaren till guvernör i Hannover, efter freden i Tilsit förordnades han till guvernör öfver hansestädem, kort derpå ställes han i spetsen för den här, som från Danmark 1808 skulle öfvergå till Sverige, 1809 finna vi honom i Holland och Belgien, syselsatt med anstalter för dessa länders försvar mot engelsmännen, och kort derpå förordnas han* fast mot sin vilja, att mottaga styrelsen af Kyrkostaten. Det vann Bernadotte under utförandet af alla dessa maktpåliggande uppdrag, att hans administrativa talanger, hans sinne för borgerlig ordning och fredliga värf* hans rättrådighet vid handhafvandet af makten, hans mildhet mot de under-kufvade folken beredde honom ett rykte för sann mensklighet, hvilket icke minst medverkade till hans val till Sveriges tronföljare.

Styrelsen öfver Kyrkostaten kom Bernadotte aldrig att öfvertaga, enär anbudet att blifva Sveriges tronföljare mellankom. Ogerna och dröjande löste Napoléon honom från hans trohetsed såsom fransk undersåte. Man yrkade i statsrådet, att prinsen af Ponte Corvo skulle, innan trohetseden återkallades, underteckna en förbindelse att aldrig bära vapen mot Frankrike. Hellre än att underteckna en sådan, förklarade sig Bernadotte vilja afsäga sig valet. »Nå väl, res, må våra öden uppfyllas!» sade kejsaren och lät sitt yrkande förfalla. Anade Napoléon, att för detta marskalken, numera kron-prinsen af Sverige, skulle gå en annan väg än han, att de båda vägarna skulle korsas hvarandra, och att de själfva skulle såsom världshistoriska motsatser mötas i en strid, på vars utgång världens öde skulle bero?

Med lättadt hjerta lemnade prinsen af Ponte Corvo, i slutet af september 1810, Paris för att anträda resan till sitt nya fädernesland. Yägen togs genom det då varande napoléonska vasallkonungariket Westfalen. »Jag far då äntligen andas oberoendets luft», skall han ha yttrat i Kassel, gifvande i dessa ord ett uppriktigt uttryck åt sin glädje att ej längre vara bunden vid den kejserliga triumfvagnen. Resan fortsattes genom Danmark till Helsingör, der han inför erkebiskop Lindblom antog den evangelisk-lutherska trosbekännelsen, såsom han själf yttrade, mer af samvetsöfvertygelse än af politisk nödvändighet. Den 20 oktober gick han öfver sundet till Helsingborg och mottogs här af den svenske riksmarskalken jemte hofstat och ortens myndigheter. Det mottagande, han rönt under färden till Stockholm, var det ståtligaste, och då han den 2 november höll sitt högtidliga intåg i Sveriges hufvudstad, fann han i befolkningens uppriktiga glädjeytringar omisskänliga bevis på det förtroende, hans nya fädernesland hyste för honom. Den 5 november afgåvo ständerna — riksdagen hade i oktober blifvit förflyttad från Örebro till Stockholm — sin hyllningsed åt honom, och vid samma tillfälle blef han, sedan han aflagt sin ed till konungen, af Karl XHI adopterad under namn af Karl Johan.

Det intryck, kronprinsen gjorde på hvar och en, med hvilken han kom i be-

— - v —

röring, var det fördelaktigaste, och det 20. Minnesstenen öfrer prinsens af Ponte Corvo , , , -ri.. e « , landstigning vid Helsingborg 1810.

kunde ej vara annat, horegången af ryktet att genom glänsande bragder och statsmannavärf hafva väsentligen medverkat till uppförandet af det välde, för hvilket världen nu slafviskt böjde sig, uppbar han detta rykte till det yttre på ett sätt, som öfverträffade förväntningarna. Det högburna hufvudet med det mörka lockiga håret, örnnäsan, de utpräglade anletsdragen, de stora bruna ögonen, ömsom lysande af hjertegodhet och välvilja, ömsom blixtrande af inspirationens eld, den kraftfulla gestalten, den vördnadsbjudande hållningen, den tilldragande förbindligheten i sättet att vara — allt medverkade att gifva svenskarne helbilden af en man, utrustad

med alla de yttre tecknen till en herskarbestäm-melse. Läger man härtill de stora själsegenskaperna, den snabba uppfattningen, det säkra minnet, viljekraften, beslutsamheten, sinnesnärvaron, planmässigheten i allt hans handlande, hans rikedom på ideer och lätthet att kläda dem i ord, kan man ej förundra sig öfver, att svenskarne i den nye kronprinsen trodde sig finna en furste, vuxen det ärofulla, men svåra värfvetatt bära Gustavers och Karlars spira. Man kände ej ännu, eller man bort« såg från bristerna hos denna eljest så rikt utrustade personlighet, att hans lifliga inbillningskraft gjorde honom öfverdrifvet misstänksam, att hans syd« ländska öfverströmmande vältalighet lätt kom honom att gifva löften, som det ej alltid stod i hans makt att hålla, eller att hans häftiga lynne icke sällan kom honom att mot sin vilja förgå sig och glömma, hvad han var skyldig sig sjelf och andra. Men betänkligare var, att hans uppfostran i ett för oss främmande land och hans obekantskap med sitt nya fäderneslands språk antagligen skulle mellan honom och svenskame uppresas en skiljemur, äfvensom att han såsom stiftare af ett nytt regenthus måste blottställas för misstanken att mer se sin dynastis intressen till godo än landets. Men man bortsåg från allt detta och faste sig blott vid det stora hos honom, och så tryggade man sig vid den tanken, att Sverige nu äntligen fått sig tillsänd den Gideon, hvars starka svärd skulle ej blott stödja det i samtidens politiska stormar, utan till och med åter upprätta det på den höjd, hvarifrån det störtat till följd af de sista årens olyckor och felsteg.

Icke utan oro hade den gamle konungen förbjudit den stund, då han skulle första gången sammanträffa med den för detta republikanske generalen, numera Sveriges korade kronprins. Oron bortföll emellertid snart; den vördnadsfulla uppmärksamhet, kronprinsen städse visade konungen, kom denne senare att med jemnmod se, att regeringstömmarna togos ur han? svaga hand. Drottningens bevågenhet lyckades visserligen Karl Johan aldrig fullkomligt vinna, men på prinsessan Sofia Albertina, Karl XIILs syster,, gjorde han med sin osökta värdighet och fina takt det bästa intryck, och: sjelfva enkedrottningen, Sofia Magdalena, Gustaf IIIs gemål och Gustaf IV Adolfs olyckliga moder, kunde ej undgå att känna sig tilltalad af hans tilldragande personlighet. Med samma lätthet, som Karl Johan vann konungahuset, vann han äfven hofvet. Sjelfve defc skarpsynte, kritiske Armfelt* hvilken dock inom kort lemnade landet*, saknade anledning till anmärkningar. Väl beräknadt var Karl Johans förhållande till de olika partierna,, hvilka han synbarligen sökte samla omkring sig och stämma till endragt. öfver allt det framfarna tycktes han vilja kasta en glömskans slöja, och till och med gustavianerne och motståndarne till tronföljarvalet vann han genom sitt försonliga och förbindliga sätt. »Hans salonger vimlade också, säger en minnestecknare, af vida talrikare uppvaktande än konungens, och allt till-kännagaf, att han redan var den medelpunkt, hvaromkring alla maktens drabanter hädanefter skulle gravitera.» Stort blef naturligtvis äfven det infly-

1 Armfelt, som under de händelserika åren 1809—1810 spunnit många intriger, än til? förmån för prinsen af Augustenborg, än till förmån för prins Gustaf, fann, då han såg sig-misstänkt af den nya regeringen, för godt att inför ryske ministern i Stockholm svälja kej-sar Alexander trohetsed. Anbefald att genast lemna Sverige, begaf han sig till Ryssland. Af Alexander mottagen med mycken välvilja, upphöjdes han till rysk-finsk grofve och var någon tid president i komiteen för de finska ärendena i Petersburg. I augusti 1814 slutade han på ett landtställe i Tsarskoe-Selo sin sällsamma, skiftesrika lefhad.tande, han från förstå stunden kom att utöfva på ledningen af de allmänna angelägenheterna, synnerligen de utländska. Under större delen af året 1811, då Karl XIII till följd af sjukdom var förhindrad att föra regeringen, förde kronprinsen äfven till namnet riksstyrelsen. I rådkammaren hade han synnerligen framstående och i statsvärf väl förfarna män vid sin sida; dock vann han snart ett stort inflytande öfver dem och kunde sålunda lätt förestafva besluten efter sin egen vilja. Förklaringsgrunden till detta inflytande, som kanske var större, än förenligt var med grundlagens anda, torde dock ej minst vara att söka i bristen på verklig sammanhållning inom konseljen. Rosenblad, Rosenstein, Gyllenborg och Adlerbeth bildade en grupp för sig, Engeström, Adlercreutz och Yrede 1 en annan, Fleming 2 och Plåten en tredje, Ytterstedt och Järta en flerde.

En annan förklaringsgrund torde vara att söka i svårigheten för en och annan att följa kronprinsens lifliga tankegång på det främmande språket och att sjelf på ett öfvertygande sätt uttala sig på detta språk.

Det är ofvan framhållet, att Karl Johans utkörande till svensk tronföljare för-anledts af hoppet, att Sverige genom

detta val skulle komma i ett vänskapligt förhållande till Napoléon, hvaraf följden skulle blifva trygghet mot Ryssland och äfven möjligen Finlands återfående. Illa kände dock svenskarne den franske kejsaren, då de förestälde sig, att denne, som föranledt det ryska infallet i Finland 1808 och som var van att behandla dem af sina bröder och fränder, som upphöjts på troner, såsom blott vasaller, skulle låta sina känslor för Sverige påverkas af detta val; illa kände de ock Bernadotte och dennes förhållande till Napoléon, då de kunde tro, att han nu, då han kunde andas fritt, skulle sammanlänka sina intressen med Napoléons. Sverige hade betydelse för den franske kejsaren blott så till vida, som det genom att ansluta sig till kontinentalsystemet kunde skada hans dödsfiende England, och om vårt fattiga land ginge under på en sådan politik, var detta för honom fullkomligt likgiltigt. Karl Johan åter såg instinktmässigt, att det franska kejsardömet redan nått sin höjdpunkt, att tillbakagåendets tid vore i annalkande, och att hans egna personliga fördelar, med hvilka Sve-

21. Karl XIII:b orden. Instiftad 1811.

1 Generalen, greve Fabian Vrede, som tagit en verksam del i tronföljarvalet 1810, hade intäckt i statsrådet i september 1810. Adlercreutz blef statsråd i maj samma år.

8 Friherre Klas Fleming, landtmarskalk vid riksdagen i Örebro 1810, blef statsråd efter riksdagens slut. Riges fullkomligt sammanföle, bjöde honom att ansluta sig till de legitima furstehusen, hvilkas stöd kunde blifva af största vikt vid den tidpunkt, då alla revolutionära troner skulle kastas öfver ända. Också närmade sig Karl Johan strax efter sin ankomst till Sverige kejsar Alexander af Ryssland, dertill företrädesvis manad af behovet af ett stöd mot Napoléons öfverdrifna fordringar, och samtidigt närmade sig äfven Alexander, som redan nu var i spändt förhållande till Napoléon, å sin sida Karl Johan. Tanken på Finlands återeröfring fick intet insteg i prinsens hufvud; han hade ännu varit för kort tid på svensk botten för att kunna dela folkets medkänslor för det gamla brödralandet eller dess motvilja mot den trolöse grannen i öster, och han insåg för öfrigt mer än väl, att Finland, äfven om det under gynnsamma förhållanden kunde återvinnas, dock i längden aldrig skulle kunna försvaras. Deremot fann han sig synnerligen tilltalad af planen att åstadkomma en förening mellan Sverige och Norge, hvilken plan redan uppgjorts i samband med Karl Augusts val. Och genomförandet af denna förening, som var af

22. Minnespenning öfver kungliga landtbruksakademienB stiftande den 28 december 1811.

så mycken vikt för Sveriges framtida trygghet, kunde, tycktes det Karl Johan, vida lättare ske genom Rysslands och Englands medverkan än genom Frankrikes. Sålunda var riktningen af hans politik gifven: han skulle närma sig Ryssland, medverka till bildandet af en ny koalition emot Napoléon, afstå från alla tankar på Finlands återeröfring, men såsom villkor för Sveriges deltagande i den afgörande kampen mot den franske kejsaren betinga Norge. Denna plan följde han nu med all följdriktighet, utan att låta sig hejdas af svenskarnes beundran för kejsar Napoléon och hat mot den gamle national-fienden Ryssland, ja, utan att ens låta sig afskräckas af vissheten, att han genom en sådan politik skulle väsentligen medverka till grundläggandet af tsarväldets politiska öfvermakt i Europa.

Dock kräfde de politiska förhållandena den största varsamhet från Karl Johans sida, ty för tillfället var Napoléon den starkaste, och därför måste en öppen brytning med honom undvikas, tills den politiska ställningen gjorde en sådan äfven i de svenska statsmännens ögon fullt berättigad. Också finna vi, att underhandlingar fördes under året 1811 om ett förbund mellan Sverige och Frankrike, med hvilka underhandlingar Napoléon näppeligen hade mera allvar än Karl Johan. Sjelf drog äfven den förre, oklokt nog, försorg om, att förhållandet mellan honom och den svenska regeringen blef spändt. Hvad den svenska allmänheten önskade, var förbund med Frankrike, hämd på Ryssland, men på samma gång vänskap med England och befrielse från kontinentalsystemet, hvars stränga tillämpning på ett land med Sveriges insulära läge under då varande förhållanden var det samma som dess ruin. Men Napoléon var långt ifrån att vilja medgifva någon lindring i detta system. Förbittrad öfver, att Sverige, trots freden i Paris, öfver Göteborg och andra hamnar fortsatte sin handel med England, förifrade han sig mot svenska sändebudet i Paris, statsrådet Lagorbjelke, och yrkade kort derpå genom sin minister i Stockholm, att den svenska regeringen skulle förklara England krig (13 november 1810). Sverige måste foga sig efter den väldiges vilja, men

underrättade samtidigt England, att krigsförklaringen blott vore en demonstration, förestafvad af omständigheterna och utan betydelse. Sålunda förebyggdes alla vapenskiten, och den förra smyghandeln fortgick såsom förut, ostörd af de båda ländernas myndigheter, till största fordel för Sverige.

Missnöjd härmed, sökte Napoléon, genom det ena Sveriges värdighet kränkande steget efter det andra, tvinga den svenska regeringen till ett verkligt krig med England. Hans fordringar, att 2 000 svenska matrosar skulle utlemnas för att bemanna franska flottan i Brest samt att fransk tullbetje-ning skulle anställas i Göteborg för att förebygga den der företrädesvis blomstrande smyghandeln, ville den svenska regeringen ej bevilja, men der-emot kunde hon ej förhindra, att svenska handelsfartyg våren 1811 upp-bragtes af franska kapare, att svenska skepp, som ingått i tyska hamnar, sequestrerades och att deras besättningar affördes till Antwerpen och Toulon för att tvingas till tienstgöring på Frankrikes flottor, att den franske ministern i Stockholm Alquier mot den svenska regeringen uppförde sig på ett mot all diplomatisk sedvänja synnerligen stötande sätt, och att slutligen Napoléon i januari 1812 lät en fransk armekår besätta det svenska Pommern och bortföra de der förlagda svenska trupperna. Genom denna sista våldsåtgärd hade Napoléon i sjelfva verket brutit freden med Sverige.

Knapt hade också underrättelsen om fransmännens infall i Pommern blifvit känd i Sverige, innan generaladjutanten greffe Karl Axel Lövenhjelm afsändes till Petersburg för att med kejsar Alexander, hvilken redan såg kriget mellan sig och Napoléon förestående, underhandla om ett hemligt förbund mellan Sverige och Ryssland. Den ledande grundtanken i dessa underhandlingar var Norges förenig med Sverige. Till denna förenig fann sig äfven kejsar Alexander föranlåten att lemna sitt medgifvande, och på denna grundval afslöts den 5 april 1812 fördraget i Petersburg. De båda makterna förbundo sig till att med en förenad här af 25 000 till 30 000 sven-skar och 15 000 till 20 000 ryssar göra en diversion på Tysklands kuster i ändamål att oroa den franska härens operationer. Kejsar Alexander utfaste sig uttryckligen att antingen medelst underhandlingar eller krigisk medverkan förskaffa Sverige besittningen af Norge och förband sig i och för detta ändamål att ställa till Sveriges förfogande den hjälphär, som blefve behöflig för eröfringen. Norges besittningstagande skulle hafva egt rum, innan Sverige deltog i diversionen i norra Tyskland.

Fördraget skulle vara hemligt, och det blef det tills vidare; dock hade ändamålet med Lövenhjelm's sändning till Petersburg ej kunnat blifva kejsar Napoléon obekant. Då en förbindelse mellan Sverige och Ryssland stred mot hans syften, skyndade han sig nu att ändra tonen mot Sverige och erbjöd genom den svenske generalkonsuln i Paris Signeul den svenska regeringen ett förbund. Sverige skulle utfärda en ny krigsförklaring mot England och angripa Ryssland med 40 000 man; deremot skulle Sverige i stället bekomma Finland. Men anbudet kom för sent, för att den svenska regeringen nu skulle kunna fästa något af-seende dervid, och lika liten framgång hade Napoléon med ett nytt, ännu fördelaktigare anbud, hvori han erbjöd Sverige ansefliga understödsmedel och utsigten att utom Finland bekomma Pommern och Mecklenburg.

Kort efter afslutandet af traktaten i Petersburg sammanträdde rikets ständer till en urtima riksdag den 13 april 1812 i Örebro, dit regeringen kallat dem för att bereda sig utvägar att kunna röra sig med större frihet i både de inre och yttre förhållandena. Landtmarskalk blef statssekreteraren Karl Lagerbring, talman i preteståndet var erkebiskop Lindblom och till talmän i borgar- och pretestånden kallades H. N. Schvan och Lars Olsson. Denna riksdag har fått en sorglig betydelse i vår statsrätts historia genom de reaktionära ändringar i 1810 års tryckfrihetsförordning, som här vidtogos. Den nyförvärfvade pressfriheten hade missbrukats, och regeringen ansåg det derför vara af största vikt för sig, i synnerhet under Sveriges då varande grannlaga politiska ställning, att hafva i sin makt att tvinga särskildt dagbladspressen till större varsamhet i uttrycken. Hon begärde derför hos riksdagen rätt för hofkansleren att inställa utgifvandet af dagblad eller periodiska skrifter, derest han funne dem vådliga för allmänna säkerheten eller förnärmande för personlig rätt. Under öfverläggningen om regeringens proposition

23. Karl XIV Johan, som kronprins (1764—1844), afgaf hof kansleren af Ytterstedt en försäkran, att denna rätt, derest den medgäfvdes, skulle återlemnas, »sedan den i frihetens sköte uppväxte furste* som då stod vid konungens sida, frälsat landet från inre och yttre skakningar». Förledda af detta löfte, medgäfvo ständerna på

obestämd tid införandet af den så kallade indragningsmakten, hvars flitiga utöfning i det följande skulle gifva anledning till så stor föargelse. Ärendet behandlades för öfrigt på grundlagsstridigt sätt, enär den kungliga propositionen, ehuru af grundlagS natur, framlades och bifölls vid samma riksdag, hvilket var i öppen strid mot regeringsformen. Den nya tryckfrihetsförordning, som blef en följd af denna jemte några andra mindre betydande ändringar i 1810 års förordning, är dagtecknad den 16 juli 1812.

Anledning till anmärkning gaf äfven det sätt, hvarpå man sökte lösa de finarCsiela frågorna. Den nya regeringen hade efter den föregående ärft en betydande utländsk skuld, hufvudsakligen till Holland, Brabant och Ge-nova. Oredan i rikets drätsel »borde, hette det i den kungliga propositionen till ständerna, öfvertyga om omöjligheten för Sverige att nu fullgöra sina förbindelser», hvarför regeringen föreslog, att hela skulden till Holland, Brabant och Genova skulle afskrifvas. Såsom stöd för denna märkliga proposition framhölls, att en del af den svenska skulden till utlandet motsvarades af svenska undersåtars fordringar hos den franska regeringen före det sista kriget, men att den franska regeringen förklarar dessa fordringar helt och hållet och för alltid dödade genom krigstillståndet, hvarför äfven Sverige vore berättigadt att mot Holland, Brabant och Genova, som nu voro underlagda Frankrike, använda samma förfaringssätt. Tilläggas bör i sammanhang med denna reglering, att de svenska undersåtarnes fordringar i Frankrike enligt rikets ständers beslut skulle delvis godtgöras af svenska staten. Den tredjedel af den svenska skulden, som borde gäldas, blef sedermera liqviderad af Karl Johan med de så kallade guadeloupemedlen. För hvad som återstod oguldet af den svenska skulden i utlandet anvisades de fordringar, som den franska regeringen vägrat betala. Med skäl har man anmärkt, att 1812 års riksdagsbeslut i denna fråga vitnade om en stor osäkerhet i rättsbegreppen, ty antingen hade skulden till utlandet bort gäldas hel och hållen eller ock under återopande af krigets och vedergällningens rätt hel och hållen afskrifvas.

Mer glädjande var det beslut, ständerna fattade rörande landtförsvaret. För att stärka detta hade ständerna redan vid riksdagen 1809, såsom ofvan är omnämndt, lemnat regeringen rätt att utskrifva förstärkningsmanskap, men då denna lag våren 1811 skulle tillämpas, utbröto oroligheter flerstädes, i

24. Skilling 1812.

Med Karl XIU:s valspråk: Folkets väl min högsta lag.⁴⁴ SVERIGES HISTORIA UNDER DEN NYASTE TIDEN. 1809—1875. — KARL XIII. 1809—1818-«

synnerhet inom Skåne och Södermanland. Dessa stillades visserligen lätt' nog, i Skåne dock ej utan blodsutgjutelse; emellertid blef det af nöden att fota konskriptionsskyldigheten på bättre grunder. Nu beslöts i öfverens-stämmelse med regeringens proposition införandet af den ännu gällande be-väringslagen. Enligt denna lag skola alla manliga svenska medborgare inom åldern 20—25 år vara vämpligtiga samt kunna, fördelade i årsklasser, uppbådas att deltaga i vapenöfningar; dock var det enligt riksdagsbeslutet tillåtet för den beväringsskyldige att lega ersättningskarl i sitt ställe. Att ett krig stod för dörren, var för öfrigt för ständerna uppenbart; regeringen förklarade det rent ut, och riksdagen beviljade äfven beredvilligt den betydliga summan af sex millioner riksdalor, för den händelse kriget skulle utbryta. Ständerna åtskildes den 18 augusti 1812.

Under det riksmötet pågick, fullföljde Karl Johan med all kraft ock framgång sina stora planer. Inseende nödvändigheten af att stärka Rysslands försvarskrafter i dess blifvande strid med Napoléon, bemedlade han freden i Bukuresjt mellan kejsar Alexander och sultanen (maj 1812) och satte derigenom den först nämde i tillfälle att på annat håll använda de ryska trupper, som förut stått mot turkarne. Samtidigt medlade han mellan Ryssland och England, hvilka makter allt sedan freden i Tilsit stått på krigsfot mot hvarandra, och följderna af denna bemedling blef freden i Örebro den 18 juli 1812 mellan England å ena sidan och Ryssland och Sverige å den andra. I en hemlig artikel i denna fred lofvade England Sverige ansefliga understödsmedel. Genom dessa båda freder var i sjelfva verket hörnstenen lagd till en ny koalition mot Napoléon.

Emellertid kom det länge väntade kriget mellan Napoléon och Alexander till utbrott. Med en krigshär uppgående till en half million soldater, hopsamlade från snart sagdt alla delar af vestra och södra Europa, vände sig Napoléon i juni 1812 mot tsaren, i och med hvilkens besegrande han trodde sig kunna blifva verldsdelens herre. Under det hans venstra flank skyddades af de med honom förbundna preussarne och hans högra flank af

österrikarne, öfvergick han sjelf med sina väldiga härskaror i slutet af juni Njemen och tågade rakt mot Moskva genom det af ryssarne sjelfva utrymda och ödelagda landet. För Alexander var det af största vikt att personligen rådgöra med Karl Johan; man öfverenskom om ett möte i Åbo, och här sammanträffade äfven Sveriges kronprins och Rysslands tsar de sista dagarna af augusti. Det lider intet tvifvel, att ej Karl Johan, om han velat begagna sig af Alexanders bekymmersamma ställning, nu skulle kunnat förmå honom att återlemna det oss på ett så svekfullt sätt frånryckta Finland. Men fortfarande öfvertygad om, att ett förenadt Skandinavien, med tryggade gränser och tillfälle att i fred och ro utveckla sina inre nationela krafter, skulle bereda hans nya fädernesland vida större fördelar än återvinnandet af Finland, hvilket aldrig skulle kunna i längden försvaras mot Rysslands angrepp, afstod han från att göra några anspråk på Finland och åtnöjde sig med en förnyad borgen för besittningen af Norge såsom priset för Sveriges delta-gande i kriget mot Napoléon. Sålunda blef i det nya fordraget, som undertecknades i Åbo den 30 augusti 1812, petersburgsfördraget bekräftadt t; dock ökades den hjälphär, Alexander i det förra fördraget utföst sig att ställa till Sveriges förfogande i och för Norges eröfring, till 35 000 man, och af dessa skulle en del i slutet af september och den återstående delen i slutet af november landsättas i Skåne för att kunna brukas mot Danmark. För att bereda sig och sin ätt ett skydd för framtiden mot alla gustavianska och legi-. timistiska restaurationsförsök ingick Karl Johan dessutom med tsaren ett familjfördrag, hvilket formulerades såsom en särskild hemlig artikel i det offiriela fördraget. Enligt detta förbundo sig de kontraherande parterna, i händelse någon som helst makt skulle söka störa Sveriges eller Rysslands säkerhet och lugn, att lemna hvarandra det understöd, som kunde anses nödvändigt, ett understöd, som dock ej finge öfverstiga antalet af 15 000 man. För öfrigt knöts mellan kejsaren och Karl Johan under sammanvaron i Åbo ett personligt vänskapsband, som synes hafva varit uppriktigt menadt å ömse sidor och som först mot slutet af kejsar Alexanders lefnad böljade lossna.

Det kan näppeligen förnekas, att ej fördraget i Åbo var vida fördelaktigare för Ryssland än för Sverige, enär det tillförsäkrade först nämnda makt Finland och dertill Sveriges understöd mot Napoléon, under det åter Ryssland blott förband sig att medverka dertill, att Sverige finge sin ersättning för sina oerhörda förluster i det sista kriget på en tredje makts bekostnad. Också har detta fördrag länge varit underkastadt det skarpaste klander af Karl Johans många motståndare i Sverige. Dock har utgången af 1813 och 1814 års väldiga kris rättfärdigat Karl Johans i ögonen fallande eftergifven-het i Åbo, och fa torde de svenskar nu vara, som, med verklig kännedom om den politiska ställningen i Europa under denna tid, anse sig berättigade att tadla denna 1812 års förr så mycket omtvistade politik.

Emellertid torde Karl Johan personligen under de månader, som följde på mötet i Åbo, varit offer för de största bekymmer. Besittningen af Norge allena kunde komma svenskame att glömma förlusten af Finland, och den utgjorde för öfrigt ett nödvändigt vilkor för Sveriges framtida trygghet. Derfor hade äfven Karl Johan uppstått som hörnstenen i sin politik, att Norges förening med Sverige skulle vara genomförd, innan han ginge att delta i koalitionsstriden mot Napoléon. Rysslands bekymmersamma ställning gjordo det för kejsar Alexander hardt när omöjligt att lemna Sverige den hjälphär, hvartill han förbundit sig i de senaste fördragen. Napoléon hade fortsatt sitt tåg och inträngt i hjertat af tsarens välde. Efter de blodiga slagtnin-garna vid Smolensk och Borodino nådde han omsider tsarernes gamla hufvudstad Moskva, der gränsen likväl var satt för hans frammarsch. Men så länge han med sin hufvudhär stod i hjertat af Ryssland, så länge han med sina sidohärar hotade Petersburg, så länge måste äfven Karl Johan afstå från Rysslands medverkan i en expedition mot Danmark. Och ju längre det drog ut på tiden, ju större blef faran, att sidoinflytelser skulle inverkapå den vankelmodige Alexander och komma honom att, om ej bryta sina löften till Sverige, åtminstone jemka dem på ett sätt, som gjorde dem till tomma ord. För öfrigt var det ej nog med Rysslands garantier; Sverige behöfde sådana äfven af England, hvars subsidier voro snart sagdt oundgängliga, om Sverige skulle kunna delta i kriget; men de engelska statsmännen måste af hänsyn till oppositionen inom parlamentet fasthålla, att Sverige, uppgifvande sin särskilda politik, egnade sina krafter helt och hållet Åt förfäktandet af koalitionen gemensamma fördelar. Skulle England medverka till Norges förening med Sverige, skulle det vara för att belöna de tjänster, Sverige förut gjort koalitionen.

Tåget till Moskva blef ödesdigert för Napoléon. Med sina efter mördande strider och ytterst tröttande marscher

utmattade och betydligt sammansmälta trupper hade han äntligen den 14 september 1812 hållit sitt intåg i tsarernes gamla stad. Men de förhoppningar, han satt på besittningen af Moskva, skulle snart förblekna. Den 15 september stod staden, antänd af ryssarne själfva, i lågor, och då elden äntligen den 21 afstannade, var mer än hälften af den stora staden lagd i aska. I fem veckor höll likväl Napoléon ut vid Moskvans rykande grushögar och ramlade murar under fruktlösa fredsunderhandlingar. Slutligen måste han dock beqväma sig till att återtåga med sina redan med en tredjedel förminskade trupper på samma ödelagda väg, på hvilken han kommit. Skildringen af detta evigt minnesvärda återtåg, hvarunder den yppersta här, som Europa dittills skådat, förgicks, mindre genom fiendens vapen än genom hunger och brist af alla slag, måste vi förbigå. Efter den ryktbara öfvergången öfver Beresina urartade återtåget till en allmän flykt. Slutligen inträdde, för att göra eländet fullständigt, vintern med sin köld. Napoléon skyndade lik en fältflyktning i all hemlighet till Paris, under det de få, som ännu återstodo af den stora armeen, med förfrusna lemmar, utsvultna och vapenlösa kastade sig in i de preussiska fästningarna.

Den stora franska armeens grufliga tillintetgörande gaf de under Napoléons jemhand djupt böjda folken mod att försöka bryta sina bojar. Till en början reste sig det länge och djupt förödmjukade Preussen för att ansluta sig till koalitionen. Först ingick den preussiske generalen York på eget bevåg stillestånd med en mot honom stående rysk här, så ingick den i det längsta tveksamme konung Friedrich Wilhelm III i Kalisz och Breslau den 27 och 28 februari 1813 förbund med Ryssland, derpå följde den preussiske konungens berömda »upprop» till sitt folk och kort derefter hans krigsförklaring mot Frankrike. Ännu var dock Napoléon trots sina oerhörda förluster långt ifrån besegrad. Stampande nya härar ur marken, beredde han sig att åter möta sina fiender, denna gång på Sachsens och Schlesiens slätter, der den afgörande striden om herraväldet i Europa skulle utkämpas.

Man befann sig redan ett godt stycke inne på året 1813, och ännu hade ej Earl Johan blifvit satt i tillfälle att företaga sitt länge tillämnade angrepp på Danmark. Både Ryssland och England yrkade numera, att Karl Johan först skulle använda sin styrka på fastlandet och sedan sätta sig i besittning af Norge, och omsider måste äfven kronprinsen uppgifva sin ursprungliga plan att angripa Danmark på Själland eller i Norge och i stället bestämma sig för att öfverföra sin här på fastlandet för att angripa Danmark söder ifrån i dess tyska landskap, hvarigenom han blefve i stånd att äfven verksamt befordra koalitionen gemensamma syften på samma gång som Sveriges enskilda. Nu först lofvade den engelska regeringen sitt bistånd till föreningen med Norge. Det skedde genom fördraget i Stockholm den 3 mars 1813. England beviljade i samma fördrag Sverige en million pund sterling i subsidier och afträdde dessutom till konungen af Sverige och hans efterträdare på den svenska tronen efter successionsordningen den vestindiska ön Guadeloupe. I stället förband sig Sverige att med en här af 30 000 man, till hvilken de i petersburgs- och åbofördragen nämnda ryska trupperna skulle ansluta sig, operera på fastlandet mot »de gemensamma fienderne». Kort derpå ingick Sverige ett förbund äfven med Spanien, och några dagar senare biträdde äfven Preussen genom fördraget i Stockholm den 23 april Sveriges konventioner med Ryssland och England. Preussen garanterade besittningen af Norge och förband sig att ställa en preussisk armekår under Karl Johans befall och för den öfver-enskomna diversionen i norra Tyskland. Härmed var Sverige oupplösligen fast vid koalitionen mot Napoléon; men Karl Johan hade ock måst uppgifva sin ursprungliga ståndpunkt, när han måste kasta sig in i kriget lyckans tärningskast Sveriges bästa stridskrafter, innan det kommit i besittning af Norge. Det mål, som så länge hägrat för hans syn, stod mer af-lägs än någonsin; redan förde det ryska sändebudet i Köpenhamn, furst Dolgoruki, dock, såsom man helst ville tro, med öfverskridande af sina instruktioner, tvetydiga underhandlingar med den danska regeringen, redan visade den ultralegitimistiska österrikiska regeringen, som leddes af Metternich, på grund af sin obenägenhet för den svenske kronprinsen, böjelse att antaga sig Danmarks sak, redan tycktes — hvad som var farligast af allt — den danske konungen Frederik VI själf hafva lust att frångå sitt förbund med Napoléon och ansluta sig till koalitionen, hvilket makterna önskade,

25. Furst Metternich (1773—1859).

i Tyskland och sålunda sätta på krigsman hvilket, om det inträffade, skulle göra Sveriges forening med Norge mer än tvifvelaktig. Emellertid öfverfördes under mars, april och maj de svenska trupperna till norra Tyskland. Den 18 maj 1813 ankom kronprinsen själf till Stralsund. Det är lätt att föreställa sig hans oro, då han några dagar

efter sin ankomst får underrättelsen, att preussarne och ryssarne, hvilka redan den 2 maj blifvit slagna vid Gross-Görschen, å nyo blifvit besegrade vid Bautzen (21 maj 1813). De truppkontingenter fordragen tillförsäkrade honom höras deremot ej af. 1 böijan af juni träffas han af en ny sorgpost. Nedslagna efter de lidna motgångarna, ingingo nämligen Rysslands och Preussens monarker den 4 juni, utan att dessförinnan hafva meddelat sig med Sverigo eller England, enskildt stillestånd med Napoléon i Poischwitz. Kronprinsen kan ej beherska sitt missnöje och sin oro. Den tanken låg nämligen nära till hands, att stilleståndet skulle efterföljas af separatfreder, hvori Sveriges fördelar utan tvifvel skulle blifva uppoffrade.

För att göra ett slut på all ömsesidig oro öfverenskoms mellan furstame, att de under vapenstilleståndet skulle personligen sammanträffa, och till mötesplats bestämdes slottet Trachenberg nära Breslau. Här sammanträffade äfven Karl Johan med kejsar Alexander och konung Friedrich Wilhelm den 9 juli och följande dagar. Under den personliga sammanvaron skingrades missämjan; ja, mellan Karl Johan och Alexander inträdde, sedan den förre hunnit öfvertvga sig om, att Alexander verkligen ämnade hålla sina löften till Sverige, samma innerliga förhållande, som egt rum mellan dem under de minnesvärda dagarna i Abo. Också fordrar rättvisan det erkännandet, att kejsar Alexander från denna tid ärligt gaf det diplomatiska stöd, han kunde åt Sveriges i fordragen det medgifna fordringar. Karl Johan lät emellertid sina anspråk på de förbundnes medverkan i kriget mot Danmark tills vidare hvila för att egna sina krafter åt koalitionen gemensamma syften. Slutet af de gemensamma öfverläggningarna blef en plan för krigets fortsättande, hvilken, föreslagen och utvecklad af den svenske kronprinsen, antogs såsom gällande för det följande fälttåget. Enligt denna plan, hvilken förutsatte Österrikes deltagande i koalitionen, skulle de förbundnes trupper operera fördelade i trenne armeer: en nordarmé, bestående af svenskar, preussare och ryssar under den svenske kronprinsens befall, skulle utgöra högra flygeln, en schlesisk armé, bestående af preussare och ryssar under den preussiske generalen Bliichers befall, skulle utgöra centern, och en böh-misk armé, bestående af österrikiska, preussiska och ryska trupper under den österrikiske fältmarskalken furst Schwarzenbergs befall, skulle utgöra venstra flygeln och på samma gång hufvudarmeen. De tre härarna skullo operera samtidigt på sträckningen af en halfeirkel och framtränga mot den punkt, der Napoléon befann sig. Hotades någondera hären med anfall af en öfverlägsen styrka, borde denna här försigtigt draga sig tillbaka, under det de båda öfriga genom att angripa fransmännens flanker skulle söka tvinga dem att afstå från sitt anfall, hvarefter de förbundna härarna åter skulle intaga sin plats i den allt jemt sig hopdragande halfcirkeln. Den 10 augusti 1813 lopp stilleståndet till ända, utan att do under det samma med Napoléon förda fredsunderhandlingarna ledt till något afgörande, och vid samma tidpunkt förklarade Österrike öppet sitt tillträde till koalitionen.

Det fälttåg, som nu böljade, är ett af de märkligaste i alla tiders krigshistoria. De förbundne kunde förfoga öfver icke mindre än 600 000 man, reserver och landstorm oberäknade, och mot dessa hade Napoléon att sätta en fältarmé af, oberäknadt garnisonerna i de många af honom besatta preussiska fästningarna, 450 000 man.

De förbundne voro äfven öfverlägsna deri, att de kämpade för stora ting, for frihet och fosterland, då deremot Napoléons trupper blott stredo för krigsäran och den napoléonska despotismen. Men deremot hade Napoléon en stor fördel deri, att han, såsom ensam kommenderande, kunde gifva sina truppers rörelse all erforderlig enhet, då de förbundne åter, skilda genom olikheten i befall och nationalitet, hade svårt att bevara det nödiga sammanhanget i sina operationer. Ingen af de förbundnes härförare hade svårare ställning än den svenske kronprinsen. Han följdes af erfarna och pligttrogna svenska officerare, sådana som Stedingk, Adlercreutz, Sandels, Posse, Sköl-debrand, Gustaf Lövenhjelms med flere, och på dessa kunde han fullkomligt förlita sig, men deremot kunde han ej sätta någon större tillit till de preussiska generalerna, hvilka voro missnöjda öfver att hafva blifvit stälda under en for detta fransk marskalks befall. Do klandrade hans synbara afsigt att, så vidt möjligt vore, spara sina svenskar för ändamål närmast berörande Sveriges egna fördelar, och de yttrade högljudt, öfverdådigt tappra, som de sjelfva voro, men utan strategiska insigter, sitt ogillande af kronprinsens omtänk-samhet och försigtigbet vid ledningen af krigsföretagen. Också söker man förgäfvets i preussiska skildringar af detta fälttåg något erkännande af Karl Johans stora förljenster vid ledningen af nordarmeens rörelser, och dock kunde den mest behörige domaren af alla, Napoléon, då han 1814 inom Frankrikes egna gränser kämpade mot de

förbundnes öfvermakt, yttra till den tillfångatagne Sköldebrand: »Ingen i verlden har gjort mig så mycket ondt som eder kronprins. Tror ni, att jag utan honom skulle befunnit mig här i detta ögonblick? Jag skulle ännu varit i norra Tyskland. Det är jag, som säger eder det, och ni kan tro mig på mina ord.»

Allt närmare ryckte de förbundne mot målet för sina operationer — Na-poléons hufvudarmé i Sachsen — och allt ifrigare blef Napoléon att spränga den jernring, som hotade omsluta honom. Segerrik såsom alltid, tillbaka-trängde Napoléon sjelf den schlesiska armeen, men deremot lyckades ej hans underbefälhafvare, marskalk Oudinot, att lösa den honom förelagda uppgiften att bemäktiga sig Berlin. Yigten af den preussiska hufvudstadens försvar hade Karl Johan redan framhållit i Trachenberg; beredd på det anfall, som väntade, hade han äfven samlat sina till en början öfver höfvan utsträckta trupper på de många vägarna, som söder ifrån leda till Berlin. Den 22 augusti 1813 sammanträffade Oudinots här med nordarmeen, den 23 kom det vid byarna Blankenfelde och Gross-Beeren till strid mellan tvenno

Sveriges historia. VI. 4franska armekårer och preussame under generalerne Tauentzien och Bülow.

Hufvudstriden utkämpades vid Gross-Beeren, som först besattes af fransmännen* men som återtog efter ett häftigt bajonettanfall, på Karl Johans derom gifna order, af Bülow. De svenska trupperna deltog ej i slaget med undantag af ett batteri ridande artilleri under den djerfve öfverste Cardell, hvilken med framgång besköt fransmännens venstra flank och demonterade flere af deras kanoner. Fransmännen drogo sig tillbaka utan att kunna för det infallande mörkret förföljas på sin väg genom skogar och sumptrakter.

Från Schlesien, dit Napoléon gått för att bekämpa Bliicher, återvände han för att möta den från de böhmiska bergen mot Dresden sig framvältrande sydarmeen. Den 26 och 27 augusti 1813 bekämpade han med vanlig öfverlägsenhet Schwarzenbergs här, tillfogande den ett grundligt nederlag. Men

samtidigt blefvo hans i Schlesien kvar-lemnade trupper under marskalk MacDonald besegrade vid Katzbach af Bliicher. Förtretad öfver Oudinots motgång vid Gross-Beeren, skickade Na-poléon en ny armé mot Berlin, anfordrad af sjelfve Ney, »den tappreste bland de tappra». De preussiska kårchefeme anade ej syftet med Neys klokt planlagda rörelser och gäfvos kronprinsen oriktiga rapporter; men utan att låta sig vilseledas deraf, vidtog denne i rätt tid sina anordningar för ett nytt fältslag. Det levererades den 6 september vid Jüterbogk och de sydväst derom liggande byarna Dennewitz och Gölsdorf. Åter var det Bülow och Tauentzien med de preussiska trupperna, som fingo uthärda stridens tyngd. Med en tapperhet och en uthållighet öfver allt beröm kämpade de mot Neys öfverlägsna massor om besittningen af byarna Dennewitz och Gölsdorf, som gång på gång förlorades och återtogos. Omsider måste preussame vika. Ney sjelf var redan så viss om segern, att han kunde tillropa sina soldater: »Mina barn, segern tillhör oss; inom tvenne dygn skola vi vara i Berlin.» Då infann sig Karl Johan på slagfältet med nordarmeens hufvudstyrka, 75 ryska och svenska bataljoner, i rätt tid för att rycka segern från sina forna vapenbröder. Yid anblicken af dessa betydande stridskrafter såg sig Ney nödsakad att anbefalla återtåg, men hans trupper, som sågo sig i fara att omringas af öfvermakten, grepos af panik; återtåget urartade, trots Neys allta ansträngningar, till en flykt, som ej hejdades förr, än de fullständigt sprängtla franska trupperna uppnått andra sidan af Elbe. Äfven i detta fältslag spa^-

2(3. Gobhard Lobrecht Bliicher, furste af Wahlstadt

(1742 — 1819).rade Karl Johan, som med skäl ansåg, att Berlins försvar i främsta rummet tillhörde preussarne, sina efter kamp längtande svenskar. Blott Cardell förunnades det tillfälle att deltaga i striden, och han begagnade sig deraf för att hölja sig med ära. Ännu länge torde Vendes artilleriregemente med stolthet erinra sig Cardells och regementets bragd vid Dennewitz. Beordrad till den preussiska högra flygelns förstärkning, framsprängde Cardell med sitt ridande artilleri mot en af fransmännens infanterifyrkanter, med kanonservisen uppryckt mellan kanonerna, så att det hela erbjöd anblicken af en kavallerilinie. Först på 400 stegs afstånd svängde han om, afbröstade sina kanoner, och nedmejade med sina väl riktade karteschsalvor hela massor af de en kavalleristrid väntande, tätt sammanslutna fransmännen.

Allt närmare hvarandra och den franska hufvudhären ryckte de förbundne. Vid Roslau gick nordarmeen öfver Elbe, samverkande med den schlesiska, hvilken efter Yorks vackra strid vid Wartenburg äfven befann sig på

Elbes södra sida. Öf-vergången var emellertid för tidigt gjord. Napoléon hade i sinnet att med samlad makt krossa först den schlesiska armeen och sedan nord-armeen, hvadan han, följande vägen mellan Muldefloden och Elbe, riktade sin marsch mot sist nämnda flod, men Karl Johan såg i tid faran. Han lät nordarmeen draga sig undan vester ut till Saale och förmådde den kamp-lystne, men oförsigtige gamle Blii-cher till samma kloka steg. Härigenom undveko de båda armeerna det mot dem väl måttade slaget, på samma gång do blefvo i stånd att från sin nya ställning skynda den böhmiska, mot Leipzig anryckande armeen till undsättning.

Från brohufvudena vid Elbe gick Napoléon tillbaka till Leipzig. Den 16 oktober 1813 stredo hans trupper med vexlande framgång söder om Leipzig med den böhmiska hären och norr om staden med Bluchers här. Det var förspelet till det väldiga drama, som skullo uppföras den adertonde. Den 17 ankom Karl Johan med nordarmeen till slagfältet, lägrande sig på det i Sveriges häfder så fräjdade Breitenfeld. Denna dag hvilado striden, men följande dag på morgonen böljade »den stora folkslagtningen» å nyo för att med ursinnigt raseri fortgå hela dagen. Död och förstörelse spredos ur mer än tusen eldgap. Det största hjeltemod visades å ömse sidor. Blodbadet blef gräsligt; det var, har man sagt, här mindre fråga om skick-

27. Karl von Cardell (1764—1821). ligt utförda taktiska rörelser än om strid; det gälde att ömsom anfalla, ömsom försvara sig och dö, ty — så räknade de i truppantal vida öfverlägsna förbundne — »blefve förlusten lika, skulle Napoléon slutligen hafva intet q var». Han insåg det slutligen sjelf och drog, då mörkret inbröt, sina mot Leipzigs murar redan hopträngda trupper tillbaka.

Följande morgon gick Napoléon sjelf med sin huvudstyrka ur Leipzig. Betydliga truppmassor voro dock qvariemnade, och derfor förestod en ny strid, innan de förbundne kunde intränga i staden. Men oemotståndligt stormade de framåt, trots stadsportarnas kanoner, trots trädgårds- och kyrkogårdsmurarnas skottskärmar och spanska ryttare, trots den mördande muskötelden från husfönstren, och för de qvariemnade fransmännen återstod till slut ej annat än att antingen kasta sig i Elsters vågor eller att dagtinga. Äfven under dessa dagars hårda strider förstod Karl Johan att spara sina svenskar; dock ljungade Cardells åskor under sjelfva slaget, och i stormningen af Leipzig togo det svenska infanteriets detacherade jägarbataljoner en ärofull del. Adlercreutz, Lappos hjelte, ledde sjelf stormningen af en af stadsportarna; man såg honom kort derpå, i paraduniform med serafimeror-dens blå band på sin rock, på en gata i Leipzig, lugn och beslutsam midt i det mördande kulregnet från husen.

Folkslagtningen var slutad; verldsväldet hade fallit ur Napoléons händer, och den öfvermodige imperatom, som kort förut funnit Europa för trångt för sig, måste nu skynda sig undan de förföljande Senderne för att med spillrorna af sin här kunna uppnå Frankrikes egna gränser. Ty dit gick de förbundnes tåg — så var det beslutet i furstames råd — och Karl Johan måste ännu en gång lofva att undanskjuta den norska frågan och i stället i koalitionens intresse gå mot Rhein och Holland. Sålunda fick äfven nord-armeen anträda sitt tåg mot vester, men under marschen blef det mer och mer klart för den svenske kronprinsen, att frågan om Norge ej längre kunde hållas sväfvande. Reaktionens tid var inne, och vore ej föreningen mellan Sverige och Norge en gjord handling vid den tidpunkt, då Europas karta skulle omgöras efter legitimistiska grunder, skulle den ock få förblifva ogjord. Utan att fasta afseende på de allierade, som för öfrigt redan satt sig i besittning af de länder fördragen tillförsäkrade dem, gaf han sin marsch omsider en nordlig riktning och inbröt i Hannover, sedan han dessförinnan afeändt ryska och preussiska fördelningar af sin här att rensa Holland från fransmän.

Det hannoverska kurfurstendömet förklarades återställt, den i norra Tyskland stående franske marskalken Davoust måste draga sig tillbaka till Hamburg, och sjelf tvang Karl Johan den af danska trupper bestående garnisonen i Llibeck att uppgifva nämnda stad. Derpå inbröt han med svenska, ryska och nordtyska trupper i Holstein. Vid Bornhöved öfverändakastade Sköldebrand genom ett raskt utfördt kavallerianfall en öfverlägsen afdelning danskt infanteri (7 december 1813). Snart var hela Holstein besatt utom fästningen Glickstadt, som dock efter någon tids belägring gaf sig åt svenske generalen Boije, och derpå kom ordningen till Slesvig. Danmarks ställningblef den allra svåraste. Hela halfön höll på att öfversvämmas, från Davoust var ingen hjälp att förvänta, och det stöd, den österrikiska diplomaten gaf den danska regeringen, ramlade på grund af Alexanders beslut att, trots alla påtryckningar, stå fast vid sina löften till Karl Johan och Sverige, en trofasthet, som är ett af

de vackraste dragen i denne välvillige, men opålitlige furstes leftiad. Så måste Danmark beqväma sig till att underteckna freden i Kiel den 14 januari 1814. Konungen af Danmark afträdde här till förmån för konungen af Sverige alla sina rättigheter och anspråk på konungariket Norge, hvilket skulle »utgöra ett konungarike förenadt med Sverige». Såsom ersättning erhöll han det svenska Pommern med Riigen. Dessa länder skulle införlifvas i Danmarks rike; deremot innehåller fredsfördraget ingen liknande bestämmelse om Norge. Hvad Sverige egentligen vann i denna fred, som skulle bringa det en ersättning för Finland, var behörigheten att ingå en förening med Norge såsom ett från Danmark afsöndradt rike.

Om Norges förvandling till ett svenskt lydland eller en svensk provins innehåller freden intet.

Freden slöts emellertid, och det var hög tid. Redan hade nämligen den engelska regeringen, missnöjd med Sveriges separatpolitik, afsändt en mycket bestämd depesch till sitt sändebud vid det svenska höggvarteret med order att indraga de engelska under-stödsmedlen, derest ej den svenske kronprinsen åter ginge öfver Elbe för att operera mot Holland. Det lyckades hof kansleren af Ytterstedt att förmå det engelska sändebudet att hålla depeschen hemlig, tills fördraget hann undertecknas; hade ej detta skett, torde fredens afslutande ännu länge blifvit fördröjdt. I det tryck, Sveriges så kallade förbundne utöfvade på dess handlingsfrihet, torde man emellertid hafva att söka förnämsta förklaringsgrunden, hvarför ej Sverige i samma fred betingade sig större fördelar, såsom till exempel befrielse för Norge att deltaga i afbetalandet af den danska statsskulden eller befrielse för Sverige från den så onaturliga öresundstullen.

Åter måste Karl Johan med sina trupper marschera mot söder för att ännu en gång deltaga i kampen mot Napoléon. De förbundne öfvergingo den franska gränsen och framträngde under ständiga strider mot Paris. Svenskarne deltog likväl ej i dessa strider. Karl Johan hade alltid afstyrkt infallet i Frankrike, till en början af fruktan, att det skulle kring Napoléon

28. Anders Fredrik Sköldebrand (1757 — 1834).samla hela den franska nationen och uttänja fälttåget, sedermera af farhågor för, att hans gamla fosterlands gränser i en blifvande fred skulle blifva så kringskurna, att det ej längre blefve i stånd att intaga en stormakts ställning i det europeiska statssystemet. Han lät därför sina trupper stanna i Belgien och reste efter de förbundnes intåg i Paris och Napoléons tronafsä-gelse sjelf allena till Paris, der han genom kejsar Alexanders bemedling lyckades försäkra sig om de förbundna makternas understöd till att bringa Norges öfverlemnande i verkställighet. Underrättelse hade nämligen ingått, att norrmännen ej ville underkasta sig freden i Kiel, utan att de under ledning af den danske ståthållaren, prins Kristian Frederik, ville återställa Norges forna sjelfständighet. Dessa oroande underrättelser påskyndade äfven Karl Johans afresa från Paris. Efter att i Bruxelles hafva upplöst nord-armeen återvände han till Sverige och gjorde i juni 1814 under befolkningens jubel sitt intåg i Stockholm. Sverige hade emellertid jemte de förbundna makterna undertecknat freden med Frankrike i Paris. Det afträdde ön Guadeloupe till Frankrike, men erhöll i stället af England något senare en ersättning af 24 millioner franc.

Föreningen med Norge.

Karl Xni:s sista tid.

Norges Ildre historia. — Dess ställning till Danmark. — Norrminnens nationalkänsla raknar. — Riksförsamlingen på Eldsvold. — Kriget. — Konventionen i Moss. — Förhandlingar med stortinget. — Karl XIII konung af Norge. — Norges grundlov. — Kongressen i Wien. — Riksdagen 1815. — Den finansiella ställningen. — Handelskris. — Diskonterna. — Ny urtima riksdag 1817. — Karl XIII» död, den 5 febr. 1818.

Kort efter kiofredens afslutande utfärdade Karl X en proklamation till norrmännen, hvori han meddelade dem underrättelsen om Norges afträdande och utlofvade, att landet skulle komma i åtnjutande af en efter dess behof lämpad statsförfattning med egen representation och beskattningsrätt. Huru frisinnade dessa löften än voro, så kände sig dock norrmännen föga tilltalade af dem. De senast förflutna årens märkliga händelser hade höjt deras nationalkänsla och hos dem uppväckt medvetandet om den statsrättsliga ställning, som borde tillkomma ättlingarne af Olaf Tryggvessons och Harald Hård-rådes folk, och sålunda inträffade det, att samma land, som

under många mansåldrar utan motstånd funnit sig i att vara underkastadt danske konungens oinskränkta styrelsemakt, nu, då utsigt lemnades det att genom en förening med Sverige blifva delaktigt af ett fritt folks dyrbaraste rättigheter, med motvilja förkastade samma förening, enär den syntes det komma till stånd utan dess hörande och följaktligen utan hänsyn till dess fria sjelfbestäm-ningsrätt.

Norges förening med Danmark går tillbaka ända till Olaf Håkanssons och Margaretas dagar. Vid kalmarunionens upplösning förblef Norge, såsom en föregående del af detta verk är berättadt, fortfarande förenadt med Danmark under samme konung, men likväl såsom ett sjelfständigt rike. Denna sjelfständighet blef dock snart på betänkligaste sätt inskränkt, enär det svaghets- och omyndighetstillstånd, hvori Norge befann sig efter medeltidens inbördes fejder, hansestädernas utpressningar och digerdödens folkförödelse, nödgade det att underkasta sig de danska maktegandos godtycke. Huru Danmarks regerande adel betraktade det i statsrättsligt hänseende, framgår af Kristian HI:s handfästning af år 1536, hvori det utlofvades, att Norge ej längre skulle utgöra ett eget konungarike, utan liksom Själland, Jylland och de öfriga danska landskapen »vara en ledamot af Danmarks krona till evig tid». Men ehuru Norge med anledning af denna handfastning förlorade sitt riksråd äfvensom rätten att deltaga i konungavalen, och ehuru det styrdes (efter 1572) af danska ståthållare, kallades det dock allt framgent för konungarike, och det fick behålla sin egen lagstiftning och sitt gamla samhällsskick. Och den karakter af lydrike, det nu under de närmast följande regeringarna verkligen innehade, bortföll i sjelfva verket i icke ringa grad i och med enväldets införande i Danmark 1661, ty dess öde berodde nu ej längre på Danmarks adel och riksråd, utan på enväldskonungen, till hvilken det trädde i en visserligen osjelfständig, men dock mod Danmark fullt samordnad ställning.

Att det norska folket kunde förlika sig med att stå under en främmande enväldskonung, berodde dels på de danska konungarnes milda styrelse och dels på Norges egna sociala förhållanden. Landet pressades ej af några tunga skatter lika så litet som af något feodalt förtryck. Privilegierade samhällsklasser funnos ej. De gamla stormansätterna hade till största delen gått ut redan under inbördes krigen under medeltiden, och den från Danmark i en senare tid inflyttade adeln var allt för fåtalig för att kunna ut-öfva något större inflytande. Presterskapets politiska makt var efter reformationen, hvilken beröfvade kyrkan hennes rikedomar, synnerligen ringa, och lika liten myndighet egde städernas borgare, ehuru de ej saknade rikedom och ett visst anseende. Det fanns blott en enda samhällsklass af större betydelse, nämligen böndeme, och dessa, som behandlades af den danska styrelsen med väl beräknad mildhet och som ej heller kände sig besvärade af granskapet med stora herrgårdar eller tryckta af något embetsmannavälde, saknade länge, omogna, som de sjelfva voro, för deltagandet i vården af allmänna angelägenheter, all anledning att påyrka en förändring i statsskicket eller i de rådande samfundsförhållandena.

Dock kunde ej Norge i längden förblifva oberördt af en nyare tids frihets- och nationalitetsideer. Kjöbenhavns bombardering af engelsmännen 1807 framkallade kriget mellan Danmark och England, hvilket kort derpå följdes af Danmarks krigsförklaring mot Sverige. Det långvariga örlogstill-stånd, som nu inträdde, omöjliggjorde den för Norges hela näringslif så nödvändiga handeln med England och försvårade dessutom i högsta grad förbindelserna mellan Norge och Danmark, i hvilket sist nämnda land Norgesförvaltning och kreditanstalter samlats. Den naturliga följden häraf var den att norrmännen lärdo känna alla olägenheterna af att vara beroende af en dansk konungs statskonst, hvilken mindre afsåg Norges fördelar än Danmarks, och i samband dermed böljade de lifligt känna behovet efter rent norska inrättningar för förvaltningen och penningväsendet för att i tider af nöd göra sig oberoende af hufvudlandet. Sålunda väcktes norrmännen ur sin långvariga slummer, deras sjelfkänsla växte, och konung Frederik VI måste sjelf med eller mot sin vilja tillmötesgå deras önsknings att bekomma en egen förvaltning, i det han i augusti 1807 öfverlemnade Norges styrelse åt en interimistisk regeringskommission, hvars förman blef prins Kristian August af Augustenborg. De år denna kommission verkade — den upphäfdes efter freden i Jönköping — var en märklig tid för landets inre utveckling. I kommissionen'satt bland andra den snillrike fosterlandsvännen Ene vold Falsen och efter dennes för tidiga död den föga mindre framstående greve Herman Vedel-Jarlsberg, Norges främste magnat, hvilken i det konstitutionela England vunnit sin statsmannabildning, och dessa män förstodo väl bevaka sitt lands fördelar.

hafvas af i norska förhållanden hemmastadda, infödda amtmän, hvadan em-betsmannaståndet mer och mer böljade känna sig såsom norskt. En liknande nationel stämning hade under den senaste tiden äfven fattat de större in-dustriidkarne, hvilka med anledning af den utveckling, handeln vunnit sedan midten af det förra århundradet, kommit i lifligare beröring med utlandet och derigenom fått ögonen öppna för bristerna i hemlandet. Sålunda visade sig en uppenbar afsöndringsrörelse, och denna trädde ännu skarpare i dagen, då missnöjet med Frederik VLs utrikes politik, som hotade att i grund ruinera landet, hunnit blifva allmänt. Det var nu, som tanken att förena Norge med Sverige — dock såsom ett sjelfständigt rike — vann insteg hos flere af nationens mest betydande män.

Någon större utbredning fick denna tanke likväl ej. De flesta norrmän hade vant sig att i Sverige se en fiende och delade därför Danmarks gamla ovilja mot grannlandet. De utsigter, som förefunnos att åstadkomma ett innerligare förhållande mellan den skandinaviska halföns båda folk genom den till svensk tronföljare utsedde prins Kristian August, försvunno med dennes plötsliga död. I stället lyckades den danska regeringen, hvilken kommit till insigt om den öfverhängande faran, genom att klokt nog tillmötesgå norrmännens nationela önskningsar, stämma deras sinnen till Danmarks fördel. Hon mildrade sina förbud mot handeln med England och lemnade norrmännen rätt till licenthandel med detta land. Hon sökte med stora uppoftningar förse dem med spannmål. Hon tog det 1809 stiftade patriotiska selskabet for Norges vel, hvars uppgift egentligen var att stärka natio-nalandan i Norge, under sitt hägn. Hon tillfredsstälde den 2 september 1811 norrmännens länge uttalade önskningsar att erhålla en egen högskola genom upprättandet af Kristianias universitet. För att göra sig norrmännen ännu mer bevågna sände konung Frederik, sedan fiendtligheterna med Sverigeå nyo böljat, i maj 1813 sin unge kusin och tronarfving, den talangfulle, fint bildade prins Kristian Frederik som ståthållare till Norge.

Allt detta bar frukt. Den nye ståthållaren, hvilken naturligtvis var lika angelägen om att bevara Norge åt Danmark som konung Frederik sjelf, gjorde sig genom sitt älskvärda umgängessätt och sin lätthet att uttrycka sig snart synnerligen omtyckt i Norge, och han drog derfor med lätthet dess främsta män till sig. Allt ovänligare blef sinnesstämningen mot Sverige, synnerligen då de fördrag blifvit offentliggjorda, i hvilka Sverige försäkrat sig om Rysslands och Englands borgen för Norges förvärfvande. Norrmännen förnummo med ovilja, att fråga var om ingenting mindre än Norges

29. Eidsvold, norr om Kristiania.

eröfring, och deras ovilja växte till den djupaste harm, då det blef bekant, att den danske konungen i freden i Kiel verkligen nödgats afträda deras fädernesland till Sverige. De ansågo, att konung Frederik väl kunde haft rätt att lösa föreningen mellan Danmark och Norge, men att han dere-mot ej egt befogethet att utan dess eget hörande afträda Norge, likt ett vanligt landskap, till ett främmande land. Och då han nu afstått från sina anspråk på Norges krona, borde norrmännen hafva laglig rätt att sjelfva bestämma öfver sitt land.

I prins Kristian Frederik hade alla, som ifrade mot unionen med Sverige, en naturlig medelpunkt, och prinsen sjelf var beredd att göra allt för att egga motståndsandan mot Sverige och derigenom rädda Norge åt det oldenburgska huset. På Frederik YI:s öppna bref om Norges afträdande faste han intet afseende. För att lära känna stämningen i det inre af landet företog han en resa genom Gudbrandsdalen till Trondhjem, hvarunder han uppmanade befolkningen att resa sig till värn för sin sjelfständighet, och allestädes rönt han bevis på folkets motvilja mot Sverige. På återresan sammankallade han några af Norges yppersta män till ett möte på Eidsvolds jernbruk (den 16 februari 1814). Hans plan var att förklara sig såsom Norges konung, i egenskap af närmaste arftagare efter Frederik YI, hvilken nu af-st&tt från sina anspråk, men denna plan lät han, dertill öfvertalad af professor Georg Sverdrup, falla. Mötet var ense deri, att konung Frederik oj varit berättigad att öfverlemna Norge till någon annan regent, hvaraf följde, att norrmännen nu egde befogethet att sjelfva bestämma sitt öde. Man ansåg derfor, att kielfredon ej vore bindande för Norge, och man beslöt, att prinsen tills vidare skulle

öfvertaga riksstyrelsen, äfvensom att en grund-lagsstiftande församling skulle sammankallas till Eidsvold.

I öfverensstämmelse härmed sammankallade äfvon prinsen en riksförsamling till Eidsvold. Den öppnades den 10 april och bestod af 112 medlemmar, utsedda af städerna, landsbygden, hären och flottan. Den delade sig genast i tvenne, hvarandra skarpt motsatta partier, sjelfständighets-fl ocken, som ej ville veta af någon förening med Sverige, och den svensksinnade flocken, som ifrado för, att denna förening skulle komma till stånd, under förutsättning likväl, att Norge skulle blifva ett fritt rike med egen författning. Den förra hade till ledare utom den ofvan nämde G. Sver- <lrup sorenskriverne Kristian Magnus Falsen och Yilhelm Koren Christie, kapellanen Jonas Rein och kaptenen Peter Motzfoldt. Den senare, som blott räknade omkring 30 medlemmar och som därför snart bragtes till tystnad, räknade bland sig män sådana som Yedel-Jarlsberg, kammarherren Peder Anker, amtmannen Severin Lövenskjold, bruks-ogaren Jakob Aall, kapellanen Nikolai Vorgeland och sorenskriver Gustaf Peter Blom. På grundlagsarbetena utöfvade partisöndringen intet inflytande; också blef man snart ense om den nya författningen, vid hvars utarbetande man lade till grund ett af Magnus Falsen efter 1791 års franska konstitution och den nya svenska regeringsformen uppgjordt grundlagsutkast. Den 16 maj 1814 var grundlagen färdig och antagen. Att den skulle blifva radikalare, än kanske önskligt var, hade man kunnat förutse; emellertid var den lämpad efter Norges egendomliga samfundsförhållanden, och den kännetecknades därför af samma enkelhet som dessa. Den 17 maj blef prins Kristian Frederik vald till konung, och den 19 aflade han sin ed på författningen. Dagen derpå samlades eidsvoldsmännen för sista gången för att säga hvarandra farväl. Känslan af det betydelsefulla i det verk de gjort och det farliga i fäderneslandets ställning var lefvande hos dem alla. Räckande hvarandra händerna, bildade de en stor brödrakedja, hvarpå de under ropet: »Enige och trofaste, intill dess Dovre faller!» under djup rörelse åtskildes.

Att Sverige skulle foga sig efter den norska sjelfständighetsförklaringen och sålunda uppgifva sina genom segerrika vapen och Pommerns afträdande förvärfvade rättigheter, var naturligen ej att vänta. Kriget stod sålunda för dörren, men för ett sådant var Norge ingalunda rustadt. Hären var visserligen ganska talrik, men ingalunda jemförlig med den svenska i öfning, och försvarsanstalterna voro högst bristfälliga. Finanserna befunno sig till följd af stillaståendet i näringslifvet och en kort förut inträffad dansk statsbankrutt i det bedröfligasto skick, och allmänhetens offervillighet svarade för öfrigt, enligt hvad normmännen sjelfva berättat, ingalunda mot de högratfvande patriotiska orden. Danmark kunde trots sina medkänslor ej göra någonting för Norge, ja, konung Frederik befallde till och med, af fruktan för stormakterna, prinsen att återvända till Danmark. Till råga på allt afgick från stormakterna, på Karl Johans derom gjorda begäran, en samfäld beskickning till Norge för att tillkännagifva deras vilja, att kielfredens bestämmelser skulle verkställas. Norges ställning var sålunda den betänkligaste, men det oaktadt ville man ej lyssna till de frisinnade medgifvanden, den svenska regeringen ännu lemnade för föreningen. Sålunda bröt kriget ut. Prins Kristian Frederik satte emellertid ej sitt hopp på de norska vapnen; han förde kriget hufvudsakligen för att vinna tid, i förhoppning, att en förändring skulle inträda i stormakternas ställning till hvarandra och till den norska frågan. Karl Johan var synnerligen misslynt med hela fälttåget. Han hade velat vinna normmännen mer genom välvilja än genom vapenmakt.

Fälttåget blef kort. Den svenska landt-hären, hvilken nu förstärkts af de från Tysk-

7 v

land hemkomna trupperna, hade sammandragits längs norska gränsen vid Strömstad, i vestra Dal och i Vermland och var fördelad i tvenne armekårer, den ena under kronprinsens befäl, den andra under befäl af H. H. von Essen, numera fältmarskalk och grefve. Den svenska flottan, som fördes af general-amiralen Puke, stod under Karl XHI:s eget högsta befäl. Essen inträngde i Tistedalen och tvang normmännen att uppgifva sin starka ställning vid Svinesund, och general von Yegesack kringrände Fredriks-hald. Dessförinnan hade öfverste af Yirsén tvungit den vid Hvalöarna förlagda norska skärgårdsflottan att draga sig inåt Kristianiafjorden, hvarpå det utanför Fredriksstads hamn liggande Kragerö besattes. Fredriksstads fästning dagtingade efter ett kort bombardemang den 4 augusti 1814, men deremot ville det belägrade Fredriksstads kommandant, Ohme, tysk till börd, ej lyssna till uppfordringarna att gifva sig. Kristian Frederik, hvilken med kriget synes hafva hufvudsakligen afsett

en blott inilitärisk demonstration, drog sina trupper ideligen tillbaka, äfven der de med framgång kunnat fatta stånd,

30. Hans Henrik von Essen (1755—1824). och sålunda gjorde svenskarne sig lätt till herrar öfver Giommens venstra strand. Der det kom till strid, kämpade norrmännen tappert; så lyckades öfver-ste Krebs i tvenne strider vid Lier och Matrand bro besegra en underlägsen svensk kår under generalmajor Gahn af Colquhoun, hvilken från Eda skana framträngt till Lier, söder om Kongsvinger. Något större inflytande på operationerna i deras helhet utöfvade Gahns motgång ej; också vidtog Karl Johan sina anordningar för att på en gång i fronten, på sidorna och i ryggen angripa den norska hufvudstyrkan, som nu var sammandragen i trakten af Moss. Man väntade ett afgörande fältslag, men ett sådant ville man i högqvarteren helst undvika. I tanke att vinna norrmännen genom hofsamhet inledde kronprinsen underhandlingar, och dessa förde äfven till åsyftadt slut, dock först sedan Karl Johan låtit bringa Kristian Frederik den helsningen, att han skulle ställa honom inför en militärkommission, derest han ej nedlade regeringsmakten. Den 14 augusti 1814 ingicks konventionen i Moss, och här förband sig Kristian Frederik att sammankalla stortinget och, så snart detta sammanträdte, nedlägga sin konungavärdighet och lemna landet. Deremot lofvade den svenska regeringen att, i fall föreningen, antoges af stortinget, erkänna eidsvoldsgrundlagen med de förändringar, som blefve en följd af föreningen med Sverige. Ett vapenstillestånd inträdde* och svenskarne besatte på grund af konventionen Fredriksstens fästning.

Den 7 oktober sammanträdde stortinget i Kristiania. Ledamöternas antal var 80; af dem hade ej mer än 20 tillhört den förra riksförsamlingen i Eidsvold. Kristian Frederik nedlade sin krona och afgaf till stortinget en förklaring, hvori han för sig och sina efterkommande afsade sig Norges krona. Derpå började förhandlingarna om föreningsvilkoren och grundlagsförändringarna. Sinnesstämningen mot svenskarne hade ej blifvit vänligare efter de senaste tilldragelserna. »Norrmännen, så skrifver Vetterstedt vid denna ' tidpunkt, sammankommo till stortinget, nästan okunniga om hvad som både i politiskt och militäriskt afseende förefallit både inom och utom deras land. Uppfödda i hat mot Sverige, hade de om dess statsbyggnad hvarken sökt eller fått någon sann kännedom. Det hade alltid varit danskarnas och i synnerhet Kristian Frederiks bemödanden att underblåsa de gamla national-fördomarna. Prestar och embetsmän, som genom eidsvoldskonstitutionen frngo vid val till representanter ett stort inflytande, hade ett eget intresse att försvara den och att uppmuntra allmänheten till ett kraftigt försvar af den frihet och sjelf-ständighet, som derigenom blifvit proklamerade.-----För allmogen hade man så länge predikat om dess egen styrka, att den nu förlitade sig derpå, synnerligen i de delar af landet, hvilka från krigsbanen voro aflägsnade. I Bergens och Trondhjems stift hade man med entusiasm omfattat tanken på ett isolerat oberoende och valt samt befullmäktigat riksdagsmän under det vilkor, att de skulle sätta sig emot föreningen med Sverige.»

Förhandlingarna om föreningsvilkoren fördes å svenska sidan af sex dertill utsedda kommissarier, Rosenblad, Vetterstedt, Plåten, statssekreterarne Gustaf Fredrik Yirsén och Adolf Göran Mörner samt biskop Karl von Rosenstein. Deras bufvudsyfte var att så snart som möjligt komma till en bestämd uppgörelse; norrmännens åter mindre att påskynda underhandlingarna än att framhålla Norges egenskap af ett sjelfständigt rike. Den 21 oktober 1814 skulle vapenstilleståndet gå till ända; de svenska kommissarierna måste erinra derom äfvensom bestämdt förklara, att en förlängning af vapenhvilen ej kunde komma i fråga, derest ej föreningen beslötes innan den 20 oktobers utgång. Också fann stortinget för godt, sedan det fått full kännedom om beskaffenheten af Norges försvars väsen och om dess sorgliga finansiella ställning, att efter en långvarig öfverläggning den 20 oktober med 72 röster mot 5 besluta, att Norge skulle såsom ett sjelfständigt rike förenas med Sverige under en konung, men med bibehållande af sin egen grundlag, med de förändringar, som föreningen gjorde nödiga. Så snart dessa förändringar blifvit af stortinget beslutna, skulle .det välja Karl XIII till Norges konstitutionele konung.

Nu följde arbetena med revisionen af grundlagen. De svenska kommissarierna hade medfört ett af Karl Johan å Karl XIII:s vägnar godkändt förslag till grundlag för Norge, hvilket förslag i allt väsentligt anslöt sig till eidsvoldsförfattningen, men att upptaga detta förslag omedelbart till föremål för stortingets öfverläggningar, det hade varit att förringa det sken af en fri lagstiftande församling, som stortinget var så angeläget att visa. Derfor

fördes äfven underhandlingarna mellan stortinget och de svenska kom-missarierna medelbart genom en af stortinget dertill utsedd komité, och på förslag af denna komité, som stod i liflig beröring med kommissarierna, fattade stortinget nu sina beslut om grundlagsbestämmelserna. Eidvoldsför-fattningen genomgicks punkt för punkt; af dess 110 paragrafer bibehöllos 59 oförändrade; de öfriga förändrades eller utelemnades, och några nya tillsattes. Ändtligen kom man öfverens. Den 4 november var grundlagen färdig; den antogs samma dag af de svenska kommissarierna å Karl XIILs vägnar, och

31. Gustaf Fredrik Virsén (1779—1827).

på eftermiddagen den 4 november blef Karl XIII enhälligt vald till Norges konstitutionele konung. Den 10 november aflemnade kronprinsen personligen i stortinget Karl XIILs konstitutionela ed såsom Norges konung, hvarpå samtliga stortingsledamöte aflade sin ed åt konungen och författningen.

Enligt den sålunda antagna norska grundlagen är Norge ett sjelf-ständigt rike, förenadt med Sverige under en gemensam konung. Kronan är ärftlig i Karl Johans manliga släkt, i öfverensstämmelse med 1810 års svenska tronföljdsordning. Den verkställande makten tillhör konungen, vid hvars sida står ett ansvarigt statsråd, bestående af en statsminister och minst sju statsråd. Då konungen vistas i Sverige, förblifva statsministern och två af statsråden hos honom, och blott i deras närvaro eger han att från Sverige handlägga norska regeringsärenden, öfver livilka dock den i Norge befintliga statsrådsafdelningen, innan han besluter, skall hafva afgifvit skriftligt betänkande. Konungen eger rätt att öfver Norge sätta en vice konung eller en ståthållare. Yice konung kan blott kronprinsen eller dennes äldste son vara; till ståthållare kan konungen utse vare sig en norrmann eller en svensk. Konungen har högsta befälet öfver rikets land- och sjömak; dock får han icke utan stortingets samtycke använda linietrupporna och rodd-flottan till anfallskrig, ej heller bruka landtvärnet och öfriga norska trupper, som ej räknas till linietrupporna, utom Norges gränser. Likaledes är det

honom betaget att indraga främmande krigsfolk i Norge — utan undantag för svenskt sådant — så framt det ej är hjälptrupper mot fiendtligt anfall. Det högsta trupptantal, som under fredstid kan inkallas från ettdera riket till det andra, är bestämdt till 3 000 man, och äfven dessa kunna blott indragas för kortare tid i och för gemensamma öfningsläger. Konungen har rätt att böija krig, sluta fred och ingå förbund med främmande makter, dock skall hans beslut om krig fattas i sammansatt svenskt och norskt statsråd och först sedan regeringen i Norge afgifvit sitt betänkande derom. Nationalrepresentationen utöfvas af stortinget, hvilket utses genom samfälda, men medelbara val, särskildt för städerna och särskildt för landsbygden. Stortinget sammanträder hvar tredje år i Kristiania. Det utgör till sin sammansättning egentligen blott en enda kammare. Det fördelar sig visserligen, sedan det öppnats, i tvenne kamrar, lag-tinget och odelstinget, på det sätt, att en fjerdedel af stortingsmännen insättes i lagtinget, men fördelningen iakttages blott då stortinget stiftar lag eller utöfvar sin granskande och kontrollerande verksamhet, och för öfrigt ega de båda tingen ej veto mot hvarandra. Stortinget utöfvar beskattningsrätten. Lagstiftningsrätten tillhör konungen och stortinget gemensamt, dock med en väsentlig öfvervigt på det senares sida. Mot dess beslut har konungen nämligen blott suspensivt veto, och fattas samma beslut af tro på hvarandra följande lagtima storting, blir det lag oberoende af konungens sanktion. I fråga om grundlagsändringar torde konungen dock ega absolut veto. Den 112:e paragrafen framhåller nämligen, att en grundlagsförändring aldrig får stå i strid med grundlagens principer, på grund hvaraf äfven en sådan för-

32. Norges vapen.

Krönt lejon med en yxa. Rödt fält.ändring näppeligen kan blifva lag utan konungens stadfästelse, om han till exempel finner den vara af natur att förändra grundlagens anda.

Sålunda var genom ett fordrag mellan Sveriges konung och Norges storting, så vidt på dem berodde, föreningen mellan Sverige och Norge efter stora svårigheter ändtligen åvägabragt. Det sätt, hvarpå don stora frågan blifvit löst, tilltalade ej alla svenskar, och många voro de, som, i likhet med hvad den ärlige och uppriktige Adlercreutz öppet förklarade för kronprinsen y hellre än att underhandla, skulle velat tilltala norrmännen med kanonernas språk. För Adlercreutz och de med honom liktänkande var Norge både genom kielfreden och de svenska vapnens senaste öfvervigt ett eröfradt land och det vore följaktligen Sveriges rätt att införlifva det i det svenska

landområdet såsom en ersättning för det förlorade Finland. Att åter upphöja det till en sjelfständig stat, det vore att till förmån för det norska folket afstå från alla frukterna af de tyska och danska krigen. Äfven flere af Sveriges mest framstående statsmän ansågo, att Norges sammansmältning med Sverige vida vore att föredraga framför en förening, sådan den nu gestaltade sig, och af hvilken flere olägenheter skulle följa. Men med värme och kraft hade Karl Johan i den svenska regeringen förfäktat sin öfvcrtygelse om det farliga i en tvungen förening, hvilken skulle medföra mer svaghet än styrka, och han hade äfven vunnit henne för sina åsikter. Tanken på likställigheten mellan de båda rikena var för öfrigt i Sverige vida äldre än eidsvoldsförfattningen. Karl Johan hade ärfvt den efter 1809 års män, hvilka i föreningen företrädesvis sett en trygghet mot alla rysk-danska förbund. I fördraget med England 1813, der sist nämnda makt gaf sin borgen för föreningen mellan den skandinaviska halföns båda folk, hade Sverige förbundit sig att, så långt möjligt vore, taga hänsyn till Norges lycka och frihet. I kielfreden hade konungen af Danmark aftrådt Norge till konungen af Sverige, icke för att införlifvas i detta land, utan för att utgöra ett konungarike förenadt med Sverige, och i Karl XIIs kungörelse till norrmännen efter kielfreden hade en egen representation och beskattningsrätt blifvit dem lofvade. Omöjligt är visserligen ej, att Karl Johan, då han afslöt fördraget i Åbo och freden i Kiel, tänkte sig föreningen såsom en annan, än den blef, men såsom förhållandena sedan gestaltade sig, föredrog han vida den åtminstone till formen frivilliga föreningen af den 4 november framför en aftvungen sådan med dess utsigt till tvedrägt och kif. Beskyllningen, att Karl Johan med sin politik skulle velat för framtiden bereda sig och sin ätt ett skydd i Norge mot de legitimistiska restaurationssträfvandeua, för hvilka han i verkligheten hyste en öfverdrifven fruktan, förfaller med invändningen, att Norge naturligen ej kunde bjuda honom ett säkrare skydd mot dessa än Sverige. Deremot var det för honom af största vikt att kunna för makternas nu sammanträdande kongress i Wien uppvisa föreningen såsom en afslutad handling. Insigten härom har mer än något annat varit bestämmande för hans norska politik 1814.

Hösten 1814 församlade sig Europas furstar och statsmän till den storakongressen i Wien, hvilken officiellt öppnades den 1 november. Det ligger utom planen för en svensk historia att skildra, huru stormakterna vid detta ryktbara storskifte af länder och riken sletos om sina byten, eller huru den nu åter segrande dynastiska legitimiteten glömde de löften om frihet och oafhängighet, som gifvits folken under befrielsekrigen, eller huru den stora verlden under glänsande fester och lustbarheter af alla slag gaf uttryck åt sin glädje öfver att ändtligen hafva afskuddat sig bördan af ett fjerdedels sekels oro och förödmjukelser. Sveriges fördelar bevakades vid kongressen af envoyeen i Petersburg, grefve Karl Axel Lövenhjelm. Han hade i uppgift icke allenast att bekämpa alla legitimistiska bemödanden att återställa Gustaf IV Adolfs störtade ätt på den svenska tronen äfvensom att motsätta sig försöken att rubba den nu genomförda föreningen mellan Sverige och Norge, utan äfven att genomdrifva godkännande af den svenska regeringens beslut att icke öfverlemna det svenska Pommern till Danmark, förrän Sverige fått ersättning för sina kostnader för det norska fälttåget, hvilket föranledts af Danmarks presumtive tronföljare. Enligt sin instruktion hade Lövenhjelm att företrädesvis hålla sig till kejsar Alexander, i hvilken Karl Johan under denna för en nygrundad regentätt så farliga tid såg sitt säkraste stöd; och det stödet svek ej heller — derför voro Sveriges och Karl Johans tjänster i allt för friskt minne. Den mäktige tsaren förklarade öppet sitt beslut att ej rygga sina löften till Sveriges kronprins, och mot hans be-stämmdt uttalade vilja strandade alla försök att återställa den gamla ordningen i Skandinavien. Sålunda lemnade makterna, oaktadt öfriga under revolutionstiden fördrifna konungaätter nu återinsattes i sina rättigheter, och oaktadt Gustaf IV Adolfs son visst icke saknade både deltagande och försvarare, 1810 års svenska tronföljdsordning oanmärkt, och sålunda läto de äfven föreningen mellan Sverige och Norge förblifva beståndande. Men deremot mötte lösningen af den pommerska frågan stora svårigheter. Den danske konungen hade personligen infunnit sig i Wien för att, om ej återvinna Norge, åtminstone förskaffa sig det honom i kielfreden tillerkända Pommern. Han kunde i den senare frågan räkna på Österrike och England, hvilkas ministrar, furst Metternich och lord Castlereagh, ansågo, att Sverige redan fått tillräcklig ersättning för sitt deltagande i koalitionen. Dock lyckades Lövenhjelm genom kejsar Alexanders bemedling åstadkomma en fredlig uppgörelse med afseende på Pommern och skadeståndet. I tvenne särskilda fördrag i juni 1815, det ena mellan Danmark och Preussen och det andra mellan Sverige och Preussen, uppgjordes det, att Sverige skulle aftråda Pommern jemte ön Riigen till Preussen mot en summa af tre

och en half millioner riksdaler preussiskt kurant (7 200 000 rdr) och, att Preussen åter skulle till Danmark afträda det lilla hertigdömet Lauenburg. För denna uppgörelse var Karl Johan så mycket mera benägen, som kejsar Alexander, i samband med frågan om Sveriges skadeståndsansättning, såsom en vänskapsgärd åt den svenske kronprinsen och såsom lösen för en dennes dotation i Polen, afskref ett af Karl XIX med anledning af fördraget i Åbo bekommet lån af en ochhalf million rubel, den så kallade rubelfonden. Då Sverige var en af de makter, som undertecknat parisfreden, kom det äfven att deltaga i makternas rådslag om de allmänna europeiska angelägenheterna. Så undertecknade Lövenhjelm förklaringen af den 13 mars 1815, hvori den från Elba återkomne Napoléon förklarades stäld utom folkrätten såsom störare af Europas fred. I det nu utbrytande kriget mot Napoléon önskade Karl Johan, för hvilken bourbonernes restauration var allt annat än behaglig, att Sverige skulle hålla sig neutralt; också förebygde waterlooslaget, att Sverige indrogs i detta krig. Sverige biträdde emellertid i december 1815 det andra parisfördraget.

Under det kongressen pågick, sammanträdde Sveriges ständer till en urtima riksdag i Stockholm den 27 februari 1815. Landtmarskalk blef öfverståthållaren greve Karl Mörner, och talmansklubbarna fördes af samma män som vid föregående riksdag. Ständerna uttryckte sin och landets tillfredsställelse med de lyckliga fälttågen och den kloka utrikes politiken, som beredt det så länge och så hårdt pröfvade riket en ärofull fred. De antogo nu de stadganden, hvilka ordnade de konstitutionella förhållandena mellan de båda rikena. Dessa stadganden utgöra föreningens grundlag, den så kallade riksakten, hvilken antogs af det norska stortinget den 31 juli 1815 och af den svenska riksdagen den 6 augusti samma år, på hvilken dag den äfven erhöll; konungens stad-fastclse. Riksakten skulle i Norge gälla såsom grundlag, men denna egenskap har den i formelt hänseende ej i Sverige, enär frågor rörande föreningen här kunna, utan att likt

vanliga grundlagsfrågor hänskjutas till en följande riksdag, afgöras vid samma riksdag, på hvilken de blifvit väckta.

Genom det egenmäktiga riksdagsbeslutet 1812 hade rikets utländska skuld blifvit betydligt minskad, om också på ett sätt, hvars laglighet väl kunde sättas i fråga. Den skuld, som återstod, var likväl ansenlig; dock forefunnos nu tillgångar till dess gäldande. I fördraget mellan Sverige och England den 3 mars 1813, der Sverige iklädde sig vigtiga både kommersiella och politiska förbindelser, hade England afträdt ön Guadeloupe, enligt fördragets ordalydelse, »till hans maj:t konungen af Sverige och dess efterträdare på svenska tronen enligt successionsordningen af den 26 september 1810». Afträdelsen hade blifvit gjord, hette det i regeringens skrifvelse till statsutskottet, för att hålla kronprinsen »åtminstone till en del skadeslös för de förluster af dotationer och annan egendom, som han, sedan han kallades till svenska tronföljden, lidit genom det politiska system, som Sverige antog» Då Guadeloupe i första parisfreden afträdde till Frankrike, skedde det mot en af England tillförsäkrad ersättning, och denna ersättning, hvilken

33. Dukat 1815.

I Dessa dotationer bestodo i statsjord i Tyskland och Polen och hade jemte fursten-dömet Ponte Corvo blifvit Karl Johan förlänade af Napoleon. Efter Karl Johans ankomst

t

Sveriges historia. VI. 5England lemnade, bestämdes genom ett fördrag af den 13 augusti 1814 till 24 millioner franc. Dessa millioner betraktades af regeringen såsom konungahusets enskilda egendom, och mot denna uppfattning gjordes ingen invändning vid 1815 års riksdag. Emellertid erbjödo sig nu konungen och kronprinsen att mod guadeloupemedlen besöija afbetalningen af all rikets utländska skuld, mot det att ständerna beviljade Karl Johan och hans arfvingar efter successionsordningen en årlig summa af 200 000 riksdaler banko, bo-räknad att betäcka Karl Johan för hans lidna förluster. Ständerna mottogo med tacksamhet det gjorda anbudet, och sålunda blef riket med ens befriad från trycket af en utländsk statsskuld af 8179 000 riksdaler banko eller, efter 1815 års kurs, nära 16 millioner kronor.

De för Pommern bekomna medlen användes dels till betalande af skulder efter det sista kriget, dels till ersättning

åt den förra kungliga familjen för hennes i Sverige innestående förmögenhet.

Svårare än att afbetala den utländska statsskulden blef det att finna utvägar att lindra den i riket rådande penningnöden och upphjelpa det hårdt

tryckta näringslif-vet. Att landets fi-nansiela tillstånd efter en så lång tid af yttre och inre skakningar ej skulle vara det bästa, var en gifven sak. Krigen 1808 och 1809 hade kostat stora summor, det förr så gifvande sillfisket hado upphört, och tillverkningen af de vanliga utförselvarorna hade under do sista åren med anledning af do politiska förhållandena i Europa ej kunnat drif-vas med någon vinst. Missförhållandet mellan det utelöpande pappersmyntet och riksbankens metalliska kassa i förening med en från 1810 fortgående inskränkning i bankens silfverutvexling hade framkallat misstroende mot pappersmyntet, hvilket åter ledde till kursens hastiga stigande och en öfver-handtagande fastighetsspekulation. Hand i hand med denna pågick äfven en öfverdrifven varuspekulation, hvilken var en följd af de gynsamma, men tillfälliga handelsförhållandena på kontinentalsystemets tid, då Sverige var nederlagsort för Englands handel med en stor del af kontinenten. Dertill kommo verkningarna af en svår missväxt 1812, som nödvändiggjorde en ansenlig spanmålsinförsel, hvilken drog stora penningssummor ur landet. Eöljden häraf och af de öfverdådiga och okloka handelsföretagen och fastighetsköpen blef

34. Riksdaler 1815.

till Sverige hade de belagts med sequestor, och brytningen mellan Napoleon och den svenske kronprinsen gjorde alla den 6enares underhandlingar att för dem bekomma en motsvarande penningersättning fruktlösa. en allmän penningnöd, hvilken landets illa planlagda kreditanstalter ej förmådde afhjelpa. Att den rätta orsaken till penningbristen till stor del låg i de enskildes svindlande spekulationer, kunde eller ville man ej inse; man ansåg den i stället vara att söka i de senare årens handelsbalans, i en öfver-drifven lyx och i judames prejerier.

Denna uppfattning delades äfven af ständerna. På riddarhuset grundades vid denna riksdag af prosten i Sala, grefve Fredrik Bogislaus von Schverin och friherre Korfits Ludvig Stael von Holstein en riksdagsopposition, hvilken, i förstone välmenande och fosterländsk, sedermera personlig och bitter, skulle under växande betydelse fortgå under hela Karl Johans regering, och den skyndade att taga de ekonomiska förhållandena till utgångspunkt för sina anmärkningar mot regeringen. Ett särskildt utskott blef tillsatt för att utröna orsaken till den öfverklagade förlägenheten i allmänna rörelsen och utfinna medel till dennas afhjelpande, och Schverin blef dess ordförande. Utskottet fann förklaringen till den allmänna penningnöden vara att söka i den nederlagsfrihet, som beviljats England, i en öfverdrifven införsel af främmande varor och deraf framkallad handelsbalans, äfvensom i den tilltagande lyxen och smaken för öfverflödsartiklar, och föreslog såsom botemedel utvidgande af kreditanstalternas rörelse, återupplifvande af 1794 års förordning mot öfverflöd, prohibitiva författningar till skydd för näringarna, höjda tullsatser och oinskränkt rätt till bränvins-bränning. Allt detta vann ständernas bifall. Beslut fattades i syfte att stärka kreditanstalterna och sätta banken i tillfälle att lemna nya fastighetslån, i följd hvaraf bankens sedelstock kunde ytterligare ökas med sju och en half millioner riksdaler banko utan förstärkning af dess metalliska kassa. Den till understöd för göta kanalbolag upprättade göta kanals diskont gynnades med ett ökad kreditiv på riksbanken och ett ansenligt penninglån, dock icke utan ett häftigt motstånd. I en underdånig skrifvelse öfverlät rikets ständer åt k. maj:t »att utan några gränsers bestämmande intill' nästa riksdag med af-seende på svenska näringars uppkomst samt öfverflödets hämmande höja och sänka tullafgifterna». Denna skrifvelse jomte flere andra i samma syfte hade till följd, att regeringen, trots do insigtsfulla statssekreterarne Yirséns och

Gustaf, prins af Vasa, Gustaf IV Adolfs son (1799—1877).Mörners invändningar, utfärdade en ytterst prohibitiv tulltaxa (1816) af-vensom forbud mot bruket af åtskilliga utländska lyxartiklar med mera.

Riksdagens och regeringens finansiela åtgärder voro mer egnado att förvärra nöden än att lindra den. Penningbristen tilltog äfven för hvar dag. Knappt hade riksdagen hunnit upplösas (9 augusti 1815), innan en kris inträffade, hvilken, närmast förorsakad af en pågående sådan i England, under slutet af året 1815 och loppet af

året 1816 föranledde en mängd betalnings-inställelser och bankrutter i Stockholm och Göteborg. Stor var regeringens oro för de enskilda kreditanstalter, som bestredo lånerörelsen i landsorten — Malmö, Göteborgs och göta kanals diskonter — hvilka sedan länge blott kunnat upprätthållas genom utomordentliga understödsåtgärder. Göteborgs diskontinriittning hade uppstått 1802, Malmö 1803 och göta kanals 1810; alla hade betydande kreditiv på riksbanken; de båda först nämnda skulle lemna en del af vinsten af sin lånerörelse till riksbanken, den sist nämnda, hvars intressenter voro göta kanalbolags aktieegare, skulle använda vinsten till kanalarbetenas bedrivande. Genom oredlig och försumlig förvaltning kom Malmö diskont på obestånd 1817, och denna drog de båda andra med sig.

De bekymmersamma ekonomiska förhållandena nödgade regeringen först att inställa uppbörden af kronoutsylderna och sedan att sammankalla en ny, ur t i nu trädde i Stockholm den 20 ^

november 1817. Det var att förutse, att den gamle konungen ej skulle öfver-lefva denna riksdag. Hans helsotillstånd hado redan vid tiden för hans regeringstillträde väckt farhågor; det blef ej bättre sedan, och en envis hosta, svårighet att gå och ett oredigt uttal angåfvo, att 30. Riddarholmakyrkan i Stockholm (1822).

den ålderdomsbräcklige

Karl Xni:s krafter ej voro att bygga på. I slutet af januari 1818 måste han intaga sängen, från hvilken han ej mera uppsteg. Han afled den 5 februari nära 70 år gammal. På regeringsbesluten hade han efter Karl Johans ankomst till Sverige ej utöfvat något större inflytande.

Hans gemål, den glada och hurtiga Hedvig Elisabet Charlotta af Oldenburg följde honom till Riddarholmskyrkans grifhvalf blott fa månader derefter. Hon dog den 20 juni 1818. KARL XIV JOHAN.

1818—1844.

A

Karl Johan och ständerna. — Politiska förvecklingar (1818—1880).

Karl Johans tronbestlgning. — FSrh&llandet Mil utlandet. — Den helig» alliansen. — Llqlrlda-tfonafrigan. — Karl Johan och hans regeringssystem. — Hans rSdgifrare. — Oppositionen och hennes ledare. — Biksdagen 1817—1818. — Den frla pressen. — 1823 års riksdag. — Kronprins Oskars fOrmlning. — Skeppshandeln och dessa fOIJder. — Den norsk-ryska grlnsreglerlngstraktaten 1826. — Statsrerisionen 1827. — Biksdagen 1828—1830. — Mtgnns Brahe. — Realisationen.

od stor oro afvaktade Karl Johan underrättelserna om det intrvck, tronskiftet skulle åstadkomma inom

V 1

och utom landet. Beställsamma tungor hade under sista tiden framburit flere angifvolser om stämp-lingar till förmån för det störtado konungahuset. Visserligen ådagalade de rättsundersökningar, som med anledning af dessa angifvelser foretogos, det öfverdrifna i dem, men Karl Johans inbillning blef dock i högsta grad upprörd. Han visste, att han, trots alla sina gunstbevis mot den högre aristokratien och all sin undfallenhet för bördsanspråken i landet, dock ej lyckats förqväfva de forna gu-stavianernes tillgifvenhet för den förra regent-ätten; det var honom väl bekant, att många fun-nos, som ifrigt bemödade sig om att undergräfvat nationens tillgifvenhet för honom; han kändo det tal, som fördes i legitimisti-ska kretsar på fastlandet ora, att Karl XHI:s död skullo blifva signalen till en omhvälfning i Sverige; och allt detta kom honom att tro, att planer voro

i

uppgjorda under eggelsen af främmande inflytelser att omstörta 1810 års successionsordning. Emellertid försiggick tronombytet i allsköns lugn. Den 7 februari 1818 aflade ständerna på rikssalen sin ed till den nye konungen. I den sekund, berättar ett åsyna vitne, då den fomo franske soldaten första gången satte sig på vasatronen, lopp en elektrisk ström af ofrivillig rörelse genom den församlade mängden; det hördes, liksom den djupt hemtat andan, men eden aflades af de fyra riksståndens samtliga ledamöter på en gång samt ljudligen och

lifligt, öfver allt i riket, i landsorten så väl som i huf-vudstaden, rådde lugn, och ingenstädes, icko ens i det aristokratiska Skåne, förspordes någon tvekan att erkänna Karl XIV Johan som Sveriges konung. Den oro, Karl Johan hyste för, att de utländska hofven skulle göra invändningar mot hans tronbestigning, visade sig öfverflödig. Kejsar Alexander skyndade sig att aflåta en lyckönskningsskrivelse till den nye svenske konungen, redan innan det officiella tillkännagifvandet om Karl Xffl:s död hunnit anlända, Louis XYLI i Frankrike erkände likaledes, om ock till stor missbelåtenhet för de franska ultraroyalisterna, den nya svenska konungaätten, och de öfriga makterna följde det af Rysslands och Frankrikes suveräner gifna föredömet. Redan i maj 1818 egde den högtidliga krön ing s-ceremonien rum i Stockholm, och den 7 september förrättades samma akt i Trondhjems gamla domkyrka, som då ej skådat någon kröning på 386 år.

Emellertid var Sveriges ställning till de främmande makterna allt annat än trygg, och förklaringen dertill ligger i den märkliga förändring, ställningen i Europa undergått under de år, som följde på det franska kejsardömet fall.

Xapoléon hade dukat under i kampen mot Europas förenade regenter och folk, men det blef de först nämde allena förunnadt att skörda segerns första frukter. Hela verldsdelen befann sig i ett både fysiskt och andligt utmattningstillstånd efter de båda sista årtiondenas väldiga strider, och häraf hade de kontinentala staternas regeringar begagnat sig för att i legitimitetens och den gamla ordningens intresse återtaga de löften om borgerlig frihet och nationel sjelfstän-dighet, de gifvit folken under befrielsekrigens dagar. Tillfredsställda af medvetandet att hafva frigjort sig från Frankrikes tryckande öfvervälde, böjde sig ock folken, trots de skärande gen-kirik min belöning. sagorna fran det fatal, som annu ej ville ofver-

gifva sin tro på idealen från både revolutionen och befrielsekrigen, utan motstånd för regeringarna, af hvilka de numera hoppades ett i bästa mening landsfaderligt regemente. Det synes äfven hafva varit furstarnes allvarliga mening att för framtiden föra en rent patri-arkalisk politik. Tre månader efter Napoléons andra tronafsägelse undertecknade Rysslands, Österrikes och Preussens suveräner det ryktbara förbund, som kallas den heliga alliansen. De höga suveränerne hade, så stod det i alliansfördraget, kommit till den innerliga öfvertygelsen, att det var nödvändigt att grunda makternas förhållande till hvarandra på religionens sanningar. Deras beslut voro derfor, att de skulle till rättesnöre för sitt handlingssätt, så väl vid sina egna rikens styrelse som i sitt förhållande till hvarandra, endast taga religionens, rättvisans, kärlekens och fredens bud. De skulle i öfverensstämmelse dermed och med den heliga skrifts ord känna sig såsom förenade i ett kristligt brödraskap, och de skulle vid hvarje till-

37. Karl XIV Johans sigill.falle och öfver allt gifva hvarandra hjälp och bistånd, de skulle anse sig såsom sina folks och armeers fäder och styra dem i samma broderlighetens anda for att skydda religionen, freden och rättvisan. Att döma af ordalagen i denna urkund hade verlden nu att vänta en ny gyllene tidsålder. Det skulle dock snart visa sig, hvad den heliga alliansen verkligen bar inom sig. Kejsar Alexander hade sjelf författat alliansfördraget; han hade nedskrifvit det under intrycken af den mystiskt religiösa sinnesstämning, hvari han vid denna tidpunkt befann sig, och hans syfte hade utan tvifvel varit välvilligt och godt. Men faran var, att han sjelf skullo betrakta begreppen rättvisa, kärlek och fred nog ensidigt och från en rysk sjelfherskares synpunkt allena, - och att både han och öfriga suveräner under sina landsfaderliga sträfvanden för undersåtarnes välgång i främsta dessa »skulle tro på den faderliga läran, som gick ur kejsares och konungars mun, lyda såsom fromma barn och kyssa riset, som agade dem», att »folken skulle falla ned för herrens smorde, liksom dessa böjde sina knän för konungarnes konung». Och just detta inträffade. Metternich och andra af reaktionens hufvudmän, hvilka i alliansens odiplomatiska uttryck i förstone blott sett ett »meningslöst pladder», insågo snart, att ett verkligt politiskt innehåll kunde inläggas i de fromma fraserna, och att förbundet kunde utbildas till en skyddsmakt för det be-

*

stående, till en monarkisk förmur mot alla frihetssträfvanden, till en högsta myndighet öfver Europas riken och folk. Det lyckades äfven den metter-nickska statskonsten att få den heliga alliansen till allt detta. Samma dag, den andra parisfreden ingicks, förnyade do nyss nämnda trenne makterna jemte England sitt gamla, men nu efter

Napoléons fall i formelt hänseende upplösta förbund, för den händelse att nya oroligheter skulle uppstå, som störde den allmänna freden, hvarjemto de öfverenskommo att då och då sammanträda till kongresser för att taga Europas angelägenheter i öfver-vägande. I Aachen 1818 hölls den första af dessa kongresser, och här förklarades den heliga alliansens grundsatser såsom högsta normen för den europeiska folkrätten. Härmed blef den heliga alliansens politik några år bortåt den bestämmande i Europa, och livarje land, der lugnet syntes på ett betänkligare sätt stördt, kunde derunder vara förvissadt om att få den heliga alliansen öfver sig. Men denna allians var egentligen ett förbund af

rummet skulle lägga sig vinn om, att

38. Louis XVIII, konung af Frankrike (1755—1824). stormakter, ty om ock Europas samtliga regenter — prinsen-regenten i England, påfven och sultanen allenast undantagna — i förstone ingått i den samma, så var det dock stormakterna allena, som på sina kongresser skipade lag för hela verldsdelen.

Märkligt nog skyndade flere af Europas mindre stater att sjelfhiant hän-skjuta sina tvistefrågor till stormakternas afgörande på kongressen. Så gjorde äfven Danmark, som vid denna tidpunkt låg i delo med Sverige-Norge om beloppet af Norges andel i den danska statsskulden, och härigenom kommo äfven de förenade rikena att snart lära känna den heliga alliansens tryck.

Enligt en bestämmelse i kielfreden skulle Norge i förhållande till sin

folkmängd och sina tillgångar öfvertaga en del af Danmarks statsskuld, sådan den var vid tidpunkten för Norges af-trädande. Karl XIII erkände äfven i egenskap af Norges regent denna fördragsenliga forpligtelse, och underhandlare skickades till Kjöben-havn att med den danska regeringen uppgöra liqvidation sfrågan. Men till en öfverens-stämmelse i uppfattningen af grunderna för skuldens fördelning lyckades man ej komma. Danmark fordrade, att Norge skulle till betalning öfvertaga en summa af icke mindre än sju millioner riksdaler hamburger banko och föreslog, då denna summa vida öfversteg Norges då varande tillgångar, att Sverige, som afslutat kielfreden, skulle öfvertaga en del deraf. Då ej Sverige ville lyssna till ett dylikt förslag, och då för öfrigt de norska underhandlame ville nedpruta skuldsummans belopp mer, än skäligt var, och synbarligen i detta syfte framstälde motfordringar på Danmark, såsom till exempel återställandet af Färöarna, Island och Grönland, hvilka stannat under danska kronan, så vände sig den danska regeringen gång på gång till Europas samtliga stormakter med anhållan om deras medverkan till att förmå Sverige-Norge att fullgöra sina i kielfreden åtagna förbindelser. Stormakterna togo

39. Karl XIV Johans kröning i Trondhjems domkyrka

don 7 september 1818. äfven beredvilligt liqvidationsfrågan om hand, men stälde sig dervid på Danmarks sida. Från Aachen afläto de der församlade suveränerne hvar för sig en skrifvelse till Karl Johan, hvari de anhöllo, att han så snart som möjligt måtte bringa tvisten med Danmark till slut. Skrifvelsema* hvilka voro affattade i samma ordalag, slutade med ett för den svenske konungens sjelfkänsla sårande uttalande, att det nu tillkomme honom att icke svika suveränemes förväntningar. Med kraft tillbakavisade Karl Johan detta försök af stormaktema att göra sig till skiljedomare i en tvistefråga* som blott rörde de förenade rikena och Danmark, och i sina svar på suveränernes skrivelser gaf han oförstältdt uttryck åt den harm, som jäste inom honom. Så allvarsamma ord, som han nu stälde till den rysko sjelf-herskaren, hadc denne sannolikt aldrig fatt höra från någon monark. Det är Karl Johans ära att hafva vågat föra ett sådant språk; men han stod vid denna tidpunkt ännu i sin fulla kraft, han kände lifligt sin pligt att tillbakavisa hvalje angrepp mot sina folks sjelfständighet, och medvetandet af de tjenster, han gjort Europa i koalitionsstridon mot Napolöon, hade fyllt honom med en berättigad sjelfkänsla.

Emellertid var det af största vigt för den svensk-norska regeringen att påskynda liqvidationsfrågans afgörande. Hon lyckades förmå det konstitutio-nela England åtaga sig att blifva skiljedomare, och hon undgick derigenom för ögonblicket makternas hotande mellankomst. Genom Englands bemedling afslöts äfven ett fördrag med Danmark den 1 september 1819, och i detta fördrag bestämdes Norges andel i den danska statsskuldon till tre millioner riksdaler hamburger banko (12 millioner kronor), hvilka skullo betalas med 300 000 riksdaler årligen

under tio år. Men dermed var frågan långt ifrån löst, ty det norska stortingets godkännande af fördraget erfordrades, och att erhålla detta var ej lätt. Stortinget sammanträdde i början af år 1821. Oppositionen inom det samma villo betrakta fördragets afslutande, innan stortinget blifvit hörddt, såsom en olaglighet. Det särskilda utskott, som blifvit tillsatt för att utreda frågan, hemställde, att Norge skulle öfvertaga den del af skulden, som under den närmast följande tiden förfölle till afbetalning, men att stortinget skulle uppskjuta sitt beslut med afseende på återstoden* hvilken man tänkte skulle kunna vältras på Sverige, hvars konung afslutit det af Norge aldrig erkända kielfördraget. Yisserligen blef ärendet af stortinget återförvisadt till utskottet för ny behandling, men fara var dock, att stortinget till slut skulle förkasta den gjorda öfverenskommelsen med Danmark, och detta förmådde Karl Johan, som var beredd att i värsta fall tvinga stortinget till eftergift, att utfärda befallning om, att 6 000 man svenska och norska trupper skulle sammandragas till ett öfningsläger på Etterstasläppen mellan Moss och Kristiania. Till tvångsåtgärder skulle det dock ej komma. Stortingsmännen, som i det längsta velat förhålla frågans slutliga afgörande* började sjelfva inse det farliga i Norges ställning, och under farhågorna för* att de genom att längre trotsa Karl Johan och stormakterna skulle sätta Norges nyförvärfvade fria författning på spel, beslöto de den 29 maj 1821 med 54 röster mot 21, att skulden skulle erkännas och att Norge ensamt skulle gälda <len samma. Det var hög tid. Karl Johan, som äfven för öfrigt var missnöjd med stortinget därför, att det mot hans vilja genomdrifvit adelskapets upphäfvande i Norge, hade, redan innan underrättelsen om detta stortingets beslut hann framkomma till Stockholm, afsänt en cirkulärnot till de europeiska hofven, hvari han underrättade dessa, att han hade för afsigt att upplösa stortinget och inkalla ett nytt och att han, derest ej heller detta ville godkänna konventionen med Danmark, skulle genomföra åtskilliga förändringar i den norska grundlagen, afiseendo att upprätthålla jemvigton mellan statsmakterna och att skydda de konstitutionela formerna mot förmärelser från den lagstiftande myndigheten.

Emellertid hade stortinget äfven beslutit att ingå till konungen med en adress om eh förlängning af betalningsterminerna från 10 till 30 år. Detta hado till följd en skarp skrifvelse från Karl Johan. »På statskonstens område, hette det häri, är förnuftet domstol i första instans; misskännes den, så gifres det en annan domstol, som dömer i sista instansen, och den böra vi alla önska att utestänga från all inblandning i Norges angelägenheter.» Nu biföll stortinget, om ej till formen, dock i allt väsentligt, konungens proposition i ämnet, och den 1 augusti erhöi detta beslut kunglig stadfastelse.

Äfven i Sverige skulle Karl Johan få göra bekantskap med en opposition, hvilken redan samlade sina krafter för att mäta sig med regeringen. Till uppkomsten af denna opposition bidrogo konungen och hans regering sjelfva i ej ringa grad. Under de första åren af sin vistelse i Sverige hade Karl Johan haft att glädja sig åt en synnerligen stor folkgunst. De ärofulla fälttågen — de första sedan ett helt århundrade, som krönt våra vapen med framgång — och den lyckliga utrikes politiken, som åter upprättat vårt anseende i Europa och fast den skandinaviska dubbelkronan på den svenske konungens hufvud, hade stegrat denna folkgunst till en nationel hänförelse. Men på hänförelsen följde enligt naturens ordning en känslornas afsvälning, och med pröfvande eftertanke gick en och annan redan nu, sedan de yttre farorna och de inre hvälfningarna syntes öfverståndna, att undersöka, hvilken borgen för framtida trygghet det närvarande hade att erbjuda. Att mycket -ej var, hvad det borde vara, framgick ur denna undersökning. Allmogen led af ekonomiskt betryck och tunga utskylder, och städernas invånare klagade öfver det afstannado näringslifvet, och hvad som gjordes för att af-hjelpa dessa missförhållanden tycktes snarare förvärra än bota det onda. De, som med någon uppmärksamhet följde de allmänna angelägenheterna — dessa voro dock ännu ej synnerligen många — kunde redan nu anmärka, att sparsamheten med anslag af allmänna medel borde vara större, att förvaltningsmaskineriet arbetade för tungt, att representationssättet vore för-åldradt, att folkbildningen, »det konstitutionela lifvets grundfäste», stode allt för lågt. Statsskicket vore visserligen konstitutionelt, men den nyvunna friheten hade hvarken inträngt i de styrandes eller de styrdes medvetande, och minst tilltalade det myndigheterna och embetsmännen, för hvilka den öfverordnades vilja hade långt större betydelse än de laga formerna, öfver de förvaltande och dömande myndigheterna hade 1809 års lagstiftare gifvit nationen en granskningsrätt i och med utfärdandet af tryckfrihetsförordningen, men denna gjordes till en blott skenbar genom indragningsmakten, hvilken regeringen, med envåldstidens trycktvång för ögonen, ej uraktlät att

flitigt använda.

Men äfven inom regentens personlighet lågo anledningar till oro, och dessa trädde med hvarje år allt tydligare i dagen. Karl Johan var, sjelf fostrad i faltlifvet, der lydnad är första lag, van att befalla; denna vana hade följt honom äfven som kronprins, och med kraft hade han under Karl XHLs namnregering genomdrifvit sin vilja icke blott i kommando- och ministeriela ärenden, utan äfven i rikets inre angelägenheter. Och hade han såsom kronprins kunnat styra utan att känna sig bunden af formerna, var det föga sannolikhet för, att han såsom konung alltid skulle ställa sig dem till efterrättelse. Den ifver, med hvilken han grep efter makten, stötte dock svenskarne i förstone mindre än den* fruktan, han hyste för stämplingar till den afsatta konungaättens förmån. Denna skuggrädsla hade redan tidigt kommit honom att anbefalla landshöfdingarne att livar i sin ort vaka öfver det allmänna täukesättet, den hade förmått honom att anordna en hemlig polis i hufvudstaden med förgreningar i landsorterna, den hade kommit honom att medgifva utfärdandet af 1812 års förordning, som vid äfventyr af ständig landsflykt förbjöd hvarje svensk undersåte att brevexla eller hafva någon annan gemenskap med den afsatta konungafamiljen, don kom honom slutligen att med ängslig uppmärksamhet lyssna till beställsamma lycksökares an-gifvelser, huru betydelselösa dessa merendels än visade sig vara. Att de godtyckliga åtal och rättsåtgärder, han under intrycken af sin uppjagade inbill-ningskraft lät anbefalla, jemte det för öfrigt rådande spion- och polissystemet skulle i ej ringa grad störa det goda förhållandet mellan honom och svenskarne, ligger i öppen dag.

Denna fruktan för stämplingar och komplotter utöfvade äfven i ett annat hänseende ett mindre fördelaktigt inflytande på Karl Johan. Vid sin ankomst till Sverige tyckte han sig märka, att rikets flesta betydande män tillhörde adeln; det var detta stånd, som bestämde riksdagsbesluten, dess medlemmar beklädde statsrådsembetena och alla högre militära och civila tjänster, och det var hufvudsakligen adelsmän, som genomfört statshvälfning-gen 1809. Men till denna samhällsklass hörde äfven de så kallade gustavia-neme, hvilkas tillvaro vållade honom så mycken oro.

Det syntes honom därför af största vikt att vinna adeln, hvars betydelse han öfverskattade, på sin sida för att derigenom förekomma alla befarade omstörtningsförsök till förmån för det förra konungahuset. Och samma privilegierade klass, som på ärftliga företrädesrättigheter grundade sin betydelse, kunde äfven bereda honom ett stöd mot möjligen uppkommande demokratiska rörelser nedifrån.

Sålunda gynnade Karl Johan under hela sin regering adeln öfver höfvan, och ur dess led utsåg han icke blott sin egen närmaste omgifning, utan äfven nästan uteslutande alla högre embetsmän, hvarigenom han i sjelfva verket gjorde till en död bokstaf regeringsformens föreskrift, att konungen skulle vid alla befordringar endast fösta afseende på do sökandes förtjenst och skicklighet, men icke på deras börd.

Man hadc väntat, att en man, som sjelf utgått ur folkets led och som vunnit sina första lagrar såsom republikan under kampen för en nyare tids ideer, skulle, sjelf vorden regent, befordra sitt lands utveckling i frisinndad riktning, men detta blef långt ifrån fallet. Karl Johan hvsto visserligen all aktning för den besvurna grundlagen, men erinringarna från hans forna födernesland, der eftergifterna åt folkmakten slutligen ledt till tronens omstörtande och partilidelsernas frigörande från snart sagdt alla moraliska och sociala band, hade betagit honom all lust att genom nya frisinnde inrättningar öka den folkmakt, do nya grundlagarna skapat i Sverige.

Förglömmas må ej heller, att han vid sin ankomst till sitt nya födernesland ej längre var ung, hvadan han också aldrig lärde sig dess språk, och detta gjorde det för honom omöjligt att till alla delar sätta sig in i Sveriges alla förhållanden, hvadan följden blef, såsom en af hans forna rådgifvare nyligen yttrat, att han ej kunde med tillförlitlighet döma om företrädet hos de nya inrättningar, man ville sätta i stället för do gamla, om hvilka han i allmänhet hade en hög tanke. Dertill kom trycket af den tunga reaktionära luft, som efter 1815 lägrade sig öfver Europa. Det fans visserligen en tid, det var efter kongressen i Aachen, då Karl Johan hvälfde i sitt hufvud planen att såsom en motvigt mot de kontinentala stormakterna upprätta ett förbund af Europas konstitutionela stater, men han fattade denna plan mindre af kärlek till konstitutionalismen än af missnöje med stormakternas sjelf-tagna interventionsrätt, och han frånträdde den, då han i den böljande oppositionen trodde sig so förebudet till de

omstörtningssträfvanden, som framträdde i södra och mellersta Europa, och i det följande stälde äfven han sig* på monarkernes sida under deras kamp för konungamakten mot folkmakten. Att bevara det bestående från alla väsentliga rubbningar blef sålunda det kännetecknande draget i Karl Johans regeringssystem, hvad den inre politiken beträffar.

Konungens obenägenhet för omfattande reformer delados af hans ministrar. Karl Johan bibehöll sin företrädares rådgifvare, och vi återfinna sålunda i hans konselj justitiestatsministern Gyllenborg, utrikesministern Engeström, statsråden Rosenblad och Fleming och hofkansleren Vetterstedt, hvilken sist nämde vid den ålderstigne Engeströms afskedstagande 1824 blef utrikesminister. Vrede hade utgått ur statsrådet redan 1812, Adlerbeth hade nedlagt sitt embeto 1815, och Adlercreutz och generalamiralen Puke, äfven-ledes en kort tid statsråd, hade aflidit sist nämnda år. I de afgångnes ställe hade inkallats landtmarskalken vid 1812 års riksdag Karl Lagerbring, statssekreteraren Adolf Göran Mörner, genorallöjtnanten Anders Fredrik Sköldebrand och konteramiralen, sedermera generalamiralen Olof Rudolf Cederström. Lagerbring var en duglig embetsman af den gamla skolan, vilje-kraftig och karaktärsfast, för öfrigt en varm vän af centralisationssystemet och en ifrig förkämpe för en stark regering, hvadan han äfven 1812 ansågs hafva understött de maktutvidgningsförsök, som yttrade sig i genomförandet af indragningsmakten. Mörner, en af 1809 års män och desslikes en af kommissarierna i Norge 1814, hade öfvergått från den liberala sidan till den konservativa* men denna hans öfvergång var en följd, mindre af hans förändrade samhällsställning än af hans öfvertygelse, för hvilken han alltid kraftigt kämpade, stundom kansko med nog mycken hetta. Sköldebrand, som vid sitt namn föst hågkomsten af den vackra fäktningen vid Bornhöved, var en lärd man, vän af poesi och konst, men mindre intresserad af statssaker. Cederström hade i yngre åren gjort sig känd som en skicklig och tilltagsen sjöman, hade 1808 synnerligen utmärkt sig för raskhet vid återtagandet af det af ryssarne besatta Gotland, men hans hufvud var, såsom han sjelf yttrat, icke för planer och kontraplaner, utan för att segla och slås på sjön, och det var sålunda mot sin egen verkliga böjelse, han inkallades i statsrådet. Genom sina konungska grundsatser och sin eftergifvenhet för den högsta viljan vann han likväl, och det i högre grad än någon annan vid denna tidpunkt, Karl Johans synnerliga förtroende och ynnest, men det sidoinflytande han ansågs utöfva ådrog honom hans embetsbröders ovilja, och hans obekantskap med den civila förvaltningen och likgiltighet för de konstitutionella formerna skulle i sinom tid vålla hans oförd och fall. Yid Lagerbrings frånfälle 1822 kallades till hans efterträdare tillförordnade presidenten i krigskollegiet Karl Axel Löv en hjelm, i det föregående känd som en skicklig diplomat, fyndig och talför, hvars strängt konservativa åsikter en långvarig vistelse vid kejsar Alexanders hof ingalunda bidragit att förminska. Yid Flemings utträde ur statsrådet 1824 intogs hans plats af Gustaf Fredrik Yirsén. Statssekreterare vid en föregående tidpunkt, hade Yirsén då genom ränker blifvit undanträngd från föredragningen vid konungens rådsbord och mot sin vilja insatts såsom president i statskontoret; nu återkallad i konseljen, kundo han genom sina omfattande insikter i förvaltningsmaskineriets alla delar och sin ovanliga arbetsförmåga med lätthet fördunkla de embetsbröder, genom hvilkas bemödanden han förra gången måst lemna rådsbordet.

Åf do förra statssekreterarna stod den nitiske Nils von Rosenstein ännu någon tid kvar, till stor båtнад för ecklesiastikärendena, inom hvilket område lifaktigheten var synnerligt stor under Karl Johans första regeringstid. Efter Rosensteins slutliga afgång 1822 öfvertogs hans embete af kanslirådet, sedermera biskopen i Kalmar, Anders Karlsson af Kullberg. Af öfriga statssekreterare må särskildt nämnas statssekreteraren för finansärendena Karl af Klintberg, efter hvars förflyttning till presideniskapet i kammarkollegiet finansportföljen öfvertogs af den erfarne, kunnige finnen Karl David Skogman. Generaladjutant för armeen var sedan 1815 genorallöjtnant Magnus Fredrik Björnstjerna, hvilken förvärfvat sig sina militära lagrar i 1808, 1818 och 1814 års fälttåg, och hvilken längre fram äfven gjorde sig känd såsom författare af flere statsekonomiska och politiska skrifter*.

Visserligen voro dessa män i allmänhet värda all aktning, men det kunde med skäl sättas i fråga, om flere af dem, såsom uppfostrade i enväldets skola, verkligen lemnade någon trygghet för, att ej regentens personlighet vid de allmänna ärendenas behandling trädde grundlagen för nära. Det fordrades för öfrigt en icke ringa grad af karaktärsfasthet för att med kraft kunna förfakta en mening, som den liflige, lätt upplågande konungen ej delade.

»Man verkar ej, bekände Plåten vid 1823 års riksdag, lika lätt på den hjelte, som slog Europas förste krigare vid

Dennewitz och vid Saales stränder till jorden, som på den konung, hvars namnstämpel sattes under besluten, när så erfordrades.»

Att under sådana förhållanden den redan vid 1815 års riksdag framträdande oppositionen skulle erhålla allt flere näringsämnen och följaktligen vinna allt mera styrka, var en gifven sak. Denna opposition visade sig i början af Karl Johans regering företrädesvis på riddarhuset, der den hade till ledare först friherre Staél von Holstein och prosten grefve Schverin och sedermera öfversten friherre Anckarsvärd. Af dessa män hafva do två sist nämnda för alltid fäst sina namn i historien om vårt konstitutionela statslifs utveckling.

Fredrik Bogislaus von Schverin, född 1764 och son af riksrådet grefve J. F. von Schverin, hade börjat sin bana som militär och vid 13 års ålder inskrifvits som kornett vid ett kavalleriregemente. Men begäret efter att snart vinna en mera oberoende ställning än den, hvar-till krigstjensten i fredstid gaf utsigt, förmådde honom att tidigt utbyta uniformsrocken mot kaftanen, och efter en vid Göttingen i hast vunnen magistergrad blef för detta kornetten, numera kunglig hofpredikanten, knapt tjugufyra-årig, utnämnd till kyrkoherde i Sala indräktiga pastorat. Ehuru »oförvitlig» i sitt nya embete, synes dock Schverin under de närmast följande årtiondena hafva nedlagt sin ovanliga handlingskraft och verksamhetslust mindre på de pastorala

1 Engeström, Rosenblad, Fleming, Vrede, Vetterstedt, Lagerbring, Cederström, Yirsén, Sköldebrand och Bjömsjö, af hvilka flertalet tillhörde yngre eller nyadlade ätter, voro vid denna tidpunkt eller blefvo i det följande efter hand, liksom Anckarsvärd, Stedingk, Essen, Sandels, Adlercreutz, Plåten, Adlersparre och G. Lagerbjelke, upphöjda i grofligt stånd.

40. Fredrik Bogislaus von Schverin (1764—1834). göromålen än på landthushållningen. Han skall hafva omskapat sin prest-gård till en mönstergård för alla landtbrukare och trädgårdsodlare i hela trakten; men då verket var fullbordadt, tröttnade han dervid, ty hans lust låg i arbetet sjelft, ej i dess frukter. Han vände sig nu åt litteraturen, särskildt den historiska, och kastade sig derpå, sedan 1812 års riksdag, hvilkens han bivistat, väckt hans lust för det offentliga lifvet, med en brinnande håg på politiska och nationalekonomiska studier. Särskildt väckte Englands statsförfattning och samfundslif hans synnerliga uppmärksamhet; dess parlamentariska förhandlingar studerade han i de minsta enskildheter, och då 1815 års riksdag öppnades, stod han färdig att bilda en parlamentarisk opposition efter engelskt mönster. Att Sveriges förhållanden ej voro likartade med Englands, eller att ideen om en ministör och opposition i modern mening ej var förenlig med våra grundlagar, som ej kände någon ministerstyrelse och som åt konungens rådgifvare anvisade att råda och ej att regera, ville ej Schverin inse, öfvertygad, som han var, att både konung och folk skulle vinna derpå, om statsrådet an toge karakteren af en verklig ministör, och om i samband dermed en aktningsskjutande opposition bildades, hvarigenom en väg skulle banas för en grundlig öfverläggning i alla viktigare frågor mellan konungens rådgifvare och folkombuden.

Erforderliga egenskaper för att blifva en betydande parlamentarisk personlighet saknade han ej. Han hade en stor beläsenhet, en väljudande stämma, en reslig figur och en aktningsskjutande hållning, och då dertill kom, att han med lätthet yttrade sig oförberedd, att han alltid talade rakt på saken och att han väl förstod att gifva öfvertygelsens kraft åt sina ord, bör det ej förvåna, att han från riksdagsbänken kundo utöfva ett för den tiden exempellöst inflytande. Vid 1815 och 1817 års riksdagar stod hans anseende högst; under 1823 års riksdag drog han sig mer och mer tillbaka från oppositionen, hvilken redan böljade visa ett mer demokratiskt skaplygne, än öfverensstämmande var med Schverins i grund och botten aristokratisk-rojalistiska åsigt. Under den senare perioden af sitt offentliga lif närmade han sig till och med regeringen i förhoppning att vinna henne för en myntreglering, hvars genomförande var hans »præterea censeo».

Ansågs Schverin i sin opposition lojal, oegennyttig och välmenande, så har man ej lika allmänt velat tillerkänna Mherre Karl Henrik Anckarsvärd

41. Karl Henrik Anckarsvärd (1782—1865). dessa egenskaper. Uppburen af hela det liberala Sverige, hvars malsman han var, då han med sin eldiga vältalighet kämpade, vare sig för en strängare hushållning med allmänna medel eller en utvidgad tryckfrihet eller en förbättrad nationalrepresentation, betraktades han åter af de

konserverne som »en på oppositionens haf väderdrifven aristokrat», och hans häftiga, skicklighetens gränser väl äfven stundom öfverskridande angrepp på regeringen sades vara framkallade mindre af någon verklig kärlek till landets politiska utveckling och framåtskridande än af ett såradt högmod och ett omättligt begär efter att väcka uppseende. Visst är, att Anckarsvärd, ehuru sjelf son af en adlad fader — Mikael Cossva, adlad, baron och slutligen grefve Anckarsvärd — till böjelse, lefnadsvanor och umgängesförbindelser var aristokrat mer

än de flesta, och att de demokratiska ideer, han förfäktade i teorien, ingalunda öfverensstämde med de despotiska åsikter, han för egen del helst tillämpade i praktiken. Vi känna dock del, han tagit i 1809 års stats-hvålfning. Belönad här för med öf-verstegraden, ehuru blott 28 år gammal, deltog han derpå såsom regementsbefåhåfvare i 1813 års fälttåg. Ogillande Sveriges då varande utrikes politik, var han djordt nog att i ett enskildt bref till kronprinsen Karl Johan, med hvars synnerliga bevågenhet han dittills hugnats, i skarpa ordalag uttala detta sitt ogillande. Följden blef, att han fick befallning att taga afsked och resa hem till Sverige. Dermed var hans på lysande utsikter rika bana i statens tjänst med ens ändad. Nu kastade han sig i stället med lif och själ in i det parlamentariska lifvet, der han gjorde sitt inträde vid 1817— 1818 års riksdag. Karl Johans onåd och hans egen trotsiga natur manade honom att intaga sin plats i oppositionen. Hans eldiga värtalighet och klangfulla röst, hans manligt sköna gestalt och förnåma hållning fångslade genast den allmänna uppmärksamheten vid hans person, och trots det, att innehållet i hans tal ej alltid var gediget, hans klander mot regeringen ej alltid befogadt, och trots det, att hans opposition oftast var af negativ art, väx to hans anseende ofantligt, och sålunda kundo han, då Schverin från-trädde chefskapet öfver oppositionen, öfvertaga det samma.

Äfven till bondeståndet hade oppositionen spridit sig. Här framträdde Anders Danielsson från Elfsborgs län såsom hennes ledare. Ett skarpt

42. Anders Danielsson från Elfsborgs län

(1784—1839).hufvud, en fyndig talg&fva, en stor, men med klokhet parad frimodighet utmärkte denne i 1809 års bondestånd fostrade folkrepresentant. Hvilket anseende han åtnjöt hos Sveriges allmoge, framgår af de många härader — slutligen tjugusju — han representerade vid riksdagarna. Upphåfvandet af skråtvånget, en förökad näringsfrihet, förenkling af förvaltningsmaskineriet, sparsamhet med ponninganslagen, grundskatternas försvinnande, én förändrad nationalrepresentation och en förbättrad folkundervisning — derom handlade hans talrika och vidlyftiga anföranden och motioner, hvUka dock understundom genom sin rika fraseologi röjde ett främmande biträde.

Mindre utmanande än Anders Danielsson och hans meningsfränder, en Longberg, Rutberg med flere, var den hofsamme, kristligt fromme Nils Månsson från Skumparp i Skåne, »en man af folket och för folket», såsom det lika sant som vackert står på hans grafsten, en äkta danneman i gammaldags stil, till hvars inspirerade, alltid naturliga och osökta anföranden hela Stockholm med förtjusning lyssnade, då det hunnit tröttna på »den ljudande malmen i oppositionens och den klingande bjellran i ministerialismens retorik».

Ej under således, att Karl XIV Johans första riksdagar företedde ett helt annat skaplynn än de närmast föregående. Yid riksdagen 1817—

1818, den böljades den 20 november 1817 och afslutades den 21 juli 1818, föste oppositionen inom adeln och bondeståndet tidt 4>ch ofta uppmärksamheten på de af styrelsens åtgärder, som ansågos mindre lämpliga eller egenmäktiga. Landtmar-skalksstafven fördes denna gång af presidenten i krigskollegiet J. A. Sandels, talman i preteståndet var den gamle erkebiskop Lindblom, i borgarståndet fördes ordet af stockholmsborg-mästaren Karl Fredrik Landberg, i bondeståndet af Lars Olsson. För att bemöta Anckarsvärds yrkande, att ministeren skulle framlägga en så kallad statshushållningsplan, kände sig regeringens främsta män böra framträda, hvilket tydligt nog visade, hvilken betydelse man tillerkände hans anmärkningar. Inom sjelfva det regeringsvänliga preteståndet framträdde prostens Mattias Stenhammar med ett memorial, som afhandlade frågan: »Hvilka mått och steg skola rikets ständer vidtaga för att göra sina beslut aktade?» Sin egentligen konstitutionela märkvärdighet fick dock denna riksdag der-igenom, att ständerna nu tycktes vilja på fullt allvar begagna sig af de kon-

43. Nils Månsson från Skumparp i Skåne

(1776—1837).

stroller öfver styrelsen, den nya grundlagen lagt i konstitutionsutskottets och ständernas händer. Under riksdagarna 1810 och 1812 hade inga anmärkningar framstälts mot konungens rådgifvare, och några missförhållanden, som 1815 års riksdags konstitutionsutskott ansett sig höra anmärka, voro af min-dre väsentlig art! Men 1818 framställde icke blott enskilda riksdagsmän inom stånden, utan äfven konstitutions- och statsutskotten flere anmärkningar, och en af dessa, framställd af Anckarsvärd mot konungens gunstlings Cederström, hade den allvarsamma följden, att konstitutionsutskottet beslöt, att Cederström skulle ställas inför riks rätt, af hvilken han blott med knapp nöd frikändes. Icke mindre betänkligt för de styrande var, att böndeme nu kommit till fullt medvetande om sin betydelse inom representationen. De* hade dittills genom sin af regeringen tillsatte sekreterare hållits i ett visst förmynderskap, men »de menlösa tiderna» voro nu förbi, hvilket Anders Danielsson äfven i ståndets sista plenum med trotsig öppenhet förklarade.

De utvägar, som af regering och riksdag uttänktes för att förbättra penningväsendet, hvars brydsamma ställning varit hufvudorsaken till ständernas sammankallande, ledde ej till det åsyftade målet. Många röster höjdes till förmån för en myntreglering, i likhet med hvad som skedde 1777 och 1803. En sådan skulle nu äfven kunnat genomföras utan större svårigheter, men Karl Johan, som önskade undvika hvaije ackord mellan riksbanken och dess sedelinnehafvare, ville ej lyssna till några förslag i denna riktning. Anseende, att sedelvärdet skulle kunna efter hand förbättras genom inverkan på vaxel-rörelsen från det allmännas sida och genom användandet af tjenliga kontroller, hade han vidtagit flere åtgärder för att »styra» den i ständig stegring* stadda vaxelkursen och för detta ändamål äfven personligen uppförat anseeliga summor, trots de befogade föreställningar om det gagnlösa i ett sådant förfarande, som gjordes honom af den tidens yppersta finansierare, en Järta och en Yirsén. Men äfven ständerna ansågo, att alla tankar på en realisation borde för tillfället lemnas å sido. Man beslöt i stället att tillä vidare stänga banken för all utväxling af silfver, att bibehålla den i rörelsen utelöpande sedelmassan till oförändradt belopp, att till regeringens förfogande ställa en summa af 500 000 piaster (omkring 1 900 000 kronor), som skulle användas till att förhindra sedelmyntets försämring, med mera. Till understöd åt de tryckta näringarna äfvensom åt åtskilliga allmänna arbeten anslogos stora summor. Vidare beslöts, att de enskilda bankruttrade diskonterna, hvilkas utredning staten öfvertog, skulle upphävas. Synnerligen liflig var striden om understöd till det stora, men, vida mer än beräknadt var, kostsamma nationalverket Göta kanal. Det lyckades omsider den outtröttlige Plåten och hans icke mindre outtröttlige medhjelpare, kommersrådet Berndt Harder Santesson, »på hvilken skuldror den tyngsta bördan af kanalbolagets ekonomiska bekymmer ej sällan hvilade», att äfven vid denna riksdag betrygga arbetets fortsättning. Bolaget erhöll fortfarande ett årligt anslag af 300 000 riksdaler banko, och arbetskassans skuld på öfver en million till kanaldiskonten, hvars utredning ständerna åtogo sig, skulle af-skrifvas, dock mot vilkor, att bolagets oktroj till diskontroll utan ersättning förfölle.

Den oppositionella ställning, flere af riksdagsmännen intagit under denna riksdag, befordrade i hög grad den politiska lifaktigheten i landet. Denna visade sig närmast i uppkomsten af en politisk tidningslitteratur, som synbarligen sträfvade att bringa alla på dagordningen stående viktigare samhällsfrågor under offentlig pröfning. Håtskhet och bitterhet lågo i förstone ej i den ton, den nya pressen antog, och den skilde sig häri på ett fördelaktigt sätt från sin föregångare, den från 1810, hvilken, frigjord från presstvånget, gått öfver till ett ohejdadt sjelfsvåld och derigenom äfven dragit öfver sig 1812 års indragningsmakt, för hvars tunga slag den snart dukade under. Den nya pressen vände sig ej mot regentens person, men deremot underlät den icke att granska de styrelseåtgärder den kungjorde, och med synnerlig ifver sökte den bekämpa den rådande godtyckligheten inom lagskipningen och förvaltningen. Den uppväckte emellertid härigenom ett lifligt missnöje hos den vid alla anmärkningar nedifrån ovana embetsmannaklassen, hvars främsta män beklädde statsråds- och hofkanslersembetena, och i indragningsmakten hade denna ett medel att hämnas pressens angrepp, hvilket ej heller lemnades obegagnadt. Men huru ofta de politiska dagbladen än indrogos, så förmådde styrelsen derigenom

ingalunda hämma yttrandefriheten och granskningslusten, hvilken senare tvärt om syntes blifva allt större. Anmärkaren, utgifven af romanförfattaren Fredrik Cederborgh, Anmärkarne, hvilken tidning under det nya namnet Argus förvärfvade sig en stor ryktbarhet och som utgafs af Cederborghs medarbetare, auditören Georg Scheutz i förening med den »grundlige», sjelfkäre magister Johan Johansson, samt den synnerligen talangfullt redigerade Stockholms courier, utgifven af bröderna Johan Peter och Sven Lorens Theorell, voro banbrytarna för den fria tidningspressen i Sverige.

Tack vare dagbladen, följde äfven den stora allmänheten med vida större - uppmärksamhet än vanligt förhandlingarna vid den till den 15 januari 1823 utlysta riksdagen, den första lagtima efter 1809. Till landtmarskalk kallades en af rikets herrar, greve Karl de Geer, och den nye erkebiskopen Karl von Rosenstein, H. N. Schvan och Anders Jansson Hyckert förde ordet i preste-, borgar- och bondestånden. Regeringen väntade en ännu lifligare opposition bland ständerna än vid föregående riksdag, och hon hade derför, i syfte att oskadliggöra den farligaste af sina motståndare, Anckarsvärd, låtit anbefalla åtal mot honom för majestätsbrott. Anckarsvärd hade i en klagoskrift öfver ett i hans tanke olagligt kasserande af några munderings-persedlar, hvilka han i egenskap af rusthållare haft att aflemna, kallat några styrelseåtgärder landsförderfliga. I öfverensstämmelse med den uppfattning, som blef allt mer och mer vanlig hos de styrande vid denna tid, enligt hvilken man betraktade anmärkningar mot regeringshandlingar såsom lastande konungens gemingar, yrkade den allmänne åklagaren å Anckarsvärd lifvets förlust. Rättegången, som fortgick äfven efter riksdagens böljan, slutade dermed, att den anklagade frikändes i allt hufvudsakligt, och han kunde nu, uppburen af pressen såsom en yttrandefrihetens martyr, med än större styrka angripa regeringen. Allmän uppmärksamhet ådrogo sig hans sammandrabbningar med Platen, Vetterstedt, Gustaf Lagerbjelke, A. G. Mörner, K. A. Lövenhjelm, Björnstjerna med flere af regeringens män, hvarunder han kraftigt understöddes af Schverin, den qvicke öfverstlöjtnant Johan Gustaf Hierta, grefvarne Klas Fredrik Horn och Karl Fredrik Posse samt kanslirådet Jakob August von Hartmansdorff, hvilken sist nämde, sedermera känd såsom konservatismens främste banerförare, nu gjorde sin riksdagsdebut i det liberalt-aristokratiska partiets led. Till riddarhusoppositionen räknades för öfrigt de båda läkarne, professorerne Per Gustaf Cedersköld och Eberhard Zakarias Munck af Rosensköld, greve David Frölich, med flere. Oppositionen hade nu vunnit mark äfven i borgarståndet, som röjde starka liberala syften, utom då fråga var om lindringar i näringstvånget och skråväsendet, då standet segt fasthöll vid det bestående.

I sin berättelse till ständerna om hvad sig inom rikets styrelse sedan senaste riksdag tilldragit kunde regeringen framlägga flere viktiga styrelseåtgärder, som vitnade ganska fördelaktigt om hennes verksamhet. Den nya, vallinska psalmboken var utarbetad och stadfäst (1819), elementarläroverken hade erhållit en ny reglering, för helsovårdens förbättrande voro flere åtgärder vidtagna, en ny hofrätt hade blifvit inrättad i Kristianstad för Skåne och Bleking (1820), ett särskildt system hade blifvit uppgjort för det inre försvaret (centralförsvaret) och i samband dermed hade en fästning (Karlsborg) 1819 börjat uppföras på Vanäs udde vid Vattern såsom hufvuddepôt för armeens förråd. Men detta var ej nog för att tillfredsställa ständerna. Oppositionen fäste sig vid regeringens fiendtlighet mot yttrandefriheten, vid långsamheten i behandlingen af allmänna ärenden äfvensom vid de stegrade omkostnaderna för förvaltningen och försvarsväsendet. Konungens person blef nu liksom tillförne fredad för anfall, men deremot framställdes af enskilda riksdagsmän och vederbörande utskott en mängd anmärkningar mot hans rådgifvare. Äfven nu liksom 1818 blef en af dessa, statssekreteraren för krigsärendena B. K. Qviding, stäld för riksrätt, men frikänd. De anmärkningar, konstitutionsutskottet efter granskningen af statsrådsprotokollen anmälde i sitt så kallade dechargebetänkande, fingo vid pröfningen i stånden förfalla, men öfverläggningarna vitnade dock derom, att ständerna ej vidare ämnade låta grundlagens bestämmelser om den ministeriela ansvarigheten blifva en död bokstaf.

I konstitutionellt hänseende fick denna riksdag en viss betydelse derigenom, att ständerna nu tillkämpade åt sina revisorer rätt till en något vidsträcktare granskning af statsverket, än förut varit dem medgifven. För öfrigt antogos nu tvenne viktiga förslag till grundlagsförändringar, nämligen att omröstningarna inom utskotten skulle ske per capita och icke ståndsvis, samt att högskolorna och vetenskapsakademien skulle ega representationsrätt vid riksdagarna, i preteståndet. För en reglering af styrelseverken gjordes vig-tiga förberedelser, och det för

detta ändamål af riksdagen tillsatta särskilda utskottet afgaf i ämnet ett synnerligen förtjenstfullt betänkande, hvars huf-vudtanke var, att rättsfrågor skulle afskiljas från de förvaltande verken och att i spetsen för hvarje förvaltningsgren skulle sättas en chef, som deijemte vore föredragande för konungen och statsrådet. Ständerna öfverlemnade frågan till k. maj:t med anhållan, att han ville till verkställighet befordra de delar af utskottets förslag, som kunde finnas ledande till förenkling af styrelsen och inskränkning i embetsmännens antal. Slutet blef åtskilliga förordningar om rättsfrågors skiljande från förvaltningen och tillsättandet af flere komiteer för reglering af embetsverken. I frågor rörande tullagstiftningen och näringsfriheten røjde 1823 års riksdag en vida mindre sträng uppfattning än de föregående. I syfte både att öka tullinkomsterna och att hämma det vidt utsträckta lurendrejeriet begärde ständerna, att de många införselförbuden skulle borttagas ur tulltaxan, och i fråga om näringsfriheten

44. Minnespenning öfver öppnandet af Göta kanal på vestgötalinien. * Förenade. År 1822 den 23 och 24 september.

uttalade man sig, trots borgarståndets invändningar, för skråembetenas upp-häfvande och en utvidgad handtvorksftihet.

En af regeringen tillsatt finanskomité, hvilken bland sina medlemmar äfven räknade de båda finansmännen Yirsén och tillförordnade statssekreteraren K. D. Skogman, hado under framhållande af de bedröfliga följderna af osäkerheten i myntvärdet förordat en efter då varande sedelvärde svarande myntbestämning. Härpå ville ej ständerna ännu ingå af misstroende till bankens förmåga att motstå den påtryckning, som skulle blifva en följd af dess öppnande för silfverutvexling; men i stället beslöt man att öka bankens grundfond genom silfverinköp. Dessutom beslöts, att den dittills rådande sekretessen i fråga om bankens ställning skulle upphöra, hvaijemte riksdagen, i syfte att derigenom afhjelpa förlägenheten i den allmänna rörelsen, framlade ett förslag till lag för privatbanker, hvilket förslag ligger till grund förföljande års vigtiga förordning om inrättandet af enskilda banker eller diskonter. De begärda anslagen till Göta kanal, hvars vestgötalinie nu var fulländad, beviljades, dock ej utan liffliga strider. Den i så många afseenden märkliga riksdagen afslutades den 22 december 1823.

Oppositionens hållning vid denna riksdag gjorde ett allt annat än godt intryck på Karl Johan; dock kunde han fortfarande personligen glädja sig åt allmänhetens oskrymtade tillgifvenhet. Huru lifligt det svenska folket deltog i sitt nya konungahus' väl, visade den oskrymtade hyllning, hvarmed det • helsade kronprinsen Oskars unga brud välkommen till hennes nya fädernesland. Med sin gemål Eugenia Bernhardina Desideria Clary, dotter till en rik köpman i Marseille och svägerska till Napoléon I:s broder Joseph Bonaparte, hade Karl Johan 1 blott ett enda barn, denne son, född i Paris den 4 juli 1799. I januari 1811 hade den unge arffursten jemte sin moder ankommit till Stockholm. Desideria stannade likyäl ej länge i Sverige. Då hvarken hofvet eller klimatet tilltalade henne, återvände hon .redan sommarn samma år till Paris, hvars glada, skiftande salongslif mäktigt drog henne till sig. Myndig förklarad 1817; blef hertigen af Södermanland — detta var prins Oskars titel såsom arffurste — kronprins 1818, och samma år fick han sitt första embete, i det han utnämndes till Upsala högskolas kansler. Yåren 1822 företog han en längre resa till Tyskland och Italien och knöt derunder det löftesrika band, som skulle förena honom för lifvet med den ädlaste af furstinnor. I november 1822 firade han nämligen i Eichstädt sin förlofning med Josefina Maximiliana Eugenia (Napoleona), äldsta dottern till Napoléon I:s adoptivson, prins Eugène Beauharnais, hertig af Leuchtenberg, och prinsessan Augusta Amalia af Baiern. Följande sommar anlände den

1 itten Bernadotte.

Karl XIY Johan (Jean Baptisto Jules Bernadotte), f. 26 jan. 1764. f 8 mars 1844, g. 16 aug. 1798 m. Eugenia Bernhardina Desideria Clary, f. 8 nov. 1781,

t 17 dec. 1860.

Josef Frans Oskar I, f. 4 juli 1799, t 8 juli 1859, g. 19 juni 1823 m. Josefina Maximiliana Eugenia af Leuchtenberg, f. 14 mars 1807, t 7 juni 1876.

Karl XV Ludvig Eugen, Frans Gustaf Oskar II Fre- Charlotta E u- Nikolaus August, her-
f. B maj 1826, 18 sept. Oskar, hertig drik, f. 21 jan. genia Augu- tig af Dalarna, f. 24 aug.
1872, g. 19 juni 1850 af Upland, f. 1829, g. 6 juni sta Amalia Al- 1831, f 4 mars 1873, g.
m. Vilhelmina Fredrika 18 juni 1827, 1857 m. Sofia bertina, f. 24 16 april 1864 m. Te-
Alexandra Anna Lovisa t 24 sept. Vilhelmina Ma- april 1830. res i a Amalia Karolina
af Nederländerna, f. 5. 1852. riana Henriette- Josefina Antoinetta af
aug. 1828, f 30 mars ta af Nassau, f. Sachsen-Altenburg, f. 21
1871. 9 juli 1836. dec. 1836.

_____, i _____ J _____.

Lovisa Josefina Karl Oskar Vil- Oskar Gustaf Oskar Karl Oskar Karl Eugen Na-
Eugenia, f. 31 okt. helm Fredrik, Adolf, hertig August, her- Vilhelm, her- poleon Niko-
1851, g. 28 juli hertig af Söder- af Vermland, tig af Got- tig af Vester- laus, hertig af
1869 m. Kristian manland, f. 14 Sveriges och land, f. 15 götland, f. 27 Nerike, f. 1
Frederik Vilhelm dec. 1852, 1 13 Norges kron- nov. 1859. febr. 1861. aug. 1865.
Karl, kronprins af mars 1854. prins, f. 16
Danmark. juni 1858.s>* ,

i • v •

1 \AX:5«i^ ‘ _ 9

':-. A-V

sköna sextonåriga bruden till Stockholm. Hon åtföljdes af drottning Desideria, hvilken nu plötsligen efter 12 års
skilsmässa från de sina boslutit återvända till Sverige. Den 13 juni 1823, på hvilken dag den lilla festliga eskader,
som vid Liibeck afhemtat de båda furstinnorna, under allmänhetens jubel ankom till Stockholm och landade vid
Biskopsudden, var för hela hufvudstaden en högtidsdag, som sent skall förglömmas. Sjelfva oppositionstidningen
Argus syntes hänförd. »Ändtligen förkunnade, så skildrar tidningen mottagandet, kanonernas dån, att det väntade
ögonblicket var inne. Konungen och kronprinsen stodo på stranden för att mottaga sina höga gemåler. På ena
sidan ädel höghet och ungdomlig hjeltekraft, på den andra mildt majestät och intagande oskuld, och rundt
omkring ett tillgifvet folk, som med fria med bor-

gares ouppmanade hyllning helsade de ankommande och hänryckt njöt af de mottagandes rörelse, under jubelrop
och fröjdeskott från kust till kust, från stäf till stäf; och allt detta i nordens ljusa sommarafon, mild och klar som
allas känsla!» Den 19 juni försiggick i Storkyrkan den högtidliga vigselakten.

Sveriges förhållande till utlandet, aom, under det striden om liqvada-tionsfrågan pågick, varit mindre godt,
böljade åter blifva tillfredsställande, då plötsligen 1825, till en del genom den svenska regeringens eget
förvållande, nya politiska förvecklingar inträffade, som beredde de styrande icke ringa bekymmer. Ännu var den
heliga alliansen den bestämmande i Europa, fastän England redan brutit med dess grundsatsar.
Fastlandsstormaktema hade på kongresserna i Troppau, Laibach och Yerona fullföljt sin inbland-ningsspolitik till
förmån för legitimiteten och den stadgade ordningen, och på deras uppdrag hade Österrike med vapenmakt
undertryckt en resning i Italien och Frankrike företagit en väpnad intervention i det upproriska Spanien. Men till
de affallna spanska kolonierna på andra sidan Atlanten sträckte sig ej Alexanders och Metternichs inflytande.
England, som nu styrdes af Canning, hvars valspråk var »politisk och religiös frihet öfver hela verlden», stälde
sig öppet på koloniernas sida, då det i januari 1825 erkände flere af dem såsom sjelfständiga stater. Att ej andra
af Europas regeringar skulle följa detta af England gifna föredöme och derigenom understödja länder, som voro

upproriska mot sin egen öfverhet, låg naturligen i den heliga alliansens intresse.

45. Drottning Eugenia Bernhardina Desideria

(1781—1800).

Vid denna tidpunkt hade den svenska regeringen låtit inleda sig i underhandlingar med ett engelskt bankirhus, som uppgafs vara den sydamerikanska fristaten Columbias ombud, om att försälja ett par äldre örlogs-fiartyg ur den svenska flottan. För den blifvande köpesumman ämnade man låta bygga nya och bättre fartyg. Med hänsyn till de utländska makterna behandlades saken med all försigtighet: det hette, att fartygen skulle försälas för en handelsexpedition till Ostindien, och för öfrigt fann regeringen det rådligt för att lättare hemlighålla och påskynda försäljningen, att denna ej skulle på vanligt sätt uppgöras af förvaltningen af sjöärendena, utan af generalamiralen, statsrådet Cederström ensam. Köpet afslöts genom

det engelska handelshusets ombud, huset Michaelson & Benedicks i

am' * ' W - ^ V . * > » ' _ T. W m X 1 z'

rn • » IT • . - I. » Æ + _

Stockholm. Linieskeppet Tapper-heten och fregatten af Chapman försåldes sålunda på, som det tycktes, för den svenska staten synnerligen fördelaktiga vilkor (mars 1825), och de båda skeppen afgingo äfven under en svensk sjöofficers befäl och med svenskt manskap såsom besättning till Cartagena för att sedan mötas af vidriga öden. Emellertid hade huset Michaelson & Benedicks såsom ombud för ett annat engelskt handelsbolag, hvilket åter uppgafs vara kommissionär för regeringen i Mejico, gjort ännu ett anbud på ytterligare trenne svenska örlogsfartyg. Äfven denna affar syntes förmånlig och blef derfor äfven avsluten på samma sätt som den föregående, fastän statsrådets ledamöter, med undantag af Cederström, nu tillstyrkte, att förvaltningens af sjöärendena utlåtande först måtte infordras.

Att en afyttring af så många bland kronans fartyg skulle undgå de främmande regeringarnas uppmärksamhet, var näppeligen att vänta. Också skyndade sig det spanska sändebudet i Stockholm att göra föreställningar mot de vidtagna åtgärderna och yrkade köpets återgång, alldenstund antagligt vore, att skeppen vore afsedda att förstärka de upproriska koloniernas sjörustningar. Härvid fäste den svenska regeringen mindre uppmärksamhet; men då äfven ryske ministern i Stockholm, general van Suchtelen, uppträdde, understödd af Frankrikes, Österrikes och Preussens sändebud, för att förhindra de sist sålda skeppens afgang till sin bestämmelseort, böljade saken, som sålunda kommit i diplomaternes händer, blifva bekymmersam. På

46. Josefina Haximiliana Eugenia, som kron*

prinsessa

(1807—1876). Suchtelens i hofsamma ordalag framställda anhållan, att man måtte utfinna ett medel att återkalla den senare skeppshandeln, fann äfven Karl Johan för godt att svara, att han ville gå den ryske kejsarens önsknings till möte, men med vilkor af ersättning af Spanien för det skadestånd, köpame hade rätt att fordra, derest den svenska kronan häfde köpet. Men härpå följde efter någon tid en depesch med kejsar Alexanders svar, hvilken muntligen meddelades då varande hofkansleren Schulzenheim i ordalag, som knapt lem-nade Sverige annat val än det mellan köpets återgång eller krig. Depeschen gjorde på Karl Johan, hvilken då befann sig i Kristiania, ett djupt intryck. Fast besluten att ej tåla någon kränkning af Sveriges ära och oberoende, vägrade han Suchtelen begärd audiens mot annat vilkor, än att denne under samtalet helt och hållet lemnade den ryska depeschen å sido. Emellertid väckte det engelska sändebudet förslag, att man skulle förmå de engelska köpame att sjelfva begära köpets återgång, och härför tycktes äfven Karl Johan vara benägen, hvarför äfven befallning afgick till Karlskrona, att skeppen ej finge afsegla. Men vid sin återkomst till Stockholm hade han, retad af de krigs-hotelser, den ryska beskickningen låtit undfalla sig, ändrat tankar. I stats-rådssammanträdet den 29 oktober förklarade han såsom sin åsigt, att skeppen borde afgå, och han understöddes häri af Cederström. Men utrikesministern Ytterstedt och de öfriga statsråden voro af motsatt tanke. Det kunde ej bestridas, att fartygen

vore krigsskepp, ämnade att deltaga i koloniernas strid med Spanien, och för en fejd med de kontinentala stormakterna ville ej statsråden åtaga sig ansvaret. Det kom till ett stormigt uppträde; men statsråden voro denna gång orubbliga i sin åsigt, och slutligen måste konungen gifva vika. Beslutet blef, att det senaste köpet skulle återgå, »på köpames begäran» skulle det heta, äfvensom att dessa sist nämde i öfrigt skulle erhålla ersättning för den omkostnad, de haft i och för skeppens utrustning. Sålunda måste regeringen beqvåma sig till att ej blott afstå från de med skeppshandeln åsyftade stora finansiella fördelarna, utan äfven utbetala en betydlig ersättningssumma, hvilken i det följande fast-ställdes till 480 000 riksdaler banko; hon måste vidare utsätta sig för obehaget af stränga efterräkningar från riksdagens revisorers och ständernas sida, och hvad som var värst af allt, hon kunde vid allt detta ej undgå att känna, att den förödmjukelse, Sverige lidit genom den olyckliga handeln, skulle i hög grad nedsätta henne sjelf i den svenska allmänhetens ögon.

Kort efter det skeppshandelsfrågan fått sin lösning, afled kejsar Alexander plötsligen (1 december 1825). Karl Johan kände sig djupt gripen, ty de senare årens förvecklingar, hvilka han tillskref det gammalryska inflytandet i tsarens kabinett, hade ej kunnat ur hans minne utplåna hågkomsten af den gamla vänskapen. Alexanders död synes emellertid hafva inträffat i en för de förenade rikena behaglig tid, ty de oroligheter, tronskiftet framkallade i Ryssland, i förening med den nye tsaren Nikolaus' önskan att få rikta sin uppmärksamhet odelad på den orientaliska frågan, gjorde den ryska regeringen för den närmaste tiden angelägen om att ställa sig i ett godt förhållande till grannstaterna. Närmaste följden häraf var den, att de underhandlingar,

hvilka just nu pågingo om en reglering af den norska Finmarkens gräns mot Ryssland, kunde bringas till slut. Frågan gälde visserligen i främsta rummet Norge, men medelbart berörde hon äfven Sverige, enär det i händelse af en politisk sammanstötning mellan Norge och Ryssland ej kunnat undgå att indragas deri. Förevändningar för en sammanstötning fattades ej Ryssland. De obestämda gränsförhållandena och lappames nomadiska vanor gånge nämligen lätt anledningar till förvecklingar, hvilka, väl dragna under diplomaten, kunde gifva uppslag till strider, der ej längre statsrätten, utan bajonetten fälde utslaget. Underhandlingarna rörde sig om det så kallade fællesdistriktet eller landsträckan från Bugöfjord på Yrangerfjords södra sida till midten af Fiskerön. Distriktet kallades fælles (gemensamt) med anledning deraf, att både ryska och norska undersåtar sedan gamla tider derstädes haft rätt att vistas för idkande af fiske och för betande af sina renar. Ursprungligen tillhörde besittningsrätten till hela området Norge. Under 1300-talet innehade detta rike lands-högheten öfver hela Kolahalvön, och ännu i början af 1600-talet betalade munkarna och borgarna i den lilla, då nyligen anlagda staden Kola skatt till Norges krona. Men Norges rätt fick under tidernas lopp vika för föreställningen om en gemensam besittningsrätt, och så ryckte ryssarna förnämligast genom kyrkans uppbyggande och lapparnas kristnande allt mer af fællesdistriktet till sig. Under åren 1824 och 1825 pågingo underhandlingarna om en delning, och 1826 (14 maj) kom det omsider till ett fördrag, som undertecknades i Petersburg. Hvad af området ännu var »fælles», blef här deladt på det sätt, att landet öster om Pasviks och Jakobs elfvar jemte ett litet område omkring det grekiskt-katolska Boris Glebs kapell vesterom Pasviks elf tilldelades Ryssland. Delningen var ingalunda till fördel för Norge, som fick föga mer än tredjedelen af det hela. Traktaten hade likvisst kunnat blifva ännu ofördelaktigare för Norge, enär de ryska ombuden under förhandlingarnas gång framställt vida större anspråk. Att Ryssland ej heller lemnade dessa ur sigte, och att det sålunda blott för tillfället funnit sig föranlåtet att nedsätta sina fordringar på ytterligare områdesutvidgning i den norska Finmarken, skola vi få se i det följande.

47. Nikolaus I, tsar af Ryssland (1796—1855). Genom bestämmelsen, att revisioner af statsverkets räkenskaper skulle företagas mellan riksdagarna af dertill af ständerna utsedda ombud, hade 1809 års lagstiftare velat ej blott fullt trygga riksdagens beskattningsrätt, utan äfven häfda »den offentlighetens grundsats, som är oskiljaktig från hvajje verkliga fritt samhällsskick». Dittills hade dessa granskningar aflupit utan anmärkningsvärdare förhållanden; men den 1827 sammanträdande statsrevisionen fick en särskild betydelse derigenom, att den gjordes till ett partivapen åt oppositionen. Till revisorer hade flere af oppositionens främsta män, såsom Anckarsvärd och Anders Danielsson, blifvit utsedda. Ordförande var Georg Adlersparre, numera grefve, excellens och serafimerriddare, hvilken, sedan han 1824 lemnat landshöfdingsplatsen i Mariestad, tillbragt de följande åren i privatlivets lugn på sitt Tusculum, Gustafsvik i Yrmland. Hans samarbete med Anckarsvärd,

hvilken senare vid revisionen uppträdde med en stötande hänsynslöshet, blef ej lyckligt; det slutade äfven med öppen brytning. Noch fiendskap emellan båda. Emellertid voro de båda revolutions-männen ense deri, att revisionen ej blott borde sträcka sig till de tvenne år, den rätteligen borde omfatta, utan äfven till en senare tids handlingar, ty blott derigenom kunde man komma i tillfälle att bedöma den invecklade skeppshandelsfrågan i hennes helhet. Härtill ville ej regeringen, på tillstyrkan, såsom det troddes, af Yirsén, lemna sitt samtycke, och sålunda måste äfven revisorerne i saknad af fullständiga handlingar inskränka sig till några antydningar om det från den stadgade ordningen afvikande sätt, hvarpå skeppshandeln blifvit uppgjord. Men desto strängare nagelforo revisorerne vid granskningen af de förvaltningsåtgärder, hvilkas pröfvande ansågs ligga inom deras befogenhet. Stort uppseende väckte deras angrepp mot Yirsén; Det af giftiga hänsyftningar öfverfulla uttalande, Adlersparre, som sedan länge var afvoigt stämd mot Yirsén, riktade mot statskontoret, hvars chef denne en lång tid varit, ett uttalande, som för öfrigt visade sig helt och hållet obefogadt, säges hafva grämt Yirsén ända derhän, att hans kort derpå följande död deraf skall hafva påskyndats. I Yirsén förlorade konseljen sin kanske mest framstående medlem, en statsman, hvilken sjelfve Karl Johan, som visst ej älskade att hafva framstående förmågor vid sin sida, kallade »konseljens ångmaskin». Genom sin sällsporda duglighet, sitt skarpa omdöme och sin redbara karakter, hvilken ej ens statsrevisorernes misstankar kunnat fläcka, hade Yirsén, ehuru han genom en sträf yta stötte många ifrån sig, från ett ringa hem i unga år, liksom sin kort förut bortgångne broder, den aktade amiralen Karl Johan af Yirsén, svingat sig upp till samhällets högsta platser, och det tomrum, han lemnade efter sig i konseljen, blef ej heller lätt att fylla. Yetterstedt klagade, att konseljen förlorat sitt yppersta stöd.

Med sina många skarpa anmärkningar mot statsmedlens förvaltning och dervid tillämpade styrelseprinciper hade revisorerne betydligt öfverskjutit sitt mål. Det visade sig äfven, att den följande år sammanträdande riksdagen

S(4 november 1828—19 mars 1830) ingalunda var hågad att nagelfara med samma stränghet som revisorerne. Karl de Geer var åter landtmarskalk, och talmansklubborna fördes af erkebiskop Rosenstein, borgmästaren i Sundsvall Jonas Ullberg och Johan Olsson Longberg. I sjelfra verket var regeringen, som i tid vidtagit sina anordningar för det parlamentariska fälttåget, vida starkare vid riksdagen, än man kunnat vänta. Orsaken dertill torde förnämligast vara att söka dori, att oppositionen, ehuru hon tilltagit i styrka inom alla stånden, saknade en i allo lämplig ledare. Schverin egnade sig numera uteslutande åt myntfrågan, och Anckarsvärd intog oaktadt all sia

48. Karl XIV Johan i sitt arbetsrum £ Stockholms slott.

styrka i ordsiftet en allt för negativ ställning, för att han skulle kunnat framlägga ett bestämdt program till ledning för sitt parti. Deremot erhöilo de ministeriele en skicklig ledare i Yirséns skyddling och efterträdare, friherre Karl Johan af Nordin, hvilken jemte öfversten greve Per Gustaf af Ugglas och för detta borgarståndstalmannen H. N. Sch van nu inkallades i statsrådet. Tilltagsen och beslutsam och deijemte fyndig och förslagen, med vidsträckta förbindelser icke blott inom adeln, utan äfven inom preste-och borgarståndet, utöfvade Nordin, nu på en gång statsråd och tillförordnad öfverståhållare i Stockholm, ett stort inflytande på riksdagens gång. Men den egentlige »riksdagsministern» var dock icke Nordin, utan konungens förklarade gunstling och hängifho tjänare, greve Magnus Brahe, hvars ridderliga tänkesätt och förbindliga väsen voro synnerligen egnade att vinna menniskor. Ättling af »rikets första grefveätt, hade Brahe redan i unga år kommit att intaga en framstående plats inom hofvet och de aristokratiska kretsarna, och detta i förening med hans personliga älskvärdhet och ädla hållning gjorde, att Karl Johan tidigt fäste en större uppmärksamhet vid honom än den, hvartill Brahes egenskaper för öfrigt berättigade. Det låg, som vi visat, i Karl Johans politik att i den gamla adeln söka ett stöd för sig och sin ätt, och så gjorde han rikets förste ädling till sin förtrogne, liksom ville han i honom bereda sig en underpant på aristokratiens trohet, och å sin sida egnade sig Brahe åt sin konungs sak med en sjelfupp-offrande hängifvenhet, som söker sin like. Dock fann äfven Brahe sin belöning. Han hade en till dyrkan gränsande vördnad för makten, och nu fick han sjelf dela sin herres makt.

Långt innan han blef riksmarskalk, var han den egentliga rörelseprincipen för hela hofvet; han var, sedan Björn-stjema vid denna tid blifvit förflyttad till envoyé i London, generaladjutant för armeen och konungens rådgifvare

i kommandomål, men hans enskilda föredragningar i den kungliga sängkammaren, der Karl Johan tillbragte större delen af dygnet, inskränkte sig ingalunda till det militära området allena; han var det organ, medelst hvilket man bäst kunde nalkas konungen; han var utdolaren iaf maktens ynnestbevis, och på mottagningarna i hans salonger i nordvestra flygeln af slottet trängdes alla, som fikade efter em-beten, titlar och band. Att det stora inflytande, gunstlingen ansågs utöfva bredvid do officiella rådgifvare, som grundlagen stält vid konungens sida, skulle med åren framkalla ett stort missnöje hos alla sant konstitutionele, är lätt förklarligt. Så kom den tid, då man talade om »brahevälde», »kamarilla» och »sängkammarinflytande». Det sades, att Brahe till förmån för börden eller de förnäma förbindelserna utskiftade ej blott hofvets, utan äfven statens embeten och äreställen, och förnekas kan ej, att mången medelmåtta haft honom att tacka för sin fortkomst; men å andra sidan kan ej heller förnekas, att Brahe såsom generaladjutant för armeen uträttat mycket godt, att han personligen var i hög grad välmenande och godhertad, och att han

49. Magnus Brahe (1790—1844). icke med vett och vilja sökt missbruka sitt inflytande. Som skuggan följer kroppen, så följde Magnus Brahe Karl Johan ända till slutet; under den se-nares sista sjukdom lemnade han nästan aldrig sin plats vid hans säng, och då den gamle konungens lifslåga omsider utslocknade, slocknade några få månader derefter äfven gunstlingens.

De många stormlöpningarna mot konungens rådgifvare med anledning af skeppshandeln ledde till ringa påföljd. Det anmärktes, att de i grundlagen stadgade formerna icke blifvit iakttagna, i det regeringen gått förvaltningen af sjöärendena förbi och i stället uppdragit köpets uppgörande åt en stats-rådsledamot ensam, att Cederström, för att bereda det svenska handelshuset en försäljningsprovision, i köparens exemplar af kontrakten medgifvit en betydande afvikelse från statens kontraktsexemplar, att slutligen nationens ära

och sjelfständighet förnärmats genom köpets upphäfvande, på samma gång statens medel förskingrats. Konstitutionsutskottet visade sig med anledning af den politiska karakter frågan fått synnerligt undseende; dock fann det sig föränlåtet att framställa en anmälan enligt 107:e paragrafen i regeringsformen mot Cederström, som var den mest blottstälde af alla statsråden, och en dylik mot samtliga konungens rådgifvare, som deltagit i beslutet om skeppshandeln l. Samtliga riksständen läto emellertid denna senare anmälan förfalla, och de tre ofrälse stånden lika så utskottets anmälan mot Cederström, enär man fann det obehöfligt att yrka hans skiljande från statsrådet, alldenstund han redan nedlagt sitt statsrådsembete. I sjelfva verket var den förr så mäktige generalamiralens storhet grundskjuten; den olyckliga utgången af skeppshandeln hade beröfvat honom Karl Johans ynnest, och han hade måst draga sig tillbaka till det enskilda lifvet, förnekad af den regering han velat tjona och följd af den stora allmänhetens helt visst obe-

50. Magnus Fredrik Ferdinand Björnstjerna
(1779—1847).

I Paragrafen 107 i regeringsformen har följande lydelse: »Skulle konstitutionsutskottet anmärka, att statsrådets ledamöter samfåldt eller en eller flere af dem uti deras rådslag om allmänna mått och steg icke iakttagit rikets sannskyldiga nytta, eller att någon statssekreterare icke med oväld, nit, skicklighet och drift sitt förtroendeembete utöfvat, ege då utskottet att sådant tillkännagifva för riksens ständer, hvilka, om de finna rikets väl det kräfta, kunna hos konungen skriftligen anmäla deras önskan, att han ville ur statsrådet och ifrån embetet skilja den eller dem, emot hvilka anmärkning blifvit gjord.» fogade misstanke att i egennyttig afsigt hafva befrämjat den misslyckade handeln.

Denna riksdags vigtigaste angelägenhet var emellertid ej dechargefrågan, utan myntfrågan. Ständerna hade nu ändtligen, tack vare Schverins och andras oförtrutna bearbetningar i tal och skrift, kommit till insigt om nödvändigheten af en ny realisation. Också hade vaxelkursen sedan 1808 stigit från 544 skilling banko mot en riksdaler hamburger banko till 130 skilling bankol. Ett förslag till myntbestämmningslag antogs, enligt hvilket bankosedlarnas in-vexlingspris i ungefärlig öfverensstämmelse med då gällande kurs bestämdes till 2J riksdaler mot en riksdaler specie i silfver. Dessutom uppdrogs det åt bankofullmäktige att, sedan genom fortsatta silfverinköp en viss proportion mellan bankens metalliska valuta och sedelstock blifvit vunnen, senast vid 1831

års slut göra hemställan hos k. maj:t om bestämmandet af tiden, då silfverutvexlingen skulle taga sin början. Ehuru myntbestämnings-lagen i sjelfva verket blott var en bekräftelse af det verkliga bestående, var dock Karl Johan i hög grad obenägen för den samma, enär han ansåg, att sedelvärdet kunde genom småningom minskad tvångskurs amorteringsvis återbringas till pari med silfver. Också var det för att öfvervinna denna hans obenägenhet,* som ständerna nu antogo till hvilande ett förslag att ändra den 72:a paragrafen i regeringsformen, hvilken ställer riksbanken uteslutande under rikets ständers egen 51 Baltzar Bogislaus von Plåtens graf vid Motala, garanti och vård, derhän, att riksbanken skulle stå under konungens och rikets ständers gemensamma garanti. Karl Johan lemnade äfven på öfvertalning af då varande landt-marskalken, den inflytelserike magnaten Karl de Geer, och på tillstyrkan af samtliga statsråden omsider sitt bifall, och sålunda stadfästes lagen angående myntbestämningen jemte en särskild, med några senare ändringar ännu gällande lag för rikets ständers bank den 1 mars 1830.

Fyrståndsrepresentationen fick vid denna riksdag medgifva inrymmandet af ett nytt element, i det ett sedan förra riksdagen hvilande förslag, att bergsbrukens idkare skulle erhålla rättighet att inom sig utse fem fullmäktige till borgarståndet, nu blef lag. På anslag var riksdagen ganska frikostig, ehuru reservationer deremot, synnerligen från bondeståndets sida, ej uteblefvo. Göta kanal fick ännu en gång, dock med vissa villkor, komma i åtnjutande

1 En riksdaler hamborger banko höll 1£ skilling banko mindre än den svenska silfver-riksdalem.

af ständernas' understöd; — det blef likväl sista gången, ty kanalen, som varit sju riksdagars trätofrö, fullbordades 1832. Plåten fick ej upplefva kanal-liniens högtidliga öppnande för trafiken (26 september 1832); han hvilade sedan snart trenne år i den af almar och popplar skuggade graf, han sjelf låtit åt sig inviga vid Motala, »vid de böljor sjelf han diktat — vid den strand han sjelf har bygt».

Liberalismens framsteg (1830—1840). — Norge (1818—1844).

JallrerolutloneB 1830. — Aftonbladet och Lan Hlerta. — Riksdagen 1834. — Koleran. — •»Rabulistperioden». — Det Undebergiska målet. — TldnlngsIndragningarna. — Geljers »affiall». — Crnsenstolpe. — 1838 Års Mindelser. — Nikolaus' besök. — Pressen. — Konungens resa till Norge.

— De srenska rllksst&thällarne 1 Norge. — Karl Johan och stortinget. — Den 17 maj. — B. B. ros Plåten och »torreelaget». — Bondeoppositionen. — Unionskomiteen. — 1839 års storting. — Karl Johan återreser till Srerlge. — Koalitionen. — Regeringens konsermtlsm.

Få månader efter riksdagens ofslutande inträffade julirevolutionen i Frankrike. Den halsstarriga bourbonska regeringens okloka försök att genom de så kallade juliordonnanserna inskränka tryckfriheten och ändra vallagen j för att derigenom bryta konstitutionalismen i Frankrike och återställa den gamla ordningen hade till följd den bourbonska tronens omstörtande och det orléanska borgarkonungadömet upprättande. Revolutionen väckte genklang i hela Europa, icke blott der, hvarest folken ännu trycktes under despotismens ok, utan snart sagdt allestädes, der behovet efter friare statsfoimer gjort sig känbart. Och sålunda blef revolutionen flerstädes signalen till väldiga folkrörelser. Belgien sökte frigöra sig från den tvungna och onaturliga föreningen med Holland, det styckade, men ännu trots de förfärliga såren ej helt och hållet förblödda Polen reste sig för att bryta sina förhatliga bojar, och i mellersta Italien slog upprorets lågor högt upp mot påfvestolen. Re-formvännerne i England fingo nya krafter, och frukten af deras ansträngningar blef 1832 års reformbill, hvilken, huru obetydlig den än kan förefalla, dock sprängde en fruktansvärd bresch i det engelska aristokratväldets grundmurar. Äfven i Tyskland framkallade julirevolutionen stora rörelser, ja, dess verkningar kundo till och med skönjas på andra sidan Atlanten — i Brasilien. Allestädes, der medkänsla fans för mensklighetens framåtskridande, kändes hvälfningen i Frankrike såsom en frihetens triumf öfver den reaktion, som under den nu upplösta heliga alliansens välmaktsdagar känts så tryckande.

Sverige blef visserligen mindre berördt af julirevolutionens efterdyningar än de flesta andra länder, dock följdes äfven här folkrörelserna med den lif- ; ligaste medkänsla, och äfven här kände sig de liberale manade till kraftiga agitationer till förmån för förändringar inom grundlagarna och förvaltningen. Tillsammans med den högt aktade

häradsbörjaren Johan Gabriel Richert — en rättslärare, som förvärfvat sig ett af de främsta rummen i den svenska lagkunskapens häfder och hvars ord på sin tid gälde som orakel inom den rättsvetenskapliga och politiska veriden — offentliggjorde K. H. Anckarsvärd kort efter riksdagens slut ett förslag till nationalrepresentation, grundande sig på principen af samfälda val och uppställande ett tvåkammerssystem efter norskt mönster. Det ökade deltagande för allmänna angelägenheter, som julirevolutionen väckte äfven i Sverige, vände sig i främsta rummet åt representationsfrågan, och det richert-ankarsvärdska förslaget väckte därför en stor uppmärksamhet och gaf till och med anledning till en omfattande reformrörelse med underdåniga petitioner i mängd, hvilka af Anckarsvärd personligen öfverlemnades till Karl Johan, dock utan annan påföljd än att summariskt läggas till handlingarna.

Emellertid afhandlades representationsfrågan med all lifaktighet inom pressen. Denna, som under de sista åren förlorat i styrka, blef förstärkt med nya publicistiska organ af starkt liberal färg och vann derigenom ökad kraft och betydelse. I slutet af år 1830 utkom första numret af oppositionstidningen Aftonbladet. Utgifvaren var den unge bergsnotarien och bokförläggaren, sedermera industridikaren och grosshandlaren Lars Johan Hierta, hvilken nu trädde i främsta lodet bland liberalismens banerförare i Sverige. Han hade gjort till sin uppgift, enligt hvad han sjelf förklarar, att bekämpa »sidoinflytandet» hos konungen, att uppvisa de konstitutionella och representativa inrättningarnas skenlif och slapphet och att göra den i grundlagen tillåtna offentligheten af de allmänna ärendena till en verklighet — och visst är, att ingen periodisk skrift i högre grad än hans Aftonblad bidragit till, att den konstitutionalism, som lagstiftarna velat inlägga i våra grundlagar, kommit till full tillämpning. Men Hiertas uppgift var långt vidsträcktare än denna. Hatade af alla fördomar och missbruk, kämpade han i sin tidning, med en ihärdighet och en seghet, som skola väcka efterveridens beundran, i mer än tjugu år med qvickhetens och skämtets vapen mot godtyckligheten inom förvaltningen, mot barbariet inom lagstiftningen och mot missbruken inom lagskipningen, och den dittills exempellösa spridning, hans lättlästa, men på samma gång affärsmissigt planlagda och för den stora allmänheten beräknade tidning erhöi, gjorde hans angrepp farliga. För alla stora kulturfrågor, för folkupplysning och utsträckt religionsfrihet, för erkän-

Sveriges historia. VI. 7

52. Lars Johan Hierta (1801—1872). Andet af den svagares rätt, för kvinnans emancipation, för näringsfrihet och en tidsenligare tullagstiftning stred han, så länge han lefde, vare sig i tidningens spalter eller från riksdagsbänken, med oförtröttadt nit. För pressens sjelfständiga ställning inom samfundslifvet har ingen verkat i högre grad än han. Emellertid måste skarpa anmärkningar göras mot det sätt, hvarpå Hierta sökte bereda seger åt sina i allmänhet nog mycket demokratiska ideer. Hans framställning var ofta afsigtligt vilseledande, hans skämt ej sällan hänsynslöst och groft, och det öfvordrifna smicker, hvarmed han sökte vinna den stora massan, så till vida skadligt, som det gaf näring åt hennes onda lidelser.

En mindre ryktbar, men lika oförtruten och vida mer ridderlig förkämpe för de frisinade åsigtorna var Vilhelm Fredrik Dalman, under hvars ledning den gamla annonstidningen Dagligt allehanda förvandlades till en oppositionstidning, dock i strängt konstitutionell anda. Representationssättets ombildning och ståndsfördelningens uppkäfvande blef nu den frisinade pressens hufvudsyfte. Men de konservativa hade äfven sina organ. Den så kallade historiska skolan, till hvilken konservatismens literära storheter sammanlöt sig och hvilken med sin förkärlek för de gamla samhällsinrättningar hyste en stor obenägenhet för alla mer genomgripande reformer, uraktlät ej att med de stora förmågor, som stodo henne till buds — en Geijer, en Palmblad, en Atterbom, en Järta, en Hartmansdorff, en B. von Beskow med flere — inom literaturen bekämpa de nya ideerna, och inom pressen stredo Askelöf, Vallmark, Lindgren och G. Lagerbjelke oförtrutet för den gamla ordningen. Emellertid vunno de liberala åsigtema allt mera mark inom det allmänna tänkesättet. Under det de konservativa tidningarna räknade allt färre och färre läsare, gick Aftonbladet ut i förhvalje år allt större upplagor, och i ett tal i sjelfva Vexiö domkyrka kunde den aftonbladsfiendtlige Tegnér låta undfalla sig de bittra orden, att sist nämnda tidning blifvit det svenska folkets Bibel.

Hos konungen framkallade julirevolutionen och de derpå följande hvalfningarna i det öfriga Europa så mycket

större farhågor, som han, med erfarenheterna från den stora revolutionen för ögonen, i allmänhet hyste en afgjord fruktan för alla folkrörelser. Förhållandet mellan honom och den nya franska regeringen blef synnerligen spändt; i stället slöt han sig ännu närmare än tillförne till Rysslands envådsherskare Nikolaus, till stor sorg för svenskarne, som nu med det lifligaste deltagande följde polackarnes samtidigt pågående olyckliga frihetskamp mot sina ryska förtryckare (1830—1831). Icke mindre stötte Karl Johan svenskame genom sin mer och mer öppet visade obenägenhet för alla mer omfattande reformer. Att intet stöd från tronen skulle gifvas iframe för en representationsförändring, hvilken oppositionen redan började betrakta som en lifsfråga för nationen, blef uppenbart af konungens trontal vid 1834 års riksdag, hvori landet erinrades, att det

1 Både Järta och Hartmansdorff hade öfrergått till den konservativa sidan.stod i förbindelse till de fyra riksständen »för sin bibehållna tillvarelse och for beståndet af sitt namn».

Ej under således, att den nya riksdagen kom att erhålla ett helt annat skaplynne än sin föregångare. Ständerna hade åter kallats till en urtima riksdag, hvilken öppnades den 30 januari 1834. Landtmarskalk var nu den forne gustavianen Jakob de la Gardie, och Rosenstein, Ullberg och Long-berg voro liksom vid föregående riksdag talmän hos ofrälse stånden. Borgarståndet, der bruksrepresentanterne nu gjorde sitt inträde med oppositionsmännen Tore Petré och Jonas Yærn i spetsen, var afgjort oppositionelt, och det samma var förhållandet med det af Anders Danielsson och hans framstående medkämpe Hans Jansson från Elfsborgs län styrda bondeståndet. Presteståndet, hvilket glänste med namnen Rosenstein, Vingård, Tegnér, Franzén, Vallin, Grubbe, Agardh, Poppius¹ och Heurlin, räknado för öfrigt bland stiftsombuden flere med ganska sjelf-ständig hållning, såsom prostarne E.

S. ödmann, K. E. Hallström,

Nils Åstrand, A. Lignell och den bekante skalden, stockholmskommis- nistem K. F. Dahlgren. Inom adeln utgjorde oppositionen ännu minoritet, men en minoritet, som gaf majoriteten föga efter i styrka. Också röjde riksdagsförhandlingarna stor lif-aktighet. I statsutskottet, der den i tal och hållning imponerande, hersk-lystne Petré funnit en sig fullt jem-bördig motståndare i den icke mindre inflytelserike, liflige domprosten Kristofer Isak Heurlin, utkämpades häftiga strider, och i ståndens plena gjordes skarpa anmärkningar mot regeringens afvoghet mot yttrandefriheten, hennes likgiltighet för reformer, hennes underlåtenhet att bringa verkställighet åt ständernas önsknings, hennes försök att kringgå grundlagarna, hennes partiskhet vid befordringar, med mera. Det vore nu, yttrade den vältalige, af koleran i unga år skördade grefve Otto Cronhjelm, som de efterlängtade reformerna borde ske, nu, medan den gamle hjeltekonungen ännu lefde, »vid hvars auktoritet det svenska folket borde trygt kunna förlita sig, om det lika trygt visste, att konungen vore upplyst om folkets tillstånd och verkliga behof».

Det var det hvilande förslaget till en ändring af den 72:a paragrafen i

53. Johan Toro Petré (1793—1853).

1 Poppius var ombud för vetenskapsakademien.regeringsformen, som förmått regeringen att sammankalla ständerna. Åtgärder, som ständerna beslutit skulle föregå riksbankens öppnande till ut-vexling af silfver, hade ej ännu af bankofullmäktige hunnit företagas, och regeringen hade på grund deraf ej heller gifvit verkställighet åt myntbestäm-ningslagen, ja, hon hoppades till och med att, innan denna verkställighet gáf-ves, på riksdagen först kunna genomdrifva den föreslagna grundlagsändringen, enligt hvilken riksbanken skulle stå under både konungens och ständernas garanti. Också aflät regeringen, innan det hvilande grundlagsförslaget blifvit afgjort, och följaktligen innan konungen hade någon grundlagsenlig rätt att deltaga i banklagstiftningen, till ständerna en proposition om stiftandet af en ny lag för banken, hvilken skulle blifva af civillags natur, hvarigenom konungen skulle komma att deltaga i lagstiftningen för banken. Den kungliga propositionen betraktades af allmänheten som ett försök att. i annan ordning, än grundlagen bjöd, åvägbringa en grundlagsändring, hvadan den äfven framkallade ett stort missnöje, och hardt nära var, att kontrasignanten Skogman fått en anmälan enligt 107:e paragrafen i regeringsformen, hvarom Y. F. Dalman framställt yrkande. Det hvilande förslaget att ändra »72-an» antogs af adeln och presteståndet, dock med ringa majoritet, men föll i borgar- och bondestånden, och sålunda

blef ständernas beslut om silfverutvexlingen kungjordt, utan att regeringen dessförinnan lyckats genomdrifva den önskade grundlagsändringen 1.

Representationsfrågan framkallade vidlyftiga öfverläggningar. Icke mindre än nio motioner rörande denna fråga hade under riksdagen inkommit till konstitutionsutskottet. Af dessa har den af grefve Karl Gustaf Spens framlemnade vunnit en särskild betydelse derigenom, att den lagts till grund för 1862 års förordningar om kommunalstyrelse och landsting. Återupplifvandet af de urgamla kommunälinrättningarna, återinförandet af landskapstingen och dessas konstituerande till valförsamlingar för utseende af riksdagsmän var det beaktansvärda innehållet i Spens' motion, hvilken likväl lika litet som någon af de öfriga för tillfället ledde till någon påföljd. Der- emot förklarades nu såsom hvilande till nästa riksdag en föreslagen omdaning af statsrådet, afseende införandet af så kallad departementalstyrelse.

Riksdagen afslutades den 27 maj 1835. Under ständernas samvaro hade den fruktansvärda, länge väntade kolerafarsoten, som från Ryssland spridt sig öfver det öfriga Europa, under loppet af året 1834 äfven hemsökt Sverige och skördat många offer, synnerligen i Jönköping och Stockholm, fastän den på det hela var mindre olycksbringande här än i de flesta andra länder.

Spänningen mellan de konservative och de liberale blef under de p& riksdagen närmast följande åren — den så kallade »rabulistperioden» — ännu skarpare än tillförne, och orsaken dertill låg icke minst i regeringens bemödanden att genom tidningsindragningar, åtal och andra förföljelser för-

1 Enligt den kungliga kungörelsen af den 10 september tog silfverutvexlingen, i öfverens-stämmelse med ständernas derom fattade beslut, sin början den 1 oktober 1834. Realisationen lyckades öfver förväntan. qväfva oppositionspressen. Dessa bemödanden retade blott till nya, ännu häftigare angrepp från pressens sida, hvilka numera riktades, icke blott mot hvad som kallades »systemet», utan mot den gamle, i grund och botten varm- hjertade och välmenande, men af sin omgifning vilseledde konungen personligen. Under 1834 års riksdag hade regeringen oklokt'nog låtit anställa ett åtal för majestätsbrott mot en af pressens mera bekanta medlemmar, kapten Anders Lindeberg, och utgången af detta åtal hade bort varna henne från att fortgå på samma väg. Lindeberg hade gång efter annan ingått till konungen med begäran att i Stockholm få upprätta en enskild teater och deri sökt visa, att den kungliga teaterns då varande monopol å do offentliga skådespelen i Stockholm vore grundlagsvidrigt. Hans begäran afslogs, och i förtrytelsen deröfver inlemnade Lindeberg i mars 1834 till justitieombudsmannen en skrift, hvori han i starka och straffvärda ordalag an-gaf bevekelsegrunderna till de afslag han fatt, dervid framhållande, att det vore till konungens vinning, som det då rådande teatermonopol, öfver hvilket han besvärade sig, upprätthölls.

Lindeberg åtalades för majestätsförbrytelse och dömdes af hofrätten, sig till straff och androm till varnagel, att mista lifvet genom halshuggning.

Högsta domstolen stadfäste hofrättens dom, men med tillagd benådning af lifsstraffet till tre års fästning. Men Lindeberg afvisade benådningen och yrkade att få veta dagen för exekutionen, förklarande, att han »andligen» vore beredd att dö när som helst, och att hans hufvud, fallet för bilan, skulle blifva gagneligare för fäderneslandet än sittande på hans skuldror». Regeringen kom i det största bryderi; att afrätta Lindeberg, derpå hade man naturligen aldrig tänkt, och nåd vägrade den dömda mottaga. Slutligen fann man dock en utväg att draga sig ur det kinkiga spelet. Karl Johan utfärdade på den 24:e årsdagen af sin första ankomst till Sverige en allmän amnesti för alla för statsförbrytelser dömda personer — inalles tre — och således öppnades fängelseportarna snart nog för den tredskande, nu ryktbar vordne Lindeberg. Den så hemskt böljade högmålssaken hade slutat med en fars.

Af indragningsmakten gjordes det vidsträcktaste bruk, synnerligen under de tider, Hartmansdorff förvaltade hofkanslersembetet (1837—1838). Under åren 1835—1838 blef till exempel Aftonbladet indraget fjorton gånger, och

54. Jakob August von Hartmansdorff (1792 — 1856).det understundom för ringa anmärkningar nog; men detta förföljelsesystem halp till intet, enär Hierta funnit en utväg att i legda ansvarings namn skaffa sig

tillståndsbevis att utgifva flere tidningar, hvadan han omedelbart efter hvarje indragning kunde utgifva ett nytt Aftonblad, blott med förändradt ordningsnummerl.

Under alla dessa tidningsindragningar, som då och då omvexlade med officiella åtal, pågick den väldigaste pennstrid mellan de båda politiska lägren. Nya tidningar uppkommo och gånge ökade fart åt striden, och »i broschyrer urladdade sig å ömse sidor de politiska molnen, när tidningsspalterna ej räckte till för vredens åskor eller undersökningarnas bredd». Striden antog mer och mer en personlig karakter; man täflade i att förkättra hvarandra,

och tonen blef allt gröfre och gröfre. Kom så det i pressens tidböcker så märkliga året 1838. Det var nu, som den store Geijer, hvilken länge känt sig vacklande i sin konservatism, framträdde med sitt »Literatur-blad», hvari han med ädel öppenhet och oförfärdigt mod bröt med den historiska skolan, hvars mest fräjdade representant han varit. Oerhördt var det uppseende hans »affall» väckte. Förkättrad af forna meningsfränder, helsad med jubel af alla liberale, hade Geijer ändtligen funnit sig själf och återvunnit inre harmoni, och en friskare luft spred sig omedelbart derpå, icke blott till det af romantik och tysk filosofi hardt när förqväfda Upsala, utan till alla delar af landet. »Ultraismen» var sprängd.

Men tidningsindragningarna och åtalen fortforo det oakadt och trots missnöjet i landet. Detta fick ny näring i den högmålsprocess, regeringen oklokt nog lät anställa mot för detta assessorn Magnus Jakob Crusen-stolpe. Denne talangfulle skriftställare hade i förstone såsom regeringens man utgifvit en konservativ och lojal tidning, Fäderneslandet, men hans tidning betraktades som ett »kamarillans» organ, och det med den samma afsedda ändamålet att vägleda den allmänna menitfgen i regeringsvanlig riktning förfelades helt och hållet. Crusenstolpe, som fann det ekonomiska

1 Aftonbladet bar vid sitt första uppträdande namnet Aftonbladet i Stockholm, hvilket namn med anledning af de täta indragningarna och ombytena af ansvariga utgivare ideligen förändrades. Det sista Aftonblad, som utgafs, medan Hierta ännu var tidningens egare, bar namnet Det tjugondes jette Aftonbladet.

55. Erik Gustaf Geijer (1788—1847).understöd, han erhöill från Karl Johans och Brahes sida, vida mindre, än hans egna stora penningbehof kräfde, måste upphöra med sin tidning. Seende sin framtid på embetsmannabanan förstörd, sitt namn utsatt för oppositionspressens hån, sin förmögenhet ruinerad och betraktande sig själf af de makt-egande, hvilka han sökt tjena, behandlad som en utkramad citron, greps han af en gränslös förbittring och invigde hela sitt återstående lif åt hämden. I sin sirliga, fint skurna, nu i hatets etter doppade penna hade han ett fruk-tansvärdt anfallsvapen, och så utslungade han sina »Skildringar ur dagens historia», hvilka, till hälften politiska tillfällighetsskrifter, till hälften småde-skrifter, men hållna i det vackraste språk, öfverflödade af de giftigaste anspelningar mot de makte-egande. De mottogos af allmänheten med den största begärlighet, och det var därför att vänta, att författaren förr eller senare skulle nås af myndigheternas arm. I det andra häftet af sina år 1838 böljade »Ställningar och förhållanden» hade Crusenstolpe klandrat en officersutnämning, hvarvid en äldre officer blifvit förbigången af en yngre. Enligt den officiella tidningen hade den i fråga varande utnämningen skett på en söndag, och detta gaf Crusenstolpe anledning att yttra, att »konseljen» begått sab-batsbrott och sålunda »brutit snart sagdt mot både Guds och verldslig och konstitutionel lag». Yttrandet, ehuru uttryckligen fäldt om konseljen, betraktades såsom lastande konungen och hans gerningar, och Crusenstolpe ställes under åtal för majestätsbrott. Målet hänvisades till svea hofrätt, der den anklagade i egenskap af adelsman egde privilegieradt forum. Trots ett både till form och innehåll utmärkt försvar blef Crusenstolpe af vederbörande jury 1 förklarad skyldig, hvarpå han af hofrätten dömdes till tre års fästning på Vaxholm. Denna utgång af målet väckte stort missnöje i landet, till och med bland regeringens män, och i hufvudstaden bragtes sinnena i verklig jäsning. Då hofrättens utslag afkunnades (19 juni 1838), uppstämde massan, utan afseende på den aktning, man var skyldig domstolen, i själfva hofrättens hus ljudande hurrarop för »fästningsfången», och qvällen följande dag inslogos fönstren i den våning, som beboddes af justitiekansleren Nerman, hvilken embetsman genom den gunst, i hvilken

56. Magnas Jakob Crusenstolpo (1795—1865).

1 Jury i tryckfrihetsmål hade införts vid 1815 års riksdag.han stod hos Karl Johan, och det stränga nit, han visade

i embetsförvalb-ningen, ådragit sig både afund och hat. Folkskockningar och oordningar egde rum på gatorna, och detta förmådde Karl Johan att natten mellan den 20 och 21 juni 1838 sammandraga garnisonen och beordra trupper och artilleri till slottets bevakning, hvaijemte kanoner och hästgardister utplanterades på gatorna och torgen, och kanonjollar uppkommenderades på strömmen. Stockholm befann sig under de följande dagarna i ett verkligt belägringstillstånd. Den omtyckte öfverståhållaren friherre Sprengtporten, som trodde sig kunna stilla oroligheterna genom foglighet och som ogillade militärens ingripande, nedlade, då han såg sig sakna konungens förtroende, sitt embete och

lemnade hufvudstaden — »i onådens. mörka skugga och popularitetens ljusa glans».

Karl Johan var i högsta grad uppbragt, och detta var så mycket mindre underligt, som oroligheterna inträffade samtidigt med det Rysslands tronföljare, storfursten Alexander gjorde honom ett besök. Yi hafva ofvan berättat, hvilket vänskapligt förhållande efter tsar Alexanders bortgång inträdt mellan de svenska och ryska hofven. Angelägen om att vid förverkligandet af sina planer i orienten hafva fria händer i nordn, hade Nikolaus ej uraktlåtit något för att smickra Karl Johan y och å sin sida kände sig denne senare mäktigt dragen till den ryske tsaren, i hvars väldiga makt och konservativa skaplynne han såg Europas säkraste stöd mot alla våldsammare folkrörelser. Furst Mensjikofs ambassad till Stockholm 1834 och det ärofulla mottagande denne der rönt, hvilket allmänheten stälde i samband med något nytt politiskt föreningsband mellan Ryssland och Sverige, visade hela veriden, hvilken vänskap nu rådde mellan tsaren och den svenske konungen. Visserligen hade svenskarnes gamla na-tionalhat mot Ryssland långt ifrån mildrats — ty ännu voro minnena af den moskovitiska statskonsten 1808 och Finlands smärtsamma lösslitande från Sverige 1809 allt för färska, och det hårdhändta sätt, hvarpå det polska upproret undertryckts, hade gjutit ny olja på elden — men detta syntes på intet sätt grumla den tillfredsställelse, Karl Johan erfor af tsarens förbindliga tillmötesgående. Vänskapen tycktes tvärt om blifva allt innerligare, och kronan sattes på verket, då tsaren bebådade, att storfursten-tronföljaren skullo göra den svenske konungen ett besök. Den 11 juni 1838 anlände äfven stor-

57. Jakob Vilhelm Sprengtporten (1794—1875). fursten till Stockholm. Fartyget landade utanför den svenska konungabor-gens fönster; en person skyndar storfurstens svit förbi upp till slottet och inträder oanmäld i Earl Johans kabinett. Det var tsaren sjelf, som till Karl Johans och Brahes fullständiga öfverraskning velat gifva detta stora bevis på sin vänskapliga sinnesstämning. Karl Johan var synbarligen smickrad. Tsaren återvände redan natten mellan den 12 och 13, men tronföljaren stannade* qvar något längre och blef derigenom vitne till de kort derpå inträffande* »crusenstolpiaderna» i den svenska hufvudstaden. Och storfursten gick, så har man sagt, helt lugn omkring på Stockholms gator den 21 juni 1838, då slottet såg ut som en fästning och Karl XIILs borg som ett fältläger.

Men jäsningen i sinnena fortfor, och då Crusenstolpe den 19 juli skulla afforas till Vaxholm, inträffade folkskockningar och stormiga uppträden utanför Stadshuset, der han hölls, inspärrad. Fönsterrutor inslogos, dörrposter och fönsterkarmar angrepos, och nu tillkallades militär. I Peter Myndes backa och Mariegränd gåfvo soldaterna eld, då tro personer dödades och flere sårades. Emellertid affördes Crusenstolpe till Vaxholm, hvarifrån han, numera riksbekant och farligare än någonsin, i nya häften af sina »Ställningar och förhållanden» blottade det förhållande, hvori han fordom stätt till Karl Johan och Brahe. I hufvudstaden fortfor oron under hela sommarn och hösten 1838, och det gick så långt, att hvaije sansad fosterlandsvän kunde med Geijer klaga öfver pöbelns öfverhandtagande våldighet inom det gamla, hittills dermed obekanta Sverige. De täta inhugg, hästgardister och dragoner gjorde på folkmassorna, och de många grofva maktnissbruk, polismyndigheterna läto komma sig till last, voro äfven allt annat än egnado att återställa lugnet. Att pressen under allt detta skulle föra det häftigaste språk, var en gifven sak. Sturzen-Bocker (Orvar Odd) utsände en retsam »sabel-sång» för de braheska dragonerna och en hjeltedikt om den »rasande Roland», och å sin sida blefvo de konservatives organ »rabulistlitteraturen» ej svaret skyldiga. I sjelfva verket uppförde sig den svenska tidningspressen vid denna tidpunkt, som om den icke känt första vilkoren för laglig ordning. Omsider fann dock regeringen, att hon gått för långt. Hartmansdorffs förflyttning till tillförordnad landshöfding i Kalmar (november 1838) betecknar vändpunkten i indragningsmaktens och presstvångets historia.

Obehagligt berörd af gatuuppträderna i hufvudstaden och pressens små-delser, kanske äfven af känslan att hafva tillerkänt »crusenstolpiadema» större betydelse, än de verkligen hade, afreste Karl Johan vid slutet af år 1838 till Kristiania efter att hafva lemnat riksstyrelsen i Sverige åt en tillförordnad regering under kronprinsen Oskars ordförandeskap. Äfven i Norge hado Karl Johan haft mycket motstånd att bekämpa, och spänningen mellan regeringen och stortinget hade tidtals varit af bekymmersammast art. Dock var den gamle konungen personligen kanske ännu mer vördad i Norge än i Sverige, och under sina uppehåll i det först nämnda riket fick han också sjelf röna talrika bevis på normännens kärlek och tillgifvenhet. Deremot vann hans regering ingalunda det erkännande den fortjente, och för föreningen med Sverige, hvilken dock skänkt normännen ett fritt folks ställning i Europa, visade sig dessa i förstone allt annat än tacksamma.

Orsaken till normännens avfoghet mot föreningen under hennes första tidskifte är ingalunda att söka i missgrepp från Sveriges eller den norska regeringens sida. Att riksståthållarembetet, hvilket enligt grundloven kunde innehafvas af en svensk man, i förstone endast anförtroddes svenskar, kunde, då man tog hänsyn till händelserna 1814, knappast väcka något missnöje. De män, som beklädde detta viktiga embete, voro också vuxna sitt grannliga värf att vara på en gång den svensk-norske konungens ställföreträdare och den norska regeringens förmän. Den förste riksståthållaren var H. H. von Essen (1814—1816), och både han och hans efterträdare, öfverståthållaren i Stockholm, den enkle och okonstlade grefve Karl Mörner (1816—1818), tillvunno sig normännens aktning och förtroende i hög grad. Dock var den uppgift, dessa båda män förelagt sig, jemförelsovis lätt; de hade nämligen inskränkt sig till att vara den norska regeringens tolk hos konungen, och de hade för öfrigt vid handläggningen af Norges inre regeringsärenden i allmänhet rättat sig efter de norska statsråden, hvilkas mest forfarne och inflytelserike medlem på denna tid var finansministern Yedel-Jarlsberg. Men detta tillfredsstälde ej Karl Johan och ej heller den nye ståthållaren J. A. Sandels (1818—1827). Också finna vi, att Sandels förbehöll för sig sjelf såsom konungens ställföreträdare det afgörande inflytandet på Norges inre angelägenheter. Likväl vann han det oaktadt ett större erkännande af normännen än sina företrädare. Föregången af ryktet om sina glänsande vapenbragder i Savolaks obygder och vid Elbes stränder, mottogs han vid sin ankomst till Norge med all uppmärksamhet, och hans djorfvä beslutsamhet, hans orubbliga lugn och hans ovanliga förmåga att draga men-niskor till sig beredde honom ett stort inflytande, som växte i samma mån, man mer allmänt kom till insigt om hans sträfvan att aflägsna allt, som kundo framkalla missförstånd så väl mellan konung och folk som mellan Sverige och Norge.

Emellertid inträffade just under Sandels' ståthållarskap de första allvarsamma sammanstötningarna mellan det norska folket och dess regering. De första åren efter föreningens ingående hade varit synnerligen bekymmers-
58. Karl Mörner (1755—1821). samma, särskildt med anledning af den ekonomiska ställningen och de oredor inom penningväsendet, hvilka blefvo en följd af kriget och skilsmässan från Danmark. Dertill kommo de ökade statsutgifter, Norges nya ställning såsom sjelfständig stat kräfde. Upprättandet af Norges bank 1816, hvars grundfond likväl blott kunde åstadkommas genom tvungna sammanskott, tycktes ej kunna afhjelpa förlägenheten. Följden häraf blef ett växande missnöje, och detta vändes genom den radikala tidningen »Nationalbladets» bemödanden förnämligast mot styrelsen och föreningen, hvilken senare, misshaglig för en stor del af det norska folket allt ifrån begynnelsen, nu fick skulden för allt ondt. Kom så slutligen konventionen med Danmark om utbetalandet af de tre millionerna, hvartill Norges andel i den danska statsskulden bestämdes. Att amorteringen af denna summa skulle komma att kräfva stora offer, var uppenbart; också blef missnöjet hos Nationalbladets patrioter synnerligen stort, och det var blott Karl Johans fasta hållning vid 1821 års storting och farhågorna för en våldsam förändring af den norska grundloven, som förmådde stortingsmännen att godkänna konventionen och afstå från förhoppningarna att vältra hela skulden öfver på Sverige.

Deremot veko ej normännen en hårsman tillbaka, då de trodde sig böra häfda sin nyvunna sjelfständighet mot befarade »amalgamationssträfvanden» från Sveriges sida, eller då de ville värna och i demokratisk riktning vidare utbilda sitt unga statsskick. Och häri voro de i sin goda rätt. Deras ömtålighet för allt, som kunde innebära ett tillbakasättande af Norges likställighet med Sverige, gick ofta nog till det löjligen; men deras konservatism, då

det gälde att stå fast vid den grundlag, af hvilken de, tack vare de mest gynsamma omständigheter, kommit i besittning, kan väl näppeligen ogillas af någon folkfrihetens vän. Emellertid kunde slitningar mellan stortinget och Karl Johan ej undvikas. Först gälde det att pröfva beskaffenheten af konungens suspensiva veto. Tvenne storting i rad hade beslutit upphäf-vandet af adelskapet, men utan att derpå hafva kunnat erhålla konungens stadfastelse. Adelsinrättningen hade ingen nationel grundval i Norge; de få adliga ätter, som funnos, voro af ett yngre och främmande ursprung, och i ett land med Norges demokratiska anda och statsskick var en med ärftliga företrädesrättigheter förlänad adel en oformlighet. Karl Johan åter såg frågan från en annan synpunkt. Långt ifrån att upphäfva adelskapet ville han tvärt om bereda sig den i grundloven honom betagna rätten att genom upphöjelser i adligt stånd vid sig fasta inflytelserika män, och för öfrigt syntes honom en stadfästelse af stortingets beslut synnerligen vådlig vid denna tidpunkt, då den heliga alliansen med misstänksamma ögon följde hvarje yttring af folkviljan i demokratisk riktning, i hvilket land en sådan än framträdde. Men inga föreställningar från hans sida hjälpte, och 1821 års storting antog, kort förr än frågan om liqvidationen fick sin lösning, de föregående stortingens beslut, hvilket sålunda blef lag. Deremot afslogo följande storting alla de upprepade propositioner om grundlagsändringar, konungen framställde i syfte att bereda konungamakten ökad styrka. Den viktigaste af dessa propositioner var den om absolut veto för konungen i lagstiftningsfrågor, men till en så väsentlig förstärkning af kronans företrädesrättigheter var intet bifall från stortingets sida att vänta. Men oaktadt allt det kraftiga motstånd, stortinget gjorde mot konungen, då fråga var om grundlagsförändringar eller grundlagstolkningar, visade det sig honom sjelf personligen synnerligen tillgiftet, och de skarpa ord, som ofta faldes mot styrelsen under riksdagsförhandlingarna på andra sidan Kölen, hörde här i allmänhet till undantagen. I förstone var det äfven embetsmännen, som här voro do tongifvande. öfverlägsna böndome inom tinget både i antal och i betydelse, gäfvos de gemenligen en hofsam form åt de allmänna förhandlingarna trots all skärpa i sak.

Omsider började dock det goda personliga förhållandet mellan konungen och stortinget att rubbas. Anledningen dertill gaf firandet af den 17 majT eidsvoldsförfattningens årsdag. Att norrmännen skulle betrakta denna dag såsom en nationel högtidsdag, hade ej bort väcka någon förvåning; det var nämligen på denna dag, den fria författning blifvit kungjord, utan hvilken de aldrig skulle förvärfvat sig grundloven af den 4 november, och från den dagen förskref sig i verkligheten. Norges tillvaro såsom sjelfständig stat. Men Karl Johan såg i detta firande ett uttryck för en mot sig och mot' Sverige fiendtlig sinnesstämning; det var enligt hans tanke ej från den 17 maj, som Norges lycka daterade sig, utan från den 4 november, och ett framhållande af den 17 maj innebure för öfrigt en hyllning af prins Kristian Frederik och ett underkännande af hvad han sjelf gjort för Norges frihet. Sandels gjordo hvad han kunde för att mildra konungens motvilja mot firandet af denna dag, men det hjälpte ej. Då inträffade det den 4 november 1827, att en teaterdirektör, svensk till börd, på den så kallade nationalteatern i Kristiania uppförde en pjäs, kallad »Fredsfesten eller föreningen». Man kände förut, att stycket var i estetiskt hänseende underhålligt, och frestelsen att begagna tillfället till en meningsyttring mot den 4 november till förmån för den 17 maj blef Kristianias ungdom för stor. Följden blef hvisslingar, stampningar och oljud, som fortoro hela skådespelet igenom, med ett ord, det blef en teaterskandal. Underrättelsen härom nådde snart Stockholm, konungen blef uppbragt, och då Sandels uraktlåtit att inberätta hvad som förefallit, vände sig missnöjet i främsta rummet mot honom, hvadan äfven Sandels nu nedlade sitt embete.

Riksståthållarskapet uppdrogs i stället åt greve B. B. von Plåten. Yalet blef olyckligt både för Karl Johan och Plåten sjelf. Plåten hade varit en af de förste, som omfattat tanken på den skandinaviska halföns förening; med lif och själ hade han sedan verkat för genomförandet af samma förening, och få voro de svenskar, som vid denna tidpunkt hade en större kärlek till Norge och dess folk än han. Men Plåten delade konungens tankar om den 17 maj, och detta försvagade genast hans ställning i Norge. Och då han dessutom ingalunda dolde sin uppfattning, att hans uppgift vore att fastare hopdraga föreningsbanden mellan det norska brödra-folket och svenscame, gaf han ökad näring åt norrmännens farhågor för amalgamationsplanerna. Personligen var Plåten till följd af en viss lynnets sträfhets ej danad att vinna främlingar; han saknade helt och hållet Sandels* förmåga att draga menniskor till sig, och den oböjliga envishet, som var det utmärkande draget i hans karakter och tack vare hvilken han kunnat genomdrifva Göta kanals anläggande, hindrade honom här att göra de eftergifter, ställningens

egendomliga beskaffenhet understundom kräfde. Och då han, likvisst på tillstyrkan af norska myndigheter, den 17 maj 1829 medgaf användandet af militärmakt för att rödja Kristiania torg rent från de bullrande folkskaror, som denna dag under rop och oordningar hopat sig der och på angränsande gator, växte missnöjet med honom till den största förbittring. I sjelfva verket medförde »torveslaget» — så kallades det i sig sjelft obetydliga uppträdet denna dag — de viktigaste politiska följder. Striden om den 17 maj hade i norrmännens ögon fått en nationel betydelse. »De sabelslag och kolfstötar, säger en norsk historieskrifvare, som i den ljusa majnatten utdelades af soldaterna på Kristiania torg, kändes af hvarje norrmän som en förnärmelse mot hela folket, och den förbittring, som deraf blef följden, icke allenast afskar för beständigt hvaije utsigt till ett varaktigt närmande mellan de båda folken, så vida detta skulle bero på medgifvande från norsk sida, utan framkallade också för en längre tid en stark ovilja mot det land, i hvars intresse man trodde, att de högsta myndigheterna hade handlat.» Platon dog innan årets slut, misskänd af norrmännen, som ansågo honom som en personifikation af »det svenska amalgamationspartiet», och deras ovilja mot honom lade sig ej förr än långt efter hans död; men med hans bortgång voro också det svenska riksståt-hållarskapets dagar i Norge räknade. Att så var, insåg Karl Johan, och när detta embete följande gång tillsattes, blef det med norrmannen Vedel-Jarls-berg (1836—1840).

Under 1830-talet antog stortingets opposition ett helt annat skaplynno. Den missriktade norskhetsifvem, som genom myndigheternas olyckliga försök att motsätta sig firandet af eidsvoldsdagen, erhållit så mycken näring, visade sig allt kraftigare. På det literära området »bröt nu dämringens-striden 1 lös, en strid, som närmast gälde Norges frigörelse från Danmarks andliga öfverherschskap, och på det politiska området framträdde en nydanad bondeopposition med öppet syfte att undantränga embetsmännen och drifva de demokratiska, rent norska elementen inom samhällsskicket till deras yttersta spets. Tonen i stortingets förhandlingar blef nu en annan, ty den förra hofsamheten i framställningssättet försvann, och i stället trädde en viss råhet i uttrycken, hvilken hade sin motsvarighet i den samtida pressens kränkande tillmälen mot alla i politiskt afseende olika tänkande. Ett ideligt prutande på alla anslag, ständig kamp för skattenedsättning, öppet visad

1 Så kallad med anledning af J. S. C. Velhavens stridsdikt »Norges damring» (Norges

gryning).likgiltighet för regeringens bemödanden att befordra landets inre utveckling, trotsig envishet att afslå hvaije kunglig proposition om grundlagsändringar, äfven då dessa voro fullt befogade, och att tvärt om i oförändradt skick antaga allt, hvartill konungen vid föregående tillfällen vägrat sin stadfästelse — detta var det kännetecknande för 1833 och 1836 års af böndeme beher-skade storting. Sist nämnda års storting visade till och med den ogrann-lagenheten att förkasta de kungliga grundlagsändringsförslagen utan att dessförinnan hafva hänvisat dem till vederbörligt utskott. Att Earl Johan begagnade sig af sin grundlagsenliga rätt och upplöste detta storting, hade närmast till följd, att tinget stalde statsministern Lövenskjold, som tillstyrkt det kungliga beslutet härom, under åtal för riks rätt.

Det urtima stortinget 1836—1837 stälde de unionela frågorna på dagordningen. Stortinget 1827 hade framhållit Norges saknad af konstitutionela garantier vid behandlingen af diplomatiska angelägenheter, och Mensjikofs sändning till Stockholm 1834, med hvilken man satte i samband frågan om en rysk-svensk-norsk allians, gaf de norska statsråden med Paul Kristian Holst i spetsen anledning att å nyo framställa detta ämne. Nu aflät stortinget en adress till konungen med anhållan om bestämmelser med afseende på de diplomatiska ärendenas behöriga behandling, och i samma adress fram-höllos äfven frågorna om unionsflaggan, om det norska riksvapnet och dess anbringande på svenska mynt och embetssigill äfvensom om den kungliga titulaturen. Denna adress hade äfven till följd, att Karl Johan under sin vistelse i Kristiania denna gång i januari 1839 uppdrog åt en svensk-norsk komité att taga i öfvervägande så väl dessa frågor — den om titulaturen dock undantagen — som ock den för norrmännen mindre behagliga frågan om den grund, enligt hvilken de båda rikena skulle bidra till gemensamma utgifter och gemensamt försvar, och samma komité erhöll sedermera i december 1843 på egen hemställan sitt uppdrag utvidgadt till en revision af riksakten i dess helhet. Emellertid ledde denna komités arbeten ej till något afgörande i Karl Johans tid.

Stortinget 1839 öppnades af Karl Johan sjelf. Det stora inflytande, som han alltid utöfvade genom sin aktning

bjudande personlighet, förnekade sig ej heller denna gång. Fastän stortinget äfven nu afslog hans propositioner om grundlagsändringar, syntes dock förhållandet mellan detta och konungen blifvit vida bättre än under de senast förflutna åren, och norrmännen täflade på alla håll att visa den gamle konungen sin vördnad och tillgifvenhet. Den långa tid, Karl Johan denna gång tillbragte i Norge, lär varit den behagligaste, han tillbragt i detta rike. Han qvarstannade i Norge ända till midten af maj, då han återvände till Sverige, der ett oväder nu som bäst drog sig samman öfver både honom och hans rådgifvare.

Riksdag stundade, och det var att förutse, att oppositionen nu med ökad styrka skulle angripa regeringen och »systemet». Underliga rykten voro i omlopp. K. H. Anckarsvärd, numera grefve efter sin faders död, samlade våren 1839 hos sig flere af riddarhusoppositionens och pressens män till öfverläggningar om hvad göras borde vid stundande riksdag, och i dessa öfverläggningar deltog en och annan med regeringen missnöjd för detta förtroendeembetsman. Detta gaf anledning till talet, att en koalition blifvit uppgjord mellan några af regeringssystemets forna försvarare och oppositionen i syfte att förmå den gamle konungen att öfverlåta styrelsen till den allmänt omtyckte kronprinsen Oskar. Det var i samband härmed, den bekante Johansson i tidningen »Freja» framkom med sitt odödligvordna:

»Med koalition

hvad är intention?

Jo, abdikation!»

ett »mästarord», i och med hvilket den sjelfkäre tidningsmannen trodde sig avslöja den fruktansvärdaste af komplotter. Såsom ledare för koalitionen uppgafs friherre af Nordin. Denne var ej längre statsråd. Det stora inflytande, han en tid. bortåt utöfvat inom regeringen, hade tagit ett plötsligt slut, och redan 1831 hade han förflyttats till president i bergskollegiet. Han * hade på denna plats ådagalagt stor duglighet, och om stiftandet af »bruksegames hypoteksforening» hade han inlagt stor förtjenst. Men af missnöje med styrelsen tog han 1839 afsked och ansågs nu ämna på oppositionel väg söka återvinna det politiska inflytande, hans ärelystna sinne eftertraktade. Det uppgifves, att han vid denna tid träget samarbetade med friherrame Sprengtporten, Hugo Hamilton, V. F. Tersmeden, grefvarne D. Frölich och Jakob Hamilton, bröderna K. H. och August Anckarsvärd, Gustaf och Lars Hierta, Lindeberg med flere, och att sjelfve kronprinsen hölls underrättad om deras sammankomster. Men att den så kallade koalitionen män skulle ända der-hän hafva misskännt det storslagna i Karl Johans karakter, att de verkligen kunnat tilltro sig att genom ett mer eller mindre hänsynslöst uppträdande vid riksdagen förmå den gamle, men ännu spänstige och viljestarke hjelte-konungen till en sådan svaghet som en aftvungen tronafsägelse, eller att de kunnat så misstaga sig om det svenska folkets i grund och botten konungska tänkesätt, att de fattat förhoppning om dess stöd vid en opposition med' ofvan angifna syftemål, torde knappast vara att antaga. Äfven koalitionen förutan skulle 1840 års riksdag kännetecknats af en obeveklig och följdriktig opposition, ty så allmänt var missnöjet med det rådande regeringssystemet, att en regeringsvänlig riksdag nu var otänkbar.

Hvad alla, som vid denna tid ifrade för framåtskridande, yrkade, var en fullständig förändring af styrelsens anda. »Allenastyrandet» och »sido-inflytandet» voro visserligen företrädesvis den radikala pressens slagord, men att förmå den gamle konungen att icke blott på sätt regeringsformen föreskrefve inhemta de underrättelser och råd, hans lagliga rådgifvare hade att afgifva, utan äfven tillsluta öronen för oansvariga personer, hvilka vid sina råd ej återhöllos af någon känsla af kommande ansvar, derefter sträf-vade alla sant konstitutionele. Först af allt borde dock den då varande konseljen rensas från alla de odugliga beståndsdelar den innehöll, ty blott <lerigenom kunde den komma i besittning af både konungs och folks förtroende. Men en förändring af konseljen var ej att vänta utan en stark

59. Karl XIV Johan till häst.

påtryckning af ständerna, och den allmänna insigten om nödvändigheten häraf stälde på riksdagsoppositionens sida icke blott de missnöjde på sam-ballets höjder och reformifranne af yttersta venstern, utan äfven många

andra, hvilka, ehuru ogillande pohtiska ränker, dock med ögonen fasta på statens verkliga behof funno enda medlet att genomföra samhällsnyttiga förbättringar bestå uti att genom minskade anslag och en allvarsam räfst med de då varande rådgifvame tvinga regeringen till eftergifter för allmänhetens önsksningar.

För dessa önsksningar hade regeringen äfven hittills visat en anmärkningsvärd likgiltighet. En förbättrad nationalrepresentation, nya civil- och brottmålslagar, reformer inom förvaltningen, lämpliga författningar rörande handeln och näringarna, allt detta påyrkades ideligen, men inom intet af dessa områden var, med den kännedom, man hade om regeringens obenägenhet för alla mer betydande nydaningar, något kraftigare initiativ från hennes sida att vänta. Synnerligen betecknande för regeringen var den ställning, hon intagit till de stora lagfrågorna. Redan 1810 hade ständerna aflåtit en underdånig anhållan om tillsättande af en komité af lagkunniga män för att utarbete ett fullständigt förslag till ett nytt lagverk. En komité blef äfven tillsatt och ställdes under då varande justitiestatsministern Gyllenborgs ordförandeskap. Komiteen, hvilken inom sig räknade flere framstående rättslärde — bland andra J. G. Richert — hade vid början af riksdagen 1823 utarbetat sitt förslag till en ny civillag, och 1832 utgafs hennes förslag till en ny kriminallag på trycket. Men gamle Rosenblad var nu justitiestatsminister och såsom sådan högsta domstolens ordförande — dessutom tidtals den ende lagfame af konungens råd — och de frisinnade grundsatser, hvarpå komiterade grundat sina förslag, voro ej i hans smak. Följden blef den, att granskningen af lagkomiteens arbeten möttes af sådana hinder både i högsta domstolen och statsrådet, att, då ständerna 1834 sammanträdde, blott civillagförslaget kunde till dem öfverlemnas, dock utan kunglig proposition i ämnet, hvarigenom ständerna sålunda höllos i fullständig okunnighet om regeringens egna åsigter rörande denna vigtiga fråga, och ännu 1840, då ständerna åter sammanträdde, hade den slutliga granskningen af de båda lagförslagen icke kunnat medhinnas. Och samma afsigt-liga benägenhet att undanskjuta de vigtigaste ärenden från dagordningen rörde regeringen äfven på andra områden. Allt starkare framträdde fordringarna, att orepresenterade medborgarklasser skulle inrymmas i riksdagen och att fyrståndsfordelningen skulle upphöra, men för en ombildning af riksdagen var regeringen ej benägen. På fyrståndsfordelningen satte Karl Johan personligen ett synnerligt högt värde. Han såg nämligen i de fyra stånden målsmännen för landets vigtigaste andliga och materiella sträfvanden, och i de tunga formerna för riksdagens verksamhet fann han ett skydd mot alla mer brådstörtade beslut, och det kunde sålunda ej förvåna, att hans trontal vid den nya riksdagens öppnande ej innehöll något annat om representationsreformen än frasen, att ständernas förslag i detta hänseende skulle öfvervägas »med all den sorgfallighet, som pröfinngen af ett så viktigt ämne påkallade». Ringa var äfven det intresse, regeringen visade för näringslag-*

Sverige* historia. VI. 8stiftningen. Ständernas frisinnade uttalanden vid 1823 års riksdag till förmån för näringsfriheten ledde till intet, hvadan äfven näringarna under hela Karl Johans regeringstid i allmänhet voro underkastade det gamla öfver-klagade tvånget. Rörande bergshandteringen hade dock flere författningar på sista tiden utkommit, åsyftande att frigöra denna af båda statsmakterna synnerligen omhuldade näringsgren från hämmande band. Inom tullagstiftningen, der regeringens uppfattning bestämdes af Rosenblad och statsrådet Poppius, hvilka båda vidhölllo det gamla föreställningssättet om näringarnas behof af skydd mot utländsk täflan, stod regeringen i det längsta qvar på den gamla ståndpunkten, och ännu så sent som 1834 tillsatte hon en tullkomité med öfvervägande protektionistisk färg för att i dess utlåtande söka ett stöd mot det fria varuutbytets vänner, och hon lyckades äfven under riksdagen samma år förmå ständerna, hvilka redan 1823 uttalat sig för ut- och införsel förbudens upphäfvande, att frångå sina förra åsigter. Emellertid böljade man mer allmänt i landet komma till insigt om nödvändigheten af en mer frisinnad tullagstiftning, och till och med regeringen visade sig nu vilja frångå sin förra uppfattning i detta hänseende. Så tillsatte hon 1839 en ny tullkomité, denna gång af frihandelsvänlig färg — bland ledamöterna befunno sig presidenten Skogman, generaltulldirektören Arvid Posse och tulldistriktchefen O. I. Fåhræus — och slutet blef, att regeringen i sin skrifvelse till 1840 års riksdag nu godkände komiterades åsigt, att grundsatsen af oinskränkt handelsfrihet borde ligga till grund för en blifvande tulltaxa, och att i följd deraf alla in- och utförsel förbud borde förfalla.

Visade sig regeringen i tullfrågan vilja uppmärksamma tidens kraf, så bibehöll hon deremot i de flesta andra sin gamla ståndpunkt Att under sådana förhållanden allmänhetens förtroende till henne skulle vara rubbadt, var en

gifven sak. Detta insågs också af regeringens jnän och uttalades äfven. »Folket älskar konungen, så yttrade till Brahe landshöfdingen i Linköping K. O. Palmstjerna, hvars konservatism ingen lär sätta i tvifvel, och önskar intet hellre än att understödja regeringen, men det fordrar äfven | till gengäld, att hon främjar dess intressen, att hon förblifver rättvis och opartisk och att hon förmår att genom egen vigt hålla sig qvar i en tagen i

riktning och i ett system, som ansetts tjenligt. Man har förmärkt eUer, j

hvilket kommer på ett ut, trott sig märka, att regeringen förlorat marken; man har böljat betvifla dess rättvisa, och man vill ej uttala sig öfver dess opartiskhet. Nationen är i spänd väntan på hvad konungen skall företaga; vågskålens jemvigt är rubbad, och om konungen icke gör något för att få |

den att luta åt sin sida, är det att frukta, att den faller åt andra sidan, om |

nämligen det inom riksdagen kommer att visa sig män, nog skarpsinniga och nog verksamma att draga fördel af det förlorade ögonblicket.» >Biksdagen 1840—1841. — Karl XIY Johans slsta tid (1840—1844).

Konugeas ridgtfrare. — Riksdagen 1840—1841. — Oppositionens styrka. — Hemmantalsrftntan. — Departementalstyrelse oek mlnlstérfOrlndrlng. — Den nya ministerens svaghet. — Hartmansdorff och Vingård. — Borgar- och bondeståndens vBxande betydelse. — Deehargefrlgan. — Partiel minl-stérfMndring. — Kabinettskassan. — Representationsfrlgan. — Folkskoleandervlsnngen. — Iter-bllek på riksdagen 1840—1841. — Karl Johans slsta tid. — Skandinavismen. — Konnnngens regerlngs-Jabllenm och ddd. — Iterbllek på Karl XIY Johan och hans regering.

•

De rådgifvare, som under det första tidskiftet af Karl Johans regering haft säte och stämma vid rådsbordet, hade alla, med undantag af den snart 82-årige excellensen Rosenblad, vid denna tidpunkt antingen redan skördats af döden eller dragit sig undan till det enskilda lifvets lugn. Gyllenborg hade aflidit 1829, då Rosenblad efter honom blef justitiestatsminister. Schvan hade äfven borttryckts af döden samma år, Nordin och Ugglas hade utträdt ur statsrådet 1831, Ytterstedt aflid 1837, Karl Lövenhjelm nedlade sitt embete 1839. Andra hade kommit i stället och redan åter afgått: så Gustaf Lagerbjelke, som 1831 åter inträdt i statsrådet, hvarifrån han 1810 mot sin vilja blifvit aflägsnad, och som aflid 1837, så presidenten i kommerskollegiet Gabriel Poppius, hvilken tog afsked 1836, så presidenten i statskontoret, grefve Erik Reinhold Adelsvärd, hvilken dog i januari 1840 kort efter ständernas sammanträdande. Vid böljan af 1840 års riksdag utgjordes statsrådet af justitiestatsministern Rosenblad, utrikes statsministern, förre envoyeen, friherre Gustaf Nils Algernon Adolf Stjerneld, statsråden, förre general-tolldirektören, friherre Gustaf Fredrik Åkerlij elm, förra justitierådet, grefve Karl Gustaf Hård, förre landshöfdingen friherre Karl Henrik Gyllen-haal, förre hofkansleren, friherre David von Schulzenheim, och vice amiralen, friherre Johan Lagerbjelke. Ett statsrådsembete var obesatt. Tillförordnad hofkansler var, sedan statssekreteraren Hartmansdorff aflägsnats, kabinettssekreteraren Albrekt Elof Ihre. Af de fyra statssekreterarne voro tre tillförordnade, hvaribland statssekreteraren för ecklesiastikärendena, den nu till biskop i Visby utnämde domprosten Heurlin. Generaladjutant för armeen var fortfarande Magnus Brahe. Justitiekansler och föredragande i justitieärenden var Klas Ulrik Nerman. Af dessa voro Rosenblad, Gyllen-haal och Nerman de mest misshagliga och följaktligen de, som den allmänna rösten högljuddast fordrade skulle aflägsnas från rådgifvarkallet. Men mot statsrådet i dess helhet gjordes de vanliga anmärkningarna: det hade visat en öfver höfvan stor likgiltighet för de af riksdagen påyrkade förbättringarna inom samhällsskicket, det hade ej hållit grundlagarna i tillbörlig helgd, .det hade vid sina strider med pressen nu såsom tillförne sökt skydd bakom det oansvariga majestätet, och för öfrigt saknade dess ledamöter de framstående statsmannaegenskaper och det mod, som fordrades, för att de skulle kunna bereda eftertryck åt sina råd och aktning för sigj sjelfva.

Den 14 januari 1840 sammanträdde ständerna till lagtima riksdag. Till landtmarskalk utnämndes landshöfdingen i Linköping, friherre Karl Otto Palmstjerna; sjelfskrifven talman i preteståndet var den nyss utnämde orkebiskopen Karl Frodrik af Yingård, till vice talman i samma stånd förordnades biskopen i Linköping Johan Jakob Hedrén, och till talmän i borgar- och bondestånden utnämndes handelsborgmästaren i Stockholm Gustaf

Holm och bergsmannen Anders Eriksson från Karlskoga i Örebro län. Såsom det varit att förutse, utgjorde de regeringsvänliga mindretalet inom ständerna. Detta blef uppenbart redan vid utskottstillsättningen, ty oppositionen segrade dervid icko blott i borgar- och bondestånden, utan äfven inom adeln. Sålunda kom konstitutionsutskottet att inom sig räkna oppositionsmännen K. H. Anckarsvärd, Tore Potrö, K. F. Værn d. ä., Hans Jansson, Nfls Persson från Södermanlands län, J. J. Rutberg från Norrbottens län, med flere, och statsutskottet K. F. Horn, J. Y. Sprengtporten, A.

Anckarsvärd, grosshandlanden Frans Schartau, Bengt Gudmundsson från Hallands län, Sven Heurlin från Kronobergs län, med flere. Ordförande i konstitutionsutskottet blef K. H. Anckarsvärd och i statsutskottet Horn. Äfven öfriga utskott erhöilo till ordförande kända oppositionsmän; sålunda blef koalitionen ledare, Nordin, ordförande i bankoutskottet. I det af Yingård och Heurlin ledda preteståndet var det konservativa elementet visserligen det öfvervägande; dock egde ; ståndet i de fräjdade professorerne Geijer och Johan Henrik Thomander tvenne af liberalismens allra främste, och bland stiftsombuden in-togo flere nu liksom vid riksdagen 1834 en ganska sjelfständig ställning. Också förmådde don frisinnade sidan inom ståndet att i de förnämsta utskotten insätta sina främsta män. Så insattes Ödmann, Hallström och Geijer i konstitutionsutskottet, Thomander i statsutskottet. Sålunda utvisa preste-ståndots utskottsval vid denna riksdag långt ifrån den ensidighet, som kännetecknade dem under de sista ständsriksdagarna, hvarunder plats i tili exempel konstitutionsutskottet näppeligen lemnades någon af den frisinnade sidans män.

Ej blott utskottstillsättningen, äfven beskaffenheten af de vid riksdagens början framställda motionerna var egnad att väcka all uppmärksamhet. Så väckte friherre Nordin och grefve Anckarsvärd i särskilda motioner förslag om upphäfvande af hemmantalsrättan, hvilken motionärerne ansågo vara af bevillnings natur, hvadan rikets ständer enligt 57:e paragrafen regerings-

60.

Karl Otto Palrastjorna (1790 — 1878).formen hade att om Ijenne ensamma besluta. Men Anckarsvärd gick ännu längre än Nordin. I flere motioner yrkade han nämligen, att all uppbörd af allmänna bevillningen efter första artikeln i bevillningsförordningen jemte flere andra bevillningsafgifter genast skulle inställas, derest konungen vägrade sitt samtycke till hemmantalsrättans upphörande, öfverläggningen med anledning af dessa motioner blef på riddarhuset den allra lifligaste. I en utförlig granskning af de framställda motionerna visade presidenten Jakob Cederström, Hartmansdorff, kammarjunkaren Leonard Fredrik Rääf, kommersrådet Bernhard Rosenblad med flere af den högra sidans män, att de ifrågavarande garderna måste anses som ordinarie inkomster för statsverket, och att de sålunda ej kunde hänföras till de bevillningar, som enligt 59:o paragrafen i regeringsformen vid hvarje riksdag af ständerna beviljas, hvadan de ej heller kunde upphävas utan båda statsmakternas beslut, och att för öfrigt Anckarsvärd's motioner om inställandet af bevillningsuppbörden, hvarmed han af-såge att tvinga konungen gtt mot sin vilja bifalla hemmantalsrättans upphäfvande, vore grundlagsvidriga. Att de i denna ränta ingående gårderna voro oskiljaktigt förenade med jordens förvärf genom laga fång, att staten genom deras upphäfvande skulle förlora den säkraste af sina inkomster, att vidare inga andra vunne derpå än hemmanens då varande egare, enär vid första köp hemmansvärdet kommo att höjas i samma mån, som grundskatterna blifvit nedsatta — allt detta, som i senare tider så ofta framhållits mot grundskatternas afskrifvande, framställdes nu med all styrka af nyss nämnda talare. Och då äfven de hofsammo inom oppositionen ville i dessa frågor häfda konungens rätt, blef slutet, att motionerna om hemmantalsrättans upphäfvande visserligen remitterades till statsutskottet, men att samma remiss förvägrades de öfriga motionerna. Statsutskottet afstyrkte sedan, huru oppositionelt det än var, de till det samma remitterade motionerna, hvarpå * de äfven afslogos i samtliga stånden. Sålunda vann försöket att beröfva konungen hans rätt att vägra stadfastelse på ett beslut om indragning af statsverkets ordinarie inkomster intet understöd hos 1840 års eljest så illa anskrifna riksdag, ej ens hos bondeståndet, och dermed förfelade äfven motionärerne sitt syfte att genom ett beslut om en grundskatteafskrifning, hvartill Karl Johan aldrig skulle hafva gifvit sitt samtycke, framkalla en ohjelpig brytning emellan honom och riksdagen. »Koalitionen» hade missträknat sig på sin styrka och lidit ett grundligt nederlag, och hennes ledare insågo det äfven mer än väl. Nordin »fick podager» och deltog ej vidare offentligen i

riksdagens förhandlingar, och Anckarsvärd, som nu utan anledning återtog ett af honom utarbetadt förslag till en ny statsreglering med bland annat betydliga nedsättningar för konungens hofhållning och ministerstaten, såg sig från denna tidpunkt ej längre stå i spetsen för något politiskt parti.

Den seger, regeringen vunnit i frågan om hemmantalsräntan, kunde

I Hemmantalsräntan innefattade flere i äldre tider beviljade gårdar, såsom landtågs-gården, bygnadshjelpen, boskapspenningarna med flere. Ursprungligen beviljade för tillfälliga belöf, hade dessa under årens lopp öfvergått till stående skatter. likväl ej rädda henne. Utskottstillsättningen och det digra anmärknings-memorial, konstitutionsutskottet som bäst höll på att utarbeta, utfödde en allt för stark påtryckning på de gamla statsråden, för att de skulle känna sig hågade att kvarstanna på sina platser. Deras afgång fick för öfrigt ett ganska naturligt utseende derigenom, att den ställes i samband med antagandet af det sedan förra riksdagen hvilande förslaget till en ombildning af statsrådet. Enligt detta förslag skulde statsrådet hädanefter bestå af tio ledamöter, af hvilka sju vore chefer för hvar sitt statsdepartement samt tre konsultativa utan departement, hvaremot åter hofkanslers- och statssekreterarembetena skulle upphöra. Förslaget vann alla fyra ståndens bifall, och konungen tillkännagaf äfven, huru obenägen han än var för det samma, redan i mars 1840, att han skulle gifva sin stadfästelse derpå. Emellertid blef det af nöden att vid valen af de nya rådgifvarna fastå ett synnerligt afseende på den rådande stämningen inom stånden. Sedan Rosenblad afgått i början af februari, var utrikesministern, excellensen Stjerneld konseljens främste man. Stjerneld hade fått sin statsmannabildning i England, vid hvars hof han varit svensk minister, och ansågs därför äga sant konstitutio-nella åsichter, hvadan han äfven af pressen betecknades såsom värdig att bistå konungen med råd med afseende på den nya ministerens bildande. Att frisinnade beståndsdelar måste inrymmas i den nya konseljen, insåg äfven Karl Johan, men för en parlamentarisk ministör hade han ingen böjelse, och det ingick ej heller i hans afsigt att gifva sin konselj den helgjutenhet, som allena kunde bereda den någon styrka. Utgående derifrån, att man borde taga hänsyn icke blott till de frisinnade beståndsdelarna af riksdagen, utan äfven till de återhållande, bestämde man sig alltså för en blott partiel ministérförändring.

Till Rosenblads efterträdare utsågs den 28 mars generaltulldirektören, greve Arvid Fosse, en, såsom det ansågs, erfaren embetsman med särskildt i tullfrågor frisinnade grundsatser. I samma konselj blif Gyllenhaal förflyttad från sitt statsrådsembete till generaltulldirektörsbefattningen, såsom hvars innehafvare han framdeles vann en föga afundsvärd ryktbarhet. Till statsråd utnämndes generallöjtnanten, friherre Gustaf Albrekt Bror Cederström, den siste riddaren af svärdsordens stora kors, vunnit i spetsen för de mörnerska husarerna vid Bomhö ved, och tulldistriktchofen Olof Immanuel Fåhræus, känd genom sitt ledamotskap i 1839 års frihandelsvänliga tullags-komité. Den af oppositionspressen mer än alla andra förkättrade Nerman nämndes till landshöfding i Kalmar, på hvilken plats han sedermera vann allmänt erkännande för duglighet och kraft. Men att den sålunda hoplappade ministeren var för svag för att kunna intaga en fast ställning gent emot riksdagen, skulle snart visa sig. Hos konungen fann den intet stöd. Karl Johan ville styra själf och fördrog icke ens skenet af att synas rätta sig efter konseljens önsknings. De nya statsråden och de af de gamla, som bestämt sig för att kvarstå i konseljen, hade emellertid öfverenskommit om ett frisinnadt regeringsprogram, hvars hufvudpunkter voro folkskole-väsendets ordnande, ombildning af representationen, införandet af kommunal-styrelse, upphäfvandet af skråväsendet, en ökad handels- och näringsfrihet, äfvensom inrymmande åt riksdagen af ett större inflytande på den ekonomiska lagstiftningen, men ringa torde utsigterna hafva varit att förmå den gamle koihmgen att godkänna ett sådant program, helst som han ej tog intryck af sina ansvariga rådgifvare, utan af ett under bildning varande reaktionärt riksdagsparti, hvars ledare voro den maktlystne erkebiskop Yngård och konservatismens oförfärad förkämpe Hartmansdorff.

Först den 16 maj 1840 gaf konungen sin stadfästelse på det af ständerna antagna förslaget om statsrådets ombildning. I samband dermed företogs samma dag konseljens personalreglering. Till departementschefer förordnades: för justitiedepartementet excellensen Posse, för utrikes departementet excellensen Stjerneld, för landtförvarsdepartementet friherre Cederström, för sjöförvarsdepartementet friherre Lagerbjelke, för civildepartementet statsrådet Fåhræus, för finansdepartementet tills vidare nvutnämnda statsrådet, förre landshöfdin-gen i Karlstad Johan Didrik af Vingård, för ecklesiastikdepartementet förre tillförordnade

hofkansleren Ihro. Af dessa synes Cederström hvarken förr eller senare hafva spelat någon politisk rol, och i den finansportföljen ingalunda vuxne Vingårds utnämning trodde man sig se broderns, erke-biskopens, finger. Åkerhjelm och Hård erhöilo afsked, Schulzenheim utnäm-des till president i bergskollegiet. Statssekreterame Grip och Hartmansdorff erhöilo afsked, Heurlin tillträdde sitt ombete såsom biskop i Visby, och tillförordnade statssekreterarne Munthe och Ulfsparré återgingo till sina förra befattningar. Generaladjutantsbefattningarna förenades med chefskapen för landt- och sjöförsvarsdepartementen, hvarigenom sålunda grefve Magnus Brahe kom att nedlägga den kommandostaf, han så länge burit. För att i händelse af förfall för justitiestatsministern ega en »lagfaren» inom konseljen att tillgå utnämndes följande månad häradshöfdingen Karl Peter Törneblad till konsultativt statsråd. Tvenne statsrådsambeten blefvo tills vidare obesatta. Att ständerna afslogo den kungliga propositionen om pension för Grip och Hartmajisdorff och till och med för Åkerhjelm, hvilken sist nämde ansetts för den verksammaste bland statsråden, ådagalade till fullo, huru illa omtyckt den förra rådkammaren blifvit.

Ständerna kände sig ingalunda tillfredsställda med tillsättningen af denna ministér, hvilken dock var den första efter 1809, som kommit till stånd genom deras påtryckning. I sjelfva verket var den nybildade ministeren allt annat än egnad att utföra något inflytande vare sig på konungen eller på riksdagen. Ofullständig allt ifrån begynnelsen och utan att inom sig ega någon medlem med erkänt öfverlägsna statsmannaegenskaper, misstrodd af konungen i följd af de liberala element, den inrymt i sig, misstrodd af de frisinnade inom riksdagen i följd af dess konservativa beståndsdelar, nödgades den, svag och vacklande, som den var, afstå från alla förhoppningar vare sig att vinna konungens öra eller att afväija oppositionens utfall, hvadan den också snart måste se ledningen af de regeringsvänliga inom riksdagen öfvergå från sig till Hartmansdorff och Vingård. Också kommo dessa båda djerfva och oböjliga män att spela en betydande rol vid 1840 års riksdag. Den stora ovilja, Hartmansdorff ådragit sig som hofkansler, fördunklade ej hans anseende bland de konservativa, och hans grundliga kunskaper, hans fasta, alltid på den ärligaste öfvertygelse grundade åsigter, hans styrka i bevisningen, den orubbliga följdriktigheten i alla hans göranden och låtanden, hans sjelfbeherskning äfven under de hetsigaste meningsstrider och, först af allt, hans oförfärad mod att, när helst det gälde, ställa sig främst i breschen vid oppositionens stormlöpningar, allt detta gjorde honom vid denna riksdag, vid hvilken regeringens egna ledamöter stodo nedslagna och handfallna, till de konservatives främste man på riddarhuset. Och hvad Hartmansdorff var inom adeln, det var den kraftfulle Vingård inom preste-

ståndet, en prelat, om hvilken en aktad statsman från Karl Johans dagar nyligen skrifvit, »att han skulle kunnat blifva Sveriges Richelieu, om våra förhållanden vid denna tid motsvarat Frankrikes på Richelieus tid». Sålunda bjödo Hartmansdorff och Vingård oppositionen djerft spetsen, understödda inom adeln af Palmstjerna, generalmajoren J. P. Lefrön, friherre Ludvig Boije, L. F. Rääf, med flere, inom preteståndet af Heurlin och Hedrön, inom borgarståndet af den duglige norrköpingsborgmästaren Lagergren och göteborgsrepresentanten Olof Vijk. Dock måste Hartmansdorff och Vingård, för att med någon framgång kunna bekämpa oppositionen, sjelfva i viss grad träda i opposition mot regeringen sjelf. Denna hade satt förändringar inom närings- och tullagstiftningen på sitt program. Detta gaf Hartmansdorff och Vingård anledning att bilda en ny koalition af skyddssystemets många målsmän inom riksdagen, hvarför ock Vingård frångick sina förra frihandelsvänliga åsigter, och de lyckades härigenom i icke ringa grad stärka de konservativa flockarna med icke så få öfverlöparo från det regeringsfiendtliga lägret. Följden af denna manöver blef bland annat den, att riksdagen förkastade regeringens förslag, att förbudssystemet inom tullagstiftningen skulle upphöra.

På borgar- och bondeståndens flertal utfvade likväl denna koalition intet inflytande. Petrö, K. F. Værn och Schartau bestämde egenmäktigt omröstningarna i det radikala borgarståndet, och Hans Jansson, Sven Heurlin, med flere, ledde med tillhjälp af L. J. Hierta, G. Hierta, Dalman och

61. Karl Fredrik af Vingård (1781—1851).andra af pressens män det vid denna riksdag mer än vanligt svårhandterliga bondeståndet, och under riksdagens senare skede blef det företrädesvis dessa båda stånd, som skördade frukterna af den nordin-ackarsvårdska koalitionens, utsäde.

Konstitutions- och statsutskotten nagelforo under hela riksdagen på det noggrannaste med både den afgangna

regeringen och den nya. Den 2 juni 1840* aflät konstitutionsutskottet sitt anmärkningsmemorial med anledning af granskningen af statsrådets protokoll. Det blef af skarpaste slag. De afgångna och de från förra konseljen ännu kvarstående rådgifvarne ställes, för öfverträ* delser af grundlag eller allmän lag eller för underlåtenhet att förhindra så* dana öfverträdelser, i 31 särskilda mål under åtal för riksrätt enligt 106:a paragrafen i regeringsformen, och deijemte anmäldes icke mindre än 72 an* märkningar efter 107:e paragrafen i regeringsformen mot samma rådgifvara för det sätt, hvarpå de utöfvat sina förtroendeembeten. Äfven konungen skonades ej; ty ehuru till formen riktade mot statsråden, gälde dock flera af dessa anmärkningar konungen personligen. Genomläsningen af de många anmärkningspunkterna gör ett pinsamt intryck, ty den skadelystna ifvem att uppspåra äfven de obetydligaste anledningar till anmärkningar röjer sig-i dem omisskänligt, och biskop Tegnér kunde därför i sitt anförande rörande utskottets dechargebetänkande, hvilket han kallade »en klandersjukans och splitets riksakt», icke utan skäl uttala, att utskottets ledamöter snarare upp* träd som partisinnets än grundlagens och sanningens ordförande. Att många af de gjorda anmärkningarna voro fullt befogade, att det senast följda re* geringssystemet åsyftat allt annat än att stadga ett konstitutionellt regerings* sätt i riket, att pröfningen af de viktiga, på dagordningen stående lagförslagen blifvit onödigtvis fördröjd, att rådgifvarne ej med tillbörlig kraft pro* testerat mot konungens personliga uppfattning af grundlagen, då denna befunnits vilseledd, att de med ett ord ej »med nit, skicklighet och drift», omfattat sitt förtroendekall — allt detta och mycket annat af hvad som anmärkts var sant, men man hade dock kunnat hoppas, att de gamla ministrar-nes afskedstagande och departementalstyrelsens införande, hvarigenom re* geringen själf visat sig hafva insett nödvändigheten af ett mera konstitutionellt styrelsesätt, skulle hafva gjort utskottet mera försonligt stämdt.

Efter heta strider i stånden blef betänkandet omsider hos adeln och preteståndet lagdt till handlingarna. Borgar- och bondestånden deremot återförvisade betänkandet med anledning af dess formela beskaffenhet till utskottet, hvilket dock derpå i ett förnyadt memorial af den 28 augusti förklarade sig icke anse någon anmälan efter 107:e paragrafen vidare påkallad,, enär de fleste af de rådgifvare, mot hvilka anmärkningar riktats, redan af-g&tt ur konungens råd l.

Den nyo justitiestatsministerns ställning blef ej länge hållbar. Utan att

1 Äfven riksrättsatalen ledde till intet. Domen åfkunnades först den 2 juli 1842. Åtalen ogillades, »och de anklagade gingo samtliga utur den hotande faran lika oskadado-aom de tre visa männen, hvilka den babyloniske tyrannen lät kasta i en brinnande ugn».finna något tillmötesgående hos oppositionen, angripen af skyddssystemets målsmän för sina åsigter i tullfrågorna och deijemte misstrodd af konungen, hvilken af den konservativa pressen blifvit bibragt den tron, att justitie-statsministern sträfvade efter ett förherskande inflytande inom regeringen, såg sig Posse urständsat att uträtta något. Regeringens nederlag vid några för henne viktiga omröstningar öfver anslagsfrågor i förstärkt statsutskott i juli 1840 föranledde både Posse och Stjerneld, under hvilkas ledning den nya ministeren bildats, att begära afsked. Stjerneld, hvilken jemte alla den förra konseljens ledamöter var stäld under åtal för riksrätt, fick tjenstfrihet, och hans embete uppdrogs tills vidare åt Ihre, i hvars ställe ecklesiastikdepartementet anförtröddes åt professorn i Upsala, filosofen Samuel Grubbe. Svårare var Sådan var nämligen redan den politiska ställningen, och så svag och ringaktad var nu ministeren, att ingen af landets mera framstående män kunde förmås att ställa sig i spetsen för den samma. Flere tillfrågades, men alla vägrade. Bland de tillfrågade var äfven Richert. Ingenting betecknar ställningen bättre än hans svar på civilministerns förfrågan, om han ville mottaga stats-ministersemetet. »Jag har ej, heter det deri, don förmåtenheten att tilltro mig, att jag kan stå upprätt, der andra falla eller böjas. Yore tiden och omständigheterna sådana, att man finge följa sin inre kallelse och gå framåt, det vill säga, att frågan vore om att handla med verklig kärlek för utbildandet af frihet och förkofran i politiskt, intellektuellt och materiellt hänseende, då kunde jag möjligtvis vara en icke alldeles obrukbar medarbetare, ty jag vet, hvad suncfi förnuft och fast vilja betyda för det godas sak; men när man till framskridandet känner ingen annan drift än fruktan för vådorna af ett allt för ihärdigt stillastående, vådor, dem man söker väja genom ett hälft steg framåt och ett helt åt sidan, men helst genom tidsutdrägt, så anser jag det vara bättre för folk med mina tänkesätt att hålla sig på afstånd.»

Först i januari 1841 kunde justitiestatsministersemetet tillsättas, då den ålderstigne Törneblad blef justitiestatsminister. I hans ställe utnämndes justitierådet, friherre Otto Wilhelm Stael von Holstein till statsråd. Kort förut hade generallöjtnanten, grofve Axel Otto Mörneri Cederströms ställe öfvertagit landtförvarsdepartementet.

det att finna en efterträdare åt Posse.

62. Johan Gabriel Richort (1784—1864). Reaktionära inflytelser hade kommit Karl Johan på den tanken att upplösa den ohandterliga riksdagen, men hans rådgifvares välgrundade afstyrkanden förmådde honom att afstå derifrån. Hvad som i främsta rummet gjort konungen benägen att upplösa riksdagen, var hans farhågor för kabinetskassan, ur hvilken utgifterna för rikets representation i utlandet bestriddes. Redan i början af 1820-talet hade man till följd af de dryga diplomatiska utgifterna böljat öfverskrida den uppgjorda utgiftsstaten för denna kassa, och den sålunda uppkomna bristen betäcktes genom förskott från följande års inkomster. Härmed hade man fortsatt år efter år under förhoppning att småningom kunna fylla bristen genom den så kallade kolonialfonden eller barthélemyfonden, det vill säga inkomsterna från ön St. Barthélemy, hvilka blifvit skiida från statsverket och stälts till konungens föfogande. Till följd dels af stridigheter emellan England och Amerika, dels af de spanska koloniernas sjelfständighetskrig hade ön tidtals haft en stor betydelse som transito-ort, och på grund deraf hade inkomsterna från ön äfven betydligt öfverstigit utgifterna, men då England sedermera öppnade sina kolonialhanmar för amerikanska fartyg, hade St. Barthélemys transitorörelse upphört och öns tullinkomster på samma gång. Då kabinetskassans utgifter emellertid fortgingo till samma belopp, och den inkomstkälla, som legat i St. Barthélemys tullintäkter, sinat ut, växte bristen för hvaije år, så att den slutligen från 97 000 riksdaler banko 1823 vid 1836 års slut stigit till ett belopp af omkring en million riksdaler banko. I stället för att genom en ärlig förklaring till ständerna söka få bristen afhjelpat dolde regeringen den samma omsorgsfullt. År 1836 hade man likväl för att bereda kabinetskassan erforderlig försträckning måst å barthélemyfonden upptaga ett lån å 50 000 pund sterling, hvarför konungen och kronprinsen personligen iklädt sig löftesansvarighet. Detta lån trodde man sig kunna genom en strängare hushållning med kabinetskassans medel småningom amortera. Sedan Stjerneld öfvertagit utrikes ärendena hade ock betydliga af betalningar skett; likväl var det, om dessa afbetalningar skulle fortgå, af största vikt, att ständernas anslag till ministerstaten och utrikes departementets extra utgiftsmedel utginge oförminskade.

Att kabinetskassan var behäftad med en brist, kände man sedan 1839 års statsrevision, och friherre Nordin uraktlät ej att nu för sina politiska vänner lemna ytterligare upplysningar derom. För att bereda sig full visshet om, huru det verkligen förhöll sig med denna skuldsättning, tillstyrkte statsutskottet bifall till en af K. F. Værn föreslagen betydande minskning af anslaget till ministerstaten. Borgarr och bondestånden godkände den föreslagna anslagsnedsättningen, adeln och presteståndet afslogo den, och då ständerna sålunda stannat vid olika beslut, kom frågan till omröstning i förstärkt statsutskott, der borgar- och bondeståndens mening segrade.

Emellertid hade statsutskottet låtit förstå, att intet hinder mötte att vid en blifvande extra statsreglering taga frågan om särskildt anslag åt kabinetskassan till extra utgifter i öfvervägande. Då likväl statsutskottet i sitt utlåtande rörande den extra statsregleringen icke med ett enda ord vidrörde detta ämne, måste k. maj:t i en särskild skrifvelse (31 december 1840) uppmana utskottet att taga frågan i öfvervägande, och i samband dermed lemnade nu utskottet ett sammandrag af kabinetskassans räkenskaper, af hvilket framgick, att skulden uppgick till 776 000 riksdaler banko. Utskottet ansåg likväl ej de lemnade upplysningarna vara tillfyllest och fann sig på grund deraf ej heller kunna foreslå några medel till skuldens betalande *. Utskottets uppfattning gillades af borgar- och bondestånden; deremot beslöto adeln och presteståndet att anvisa ett årligt anslag till skuldens afbetalande af 100 000 riksdaler intill nästa riksdag. Sålunda stodo åter två stånd mot två, och det slutliga afgörandet tillkom följaktligen förstärkt statsutskott. Stora ansträngningar gjordes både från regeringens och oppositionens sida att bringa omröstningen till en önskad utgång; genom Brahe utdelades — så har en af Karl Johans förtroendemän uppgifvit — till och med penningssummor för att vinna bondeståndets ledamöter för anslaget, och å sin sida sökte oppositionen genom hotelser af flere slag inverka på de borgarståndsledamöter, som tycktes vilja frigöra sig från hennes ledning. I sjelfva verket hade kabinetskåsefrågan redan vunnit en elakartad

rvktbarhet. Att skulden tillkommit i annan ord-

v

ning, än grundlagen bjöd, var uppenbart för hvar man, men dessutom var den öfvertvungen ganska allmän, att den föranledts af utgifter, som ej alltid blifvit gjorda i statens verkliga tjenst. Också var jäsningen i sinnena, hvilken pressen gjorde allt sitt för att underblåsa, synnerligen stor, då ändtligen den 18 maj 1841 frågan kom till slutligt afgörande i förstärkt statsutskott. Med 66 röster mot 51 segrade borgar- och bondeståndets mening, hvadan riksdagen sålunda lemnat kabinettsskassan åt sitt öde. Följden här af blef den, att Karl Johan och kronprinsen, sedermera Oskar I, som iklädt sig borgen för största delen af skulden, fingo, ehuru sjelfva oansvariga, af egna tillgångar betala hvar enda skilling af denna skuld. Den, hvilken ansvaret för kabinettsskassans balans egentligen bort drabba, var utrikes statsministern Ytterstedt, under hvars embetsförvaltning skulden blifvit gjord, men då han aflidit redan 1837, måste det mot honom väckta åtalet inför riks rätt förfalla. Ständernas behandling af den ytterst grannliga kabinettsskassefrågan fick sålunda färgen af en meningsyttring af skarpaste slag mot den gamle konungen personligen.

Riksdagen røjde sitt radikala skaplyne icke minst i representationsfrågan. Denna stod allt sedan 1834 främst på dagordningen och var nu riksdagens lifsfråga. En mängd till innehållet synnerligen vexlande motioner hade* framlagts i ämnet, dock lade konstitutionsutskottet, hvilket vid denna riksdag hade till sekreterare den lärde professorn Per Erik Bergfalk, ingen af dessa till grund för sitt eget utförliga och grundliga betänkande öfver representationens ombildning. Fyrståndsfördelningens och sjelfskrifven-

1 Åtta af utskottets ledamöter anmilde likväl sin reservation mot beslutet. Bland dessa var äfven ordföranden greve Horn, hvilken under denna riksdag öppet skilde sig från oppositionen, inom hvilken han dittills intagit en synnerligen bemärkt och framstående plats. Hetens upphörande, samfalta, men dock medelbara val efter graderad röstskala, census för fastighetsegare och yrkosidkare såsom vilkor för valrätt, gemensamma valdistrikt för stad och land, enkammersystem efter norskt mönster och riksdags sammanträdande hvartannat år — detta var liufvud-inhållet i utskottets eget förslag, som framlemnades till ständerna den 1 * september 1840. Men till ett så radikalt förslag ville ej ständerna lemna sitt samtycke, och vid dess föredragning i stånden antogs den samfalta valprincipen blott af bondeståndet. Do tre öfnga stånden uttalade sig visserligen för den sjelfskrifna personliga riksdagsmannarättens upphäfvande äfven-som för inrymmande i representationen af dittills orepresenterade medborgar-klasser, men de fasthöllo vid, att valen till riksdagsman bordo ske stånds-eller klassvis, ja, presteståndot yrkade, att svenska folket fortfarande skulle vid riksdagarna representeras af riksstånd. Emellertid segrade till allmänhetens förvåning grundsatsen om allmänna val vid omröstningen i förstärkt konstitutionsutskott.

Med anledning af ståndens återremisser måste dock konstitutionsutskottet i vissa punkter förändra sitt ursprungliga förslag. Så föreslog det nu, att riksdagen skulle bestå af två kamrar, den första (den yngre) med 175 riksdagsmän, utsedda enligt vallagen, och den andra (den äldre) af 75 ledamöter, utsedda af första kammaren för en tid af tre riksdagar. Städerna skulle bilda särskilda från landet afsöndrade valkretsar. Oaktadt både adeln och preste-och borgarständerna förklarade detta sålunda förändrade förslag oantagligt och blott bondeståndet i hufvudsak gillade det samma, blef det dock vid votering i förstärkt konstitutionsutskott den 15 juni 1841 med 47 röster mot 32 antaget att hvila för grundlagsenlig behandling vid nästa riksdag. Att utgången af omröstningen blef denna, kan endast förklaras deraf, att de liberales ledare funno det politiskt klokt att med frågående af egna meningsskiljaktigheter förklara förslaget hvilande, icke för att genomdrifva det samma vid nästa riksdag, hvartill ingen utsigt förefans, utan för att fortfarande hålla ifvern för representationsförändringen vaken i landet.

Det icke minst minnesvärda från 1840 års riksdag är ständernas beslut rörande folkskoleundervisningen. På detta område kunde regering och riksdag enas, och följden blef en samverkan af oberäkneligt inflytande på hela det svenska folkets framtid. Folkundervisningen stod ännu mycket lågt; fasta skolor funnos väl, men de voro allt för fåtaliga för behofvot, och do egdo för öfrigt ingen lagligen tryggad tillvaro. Men vigten af en fast folkskoleorganisation var nu allmänt insedd, och med anledning af ständernas uttalanden vid 1834 års riksdag

hade regeringen, på föredragning af Heurlin, nu för riksdagen framlagt ett förslag till allmänna stadganden om folkundervisningen, åsyftande dels att höja lärarbildningen genom grundandet af seminarier, dels att göra undervisningen allmän genom inrättandet af minst en skola i hvarje socken. Begeringens förslag antogs, och sålunda kunde regeringen utfärda 1842 års stadga, i och med hvilken folkbildningen i* Sverige inträdde i ett helt nytt skede.

*Ständerna hemförlofvades först den 16 juni 1841 efter sjutton månaders sammanvaro.

I svenska riksdagarnas historia bildar den nu skildrade riksdagen, den utan tvifvel viktigaste under hela Karl Johans regering, en epok, och detta har äfven manat oss till en utförligare teckning af den samma. Aldrig sedan 1809 hade Sveriges folkombud framhållit sina fordringar med en sådan be- * ständhet som nu, aldrig sedan frihetstidens dagar hade den andra statsmakten så låtit regeringen känna sin styrka. Och oppositionen hade denna gång ej åtnöjt sig med att angripa regeringen allena, hon hade vändt sig mot konungen personligen, liksom hade hon i honom sett förnämsta hindret för de förändringar inom författning och förvaltning, som voro dagens lösen. Den hänsynslöshet, med hvilken hon gick tillväga, kan ej försvaras, ty tacksamheten för allt det goda, Karl Johan verkligen beredt Sverige, hade bort afhålla henne från att nu, »då 77 år hunnit blekna hans hjessa — såsom en af riddarhusets unga talare uttryckte sig — och då den forna kraften förminskats, liksom uti fabeln trampa på det gamla lejonet». Men till försvar för samma opposition kan det sägas, att landet trots de 31 år, som förgått sedan 1809, ej ännu kommit i besittning af ett verkligt konstitutionellt regemente i anda och sanning, och att på styrkan af hennes angrepp allena berodde, om det gamla oeffterättlighetsstillståndet skulle fortfa, eller om en förändring till det bättre vore att hoppas. Att angreppen på konungens råd-gifvare, som voro vana att söka skydd bakom det oansvariga majestätet, ej ledde till målet, hade man haft god tid att erfara: det återstod att pröfva, om konungen skulle vara känsligare för angrepp mot sig personligen. Men företer 1840 års riksdag en öppen brytning mellan konungen och representationen, så visar den oss ock en splittring inom ständerna sjelfva. De tider voro nu för alltid förbi, då riddarhusets och preteståndets konservativa flertal bestämde riksdagsbesluten i öfverensstämmelse med regeringens anvisning; riddarhuset befann sig under riksdagen i ett slags upplösningstillstånd, och riksdagens ledning hade derigenom ryckts ur dess och regeringens händer af den väl sammanhållna oppositionen i borgar- och bondestånden, hvilka båda stånd från och med denna riksdag kommo att utöfva ett synnerligen mäktigt inflytande på de allmänna ärendenas behandling. Men riksdagen 1840 betecknar äfven slutet på den långvariga striden emellan oppositionen och regeringen. Ett stillestånd inträdde för återstoden af Karl Johans regering, och då ständerna nästa gång sammanträdde, möttes de af en regering med helt andra grundsatser, och dermed hade äfven det kon-stitutionela lifvet i Sverige inträdt i ett helt nytt skede.

Den tid, som närmast följde på 1840—1841 års riksdag, var för Karl Johan en lugn tid. De nyss så upprörda politiska lidelserna saktade sig, pressen syselsatte sig mer med sina inbördes strider än med regeringen, och hos den stora allmänheten vaknade åter kärleken till konungen till nytt lif. Också torde Karl Johans regering under de följande åren äfven hafva undergått någon förändring. Departementalstyrelsen kunde nämligen ej

• undgå att i någon mån minska det öfverklagade »allenastyrandet». Dock visado de nya statsrådsutnämningarna i december 1842 och januari 1843, genom hvilka statsrådet ändtligen gjordes fulltaligt, att konungen vid valet af sina rådgifvare fortfarande ej fäste synnerligt afseende vid de liberales önsknings. Ihre, som nu slutligen nämdes till utrikes statsminister efter Stjerneld, och den nye finansministern Sven Abraham Munthe voro visserligen män med sansad t frisinnade åsichter, men presidenten i göta hof-rätt Lars Herman Gyllen haal, hvilken kallades att efterträda den gamle Törnebladhs såsom justitiestatsminister, hörde ej till det liberala partiet, och i Heurlin, som fick öfvertaga ecklesiastikportföljen efter Grubbe, erhöi den konservativa sidan inom statsrådet en betydande förstärkning. Till samma sida hörde äfven generallöjtnanten, friherre Karl Arvid Lovisin, hvilken efter Mörner blef chef för landtför-svarsdepartementet.

Förhållandet till de utländska makterna hade, allt sedan skepps-handelsfrågan fått sin lösning, varit det bästa, och ingen förändring inträdde deri under Karl Johans sista tid. En mängd handelsfördrag, grundade på ömsesidighetsgrundsatsen, är det företrädesvis minnesvärda på detta område. Att svenskarne ej delade konungens förkärlek för Ryssland, beredde ej, såsom vi sett, Karl Johan några bekymmer; deremot såg han ej utan oro det yngre slägtots böjelser för den nu framträdande nordiska enhetstanken eller skandinavismen. Medvetandet om de nordiska folkens stamförvandtskap och gemensamma mål hade först vaknat till lif i Danmark, der farhågorna för en stundande strid om Slesvig manade till en närmare sammanslutning mellan de tre skandinaviska rikena. Den egentliga härden för enhetstankarna blef Kjöbenhavns högskola. Med anledning af en anmälan om utgifvandet af ett danskt veckoblad, »Nordisk ugeskrift», hvars syfte skulle vara att bearbeta meningarna i Danmark, Sverige och Norge i skandinavisk riktning, lät Karl Johan redan 1837 Ytterstedt i en rundskrifvelse till de svensk-norska beskickningarna vid de utländska hofven framhålla den svenske konungens personliga obenägenhet för hvarje förändring i de nordiska staternas ställning till hvarandra. Ännu mer obenägen för den nya rörelsen

1 Vingård och Grubbe kvarstannade inom konseljen såsom konsultativa statsråd, den först nämde dock blott till i december 1843.

G3. Kristofer Isak Heurlin (1786—1860). var Kristian VIII af Danmark, hvilken för länge sedan afsvurit de frisinnade grundsatserna från sin ståtthållartid i Norge 1814, och hvilken nu satte de skandinaviska böjelserna i sitt rike i samband med sitt folks mer och mer lifligt uttalade önskningar att blifva delaktigt af ett friare statsskick. Det oaktadt böljade Kjöbenhavns och Lunds studenter vid slutet af 1830-talct genom ömsesidiga gästbesök närma sig hvarandra, och så kommo nordens naturforskare på tanken att genom regelbundet återkommande möten söka vinna en ömsesidig samverkan vid sina vetenskapliga arbeten. Det första naturforskarmötet hölls i Göteborg 1839 under biskop Agardhs ordförandeskap, tio år efter det Tegnér vid magisterpromotionen i Lund 1829 helsat Oehlenschläger med de profetiska orden:

»Söndringens tid är förbi (och den borde ej funnits i andens fria oändliira verld)-----•

År 1843 höllo Kjöbenhavns, Lunds och Upsala studenter i Upsala sin första stora förbrödrings-fest, och härmed voro de första stegen tagna till en närmare förbindelse mellan de stambeslägtade nordiska folken.

Stor var den glädje, Karl Johan fick erfara, då hans 25-åriga regeringsjubileum ingick, en högtid både för honom och hans folk. Den 5 februari 1818 hade han blifvit konung, och den 5 februari 1843 hade han sålunda regerat ett fjerdedels århundrade. Jemförelsen mellan det efter långvariga olyckliga krig och inre hvälfningar utmattade Sverige, hvars ledning den forne franske marskalken mottagit under en af fruktansvärda politiska stormar upprörd tid, och det Sverige, som efter en tretioårig fred hunnit bota de gamla såren och som nu, lifskraftigt och starkt genom en oafbruten andlig och materiel förkofran, intog en aktad plats bland de europeiska staterna, låg nära till hands för hvar och en, som med en af partilidelser oförvillad blick ville se tillbaka på den tid, som gått. Den personliga förtjenst, den gamle konungen, trots allt, hvad man om hans regering kunde hafva att anmärka, dock inlagt om Sveriges och Norges nu varande lycka, kunde ej förnekas, och så gjorde vördnaden för de ädelt uppburna 80 åren och beundran för en bana snart sagdt utan motsvarighet i häfderna sitt till för att af konungens jubileum göra ett jubileum för Sveriges folk och land. Den 5 februari 1843 var en söndag och blef en kyrkans tack-

04. Kristian VIII, konung af Danmark

(1786—1848). sägelsedag, den 6 februari 1843 åter blef det borgerliga samhällets jubelfest. Den uppriktiga hyllning, Stockholms borgerskap visade den åldrige landsfadern, då denne aftonen den 6, omgifven af hela sin familj, bivistade den till hans ära anordnade balen på börsen, gjorde på honom det djupaste intryck: det var försoningen för 1840 och 1841, och sjelf ansåg han den dagen som den lyckligaste i sin lefnad, lyckligare till och med än den segerdag, på hvilken han inryckte i Leipzig, »ty nu hade intet blod flutit, inga sorgens tårar gjutits och inga forna landsmäns lidanden fördystrat glädjen».

Karl Johan stod vid slutet af sin bana. Hans själskrafter voro obrutna och hans kroppskrafter ännu i den höga

ålderdomen så ovanliga, att han vid ett lustläger på Ladugårdsgärdet sommarn 1843 kunde sitta flere timmar till häst. Regeringsärendena följde han fortfarande med samma uppmärksamhet som tillförne. Skönjbara voro dock tecknen, att han närmade sig gränsen för den långa tid, som blifvit honom beskärd.

Den forna häftigheten i lynuget hade börjat märkbart lägga sig, be-hofvet af hvila blef allt större, och sjelf visade han sig sällan utom sin sängkammare eller angränsande salong. Hösten 1843 började man tala om inträffade svindelanfall.

Men ännu vid 1844 års ingång syntes den gamle konungen själs-spänstig och lifskraftig.

Då underrättades allmänheten plötsligen den 26 januari 1844, Karl Johans födelsedag, genom en läkarbulletin, att konungen på morgonen samma dag häftigt insjuknat. Den 1 februari fick kronprinsen förordnande att sköta regeringen. Kort derpå började spår af kallbrand visa sig i den ena foten, nu aftogo krafterna märkbart, yrsel inträdde, morgonen den 8 mars föll Karl Johan i död ssömn, och klockan half 4 e. m. samma dag ändades hans skiftesrika lefnad.

Skiftesrik för visso hade denna lefnad varit, och sjelf kunde Karl Johan på sin sista sjuksäng med all sanning under vädjan till häfderna yttra de orden, att ingen fyllt en bana liknande hans. Född i borgerligt stånd vid en tidpunkt, då adlig börd var ett oundgängligt vilkor för hvar och en, som ville komma till makt och äreställen, hade han, sedan den stora revolutionen nedbrutit ståndsskilnaderna, genom sin rika begåfning och sina glänsande

Sveriges historia. VI. 9

65. Slutvärnet på fästningen Karlsborg, grundlagd under Karl XIV

Johans regering bragder från simpel man i ledet banat sig fram till en plats bland samtidens stora härförare. I yngre åren varmt tillgifven revolutionen, för hvars ideer han kämpat med lif och lust, måste äfven han liksom sina öfriga landsmän, om ock motvilligt, böja sig för den väldige imperatorn, som så mästerligt förstod länka alla revolutionens krafter vid sin segervagn. Ännu några år, och den napoléonske marskalken leder från trappstegen till en tron, till hvilken han kallats af ett främmande folks fria val, icke blott ett urgammalt rikets öden, utan en hel europeisk koalition, hvars syfte just är att omstörta det på revolutionär botten grundade kejsarvälde, bland hvars stödjepelare han räknats. Det bernadotteska huset står upprätt, då det napoléonska störtar under spillrorna af det ramlande verldsväldet, ja, hvad märkligare är, det står upprätt till och med då, när den på hela linien segrande reaktionen

66. Rosendals slott å Djurgården (Stockholm), hvarest Karl Johan ofta vistades.

sätter yxan till roten till allt, som ej hvilat på gammal grund. Och då Karl Johan går ur tiden efter en mer än tjugufemårig fridsäll regering, kan han åt barn och barnbarn, utan farhågor för framtiden, lemna två kronor i obestridt arf.

Och hur mäktigt har han icke ingripit i sitt nya fäderneslands öden! Han förde dess härar till seger och gaf det en aktad ställning bland de europeiska staterna, han tryggade genom sitt personliga anseende hos Europas monarker den ordning, det gifvit sig 1809, och det på en tid, då allt annat, som uppförts under revolutionära inflytelser, störtade samman; han skänkte det slutligen föreningen med Norge, hvilken, om ock tadlad af mången, likväl var ett oundgängligt vilkor för den skandinaviska halföns trygghet. Sjelfen krigets son, återgaf han Sverige freden, och under en lång regering förstod han genom en klok, men alltid värdig statskonst bevara den samma och satte derigenom sina båda riken i stånd att genom andlig och materiel för-kofran bota de refvor, den långa ofreden gjort i deras välstånd. Det var i befordrandet af denna fredliga utveckling, han satte Sveriges uppgift Den skandinaviska halföns gränser voro af naturen bestämda, de borde enligt hans tanke aldrig öfverskridas, »men att önska verlden lugn och befara alla haf med sina kölar», detta vore Sveriges kallelse. Och Sverige gick raskt framåt under hans segersälla spira; det kunde bringa reda i sitt förvirrade penningväsen, det förbättrade sina samfärdsmedel, det utvidgade sin handel, det fördubblade alstren af sin industri, det blef i tillfälle att egna all omsorg åt sitt högre och lägre undervisningsväsen, och det såg sin vetenskapliga

67. Karl XIV Johans likrum i Stockholms slott.

och vittra odling under en Berzelius', en Geijers, en Tegnér's med fleres skapande händer vinna en blomstring, större än någonsin tillförne. Den öfversigt af Sveriges inre utveckling sedan 1809, som kommer att afsluta denna del, skall ådagalägga, huru mycket verkligheten blifvit uträttadt på detta område under Karl XIV Johans regering.

Emellertid visar oss det föregående, att mycket af hvad som uträttades under denna regering åstadkoms ej genom henne, utan trots henne. För statsskickets utbildning i sant konstitutionel riktning, för myntrealisationens genomförande, för lättnaderna inom handels- och näringslivet, för förändringarna inom lagstiftningen står Sverige i skuld mindre till Karl Johans regering än till sina ständer och sin tidningspress. Det var nämligen dessa, som togo initiativen i alla viktigare frågor, och mot de begärda nydaningarna satte Karl Johans regering vanligen det fastaste motstånd. Med afseende på Sveriges inre samhällsutveckling har denna sålunda i flere hänseenden en negativ betydelse. Och ej underligt; den forne franske marskalken kände ej de säregna förhållandena i det land, han kallats att styra,

han förstod ej dess ^ språk och blef derige-

' •• :T' " "'1/-... V "i nom urståndsatt att

, , _ ' ^ J omedelbart göra sig för-

--/ vissad om dess önsk-

: S= ningar och behof, och

de rådgifvare, till hvilka han grundlagsenligt hade att vända sig, saknade både mod och förmåga att göra hvad dem ålåg. Förbises må ej heller, att Karl Johan, som genomlevat den franska revolutionens alla skeden och växlingar, hade en allt för rik erfarenhet af, hvart för långt gångna eftergifter för folkmakten kunde leda, för att han ej såsom regent skulle med misstroende betrakta de nydaningar de frisinnaade påyrkade, helst som dessa icke sällan fram-stälde sina fordringar i ett pockande språk, kanske ofta äfven utan att noga hafva öfver-vägt, om de med hänsyn till för handen varande förhållanden vore berättigade eller ej.

Lika så får man ej lemna ur sigte, att de första åren af Karl Johans regeringstid kännetecknades af en allmän europeisk reaktion, från hvars inflytelse ingen samtida regering kunde frigöra sig. Sålunda blir det förklarligt, att den forne republikanen, vorden konung, föredrog det bestående,

68. Riddarholmkyrkan i Stockholm, p& 1860-talet. om hvilket han bibragt en hög tanke, framför det nya, som var oförsökt. Men härigenom kom äfven hans regering att ofta nog föras i strid med hans folks önsknings, och detta framkallade den häftiga opposition från ständer och tidningspress, som blifvit så kännetecknande för detta tidskifte

Genom sitt okloka utöfvande af indragningsmakten åstadkom regeringen blott, att pressens anfall blefvo ännu häftigare. Vi hafva sett, huru dessa anfall, som i förstone blott riktats mot misshagliga regeringsåtgärder, slutligen vändes mot den gamle konungen personligen. Karl Johan led djupt här af, ty han kände, att den kärlek, hvarmod Sveriges folk i förstone omfattat honom, genom pressens ideliga bearbetningar på tänkesättet skulle öfvergå till köld och afvog-het. Detta smärtade honom så mycket mer, som folkets rlek var för honom ett be-f, och som han trodde sig

med otack belönad af svenskarne, för hvilka han velat vara en landets fader i bästa mening. Ingen furste kunde nämligen vara mer välvilligt stämd mot sina undersåtar än han; godheten var ett af

hufvuddragen i hans skaplynne, och om äfven de blixtrande ögonen røjde den lydnad bjudande herskaren, så røjde det vänliga leendet den

för likars väl deltagande men-

Karl XIV Johans staty i Stockholm.

Aftäckt 1854.

niskan. Hans goda hjerta förnekade sig sällan. Hastigt uppbrusande, förifrade han sig lätt; men var han snar att öfverila sig, var han ock lika snar att godtgöra. Ehuru af naturen i hög grad sparsam, var han dock alltid redo att bistå, der kjelp behöfdes, och ansefliga voro de penningssummor, som han ur egna medel utanordnat för allmänna ändamål. Det öfverlägsna och storslagna i hans personlighet har ingen kunnat förneka, och utan tvifvel skall historien, som vid sina domslut hvarken tager hänsyn till smickret eller smädelserna, säga om honom, trots de många lätt i ögonen fallande svagheter, att han gjort sig väl fortjent om Sverige. OSKAR I.

1844—1859.

Frisinnade lagstiftningsgrundsatser. — Inverknings af februarirevolutionen (1848).

Karakteristik. — Konung Oskars första regeringshandlingar — Vniousvalinet och unionsflaggan.

— Ministérfräudring. — Riksdagen 1844—1845. — Regeringens liberalism. — Kiksdagen 1847—1848.

— Den franska februarirevolutionen och hennes följder. — Marsdagarna i Stockholm. — Ministerförändring. — Regeringens representationsförslag. — Skandinavismen. — Danska kriget och fordraget i Malmö.

irl sin faders död var Oskar I redan 45 år

gammal; dock hade han tagit en vida mindre

del i de allmänna ärendena, än man kunnat vänta af en furste, som under en så lång följd af

år varit tvenne rikens tronföljare. Förklaringen är att söka deri, att den gamle konungen, som för öfrigt helst ville styra sjelf, ej hade fullt förtroende för kronprinsen, hvars åsikter i flere hänseenden ej öfverensstämde med det då rådande regeringssystemet. Emellertid hade Oskar redan 1824 varit vice konung i Norge, hvilket förtroendeuppdrag äfven lemnades honom 1833; han hade vanligen varit ordförande i de regeringar,

som under Karl Johans besök i Norge förde riksstyrelsen i Sverige, och under faderns sista sjukdom hade han, med tillämpning af ett af Sveriges riksdag och Norges storting 1818 fattadt beslut, regerat öfver de förenade rikena med full konungslig makt De långa tider, hvarunder han varit aflägsnad från reger in gsärendena, hade han egnat åt allvarliga studier, och han hade derigenom på flere områden kunnat förvärfva sig en de minsta enskildheter omfattande sakkunskap. Åtskilliga af honom författade militära skrifter vitnade om hans insigter inom krigsväsendet, en hans afhandling om spanmålslagarna visade hans bekantskap med nationalekonomiens läror, en följd uppsatser om folkundervisningen röjde hans studier i undervisningsväsendet, och hans 1840 utgifna, på flere språk öfversatta arbete »Om straff och straffanstalters lade i dagen icke mindre hans kännedom om de nyare åsigheterna rörande strafflagstiftningen och fång-vårdsväsendet än hans milda, menniskovänliga, för de vilseförde ömmande hjertelag. Med synnerlig förkärlek hade han idkat de sköna konsterna; i yngre år förde han penseln med all framgång, och på musikens område visade han genom flere lyckliga tonsättningar en konstnärlig begåfning af mindre vanlig art.

Sällan har en furste vid sin tronbestigning i så hög grad mötts af sitt folks förtroende som Oskar I. Och han fortjente det äfven, ty samvetsgrann, som han var, gick han att fullgöra sina höga pligter med liflig känsla af hvad hans konungakall af honom kräfde och med fast beslut att egna sin ovanliga arbetsförmåga och sina rika kunskaper odelade åt arbetet för undersåtarnes väl. Under den långa tid, han såsom kronprins stått bredvid tronen, hade han haft talrika tillfällen att iakttaga både den föregående styrelsens missgrepp och det berättigade i många af landets önsknings, och det var sålunda att hoppas, att han sjelf* sedan han nu kommit till makten, skulle bruka den samma till att genomföra de nydaningar, som voro dagens lösen, och derigenom hafva den feberaktiga oro, som varit utmärkande för det allmänna lifvet.

Hans första regeringstid skulle äfven bekräfta, att han gjort till sin uppgift att förbättra lagarna, att befrämja

bildningen och att lossa de band, som tryckte handel och näringar. Dock synes han hafva haft sin uppmärksamhet fäst mer på enskildheterna än på det hela, och om han skulle fortgå i frisinnad riktning äfven då, när det gälde rubb- ,,

ä i l i i . - i , . . , 70. Konung Oskar I

liingar på det politiska området, torde (1799—1859)

väl för de mer skarpsynte hafva varit tvifvelaktigt nog. I sjelfva verket var Oskar I mer en den begrundande eftertankens och den fina beräkningens än en handlingens man. Den kinkiga ställning, han såsom tronföljare intagit under Karl Johans sista tid, stäld, som han var, mellan den misstänksamme fadern och oppositionen, hade vant honom vid en synnerligen stor varsamhet och försigtighet; också visade han sig i det afgörande beslutets ögonblick ofta dröjande och tveksam, och i denna obeslutsarighet ligger väl äfven i viss grad förklaringen på den brist på följdriktighet, som utmärker hans regering. Om sin kungliga myndighet var han synnerligen mån, ty med all sin känslighet för det hos allmänheten för dagen rådande tänkesättet, var han fullt ut lika autokratiskt sinnad som fadern, och han torde ej heller kunna fritagas från anklagelsen att vid fat-tandet af sina regeringsbeslut understundom hafva gått sina konstitutionela råd gi fware förbi.

Den nye konungens första regeringshandlingar voro väl egnade att vinna bifall, och det icke mindre i Norge än i Sverige. Redan under Karl Johans sista sjukdom hade de norska statsråden hos kronprinsen framhållit norrmännens lifliga önskningsar att få likställigheten mellan de förenade rikena fullt häfdad med afseende på det norska riksvapnet och unionsflaggan, och med anledning deraf måste äfven, sedan regentombytet försiggått, unionskomiteen 8kyndsamligen afgifva yttrande rörande dessa ämnen, hvarpå kort derpå följde de kungliga påbuden om ett förändradt unionsvapen för Sverige och Norge samt om en ny örlogs- och handelsfiagga för hvarterda riket¹, tlpp-häfvandet af det sedan 1812 i Sverige gällande förbudet mot all gemenskap med den förra konungaätten visade, att Oskar I ej delade sin företrädares skuggrädsla för det störtade furstehuset och dess vänner. Men ett vida märkligare tidstecken voro de under året 1844 inträffade statsråds-ombytena. De mer konservativa beståndsdelarna i Karl Johans statsråd aflägsnades, så att blott cheferne för utrikes, civil-och finansdepartementen jemte konsultativa statsrådet Stael von Holstein qvarstodo. I de afgå-endes ställe inträdde såsom just i tiestatsmi nister förre statssekreteraren, friherre Johan Nordenfalk², såsom chef för landtförvarsdepartementet generallöjtnanten, friherre Gustaf Abraham Peyron, såsom chef för sjöförvarsdepartementet konteramiralen, friherre Karl August Burkard Gyllengranat och såsom konsultativt statsråd justitiekansleren Arvid Faxé, alla sansadt frisinna män. Synnerlig uppmärksamhet väckte utnämningarna af bruksegaren Jonas Værn till konsultativt statsråd och af riddarhussekreteraren, förre majoren Fredrik Otto Silfverstolpe till Heurlins efterträdare S3m ecklesiastikminister, enär den först nämde i borgarståndet vid 1834 års riksdag vid Tore Petrés sida tagit en betydande del i oppositionen mot Karl Johan och den senare med anledning af sin föregående militära bana och sina sjelfständiga fri-

1 Örlogslaggen hadc dittills varit gemensam för båda rikena.

1 Nordenfalk hade före sin utnämning till justitiestatsminister en kort tid varit konsultativt statsråd.

71. Oskar I:s sigill.

Med konungens valspråk: Rätt och sanning.sinnade åsigter svårligen skulle kunna kos det konservativa preteståndet vinna det förtroende, hvilket den ansågs böra ega, som vid konungens rådsbord hade att föra kyrkans och undervisningsväsendets talan. Værns och Silfverstolpes för alla öfverraskande och för denna tidpunkt ovanliga upp-höjelse från en jemförelsevis ringa samhällsställning till statens högsta em-beten vitnade fördelaktigt om konungens fördomsfrihet, men kunde ej undgå att obehagligt beröra de högre kretsarna, hvilka dittills betraktat statsråds-embetena såsom ett bördens eller den höga samhällsställningens privilegium.

I maj 1844 utfärdades kallelse till ständerna att sammanträda till urtima riksdag, hvilken konungen öppnade den 20 juli. Hos adeln fördes vid denna riksdag ordet af excellensen Posse, hos de tre öfriga stånden af Vingård, Holm och förre oppositionsledaren i bondeståndet Hans Jansson. Den förra oppositionen syntes tillfredsstäld,

men helt annat var förhållandet med det gamla hofvets anhängare och i allmänhet med de konservativa, hvilka under den 1841 till president i kammarrätten befordrade Hartmansdorffs samt Palmstjernas och Vingårds ledning beredde sig till att med all kraft bekämpa den nya ordningen.

Farhågorna för, att det sedan förra riksdagen hvilande representationsförslaget skulle erhålla konungens stadfastelse, derest det blefve antaget af ständerna, hade förmått förslagets motståndare inom adeln att i talrik mängd infinna sig vid riksdagen, och följden blef äfven den, att valen till de viktigaste utskotten

utföllo i öfvervägande konservativ •

riktning. Äfven hos preteståndet hade representationsförslagets motståndare, såsom det var att förutse, öfverhanden, och sålunda kunde det ej förvåna, att förslaget, då den afgörande striden utkämpades, förkastades i båda de första stånden, och att det blott kunde tillvinna sig bifall af borgar- och bondestånden. Regeringen hade under öfverläggningarna visat sig neutral; dock uttalade Nordenfalk under öfverläggningen på riddarhuset såsom sin och de öfriga statsrådets innerliga öfvertygelse, att hvilken utgång dagens fråga än erhöles, så utgjorde representationssättets förbättring ett ämne af den fosterländska vikt, att frågan derom numera ej kunde falla.

Emellertid antogo ständerna flere från förra riksdagen hvilande förslag till viktiga enstaka grundlagsändringar, såsom att riksdagarna skulle återkomma hvart tredje år, att säteriegarne skulle inrymmas i bondeståndet och

72. Drottning Josefina (1807 — 1876). att indragningsmakten skulle upphävas, och på alla dessa beslut gaf konungen sin stadfastelse.

Vi hafva ornnämt det lifliga deltagande, hvilket konungen personligen visade för brottmålslagstiftningen och fångvårdsväsendet. Redan vid 1840 års riksdag, då ett betydande anslag beviljades till uppförande af fängelser efter det så kallade cellsystemet, hade han personligen inverkat på ständernas beslut i ämnet. År 1841 hade, på riksdagens derom framställda anhållan, en lagberedning blifvit tillsatt för att granska och afgifva yttranden öfver den förra lagkomiteens förslag till civil- och brottmålslag äfvensom öfver andra frågor, som stodo i samband med fullbordandet af ett nytt lagverk, och i öfver-

73. Konung Oskar I jemte kronprinsen Karl och arfprinsen Gustaf (1844).

ensstämmelse med den nya lagberedningens förslag framlades nu för ständerna kungliga framställningar om antagandet af en ny strafflag äfvensom om en lag om verkställighet af fängelsestraff. Dessa framställningar väckte allvarsamt motstånd från de konservatives sida, mindre måhända för de nya åsikter de uttalade än för »den riktning till ett friare statsskick», med hvilken de ansågos stå i samband; också blefvo de föreslagna lagförändringarna nu blott antagna till sina hufvudgrunder. Under följande riksdagar blefvo visserligen flere viktiga delar af den föreslagna strafflagen antagna, men en fullständig förändring af strafflagstiftningen kunde ej åvägabringas i Oskar I:s regeringstid. Den frisinade, på mensklighet och rättvisa grundade uppfattning, Oskar I visade genom sin nitälskan för en förändring af brottmålslagstiftningen, rörde han äfven genom sin i maj 1845 gifna stadfastelse på riksdagens genom tre stånd fattade beslut om en förändring i arfslagarna, enligt hvilken syster skulle ärfva lika med broder. Dittills hade delningsgrunden vid arf varit skiljaktig för olika stånd. Så åtnjöts från Johan III:s tid lika arfsrätt af presterskapet, och af städernas ofrälse invånare från utfärdandet af 1618 års stadslag, men för adelns och landsbygdens invånare gälde landsrätten, enligt hvilken broder ärfde dubbelt mot syster. Motståndet mot reformen, hvilken var en af de märkligaste under Oskar I:s regering, hade varit ganska starkt, helst som man fruktade, att en tilltagande jordstyckning skulle blifva den naturliga följden af den samma, och äfven inom högsta domstolen och statsrådet hade meningarna om den nya lagens ändamålsenlighet varit synnerligen delade. Adeln, som fruktade att genom den lika arfsrättens införande förlora det fastaste stödet för sin ekonomiska maktställning, hade under åberopande af sina privilegier afslagit den samma och bragtes nu genom konungens stadfastelse af ofrälse ståndens beslut i ett märkbart spändt förhållande till konungen.

Deremot var konung Oskar sjelf under den tid, som följde närmast på 1844—1845 års riksdag — ständerna hemförlofvades den 24 maj 1845 — synnerligen uppburen af landet i dess helhet. Visserligen tyckte en och annan vensterman sig redan nu kunna märka ett vacklande i hans hållning eller en viss benägenhet att tillegna sig

den uppfattning, som delades af dem, hvilkas politiska färg i det följande betecknades såsom »den grå», men den stora allmänheten, som redan lärt känna hans nit för landets förkofran, omfattade honom med kärlek och förtroende, helst som den lifaktighet och det raska framåtskridande, som nu visade sig inom snart sagdt alla grenar af förvaltningen och lagstiftningen, hjert afstucko mot stillaståendet i Karl Johans dagar.

Lifligast visade sig regeringens verksamhet på lagstiftningens område. Redan i januari 1845 tillförordnades en ny lagberedning i och för pröfvandet af de uppgjorda förslagen till en förbättrad civillag och rättegångsordning, och inom krigs- och sjöväsendets, undervisningsverkets, kyrkoväsendets och tullagstiftningens områden utarbetades genom dertill förordnade komiteer eller genom vederbörande statsdepartement förslag till nya lagar och reglementen. Författningarna af år 1846 angående kolhaudeln, stångjernssmidet och den gröfre jernförädlingen medgåfvo en utsträckt frihet åt bergshand-teringen, och samma års fabriks- och handtverksordningar samt handelsordning, hvarigenom de mest i ögonen fallande skrankorna mellan stad och land bortföll, voro ett betydande steg framåt mot näringslagstiftningens mål — arbetets frihet. Med anledning af en redan i äldre tider påyrkad förändring i beskattningsväsendet äfvensom för uppbörds- och redogörelseverkets ordnande tillsattes 1846 en så kallad skatteförenklingskomité, hvars främste man var den insigtsfulle, frisinnade kameralisten, landshöfdingen Anders Peter Sandström, adlad Sandströmer.

Mindre intresserad tycktes regeringen vara för en tidsenlig lösning af representationsfrågan. Enligt ständernas begäran tillsattes i början af år 1846 en komité för att fullständigt utveckla grunderna för nationalrepresentationens ombildning. Under det lifliga strider i pressen pågingo emellan förfäktarne af klassvalen å ena sidan och förkämparne för de allmänna valen å den andra, utförde komiteen sitt arbete, och slutet blef ett representationsförslag med tvåkammerssystem, valcensus och graderad röstskala, för öfrigt byggt på grundsatsen af samfälda val, dock med den väsentliga inskränkningen, att konungen sjelf skulle ega att utnämna en tredjedel af första kammarens ledamöter för lifstid, hvaremot dock två tredjedelar skulle utses af

särskilda länsnämnder. Förslaget framlades visserligen för rikets ständer, som den 15 november 1847 åter sammanträdde till riksdag, men utan att regeringen sjelf väckte någon proposition i ämnet. Också blef det samma vid föredragningen i ståndens plena i december 1847 utan nämnvärd öfverläggning lagdt till handlingarna.

Landtmarskalksstafven fördes vid denna riksdag af presidenten i kammarkollegiet, grefve Gustaf Adolf Sparre och, efter dennes utnämning till justitiestatsminister, af den 34-årige stabschefen hos kronprinsen Karl, grefve Henning Ludvig Hugo Hamilton, hvilken nu började den glänsande politiska bana, hvars plötsliga slut våra dagar be-vitnat Talmännen voro de samma

Med skäl kunde konung Oskar vänta, att de »folkvalda» ständerna nu liksom 1844 skulle med tacksamhet och förtroende omfatta både honom och hans regering. Men detta blef långt ifrån fallet. De radikale — och det var dessa, som beherskade omröstningarna i borgar- och bondeständerna — hade väntat vida mer af den frisinnade konungen, än de fått, och kände sig ingalunda tillfredsställda af reformerna på kriminal- och civilagstiftningens eller den ekonomiska lagstiftningens område allena. Det var omfattande politiska nydaningar, framför allt en fullständig omskapning af riksdagsordningen, man från denna sida fordrade, och då regeringen syntes likgiltig här för, började äfven hennes folkgunst på ett betänkligt sätt blekna. Och anmärk-

74. Anders Peter Sandströmer (1804—1857).

som vid föregående riksdag. ningsvärdt är, att de konservativa flertalen inom adeln och preteståndet under riksdagens fortgång i plena och utskott vida mindre strängt nagelforo med regeringens propositioner och den tillökning i statsutgifter, som dermed stod i samband, än borgar- och bondeständerna, på hvilkas medverkan konungen företrädesvis räknat, ja* då frågan om statsrådets decharge kom före i riksdagen, gick bondeståndet ända derhän, att det beslöt en hemställan till konungen enligt 107:de paragrafen regeringsformen om de flesta statsrådets entledigande, och det oakadt dessa konungens rådgifvare gjort sig synnerligen väl förtjenta af allt erkännande, särskildt från det frisinnade partiets sida. Under sådana förhållanden blef regeringens ställning synnerligen svår. Statsrådens främste man, excellensen Arvid Fosse, hvilken efter Nordenfalks 1846 timade död för andra gången beklädde justitiestatsministers-embetet, saknade äfven den själsspänstighet och

karaktärsfasthet, som voro oundgängliga på hans viktiga plats, och allt detta vållade, att konungen själf, som fattat misstroende till sina rådgifvare, närmade sig de konservative, hvilka han 1844 stött ifrån sig.

Vid denna tidpunkt inträffade den franska februarirevolutionen (22—24 februari 1848) och konung Louis Philippes fall. Underrättelsen härom kom oförmodadt för de allra fleste. Visserligen hade en och annan mer framsynt förutsett, att en politisk och borgerlig omstörtning skulle blifva den slutliga följden af de många dåvarande missförhållandena i Frankrike, men i allmänhet hade icke ens reformrörelsernas ledare i detta land kun- & nat föreställa sig, att julikonungadömet stod på så svaga fötter, och ännu mindre hade de tänkt sig, att deras strid med regeringen skulle leda till en så beskaffad omstörtning af hela samhällsskicket, att alla segerns frukter uteslutande till-

föllo revolutionsmännen af yttersta venstern. Men från Frankrike vältrade sig revolutionens vågor med utomordentlig hastighet öfver södra och mellersta Europa ända till Rysslands gränser, der den väldige tsar Nikolaus' dundrande halt ändtligen tvang dem att stanna. Redan före de franska februaridagarna hade sicilianerne börjat resa sig; nu spred sig upproret kring hela den italienska halfön, och i Tyskland liksom Italien reste sig massorna för att störta det metternichska systemet och tillkämpa sig nationel enhet, själfstyrelse och sociala reformer.

De snabbt på hvarandra följande budskapen om folkrörelserna i Frankrike, Italien och Tyskland förvirrade för en tid både den svenska regeringen och allmänheten. Dock förefunnos ej här de missförhållanden, som ledt till februari- och marsdagarna på fastlandet. Nationel enhet hade det svenska folket egt sedan urminnes tider, de mest i ögonen fallande skrankorna mellan

75. Sankt Olafsorden. Stiftad 1847. De olika samhällsklasserna hade efter hand nedbrutits allt ifrån Karl XI:s tid, statshvälfnings 1809 hade återgifvit oss vår urgamla, för en tid förlorade fria statsförfattning och ställt den på fasta grundvalar, och efter riksdagen 1840 och regens tombytet 1844 var det näppeligen att frukta, att ej regeringen äfven till andan skulle tillämpa de styrelsegrundsatser, som öfverensstämde med statsskicket och allmänhetens önskingar. Men ehuru en våldsam omstörtning af gällande lagar eller ett öppet trots mot regeringens myndighet ej var att befara från det laglydiga svenska folkets sida, kunde man dock förutse, ej blott att de krafter, som inom nationen verkade för statsskickets utbildning i frisinnad riktning, skulle genom tilldragelserna på fastlandet vinna ökad styrka, utan äfven att en viss oro och upphetsning skulle visa sig i de större städerna i de kroppsarbetande folkklassernas sinne. Detta inträffade äfven, och derfor kan det sägas, att äfven gamla Sveriges kuster nåddes af en och annan dyning efter de revolutionära stormarna i söder.

Och sådan var ställningen, att konung Oskar fann sig föranlåten, på tillstyrkan, säges det, af Posse, att för riksdagens konstitutionsutskott uttala sin önskan, att ett representationsförslag måtte vid denna riksdag förklaras j

hvilande till grundlagsenlig behandling. Ett par veckor senare, den 18 mars 1848, i

sammanträdde »reformvännernes sällskap», en förening, som bildats af riksdagsmän och andra för saken intresserade, med syfte att verka för en ny riksdagsordning, till en »reformbankett» i de la Croix' salong vid Brunkebergstorg. Banketten besöktes af flere hundra personer, och åtskilliga tal höllas med tydföljande politiska skålar — allt likväl i hofsam ton. Men utanför festlokalen och utan samband med de i festen deltagande samlade sig, ditlockade af anslag på husknutarna, betydande folkmassor. Hvad det egentliga syftet med folkskokningarna var, torde varit obekant för de flesta, i men i näringsfriheten, en föreslagen ny tulltaxa, representationsreformen och det en trosartikel blifna talet om kroppsarbetarnes betryckta ställning funnos för folk uppviglare tillräckligt med upphetsande ämnen, och så kom det till, skrål och oväsen och längre fram på qvällen, då skarornas kosa blifvit riktad mot Storkyrkobrinken, der den hatade Hartmansdorff bodde, till fönsterinslagning hos denne och andra misshagliga personer. De civila och militära,

myndigheterna mottogos med stenkastning, och deras bemödanden att på fredlig väg återställa ordningen ledde till intet, ja, icke ens konungens eget personliga uppträdande medförde någon lugnande verkan på de larmande

skarorna. Folkskockningarna fortsattes följande dag, och nu först fann den till lifvet hotade, men det oaktadt till det yttersta modige Hartmansdorff för godt att under förklädnad lemna sin boning och söka en fristad i ett annat hus. Kort förut hade han stolt yttrat till öfverståthållaren Sprengtporten, som kommit för att erbjuda honom sitt personliga skydd: »Då svensk lag icke förmår skydda mig, vill jag icke hafva dess maktlösa vårdare att tacka för min räddning.» Nu äntligen fattade äfven konungen i statsrådet beslut att möta våld med våld. Trupperna fingo befallning att ingripa med vapenmakt; för deras mot Stadssmedjegatan och Vesterlånggatan riktade gevärs-salvor stupade flere, icke blott bland de stenkastande orostiftarne, utan beklagligen äfven bland den fredliga befolkningen, och andra gator rensades af afdelningar af hästgardet. Men först den 20 kunde freden återställas på gatorna, och ännu flere dagar senare oroades sinnena i hufvudstaden af »försåtliga rykten, upprorsproklamationer och falskt alarm».

De beklagansvärda »marsoroligheterna» i Stockholm, hvilka för öfrigt synas hafva blifvit anstiftade utan bestämdt mål och utan plan, fingo en icke ringa betydelse genom sina politiska följder. Från handtverksbefolkningens sida hade under gatuoväsendet i hufvudstaden rop höjts mot en friare tullagstiftning, hvarom regeringen framställt proposition hos riksdagen, och detta förmådde konung Oskar att uttala som sin önskan, att tullfrågan måtte behandlas i konservativ riktning, hvilket äfven ledde dertill, att den gamla tulltaxan med ty åtföljande förbudsbestämmelser kom att bibehållas. Men ännu märkligare var, att konung Oskar nu fann tiden inne för regeringen att sjelf för ständerna framlägga ett förslag till en ny riksdagsordning. Den 10 april 1848 blefvo samtliga statsråden, med undantag af inrikesministern Johan Fredrik Fåhræus, hvilken 1847 efterträdt sin tvillingbroder, den till landshöfding i Göteborg förflyttade högt fortjente O. I. Fåhræus, entledigade, och samma dag blef en ny minister bildad med synnerligen brokig färg.

Justitiestatsministern, förre landt-marskalken G. A. Sparre omfattade konservativa åsikter, men finansministern Sandströmer deremot intog en synnerligen frisinnad ställning, och till samma sida räknades äfven ecklesiastikministern, förre professorn i Lund Paul Genberg, hvilken förvärfvat sig sitt lätt vunna politiska rykte under öfverläggningarna i reformsällskapet, hvars styrelse han tillhörde, samt det konsultativa statsrådet, för detta artillerilöjtnanten Johan August Gripenstedt, hvilken, befryndad med bröderne Anckarsvärd, först såsom frisinnad riddarhu8talare fäst allmänhetens uppmärksamhet på sig. Nära de tre sist närnde stodo de konsultativa statsråden, förre expeditionschefen Nils Fredrik Vallensteen och revisionssekreteraren Klas Efraim Giinther. Utrikes statsministern Stjerneld — nu utrikesminister för andra gången — chefen för landtförsvarsdepartementet, generaladjutanten Karl Ludvig von Hohenhausen och chefen för sjöförsvarsdepartementet, öfversten i flottans konstruktionskår Johan Fredrik Ehrenstam visade åter en stark dragning

76. Olof Immanuel F&hraeus (född 1796).mot höger. Den nya ministeren måste på konungens befallning genast utarbete ett förslag till riksdagsordning, och redan den 1 maj 1848 kunde detta öfverlemnas till ständerna. Det kungliga förslaget var mera frisinadt än representationskomiteens, med hvilket det för öfrigt hade en stor likhet; det var liksom detta bygd på grundsatsen, att all sjelfskrifvenhet skulle upphöra och att riksdagsmännen skulle utses genom samfälda val; det upp-stälde vidare tvenne kamrar, valcensus och en mängd olika klasser för valrätt och valbarhet; men det skilde sig från det sist nämnda förslaget bland annat deri, att det bestämde, att första kammarens ledamöter skulle alla utses genom valnämder i länen. I den skrifvelse, hvarmed förslaget ledsagades, förklarades öppet, att konungen funnit sig af sin pligt uppmanad att låta utarbete det samma för att fortskynda representationsfrågans afgörande

och »derigenom söka förekomma söndring inom landet och tillvägabringa den endrägt, som ensamt kan mot yttre fiender och inre oro gifva staten styrka till lugn utveckling och förkofran».

Förslaget tillfredsstälde h varken de radikale eller de konservative. De först nämde, som hade sina organ i borgar- och bondestånden, i den liberala pressen, med Aftonbladet i spetsen, och i reformföreningar både i hufvudstaden och landsorten, ansågo det kungliga förslaget allt för begränsadt genom de valklasser det bestämde och för öfrigt allt för svårfattligt, och de sist nämde, som fasthöllo vid klassvalsgrundsatsen, ville ingalunda utbyta hvad man hade mot en riksdagsordning, bygd på grundsatsen af samfälda val. Emellertid blef förslaget vid

omröstning i konstitutionsutskottet med två rösters öfvervigt förklaradt hvilande till grundlagsenlig behandling vid nästa riksdag.

Under riksdagens fortgång och efter den samma — ständerna åtskildes den 24 oktober 1848 — drogs den allmänna uppmärksamheten i icke ringa grad från de inre reformstriderna till de utländska förhållandena. En stor del af verldsdelen befann sig i en fullständig förvirring. Flerstädes rasade kriget, och dess åskor närmade sig äfven Sverige. Nationalitetsgrundsatsen, århundradets stora politiska grundsats, som nu som bäst eldade italienerne till kamp mot främlingsväldet och förtrycket, som kallat det tyska folkets ombud till ett riksparlament i Frankfurt att strida om grunderna för

77. Johan Fredrik Fåhraeus (1796 — 1865). det gemensamma fäderneslandets enhet, som väpnade tsjeker och maderar mot deras förtryckare och som var på god väg att i grund sönderspränga hela det habsburg-lothringska släktväldet, hade äfven i de nordiska gränslanden Holstein och Slesvig funnit en väl beredd mark för hvälfningar och omstörtningar.

Det slesvig-holsteinska rörelsepartiet, hvilket hade till mål att skilja icke blott det tyska Holstein, utan äfven det trots alla gamla förbindelser med Holstein ursprungligen danska Slesvig från Danmark och att i stället skapa ett sjelfständigt Slesvig-Holstein under den augustenborgska linien af den olden-burgska ätten, bragte hertigdömena till resning, och den af berlinerdemokratien för tillfället helt och hållet beherskade konung Friedrich Wilhelm IV af Preussen äfvensom det i Frankfurt församlade så kallade vorparlamentet an-togo sig dess sak. Dermed var kriget i gång. Den slesvig-holsteinska upprorshären trängde, förstärkt med preussiska och andra tyska förbundstrupper, efter den häftiga striden vid Slesvig (23 april 1848) de underlägsna danskarne till Dybböl och Als. Men man åtnöjde sig ej härmed. Under befäl af general Wrangel inryckte de preussiska och slesvig-holsteinska trupperna i Jylland; dock måste Wrangel strax derpå med anledning af en hotande rysk not till hofvet i Berlin och en liknande till samma hof från konung Oskar i Sverige hufvudstupa draga sig ur Jylland.

Underrättelsen om slaget vid Slesvig väckte en allmän rörelse i Sverige och Norge. Skandinavismen hade efter de danska studenternes besök i Upsala 1843 tilltagit i styrka, och det andra stora studenttåget till Köpenhamn 1845, hvori äfven Kristianias studenter deltog och hvarvid den värtalige dansken Orla Lehmann förmådde den lätt hänfödda universitetsungdomen till löftet att med lif och blod försvara Slesvig åt nordan, hade fått en öfvervägande politisk karakter. Men från högskolorna utbreddes känslan af de nordiska folkens stamfrändskap i allt vidsträcktare kretsar, och då nu budskapen ingingo om danskarnes ojemna strid mot den tyska öfvermakten, stämde hastigt hela den offentliga meningen i Sverige och Norge för Danmarks sak. Flere hundra svenska och norska ynglingar strömmade efter hand till den danska dannebrogen, och redan i den ärofulla striden vid Dybböl den 5 juni 1848 gäfvos flere af dem sitt lif för den nordiska enhetstanken.

Konung Oskar insåg genast, att Danmarks sak var hela nordens. Också dröjde han ej, sedan han dock först blifvit förvissad om det ryska kabinettets hållning, att på den danske konungen Frederik VII:s begäran om bistånd bispringa Danmark. I en kabinettet i Berlin meddelad not förklarade han, att han, utan att vilja inblanda sig i fråga om Slesvig, skulle, derest de tyska trupperna inträngde äfven i andra danska provinser, skicka en armekår till Fyen eller någon af de andra danska öarna för att i förening

med de danska trupperna, dock endast försvarsvis, motsätta sig det tyska

anfallet. Sedan derefter den svenska riksdagen och det norska stortinget, det sist nämnda dertill ledt icke minst af föredömet från Sverige, beviljat

erforderliga penningmedel, sammandrogs i början af sommarn 1848 en be-

8v eviges historia. VI. 10tydande svensk-norsk armekår i Skåne under general Lefréns befäl, hvaraf omkring 5000 man under general Karl Gustaf Lövenhjelm öfverfördes till Fyen för att vara till hands, derest tyskarne infölle i Jylland. Men Jylland blef ej angripet, och de svenska trupperna på Fyen kommo sålunda ej att delta i den egentliga striden. Emellertid lyckades konung Oskar, som begifvit sig till Skåne, efter långvariga och invecklade underhandlingar, i Malmö den 26 augusti 1848 bemedla en sju månaders vapenhvila emellan

Danmark och Preussen-Tyskland, hvarpå de svenska trupperna tillbaka-drogos från Fyen.

På våren 1849 började fiendtligheterna å nyö. De ledde till en rad motgångar för danskarne, och stor var förstämningen i Danmark, då slutligen

det glänsande utfallet från det belägrade Fredericia (6 juli) beredde slesvig-holsteinarne ett fullständigt nederlag. På denna seger följde ett nytt stillestånd (10 juli), hvarunder Sydslesvig skulle hållas besatt af preussiska och Nordslesvig af neutrala svensk-norska trupper. Stilleståndet följdes ett år senare af freden i Berlin (2 juli 1850). Övad Danmark egentligen vann genom denna med Tyskland ingångna fred, var en försäkran derom, att Preussen ej skulle hindra det från att kufva upproret i Slesvig; också kunde danskarne nu efter general Kroghs stora seger vid Isted (25 juli) återställa sitt välde i Slesvig, hvarpå sedermera i början af 1851 en österrikisk styrka inträngde i Holstein och ändade upprorspartiets regemente i detta land. Men dermed voro förhållandena emellan hertigdömena och Danmark ingalunda ordnade. Slutligen måste konung Frederik för att tillfredsställa de tyska stormakterna i början af år 1852 förklara, att han skulle gifva alla sina stater en helstatsförfattning och att Slesvig icke skulle införlifvas med konungadömet, men på samma gång förklarade han äfven, att förbindelsen mellan Slesvig och Holstein skulle upphävas.

Från Slesvig bade de svensk-norska trupperna återkallats efter freden i Berlin, men på diplomatisk väg fortfor konung Oskar att gifva Danmark sitt stöd, hvadan han äfven biträdde stormakternas förklaring i London (2 augusti 1850) om upprätthållandet af den danska statens helhet och tvenne år senare lön den protokollet af den 8 maj 1852, der prins Kristian af

78. Frederik VII, konung af Danmark (1808—1863). Gliicksburg erkändes som den barnlöse Frederik VII:s efterträdare både i konungariket och i hertigdömena.

Reaktion. — Novembertraktaten och Oskar I:s sista tid.

Allmän europeisk reaktion. — Konung Oskars förändrade styrelsegrundsatser. — Hans sjukdom.

— Riksdagen 1853—1854. — Brännvinslagstiftningen, jernvägsarna och tullagstiftningen. — Det orientalska kriget. — No vem berör tåten. — Ministärförändring. — Landets blomstrande inre utveckling.

— Riksdagen 1856—1858. — Kronprinsen Karl regent. — Konung Oskars sista sjukdom och död, den 8 juli 1859.

De revolutionära lidelserna på Europas fastland hade uttömt sina krafter, men dermed var äfven reaktionens tid inne. I Frankrike bekämpade prins Louis Napoléon, vorden republikens president, icke utan framgång ultrademokraterne från 1848, på italiensarnas enhets- och frihetssträfvanden gjorde slaget vid Novara till slut, i Ungarn, som nyss genljutit af jubelropen öfver Görgeis och Klapkas segrar, qvädades madsjarnes frihetsglöd i blod, och i Tyskland sprängdes kvarlevorna af det bullersamma riksparlamentet med vapenmakt. Det nyss sönderfallna, men nu fastare än någonsin tillförne hopfogade Österrike stod, sedan Preussen med förödmjukelserna från Olmütz fått böta för sina enhetsplaner, fullrustadt att bekämpa alla tyska frihets- och nationalitetssträfvanden. Men vida mäktigare än Österrike var det af 1848 års revolutioner oberörda Ryssland. Oinskränkt förfogande öfver sin jättstats alla hjälpkällor, framträdde tsar Nikolaus, sedan han med ord och handling befrämjat Österrikes segrar, öppet som den gamla ordningens och den oinskränkta furstemaktens främste målsman i Europa. Och denne väldige sjelfherskare var det, som nu påtryckte det tidskifte, som följde på 1848 och 1849 års folkrörelser, dess frihetsfiendliga stämpel.

Sverige kunde ej förblifva helt och hållet oberördt af denna reaktion. Det visade sig redan vid den nya riksdag, som sammanträdde den 15 november 1850. Landtmarskalk var förre justitiestatsministern Gyllenhaal, talman i preteståndet var Vingård — det blef sista gången — talman i borgarståndet var Olof Vijk, och i bondeståndet fördes ordet af Nils Persson från Kronobergs län. Här skulle nu det sedan 1848 hvilande kungliga representationsförslaget afgöras. Dess öde var lätt att förutse. Bland de frisinna voro meningarna om dess ändamålsenlighet mycket delade, och de mer radikale, för hvilka det ej syntes frisinadt nog, hade i pressen och på reformmöten häftigt angripit det samma, ja, på ett allmänt reformmöte i Örebro sommarn 1850 hade de oklokt

nog till och med uppsatt ett motförslag. För öfrigt uppbars det kungliga förslaget ej ens af regeringen sjelf. Visserligen förordades det samma på riddarhuset med värme och kraft af Sand-strömer, Giinther och Gripenstedt, men å andra sidan ansågs det visst, att konungen sjelf ej skulle sörja öfver dess fall. Också uttalades det öppet af de konservative, att dess tillkomst »måste betraktas endast som medel attför tillfället besvärja den storm, hvilken, uppväxande med de europeiska upproren, hotande sträckt sina verkningar öfver till Sverige». Och sålunda kunde förslaget, hvilket, såsom J. G. Schvan uttryckte sig i borgarståndet, blott varit »en gärd af fruktan», »en koncession åt marstilldragelserna 1848», endast tillvinna sig bifall i sist nämnda stånd; i de tre öfriga stånden blef det med betydande röstöfvervigt förkastadt Emellertid fram-ställdes af enskilda personer flere förslag till en ny riksdagsordning, och ett af dessa, framlagdt af sedermera talmannen i första kammaren, grefve Gustaf Lagerbjelke, för öfrigt ett lappverk af gammal och ny ständs-ordning, blef genom omröstning i förstärkt konstitutionsutskott hvilande till nästa riksdag.

Att något kungligt representationsförslag ej vidare skulle framläggas i Oskar I:s regeringstid, förklarade konungen sjelf i sitt sluttal till ständerna vid riksdagens upplösning den 4 september 1851, der han yttrade, att fäderneslandet af dem hädanefter väntade den vidare utvecklingen af den för dess framtid så maktpåliggande frågan. Med konung Oskar I:s liberalism var det nu förbi. »Sviken i sina förhoppningar på framstegspartiets understöd, dolde han icke, att han fann en återgång i regeringsgrundsatserna vara af omständigheterna påtvingad. Med sina frisinna åsigter hade han stött ifrån sig de konservativa grundsatsernas anhängare, som allt tillförne varit regeringsmaktens pålitligaste vänner, men utan understöd af något parti kunde ingen regering bestå.» I öfverensstämmelse med dessa ombytta regeringsgrundsatser stodo ock åtskilliga förändringar inom statsrådet Den märkligaste af dessa torde hafva varit den duglige finansministern Sandströmers afgang i början af 1851, framkallad af meningsskiljaktigheter angående det viktiga förslaget att förvandla alla skattepersedlar till penningränta, ett förslag, som i Sandströmer, den förra skatteförenklingskomiteens ordförande, hade sin ifrigaste förfäktare. Vid riksdagens slut afgick äfven Gunther, och följande är förflyttades Genberg till biskop i Kalmar. Äfven sjöförvarsdepartementet fick vid denna tidpunkt en ny chef. Efter Ehrenstams 1849 inträffade död hade för detta premierlöjtnanten vid flottan, grefve Baltsar von Plåten blifvit sjöminister, men redan i början af året 1852 fann sig Plåten, då han såg sin uppfattning om sjöförsvarets byggande på kust- och skär-gårdsförsvaret hvarken delas af regering eller riksdag, föranlåten att afgå, då till hans efterträdare nämndes konteramiralen Karl Hans Ulner. Genom K. O. Palmstjernas utnämning till finansminister, det i Sveriges riksdags-historia välbekanta hofrättsrådet, grefve Karl Göran Detlof Mörners utnämning till konsultativt statsråd och domprosten i Lund Henrik Reuter-dahls utnämning till ecklesiastikminister voro de konservativa regeringsgrundsatserna förherrsande i konungens statsråd. Konungen sjelf, hvilken i allmänhet satte föga förtroende till den rådgifvarinrättning, grundlagen satt vid hans sida, omfattade mer och mer »alleuastyrandets» grundsatser, fastän han ej kunde undgå att taga intryck af män, så sjelfständiga och dugliga som en Palmstjerna och en Gripenstedt. Synnerligen betecknande för hans ståndpunkt vid denna tid var hans sträfvan att få tryckfrihetsförordningens egenskap af grundlag upphäfd, hvarom älven proposition, kontrasignerad af Sparre, afiäts till 1853 års riksdag, en proposition, som naturligen föll, dock torst vid följande riksdag, såsom en konservativ minnestecknare ytrar, »till följd af alla tidningarnas samstämmiga olåt».

o

Året 1852 var för konung Oskar ett bekymmersamt år. Längre lidande af en svag helsa, angreps han våren detta år af en lefversjukdom, som nödgade honom att uppsöka en utländsk brunnsort och öfverlemna styrelsen öfver de båda rikena åt en af de svenska och norska statsråden sammansatt interimregering. Med någorlunda återställd helsa återvände han till sina riken och ankom till Kristiania i september 1852, men här träffades han af det hårdaste slag, i det hans andre son, den för sitt blida väsen allmänt älskade, estetiskt bildade prins Gustaf, hertig af Upland, efter en kort sjukdom den 24 september här plötsligt borttrycktes af nervfeber. Sorgen öfver denna förlust bröt å nyo konungens helsa; återkommen till Stockholm, insjuknade han i tyfus, och först i april 1853 kunde han efter en sjukdom, som fört honom till grafvens brädd, återtaga riksstyrelsen. De forna krafterna återvann han aldrig.

Hösten 1853 samman trädde rikets ständer åter till en lagtima riksdag, som öppnades den 21 november. Ordet hos riksständerna fördes af landshöfdingen, grefve Henning Ha-milton, den nye erkebiskopen Hans Olof Holmström, borgmästaren P.

J. Lagergren och den konservative riksdagsfullmäktigen Nils Strind- 79‘ Upl,Ba

lund. Det sedan föregående riksdag

hvilande lagerbjelkeska representationsförslaget förkastades i tre stånd; för öfrigt trädde under denna riksdag de politiska frågorna mer och mer i bakgrunden, till stor båtnad för de många viktiga lag- och ekonomiska frågor, hvilka nu förelågo till behandling.

En af de viktigaste bland dessa var bränvinslagstiftningen. Verkningarna af den i all synnerhet från Gustaf III:s tid tilltagande dryckenskapslasten, hvilken i väsentlig grad befordrades af husbehofsbränningen och spritdryckernas prisbillighet, voro allt för synbara, för att de ej skulle ådraga sig statsmakternas uppmärksamhet. Från början af 1830-talet hade talrika nykterhetsföreningar och nykterhetssällskap uppstått i landet med syfte att kraftigt motverka det onda. Dock var motståndet ej ringa, helst som mångenjordbrukare lefde i den öfvertygelsen, att husbehofsbränningen vore till icke ringa fördel för boskapsskötseln och åkerbruket Häraf läto nykterhetsvän-nerne sig emellertid ej afskräckas, och med öfvertygelsens kraft uppvisade ädelsinnade fosterlandsvänner, såsom den snillrike, varmhjertade kyrkoherden, sedermera domprosten Per Yieselgren, den ansedde läkaren Magnus Huss, den aktade gamle sjömannen, öfverste Otto Julius Hagelstam, i tal eller skrift det förderfliga inflytande, bränvinets missbruk utöfvade på det svenska folkets både sedliga och fysiska krafter och ekonomiska välstånd. Så var tiden omsider mogen för en genomgripande förändring af hela bränvinslagstiftningen. Trots bondeståndets ihärdiga motstånd genomdrefs nu på grund af en kunglig proposition i ämnet, att husbehofsbränningen skulle af-skaffas och brän vinsbränn ingen förvandlas till en fabriksnärning med hög till-

verkningsskatt. Genom detta beslut har icke blott brän vinssuperiet i väsentlig grad inskränkts, utan äfven en inkomstkälla vunnits, som blifvit af största vikt för landets följande materiella utveckling.

Den under så lång tid på dagordningen stående frågan om grundskatternas förenkling, det vill säga omsättningen af de i ordinarie räntan ingående många naturaprestationerna till ett färre antal, äfvonsom frågan om sättet för dessas utgörande vunno nu sin lösning. Införandet af det likformiga postportot, antagandet af ett nytt myntsystem och tillämpningen af decimalsystemet på mått och vikt, hvarom allt författningar utfärdades i det följande, äro äfven minnesvärda nydaningar från denna riksdag.

Epokgörande har 1853—1854 års riksdag varit med afseende på tullagstiftningen. Allt ifrån 1823, då ständerna uttalade sig mot de dittills gällande prohibitiva grundsatserna — dock utan att se sin uppfattning delad af regeringen — hade åsigtorna hos regering och ständer ideligen vexlat till förmån än för skyddssystemet och än för ett friare tullsystem. Nu hade man emellertid mer och mer allmänt börjat komma till insigt om, huru hämmande det dittills tillämpade förbuds- och skyddssystemet varit för rikets handel, sjöfart och industriella utveckling i allmänhet, och detta förmådde äfven regeringen, ehuru då varande finansministern Palmstjerna visst icke ansåg Sverige böra frånga skyddstullsystemet, att föreslå betydande lindringar i tullsatserna och upphäfvandet af en mängd förbud. Ständerna gingo än

80. Nils Strindlund (1792 — 1872).längre, dertill föranledda icke minst af det inflytande, den i dessa ämnen synnerligen hemmastadde Schvan utöfvade. Ehuru de ännu på långt när ej vågade taga steget fullt ut, föreslogo de dock nu upphäfvandet af de flesta in- och utförsel förbuden äfvonsom tullvärdenas jemkning i närmare öfverensstämmelse med varornas verkliga värden, och i och med den i enlighet med dessa grundsatser nu uppgjorda tulltaxan, hvilken skulle gälla från 1855 års ingång, kan Sverige sägas hafva öfvergått till det friare handels-och tullsystem, som i en följande finansminister, Gripenstedt, fick en så snillrik och ihärdig befrämjare.

Af icke mindre betydelse har denna riksdag varit för samfärdseln. Redan 1852 hade regeringen på Palmstjernas föredragning beslutit anläggningen af elektro-magnetiska telegraflinier, hvilka efter hand utsträcktes till alla

delar af landet. Nu kom ordningen till jernvägarna. Först sent hade man kommit till öfver-tygelsen om möjligheten af jernvä-gars anläggande i ett land med så gles befolkning och så ringa kapitalstyrka som Sverige. Äran att hafva omstämt den allmänna meningen till förmån för de nya samfärds-medlens införande tillhör i första rummet majoren, sedermera öfver-8ten, grefve Adolf Eugen von Rosen, på hvars anhållan äfven 1848 års riksdag beviljade ett bolag, som bildades för anläggandet af en jern-väg mellan Örebro och Hults lastage-plats vid Venern, en räntegaranti.

Sedan man frångått planen att öfver-lemna jernvägarnas besörjande åt engelska entreprenörer eller bolag, blef det nu med anledning af en kunglig proposition fastställt såsom grundsats, att alla stambanor hädanefter skulle anläggas och utföras genom statens omedelbara försorg, och i samband härmed anslogos fem millioner riksdaler banko till påbörjandet af tvenne stambanor, af hvilka den ena skulle sammanbinda Göteborg och Stockholm och den andra från Malmö sträcka sig till stranden af Vettern. Härmed hade den svenska staten omsider inträdt på jernbanesystemet, men på samma gång äfven på det fonderade statslånesystemet, ty utan lån utom eller inom riket mot fonderade räntebärande statsobligationer kunde de för jernvägs-byggnaderna erforderliga medlen ej anskaffas.

En utmärkt ledare af jernvägsarbetena fann man i den kraftfulle organisatören, öfversten Nils Ericson, en broder till den till Amerika öfver-

81. Nils Ericson (1802 — 1870).flyttade John Ericsson, propellerns, kalorikmaskinens och monitorernas fräjdade uppfinnare.

Äfven inom lagstiftningens historia intager denna riksdag ett märkligt rum, i det den, sedan den nu med afseende på lagverket inträdt på de »par-tiela reformernas väg», till konungens stadfästelse öfverlemnade viktiga delar af en ny brottmålslag.

Ständerna åtskildes först den 5 december 1854.

Under riksdagens fortgång hade krigets åska åter närmat sig Sverige. Denna gång var det den stora orientaliska frågan, som satte Europa i brand, och Sveriges regering och folk kunde så mycket mindre undgå att med spänd uppmärksamhet följa krigslyckans vexlingar, som fäderneslandets egen politiska ställning icke så oväsentligen berodde på krigets utgång. Ryssland

var nämligen vid denna tidpunkt den farligaste af grannar. Tsarväldet stod på höjden af sin makt, och Europas utmattning efter 1848 års stora kris gaf kejsar Nikolaus de bästa förhoppningar om, att ingen europeisk stat skulle kunna motsätta sig honom, derest han nu satte Rysslands gamla eroblingsplaner i verket. Först hade han haft sina blickar fästa på Norges ishafskust, och i samband dermed hade han begagnat sig af de gamla tvisterna om den nomadiska lappbefolkningens betes- och fiskerätt på ömse sidor om gränsen till att framkalla en spänning mellan sig och den svensk-norska regeringen. Under de vidlyftiga underhandlingar, som fördes i Stockholm 1851 mellan Ryssland och Norge rörande fin-marksfrågan, framträdde de ryska ombuden med fordran, att, i vederlag för de norska lapparnes af ålder brukade renlafsbeten vintertiden på den rysk-finska sidan om gränsen \ rätt måtte beviljas Rysslands finska undersåtar till fiske vid den norska kusten af Varangerfjord, äfvensom att ett område vid samma fjord måtte anvisas dem till att uppföra hus på till eget bruk. Detta innebar i sjelfva verket, att en del af Norges område vid den fiskrika, isfria, med goda naturliga hamnar försedda Varangerljord skulle öfverlemnas åt Ryssland att bebyggas, och på en sådan fordran kunde de norska fullmäktige naturligen så

1 Ett vederlag för dessa beten åtnjöto Rysslands finska lappar deri, att de sommartiden fingo draga till det norska Ishafvets stränder, der ej myggen och värmen såsom på högfjällen vid denna årstid besvärade deras renar.

82. John Ericsson (född 1803).mycket mindre ingå, som den uppenbart syftade att föra Ryssland ytterligare ett steg framåt emot Vesterhafvet, förutom det, att den stred mot 1826 års gränsfördrag och ett dess tillägg, petersburgsprotokoliet af 1834. På denna normännens berättigade vägran strandade underhandlingarna, och nu lät Ryssland spärra sin gräns för de norska lapparne med deras renhjordar. Detta förmådde naturligen den norska

regeringen att äfven anbefalla en gränsspärning. Att lapparne, huru vana de än voro att liksom villebrådet jagas från fjäll till fjäll, skulle lida outsägligt af denna hänsynslösa statskonst, ligger i öppen dag.

Men med detta slut på gränstvisterna skulle tsaren näppeligen nöjt sig, derest ej de latinska och grekiska religionsbekännarnes tvister i Palestina, för hvilka han såsom den grekisk-katolska kyrkans skyddsherre i orienten ej kunde vara likgiltig, afledt hans uppmärksamhet från nordn. Balkanhalfön med dess Dardaneller och Bospor erbjöd den ryska statskonsten vida större lockelse än den fattiga norska Finmarken med dess torskfiske och renlafsmar-ker, och sålunda slapp den svensk-norska regeringen undan med ett blott »gif akt», hvilket hon ock i det följande vederbörligen måste uppmärksamma.

Retad af den hållning, Turkiet under påverkan af Frankrike, hvilket såsom latinernes skyddsherre förde dessas talan, intog till stridigheterna i Palestina, framkom tsaren med sin förmättna fordran att erhålla skydds rätt öfver alla grekiska kristne i Turkiet (1853). Sultanens vägran att ingå härpå föranledde kriget, i hvilket de förbundna vestmakterna Frankrike och England (mars 1854) och sedermera äfven Sardinien stälde sig på Turkiets sida. Kriget utkämpades förnämligast på halfön Krim, kring den starkt befästa örlogshamnen Sebastopol, om hvars besittning man stred å ömse sidor med en hårdnackenhets utan like.

Lifligt var det deltagande, med hvilket man i Sverige följde vexlingarna i detta krig, och allt efter som underrättelserna ingingo om slagen vid Alma och Inkerman, om tsar Nikolaus' död, om Alexander D:s tronbestigning, om Malakofs stormning och södra Sebastopols slutliga fall, tyckte man sig andas allt mera fritt, och det var, som om man kände, att den friska vestan-vinden skingrat det reaktionära qvalm, hvori man lefvat allt sedan 1850. Men vida större än det deltagande, med hvilket man följde striderna på den tauriska halfön, var den uppmärksamhet, man fäste vid de förbundnes storartade sjöexpeditioner till Östersjön och Finska viken 1854 och 1855, af hvilka dock Bomarsunds eröfring och de rysk-finska hamnarnas och kusternas blockad voro de enda frukterna; ty vid anblicken af de många engelska och franska tredäckare låg den tanken nära till hands, att Sverige skulle kunna indragas i detta krig, och de, som då voro unga, kunde ej undgå att känna, att hjertat klappade hastigare, att blodet pulserade raskare vid utsigten, att de svenska fanorna möjligen ännu en gång skulle fladdra från kusterna på andra sidan Ålands hat

Redan innan vestmakterna åtiåtit sitt ultimatum till hofvet i Petersburg, hade konung Oskar skyndat att utfärda de förenade rikenas neutralitetsförklarings (december 1853). Sveriges riksdag och Norges storting beviljade beredvilligt de för neutralitetens »värdiga upprätthållande* fordrade betydliga summorna, hvadan äfven en truppstyrka kunde öfversändas till det i strategiskt hänseende så viktiga Gotland, en svensk-norsk eskader utrustas och fästningarnas besättningar förstärkas. "Men under krigets fortgång närmade sig konung Oskar vestmakterna mer och mer i syfte att bringa ett förbund till stånd för att derigenom bereda sig trygghet mot de ryska inkräktnings-försöken vid V arangerljord och på samma gång kunna visa världen, att familjfördraget i Åbo af år 1812 ej längre, såsom man både inom och utom Sverige ännu förestälde sig, utöfvade något inflytande på de förenade rikenas regering. Att han vid sina underhandlingar med kejsar Napoléon använde

oansvariga redskap och sålunda gick sina officiella organ förbi, torde i förening med minnet af Karl Johans ryssvänliga statskonst hos vestmakternas regeringar hafva minskat förtroendet till hans meddelanden; också kom den traktat han eftersträfvade först så sent till stånd som den 21 november 1855, då Sebastopol fallit och kejsar Napoléon redan var betänkt på fred. Till ordalydelsen är den så kallade novembertraktaten af helt och hållet defensiv art Konungen af Sverige och Norge förband sig att icke afstå till Ryssland eller låta detta land besätta någon del af de områden, som äro underlagda kronorna Sverige och Norge, och han förband sig vidare att icke heller afstå någon rätt till bete eller fiske på de förenade rikenas områden eller vid deras kuster. Skulle åter förslag i sådan syftning göras af Ryssland, så förbundo sig Frankrikes och Englands regenter att lemna konungen af Sverige och Norge tillräckliga stridskrafter till lands och vatten att motstå Rysslands anspråk eller angrepp. I verkligheten syftade dock traktaten och rundskrifvelsen derom till de europeiska hofven — båda skrifna af sedermera utrikesministern Mand erström — vida längre, och detta undgick ej heller Ryssland. Men då konung Oskar ingick detta mot Ryssland riktade fördrag med hänsyn till krigets fortsättande och utsträckning, synas

vestmakterna hufvudsakligen hafva ingått det samma för att vid de blifvande fredsunderhandlingarna ega ett ytterligare medel att förmå Ryssland till eftergifter. De vunno sitt syfte, och redan den 30 mars 1856 undertecknades freden i Paris.

1 v

A > '»2

83. Napoléon III, fransmännens kejsare (1808—1873). En förklaring af Ryssland, att det icke ämnade uppbygga det raserade B om ar sund, var det enda i fredsslutet, som berörde Sveriges intressen. Konung Oskar hade sålunda blifvit fullständigt vilseledd, och den svenska regeringen kom nu till följd af fördraget i en svår ställning till Ryssland, hvilken helt visst blifvit ännu svårare, derest tsar Nikolaus lefvat, och derest ej det ryska sändebudet i Stockholm Dasjkof gjort allt sitt till för att undanrödja de för handen varande stötestenarna mellan de båda hofven. Emellertid blef konung Oskars statskonst från denna tid allt mer skandinavisk; han förklarade Eider för nordens naturliga gräns mot söder och erbjöd konung Frederik VII ett försvarsförbund på denna grundval. Med Danmark ingicks äfven nu en öfverenskommelse om den för Sverige så onaturliga öresundstullens aflösning (mars 1857).

Den friska »vestan», som under krimkriget skingrat reaktionens dimma i Europa och närmast bragte nationalitets- och frihandelsgrundsatserna under Napoleon III:s hägn till heder i vår verldsdel, utföfade äfven ett visst inflytande på konung Oskars regering, hvilket tydligast visade sig i de nu inträffande ministerombytena. Generalmajoren, grefve Adolf Fredrik Nils Gyldenstolpes utnämning till chef för landtförsvars-departementet (1853) och teologie professorn i Upsala Lars Anton An-jous utnämning till ecklesiastikminister efter Reuterdahl, som 1855 utbytt taburetten mot biskopsstolen i Lund, åstadkommo näppeligen någon förändring i styrelsegrundsatserna.

Men utnämningen af Gripenstedt till finansminister, af Gunther till justitie-statsminister, af envoyeen i Kjöbenhavn, friherre Elias Lagerheim till utrikesminister, af revisionssekreteraren Ludvig Teodor Almqvist till inrikesminister och vice häradshöfdingen, friherre Kurt Gustaf af Ugglas till konsultativt statsråd, hvilka utnämningar alla egde rum 1856, inneburo, att det »allenasty rande», man sagt känneteckna den förra ministerens tid, nu vore på väg att lemna rum för en styrelse, mer öfverensstämmande med grundlagens anda.

I ekonomiskt hänseende beredde konung Oskars neutralitet under vest-makternas kamp med Ryssland de förenade rikena de största fördelar, enär deras handel och sjöfart genom samma neutralitet erhöilo en synnerligen vidgad verksamhet. De förbättrade samfärdsmedlen, penningväsendets ut-

84. Alexander II, tsar af Ryssland (1818 — 1881).veckling, lindringarna inom handels- och näringslagstiftningen, jordbrukets förkofran och en god årsväxt befordrade framstegen på näringslivets område ännu mer. Också var det lysande målningar, regeringen kunde lemna 1856 års ständer öfver Sveriges inre materiella utveckling. Spanmålsutförelsen hade från 300000 tunnor, i konung Oskars första regeringstid, 1855 stigit till 1700000 tunnor. Fabriksröreisens alster hade från 25 millioners värde 1845 år 1855 stigit till mer än dubbelt eller till 52 millioner. Handelsflottan hade från 73000 lästers dräktighet under midten af Karl Johans regering vid 1855 års utgång att uppvisa en sådan af 126000 läster. Utrikes handeln hade, sades det, på ett årtionde utvecklats sig lika raskt som fordom på ett århundrade. Också kunde Gripenstedt, då han under de minnesvärda öfverläggningarna på rid-darhuset sommarn 1857 försvarade det fonderade statsskuldssystem, på hvilket man måste grunda byggandet af stambanorna, bevisa, att Sverige redan vore mäktigt att för byggandet af sina jernvägar bära en skuld af 110 millioner, och det var ingalunda en blott »blomstermålning», då han förklarade, att »så väl landets kapitaltillväxt som dess näringslif i alla riktningar visat en utveckling i blomstring, som icke vore med någon föregående tid hos oss jemförlig och som ej heller proportionaliter af något annat land i Europa öfverträffats». »Hvilket hårdt ord, säger en minnestecknare, för dem, som i skråtvång, skyddstullar, export- och importförbud sett höjden af lycka för landet och nu profeterat dess ruin!»

Och hand i hand med det ökade ekonomiska välståndet gick den andliga odlingens utveckling. It konster och

vetenskaper skänktes all omvårdnad, fastän de stora snillenas tid tycktes vara förbi, elementarläroverken och tillämpningsskolorna befunno sig i en rask utveckling, och de nybildade folkskolorna utbredd bildning och upplysning i de vidsträcktaste kretsar. För att realbildningen skulle utvecklas vid elementarläroverken i jembredd med den fortfarande, af regering och ständer på bästa sätt omhuldade humanistiska, sökte man sörja genom 1856 års i öfverensstämmelse med riksdagens önskingar affattade skolstadga, hvilken emellertid på grund af en följande riksdags uttalanden väsentligen förändrades genom skolstadgan af 1859.

85. Johan August Gripenstedt (1813 — 1874). Den långvariga riksdagen 1856—1858, vid hvilken ordet hos riksstånden fördes af Henning Hamilton, den nyutnämde erkebiskopen Reuterdahl, borgmästaren i Jönköping Gustaf Ferdinand Asker och Nils Strindlund, öppnades den 23 oktober 1856. Rikets blomstrande inre tillstånd hade satt regeringen i tillfälle att kunna för ständerna framlägga en plan till ett fullständigt jernbanesystem, upptagande icke mindre än fem stambanor och en sammanbindningsbana. Anslagssummor till alla dessa banor blefvo visserligen ej beviljade, dock anslogo ständerna nära 20 millioner riksdaler riksmünt till fortsättning af arbetena på den vestra och den södra stambanan, hvilken summa skulle genom riksgäldskontorets försorg upplåas vare sig inom eller utom landet. Jernvägsfrågan och särskildt frågan om den vestra stambanans sträckning norr eller söder om Mälaren framkallade de häftigaste strider, och af dessa har riksdagen fått sitt egentliga skaplyne. Men äfven på andra

jfl R e .i'-i.11 , u t~* K O 5 U,| T "1 9 SJ jp il-i J J Ni.; □ i h \$ 'J □ i u :-ii □ □

86. »Rikssalen» & Drottningholm med porträtt af Oskar I:s samtida regenter.

områden har denna riksdag varit af synnerlig betydelse. De steg, man ej velat fullt uttaga inom tullagstiftningen vid 1853—1854 års riksdag, uttogos nu. Ur den nya tulltaxan uteslötos alla ut- och införsel förbud, de allra flesta lefnadsförmödenheterna befriades från tull, och tulltarifferna för utförseln mellan Sverige och främmande länder återbragtes i allmänhet till sin ursprungliga finansiella betydelse. Äran af de förändrade bestämmelserna med afseende på tullagstiftningen och beskattningen af handeln, hvarigenom man hoppades öppna en väg för ytterligare utvidgade handelsförhållanden och en ökad industriel verksamhet, tillkommer i främsta rummet finansministern Gripenstedt, men ett stort inflytande på riksdagens beslut utöfvade äfven borgarstånd srepresentanter ne, de ifriga fribandelsvännerna Schvan och Per Murén, äfvensom en före riksdagen arbetande tullkomité, hvars sekreterare var sedermera generaltulldirektören Nils Axel Gustafsson Bennicb. Flere viktiga lagförändringar, såsom qvinnas rätt att vid 25 års ålder blifva myndig, husagans afskaffande och religionsfrihetens utsträckning genom upphäfvandet af 1726 års konventikelplakat i dess gamla form utgöra äfven minnesvärda beslut från denna riksdag.

Under ständernas sammanvaro inträffade plötsligen 1857 års svåra penningkris, hvilken, hemsökande flere delar af Europa, äfven nådde Sverige. De vidtomfattande industriella företag, hvari svenska affärsmän låtit inleda sig af de föregående årens ovanligt rika penningtillgång, i förening med den under sista tiden i hög grad tilltagande öfverspekulationen vållade nu en allmän penningförlägenhet, som hotade med stora olyckor. Genom upptagandet af ett utländskt statslån sökte regering och ständer bereda affärsmännen erforderlig tillökning i forlagskapital; dock torde utan Gripenstedts beslutsamma ingripande till den hårdt ansatta skånska bankens understöd och den kreditförening, som bildats i hufvudstaden af Schartau och andra stockholmska penningmän, en mängd af landets handelsfirmor och penninganstalter ej kunnat räddas undan en ögonblicklig ruin.

Riksdagen upplöstes först den 10 mars 1858. Konung Oskar förde då ej längre sjelf regeringen. Sedan lång tid tillbaka hade man tyckt sig hos honom förmärka en ofta påkommande plötslig tankspriddhet; under loppet af 1857 började själsverksamheten mer och mer aftaga; »endast med mattade sinnen liksom ur ett växande fjerran kunde han följa sina planers utveckling», och slutligen blef kropps- och själsförslappningen sådan, att han måste anförtro riksstyrelsen åt annan hand. Den 25 september 1857 öfverlemnades styrelsen öfver de förenade rikena med full konungslig makt åt kronprinsen Karl. Från denna tid var konung Oskars lefnad blott ett långsamt aftynande. Den 8 juli 1859 kom förlossningens stund.

Hans ädla gemål drottning Josefina, som med aldrig tröttnande omsorger stått honom bi till det sista, öfverlefde

honom i sjutton år. Hon afled den 7 juni 1876, efter att då hafva sett gemål, trenne söner och en sonson bortgå före sig till bernadotteska ättens nya grafkor i Riddarholmskyrkan. Hennes sällsynta dygder, hennes upphöjda personlighet och icke minst hennes undergifvenhet vid de stora sorger, som drabbade henne, hade i rikaste mått beredt henne brödrafolkens vördnad och kärlek.

Äfven drottning Desideria öfverlefde konung Oskar. Hon dog den 17 december 1860, nära åttio år gammal.

/KARL XV.

1859—1872.

Reformer inom lagstiftningen.

Karakteristik. — Karl XV:s rådgifvare. — Riksdagen 1859—1860. — Förhållandet till Norge. — Kommunallagarna. — Riksdagen 1862—1868. — Det knngliga representationsförslaget.

edan i nära tvenne år hade Karl XY med full konungslig makt och myndighet fört regeringen i de förenade rikena, innan han genom konung Oskars död kallades att bestiga deras troner. Om andan i hans politiska tänkesätt var man kanske i förstone ej fullt viss, hvadan man ej heller trodde sig kunna förutse, i hvilken riktning hans regering skulle gå. Han var vid sitt regeringstillträde ännu ung och eldig, och den yrande lefnadslusten och den sydländska litligheten i hans väsen kunde väl gifva anledning till farhågor, att han mången gång skulle fästa sig mer vid utansidan af tingen än vid deras kärna, eller att han skulle låta sig bestämmas mer af stundens ingifvelse än af mogen eftertanke. Men dessa farhågor skingrades snart »Land skall med lag byggas» blef det vackra, ur Uplandslagen hemtade valspråk han antog, och den sant konstitutionela tanke, som låg uttalad deri, lemnade han sällan ur sigte. Han hade lyckan att finna de bästa rådgifvare, och åt dessa öfverlemnade han — dermed brytande med plägseden i hans faders tid — styrelsens enskildheter, förbehållande för sig sjelf att följa de allmänna angelägenheterna i det hela. Dessa rådgifvare skänkte han äfven sitt kraftiga stöd, på samma gång han sjelf stälde sig öfver partierna, och på deras framställningar uppoffrade han ej sällan, om ock understundom kanske först efter en inre kamp, sina egna böjelser och tycken, då han fann fosterlandets väl och sin egen konungsliga pligt det bjuda. Och detta sant konstitutionela sinne visade han icke mindre genom den beredvillighet, med hvilken han tillmötesgick sina folks önsknings. »Då konung och folk, så yttrade han i sitt första trontal, gå hand i hand, kunna de med den högstes bistånd lugnt motse kommande tider»; också bragte han det derhän, att det kunnat med sanning sägas, atthans och hans folks hjertan slog i samklang med hvarandra. Det gamla talet om »allenastyrande» var sålunda ändad t, men sjelf vann Karl XV sina folks odelade kärlek. Också hafva få konungar varit så folkkära som han. Den manligt sköna gestalten, den osökta flärdfria hållningen, det hugstora, för allt ädelt i lifvet och konsten öppna sinnet, det vänsälla, äkta svenska hjertelaget — allt detta förklarar den sympatiska makt, han egde öfver hvar och en, hög eller låg, med hvilken han kom i personlig beröring. Och för de goda sidorna bortsåg man gerna från felen och svagheterna, hvilka han eljest sjelf, sorglös som han var, näppeligen gjorde sig möda att dölja

Hans mångsidiga begåfning var odlad genom en omsorgsfull uppfostran, och det konstnärliga sinne, han ärft efter konung Oskar, rörde sig i den

smak, hvarmed han omdanade sitt sommarslott Ulriksdal till ett slags konstmuseum, och ännu mer i de målningar, han med rask pensel framstälde på duken. Motiven till dessa målningar äro hemtade ur nordens natur, och nordisk är vanligen äfven andan i de poetiska skapelser, i hvilka han, synnerligen i yngre åren, gaf uttryck åt sin känslöstämning. Sedan den 19 juni 1850 var han förmäld med prinsessan Lovisa af Nederländerna, en ättling af det gamla fräjdade oraniska furstehuset.

Redan under regentskapet hade ministeren blifvit till största delen omdanad. Så hade Ulner, Gunther, Lagerheim, Gyldenstolpe, Mörner och Ugglas afgått under åren 1857 och 1858, och i deras ställe hade nämnts till chef för sjöförsvarsdepartementet kommandörkaptenen Karl Magnus Ehnemark, till justitie-statsminister presidenten i göta hofrätt, friherre Louis de Ge er, till utrikes statsminister envoyeen i Paris, friherre Kristofer Rutger Ludvig Manderström, till chef för landtförsvarsdepartementet generalmajoren Johan Magnus Björnstjerna och till

konsultativa statsråd grefve Henning Hamilton och häradshöfding Henrik Gerhard Lagerstråle. Efter Anjous afgång i början af år 1859 öfverlemnades ecklesiastikportföljen åt Hamilton, i hvars ställe professorn i matematik i Upsala, Karl Johan Malmsten utnämndes till konsultativt statsråd. Nya förändringar inträffade i det följande, i det Hamilton och Almqvist afgingo 1860, Vallensteen 1861 och Björnstjerna och Ehnemark 1862, i hvilkas ställe justitierådet Karl

87. Konung Karl XV (1826 — 1872). Johan Thyselius kallades till ecklesiastikminister, Lagerstråle till civilminister, generalmajor Karl Magnus Thulstrup till konsultativt statsråd, generalmajor Alexander Fabian Reutersköld till krigsminister och grefve B. von Plåten för andra gången till sjöminister. Till konsultativt statsråd efter Lagerstråle nämndes expeditionschefen Henrik Vilhelm Bredberg, och till ecklesiastikminister efter Thyselius, som lemnade konseljen 1863, kallades professorn i Upsala, häfdatecknaren Fredrik Ferdinand Carlson. Vid sist nämnda tidpunkt fannos sålunda af Oskar I:s rådgifvare inga kvar i statsrådet mer än Gripenstedt och Plåten, af hvilka den sist nämde dock ej innehaft sitt statsrådsembete under konung Oskars senare regeringstid. De många statsrådsombytena förändrade ej den prägel, konseljen en gång fått. Genomträngda af det konstitutionela statsskickets anda, med liflig känsla af rådgifvarkallets ansvar och starka genom medvetandet om sin inbördes enighet, ledde de öfver-lägsna män, som vid Karl XV :s tronbestigning stodo vid hans sida, bestämdt och säkert hans regering in i de konstitutionela hjulspåren, och det mäktiga inflytande, en de Geer och en Gripenstedt utöfvade, verkade, att hon ej heller sedermera gick derur. En mer likartad minister än den degeer-gripenstedtska hade Sverige dittills aldrig skådat; också uppbars den af konungs och folks odelade förtroende, och den blef derigenom satt i stånd att verka så på vårt lands politiska, sociala och ekonomiska utveckling, att man kunnat gifva den namnet »den bästa af ministerer».

Den 24 oktober 1859 mötte Karl XV Sveriges ständer första gången såsom konung. Landtmarskalksstafven fördes åter af excellensen Sparre, talmän i preste- och borgarstånden voro samma män som 1856, och i bondeståndet fördes ordet af talmannen från 1850 års riksdag, Nils Persson.

Den brännande frågan vid denna riksdag var den norska. Konung Oskar hade städse sökt häfda Norges likställighet med Sverige, och i samband dermed hade han bemödat sig om att undanrödja allt, som kunde ingifva norrmännen misstro mot föreningen; men trots detta lyckades han ej i sina sträfvanden att gifva föreningen mer verkligt innehåll. Ett förslag till en ny riksakt, som utarbetats af den i Karl Johans tid tillsatta unionskomiteen, hade han funnit allt för genomgripande, för att han skulle kunnat framlägga

Sveriges historia. VI. 11

88. Karl XV:s sigill.

Med konungens valspråk: Land skall med lag byggas. det för riksförsamlingarna, men han hade i stället hoppats på en närmare sammanslutning mellan de båda folken på krigsväsendets, handels och rättsväsendets områden. Dock blefvo de förslag, som under 1850-talet fram-ställdes till ordnande af handels- och rättsförhållandena mellan de båda rikena, tillbakavisade af stortinget, och med den gamla frågan om hvarterda rikets bidrag till det gemensamma försvaret kunde man ej heller komma till rätta.

Norrmännens obenägenhet att tillmötesgå bemödandena från Sveriges sida att ordna de unionela frågorna kunde ej undgå att väcka missnöje i Sverige, och detta fick ett uttryck i gamle K. H. Anckarsvärds motion om en revision af föreningsfördraget »till de båda folkens mera ömsesidiga belåtenhet». Men ännu större blef missnöjet i Sverige, då stortinget några veckor senare med 100 röster mot 2 antog det sedan ett föregående storting hvilande förslaget att upphäfva riksståthållarembetet och i samband dermed äfven det stadgande i Norges grundlov, som berättigade konungen att till detta embete äfven

nämna en svensk. Om ståthållar-skapet stadgade visserligen riksakten omedelbart ingenting, och norrmännen kunde på grund deraf äfven

betrakta frågan som en rent norsk

grundlagsfråga, öfver hvilken blott

de hade att besluta, men på den svenska sidan ansåg man, att det fattade beslutet berörde Sveriges rätt i dess förhållande till Norge och att det på grund deraf äfven vore af unionel betydelse och följaktligen icke kunde utan samtycke från Sveriges on ^ . f . sida stadfästas. Af denna uppfattning

89. Drottning Lovisa . ^ . . f . n°

(1828—1871). gjorde sig \ . k. Dalman till en tolk,

i det han på riddarhuset (december 1859) framlade en motion om, att ständerna måtte hos konungen anhålla, att han, innan han meddelade sitt svar i anledning af stortingets beslut om ståthållarskapets upphäfvande, ville, efter en utredning af det statsrättsliga förhållandet i frågan, underställa den samma ständernas pröfning. Synnerligen häftiga blefvo de öfverläggningar, hvartill denna motion föranledde, och stor blef upphetsningen i sinnena, och det på båda sidor om Kölen. Den svenska riksdagen stannade omsider i beslutet att anhålla hos konungen, att han ville föranstalta om en revision af unionsförhållandena och framlägga förslag till ett nytt förenings fördrag, äfvensom att han först i samband dermed ville till pröfning upptaga frågan om ståthållarskapet. Då menings-skiljaktigheterna äfven sträckte sig till de båda rikenas statsråd, beroddetvisternas slitande på konungen personligen. Den klokhet och oväld, konung Karl nu lade i dagen, förtjenar allt erkännande.

Genom hans vägran i norskt statsråd att stadfästa stortingets beslut om ståthållarskapet och hans kort derpå i svenskt statsråd lemnade förklaring, att revision8frågan borde tills vidare undanskjutas, vans för ögonblicket tid, och dermed kunde en svårare brytning förekommas, i det upphetsningen

å ömse sidor hann lägga

sig.

Dock var nödvän-

digheten att skingra den oklarhet, som rådde med afseende på de unionela frågorna, uppenbar.

Mindre hetsiga, men vida mer välsignelse-bringande blefvo öfverläggningarna i riksständen om de många frågor rörande lagstiftningen och den allmänna hushållningen, som förelågo. Så fattade ständerna på grund af kungliga propositioner eller vederbörande komitebetänkanden beslut om religionsfrihetens utvidgande i närmare öfverensstämmelse med grundlagens anda, om rättighet för svenska judar att förvärfva och besitta fast egendom i riket, om

90. Vasaorden.

ForUndrad form; jfr del. V, s. 231.

91. Ulriksdals slott i Upland, nära Stockholm.

partiella förändringar af brottmålslagarna, om inrättandet af en allmän hypoteksbank, om ett inhemskt fondsystem, med mera, och följden häraf blef en mängd kungliga förordningar, alla vitnande om regeringens upplysta nitälskan för landets framåtskridande. För fortsättning af statens jernvägsbyg-nader beviljades icke mindre än 25 millioner riksdaler riksmünt.

På intet område har dock denna riksdag åstadkommit viktigare nydaningar än på den kommunala lagstiftningens. Den kommunala sjelfsty-relsen är urgammal i vårt land; dock hade den, i samma mån statslifvet

92. Ulriksdal, stora trappuppgången.

vann en högre utveckling och centralisationen inom förvaltningen hann genomföras, under århundradenas lopp mer och mer försvagats, så att fara varit, att den helt och hållet skulle gå förlorad. Emellertid var nu tiden inne för statsmakterna att gjuta nytt lif i de gamla formerna eller rättare att så omdana dessa former, att de kunde framkalla och lemna utrymme för en sjelfverksamhet, kraftig nog att gagna kommunernas och derigenom äfven medelbart hela samhällets bästa. Allt ifrån 1823 års riksdag hade frågan om ordnandet af kommunalväsendet varit föremål för ständernas öfverlägg-ningar, och resultatet blef omsider en skrifvelse till Karl Johan, som ledde till

1843 års författning om sockenstämmor och kyrkoråd. Under de senare riksdagarna stod frågan om en kommunalstyrelse äfven för länen på dagordningen, och slutligen anhöll 1856—1858 års riksdag hos konungen, att ett förslag till representation för länen eller landsting måtte utarbetas och att i samband dermed författningarna om menighetsstyrelse på landet och i städerna måtte öfverses. Nu framlades äfven för ständerna af särskilda komi-

JJ ly l-Ttjir;

' t* ' / * t i L i Jr' * i j . l . ik • r fifflar rii k Ti ril(1 iå j Lxä eajvUji Sf'iIJ MT Ä. • IJfl Tjm

93. Ulriksdal, riddarsalen.

teer uppgjorda förslag i dessa ämnen, hvarpå, sedan dessa förslag blifvit af riksdagen granskade, k. maj:t i enlighet med ständernas önsknings utfärdade de vigtiga förordningarna om kommunalstyrelse på landet^ om kommunalstyrelse i stad, om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd, äfvensom om landsting — alla dagtecknade den 21 mars 1862. Genom dessa lagar bragtes det svenska folket åter till att vänja sig vid sjelfstyrelse och sjelfverksamhet, och med den nyvagnade kommunalandan var en ny häfstång vunnit för fosterlandets framåtskridande i välstånd. Men med de nya kommunala inrättningarna var äfven en bas funnen för en ny-daning af riksdagen, och käraf begagnade sig äfven regeringen, i det den bygde det förslag till en ny riksdagsordning, som hon utarbetade för att framläggas för nästa riksdag, på den kommunala rösträtten och landstingen, hvilka sist nämnda gjordes till valnämnder för riksdagens första kammare.

Den gamla frågan om representationsreformen hade åter framträtt i förgrunden efter att under de senare åren hafva skjutits åt sidan för andra vigtiga samhällsfrågor. Man hade äfven under de senaste riksdagarna afstått från förhoppningarna att kunna genomdrifva en fullständig förändring af representationen, och man hade i stället beträtt »de partiella reformernas» väg, eller, med andra ord, man hade genom förbättringar af vissa delar af

94. Ulriksdal, drottning Lovisas större salong.

den öfverklagade gamla riksdagsordningen sökt afbjelpa en och annan af de mest i ögonen fallande bristerna. Så hade man vid riksdagen 1856—1858 gjort den väsentliga förändringen i borgarståndets sammansättning, att valrätten och valbarheten i detta stånd utsträcktes från »borgare* till *öfriga idkare af yrken, som till borgerliga näringar räknas», äfvensom till städernas husegare, hvarigenom borgarståndet i sjelfva verket upphörde att vara ett privilegieradt riksstånd. Följderna af denna förändring dröjde ej att visa sig. Ledarne af den gamla borgarståndsmajoriteten, göteborgsrådmannen Albert Vilhelm Björck, Murén, Schvan, grosshandlanden Karl Fredrik Værn d. y., med flere, erhöilo i de nyvalda borgarstandsrepresentanterne adelsmannen L. J. Hierta, auditören August Blanche, med flere, en bety-dande förstärkning af nya krafter, och från en af dessa nya ledamöter — Blanche, säges det — utgick i riksdagens sista timme tanken på att genom en adress till regeringen från borgar- och bondestånden framkalla ett kungligt förslag till en ny riksdagsordning.

Planen bedrefs i förstone i största tysthet, framlades så för borgar- och bondestånden, och slutet blef, att de framställda adressförslagen godkändes och öfverlemnades till regeringen. I samband härmed bildades en reformkomité för att bearbeta tänkesättet i landet för frågan, och knapt var riksdagen avslutad — den 30 oktober 1860 — innan äfven en den allra lifligaste reformrörelse uppstod i hela landet med den påföljd, att komiteen i början af år 1862

95. Stockholms slott, pelarsalen.

kunde till justitiestatsministern öfverlemna till konungen ställda petitioner i frågan, undertecknade af bortåt 38000 svenska medborgare.

Nu fann äfven regeringen tiden inne för sig att taga ett initiativ till den stora frågans lösning. Vid den nya lagtima riksdag, som öppnades den 23 oktober 1862, vid hvilken landshöfdingen, grefve Gustaf Lagerbjelke, erke-biskop Reuterdahl, grosshandlanden J. G. Schvan och riksdagsfullmäktigen Nils Larsson i Tullus från Jemtlands län förde ordet hos riksstånden, framlade äfven regeringen ett förslag till ny riksdagsordning. Utförligt fram-stälde

justitiestatsministern de Geer, som utarbetat det samma, i statsrådsprotokollet den 5 januari 1863 skälen för dess framläggande. Grundvalen för den gamla representationen vore ej längre förenliga med de nu varande samhällsförhållandena; hela samhällsklasser voro uteslagna från representationen, »ehuru deras deltagande deri påkallades af dennas eget ändamål»; de två högre ståndens politiska vikt försvagades mer och mer af sjelfva tidsandan, under det att de två andra förstärktes genom att i sig upptaga nya element, hvilka åter voro oförenliga med grunden för de två högres representationsrätt »Den sannolika följden häraf blefve, att en öfvervägande del af representationens makt utan motsvarande ansvar småningom öfverginge till dessa sist nämnda och att dermed den i sitt inre upplösta ståndsförfattningen af sig sjelf sammanstörtade. Beskaffenheten af den nya representationsform, som i denna händelse kunde komma att träda i stället för den

96. Stockholms slott, förra taflegalleriet.

gamla, berodde af omständigheter, som låge utom den menliga beräkningen; och lätteligen skulle dervid en strid om representationsreformen kunna förvandla sig till en strid om statsförfattningen. En sådan fara borde i tid afvärjas, och enda sättet syntes vara att, innan den nu varande författningen sönderföller, bereda väg för en annan representationsform, som bättre motsvarade samhällets behof.»

Det nu framlagda förslaget upphäfde sjelfskrifvenheten och ståndsfördelningen och fastställde samfälda val, årliga riksdagar och tvåkammersystem. Ledamöterna i första kammaren skulle utses för en tid af nio år af landstingen och, i de stora städerna, af stadsfullmäktige. Valbara voro de, som uppnått 35 år och antingen egde fastighet till 80000 riksdalers taxeringsvärde eller ock skattade för 4000 riksdalers inkomst Andra kammarens ledamöter skulle deremot väljas för blott tre år; de skulle utses för landsbygden, en för hvarje domsaga, så vida ej hennes folkmängd öfverstege 40000 invånare, i hvilket fall hon skulle delas i två valkretsar, och för städerna en för hvarje 10000-tal invånare. Väljande och valbar till andra kammaren vore man blott i den kommun, der man vore bosatt, och valrätt tillkomme en hvar i kommunens allmänna angelägenheter röstberättigad man, hvilken antingen eger fast egendom till ett taxeringsvärde af minst 1000 riksdaler eller för minst fem år arrenderar jordbruksfastighet till minst 6000 riks-

97. Stockholms slott, »Hvita hafvet».

dalers taxeringsvärde eller ock skattar för minst 800 riksdalers inkomst. Ledamöterna i andra kammaren erhålla arvoden, hvilka deremot ej tillkomma dem i den första. Statsråd kunna, äfven om de ej äro riksdagsmän, i hvilken kammare som helst deltaga i öfverläggningarna. För riksdags beslut fordras båda kamrarnas bifall, så framt ej frågan är om statsregleringen och bevillningen, banken eller riksgäldskontoret, i hvilka fall besluten afgöras medelst gemensamma omröstningar mellan kamrarna samfäldt. Lagtima riksdag sammanträder hvarje år den 15 januari och kan ej, så framt ej konungen upplöser den för att påbjuda nya val, utan egen begäran åtskiljas förr än efterfyra månader. Urtima riksdag kan konungen sammankalla och åtskilja, när han så finner lämpligt.

Regeringsformen lemnades orörd i den nya riksdagsordningen utom i de delar, som sammanhänge med representationsreformen. Dock gjordes en och annan ändring. Kommunalförfattningarna, på hvilka den nya riksdagsordningen i vissa delar stödde sig, undandrogos från den ekonomiska lagstiftningens område och erhöilo civillags natur, hvadan de sålunda ej skulle kunna ändras utan af konung och riksdag gemensamt. I kyrkolagsfrågor fastställdes en tredje lagstiftande makt jemte konungen och riksdagen, nämligen kyrkomötet. Behofvet af en särskild representation för den sven-

98. Stockholms slott, lilla matsalen.

ska kyrkan hade länge varit känt, och på denna riksdag hade äfven framlagts en kunglig proposition om ett allmänt kyrkomöte. Efter åtskilliga jemkningar blef denna äfven antagen, hvadan den kungliga förordningen om allmänt kyrkomöte utfärdades den 16 november 1863. Enligt denna förordning och de vid 1862—1863 års riksdag föreslagna förändringarna i regeringsformen hade kyrkomötet, som skulle bestå af till hälften präster och till hälften lekmän, icke blott initiativ i kyrkliga mål, utan äfven veto mot både konung och riksdag i kyrkolagsfrågor äfvensom i frågor om förändring af presterskapets privilegier. De nya kommunallagarna,

förordningen om kyrkomötet och den föreslagna riksdagsordningen stodo sålunda i nära in-bördes samband; berörande samhällets sjelfva grundformer, kommunen, kyrkan och staten, stödde och fullständigade de hvarandra.

Representationsförslaget mottogs med stor tillfredsställelse i landet. Borgar- och bondestånden uttalade sig för det samma; inom de högre stånden voro meningarna delade; emellertid blef förslaget förklaradt hvilande till nästa riksdag.

Flere vigtiga lagfrågor fingo under denna riksdag sin lösning. Regeringen hade framlagt proposition om en ny fullständig strafflag med mildrade straffbestämmelser och med utrymme lemnadt åt domaren att lämpa straffen efter förmildrande eller försvårande omständigheteter. Propositionen antogs, dock med flere förändringar, i öfverensstämmelse med hvilka den nya strafflagen äfven af konungen utfärdades den 16 februari 1864. En ny konkurslag och en ny sjölag äro äfven frukter af denna riksdag. Inom näringslagstiftningen uttalades nu den grundsatsen, att hvarje man eller qvinna, som uppnått myndig ålder, skulle ega att på landet så väl som i städerna ut-öfva hvilket yrke som helst, hvadan äfven regeringen den 18 juni 1864 kunde utfärda förordningen om en utvidgad näringsfrihet.

För fortsättande af statens stambanor an-

slogos nära 28 millioner riksdaler, hvarförutan lån lemnades till enskilda jernvägsbyggnader till ett belopp af omkring nio och en half millioner. Riksdagen afslutades den 8 december 1863.

99. Stockholms slott, böarum.

Utrikes politiken och den sista ständsriksdagen.

Den polska frågan. — Den danska frågan. — Det dansk t-tyska kriget. — Förslaget till ny föreningsakt. — Franska handelstraktaten. — Riksdagen 1865—1866 och den nya riksdagsordningens antagande.

Under riksdagens fortgång hade de yttre politiska frågorna mer och mer framträdtt i förgrunden. Napoleon III intog nu, sedan Ryssland genom krim-kriget blifvit tillbakaträngdt från sin framskjutna ställning, första platsen imakternas råd, och han begagnade sig deraf till att stärka Frankrikes maktställning och sin egen »prestige». Han gjorde början med att införa den dittills så mycket förkättrade nationalitetsgrundsatsen såsom en bestämmande faktor inom diplomaten, och sjelf ingrep han äfven allestädes, der nationeie rörelser förmärktes, synbarligen i syfte att leda dem i den riktning, som bäst öfverensstämde med hans egen och Frankrikes fördel. Så förband han sig med det uppåtsträfvande Sardinien till att utestänga Österrike från Italien, i tanke att derigenom bereda sig sjelf och Frankrike högsta inflytandet i detta den romaniska stammens moderland. Men grymt misräknade sig kejsar Napoléon denna gång; de nationeie strömningar, för hvilka slagen vid Magenta och Solferino öppnat dammarna, kunde ej hejdas genom freden i

Villafranca (juli 1859); så reste sig italienarne allmänt för att göra till en sanning den franske kejsarens stolta ord »ett fritt Italien till det Adriatiska hafvet»; och så blef största delen af halfön ett enadt konungarike, Napoléon och de europeiska stormakterna förutan. Men den lyckliga utgången af italienarnes frihetsrörelser gifvo polackarne mod att i sin ordning resa sig mot sina herrar, och sålunda blef Europa ännu en gång vitne till en förtviflad mellan detta arma folk och dess förtryckare (1863). Denna gång gick nationalitetsgrundsatsen ej segrande ur striden; kampen var för ojemn, friskarorna i de polska skogarna skingrades efter hand, och Napoléon III:s försök att genom ett diplomatiskt fälttåg till Polens förmån inverka på Ryssland ledde till intet, då Preussen förband sig med Ryssland och de engelska och österrikiska regeringarna saknade lust att för Polens skull kasta sig in i ett krig. Så fick Ryssland fria händer att gifva det för dess fötter liggande, blödande Polen nådestöten.

Frihetsrörelserna på Europas fastland återverkade så till vida på Sverige, som de gjorde den politiska lifaktigheten här vida större än tillförne. Under början af 1860-talet var denna i sanning synnerligen stor. Man inskränkte sig nu ingalunda till de inre frågorna, huru betydelsefulla dessa än voro, utan man följde äfven de allmänna europeiska angelägenheterna med en uppmärksamhet, som trodde man, att Sverige ännu vore mäktigt att bestämma verlds-delens öde. Den känslsamme, med en äkta skaldenatur begåfvade August

100. August Blancbe (1811 — 1868).Blanche är, har man sagt, inkarnationen af hela denna rörelsetid. Det var nu, den från England härstammande, i sig sjelf så vackra, men från militärisk synpunkt opraktiska tanken på en frivillig folkbevapning omplanterades på svensk mark, ansades och bar frukt i en mängd öfver hela landet utbredda skarpskytteföreningar, för hvilkas verksamhet regeringen sjelf fastställde vissa hufvudgrunder (1861). Men inskränkte sig skarpskytteföreningarna till att öfva sig i vapnets bruk och derigenom bereda sig till fosterlandets försvar i farans stund, så gingo pressens män och en och annan af svenska folkets lagstiftare ännu längre. Ledda af sin varma medkänsla för de för sin frihet kämpande folken, yrkade de, att den svenska regeringen skulle öppet framträda för att med sin diplomati medverka till dessa folks frigörelse. Så väcktes i mars 1863 tvenne motioner, den ena på riddarhuset och den andra (af A. Y. Björck) i borgarståndet, att ständerna måtte hos k. maj:t anhålla om dess regerings diplomatiska samverkan med andra makter, som garanterat wien-traktaten, till konungariket Polens återupprättande. Regeringens ställning blef svår nog, helst som den nu åter uppdykande slesvig-holstein-ska frågan manade henne till att bevara det goda förhållandet till Ryssland, hvilket åter den svenska allmänheten genom polskvänliga demonstrationer af alla slag, krigiska tidningsartiklar, ja, till och med genom penningsändningar till det polska upprorets ledare, gjorde allt för att rubba. Tack vare regeringens klokhet, Manderströms taktfulla hållning och ständernas sunda omdöme blefvo emellertid de båda motionerna förkastade.

Men vida närmare än Polen och Italien stod oss Danmark, hvilket nu befann sig i den farligaste politiska kris. Det hade under de år, som förgått sedan 1852, ej lyckats den danska regeringen att på ett tillfredsställande sätt ordna förhållandena mellan hertigdömena Slesvig och Holstein och konungariket. Tyskarne blandade sig ideligen i Danmarks inre angelägenheter, och sjelfva voro danskarne splittrade i partier. Omsider bestämde sig Frederik VII:s regering för att öfvergifva den så kallade helstatspolitiken, det vill säga att uppoffra förbindelsen med Holstein och Lauenburg och i stället närmare förbinda det ursprungligen danska Slesvig med Danmark. Genom det så kallade marepatentet (30 mars 1863) frånskilde hon de rent tyska länderna från

101. Kristofer Rutger Ludvig Manderström

(1806 — 1873).den öfriga monarkien, med hvilken åter Slesvig fortfarande blef förenadt enligt förut gällande författning. Denna afsondringspolitik var i full öfverensstämmelse med de svenska och norska skandinavernes önsknings, och den understöddes äfven af den svenska diplomatien och i främsta rummet af Karl XV sjelf, hvilken, ledd af sina skandinaviska känslor och sin vänskap för Frederik VII, fullföljde sin faders skandinaviska politik. Sommarn 1863 sammanträffade de båda nordiska konungarne på lustslottet Skodsborg på Själland och på Bäckaskog i Skåne, och på deras personliga initiativ bedrefvos derpå mellan de svensk-norska och danska kabinetten, med den svenske ministern i Köpenhamn, Henning Hamilton, såsom mellanhand, underhandlingar om ett försvarsförbund på eidergränsens grundval. Men under det dessa pågingo, utarbetade den danska regeringen ett förslag till en gemensam grundlag för Danmark och Slesvig, uppenbarligen dermed åsyftande Slesvigs införlifvande med Danmark, hvilket deremot stred mot konung Frederiks försäkran till de tyska stormakterna 1852.

Den nya grundlagen, novemberförfattningen, antogs af den danska representationen; men två dagar senare afled plötsligen Frederik VII (15 november 1863), innan han hunnit gifva den samma sin stadfästelse. Den folkliga konungens död var ett hårdt slag för Danmark. Slesvig-holsteinarne, som stödde sig på en del tyska stater, kunde nu, londonprotokollet till trots, framdraga den gamla tvisten om tronföljden i hertigdömena, men ännu betänkligare blef det, då den nye danske konungen Kristian IX, gifvande efter för ministerens påtryckning och köpenhavarnes stormande fordringar, undertecknade novemberförfattningen, ty nu fingo de tyska stormakterna en på visst sätt befogad anledning att gripa in. Förklarande för den tyska förbundsdagen, att de på grund af förhandlingarna med Danmark 1852 togo i sin hand att göra Slesvigs och Tysklands rätt gällande mot Danmark (14 januari 1864), läto de preussiska och österrikiska regeringarna sina trupper öfvergå Eider.

Den svensk-norska regeringen kom i den brydsammaste ställning. Visserligen hvilade det tilltänkta försvarsförbundet i icke ringa grad på det personliga vänskapsförhållandet emellan Karl XV och Frederik VII,

och någon rättslig forpligtelse att söka skydda Danmark för följderna af novemberför-författningei8 utfärdande hade Sverige ej, men å andra sidan var den ställning,

102. Biickaskog i Skåne. det intagit vid underhandlingarna, allt för framskjuten, för att ett återtag skulle låta sig verkställas utan svårighet, helst som den i allmänhet skandinaviskt sinnade svenska pressen, med det af August Sohlman redigerade Aftonbladet i spetsen, gjorde allt sitt till för att omöjliggöra ett sådant Men för ett krig med två stormakter var Sverige för svagt, och på någon samverkan från öfriga makter, som undertecknat londonprotokollet, var ej att vänta. Återtagets måste således ske, och det var företrädesvis Gripenstedts öfvertygande skäl och fasta hållning, som förmådde Karl XV att uttaga de pinsamma stegen. Sin regerings ståndpunkt augaf han sedan vid riksdagens afslutande den 8 december 1863. »Det må icke af oss begäras, att vi i rättvisans vågskål skola lägga jemväl vårt svärd utan att beräkna, huru vida ändamålet kan vinnas med de medel, som stå oss till buds.» Men hvad han sjelf personligen kände, det har han utsagt i dessa verser:

t

»O, Svea, slumra dina barn i sjelfviskhetens falska garn, som tidens klokskap spinner?

Det smärtans rop från bröder går, månn' det ditt öra icke hinner, raänn' det ditt hjerta mer ej når?»

Några hundra svenska och norska frivillige skyndade sig nu liksom 1848 och 1849 att ställa sig under de danska fanorna. Der de fingo strida, såsom vid Dybböl och på Als, gjorde de heder åt nordens; men deras hjälp blef ock den enda, brödrarikena bragte det stambeslägtade Danmark i dess fruktansvärda kamp mot öfvermakten. Den svenska tidningspressens häftiga angrepp mot regeringen för hennes försigtiga statskonst beredde lika så litet som fön-sterinslagningarna hos Manderström, Gripenstedt, med flere, i mars 1864 Danmark något gagn.

Och äfven öfriga makter, som borgat för Danmarks helhet, höllo sig overksamma. Napoléon, hvilken för öfrigt kände sina händer bundna af den olycksaliga mejikanska expeditionen, afvisade i harmen öfver, att England förut afböjt hans förslag om en allmän europeisk kongress, nu i sin ordning Englands förslag om en inblandning till Danmarks förmån. Utan samverkan med kejsar Napoléon ville den palmerston-russellska whigregeringen i England ej gå framåt i denna sak, och Ryssland var med anledning af den polska frågan för tillfället Preussens och Österrikes vän. Emellertid kunde Karl XV ej uthärda tanken på att hafva lemnat Danmark utan stöd i dess strid för

103. Kristian IX, konung af Danmark

(född 1818).104. Stockholm, 8 ed t från mälarsidan. Från 1860-talet.en sak, som var hela nordens. Han erbjöd Kristian IX på enskild väg ett förbund, afseende att för framtiden närmare förena de tre nordiska rikena till ett statsförbund med samfäld utrikes politik och gemensamt försvar, ja, till och med gemensam tronföljd. Förbundet skulle emellertid icke omfatta de delar af den danska monarkien, som ingingo eller kunde komma att ingå i tyska förbundet; i stället skulle Sverige-Norge med all makt söka förhindra, att den danska delen af Slesvig rycktes från Danmark. Men förslaget föll, då Danmarks ledande statsman, Monrad, var oklok nog att vilja fasthålla vid helstatstanken, och följden blef den, att danskarne ensamma fingo fortsätta sin ojemna strid. Den slutades för Danmark genom freden i Wien (30 oktober 1864) med förlusten af Holstein, Lauenburg och största delen af Slesvig.

Skandinavismen hade erhållit ett fruktansvärdt slag, och det var ej lätt att häfva den förstämning, som inträdt i sinnena med anledning af Danmarks

105. Indnstrintställningens bygnad i Stockholm 1866.

olyckor. Karl XV gjorde dock allt sitt till för att bryta den samma, och han fick äfven 1866 den glädjen att sammanföra Sverige, Norge och Danmark till ett fredligt verk af stor betydelse — det var till den skandinaviska industri- och konstutställningen i Stockholm, som öppnades af drottning Lovisa i juni nyss nämnda år. Till Danmarks nya konungahus trädde Karl XV i ett innerligt personligt förhållande, i det han några år senare den 28 juli 1869 förmälde sin enda dotter Lovisa med den danske kronprinsen Frederik1.

1 Karl XV:s ende son, Karl Oskar Vilhelm Fredrik, hertig af Södermanland, född den 14 december 1852, afled redan den 13 mars 1854.

Sveriges historia. VI. Konung Karls plan att i politiskt hänseende närmare förbinda de förenade rikena och Danmark hade emellertid ej lyckats, och lika liten framgång hade han i sina sträfvanden att på ett tillfredsställande sätt ordna de unionela förhållandena mellan Sverige och Norge. Sedan upphetsningen i sinnena med anledning af tilldragelserna 1859 och 1860 hunnit lägga sig, hade konung Karl omsider funnit tiden vara inne att företaga den föreslagna granskningen af foreningsfördraget, hvadan han äfven i februari 1865 tillsatte en komité af svenska och norska män för att utarbete ett nytt förslag till för-eningsakt på grundvalen af båda rikenas likställighet och hvarterdags fulla rätt till självbestämmande i alla ärenden, hvilka icke voro unionela. Komiteen fullgjorde sitt uppdrag, men dess foreningsförslag förkastades af 1871 års storting, på yrkanden af stortingspresidenten J. Sverdrup, förra statsrådet K. Motzfeldt med flere, med förkrossande röstöfvervigt, hvarpå det äfven förkastades af den svenska riksdagen samma år. Det ligger ett visst vemod i

de ord, hvarmed Karl XV vid den svenska riksdagens avslutande berörde detta ämne: »Hvad nu icke

lyckats skall måhända en gång framdeles, sedan folken under en lifligare beröring lärt att med större förtroende möta hvarandra, utan svårighet ernås.» Dock visade det sätt, hvarpå man 1864 i båda rikena firade föreningens femtioåriga jubileum, att föreningen slagit djupa rötter i de båda folkens Dationela medvetande, och den jernbana, som förenar de båda rikenas hufvudstäder och som öppnades redan i Karl XV:s lifstid, torde väl kunna anses verka lika kraftigt för föreningens syftemål som några nya unionela lagbestämmelser.

106. Lovisa, Karl XV:s dotter, gift med Frederik, Ståthållarfrågan löstes ej heller i Karl kronprins af Danmark (född issi). XV:s tid. Det var först sedan Oskar

II bestigit tronen, som kunglig stadfästelse gafs, och det i norskt statsråd, på det norska stortingets förnyade beslut om ståthållarembetet afskaffande (1873).

I de ekonomiska och lagfrågorna intog Karl XV:s regering allt jemt samma frisinade ståndpunkt. Särskildt visade sig detta i handels- och tullagstiftningen. Frihandelsidéerna hade mer och mer vuxit i styrka i Europa, i synnerhet sedan Napoleon III, under inflytande af engelsmannen Cobden och fransmannen Chevalier, 1860 ingått ett handelsfördrag med England och deri fullständigt brutit med skyddssystemet. Genom nya fördrag indrogos allt flere stater i hans frihandelssystem, och äfven Sverige slöt sig till det samma genom sin med Frankrike den 14 februari 1865 ingångnahandels- och sjöfartstraktat. Hårdt kalfatrades det ingångna fördraget på riksdagen 1865—1866, och det både från konstitutionel och finansiell synpunkt, men med glänsande skicklighet förstod Gripenstedt, hvars väg sades gå öfver »grusade näringar», försvara hvad som blifvit gjordt, och traktaten godkändes trots de väldiga krafter inom riksdagen och pressen, som nu, februari 1866, bekämpade både traktat och regering.

Då striderna om den franska handelstraktaten började i riksständen, var representationsfrågan redan afgjord. I oktober 1865 hade ständerna sam-manträdt till den riksdag, som skulle blifva deras sista. Lagerbjelke, Reuter-dahl, Sch van och Nils Larsson förde äfven nu ordet i stånden. »Det är ett högt anspråk, yttrade konungen vid riksdagens öppnande den 24 oktober, att en bestående representation skall, med full frihet i vilja och handling, sjelf på en annan öfverflytta det ärofulla uppdraget att föra ett folks talan Jag tänker därför högt om eder, då jag uttalar mitt hopp, att I skolen antaga detta förslag, i hvars framgång jag ser en ökad trygghet för samhällets lugna utveckling.» Det förtroende, regeringen satte till de gamla riksständens högsinhet att nu gifva efter för tidens och rättvisans kraf och frivilligt nedlägga sina dyrbara rättigheter såsom Sveriges lagstiftare, skulle ej heller svikas. Stor var emellertid oron i landet för representationsförslagets öde. Redan före riksdagens sammanträdande hade man genom reformmöten och adresser sökt verka för den stora frågan; nu, ju närmare man kom dagarna för afgörandet, växte rörelsen till en meningsstorm af den mest omfattande art. Broschyren och tidningsartiklar utslungades i oafbruten följd, från landsorten afsändes talrika deputationer för att hos justitiestatsministern uttala folkets önskningsar, och i hufvudstaden blef sinnesstämningen sådan, att regeringen fann sig föranlåten att inkalla trupper från landsorterna för att i händelse af behof kunna upprätthålla ordningen

och skydda riksdagsmännens handlings- och yttrandefrihet.

Den 4 december 1865 föredrogs det kungliga förslaget i riksstånden. Bön-deme antogo det samma som en man utan omröstning, och borgarståndet gaf sitt bifall med 60 röster mot 5. Bland presterne var flertalet mot förslaget; dock ville de ledande bland dem ej åtaga sig ansvaret för dess förkastande, hvadan äfven ståendet, trots gensagorna från den frisinade sidan, fattade beslutet att uppskjuta sitt afgörande, tills frågans utgång på riddarhuset blifvit känd.

Wr"

107. Frederik, kronprins af Danmark

(född 1843). Afgörandet berodde sålunda på ridderskapet och adeln. I fyra dagar (4—7 december 1865) pågingo öfverläggningarna på riddarhuset Med öfvertygande kraft försvarade de Geer, Gripenstedt och mångfaldiga andra representationsförändringen såsom betingad af tidens kraf och landets önsknings, och med lika mycken styrka sökte den motsatta sidan med Henning Hamilton och K. G. D. Mörner i spetsen uppvisa de svaga sidorna hos det kungliga förslaget och faran af dess antagande. Högstämde språk och ädlare tankar hafva väl aldrig försports inom dessa minnesrika väggar, som dock så ofta genljudit af de värtaligaste röster, än nu, då striden gälde ej blott adelns och samtliga ståndens vara eller icke vara, utan riktningen af fäderneslandets politiska utveckling för all framtid. Med 361 röster mot 294 nedlade ridderskapet och adeln frivilligt sin personliga sjelfskrifvenhet och representations-

108. Stortingsbyggnaden i Kristiania.

rätt vid den svenska riksdagen. Med jubel emottogs underrättelsen om denna utgång i hufvudstaden, som befunnit sig i den ängsligaste spänning, och från hufvudstaden spred sig jublet öfver allt Sveriges land.

Nu var ordningen oafvisligen kommen till preteståndet. Äfven här hade öfverläggningarna pågått i flere dagar med all den grundlighet och sakkännedom, som voro utmärkande för detta stånds offentliga förhandlingar. På utgången kunde man dock ej vara tvifvelaktig; då preteståndet gjort sitt beslut beroende af adelns, hade det i sjelfva verket ej annat val än att följa dess föredöme och antaga förslaget Det skedde den 8 december. Att ej omröstning begärdes, berodde, såsom en af reservanterne yttrade, ej på fruktan för nederlag, utan på fruktan för seger. Den 22 juni 1866 hemförlofvades ständerna — för alltid, och samma dag är den nya riksdagsordningen dagtecknad.

De nya riksdagarna, försvarsfrågan och grundskatterna.

Landtmannftpftriet. — Försvarsfrågan. — Grundskatterna. — Karl XV:s sjnckdom och död, den 18 sept 1872.

Med den nya riksdagsordningens antagande börjar ett nytt skede i Sveriges historia. Statsskicket hade visserligen ej undergått någon förändring, ty regeringsformen hade lemnats orörd, utom i de punkter, som stodo i samband med riksdagsordningen, men det var dock en naturlig följd af representationens omdaning, att statsmakternas ställning till hvarandra ej längre kunde vara den samma som förut Mot mäktiga klass- och partiintressen hade regeringen förr haft ett stöd i sjelfva fyrståndsfördelningen, hvilken, hur medeltidsartad hon för öfrigt än var, dock upprätthöll jem-vigten mellan de olika samhällsklasserna; men ett lika kraftigt sådant var ej att vänta hos den nya riksdagen med blott två kamrar, hvilka i anslagsfrågor till och med uppgingo i en enda. För att ej sålunda jem-vigten skulle rubbas, borde regeringens egen återhållande kraft vara större än tillförne, men detta blef ingalunda fallet; ty då riksdagen hade att årligen sammanträda med befogenhet att bestämma inkomst- och utgifts-staten för hvarje år i sänder, hade den derigenom satts i tillfälle att med budgeten såsom vapen tränga regeringsmakten vida närmare in på lifvet än tillförne. Bestämmelsen, att statsråden skulle ega att deltaga i kamrarnas förhandlingar, gaf äfven en icke ringa öfvervigt åt riksdagens sida, ty skulle statsrådets ledamöter kunna utöfva något större inflytande på kamrarnas beslut, erfordrades, att de egde dessas fulla förtroende; men härigenom nödgades också konungen vid valet af rådgifvare att mer än förr fästa afseende på det stöd, dessa personligen kunde påräkna hos folkombuden. Också har riksdagens inflytande från år 1867 varit i ständig tillväxt, Detta har äfven hos mången framkallat farhågor för ett så kalladt parlamentariskt styrelsesätt efter

utländskt mönster, hvilket dock strider mot andan af Sveriges grundlagar. Huru vida detta skall förebyggas eller ej, det beror på regeringens egen fasthet ochförmåga af initiativ, det beror vidare på den första kammarens motståndskraft mot den andra, men i främsta rummet beror det dock på folkombudens fosterlandskärlek, heder och sunda omdöme; ty på dem, liksom på det svenska folkets nationalanda och sedliga kraft i allmänhet, bygde dock lagstiftame ytterst sitt verk.

Den första riksdagen efter den nya riksdagsordningen öppnades den 19 januari 1867. Till första kammaren hade landstingen skickat orternas yppersta män; också bar kammaren, hvilken till talman fick landtmarskalken från den sista ståndsriksdagen, Lagerbjelke, i viss grad prägeln af en folkvald pårs-kammare. I andra kammaren, der biskopen i Karlstads stift Anton Niklas Sundberg förde talmansklubban, var, såsom man väntat, det gamla bondeståndet representeradt talrikare än någon annan samhällsklass. Också kom

110. Riddarhuset i Stockholm, stora salen.

det första verkligt lifskraftiga politiska parti, som bildades inom riksdagen, landtmannapartiet, att företrädesvis bestå af representanter för de mindre jordbrukarne, äfven om det från andra håll, icke minst från de adliga gods-egarnes klass, drog till sig icke så få rekryter. Stiftare af detta parti är godsegaren, grefve Arvid Rutger Posse, under den sista ståndsriksdagen en af representationsreformens motståndare, sedan Sveriges statsminister. I spetsen för partiet stälde sig utom grefve Posse godsegaren Emil Key och henmiansegarne Karl Ifvarsson och Liss Olof Larsson. Sparsamhet med anslag, förenklingar i förvaltningen och framför allt försvars- och skattefrågornas lösning på ett sätt, som tillfredsställer jordbrukarnes anspråk på en jemnare fördelning af skattebördorna, är partiets mål. Mot detta mål har detockså riksdag efter riksdag framgått med ständigt växande styrka och utan hänsyn till motpartiet — den löst sammanhållna, utan bestämdt program kämpande så kallade intelligensen; men med all sin sparsamhetsifver har dock landtmannapartiet visat sig hafva öppen blick för den andliga odhngens kraf på materiellt understöd, hvadan det ock med prisvärd frikostighet beviljat betydande anslag för främjandet af vetenskaper och allmän bildning.

Då det af mäktiga gemensamma syften och en fast partidisciplin sammanhållna landtmannapartiet utgjorde andra kammarens flertal, blir det förklarligt, att försöken att ordna försvarsväsendet på grundvalen af det på jorden hvilande

111. Riksdagshuset & Ridderholmen i Stockholm.

indelningsverket skulle stranda. Försvarsfrågan var nu, till följd af de kraftiga väckelser, som lågo i 1866 års händelser i Tyskland, dagens brännande fråga, och personligen nitälskade Karl XY för denna frågas tillfredsställande lösning, så mycket mer, som han deri såg enda tryggheten för Sveriges framtida bestånd. Men redan vid 1867 års riksdag började det köpsläende, som gör historien om försvarsfrågans behandling så sorglig, ty redan nu framställdes en »lindring» eller »aflösning» af de på rot- och rusthållarne hvilande besvären såsom en förutsättning för ett fullständigt ordnande af rikets försvarsväsen. Regeringen framlade äfven vid 1869 års riksdag ett förslag till en ombildning af försvarsväsendet, deri åtskilliga lin-dringar voro rust- och rothållame medgifna. Forslaget, som var utarbetadt af en komité under ledning af den nye krigsministern, generalmajor Gustaf Rudolf Abelin, var byggt på den af 1867 års riksdag uttalade grundsatsen, att hären skulle bestå af stam och beväring; det bibehöll den indelta armeen såsom stamtrupp, men den hufvudsakliga stridsstyrkan satte det i bevaringen, hvadan äfven värnpligten skulle utsträckas, förberedande militäröfningar i hemorterna införas och de allmänna beväringsofvingarna fastställas till 60 dagar i stället för de dittills stadgade 30. Men förslaget fann ej bifall. Att den allmänna värnpligten är en medborgerlig skyldighet, som står oberoende af indelningsverket, ville ej den andra kammarens flertal inse, hvadan det äfven, förskansande sig bakom knektekontrakten, förklarade såsom ett oeftergifligt vilkor för hvarje utsträckning af värnpligten, att större lindringar än de erbjudna medgäfvos.

£3T- * ' • S 5*8 VdÉ*»

112. Norrbro och Stockholms slott.

Och samma öde hade äfven statsrådet Abelins andra bärordningsförslag, hvilket var bygd på samma grunder som det första och hvilket framlades för 1871 års lagtima riksdag, medan den väldiga fransk-tyska striden pågick och medan krigslågan på fastlandet sålunda ännu ej kunde anses begränsad. Fruktlösa voro de varma, ofta högstämnda ord, hvarmed utom Abelin flere af den då varande regeringens ledamöter — justitiestatsministern Axel Gustaf Adlercreutz, civilministern Per Axel Bergström, ecklesiastikministern Gunnar Vennerberg — varnade mot att vid åtagandet af en utsträckt värnpligt fästa oantagliga villkor, hvarigenom den fosterländska frågan åter skulle undanskjutas. Visserligen blef förslaget till värnpligtslag i alla hufvudsakliga delar gilladt af båda kamrarna, men då den andra kammaren viddetta förslags antagande fäste som villkor, att indelningsverket skulle upphöra efter femton år, hvilket åter regeringen ej ville godkänna, föll den vigtiga frågan äfven nu.

Och ännu en gång skulle konung Karl få se sina redliga bemödanden att ordna försvaret stranda. Han kallade representationen till en urtima riksdag hösten 1871 och framlade ett nytt af Abelin utarbetadt härordnings-förslag. Dess bestämmelser angående den allmänna vämpligten voro de samma, som blifvit gillade af föregående riksdag, det bibehöll indelningsverket, men för öfrigt medgaf det väsentliga lindringar i fråga om rot- och rusthållsinrättningen. Men märkliga förändringar hade nu försiggått i tänkesättet äfven hos många af dem, som betraktade försvarsfrågan mera från militärisk än från ekonomisk synpunkt. Tvifvel hade uppstått om den indelta härens lämplighet såsom stam för värnpligtige, och till och med mili-tärerne sjelfva började mer och mer öppet uttala sig mot indelningsverket såsom grundval för en härordning. Och då landtmannapartiet, hvilket efter de nya valen 1869 hade en ännu större öfvervigt i andra kammaren än under föregående riksdagsperiod, fasthöll vid sina fordringar på indelningsverkets fullständiga afskaffande, förkastades äfven detta förslag.

Jemte fordringarna på jordens befriande från indelningsverket framträdde äfven mer och mer yrkandena på en befrielse från andra på jorden hvilande bördor, i synnerhet de så kallade grundskatterna. Äfven här visade sig den skarpaste motsats i uppfattningen hos landtmannapartiet och dess motståndare. Då den ena sidan hufvudsakligen framhöll grundskatternas egenskap af i äldre tider jordegare pålagda skatter, hvilka, liksom andra bidrag till fyllandet af statens behof, borde lika fördelas å alla samhällsklasser, så visades det från den andra sidan, att grundskatterna, äfven der de ej grundade sig på statens förutgående eganderätt till den jord, hvaraf de ut-gingo, dock under tidernas längd antagit naturen af räntor eller inteckningar, att de vid hvarje egendomsköp och arfskifte ständigt togos i beräkning såsom en minskning i egendomens kapitalvärde, och att deras aflyftande från jorden i sjelfva verket blefve en skänk åt de nu varande jordegare och följaktligen en orättvisa mot andra samhällsklasser, som derigenom komme att drabbas af så mycket högre skatter. Emellertid erhöles jordegare redan vid 1869 års riksdag en icke ringa lindring i sina skattebördor genom beslutet om grundräntornas och kronotondespannmålens omsättning till en fast penningskatt, ty härigenom blefvo icke blott de ännu kvarstående föråldrade naturaprestationerna afskaffade, utan den på jorden hvilande beskattningen blef äfven, till följd af de beräkningsgrunder, man valde för omsättningen, lättad med ett belopp, motsvarande omkring sex millioner kronors kapitalvärde. Men härmed nöjde man sig ej. Motioner väcktes ideligen vid riksdagarna om grundskatternas afskaffande. I förstnämnda inskränktes yrkandena till en aflösning på längre eller kortare tid, hvarigenom staten skulle beredas ersättning för hvad han förlorade. Men snart gingo anspråken vida längre. »Det gamla bondeståndet hade kommit igen, fullt så starkt som någonsin

113. Karl XV till häst.förr i käuslan af gemensamma intressen, men starkare än någonsin i känslan af makt och derfor också djerft såsom aldrig förut i sina anspråk och yrkanden.»

Landtmannapartiets tacksamhet mot den regering, som genomfört den vigtiga representationsreformen, afsvalnade snart, men deremot glömde de af reformens motståndare på det gamla riddarhuset, som fått säte och stämma på den nya riksdagen, ej lätt sitt nederlag 1865. Följden häraf blef den,

att de fleste af konungens gamla rådgifvare, som i flere vigtiga frågor ej

längre sågo sig understödda af riksdagen, efter hand utträdde ur statsrådet. Sjelf led Karl XV djupt af försvarsfrågans öde. Kommo så bittra personliga pröfningar och sorger. Hans helsa började med 1871 års ingång blifva vacklande. Den hjertegoda drottning Lovisa angreps midt under sina outtröttliga omsorger om sin gemåls

förbättring af en häftig lunginflammation, hvarafhon snart borttrycktes den 30 mars 1871. Sorgen häröfver medtog konungens krafter ännu mer, och under vintern 1871—1872 visade sig sjukdomstecken af allvarsammaste art. Sommarn 1872 försöktes en badkur i Aachen; den åstadkom ingen förbättring, och med till ytterlighet försvagade krafter anträdde han återfärden till Sverige. Den 16 september ankom han till Malmö, men sitt älskade Ulriksdal, der han önskade att få dö, skulle han ej återse. Han måste i Malmö intaga sängen, och med lugn manlighet motsåg han här den hastigt annalkande döden, hvilken äfven aftonen den 18 september ändade hans långvariga lidanden. Stor var sorgen i de båda rikena öfver den folkkäre konungens förtidiga bortgång.

Knappt hade ett halfb år hunnit förgå, innan ännu en medlem af konungahuset borttrycktes af döden. Karl XV:s yngste broder, den flärdfrie, vän-sälle Nikolaus August, hertig af Dalarne, afled den 4 mars 1873. Prins August var sedan den 16 april 1864 förmäld med prinsessan Teresia af Sachsen-Altenburg. Ur den furstliga syskonkedjan voro nu redan trenne länkar utbrutna, och blott tvenne återstodo — Sveriges och Norges nu varande konung, Oskar 11, och enda system, prinsessan Eugenia. OSKAR II.

1872—

Gyntamma ekonomiska utsigter. — Oskar II. — Kompromissen. — 1875 in kirordningsftnlag.

år berättelse har fortskridit till den tidpunkt, som enligt den ursprungliga planen för detta arbete är bestämd såsom dess gräns. I sjelfva verket ligger den tid, som förgått sedan 1866, oss ännu för nära för att kunna utförligare skildras. Det är nämligen med de vexlande. företeelserna i våra dagars historia som med de olika delarna i ett omfattande land-skapsstycke; det är blott på ett visst afstånd, som de smälta tillsammans till ett helt och blifva fullt öfverskådliga.

Synnerligen lofvande voro utsigterna för Sveriges närmaste framtid vid den tidpunkt, då Oskar II fattade spiran. De politiska åskmoln, hvilka allt sedan 1866 legat hotande öfver Europa, hade omsider urladdat sig i 1870—1871 års franskt-tyska krig; nu syntes ett allmänt, varaktigt fredslugn hafva inträdt, och följderna af denna tro på bättre tider var, att krediten och företagsamheten, hvilka länge legat nere, åter vaknade till nytt lif, att produktionen och konsumtionen växte och att verldsmarknaden röjde en lifaktighet såsom sällan tillförne. Sverige kunde ej annat än häraf skörda de största fördelar. De artiklar, som tyngde mest på vår handelsvåg, fingo en stor efterfrågan, prisen på trä och jern stego i otrolig grad, spanmålsutförseln tilltog, befrämjad af god årsväxt och rikliga skördar, för hvarje år, och handelsflottan beredde sig genom fraktfarten på främmande länder en god vinst. De goda åren från början och midten af 1850-talet syntes hafva återkommit. Den allmänna välmågan spred sig till allt vidsträcktare kretsar, den stigande aktiebolagsbildningen utvisade en dittills ej skådad tillgång på kapital, och ofantliga summor nedlades på jernvägar och andra storartade industriella företag, till hvilka man tycktes sätta ett obegränsadt förtroende.

Med en känsla af trygghet kunde Sveriges och Norges folk se upp till sin nye konung, som till sitt valspråk valde »brödrafolkens väl». Hans rika, genom den omsorgsfullaste uppfostran odlade naturgåfvor, hans grundliga, de mest skilda områden omfattande kunskaper, hans under utöfvande af maktpåliggande offentliga värf redan vunna erfarenhet utgjorde nämligen en säker borgen för, att högsta ledningen af de allmänna angelägenheterna be-

Konuog Oskar II (född 1829).

iann sig i de bästa händer. Såsom vetenskaplig författare, skald och talare hade han tidigt förvärfvat sig en plats bland vår andliga odlings främsta målsmän, och om den fosterländska konstens och industriens höjande hade han inlagt de största förtjenster. Förmäld sedan den 6 juni 1857 med prinsessan Sofia af Nassau, såg han sig vid sin tronbestigning, liksom före honom hans fader, omgifven af fyra unga söner, af hvilka den äldste,

Sveriges och Norges nu varande kronprins Oskar Gustaf Adolf, hertig af Vermland, i dessa dagar förmält sig med en ättling af Sveriges gamla konungahus, prinsessan Viktoria af Baden.

Då landet befann sig i så gyn-samma ekonomiska förhållanden, hade man kunnat vänta, att lösningen af dess lifsfråga, ordnandet af försvaret, skulle möta vida mindre svårigheter än tillförne, men detta skulle ingalunda blifva fallet. Riksdagen 1872 hade, i det han upphäft friköpnings- och legningsrätten och derigenom utsträckt

värnpligten till alla vapenföre, erkänt grundsatsen, att skyldigheten att försvara hem och fosterland är en för alla lika medborgerlig pligt. Härmed var emellertid en fast grundval för ordnandet af försvaret funnen, och på denna angaf äfven 1873 års riksdag att den blifvande härordningen skulle byggas. Men olyckligtvis förenade man försvarsfrågan med frågan om grundskatternas borttagande, med hvilken hon ej stod i något samband.

Utgående från antagandet, att den indelta hären icke vore tillräcklig för landets försvar eller ens lämplig såsom befälsstam för en här af vämpligtige, uttalade man sig för försvarets ordnande på den allmänna vämpligtens grundval, med en här.

115. Oskar II:a sigill.

Med konungens valspråk: Brödrafolkens Tål. 117. Slottet och Karl Johans gade i Kristiania.

nåder, vid de andra vapnen än längre, och samtliga värnpligtige skulle under öfningstiden handledas i särskildt inrättade depoter. Förslaget, som afsåg både

sammansatt af en ur de värnpligtiges led tagen befälsstam och beväring.

Men såsom vilkor för, att en sådan 1 ärordning skulle komma till stånd, faststälde man, att rustnings* och roteringsbesvärerna äfvensom grund* skatterna, efter en måttstock af 3 procents årlig afskrifning, skulle för* svinnas. Detta är den så kallade kompromissen.

Regeringen hade skäl att tro, att riksdagen verkligen ville uppbygga ett starkt försvar på den angifna grunden. Hon uppdrog åt sakkunnig man att afgifva betänkande och förslag rörande så väl rustnings- och roteringsbesvärernas som grundskatternas afskrifning och lät samtidigt uppgöra ett uteslutande på allmän vämpligt grundadt härordnings-förslag, i hvilket stamtruppergrund-satsen var fullständigt öfvergifven. Hären skulle bestå af vämpligtigt manskap och fasta befälskadrer med underbefälet uttaget bland utvaldt manskap (eliter); den yngsta åldersklassen skulle vid infanteriet öfvas i 10½ må-

116.

Drottning Sofia (född 1886). att skapa de bästa kadrer och att årligen utbilda det största möjliga antal medborgare till soldater, var kontrastsigne-radt af general Abelins efterträdare, generalmajoren Veidenhjelm och framlades för 1875 års riksdag, dock utan att vara åtföljdt af något förslag till öf-vergång från det gamla försvarssystemet till det nya. Det vann ej bifall.

Det särskilda utskott, som tillsattes för försvarsfrågans förberedande behandling, afstyrkte det samma, enär det ej ansågs vara afvägdt efter landets ekonomiska tillgångar, och de många här-ordningsförslag, utskottet och enskilda riksdagsmän inom och utom det samma framställde, vunno lika så litet som det kungliga båda kamrarnas godkännande.

Splittringen i åsikter hade äfven vid denna riksdag visat sig omöjlig att häfva — och någon enighet i denna landets ns. Gustaf, Sveriges och Norges kronprins lifsfråga har beklagligen ej heller kun- (född 1858).

nat vinnas i det följande. Men skildringen af försvarsfrågans och skattefrågornas behandling vid följande riksdagar ligger, liksom berättelsen om de

•M

119. Kungsträdgården i Stockholm.

hårda pröfningar, som drabbat vårt näringslif under årtiondets senare skede, utom planen för detta verk. Öfversigt af Sveriges inre utveckling under

den nyaste tiden.

1809—1875.

Styrelse och förvaltning.

Märkligare grundlagsändringar. — Representationsreformen. — Departementalstyrelsens Införande. — Ombildningar och nydaningar på förvaltningens område.

et statsskick, Sveriges lagstiftare uppförde efter 1809 års statshvälfning, har, såsom i det föregående framhållits, till sina hufvudgrunder blifvit bestående ända till denna stund. Dock hafva många ganska omfattande förändringar och tillägg i grundlagarna blifvit gjorda. Redan 1810 måste till följd af prinsens af Ponte Corvo val till svensk tronföljare en ny successionsordning antagas, och två år senare utfärdades den nya tryckfrihetsförordning, som blef en följd af indragningsmaktens införande. I regeringsformen och riksdagsordningen gjordes så många förändringar, att vid den sista ståndsriksdagen af den förras 114 paragrafer blott två tredjedelar och af den senares 82 paragrafer blott hälften voro bibehållna orubbade.

De flesta af dessa grundlagsförändringar gälde sålunda riksdagsordningen, hvilket är lätt förklarligt, enär det tunga, invecklade riksdags-maskineriet och den otidsenliga ståndsrepresentationen helt naturligt måste visa framstegsmännen till detta område såsom ett synnerligen lämpligt fält för omfattande nydaningar. Redan 1719 hade röster höjts till förmån för ofrälse embetsmäns och andra ståndspersoners representationsrätt, och det kan därför ej förvåna, att ståndsrepresentationen nitio år senare vid uppförandet af det nya statsskicket 1809 af många betraktades såsom blott provisorisk. I ett memorial rörande detta ämne förklarade riksdagens konstitutionsutskott 1810, »att riksens ständers fyrdelning aflägsnade den förening till gemensamt nyttiga ändamål, som borde vara afsigten med all god lagstiftning», äfvensom »att det (utskottet) ej kunnat undgå att erkänna, att uti stånds fördelningen låg större delen af anledningarna till det missförstånd, STYRELSE OCH FÖRVALTNING.

193

det uppehåll och den oordning uti ärendenas gång samt ändtligen till de ståndstvister, som så ofta söndrat nationen, skakat samhällsordningens grundvalar och kullstörtat forfattningen». Samma konstitutionsutskott uppställde äfven nya grunder för nationalrepresentationens ombildning, men den reaktion, som inträdde under Karl XIX:s följande regeringsår, gjorde, att frågan vid de närmast följande riksdagarna undansköts. Dock vann den åsigten mer och mer mark, att orepresenterade samhällsklasser skulle inrymmas i de gamla riksstånden och att sjelfskrifvenheten borde upphöra. Och så började man att »komplettera representationen». I öfverensstämmelse härmed erhöilo högskolorna och vetenskapsakademien representationsrätt i preteståndet, bergs-bruksidkarne i borgarståndet, egarne af frälsehemman, säterier och rå- och rörshemman i bondeståndet och slutligen städernas husegare i borgarståndet. Men under det man inrymde allt flere orepresenterade medborgarklasser inom de gamla stånden, blef don öfvertvågelsen allt allmännare, att denna väg ej ledde till målet och att de många öfverklagade bristerna ej kunde afhjelpas utan en fullständig ombildning af representationen och i samband dermed äfven en omdaning af hela kommunalväsendet. Men i tretio år måste förfäktarne af de allmänna valen kämpa med vänneme af klassvalsgrundsatsen, innan den så mycket efterlångtade reformen ändtligen i december 1865 blef en verklighet. Kommunallagarna äfvensom den nya förordningen om landsting hade då redan någon tid varit i tillämpning. I adelsmötet erhöil emellertid adeln ett skydd för sina få ännu kvarstående privilegier, liksom presterskapet bekommit ett sådant för sina i kyrkomötetl.

Den nya riksdagsordningen är den vigtigaste af alla grundlagsförändringar sedan 1809. Men hur betydelsefull hon är, någon rubbning af statsskickets grundvalar afsåg hon ej, och någon sådan har hon ej heller medfört, så vidt som konungs och folks ställning till hvarandra i grundlagen ännu är den samma som förr. Dock har det blifvit en följd af bestämmelserna om de årliga riksdagarna, om kamrarnas gemensamma omröstningar i anslagsfrågor och om statsrådets deltagande i kamrarnas förhandlingar, att riksdagens inflytande under den nya ordningen i hög grad vunnit i styrka.

En synnerligen vigtig förändring var äfven departementalstyrelsens införande, hvilken nydaning utöfvat ett stort inflytande icke blott på rege-ringsärendenas handläggning, utan äfven på förvaltningen i hennes helhet. Hvad 1809 års lagstiftare företrädesvis afsågo, då de vid konungens sida stälde en i grundlag stadgad, inför rikets ständer för sina rådslag ansvarig konselj, var att trygga riket mot ett envælde utan lagliga rådgifvare. Detta syftemål vans väl, men deremot lyckades man ej med den nya statsrådsor-ganisationen gifva regeringen den

enhet och kraft vid regeringsåren den as handläggning och ledningen af den inre förvaltningen, som borde tillkomma henne såsom den samfälda förvaltningens hufvud. Förvaltningens former, som lemnats orörda af lshh ars män, voro ännu i allt väsentligt de samma som under frihetstiden ueh t I jaktligen i hög grad invecklade och tunga. Att

J Don nya riddar i ordi staldes den 22 juni 1866.

Sveriges historia. VI. foga dem efter det nya statsskickets anda var så mycket svårare, som de flesta styrelsegrenarna icke inom statsrådet representerades af formän med i lag fastställd befogenhet att öfver dem hafva öfverinseende. Utrikes statsministern och hofkansleren handlade visserligen utrikes ärendena, men hvar-ken justitie statsministern, som var högsta domstolens ordförande och statsrådets främste man, eller något af de sex statsråden stod i spetsen för någon särskild styrelsegren. En mer ministeriel beståndsdel utgjordes af de föredragande, inför riksdagen ansvariga statssekreterarne, hvilka äfven hade säte och stämma i statsrådet, fastän blott då do sjelfva föredrogo, ty dessa kunde med allt skäl anses såsom chefer för de styrelsegrenar deras statsexpeditioner omfattade, men deras embetsmyndighet var genom en mängd kontroller så kringskuren, att den knapt lemnade utrymme för någon sjelfständigare verksamhet än den, de hade före 1809, och de kunde för öfrigt ej verka för någon likformighet i regeringens beslut, enär de icke öfvervoro hvarandras föredragning i statsrådet.

Det bristfälliga i statsrådets organisation insågs äfven snart, fastän det dröjde ända till 1840, innan en förändring i den samma kunde genomföras. Nu fick emellertid det dittills inom statsrådet förherskande konsultativa rådselementet träda tillbaka för det ministeriela. Visserligen försvunno hofkansleren och statssekreterame så väl som de båda generaladjutanterne och föredragandena i kommandomål, och justitiekansleren, hvilken efter 1809 haft det egentliga öfverinseendet öfver justitieväsendet, fick sin befogenhet begränsad till att vara en konungens högste ombudsman, men samtliga dessa embets-mäns åligganden fördelades nu mellan sju föredragande ständiga statsråds-ledamöter, hvilka ställes som chefer för de nya statsdepartement, hvari kansliet ombildades. De blott rådgifvando (konsultativa) statsråden i 1809 års konselj inskränktes deremot till tre. Departementscheferne fingo både en större myndighet öfver de underordnade och mer frihet i sin em-betsmannaverksamhet än de förra statssekreterame. Så tillkom det dem att i stället för den nu upplösta rikets allmänna ärendens beredning¹ genom nödiga upplysningars inhemtande från vederbörande embetsverk till föredragningen hos k. maj:t bereda ärendena, och så egde de att omedelbart, det vill säga utan att inhemta konungens beslut eller underskrift, till vederbörande expediera föreskrifter och erinringar om verkställighet af utfärdade beslut. Genom dessa förändringar sökte man bereda sig en så kallad mitt ister styrelses fördelar utan hennes olägenheter, hvadan man äfven noga aktade sig för att frångå de statsrättsgrundsatser, som fått sitt uttryck i 1809 års regeringsform. Till dessa hör, att konungen allena eger «tyra riket enligt grundlagen, äfvensom att alla regeringsärenden skolä inför honom föredragas, och att honom allena är förbehållet att besluta, och med dessa grundsatser är en ministerstyrelse i vanlig mening oförenlig.

Genom upphäfvandet af den förra statsrådsorganisationen, hvilken nog torde hafva varit skulden till en stor del af de många öfverklagade bristerna

¹ Denna hade 1809 till sin sammansättning undergått en väsentlig förändring.

Bil

L

Alingsås. Arboga. Askersund. Borgholm. Borås. Ekesjö. Engelholm. Enköping. Eskilstuna. Falkenberg.

Falköping. Falsterbo. Falun. Filipstad. Gefle. Grenna. Göteborg. Halmstad. Hapa- Hedemora.

randa.

Fl

Helsing- Hernösand. Hjo. Hudiksvall. Jönköping. Kalmar. Karlshamn. Karls- Karlstad. Kristian-borg. krona. stad.

Kristine- Kungelf. Kungs- Köping. Laholm. Lands- Lidköping. Linds- Linköping. Lule.

bamn. backa. krona. berg.

\$IUU

Lund. Malmö. Mariefred. Mariestad. Marstrand. Nora. Norr- Norrtelge. Nyköping. Oskars-
köping. bamn.

M

Pite. Såla. Sigtuna. Simris- Skanör. Skara. Skellefte. Skeninge. Sköfde. Stockholm.

hamn.

t

StrengnUs. Strömstad. Sundsvall. Säter. Söderhamn. Söder- SÖdertelge. Sölves- Torshälla. Trelle-
köplng. borg. borg.

Trosa. Uddevalla. Ulricehamn.

Ume. Upsala. Vadstena. Varberg. Vaxholm. Veners- Veatervik.

* borg.

Vesterås. Vexjö. Vimmerby. Visby. Ystad. Åmål. Örebro. Öregrund. Östersund. Östham-

120—209. Sveriges städers vapen *. mar*

* Borgholm begagnade före år 1877 Ölands vapen (del. III, s. 373). — Motala erhöill stadsprivilegier först år 1878 ofch vapen &r 1881.

Heraldisk färgbeteckning: rödt, blått, grönt, svart, guld, silfver. r. bl. gr. sv. g. s.hos Karl XIV Johans regering, vunnos både ökad kontroll och större enhet och stadga inom förvaltningen. Att ombilda denna sist nämnda var för öfrigt ett önskningsmål icke blott under Karl Johans regering, utan älven under de följande. Med anledning af ständernas gång efter annan gjorda framställning om ombetsverkens reglering genom minskning i embetsmännens antal och en förenklad förvaltning tillsattes 1819 tvenne komiteer, en för att samla och öfverse gällande ekonomiska författningar och en för att utarbete förslag till styrelseverkens reglering och till ett förbättradt arbetssätt, och kort derpå anbefaldes dessa komiteer jemte den redan 1810 tillförordnade lagkomiteen att noga tillse, att alla rättsfrågor blefve skilda från förvaltningsmyndigheterna. Frukten af dessa komiteers betänkanden jemte de uttalanden af riksdagen, livartill de föranledde, blef 1828 års författning, enligt hvilken styrelseverken befriades från en mängd mål, hvilka nu öfverflyttades till domstolarna, dit de rätteligen hörde.

Någon mer genomgripande förändring i styrelseverkens allmänna organisation skedde emellertid ej i Karl Johans tid. Enstaka förvaltningsgrenar undergingo dock väsentliga förändringar och nya ombetsverk skapades. Så inrättades för värden af kronans bygnader öfverintendentsembetet 1810. I stället för det 1813 upphäfdade collegium medicum inrättades 1815 sundhetskollaget. Generaltulldirektionen ombildades 1824 till generaltull-styrelsen. Landtmätestaten erhöill 1827 en förändrad organisation. Postverket, hvilket stått under den 1833 upplösta kanslistyrelsen, ställdes sist nämnda år under chefskap af öfverpostdirektören och längre fram (1849) under generalpoststyrelsen. År 1841 upprättades styrelsen öfver allmänna väg- och vattenbyggnader.

Under Oskar I:s regering åstadkoms en icke oväsentlig förenkling i rättegångsväsendet, i det lagmans- och kämnärsrätterna 1849 upphäfdes, hvarigenom dorastolsinstanserna så för landet som för städerna blefvo minskade till trenne. Deremot ledde ständernas uttalanden, att styrelseverken och de förvaltande myndigheterna måtte i öfverensstämmelse med de grunder, på hvilka departementalstyrelsen hvilade, bringas i närmare samband med stats-departementen, ej till något mål. En komité tillsattes visserligen 1858 för att utarbete ett förslag i detta syfte, men på komiteens betänkande, hvilket för öfrigt afstyrkte införandet af ministerstyrelse äfvensom

förändringar af den kollegiala styrelsen inom de förvaltande verken, följde ej några mer omfattande förändringar. Emellertid fortfor man med att upprätta nya embets-verk eller utfärda nya föreskrifter för de redan befintliga. År 1856 erhöll det elektriska telegrafverket sitt reglemente. År 1857 blef det gamla bergskollegiet indraget, då dess göromål öfverflyttades till kommerskollegiet. År 1859 erhöll fångvårdsstyrelsen sin nu varande benämning. Om statistiska tabellkommissionen, skogsstyrelsen och jern vägsstyrelserna är nämnt i det föregående. Krigskollegiet förändrades 1865 till en armeförvaltning, och förvaltningen af sjöärendena förändrades 1877 till den kungliga marinförvaltningen. År 1876 förlorade statskontoret sin

MATERIEL ODLING. 197

ställning såsom kollegium och omdanades i öfverensstämmelse med det så kallade byråsystemet.

De nyinrättade embetsverken äro i allmänhet inrättade enligt byrå- eller enrådighetssystemet, enligt hvilket, i motsats till det gamla kollegialsystemet, chefen allena besluter. Under de senaste åren har en mängd nya föreskrifter för styrelseverken utfärdats, och flere mer eller mindre omfattande förändringar inom dessa hafva desslikes vidtagits i samband med en sedan flere år pågående lönereglering för deras embets- och tjenstemän. Någon väsentligare förändring till sina hufvudgrunder har förvaltningen i sin helhet i senare tider dock ej undergått.

Materiel odling.

Ny* ästgter i statshushållning. — Deras tUIImpnlng 1 lagstiftningen. — Jordbrukets ntreckllng. — Bergsbruket. — Skogshushållningen. — Ingkraften. — Fabriker oeh manufakturur. — SJCfarten oeh handeln. — TnllnppbOrden. — AllmSnna rffgar, kanaler oeh jerorSgar. — PosUIsendet oeh telegrafen. — Kreditanstalter och pennlngrgsen. — Statistiska centralbyrå.

Intet tidhvarf i vår historia har att uppvisa en raskare utveckling på den materiella odlingens område än det, hvori vi lefva. Flere äro de orsaker, som framkallat detta gynsamma förhållande. Ostördt af yttre förvecklingar, har Sverige under ett snart sjutioårigt oafbrutet fredslugn fått egna sina krafter odelade åt det fredliga arbetet på sin andliga och materiella förkofran. Genom den lifliga beröring, hvori det till följd af den vidgade samfärdseln kommit med andra länder, har det i högre grad än någonsin tillförno kunnat draga fördel af det stora mellanfolkliga utbytet af varor och ideer. En rikedom af nya ideer har sålunda inströmmat i landet, förbättrade arbetssätt hafva införts, och slöjdfliten har vändt sig åt andra banor. Men icke mindre i ögonen fallande är det välgörande inflytande, lagstiftningen utöfvat på vårt ekonomiska välstånd.

Utgående från den berömde skotske nationalekonomen Adam Smiths läror om arbetets och bytets frihet, har den nyare i^ationalekonomien segerrikt bekämpat det föregående århundradets på merkantilsystemet grundade skyddssystem. Såsom sitt första vilkor för ekonomiskt välstånd har hon uppställt frihet för näringslivet att utveckla sig sjelft, oberoende af all inblandning från statens sida. Hon har visat, hvad som äfven erfarenheten har bekräftat, att statens förmynderskap öfver näringarna verkat mer skadligt än välgörande, att det skydd, den gifver den enskilda näringsgrenen, blott är en gåfva åt näringsidkaren, gifven på bekostnad af andra näringars lycka och välstånd, att skyddssystemet, långt ifrån att befordra kapitalbildningen, i stället tvärt om försvårar den samma, och att den så mycket fruktade fria tättan, hvilken man genom skyddstullar och införselsförbud velat förebygga, är den kraftigaste häfstång för hela den materiella lifvets utveckling, och iöfverensstämmelse härmed har hon dragit i härnad mot de höga skyddstullarna och in- och utförselsförbuden, mot skråväsendet, gesäll- och mästerproven inom handtverkeriema, mot det maximum för räntefoten, genom hvilket man trott sig kunna skydda lånsökande mot ocker. Men länge pågick dock striden mellan de nya åsigtemas förkämpar, frihandlarne, och det gamla systemets försvarare, protektionisterna, innan de först nämde lyckades få sina grundsatser till de bestämmande vid lagstiftningen. Äfven i Sverige vunno de nya åsigtarna allt mer och mer mark, äfven om segern länge lutade än åt den ena sidan och än åt den andra. Yi hafva sett, huru ständerna redan vid 1823 års riksdag uttalade sig för införselsförbudens borttagande ur tulltaxan äfvensom för skråembetenas upphäfvande och en utvidgad handtverksfrihet, men äfven huru dessa uttalanden ledde till intet, och huru samma stäuder, då Earl Johans i allmänhet protektionistiska regering vid 1840 års riksdag uppställde en friare tullagstiftning på dagordningen, frångingo sin förra uppfattning. Emellertid lossades under Karl Johans regering flere af de band, som dittills

hämrat näringslivet. Sålunda frigafs kustbornes inrikes sjöfart genom 1832 års författning om den så kallade landtmannaseglationen, hvori de äfven berättigades att segla till Norge, Finland och Danmark. Genom 1835 års kungörelse frigafs tackjernshandeln inom riket, och genom 1838 års kungörelse erhöles jernverksegarne rätt att begagna den smidesmetod, de funno för godt. Men af vida större betydelse för näringsfriheten blifvo Oskar I:s och Karl XY:s regeringar. Nu utkommo 1846 författningarna om kolhandeln och om stångjernssmidet och den gröfre jernförädlingen, hvilka alla afsågo att för bergshandterings idkare underlätta det fria bruket af tillgängliga förvärfskällor. Samma år upphäfdes äfven skråväsendet, hvilket i så hög grad hämrat handtverksnärigen. Prohibitivsystemet inom tullagstiftningen upphäfdes vid riksdagen 1853—1854 i grundsats, fastän man ännu i tillämpningen ej vågade taga steget fullt ut. Efter konung Oskar I:s sista riksdag blifvo alla ännu kvarstående ut- och införsel förbud borttagna. De efter 1860 i allmänhet låga tullsatserna fingo genom 1865 års franska handels- och sjöfartstraktat en ytterligare nedsättning. De band, som ännu ijettrade handtverken, borttogos 1864, och af samma år är äfven förordningen om den fria räntan. Sålunda har näringslagstiftningen gått ideligen framåt i frisinnad riktning, dock med nödigt aktgifvande på de näringsgrenar, hvilka uppmammats under prohibitivsystemets skydd och för hvilka en allt för hastig systemförändring skulle kunnat medföra faror.

Följderna af de nya åsigternas tillämpning inom lagstiftningen hafva ej underlåtit att visa sig. Frigjorda från det tryck, som dittills förlamat deras krafter, banade sig handeln och industrien nya vägar. De små kapitalen förenade sig, hvarigenom medel åstadkommas för stora industriella företag, manufaktur och fabriker vunno i utsträckning, och med den ökade täflan följde en större lifaktighet inom alla industriens områden, men på samma gång äfven ett ökad välstånd. Nödvändigheten att vidga områdena för inköp och afsättning och att i samband dermed förkorta afstånden ledde till MATERIEL ODLING.

199

förbättrade samfärdsmedel, men dessa åter hafva fört landets skilda delar i en närmare beröring med hvarandra och med utlandet och derigenom vidgat synkroten och underlättat det andliga så väl som det materiella bytet.

Kasta vi nu en blick på de skilda näringsgrenarna, så möter oss först jordbruket, Sveriges hufvudnäring. Under föregående tidhvarf tillbakaset för andra af statsmakterna omhuldade näringar, återställes det nu i sin naturliga rätt. Det 1803 började enskiftesverket fortsattes och erhöles genom 1827 års allmänna stadga om skiftesverket i riket en allt större utsträckning, hvadan äfven större delen af jorden i de flesta landsorterna redan kunnat utskiftas i sjelfständiga egområden. För att inhemta och sedan i vidsträcktare kretsar sprida kännedomen om erfarenhetsrön och uppfinningar inom landtbruket stiftades i Stockholm 1811 den kungliga landtbruksakademien. I samma syfte inrättades äfven landtbruksinstituten Ultuna, nära Upsala (1846), och Alnarp, nära Malmö (1859), med uppgift att dels meddela teoretisk och praktisk undervisning i landtbruket, dels sjelfva tjena som mönstergårdar med afseende på en ändamålsenligt anordnad landthushållning. Åfse dessa institut att bibringa sina elever en mer vetenskaplig bildning, hafva åter landtbruksskolorna att bereda unga män af de kroppsarbetande klasserna insigter och praktisk öfning i landtmanufaktur. Den första till tiden af dessa undervisningsanstalter var det af Edvard Nonnen skapade landtbruksskolan Degebergs (1835).

Beläget inom det vid denna tidpunkt på grund af egendomarnas vanhäfd, bristen på lämpliga samfärdsmedel och befolkningens utarmade belägenhet synnerligen illa anskrifna Skaraborgs län, blef det trädlösa, förfallna Degebergs under Nonnens skapande händer förvandladt till en mönstergård med bördiga åkerfält, lummiga lundar och smakfulla trädgårdsanläggningar, och både härigenom och genom de många skickliga landtbrukare, som här utbildades, bragtes allmänheten att fatta förtroende till detta slag af undervisningsanstalter, hvilkas upphofsman i Sverige Nonnen på detta sätt blef. Utom Nonnen (död 1862), har det svenska landtbrukets historia att uppvisa flere förtjenta män, såsom Johan Teofil Nathorst, sekreterare i landtbruksakademien (död 1862), dennes son Hjalmar Otto Nathorst, föreståndare för Alnarps landtbruksinstitut, botanisten Johan

210. Edvard Nonnen (1804—1862). Arrhenius, likaledes sekreterare vid landtbruksakademien, med flere, hvilka alla genom talrika skrifter vidgat allmänhetens insigter i landthushållningen. Genom hushållningssällskapen i

länen, genom landtbruksmöten och utställningar, genom förbättrade redskap och maskiner och icke minst genom den i så väsentlig grad utvidgade samfärdseln, hvarigenom landt-mannaalstrens afsättning underlättats, har likaledes landtbrukets rationela utveckling befordrats.

Också visar jordbruksstatistiken, att spanmålsproduktionen under de senaste årtiondena varit i oafbrutet stigande. Då under föregående tidvarf spanmål årligen måste införas i stor mängd för att kunna fylla allmänhetens behof, har åter allt sedan 1840 nästan alla år mer spanmål utförts ur landet

211. Alnarps landtbruksinstitut.

än införts. Under åren 1840—1849 har denna utförsel öfverstigit införseln med IV2 million kubikfot (39 000 kbm) i årligt medeltal, under åren 1850—1859 med 41/* millioner (111 000 kbm), under åren 1860—1869 med 71/3 millioner (192 000 kbm) och under åren efter 1870 med bortåt 20 millioner (520 000 kbm).

Deremot är boskapsskötselns afkastning ej ens tillräcklig att fylla landets egna behof, hvadan äfven införseln af ost, fläsk, kött, ull med flero ladugårdsalster ännu betydligt öfverstiger utförseln. Den vigtiga artikeln smör gör dock härifrån ett undantag, i det under det senaste årtiondet utförseln af denna produkt öfverstiger införseln med i årligt medeltal nära 35 000 centner (1 488 000 kg).

Jordbruket har ej kunnat vinna denna utveckling utan en högst bety-dande skuldsättning. Genom hypoteksföroringarna — den första (den skånska) ingicks 1836 — hvilka sjelfva erhålla sina lån genom den 1861 inrättade allmänna hypoteksbanken i Stockholm, har tillfälle beredts jord-egarne att mot inteckningar i sina fastigheter erhålla amorteringslån, och häraf hafva de äfven begagnat sig ända derhän, att summan af de utestående hypotekslånen 1874 utgjorde omkring 219 millioner. Hela den skuld., som vid 1876 års slut vidhäftade jordbruksegendomarna i Sverige, beräknades hafva utgjort omkring 603 millioner — 32 */2 procent af deras taxeringsvärde.

De många inskränkningar, lagstiftningen i äldre tider pålagt bergsbruket i det dubbla syftet att skydda» sjelfva näringen och förskaffa staten en betydlig del af hennes afkastning, borttogos efter hand. Likväl är jern-tillverkningen i Sverige, trots den stora tillgången på rika malmfyndigheter., ännu i dag ringa nog. Förklaringen härtill är att söka i landets egna knappa tillgångar på stenkol, bristen på goda kommunikationer i bergslagsorterna och verldsmarknadens begränsade behof af det slags ämnesjern, som Sverige tillverkar. För att undanröjda dessa olägenheter har man med en ifver, som väl stundom öfvergått till svindel, börjat bearbeta de stenkolsförande lagren i Skåne; man har anlagt flere störro och mindre jernvägar i bergslagsorterna; man har slutligen flerstädes frångått det från 1830-talet begagnade lancashiresmidet och stångjernstillverkningen och i stället vändt sig åt tillverkningen af bessemerstål, jernvägsmateriel, plåt och andra mera förädlade varor, hvarför äfven under senaste årtiondet en mängd nya storartade jern-verksanläggningar med stor kostnad bragts till stånd. Emellertid har jem-tillverkningen varit i ständigt stigande. Så tillverkades i medeltal årligen, under perioderna:

1833-1837. 1862-1866. 1870-1874.

Tackjern... centner 2 389 943 (ioi m697 kg), 5 102 957 <2ie 9ie 49c kg), 7 443 674 <316 415 694 kgv

Stangjern.. » 1 692120 (71928 637 kg), 3 322 027 (i4i 212 724 kg), 4 222 642 (179 496 066 kgx

Jernmanufak-

• *

tur och stal » 176 699 <7511121 kg), 583 194(24 790411 kg), 718430(30539022 kg).

Koppartillverkningen visar följande siffror:

1833-1837. 1862—1866. 1870-1874.

Centner..... 23 992 0 019 802 kg), 42 185 (i 793 200 kg), 31 622 (i 844 188 kg).

Deremot har tillverkningen af silfver nedgått från 3 734 skålpund (1 587 kg) under perioden 1833—1837 till 2

048 skålpund (870 kg) under perioden 1870—1874. Ädelfors guldverk, hvars afkastning redan under föregående tidhvarfs sista skede nedgått till en obetydlighet, nedlades på grund af ständernas derom fattade beslut vid riksdagarna 1818 och 1823.

Det jemförelsevis ringa malmbehovet har gjort, att grufdriften ännu lär lemna mycket öfrigt att önska. Dannemora grufvor lerana fortfarande det bästa jernet. Den största jernmalmsbrytningen förekommer i Stora Kopparbergs län; dernäst komma Örebro, Karlstads och Yesterås län. För att lemna tillfälle till inhemtandet af högre insigter i bergshandteringen inrättades 1821 en bergsskola i Falun, hvilken sedan 1869 utgör en afdelning af det teknologiska institutet (tekniska högskolan) i Stockholm. Dessutom finnas genom brukssocietetens forsorg bergselementarskolor i Falun och Fi-lipstad. Förste föreståndare för Falu bergsskola blef Berzelius'* lärjunge, den om det svenska bergsbruket så högt fortjente Nils Gabriel Sefström (död 1845), hvars vetenskapliga rykte gått vida ofver fäderneslandets gränser. Som konstruktör af vattenverk och maskiner för bergshandteringen för-värfvade sig professorn vid bergsskolan i Falun J. S. Bagge ett aktadt namn.

Åt skogshushållningen egnades den största uppmärksamhet; dock hafva bemödandena att hämma den allt jemt fortgående skogsförödelsten hittills ej ledt till målet, enär statsmakterna i allmänhet ej ansett, sig kunna på lagstiftningens väg göra några inskränknningar i den enskildes eganderätt. Förbrukningen och utförseln af trävaror öfverstiga sålunda flerstädes vida den årliga tillväxten, hvilket ej kan förvåna, då man af de officiela uppgifterna finner, att skogsafverkningen i hela riket öfverstiger den ansenliga siffran af 30 millioner kubikmeter. Trävaruutförseln, hvilken dock blott omfattar en tiondedel af den afverkade skogen, beräknades 1875 hafva uppgått till ett värde af 942/3 millioner kronor. Landets hela skogsmark beräknas omfatta öfver 1 500 svenska qvadratmil (175 000 qvadratkil), hvaraf en femtedel antages, när den i Norrbottens och Yesterbottens läns lappmarker ännu återstående afvittringen hunnit verkställas, komma att tillhöra staten eller det allmänna. För att vårda de allmänna skogarna och i öfrigt verka för en förbättrad skogshushållning och jagt vård tillsattes 1859 en särskild skogsstyrelse. För utbildandet af skickliga tjenstemän vid skogs- och jägeri-staten inrättades 1828 ett skogsinstitut, och sedermera hafva, för danandet af skogsvaktare, i flere län lägre skogsskolor inrättats.

Fabrikernas och manufakturernas utveckling har i hög grad befordrats af den friare tull- och näringslagstiftningen. Förglömmas må dock ojd det stora inflytande, den vidsträckta användningen af ångkraften utöf-vat inom detta område. * Den första ångmaskineil i Sverige uppsattes redan 1728, men var liksom dess engelska förebild allt för ofullkomlig för att väcka någon allmännare uppmärksamhet. Men några årtionden längre fram bygde den snillrike, ihärdige mekanikern, skotten James Watt omkring 1769 sin ryktbara ångmaskin och stälde dermed ångan i det menskliga arbetets tjenst. Yid samma tidpunkt framkom Arkwright med spinnmaskinen. Kommo derefter Cartwright, skaparen af den mekaniska väfstolen, amerikanerne Oliver Evans, som konstruerade den första högtrycksmaski-nen, och Robert Fulton, som 1803 uppfann ångbåten, samt slutligen engelsmannen George Stephenson, hvilken 1814 bygde sitt första lokomotiv och derigenom lade grunden till vårt nu varande jernvägsväsen. Ångmaskinen, nu vorden ett universalmedel för utförandet af mekaniska arbeten, kunde ej undgå att snart väcka uppmärksamhet hos ett folk med så stora mekaniska anlag som det svenska. Kanslirådet Abraham Niklas Edel-crantz, känd både som fysiker och vitterhetsidkare, besökte England 1804MATERIEL ODLING.

203

och hemförskrof derifrån fyra förbättrade ångmaskiner efter Watts system, och i och för dessas uppsättning medförde han den om Sveriges industri i det följande så högt fortjente mekanikern Samuel Owen (1774—1854), från hvars på Kungsholmen i Stockholm 1809 anlagda mekaniska verkstad det svenska maskinbyggeriet kan räkna sitt ursprung. Nu fick användningen af ångkraften en hastig utsträckning i Sverige. Ångfartyg och lokomotiv oberäknade, drefvos 1871 icke mindre än 424 verk med ångkraft. De offi-ciela uppgifterna från tidskiftets första period, hvarunder man ännu fasthöll vid det gamla skyddssystemet, visa redan nu en stark stegring i fabrikernas och manufakturernas tillverkningsvärde. Detta, som för år 1810 beräknats till 3 650 000 riksdaler banko, uppskattades 1829 till 8 1/2 millioner och för Karl Johans sista regeringsår till 16 V2 millioner.

Men vida starkare är stegringen under följande tidskifte. Så beräknades fabrikenas sammanlagda tillverkningsvärde för 1850 till 37 millioner kronor, för 1860 till 69 millioner, för 1870 till 92 millioner och för 1875 till nära 172 $\frac{2}{3}$ millioner kronor. Främsta rummet bland fabrikenas intogo 1875 gjuterierna och de mekaniska verkstäderna med ett tillverkningsvärde af 31 250 000 kronor, demäst kommo sockerbruken, bomullsspinnerierna, klädesfabrikenas, bomullsväfnadsfabrikenas och tobak sfabrikenas med 17 700 000, 14 048 000, 13100 000, 10 600 000,

10 356 000 kronor. En synnerligen vigtig fabriksnäring är bränvinsbränningen, hvilken dock ej räknas till fabriksnäringarna. Under året 1875 uppgick tillverkningen af denna vara till 18 750 000 beskattningsbara kannor (öfver 49 millioner liter), hvarför i tillverkningsafgifter till staten erlades

15 000 000 kronor.

Bland den svenska storslöjdens mest framstående män må utom den ofvan omnämde Samuel Owen nämnas Otto Edvard Carlsund, under en lång följd af år föreståndare för Motala mekaniska verkstad, Alexander Keiller, Jean Bolinder och Teofron Munktel, hvilka alla verksamt bidragit till den svenska maskinindustriens utveckling, Edvard Albrekt Ollman och V. Lindberg, hvilka kraftigt befrämjat det inhemska ångbåts-byggeriet, med flere. För vetenskaplig bildning inom de tekniska yrkena hafva statsmakterna sörjt genom inrättandet af ett teknologiskt institut i Stockholm (1826), hvilket, helt och hållet omdanadt 1846, år 1877 erhöi sina

212. Samuel Owen (1774 — 1854). nya stadgar linder namn af den tekniska högskolan. Andra tekniska läroverk äro Chalmerska slöjdskolan i Göteborg och de tekniska elementarskolorna i Norrköping, Malmö, Örebro och Borås. På do senare årens många verldsutställningar — London 1851 och 1862, Paris 1855 och 1867, Wien 1873 och Philadelphia 1876 — hafva den svenska konsten och näringsfliten med all heder kunnat framlägga sina alster.

Lossandet af do band, man i äldre tider lagt på sjöfarten och handeln i ändamål att dels bereda staten en högre inkomst och dels gynna vissa näringar, som ej syntes starka nog att bestå utan skydd, beredde dessa vigtiga hufvudnäringar ett nytt, sundt och kraftigt lif. En mängd handels- och sjöfartstraktater, hvaribland den med Frankrike 1865 ingångna varit den mest betydelsefulla, har äfven i icke ringa grad befordrat Sveriges varuutbyto med främmande länder. Också visa oss uppgifterna om landets handelsflotta en ständig tillväxt i fartygens så väl antal som lästetal. År 1795 skola Sveriges stapelstäder hafva egt 721 fartyg om 26 500 nyläster (111 000 ton). För år 1830 uppgifvas landets samtliga handelsfartyg hafva uppgått till ett antal af 1841 om tillsammans 41515 nyläster (173 699 ton). År 1862 uppgingo de till 3108 om 85 730 nyläster (358 690 ton) och 1875 till 4 237 om 507 000 ton. Af de till hela riket 1872 inkomna varorna* infördes 39 procent i svenska fartyg, och af de under samma år utförda varorna kommo 37 procent på svenska fartyg. Inrikes sjöfarten använde 1840 1421 fartyg om 18 020 nyläster (nära 75 400 ton), 1850 1 665 fartyg om 19 930 nyläster (83 390 ton), 1870 1 990 fartyg om 26 420 nyläster (110 540 ton) och 1877 2 485 fartyg om 116 000 ton. Trots den starka täflan, inrikes sjöfarten har att uthärda med jernvägarna, har den sålunda för hvaije år kunnat använda allt större lästetal Af handelsflottan utgöra ångbåtarna en synnerligen vigtig beståndsdel. Den första svenska ångbåten, Amfitrite, bygdes af Owen 1818. Tolf år senare egde Sverige 12 ångfartyg med en maskinstyrka af 440 hästkrafter, 1840 funnos 50 ångfartyg med 1 954 hästkrafter, 1860 funnos 203 med 9 332 hästkrafter, och 1875 egde landet 843 större och mindre ångbåtar med en sammanlagd maskinstyrka af 23 659 hästkrafter. För att befordra sjömansbildningen och meddela undervisning i de för sjömansyrkets olika grenar nödiga kunskapsämnen äro i flere af kuststäderna navigationsskolor idrättade.

Yärdet af Sveriges varuinförsel uppskattades 1829 till 8 200 000 och värdet af dess utförsel samma år till nära 12 900 000 riksdaler banko. För år 1843 beräknades införseln till 17 257 000 och utförseln till 19 500 000 riksdaler banko. År 1859 visar oss införseln ett värde af 74 240 000 riksdaler riksmünt och utförseln ett värde af 78 667 000 riksdaler riksmünt. År 1875 uppgick införseln till 268 066 000 kronor och utförseln till 206 552 000 kronor. Bland de införda varorna sist nämnda år intagas främsta rummen af kolonialvaror och manufakturvaror af spånadsämnen, hvardera med ett värde af omkring 40 millioner kronor. Bland do utförda varorna framstå

trävarorna med ett värde af 94% millioner, metallerna med 44V4 millioner och span-mål med dess produkter med bortåt 36 millioner. Den största handeln drifves med England; dernäst i ordningen komma Tyskland, Danmark, Ryss-land-Finland och Frankrike. Tulluppbörden, som 1840 uppgick till 5 millioner och 1857 till 10 millioner, uppgick 1870 till 15 millioner och 1875 till öfver 25 millioner.

Synnerligen stor har den omsorg varit, som man nedlagt på samfärds-medlens förbättring. Längdou af de allmänna vägarna, livilka underhållas af jordegarne, uppgick 1875 till 5 447 mil (58 223 km), och deraf voro icke mindre än 3 224 mil (34 461 km) indelade med skjutsstationer (gästgif-verier) och ordnade för fortskaffandet af resande. — Skjutsningsbesväret, hvarom man ideligen stred vid riksdagarna, utgår nu i regeln i form af

213. Göteborgs hamn.

statsbidrag eller landstingsskatt. För nämnda år beräknades längden af kanaler och kanaliserade! vattendrag liafva uppgått till 55 mil (588 km). Den viktigaste af dessa är den i det föregående ofta nämnda Göta kanal, hvilken, tack vare Plåtens och Santessons ihärdighet, om ock under stora svårigheter och hetsiga strider vid riksdagarna, kom till stånd 1832. Kostnaden för kanalen jemte den i samband med kanalverket stående anläggningen af Motala mekaniska verkstad uppgick till öfver 151/., millioner kronor. Vida mindre svårigheter mötte det att vinna ständernas understöd för befordrandet af andra kanalarbeten. Södertelge kanal fullbordades 1819, den gamla Hjelmare kanal ombygdes 1821—1830, Trollhätte kanal ombygdes 1838—1844 samt Strömsholms kanal 1842—1860. Dalslands kanal färdigbygdes 1868 och Kinda kanal i Östergötland 1870. Samtliga dessa kanalarbeten hafva utförts af enskilda bolag.

Men af ännu större vikt för samfärdseln är det stora jernvägsnätT som under stora uppoffringar från så väl statens som de enskildes sida kommit till stånd under de senaste tjugufem åren. Den 5 mars 1856 öppnades för den allmänna rörelsen en del af den så kallade Köping-Hult sbanan eller den enskilda, aldrig fullbordade jernbana, som skulle förena Mälaren och Yenern, och från denna dag räkna do svenska jornvägarna sin tillvaro. Vid nämnda års slut voro äfven bortåt 3 mil (32 km) öppnade af statens banor eller de så kallade stambanorna, om hvilkas byggande 1853—1854 års riksdag fattat, beslut. Men allt längre och längre vägsträckor öppnades efter hand i det följande, och innan ett par årtionden hunnit tilländagå, voro alla vig-

214. Stockholms centralstation.

tigare hufvudpunkter för den allmänna rörelsen i mellersta och södra Sverige förbundna med hvarandra genom dessa, de yppersta af alla samfardslinier. Af statens jernvägar voro vid 1875 års slut öppnade för rörelsen: vestra stambanan, Stockholm-Göteborg, mod sidobanan till Södertelge och sam-manbindningsbanan Halsberg-örebro, södra stambanan, Falköping-Malmö, nordvestra stambanan, Laxå-norska gränsen, med sidobanan från Kil till Fryksta, sammanbindningsbanan genom Stockholm samt östra stambanan, Katrineholm-Nässjö, och under bygnad voro samma år linien Sköfde-Karlsborg samt af norra stambanan linien Stockholm-Bollnäs. Arbetena på statsbanorna leddes allt sedan 1855, då de togo sin början, ända till slutet af 1862 af den högt fortjente Nils Ericson, och då denne sist nämnda år nedlade sin befattning, fördelades den på tvenno embetsverk: styrelsen förstatens jernvägstrafik och styrelsen öfver statens jernvägsbyg-nader.

Samtliga statsbanorna hade vid 1875 års! slut en längd af 141,2 mil (1509 km) och de enskilda banorna, som efter hand utgrenat sig från stambanorna, en längd af 189,7 mil (2 028 km). De anslag, den svenska staten af allmänna medel beviljat till enskilda jernvägar, väg- och vatten-bygnadsarbeten, elfrensningar, sjösänkningar med mera, uppgå under åren 1841—1878 till sammanlagdt nära 21 160 000 kronor, och de lån, staten under samma tid lemnat för dessa företag, uppgå till det ansenliga beloppet af 53 944 000 kronor.

I nära samband med de förbättrade samfärdsmedlen stå förbättringarna inom postväsendet och införandet af den elektriska telegrafen, hvilken sist nämnda på otroligt kort tid äfven hos oss införlifvats med det hvardagliga lifvets förhållanden. Tillgodogörande sig alla de förmåner, ångbåtar och jernvägar stält till dess bruk, har det svenska postverket under de senaste årtiondena kunnat nå en synnerligen ökad betydenhet. Äfven landposten har ferhållit ökad utsträckning. Det sedan 1855 efter engelskt mönster införda, likformiga postportot — första ideen till

frimärkessystemet skall hafva utgått från en svensk man — torde i icke ringa grad hafva bidragit till postförsändelsernas mångfaldigande. Vid slutet af 1875 voro postanstalterna 1 877. Antalet bref och värdeförsändelser, som 1840 blott uppgick till 2,87 millioner och 1860 till 6, to millioner, uppgick 1875 till 26 millioner.

Telegrafan, hvilken infördes till Sverige först 1853, räknade vid 1875 års slut 481 stationer, hvaraf dock 341 voro jernvägars och enskildes. De afsända telegrammen, hvilka 1853 uppgingo till 851 och 1860 till omkring 160 000, uppgingo 1875 till nära 1 million.

Främst af landets kreditanstalter står Sveriges riksbank, hvilken allena eger att utgifva sedlar, »som för mynt i riket må erkännas». Förvaltd af riksdagens fullmäktige i öfverensstämmelse med de för hvarje riksdag utfärdade reglementen, är riksbanken framför allt en statsanstalt, och såsom sådan bör den i främsta rummet hafva det allmänna bästa till mål. Den drifver så väl i Stockholm som vid lånekontoren i Göteborg, Malmö, Visby och Lule vanliga bankaffärer. Sedelstocken, hvari dock vissa förbindelser inberäknas, som skola vid anfordran betalas, får icke med mer än 30 millioner kronor öfverstiga bankens metalliska kassa jemte dess i utlandet utestående medel.

Såsom myntenhet bestämdes genom kungl. förordningen af den 3 februari 1855 silfvermyntet 1 riksdaler riksmünt (indeladt i 100 öre), motsvarande V4 riksdaler specie i silfver eller 32 skillingar banko efter lagen angående myntfoten den 9 maj 1835 eller 1 riksdaler riksgäld (indeldad i 48 skillingar) efter kungl. förordningen af den 8 maj 1845. Med anledning af vid 1869 års riksdag gjorda framställningar om en förändring af Sveriges myntsystem från silfver till guld tillsattes en komité för frågans utredande, och frukten häraf blef den nu gällande lagen om rikets mynt af den 30 maj 1873. Enligt denna lag skall guld ensamt vara värdemätare i riket och utgöra grunden för dess myntsystem. Räkneenheten blef kronan, hvilken, indelad i 100 öre, motsvarar 1 riksdaler riksmünt. Enligt myntkonventionen af den 27 maj 1873 och dess tillägg af den 16 oktober 1875 gäller samma myntlag äfven i Danmark och [Norge].

Utom riksbanken finnas af enskilda bolag bildade, men under offentlig kontroll stående enskilda banker med solidarisk ansvarighet och med begränsad sedelutgifningsrätt. Den äldsta till tiden är skånska banken, som bildades 1831. Filialbankerna, som uppstodo efter 1850, upphörde samtliga 1875. Yanliga bankaffärer, dock utan sedelutgifningsrätt, bedrifvas äfven af aktiebankerna och kreditaktiebolagen, hvilkas ansvarighet emellertid är begränsad. För de små besparingarnas tillgodogörande upprättades sparbanker, af hvilka den första bildades i Göteborg 1820. Yid 1875 års slut utgjorde sparbankernas antal 314, och delegarnes innestående behållning gick till den ansenliga summan af 134 millioner. Under senare år hafva äfven flere ränte- och kapitalförsäkringsanstalter inrättats. -Tack vare dessa och likartade inrättningar har kapitalbildningen i Sverige i senare år nått en synnerligen stor utveckling.

Kastar man nu en blick på den svenska statens finansiella ställning vid 1875 års slut, så finner man, att dess skuldsumma då uppgick till 133 944 956 kronor. Men mot denna skuld hade den att uppvisa tillgångar, såsom behållning i fonder, jernvägar, jordbruksfastigheter, kronan tillhöriga skogar med mera, beräknade till ett belopp af 277 761 816. Tillgångarna öfversköto sålunda skulderna med 143 816 860 kronor.

Landets snabba och mångsidiga utveckling under detta tidskifte har manat till grundliga undersökningar om dess naturliga beskaffenhet och hjälpkällor. Så arbetar det ekonomiska kartverket, i syfte att vinna en fullständig kännedom om dess areal samt dennas olika beskaffenhet och fördelning i ekonomiskt hänseende; så är Sveriges geologiska undersökning syselsatt med att uppdaga och genom kartor och beskrifningar meddela kännedom om dess geognostiska förhållanden. Intet har dock ställt Sveriges verkliga beskaffenhet i ett klarare ljus än statistiken. Den gamla tabellkommissionen, hvars inrättande är en heder för frihetstiden, förvandlades 1858 till ett nytt statistiskt embetsverk, som erhöll benämning af den statistiska tabellkommissionen. En afdelning af detta verk är den statistiska centralbyrån. Dess förste chef blef Fredrik Teodor Berg, ^hvilken äfven blef den svenska statistikens nydanare. Under Bergs insigts-fulla ledning har centralbyrån gjort allt vidsträcktare områden till föremål för sina undersökningar, och allmänt har det erkännande varit, som både från ut- och inlandet kommit dess omsorgsfullt och i sant vetenskaplig anda utarbetade redogörelser och öfversigter till del. Andlig odling.

Kyrkan. Tallin. Schartåu. — LSserlet. — Frlmmande religionssamfund. — Lekmannapredl-kandet och den evangeliska fosterlandsstiftelsen. — De frireligiösa föreningarna. — Utsträckt religionsfrihet. — Undervisnings väsendet. — 1842 års stadga och folkskolorna. — Folkhögskolorna. — Elementarundervisningen. — Tillämpningsskolorna. — Högskolorna. — Vetenskaperna. — Skaldekunsten. — Bildande konst.'

Den i föregående del omnämnda neologien, som under 1700-talets sista skedo vunnit insteg icke blott hos bildade lekmän, utan äfven hos icke så fa af den svenska kyrkans prester, möttes redan i början af detta tidhvarf af det kraftigaste motstånd. I sitt tal vid det svenska bibelsällskapets första allmänna sammankomst (1816) utsände den store tempeltalaren och psal-misten Johan Olof Yallin (död såsom erkebiskop i Upsala 1839) sitt öppna fejdebref mot ljumheten i religiösa frågor och den gängse tonen att nedsätta religionen under all verlds-lig vishet, och jemte Yallin verkade Samuel ödmann och Frans Mikael Franzén med flere med all framgång för en varmare religiositet och en mer bökännelsetrogen kristendom.

De understöddes härvid i icke ringa grad af den förändrade tidsandan.

Den allmänna reaktion, som på det politiska området fick sitt uttryck i wienkongressen och den heliga alliansen och som inom literaturen kännetecknades af nyromantismen, røjdo sig nämligen icke minst på det religiösa området. Seende i upplysnings-tidhvarfvets fritänkeri yttersta roten och upphofvet till alla de omstört-ningar och lidanden, hvaraf man under revolutionstiden varit hemsökt, sträf-vade man nu, inom den protestantiska kristenheten icke mindre än inom den katolska, att återupprätta kyrkan ur den missaktning, hvari hon kommit, och mot tviflet och otron framhöll man hennes bekännelse och lära såsom enda säkra rättesnöret i andliga ting.

Af svenska lärare torde knappast någon vid denna tidpunkt i högre grad hafva verkat för ett renare kristligt lif och en strängare ortodox uppfattning af kyrkoläran än den fräjdade kateketen, prosten och stadskommis-ter i Lund Henrik Schartau (död 1825). Den brist på dogmatisk bestämdhet och bibliskt-kyrkligt innehåll, som i förening med en öfverdrifven känslsamhet kännetecknade den tidens bästa predikanter — Karl Peter

Sveriges hi*toria. VI. 14

21j. Johan Olof Yallin (1779 — 1839).Hagberg och Karl Georg Rogberg icke undantagna — fans ej här.

Uppträdande i kamp både mot neologien och herrnhutismen, framhöll Schar-tau med en dialektisk skärpa, som erinrar om skolastikerne, lagarna för det kristliga lifvets utveckling, och dels genom egna predikningar, dels genom de många lärjungar han utbildade befordrade han i hög grad det då gängse predikosättets förändring i en mer ortodox, om ock i flere hänseenden ensidig riktning.

En helt annan ståndpunkt än Schartau och schartauaneme intog läseriet. Detta leder sitt ursprung från Norrland, der det först visade sig i senare delen af det förra århundradet. Till en början inskränkande sig till att på så kallade konventiklar söka befordra en mer lefvande fromhet, trädde det i förstone ej i strid mot kyrkan. Men i detta århundrade antog det en

mer och mer oppositionel hållning. Liksom ortodoxien utgår äfven läseriet från dogmen om människans absoluta syndaförderf och hennes räddning derifrån genom rättfärdig görelsen genom tron på Kristi för-tjenst, men Må den först nämnda betraktar trosinnekållet från en mer teoretisk sida — naturligen i strängaste öfverensstämmelse med kyrkans symboliska böcker — så ser

V

åter läseriet det samma från en mer praktisk synpunkt. Ensidigt framhållande evangeliet om syndaförlåtelsen och förbiseende lagens betydelse enligt bibel och kyrkolära, polemiserade äfven de så kallade läsarne mot kyrka och presterskap, hvars lära de befrakta såsom en blott verkhelighetslära. För ett kontemplativt lif med ängsliga själfbetraktel-ser visa de en stor förkärlek, från ofördragsamhet och andligt högmod äro flere bland dem långt ifrån fria, men å andra sidan utmärka de sig för en sedlig vandel, och allmänt är det vitsord, som gifvits dem för nykterhet, redbarhet och ett stilla lefveme. .

Redan tidigt visade sig hos läsarne separatistiska riktningar. Så bildade bonden Erik Jansson i böljan af 1840-

talet i Helsingland ett eget separatistsamfund af slutligen rent kommunistisk farg. Erik Jansson drog emellertid snart med flere af sina anhängare till Amerika, der de i Illinois grundade ett eget nybygge. Profeten sjelf blef här efter några år ihjälskjuten (1850), och sekten torde nu vara upplöst. De mer sansade af läsarne i Helsingland anslöto sig till den gamla rutströmska herrnhutismen, hvilken i den

210.

Honrik Schartau (1757—1825).i Stockholm utgifna tidningen Pietisten inom den religiösa tidningsliteraturen bekom ett språkrör. Från Norrland har läseriet spridit sig vida omkring i Sveriges landsorter. Men äfven utländska sekter hafva här i senare tider funnit en icke otacksam jordmån. Så metodisterna, hvilka efter dertill erhållet tillstånd 1840 uppförde ett metodistkapell i hufvudstaden. Deras predikant George Scott förlorade likväl snart, till följd af de oför-sigtiga yttranden, han i utlandet fält om svenskarne, sitt anseende, hvilket i förstone synes hafva varit stort nog, och lemnade, sedan han blifvit förvägrad att predika på svenska språket, landet. Sekten har redan vunnit icke så få anhängare i Sverige; dock har en annan äfven från England härstammande sekt vunnit ännu flere. Det är baptisterna, hvilka i början af 1850-talet bildade ett eget samfund i Stockholm, och från hufvudstaden hafva deras läror spridits till flere landsorter. Mindre framgång än baptisterna hafva »de yttersta dagarnas helige», mormonerne, vunnit; dock hafva de för sina egendomliga läror och sitt teokratiska samhälle vid Saltsjön i Amerika lyckats värfva en och annan proselyt.

Baptisterna i Sverige beräknades för år 1875 hafva uppgått till 4 698, mormonerne till 316 och metodisterna till 929. Katolikerna i landet skola vid samma tid hafva uppgått till 651 och de mosaiska trosbekännarna till 1 964. Dessa uppgifter äro likväl ingalunda tillförlitliga. I öppen strid med den borgerliga lagen hafva svenska bekännare af främmande religionssamfund i allmänhet ej uppträdt. Dock saknas ej exempel på, att lagens "straffbestämmelser måst tillämpas. Detta har nämligen varit förhållandet på Gotland, der så kallade mennoniter eller vederdöpare, hvilka ogilla edgång och krigstjänst, straffats för trots mot beväringsslagen.

Det för detta tidskifte så kännetecknande lekmannapredikandet räknar

5¹⁷. Jockmocks kapell i Lappland. sin uppkomst från den verksamhet, som utöfvades af Karl Olof Rosenius, redaktör af väckelsetidskriften Pietisten. I syfte att under lekmannaverksamhetens form understödja kyrkans presterskap i befordrandet af kristligt lif stiftades 1856 en forening af prester och lekmän, kallad den evangeliska fosterlandsstiftelsen. Dess uppgift är att befordra den så kallade inre missionen, och för detta mål verkar hon genom kolportörer, som utsändas till landsorten för att hålla andliga föredrag och sprida religiösa skrifter. Stiftelsen har i hög grad befordrat den andliga rörelse, som under de sista årtiondena antagit en så stor utsträckning, men dermed torde hon ock få dela ansvaret för de många missriktningarna i denna rörelse. Sjelf står hon på den evangelisk-lutherska bekännelsens grund, och sjelf har hon fritt anslutit sig till det svenska kyrkosamfundets inrättningar, men de fria föreningar för den inre missionen, som uppstått i orterna till följd af den väckelse hon gifvit, synas redan hafva vuxit henne öfver hufvudet och mer och mer böqat frigöra sig från hennes ledning. Seende i statskyrkan, som får skulden för alla den enskildes felsteg och brister, det moderna Babel och i hennes medlemmar Belials barn, sträfva de frireligiösa föreningarna, hvilka redan i fråga om försoningen och nattvarden visat benägenhet att skilja sig från hennes lära, att allt mer afsöndra sig från henne och allt fastare sammansluta sig inbördes till ett de heliges samfund.

Gent emot separatister och bekännare af främmande trossamfund har lagstiftningen i allmänhet visat en berömvärd fördragsamhet. Religionsfrihetens stora grundsats är tydligt uttalad i 16:e paragrafen regeringsformen, hvilken paragraf kan sägas innehålla Sveriges habeaskorpusakt. Visserligen dröjde det flere årtionden, innan denna grundsats erkändes i tillämpningen, men genom det så kallade judereglementet af 1838 och de kungliga förordningarna af den 23 oktober 1860 och den 31 oktober 1873 hafva främmande religionssamfund af kristen och judisk bekännelse fått tillstånd att i riket bilda egna församlingar, på samma gång de förut i lag stadgade hindren för utgång ur statskyrkan till annat religionssamfund undanröjts. Det stränga konventikelplakatet af år 1726 utbyttes 1858 mot ett vida lindrigare sådant, och äfven detta blof väsentligen förmildradt 1868. Sålunda har kyrkan förlorat allt flere af de verldsliga vapen, hon hittills haft till sitt förfogande. Men den nyare lagstiftningen

har utgått derifrån, att det ej är med borgerliga medel, missriktade andliga rörelser skola rättas. Och helt visst skall den svenska kyrkan genom att uppriktigt söka afhjelpa de brister, som möjligen vidlåda henne, genom att framgå i inre utveckling på rent protestantisk grund samt slutligen genom att samarbeta med århundradets odling för tillfredsställandet af människornas ökade ideala behof vida lättare göra sig till herre öfver rörelserna utom herine än genom den borgerliga lagens arm, vore den än aldrig så stark.

I kyrkans författning hafva stora förändringar vidtagits. Så skildes genom 1862 års kommunalförfattningar och förordningar om kyrkostämma och kyrkoråd en mängd icke kyrkliga ärenden från sockenstämman, hvilken nu, så vidt hon hade att handlägga ärenden, som rörde kyrkan, förvandlades till kyrkostämma, och genom 1863 års författning om kyrkomöten erhöll kyrkan en egen synodal representation, genom hvilken hon kan i egna angelägenheter uttala sina önsknings och i visst fall äfven besluta. Det första af de hvar femte år återkommande lagtima kyrkomötena hölls 1868. En ny kyrkolag är emellertid ej ännu antagen, trots allt det arbete, som blifvit nedlagdt på utarbetandet af en sådan. Den svenska kyrkans psalmbok är allt sedan 1819 den vallinska, ett mästerverk, hvartill, oaktadt allt, som blifvit anmärkt mot den samma, få protestantiska länder torde kunna uppvisa ett motstycke. Kyrkohandboken, hvilken 1810 erhöll kunglig stadfästelse, undergick 1868 och 1874 ganska betydande förändringar, och i stället för den 1810 påbjudna lindblomska förklaringen af Luthers lilla katekes påbjöds till allmänt bruk vid kristendomsundervisningen en ny sådan 1878.

Synnerligen stor har den uppmärksamhet varit, som statsmakterna egnat folkundervisningen. Yid detta tidskiftes böljan stod denna ännu på en låg ståndpunkt. Fasta skolor funnos visserligen, och deras antal var för hvarje år i stigande, men den undervisning, som deri meddelades, var allt annat än tillfredsställande. »Lärarne och lärarinnorna — så heter det i en teckning af folkundervisningens tillstånd i Sverige för femtio år sedan — voro i bästa fall, på grund af församlingarnas val, antagna, men saknade all förberedande bildning för utföfvande af sitt kall. Att skrifva och läsa skrifstil var konster, som ej alltid lågo inom kretsen af sjelfve »mästers» vetande, och äfven i så fall kom undervisningen deri endast undantagsvis flickorna till del. Andra utföfvade yrket utan att dertill ega något som helst bemyndigande, merendels personer, som misslyckats på andra banor, för detta studenter, afskedade soldater, orkeslösa betjenter, kuskar, sjömän och hvarje-handa löst folk, ja, till och med brottslingar och till straff dömda, hvadan regeringen, till hvars kunskap detta förhållande kommit, aktade nödigt att i allmänt cirkulär förständiga konsistorierna att tillse, det endast välfräjdade personer antogos till skolmästare, samt länsstyrelserna att genom vederbörande myndighet öfvervaka, det inga kringstrykande och vanartiga personer syselsatte sig med utföfvandet af det för alla klasser angelägna undervisningsverket.» En förbättring af uppfostringsväsendet var sålunda af nödvändigheten högligen påkallad. Böljan gjordes genom införandet af den så kallade bell-lancasterska vaxelundervisningsmetoden. För att befordra denna metods utbredning bildade sig i Stockholm ett »sällskap för vaxelundervisningens befrämjande», hvars verksamhet blef i hög grad gagnande och fruktbringande. Dock var det först med året 1842, som en ny dag uppgick för folkskolan. Enligt stadgan angående folkundervisningen af den 18 juni sist nämnda år skulle hvarje socken ega minst en, helst fast folkskola med en vid ett seminarium godkänd lärare, i samband hvarmed ett lärarseminarium skulle inrättas i hvarje stift. Hvarje skoldistrikt hade att söija för anskaffandet af lokal för undervisningen äfvensom för lärarnes af-löning. Skolgången blef obligatorisk. Distriktets skolstyrelse, som skulle bestå af kyrkoherden såsom ordförande och några af församlingen valda ledamöter, fick don närmaste vården öfver skolans angelägenheter, hvarförutom äfven biskop och domkapitel hade att hålla en noggrann uppsigt öfver anstalterna för folkundervisningen. Härmed var folkskolans tillvaro lagligen betryggad och en grund lagd för hennes följande utveckling.

På denna grundval har man äfven allt sedan fortfarit att bygga. Visserligen tog' det till följd af bristen på examinerade lärare och menigheternas i början visade likgiltighet för den nya inrättningen en rundlig tid, innan fullt författningsenliga skolor kommo i gång inom rikets, alla församlingar; visserligen var den undervisning, som i förstone meddelades och som företrädesvis afsåg inlärandet af katekesen, föga omfattande, men skolväsendet stod dock nu under statsmakternas, presterskapets och kommunernas gemensamma hägn, och den väckelse, som gafs åt undervisningen af en Torsten Ruden sköld och andra för den samma nitälskande män, medförde hugnerika följder. Och sålunda utvecklades skolväsendet allt mer och mer. Småskolor inrättades

(1858) i syfte att bibringa nybörjarna det första kunskapsmålet, och samtidigt utvidgades den egentliga folkskolan, som nu afsöndrade från sig det rent elementära, genom tillägg af flere klasser och upprättandet af så kallade högre folkskolor. Särskilda inspektörer tillsattes för att hafva uppsigt öfver undervisningen och följa hennes gång, inom ecklesiastikdepartementet bildades en byrå för ärenden angående folkundervisningen, och lärarseminarierna erhöles en förändrad organisation. Frukten af allt detta har blifvit förbättrade undervisningsmetoder och ett ökad kunskapsrätt för folkskolans barn. Och så har det svenska folkskoleväsendet vunnit en utvecklingsgrad, som ådragit sig utlandets uppmärksamhet. Bland de många för folkupplysningen nitälskande män, som egnat sina krafter åt skolväsendets ordnande, framstår i första rummet Fredrik Ferdinand Carlson, under åren 1863—1870 och 1875—1878 ecklesiastikdepartementets chef. Framhållas må äfven det nit, hiwmed presterskapet numera i allmänhet vårdar sig om det för hela vårt folks framtid så viktiga folkskoleväsendet.

En annan art af undervisningsanstalter äro de så kallade folkhögskolorna. Bildade helt och hållet på frivillighetens väg, afse de att åt ynglingar eller unga qvinnor inom allmogeklassen i humanistiskt-fosterländska och praktiska ämnen meddela en högre bildning än den folkskolan kan bibringa. Ehuru väsentligen skiljaktiga från de danskt-grundtvigianska folkhögskolorna, efter hvilkas förebilder de emellertid uppstått, afse de likväl, liksom dessa, att hos allmogeklassen gifva väckelse till en varmare fosterländsk känslöstämning, så mycket nödvändig nu, som kommunallagarna och den nya riksdagsordningen gifvit åt Sveriges allmoge en vida större politisk betydelse än tillförne. Den första folkhögskolan öppnades hösten 1868 i det förra värdshuset Hvilan, nära Akarps jern vägsstation mellan Lund och Malmö, och nästan samtidigt uppstodo önnestad i Kristianstadslän och Herrestad i Östergötland. År 1875 funnos redan 18 bildningsanstalter af detta slag.

Liksom folkskolorna lifva äfven elementarläroverken haft att glädja sig åt statsmakternas synnerliga omvårdnad, hvilken icke minst visat sig i frikostiga anslag till upprättandet af nya läroverk och nya lärarbefattningar. Den största svårigheten vid ordnandet af sist nämnda läroverk eller de allmänna läroverken, såsom de nu kallas, har varit att på ett tillfredsställande sätt kunna tillgodose på en gång både den klassiska och den reala bildningens kraf. Skolordningen af 1820 sökte häfva denna svårighet genom att 'strängt åtskilja den lärda skolan, hvars uppgift var att lägga grunden till en mer vetenskaplig bildning, och apologistskolan, som hade till mål att

218. Folkhögskolan Hvilan i Skåne.

bereda allmän medborgerlig bildning. Men denna skolordning tillfredsstälde ej, helst som apologistskolan visade sig otillräcklig för sitt ändamål. Så tillsattes med anledning af ständernas uttalanden vid 1828 års riksdag den af icke mindre än 23 ledamöter bestående »stora uppfostringskomiteen», hvars sakrika utlåtanden dock för den närmaste tiden ej ledde till någon förändring i den gällande skolordningen. Först genom 1849 års cirkulär blef en sådan genomförd. Åtskilliga gamla olägenheter undanröjdes, men nya framkallades i stället. Den lägre och högre realbildningen sammanblandades, i det en real-linie tillskapades, hvilken blef likställd med den gamla lärdomsskolan och dess fortsättning, gymnasiet. Skolans lägre klasser fingo härigenom dubbla uppgifter, dels att meddela allmän medborgerlig bildning, dels att grundlägga mer vetenskapliga studier, vare sig reala eller klassiska. Kom så 1856 årsskolstadga med sina betydligt vidgade lärokurser och sin vidt utsträckta valfrihet i fråga om språk, en valfrihet, som framkallade icke mindre än sju olika linier. Men denna stadga ansågs skola framkalla fysisk och intellektuell öfveranstängning, och derför utfärdades tre år senare en ny, som sökte af-hjelpa de öfverklagade bristerna genom att minska linierna och öka lärotiden med ett år. Men äfven denna stadga undergick i det följande väsentliga förändringar, för hvilka det här dock ej är på sin plats att redogöra. De snabbt på hvarandra följande cirkulären och stadgarna — den sista är af år 1878 — hafva i allmänhet lemnat läroverken ringa tid att tillämpa de före-skrifna undervisningsplanerna, hvadan sålunda äfven pröfningen af det ändamålsenliga i den ena eller den andra af dem väsentligen försvårats. Sedan

219. Akademiska föreningens hus i Lund.

länge befinna sig de allmänna läroverken i en beständig omdaningsprocess, som ej kunnat annat än medföra stora

olägenheter vid undervisningen. Häftig är äfven den strid, som pågår emellan å ena sidan den klassiska bildningens vänner, hvilka steg för steg försvara de klassiska språkens gamla plats, och å den andra de reala studiernas förfaktare, som ifrigt påyrka större utrymme inom läroverken för dessa studier äfven på den klassiska linien. Äfven i historiken om elementarläroverkens utveckling under de senaste årtiondena möter oss främst F. F. Carlsons namn.

De allmänna läroverken hafva till ändamål »så väl att utöfver omfånget för folkskolans verksamhet meddela medborgerlig bildning som ock att grundlägga de* vetenskapliga insigter, hvilka vid universitetet eller högre tillämp-

ningsskola vidare utbildas». De stå sålunda i nära samband med sist nämnda bildningsanstalter. Yrkes- och tillämpningsskolorna äro till största delen redan omnämnda i den kortfattade öfversigt, som i ett föregående kapitel lemnats öfver den materiella odlingens utveckling i detta tidhvarf. Men utom de redan nämnda läroverken af detta slag, hvilka afse att meddela eller befrämja insigterna i landtbruk, skogshushållning, sjöfart och tekniska yrken, finnas äfven andra, såsom det gymnastiska centralinstitutet, stiftadt af den fräjdade gymnastikern och åsabarden Per Henrik Ling, 1813, det farmaceutiska institutet i Stockholm och veterinärläroverken i Stockholm och Skara. För den militära officersbildningen finna numera tvenne lägre läroverk, nämligen krigsskolan på Karlberg och sjökrigsskolan i Stockholm, hvilka båda utbildats ur den af hertig Karl af Södermanland 1792 stiftade krigsakademien på Karlberg, samt tvenne högre, nämligen artilleri- och ingenjörhögskolan på Marieberg samt krigshögskolan, hvilken sist nämnda är förlagd i hufvudstaden.

De gamla högskolornas organisation, som under den första delen af detta tidhvarf i det hela förblef orubbad, har under de senaste årtiondena undergått stora förändringar. De gamla stadgarna upphäfdes 1852, efter att då hafva egt bestånd i nära två hundra år, och ersattes med nya sådana. År 1876 utbyttes åter dessa mot de nu gällande, hvilka i ännu högre grad än de af 1852 omdanats de akademiska formerna efter en nyare tids fordringar. Den akademiska jurisdiktionen bortföll 1852, och 1876 års stadgar fastställde nya föreskrifter för högskolornas förvaltning och drätsel, på samma gång de delade den filosofiska fakulteten i tvenne sektioner, en humanistisk och en naturvetenskaplig. Det karolinska mediko-kirurgiska institutet i Stockholm, hvilket erhöll sitt första reglemente 1815, deltog jemte högskolornas medicinska fakulteter i både den teoretiska och den praktiska läkarbildningen, hvadan ock högskolornas stadgar i viss grad äfven gälla detta. De ekonomiska villkor, under hvilka högskolorna arbetade, voro ännu på 1820-talet de samma som under sjuttonde århundradet och följaktligen, med hänsyn till en nyare tids stegrade anspråk, bekymmersamma nog, men sedan den ofvan nämnda stora uppfostringskomiteen, som hade att yttra sig öfver undervisningsverken i deras helhet, framhållit nödvändigheten af att statsmakterna snart ingrepe till afhjelpandet af deras behof, inträdde en lycklig förändring häri. Och storartade äro de anslag, riksdagarna i senare tider gifvit dessa landets förnämsta läroanstalter. Till följd-häraf har en mängd nya lärostolar kunnat upprättas, och desslikes hafva de med de vetenskapliga studierna i samband stående samlingarna och institutionerna utvidgats. Ett vackert erkännande af hvad dessa bildningens högsäten verkat i den fosterländska odlingens och vetenskapens tjänst gaf riksdagen 1877, samma år Tjipsala högskola firade sin 400-års jubelfest (Lunds högskola höll sitt 200-års jubileum 1868), i det den anslog den betydliga summan af 740 000 kronor för uppförandet af ett universitetshus i Tjipsala och 450 000 kronor för ett sådant i Lund. De ödesdigra tilldragelser, hvilka inleda detta tidhvarfs historia, måste i högsta grad stärka fosterlandskänslan och sjelfinedvetandet hos svenska folket; också se vi efter 1809 en förnyelse, fast i vida mer storartad omfattning, af den nppblomstring inom vetenskap, vitterhet och konst, hvilken utmärker frihetstiden, särdeles under dennas förra skede. Den jemförelsevis lysande ställning, som landet genom lyckosamma politiska förhållanden allt ifrån 1814 intagit och under en snart sjutioårig fred ytterligare fått befästa, och den i vår historia aldrig förr upplefda utveckling af landets materiella krafter, som utmärker samma tid, hafva utgjort de naturliga förutsättningarna för en lyftning på det andliga området, hvilken i styrka och utsigter till fortvaro likaledes lemnar nästan alla föregående tidskiften af vår nyare historia bakom

sig. Det erbjuder, under ett lifligt och allmänt deltagande i den högre odlingens angelägenheter, stora svårigheter att i sammanträngd form egna ens de viktigare företeelserna tillbörlig uppmärksamhet; och vi böra således nöja

oss med att här skärskåda allenast de mest framstående riktningarna och personligheterna på detta område.

Två hufvudpunkter måste framför andra anses såsom betecknande för det vetenskapliga lifvet i Sverige under vårt århundrade, efter statshvälfningen 1809: naturvetenskapernas storartade utveckling samt den småningom, men säkert förberedda uppkomsten af ett inhemskt och sjelfständigt filosofiskt system. Genom båda dessa samverkande och tillika hvarandra uppvägende omständigheter har ensidighet och deraf härfly-tando förfall förebygts inom de svenska vetenskapsmännens sträfvanden och en rik och kraftfull utveckling åt många håll främjats, en frihet och humanitet i den folkliga lifsåskådningen skapats, öfver hvilka vi hafva allt skäl att glädjas.

Den representative mannen på det förra området är tillika en af verldens vetenskapliga heroer: i Jöns Jakob Berzelius (1779—1848) erkänner samtiden den nyare kemiens skapare och en af grundläggarna till de ofantliga framgångar och den oerhörda betydelse för hela vårt lif, dem naturvetenskaperna under detta århundrade tillkämpat sig. Han ej blott omskapade den analytiska och nydanade djurkemien, utan han har äfven genom sina upptäckter på hela den organiska kemiens område, genom sina nya metoder och sina snillrika teorier till denna vetenskap intagit en ställning af högre betydelse än någon föregångare. Genom hans person och verk ha

220. Jöns Jakob Berzelius (1779 — 1848).Linnés verldsrykte fatt en arftagare, som varit af afgörande inflytande på

221. Minnespenning ofrer Berzelius.

»Han löser g&tor, genomforskar det fördolda, römndaate medlem [ocb] sekreterare under 30 ar.»

hela vårt lands anseende i utlandet och till naturvetenskaperna dragit krafter ,af de mest skilda slag, men alla eller flertalet betydande män, livilka i sin mån inverkat på hela folkets odling. Det vore emellertid orättvist att ej erkänna, det han vid sin sida såg andra storheter, hvilka, om ock från början lockade af hans föresyn, dock sedan intagit sjelf-ständiga och högt uppsatta rum inom hela samtidens vetenskap. Yi erinra blott om Elias Magnus Fries (1794—1878), Sveriges namnkunnigaste botaniker sedan Linnés dagar, en man, som inlagt odödliga förtjenster om de lägre växternas undersökande, som uppställt ett djupsinnigt och tilltalande »naturligt system» samt genom förträffliga populära skrifter spridt kärlek till naturen och hennes studium i tusentals svenska hem; vidare om Karl Adolf Agardh (1785—1859), som förvärf-vade sitt tidigaste rykte såsom botaniker genom sina undersökningar

Knngliga svenska vetenskapsakademien &t sin allra be-

222. Berzelius' stod i Stockholm.

Af Qvamströra.

«223. Elias Magnus Fries (1794—1878).

af algerna samt i växtfysiologien, men sedan öfvergick till den politiska ' ekonomien och i sitt namnkunniga verk öfver Sverige öppnat nya, snillrika utsigter öfver vårt lands förflutna och tillkommande; slutligen om Sven Nilsson (född 1787), nestorn bland svenska vetenskapsmän T han, som nästan nydanat kunskapen om Skandinaviens djurverld, som genom sina mångsidiga naturvetenskapliga studier slutligen leddes till fornforskningen och der, genom införandet och tillämpandet af den strängt jemförande och induktiva metoden, blifvit grundläggaren och vägbrytaren inom en ny vetenskap, den förhistoriska arkeologien, som i våra dagar vinner allt större mark inom hela den bildade verlden. Med namnen Anders Jonas Ångström (död 1874) och Anders Adolf Retzius (död 1860) afsluta vi denna rad af berömdheter; den förre har genom sina fysiska, den senare

genom sina anatomiska och etnologiska upptäckter vunnit europeiskt rykte. Såsom hvar i sin stad betydelsefulla personligheter i vår nyare medicin förtjena ihågkommas Israel Hvasser (1790—1860), som haft ett utomordentligt inflytande på läkarbildningen i vårt land genom sin förträffliga, af hänförelsens glöd och tänkarens allvar genomväfda lä-rarverksamhet, och Magnus Huss (född 1807), samtidens berömdaste praktiske

läkare i Sverige, äfven framstående genom sina epokgörande skrifter.

Den hvälfning inom språkvetenskapen, hvilken genom don komparativa filologien gått för sig, och som ställt den samma i nära frändskap till de vetenskaper vi nyss omtalat, har äfven i vårt land vun-

224. Sven Nilsson (född 17 87).ANDLIG ODLING.

nit anhängare och jemväl banbrvtare. Bredvid studiet af de klassiska och

österländska språken, hvilket fortfarande drifvits, om ock ej med storartad framgång, hafva de nyare språken och slutligen modersmålet äfven indragits inom kretsen af den vetenskapliga undersökningen. Bebådad genom flere viktiga arbeten rörande våra språkliga fornminnen, företrädesvis genom samlingen af våra gamla lagar från medeltiden, sådan den med utomordentlig noggrannhet och djup språkkunskap ombesörjdes af Karl Johan Schlyter, frambröt slutligen den nya riktningen, modersmålets jemförande och kritiska undersökning, i fullrustadt och lysande skick med Johan Erik Ryd-qvists (1800—1877) epokgörande verk, hittills den förnämsta bragd af svensk man på detta område. Den fosterländska väckelse språkstudiet sålunda erhållit har visat sig kets vidare fortbildning och riktande i en anda, som öfverensstämmer med dess väsen.

Om, såsom vi ofvan anmärkte, naturvetenskapernas uppblomstring utgör, så att säga, den ena polen i vårt nyare vetenskapliga lif, bildas dennas fyllnad och motvigt af de svenska tänkarnes allt mer tjelfstän-diga och i fosterländsk anda drifna forskningar inom filosofien. Yid tid-hvarfvets böljan förkunnade den »måhända skarpsinnigaste» bland dem, Benjamin Höijer (1767—1812), sina af ursprunglig begåfning flödande åsигter vid rikets första lärosäte, och hans efterträdare å lärostolen fortsatte i så måtto hans verk, att de allt bestämdare sträfvade efter att frigöra sig från gällande tyska system. Samuel Grubbe särskildt

225. Karl Adolf Agardh (1785—1859).

mångsidigt fruktbarande äfven för språk-

226. Kristofer Jakob Boström (1797—1866).fortjenar ihågkommas såsom tillika en fulländad skriftställare, hvars ära i våra dagar vunnit förnyad glans genom samlandet af hans skrifter. Men det blef först Kristofer Jakob Boström (1797—1866) förbehållet att med full

2*27. Minnespenning öfver Erik Gustaf Geijer.

»Himmelska lågor belysa dina läror. Åt den berömda historieskrifvaren, den bäste medborgaren [af] tacksamma beundrare och vänner 1850.»

klarhet och sjelfständighet utveckla sina föregångares verk; det var han, som först uppstälde ett äkta svenskt, snillrikt och till sina hufvuddrag storartadt filosofiskt system, utmärkt lika mycket genom sin upphöjda och rena idealism

som genom sin tilltalande klarhet och enkelhet. Boström är, just i följd af dessa egenskaper, den ende svenske tänkare, som bildat en verklig skola, hvilken inom sig räknar åtskilliga ganska betydande förmågor; och han har så väl härigenom som genom sina skrifter och föreläsningar utöfvat en djup inflytelse på den högte odlingen i vårt land. I jemförelse med denna väldigt omdanande verksamhet har den egentliga teologien haft mindre betydande framgångar att uppvisa. På det kyrkliga området deremot har allt ifrån tidhvarfvets början rådt en allt jemt ökad lifaktighet, som slutligen på många håll urartat till sjuklig pietism 228. Anders Fryxeii eller skilsmässa från kyrkan. Ny-

(1785 i88i). danaren här är Johan Olof Yallin

(1779—1839), som gaf svenska församlingen dess psalmbok, måhända den yppersta inom hela protestantismen genom sin lyckliga förening af kristlig-tro, sann humanitet och skaldisk lyftning, och med sina predikningar och religionstal öfvade ett mäktigt inflytande på det kyrkliga och religiösa lifvet. Flere andra framstående predikanter och andliga talare slöto sig till honom, bland dem åtskilliga af folkets yppersta snillen på det vittra området, sådana som Franzén och Tegnér.

Det var naturligt, att under de världshistoriska tilldragelser, i hvilka svenska folket rycktes med under tidhvarfvets första år, intresset för historiens vetenskap skulle väckas till nytt lif, och att det växande folkmedvetandet företrädesvis skulle rikta uppmärksamheten mot sin egen förflutna utveckling. På detta område möter oss nu en man, som kanske mer än de fleste varit af betydelse för den vetenskapliga riktningen inom vårt land. Erik Gustaf Geijer musiker och häfdatecknare, har på alla den högre odlingens områden efterlemnade verk af bestående värde; men själfva kärnpunkten i hans mångsidiga och inflytelserika lifs-gerning tillhör den historiska vetenskapen. Hvad som här företrädesvis utmärker honom, är den skarpa och vidsträckta blicken på företeelsernas inre sammanhang och verkliga betydelse, den konst, med hvilken han ordnar och genomarbetar sitt ämne, den glöd och den fosterländska anda, som bära hans framställning. Han lyfte med ens, kan man säga, Sveriges häfdateckning till en rang, jem-bördig med de yppersta i Europa, och han gjorde henne å nyo till en verklig insats i folkets lif. Sedan dess har vår historieskrifning

229. Frans Mikael Franzén (1772—1847).

(1783—1847), på en gång skald, filosof,.

230. Per Daniel Amadæus Atterbom (1790—1855). och häfdeforskning brutit fram i en rikedom och på ett sätt, som göra dem

till glanspunkter i vår vetenskapliga utveckling. Den geijerska skolan har väsentligen varit verksam vid våra högskolor; till hennes ypperste räknas Fredrik Ferdinand Carlson (född 1811), den värdige fortsättaren af mästarens stora historiska verk, Yilhelm Erik Sve-delius (född 1816), som i mångsidig forskning och värtalig framställning intager ett af de främsta rummen i vår vetenskap, samt Karl Gustaf Malmström (född 1822), hvars verk öfver frihetstiden i undersökningens djup och de vunna resultatens fasthet kan mäta sig med det förnämsta af livad hela den samtida literaturen på detta område frambragt. Sin egen bana gick Geijers samtida, Anders

231. Esaiaa Tegnér Magnus Strinnholm (1786—1862),

(1782—1846). typen för en arbetsam, flärdlös, hän-

gifven forskare och skildrare, som med noggrannhet undersöker och väger, som med den fullkomligaste oväld fäller historiens domslut, utan vrede, men ej utan medkänsla för personer och tidhvarf. En häfda-tecknare åter för den större mängden, förträfflig framställare af scener och karakterer, liflig i sin uppfattning, varmt hänförd och oförskräckt i sina omdömen, ej alltid lugnt pröfvande, men aldrig medvetet orättvis, vann Anders Fryxell (1795—1881) en folkkär-het, större än någon an-

232. Kyrkcrud i Yermaland. nan bland våra historie-

Tegnér's födelseort. skrifvare, och han är hit-

tills den ende, som under ett långt lif och med oförsvagadt intresse lemnat en fullständigt genom-förd teckning af svenska folkets historia allt intill böljan af det gustavianska tidhvarfvat. Jemte den politiska historien, som dragit många och betydande krafter till sig, hafva

äfven odlings- och lite-

raturhistorien haft att glädja sig åt lifligt deltagande och en mångsidig bearbetning. Bland de mest framstående på detta område förtjena nämnas Per Yiesel-gren, Lorenzo Hammarsköld, Atterbom och Bernhard Elis Malmström, de tre sist nämde män, hvilka i synnerhet gjort sig ett namn inom vår nyare vitterhet såsom skaldar eller konstdomare.

233. Tognér'srummet vid Gråbrödragatan i Lund.

Om sålunda, på det hela taget, den vetenskapliga utvecklingen gått för sig lugnt och utan några mer betydande slitningar, var detta der-emot ingalunda fallet med den vittra.

Här uppstod en långvarig och bitter fejd, för öfrigt ensam i hela vår li-teraturhistoria, mellan anhängarne af den

tyska romantiken, sådan denna gestaltat sig under århundradets början, samt dem, hvilka höllo på de vittra åsigter, som det gustavianska tidhvarfvet utbildat. Denna strid mellan »gamla» och »nya» skolorna ledde, trots sin skärpa och tidsut-drägt, egentligen till ganska obetydliga slutföljder,. äfven medgifvet, att åtskilliga estetiska frågor genom den samma framdrogos till skärskådande, och dess gagn för vår skaldekonsts utbildning var på det hela temligen underordnad. Med dess skiften eller de ledande männen inom den samma kunna vi här ej syselsätta oss.

De skalder, hvilka främst möta oss vid ingången af tidhvarfvet, hade fått sin utbildning under det föregående Sveriges historia. VI. 15

234. Tegnér's stod i Lund. Af Qvarnström. och delvis vunnit sitt anseende redan då. Frans Mikael Franzén (1772 —1847), den oändligt intagande sångaren af den rona kärlekens, barndomens

235. Per Henrik Ling (1776—1839).

blygsamma anspråk, blott en skald af

230. Karl Jonas Ludvig Almqvist (1793 — 1866).

och den oskyldiga lifsnjutningens behag, alstrade en mängd sånger och större dikter äfven under detta skede. Johan Olof Yallin, »da-vidsharpan i Norden», framstod nu i hela sin väldiga begåfning genom sina psalmer och andliga skaldestycken; hans storartade förtjenster om svenska kyrkan hafva vi redan antydtt. Leopold lefde ännu två årtionden; men hans skaldeverksamhet hade nästan upphört, och han egnade sig mest åt författarskap i filosofiska och dylika ämnen. Flere talangfulla och alsterrika skalder slöto sig fortfarande kring honom och do nvss nämde.

»Xva skolan» eller fosforistorne, såsom de efter sin tidskrift »Phos-phoros» kallades, egde, trots sina ej högre ordning inom sitt sköte. Per Daniel Amadeus Atterbom (1790 —1855) hade dock en lång bana att tillryggalägga, innan lians verkligt lysande gäfvor kunde öfvervinna omogenheter af flere slag, hvilka väsentligen härrörde från främmande förebilder och en falsk teori. I sina yppersta lyriska dikter framstår han genom en sällspord förenig af innerlig känsla, tankedjup och melodiskt vällyd. Deremot lida hans större kompositioner af grundfel, hvilka ej kunna öfverskyllas af den hänförande lyrik, som här och hvar frambyter. Jemte denne skolans hufvudman förtjenar Karl Fredrik Dahlgren (1791 — 1844) nämnas, emedan han står sjelfständigast bland alla fosforisterne och i sina naturmålningar och idvler sammansmälter en humor, i frändskap till Bellmans, med en friskhet och en naiv innerlighet, hvilka göra vissa af hans diktor till oförgängliga perlor.

Det var från annat håll, som den pånyttfödelse för den svenska sången skulle komma, hvilken fosforisterne åträdde och förebådade, men sjelfva ej förmådde åstadkomma. Götiska förbundet, bildadt 1811, gör epok i vår vitterhets och hela vårt folkliga lifs häfder; >ty med Iduna, dess tidskrift, gafs uppslaget till en fosterländsk rörelse af oberäknelig vikt på mer än ett område. Dess yppersta skalder voro Geijer och Tegnér. Med Geijers qväden hadt på en gång det svenska lynnet fått ett kraftfullt, allmänfattligt, hänförande uttryck, och hans nordiska sånger hafva genom sin lifaktighet visat prof på sin äkta poetiska börd. Men det blef i synnerhet Esaias Tegnér (1782—1846), som genom sin mäktiga skaldepersonlighet, sin öfverrika fantasi, sin spelande, rörliga och tillika varma känsla, sin klassiska formfulländning hänförde samtiden samt inledde och gaf prägeln åt denna »svenska vitterhetens guldålder». Efter en följd lyriska dikter af hög skönhet framträdde han med sin »Fritjofs saga», som genast mottogs af hela folket med enhällig fortjusning och under de närmast följande årtiondena vunnit snart sagdt verlds-rvkte. En klarare, mer fantasifull

•r J

och tilltalande bild af det nordiska lynnet i dess allmänna grunddrag har ej heller vår litteratur fram bragt.

Hvad som särskildt intog hos Tegnér, var hans glänsande skaldespråk, med dess flödande rikedom på bilder, dess öfverraskande vändningar, dess oafslätliga friskhet och ursprunglighet. Det är också obestridligt, att han i synnerhet i detta afseende blef af djupgående inflytande på den vittra utvecklingen. Äfven som talare intog han

en särdeles hög rang. Den tredje storheten af det götiska förbundets män, Per Henrik Ling (1776—1839), är märkligare genom våldigheten i sina afsigter och sin ihärdiga tro på en folklig pånyttfödelse genom upplifvandet af do fornnordiska och fosterländska minnena än genom sina omfattande episka och dramatiska arbeten. Sin varaktigaste lager har han vunnit genom grundläggandet af den »svenska gymnastiken», hvars grundsatser nått utom fäderneslandets gränser.

Men den nyvunna lifskraften hos folket visade sig bäst deri, att utanför dessa riktningar och mestadels oberörda af dem uppstodo flere skalder och diktare', hvilka tillhöra var nyare literaturs ypperste. Främst bland

2⁷. Johan Ludvig Runeberg (1802 — 1877).desöa lyser Erik Johan Stagnelius (1793—1823), kanske det mest storartade ämne till en universel skald, som Sverige frambragt, men hvars utveckling hämmades och afbröts redan i unga år. Utgången ur den gamla skolan, har han, i luifvudsak sjelfständigt, utbildat sig till en lyrisk sångare af en så full, klar och hänförande ton, att endast få af hans samtida kunna mäta sig med honom; och äfven på eposets och dramats område liar han efterlemnade verk af en hög och fulländad skönhet. Svenska språkets väljud ha få skalder som han förmått framlocka ur lyran. En motsats till honom bildar Erik Sjöberg (1794—1828). i hvars sånger formen merendels är underordnad, men der det tunga allvaret, den något bittra humorn eller känslan af from undergifvenhet fått ett ofta djupt gripande uttryck. Johan Anders Yadman (1777—1837) åter, glädjens och den friska lefnadsnjut-

ningens sångare, har gifvit form åt en egendomlig följd af stämningar, hvilka funnit genklang hos en stor del af vårt folk just därför, att han är en ursprunglig skald af verklig begåfning, ehuru äfven hos honom formen aldrig vann det smältande behag som hos några af de föregående. Slutligen böra vi i detta sammanhang erinra om den nyare svenska vitterhetens mest omfattande snille, om Karl Jonas Ludvig Almqvist (1793—1866), Sveriges ende verklige romantiker, med en förmåga af flödande alstring, en skapande fantasi, en universalitet i stämningar och en smidighet i alla former, som göra honom, trots hans svagheter, till en af de mest storartade företeelserna i hela den nvare litteraturens historia.

Kring år 1830 hade det nya skedets främsta män allesammans uppträdt, och vid denna tid vidtager, kan man säga, en efterblomstring inom vår vitterhet, hvilken ännu i dag fortgår, om än nya insatser, nya uppslag äro omisskänliga. Något verkligt stort skaldesnille, jemförligt med flertalet af de föregående, har denna afdelning af tidhvarfvet näppeligen frambragt; ty Johan Ludvig Runeberg (1802—1877), den störste skalden på svenskt tungomål under den samma, måste rättvisligen räknas till Finlands vitterhet. Flere sångare af akttningsbjudande mångsidighet och fulländad konstnärlighet hafva dock framträdt, så att den svenska sången åtminstone aldrig tystnat. Så ha vi att omtala Karl Yilhelm Bottiger (1807—1878), den finbildade, djupt känslige skalden, hvars första sånger genast tillvunno sig vänner i hela vårt land,

238. Bernhard Eli» Malmström (1816—1865).och hvars utveckling sedan allt jemt gick framåt mot klarhet, fulländad form och behagfullt, tilltalande innehåll. Yidaro märkes Bernhard Elis Malmström (1816—1865), hvars form präglas af en antiken aflockad måtta och skönhet, och hvars manliga, något sorgbundna stämning griper oss som vindens sus i den ensliga furuskogen. Malmström har äfven, liksom sin företrädare Atterbom, egnat en stor del af sina krafter åt svenska vitterhetens häfder. I Johan Nybom (född 1815) möter oss den förres motsats, en eldig, starkt hänförd sångarnatur, som i glödande toner utandas sin stämning för stunden, obekymrad om en formfulländning, som dock sjelfmant infinner sig.

Till denna upsalaskola, om vi så få kalla de nu nämnda skalderne, bilda några andra skalder och författare en mer eller mindre medveten motsats. Denna »glada» skola får sin förnämste företrädare i den humoristiske, ystre, men äfven ofta känslofulle Vilhelm von Braun (1813—1860),

hvars alstring

genom

sitt omfång

egentligen ej står i förhållande till hans begåfning, men som likväl bildat en sjelfständig insats i vår diktning.

Vidare tillhöra henne Oskar Patrik Sturzen-Becker (1811—

1869), som genom sina poetiska berättelser intog ett ganska framstående rum, men i synnerhet gjort sig känd som författaro i den lätta prosastilen, samt Elias Sehlstedt (1808—1874), en lefnadsglad, naturligt naiv och älskvärd sångare, som aldrig sträfvade efter högre toner än dem, hans begåfning medgaf honom att utsjunga. I detta sammanhang förtjenar ock nämnas Herman Säterberg (född 1812), som genom friska och trogna naturskildringar tidigt tillvann sig en uppmärksamhet, hvilken han genom flere skaldeverk af större omfattning sedan bibehållit. Den humoristiska sammansmältningen af dikt och ton fick en själfständig och lycklig företrädare i Gunnar Vennerborg (född 1817), hvars skildringar ur studentlifvet blifvit allmänt och rättvist omtyckta. Slutligen uppkallade den allmänna politiska stämningen i landet och i Europa under 1840-talet en diktare, Karl Vilhelm August Strandberg (1818—1877), som med kraftig hänförelse sjöng ut, hvad som rörde sig i de unges bröst, och hvilken sedan uppträdde som begåfvad och berömd tolkare, företrädesvis af Byrons dikter.

Hvad vår vitterhet efter 1860 fått mottaga af verklig poesi är till om-

239. Fredrika Bremer (1801 — 1865).fånget ej mycket, och do unga författare, hvilka ungefär vid denna tid uppträdde, tillhöra ännu knappast vitterhetens historia, åtminstone i en öfversigt af mått sådana som denna.

Men vi hafva ytterligare att märka de vittra prosaförfattare af större betydenhet, hvilka danats under detta tidhvarf, äfvensom dem, hvilka hufvud-sakligen skrifvit för scenen. Den svenska romanen blef först under detta århundrade af själfständig betydelse. Efter flere lyckade försök af en eller annan författare vann detta diktslag först egentlig berömdhet genom Fredrika Bremer (1801—1865), hvars älskliga scener ur det svenska familjelifvet blifvit bekanta äfven i andra länder. Hennes exempel lockade Sofie von Knorring (1797—1848) att teckna fina och eleganta interiörer ur de högre klassernas lif, arbeten, hvilkas värde som tidsmålningar säkerligen skall skattas

högt af efterveriden; och i bådas spår trädde Emilie Carlön (född 1807), hos hvilken mångsidig mennisko-kännedom och en mästerlig förmåga af skildring förenat sig till skapandet af allmänt kända och uppburna verk. Samtidigt uppträdde Almqvist med sina utomordentligt fängslande, egendomliga romaner och noveller samt Magnus Jakob Cru-senstolpe (1795—1865) med sina bervktade romantiska berättelser ur vår nware historia, skrifna i mäster-lig stil, med rika kunskaper, men partiska och hänsynslösa. Tendensromanen i sin ädlaste form fick en begåfvad odlare i Karl Anton Yet-terbergh (född 1804), hvars humor och kännedom om det svenska lvn-not samverkat till alstrandet af flere tilltalande lifsbilder. Den historiska romanen och novellen företrädes af Per Sparre (1790—1871), Gustaf Henrik Mellin (1803—1876), Karl Fredrik Ridderstad (född 1807) samt den konstnärligast utbildade af de nämde, Yiktor Rydberg (född 1829), hvilken äfven gjort sig ett namn som forskare i religionsvetenskap och arkeologi.

Det svenska dramat har under detta tidhvarf å ny o blomstrat upp, fastän jordmånen för det samma ej förefaller rätt gynsam. Såsom kända författare på detta område, ehuru ingendera af öfverväldigande betydelse, kunna nämnas Johan Börjesson (1790—1866), August Blancho (1811—1868), Johan Jolin (född 1818), Fredrik August Dahlgren (född 1816) och Frans Hedberg (född 1828).

Ur de literära fejderna vid tidhvarfvets början samt ur den småningom

240. Adolf Fredrik Lindblad (1801 — 1878).växande oppositionen mot vissa sidor af Karl Johans styrelse framgick mot midten af 1820-talet en press, hvars betydelse mer och mer gjorde sig gällande på alla områden. Med Lars Johan Hi er ta (1801—1872) framträdde mannen, som förstod att med en uthållighet och en fyndighet, värda beundran, upparbeta denna press till en verklig makt i samhället, en ställning, som han fortfarande intager i vårt offentliga lif. Samtidigt har en fortlöpande och allt jemt ökad tidskriftsliteratur bidragit att förmedla vetandets spridning i allt större kretsar.

Äfven på tonkonstens område har nu förevarande tidhvarf företett en lifaktighet och en inre rikedom, till hvilka Sverige förut ej sett något motstycke. I synnerhet gäller detta om sångsättningen, hvilken genom sin rent lvriska art är i närmaste fränd-*

skap till hela vårt folklynn. Såsom viskomponister framhålla vi sär-skildt Bernhard Crusell, Geijer,

Johan Erik Nordblom, Adolf Lindblad (1801—1878), den er-känt forste på detta område, samt Jakob Axel Josephson. Duetter och körer för mansröster satte med stor framgång Johan Kristian Fredrik Hæffner, Otto Lindblad, en af nordens älskligaste och friskaste sångandar, prins Gustaf,

Gunnar Yennerberg, berömd för sina studentsånger, Josephs son, med flere. På den dramatiska kompositionens och den högre instrumentalmusikens fält hafva arbetame varit få, framgångarna färre. Såsom de mest framstående torde kunna nämnas Frans Bervald (1796—1868), Josephsson, Ludvig Norman och Ivar Hallström.

Den svenska sångens konst har, äfven den, framträdt i en personlighet med verldsrykte, med Jenny Lind-Goldschmidt (född 1820), hvilken såsom dramatisk sångerska hittills står oupphunnen i vårt land. Äfven den dramatisk-poetiska framställningen har haft att glädja sig åt utöfvare af verklig storhet, en Lars Hjortsberg (1772—1843), Nils Vilhelm Almlöf, Olof Ulrik Torsslov, Emilie Höggqvist, Karl Georg Dahlqvist och andra, äfven bland de nu lefvande, hvilkas uppräknande skulle föra oss för långt.

Den bildande konsten befann sig vid slutet af föregående tidhvarf, såsom vi sett, i ett tillstånd af svaghet, hvilket äfven räckte långt in i före-

241. Jonny Lind-Goldschmidt (född 1820).varande tidskifte, under det att den nya guldåldern ingick för vitterheten. De bildande konsterna lifva i alla tider haft svårare att,rätt komma sig fore här uppe i norden, och nu i synnerhet upptogs allmänhetens estetiska intresse i öfvervägande grad af den blomstrande poesien och, något senare* musiken. Svagheten skönjes tydligast inom arkitekturen, hvilken nu alldeles uppgifvit sin naturliga ställning af ledare och stöd för de öfriga konsterna. Skeppsholmskyrkan i Stockholm (invigd 1842), bygd af F. Blom, som också för Karl Johans räkning bygdo Rosendals lustslott (s. 130), torde vara det enda något så när betydande minnesmärket från denna tid, under det att till exempel det kasemlika Carolina rediviva i Upsala visar bygguadskon-stens hela vanmakt. Peruktiden, ehuru ingalunda i besittning af någon ren och oförvillad skönhetskänsla, egde dock en bestämd uppfattning af det bildsköna, en stil, som den tillämpade öfver allt, i bygnader och taflor så väl som i slöjdens alster. Men de gamla traditionerna från denna tid afbrötos genom den nya antikströmningen, som visserligen införde renare former i konsten, men allt för litet motsvarade det moderna lvnnet och den nya tidens behof för att kunna framlocka en fullt lifskraftig konst. Och så herskade nu en af-gjord villervalla och maktlöshet i smaken, hvilka äfven yttrade sig i den högre konstens isolering från handverket och deraf följande smaklöshet i slöjdens flesta alster. Så i utlandet, och så derfor också hos oss. Och i klädedräkten följde-svenskame, det vill säga de bildade klasserna och i svnerhet fruntim-ren, de franska moden, hvilka i detta århundrade utmärkas af vexlingarnas hastighet och ett mer eller mindre osjelf-ständigt upptagande af förgångna tidens mod. Herrarnes dräkt förblifver i hufvudsak den nyktra och färglösa engelsk-amerikanska som än i dag.

Från vitterheten kom en första väckelse till större rörlighet inom måleriet och skulpturen, hos oss liksom i det öfriga Europa. Och äfven inom detta område uppstod en strid mellan klassiker (akademiker) och romantiker. Det traditionela figurmåleriet utöfvades inom akademien af Hille-ström, Yestin, Åkerström, Hasselgren, Limnell med flere, hvilka målade grekisk-romerska mytologibilder eller scener ur svenska historien i franskklassisk anda, ungefär på samma prosaiska sätt, som de franskt bildade poeterne gjorde det i sina verser, blott med än mindre talang. Den största*

242. Karl Fredrik von Breda (1759—1818).243. Karl Johan Fahlcrantz (1774—1861).

åtmintstone mest lysande och mest firade talangen var Masreliez' lärjunge-Vestin, hvilken i sina mytologiska och bibliska bilder bäst tillfredsstälde sin samtids anspråkslösa fordran på gpd teckning och vacker färg. Bäst var Yestin i porträtten, der han tvangs att ställa sig .öga mot öga inför naturen. En redbar, men något prosaisk iakttagare af naturen var porträttmålaren P. Erafift.

Högre flygt i fantasien, en stämningsfullare uppfattning af naturen, en sannare färg och liffullare komposition, detta var, hvad de yngre konstnärsämnen fordrade, hvilka i opposition möt akademien 1814 samlade sig i »sällskapet för konststudium» med Sandberg, Fogelberg och John von Breda i spetsen. Den sist nämdes far, den i

England utbildade K. F. von Breda, gälde i denna krets som en förebild. Och i den stäm-ningsfulle landskapsmålaren Fahlcrantz och den begåfvade finske genremålaren Lauréus funno de fränder, till hvilka de anslöto sig. Fahlcrantz och Sandberg utbildade sig nästan helt och hållet i hemlandet. Med den förre tog landskapsmåleriet ett afgjordt steg framåt såsom poetisk stänmingkonst, ehuru han försummade studiet af de enskilda naturföremålen. Sandberg behandlade i början fornnordiska ämnen, men öf-vergick snart till skildringar ur den svenska historien och genrebilder ur det svenska folklivet. Hans mest omfattande arbete är freskerna i gustavianska grafkoret i Upsala domkyrka (1831—1838), framställande scener ur Gustaf I:s lefnad (s. 234, 235). Bland medlemmarna i sällskapet funnos äf-ven tvenne vitterhetsidkare, Hammar-sköld och Ling, hvilka der höllo föreläsningar. Den senares liksom Fogel-

244. Johan Gustaf Sandberg (1782—1854). 245. Gustaf Eriksson (vase), förando svenska hufvudbancrot i slaget vid Brännkyrka 1518. (Afb. 245—248 fresker af J. G. Sandberg i gustavianska grafkoret i Upsala domkyrka).

246. Gustaf I:s intåg i Stockholm midsommarsaftonen 1523 247. Gustaf I mottagande Bibeln af Olaus och Laurentius Petri.

248. Gustaf I:s afskedstal till ständerna på riksdagen 1560 bergs namn erinrar oss om ett särskildt element i de unges något famlande

sträfvanden: det götiska. Ling if-rade nämligen för de fornnordiska ämnernas behandling äfven i den bildande konsten, och han fann hos skulptören Fogelberg en genklang, som sent omsider bar frukt i dennes framställning af de nordiska gudabilderna: Odin, Tor och Balder. Ur dessa konstnärskretsar framgick ock den så kallade »Götiska förbundets exposition» 1818, der äfven Fogelbergs första utkast till gudastoderna jemte Sandbergs »val-kyrjor» och andra nordiska bilder voro utställda. Men med undantag kanske af Fogelbergs senare skulpturbilder framkallade dessa strider, med all deras efter tidens sed vtterst

249. Olof Johan Södermark häftiga polemik, ingen värdefullare

(1790—1848). konstverksamhet. Reformatorens

ideer voro allt för oklara och fosforismen ofruktbar för den bildande konsten; dessutom fans hos de unge samma brist på solid teknik, som de tadlode hos akademien, och reformationen i dennas undervisning uteblef tills vidare. Men ett vans: ett visst intresse för konstfrågor väcktes hos allmänheten, en mängd aristokrater

och andra, med konungafamiljen i

spetsen, började göra beställningar

och anlägga stora konstsamlingar, och en mängd volontärer, d synnerhet ur det militära ståndet, sällade sig till artisterna af facket. Och, livad som var minst lika viktigt, en stor del af de yngre konstnärerna drog till utlandets större konstorter för att förkofra sig i sitt yrke och vinna större grundlighet i den viktiga, men hittills försummade tekniken.

Kosan togs, som vanligt var allt ifrån frihetstidens dagar, öfver Paris

250. Gustaf Uno Troili (1815—1875). till Italien. Och här, i Roma, finna vi omkring 1820 en hel koloni af svenska konstnärer, bland hvilka de märkligaste voro Lauréus, Fogelberg och arkitekten Nyström, något senare den rikt utrustade bataljmålaren och sedetecknaren Hj. Mörner samt porträttmålaren Södermark den äldre, som 1844 döt förde sin lärjunge U. Troili, de begge senare två af vårt lands bästa porträttörer. Artisterna i Roma ledde i allmänhet af det öfverdrifna putsningsmaner och det mer plastiska än pittoreska mål-ningssätt, som tillhörde den ännu herskande davidska skolan. Men det äkta konstnärsgryet hos de bättre gjorde sig dock gällande, såsom hos Södermark, i en älskvärd uppfattning samt ett omsorgsfullt utförande.

Mest till grund i målningsmetoden gingo kanske de, som stannade en längre tid i Paris, såsom den liffulle djurmålaren Kjörböe 1 och rikaste förmågor. Här, i Paris, hade på 1820-talet vid sidan af den davidska skolan med dess plastiska och stiliserande karakter en ny

riktning framträdde med större fordran på naturtrohet och djupare kolorit, i synnerhet i genre och landskap. Yickenberg, som förut egnat sig åt genremålning samt historiemålning med mytologiska ämnen i liäfdvunnet maner, kom 1838 vid 26 års ålder till Paris och tillägnade sig der hastigt, i synnerhet i landskapet, de franska koloristernes djupare färgläggning och deras realistiska framställningssätt i det hela. Han är den svenske målare, som först af-gjordt slagit in på det moderna, na-tursannäro landskapsmåleriets väg, och han målade tvifvelsutana sina

251. Per Gabriel Vickenberg (1812 — 1846).

P. Vickenberg, en af vår målarkonsts

252. Johan Niklas Byström

m

(1783—1848).

1 Äfven porträttmålare, se s. 186 »Karl XV till häst*.taflor bättre än någon samtida svensk. Yickenbergs inflytande på hemlandets konst blef dock icke det man kunnat vänta, ty han dog snart (1846) i detta Frankrike, der han allt sedan sin ditkomst vunnit triumf på triumf.

Bäst stod sig den svenska skulpturen. Studierna efter antiken, hvilka vi sägo redan vid förra århundradets slut med nytt allvar börja bedrifvas, kommo, som vi nämt, helt naturligt denna konst mest till godo, då det var i den, som antikens konst lemnat de allmängiltigaste förebilderna. Här i Sverige fortlefde Sergels traditioner, och i Roma, der skulpturerne af gammalt och lätt förklarligt helst uppehöll sig, fortsattes Sergels uppgift af italienaren Canova och den ännu större dansken Thorvaldsen. Bland svenskarne fann Sergel två efterföljare i E. G. Göthe och Byström, begåfvade konstnärer, ehuru mycket underlägsna mästaren. Den mest anlitade af dem var Byström (s. 237), ehuru hans mera smidiga och lysande än djupa be-gåfning under hans senare tid, då inbringande beställningar hopade sig, förledde honom till hastverk. Begge framstälde i marmor hufvud-sakligen antika gudomligheter, sådana som Yenus, Amor, Bacchus, bakkanter, Juno. Mera undantagsvis fingo dessa skulptörer fosterländska uppgifter af monumental betydelse, såsom Linnes marmor-stod i Upsala (Byström) samt Karl XIX:s bronsstod i Stockholm (Göthe, aftäckt 1821), den ljerde i tidsordningen af hufvud stadens minnesstoder. En konstnär af gedignare halt var Fogelberg (född 1786, död 1854). Sedan han väl (1820) fått resa till Paris och till Roma, började han med antiken för ögonen grundliga studier i sin konst och framstälde, han som de andra, antika gudagestalter. Men de fornnordiska ämnena lekte honom under tiden i hågen. Och sedan han af Karl Johan fått beställning på en odinsstaty i marmor, fick han snart (1831) detta ståtliga verk färdigt och hemsändt. De ihärdiga studierna fortsattes, och »Apollo», »Yenus» och flere marmorstoder, men ännu flere utkast, som aldrig kommo till utförande, vitna om den mogna han vunnit. Nu återtog han arbetet på den nordiska gudatrilogien, och 1845 liemsände han »Balder» och »Tor» (s. 240, 241), af hvilka den senare än i dag torde vara ett af de lyckligare alster, vi ega af en till ämne och karakter nordisk plastisk. Till hans senare verksamhet återkomma vi i det följande.

253. Bengt Erland Fogelberg (1786—1854).Arkitekturen stod sig fortfarande, som vi ock i början sett, sämst bland de bildande konsterna. En gryning till ett bättre visar sig dock hos den redan nämde Nyström. Mest fruktbringande visade sig studierna i Paris för honom liksom för hans efterföljare, bland hvilka Scholander är den förnämste. Men då byggandet af ett »nationalmuseum» (s. 242) i Stockholm beslöts (riksdagen 1844—1845), fick en utlänning (Stiiler i Berlin) göra ritningen. Detta statens beslut att ega en sorgfälligare vård åt de rika konstsamlingarna är ett uttryck af det allmännare intresse, som böljade, ehuru helt långsamt, egnas konstodlingen. Redan flere år förut hade från enskildt håll ett viktigt steg tagits till konstens och konstnärernes fromma, då enligt utlandets föredömen »konstföreningen» i Stockholm inrättades 1832 på initiativ af konstnärer och konstvänner, bland hvilka märkas M.

G. Anckarsvärd, greffe A. Bjelke,

Fahlcrantz, Sandberg, Södermark den äldre och Byström. Den satte till sin uppgift att »upparbeta allmänhetens konstförstånd och på samma gång bispringa artisterna genom att bereda afsättning åt deras arbeten». Onekligen böljade konstnärernas ställning här hemma vid denna tid, ehuru långsamt, förbättras, hvilket visar sig deri, att ett större antal börjar kunna lif-nära sig af yrket, på samma gång deras publik vidgas. Denna publik utgöres icke som förr nästan uteslutande af samhällets aristokratiska klasser, utan omfattar i allt vidare kretsar de borgerliga lagren.

Den rörelse, som vi i detta hänseende bemärkt under föregående tidskiften, fortgår. Det var dock närmast blott de mindre konstarna, genre- och landskapsmålningen, som vunno derpå. Lika så utträngdes nu småningom det arbetsamma och dyrare kopparsticket, i hvilken konst K. Forssell är den ende framstående artisten⁷ af den både lättare och billigare litografien (Billmark med flere), hvilken

254. Odin. Af Fogelberg. I Nationalmuseum. I allmänhetens växande efterfrågan på illustrationer bättre till möte. Konsten sträfvade att blifva »populär», stundom på bekostnad af dess värdefullhet.

Yi sågo i det föregående, huru som efter det något qvafva lugnet i det konstnärliga läget i århundradets början en lifligare rörelse inträdde under

de följande årtiondena genom den återknutna förbindelsen med utlandet och ett nyväckt sinne för konsten bland de bildade klasserna. Ett nytt uttryck för detta senare är det 1846 stiftade »konstnärsgillet», hvars omedelbara betydelse för konsten i nationel syftning hufvudsakligen är fäst blott vid Blom-mörs namn. Denne rikt anlagde målare sökte i likhet med Fogelberg, till någon del kanske efter hans föredöme, men fullt sjelfständigt, i sin konst gifva form åt den nordiska sagoverl-dens dunkla gestalter. En sådan sträfvande fordrar mer än de flesta ett verkligt poetiskt sinne och en skapande fantasi; och det var, livad Blom-mér egdo i högre mått än de flesta af sina yrkesbröder. Lärjunge af Sandberg, var han under några års trägna studier i Paris och Italien svälsatt med förverkligandet af sina nordiska fantasibilder, då han (i Roma) liksom så många nordiska konstnärer i förtid bortrycktes af döden (1853). Men hans »Elfvor», »Necken och Egirs döttrar», »Freja» med flere dylika bilder vitna om ett lika ädelt som sant nordiskt konstnärskap, hvilket än i dag icke kunnat ersättas. — Det var dock ej historiemåleriet, allra minst i den stränga stilsade karakter, som de mvtiska ämnena fordra, hvilket nu trädde i förgrunden, utan genren och landskapet med en allt mera realistisk och öfvervägande koloristisk karakter. Och det var icke till Roma, utan till Tysklands konstkolor, som de svenska målarnes verksamhet närmast skulle anknyta sig. In på 1840-talet finna vi tre af det yngre svenska måleriets hufvudmän, Vahlbom, Boklund och Höckert, i Tyskland, de begge sist nämde i det nu som konstort blomstrande Miinehen,

Tor. Af Fogelberg. Nationalmuseum.

t

målade historiska genrebilder (i synnerhet från det tretioåriga kriget) i den mer än förr kostymtroga och pittoreska stil, som der under inflytelser från det belgiska och franska måleriet utvecklade sig. I Paris utbildades, än vidare dessa konstnärers fargkraft och naturtrohet, och här växte Höckert ut (från 1850, död 1866) till den förnämste koloristen bland våra genremålare. Med sina stora nordiska genrebilder (främst »Gudstjenst i ett lappska kapell», 1855, s. 243) återupprepade han här ungefär samma triumfer, som Yickenberg ett par årtionden förut vunnit genom sina nordiska landskap.

Emellertid var det hvar-ken Miinchen eller Paris, som i den närmaste framtiden skulle blifva det huf-vudsakliga stamhället för de svenska målarna i utlandet, utan Diisseldorf. Och anslutningen till nämnda konstskola blef af så mycket större

*

betydelse, som de flesta dit vallfärdande målare stannade der, ej såsom i Miinchen och Paris blott på kortare besök, utan en längre tid, flere för alltid.

Det var år 1850, som konstakademien i Stockholm föranstaltade den vidlyftigare utställning, der svenskarne först

gjorde bekantskap med verk af den unga norska målarskolans framstående mästare, Tidemand och Gude med flere. Men dessa hade vunnit sin utbildning och 250.

nedslagit sina bopålar i Diis-seldorf, och dit drog nu den

stora strömmen af yngre svenska målare, hvilka der tillcgnado sig den sannare naturkänsla och det större herravälde öfver konstmedlen, hvarigenom denna tyska skola i genron och landskapet afgjordt höjde sig åtminstone öfver det äldre måleriet i Roma. Bland genremålarna märka vi d'Unker, [Nordenberg, Koskull, Fagerlin, A. Jernberg, Vallander och bland landskaps-målarna E. Bergh, Nordgren, M. Larsson och A. Vahlberg. Af de äldre ar-

Baldcr. Af Fogelberg. I Nationalmuseum.

Sveriges historia. VI.

IGtisterne, som också styrde sin kosa dit, märka vi genremålame Amalia Lindegren (en själf full konstnärinna äfven i porträttet) och Zoll. D'Unker dog der-

257. Nationalmuseum i Stockholm, trapphuset.

ute (1866); Nordenberg, Fagerlin, A. Jernberg, Nordgren äro bosatta der än i dag, sedan den egentliga diisseldorfskolan för länge sedan kan anses upplöst och nya, äfven friskare -inflytelser der gjort sig förmånligt gällande. Under sin äldsta tid led hon nämligen i sin mån af det äldre måleriets anlag för godtycklig naturförsköning, hvartill stundom kom en viss hjertnupenhet i uppfattningen.

Men äfven der har hela den nva

*

konstens böjelse att oförväget gå naturen in på lifvet allt mera trängt igenom. Denna realism har aldrig och ingenstädes uppträdt afgjordare än i Frankrike, hvars efterdöme i synnerhet i fråga om natursann och kraftig kolorit allt fullständigare blifvit bestämmande på det europeiska fastlandet. Dess sämre har icke uppfattningens och formgifningens adel alltid utvecklats i samma grad som verklighetssinnet och färgsinnet. Emellertid ha till Paris, den nyaste konstodlingens brännpunkt, allt flere af det yngre målarslägtet

258. Johan Fredrik Höckert (1826—1866).

259. Gndstjcnst i ett lappakt kapell. Af Höckert.2G0. Loko och Sigyn.

Af Yirgo.

201. Tors strid med jättarne. Af Vinge.

stält sin kosa, och der har A. Yahl-berg, hvilken vann sin första utbildning i Dusseldorf, vunnit europeiskt rykte såsom kolorist. Egron Lundgren ändtligen vann tidigare ett liknande rykte i England bland dess utmärkta aqvarellmålare.

Den lifliga beröringen med utlandets konstskolor framkallade den utvidgning och förbättring i vår konstakademis undervisning man länge önskat. Genom Boklund, som hemkom från Paris och Miinchen, bildades (1856) en särskild målarskola vid akademien och senare en egen q vi n-lig1 afdelning. Och här hemma vid oculi kring akademien rotfaste sig sedan denna tid, under fortfarande beröring med utlandets konst och hufvudsak-ligen efter dess föredöme, det moderna måleri, hvars utmärkande egenskaper torde vara ett, i jemförelse med förr, trognare naturstudium, en rikare färgkonst och i allmänhet en mer pittoresk uppfattning. — Omöjligt torde vara att vinna en fullt säker syn på den allmänna karakteren hos vår nyaste, i fullt utvecklingsarbete stadda målarkonst, och endast tveksamt kan man söka några allmänna synpunkter. I livad grad den ännu kan ega en sjelfständig och nationel karakter, le ra na vi åt en framtid att bedöma; måhända kan denna upptäcka enhet, der vi so splittring. Men att våra målares skingring kring främmande länder och vid främmande konstskolor, hvartill våra egna små förhållanden i viss mån må tvinga, utgör ett starkt hinder för deras sjelfständighet, ligger i sakens natur.

1 En ifrig gynnare fingo ätisterna i konung Karl XV, som, själf utförare af målarkonsten, med smak och insigt gjord rikhaltiga samlingar på Stockholms slott (s. 168, 170. 171) och på Ulriksdal (s. 164, 165) af taflor och konstslöjd — föremål, hvilka han sedan i sitt testamente skiinkto åt svenska staten. Landskapsmåleriet, som i nutiden nått en oväntad utveckling, och genremåleriet stå allt jemt i förgrunden. I det förra stå E. Bergh (död 1880) och A. Yahlberg främst, den senare numera med hela den franska koloritens stäraningsfullhet till sitt förfogande. M. Larsson var en rik, mon vulkanisk natur, som slutligen strandade på ett bisart maner. Det svenska allmogelivet, hvilket egentligen först Sandberg indrog i måleriets sfär, har uti B. Nordenberg, Amalia Lindegren, N. Andersson, Vallander med flere funnit kärleksfulla framställaro. Annu större konstnärlig förmåga torde tillerkännas tvenne andra sedemålare, d'Unker och den ännu levande Fagerlin, hvilka med en förträfflighet i utförandet, som påminner om de gamla holländska mästarna, förena den skärpa i karakteristiken och den psykologiska iakttagelseförmåga, som tillhöra de bästa moderna genremålare. I porträttet öfvertogs den äldre Södermarks plats af den älskvärdt själfulle U. Troili. Bland de nu levande, med modernare hållning, nämna vi grefve G. von Rosen. — Historiemåleriet, der den moderna realismen framträder såsom en mera skärpt historisk trohet, är sparsammare idkadt.

Äfven här träffa vi G. von Rosen.

Hos denne konstnär (»Erik XIV och Karin Månsdotter», med flere) liksom i historiemåleriet öfver hufvud träder det historiska sinne i dagen, som är ett af de utmärkande dragen i den moderna konsten och bildningen på det hela, och som vi äfven återfinna på den svenska skulpturens och arkitekturens område, förmågan att med den största smidighet sätta sig in i

olika tiders och folks lifvno och med

*

trogen lokalfärg återgifva äfven de minsta enskildheter. Inom mytmåleriet ha Vinge (s. 244) och Malmström efter Blommér fortsatt det svåra värfvet att behandla de fornnordiska ämnena. Den förre har helt och hållet egnat sig deråt, den senare är tillika genremålare. Inom aqvarellen liar E. Lundgren arbetat med en färgpoesi, som äfven utmärker honom som skriftställare, och der påträffas bland andra äfven en af vår konsts hufvudmän, Scholander (död 1881), hufvudsakligen arkitekt, men poet äfven med pennan, liksom han var det med penseln. Något storsnille, som kring sig samlat en skola, har icke uppstått, men väl finnas inom alla de nämnda arterna ej få begåfvade talanger bland det nu upplefvande släktet. Öfver hufvud stå de i liflig beröring med det rikare konstlivet i utlandet, der ock flere af dem bosatt sig och derigenom, som nämdt, blifvit mer eller mindre

202. Johan Ivar Molin (1814 — 1873). dro främmande för vår inhemska konst. Här i hemlandet har dock den bildande konstens publik småningom tillvuxit, förnämligast genom det ökade antalet konstföreningar, hvilka på grund af sin beskaffenhet mest omhulda måleriet och främst, som vi nämt, dess mindre arter, genre- och landskapsmålningen. — Hvad de tecknande konsterna beträffar, anmärka vi, att äfven litografien i sin tur fått i betydlig mån gifva vika för den gamla träsnidarkonsten, som

hos oss på sista tiden, efter utlandets föredöme, återupprättats ur sitt förfall och vunnit en ofantlig praktisk betydelse — äfven om dess konstnärliga behandling ännu kan lemna åtskilligt att önska — genom sin större lätthet att tillfredsställa litteraturens hastigt stegrade behof af illustrationer. En ny, till sin natur afgjord mindre konstnärlig afbildningskonst, fotografien slutligen, tjénar samma och liknande behof. Genom sin i det yttre nästan obegränsade förmåga att mångfaldiga konstens alster tjénar hon liksom träsnittet troget den moderna bildningens sträfvan att, så vidt möjligt, sprida det skönas kännedom till folkets alla lager, äfven de djupaste. Tack vare denna tekniska uppfinning är det numera ej blott ett fatalt lyckligt lottade samhällsmedlemmar, som kunna porträttera sig; fotografien har dock, med sitt mekaniska förfaringssätt, icke kunnat göra den fria, konstnärliga porträttkonsten öf-

203. Bältespännarne. Vid Nationalmuseum i Stockholm.

Af Molin. verflodlg.

Men vi måste gå något tillbaka i tiden för att följa skulptörernes arbete från den punkt, der vi lem-nade det vid 1840-talets början. Fogelbergs senare verksamhet, efter de antika och fornnordiska gudastoderna, egnades åt modernt historiska uppgifter. Nästan samtidigt fick han tre monumentala beställningar i hemlandet, då Stockholms borgorskap beslöt resa en bildstod af hufvudstadens grundläggare, Birger jarl (del. I, s. 412), Fogelbergs födelsestad Göteborg en af Gustaf II Adolf, stadens grundläggare, och konung Oskar I en ryttribildstod af sin fader Karl XIVrJohan (s. 133). Konstnären, som efter sin afresa 1820 ej återsatt sitt fädernesland förr än 1845, återkom hit andra gången 1854, då do nämnda tre stodema xostes och aftäcktes, men dog redan samma år i södern, dit han längtat tillbaka. Han hade emellertid med dessa tre stöder riktat landet med konstverk af verkligt historisk karakter och monumental betydelse. Han har i dessa tre bilder skapat »representerande karakteret, af Sveriges medeltid i Birger jarl, af dess politiska storhetstid i Gustaf II Adolf» och af nutiden i Karl XIY Johan (s. 133), »en inbunden och beslutsam personlighet, såsom en råd- och faltslagens ledare i vår tid höfves». Kolossalstatyen i marmor af Karl XIH (nu i Nationalmuseum) hade tjänat honom som förberedelse för de stora bronsstoderna. — En för våra förhållanden ovanligt liflig verksamhet rådde denna tid inom den svenska skulpturen. Yid sidan af den nu lifligt syselsatte äldre mästaren uppstodo tvenne yngre förmågor af betydande rang, ehuru olika till skaplynne, Qvarnström (född 1810) och Molin (född

264, 265. Detaljer af fontänen i Kungsträdgården i Stockholm.

Af Molin.

1814). Begge böljade med antika studier och antika ämnen för att sedan ogna sig åt fosterländska uppgifter. Den fyra år äldre Qvarnström utvecklade sig under Fogelbergs ledning i Roma till sin egentliga kallelse. Hans lugna, älskvärdt blida natur ledde honom till motsvarande ämnen och uppfattning af dessa. Till hans tidigare period höra »Iduna» samt idylliska basreliefer i ren stil, »Dagens stunder», med flere. Något senare är hans naiva •och liffulla »Eiskargosse» (i Nationalmuseum). Den äkta plastiska hållningen återfinnes äfven i uppgifter af en för hans lynne kanske väl manhaftig natur, såsom Engelbrektsstoden i Örebro (s. 248) och kolossalbysten af Gustaf I i Ve-sterås. Men mera inom hans egentliga område falla sådana bilder som naturvetenskapsmannens (Berzelius' bronsstod i Stockholm, s. 219) och skaldens (Tegnér's i Lund, s. 225). En helt annan natur var Molin. Först vid 29 års ålder vände han sig med allvar till konstnärsvrket — han hade efter fadern i Göteborg öfvertagit en bagerirörelse. Efter studier i Kjöbenhavn,260. Engelbrekt8 stod i Örebro. Af Qvarnstrom.

267. Fredrik Vilhelm Scholander (i8iG—i88i).

Paris och Roma (hvarifrån han hem-sände »Den sofvande bakkantinnan», nu i Nationalmuseum) egnade han sig uteslutande åt de fosterländska ämnena och, afgjordare än någon af sina föregångare, åt en nordisk-na-tionel riktning i skulpturen. En lif-ligare, oroligare, mera kraftfull natur än Qvamström, saknar han stundom dennes säkra stilkänsla, men han har genom den käckä liffullhcten i sina nordiska monumentalbilder kraftigare anslagit folkets sympatier. I all synnerhet gäller detta hans måhända mest genialiska verk, »Bälte-spännarne» (s. 246), som utfördes 1859 i Paris, omarbetades och fñöts i brons 1862 och för närvarande finnes tillstädes i fyra exemplar, af hvilka tvenno äro utställda på offont-liga platser i Stockholm och Göteborg. Till den skandinaviska industriutställningen 1866 utförde Molin i gips sin allmänt beundrade »Fontän» (s. 247), hvilken sedan, gjuten i brons, uppstälts på Karlarnes torg i hufvudstaden 1873, två månader efter konstnärens död. Några år förut (1868) aftäcktes på samma ställe hans man häftiga bild af Karl XII i brons (del. IV, s. 595). Förutom andrar mestadels mindre arbeten, bland hvilka må nämnas marmorstoden af Oskar I å Göteborgs börs (1855), utförde Molin, i likhet med de äldre skulptö-rorno, en hel mängd porträttbyster. Genom dessa konstnärer har landet och i all svnnerhet hufvudstaden

*

prydds med en skara ädla minnes-stoder, hvilkas mängd äfven väcker främlingarnes uppmärksamhet. En ny stod står hufvudstaden i begrepp att mottaga, nämligen Linnés, hvilket! utföres af J. F. Kjellberg, somnu innehar Molins plats vid akademien. Bland de yngre skulptörerno må

nämnas Bøjesson. Äfven medaljgravyren har funnit talangfulla bearbetare (s. 219, 222).

Arkitekturen slutligen, för att äfven här återknyta vid vår föregående öfversigt, visar fortgången af den förbättring, hvars gryning vi vid 1840-talets början antydt. Yi nämde redan der Scho-landers (död 1881) namn, hvilken utan gensägelse är den förnämste bland de arkitekter, som, med öfver-välgående franska studier, med större eller mindre själfständighet i likhet med mängden af de nutida arkitekterne i utlandet upptaga och bearbeta renässansens allmänna former.

Bland dessa hans verk nämna vi Teknologiska institutets hus (fullbordadt 1864), Barclavs hus, begge i Stockholm, Högre elementarläroverkets hus i Upsala med flere. Den nederländsk-tvskå barock-stilen har han med ur-skilning använt i Ulriksdals kyrka. I Synagogan i Stockholm åter, hvars inredning och dekoration i synnerhet utmärker sig för smak och fantasirikedom, har han framställt ett lyckadt försök att med österländska element framställa ett ädelt judiskt tempel. Bland öfriga arkitekter framstår H.

Zettervall, som utfört de storartade ombyggnaderna af Lunds domkyrka (s. 252) och Malmö rådhus (s. 252) ock senast i Stockholm byggt Bolinderska huset samt Norra elementarläroverket. Öfverhufvud synes våra arkitekter inbegripna i en liflig och löftesrik verksamhet, ehuru i ett litet land som vårt naturligtvis icke samma medel stå till deras förfogande som i många andra. Någon egen ny stil har ej vår samtid sett uppstå, allra minst någon särskildt nordisk eller svensk. Här som i utlandet är det, såsom vi redan antydt, renässansens allmänna former, hvilka, ofta med stor frihet använda och ombildade, visat sig bäst motsvara det moderna lynnet och de moderna behöfven. Mera sällan, ehuru ingalunda utan framgång, ha svenska

269. Synagogan i Stockholm, yttre.

arkitekter upptagit medeltidens eller andra äldre och yngre arkitekturstilar till användning. Det historiska sinne och den allsidigare bildning, som utmärka nutiden, visa sig också i vår arkitektur uti ett rätt förstånd af alla dessa stilars natur och en konstnärlig grannlaghet vid deras användning. Yi ha redan nämt några af de bästa exemplen härpå. Det moderna lynnet visar sig äfven i fråga om byggnadskonstens uppgifter. I de föregående århundradena bygdes kyrkor och palats; dessa voro de hufvudsakliga byggnader, vid hvilka en konstnärlig utstyrelse kom i fråga. I vår tid icke så. En mångfald uppgifter tager nu arkitekternes konst i anspråk. * Förr var det hufvudsakligen hofvet, aristokratien och kyrkan, som bygde; i vår tid har mera hela folket blifvit byggherre. Framför allt är det skolor och jomvägs-hus, som rest sig bredvid de gamla kyrkorna och palatsen. Jemte dem uppväxa i de moderna städerna kyrkor, bönhus, akademier, museer, konsertsalar, teatrar, hospital, rådhus, börsbyggnader, hotell med mera, för att icke tala om mängden af borgerliga privatboningar med arkitektonisk utstyrelse. Ehuru de senare ännu ofta uppföras som stora kasernlika hus, har dock den

270. Synagogan i Stockholm, inre.

tilltalande vanan efter utlandets föredöme börjat få insteg bland förmöget folk, att låta uppföra mindre byggnader i friare stil, ofta som villor vid städernas utkanter. Likaledes anlitas trädgårdskonsten flitigare än förr till ett prydligt ordnande af dö öppna platserna uti och omkring städerna — till båtbad både för sundheten och skönhetssinnet. Och den, som i våra dagar reser på den svenska landsbygden, finner ej sällan herrgårdar och kyrkor stilfullt om- eller nybyggda jemte mängden af ofta smakfulla jernvägs-

272. Rådhuset i Malmöstationer, hvilka med sina omgifvande planteringar säkerligen utveckla allmogens sinne för en prydlig anordning af sina boningshus. — Yid byggnadskonsten, som af alla konster griper mest in i det praktiska lifvet, anknyter sig ock närmast den sträfvan, som på senaste tid gjort sig gällande i vårt land liksom i utlandet, att återknyta bandet mellan slöjd och konst och derigenom åstadkomma den förras konstnärliga förädling. I detta syfte, som först vid vår tids stora europeiska industriutställningar blifvit fullt medvetet, har sedan en tid tillbaka svenska slöjdföreningen jemte andra föreningar arbetat.

LefnadsKtt och seder.

Öfverflöd t lefaadsfcSttet hos de högre samhällsklasserna i tldhrarfreta början. — Öfverflöda-och Införsselförbnd. — UmgBngesllfret. — Allmogen. — BrSnrlnasnperlets uttagande. — hlasskllnadoraa t lefnadssddttet börja bortfalla. — Ökade lefnadskostnader. — Utvandringen. — Det aedllga till« nt&ndet. — Slutord.

Skildringarna af det sociala och sedliga tillståndet i riket under Karl XIII:s och början af Karl XIV Johans regeringar sakna ej sina mörka sidor. Högljudd var samtidas klagan öfver de stegrade lefnadskostnaderna och lyxen, -särskildt hos de högre samhällsklasserna. Ofta nog ledde äfven missbruket att lefva öfver tillgångarna till obestånd, och ej sällan finner man embets-män, som gjort sig skyldiga till balanser och förskingringar af allmänna medel. Från hofvets sida gåfvos numera ej såsom på Gustaf IH:s tid några skadliga föredömen i lyx eller lättfärdighet; tvärt om bildade hvardagslifvet hos Karl Johan och kronprinsen Oskar genom sin enkelhet en motsats mot den yppighet och det öfverflöd, som råddo inom de högre krotsarna. Men föredömena från do högre klasserna voro i sig sjelfva tillräckliga, för att det onda skulle sprida sig till de lägro samhällslagren. Detta kunde så mycket mindre undgå att väcka statsmakternas uppmärksamhet, som de finansiela frågorna med anledning af den tryckta penningställningen voro do mest brän-nando af alla på dagordningen stående. I

öfverflödsförfattningar trodde man sig nu liksom i föregående tidskifte finna ett botemedel mot do öfverklaga-gado missförhållandena, hvadan äfven 1815 års riksdag gjorde en hemställan till regeringen om återupplifvandet af 1794 års öfverflödsförfattningar. Detta ledde äfven till 1817 års författning i ämnet, men då denna ej ansågs tillräcklig, påbjöd följande riksdag införsselförbud för vissa främmande öfver-flödsvaror, höga tullsatser för andra dylika äfvensom afgifter för tillåtelsen att begagna vin, siden, möbler af utländska träslag med mera.

Men do höga tullsatserna och införsselförbuden verkade blott., att det den tiden hos oss som annorstädes blomstrando lurendrejeriet fick en ännu större utsträckning än tillförne. Smyghandeln, som befrämjades genom bcsticklig-heten hos tuUtjenstemännen och vilseledda rättsbegrepp hos den handelsid-kande allmänheten, blomstrade i synnerhet på södra och sydvestra kusterna och nådde sin högsta utsträckning i början af 1820-talet. Genom omorganisationen af tullstyrelsen (1824) lyckades man blott delvis hämma ett ondt, för hvilket intet annat fullt verksamt botemedel fans än en genomgripande för^ ändring af hela tullagstiftningen.

Den lediga umgängestonen från föregående tidskifte bibehöll sig länge, och lika så fortfor den smak för skämt och sång, som erhållit sitt mest kännetecknande uttryck i Bellmans och längre fram i Yalerius' sånger. Också uraktlät man ej att i bronsen föreviga den fräjdade djurgårdssångaren och skildraren af det stockholmska folklifvet. Bellmans bröstbild, modellerad af

wv sr H fiiij 5. t.c • ,JnTj

wT' r-#y ' * t »* v Jtlfr ' L 7“ / jHL . ak Hf \ J I . V { fl I V ‘ »Jp s år r* v r m L RtÅlf ' A* Ji l J ! i

273. Aftäckandet af Bellmans byst & Djurgården i Stockholm, den 26 juli 1829.

Byström, aftäcktes den 26 juli 1829 på en af Djurgårdens vackraste platser, under festligheter, som sedan på bellmansdagen årligen återkommit Man förstod ännu vid denna tidpunkt att fånga glädjens snart flyktande ögonblick, att »låta visheten skämta i vinrankans skygd», men i njutningen fans besinning, och öfver umgängeslifvet i de bildade kretsarna låg för öfrigt en färg af idealism, såsom det höfdes i en tid, som var vår skaldekonsts guldålder. Ännu så sent som i slutet af 1840-talet kunde »Gluntame» diktas. Framsprungen ur äkta svensk grund och derfor mottagen med det lifligaste bifall i alla delar af landet, skall denna humoristisk-musikaliska diktsamling gifva efterveriden den yppersta tidsbild af ungdomslifvet och dess fröjder imidten af det nittonde århundradet vid Upsala högskola, der studentsången redan då ljöd fulltonig. Men efter hand fick idealismen träda tillbaka för realismen, den »glada vetenskapen» för de trängande praktiska uppgifterna, och så föll prosans nattfrost allt tyngre på den okonstlade gläd tighet, som varit den egentliga kryddan på en föregående tids nöjen och förströelser. Ofta höres åtminstone den klagan bland de gamle, att umgängeslifvet i vår af brådstörtade framsteg utmärkta tid lider af lefnadströtthet, att det personliga under samhällets rastlösa arbete för vinnandet af timligt välstånd förlorar i ursprunglighet och att alla »original» i samband dermed försvinna, att slutligen det yngre släktet, hur städadt och hyfsadt det än ter sig, saknar ungdomlighet och lefnadslust och derjemte äfven kärlek till det ideela och vilja att lefva för höga mål.

Till allmogen synes begäret att föra ett öfverflödigt lefnadssätt under de första årtiondena af detta tidskifte ej hafva sträckt sig. Visserligen fun-

274. Folkdriigtor från Dalarna (Leksand). 275. Från Dalarna (Rättvik).

Afb. 274—287 efter C. Forssells kopparstick 1827 o. f. (Ett ftr 1 Sverige).

nos tillfallen, såsom vid bröllop och andra familjhögtider, då gammal sed fordrade storartade gästbud med öfverflöd på mat och dryck, men dessa tillfallen återkommo ej ofta, och i allmänhet utmärkte sig landtbefolkningen för tarflighet, laglydnad, sedlighet och gudsfruktan. En mörk fläck på allmogens seder satte dock det omåttliga bränvinssuperiet. Dryckenskapslasten befordrades i väsentlig grad af den nu frigifna, af ständerna med synnerlig ifver omhuldade husbehofsbränningen, och det åtgick en rundlig tid, innan det lyckades måttlighets- och nykterhetsföreningar att så inverka på allmänna tänkesättet, att en reform i bränvinslagstiftningen kunde åvägabringas. Detta skedde omsider vid 1853—1854 års riksdag, då husbehofsbränningen afskaffades och bränvinsbränningen förvandlades till en fabriksnäring med en hög tillverkningsskatt. Sedan denna tid har superiet märkbart aftagit. Då tillverkningen från 1854 beräknades uppgå till omkring 50 millioner kannor (närmare 131 millioner liter) — hvilken siffra dock 276. Från Dalaiya (Mora). 277. Från Lappland (Kajtora).

(Jfr IY:e delen, s. 639).

till den ansenliga siffran af öfver 23 millioner (9 775 000 kg). Yida mindre spridning har teet, hvaraf införseln sist nämnda år blott uppgick till 118 000 skålpund (50150 kg). Mer allmänt är deremot bruket af tobak, hvilket njutningsmedel redan 1817 års riksdag ansåg vara för allmogen och gemene soldaten »lika angeläget som födan», hvadan det äfven uteslöts från öfver-flödsbevilningsstadgan. Införseln af denna vara uppgick 1875 till 7,2 millioner skålpund (3 188 000 kg).

I ögonen fallande är den förändring i lefnadssättet, of van stående och andra liknande siffror Utvisa. Men huru mvcket mera märkbar är icke den

*

förändring, som blifvit en följd af de förbättrade undervisningsanstalterna, det stegrade begäret efter kunskaper och bildning, de nya samfärdsmedlen och den stora lifaktigheten på de politiska och kommunala områdena? Utfärdandet af 1842 års folkskolestadga framkallade en social hvälfning af den

torde vara för hög — uppgick den under tillverkningsåret 1874—1875 till 19,8 millioner kannor (51,8 millioner liter). Förtäringen af spritdrycker torde sålunda hafva aftagit med mera än hälften, och följderna af denna minskade förbrukning hafva visat sig i ett ökadt välstånd och i förminskning af brottens antal. I tider af stegrade arbetspris framträder beklagligen åter det gamla missbruket, särskildt hos den lösa befolkningen i städerna och de vid allmänna och större enskilda arbeten anställda arbetarne, hvadan äfven utskänkingsställena för sprit- och maltdrycker ofta nog förete en sorglig anblick.

Den minskade förbrukningen af bränvin har helt naturligt ledt till ökad förtäring af andra drycker, såsom baierskt öl, kaffe, te med mera. Så har kaffet blifvit en nödvändighetsvara äfven för de fattigaste hushåll. Då vid midten af föregående århundrade ännu blott omkring 26 000 skålpund (11000 kg) af denna vara infördes i landet, uppgick införseln deraf 1875 mest omfattande art, i det massan af det svenska folket genom henne rycktes från okunnighet och råhet ett stort steg framåt till bildning och upplysning. Ångbåtarna och jernvägarna, posten och telegrafen hafva närmare förbundit rikets skilda delar med hvarandra och med utlandet och derigenom i väsentlig grad underlättat utbredandet af nutidens allt jemnande odlingsformer. De nya kommunala inrättningarna hafva hos de lägre folkklasserna framkallat ett ökadt deltagande för allmänna angelägenheter, men på samma gång äfven skärpt deras medvetande om alla svenska mäns frihet och jemlikhet i fråga om rättigheter. Så pågår sedan lång tid Jjos oss liksom i andra länder ett allmänt nivelleringsarbete inom det sociala lifvet, och följderna deraf har naturligen blifvit, att en mängd skrankor, som förr åtskilde de olika samhällsklasserna, nu bortfallit, så att det

ofta torde vara svårt nog att säga, hvar herremannen slutar och handtverkaren eller bonden vidtager. Försvunna från vår landsbygd äro de gamla byarna med sina tätt

V t *

278. Från Lappland (Kajtom). 279. Från Uclsingland (Jerfsö).

sammanbygda, fula, med tunga halmtak försedda gårdar, hvilka 1827 års skiftesstadga först begynto spränga i sär; gårdarna ligga nu spridda kring fälton, och de ej sällan med små trädgårdar omgifna boningshusen äro större, prydligare och bekvämare. De gamla halmtaken utbytas mot sådana af tegel, spån eller asfalt; kaminer och kakelugnar trädä i stället för de bränsleför-ödande spislarna, husgerådet är dyrbarare och mera ny modigt än förr, om ock till stort förfång för hemslöjden, men det hela är ändamålsenligare och bekvämare, äfven om do många tomma fönsterhålorna i öfvervåningarna här och der utvisa, att fåfångans kraf understundom varit starkare än behovet. Försvunna äro äfven de gamla folklekar, hvari landsbygdens söner och döttrar förr sökte en vederqviekelse efter skördearbetets eller julstökets mödor. Äfven do gamla kistorna med de hemväfda, från fäderna ärfda klädebonaderna blifva allt sällsyntare, och i de landsändar, der de gamla, ur-Sverige\$ hUtoria. XI. 17sprungligen efter forna heräkapsmod efterbildade så kallade nationaldräg-terna segast bibehållit sig, blir begäret att utbyta dem mot städernas flygtiga mod allt starkare. Ännu bibehålla sig dessa drägter i Lappland och Dalarna, vissa trakter af Yermaland och Skåne, men den tid synes ej långt aflägsen, då de ej längre skola vara att finna, utom i de etnografiska samlingarna. Och ännu mer än på landsbygden framträder i städerna en sträf-van hos de lägre klasserna att blifva de högre lika i lefnadssätt och klädsel.

Att detta sträfvande ledt till ökade lefnadskostnader, är en naturlig sak. Men under senare delen af det tidskifte, vi här haft att skildra, har det ekonomiska välståndet spridit sig bland jordbrukarne och näringsidkarne i förr ej anad höjd. Visserligen träder oss en verklig fattigdom ej sällan till möte, och de tider, då arbetslönerna äro låga, torde nöden ej vara ovanlig inom daglönarnes stora klass; dock har den jemnare fördelning af välståndet, som råder i Sverige, haft det goda med sig, att antalet af verkliga nöd-

280, 281. Från Södermanland (Vingåker).

lidande här är jemförelsevis mindre än i andra länder. Emellertid hafva de ökade fordringarna på lifvets bekvämligheter stegrat antalet af dem, som vare sig af medfödd äfventyrlust eller af ekonomiska eller andra bevekelsegrunder lemna fosterlandet för att utom dess gränser, helst i det stora framtidslandet på andra sidan Atlanten, jaga efter den bedrägligt skimrande lyckan. Utvandarnes antal, som under 1850-talet i årligt medeltal uppgick till 1 690, steg under följande årtionde, tills det 1869 uppnådde sin högsta siffra 39 000. De rika skördarna i Sverige i början af 1870-talet medförde en hastig förminskning i denna siffra. Ar 1875 uppgick utvandarnes antal till 9 727, en siffra, som, jemförd med befolkningens tillväxt samma år, ingalunda innebar något oroväckande. Det är företrädesvis i unionens norra och nordvestra stater, våra svenska utvandrare nedslå sina bopålar. Sina hågkomster från hembygden gömma de i troget minne, på svenskt språk för-rätta de sin gudstjänst, svenska äro psalmerna, som ljuda i deras kyrkor, oeh rörande är att se, med hvilken kärlek de äfven i öfrigt söka bevara den andliga gemenskapen med sitt gamla fädernesland.

På det svenska folkets sedliga halt i det hela hafva de senaste årtiondenas stora förändringar i lefnadssätt och vanor lyckligtvis ej utöfvat något skadligare inflytande. Att det sedliga tillståndet i städerna och angränsande landsorter ej är sådant det borde vara, är visst, men i allmänhet vitsorda sakkunniges uppgifter, att massan af folket fortfarande utmärker sig för laglydnad, redbarhet och gudsfruktan. De andliga rörelserna i våra dagar äro, huru missriktade de än må anses, märkliga tecken till ett oafvisligt behof hos de djupa leden att vända tankarna mot högre mål än de rent materiella. De stora skattebördor, våra menigheter åtagit sig för folkskoleväsendets ordnande, vitna om en stor offervillighet, då det gäller att befordra bildning och upplysning. Läggas nu här till de snabba framsteg i

282. Från Vestergötland (Kind). 283. Från Småland (Värend).

(Jfr IV:e delen, s. 639).

andlig och materiel idrott, Sverige gjort under de årtionden, som förgått sedan ofredsåren, torde landets ställning i det hela te sig i en ljus dager. Yi hafva visat, huru det i fullt mått inbergar frukterna af sitt trägna arbete på sin inre utveckling och förkofran, huru dess åkerfält gifva allt rikare skördar, huru dess underjordiska skattkammrar i dagens ljus framlägga nya rikedomar, huru dess kölar plöja alla vrlldens haf, huru dess närings-och konstflit går med heder ur de fredliga striderna vid de stora inellanfolk-liga täflingsfesterna, Imru dess lagar ideligen förbättras i frisinnad och men-niskovänlig riktning, Imru det slutligen i allmän folkupplysning så väl som i vetenskapliga idrotter ställer sig i jembredd med hvilket land som helst. Framhållet är äfven, huru mycket som blifvit gjordt för fosterlandskänslans stärkande, huru vart härliga språk, som är det renaste uttrycket för vårt folkliga inedvetande, vårdas med kärlek och insigt, huru vår häfd- och forn-forskning med oförtröttadt nit upphemtar nytt stoff för uppvisandet af det närvarandes samband med det förflutna, huru vår bildande konst tillagnar

284. Från Bleking.

285. Från Skåne (Horrestad).

sig en fosterländsk prägel och huru vår folkbildning mer och mer bygges på fosterländsk grund. Men allt detta är ej nog för att häfva alla farhågor för

28G. Från Skåne (Torna).

287. Från Skåne (Vemmenhog).

kommande år. Ännu är försvarsfrågan olöst — och innan denna fäderneslandets lifsfråga funnit en tillfredsställande lösning, innan dess är ej heller Sveriges framtid betryggad. REGISTER

till del. I—VI.

Förkortningar: bt«k[op]. — borgmfästare]. — bygnk [bygnadskonst]. — drofctn[tng]. — d[bd], — d. y. [den*yngre]. — d. B. [den Bldre]. — grek[tsk]. — hel[lg, *iga]. — hert[ig, -iginna]. — ital[iensk]. — jfr [jemfdr]. — kejsfare, -arinna]. — kon ungl. — karf[arste. -urstinna]. — källförtfeckniog]. — jnytfologil.

— ornamfentik]. — romfersk]. — *jökon[ong]. — •kulptfur]. — storf[urste]. — ståth[41lare]. — utg<ifvenj.

— Parentes omkring ett namn, t. ex. omkring Bjelke, utmärker, att personen ej sjelf använt d't sedermera tillkomna ättenamnet, utan endast vapnet. En del »vapennamn», t. ex. lejonansigte, ha dock aldrig burits •&* som ättenamn.

A, siradt 2,115, 6,13.

A la grectjue, se Ornament

Aachen 0,949, 6,187; — fred 16684,4 2 8; —Gustaf 111:8 resa 5,839; — kongress 1818 6,71, 79, 76.

Aall, Jakob 6,58.

Aarsberetninger fra det kongelige geheimearchiv, ndg. af C. F. Wegener 2 källfört.

Abbedissor2,90,92,8,388; — dragt A 1,486.

Abborrfors 5,96.

Abboter 1,457, 462; — drögt A 1,484; — stor skämtan om 2,311; —jfr Klosterabboter, Munkar.

Abekås, se Oremölla.

Abel 5,87.

Abel (kon. i Danmark, d. 1252) 1,407, 4 09; — ge-mål, se Mechtild af Hol-stein; — slägtafla 1,391.

Abelin, G. R. 6,184, 185, 191.

Abelsson, Lydeka, se Lydeka A.

Abjörn Mnnansson 2,85.

Abjörn Sixtensson, se (Sparre).

Abjörnsson, Knut, se Knut A.

Abjörnsson, Nils, se (Sparre).

Abjörnsson, Ulf, se (Spar-re).

Abo, se Abo.

Abraham (Birgittas uppenbarelser) 2,87.

Abraham Brodersson (tjurhufvud) 2,140-143, 149, 152, 245, 327; — afrättning 2,151, 156 o. f.; — sigill A 2,140; — slagttafla 2,239.

Abraham Eriksson, se (Gyllenstjerna).

Abraham Eriksson, se (Lejonhufvud).

Abraham Gustafsson, se (Lejonhufvud).

Abraham Gustafsson, se (Stenbock).

Abraham Kristersson, se (Lejonhufvud).

Abrahamsdotter, Birgitta, se Birgitta A.

Abrahamsson, Erik, se (Lejonhufvud).

Abrahamsson, Peter 5,76.

Absalon 4,189.

Absolntism, Gustaf T:s styrelsegrundsatser 8,171-181; — jfr Envälde, Konungamakt.

Accis 4,96, 287, 6,270; — jfr Tull.

Ackord, officerares 5,272.

Acrel, Olof af 5,891; — porträtt 5,394.

Acta publica, hörande till Sveriges rikets fundamentallag 5 kallfört.; — sanc-tornm (helgonlegender) 2,206.

Adalbert (erkebisk. i Bremen) 1,366.

Adalvard d. y. (bisk. i Sigtuna) 1,306, 372.

Adalvard d. ä. (bisk. i Skara) 1,269, 372.

Adam (mäster), se Adam af Bremen.

Adam af Bremen (mäster Adam) 1,5, 262 o. f., 307, 815, 335, 365 O. f., 373, 2,808; — om svenskarnes gästfrihet 1,325; — om Sveriges rikedom under hednatiden 1,304; — om Upsala tempel och offer 1,346.

Adam van Duren, se Duren.

Adda 4,17 2.

Additament, 1660 &rs 4,407, 419, 599; — jfr Regeringsform.

Adel 1,461, 2,472, 4'82-484, 3,184 O. f., 322, 887 O. f., 413, 418, 438,

450,4,70,78,89,264,299 O. f., 362, 620, 522 O. f., 632 O. f., 5,3, 6, 12 O. f., 29, 66, 128, 184, 277, 285, 809, 6,180; — additamentet 1660 4,4 07;

— adliga damer, giftermål med ofrälse män 5,34;

-----härads höfdingssys-

lor 4,87; — allmogens missnöje 4,405; — arfs-lagar 6,139; — Axel Oxenstjerna om 4,77; — Danmarks 2,484, 4,39, 312, 314,6,55; — dansk-norska landskapens 4,499; — drottning Kristinas tid 4,855 O. f., 366;

— est-livländsk 4,500;—

Finlands 3,407, 432,

4,65;-----privilegier

3,431; — forum privi-legiatum 5,34; — Frankrikes 1,485; — förenings-och säkerhetsakten 6,2;

— företrädesrättigheter 5,360 o. f.; — förläningar 3,319-821, 4,129 O. f.;

— första gången pårid-darhuset 4,110; — giftermål 5,34; — gods 8,179; — Gustaf Bondes system 4,416; — Gustaf II Adolf om 4,69; — Gustaf III:s tid 5,388; — gårdsrätter 2,4 83; — Götalands 8,403, 408; — Halmstads recess 1483 2,383; — handelsrätt 8,319; — hufvudin-an-naskap 5,415; — jagt-rätt 5,77; — jus pa-tronatns 5,34; — Jyllands, Kristiern II:s hyllning 8,164; — — och Valdemar Atterdag 2,22;

— Karl X Gustafs testa-

mente 4,401-403,406; — Karl XI:s envälde, följder 4,472;-----förmyn-

darregering 4,114; —

Karl XII:s myndighetsförklaring 4,531; —

klassindelning 5,9 o. f., 168, 882; — klädedrägt 4,640; — konst 4,630;

— »konungarhvarochen i sin landsort» 4,77; — kron ogodsen s försäljning 1622 4,96; — krönings-riksdagen 1617 4,107;

— kurländsk 4,127; — landtdagen i Malmö 1662 4,419; — ledamöter i riksdagens utskott 1809 6,20;— lefnadssätt3,484,

4,617, 631 O. f., 689 O. f.;

— livländsk 4,114, 121,

129, 537, 540;-----

Karl XI:8 reduktion 4,488

o. f.; — — privilegier

4,113, 486, 487 O. f.; — makt,storhetstiden 4,600, 640; — Mejicos 1,171; — mötet i Reval 1589 8,361;

-----i Stockholm 1596,

1597 8,402, 407; — Norges 6,55; — nydaningstidens 3,462; —och Adolf Fredrik 5,330; — och borgarståndet 4,601;

— och bränvinsbrännin-gen 5,323; — och drottning Kristina 4,354; — och Erik XIV 8,252, 282, 285 O. f., 288, 296, 299, 302; — och Gustaf I

8,163, 178, 215 O. f.; — och Gustaf III 5,286,308, 337, 841, 382; — och Johan III 8,314, 854; — och kapitnsaken 6,158; — och Karl IX8,343, 4,26;

— och Karl XIV Johan

6,75, 98; — och konungamakten 8,255; — och Kristiern I 2,327; — och medelklassen 5,350; — och ofrälse 4,300 o. f., 369; — och ridderskapet 8,391;— officerare 5,102, 155, 158; — omröst-ningssätt 6,20; — partistrider 5,179;— parti-tidhvarfvet 5,381 o. f., 400;— passevolansfrågan 5,312; — polsk A 3,358, 4,141, 557, 559 O. f., 581, 5,190; —privilegier 2,407, 8,292, 814—321, 868 O. f., 389—391, 448, 462, 4,30, 87, 109, 283,

848, 498/601 o. f., 6,15, 84—36, 49, 226 O. f., 308, 6,12, 193; — redaktion, Albrechts af Mecklenburg 2,100; —
— Gustaf I:s 3,106; —

— Karl X Gustafs 4,370

o. f.; — — Karl XI:s 4,480, 483, 488 O.f.,503, 599; — — Margaretas 2,143, 147 o. f.; —
reduktionskommissionen 4,466,476 o.f.; — representationsfrågan 6,125, 180;—riddarhusordning 4,99 O.f.,
110,5,168, 276, 6,20, 24; — riksdagsordning 1617 4,99;-----

17236,50;—riksdags pro-tokoll4,H0;—rusttjenst

8,316, 342, 344^847, 441, 4,85,101, 602; — rådsherrar 2,8; — räfst, formynder- 4,474; — —

Erik XIV:8 8,282;-----

Karl Knutssons 2,302-304; — rätt till embe-ten 4,87, 600, 6,223; —

— till frälse 1,361; — skådepenning öfver K. Ch:a de la Gardie5, 387;

— Skånes, grefvefejden

8,165; — slägtamn

1,485; — statshväfning, planer 5,342; — Svealands 8,408; — särskild domstol 4,87; — tron-följdsfrågan 1809
6,22;

— tysk, Gustaf II Adolfs hof i Maiuz 4,236; — undervisningsväsendet, storhetstiden 4,608; — Upsala möte 1593
8,377;

— utskott för reduktionens bestämmelser

4,466;-----riksdagen

1655 4,374—376;-----

riksdagen 1778—1779

5,278;-----sekreta 5,61;

—Vadstena beslut 8,205;

— valrätt 4,406; — värdigheter 8,253; —k yngre, »riddarhusdemokrati» 5,85; — Örebro herredag 15403,180;

— Öster-

sjöprovinsernas 4,484 o. f.; — jfr Adelsns protokoll, Adelsmän, Aristokrati, Börsadel, Friherrar, Frälsemän,
Fräl-set, Grefvar, Hof-, Hög-, Lågadel, Riddare, Riddarhuset, Ridderskap, Riksdagar och hänvisningar derstädes,
Stormän, Ständer, Svenner, Tjenstadel, Väpnare, Ädlingar.

Adelcrantz, Göran 4,635.

Adelcrantz, K. F., Adolf Fredriks kyrka 5,404; — Norrbro i Stockholm 5,403; — Operahuset 5,404, 410; —
porträtt 5,401; — Stockholms slottsbyggnad 5,403.

Adelheid (Athalhet) A 1,296.'

Adelheim, J. F. 5,363.

Adelhuset, se Stockholm.

Adelsns,borgarståndets och bondeståndets protokoll vid riksdagen i Stockholm 1786 5 källfört.;

— protokoll vid riksdagen i Stockholm 1789 5 källfört.

Adelsbref, se Sköldebref.

»Adelsfrätare» 4,78.

Adelskap 5,29; — afsä-gelse 5,363; — förläning 0,31, 34, 251; — Upp-häfdt i Norge 6,74, 107.

Adelslän 4,130.

Adelsmän, Elfsborgs lösen 4,95; — kriget 1788 —1790 5,322; — och andliga värdigheter 5,809;— riksdagen 1600 i Linköping 8,422; — riksdagsunderhåll 5,79;

— rätt att aga bönder och tjenare 6,84; — rätt att tagas till riksråd 5,252; — uppfostran, Per Brahe d. ä. om 8,484; — ifr Adel.

Adelsmöte 6,193.

Adelssprätt, Dalins skildring 5,402.

Adelsuppbåd 4,117, 377.

Adelsvärd, E. G. 6,24.

Adelsvärd, E. R. 6,115.

Adelsvärd, J. K. 5,362, 6,24.

Adelsö (Alnsö) 2,125; — alsnöstadgan 1,466, 3,389; — karta 1,892;

— möte 1,423 o. —

runsten 1,309; — slott 1,309; — jfr Hofgården.

Adils (Eadgils, kon.) 1,246 o.f., 253; — gemål, se Yrsa; — hjälm 1,286.

Adler Salvius, se Salvius.

Adlerbeth, G. G. 5,303, 398, 6,10, 16, 39, 76;

— Historiska antecknin-

• gar 5 källfört.; — me-

moarliteratur 6,395; — porträtt 5,399; — riksdagen 1789 5,331.

Adlercrentz, A. G. 6,184.

Adlercreutz, K. J. 5,373 —376, 6,5, 7, 16, 22, 29, 39, 49, 52, 63, 76, 78; — porträtt 5,371;

— statshvälfningen 1809 5,378 o. f.

Adlerfelt, Leben Carls des zwölften 4 källfört.

Adlerfelt (riksråd) 5,83 O. f., 105, 112, 118.

Adlerfelt, Agneta (f.Ström-felt), porträtt 5,118.

Adlersparre, C. A., 1809 och 1810 6 källfört.; — 1809 års revolution och dess män 5, 6 källfört.

Adlersparre, Georg 3 källfört., 5,361—363, 6,15, 21, 25 O. f., 29, 78, 91;

— Handlingar rörande Sveriges äldre, nyare och nyaste historia 4, 5, 6 källfört.; — Läsning i blandade ämnen 5,361;— och partierna 6,6—8; — porträtt 5,362; — stats-hvälfningen 1809 5,377 —879.

Administration, se Förvaltning.

Administratorer 4,158, 179.

Adolf (grefve af Holstein) 2,34, 43.

Adolf (grefve af Holstein, hert. af Slesvig) 2,323; — erbjuden Danmarks krona 2,279; — länsherre öfver Slesvig 2,178, 266;

— slägtafla 2,111.

Adolf (hert. af Holstein)

4,143, 212, 228.

Adolf (hert. af Holstein-Gottorp) 8,203, 4,19; — gemål, se Christine af Hessen; — slägtafla 2,321.

Adolf Fredrik (kon. af Sverige, 1710—1771), före tronbestigningen 5,106 o. f., 118; — för-mälning A 5,109; — tron-

följare 5,98 o. f., 106; som konung 6,119, 121—214, 217 O. f., 220, 222, 224, 274, 279, 286, 401; — ankomst till Loka helsobrunn A 5,908;

— barn 5,210;-----

uppfostran 5,135; — be-röfvad utnämningssrätt 5,186; — bisättning A 5,209; — död 1771 5,208 — 214, 248; — ge-

mål, se Lovisa Ulrika;

— Gustaf III* giftermål 5,179; — hattpartiets regering 6,145—157; —

— upplösning 5,157—

168; — hof 5,178 o. f.; -----brytning med mössorna 5,190;-----för-

sök att utvidga konungamakten 5,126—133; —

— och hattame 5,190;

-----revolutionsplaner

5,192; — konungaförsäkran 5,121, 123, 226;

— konungavärdigheten 6,145; — kröning 5,124;

— medalj öfver regeringsmaktens nedläggande A 5,197; — mössorna komma till väldet 5,168 — 188; — — regering och fall 6,188—208; — namnstämpeln A 5,137;

— och adeln 5,330; — och Lovisa Ulrika 5,106— 110, 209; — och rådet 5,128, 134, 136, 166, 190,

196 O. f., 201, 208;---

ståndernas dom 5,199;

— personlighet 5,209;

— porträtt o, l 10, 122; , — resa till Finland 5,126;

— revolutionsförsöket 1756 5,140 o. f.; — riksakten 1756 5,142; — riksdagen 1751—1752 6,121—126; —

sigill A 5,124; — slägtaflors, 321, 5,99; — tjenstetillsätt-ningar 5,128; — tron-afsägelse 5,196, 198; —

tronträd 5,121; — valspråk 5,124; — återtagande af regeringen 5,198.

Adolf Fredriks kyrka, se Stockholm.

Adolf Friedrich (hert. af Mecklenburg) 4,70, 181, 175, 279.

Adolf Friedrich I (hert. af Mecklenburg-Schwe-rin) 4,197, 218. Adolf Johan (hert. nf Pfalz-Zweibrücken, 1629 — 1689) 4,852, 880, 405 o. f.; — gemåler, se Brahe, Elen Beata, Brahe, Elen Elisabet; — herre till Rönö slott 4,300; — karakteristik 4,518—520;

— Karl XI:s förmyndare + 4,402; — porträtt 4,403;

— riksmarskembetet

4,420; — slägtaflor

3,241, 4,843, 362.

Adolf Johan (hert. af Pfalz-Zweibriicken, 1666—

1701), slägttafla 4,362. Adria, se Ventura de A. Adrianopel 4,584. Adriatiska hafvet, se Haf-vet.

Advocatu§ 1,4G4.

Adö, se Adö.

Aelianus, Q. A. 1,181. Aelianvs, Ael., inskrift å sköldbuckla 1,194. Aemnnd, jfr Edmnnd. Aemund Kolbränna, se Annnd Jakob.

Aflat 1,388, 414; — Peder Månssons bref 2,494; — jfr Syndaförlåtelse. Aflatsbref 2,206, 396. Ailatshandel 2,4G5, 467, 491.

Åflats8krin, Arcimboldos A 1,478, 2,467.

Afrika 2,211, 3,210, 405, 423; — begrafning8sätt 1,65; — handqvarnar

1,118, A 1,119; — Harald Sigurdsson och vä-ringarne 1,281; — hållristningar 1,164; —

krnkmakarkonst 1,20; — mynt 1,300; — stendo-sar 1,65; — svensk koloni 4,14; — sädesmalning A 1,119; — upptäcktsresor 1,277; — jfr Blåland.

Afrättningar, i Finland 3,421; — i Linköping 3,426; — jfr Arkebuse-ring, Blodbad, Bålbrän-ning, Dödsstraff, Halshuggning, Hängning, Steglin g.

Afskrädeshögar, se Kjök-kenmöddingar. Afspärruingssy8tem 5,G3. Aftonbladet (tidning) 6,97 o. f., 144, 175; — och indragningsmakten 6,101 o. f.; — olika benämningar 6,102.

Afvelsgårdar 3,225, 229.

Afzelius, A. A., Sæmunds Edda 1,335.

Agardh, K. A. (bisk. i Karlstad) 6,99, 219, 128; — porträtt 6,221.

Agarener 2,326.

Agio 5,337.

Agmund Finnsson 2,146; — hustru, se Katarina Knutsdotter.

Agne (kon.) 1,248.

Agnefit 1,243.

Agneholm (Amneholm) 2,73, 122; — intaget af Engelbrekt8 skaror 2,219; — karta 2,120.

Agnes af Braunschweig (kon. Albrekts gemål) 2,138.

Agnes af Hessen (Moritz' af Sachsen gemål), slägt-tnfla 4,19.

Agneta Eriksdotter, se Krummedike.

Agneta Ivarsdotter, se (Tott).

Agricola, Mikael 3,210, 238.

Agöti»Kalfstathum»1,3IG. Åhlén, A. 3 källfört.

Ahlman, P. Z. 5,329, 341, 381;—i rikets allmännaa-

Akilleus (greje, myt.) 1,95.

Akirbo, se Åkerbo.

Akirö, se Akero.

Akmed III (sultan af Turkiet) 4,572, 580—583.

Akterdäck 1,284.

Akterstaf, bronsåldersfar-tygs 1,155.

Aktiebanker 6,208.

Aktiebolag 6,188; — jfr Kreditaktipbolag.

Aland, se Åland.

Alavo 5,375.

Alba (hert. af) .3,388, 4,167, 243.

Alba, Nicolaus af, se Ha-drianus IV.

Albanoberget, lerkärl i form af en hydda A 1,119.

Albdan, se Halfdan.

Albedyhll, G. d\ Recueil des mémoires et autres pièces authentiques 5 källfört.

Albert (erkebisk.) 1,397, 4,11.

Albert (målare och perl-stiekare) 2,400.

Albertus dux, se Albrekt d. ä.

Albertus rex, se Albrekt (kon.).

aristokratiens förhållande till konungamakten under Johan den tredjes regering 8 källfört.

Åhus, se Åhus.

Air (koppar) 1,79.

Akademier 6,251; — musikaliska akademien, instiftad 1771 5,296; — svenska akademien, handlingar 4, 5 källfört.; —

— indragen 1795 5,355;

— — instiftad 1786

5,297, 399;-----pris-

medalj A 5,297;-----

rättskrifningslära 5,393;

— — återupprättad 1796 5,358; — vittra 5,398; — jfr Bildhug-gar-, Konst-, Krigs-, Landtbruks-, Målarakademien, Samfund, Vetenskapsakademien.

Akademiker, se Klassiker.

Åkerbo, se Åkerbo.

Akershus 1,437, 2,281, 285, 429, 3,60,149 O. f., 167,277,322,4,399, 592.

3,1G1 O. f., 165 O. f., 169, 189, 191 O. f., 194, 201; — gemål, se Anna af Brandenburg; — slägt-tafla 2,321.

Albrecht af Preussen (markgreffe af Branden-burg-Ansbach) 2,460, 466, 8,60, 146, 166; — gemål, se Dorothea af Oldenburg; — slägттаfla 2,321.

Albrechtsen, Ludvig, se Ludvig A.

Albrekt, jfr Albrecht.

Albrekt af Mecklenburg (kon. af Sverige, d. 1412) 2,13 o. f., 61—67, 89 O. f., 117, 119, 125, 132, 143 O. f., 150, 173, 190, 202, 206, 402, 480, 484; — fall 2,106—114; — fångenskap 2,114, 129, 134, 141; — förläningar 2,35; — förvaltning och penningväsen 2,100—

105; —gemåler, se Agnes af Braunschweig, Rikar-

dis af Schwerin; — Gotlands afträdande 2,152

o. f.;--strid om 2,137,

151; — krönikan om

2,307, 309; — mynt

1,475, A 2,104, A 2,105, 180, 488; — och Håkan Magnusson 2,70—72; — och stormännen 2,72—74; — regering 2,92—99;

— sigill A 2,68,141; — skatter 2,103, 181, 485;

— slägtaflor 1,391, 2,111; — stormansväldet 2,482; — visa om 2,94,97,211;—öden och död 2,129, 136—138.

Albrekt d. y. af Mecklenburg 2,138; — dansk kronpretendent 2,106;— slägtafla 2,111.

Albrekt d. ä. af Mecklenburg 1,449, 456 o. f.,

2,20, 25, 35 O. f., 38, 46, 62, 71, 96, 106 O. f.; — förläningar 2,84; — gemål, se Eufemia Eriksdotter af Sverige; — Helsingborgs möte 2,440 o. f.; — och Magnus Eriksson 2,22, 41; — sigill A 2,69; — slägtaflor

1,391, 2,111; — traktater med Valdemar Atterdag 2,91 o. f., 70.

Albrekt Russe, se Russe.

Albrekt Styke, se Styke.

Ale 3,16.

Aleholm (Loland) 2,70.

Alcmanina 2,309; — jfr Tyskland.

Alembert, Jean d' 5,216.

Alentaka 4,9, 11.

Alessandro, jfr Alexander.

Alessandro af Parma 4,34, 170.

Alexander (hert. af Holstein-Sönderborg), slägtafla 2,321.

Alexander, jfr Alessandro, Alexandros, Alexei.

Alexander den store, se Alexandros.

Alexander Nevski (rysk furste) 1,400, 409.

Alexander I (tsar af Ryssland, 1777—1825) 5,365,

6,9, 29, 38, 40—42, 44, 4G, 48, 53 O. f., 64, 70, 78, 77, 87, 89; —familj-fördraget i Åbo 6,45; — Finlands storfurste 1809

5,377, 6,23; — heliga alliansen 6,71; —kriget 1808—1809 5,370, 373, Algot Erengisleson till Ulfåsa (natt o. dag p& längden) 2,284; — hustru, se Kröpelin;—slägt-tafla 2,241.

Algot Magnusson, se (Sture, tre sjöblad).

Algotsdotter, Katarina, se Katarina A.

Algotsson, Anund, se (Stu-re, tre sjöblad).

Algotsson, Bengt, se Bengt A.

Algotsson, v Brynjulf, se Brynjulf A.

Algotsson, Folke, se Folke A.

6,8; — möte med Na-poléon IO1807 5,369; — mötet i Abo 6,44 o. f.;

— och Gustaf IV Adolf 5,365; — porträtt 5,863;

—slägttaflor 2,32i, 5,98.

Alexander II (tsar af Ryssland, 1818--1881) 6,104 o.f., 158;—porträtt 6,155;

—slägttaflor 2,321, 5,98.

Alexander III (p&fve, d. 1181) 1,386.

Alexander VII (påfve, d. 1667) 4,357 o. f.

Alexandersagan, se Alex-andros den store.

Alexandra (prinsessa af Algotsson, Gustaf, se (Stu-Ryssland) 5,356. re, tre sjöblad).

Alexandra, se Kristina Algotsson, Knnt, se Knnt.

(drott. af Sverige). Algotssöner (slagt) 2,33, Alexandreia, se Katarina 236 o. f. af A.

Alexandri doctrinale 8,21.

Alexandro8, jfr Alexander.

Alexandros den store 1,170, 4,23, 173, 860;

— Alexandersagan 2,31 o. f., 210 o. f.; — himmelsfärd, reliefbild Grötlingbo kyrka 2,211;

— mynt 1,154.

Alexei (af huset Roma-

nof), slägttafla 5,98.

Alexei (tsar af Ryssland,

1629—1676) 4,374, 383 o. f.; — slägttafla 5,98.

Alexei, jfr Alexander.

Alf (samkon. med Yngve)

1,244.

Alfabet 1,216—218; — gotiskt 1,7, 212, 214;

-----slagtskap med runor 1,222; — romerskt (latinskt) 1,214, 222; — sydeuropeiska, slagtskap med runor 1,214 o. f.;

— jfr Runor, Rnnrad.

Alfer (myt.) 1,85, 335,

342 o. f.; — jfr Dver-gar, Svartalfer.

Alfhem (myt.) 1,335, 337.

Alfonso (bisk.) 2,83 o. f.

162.

Alfred den store (kon. af England, 849—901) 1,5,

278 O. f., 294.

Alfsson, Knut, se (Rosor, tre).

Algeriet, stendösar 1,65.

Algot Bengtsson (grip-hufvnd) 2,4.

Algot Brynjlfsson 1,425;

— slagttafla 2,24.

Algot Brynjlfsson (lejon), slagttafla 2,24.

Alin, Oskar 6 källfört. Alingsås 8,276, 4,17,

A 5,64, 191; — fabriks anläggningar 5,63 o. f.; — vapen A 5,64, A 6,195. Alir 1,468; — kartal,892. Allah 1,298; — jfr Gud. Allart 4,544.

Allées couvertes (grafvar) 1,65.

Allegorier 4,617, 620,

683, 6,414; — Hedvig Eleonoras kröning A 4,868; — H. K. v. Kö-nigsmarks krigslycka A 4,327; — Karl XII till häst A 4,541; — kungsstugans i Örebro A 8,481; — vrångbild öfver revolutionen 1809 A 5,878; — öfver Karl XI:s regering A 4,427. Allehanda, Dagligt (tidning) 6,98.

Allen, C. F., De tre nordiske rigers historie K97—1536 2 källfört.,

8 källfört.

Allenastyrande, Oskar I:s

6,148. 155.

Aller 4,13, 307, 456. Allfader 1,336; —jfr Gud, Odin.

Allianser, Danmarks, med Leopold I m. fl. 4,432; — hannoverska 5,54, 60, 69; — heliga 6,70— 72, 87, 96, 209; —mellan Sverige-Norge och Ryssland 1834 6,110; —jfr Förbund, Trippelallians. Alliteration 1,358, 464.

Allmoge 1,455, 2,325,

440, 446, 448, 482, 48G,

8,70, 89, 91, 181, 225, 322, 853 O. f., 360, 366, 4,26, 86, 102,5,102,332;

— Albrekts af Mecklen-

burgtid 2,105;—allmänt uppbåd 3,228; —befrielsekrig 2,472, 474, 8,34 —62; — bergslagens

2,470; — dackefejden 8,183—194; — Dalarnas och Engelbrekt 2,342, 8,27; — delaktig i rikets styrelse 2,484; — drägt A 2,5, 501; — fasta knekteh&llet 4,495; — Finlands 5,61; — folkbeväpning 2,295; — Gustaf I:s bref 8,136 o. f., 171 O. f., 188—191, 218

—220;-----burspråk

8,143; — Gustaf I:s tid 3,214—218; — Hans

Brask om 8,77; — helgdagars afskaffande 5,387;

— husbe hofs bränn ingen

6,305 o. f., 316; — Karl Knutssons tid 2,355; — Karl XI:8 förmyndarregering 4,405;-----re-

duktion 4,503; — Karl XH:s sista år 4,592; — kläde dräkt 4,631; —

krigstjänst 2,434; — lef-nadssätt och seder 2,499, 4,639, 5,416, 6,255; — lifegen 4,500; — missnöje med Erik af Pommern 2,189; — med Gustaf I 8,113—119; — mötet i Stockholm 1467 2,846; — — i Upsala 1512 2,449; — — vid Norrala 3,37; — nationaldräkt 5,266; — nydaningstiden 8,463;

— och Engelbrekt 2,3, 484; — och Erik af Pommern 2,189; — och Gustaf I 8,113—119; — och konsten 4,617; — och Kri8tiern II 8,34; — och kungsskjutsen 5,286; — och reformationen 3,100 o. f.; — och Sten Sture d. ä. 2,430; — och Svante Sture 2,434—437; — preussisk i Sverige 4,138;

— riksdagen i Vadstena 1523—1524 8,71; — riksdagskallelse, första 2,39; — skatter 1,456, 2,415, 3,221, 325, 365;

— språk 8,473; — storhetstiden 4,601; — sven-ska Östersjöprovinsernas

4,484; — Uplands och dalkarlar ne 2,216; — ut-skrifning 8,464; — ut-skylder, Karl XIV Johan* tid 6,74; — Ålands 5,374;

— jfr Allmogemenighet, Bondemenighet, Bönder, Folket, Frälsemän, Menighet, Stånden, de oprivilegierade. Allmogemenighet 3,462;

— jfr Allmoge. Allmogesmycken 3,479. Allmänningar, konungen»

rätt till 8,179, 221. Allodialdonationer, allodi-alförläningar 4,354, 370, 480.

Allodialförläningar, se Allodialdonationer. Allongepernker 5,401 o. f. Allshärj arting 1,465. Alma, slag 1054 6,153. Almarstak (Norra Staket) 1,388, 2,140, 184, 222, 273, 278, 297, 831 O. f., 335, 845, 364 O. f., 410, 418 O. f., 458 O. f., 461 —463, 481, 8,22, 130, 190, 5,104; — karta 1,392, 2,120, 125; — ruiner A 2,464.

Almlöf, N. V. 6,231. Almosor 1,485.

Almqvist, K. J. L. 6,228, 230; — porträtt 6,226. Almqvist, L. T. 6,155, 160. Alnarp 6,199, A 6,200. Alopæus 5,370.

Alperna 1,11, 87, 103, 176, 217, 469, 152, 154, 161, 166, 170, 172 O. f., 179 O. f., 186, 198, 201, 232 O. f., 236, 239, 244, 361; — bronsens utbredande 1,101; — hållristningar 1,164; — Karl XIV - Johans öfvergång 6,34; — romarnes öfvergång 1,178.

Alqnier, C. J. M. 6,41. Alrek (samkon. med Erik) 1,243.

Alrik 1,349.

Als 2,106, 156; — kriget 1848 6,145; — kriget 180*1 6,175.

Alskog (kyrka), bildsten A 1,314.

Alsnö, se Adelsö.

Alstrum, se Alströmer. Alströmer, Jonas (Al-ström) 5,60, 63 o. f., 115, 191; — port rätt 5,62. Alströmer, Patrik 5,191. Altarbord, af sten, i Linköpings domkyrka A 1,171. Altaren 1,67, 166, 485, 2,16, 867, 4,635, 637, 5,410; — dekoration 5,404.

[-Altarprydnader.frånBrod-detorps-]

{+Altarprydnader.frånBrod- detorps+} kyrka A 1,473, A 1,474; — Oliva kloster 4,138; — jfr Dekoration.

Altarskåp 1,388, 2,359, 396, 498; — Aspö kyrka A 2,343; — Gotland 2,5«; — Knifsta kyrka A 1,388; — Kumla kyrka 2,79, 88, A 2,400; — Lye kyrka 2,88; — O-dense A 2,454, A 2,455;

— Salems kyrka 2,81, 88; — Stockholms storkyrka 2,359, 403; — Strengnäs domkyrka 2,393, A2,395,4*2, 499;

— Upsala domkyrka A

1,387; — Veckholms

kyrka 2,403; — Vester- & s domkyrka aA 2,467, 498—500; — Österåkers kyrka A 2,358, A 2,359, 498.

Altartaflor 5,419.

Altartjenst 4,636. Alt-Brandenburg 4,435 o.f. Alte veste 4,248.

Alten elf 8,456. Altenberg (Bnrgstall) 4,248.

Althans, Henrik von 2,223.

Altmark 2,45,4,186, 307;

— stillestånd 4,128,150. Altona, fördrag 1689

4,612, 536, 599, 543; — kongress 1687 4,511; — Stenbocks fälttåg 4,585. Altranstädt, fred 1706 4,561 O. f., 567;—för-drag 1707 4,563. Altringer, Johan 4,218, 222, 234, 271, 275. Altnna, signrdsristning 1,349.

Altötting 4,162, 169. Alnnda (kyrka) 2,359. Alvar, se Karnms A. Alvastra (kloster) A 1,388, A 1,384, 387, 399, 2,76, A 2,77, 117,158,8,294;

— bygnadsstil 2,497; — grafvar 1,881, 387, 996, 398; — heliga Birgittas bostad 2,77; — invigning 1,379; — kartor

1,392, 2,120; — Sverker I:s mord 1,381.

Amager 4,542.

Amalia Maria Charlotta (Gustaf IV Adolfs dotter), slägttafla 5,99.

Amarante 4,346. Amaranterorden A 4,346. Amazoner 1,136; — jfr Sköldmör.

Amazonernas land, se Finland. *

Amboise 1,269. Ambrosius (kyrkofader)

2,90, 359; — ambrosi-anska lofsången 4,107. Ambrosius Bogbinder

8,160.

Amerika 1,11, 107, 5,146, 6,210; — bronsålderns fortvaro vid dess upptäckande 1,171 o. f.; — cylinderhattar 5,410; — Hvitramannaland 1,289;

— hällristningar 1,164;

— indianer, se Indianer; — krukmakarkonst 1,20; — minnen af nordbor 1,292; — och England 6,123; — sländor 1,188; — stenålder, folk

1,42;-----minnen 1,80

o. f.; — upptäckt af Co-

lombo 2,361;-----af

nordbor 1,288—292; — yxor (trapp) 1,37; — jfr Nord-, Sydamerika, Vinland.

Amfitrite (första svenska ångbåt) 6,204.

Aminofif, J. F. 5,363 o. f.,

358.

Amiraler 8,360; — Kalmar stadgar 8,357; *— äldsta, bisittare i riksrätt 5,254; — jfr General-, Konter-, Riks-, Stor-, Öfveramiraler. Amiralitetet 4,529,5,177;

— Karl XI:s inre sty-relse 4,496; —regeringsformen 1684 4,264.

Amiralitetskollegium

4,81, 265, 5,273, 382. Amiralskap 4,286. Ammillius Constans

1,181.

Ammunitionstillverkning

4,287.

Amnebro 2,122. Amneholm, se Agneholm. Amnelfvcn, se Gullspånga-elfven.

Amnesti 6,101.

Ämnens, A. J., Om kron-

prinsen Karl Augusts dödssätt 6 kallfört. Amor 6,238; — och Psyke

0,406, 412.

Amorteringslån 6,201.

Amsterdam 8,64, 148,

5,63; — handelsfriheter i Norge 2,266; — jfr Hansan.

Amuletter 1,28, A 1,82, 89; — inskrifter med äldre runor 1,220.

Amunde 2,56.

Amunde(runristare)l,S55.

Anastasius I (östrom. kejs., d. 518) 1,227; — mynt 1,225, 298.

Anatomi 6,220. Anciennetet 5,128, 272; — jfr Tjen stålder. Anciennetetsprincip 5,388.

Anckarström, J. J. 5,842, 347 o. f., 6,3; — af-rättning, utfärd till A 5,351; — porträtt 5,343;

— spöslitning A 5,361;

— jfr Lövenström. Anckarsvärd, J. A. 5,377

o. f., 6,111, 116. Anckarsvärd, K. H.5,877 O. f., 6,78—84, 91 O. f., 97, 110 O. f., 116 O. f.,

121, 143, 162; — porträtt 6,79.

Anckarsvärd, Mikael(föret Cossva) 5,239, 321, 377, 6,10, 78, 80.

Anckarsvärd, M. G.6,143, 6,239.

And, Andreas 1,480.

And, Israel Andersson 1,460.

And, Ramborg Israelsdot-ter (två vingar; g. m. Anund Jonsson), grafhäll A 1,450; — slägttafla 2,288.

Andaktsböcker 8,4 71,4 7 4.

Ande, Helige 2,213; — jfr Gud.

Andebesvärjelse 5,293, 349.

Anders, jfr Andreas.

Anders Axelsson, se (Tott).

Anders Bilde, se Biide.

Anders Bonflesson 2,198.

Anders Eriksson 2,359.

Anders Eskilsson 2,24.

Anders Isaksson, se (Baner).

Anders Karlsson 2,478.

Anders Målare (Larsson) 8,482.

Anders Nilsson 2,34.

Anders Olsson 2,162. Anders Pedersson, se Pe-dersson.

Anders Persson på Rankhyttan, se Persson. Anders Ruth, se Ruth. Anders Sigfridsson, se-(Rålamb).

Anders von Bergen, se Bergen.

Andersdotter, Kristina, se Bergen.

Andersen, Jens, se Bel-denacke.

Andersen, Stig, se Stig A. Andersson, Axel, se (Lilje af Ökna).

Andersson, A. G. 8 kall-fort.

Andersson, Gustaf, se Handlingar ur von brink-man'ska archiv. Andersson, Israel, se And-Andersson, Jon 8,185 o. f. Andersson, Jöns, se Bel-denacke.

Andersson, Knut, se (Lilje af Ökna).

Andersson, Kristofer, till Hedåker 8,170. Andersson, Lars, se An-dreæ.

Andersson, N. (målare)

6,245.

Andersson, Skinnar Per

5,108, 105.

Andersson, Vittus 4,496.. Andlige, se Presterskap. Andreae, Laurentius (Lars Andersson; mästare Lars} 8,66 o. f., 71, 83 o. f., 132, 138, 145 O. f., 174, 177, 237, 472; — bref till vadstenamunkarne

8,84, 87, 89; — erke-djekne i Strengnäs 8,81;

— — i Upsala 8,103;

— Nya testamentet« öf-versättning 3,100; —Ve-sterås riksdag 8,120 o. f.* 125 o. f.

Andreas, jfr Anders. Andreas And, se And. Andreas Batori 8,355. Andreas den helige 8,27^

— relikier 1,395, 2,412. Andreas Smek (bisk. i

Strengnäs) 2,184 o. f. Andreas Sunesen 1,395, 398.

Andreas I (kon. i Ungarn., d. 1058) 1,260.

Andvare (Sigurd Fafnes-banes saga) 1,349 o. L Ane (Ön; kon.) 1,244,246.Anfallskrig 5,10, 12,148 O. f., 238, 253, 302, 307, 322, 6,18; — Norges grundlag 6,62.

Anganty (Ongentheow)

1,253.

Angel, Ernst 5,140 o. f.

Angelo, Giovanni, se Ar-ciraboldo.

Angelus, Johannes, se Ar-cimboldo.

Angerbnrg 4,134.

Ångermanland, se Ångermanland.

Angermannns, Abrahamus (erkebisk.i Upsala)8,340, 342, 344, 378, 384, 387, 395, 400, 472; — liturgi 8,337.

Angifvelse 4,30.

Auglia, se England.

Anglianer, se Engelsmän.

Anglosachser 1,220, 254, 272; — krönikor 1,5, 266; — mynt 1,278, 293 —296, 298, 807, 311, 475, A 1,293; — »märken» 1,288; — TUnor

1,213, 355; — språk, se Språk; — sången om Beowulf 1,4; —jfr England.

Anhalt 4,204; — se Christian af A.

Anhalt-Zerbst 5,170.

Anholt 2,439.

Anjala 5,320, 394; — sammansvärjning 5,324.

Anjaloarmecn 5,326.

Anjalaförbundet 6,95, 324 —327, 333, 370, 372, 6,2; —poem öfver5,324.

Anjou, se Giovanna af A.

Anjou.L. A.(bisk. i Visby) 6,155, 160; — Svenska kyrkans historia ifrån Upsala möte år 1593 till slutet af sjuttonde århundradet 8 källfört.; — Svenska kyrkoreformationens historia 8 källfört.

Ankarhjelms,Martin (Thij-sen) 4,314.

Anker, Peder 6,58.

Anklam 4,13, 5,153 o. f.

Anmärkaren (tidning)

6.83.

Anmärkarne (tidning)

6.83.

Anna (Gustaf I:s dotter; Georg Johannis till Vel-denz gemål), slägттаfla 8,241.

Anna (Johan III:s dotter) 8,361; — slägттаfla 8,241.1

Anna (kejs. af Ryssland, 1693—1740), porträtt 5,88; — slägттаfla 5,98.

Anna (kurf. af Branden-burg) 4,134.

Anna af Brandenburg (Al-brechts af Mecklenburg gemål), slägттаfla 2,331.

Anna af Brandenburg (drottn. af Danmark o. Norge, Frederik I:s gemål), slägттаfla 2,321.

Anna af Mecklenburg (Anton Ulrichs afBraun-schweig gemål) 5,89; — slägттаfla 5,98.

Anna af Ostfrisland 8,212.

Anna af Ryssland (Karl Friedrichs af Holstein-Gottorp gemål) 5,63; — slägттаflor 2,321,5,98 o.f.

Anna af Sachsen (Willems af Oranien gemål), slägттаfla 4,19.

Anna af Österrike (drott. af Polen; Sigismunds gemål) 8,356 o. f.; — mottagande i K rak o v 1592 A 8,380; — porträtt 8,378;—slägttafla

8,241.

Anna Arvidsdotter, se (Trolle).

Anna Bengtsdotter, se (Sparre).

Anna den heliga 2,198, 495; — historia, se Nils Hermansson; — kapell (kor) i Vadstena 2,176.

Anna Eriksdotter, se (Bjel-ke).

Anna Eriksdotter, se (Le-jonhufvud).

Anna Fickesdotter, se Bulow.

Anna Hansdotter, se (Tott).

Anna Johansdotter, se (Vase).

Anna Karlsdotter till Vins-torp (g. m. 1Erik Karlson (Vase), *Erik Eriksson (Gyllensterna)) 8,19.

Anna Kröpelin, se Krö-pelin.

Anna Laurensdotter, se (Tott).

Anna Sehested, se Sehe-sted.

Anna Stensdotter, se Sture (yngre Sturar).

Anna Turesdotter, se (Bjelke).

Annaler 1,1, 2,308; — Islenskir ann&lar sívc

annales islandici 1 källfört.; — jfr Riksannaler.

Annalier (annater) 1,479, 2,27.

Annater, se Annalier.

Annerstedt, C. 8 källfört.;

— Upsala universitets historia 8 källfört.

Annerstedt, T. 8 källfört.

Anniversarier (årsbegän-gelser) 2,198.

Anor, Gustaf *I:s, vapen A 8,73.

Anrep, G., Svenska adelns ättartaflor 8, 4, 5, 6 källfört

Ansbach, se Brandenburg-A.

Ansgar 1,360—364, . 6, 252 O. f., 256, 804, 806;

— lefnads teckningar, se Nils Hermansson, Rimbert; — minnesvård 1,308, A 1,862; — porträtt 1,361.

Anslagsfrågor, riksdagsordningen 1866 6,181.

Anstruther 4,50.

Ansvarighetslagar för fullmäktige i riksbanken, riksgäldskontoret, samt statsrådet 6,24.

Anten (sjö) 4,88.

Antiken 2,361, 8,469,

5,406, 408—410, 412, 6,229, 288, 247; — jfr Konst.

Antiochia, se Antiokeia.

Antiokeia (Antiochia) 2,348.

Antiqvitetskollegium

4,420.

Anton Ulrich af Braun-schweig, gemål, se Anna af Mecklenburg.

Antoniner 1,180, 225.

Antoninus Pius, mynt A 1,180.

Antropologi, se Archiv für anthropologie, Tidskrift för a.

Antwerpen 2,471, 8,481, 4,357, 6,41; — plun-dradt af nordmän 1,268.

Anund (Bröt-Anund)

1,248.

Anund (kon.) 1,373.

Anund (sveakon.) 1,252, 307.

Anund Algotsson, se (Sture, tre sjöblad).

Anund Emundsson 1,2G3.

Anund Hemmingsson

2,50 o. f.

Anund Jakob (Anund O-

lofsson, Aemund Kolbränna) 1,5, 252, 261 O.f., 865; — flotta 1,283;

— mynt A 1,262, 311. Anund Jonsson (lejonan-

sigte) 2,14, 72; — hustru, se And, Ramborg Israelsdotter; — släkt-tafla 2,238.

Anund Ölofsson, se Anund Jakob.

Anund Sture, se (Sture, tre sjöblad).

Anunda hög 1,465.

Anundsdotter, Kristina, se Kristina A.

Anundsson, Gustaf, se (Sture, tre sjöblad). Anundsson, Magnus, se (Sture, tre sjöblad).

Aos (i Skåne), se Ahus. Aos (kloster), karta 1,392. Apacheindianer 1,44. Apollo (skulpt. af Fogel-berg) 6,288.

Apollo Grannus 1,181. Apologistskolor 6,215. Apostladagar, afskaffade 1772 5,260.

Apostlar 2,359; — apostoliska åldern 4,159;

— skrifter 8,348. Apostoliska bekännelsen,

se Bekännelse; — stolen, se Roma.

Apraxin, Feodor von 4,576, 5,25.

Aquitania 2,151; — mynt A 1,295, 296; — jfr Frankrike.

Aqvarellmålare 6,244 o. f. Ar (runa) 1,355.

Araber 1,330, 420; — KarlMartels seger 1,266:

— mynt (kufiska) 1,297 —301, A 1,298, 307; — silfverarbeten 1,301; — Sveriges handelsförbindelser 1,298 o.

f.; — vigtsystem 1,312; — jfr Arabien, Asien, Muhamedaner.

Arabien, samfärdsel med Skandinavien under hednatiden 1,5; —jfr Araber. Aral 1,299.0 Aranäs, se Arnäs.

Arausio 1,208.

Arbetare, utländska 5,115;

-----religionsfrihet5,64.

Arbeten, bronsålderns 1,87; — drifna, se Ornamentik; — romerska 1,181—185, 196 o. f..A 1,181; — jfr Brons-, Filigranarbeten. Arbetshns, Stockholms

5,260.

Arbetsordning, riksdagens 6,19;—jfr Instruktioner. Arboga (Arbuga) 2,343, 366, 8,94, 189, 414, 474, A 4,93;— artiklar 8,262, 259—261, 278, 314,344, 365; — beslut 8,408, 410 o. f., 413; — biskopsmöten 2,147, 196, 198 o. f., 275; — bi-skopssynod 2,395, 402;

— Erik Karlssons (Va-

se) seger 2,353; — herredag 1438 2,255;-----

1440 2,261;-----1546

8,226, 235; — kartor 1,392, 2,120; — kloster 2,124; — kyTka A 2,362; -----byggnadsstil 2,497;

— myntning 4,94^ — möte 1518 2,467; — proklamation af konun-garne Magnus och Håkan 2,65; — riksdag 1435 2,222 O. f.;-----

1436 2,226 O. f.;-----

1440 2,261;-----1471

2,363;-----1517 2,459,

462;----- 1531 8,143;

----- 1561 8,251—253,

258 O. f., 264;-----

1597 8,399, 403 O. f.;

— rådsmöte 1437 2,254;

----- 1450 2,286, 288

O. f.;----- 1512 2,447;

----- 1529 8,141; —

sigill från 1300-talet A 2,289; — vapen A 6,195.

Arbogaån 1,298, 2,115, 124.

Arbuga, se Arboga. ArcheveBqne, se I/Arche-vesque.

Architectura civilis4,625;

— jfr Arkitektur. Archiv fur anthropologie

1,72.

Archivet, Delagardiska, utg. af P. Vieselgren4,5, 6 källfört.

Arcimboldo, Giovanni Angelo (Johannes Ängelns) 2,468—467; — aflats-skrin A 1,478, 2,467;

— sigill A 2,462. Arckenholtz, Johan 5,80,
90, 106, 394; — Mé-
moires 4 källfört.
Arcole 6,34.
Arcus triumphalis, se Triumfbågar.
Ardan, se Jordanes.
Ardgar 1,362.
Are Mårsson 1,289.
Arén 5,374.
Arend (Arnold) 2,187— 189.
Arend, jfr Arendt.
Arend Bengtsson (ulf) till Nynäs 2,284, 316, 406;
— hustru, se (Natt och dag), Birgitta Bengts-dotter; — slagttafla 2,240.
Arend Styke, se Styke.
Arendsson, Bengt, se Bengt A.
Arendsson, Johan, se Johan A.
Arendt, jfr Arend.
Arendt Persson på Ornäs, se (Örnflykt).
Arendtsdotter, Birgitta, se Birgitta A.
Arendtsdotter, Birgitta, se Pinnow.
Arensburg 8,329,4,12,16.
Åretens, Daniel, från Kor-vey 2,377.
Arf efter prest 8,100; — efter skattebonde 2,328;
— jfr Danaarf, Fideikommiss.
Arffurstar, arfforeningen 1604 8,437; — preses i riks rätt 5,254.
Arfiöld 4,260, 301 O. f., 350; — Linköpings riksdag 1600 8,427; — regeringsformen 1772 5,255.
Arfföljds krig, mantovan-ska 4,186; — österrikiska 5,257.
Arfföljdslag 8,368.
ArfTöljdsstrider, julich-kleveska 4,160.
Arfföreningar 5,251; — Norrköpings 1604 8,437 O. f., 4,26, 101, 259, 5,5, 251; — Stockholms 1590 8,362, 868;
— Vesterås 1544 1,197 o.
f., 8,226, 247, 343, 404, 425, 427, 436, 5,251;
— Örebro 1540 8,179 o. f.
Arfgods, gustavianska 4,90.
Arfländer, kejserslign 4,18 i,
154, 175; -----katolska

reaktionen 8,334; — — protestantismen 8,333; -----Torstenssons fälttåg 4,324.

Arfrike 2,34, 483, 8,363, 367 o. f., 460; — Vc-

sterås arfförening 8,197 o. f.; — Örebro arfförening 8,179 o. f.;—jfr Ar fa rätt, Successionsordning, Tronföljd.

Arfslagar 1,411, 8,385,

6,139.

Arfsrätt 6,139; — till tronen 1,371, 2,475, 5,9, 33, 251; — — Gustaf

I:s söners 8,366;-----

Johans af Östergötland

*,26; —

4,401; — onoraa 0,9; sträckt till qvinligalinien 4,471; — värendsqvin-nornas 1,381; — jfr Arfrike.

Arföl 1,248; — jfr Be-grafningar.

Argas (tidning) 6,83, 87.

Argus (tidskrift, utg. af O. von Dalin) 5,396.

Arholma (vid Norrtelge) 1,471.

Arild Hvitfeld, se Hvit-feld.

Ariosto 8,474.

Aristokrati 2,90, 8,255, 281, 287, 346,363,4,2, 15 O. f., 5,6, 9, 12 o. f., 242, 6,236, 239; — Gustaf II Adolfs konungaförsäkran 4,30; — Kalmar stadgar 8,358; — Karl XIV Johans tron-bestigning 6,69; — medeltidens 2,2; — nydaningstidens språk 8,474; — ochErikXIV8,258;r-storhetstidens 4,376; — jfr Adel, Feodal-, Länsherrearistokrati.

Aritmetik 3,484.

Arkad, i Linköpings domkyrka A 1,430.

Arkangel 8,210, 212,4,54, 56, 62; —rysk-holländsk handel 4,503.

Arkebusering 4,89; — jfr Afrättning.

Arkeologi 6,220; — kongress i Norwich 1,44; — se Compte-rendu du con-grca de Bruxelles; Comte-rendn ... de Stockholm; Lnbbock, Prehistoric times; Montelius, O., Bib-liographie de l'archéolo-gie; Thomsen, K. Jurgensen,Lcdetråd;Tidskrifter, svenska fornminnesföreningens; — jfr Forn-forskning.

Arkitekter 4,618, 5,403»

409, 414, 6,245, 249 O* f.; — jfr Byggmästare-

Arkitektur 3,477, 4,618 O. f., 627, 633, 5,401,

410, 6,232, 239; —jfr Byggnadskonst.

Arkiv till upplysning om svenska krigens... historia [utg. af K. M. Klinckowström och J. Mankell] 4 källfört.
Arklimästare 3,465. Arkwright 6,202.

Armada, Felipe II:s 4,105. Armar, Karelens vapen A 8,374; — relikgömma A 2,89. /

Armband A 1,129, 2,57, 62; — gjutformar

1,141; —jfr Armringar. Armbeklädnad, väpnares 2,135.

Armborst 1,193, 2,135, A 2,137, 295, A 2,366, 486, 601; — jfr Pilbågar, Vapen.

Armé, frihetstiden 5,149, 383;—indelt 6,184, 189;

— — Karl X Gustafs tronbestigning 4,368; —

— Karl XII:s tid 4,577;

— kriget 1808—1809 5,373, 376; — penningersättningar, westfaliska freden 4,332; — uniformer 5,267; — vestra, statshvälfningen 1809 5,377—379; — jfr Här.

Armeens flotta, se Flotta. Armeeförvaltningen 6,196;

— jfr Krigskollegium. Armegard, se Ermegard. Armenien 1,299.

Armfelt, Karl 4,595,5,16. Armfelt, G. M. 5,290,

303, 320, 323—325, 334 —336, 340, 847, 355, 358, 377, 6,6, 38; — interimsregeringen 1792 5,343; — kriget 1897—1808 5,368, 370; — och Toll 5,308; — porträtt 5,291; — riksdagen 1792 5,341; — sammansvärjning 5,353, 856; — sändebud till Napoli 5,349. Armfelt, K. G. (generallöjtnant, d. 1736) 4,586. Armfelt, K. G. (generallöjtnant, d. 1792) 5,320,

322—324, 327. Arminianer 8,333. Armkläden, officerares 5,242.

— Karl XI:s

— Ulrika Ele— ut-Armringar 1,191, 328;]

— af brons A 1,129,'

177, 190;-----och guld

1,130; —af guldi,149, A 2,62; — afsilfver Al,327;

— österländska 1,301;

— jfr Armband, Spiral-armringar.

Arnberg, J. V. 4 kallfört.;

— Anteckningar om frihetstidens politiska ekonomi 5 kallfört.

Arndt, E. M., Schwedi-sche geschichten unter Gustav III ... Gustaf IV Adolf 5 kallfört. Arneil (fänrik) 5,378.

Arnell, Axel (riksråd)

5,229.

Arufinn Stensson 1,276. Arnhem, gyllen 2,489. Arnim-Boitzenburg, F. G. von 4,62, 185, 220

O. f.} 224, 228, 231, 235, 239, 4,245, s250, 273;

— »den lutherske kapu-cinen» 4,148 o. f.

Arnold (Erik.XIVrs son)

8,313.

Arnold (hofprest), se Arend.

Arnold Styke, se Styke. Arnold van Vitzen, se Vitzen.

Arn alf (tysk kon.) 1,270. Arno 2,14, 126, 184 o/f., 478, 8,129, 478.

Aros, ordets betydelse 1,385; — Vestra, se Vesterås; — Östra, se Upsala.

Arrendatorer, se Landbor. Arrbenins, Jakob 4,615. Arrhenius, Johan 6,200. »Arrondera» 5,301. Arsenalen, se Stockholm. Arsta, se Arsta.

Arte veide, Jakob van

2,75.

Artilleri 8,465,4,226,309, 603; — Gustaf II Adolfs 4,186; — ombildning 5,88; — regeringsformen 1772 5,252; — stats-hvälfningen 1772 5,242;

— Vendes 6,51; — jfr Be-lägringsartilleri, Skytte.

Artillerigården, se Stockholm.

Artillerihögskola 6,217. Artushof, se Danzig. Arvid Bengtsson, (Oxenstjerna).

Arvid Birgersson, Trolle.

Arvid djecken 2,284.

Arvid ' Gustafsson, se (Sparre).

Arvid Gustafsson, se (Stenbock).

Arvid Kettilsson 2,50.

Arvid Knutsson, se (Store).

Arvid Kurck, se Kurck.

Arvid Siggeßson 2,454.

Arvid Svan, se Svan.

Arvid Trolle, se Trolle.

Arvid Vestgote, se Vestgote.

Arvidsdotter, Anna, se (Trolle.)

Arvidsdotter, Elin, se Horn.

Arvidsdotter, Margareta, se (Sparre).

Arvidsdotter, Märta, se (Oxenstjerna).

Arvidsson, A. I., se Hand-

se

se

lingar till upplysning af Aspñäs (Aspanäs; Uplñnd)

Finlands häfder.

Arvidsson, Erik, se Trolle.

Arvidsson, Gustaf, se (Sparre).

Arvidsson, Nils (borgmästare i Jönköping) 8,185.

Arvidsson, Nils(härförare)

8,48.

A8chafifenburg 4,234.

Ascheberg, Rutger von (generalguvernör öfver Skåne, Halland, Goteborgs och Bohus län; fältherre) 4,383, 446, 450, 499, 515, 525; — porträtt 4,447.

Asia, karta 1,278; — jfr Asien.

Asien 1,5, 217, 2,211,

8,210, 4,68; — begraf-ningssätt 1,66; — för* bindelse med Europa under stenåldern 1,15;
— handelsförbindelser
1,293—302; — hemsökt af ryska vikingar 1,299;
— Mindre 2,309; —
— bronsåldersarbeten 1,145; — — grafvar
1,67;-----minnen från
stenåldern 1,80; — och Europas odling 4,69; — religion 1,334; — runornas hemland 1,212;
— sirater 1,96; — tenn 1,99; — vestra, hållristningar 1,165; — vigter 1,312; — jfr Araber, Arabien, Asia,
Särkland, Österlandet.
Asikkia (åska) 1,337.
Ask (myt.) 1,341.
Aska (härad) 2,253, 884.
Askaby (nunnekloster) 2,118; — kartor 1,392,
2,120.
Askar, af silfver 1,191; — af trä A 1,120, 124.
Askelöf, J. K. 6,98.
Asker, G. F. (landshöf-ding) 6,157.
Askersund 4,290; — vapen A 6,195.
Askersunds (Sundbo) härad 8,227.
Aslak Bolt, se Bolt.
Aslög (K raka, Kråka)
A sm un ter, se Äsmund.
Asofska sjön, se Sjön.
Aspanäs, se Aspnäs.
Aspeboda 8,28, 115; — karta 8,27.
Aspeland (härad) 8,193
2,126; — kartor 1,392, 2,120; — se (Sparre) Anna Bengtsdotter till A., (Sparre), Bengt Fa-der-sson på A.
Aspnäs (Östergötland) 1,481, 2,191.
Aspö (Bleking) 4,7.
Aspö (Finland) 5,92.
Aspö kyrka (Södermanland) 2,261, A 2,341; — altarskåp A 2,348; — bygnadsstil 2,497; — minnessten A 2,342.
Assens 8,166.
Assisi, se Clara från A., Franciscus från A.
Assonet, »assonetstenen» 1,292.
Assyria, assyriska taflor med fartygs- och fisk-afbildningar 1,155.
Asteropherus 4,614; — En lustig comædia vidh narapn Tisbe 8,474.

Astrakan 8,210.

Astrid Olofsdotter (Olaf den heliges gemål) 1,260.

Astrologi 8,280, 471,

4,178.

Astronomer 5,391.

Astronomi 8,303, 484,

4,610.

Asturia 1,269.

Astyr 1,197.

Atelierer 6,400.

Aten, intaget af venezi-*aner* 1,282.

Athnlhet, se Adelheid.

Athanasianska bekännelsen, se Bekännelse.

Atis och Camilla, se Creutz.

Atlanten, Atlantiska haf-vet 1,11, 100, 102, 6,87, 96.

Atlantica, se Rudbeck, O. d. ä.

Atlas 4,246.

Atos 4,9.

Atterbom, P. D. A. 6,98, 225 o. f., 229; — porträtt 6,223; — Svenska siare och skalder 5 kall-fört.

Atterdag, se Valdemar A.

Attundaland 1,248, 428,

2,115, 125 o. f.; — karta

1,392.

Atvedaberg, se Åtvidaberg.

Anerstädt, slag 1806

5,368, 6,36.

Augsburg 4,154,190,233, A 4,242; — belägring 1646 4,324; — dubbel-dukat A 4,243; — kriget 1632 4,241—244; — ligan 1686 4,511; — möte mellan Kristiern II och Karl V 1530 8,148; — religionsfred 1555 4,151, 157, 162, 165, 171, 181; — — stadfäst genom westfaliska freden 4,334; — riksdag 1530 8,147; — vapen A 4,294.

Augsburgska bekännelsen, se Bekännelse.

August (hertig af Sach-sen, sedermera kurf.)

8,204, 265 O.f., 272,277.

August (Nikolaus August; hert. af Dalarna, 1831— 1873) 6)187; — gemål, sc Teresia; — slägttafla 6,86.

August Philipp af Beck, slägttafla 2,321.

August II (kurf. af Sach-sen, kon. af Polen, 1670 —1733)4,537—540,543, 547—651, 675, 582—

584, 588, 5,56, 70; — afsatt i Polen 4,557; — freden i Altranstädt 4,561; — Karl XII:« af-sättningskrig 4,552—

564; — porträtt 4,537.

August III (kurf. af Sach-sen, kon. af Polen, 1696 —1763) 5,70.

Augusta Amalia (prinsessa af Baiern, Eugene Beau-har nais' gemål) 6,86.

Augustenborg (ätten)6,145; — se Karl August.

Augustinus 2,90, 359; — regel 2,90.

Augustus (rom. kcjs., 63 f. K. — 14 e. K.)

1,178, 4,23.

Aulævill 5,110.

Aurelius, Marcus, se Marcus A.

Aurora, se Lovisa Ulrika.

Ausa Caroli Suderman-nire ducis 8,411.

Austerlitz, slag 1805

5,367, 6,36.

Australien 1,36, 102; -begrafningssätt 1,65; — hållristningar 1,163 o. f.; — knifvar 1,38, A 1,39, A 1,76, A 1,77; —kruk-makarkonst 1,20; —

stensaker 1,43.

Avaskär, kartor 1,392. 2,120; — möte 1451 2,290 o. f.j — jfr Kri-stianopel.

Avaugour, d' 4,279.

Avaux, d' 4,331, 535 o. f.

Awazu och Wall as sis

5,399.

Ave Maria (englahelsning) 2,196; — maris stella

2,199.

Avesta 4,371, 588, 5,237.

Avignon 2,15, 26—28, 54, 66; — påfvesäte

1309 2,2.

Aviso (flygblad) 4,290.

Axel..Andersson, se (Lilje af Ökna).

Axel Eriksson, se (Bjelke).

Axel Laurensen, se(Tott).

Axel Olafsson 2,388.

Axel Pedersson, se (Tott).

Axelsdotter, Beata, se (Tott). Axelsdotter, Elin, se (Tott). Axelsdotter, Karin, se (Tott). Axelsson, Anders, se (Tott).

Axelsson, Erik, se (Tott). Axelsson, Filip, se (Tott). Axelsson, Ivar, se (Tott). Axelsson, Johan, se (Bjelke).

Axelsson, Kettil, se (Tott). Axelsson, Laurens, se (Tott).

Axelsson, Olof, se (Tott). Axelsson, Peder, se (Tott). Axelsson, Sten, se (Baner).

Axelsson, Åke, se (Tott). Axelssöner, se (Tott). Axevall 1,417, 450 o. f.,

2,72, 113 O. f., 121, 150, 294, 298 O. f., 349;

— anförtrödt åt Tord Bonde 2,300; — befrielsekriget 1436 2,229;

— belögradt af Engelbrekt 2,219; — Ingeborg Ilåkansdotters mor-gong&fva 1,440; — intaget af konung Albrekt 2,70; — kartor 1,392, 2,120; —ruiner A 2,850.

Axmar 5,43.

Axtorna (i Köinge, ej i S varträ socken),slag 1565

8,274.

Azteker, bildskrift 1,164;

— religion 1,171 o. f.;

— jfr Indianer, Mejico. B, siradt 1,84.

Baal (foinikisk gud) 1,90, 92, 96 O. f.

Boalskult 1,87, 90, 92;

— jfr Gudstjenst.

Boaz, Johan (Baazius; er-

kebisk. i Upsala) 4,292, 461, 613.

Baazius, se Baaz.

Babel 6,212.

Bacchus, skulptur 6,238;

— jfr Bakkos. Bacchu8hufvud 1,180, A

1,181.

Backa, hallristning 1,157 o. f., A 1,160.

Backen, gjutform 1,140. Backmansson, se Norden-crantz.

Badelunda (socken) 1,465. Badelundsås (nära Vesterås) 2,472, 8,40, 189;

— bronsfynd 1,150. Baden 5,359, 366. Baden-Durlach, se Friedrich VI af B., Georg Friedrich af B.

Baden-llochberg, se Johanna Margareta af B. Baden-Roderaachern, se Christof af B.

Badin, A. L. G. F. A. (Couschi; den s. k. mo-rianen), porträtt 5,289. Bngaholmen 1,437. Bagahus, se Bohus.

Bagarstuga 1,317. Bagnsund, se Bogcsund. Bagdad 1,297; — mynt

1,300.

Baggar (på fartyg) 1,203 o. f.

Bagge, Jakob 8,166, 194,

208, 264 O. f., 267— 269.

Bagge, J. S. 6,202.

Baggensstaket (Harstaket, Harstäkssundet, Stukes-sundet, Södra Staket)

2,247, 264, 333, 5,25, A 5,27.

Bahus, se Bohus.

Bahus län, se Bohuslän.

Baiern (Bauaria, Bejare-land) 2,310, 817,

4,156, 161, 223, 333,

361, 434, 526; —Apol-lo-Grannus inskrifter 1,182; — Augsburgs

undsättning 1646 4,824;

— förbund med Frankrike 4,238; — i Kri-stofers af B. sigill 2,265; — ligan 4,160, 511; — mynt 1,296;

— spännen med runinskrift 1,221; — Tilly* fälttåg 4,205; — tyska kriget 4,241—243, 245 o. f., 273, 820; — vapen A 4,284: — Vrangels fälttåg 4,324 o. f.; — se Heinrich Lejonet.

Bakkanter,skulptur 6,238.

Bakkantinna, sofvande, skulptur af Molin 6,248.

Bakkos 4,163; — jfr Bacchus.

Bakning 4,96.

Baktsjiserai 4,185 o. f.

Baldakin A 2,13, 14.

Balder (Baldr, myt.) 1,92, 338—340, 342 O. f.;

— 8skulpturaf Fogelberg

1,336, 6,236, 238, A

6,241.

Baldersbål 1,92.

Balders näs, 1,347.

Baldr, se Balder.

Bale (runristare) 1,355.

Balistæ, se Blidor.

Balkanhalfön 6,153.

Balkar, civila, 1734 års lag 5,74; — kriminela, 1734 års lag 5,74—76;

— Magnus Erikssons landslag och stadslag 2,5; — jfr Konunga-balk.

Balkåkra, bronsbeslag

1,150, A 1,151.

Ballader 8,474.

Balsamering 1,81.

Baltiska hafvet, se Hafvet.

Bamberg 4,232, 240.

Band, se Arm-, Brons-, Guld-, Halsband.

Bandfabriker 5,63, 402.

Baner (fälttecken) 2,293; — äldre rimkrönikan 1,486; — jfr Fanor, Skidrännar-, Skyttebaner.

Baner (atten) 2,406; — friherreskap 4,16; — gods 2,126; — gref-skap 4,16; — slägt-tafla 8,416; — vanen A 2,270, A 8,73, A 8,416.

(Baner), Anders Isaksson 2,271; — sigill A 2,270.

Baner, Anna, se Oxen-stjerna.

Baner, Axel (riksråd, d. 1642) 4,263; — hustrur, se Baner, Barbro; Baner, Ebba; Baner, Karin; — slägttaflor 8,416, 4,343.

(Baner), Axel Nilsson (riksråd, d. 1554), hustru, se Baner, Mar-Sareta; — slägttaflor ,390, 416.

Baner, Barbro (f. Saletta; g. m. riksrådet Axel Baner), slägttafla 3,416. (Baner), Dorotea Knutsdotter (g. m. Kristiern Johansson (Vase)), slägttaflor 2,339, 3,19, 416. Baner, Ebba (f. Brahe; g. m. riksrådet Axel Baner), slägttaflor 3,416, 4,343.

Baner, Ebba (f. Grip; g. m. riksrådet Svante Baner), slägttafla 3,416. Baner, Erik Eriksson 8,22—24.

(Baner), Eskil Isaksson till Vängarn (riksråd)

2,126, 406, 8,18; —

hustrur, se Gren, Cecilia; Birgitta Arendts-dotter; — slägttafla 3,416.

(Baner), Eskil Nilsson

2,284.

Baner, Gustaf (riksråd)

3,405, 408, 410 o. f., 427, 470; — ankla-

gad 8,367, 369 o. f.; — hustru, se Baner, Kristina; — kriget 1590 —1592 8,372; — Linköpings riksdag 8,425; — minnesvård i Upsala domkyrka A 8,426; — porträtt 3,368; — slägttafla 8,416.

Baner, Hebba (f. Fleming; g. m. riksrådet Per Baner), slägttaflor 3,400, 41G.

Baner, Ingeborg (f. (Tott); g. in. riksrådet Sten Baner), slägttafla 3,416. Baner, Isak, slägttafla 3,416.

Baner, Johan (riksråd, fältmarskalk) 4,73, 186, 140—142, 187, 207,223, 225, 227, 239, 246, 248, 263, 271, 280, 282, 295, 302, 305 O. f., 330; — hjälm A 4,279; — hus-trur, se Baner, K. E:t; Elisabet Jnljana af Er-pach; Johanna Margareta af Baden-Hochberg;

— kriget 1632—1636 4,274; — minnespenning A 4,281; — och Lennart Torstensson 4,323 o. f.; — porträtt 4,279; — Rigas belägring 4,120; — slägttafla 3,416.

Baner, Karin (f. Bjelke; g. m. riksrådet Axel Baner), slägttafla 3,416. Baner, Karl, hustru, se Baner, K. S:d; — slägttafla 3,416.

Baner, K. E:t (f. von Pfuel; g. m. Johan Baner), slägttafla 3,416. Baner, K. S:d (f. Bjelke; g. m. Karl Baner), slägttafla 8,416.

(Baner), Knut Eskilsson till Vängarn (riksråd)

2,387, 406, 425, 428, 449, 8,18; — slägttaflor

3,19, 416.

Baner, Kristina (f. Sture; g. m. Gustaf Baner), porträtt 3,427; — slägттаfla 8,416.

(Baner), Margareta (f. Bjelke; g. m. Axel Nilsson (Baner)), slägттаflor 3,390, 416.

Baner, Margareta (f. Grip; g. m. Sten Baner), slägттаfla 8,416.

Baner, Märta, se Sparre. (Baner), Nils Eskilsson (riksråd) 2,406, 441, 474 O. f., 479, 3,18, 25; — hustru, se (Tott), Ingeborg Laurensdotter; — slägттаflor 2,339, 3,416. Baner, Per (d. 11) 65) 3,269; — slägттаfla 3,416. Baner, Per (riksråd, d.

1644) 4,35, 79, 108, 263

o. f.; — hustru, se Baner, Hebla; — porträtt 4,100; — slägттаfla 3,416. (Baner), Sigrid Eskils-dotter (g. m. 1 Magnus Karlsson till Eka, * Nils Eriksson (Gyllen-stjerna)) 2,480, 8,18, 20;

— slägттаflor 3,19, 416. (Baner), Sten Axelsson

(riksråd) 3,290 o. f., 295, 363, 377, 411, 470;

— anklagad 8,367, 369 o. f.; — fängslad 8,287, 416; — hustrur, se Baner, Ingeborg; Baner, Margareta; — Linköpings riksdag 16003,4 25;

— och Karl IX 8,405;

— slägттаfla 3,416. Baner, Svante (riksråd),

hustru, se Baner, Ebba;

— slägттаfla 3,416. Banke, i Runbyl, 316. Banken (riksbanken) 5,51,

116, 126, 144, 151, 161, 165 O. f., 192, 208, 207, 234, 278, 280 O. f.,

307, 326, 362 O. f., 6,100, 169; — Gustaf III:s réa-lisation 5,267, 269; — Gustaf IV Adolfs planer 5,378; — hattarnes hushållning 5,172; — klingande mynt 5,183; — omedelbart under ständerna 5,176; — palm-8truch8ka 4,418 o. f.; — regeringsformen 1772 5,264; — rikets skuld 5,167; — sedelinvexling 5,182 O. f., 268; — sedelstock 5,204, 360;

— stängd för enskilde 5,162; — jfr Diskonten, Stockholm.

Banker, enskilda O,86,208;

— Norges 6,107; — skån* skaB, 158; — jfr Aktiebanker, Banken, Filial-, Hypoteksbanker, Kreditaktiebolag, Låne-, Privat-, Sparbanker.

Bankfrid, i Hammarby 1,366.

Bankhushållniog, se Finansförvaltning. Banklagstiftning 6,100. Bnnklau 5,116, 175, 183 o. f., 191, 206, 246;

— författningar 5,280;

— myntvärdets fall 5,161; — till pommerska kriget 5,153.

Bankodeputationer 5,51,

177, 182 O. f., 234, 245 O. f.

Bankofullmäktige 5,166, 183, 191, 363, 6,95; — ansvarighetslag 6,24; — bankens förvaltning 5,182; — Gustaf III:s realisation 5,267 o. f. Bankosedlar 5,337, 6,95. Bankoutsrott 5,245 o. f., 278, 6,116; — hem-
ligt 5,311; — instruktion 5,280; — och Gustaf III 5,255; — regeringsformen 1809 6,19. Bannlysningar 2,92 o. f.,

8,100, 105; — Hemming Gads 2,437; — Kristiern I:s 2,332; — Magnus Erikssons 2,19, 28, 36, 53 O. f., 66; —

Peder Sunnanväders 2,472; — Sten Sture d. y:s 2,460, 467, 476, 480; — Sten Sture d. ä:s 2,374, 364; — jfr Interdikt, Riksakt. Baptister 6,211. Baptisterier (dophus) 1,292.

Bar, konfederation 1768

5,190.

Barbarer 1,224, 280. Barbarossa, se Friedrich I B.

Barberare (bardskärare) 2,479.

Barberini, se Urbanus VIII.

Barbro Stigsdotter, se Stigsdotter.

Barok, Samuel (riksråd) 5,82 o. f.

Barck, Ulrik (riksråd) 5,202, 229, 244. Barclay, hus, se Stockholm.

Barclay de Tolly 5,374, 6,8 o. f.

Bardskärare, se Barbe-rare.

Barfod, J. C., Märkvärdigheter rörande Sveriges förhållanden 1788 —1794 5 källfört. Barfod, se Magnus B.

Barfotamunkar, se Fran-siskaner.

Barfrider 2,103, 218. »Baristam», se Bårsta. Bark, hungersnöden 1720 5,61.

Barkekonung (Kristofers of Baiern öknmn)2,274. 'Barn, religionsbekännelse 5,283; — utsättande 1,345, 367.

Barnamord 5,281 o. f., 311 o. f.

Barnbördshuset, i Stockholm 5,261.

Barnekow, Kristian 4,39.

Barnekow, Haven von 2,65, 103 o. f.

Barnhuset, se Stockholm.

Barnmorskor, se Jorde-gummor.

Barockmåleri 4,621.

Barockstil 4,617 o. f., 626—629, 634, 637, 5,401, 414, 6,249; — å möbler 4,633.

Barthélemy, Francois de 5,222.

Barthélemy, S:t 6,123; — svenskt 1784 5,304; — återlemnadt till Frankrike 1878 6,4.

Barthélemy fonden 6,123.

Bartolomeusnatten 3,388, 4,105.

Basel, kyrkomöte 1431— 1443 2,88, 189,195 o. f., 223, 258; — se Nikolaus från B.

Basreliefer 6,248.

Bassewitz 5,52 o. f.

Bataver (folk vid Rhein-floden) 1,178.

Bath (England) 1,293.

Batori, se Andreas B., Stefan B.

Baturin 4,571.

Bauaria, se Baiern.

Baudissin 4,145 o. f.

Bauske (slott) 4,127.

Bautastenar 1,7; — Björ-ketorp A 1,211;—Lyng-stad A 1,351; — med runinskrift 1,219; — vikingatiden 1,353; — äldre jernåldern 1,210— 212; — jfr Runstenar.

Bautil (bok) 1,7.

Bautzen 6,48.

Bnyeux, tapet *1,288, 318, 484;-----norman-

diskt fartyg A 1,282.

Bazin 4,510.

Béarn 6,32.

Beata Axelsdotter, se

(Tott).

Beata Ivarsdotter, se

(Tott).

Beata Karlsdotter, se

(Vase).

Beatrix af Brandenburg

(Erik XII:8 gemål) 2,94, 38; —slägttaflor 1,391, 2,111.Beatas, qui timet Dorai-num, Gustaf I:s valspråk

3,248.

Beanharnais, Eugène 6,80,

86.

Bebådelsen 2,205.

Beck 4,604.

Beck, se August Philipp af B.

Becker, Lambert 3,110.

Beckfriis, Joakim (riksråd) 5,202, 229, 244.

Befolkning, bofast 1,16; —bronsåldernl,i03o.f., 116, 169 o. f.; —Englands 1,11;— stenåldern

1,42, 49, 70—79, 102, 169; —äldre jernåldern 1,175; — jfr Invånare.

Befolkningsstatistik, 1748 —1809 6,385.

Befordringar, adelns 0,325; —ofrälse 5,222;

— tjänstålder såsom rättesnöre 5,186.

Befordringsfrågor 5,136 0. f., 252, 272, 289.

Befälskadrer 6,190; — jfr Befälstam.

Befälstam 6,190; — jfr Befälskadrer.

Befästningar, Kalmar stads 1585 A 3,411.

Befästningsarbeten, Finlands 5,126.

Begravningar, Birger Perssons 1,485; — Erik XIV:s 3,312; — förordning mot öfverflöd 1,486;

— Gustaf II Adolfs 4,260;

— Harald Hildetands 1,351 0. f.; — kristnes 1,369; — skådepenningar

5,4 0 7; — Ulrika Eleonora d. y:s, minnespenning A 5,94; — jfr Arföf, Begravningssätt, Bisättning, Jordafärder.

Begravningshjälp 5,246;

— jfr Skatter.

Begravningsplatser, se

Graffält, Kyrkogårdar.

Begravningsätt 1,106, 210, 237; — aztekcrnes 1,172; — bronsåldern 1,108 0. f., 109, 167 — 169; — jern åldern 1,176; — stenåldern 1,51, 65 0. f., 104; — vikingatiden 1,350 — 853; — jfr Begravningar, Bisättning, Grafvar, Högsättning, Jordafärder.

Begynnelsebokstäfver, Kristofers landslag A

2,275; — Magnus Erikssons landslag A 2,5, A

2,6, A 2,7.

B ehagligtidsförläningar

4,86, 101, 354.

Behr, von (ätten) 4,13. Bejareland, se Baiern.

Bekännelse (konfession), apostolisk 8,336; — atha-Miasiansk 3,336; — augs-burgsk 8,335, 348, 383, 387, 394, 433, 438, 448, 4,181; — — om nattvarden 8,447; — — Up-

sala möte 8,377 0. f.;

— nicensk 8,336; — tridentinsk 8,339; — äldsta kyrkans 8,336; — jfr Symbolum, Trosbekännelse.

Belcher, Edward 1,43. Beldenacke (Beldenak), Jöns Andersson (Jens Andersen; bisk. i Streng-nas) 2,465, 475, 477 0. f., 481, 8,35, 38, 45. Beldenak, se Beldenacke. Belgien 4,169, 6,36; — Apolio Grannns' dyrkan 1,181; — befolkande 1,11;

— elddon 1,20; — flinta 1,48; — husdjur, stenåldern 1,15; — julirevoln-tionen i Frankrike 6,96;

— kriget 1813 — 1814

6,54; — måleri 6,241; — stendosar 1,65; •* — sten-åld ersgrottor 1,2 0; — tre-tioåriga kriget 4,152; — valloner 4,194; — vikingatåg 1,268; — jfr Nederländerna.

Belgrad, fred 1739 5,88. Belial 6,212.

Belisarios 1,227.

Bellin, Christian v. 4,175. Belling 5,156. Bell-lancastersk vexelun-dervisning, se Uppfost-ringsväsen.

Bellman, K. M. 5,276, 414, 6,226,254; — bystå Djurgården, aftäckande A 6,254; — Fredmans epistlar 5,397; —
— sånger 5,397; — och Gustaf III 5,296; — porträtt 5,296.

Belägringsartilleri 4,226;

— kanoner!, 226;—skytte 8,465.

Beläningar 4,155. Beläningsrätt 4,158. Belöningar, för närings-
flit 5,144; — statshvälf-ningen 1772 5,245.

Ben 1,32; — amuletter 1,220.

Benarbeten 1,27; — i stenåldersgrafvar 1,15;

— ljuster, Dal A 1,29;

— pilspetsar, Skåne A 1,31, 33, 136, 193; — schackbricka A 1,486; — spelbrickor, Skåne A
1,199,237;-----Upland

A 1,333; — jfr Djur-, Menniskoben, Skelett.

Benbeklädnad (benkläder) 5,410; — väpnares A 2,134,135; — äldre jern-åldern 1,186; — jfr Byxor.

Bender 4,574, 580—582, 5,74, 84; — kalabaliken 4,583 o. f.; — Kungs-huset 4,583.

Benedicks, se Michelson

f., 54, 72; —hustru, se Cecilia Ulfsdotter (lej on); — slägттаfla 2,238; — vapen A 2,28.

Bengt Folkesson, slägттаfla 1,891.

Bengt Gregersson, se (Lilja).

Bengt Gustafsson, se (Rosor, tre).

Bengt Gylta, se Gylta.

Bengt Jönsson till Salsta, se (Oxenstjerna).

Bengt Kristiernsson till Salsta, se (Oxenstjerna).

Bengt Magnusson (bisk. i Linköping), slägттаfla 1,391.

Bengt Magnusson (lagman i Östergötland) 1,391;— hustru, se Sigrid (»den fagra»).

Bengt Nilsson (färla) 2,466.

& B.

Benedictus XII (påfve, d. 1342) 2,15.

Benedikta Ebbesdotter (g. m. Sverker (II) d. y.), slägттаfla 1,376.

Benedikta, jfr Bengta.

Benediktinerkloster, se Mankalif.

Benfelden 4,341.

Bengt (bisk. i Skara), se (Rosor, tre).

Bengt (lejon), slägттаfla 2,24.

Bengt Algotsson (lejon; hertig) 2,9, 17, 34, 40, 54, 89, 92, 140, 147, 236; — dräpt 2,45; — landsförvisad2,35;—
och reduktionen 2,23—26;

— och stormannnen^{2,29} o. f., 33; — sigill A 2,24; — slägttafla 2,24.

Bengt Arendsson (tillba-kaseende ulf) på Ekol-sund 2,406, 471.

Bengt Birgersson (bisk. i Linköping, hert. af Finland) 1,413, 418, 423, 426; — bild, från hans sigill A 1,425; — slägttafla 1,391.

Bengt Birgersson (två vingar) 1,453.

Bengt Bjugg, se Bjugg.

Bengt Brunsson, se Bruns-son.

Bengt Fadersson på Aspnäs, se (Sparre).

Bengt Filipsson (tillbaka-seende ulf) 2,33, 50 o.

Bengt Nilsson till Salsta, se (Oxenstjerna).

Bengt Pogwisch, se Pog-wisch.

Bengt Ryning, se Ryning.

Bengt Stensson, se (Natt och dag).

Bengt Turesson, se (Bjel-

esson till Ulfåsa, se (Tott).

Bengta Bengtsdotter, se (Oxenstjerna).

Bengta Göstafsdotter, se (Sture, tre sjöblad).

Bengta Jönsdotter, se Svarte Skåning.

Bengta Simonsdotter, se (Körning).

Bengta (Benedikta) Su-nesdotter (g. m. Svante-polk Knutsson), släggtaf-lor 1,376, 391, 2,24.

Bengta, jfr Benedikta.

Bengtsdotter, Anna, se (Sparre).

Bengtsdotter, Bengta, se (Oxenstjerna).

Bengtsdotter, Birgitta, se (Natt och dag).

Bengtsdotter, Ingeborg, se Ingeborg B.

Bengtsdotter, Ingrid, se Ingrid B.

Bengtsdotter, Kristina, se (Bjelke).

Bengtsdotter, Margareta, se (Bjelke).

Bengtsdotter, Märta, se Märta B. (ulf).

Bengtsdotter, Märta, se

ke).

Bengt AkMärta B. (vinstorpaätt).

Bengtsdotter, Sigrid, se (Bjelke).

Bengtsson, Algot, se Algot B. (griphnfvud).

Bengtsson, Arend, till Nynäs, se Arend B. (till-bakaseende nlf).

Bengtsson, Arvid, se (Ox-enstjerna).

Bengtsson, Birger, se Birger Brosa.

Bengtsson, Brynjulf, se Brynjulf B.

Bengtsson, David, se (Oxenstjerna).

Bengtsson, Gotschalk, se Gotschalk B.

Bengtsson, Greger, se (Lama).

Bengtsson, Jon 5,310.

Bengtsson, Jöns, se (Oxenstjerna).

Bengtsson, Karl, se Karl

B. (vinstorpaätt).

Bengtsson, Karl, se Karl den döfve.

Bengtsson, Knnt, se Knut B. (ulf).

Bengtsson, Knut, se (Sparre).

Bengtsson, Kristiern, till Salsta, se (Oxenstjerna).

Bengtsson, Kristiern, till Steninge, se (Oxenstjerna).

Bengtsson, Magnus, se Magnus B.

Bengtsson, Magnns, se Magnus Minnesköld.

Bengtsson, Måns, se (Natt och dag).

Bengtsson,. Sten, se (Bjelke).

Bengtsson, Ture, se (Bjelke).

Bengtsson, Ulf, se(Sparre).

Bengtsson, Åke, se (Färla).

Benhammar, se (Bjelke), Erik Thresson till B.

«Benificium revisionis»

4,602.

Benkammar 1,191, 328; — Danmark A 1,26.

Benkläder, se Benbeklädnad.

Benmetkrokar, Skåne A

1,29.

Bennich, N. A. 6,157.

Bennålar 1,98, 59; — Ve-stergötland A 1,26.

Benperlor, Vestergötland A 1,27.

Benpilar, Nordamerika A

1,29.

Benprylar, Vestergötland A 1,26.

Benredskap 1,11. Benskedar 1,324. Bensynålar, Danmark A 1,26;—FrankrikeA 1,26. Bentseby 5,110.

Bentärningar 1,237, 334;

— Skåne A 1,199;—Up-land A 1,333.

Benvenuto Cellini, se Cellini.

Benyxor 1,37.

Benzelius, Albrekt, se Benzelstjerna.

Benzelius, Anna (f. Svedenborg; g. m. Erik Benzelius d. y.), slägттаfla 5.110.

Benzelius, Erik d. y. (er-kebisk. i Upsala) 5,6;

— hustru, se Benzelius, Anna; — om rnnors härkomst 1,214; — porträtt 5,111;—8lägттаfla5,iio.

Benzelius, Erik d. ä. (er-kebisk. i Upsala) 4,506;

— slägттаfla 5,110. Benzelius, Gustaf, se Benzelstjerna.

Benzelins, Henrik (erke-bisk. i Upsala) 5,134, 142, 169; — porträtt 5,186; — slägттаfla 5,110. Benzelins, Jakob (erke-bisk. i Upsala), porträtt 5,111;—slägттаfla 5,110. Benzelius, K. J. (bisk. i Strengnäs), slägттаfla 5.110.

Benzelins, Lars, se Benzelstjerna.

Benzelins, Mattias, se Benzelstjerna. Benzelstjerna (ätten), slägттаfla 5,110; — vapen A 5,110.

Benzelstjerna, Albrekt (förut Benzelius), slägттаfla 5,110.

Benzelstjerna, Gustaf (förut Benzelius), slägттаfla 5.110.

Benzelstjerna, Lars (bisk. i Vesterås), slägттаfla 5.110.

Benzelstjerna, Lars (förut Benzelius; bergsråd), slägттаfla 5,110. Benzelstjerna, Lars (sjöofficer) 5,326; — slägттаfla 5,110.

Benzelstjerna, Mattias (förut Benzelius), slägттаfla 5,110.

Benådningsrätt, se Nåd.

Beowulf (kon. i Sverige) 1,4, 253.

Beowulfsdikten (beo-wulfsqvädet) 1,243, 246, 253.

Beowulfsqvädet, se Beowulfsdikten.

Berch, Anders 5,391.

Beredning, för försvarsverket 5,303; — kungliga 6,5; — mindre, ecklesiastika 5,315; — rikets allmänna ärendens 5,383, 841, 347, 381, 6,194; — sekretissime 5,89;-----jfrSekreteso.

Berendt, Joakim 4,86.

Berent von Mehlen, se Mehlen.

Beresina 4,570, 6,46.

Berg, F. T. 6,208.

Berg, tre brinnande (Vest-manlands vapen) A 8,373.

Berga (Småland) 1,437;

— runstenar 1,298.

Berga (Södermanland),

runstenar 1.219.

Bergelme (myt.) 1,341.

Bergen, Anders von, hustru, se Märta Ivarsdot-ter; — slägtafla 2,339.

Bergen, Kristina Anders-dotter von (g. m. Axel LaurenBson (Tott)),slägt-tafla 2,339.

Bergen (Norge) 2,71,187, 189, 454, 8,268, 6,60;

— digerdöden 1,459; — första konungakröning 1,396; — Norges förening med Danmark 2,287; — recess 1450 8,158; — vitaliebröder 2,133; — jfr Munkalif.

Bergen (Rugen) 4,13.

»Bergen», se Bergslag.

Bergenhuis 8,60, 149,160.

Bergenstråle (öfverste) 5,376.

Berget, Hvita, se Prag.

Bergfalk, P. E. 8 källfört.

Bergh, Edvard 6,241,245.

Bergius, B., se Karl IX:s Rimkrönika.

Bergkristall, perlor 1,328.

Bergman, C. V., se Schin-ke, B. von, Minnen ur Sveriges nyare historia.

Bergman, E. V. 4 källfört.; — Handlingar rörande ... hertig Karl och rådsherrarnel594—1600 8 källfört.

Bergman, T. O. (professor i Upsala) 5,391; — porträtt 5,392.

Bergqvara (Biergqvara; slott) 2,118, A 2,344, 345, 8,187; — ruin A 8,185; — se Trolle, Arvid Birgersson, till B., Trolle, Erik Arvidsson, till B.

Bergsbruk, bergshandte-ring 1,410, 2,127, 407, 486, 8,466, 4,17, 5,65, 206, 6,139, 201; — frihetstiden 5,385; — författningar 6,114; — Gustaf I:s tid 8,234; — Gustaf II Adolfs tid4,94; — Karl XI:s förmyndarregering 4,418; — Karl XI:s tid 4,501—503; — Kristinas förmyndarregering 4,287; — medeltiden 1,468; — storhetstiden 4,604.

Bergsbruksidkare 6,95, 193.

Bergselementarskolor

6,202.

Bergshandtering,se Bergsbruk.

Bergskollegium 5,197, 6,196; — Karl XT:s tid

4,497, 502; — partitid-hvarfvet 5,382.

Bergslag (»Bergen»)1,468,

2,191, 448, 470, 486,

8,36, 115, 232, 317, 369, 5,196; — Bo Jonssons 1384 2,99; —Falu 5,311 o. f.; — nöd 5,192; —

spanmålsntdelningar 5,194; — jfr Kopparbergslagen.

Bergsmän 2,486, 8,41, 153; — riksdagen i Vadstena 1523—1524 8,71;

— riksdagen i Vesterås 1527 8,120, 127, 129;

— uppbåd 1452 2,292.

Bergsskolor 6,201.

Bergström, P. A. (lands-
höfding) 6,184.

Bergverk 2,415, 446, 481,

8,179, 221, 4,95, 347;

— jfr Malmberg.

Beritsholm, karta 2,120.

Berkentin 5,98.

Berlin 1,72, 4,194, 203 O. f., 207, 217, 268, 303, 366, 388, 537, 562, 575,

6,54, 88, 150—152, 160, 249, 6,51; — fred 18506,146; — forbund 1703 4,556; — fordrag 1631 4,210; —
Gustaf 111:8 besök 5,222; — kriget 1813—1814 6,49 o. f.; — Lovisa Ulrikas besök I

5,247 o. f.;-----for-

malning 5,107; — sles-vig-holsteinska upproret 6.U5.

Berman,Herman 2,219 o.f.

Bern, se Björn.

Bern, se Didrik af B.

Bernadotte (atten), graf* kor, se Stockholm, Rid* darholmskyrkan;—si ägt-tofla 6,86; — vapen A 6,86.

Bernadotte, se Karl XIV Johan.

Bernard den helige 1,379.

Bernhard (hert. af Sach-sen-Weimar) 4,204, 216, 219, 235 O. f., 239, 246, 248 O. f., 269 O. f., 273

— 277, 304; — porträtt 4,272.

Bernhard, långe (visan om Elisif) 2,95.

Bernini, Lorenzo 4,625, 627.

Bernsten 1,2; —hemland 1,3; — inläggningar

1,145; — sländtrissor

1,326.

Bernstensarbeten 1,27.

Bernstenshandel 1,154.

Bernstensperlor A 1,27, 28, 130, 168, 191, 328.

Bernstensprydnader 1,51, 130.

Bernstenssmycken, Jylland A 1,28.

Bernstorff, A. P. 5,354;

— porträtt 5,299.

Bernstorff, J. H. E. 5,171,

185, 224; — porträtt

5,170.

Beronius, M. (erkebisk. i Upsala) 5,169.

Berson 4,127 o. f.

Bertil Brnn, se Brun.

Bervald, Frans 6,231.

Berzelins, J. J. 6,27, 131, 202; — minnespenning A 6,219; — porträtt 6,218; — staty A 6,24 7.

Bese, Gnnilla (g. m. riksrådet Erik Tnresson (Bjelke) till Benhammar)

2,445, 450; — elägtafla

8,390.

Bese, Johan 2,425.

Beskattning 4,283, 5,256;

— adelns 3,317; — biskopars 3,88; — bondeståndets 6,12; — extra 3,352 o. f.; — kyrkansj] 3,88 o. f.; — landskaps-

I och sockenmenigheters] 5,381; —nydaningstiden] 3,461; — partitidhvarf-vet 5,381; — jfr Kyrko-beskattning, Skatter. Beskattningsrätt 1,466, 4,103, 109, 471, 5,238, 269, 332; — folkets

1,447; — Gustaf I:s tid 3,225; — Gustaf IV Adolfs tid 6,3; —konungens 5,205; — landskapens 1,460; — Norges 6,63; — — grundlag 6,62; — regeringsformen 1809 6,19; —riksdagens 5,50, 6,91; — storhetstiden 4,599. Beskattningsväsen 6,139. Beskov, Bernhard von 4 källfört., 6,98; — Karl den tolfte i Alt-ranstadt 4 källfört.; — Om Gnstaf III såsom konung och menniska 5 källfört.

Beslag, se Brons-, Guld-, Jern-, Silfverbeslag. Beslutsgods, Norrköpings 3,489.

Besoldningsryttare 3,464. Bessemcrstå] 6,201. Besticklighet 5,214, 383, 415, 6,254.

Bestickning 5,79, 208,

275.

Besvär 4,99; — allmänna, ständernas 4,599. Besvärjelseformler (me-deltidsskrift) 2,211. Besvärs- och ekonomiutskott, regeringsformen! 1809 6,19.

Besvursutskott, riksdagen 1786 5,311.

Betalningsmedel 1,474— 476; —jernåldern 1,232;!

— jfr Mynt. 1

Betesrätt, lapparnes !

6,152, 154.

Bethlen Gabor 4,134,! 141, 165 o. f., 177 o. f.;

— sabel A 4,140. Betlehem, pilgrimsfärder

2,84, 202.

Betsel 1,118, 199, 237, 316; — forgyldt 1,327;

— vikingatiden 1,353;

— jfr Bronsbetsel. Betänkande, om lagarnas

verkställighet 5,186 o.f.;

— jfr Dechargebetän-kande.

Beuningen, Konrad van 4,386.

Beurreus, Dionysius 8,290.

Bevillning 3,347, 4,102, 10tt O. f., 259, 490,

5,245, 362 o. f.; — förhöjd 1762 5,166; — hemliga utskottets förslag 5,333; — i Örebro 1611 4,81; — Kristinas förmyndarregering 4,294 o. f.; —, ny, 1644 års riksdag 4,314; —nydaningstiden 3,461; —par-titidhvarfvet 5,389; — regeringsformen 1772 5,253; — riksdagen 1680

4,463, 466;-----1682

4,469—471;-----1693

4,491;-----1769—1770

5,207;-----1771—1772

5,246;-----1778—1779

5,277, 281;-----1786

5,813 o. f.; — riksdagsordningen 1810 6,20; •— storhetstiden 4,599; — ständernas 4,416; — jfr Gärder, Penningbevill-ning, Skatter.

Bevillningsfr&gor, förenings- och säkerhetsakten 5,332; — riksdagen 1786 5,311.

Bevillningsnämder, Gustaf I:s tid 3,225.

Bevillningsrätt, regeringsformen 1809 6,19.

Bevillningsutskott, regeringsformen 1809 6,19;

— riksdagen 1772 5,24 5;

— riksdagen 1778 — 1779 5,27«.

Beväpning, storhetstiden' 4,602.

Beväring 6,190; — jfr Värnpligt.

Beväringslmgar 6,44. i

Beylon 5,291 o. f.

Bibelnrbeten,svensk 2.76,'

4,610.

Bibelkommission 1773 5,260.

Bibeln (den heliga skrift) 2,158, 3,82, 86 o. f., 105, 196, 334—336,

378, 447 o. f., 4,22; — bibliska historien 2,312;

— gamla öfversättningar 8,99; — Gustaf I:s mottagande af A 6,235;

— kyrkomötet i Örebro 1520 3,132; — magister

Matthias1 utläggningar 2,76; — nya bibelöfversättningen 8,99 o. f.: — jfr Bibelöfversättningnr, Kyrkobiln.

Bibelsällskapet, svenska 6,209.

Bibeltolkning 4,609.

Bibelöfversäitningar 1,482, 8,238, 471, 473;

— gamla 8,99; — Laurentius Petri's 3,472; — Luthers 8,100; — uyn 8,99 o. f., 4,506; — Ullilas 1,214, 222, 4,826; — jfr Bibeln.

Biber 4,248.

Bibliotek 2,24, 399; — Drottningholms 5,210;

— Heidelbergs 4,170, 283; — Historiskt, utg. af Carl Silfverstolpe o, 4, 5 källfört.; — kungliga, se Kjöbenhavn, Stockholm, Upsala; — IViirzburgs 4,233.

Bibliotekshus, Lunds gamla A 2,463.

Bibow 1,185.

Bidrag till kännedom af Finlands natur och folk, se Rein.

Bidrag till Skandinaviens historia, se Styffe.

Bielovice 4,552.

Biergqvara, se Bergqvara.

Bifrost (myt.), se Bnfrast.

Bikt 1,367; — jfr Öron-bikt.

Bilang, J. J. von 5,281.

Bilberg, Johan 4,010, 5,313.

Bildbeskrifning (ikonografi) 2,88.

Bilde, Anders 8,67 o. f.

Bilde, Eske 3,149 o. f.

Biide, Evert 3,268.

Biide, Klaus 2,477, 3,53, 149, 151.

Bilder, silfver, Öland A 1,324, 325; -- snidade 2,493; — undergörande 2,202;' — & brakteater 1.234; — jfr Bröst-,

Djur-, Genre-, Guda-, Helgon-, Kostym-, Landskaps-, Mennisko-, Mytologi-, Vapen-, Växtbilder.

Bildhuggarakademien, se Målar- och bildhuggarakademien.

Bildhuggare 3,478; —

Gustaf IV Adolfs tid 5,114; — partitidhvarf-vet 5,400, 404; — jfrj Dekorntionsbildhuggnre, | Hofbild huggare, Skulptörer. |

Bildhuggnrkonst 2,20', j 8,477; — medeltidens

2,312 o. f.;-----prof

2,402, 454 O. f., 498— 500; — — stenreliefer A 2,381, A 2,382; — storhetstiden 4,624; — jfr Bildsnideri, Konst, bildande, Plastik, Skulptur.

Bildhnggarskola, Sergeis

5,406.

Bildning, medeltiden 1,476; — partitidhvarf-vet 5,415.

Bildningsvasen, Gustaf I:s tid 8,236; —jfr Odling, andlig.

Bildskrift 1,164, 172.

Bildsnideri 8,481; — jfr Bildhuggarkonst.

Bildstenar, Alskogs kyrka A 1,314, 315; — Hab-lingbo A 1,336; — Levede A 1,313, 315; — jfr Runstenar.

Bildstoder 1,359; — Gustaf I:s, Gustaf II Adolfs, se Stockholm; — rikssalen, se Stockholm, slottet; — jfr Statyer.

Bille, Anders 4,312, 386 —388.

Billiug, se Billingen.

Billing, V. 5 kullfört.

Billingen (Billiug) 2,121.

Billingsborg (faste vid Elfsborg) 2,314.

Billmark 4,621, 6,239.

Biltoghet 1,424 o. f.

Bindel, hvit(igenkännings-tecken) 4,213, 5,242.

Birger (kon. af Sverige, 1280—1321) 1,412, 422, 435, 443, 446, 449,

451; — bröllop 1,429, 486; — död 1,448; — förlikning med hertigar-ne 1,434; — förmyndarregering 1,4 26—429;

— gemål, se Margareta Eriksdotter af Danmark;

— - graf 1,397, 448; — hutunaleken 1,435; — kroning 1,418, 430 o. f., 466; — landsflykt 1,444;

— minderårighet 1,463;

— mindre sigill A 1,433;

— Xyköpings gästabud 1,442; — och hans brö

der 1,4 26—445; — slägtafla 1,391.

Birger Bengtsson, se Birger Brosa.

Birger Bro9a (Bengtsson; jarl) 1,388 o. f., 398, 409, 415; — bild från hans sigill A 1,394; — död 1,394; •— hnstrn, se Birgitta Haraldsdotter;

— slugttaflor 1,372,376, 382, 391; — titel 1,463.

Birger Gregersson (erke-bisk. i Upsala) 2,72, 101, 194; — dö^ 2,206; — heliga Birgittas lefnads-teckningar 2,206 o. f.;

— Historia sancti Bot vidi 2,207; — sigill A 2,206.

Birger Gunnarsson (erke-bisk. i Lnnd) 2,454, 465, 476, 497; — graf A 2,460.

Birger jarl (Magnusson) till Bjälbo 1,399, 401, 405, 427—429, 2,30; — död 1,414, 2,24; —

gemåler, se Ingeborg Eriksdotter, Mechtild af Holstein; — korståg till Tavastlaud 1,400; — kronfodral A 1,410, 411 o. f.; — lagar 1,424; — mynt A 1,413; — och hans söner 1,406—425;

— regent 1,406—414;

— rikets delning 1,413 o. f.; — sigill A 1,410;

— slugttaflor 1,382, 391;

— staty A 1,412, 6,246;

— titel 1,463; — nnder-j handlingar med England 2,411; — vapen A 1,411.

Birger Magnusson (domprost i L'psala) 2,290. Birger Magnusson, se Birger (kon. af Sverige). Birger Magnusson, sej Birger jarl. I

Birger Nilsson, se (Grip).! Birger Persson (två vingar) till Finsta 1,399, 449, 481, 2,11 O. f., 74, 235 o. f.; — begraf-ning 1,485; — grafsten' A 1,453; — hustru, sej Ingeborg Bengtsdotter;t

— slugttafla 2,238; —j Uplnnds förste lagman 1,4 28; — vapen A 1,453.|

Birger Trolle, se Trolle.j Birger T lfsson (lejon)j till Ulfasa 2,83,109;—j död 2,1 IS, 158; — och drottning Margareta!

2,110; — pilgrimsfärd 2,80; — riddare af den heliga grafven 2,84; — slagtt a fla 2,238.

Birgersdotter, Birgitta, se Birgitta, heliga.

Birgersdotter, Ingegerd, se Ingegerd B.

Birgersdotter, Ingrid, se Ingrid B.

Birgersdotter, Katarina, se Katarina B.

Birgersdotter, Kristina (Birger Brosas dotter), se Kristina B.

Birgersdotter, Kristina (Birger jarls dotter), se Kristina B.

Birgersdotter, Margareta (Birger Brosas dotter), se Margareta B.

Birgersdotter, Margareta (Birger Perssons dotter), se Margareta B. (två vingar).

Birgersdotter, Rikissa, se Rikissa B.

Birgersson, Arvid, se Trolle.

Birgersson, Bengt(hertig), se Bengt B.

Birgersson, Bengt (två vingar), se Bengt B.

Birgersson, Erik, seErikB.

Birgersson, Filip, se Filip B.

Birgersson, Folke, se Folke B.

Birgersson, Isak 8,219.

Birgersson, Israel, se Is-

! rael B.

Birgersson, Knut, se Knnt B.

Birgersson, Magnus (Birger Brosas son), se Magnus B.

Birgersson, Magnus (kon.

j Birgers son), se Mag-

I nus B.

Birgersson, Magnus, sc Magnus Ladulås.

Birgersson, Peter, se Peter B.

Birgersson, Valdemar, se

! Valdemar (kon. af Sverige)- I

Birgitta (g. m. Holger Henriksson), grafsten A 2,425.

Birgitta, heliga (Birgitta Birgersdotter (två vingar); g.m.Ull Gudinarsson (lejon) till Ulfasa) 1,481 O. f., 2,11—13, 20, 28,1 31, 33, 54, 74—92, 118/

I 140, 164 O. f., 169, 172,. ! 191, 206 O. f., 209, 236, 245, 396, 401, 491,

495; — bild A 2,7 9, 498; — handskrifter A [-2,79,85;—helgonförklaring-] {+2,79,85;—helgonförklaring+} 2,88, 158—160; — historia, se Birger Gregersson, Nils Heripans-son; — hnsiRoma A2(78, 80, 161; — ikonografi 2,88; — mottagande en uppenbarelse A 2,88; — orden, se Birgittinerorden; — pilgrimsfärder 2,202; — porträtt 2,7 5, 81; — reformatoriska

sträfv&nden 2,196, 395;

— relikor i Vadstena 2,163; — relikgömma A 2,89;—relikskrin 2,168;

— skrinläggning 2,160;

— slägtaflor 2,238 o. f.;

— uppenbarelser 2,13, 85—87,195,398,källlbrt.;

— Vadstena kloster 2,493; — vapen 2,159.

Birgitta Abrahamsdotter (tjnrhmfvud; g. m. Ture Stensson (Bjelke)), slagt -tafla 2,239.

Birgitta Arendtsdotter, se Pinnow.

Birgitta Arendtsdotter (ulf; g. m. Eskil Isaksson (Baner)), slägtafla 8,416.

Birgitta Bengtsdotter, se (Natt och dag).

Birgitta Birgersdotter. se Birgitta, heliga.

'Birgitta Brynjulfsdotter (lejon; g. m. Greger Magnusson) 2,17; —

slägtafla 2,24.

Birgitta Erengislesdotter (natt och dag på längden; g. m. Erengisle Gädda), slägtafla 2,241. Birgitta Eriksdotter, se (Lejonhmfvud).

Birgitta Gustafsdotter, se (Sture, tre sjöblad). Birgitta Innnsdotter, se (Tott).

'Birgitta Haraldsdotter (g. m.1 Magnus Henriksson, 2 Birger Brosa), slagt-taflor 1,372, 391.

Birgitta Karlsdotter, se Bonde.

Birgitta Knutsdotter (g.

I m. Magnus Bengtsson>

! 2,17.Birgitta Kuutsdotter, se Porse.

Birgitta Kristersdotter, se (Vase).

Birgitta Månsdotter, se (Natt och dag).

Birgitta Månsdotter, se Porse.

Birgitta Nilsdotter, se (Oxenstjerna).

Birgitta Olofsdotter, se (Tott).

Birgitta Stensdotter, se (Bjelke).

Birgitta Stensdotter, se (Natt och dag).

Birgitta Tordsdotter, se Bonde.

Birgitta Tnresdotter, 9e (Bjelke).

Birgitta Ulfsson, se (Ros).

Birgittinerkloster 2,493;

— Danmark 2,163; — Finland 2,357; — Låland 2,163, 182; — Norge 2,163; — ntom Sverige 2,162 o. f.

Birgittinerorden (den helige frälsarens orden) 2,89 o. f., 196, 396; — literatnr 2,164, 496.

Birgittinersvenska, se Språk.

Birka 1,252, 275, 315, 303 o. f., 387; — biskopar 1,376; — borg 1,307 —309; —fornlemningar 1,307—309, 317; —kartor 1,308, 392; — läge 1,306—308.

Birkarlar (lappfarare) 1,409, 2,127 o. f.

Birke, se Björke.

Birkeby, se Björkeby.

Birkenfeld 4,270.

Birkevik, se Björkevik.

Birklinge, se Björklinge.

Birse 4,126—128, 548.

Biscayailottan J2,174.

Biscayaviken 5,249.

Bischofswerda 4,561.

Bisittare 2,370.

Biskopar 1,364, 395, 399 O. f., 414, 449, 457,

466, 2,28 O. f., 889

—394, 402, 410, 459, 3,76, 90, 99, 10-3, 172, 180, 199 O. f., 343, 347, 4,87, 283, 505, 6,214; — andlig domsrätt 1,389;— arf efter prester 3,100;

— beskattning 3,88; — beslut i Jönköping 1599 3,418; — bisittare i ge-'

neralkousistorium 4,80;

— Danmarks 3,158,169;

— domsrätt 1,477; — dr ägt 2,13 o. f., 380, 395, 500; — Erik XIV-.s dödsdom 8,809 o. f.; — Finlands 1,388,400,428;

— följen 1,477, 485; — gods 8,174; — Gustaf I:s bref 1542 3,190 o. f.;

— — spörsm&l 3,105;

— herredagen i Jönköping 1599 3,418; — inkomster 1,477; — Kalmar stadgar 3,357; — konungaval 1,446, 250;

— Kristiern I:å planer 2,374; — Kristinas förmyndarregering 4,291 o. f.; — kyrkoförvalt-ning 1,477; — medlemmar af rådet 1,462, 2,8;

— mötet i Stockholm

1597 8,407; — nya

3,145 o. f.; —och Erik XIII af Pommern 2,184 —188; — och Hemming Gad 2,444; — och rådet 1,476; — protestantiska 8,375; — regeringsformen 1772 5,252; — riksdagen 1517 2,462;-----1527 3,119

—121, 123, 125, 127,

129;----- 1544 3,19G;

----- 1600 8,422; —

— 1650 4,349; — riks-dagsordningen17235,po;

— räfsteting 2,148, 183;

— rätt till böter 1,394;

— Skeninge möte 1248

1,401 o. f.; —svenners frälse 1,423; — Sveriges förste 1,362; — sände-bref 3,482; — tillsättning 3,252; — tionde 1,4 78; — tronföljden

1458 2,325; — Upsala möte 1593 8,377; — uteslutna ur rådet 3,131, 223; — utnämning genom provision 2,26; — Vesterås ordinantia 3,129;-----recess8,127

— 130, 138, 178; — Örebro rådsmöte 16088,449;

— jfr Erkebiskopar, Kyrkan, Ordinariet, Prester, Superintendenten.

tBiskopsbord 3,130, 174. Biskopsdomen, katolska 4,113;—Tysklands4,181. Biskopsfullmäktige 3,80.

Biskopsgods, Karl XI:s redktion 4,486.

Biskopsgårdar 2,391 o. f.:

— frihet från gästning 1,424; — i Linköping 2,418; — i Upsala 8,42 o. f.; — jfr Biskopshus.

Biskopshus, i Vadstena A 2,392, A 2,393; — vid Husaby, ruin A 2,393;

— jfr Biskopsgårdar. Biskopskronika 2,209,

391.

Biskopskyrkor 2,497. Biskopskåpor, Lydeka A-belssons 2,395. Biskopsmössor (mitror) A 2,330.

Biskopsmöten 1,477; — allmänna (universalia concilia) 8,124; —i Arboga 1412 2,147; — i Söderköping 14412,276;

— i Upsala 1608 8,449;

— jfr Kyrkomöten. Biskopsstafvar A 2,13,

A 2,14.

Biskopsstater, Tysklands 4,158, 162.

Biskopstift 1,972, 376, 2,186.

Biskopsudden, se Stockholm, Djurgården. Biskopsval 1,403 o. f., 2,428, 8,78 o. f., 364;

— Kristinas förmyndarregering 4,293; — presterskapets privilegier 8,389; — Upsala möte 1593 3,380; — Vesterås ordinantia 3,129.

Biskopsvigningar 3,146, 336.

Biskopsvisitationer 1,47 9. Biskötsel 1,331. Biskopshufvud 1,284. Biskopstättningar, Adolf Fredriks A 5,209;—Johan 111:8 A 3,970; — jfr Begravningsätt.

Bitz, Henrik (lagman i Finland) 2,316; — hustru, se (Tott), Anna lians-dotter; — slägtafln2. n 3 9. Bitz, Kort (bisk. i Åbo) 2,336, 347, 395.

Biälbo, se Bjälbo.

Biärkö, se Björkö. Biörnö, se Björnö. Bjarkan (runa) 1,355. Bjarmaland 1,279, 395;

— karta 1,273.

Bjarne Ilerjulfsson 1,290. Bjarnessou, Ovind, se

Övind B.

Bjelkar, två röda (i \Vismars vapen) A 4,393.

Bjelke (ätten) 1,229, 2,31 0. f., 2,235—237, 405; ;j — friherreskap 3,16; —

— nu levande, stamfader, se Bjelke, Nils

I Turesson till Salsta; —

I slägtaflor 2,239, 8,390;

— vapen A 2,27, A2,403, A 8,73, A 8,390; — jfr Snedbjelke.

Bjelke, A., Stockholms konstförening 6.239. Bjelke, Agneta, se (Tott). Bjelke, Anna (f. Hoge-i skild; g. m. riksrådet Nils Pcdersson Bjelke), slägtafla 8,390.

, Bjelke, Anna (f. Lejon-I hufvud; g. m. Erik Bjel-! ke), slägtafla 8,390. Bjelke, Anna (f. Sture;

, g. m. riksrådet Hogcn-skild Bjelke), slägtafla

8.390.

Bjelke, A. M:a, se Brahe. (Bjelke), Anna Eriksdot-ter (g. m. Johan Månsson (Natt och dag)) 2,450, 471, 473, 8.25 0. f.; — slägtaflor 2,239 o. f.,

8.390.

(Bjelke), Anna Turesdot-ter (g. m. Gustaf Olofsson (Stenbock)), slägtafla 2,239.

(Bjelke), Axel Eriksson (riksTåd) 8,194, 240; — hustrur, se (Lejonhuf-vud), Anna Eriksdotter, Posse, Elsa; — slägtaflor 2,239, 8,390. Bjelke, Axel Johansson (riksråd), hustru, se Bjelke, Ebba; — slägt-tafla 8,390.

Bjelke, Barbro, se (Natt och dog).

Bjelke, Barbro, se Oxen-stjema.

(Bjelke), Bengt Turesson (riksråd) 2,10; —hustru, se Ingeborg Magnusdot-ter (lejon); — slägtaflor 2,238 o. f.

(Bjelke), Birgitta Stens-dotter (g. m.1 Gustaf Anundsson (Sture, tre sjöblad), * Gustaf Karlsson (gutnshufvnd)), slägtaflor 2,238 o. f., 243. (Bjelke), Birgitta Tures-dotter (g. m. Arvid Birgersson Trolle), slägtafla 2,239.

(Bjelke), Birgitta Turesdotter (g. m. Karl (VIII) Knutssou) 2,245 o. f.;

— slägtaflor 2,239, 242. Bjelke, Brita (f. (Lilje);

g. m. riksrådet Ture Eriksson Bjelke), slägt-tafla 8,390.

Bjelke, 'Brita, se (Rosor, tre).

Bjelke, Brita, se Stenbock. Bjelke, Ebba (f. Bjelke; g. m. riksrådet Axel Bjelke), slägtafla 8,390. Bjelke, Ebba, se Gvllen-stjerna.

Bjelke, Elin (f. Fleming; g. m. riksrådet Klas Bjelke), slägtaflor 8,390, 406.

Bjelke, Elisabet (f. Le-jonhufvud; g. m. riksrådet Svante Bjelke till Kråkerum), slugttafla

8.390.

Bjelke, Elsa (f. Bjelke; g. m. riksrådet Klas Bjelke), slugttafla 8,390. Bjelke, Erik (d. 1599), hustru, se Bjelke,

Anna;

— slägттаfla 8,390. Bjelke, Erik Klasson, hustru, se Bjelke, Karin;

— slägттаfla 8,390. (Bjelke), Erik Stensson

2,157; — hustru, se Porse, Birgitta; — slägттаflor 2,239, 243.

(Bjelke), Erik Turessou (lagman i Varend)2,32. (Bjelke), Erik Turesson till Benhammar (riksråd, d. 1511) 2,405, 431—

433, 439 o. f., 445, 450;

— brcf till Svante Nils-son (Sture) 2,436; — hustru, se Bese, Gunilla; — slägттаflor 2,239, 8.390.

(Bjelke), Erik Turesson till Kråkerum (riksråd, d. 1151 eller 1452) 2,259;

— hustru, se (Vase), Birgitta Kristiernsdot-ter; —slägттаflor 2,239, 333, 3,19.

Bjelke, GunUla, se Gunilla (drottn.).

Bjelke, Gunilla, se Gyl-lenstjerna.

Bjelke, Helena Klasdot-ter, se Fleming.

Bjelke, Ilogcnskild (riksråd) 3,294 o. f., 312, 346, 377, 389, 411, 413,

436, 470; — afrättniug1 (Bjelke), KristinaBengts-3,441; — anklagelse! dotter (g. m. Gerhard 8,367—370; — dom Suakenborg), slägттаfla

8,440; — hustru, se 2,239.

Bjelke, Auna; — Linköpings riksdag 1600 3,425 o. f.; — porträtt 8,366; — slägттаfla 8,390.

Bjelke, Ingeborg (f. Oxen-8tjerna; g. m. riksrådet Nils Bjelke tUl Sals ta), slägттаfla 8,390.

(Bjelke), Johan Axelsson (riksråd) 8,299, 346; — hustru, se Bjelke, Margareta; — slägттаfla 8.390.

Bjelke, Karin (f. Fleming; g. ra. Erik Klasson Bjelke), slägттаflor 8.390, 406.

Bjelke, Karin (f. Gera; g. m. riksrådet Ture Pedersson Bjelke), slägттаfla 8,390.

Bjelke, Karin, se Baner.

lBjelke, Karin, se Gyllen-stjerna.

Bjelke, Kariu, se Ryning.

Bjelke, Karin, se Stake.

Bjelke, K. S:d, se Baner.

(Bjelke), Karin Eriksdot-ter (g. m.1 Tönne Eriksson (Tott), a Arvid Vestgöte), slägттаflor

2.239, 339, 8,390.

Bjelke, Katarina (f. Oxen-

stjerna; g. m. Nils Bjelke), slägттаfla 8,390.

Bjelke, Katarina, se Horn.

(Bjelke), Katarina Stensdotter (g. m. Klaus Nilsson till Ellinge) 2,257, 261; — slägттаflor 2,238 o. f.

(Bjelke), Katarina Stensdotter (g. ra. Laurens Ulfsson (blå)), slägттаfla

2,239.

Bjelke, Klas (friherre till Vik, riksråd) 8,383, 408, 411, 413, 415, 436; — fängslad 3,418; — hustrur, se Bjelke, Elin, Bjelke, Elsa; — Linköpings riksdag 16003,425 o. f.; — slägттаflor 8,390, 406. \

(Bjelke), Knut Stensson till Ekholmen (lagman i Upland), hustru, se (Sture, tre sjöblad), Elin Gustafsdotter; — slägттаflor ~

339.

2,238 o. f., 243,

(Bjelke), Kristina Stensdotter (g. m. marsken Sten Peders8on(stjerna)), slägттаfla 2,239.

Bjelke, Margareta (f.

Posse; g. m. riksrådet Johan Bjelke), slägттаfla

8,390.

Bjelke, Margareta (f. Sture; g. m. riksrådet Ture Bjelke), slägттаfla 8,390.

Bjelke, Margareta, se Baner.

Bjelke, Margareta, se

(Natt och dag).

Bjelke, Margareta, se

Oxenstjerna.

(Bjelke), Margareta

Bengtsdotter (g. m. Erengisle Nilsson d. ä. (natt och dag på längden)), slägттаflor 2,239, 241.

(Bjelke), Margareta

Pedersdotter, se Baner.

(Bjelke), Margareta Stensdotter (g. m. Nils Stensson (Natt och dag)) 2,247;

— slägттаflor 2,238— 240.

Bjelke, Märta, se Oxenstjerna.

Bjelke, Nils, hustru, se Bjelke, Katarina; — slägттаfla 8,390.

Bjelke, Nils (generalguvernör i Pommern, riksråd d. 1716) 4,446, 462, 484, 512 O. f., 526 O. f.;

— porträtt 4,443.

Bjelke, N. A. (riksråd)

5,129, 135, 201, 229, 244, 270.

(Bjelke), Nils Eriksson 8,97.

Bjelke, Nils Pedersson (riksråd), hustru, se Bjelke, Anna; — slägттаfla 8,390.

(Bjelke), Nils Turesson tUl Kråkerum (drotsete, d. 1364) 2,12, 17, 25, 32—34, 36, 46, 49,

51, 54, 63 O. f., 97,

paten i Lindomkyrka A — slägттаfla 2,239; — vapen A 2,27.

Bjelke, Nils Turesson till Salsta (riksråd, d. 1639) 4,79; — hustru, se 129; — köpings 2,495;

Bjelke, Ingeborg; — slägттаflor 8,390, 416.

(Bjelke), Peder Turesson till Kråkerum (riksråd) 2,405, 433, 441, 459;

— hustru, se Katarina Nilsson (två sparrar);

— slägттаflor 2,238 o. f.,

8.390.

Bjelke, Sigrid (f. Sture; g. m. riksrådet Ture Bjelke), slägттаfla 8,390. (Bjelke), Sigrid Bengtsdotter (g. m. 1 Sune Håkansson, * Heine van Vitzen), slägттаfla 2,239. Bjelke, Sten (riksråd, d. 1638) 4,80.

Bjelke, Sten (riksskattmästare, d. 1684) 4,389, 413, 423 o. f., 520— 522; — porträtt 4,421. (Bjelke), Sten Bengtsson (lagman i Vestmanland, riksmarsk) 2,97, 109 o. f., 129 o. f., 136, 140, 145; — gods 2,124 o. f.; — hustru, se Katarina Holmgersdotter (ulf); — relikskrin 2,168;

— slägттаfla 2,239. (Bjelke), Sten Stensson

(lagman i Vestmanland, klosterbroder i Vadstena) 2,164; — slägттаfla 2,239.

(Bjelke), Sten Turesson till Refvelsta (lagman i Vestmanland) 2,405, 413, 416, 433, 435, 445; — hustru, se (Sparre), Anna Bengtsdotter; — slägттаfla 2,239.

(Bjelke), Sten Turesson till Ängsö (riksmarsk, d. 1348), hustru, se (Sparre), Ingeborg Nilsson; — slägттаfla 2,239.

(Bjelke), Sten Turesson till Örby, Vik och Ekholmen (riksråd, d. 1431) 2,117, 191, 245; —

hustrur, se Krummedike, Agneta Eriksdotter, (Sparre), Margareta Karlsdotter; — slägттаflor 2,238 O. f., 242, 333.

Bjelke, Svante, till Kråke-ruin (riksråd) 8,433, 4,76;

— hustru, se Bjelke, Elisabet; — slägттаflor

8.390, 416.

Bjelke, Ture (riksråd, d. 1600) 8.363, 369 o. f., 377, 383 o. f., 389, 405, 408, 411, 416;

— hustru, se Bjelke, Margareta; — Linköpings riksdag 1 (100 8,425; — porträtt 8,367;

- slägттаfla 8,390. Bjelke, T. G. (riksråd) 5.78, 82 o. f., 90, 106, 112, 126, 163 o. f.,

169; — porträtt 5,193. Bjelke, T. J. 5,342, 348. (Bjelke), Ture Bengtsson till Örby och Vik (lagman i Upland) 2,109, 136, 145 O. f.; —

hustru, se (Sparre), Margareta Arvidsdotter;

— relikskrin 2,168; — räfsteting 1409 2,147; — slägттаfla 2,239.

(Bjelke), Ture Eriksson (riksråd) 8,106, 132,

134, 138 O. f.; —

hustru, se Bjelke, Brita;

— slägттаfla 8,390. (Bjelke), Ture Kettilsson

(lagman i Varend) 2,32;

— hustru, se (Natt och dag), Sigrid; — slägттаfla 2,239.

(Bjelke), Ture Persson (riksråd) 8,287, 299,

322; — hustrur, se Bjelke, Karin, Bjelke, Sigrid;

— slägtafla 8,390. (Bjelke), Ture Stensson

(lagman i Upland, d. 1439) 2,257, 259; — slägtafla 2,239. (Bjelke), Ture Stensson till Kråkerum (lagman öfver Öland, d. 1425) 2,245; — hustrur, se Birgitta Abraham sdotter (tjurhufvud), Krumme-dike, Margareta Eriksdotter; — slägtaflor

2,239, 333, 8,19. (Bjelke), Ture Turesson

till Kråkerum(riksmarsk) 2,294, 298,300,320,327, 330 O. f., 334, 336 O. f., 341, 845, 347, 351, 354 o. f., 373, 382, 385, 405, 8,18;—slägtaflor

2,239, 8,390.

Bjelkegods 2,117 o.f., 124

—126, 8,478. Bjelo-Jesero 1,254. Bjerkén, Per af 5,391. Bjngg, Bengt 8,4 2 o. f. Bjnrselet, hålmejsel A 1,50.

Bjurum, se Karl Orms-

son till B., (Tott), Hans Åkesson till B., (Tott), Katarina Ilan^dotter till B., (Tvt), Ake Hansson till B.; — Stora2,257. Bjälbo (Biälbo) 1,399; — karta 1,392; — se Birger jarl till B.

Bjäre (härad) 1,453, 456 O. f.

Bjärköarätt (byrkerätt, byärkerätt, stadslag) 1,471; — se Hadornh, j. Björck, A. V. o,166, 173.

Björke (Birke) 1,307. Björkeby (Birkeby) 1,307. Björketorp 1,219; —

bautastenar A 1,211,212. Björkfjärden 2,469. Biorklinge (Birklinge) 1,307.

Björksta (socken) 8,114;

— bronsvas A 1,181. Björkvik (Birkevik)

1,307.

Björkvik, fatbur A 2,345;

— se (Gera), Holger Karlsson till B., (Gera), Karl Knutsson till B.

Björköfyndet, se Stolpe. Björkön (Biärkö) 2,125;

— Ansgars minnesvård

A 1,362; — Birka 1,306 —309; — dryckes-

kärl af glas A 1,324;

— grafvar 1,309, 363;

— kanna af lera 1,324;

— karta 1,308; — lem-ningar af bygnader 1,317;

— silfverkors A 1,363;

— sked af elgharu A 1,325; — sländtrissor af bernsten 1,326; — »svarta jorden» 1,308 o. f.

Björlin 6 källfört.

Björn (Bern) 1,279. Björn (Erik Ejegods sonson), gemål, se Katarina Ingesdotter; — slägtafla 1,372.

Björn (grafvård från Botkyrka) A 1,366. Biörn (svearnes kon.)

1,252, 266, 361.

Björn, i »Kranbi» 1,816. Björn Jernsida (kon. i Sverige) 1,251 o. f. Björn Klasson till Lepas, se Klasson.

Björn, med bart svärd (norra Finlands vapen) A 8,374.

Björn Stallare 1,260.

Björnar 1,11; — visan om kon. Albrekt 2,94.

Björnberg, Karl 5,239.

Björneborg 8,431, 5,322, 373, 375; — anlagdt

1558 8,16 o. f.; — gref-skap 4,16; — stapelrätt 5,184; — se Horn af B.

Björner, E. J. 5,394.

Björnhofda, bronsplåtar med figurer A 1,286.

Björnkrou, Mattias 4,387, 421—424; — porträtt 4,420.

Björnram, G. 5,294.

(Björnram), Lars Olsson 8,34, 40—43.

(Björnram), Nils Ottess-son på Erstavik 2,344.

(Björnramar, tre), se Erik Ottesson.

Björnsson, Erik, se Erik Segersäll.

Björnsson, Gaut, se (Göt).

Björnsson, Hans, till Lepas, hustru, se Björnsson, Karin; — slägtafla 8,328.

Björnsson, Karin (f. Horn; g. m. Hans Björnsson till Lepas), slägtafla 8,328.

Björnsson, Lars, se Lars B.

Björnsson, Lindorm, se Lindorm B.

Björnsson, Olof, »o Olof B.

Björnstjerna, se Stedingk, K. B. L. C. von, Mc-moires.

Björnstjerna, C. M., se Björnstjerna, M., Anteckningar.

Björnstjerna, J. M. 6,160.

Björnstjerna, M., Anteckningar ... utg. (af C. M. Björnstjerna) 5 källfört.

Björnstjerna, M. F. F. 6,77 o. f., 84, 93; — porträtt 6,94.

Björnstål, J. J. 5,393; — porträtt 5,896.

Björntänder, amulett 1,28; — hängprvndad A 1,28.

Björnö (Biörnö) 2,126, 245, 8,19, 140; — se (Vase), Kristiern Nilsson till B.

Blacken (torn) A 2,262.

Blackwell 5,113.

Bladsirater 1,146.

Black, se Kristina Niko-

lausdotter, Nikolaus B. Blanche, A. T. 6,166 O. f., 172 O. f., 230; — porträtt 6,172.

Blanche af Namur (Magnus Erikssons gemål) 2,12, 17 o. f., 22, 38, 40; — bröllop 1,465;

— död 2,54; — kröning 1,455; — morgongåfva

1,455, 2,25;-----karta

2,36; — sigill A 1,454;

— slägттаfla 1,391. Blankenfelde, slag 1813

6,49 o. f.

Blanzefflor, se Flores och B.

Blasieholmén, se Stockholm.

Bleking 1,252, 376. 408, 453, 471, 2,10, 71 o. f., 115, 290, 295, 299, 351, 418, 429, 468, 471, 8,53, 61, 67, 71, 97, 109, 112, 194, 201, 270, 275, 4,C o. f., 460, 544; — banta-stenar A 1,211,212;—befolkning, stenåldern 1,74;

— befrielsekriget 1436 2,228; — bondefreder 4,34; — danskt 1,263;

— ErikMagnussons2,35;

— fl intal ,4 8;—folkdräg-

ter A 6,260; — fredsunderhandlingar 1645 4,315; — förpantadt

1,454; — gjutformar,

bronsåldern 1,141; — guldrakteater 1,220;

— guldsål, bronsåldern A 1,122, 150, 152; — hofrätt, se Kristianstad;

— hållristningar 1,163;

— härjningar 8,295,

322; — Karl (Vill)

Knutssons 2,313; —

Karl XI:s reduktion 4,483 o. f.; — kartor 1,892, 2,120; — kriget 1525 8,96; — kriget 1611—1613 4,31—35;

— kriget 1675-1679

4,442; — kriget 1709 4,576; —kristendomens införande 1,372; —

Kristofers af Oldenburg 8,164; — landtdagen i Malmö 1662 4,419; — Malmö recess 8,68; — nydaningstiden 8,13; — och Nils Dacke 8,186;

— reformationstiden 8,13; —runstenar 1,219; — rådsmötet i Jönköping 8,06; — silfver-skatt 1,296; — snapp-hanekriget 1676 4,442;

— Stenbocks fälttåg

4,584; — stenistor

1,76; — stenåldersgraf-var 1,75; — stenålders-saker 1,83; — svenskt 1658 4,391; — svenskt infall 2, 435; — såldt till Magnns Eriksson 1,467; — Trossö 4,495;

— vapen A 4,392; — jfr Skåne (skånska landskapen).

Blidor (balistre,kastmaskiner) A 2,48, 104, 153, 486.

Block, se Flint-, Rullstens-, Stenblock. Blockhus 3,197.

Blodbad 3,403; — i Finland 2,479; — i Prag 1621 4,164, 167; — i Stockholm A 2,474, A 2,476, 478—481, 3,20, 27, 34 o. f., 54, 74; — jfr Af rättningar.

Blodet, det heliga, i Wilsnack 2,202, 269. Blodklippingar A 3,300. Blodsdomar 3,419. Blodshämd 1,344, 367, 370, 424, 461, 2,6. Blois 1,269.

Blom, F. 6,232.

Blom, 6. P. 6,58.

Blom, J. K. 6,10.

Blom, O. G., Det svenska statsrådets organisation 6 källfört.

Blommér, N. J. 6,240, 245.

Blomsholm, stensättning A 1,353.

Blonie 4,558 o. f.

Blot, se Disarblot, Dis ar-ting.

Blota 1,347, 373. Blot-Sven 1,381; —släkt-tnfla 1,372.

Blicher, G. L. von 6,36, 48, 51; —porträtt 6,50. Bly, i brons 1,149; — i Sverige 1,173.

Blå (ätten) 2,32 o. f.;

— gods 2,124, 191; —

vapen A 2,109, 236;

—se Cecilia Knnstdotter, Greger Bengtsson, Knut Jonsson, Laurens Ulfs-son, Ulf Jonsson.

Blä, Joar 1,406.

Bluland (Afrika), karta 1,273.

Blåsbclgar 1,329 o. f.

Blåtand, se Harald B.

Bläckhorn (ikonografiskt tecken) 2,88.

Blända 1,381.

Bo Bosson, se (Natt och dag).

Bo Djure, se Djnre.

Bo Djnre, Unge, se Bonde, Unge Bo D. Karlsson.

Bo Jonsson (griphnfvd; drotsete) 2,33, 51, 54, 63, 72 O. f., 93, 97, 100 o. f., 105, 107, 137,

140, 188, 190, 986 o. f., 482; — alexandersagan 2,81; — embeten 2,98;

— gods 2,117 o. f., 128 o. f.; — graf i Vadstena 2,98; — — grafsten A 2,108; — hufvudman för stormännen 2,49; — län, karta 2,99; — och konung Albrekt 2,96; — Rase-borgs anläggning 2,128;

— slägttaflor 1,391, 2,240 o. f.; — testamen-tarier 2,109—112, 141, 144, 207;— testamente 2,98; — vapen A 2,29;

— våldsgerningar 2,98.

Bo Knutsson (griphuf-

vud) 2,219—225, 288, 268, 271, 273; — sigill A 2,*70.

Bo Nilsson (häradshöf-ding), se (Natt och dag).

Bo Nilsson (östgöotalag-man), se (Natt och dag).

Bo Nilsson till Vinäs (natt och dag på längden, griphufvud; riksråd, d. 1464 eller 1465), hustru, se (Vase), Beata Karlsdotter; — släkt-taflor 2,241, 333, 3,19.

Bo Stensson, se (Natt och dag).

Boccaccio, dikter 3,474.

Bock (Helsinglands vapen) A 3,373.

Bodakarl, se Gyrd B.

Bodensjön 4,249, 324.

Bodisco 5,374.

Boeclerus, J. H. 4,344, 613.

Boethius, Daniel 5,393.!

Boéthius, J. 3 källfört.j

Boethius, S. J. 3, 51 källfört. |

Bogbinder, se Ambro-!

sus B., Meisenheim, Hans.

Bogesund (Bagasund) 2,119, 8,276; — karta 2,120; — slag 1520 2,468; — Stenbocks grefskap 4,16; — ätten tre rosors grefskap 3,16, 254.

Bogislav (hert. af Pommern, d. 1447) 2,179,

188, 191, 291, 926, 249, 258, 255 O. f., 268. Bogislav XIV (hert. af Pommern, d. 1637) 4,191, 193, 195 o. f., 210, 307; — recess4,12. Bogö (Boka) 1,306. Bohag 2,356, 501; — bronsåldern 1,119 o. f.;

— vikingatiden 1,319;

— jfr Redskap.

Bohord 1,486; —jfr Lekar.

Bohus (Bagahus, Bahus; fäste, slott) 1,437 o. f., 2,47, 119, 129, 375,

8,53, 60, 149, 151, 167, 170, 4,6, 41, A 4,452;

— belägringar 2,382, 429, 8,275, 4,452 O. f.;

— drottning Blanches

morgongåfva 2,25; — Kalmar recess 2,384 o. f.; — kartor 1,392, 2,120; — nordiska sjuårskriget 3,268, 272,

283; — rådsmöte 1353 2,25; — tillförsäkradt hansestäderna 2,50; — traktater 1352 och 1354 2,22; —tull 2,263, 318, 450.

Bohuslän (Bahus län) 1,252, 259, 294, 376, 380, 2,280, 382, 3,268, 275, 844, 4,6, 5,377;

— bautastenar 1,210;

— befolkning 1,74, 86;

— bronshalsring A 1,112; — dopfunt af sten A 1,480; — drottning Blanches morgon-

fåfva 2,25; — flinta ,48, 69; — flintsaker 1,74; — grafiult 1,189, 198, A 1,209; — gång-grifter 1,75; —

hullkistor A 1,60, A 1,62,75; — — med skålar A 1,69; — hållristningar 1,97, A 1,98, Al,117, A 1,118, A 1,165, A 1,156, A 1,157, A 1,158, 159, A 1,160,Al,161,Al,162,A

1,163; — härjadt 1612 4,39;—infall 15192,468;

----- 1523 8,53;-----

1719 5,17;-----1778

5,326;—Karl XI:s reduktion 4,483 o. f.; — Karl XII:s krig 4,593, 595;

— Karlsborgs anläggning 2,314; — karta 2,120; — knacksten A 1,43; — kriget 1675— 1679 4,439, 442, 451;
— — 1716 4,592;

— marknad 1,305 o. f.;

— norskt 2,115; — nydaningstiden 3,13; — romersk guldmedaljong A 1,233; — runstenar 1,158, A 1,219; —
sillfiske 5,166, 360, 385;

— sländtrissor A 1,187;

— spjutspetsar A 1,30;

— stendösar A 1,51, A 1,52, A 1,53, A 1,54, A 1,55, 75; — stenkistor 1,76; — stenkummel A 1,168; —
stenvxorl,33,A 1,34; — svenskt 1658 4,3 91; — svärdknappar A 1,235; — trappyxor A 1,34, 35* — vapcu A
4,392; —vikingar 1,268;

— jfr Viken.

Boije, o Brita (f. Horn till Aminne; g. m. Nils Andersson Boije), slägt-tafla 3,328.

Boije, G. 5,376.

Boije, Göran 8,331, 372, 428.

Boije, G. R. 6,52.

Boije, Hans 8,329.

Boije, H. H. 5,270. Boije, Ludvig 6,120. Boije, Margareta, se Horn. Boije, Nils Anderssou 8,274—276, 283; —
Gustaf I:s bref 3,215;

— hustru, se Boije, Brita; — slägtafla 3,328.

Boileau 5,396. Boitzenburg 2,45; — se Arnim-B.

Bojardo, dikter 3,474. Bok (ikonografiskttecken) 2,88.

Bok, första på svenska tryckta 1490 2,399; — äldsta tryckt i Sverige A 2,401; —jfr Böcker. Boka, se Bogö.

Bokarlar 2,72.

Boken, den blå 4,423 o. f.Boken, röda, se Liturgi"- . A

Bokhuggning 3,187.

Boklund 6,240, 244.

Bokstafsskrift, bronsåldern 1,164; — jern-åldern 1,212; — medeltiden 1,482; — uppfinning 1,216; —jfr Skrif-
konst.

Bokstäfver, sirade A 1,1, 10, 84, 178, 178, 224, 240, 360, 406, 460, 2,1, 4, 115, 214, 361, 482, 3,1, 17, 250, 314,
375, 422, 460, 4,18, 257,

528, 598, 5,1, 5, 31, 121, 215, 347, 380,

401, 6,1, 13, 69, 134, 159, 188, 192; — jfr

Begynnelsebokstäfver.

Boktryckare 5,355; — ansvarighet 5,187, 306, 349; — tryckfrihetsförordningen 1774 5,263.

Boktryckarkonst 2,398 o. f., 496; — uppfinning 2,361.

Boktryckerier 8,104,4,90.

Bolag 5,64; — jfr Aktiebolag.

Boldekow 5,156.

Boleslav af Polen, släkt-tafia 1,376.

Bolinder, Jean 6,203.

Bolinderska huset, se Stockholm.

Bolkow, slag 1608 3,452.

Bollarp, se Bollerup.

— gods -.126; — slägtafla 2,242; — Tapen A 2,279, 297, 403; — jfr Båt.

Bonde, Birgitta Karlsdotter (g. m. Nils Bosson Sture (Natt och dag)) 2,315, 872; — slägtaflor 2,240, 242.

Bonde, Birgitta Karlsdotter (nnna i Vadstena) 2,287, 313; — slägtafla 2,242.

Bonde, Birgitta Tords-dotter till Penningby (g. in. 1 Johan Kristers-son (Vase), 8 Erik Ottes-son (tre björnramar)), slägtaflor 2,242, 933, 8,19.

Bonde, Cecilia Röriks-dotter (g. m. Ulf Jonsson (blå)), slägtafla 2,242.

Bonde, Filip Petersson 2,218;— slägtafla 2,242.

Bonde, Gustaf (riksråd) 5,78, 82 O. f., 106, 112, 163 O. f., 173 o.

f., 394; —porträtt 5,61.

Bonde, Gustaf (riksskattmästare) 4,3C8 O. f., 374, 412 O. f., 416 O. f., 421 —423; — porträtt4,406.

Bonde, Karl (riksmarskalk, d. 1791) 5,332.

Bonde, Karl (riksråd, d. 1652) 4,80, 287.

Bonde, Karl Knutsson, se Karl (VIII) Knutsson.

Bonde, Karl Tordsson till Penningby, hustru, se Djure, Cecilia Bosdotter; — slägtafla 2,242.

Bonde, Kuut Tordsson till Fogelvik 2,353; — slägtaflor 2,238, 242.

Bonde, Krister 4,368— 370.

Bonde, Kristina Karlsdotter (g. m. riksrådet Erik Eriksson (gyllen-stjerna) till Fogelvik) 2,246, 272; — slägtaflor 2,238, 242.

Bonde, Kristina Röriks-dotter (g. m. Erengisle Nilsson d. ä. till Ham-mersta), sl ägttnflor 2,241 o. f.

Bonde, Magdalena Knrls-dotter (g. m. riksrådet Ivar Axelsson (Tott)) 2,287, 316, 340, 352,

Bollernp (Bollarp), karta 2,120.

Bollnäs (kyrka), bild af den helige Olof 1,484; — jeruväg 6,206.

Bolmen 2,119.

Bologna 1,480, 2,82; — högskola 2,196, 899.

Bolt, Aslak (erkebisk. i Trondhjem) 2,280 o. f., 286.

Bomarsund 6,153.

Bomhouwer, Bcrent 8,57.

Bomullsspinnerier 6,203.

Bomullsväfnadsfabriker 5,63, 6,203.

Bomärken 1,193.

Bonader 1,318, 2,356; — jfr Tapeter.

Bonaparte, sc Napoléon I.

Bonaparte, Joseph 6,35,

86.

Bonde (kyrkomålning) 2,400, A 2,402.

Bonde (ätten) 1,381, 2,236 o. f., 244, 405;

1 387; — 8lägttaflor 2,238, 242, 339.

Bonde, Magnus Filips-son (riksråd), slägttafla

2,242.

Bonde, Margaret* Karlsdotter (prinsessa) 2,287, 316, 372; — slagttafla

2,242.

Bonde, Olof (frälseman) 3,36, 41.

Bonde, Peter (riddare) 2,24, 51.

Bonde, Peter Erengisles-son af Bordsjö, slagttafla 2,242.

Bonde, Rörík Tordsson (riksråd), hustru, se (Sparre), Märta Gisles-d otter; — slägttafla

2,242.

Bonde, Sigrid Karlsdotter (g. m. Staffan Ulfsson (ulf)), slägttafla 2,242. Bonde, Tord (riksråd, d. 1329), hustru, se Margareta Röríksson (ekaätt); — slägttafla 2,242. Bonde, Tord Filipsson (d. 1484) 2,335; — hustrur, se (Svarte Skåning), Bengta- Jönsdotter; (Rosor, tre), Karin Knutsdotter; — slägttafla 2,242.

Bonde, Tord Karlsson (riksinark, d. 1456) 2,284, 295, 299 o. f., 314, 335, 8,109; —

hustru, se (Tott), Il iana Akesdotter; — sigill A 2,297; — slägttaflor

2,242. 333, 339, 8,19. Bonde, Tord Magnusson

(riksråd, lagman i Tiohärad) 8,54, 134; —

slägttafla 2,242.

Bonde, Tord Petersson 2,109; — slägttafla

2,242.

Bonde, Tord Röríksson (lagman i Vestmanland, d. 1417), hustru, se (Vase), Ramborg Nils dotter; — räfsteting i Upsala 1409 2,147; — slägttaflor 2,24 2, 333. Bonde, Unge Bo Djure Karlsson (riksråd) 2,335 o. f.; — slägttafla 2,242. Bondeberget (Skadeber-get) 2,129.

Bondefreder 4,34. Bondeinenighet 8,173; — jfr Allmoge.

Bondeska palatset, se Stockholm.

Bondesson, Anders, se Anders B.

Bondeståndet (det fjärde ståendet) 2,3,4,109,188, 285, 5,12, 15, 135,

142, 276, 384;—andra kammaren, riksdagen 1867 6,182,193; — bankoverkets styrelse 4,419; —brän
vinslagstiftningen 6,150; —Elfsborgs lösen 4,102; *— hattar, politik 5,162; — hattrådets störtande 5,179; —
hemliga utskottet 1627 4,no;

— i stats- och bevillningsutskott 5,245; — jemfördt med landtman-napartiet 6,185;—Karl X Gustafs testamente
4,403;

— och bankens förvaltning 5,3G3; — och förslag till ny riksdagsordning 6,167; —och Karl XIV Johan 6,80; —
om anj niaförbundet 5,325; — passevolansfrågan 5,312;

— [-representationsför-slagen-] {+representationsför- slagen+} 6,125, 171, 179;

— riksdagen i Stockholm 1605 3,441, 446;

— sekreta utskottet 5,51, 102, 164, 234; — jfr Bönder, Riksdagar och hänvisningar derstädes, Stånd, Ständer.

Bondkyrkan, se Upsalo. Bonifacius (Tysklands apostel) 4,233. Bonifacius VIII (påfve, d. 1303) 1,430.

Bonifacius IX (påfve, d. 1404) 2,158—160. Boningar, se Bostäder. Boningshus, se Bostäder. Boningsrum
8,478,4,630, 632 o. f., 5,401.

Bonn, guldmynt 2.169. Bonneuil, Etienne de 1,414, 2,498.

Bonstetten, von 1,87. Bord 1,319 o. f.; — jfr Altarbord.

Bordbeklädnad (bordplankor) 1,204; — ny-dnmsbåtens 1,202. Bordeaux 1,269. Bordplankor, se Bordbe-
klndnad.

Bordsjö, se Bonde, Peter Erengislesson af B. Bordskärl 1,324; — jfr Kannor, Skålar.Bordsprydnader, Sofia
Magdalenas A 5,235. Boren 2,118.

Borg (Keksholms läns vapen) A 8,874.

Borg (kyrka) 2,178.

Borg (Narvas vapen) A 8,374.

Borga, se Borgå. Borganäs (fäste) 2,12\$, 198 o. f., 916; —karta 2,120.

Borgar 1,309, 400,2,500 o. f., 8,16; — Isman-torpS A 1,322, 323;

— Stenby A 1,321, A 1,322; — vikingatiden 1,822 o. f.; — jfr Slott.

Borgarbeväpning 4,136. Borgare, klädedrägt4,63i;

— lefnadssätt och seder 4,640; — Norges 6,55;

— och konsten 4,617;

— jfr Borgarståndet, Borgerskap.

Borgarståndet (det tredje ståendet) 2,105, 361,

6.178, 193; — hattarnes politik 5,162; — Karl X Gustafs testamente4,4 03;

— 1 andtdagen i Malmö 1662 4,419; — medeltiden 2,2 o. f.; — nydaningstiden 8,463; — och adeln 4,601; —
och fri mästerskapet 5,62; — och konsten 6,239; — om anjalaförbundet 5,325; — passevolans-frågan 5,312; —
re-presentationsförslagen 6,125, 147, 166 O.f., 171, 179; — riksdagskallelse 1547 8,202; — riksdagsordningen

1617 4,99; — riksdagsordningen 1723 5,51; — sekreta utskottet 5,51; — storhetstiden 4,600 o. f.; — jfr Borgare, Riksdagar och hänvisningar derstädes, Stånd, Ständer.

Borgeby, se B orreby. Borgerskap 1,471, 2,484,

8,178, 819, 5,400; — Halmstads recess 2,383;

— och Gnstaf 111 5,309;

— riksdagsmannaval 5,68; — Stockholms, se Stockholm; — svenskt i egentlig mening 2,372;

— tronföljarvalet 1458 2,325; — tyskt i Sverige 8,473; — uppbåd 1452 2,892; — Oster-

sjöprovinsernas 4,484; — jfr Handtverkare, Köpmän, Köpstadsmän.

Borgesvssel (cj Borgsys-sel) 2,25, 191, 8,53; — jfr Smålenene8 amt.

Borgholm (län, slott) 1,441, 2,35, 62, 70, 72, 93, 116, 137, 150, 182, 261, 279, 318, 327, 341, 343, 346—348, 354 O. f., 373, 383, 387, 419, 428, 431, 433, 440 O. f., 470,

8,477, 4,15, A 4,41, 44, A 4,362, A 4,863; — intaget af danskerne 2,46, 468; af svenskar-
ne 2,442, 445; — kartor

1,392, 2,120; — kriget 1456 2,315; — kriget 1611 8,457;—pantsatt hos hansestäderna 2,49, 58;— vapen A 6,195.

Borgia, Cesare 4,177.

Borgläger 8,115 o. f., 180, 200, 229, 406, 464; — i kloster 8,89 o. f., 128; j— riksdagen i Vesterås 1527 8,122.

Borgmurar, två sneda (In-
termanlands vapen) A ,393.

Borgmästare 2,367, 371, 5,128; — konungaval 2,250; — och råd 1,470;

-----Stockholms 8,403,

418; — riksdagen i Ve-sterås 1527 8,120; — riksdagskallelse 1600 8,422.

Borgstuga, Glimmingehus A 2,501.

Borgå (Borga) 2,128, 8,231, 300; — karta

2,121; — kyrka A 2,412; — landskapsmöte 4,104; — landtdag 6,23; — statshvälfningen 1772 5,237, 239.

Boris Gleb 6,90.

Boris Gudunof (tsar af Ryssland, d. 1605)8,313, 372, 427, 448 O. f.

Bornholm 1,376, 2,51, 222, 282, 442, 8,50, 155,

166,4,7,14,391,396,399, 452, 5,1; — brandplet-ter 1,174, 210; — freden i Köbenhavn 1660 4,404 o. f.; — i
Liibecks våld 8,109; — intaget af svenskarne 4,315; — karta 1,392; — kriget 1675—1679 4,441; —

romerska mynt 1,179;;

— sjöslag 8,264 o. f., 273, 283; — solidi 1,225;

— vederlag 4,483.

Bornhöved, slag 1813

6,52, 77, 118.

Borodino, slag 1812 6,45.

Borrar 1,329; — jfr Flint-, Jernborrar.

B orreby (Borgeby; Skåne) flintyxa A 1,37; — karta
2,120.

B orreby (Själland), gång-grifter 1,32, 71 o. f.

Borri 4,14.

Borring, stenyxors 1,46

o. f.

Borum-Eshöi, grafhög A

1,126, 127, 136.

Borås 4,17, 5,182; — teknisk skola 6,204; — vapen A 6,195; — jfr Kin-na-Sanden.

Bosdotter, Cecilia, se Djnre.

Bosdotter, Ingeborg, se (Natt och dag).

Bosdotter, Margareta, se (Oxenstjerna).

Bosdotter, Märta, se (Natt och dag).

Bosjökloster (Bosö), kartor 1,392, 2,120.

Boskap, beskattad 4,96;

— värdemätare 1,310.

Boskapshandel 8,183, 186.

Boskapshjelp 4,96, 150.

Boskapspenningar 4,108,

295, 6,117.

Boskapsskatt, inom fri-hetsmilen 4,260.

Boskapsskötsel 1,468, 2,486, 8,232, 6,200; — bronsåldern- 1,117; — och hu8behofsbränningen 6,150; —
stenåldern

1,15, 19; — vikingatiden 1,331.

Bosporos 4,173, 6,153.

Bosson, Bo (höfvidsman i Kalmar), se (Natt och dag).

Bosson, Bo (riksjåd), se (Natt och dag).

Bosson, Jöns (bisk. i Vexjö) 8,145.

Bosson, Jöns, se Jöns B.

Bosson, Knut, se Knut B.

Bosson, Knut, se (Natt och dog).

Bosson, Nils, se (Natt och dag).

Bosson, Nils, till Penningby (Natt och dag), se Sture.

'Bosson, Sten, se (Natt och dag).

Boström, K. J. 6,222; — porträtt 6,221.

Bostäder (boningar, boningshus) 1,485, 2,490,. 6,257; — adliga 4,640; — Axel Brahes i Ystad A 2,487; —

bronsåldern 1,117—119; — i Visby A 2,282; —i Ystad A2,370;

— inredning 8,433; — Island 1,318 o. f.; —

— Jörgen Kocks i Mal-

mö A 8,162; — lappska A 1,16; — medeltiden 2,369; — Mårten Skin-nares i Vadstena A 2,480; — stenåldern 1,15—17, 19; — vikingatiden. 1,322 O. f.; — yngre järnåldern 1,3 n» —319; — äldre järnåldern 1,196; — äldsta femningar i Sverige 1,317; — jfr Bygnader. Gammer, Lappkojor, Lappkåtor, Skinntält „, Stugor, Trähus, Vinter-hus.

Boställen 5,332, 383.

Bosö, se Bosjökloster.

Botanik 4,610, 5,389 o.f.;

— Fries* naturliga system 6,219.

Botdagar, mötet i Leipzig 1631 4,204.

Bothniensis, N. 0.8.472;

— korftåget 8,415; — och Upsala möte 1593 8,378.

Botin, Anders af 5,392, 394; — och svenska språket 5,393.

Botkyrka (Botvidakir-kia) 1,365, 8,299; — grafvård af sten A 1,366.

Botstade, se Båstad.

Botten, svenska (adlig klubb) 5,230 o. f., 241.

Bottna, stendos A1,54.55.

Bottnen (Bottniska viken, Helsingaboten, Helsinga-botten) 1,150, 469, 2.16, 31, 122, 127,8,208. 231, 481, 4,4, 20, 39, 61, 72, 5,127, 166; — han-delsförbud 2,407; —

kartor 1,393, 2,121; — stapelrätt 5,184.

Botvid den helige 1,875;

— bild 1,365; — lef-nad, se Birger Gre-gersson.Botvidakirkia, se Botkyrka.

Botvidi (bisk. i Linköping) 4,892 o. f.

Bonchardon, J. P. 5,405.

Bouillon, hertig de 4,148.

Bourbon (ätten) 4,115, 377, 562; —julirevolutionen 1830 6,96; — restaurationen 6,65.

Bourdelot (Pierre Michon) 4,842 o. f.

Bourgogne 1,879;—här-jagt 1,270; — spännen med runrad 1,215, 221; — jfr Burgund.

Bousquet 5,95.

Bovallius, R. M., Om

svenska statsskickets förändring efter Karl XII:s död 5 kallfört.

Boy, Willem 8,481.

Brabancia, se Brabant.

Brabant (Brabancia) 8,111,

4,169, 6,43; — groate (mynt) A 2,56.

Bractea 1,233.

Brage (myt.) 1,248, 888.

Brngebägare (bragefull)

1,248, 338.

Bragefull, se Bragebägare.

Brahe (ätten) 2,173, 484,

4,76, 480; — grefskap

8,15 o. f., 4,15 o. f.; — slägттаflor 8,328, 4,843;

— vapen A 8,328, A

4,108, A 4,343.

Brahe, Abraham (generalmajor, d. 1728), slägt-tafla 4,343.

Brahe, Abraham (riksråd, d. 1630) 8,405; — hustru, se Brahe, Elsa; — slägттаflor 8,328, 416, 4,343.

Brahe, Axel 2,487.

Brahe, A. M:a (f. Bjelke; g. m. Nils Brahe d. ä.), slägttafla 4,343.

Brahe, Beata (f. (Stenbock); g. m. riksdrotsen Per Brahe d. ä.), slägttafla 8,328.

Brahe, Beata, se (Stenbock).

Brahe, Brita (f. Lejon-bufvud; g. m. riksdrotsen Magnus Brahe), slägttaflor 8,328, 4,343.

Brahe, Brita, se (Grip) till Vinäs.

Brahe, Ebba, se Baner.

Brahe, Ebba, te Gardie.

Brahe, Ebba, se Sparre.

Brahe, Elsa (f. Gyllen-

stjerna; g. m. riksrådet Abraham Brahe), slägt-taflor 3,328, 4,343. Brahe, Erik (riksråd, d. 1614) 8,355, 392, 394, 400, 402, 436; — hustru, se Elisabet af Brauschweig-Luneburg;

— slägttafla 3,328. Brahe, Erik (öfverste,

halshuggen 1756) 5,125, 129, 133 O. f., 140 O. f., 259; — porträtt 5,138;

— slägttafla 4,343. Brahe, E. B:a (g. m. hertig Adolf Johan af Pfalz-Zweibruken), slägttaflor 3,241, 4,343, 362.

Brahe, E. E:t (g. m. 1 rikskansleren Erik Oxenstjerna, 2 hertig Adolf Johan af Pfalz-Zweibriicken) 4,519; — slägttaflor 3,241, 4,343, 362.

Brahe, Gustaf, slägttafla 3,328.

Brahe, Joakim (d. 1520) 2,479, 8,26 O. f.; — hustru, se (Vase) Margareta Eriksdotter; — slägttaflor 2,333, 3,19,

328.

Brahe, Joakim (d. 1567), slägттаfla 3,328.

Brahe, Katarina, se Schenck.

Brahe, K. K:a (f. Stenbock; g. m. riksdrotsen Per Brahe d. y.), slägттаflor 4,343, 878.

Brahe, Magnus (riksdrots, d. 1633) 8,433, 4,29, 79, 107; — hustrur, se Brahe, Brita, Fleming, Helena; — porträtt 4,80;

— slägттаflor 8,328,430,

4,343.

Brahe, Magnus (riksmarskalk, d. 1844) 5,277, 6,94, 103, 105, 114 O. f., 119, 124; — porträtt 6,93; — slägттаfla 4,343.

Brahe, M. F. (landtmar-skalk, d. 1826) 5,310, 343, 361; — en af rikets herrar 1778 5,259; — riksdagen 1789 5,330;

— riksdagen 18005,363;

— slägттаfla 4,343. Brahe, Margareta, se

Sparre.

Brahe, M. J:a (f. Vrangell af Salmis; g. m. riksrådet Nils Brahe d. y.), slägттаfla 4,343.

Brahe, Nils (kapten vid lifgardet, d. 1722), slägттаfla 4,343.

Brahe, Nils d. y. (riksråd, d. 1699) 4,432

O. f., 442; — hustru, se Brahe, M. J:a; — slägттаfla 4,343.

Brahe, Nils d. ä. (general, d. 1632) 4,141, 145, 251; — hustru, se Brahe, A. M:a; — porträtt 4,252; — slägттаfla 4,343.

Brahe, Per d. y. (riksdrots, d. 1680) 4,17, 80, 141, 263—265, 286, 291, 293 O. f., 802,

346, 356, 364, 373, 386, 403 O. f., 413, 416,

419, 422, 427, 462,

498, 608; — beskickning till Polen 4,277;

— gäralguvernör i Finland 4,352; — hustru, se Brahe, K. K:a; — Karl XI:s förmyndarregering 4,402, 409, 520 O.f.;

— minnespenning A 4,409; — mötet i Frankfurt 1634 4,270; — och Axel Oxenstjerna 4,278;

— och Kristina 4,344;

— om Kristinas krö-

ning 4,349; — om svenska lägret 4,146; — porträtt 4,292; — slägттаflor 4,343, 378; —

Tankebok 4,258, käll-fört.

Brahe, Per d. ä. (riksdrots, d. 1590) 8,208,

240, 252, 268, 272,

282, 287, 294—296,

302, 346, 468, 470,

4,79; — grefskap 8,319;

— grefve 1561 8,254;

— hustru, se Brahe, Beata; — Oeconomien eller huusholdzbook 3 källfört.; — om adelsmannens uppfostran 3,484; — om gästabud 3,483; — porträtt 8,293 (kartongblad i del. 6); — slägtaflor 3,828, 4,343.

Brahe, Sigrid, se Gyllen-stjerna.

Brahe, Tyge 3,471.

Brahestad 4,17, 5,373.

Brakteater (mynt) A 1,413, A 2,66, 488; — Knut Erikssons A 1,394;

— namnets uppkomst 1,233; — jfr Guldbakteater, Smycken.

Brakykefaler 1,71.

Branças, de 5,54.

Brandaborg 2,123; —

karta 2,120; — jfr

Tälgiahu8.

B randenburg 1,104,2,267, 3,60, 4,14, 21, 132, 135, 156, 171, 193 O. f.,

196, 201, 221, 280,

338, 338, 375, 379, 382, O. f., 388, 391 O. f.,

394, 429, 509, 520,

538, 5,150, 152, 155;

— freden i Oliva 1660

4,404;-----i St. Ger-

main 1679 4,457; —

fredskongressen i Köln 1673 4,430; — fredsunderhandlingar i Nijme-

gen 4,454 o. f.;-----

med Sverige 1660 4,404;

— förbund med Danmark 4,510;-----med

Sverige 4,198, 210, 217 o. f., 535, — förbundstraktat med Polen 1677 4,451; — fördrag med Holland 4,511; —

— med Sverige 4,334, 511;

— kriget 1674—1679 4,433—136, 447, 452;

— Maria Eleonoras flykt 1640 4,301; — medling mellan Sverige och Polen 4,277; — restitutionsediktet 4,203;

— Richeliens planer 4,278; — spjutspetsar med runinskrift 1,221;

— stillestånd med Sve-

rige 1641 4,307; — tretioåriga kriget 4,163, 268—272; — vapen A 4,234; — westfaliska

freden 4,334; — se Anna af B., Beatrix af B., Dorothea af B., Maria Eleonora af B.; — jfr Alt-, Mark-Brnnden-

burg.

Brandenburg-Ansbach, se Albrecht af Preussen.

Brandenburgare 4,381, 396, 398.

Braudförsäkringsverk

5,309.

Brandis 2,190.

Brandpletter 1,115, 174, 210.

Brandsö 4,389.

Brandt, Georg 5,391.

Brasilien 6,96. Brask, Hans (bisk. i Lin köping) 2,433, 440, 449, 457—459, 462, 464,

478, 477, 479 O. f.,

8,46 O. f., 58 O. f., 59, 64, 67, 72, 75,

78, 93, 99, 101 O. f., 108, 113, 133 O. f.,

174 O. f., 234, 237,

474, 4,607; — bref 8,76, 89 O. f.; — flykt och död 8,130 O. f.; —

Gustaf I:s bref 8,86, 104 o. f.; — och kyrkans beskattning 8,88 o. f.; — och reformationen

8,82, 87 o. f.; — om Lubecks privilegier 8,58;

— ransakningen med mästern Knut 8,106; — registratur 8,82; — riksdagen i Vesterås 1527 8,120 O. f., 123 O. f.; — sigill A 3,77.

Braskeholm, se Munke-boda.

Brastad (socken), hällristning A 1, if j.

Brann, Vilhelm von

6,229.

Braunsberg 8,313, 4,14; — jesuitkollegium 8,388, 4,136; — jesuitseminarium 8,340; — stille-stundet i Altmark 1620

4,150.

Braunschweig 3,181, 4,232, 5,41; — vapen A 4,234; — se Agnes af B., Christian af B., Henrik af B.

Braunschweig-Liineburg, separatfred i Celle 1679 4,156; — se Elisabet af B.

Breda, fred 1667 4,423.

Breda, John von 6,233.

Breda, K. F. von 5,413, 6,233; — porträtt 6,232.

Bredablick (Bredablik; myt.) 1,339.

Bredberg, II. V. 6,161.

Brederode, Reinhold 4,67.

Bref 6,207; — biskop Tomas», till Karl (VIII) Knutsson 2,252; — Erik XIV:s, om sturemorden

3,292; ----- till rikets

inbyggare 3,296—29«;

---- till svealandsknäpen

3,299; — Gustaf I:s, till allmogen 1512 8,188— 191; — — till Hans Brask 8,86, 104 o. f.;

— — till Nils Boije

8,215; — politiska, storhetstiden 4,613; — jfr Aflats-, Frihets-, Ko-nunga-, Majestäts-, Pergaments-, Privilegie-, Påfve-, Sköldebref.

Brefporto 4,290, 6,207. Brefskrifning 2,496. Breidablik, se Bredablek. Breisach 4,275. Breitenfeld 4,131, 170, 218, 234 o. f., 6,51;

— slag 1631 4,63, 76,

145, 148, 222, A 4,224, 225—227, 230 O. f., 236, 242, 244 o. f., 249,

251; — slag 1642 4,309 O. f.

Bremen (hertigdöme, stad, stift) 1,5, 262, 307, 362, 366, 372, 2,297* 3,111, 167, 181, 194, 4,4, 8, 10, 13, 158, 176, 318, 346, 353 O. f., 366, 386 O. f., 526, 582, 5,1, 16;

— domkapitel 2,290; — freden i Stockholm 1719 5,27; — fredsunderhandlingar 1645 4,315; — kriget 1674—1679 4,438 O. f., 447; — Kristinas länsrätt 4,317; — traktaten i Habenhausen 4,422; — vapen A4,393;

— westfaliska freden 4,833; — jfr Hamburg-Bremen, Hausan.

Bremen-Verden 4,12, 588;

— Karl XI:8 reduktion 4,484.

Bremer, Fredrika 6,230;

— porträtt 6,229. Bremerhafen 4,13. Bremersundet 2,297. Brenner, Elias 4,612. Brenner, S. E:t, porträtt 4,615.

Breslau 5,86 O. f., 6,46, 48; — kriget 1636— 1643 4,308.

Brest 6,41.

Bretagne 1,269 o. f.; — gånggrifter 1,65. Breteuil, L. A. de 5,168, 172 o. f., 179, 193. Brezé, de 4,236.

Brieg 4,308.

Brigader 4,603; — jfr Halbbrigader.

Bring, Sven, se Lager-bring. *

Brinkman. se Handlingar nr v. brinkinanska ar-chivet.

Brisingamen (smycke; myt.) 1,320, 338.

Brita den heliga, se Birgitta den heliga.

Brita Kristersdotter, se Boije.

Britannia 1,2 O. f., 100, 227; — jfr Storbritannien.

Britannien 1,90; — jfr Storbritannien.

British museum, se London.

Britiska museet, se London.

Bro, se (Natt och dag), Måns Johansson till B. Bro (Bohuslän), flintsågar 1,69.

Bro (Nerike), flintyxor 1,69.

Bro (Upland) "2,126. Broar 1,313 o. f., 2,391;

— vid Täbv A 1,312. Brobergen, von 4,615. Brockeuhuus, Frants 8,322.

Brockeuhuus, Jakob 8,264 0. f.

Broddetorp 8,137; —

kyrka, altarprydnad A 1,473, A 1,474.

Broder Svensson 2,178, 251.

Broderier (ornam.) 1,325, A 1,326, 400, A 8,253. Brodersson, Abraham, se Abraham B.

Broke, se Magnus B. Brokind, se (Natt och dag), Johan Månsson till Göksholm och B. Broman, Erland 5,117.

Bromberg 4,387; —gam-malhelleniska mynt 1,154.

Broncealderen, se Bronsåldern.

Bronitsi 4,62.

Brons 1,8, 15, 90, 149, 171; — beståndsdelar

1,84, 148; — bältespännen, Upland A 1,188;

— fornsaker 1,9; —

gjutformar 1,141;-----

Gotland 1,329; — gjut-hufvud A 1,141;—gjut-ning, norden 1,145; — hjelmkammar, Ultuna A 1,237; —
hålcelter, Lappland A 1,16 9;---Skåne

A 1,113;-----Öster-

rike A 1,137, 138; — hängkärl, Fyen 1,142— 144; — — Vestergöt-

land A 1,113, A 1,121;

— hängprydnader 1,328; Sklne A 1,130;

— i grafvar från stenåldern 1,69; — införsel 1,310; — kokkärl 1,324;

— kraterer 1,183; —

pilspetsar 1,136; —

ringsölja, Gotland A 1,331; — selbåge A 1,314; — skaftcelter, Skåne A 1,137; — — Timrå 1,169; — — Öland
A 1,110; — sköldplåtar, Skåne A 1,111; — spiralarm ringar, Skåne A 1,129; — spjutspetsar 1,136; —

— Fyen A 1,142; —

— i hällkistor 1,62; —.

— Vestergötland A 1,110; — spannbucklor,

Gotland A 1,329;-----

Öland A 1,239, A 1,328;

— stridslur, Skåne A

1,132; — stridsyxor

1.133;-----likhet med

hällristningarnas 1,160;

— svärdfästen 1,145;

— tackor 1,148;-----

vikingatiden 1,330; — tjur, Öland 1,184; — upptäckt 1,99; — vug till norden 1,101—107;

— öfverklädnad på jern-vigter 1,311 o. f.; — örslefvar, Öland A 1,191.

Bronsarbeten, från södra Europa, funna i norden 1,151; — olika länders 1,100 o. f., 150 o. f.;

— vhg till norden 1,88;

— jfr Bronssaker. Bronsarmringar, Posen 1,177; — Skåne A 1,129; — Upland A 1,190.

Bronsband, Mecklenburg -Strelitz 1,177; — Södermanland 1,152, A 1,153, 177; — Upland A 1,196.

Bronsbeslag, till dryckeshorn 1,196;-----Gotlaud 1,184, A 1,197; —

— Mccklenbnrg A 1,159, 160 o. f.; — till offerkär! 1,166; — till pilkoger 1,193; — till svärds!ida A 1.192; — till träkär!, Skåne 1,150, A 1,151.

Bronsbetsel, Gotland A 1,315; — Småland A 1,200.

Bronsbrocher 1,328. Bronscelter, egyptisk målning A 1,137; — gjut-formar 1,146; — hall* ristning, Skåne A 1,137. Bronsdiadem, Skånel, 130, A 1,131.

Bronsdolkar 1,132; — Borum-Eshöi 1,137, 136; — Halland 1,123, A 1,135; — irländska 1,100; — med kort faste A 1,92; — Sverige 1.183.

Bronsdoppskor, till dolks!ida 1,123, 133, A 1.135; — till svärd-slida A 1,192, A 1,287, 288.

Bronsdosor, till våg och v!gt er A 1,311, 312. Bronsfat, romerska, Gotland A 1,182; — — Medelpad 1,183, A 1.184.

Bronsfiggerringar 1,130. Bronsfynd, Badel undsäs 1,150; — Fyen 1,142; — Skåne och Vester-götland 1,140.

Bronsgjntning, England 1,139; — metoder 1,138 o. f.; — Sverige 1,140; — utveckling, nordn 1,144.

Bronshalsringar 1,152; — Bohuslän A 1,112; — Posen 1,177; — Skåne A 1,130; — Småland A 1,112; — Södermanland A 1,131, 152. Bronshandtag, Öland 1,180, A 1,181. Bronshjehnar 1,194. Bronsinlgnningar 1,288. Bronskammar, Västergötland A 1,128.

Bronskedjor 1,328. Bronsknappar 1,130, 145; — till bronssvärd, Ungarn A 1,108; — Östergötland A 1,128.

Bronsknivar 1,128 o. f., 138, 150, 161; — Halland A 1,113; — Holstein A 1,146, 147; — Hvidegård 1,168; — med fartygsafbildningar, Fyen 1,147, A 1,159; — med fiskafbildningar 1,154; — Skåne A 1,112, 153; — Treenhöi 1,124. I

Bronskupor. Sjölandj 1,170; — Västergötland A 1,121. f

Bronskarl, etruskiska 1,177; — form 1,119; — i grafvar 1,109; — Mecklenburg A 1,147; — romerska 1,178, A1,188; — till religiöst bruk 1,165;

— utländska 1,122; — Vestergötland A 1,113;

— äldre jernalderna 1,198;

— Öremölla 1,210. Bronsmejslar 1,188. Bronsmynt, från Syracusa 1,154; — helleniska, Gotland 1,153. Bronsnycklar, Gotland A 1,320.

Bronsnålar 1,9, 130, 145;

— Posen 1,177. Bronsornament 1,90. Bronsperlor 1,62. Bronsplåtar, Öland 1,327;

— med slingor, Gotland A1,359; — med npphöjda figurer, Öland A 1,286.

Bronsprydnader, Borum-Eshöi 1,127; — stenåldern 1,130; — jfr Bronssmycken.

Bronsringar 1,9, 130. Bronssaker, i stenålders-grafvar 1,104; — inhemska 1,140 o. f.; — irländska 1,100; — Medelpad 1,169; — nordens, Thomsens åsigt 1,85; — sten-dösar 1,65; — svenska, Finland 1,160; — tillverkning 1,138—149; — ty-

per 1,105; — utbredning 1,170; — jfr Bronsarbeten.

Bronssaxar 1,189; — Sjöland A 1,187. Bronssilar, Skåne A 1,182, 183.

Bronsskopor, Helsingland 1,180; — Skåne A 1,182, 183.

Bronsskärar, Södermanland A 1,118. Bronssköldar, Danmark 1,91; — form 1,133; — Halland A 1,134, A 1,135, 149 o. f.

Bronssmycken, i grafvar 1,109; — jfr Bronsprydnader.

Bronssporrar, Skåne A 1,200.

Bronsspännen 1,130 o. f., 152, 168, 236; — Gotland A 1,327, A 1,329, A 1,332; — ornament 1,143; — Skåne A1,110, A 1,110; — Vestergötland

A1,128,145; — Öland A 1,188, A 1,328, A 1,330. Bronsstatyetter, romerska, Öland A 1,184. Bronssvärd, Danmark A 1,102; — funna i Sverige 1,133; — fästen 1,90 o. f.; — Hvidegård 1,168;

— irländska 1,100; — jämförda med jernsvärd 1,287; — Medelpad 1,169; — Nerike A 1,152; — Skåne A 1,113; — Treen hö i 1,124; — Ungarn A 1,103; — Upland A 1,152; — utländska, funna i Sverige 1,150 o. f., A 1,152; — Vermland A 1,152; — Vestergötland A 1,134; — Österrike 1,101, A 1,102, 151.

Bronssågar 1,138; — Dal A 1,141; — form 1,142;

— gjutformar, Skåne A 1,141; — Jylland A 1,105.

Bronstygglar, Småland A 1,200.

Bronstänger, Skåne A 1,113; — Öland A 1,191. Bronsvagnar, Mecklenburg 1,93, 95, 165; — Skåne 1,92, A 1,93, 94 o. f., 150, 165.

Bronsvapen 1,80 o. f., 84, 132 — 136; — i grafvar 1,109.

Bronsvaser, Lavindsgård 1,122; — romerska,

Vestmanland A 1,181. Bronsverktyg 1,84. Bronsvågar, romerska 1,199; — Upland A1,310. Bronsyxor 1,132; — Jylland 1,136; — Skåne A 1,110; — Södermanland 1,133, A 1,134, 144 o. f. Bronsåldern 1,84—170, 234; —

befolkning 1,103 O. f., 116,169 O. f.; — be-grafningssätt 1,103 o.f., 109,210;—bernstent,154;
 — bernstensperlor 1,28;
 — bokstafsskrift 1,164;
 — boningar 1,117 —
 119; —bronsgjutarverk-tyg, Englandl ,139;—början 1,80;-----olika åsik-
 ter 1,84—90;—eggverk-tygl, 9; — elfenben 1,100;
 — fartyg 1,154 o.f.; — fornsakerl,104, A 1,110, Al,111, Al,112,Al,113;
 — förfärdigande af brons-saker 1,138, 149; — glas 1,100; — grafvar 1,103
 O. f., 108—115, 117,
 129 O. f., 167—169,
 175, 194; — — huf-vudskålar 1,86, 105;
 — hednatidens indelning 1,8; — husdjuri,117 o.f.;
 — husgeråd 1,119—122;
 — hällristningar 1,156—
 165; — i främmande
 länder 1,171 o. f.; — indelning 1,107—116; — kläder 1,123,129; — kärl 1,9;—lefnadssätt 1,117;
 —lerkärl 1,20;-----jem-
 förda med stenålderns 1,119; — likbränning 1,106; — linne 1,23; — nordens förbindelse med främmande länder
 1,149, 156;—offer 1.166 o.f.; — ornamentik 1,90 o. f., 108,114,1310.f.,143,145 o. f., 235; — prydnader 1,9,129
 o. f.; — religion 1,165 o. f.; — religiösa symboler 1,158 o.f., 164 o.f.; — silfver 1,98,100, 191;—sjöväsen 1,151
 o. f.; — skri fkonst 1,100; — slut 1,116,170;—sländ-trissor 1,24,189; — tempel 1,166; — vapen 1,3 o. f., 81, 132
 —136; — verktyg 1,81,136 o. f.; — väfnader A 1,123, 124, A 1,125, 126 o. f.; — åkerbruk 1,118, 332; —
 öfvergång till jernåldern 1,176 o. f.; — se Madsen. Broncealdereu, Nilsson, S., Bronsåldern.
 Bronsåldersarbeten, ornamentik 1,146; — österri-kisk-ungarska 1,91; — jfr Bronsålderssaker.
 Bronsålderssaker, form 1,108 o. f.; —förfärdigade i Norden 1,144; — ryska 1,101; —spiraler och zigzaglinier
 1,114; — tvperl,114; — jfr Bronsåldersarbeten.
 Brooke 1,18 o. f.
 Broscher 1,328, 2,57, A 2,59; — jfr Spännen.
 Broschyren 6,102.
 Brott *5,281, 6,256; — jfr Helgdags-, Högmåls-, Majestäts-, Hcligion*-, Sedlighetsbrott.
 Brottsmål 1,390; — preskriptionstid 5,281 o. f.
 Brottmålslagar 6,163; — lagberedningen 1841 6.138; —nya, riksdagen185B—1854 0,152; — jfr Kriminallagar.
 Brottmålslagstiftning 0,138.
 Brovallius (bisk. i Abo) 5,124, 134.
 Brzesc, se Brzesc.
 Bruce 6,45.
 Brudkronor, 1700-talet A 4,640.

Briigge 2,18.

Bruk, länerätt i banken 5,116; — jfr Jernbruk. Bruksehare 5,191 o. f., 332, 0,202; — hypo-teksförening 0,111.

Brun, Bertil 2,130. Brunbäck, elf 3,153;

-----färja 2,125, 3,417; -----Dalelven A 3,38;

— karta 3,27.

Brune, 6. M. A. 5,368. Brunius, Försök till förklaringar öfver hällristningar 1,157.

Brunke, se Brunkow. Brunkeberg, se Stockholm.

Brunkebergstorg, se Stockholm.

Brunketofta, slag 1525 3,97.

Brunkow, Johan (Brunke;

drotsete) 1,441, 443. Brunn 4,308, 322 o. f. Brunnskar A 2,499. Bruno, £. 3 k iil Ifört. Brunsson, Bengt 3,28 o. f.

Bruun, Friedrich 3,50. Bruxelles 1,71, 3,159,

4,169, 215, 357, 0,54;

— altarskåp i Streng näs domkyrka 2,593, A 2,895, A 2,402,499;—fredl550

3,202.

BruzcliuB, Magnus 1,66. Brygd, beskattad 4,96. Brynen, se Brynstenar. Brynhild 1,251.

Brynjor 1,133, 286,2,501;

jfr Jern-, Linne-, Lä-d er-, R i ngbrynj or, Va-pen.

Bry njulf Algots8on(den helige; bisk.i Skara) 1,459,

2,209, 397.

Brynjnlf Bengtsson (lejon), hustru, se Ingegerd Svantepolksdotter; — slägtaflor 1,391, 2,24. Brynjnlf den helige, se Brynjnlf Algotsson. Brynjnlf Gerlaksson (bisk. i Skara) 2,391 o. f., 409;

— vapen A 2,393.

Brynjulfsbo 2,442.

Brynjulfsdotter, Birgitta, se Birgitta B.

Brynjulfsson, Algot, se Algot B. (lejon).

Brynjulfsson, Knut, se Knut B. (lejon).

Brynstenar (brynen), skiffer 1,59; — vikingatideu 1,329.

Bryntesson, Måns, se (Liljehök).

Brzesc (Brszesc) 4,112,

1,455; — M. G. de la Gardies 4,631; — skådepenningar 5,407; — öf-verflödsförordning 1,486.

Brömse, Claus 3,24, 156 o. f., 167.

Brömsebro A 4,317; — fred 1645 4,5, 287, 317 o. f.; — förbundstraktnt

1541 3,182, 263^

Brömseback4,4i;—fredsunderhandlingar 4,315.

Brömsehus 2,228; — karta

384, 560.

Bråborg A 3,442, 478. Bråvalla, slag 1,249 o. f., 257, 315, 351.

Bråviken 2,148. Bräckan,gjuthufvudl,140. Bräder 8,232.

Bräkne (Vestra härad) 8,295.

Bränneridirektion 5,306. Brännerier 5,314; —antal 5,306; — regala5,270o.f.;

— jfr Krouobrännerier. Bränneålder 1,7. Brännkvrku 8,48; — slag

15182,465,8,22,A6,234. Brännö, karta 1,892. Brännöarna 1,306. Bränvin 3,483, 4,127,

639, 5,246, 260, 313, 316, 332, 416, 6,150. Bränvinsbevillning 5,271;

— jfr Skatter. Bränvinsbränning 5,65,

313 o. f., 6,67, 150, 203;

— lösgifvande 5,325; — regale 5,144, 270 o. f., 277; — jfr Husbehofs-, Lönbränning.

Brän vinsdirektion 5,270. Bränvinsförbud 5,146, 167, 204, 234 — 236,246. Brän vinsförordning 5,416.

Bränvinslagstiftning 5,144, 6,149 O. !., 255. Bränvinspannor 5,306. Bränvinsskatt 5,246. Brätte 4,17; — se Veuer6-borg.

Bröd 1,332.

Bröder, måhriska 4,178. Brödrafolkens väl (Oskar II:s valspråk) 6,188 o. f. Brödraskap, se Gillen. Bröllop 6,255; — drottning Margaretas 2,54;— Ilåkau Magnussons 2,49;

— Johan 1II:S med Gunilla Bjelke 8,346; — Karl X Gustafs A 4,367;

— konung Birgers 1,4 86;

— Magnus Erikssons

2,120.

Bröstarfvingsgods 4,481.

Bröstbeklädnad, väpnares 2,135.

Bröstharnesk, Gustaf II Adolfs A 4,118.

Bröstsmücken, se Häng-smücken, Prydnader.

Bröt-Anund, se Anund.

Budapest 2,173.

Budde, Jöns (Räk) 2,398.

Buddenbrock, M. II. 5,88 O. f., 91 O. f., 95, 97, 99; — afrättning 5,105.

Budget 4,298.

Budkafle 1,256.

Budoarer 5,401.

Budord, tio Guds 2,196,

212.

Buffets, se Skåp.

Bug 4,574.

Bugge, Norrcen fornkvä-di 1,6; — om runinskrifter på guldbrakteater 1,234; — om runors ursprung 1,217; — om rökstenens inskrift 1,357.

Bugöfjord 6,90.

Buko w, sj öslag 15658,273.

Bukuresjt, fred 1812 6,44.

Bulatof 5,374.

Buleslav, se Burislev.

Bulgarer, handel 1,299 o. f.; — mynt 1,300.

Bullor, Innocentius IV:s 1,402 o. f.; — ordets betydelse 1,402 o. f.; — (sigill), Innocentius IV:s 1,405; — jfr Historia, Korstågs-, Påfvebullor.

Biilow i källfört.

Biilow (ätten), vapen A 2.108.

Biilow, Anna Fickesdot-ter 2,493 o. f.

Biilow, Ermegard (Arme-gard; g. m. 1Knnt Bosson (grip), *11 ans af E-berstein och Nongarten) 2,190 o. f.; — grafsten i Vadstena A 2,108.

Biilow, Ficke 2,191.

Biilow, F. W. von 0,50. Bundtmakare, Melkior, se Melkior B.

Bur (Bör; myt.) 1,341. Bur (socken), fynd 2,56. Bure (myt.) 1,341.

Bure, Johan (Burens) 1.7, 212, 4,21, 347, 612; — porträtt 4,614.

Bureus, A 4,95.

Bureus, Johan, se Bure. Burgstall, se Altenberg. Bnrgund 4,lii, 172; — jfr Bourgogne.

Burislev (Buleslav) 1,387;

— slägtafla 1,376. Burlöf, kalk A 2,493. Burman(sagohjelte),hvalf-
in ål ning A 2,303. Burman, J. J., Anteckningar 5 källfört.

Burspråk, arkitektur 4,618; —Gustaf I:s med allmogen 8,100 o. f., 116, 143; — på rådhuset i Stockholm 2,227, 248. Bursvik 4,5.

Buskerud (amt) 1,319. Busser 3 källfört.

Butler, Walter 4,194. Buxhövden, F. W. 5,370, 374.

Buzeo 1,220.

Byar 1,308, 316, 465, 470, 6,257.

Bygd (härad) 1,460. Byggmästare 3,478; — jfr Arkitekter.

Bygnader 1,13,2,497; — dekoration 5,409 o. f.;

— gotiska 2,496 0. f.;

— nordisk stenbyggnad i Newport A 1,291, 292;

— verldsliga 5,404;—jfr Bostader, Graf-, Jern-vägs-, Kvrko-, Orangeri-, Pål-, Slotts-, Stenbyg-nader.

Bygnadsarbeten, Johan 111:8 3,252, 365. Bvgnadshjelp (byggnings-hjelp) 4,29«, 6,117; -jfr Skatter.

Bygnadskonst 1,483, 2,203—205, 357 o. f., 496—498, 5,400, 403, 6,250, 253; — ErikXIV:» tid 3,478; —

kyrklig 5,404; — medeltiden

1,369; — nvantik smak 5,410; — nydaningstiden 3,476; — storhetstiden 4.61G, 635, 638; — jfr Arkitektur, Konst, bildande.Bygnadsstilar 3,471

4,618.

Bygnadssätt, se Bygnads-konst.

Bygningabulk 2,5, 5,75

— 77.

Bygningshjälp, se Byg-nadshjälp.

Bynamn 1,316.

Byrdinge, se Börringe. Byrkerätt, se Bjärköarätt. Byron, G.N.Gordon 6,229. Byråkrater 4,78. Byråkrati 5,128, 262. Byråsystem 6,197.

Byske (elf), fynd 1,50. Byr>tad, se (Tott), Åke Klausson till B.

Byster 5,412; — Gustaf I:s, se Vesterås; — K. M. Bellmans, å Djurgården 6,254, A 6,254; — jfr Stéder.

Byström, J. N. 6,238 o. f., 254; — porträtt 6,237. Bytesgoods 4,479.

Bvxor 1,127, 186, 326, 4,631; —jfr Benbeklädnad, Knäbyxor. Byzantiner 4,159. Bvzantinsk riket, se Rik-
ø f

ket, östromerska. Byzantinske kejsaren, se Riket, östromerska. Byzantion, guldmynt A 1,225; — mynt 1,238; — jfr Konstantinopel, Riket, östromerska, Stambul. Byärkerutt, se Bjärköarätt. Båfven 2,123.

Bågar A 2,235,501; — idegran 1,33; — jfr Pil-, Rund-, Spets-, Triumfbågar, Vapen.

Båge, gylleue, spänd, med pil (Savolaks vapen) A 3,374.

Båge (i Smålands vapen) A 3,373.

Bågskytta A 2,135; — hållristningar 1,136; — rustningar 2,135. Bågspännare, till armborst A 2,137.

Bågspännan 1,239, A 1,327, A 1,328. Bålbränning 2,5; — jfr Likbränning, Straff. Bårsta (Baristam) 1,316.

Båstad (Botställe) 2,490;

— karta 2,120; — kyrka A 2,488.

Båt (bondeättens vapen) A 2,279. I

låt (mellan två stjärnor), se Nils Gustafsson.

Båt (ätten) 2,31 o. f., 236 o. f.; — vapen A 2,27; — se Erengisle Snnesson, Magnus Bir-gersson; — jfr Bonde, Svarte Skåning (ätt). Båt, röd (Nylands vapen) A 4,393.

Båtar A 1,29, 204 o. f.;

— jfr Fartyg, Skytte-båtar.

Båtsmanshåll, ständigt 4,286, 603.

Båtsmän 4,496.

Båtsta 3,115.

Bååt, Anna, se Oxen-stjärna.

Bååt, palats 4,619. (Bååt), Per Erlandsson, I till Fituna 3,54.

Bååt, Seved 4,413.

Bäck, Abraham 5,391. Bäckaryd,hällkistor1,104. Bäckaskog A 6,174; — kartor 1,392, 2,120. Bäckström, P. O., Öfver-sigt af de europeiska staternas historia 6 käll-fört.; — se Starbäck, Berättelser.

Bäfrar 1,11.

Bäfrast (Bifrost; myt.) 1,338.

Bägare, med Görtz' mynttecken A 4,589; — med Karl XI:s och Ulrika Eleonoras bilder A 4,518;

— jfr Glas-, Kristall-, Silfverbägare.

Bälten 2,57; — kloster-drägt 2,90 o. f.; — klä-dedrägt 2,500; — vikingatiden 1,326, 328;

— jfr Gördlar.

Balterna 3,58, 4,130, 256,

317; — Lilla 3,166, 4,387, 389; — Stora

4,389.

Bältespiinnarne, skulptur af Molin A 6,246, 248. Bältespännen A 2,62; — brons, Upland A 1,188. Bäukar 1,319 o. f., 3,478, 483.

Bärwalde, traktat 4,201 o. f., 233.

Böcker, afskrifning 2,91;

— franska, förbjudna

5,366; — pris, medeltiden 1,480; — på linska 4,90; — symboliska

6,210; — tryckfrihetsla-

I gen 1766 5,187; — jfr

Andakts-, Bönc-, Dom-, Hand-, Jord-, Läro-, Mäss-,Ord-,Psalmböcker.

Böhmen 4,70, 86, 154 O. f., 171, 174, 180,

231 O. f., 235 O. f., 5,150; — koalitionen mot Napoléon 6,48; — kriget 1813—1814 6,50 o. f.; — mynt 1,296;

— nya stilen 5,127; — protestantismen 3,333; — reformatiska rörelser 2,196; — religionsfred 4,152; —

Rudolf II:s majestätsbref 4,165; — tretioåriga kriget 4,131, 163, 165—168, 239,243, 245 o. f., 271—274, 303 — 305, 308, 310, 319

O. f., 323—325; —

Wallensteins besittnin-

tar 4,178; — vapen A ,234.

Böhmen-Pfalz, se Friedrich V.

Bölja, Sten 4,46. Bömlfjorden 2,73.

Bön, Gustaf II Adolfs krigsartiklar 4,89. Bönder1,317,370,461,484, 2,470,3,229,4,48,6,179; — besittningsrätt till skattejord 2,276, 328; — bränvinsbränning 5,144; — deltagande i riksmöten 2,222; — enväldets följder 4,472;

—husbe-hofsbränning 5,271; — klädedrägt A 2,6, A 2,7, A 2,402, 500; — konungavalet 1319 1,446; —

krigsskyldighet 2,9; — lefnadssätt och seder 4,639; — medeltiden 1,467, 2,2 o. f.; — Norges 6,55, 108—110; —

och Erik af Pommern 2,ij9i; — och Gustaf 111 5,309; — rätt till frälsegods 5,332; — rätt öfver skattehemman

3,179; — skatter 2,328, 485, 3,197; — tjeustc-hjon 5,65; — uppbåd 2,292; — utpressningar 3,401; —

utskrifning

4,503; — vapen 2,501;

-----förbud 2,254, 274;

— visan om konung Albrekt 2,97; — jfr Allmoge, Bondeståndet, Frälse-, Krono-, Ladugårds-, Land-, Odal-, Skattebönder.

Böne (socken) 3,307. Böneböcker, katolska, på svenska 3,388.

Bör, se Bur.

Börd 5,226, 285; — ad-lig 3,462; — befodringsgrund 5,252; — och Gustaf III 5,295; — ofrälse 5,223.

Bördsadel 1,461. Börjesson (skulptör) 6,249. Börjesson, Johan 6,230. Börringe (Byrdinge), gref-skap 4,16; — kloster, kartor 1,392, 2,120. Börringesjön 2,46.

Börs, inrättad 1662 4,418;

— se Göteborg, Stockholm.

Bössflintor 1,43.

Bössor, med hjullås A 4,602; — jfr Hakar, Kanoner, Lod-, Sten-, Vallbössor, Vapen.

Böter 1,430, 463, 3,106, 194, 391, 5,281; —

biskopars rätt 1,394; — för brott mot konunga-friden 1,424; — för försummad rusttjen st 3,46 2;

— Halmstads recess 1483 2,383; — härads-höfdiognrs och domares 3,316; — konungens andel 2,415, 3,255, 31«;

— kyrkliga 1,367; -Magnus Erikssons landslag 2,6; — urbota mål 1,412; — jfr Sakören, Straff, Ättarbot.

Bottiger, K. V. 6,228.

Cabo Corso 4,14, 398. Cære 1,95.

Cæsar, Jnlius 4,173, 178, 190, 360, 5,247; —

om gallernes offer 1,207;

— om sveverne 1,183. Cæsarer, se Roma. Caledonien, Nya, stenyxa

A 1,36.

California, 1,42, 44. Caligula (rom. kejs., d. 41) 4,164.

Calixtus II (påfve, d. 1124) 1,374.

Calonins, Mattias 5,392. Calvin, Jean 3,400, 438, 4,157—159, 361; — jfr Calvinism.

Cambrai, fred 1529 3,147. Camerarius, Ludvig (ej Cammerarius) 4,82. 175, 190. Camilla, se Creutz, G. F., Atis och C.

Campanius Holm. se Ilolm. Campeggi 3,148. Campenhausen 5,96. Campredon 5,41, 47. Canada, indianer 1,66. Canarieöarna 1,27 7. Canisins, katekes 3,340. Canning, George 6,87. Canones 1,402.

Canonici, se Kaniker. Canova 6,238. Canterbury, se Sion. Canut 1,277.

Capitanei 2,100. Capitulares 3,37 7.

Capnt fmiliæ 5.50. Caracnlla (rom. kejs., d. 217) 1,181.

CarafTa, se Paulus IV. Cardell, Karl von 6,50, 52; — porträtt 6,51. Carlberg, J. £. 5,4 04. Carlén, Emilie 6,230. Carlesou, Edvard (förut Carlsson) 5,71.

Carlos, don (infant af Spanien) 1,105.

Carlos I, se Karl V. Carlos II (kon. af Spanien, 1661—1700) 4,535. Carlson, Ernst, Sverige och Preussen 1701—

1709 4 kalifort. Carlson, F. F. (statsråd) 6,161, 214, 216, 224; — föreläsningar öfver Gustaf III:s och Gustaf IV Adolfs historia 5 kall-fört.; - Om fredsun-derhandlingarna åren 1709 —1718 4 källfört.; — Om Sveriges inflytande på konungavalet i Polen 1704 4 källfört.; — Per-sonalier... vid .. . Oskar I:s begrafning 6 kallfört.; — Sveriges hist. under konungarne af pfalziska huset 4 källfört. Carlsson, J. G. von (statssekreterare) 5,303, 890. Carlsson, se Carleson. Carlsund, O. E. 6,203. Carmenta 1,212.

Carnal, K. K. de (generalmajor) 5,152, 156, 237, 245.

Caroli, Petrus (ordinarie i Kalmar) 3,280. Carolina rediviva, se Up-sala.

Carpelan (general) 5,154. Carpentras 2,2 7.

Carrara 1,269.

Cartagena 6,88.

Carteret 5,26 o. f., 37; — jfr Granville.

Cartesius, se Descartes.

Carthago 1,98.

Cartwright 6,202.

Cassander, Georg 8,335.

Cassiterides, se Kassite-riderna.

Cas8ius, Dio, se Dio C.

Casteja, de 5,70—72, 78.

Custilln, se Elisabet af C.

Cathedra, se Erkebiskops-stol.

Catherine af Medicis (drott. af Frankrike) 3,280.

Cavallius, se Hylten-Ca-vallius.

Cecilia (Erik den heliges moder) 1,381.

Cecilia (Gustaf 1:8 dotter; g. m. Christof af Baden-Kodemachern) 3,243; — portratt 3,247; — slagt-tafla 3,241.

Cecilia (Gustaf IV Adolfs dotter; g. m. Paul Friedrich August, storhertig af Oldenburg), slägttafla 5,99.

Cecilia Bosdotter, se Djure.

Cecilia Gren, se Greu.

Cecilia Knnstdotter (blå; g. m. Bo Nilsson (Natt och dag)), slägttafla2,240.

Cecilia Månsdotter till Eka (g. m. Erik Johansson ^Vase)) 2,125, 3,18 —20, 46, 61; — slägt-taflor 2,333, 3,19.

Cecilia Kenata af Österrike (g. m. kon. VIndis-lav af Polen), slägttafla 8,241.

Cecilia Röriksdotter, se Bonde.

Cecilia Ulfsdotter (lejon; g. ni. Bengt Filipsson (ulf)), slägttafla 2,238.

Cederborgh, Fredrik 6,83.

Cedercreutz (riksråd)

5,97 o. f.

Cederhjelm, Germund

5,26, 61.

Cederhjelm, Josias 5,53 —55, 58, 84.

Cederhjelm, J. K. 5,183.

Cederschiöld, se Ceder-skold.

Cedersköld, P. G. (Cederschiöld) 6,84; — riks dagen i Stockholm u
1719 [och] Bihang 5 källfört.

Cederstråle, E. C. J. 5 källfört.

Cederstrøm, Bror 5,377. Cederstrøm, G. A. B. 6,118 o. f., 122. Cederatrom, Jakob 6,24, 117.

Cederstrom, Klas 5,362;

— riksdagen 18005,363. Cederström, Olof 5,83

o. f., 112.

Cederstrom, O. R. 5,374, 6,24, 76—78, 82, 88

o. f., 94.

Celibat 1,402, 3,88. Celibatlag 3,75, 338. Celle, fred 1679 4,13, 456.

Cellini, Benvenuto 3,479. Cellsystem 6,138.

Celsius, Anders 5,391. Celsius, Magnus 4,610. Celsius, Olof d. y. (bisk. i Lund) 5,310, 394; — Monumenta 3
källfört.;

— porträtt 5,397. Celsius, Olof d. ä. (domprost i Upsala) 5,894;

— om runstenar 1,213. Celter (celtes) 1,137 o. f.;

— jfr Bronscelter, Mejslar, Skaftcelter, Yxor.

Censor librorum 5,129. Censur 5,167, 187, 306, 863; — jfr Indragnings-makt, Teater-, Tidnings-censur.

Census, se Valcensus. Centralbyrå, statistisk 6,208. ’

Central försvar 6,84. Centralförvaltning 3,223;

— Finlands 5,1. Centralinstitut, gymnastiskt 6,217.

Centralisation 3,197, 461, 4,497, 6,164. Centralisationssystem 6,77.

Centralkyrka 4,635. Centralregering 8,349— 351, 4,260.

Centralstationen i Stockholm, se Stockholm. Centurier 4,198. Ceremonier, franska hof-vets 5,284; — Gustaf
111:8 hof 5,287; — påfvi-ska 3,449; — vid guds-tjensten 8,336, 343, 346,
| 4,292.

Ceremonimästare 1,463.

Chalmerska slöjdskolan, se Göteborg.

Champagne 1,379.

Chancellor, Richard 4,66.

Channt, Pierre 4,337, 351, 355, 632.

Chapelle, de la (Laskepel-larne) 4,59.

Chapman, af(fregatt)6,58.

Chapman, F. H. af 5,2 7 3, 301; — minnesvård i Karlskrona A 5,273; — porträtt 5,272.

Charles, jfr Karl.

Charles af Lorraine 3,27 2.

Charles de Mornav. se Mornay.

Charles I (kon. af England, 1600—1(549)4,202.

Charles II (kon. af England, 1630—1685) 4,4 »o,
510.

Charles VII(kon. af Frankrike, 1403—1461)2,323.

Charles IX (kon. af Frankrike, 1550—1574) 3,27 2.

Charlotta Engenia Augusta Amalia Albertina, se Eugenia.

Charlottenburg, fyrverkeri A 5,109.

Charnacé, Hercule de

4,150, 186, 201, 286.

Charnay, silfverspänne med runrad 1,215, 221.

Chanmont 4,280. Chemnitz,slog16394,304,
307.

Chemnitz, B. P. von 4,82, 347, 613; — Geschichtc des 8chwedischen feld-zngs in Dentschland 4 källfört.; —
Königlichen schwedischcnin Teutsch-land gefurten kriegs er-ster theil 4 källfört.

Chesnecopherus, N., Ful-kommelige skäl (till Sigismands afsättning) 3 källfört.

Chevalier, Michel 6,178.

Chicrasco, fred 1631 4,218.

Chiffer 1,356.

Chinoiserie 5,404.

Chmielnicke 4,373.

Clioczim, fred 16214,123.

Chodkievitz 3,440, 442 o. f., 452, 4,55, 114.

Choiseul, E. F. de 5,193 o. f., 220 o. f.; — och hattarne 5,198, 206; — och hofvet 5,198; — svenska
regeringsforms-forslaget 1769 5,203 o.f.Christian (hert. af An-halt) 4,161 o. f., 166, 204.

Christian (hert. affi rann-schweig) 4,168, 170 o. f., 177, 179.

Christian (pfalzgrafve af Birkenfeld) 4,270 o. f. Christian, jfr Kristian. Christian Albrecht (hert. af Holstein-
Gottorp) 4,536; — slagttaflor
2,321, 5,99.

Christian Angnst (furst-biskop af Liibeck), slagttaflor 2,321, 5,99. Christian Wilhelm (kurf. af Brandenbng)
4,198 o. f.

Christian IV (pfalzgrafve) 5,97.

Christiania, se Kristiania. Christie, V. K. 6,58. Christiernin 5,140 o. f. Christina, jfr Kristina. Christine (Kristiern
II:s dotter; g. m.1 Francesco Sforza, ^Francjois, hert. nf Lorraine) 3,202 o. f.;

— slagttafla 2,321. Christine, jfr Kristina. Christine af Hessen (g. m. Adolf af Holstein-Gottorp) 3,264 o. f.; — slagttafla 4,19.

Christine af Sachsen (g. m. Philip den ädelmodige), slagttafla 4,19. Christof (hert. af Mecklenburg) 3,263; — geniål, se Elisabet (Gustaf I:s dotter); — slagttafla 3,241.

Christof, jfr Kristofer. Christof nf Baden-Rode-machern, gemål, se Cecilia (Gnstaf I:s dotter); — slagttafla 3,241. Christy, se Lartet och C. Chronica regn i gothorum, se Ericns Olai. Chydenius, Anders 5,264, 283, 392.

Ciborium A 1,475. Cicero 4,21.

Cincinnatusorden 5,299. Cipro, se Cypern.

Cirkel, klosterdragt 2,91. Cista 1,177.

Cistercienser 1,379, 483, 2,76; — kloster, se Alvastra, Gudhem, Guds-berg, Juli ta, Nydala,Rise-berga, Sko, Varnhem, Vreta, Vårfruberga.

Citeaux 1,379.

Civillag 6,100, 138 o. f.; — forslag 1823 6,113; — regeringsformen 1809 6,19.

Civillagstiftning 6,140, 170.

Clairvaux 1,979.

Clara från Assisi, nonneorden 1,480.

Clary, E. B. D:a, se Desideria.

Clason, Isak 5,181, 207. Claus, jfr Klas.

Claus Brömse, se Bromse. Clausevitz 4 kall fört. Clemens, jfr Klemens. Clemens (kyrka), se Helsingborg.

Clemens V (påfve,d.1314) 2,2.

Clemens VI (påfve, d. 1352) 2,82; — bnllor om korståg mot ryssarn e 2,9; — Hemming Nilssons erkebiskops val 2,15. Clemens VII (påfve, d. 1394) 3,66, 80, 103, 120; — förbundet i Cognac 3,147.

Cleve 4,457.

Cobdcn, Richard 6,178. Cobron, Daniel 4,59, 62. Cock, K. L: 6,24. Codaniska viken, se Viken. Codanonia 1,3; — jfr Skandinavien.

Codex argenteus 1,214, 222, 4,326.

Cognac, förbund 1526 3,147.

Cola di Rienzi, se Rienzi. Collan 3 källfört.

Collart, Claude 3,268. Colleges 1,481.

Collegium illnstre 4,293; — inedicum5,260, 6,27,

196;-----jfrSundhets-

kollegium.

Collin, IL S., och Schly-ter, C. J., Samling af Sveriges gamla lagar 1 källfört.

Colombo (Columbus) 1,292.

Colonia, se Köln. Colquhoun, se Gahn af C. Columbia 6,88.

Columbus, Johnnnes4,611. Columbus, Samuel 4,611,; 614.

Columbus, se Colombo. Coincs 8tabuli 1,463; — jfr Stallare. I

Comines,Philippe de 4,21, 78.

Comoedia, En lustig, vidh nampn Tisbe, se Aste-ropherus.

Compiegne 4,279, 368. Compostella 2,209; — aposteln Jakobs graf 2,15, 75; — jfr Jakob.

Compostellapilgrimer, dragt 2,75, A 2,76. Compte-rendu du congrés de Bruxelles 1,71; — du congrés ... de Stockholm 1,99, 115, 157. Concilia nniversalia, se Biskopsmöten.

Condé 4,343.

Connetable 1,463. Consilia, se Kollegier. Consiliuin formatum 4,269.

Cousistorium generale, se Ofverstyrelse.

Constans, Animillius, se Ammillius C.

Costantia af Österrike (g. in. kon. Sigismund af Polen), slägtafla3,241. Constantinus den store (rom. kejs., 274 —337) 4,155.

Conti, Torquato 4,169, 194 o. f., 201, 205. Cook 1,64.

Coperuicns 3,471, 4,136. Cordova (italiensk fältherre) 4,169, 171. Cornelius, C. A., Handbok i svenska kyrkans historia 6 källfört. Corner, Herman, om Engelbrekt 2,244. Cornwoll 1,99.

Corpus evangelicorum 4,238.

Corsica, stendosar 1,65. Corso, so Cabo C.

Cortez, Ferunndo 1,164, 171.

Cortono, Pietro da 4,621. Corvey 1,361.

Co8sva, se Anekarsvärd, Mikael.

Coulanges, Fustel de, Staten i forntiden 1,20. Creatura (factura) 2,29. Credenzcn, se Skåp. i

Creutz, C. M., Anjala-förbundet ... af Maunu Malmanen 5 källfört. Dreutz, E. J. (riksråd) 5,82 o. f., 90. j

Dreutz, G. F. (kanslipresident) 5,249, 295, 300

O. f., 303, 305, 307; — Atis och Camilla 5,396; — porträtt 5,293.

Creutz, Lorens (amiral) 4,441.

Creutz, L. V. (ofverste) 5,140 o. f.

Cristiernus, se Kristiern I.

Cristoferus, se Kristofer.

Cristoforus, se Kristofer.

jCroce, Santa, se Napoli.

:Croix, de la, salong, se Stockholm.

CromweU, Oliver 4,17 7, 355, 375, 385, 387 o. f., 398.

Cromvell, Richard 4,398.

Cronacker 5,195.

Cronhaven 5,92.

Cronhjelm, Gustaf (kanslipresident) 5,7, 16, 29, 55, 58, 83; — minnespenning 1731 A 5,75, 77; — porträtt 5,74.

Cronhjelm, Otto 6,99.

Cronbjelm, P.tförutCrum-bugel) 5,74.

Cronhjort, Abraham 4,565.

Cronholm, Abraham 3, 4 källfört.; — M. G. de la Gardie och Adler Salvius (i Biogr. lex., suppl.) 4 källfört.; — Sveriges historia under Gustaf 11 Adolphs regering 4 källfört.; — Trettioåriga kriget 4 källfört.

Cronsköld, Brynte 4,461, 478.

Cronstedt, A. F. 5,391.

Cronstedt, Jakob (riksråd) 5,84.

Cronstedt. J. A., kriget 1808—1809 5,371, 373 o. f.

Cronstedt, Karl 5,88; — porträtt 4,585.

Cronstedt, K. J. 5,403.

Cronstedt, K. O. (nmiralk kriget 1808—1809 5,371—373; — slaget vid Svensksund 1790 5,336.

Croy, hertig af 4,545.

Crumbiigel (slagt)5,74; — jfr Cronhjelm.

Crusell, Bernhard 6,231.

Crusenstolpe, M. J.6,102, r05, 230; — Historisk tafla af... Gustaf IV Adolphs första lefnadsår 5 kii 11 i'ort.; — majestätsbrottet 0,103; — porträtt 6,103; — Skildriu-gar ur dagens historia 6,103; — Ställningar och förhållanden 6,103, 105.

Cruus, Jesper Mattsson (riksskattmästare) 8,458, 4.35, 38 O. f., 47, 79 o. f., 129; — hustru, se Oxenstjerna, Brita.

Cumberland, stenysa A 1.36.

Cuuctator, se Fabius C.

Cupido (Gustaf II Adolfs tyska dikter) 4,24.

Custine, A. Ph. de 6,33.

Cylinderhattar 5,410.

Cvpern (Cipro), brons-aldersarbeten 1,146; — heliga Birgittas besök 2,84.

Czarnieeki, Stefan 4,378, 380, 383, 387.

D, siradt 1,173, 460, 8,314, 432, 4,257, 528, 5,1, 121, 380.

Daa, L. K., Skisser 6 källfört.

Dacia 1,181.

Daciu, se Danmark.

Dacke, Nils 8,186 o. f., 191—194.

Dackefejden 8,183—194, 235.

Dag (sveakon.) 1,243.

Daga (härad) 2,103 o. f.

Dagblad 6,42, 83.

Dngbladspress 6,42.

Dagens sju tider 2,213.

Dagens stunder, se Oxenstjerna, J. G.; —
skulpt. af Qvarnström
6,247.

Dagligt allehanda, se Allehanda.

Dagsverken 2,149,8,317, 352; — jfr Skatter.

Dagö 4,10 o. f., 5,319;
— aftrudt till Kvssland 1721 5,45.

Dahlberg, Erik 4,6 o. f., 13, 384, h89, 444—446, 453, 525 o. f., 540, 543, 548 o. f.; — namnteckning A 4,388; --
porträtt 4,888; — Suecin nntiqun ct hodierna
3,478, 4,613, 620, 635.

Dahlgren, F. A. 6.230;
— Lagförslag i Carl den niondes tid 3 källfört.

Dahlgren, K. F. 6,99, 226.

Dahlqvist, K. G. 6.231.

Dahlstjerna, Guuno (Eurc-lius), Kungaskald 4,615.

Dal 1,252, 374, 434,
437, 2,64, 73, 110, 116, 121, 143, 3,192, 200,
283, 4,6, 15, 323; — befolkning, stenåldern 1,74; — befrielsekriget 1521 3,42; — drottn. Blanche8 morgongåfva
1,455, 2,25; — gjutformar, bronsåldern 1,141; — gjuthufvud
(brons) 1,140, A 1,141;
— Gustaf I:s hyllning till höfvidsman 8,47; — hertig Eriks län 1,441;
— hällkistor, stenkistor A 1,59, 75 o. f.; —
— hällristningar 1,163;
— Karl XII:s fälttag 1718 4,595; — kartor 1,392, 2,120; — kriget 1814 0,59; — ljuster (ben) A 1.29; —
Magnus' län 8,15, 227; — normännens härjningar 16124,39;— oroligheter under Gustaf I 8,136;
— räfdcting 2,147; — stenalaersgrafvar 1,75;

— såg (brons) A 1,141;
 — vapen A 8,373, A 4,27;
 — yxa (sten) A 1,135. Dnla (kyrka) 1,395.
 Dala, se Dalarna. Dalaborg 1,434, 2,121,
 219; — kartor 1,392,
 2,120.
 Dalamän, se Dalkarlar. Dalarna (Dala) 1,170, 331, 455, 462, 2,35,
 111, 115 o. f., 143,
 217, 258, 343, 353, 374, 419, 470, 8,20, 122, 191, 199, 218, 277, 304,317, 369, 403, 405, 4,5, 26, 5,141, 330,
 6,86; —
 befrielsekrig, Engelbrekts
 2,214 o. f.;----Gustaf
 1:8 8,41, 46, 6,2; — Bo Jonssons besittning 2,99; — båtar 1,205;
 — Erik Karlssons (Vase) nederlag 2,354; — flygskrift mot erkebiskop Jöns Bengtsson 2,337
 o. f.;-----om Kristiern
 T 2,312; — grufvor 1,468; — Gustaf 1:8
 vandring 8,27—35;-----
 hyllning till höfvidsman
 2,481, 8,35, 48;-----
 räfst 8,151—154; —
 Gustaf II Adolfs hertig-döinc 8,15; — Gustaf III:s resa 5,325 o. f.;
 — häradsrätter, förla-
 ningar 8,317; — jeru-tillverkning 1,330; — Jösse Eriksson 2,191— 193; — kartor 1,392, [-2,120,8,27;—
 klagopunk-ter-] {+2,120,8,27;—klagopunk- ter+} mot Gustaf I 8,115 o. f.; — klädedrägter A 4,639, A 6,255—
 256;
 — knekthåll 4,494;
 — kopparmynt A 4,100;
 — kriget mot kon.
 Hans 2,417 o. f.; — kristendomens införande 1,375; — landstiug
 5,383; — Mora kyrka A 5,326; — näftåget 1598 8,415; — ombud vid Vesterås riksdag 1527 3,120; — rotering
 4,89; — sigill från 143t) A 2,235; — sländor A 1,187; — sländtrissor 1,24; — stensaker 1,77;
 — trohetslöften till Sten Sture d. y. 2,448;
 — trolldomsväsen 4,4 20, 506, 5,387; — uppror 2,251, 254, 5,96, 102—
 105,152,325;-----andra
 dalupproret 8,113—120;
 — — första dalupproret 8,91—98; — — klockupproret 8,142— 144, 146; — utsigt vid Leksands kyrka A 8,143;
 — vapen A8,373, A,427;!

— jfr Dalkarlar, Vester-dalarna.

Dalarö 2,133, 466, 4,375, 377, 448, 5,27, 244. D'Alhedvhl, se Albe-dyhl. *

Dalby, kloster, kartor 1,392, 2,120; — krypta A 1,371; — slag 1452 2.294; — stift 1,372. Daldansen, den stora 5,103.

Dalelfven 1,175,238, 347, 2,125, 215, 354, 3,28, 4,16, 6.254; — bronsåldern 1,169; — lappar-nes utbredning 1,77; — Vestra, karta 3,27; — vid Brunbäcks färja A 8,38; — Östra, karta 8,27; — jfr Brunbäck. D'Alembert, se Alembert. Daler 1,474, 2,311,8,182, 853, 467 O. f., 4,51, A 4,337, A 4,588, 605, 6,13, 117, A 5,149.

207, 218; — jfr Mvnt, Riksdaler.

Dnlerriikning 5,268.

IDalin, O.von 1,10, 5,124,

, 135,164,209,216,402; — Argus 5,396; — Awazu och Wallassis 5,399; — Gustaf Illrs lärare 5,129;

— porträtt 5,136; — Svea rikets historia 1,7,

' 5,394; —Svenska friheten 5,396; — visor 5,996.

Daljnnkaren, Jöns Iluns-

j son 8,114—119;—sigill

| A 3,114.

:Dalkarlar (dalamän)2,335 O. f., 345, 440, 459,

8,78, 172, 417,4,34; — Arm felts sammansvärjning 5,353; — befrielsekrigets början 1524 8,36 o. f.; — bref från rådet 1531 8,144; — bref till Gustaf I 1524 8,92, 94 o. f.; — Gustaf 1:8 Bkrivelse 8,136 o. f.; — intåg i Stockholm 1743 5,108; — och Karl Knutsson 2,255; — resning under Engelbrekt 2,179, 194;-----

under Nils Sture 2,338;

-----under Sten Stare d.

ä.2,332,427;-----under

Svante Sture2,4 36;— sla-getvidBrunkcberg2,366;

— — vid Villman-strand 5,92; — Stockholms undsättning 1612 4,50; — jfr Dalarna.

Dalman, V. F. 6,98, 100, 120, 162; — En kort återblick på svenska riksdagarne 6 källfört.;

— Några anteckningar från våra ståndsriksdagar 1809—1866 6 källfört.;

— Nagra ord om unions-fragan 6 källfört.

Dalpilar (fynd) A 2,219;

— gyllene (i Dalarnas vapen) A 8,373.

Dalregementet 5,102 o. f.

Dalslands kanal 6,206.

Dalvisan 3,38.

Damast 3,468.

Damitz 4,193.

Damm 4,13 o. f., 333,377, 457, 5.28.

Dammgarten (ej Damgar-ten) 4,13, A 4,200, 205.

Dan (i Rigsmål) 1,334.

Dan (kon.) 2,309.

Dan i Runby 1,316.

Danaarf 1,463.

Dnnaborg (Dauasorg)2,118, 314; — karta

2,120.

Danagäld 1,275, 294.

Danaholm 1,263; —karta 1,392; — möte 2,211.

Danasorg, se Danaborg.

Danavälde 1,249; — karta

1,273.

Dan\$ai, Charles 8,275, 323.

Danckvardt 5,17.

Denebrogen 2,366, 6,145.

Danehof (riksmöte) 2,106.

Danelagen (Denelaga) 1,273 o. f.; — jfr Danmark, England.

Daner 1,227, 246, 2,306; —jfr Danmark, Danskar.

Dani, se Danskar.

Daniel Aretens, se Are-teus.

Danielsson, Anders 6,12, 81 o. f., 91, 99; —

porträtt 6,80.

Danmark (danska öarna)

1,151, 244, 250, 252, 256, 290, 292, 870,

372 o. f., 375 O. f., 387, 397, 409, 413, 415, 443 o. f., 447 O. f., 456 O. f., 2,115, 144, 154, 165, 183, 190 O. f., 217, 222 —224, 235, 237, 247, 249, 253 O. f., 263, 278, 289, 293, 309, 322, 325, 331, 333, 337, 340 O. f., 343, 345, 347, 354 O. f., 361, 365, 422 O. f., 446 —448, 455, 465 O. f., 473, 480 O. f., 8,13, 20, 34, 37, 46, 50, 64, 66 —4)8, 70—72, 93, 98, 108, 111, 138, 180, 188, 186, 188, 210, 213, 263, 282, 304, 473, 4,3, 7, 10, 13, 100, 111, 115 O. f., 132, 140, 147, 196, 278, 324, 338, 341, 419, 425, 430, 434, 499, 507—509,534, 539, 556, 592, 5,83, 86, 88, 107, 171 O. f., 186, 230, 324, 333, 6,21 O.

{., 36 O. f., 45, 47 O. f., 60, 109; — adel 4,312, 314; —adelsätter 2,484;

- Adolf af Holstein erbjuden kronan 2,279; — füllians med Leopold T, •Spanien och Holland 1674 4,432; — anfall på Holstein 1700 4,541;

— annaler 2,808; —

Ansgars andra besök 1,863; — arbetande

klassernas ställning

5,184; — Arcimboldo 2,467; — befolkande

1,11; — befolkning under bronsåldern 1,86;

-----under stenåldern

1,71 o. f.; — besittningar, i Estland 1,398,

4,11;-----i Sverige,

karta 2,99;-----Ösel

4,12; — birgittiner-

kloster 2,163; — — litteratur 2,164; — biskopar och Erik af Pommern 2,187; —

Blekinges eröfring 1526 8,112; — brakykefaler och dolikokefaler 1,71;

— bronsåldern 1,86; — Dacia, Eriks af Pommern sigill 2,177 o. f.;

— — Kristofers af Baiern sigill 2,265; — danska lejonen, i kon. Albrekts vapen 2,106;

— Docia, Kristiern I:s sigill 2,319 o. f.; — drott. Kristinas flykt från Sverige 4,357; — Engelbrekts uppträdande 2,193; — Englands eröf-riug 1,274 o. f.; — en-våldskonungar 1,249; — envälde 1661 6,55; — Erik (XI:s) flykt 1,339;

— eröfradt af Erik Segersnll 1,257; — ett rike 1,254; — flinta 1,48; — flintdolkar 1,50;

— flotta 2,442, 8,264

O. f., 276, 322, 465,

4,40, 448, 451 O. f., 510, 584, 588; — — utlemnad till England 1807 5,369; — fogdar i Sverige 2,421, 424 o. f.;

— forndanskt språk, se Språk; — fornsaker med runinskrifter 1,219, 356; — fred med Frankrike 1679 4,458; ---

med hansan i Malmö

1512 2,449; — — med Holstein i Traventhal

1700 4,542 o. f.;-----

med Karl V 1544 8,201;

-----med Sverige 1278

1,417;-----13221,450;

-----1472 2,3-3;-----

1513 2,450;-----1570

8,321—324;-----1645

4,315;-----1679 4,458;

— — 1720 5,37, 52;

— — 1809 6,4, 23; 1814 6,4;— fredsunderhandlingar i Lu-

beck 1469 2,351;-----

i Nijmegen 1677—1678

4,454 o. {.;-----med

Sverige 1660 4,404; —

— 1719 5,15, 29;-----

1809 6,9; —fynd 1, 123 O. f., 133, 148, 177; —

— benkam A 1,26; —

— dryckeshorn 1,197;
 -----ekkista A 1,124;
 -----gjutformar 1,142;
 — — sax af brons A
 1,187, 189;-----sköldar
 (brons) 1,91, 133; —
 — svärd (brojis) A 1,102;
 — — synål (ben) A 1,26; — — träask A
 1.120, 124;-----trä-
 skål med tennstift A
 1.120, 148;-----ylle-
 kläder A 1,125; — — ylletyg A 1,187, 326;
 — förbund med Frankrike och Brandenburg 1682 4,510; — förbund med Liibeck 8,52, 266;
 — förbund med Nederländerna 1533 8,159;
 — förbund med Polen 1563 8,266; — förbund med Polen och Sachsen 4,537 o. f.; — förbund med Kyssland
 1699 4,638; — förbund med sachsarne omkr. 800 1,267; — förbund med Sachsen 1709 4,575;
 — förbund med Sverige
 1528 8,140 o. f.;-----
 1534 8,159;-----1690
 4,513; — — 1698
 4,585;----- 1734 5 ,72;
 — fördrag i Altona
 1689 4,511 o. f.; — fördrag med Preussen 1815 6,04; — fördrag med Ryssland 1765 5,178; — — 1769
 5,206; — fördrag med Sverige 1598 8,411; —
 — 1698 4,537;-----
 1749 5,120;-----1756
 5,147; — fördrag med Sverige-Norge 1819 6,78 o. f.; — förening med Norge 6,54—57; — förhandlingar med
 Tyskland 1852 6,174; — förhållande till Sverige
 1359 2,37;-----1471
 —1481 2,378—378; —
 — 1481—1487 2,380
 —388;-----1523 8,60
 —62;-----1529 8,140
 o. f.; — — 1544=-
 1560 8,203—206;-----
 1599 8,427;-----1636

—1643 4,306; — —

1743 5,106;-----1768

—1770 5,197, 199, 203 O. f.;----- 1772 5,246

O. f., 249 O. f.;-----

1778—1779 5,280 o. f.;

— — 1808 5,369; — förlänningar i Sverige, Margaretas tid 2,149 o. f.; — — till Liibeck 8,109; — förste krönte konung 1,396; — gehei-mearkivet 2,152, 8,111;

— Gotland afträdes till Sverige 4,6; — grefve-fejden 8,159—169; — Griffenfelds politiki, 4 3?:

— gränsläggning mot Sverige 1,263, 2,211; — gränsmöte 1624 4,124;

— G us taft :s befrielsekrig

8,34—62;-----fången-

skap och flykt 8,22—25;

— gånggrifter 1,56, 65, 70; — handel 5,354,

6,198,205;-----påNarva

8,266, 324; — handels-och sjöfartsfördrag med Sverige 4,513; — Hans' kröning 2,383;-----si-

gill 2,420; — hansans inflytande 1,410, 2,4 7* 151, 487; — helstatspolitik 6,17 3; —

hjelpsändningar mot Dacke 8,193; — hol-8tein-gottorpska suveräne te t en 4,511; — huf-vudskålar från hednatiden 1,72; — hveteodling nnder bronsåldern 1,332; — hällristningar 1,163; — härad, 1,460;

— höghetsrätt i Öresund 4,50; — katolicismens återställande 8,412; — kökkenmöddingar 1,11 o. f.; — klagomål öfver kon. Hans 2,427, 452;

— kloster 2,396; — klädedrägt, medeltiden 1,326; — kongressen i Wien 1814 6,64; — kontinentalsystemet 5,369;

— konnngaval efter Valdemar Atterdag 2,33 o.

f.;-----i Böhinen 1619

4,166; — konvention

med Norge 6,107;-----

Sverige 1660 och 1661 4,405; — korståg 1,384, 388, 398; — krig med England 1801 5,364 o.f.;

Sveriges historia. Register.

19-----1807 6,55; — krig

med hansan och Holstein 1368 2,71; — krig med Holstein 1410—1411

2,155—157;-----1699

—1700 4,535 O. f.; — krig med Preussen-Tysk-land 18646,173—175;— krig med Sverige omkr.

10»} 1,261;-----1153

1,380 O. f.;-----1362

2,48, 51; — — 1380 2,107;-----1451—1452

2,291, 299, 818—815;

----- 1464 2,882;----

1469 2,349 O. f.;----
 1497 2,417—419;-----
 1517 2,460—462;-----
 1519-1520 2,468; —
 — 1563—1570 8,263—
 278, 294 O. f., 306,
 321—325; — — 1611 —1613 8,455—459,
 4,23, 31—52, 59, 61, 69;
 -----1643—1645 4,47,
 310—318, 603;-----
 1657-16604,385-400;
 -----1675—16794,436,
 439, 635;-----1700
 4,541—543, 549;-----
 1709—1719 4,576, 582,
 595, 5,16 O. f.; — —
 1788 5,326;-----1808
 —1809 5,370, 377, 6,55;
 -----1813—1814 6,52
 o. f.;----inot Nor-
 by 8,112; — kristendomens förkunnande 1,361, 365, 367; — Kristiern af Oldenburg erbjuden kronan 2,279 o. f.;
 — Kristiern II:s flykt 8,r»3;
 -----konng 15132,450,
 455;-----sigill 2,426;
 -----sista restaurations-
 försök 8,148—151; — Kristofer af Baieru inkallas 2,258;----krö-
 ning 2,266; — K ristofers af Oldenbnrg infall 8,164; — kronpreten-denter vid Valdemar At-terdags död 2,106;
 — krönika om D;s konungar 2,211; — kungliga biblioteket, se Kjobcn-havn; — Lauenburgs er-öfring 6,4; —
 liqvida-tionsfr&gan 6,72 o. f.;
 — Lubecks privilegier
 8,57, 69, 155; — Margaretas val till drottning 2,110; — Maria Eleonoras flykt fran Sverige
 4,301, 311; — missio-
 närer i Sverige 1,364;
 — mynt 1,476, 2,180, A 2,274, 329, 408, A
 2,425, 469, 489, 8,71, A
 8,205, 466;-----ang-

losacbsiska 1,294;-----

romerska 1,179, 225; —

— svenska 8,353; —

myntlag 6,208; — möte i Halmstad 1450 2,288;-----14832,382;

— nederlag vid Brunbäckes färja 8,38;-----

Hola veden 2,298; — neutralitet, beväpnad 5,299 o. f.; — neutra-litetsförbnd med Sverige 5,354, 364 O. f.; — neutralitetsforklaring 5,326; — Norge biir lydrike 8,170;----for-

ening 1450 2,287; — och Birger Jarl 1,407 —409; — och Erik af Pommern 2,138, 141, 255, 258, 260; — och Erik Knutsson 1,396;

— och Gustaf I 8,109;

— och Gustaf II Adolf 4,233; —och Gustaf 111 5,302—304, 307, 318;

— och Karl Fredrik af

Holstein 5,52; — och Karl X Gustaf 4,363 o. f., 367, 373 o. f., 380 O. f., 384; — och Katarina I 5,53; — och Katarina II 5,205, 247, 319; — och livländska orden 8,212; — och Magnus Eriksson 2,21 o. f.; — och Magnus Lndulås 1,422; — och mösspartiet i Sverige 5,198; — och Norge, oldenburgska ättens slägttafla 2,321; — och Ryssland 5,185, 224,

838; — och Svante Nilsson (Sture) 2,430—442;

— och Sverker d. y. 1,395; — Orkn- och Shetlandsöarna afträdas 1,277; — pantlnns indragande 2,327; — reformationen 8,120, 148, 158, 163, 169; — romerska arbeten 1,185;

— runstenar 1,219, 282;

— rytteri 1,423, 8,465;

— sjömakt 2,487; —

sjöröfvare 2,388; —

skandinavismen 6,127;

— slaget vid Gndebusch

4,58»;-----vid Lands-

krona 4,450;-----vid

Lutter 4,110, 125; — Slesvig tilldomes Danmark 2,170 O. f., 173;

— slesvig-holsteinska frågan 5,247; — slesvig-holsteinska npproret 6,145; — språk, se Spr&k;

— Stades intagande 1676

4,447; — statsbankrutt 6,59; — statsskuld 6,53, 78; — stendösar 1,56, 65; — sten&ldersfolkens invandring 1,76; — stil-lest&nd med Sverige 1453 2,299; — — 1504

2,431; — — 1518

2,463; — striden mellan kon. Birger och hans bröder 1,432—442; —

— om Gotland 2,282 o. f.; — supplementärtraktaten i Kjobenhavn 1680 4,459; — svarta döden 1,459; — svear-nes herravälde 1,238; — Sveriges handel,storhetstiden 4,605; — Sveriges och Nederländernas forbund 1614 4,67; — tillstånd ander Kristofer II 1,452;—torfmossar, mossfyndl,97,Al,28,32, 69, 122, 142, 174, 176, 185, 187, 193, 195, 200 —202, A 2,203, 204 O.f., 219;—traktaten iBromse-

bro 1541 8,182;-----i

Halmstad 1450 2,285— 288; — tretio&riga kriget 4,152, 171, 177, 179 o. f., 183, 302; — trippelalliansen i Haag 4,176; — nnionsmöte i

Halmstad 2,459;-----

i Kalmar 2,256, 374, 410—412; — — i

Ny Lodose 2,409 o. f.;

— nppror mot Kristiern II 8,52; — Valdemar Atterdags eröfringar i Sverige 2,39—49; — Valdemar Seier 1,414;

— vapen 8,63, 821; — vapenhvila med Prens-sen-Tyskland 1848 6,146; — vikingar 1,268; —victuilliebröder 2,132;

— öfvermakt i norden brytea 1645 4,317; — jfr Danelagen, Daner, Dan-mark-Norge, Danskar, Fyen, Furörrna, Grönland, Holstein, Island, Jylland, Nordmän, Sjal-!

land, Skandinavien, Slesvig- .

Danmark-Norge 4,31; — forbund med Sverige 1628 4,144; — handfästningar 4,30; — kriget med Sverige 1611 —1613 4,25, 31—52;

— reformationen 4,1;

— tretio&riga kriget 4,3, 180; — tullfrihet för Sverige 4,124; — jfr Danmark, Norge.

Dannemora 6,201.

Danp (i Rigsmål) 1,334. Dans 2,501, 8,475, 483;

— jfr Svärdsdans. Danska öarna, se Danmark, Fyen, Sjalland,. Oar, danska.

Danskar (dani, jutar) 1,247 O. f., 259, 270, 352,

2,43, 221, 265, 305,

318, 823, 345,368—866, 416, 419, 429, 432, 445, 454, 470, 472, 475, 8,36 —39, 41. 95, 4,42, 194, 5,149; — anfall på Sverige 1456 2,315; — anförtrödda svenska slott Och län 2,150, 481, 8,35;

— angrepp på Oland 1612 A 4,40; — besök i Birka 1,307; — handel i Sverige 4,91; — infall i Sverige 1455-2,314; —invandring till Sverige, medeltiden 2,190; — Kalmarslott» intagande 1611 A 8,458;

— mötet i Halmstad

1468 2,348;-----i

Halmstad 1483 2,382;

— — i Kalmar 1482 2,381; — rimkrönikan 2,310; — Stockholm» belägring 1436 2,228;

— strid med tyskar 1394 2,134; — jfr Danmark.

Danske, Holger, se Holger D.

Danzig 2,84, 151, 190, 217, 234, 320, 325, 406, 442, 460, 466, 472, 8,6» O. f., 68, 78, 103, 130, 155, 158, 162, 260, 359, 383, 411*0. f., 416, 4,14, 118, 123, 138—141,145,

148, 150, A 4,183,

380—383; — Artus-

hof 2,322, 4,133;

— beliiicing af ryaaar 1733 5,70;-----af

svenskar 1627 4,143; — Bo Jonssons k rigs för-klaring 2,99; — den falske konnng Olafs hof 2,152; — freden i Oli-va 1660 4,404: — freds-möte 1630 4,185; — förhållande till Sverige 4,132 o. f.; — handel 4,135; — Höga porten 4,133; — Ivar Axelssons (Tott) sjöröfverier 2,355; — Karl Knnts-

sons flykt 2,316;-----

skrifvelse till rådet 2,279;

— Långbryggan 4,133;

— Malmö fredsmöte 1524 8,67; — och Gustaf I 8,49; — och Kri-stiern I 2,322; — preussiska förbundet 1440 4,132; — privilegier i Sverige 8,57 o. f.; — Sigismunds flykt från Sverige 8,418; — skeppsfart genom Öresund 8,158; — stående armé 4,136; — uppgifvet åt ryssarne 1734 5,72; — jfr Danzigare, Han san.

Danzigare 2,266; — jfr Danzig.

Danziger hanpt 4,138— 140, 150; — slag 1627 4,141.

Dapifer (drotsete) 1,463.

Dardanellerna 6,153.

Dasjkof 6,155.

Dauit, se David.

D'Avaugour, se Avangour.

David (Danit; konung) 1,116, 365, 8,246; — historia 8,474; — krönikan 2,309; — och

Goliat A 2,303.

David (målare) 6,237.

David Bengtsson, se (Oxen-stjerna).

Dawidsharpan i norden, se Vallin, J. O.

Davidstad (Martila) 5,91.

Davoust, L. N. 6,52 o. f.

D'Avoux, se Avoux.

De Geer, se Geer.

De jure belli ac pacis, se Grotios.

De 1* Gardie, se Gardie.

De la Grange, se Grange.

De la Ramée, se Ramée.

De profundis, se Profun-

dis.

Decimalsystem i mått och vikt 6,150.

Decreta 1,402.

Defensionsdepntationer

5,61.

Defensionsförfattning

4,204.

Defensorer 4,165.

Degeberg 6,199.

jDeglar, se Smältdeglar.

Deklaration, anjalaför-bnndets 5,324.

Dekoration,altarens5,404;

— boningsrums 4,633;

— byguaers 5,409, 6,249; — Louis XV:s tid 5,401; — orgelverks 5,404; — partitidhvarf-vet 5,410; — predikstolars 5,404; — Stockholms slotts 5,403— 405; — ifr Altarprydna-der, Fonddekorationer, Ornamentik, Teaterdekorationer.

Dekorationsarbeten 8, i 81,

5,406.

Dekorationabildhuggare

5,403.

Dekorationsmålare 5,403.

Dekorationsmålningar

5,411.

Dekorationsstil, Stockholms slotts 5,404; — jfr Ornamentik.

Dekretaler, se Gregorius

IX.

Dekretalsamling, Vester-ås domkyrkas 1,480.

Delagardieska palatset, se Stockholm.

Delawarefloden 4,14, 290.

Delawareviken 4,14.

Delfiner (broderi) 1,191, A 1,193.

Delmenhorst 2,319 o. f., 380, 420, 427, 4,458,
5,274, 291.

Delsbo 8,119.

Demetrios Polyorketes (kon. i Makedonia), mynt 1,154.

Demmin 4,13, 205, 436, 5,153; — Peenepasset
4,200.

Demotika 4,584, 587.

Denarer (mynt) A 1,180, 225 o. f.

Denelaga, se Danelagen.

Denis, St., se Paris.

Dennewitz 6,78; — slag 1813 6,50 o. f.

Deo et victricibus armis (Gustaf II Adolfs valspråk) 4,203.

Departement, se Regerings-, Statsdepartement.

Departementalstyrelse 5,380, 6,100, 121, 126,

193 O. f., 196.

Deputationer 5,224,6,17 9;

— af livländska adeln

4,488; — med domsrätt 5,254; — protokolls offentlighet 5,187;—riksdagen 1723 5,49;-----r*

1789 5,330; — riksståndens 5,311; — sekreta 5,50 o. f., 136 o. f., 142, 158, 204, 236;-----min-

dre 5,71, 82, 86,89, 111, 124, 159, 179; — — stora 5,55, 122,143,177, 181, 186; — stora 5,187. 226—229, 234;

— jfr Banko-, Defensions-, Expeditions-, Handels-, Ju-stitie-, Manufaktur-, Protokolls-, Stats-, Stånds-,
Upphandlingsdeputation, Utskott, Vexeldeputatio-ner.

Derith, Sara, se Gyllenborg.

Descartes, René (Carte-sius) 4,344, 610, 5,393;

— monument i Adolf Fredriks kyrka A 5,410, 412; — porträtt 4,611.

Desideria (Eugenia Bernhardina Desideria, f. Clary; drott. af Sverige-Norge,1781—1860)6,35, 158; — porträtt
6,87; — slägtafla 6,86.

Desna 4,571.

Desprez, J. L. 5,296, 413;

— dekorationsmålningar 5,411; — porträtt 5,409.

Dessaubrvggan 4,179.

Detmar i,45.

Deus, jfr Gud.

Deus dat eni vult (Erik XIV:s valspråk) 3,248, 253.

Deus protector noster (Johan III:s valsprak)8,3i5, 337.

Devegge 1,319.

Dcvulina 4,116.

D'Havrincourt, se Havrin-court.

Diadem, af guld A 1,130, 149; —jfr Bronsdiadem.

Diakoner, drägt A 2,371, 500.

Diarium vadstenense 2,92;

— om drott. Margareta 2,150; — om Karl Ulfsson till Tofta2,36; — om svenska krigshären 2,294.

Dickens, Gny 5,109, 119.

Didrik, jfr Dietrich, Theo-dorik.

Didrik af Bern (D. van Bern) 2,32, 211,311 o. f.;

— hvalfmålning i Floda kyrka A 2,303.

Didrik SIngheck, se Slag-heck.

Dietrich, jfr Didrik. Dietrich den lycklige (grefve af Oldenburg), gemål, se Hedvig af Holstein; — slägtafla

2,111.

Dietrich (Theodoricus) II af Köln, gyllen A 2,169. Digerdöden 1,79, 459,

2,3, 25 O.f., 80, 293, 6,55;

— jfr Döden, Farsoter. Digre, Folke, se Folke D. Digre, Olaf, se Olaf den helige.

Dikter, se Tillfällighetsdikter.

Dikt Konst 1,333, 2,164;

— jfr Skaldekonst. Dilettantism 5,408.

Dio Cussius 1,181. Diodati 4,252.

Diomedes 5,406. Dionysius 1,403. Diplomatarium Christier-

ni primi 2 källfört.; — norvegieum 2 källfört.;

— Svenskt, utg. af J. G. Liljegren, B. E. Hil-debrand och C. Silfver-stolpe 1, 2 källfört., 5,395.

Diplomati 4,82 o. f. Dippel, J. K. 5,386. Directorium belli 4,175, 193.

Direktorialregering, Frankrikes 6,34 o. f. Direktorium 4,334. Dirhemer (arab. mynt)

1,297, A 1,298, 299. Dirschau 4,72; — Gustaf II Adolfs läger 4,138 o. f., 146, 149; — strid

1627 4,142.

Disa, se Messenius. Disarbl ot(Disarting)1,247, 305.

Disarsalen, se Upsala. Disartiug, se Disarblot. Diskonter 5,362, 6,67 o. f., 82, 86;—jfr Banker, Kreditanstalter.

Diskontkontor, i Göteborg 5,309.

Diskontverk 5,265. Disputationer 3,87, 126, 129, 449; — jfr Reli-gions8amtal.

Disputationsakter 8,472»292

Dissidente r—D o r o t h e a.

Dissidenter 4,112, 5,190.

Distingen, se Upsala.

Ditmarsken 2,155, 880, 420,424,426,487,3,205.

Dirisioner, svea hofrätt 4,497.

Djeflar,' erkeengeln Mikael's strid A 2,401; —

hvalfmålning från Ösrao kyrka A 2,309; — om djefvnlens frestelse, se Gerson; — jfr Lucifer.

Djeknar, se Mässdjeknar.

Djekneboda 6,28.

Djur, afbildningar 1,22 O. f., 37, 146 o. f., 156, 158, 286, A 2,309, 310;

— — jfr Ornamentik;

— ben 1,32, 67; — in-elfvor 3,488; — kvar-lefvor i kökkenmöddin-garl.il; — jfr Hnsdjnr.

Diare, Bo? slägtafla 2,242.

Djnre, Cecilia Bosdotter (g. m. Karl Tordsson Bonde), slägtafla 2,243.

Djnre, Unge Bo, se Bonde.

Djtrfigurer, se Djnr, afbildningar.

Djurgården, se Stockholm.

Djurhamn 2,466, 4,49.

Djurhufvud (ornam.) 1,165.

Djurmålare 6,237.

Djursholm 2,126, 241; — se (Baner), Nils Eskils-son till D., (Oxenstjerna), Erik Nilsson af D., (Oxen-stjerna), Nils Jönsson till Frösvik och D., (Tott), Ingeborg Laurensdotter till D.

Djursnäs (Jnrnsäs) 2,251.

Dmitri (rysk tronkandidat) 8,313, 444, 446.

Dmitri (rysk tronkandidat) 3,452 o. f.

Dmitri (rysk tronkandidat) 4,58.

Dmitri (tsar Vasilis broder) 3,453.

Dmitrier, falska 4,52.

Dnjepr 1,281, 299,4,111, 186, 569 o. f., 572, 574 o. f.; — kartan till vikingatågen 1,273.

Dnjestr 1,227, 4,582.

Doberan, klosterkyrka 2,138.

Dobigau 1,154, 170.

Docia, se Danmark.

Dockor, Karlskronas 5,273, A 5,275.

Dogmatik 4,607, 609;

— skrifter 3,471.

Dohna (general) 5,153. Dohna (grefve; af drottn.

Kristina antaget namn) 4,357.

Dok, se Enkedok. Doktorer 3,469, 4,108. Dokument 4,479.

Dolce nellamemori&^ama-ranterordens vaLpråk) 4,346.

Dolgoruki 6,47. Dolikokefaler 1,71. Dolkar 1,91; — for Gustaf II Adolfs mördande A 4,237; — slidor 1,117, 123, 133, A 1,135; — å utländska hållristningar 1,164; — jfr Brons-, Flintdolkar, Vapen. Domolde (Domaldr)1,24S, 2,309.

Domaldr, se Domalde. Domar (kon.) 1,243. Domar, konungs, regeringsformen 1540 8,224;

— jfr Blodsdomar. Domare 1,465 o. f.,4,498;

— böter 8,316, 5,281; — förenings- och säkerhetsakten 5,332; — Gustaf II Adolf om 4,88; — tjensteköp 5,315.

Domared 4,87. Domarembeten 8,463, 4,87.

Domareringar, domaresäten 1,347.

Domaresäten, se Domareringar.

D omber gei, se Reval. Dombref 1,482.

Dombron, se Upsala. Domböcker 4,87.

Domen, yttersta, hvalf-målning i Ösmo kyrka

A 2,308;-----medel-

tidsskrift 2,210;-----

se Lidner; — — jfr Ragnarök.

Domesnes (Tumisnis) 1,302, 4,117.

Domicellus 1,414. Dominat, Spaniens 4,153. Dominicus 1,480. Dominikaner (predikar-, s vartbröder)l ,4 8 0,2,103, 196.

Dominikanerkloster, se Helsingborg, Lödöse, Sigtuna, Skara, Skeninge, Stockholm, Streng-näs, Vesterås, Viborg li Finland), Visby, AboJ

Dominium maris baltici 5,2.

Domkapitel 1,403 o. f., 462, 2,15, 27, 290,

374, 8,389, 6,50; —

Bibelns öfversättande 8,99; — gods, reduktion 3,199; —Kalmar recess 1483 2,384; — ledamöter vid Vesterås riksdag 1527 8,120;-----

vid Örebro kyrkomöte 1529 8,132; — undervisningsanstalter 4,89;

— Upsalas och Gustaf I

8,43; — valrätt vid

biskopars tillsättande

, 2,187 o. f.; — Vesterås

och Gustaf I 8,78; — vesteråsrecessen 8,130.

Domkyrkor 2,857; —

byggnadsstil 2,496; — inkomster 8,127 o. f.; — se Frauenburg, Göteborg, Hamburg, Kalmar, Karlstad, Kirkwall, Linköping, Lund, Magdeburg, Riga, Roskilde, Skara, Strengnäs, Trondhjem, Upsala, Vesterås, Vexjö, Visby, Abo; — jfr Biskopskyrkor, Katedraler, Stiftskyrkor.

Domerätt 3,254; — andliges 1,389, 393, 461, 477, 8,129, 4,291; — högsta 8,344, 4,87; — i förvaltningsmål 4,84 o. f.; — i gref- och friherreskap 8,320,4,15;

— konungens 1,463,465, 2,183, 207, 3,177, 252 O. f., 434 O. f., 463, 4,87, 6,19; — riksdagens 5,50, 254; — rå-dets 6,19.

I Domstolar 4,87, 602,

• 5,383, 6,196; — extra 5,125,254;—förfabriker

* 5,114; — högmålsbrott 5,271; — högsta 4,82,

\ 496, 5,258, 332 O. f., 341, 353, 380, 6,17, 19, 101, 113, 139, 194; — . utomordentliga 5,135, 162, 167, 181, 195 O. f.,

, 205, 255;-----jfr Stfin-

, dernas kommission; — jfr Hall-, Hof-, Hurads-, i Kammar-, Krigs-, Käm-, ners-, Lagmansrätter, Lagskipning, Parlament, Riks-, Rikskammarrätt, Räfste-, Rättarting, Skil-i j edom stolar, Tribunal,

Underdomstolar, Under-rätter, Ofverdomstolar.

Domtrapphuset, se Upsala.

Domäner 4,129, 295.

Don 1,299.

Donajek 4,377.

Donatarier 4,485.

Donationer 4,349, 416, 474, 479—481, 483,487, 491; — jfr Allodialdo-nationer, Bröstarfvings-, Donations-, Gåfvo-, Lifs-arfvingsgods.

Donationsgods 4,479; — jfr Donationer.

Donau 1,210, 222, 225, 227,288, 296, 4,111,116 O.f., 152, 161, 194, 197, 209,218, 232, 239, 241— 243, 245, 248 O. f., 305, 308,321,324;—bronsens utbredande 1,101.

Donauländerna, helleniska mynt 1,154; — södra, eröfrade af romare 1,178.

Donauwörth 4,159, 241, 245, 275.

Dop A 1,360, 367, 369.

Dopfunt, i Linköpings domkyrka A 1,479; — i Nikolaus* kyrka i Stockholm A 2,493; — i Norums kyrka A 1,480;

— i Tryde kyrka A 1,381.

Dophus, se Baptisterier.

Doppskor 1,123, 133, A 1,185, A 1,192, A 1,287, 288.

Dorer, tempelfasad 5,411.

Dorestad, se Duurstede.

Dorotea, jfr Dorothea.

Dorotea af Brandenburg (drottn. af Danmark, d. 1495; g. m. 1 Kristofer af Baiern, * Kristiern 1) 2,267, 272, 284, 287, 322, 324, 373 o. f., 3800. f.; — graf i Roskildes domkyrka A 2,376, 378, 388; — jagthorn A

2,387; — morgougåfva 2,291, 325, 348, 384;

— slägттаfla 2,111, 321.

Dorotea Hansdotter, se

Horn.

Dorotea Knutsdotter, se (Baner).

Dorothea, jfr Dorotea.

Dorothea af Oldenburg (Frederik I:s dotter, Al-brechts af Preussen gemål) 8,146; — slägттаfla 2.321.

Dorothea af OldenburgDorothea—Bö b eln.

293

(Kristiern II:s dotter, kurf. Friedrichs af Pfalz gemål) 8,169, 902; — slägттаfla 2,891. Dorothea af Sachsen-Lauenburg (drottn. af Dan* mark o. Norge), slagттаfla 2,391.

Dorothea af Veldenz (Gustaf Samuels af Zwei-briicken gemål), slagттаfla 4,869.

Dorpat 2,97, 8,211,

429, 440, 4,8, 67, 122 O. f., 126 O. f., 547, 566;

— belägring 1607 8,451;

— gymnasium 4,180; — hofrätt 4,10—12, 87; — högskola 4,11 o. f., 72, 130, 506; — ryska kriget 1700 4,548; — stift 8,326, 4,114; — superintendentur 4,10;—tvist med Magnus Eriksson 2,ioo. f.; jfrHansan.

Dosa, af brons, till förvarande af våg och vigter A 1,311, 812; — förfärdigad af Magnus Stenbock A 4,579.

Dotationer, Karl XIV Johans 6,65 o. f.

Douglas (grefskap) 4,16. Douglas, G. O. 0,60 o. f. Douglas, Robert4,364,8 80. Dover, traktat 16704,424. Dovre 2,284, 4,48. Dowth (Irland) 1,96.

»Drabanter 4,65, 8,66, 60, 252.

Drabantfänika 8,464. Drabbtyg(rustning)8,465. Dragarembete 2,370 o. f. Dragoner 4,602, 5,91, 883; — jfr Lifdragoner. Dragshöi(nära Ribe)l, 136. Dragsmark (kloster), kartor 1,892, 2,120.

Dragör 2,178.

Drakar (i fälttecken) 1,288.

Drakar (skepp) 1,284; — jfr Fartyg.

Drake, hel. Görans strid 2,867, A 2,368. Drakhufvud (oraam.)

1,147, 471, A 2,250. Drakslingor (ornam.)

1,296, 824, 858. Dramatik 8,469, 474,

4,614 o. f., 5,297, 996, 898, 6,227, 280 o. f.; — jfr Vitterhet.

Drangiana (Persien) 1,99. Drank 5,313.

, Draperier 4,619. e Dresden 4,168, 167, 201,

- 208, 910, 220, 254, 268,

588, 569, 575, 5,87,

- 6,50.

-Drewenz 4,146.

- Drogden (Kungsdjupet)

4,542.

• Drots (drotsete) 1,433, > 436, 441, 444, 448 O. f.,

- 458, 468, 465, 477, 2,12, 17, 25—27, 82, 46, 51,

, 68, 97 o.f., 148,189,188, i 224 O. f., 244, 250, 263, ; 278, 874, 483 o. f.,

; 8,357, 390, 5,315, 382;

• — jfr Dapifer, Hofmä-

• stare, Justiciarius, Riks-, drots.

- Drotsete, se Drots. t Drotte 1,463.

- Drottens kyrka, se Visby, t Drottning (schackbricka) i A 1,486.

. Drottningholm8,48,4,619,

• A 4,620, 621, 624, 688,

• A 5,210, A 5,211, 259,

286, 330, 879, 411;

i — Gustaf III:s fester

5,288; — Kanton 5,910;

— karuseller A 5,289, A 5,290; — katolskt

. kapell 8,885, 888; — . Kina 5,210, A5,919,987, . 404 o. f.; — Lovisa Ul- rikas biläger 5,107; — — hof 5,209 o. f.; — park 4,625, 688 o. f.,

, 0,410; — »rikssalen»,

med porträtt af Oskar I:s samtida regenter A . 6,157; — taflegalleri

. 5,401;—teaterhuso,404. , Drottningstansken (Vis-. borgs slott) A 2,262.

. Drottningstär 4,7, A

- 4,493, A 4,494. Droysra, G. 8, 4 källfört.; — Der staat des

I grossen kurfursten 4 källfört.; — 'Geschichte der preussischen politik 4 källfört.; — Gustaf II Adolf 4 källfört.; — om Gustaf II Adolf 4,173, i 190; — se Gustaf II Adolf, Schriftstucke. i Droysen, J. G. 8,4 källfört.

Drnidknlt 1,85.

Drusus 4,236. Dryckenskap 8,482,4,163, 6,149, 255.

Dryckeshorn 1,184, 196, A 1,197, 210, 324, A

1,325;— beslag A 1,159, 161.

Dryckeskärl 1,122, A 1,824, A 2,877, A 2,448, 601, A 4,245> — jfr Bägare, Horn, Kåsa. Dryckeslag 8,483.

Druckessånger 5,414. Dråp 1,845,.. 8,482; — böter, se Attarböt: — straff 1,890, 412, 2,5. Dråpmålsbalk 5,76.

Dräfter A 2,6, 5,410; — abbedissors A 1,486; — abboters A 1,484; — biskopars 2,18 o. f., 880, 396, 500; — compo-stellapilgrimers 2,75, A 2,76; — diakoners A 2,871; — nunnors 1,485;

— svensk nationel 5,266 o. f., A 5,269; — vad-stenanunnors A 2,92, 500; —väpnares A 2,184, 601; — jfr Ekolsnnds-, Folk-, Kloster-, Kläde-dräfter, Mod, National-, Q vinno-, Serafimerdrägt, Uniformer.

Drängar 8,464, 4,95. Drätsel 2,286, 8,857,

4,416—419, 460, 468, 490 O. f., 6,48. Drömmar 2,211. Dsjingiskan 4,165.

Du Rietz, se Dnrietz. Dubarry 5,412. Dnbbeldnkat A 4,238, A 4,243, A 4,324. Dubbelspiraler 1,147. Duben (Sachsen) 4,221, 223.

Diiben, G. von (professor), om invånarnes storlek1 under stenåldern 1,70;

— om lappernes invandring 1,77; — om Lappland och lapparne 1,25, 79, 821; — om stenål-dersgrafvarnas hnfvud-skålsformer 1,70 o. f.

Diiben, Gustaf von 6,28. Diiben, Joakim von 5,173, 187, 201, 229, 395. |

Dublin, fynd af nordiskaj fornsaker 1,275; —karta 1,273; — minnen af vikingar 1,276; — museum, bronsaker 1,100;

— mynt 1,295: — norskt konungarike 1,271.

Diicker, K. G. 5,7, 25, 58—60; — porträtt 5,8. Dudcrhof 4,16, 78, 86. Dukater A 3,205, A4,259,

A 4,559, A 4,589, A 4,605, A 5,11, A 5,85, A 5,104, A 5,129, 268, A 5,804, A 5,320, A 5,867, 385, A 6,65; — jfr Dubbel-, Femdnkat, Mynt, Sexdukat.

Dume, Klaus 2,93.

Dummemosse 4,46.

Duna 1,264, 302, 8,260, 442, 4,8 O. f., 10 O. f., 118, 117—119, 123,126, 128, 180 O. f., 540, 543; — kriget mellan Karl XII och tsar Peter 4,568;—svenskernes öf-vergång A 4,549, 5,56.

Dunaburg 1,254, 4,127, 377.

Diinamiinde 8.448, 451 O. f., 466, 4,11, 116, 121, 540, 577.

Dnncam 4,442 o. f.

Duneker, J. Z. 6,22.

D'Unker, se Unker.

Dnkerque 4,115; — nordens, se Wismar.

Dunken kyrka 2,104.

Dunens 4,291.

Duren, Adam van 2,498.

Dorer, Albrecht 2,471.

Durietz, A. R. 5,178. 326.

During, O. F. von 4,587.

Durlach, se Baden-D.

Diisseldorf, konstskola 6,241 O. f., 244.

Dust 1,486; — jfr Lekar.

Duurstede,Dorestad 1,268, 275; — karte 1,273.

Dnvall 4,141.

Dnvall, J. D. 5,810.

Dux 1,410, 418; — jfr Hertig, Jarl.

Dvergar 1,380, 385 o. f., 339 O. f., 342 O. f.; — jfr Alfer, Hofdvergar.

Dvina (Vina) 1,305, 4,54, 66.

Dyalogs creaturarnm mo-ralizatus 2,398.

Dybbol 6,145, 175.

Dybeck (Skåne) 1,288.

Dyck, van 4,82.

Dygve (sveakon.) 1,243.

Dynor, stoppade 1,320.

Dynökilen 4,592.

Dyveke 2,455 o. f.

Dåvö 1,451.

Damringsstriden 6,109.

Döbeln, E. G. von, Några anteckn. om och af general Döbeln 5 källfört.

Döbeln, G. K. von 5,375 O. f., 6,8, 22 O. f.; —<xu

wtrr

Döden—Eka.

minnesvård vid Ume A 6,9; — porträtt 5,373.

Döden, stora (svarta) 1,459, 2,9, 17; — jfr Digerdöden, Farsoter.

Dödsstraff 2,5 o. f., 5,281 o. f., 311 o. f.; — jfr Afrättning.

Dömitz 4,199, 281.

Dönmestorp, grafhög

1,109, A 1,114, A 1,123, 126, 133, 167.

Dörr, af trä med jernbeslag A 1,481.

Dörwern 4,456.

Dösar, se Stendösar.

E, siradt A 1,10, A 1,240, A 2,4, A 5,347.

Eadgils, se Adils.

Ebba Eriksdotter, se Kruinmedike.

Ebba Eriksdotter, se (Vase).

Ebbe Sunesen 1,395; — slägtafla 1,376.

Ebbesdotter, Benedikta, se Benedikta E.

Eberstein, se Hans af E.

Ebo (erkebisk. i Reims) 1,361.

Ecblev 1,197.

Eckart (mäster) 2,2.

Eckernförde 2,172.

Ecklesiastikdepartement

6,214.

Ecklesiastikexpedition

5,349.

Ecklesiastikärenden 6,16.

Ed (Upland) 2,400; — runstenar A 1,303, 316.

Eda skans 6,60.

Edaskog 2,122; — karta 1,392;—sälobns 1,815.

Eddorna 1,5 o. f., 205, 835;—den poetiska (Sæ-mnnds) 1,6, 243, 246, 826, 331, 335, 848; —

— omGjukungarnel ,480;

— — om gudarne 1,835

—340;-----om Helge

Hundingsbane 1,332; —

— om nornorna 1,342;
— — om Ragnarökl,343;
— — om Sigurd Faf-
nesbane 1,349 o. f., 855 o. f.;-----om skapelsen 1,340 o. f.;-----
om Völsungarne 1,349, 480; — — om Ygdra-
sil 1,843;-----Öfver-
sättningar 1,335;-----
jfr Grimmismål, Håva-mål, Rigsmål, Valand, Völuspft; — den pro-
saiska (Snorre Sturlas-sons) 1,6, 335, 341 o. f.
Edeby, se (Tott), Karin Axelsdotter till E.
Edelcrantz, A. N. 6,202.
Edelstam (förut Fahlan-der) 5,374.
Eder 8,399, 6,211; — her-tigarnes 4,85; — (svordomar) 3,482; — vid Gnd och sankt Erik konnng 1,386; — vid
rättegång 1,465; — jfr Domar-, Konunga-, Råds-, Trohetsed.
Edet, Lilla 1,374; — slussar 4,95, 606.
Edgärdsmän 1,465.
Edikt, nantesiska 4,151, 238, 510; — jfr Resti-tationsedikt.
Edrisi 1,306.
Edsholm 2,122, 219; — karta 2,120.
Edsvikcu 2,14, 72.
Edsöre 1,412.
Edsöresbalken 5,75; — (Magnus Erikssons landslag) 2,5; — (Magnus Erikssons stadslag) 2,39.
Edsöreslagar 1,412, 424.
Edward III (kon. i England, 1312—1377) 2,56, 75, 151.
Edzard II af Ostfrisland, gemål, se Katarina (Gu-staf I:s dotter); — slägttafla 3,241.
Eganderätt 5,205, 236; — regeringsformen 1772 5,254 o. f.
Egbert (angl osachsisk kon.) 1,254, 272.
Egeland 4,11.
Egendom, kyrklig, Gustaf I:s framsättningar 8,123.
Egendomsförlnst 1,425;
— edsöreslagarna 1,412.
Eger 4,177, 825; — Wal-
lensteins mord A 4,273, 274.
Eggard van Kyren, se Kyren.
Eggert Frille, se Frille.
Eggert Krummedike, se Krummedike.

Eggverktyg 1,8 o. f.

Egidius, helige, kyrka, se Ysterås.

Egil SkaHagrimssonl,330;

— färd till östersjöländerna 1,305; — saga 1,309.

Egil Tunnadolgi (kon.) 1.246.

Egino (bisk. i Dalby och Lund) 1.372.

Egirs döttrar (målnig af Blommér) 6,240.

Egnabalken (Magnus E-rikssons landslag) 2,5.

Egypten, bronscelter A 1.137; — bronsålder

1,116, 171; — fartygs* och flskafbildningar 1,154 o. f.; — flintdol-kar A 1,31; — flint-knifvar 1.81; —
hällristningar 1,165; — kännedom om jern 1.17 3;

— likbalsamering 1,81;

— Napoleon I:s expedition 6,35; — prosaiska krönikan 2,309; — pyramider 1,67; — spiralsirater 1,91; •—
stenyxa med grekisk inskrift A 1,82, 83; — stenålder 1,80.

Ehnamark, K. M. 6,160.

Ehrenbreitstein 6,34,

Ehrencrona, K. G. (riks-

1 råd) 5,229,

Ehrenheim, F. V. von (kanslipresident) 5,350,

6,5 o. f.

Ehrenpreus (riksråd) 5,83 O. f., 148, 159.

Ehrenstam, J. F. (statsråd) 6,143, 148.

Ehrensten, A. B:a, se Horn.

Ehrenstrahl, D. K. 4,621, 623, 628, 633, 638,

5,400; — minnesvård A 4,617; — porträtt 4,616;

— takmålning i Riddarhussalen i Stockholm A 4,625.

Ehrenstråle, David (förut Nehrman) 5,892; — porträtt 5,395.

Ehrenström, J. A. 5,353 o. f., 858.

Ehrensverd (ätten), slägtafla 5,842; — vapen A

5,342.

Ehrensverd, Augustin (fältmarskalk) 5,126, 140, 152, 155 O. f., 177, 207, 278, 309, 871; — Finlands
forsvarsväsen 5,383; — graf på Sveaborg A 5,248; — porträtt 5,127; — slägtafla 5,342.

Ehrensverd, A. A:a (f. Gyllenborg; g. m. öfver-

ste Karl Ehrensverd), slägtafla 5,342. Ehrensverd, A. M:a, se Iljärne.

Ehrensverd, Fredrik (generalmajor), slägtafla

5,342.

Ehrensverd, G. J., Dagboksanteckningar 5 kull-fört.; — memoarliteratur 5,395; — slägtafla 5.342.

Ehrensverd, J. A. (generaladjutant), slägtafla 5.342.

Ehrensverd, J. J. (fornt Schæffer, öfverste), slägtafla 5,342.

Ehrensverd, Karl (öfverste) 5,198; — hustrnr, se Ehrensverd, A. A:a, Ehrensverd, Margareta; — slägtafla 5,342.

Ehrensverd, K. A. (generalamiral) 5,309, 409; — konstintresse 5,408;

— porträtt 5,310; — slaget vid Svensksund 5.334;—slägtafla 5,34 2.

Ehrensverd, K. A. (generallöjtnant), slägtafla 5,842.

Ehrensverd, K. F. (Gyl-lembourg-Ehrensverd), Gustaf III:s mord 5,342. 848; — hustru, se Gyl-lembourg-Ehrensverd, T. K:e; — slägtafla 5,342.. Ehrensverd, Margareta (f. Gyllengranat; g. m. öfverste Karl Ehrensverd), slägtafla 5,342. Eichhorn, K. 4, 6 kull-fört.

Eichstädt 6,86.

Eider 4,585, 6,155, 174. Eidsvold A 6,57; — författning 1814 6,61, 63, 108; — riksförsamling 1814 6,58, 60.

Eilenburg 4,228.

Eir (koppar) 1,79. Eisleben 4,220.

Ejegod, se Erik E.

Ek,altarprydnader A1,473;

— fartyg. Nydams mosse A 1,201;-----Tune

A 1,285; — med tre gnidkronor (Blekings vapen) A 4,392; — stock, snidad, Vnrgstads kyrka A 1,483; — åror 1,202.

Eka (Upland) 2,125; — se Magnus Karlsson till295

E., Oxen9tjerna af E., Trötte Månsson till E.

Ekosläkten 2,32, 405,

8,18; — slägtafla 8,19;

— vapen 2,34, 125, 236, A 2,270, A 8,19, A 8,73;

— se Cecilia Måns--dotter, Greger Magnusson, Karl Magnusson, Magnus Karlsson, Magnus Trotteson, Margareta Röriksdotter, Trötte Karlsson, Trötte Petersson.

Ekblom, V., och Thyse-lius, P. E., Handlingar rörande Sveriges inre förhållanden under konung Gustaf I 8 källfört.

Eke (socken), fornfynd A 1,311, 329, A 1,332.

Ekeberg, A. G. 5,391.

Ekeblad, Klas d. y. (kanslipresident) 5,119, 159 o. f., 169, 179, 201, 228, 258; — porträtt

5,113. 1

Ekeblad, Klas d. ä. (riksråd) 5,83.

Ekebyholm (slott) A 5,56, 78, 82; — se Horn af E.

Ekensberg, hållristningar A 1,167, A 1,163.

Ekenäs 8,16, 231, 431,

4,16.

Ekerman, K.F. 5,276,810.

Ekesjö 2,117, 119,8,294. 4,44; — karta 2,120;

— Lievens friherreskap 4,16; — vapen A 6,195;

— se Sture, Nils, till Penningby och E., Sture, Sten d. y., till E., Sture, Svante Nilsson till E.

Ekesjö hofgård A 2,432.

Ekholm (fäste) 2,73, 121, 297, 8,45; — karta

2,120; — jfr Ekholmen.

Ekholmen (Ekholm, Up-land) 2,125, 447, 467 o. f., A 4,415; — de la Gardies friherreskap 8,16; — se (Bjelke), Knut Stensson till E., •(Bjelke), Sten Tnresson till Örby, Vik och E., Gustaf Karlsson (gums-hufvud) på E., (Tott), Ingeborg Filipdotter till Lagnö och E.

Ekhuggning 8,187.

Ekhult 2,118.

Ekkistor, Treenhöi A 1,124; — Vadstena A

2,168, 205.

Ekasläkten—Elisabet.

Ekolsnnd 2,125, 8,296, A 4,520, 619, 5,286, 291; — Gustaf 111:8 fester 6,288; — park-och trädgårdsanläggning 4,626; — runsten 1,316;

— se Bengt Arendsson (tillbakaseende nlf) på

E., Märta Bengtsdotter (nlf) till E.

Ekolsnndsdrägt, Gustaf III:s 5,287.

Ekonomi 5,13, 263; — literatur, storhetstiden 4,613; — politisk, nyaste tiden 6,220; — Sveriges, Oskar II:s tid 6,189; — jfr Nationalekonomi, Penningställning. Ekonomiutskott, se Besvärs- och ekonomiutskott.

Ekorrar, lemningar bronsåldersgraf var 1,168. Ekskogar 2,407. Ekstockar (båtar) 1,30;

— Vimose A 1,29, 204;

— jfr Fartyg.

Elba, Napoléon T.s återkomst från 6,65.

Elbe 1,296, 4,13, 152, 179, 183, 198—200,

205—207, 209, 211,215, 218 O. f., 282,239,249— 251, 271, 333, 335,

5,160, 367, 6,63, 106;

— Baners fälttåg 4,281,

308; — kriget 1813,1814 6,50 o. f.; — kriget med Brandenburg 1674—

1679 4,435; — kriget med Danmark 1700

4,543; — lägret vid Werben 1630 4,236; — Pappenheims tåg 1631 4,235; — Tillvs fälttåg 1631 4,216; Torstenssons fälttåg 1642 4,309—811; — tyska kriget 1636—1643 4,302 —304, 307, 319; — vikingatåg 1,268.

Elbing 4,14, 136, 140, 186, 379, 382, 398, 582; — Gustaf II Adolfs in-tåg A 4,137; — handel 4,139; — preussiska förbundet 4,132; — riksdaler 1628 A 4,155; — — 1659 A 4,391; —stilleståndet i Altmark 1629 4,150.

Eld, stenåldern 1,20; — jfr Gnideld. 8,974; — uppgifvet 1455 2,314; — utrymdt 1523 8,59; —jfr Billingsborg, G ullberg.

Elfsnabben 8,893, 4,117, 187 o. f.; — nordiska sjuårskriget 8,268 O. f., 273.

Elfsson, Sven 8,29 o. f.

Elfsvssel, .södra 1,435.

Elfvaskott 1,83.

Elfvor 1,83, 335, 349; — m&lning af Blommér 6,240.

Elg, med knlor (Gestrik-lands vapen) A JM?3; — med ring (Alands vapen) A 8,374.

Elga, se Olga.

Elgarls 1,394.

Elghorn, sked A 1,325.

Elias, Enoks och Elias* himmelfärd A 2,400.

Eligius den helige 2,370.

Elin (g. m. 1 Knut Långe, s Filip Larsson), slägt-taflor 1,382, 391.

Elin Axelsdotter, se (Tott).

Elin Filipsdotter (g. m. Holmger), slägттаfla 1,391.

Elin Gnstafsdotter, se (Sture, tre sjöblad).

Elin (Helena) Sverkers-dotter (g. m. Sune Fol-kesson) 1,399, 425; — slägттаflor 1,376, 391, 2,24.

Elin Nilsdotter, se (Natt ocb dag).

Elisabet (g. m. Gerhard VI af Holstein och Slesvig) 2,155, 157; — slägттаfla 2,111.

Elisabet (Gustaf I:s dotter; g. m. Christof af Mecklenburg) 8,300; — slägттаfla 8,241.

Elisabet (kejs. af Kyssland, 1709—1762) 5,89, 165; — kriget 1741—1742 6,92—96; — manifest 6,95; — porträtt 6,95; — sjuåriga kriget 6,147, 153; — slägттаfla 6,98; — Sveriges inre förhållanden 6,109, ill, 119, 121, 138; — tron-följ ds frågan 1742 och 1743 6,98 o. f.

Elisabet, jfr Elisabeth,

Elizabeth.

Elisabet af Braunschweig-Liinebnrg (g. ro. Erik Brahe), slägттаfla 8,328.

—Elisabet.

Elddon, stenåldern 1,20;

— jfr Flintelddon.

Eldh 4,615.

Eldstål och flinta 1,323.

Eldstålsflintor 1,43.

Eldstäder 1,16, 20; — i kökkenmöddingar 1,11.

Eldsund 2,470.

Elementarläroverk 6,215, 250; — Karl XI:s tid 4,506; — Karl XIV Johans tid 6,84; — Oskar I:s tid 6,156; — jfr Skolor.

Elementarskolor, tekniska 6,204.

Elfenben, känt af foini-ker 1,100; — kindt i Sverige 1,173.

Elfvarnar (skålar på stenåldersgrafvar) 1,68 o. f.

Elfsborg (Elvesborg; fäste, län) 2,70, 73, 119, 294, 296, 298 o. f., 318, 341, 847 o. f., 354, 382, 406, 409, 428, 468, 470, 8,13, 111, 134, 932, 240, 244 o. f., 306, 322, 382, 454 o. f., 458, 4,37 o. f., 510; — anfallet 1439 2,259; — belägringar 2,349 o. f., 418 o. f., 8,48, 272, 4,84; —

Engelbrekts befrielsekrig 2,229; — freden i Knäred 4,52; — fredsfördraget i Stettin 8,324;

— fredsunderhandlingar-

na 1612 4,51 o. f.; — fästningen A 4,38; — Gamla 4,17; — Gustaf II Adolfs angrepp 1612 4,51; — inlöst for danska kronans räkning 2,107; — intagande

2,864, 429, A8,266, 267, 405,4,42;—karta2,120;

— katolicismens återställande 8,412 o. f.; — kriget med Danmark 1611—1613 4,40; — lösen 8,325, 4,94 o. f., 116, 605; — — freden

i Stettin 8,324;-----

ntskottsriksdagen 1613 4,101 o. f.; — möte 1554 8,203; — nordiska sjuårskriget 3,264,274— 276; — Nya A 5,17, 105; — — anläggning 4,17; — Skinnarklippan 4,41; — stenåldersgrafvar 1,75 o. f.; — svenskernes anfall 1565 AElisabet af Castilla (drott., Kristiern II:s gemål, död 1526) 2,455,

475, 479, 8,147; —slägt-tafla 2,321.

Elisabet af Holstein, slägттаfla 2,111; — äktenskap med H&kan Magnusson 2,50 o. f., 53.

Elisabet Juliana af Er-pach (g. m. fältmarskalken Johan Baner), slägттаfla 8,416.

Elisabeth (Frederik I:s dotter; g. m. Ulrich, hert. af Mecklenburg), slägттаfla 2,321.

Elisabeth (kon. Hans' dotter; g. m. Joachim I af Brandenburg), slägттаfla 2,321.

Elisabeth, jfr Elisabet.

Elisabeth Charlotte (knrf. af Brandenburg) 4,217.

Elisif (nunna i Riseberga) 2,95 o. f.

Elizabeth (drottn. af England, 1538—1603) 8,212, 271, 4,151, 154; — Erik XIV:s frieri 8,243; — porträtt 8,264.

Elizabeth, jfr Elisabet.

Elizabeth Stuart (g. m. Friedrich V af Pfalz)

4,160, 169.

Ella (kon. i England)

1,251, 272.

EUeholm, karta 2,120.

Ellenbogen, se Malmö.

Ellinge, se Klaus Nilsson till E.

Elliot 5,326.

Elof Magnusson, slägttafla

1,391.

Elofsson, Filip, se Filip E.

Elofsson, Sven 8,299,323;

— porträtt 8,298.

Elsa 884,270,275 O. f., 341;

— familjfördraget 1617 4,172; — nedre 4,863;

— pfalziska husets besittningar 4,14; — tyska kriget 4,304, 820.

Elster 8,52.

Elucidationstraktat mellan Sverige och Holland

4,398, 418, 428.

Elvesborg, se Elfsborg.

Elyseiska fälten, se Fälten.

Emalj 1,327.

Emaljmåleri 5,407.

Einbach 4,11.

Einbeten, adelns rätt

4,600, 5,84, 49, 223,

286,253;—adliga 8,317;

— Adolf Fredriks konungaförsäkran 5,123; — andliga 2,195, 5,167; — bortgifvande 5,232; — förenings- och säkerhetsakten 5,831—338; — ofrälles rätt 5,236; — regeringsformen 1809 6,18; — regeringsformsförslaget 1769 5,205 o. f.; — riksens höga 5,380;

— Söderköpings riksdag 1595 8,398; — jfr Domar-, Handtverkar-, Hof-kanslers-, Justitiekans-lers-, Riks-, Riksståt-hållar-, Skri-, Statssek-reterar-, St åt håll ar-, Öf-jverstemarskalksembeten. Embetsbefordringar, frihetstiden 5,388.

Embetssezamina 5,888. Embetsmannaförvaltning

5,213.

Embetsmannamöten

4,283, 295. Embetsmannar&d 4,82. Embetsmannastånd 8,462;

— Norges 8,66. Embetsmannavälde 5,213,

383; — regeringsformen 1634 4,261.

Embetsmän 5,32, 6,192, 253; — adliga 5,199; —af fram mande religion 5,283; — af rikets religion 8,388; — af-löning 4,800, 366, 416, 5,270; — af- och tillsättning 8,220, 5,252, 313; — — Gustaf II Adolfs konungaförsäkran 4,30; — centrala, Gustaf I:s 8,463; — civila

5,199; — Erik XIV:s instruktioner 8,279; — frihetstiden 5,213, 261;

— frälsegods 5,49; — förenings och säkerhetsakten 5,332; — förslag till regeringsordning 1594 8,392; —

fref- och friherreskapens ,15: — Gustaf II Adolfs tid 4,73; — Gustaf II 1:8 tid 5,262; — inaktivitet 5,226, 228;

— inskränkning i antal 6,85; — Johan III:stid 8,352; — Karl XI:s lö-ningsstat 4,497;—Karl XII:s tid 4,577 O. f.;

— Karl XIV Johans tid 6,74, 76; — konungens

högste 2,12;-----väl-

dige 1,463; — Kristo-fers konungaförsäkran 2,263; — kungliga, i städer 1,470; — Norges 6,60, 108 o. f.; — och Gustaf III 5,808; — och tidningspressen 6,83; — regeringsformen 1809 6,18 o. f.; — rikets höga 8,890 o. f.;— uppfostran 8,470; — utnämningar

5,128, 206;-----Gustaf

III:s konungaförsäkran

5,226;-----Gustaf III:s

tid 5,285;-----konungens makt 5,170;-----

regeringsformen 1719

5,11, 29;-----rådets

rätt 5,71;-----ständers-

nas inblandning 5,187;

— jfr Förtroende-, Riks-embetsmän.

Embetssigill, Sveriges 6,no.

Embetsverk 4,591, 5,195 o. f.; — centrala 1,465,

8,350, 463;-----Gustaf

II Adolfs tid 4,82; — förvaltande, regeringsformen 1772 5,263: — kollegiala 8,223, 4,81;

— omedelbart under ständerna 5,175 o. f.;

— protokoll, granskning

6,51;-----offentlighet

5,187; — reglering 6,85, 196; — Stockholms,

statshvålfningen 1772 5,243; — årsberättelser 5,309.

Embla 1,341.

Emerentia Eriksdotter, se (Vase).

Emigranter,franska5,339.

Emund (lagman i Vester-götland) 1,260.

Emund den gamle (Emnnd Olofsson, Emund Slemme; kon. i Sverige, d. omkr. 1060) 1,262 o. f., 365, 371 O. f.

Emund Olofsson, se E-mund den gamle.

Emund Slemme, se Emund den gamle.

Emundsson, Anund,• se Anund E.

Emundsson, Erik, se Erik E.

Enander (bisk.) 4,403.

Enare lappmark, spjutspetsar af sten 1.79.

Encyclopedi, liålams 4,613.

Endymion, sofvande

5,303.

Enköping, se Enköping,

Engelbrekt (bonde) 8,34.

Engelbrekt (rikshöfvids-m ann en Engelbrekts farfars far) 2,215.

Engelbrekt Engelbrekts* son 2,74, 410, 421, 502;

— befrielsekrig 2,215 —221, 226—235, 6,2;

— dalamännens höfvids-man 2,194; — Engel* brektsvisan 2,234, 244, 252;—i Danmark 2,193;

— makt 2,228; — minnesvård på Engelbrekts* holmenA2,230; — mord 2,229; — mötet i Halm* stad 1485 2,224; — ocb allmogen 2,3, 484, 8,91;

— och Dalarnas allmoge

2,342, 8,27; — och Erik XIII 2,225; — och riks* rådet 2,229; — personlighet 2,281—236; — riksdagen i Arboga 1436 2,227; — riksföreståndare 2,485; — rikshöf* vidsman 2,222 o. f.; — segertåg 2,228 o. f.; — Stod A 2,232,233,6,247, A 6,248; — ställningen efter hans död 2,244— 249; — Telge kanal

2,247; — tåg mot Stockholm 2,222, 227;— valförsamlingen i Stockholm 1436 2,228; — vapen A 2,215.

Engelbrekt Englekasson

2,215,

Engelbrektsholmen 2,229;

— Engelbrekts minnesvård A 2,230.

Engelbrektskrönikan

2,234, 307.

Engelbrektsson, Engelbrekt, se Engelbrekt E.

Engelbrektsson, Engleka, se Engleka E.

Engelbrektsson, Nils, se Nils E.

Engelhardt 1,205.

Engelholm 8,272; — vapen A 6,195.

Engelska kanalen, se Kanalen.

Engelska (språk), se Språk.

Engelsmän 1,254, 8,232;

— i svenska hären 8,464, 4,33; — Köpenhavns bombardering 1807 6,55;

— — — — — tretioåriga kriget

4,152.

Engeström, Jakob von 5,349; — Gustaf 111:8 mord 5,342, 348.

Engeström, Johan von 5,349; — Gustaf 111:8 mord 5,342, 348; —

Historiska anteckningar och bref 5 kallfört.; — landtpartiet 1786 5,310;

— memoarlitteratur

5,395.

Engeström, Lars von (utrikes statsminister) 5,849, 6,6, 14 O. f., 30 —32, 39, 76, 78; — Minnen och anteckningar, utg. af E. Tegnér 5, 6 kallfört.; — porträtt

6,7.

Enghien, se Louis Antoinette Henri.

Englahelsning, se Ave Maria.

England (Anglia) 1,94, 251, 328, 879, 888, 413,

428, 2,406, 8,60, 162, 183, 210, 247, 252, 259, 264, 271, 280, 4,1 O. f., 50, 151, 154 O. f., 180, 875, 396, 398, 421, 425,

429, 509, 586, 549, 593,

595, 5,29, 60, 69, 81, 113, 147, 153, 165, 266,

6,40, 46, 53, 56 O. f., 173, 211; — anglosachsiskt rike 1,254; — anglosachsiskt svärd med runor 1,355; — aqvarell-måla re 6,244; — befolkning 1,11, 4,4; —

bemedling 1719 och 1720 5,87; — beowulfs-qvädets 1,253; — Birger jarls underhandlingar 1255 1,411; —

biscaya-fiottan 2,174; — bronsarbeten 1,100, 139; — boss- och eldstålsflintor 1,43; — digerdöden

1,459; — elucidations-traktaten 4,423; —

episkopaler och presbyterianer 8,333; — Erik XIV:s frieri 8,243 o. f.*

— ersättning för Guadeloupe 6,4; — eröfring af nordmän 1,271—275;

— evangeliska unionen 4,160; — filosofi 5,393;

— flintgrufvor 1,40, 48,

5,26, 43, 54 O. f.; — flotta 4,388 O. f., 398, 5,364 O. f., 369 O.

f., 377; — freden i

Altranstädt 1706 4,561;

— — — — — i Breda 1667 4,423;

— — — — — i Paris 1814 6,54;

— — — — — i Örebro 1812 6,44; — fredskongressen i Rijswijk 1697 4,513;

— fredsmedling 4,51,
64, 277, 6,37;-----i
Nijmegen 1679 4,458; [—fredsunderhandlingarna-] {+—fredsunderhandlingar- na+} 1716 4,592; —
fredsunderhandlingarna 1719 5,15; — frivillig folkbeväpning 6,178; — fynd
af elddon 1,20;----af
nordiska fornsakerl,275; —förbund med Preussen
1756 5,146;-----med
Preussen, Ryssland och Österrike 6,71; — — med Sverige 4,422,5,16, 27 o. f., 185, 366; —
— med Sverige och Holland 4,535 O. f., 539;
— fördrag i Stockholm 6,47; — — med Sverige 6,63, 65 o. f.; —
— med Sverige och Frankrike 1727 5,54;
— gagatsmycken 1,27;
— geografi 1,2; — graf-
var från stenåldern 1,65, 67; — guldbrakteater
1,236;—Gustaf II Adolfs fredsunderhandlingar med Ryssland 4,66 o. f.;
— Gustaf III:s giftermål 5,186; — handel
2,265, 5,299, 369, 6,55 o. f., 205; — handelsfördrag med Napoléon 111 6,178; — handtverkare 8,478; —
hannoverska alliansen 5,54;—heliga alliansen 6,87;—heliga Birgittas uppenbarelser 2,76; — husdjur 1,15; — här
i Göteborg 5,370; — industri 5,369; — införsel på Pommern, freden i Paris 1810 6,23; — Ivar Vidfamnes och
Harald Hildetands välde 1,249; — kaperier4,50S;
— kartor 1,273, 290;
— katolska reaktionen 8,334; — Köpenhavns bombardering 1807 5,369; — Knud den stores välde 1,261; —
kolonier i Amerika, affoll 5,298; — — strider 5,146; — kongressen i Altona 1687 4,511; —
— i Wien 1814 6,63 o.
f.; — kontinentalsystemet 5,369, 6,39, 66; — konungavalet i Böhmen 1619 4,166; — korstågen 1,241; — krig
med Danmark 5,364 o. f., 6,55;-----med Frank-
rike 6,36; — — med
Ryssland 6,153;-----
ined Sverige 6,41;-----
mot Napoléon I 5,365 —368; — krönikor om nordmän 1,240; — köpmän, gotländska, handels- och tullfrihet
1,411;
— Louis XIV:s infall i Nederländerna 4,422; — medeltiden 2,2; — medling mellan Sverige-Nor-ge och
Danmark 6,73;
— minnen af vikingar 1,277; — missionärer i Sverige 1,364 o. f.; — mynt 1,476; — myntmästare i Sigtuna
1,261 o. f.; — målarskolor 5,413; — navigationsakten 5,63; — neder-lagsfrihet i Sverige 6,67;
— neutralitetsfordrag 1710 4,580; — normandiskt välde 1,270; — novembertraktaten 1855 6,154; — och
Danmark 5,326; — och främmande hof 6,238; — och Gustaf II Adolf 4,237;
— och Gustaf III 5,238, 337; — och Karl IX 8,454 o. f.; — och Katarina I 5,53; — och Kristian IV 4,125; —

och Kristiern I 2,833;

— och mössorna 5,110,

178, 198; — och Paul I 5,360, 364; — och protestantismen 8,333, 412; — och regeringsformsforslaget 1769 5,204; — och ryskt-danska fördraget *1769 5,206; — och Ryssland 5,109, 838, 352; — och Skandinavians handel 5,354; — och svenska skeppshandelsfrågan 6,89; — och Sveriges inre förhållanden 1,293 —296, 8,212, 4,588,

5,46, 57, 79. 199, 246 o. f., 249 O. f., 6,9 O. f.; — parlament 4,156, 202, 430; — penningkris 1815 6,68, — Pietro Quirinis

resa 2,170; — reformbillen 1832 6,96; — reformerta kyrkan 4,159;

— representationssätt 5,238; — revolutionen 4,161; — romersk provins 1,179; — roseno-belA2,151,489; — ronnor 1,213, 220, 222; — run-sång, fornengelsk 1,215;

— samhällsskick 5,212;

— separatfred med Hol-

land 1674 4,430; — sigill med fartyg A 2,47; — skaldekonst 1,358, 5,396 o. f.; — smyghandel och sjöröfverier 8,62; —

statsförfattning 4,98, 6,79; — stenyxa A 1,36, 37; — sterling A 2,56;

— strider med Amerika

6,123; — subsidietraktat med Sverige 1727 5,70; — svedenborgianism 5,388; — synålar 1,26; — tin-

salid eller tingmannalid ,293; — traktat med Sverige 1808 5,370; — traktaten i Dover 1670 4,424; — tretioåriga kriget 4,175, 177, 186; — trippelalliansen 4,176, 423; — truppvärffningar 4,140; — trädgårdsstil 5,410; — underhandlingar med Sverige 5,318 336; — vapen A 2.176, 177; — whigregering 6,175; — vikingatåg 1,266, 270; — William Eröfrarens rike 1,264; — William Eröfrarens tåg (bayeuxtapeten) 1,282; — jfr Anglosach-ser, Danelagen, Storbritannien.

Englandsfarare 1,293. Engleka Engelbrektsson

2,215.

Englekasson, Engelbrekt, se Engelbrekt E. Enholmen, Karlsvärds skans 4,6.

Enkedok A 2,79, 81, 500; — heliga Birgittas 2,88. [-Enkedrottningar, arfföljds-lagen-] {+Enkedrottningar, arfföljds- lagen+} 1590 8,368; — lifgeding 4,15.

Enköping (Eneköpfung)

2,65, o,408; — brändt 2,129; — franciskanerkloster 2,125; — Ivar Axelssons (Tott) fö ridning 2,384; — kartor 1,392, 2,120; — kvrkal 2,490; — rådsmöte 1438 2,254; — Steinbfrgs

grefskap 4,1 C; — tju-gondedagsmarknaden o,14i, 403; — vapen A 6,195; — jfr Gröneborg, Sparrsätra.

Enok, himmelsfärd A 2,400.

Enrådighetssystem 6,197.

Enskifteo, 364, 384, 6, 199.

Enslev (Jylland), gång-griffc 1,56.

Envig 1,465.

Envåldsmakt 3,368, 4,7 7.

Envælde 4,578, 5,3 o. f., 6, 9 o. f., 28 o. f., 31, 48, 81, 213 o.f.;—afskaf-iande 5,8, 12, 60, 6,3;

— Gnstaf I:s 8,460; — infördt i Danmark 6,55;

— Karl XI:s 4,78, 467, 471 O. f., 599 O. f.; — Karl XII:s sista år4,589;

— karolinska5,256, 332,

380; — riksdagen 1713 4,587; — ständernas

5,213, 232; — jfr Ab-solntism.

Enånger (kyrka), Olof den helige A 1,484.

Epik 6,227; — jfr Vitterhet.

Episkopaler 8,383.

Epitafier, Charles deMor-nays A 8,307; — jfr Grafvårdar.

Erdransdörfer 4 källfört.

Eremithyddor 5,410.

Erengisle Gädde, se Gädde.

Erengisle Nilsson d. y. till Hammersta (natt och dag på längden; ölands-laginan) 2,223, 228, 245, 260, 271—273, 284,290, 295, 297, 300, 326, 829 o. f.; — hustrur, se (Topp), Märta Håkans-dotter, (Tott), Birgitta Olofsdotter; — slägtaflor 2,238, 241, 339.

Erengisle Nilsson d. ä. till Hammersta (natt och dag på längden; söder-manlandslagman) 2,109, 118, 145; — hustrnr, se (Bjelke), Margareta Bengtsdotter, Bonde, Kristina Röricksdotter;

— sigill A 2,109; — slägtaflor 2,241 o. f.

Erengisle Sunesson (båt; jarl af Orknöarna) 2,25, 92—34, 36, 39, 45, 49—

51, 72, 118, 286; —

hustru, se Ingeborg Mag-nusdotter (lejon); — slugttafln 2,238; — vapen A 2,27.

Erengislesdotter, Birgitta, se Birgitta E. Erengislesdotter, Katarina, se Katarina E. Erengislesdotter, Marta, se Gädde.

Erengislesson, Algot, se Algot E. ^ Erengislesson, ftiis, se Nils E.

Erengislesson, Peter, se Bonde.

Erengislesson, Torkel, se Torkel E.

Eretorp 1,408.

Erfnrt 4,233, 286, 249;

— dukat 1634 A 4,259;

— Gustaf II Adolfs intåg 4,232; — högskola 2,196; — tyska kriget 4,303—305.

Erici, Ericus, se Sorolai-nen.

Erici, Mattheus, se Mat-theus E.

Ericson, Nils 6,151, 206;

— porträtt 6,151. Ericsson, John 6,152; —

porträtt 6,152.

Ericus, jfr Erik.

Ericus Olai 2,182, 399;

— historia 1,1; — Historia sneeorvm gotho-rymqve 1 källfört.; — krönika 1,253, 2,69, 359 o. f., 494; — om Bengt Algotsson 2,24; — om Erik Puke 2,251; — om Erik XIII 2,181; — om Kristiern I 2,318 o. f.; — om Kristofer af Baiern 2,273.

Ericus sanctus, se Erik (IX).

Erik (götarnes konung) 2,309.

Erik (hert. af Mecklenburg, d. 1397) 2,137; — lingen 1389 2,114; — slägттаfla 2,III.

Erik (hert. af Sachsen) 2,45 o. f., 70.

Erik (i Östergötland) 2,95.

Erik (kon. i Sverige) 1,363, 378; — Alreks samre-gent 1,243.

Erik (sjökon.) 1,244. Erik, S:t (amiralskepp) 8,465.

1,442; — och konung Birger 1,431—443; — slägттаflor 1,391, 2,111.

Erik Magnusson (kon. af Sverige), se Erik (XII).

Erik Mattsson, se (Kör-ning).

Erik Menved (kon. af Danmark, d. 1319) 1,422, 429, 433 O. f., 444, 447; — Birger och hans bröder 1,435—442; — gemål, se Ingeborg Magnusdotter; — slägттаfla 1,391.

Erik Nilsson 2,225.

Erik Nilsson, se (Gyllen-stjerna).

Erik Nilsson af Djursholm, se (Oxenstjerna).

Erik Nipertz, se Nipertz.

Erik Ottesson (tre björnramar; riksråd), hustru, se Bonde, Birgitta Tordsdotter till Penningby; — slägттаfla 2,242.

Erik Pedcrsson, se (Tott).

Erik Plovpenning (kon. af Danmark, d. 1250) 1,409, 437; — slägттаfla 1,391.

Erik Prestthataren (kon. af Norge, d. 1299) 1,438; — slägттаfla 1,391.

Erik Puke, se Puke.

Erik Bvning, se Ryning.

Erik Röde, Grönlands upptäckt 1,289, 291.

Erik Segersäll (Erik Björnsson, kon. i Sverige, d. sannolikt 994) 2,240, 256 O. f., 259, 364; — gemål, se Sigrid Storråda.

Erik Skeppare, se Skeppare.

Erik Stensson, se (Bjel-ke).

Erik Stensson, se (Natt och dag).

Erik Svensson, se Svensson.

Erik Trolle, se Trolle. Erik Turesson, se (Bjel-ke). \

Erik Valdemarsson (hert. Valdemars son) 1,4 41, 447; — slägttafla 1,391. Erik Valdemarsson (kon. Valdemars son, kungligt råd) 1,416, 418, 426, 449; — slägttafla 1,391.

Erik, jfr Ericus.

Erik Abrahamsson, se (Lejonhufvud).

Erik Arvidsson, se Trolle. Erik Axelsson till Laguö, se (Tott).

Erik Birgersson (arkidiakon), slägttafla 1,391. Erik Birgersson (bisk. i Strenguus) 2,267.

Erik Birgersson (hert.) 1,413, 415 o. f.; —
slägttafla 1,391.

Erik Björnsson, se Erik Segersäll. *

Erik den lielige, se Erik (IX).

Erik d. y. (hert. af Sachsen) 2,107.

Erik Edmundsson (kon. i Svitiod) 1,256.

Erik Ejegod (kon. af Danmark, d. 1103) 1,374;
— slägttafla 1,372.

Erik Eriksson (kon. af

Sverige), se Erik (XI). Erik Eriksson, se Baner. Erik Eriksson till Fogel-vik, se (Gyllenstjerna). Erik Glipping (kon. af Danmark, d. 1286) 1,415 —417, 422,432; —slägttafla 1,391.

Erik Gustafsson, se (Stenbock).

Erik Håkansson (jari) 1,258, 284.

Erik Jedvardsson, se Erik (IX).

Erik Johansson, se (Vase).

Erik Karlsson, se (Vase). Erik Karlsson, se (Örne-fot).

Erik Kcttilsson Puke, se Puke.

Erik Knutsson, se (Rosor, tre).

Erik Knutsson (kon. af Sverige), se Erik (X). Erik Krummedike, se Krummedike.

Erik Magnusson, slägttafla 1,391.

Erik Magnusson (hert. af Sverige) 1,425 o.f., 440, 445, 451, 2,12; — bild från hans sigill A 1,426;
— död 1,443; — Eriks-krönikan 1,481, 486; — gemål, se Ingeborg Håkansdotter; — håtunole-ken 1,435; — län 1,433;

— Nyköpings gästabud Erik Valdemarsson (väpnare), slägttafla 1,391. Erik Valkeudorf, se Valkeudorf.

Erik van Lipen, se Lipen. Erik ^kesson, se (Tott). Erik Arsäll, se Kol.

Erik III (kon. af Sverige), se Erik (XI).

Erik (IX) Jedvardsson (E-ricus sanctus, Erik den helige, helige Erik, sankt Erik; kon. af Sverige, d. 1160) 1,381 —38«, 2,7, 71, 203, 234 O. f., 237, 337, 367, 3,56, 95,
3,28; — altare 2,16; — baner 2,412; — ben,flyttade till Upsala 1,4*14;
— bilder 1,386, A 1,388, A 2,233, 293, A 2,309;
— biskop Tomas' bref 2,252; — dag 1,386, 2,449; — fana 1,386;

— fest 2,88, 3,42; — gemål, se Kristina; — graf, pilgrimsfärder

2,126, 202; — jordafärd A 1,387; — kapell 2,126;

— krigståg till Finland 1,383 O. f., A 2,298; — krona A 1,389; — lag 2,475, 481, 3,149; — mäsas 2,172; — relikskrin A 1,389, A 3,480;

— Sankt Eriks tafla

1,387; — slägttaflor

1,382, 391; — strid med finnarne A 2,366; — Sveriges skyddshelgon 1,386; — underverk 2,16; — visan om konnng Albrekt 2,94; — & mynt 2,356, A 2,357, A *2,406, A

2,407, A 2,408, A 2,445, A 2,469; — ätt 1,406,

O i i II«

Erik (X) Knutsson (kon. af Sverige, d. 1216) 1,396 o. f.. 2,308; — gemål, se Rikissa Valde-marsdotter; — grafsten 1,389; — mynt A 1,399;

— och Sverker d. v.

_ 9

1,395; — slagttaflor

1,376, 382, 391.

Erik (XI, egentligen III) Eriksson (kon. af Sverige, d. 1250) 1,397—406;

— gemål, se Katarina Snnesdotter; — grafsten 1,389; — mynt A 1,399;

— slagttaflor 1,376, 382, 891.

Erik (XII) Magnnsson

(kon. nf Sverige, 1339— 1359) 2,49, 68, 102;

— gemål, se Beatrix af

Brandenburg; — område, karta 2,36; — sigill A 2,33, 35; — slägttaflor 1,391, 2,111; — tronföljare 1,458; — uppror 2,23, 33—39.

Erik (XIII) af Pommern (kon; af Sverige, 1382— 1459) 1,47 6, 2,60, 125, 220—225, 244 O. f., 249, 251—255, 258 o. f., 265, 316, 323, 337, 397, 403, 3,63; — afsättning2,260; — Engelbrekt«befrielsekrig 2,214—221, 226 — 235; —Engelbrektsvisan 2,234; — freden i Vordingborg 1435 2,178; — fromma stiftelser 2,198 O. f., 327, 329; — förmäl-ning(rimkrönikan)2,146;

— gemål, se Filipna; — holateinska kriget 2,263; «— hyllning 2,141 o. f.;

— högskola i Sverige, förslag 2,198; — konungavalet i Norge 2,280;

— korad till konnng i Sverige 2,142; — krig mot holsteiname och hansan 2,170—179; — kröning i Kalmar 2,144 o. f.; — (lilla rimkrönikan) 2,310; — Margaretas instruktion2,148;

— medregent 2,141 o. f.;

— missväxt 2,190; — mynt 2,180 o. f.; — och hausan2,266;—och Karl (VIII) Knutsson 2,279;

— och Margareta, unionstiden 1389—1434

2,115—213; — och pre-laterne 2,184—188, 195;

— och svenskarne 2,247 o. f.; — pilgrimsfärd till Jerusalem 2,174, 180;

— (prosaiska krönikn) 2,309; — på Gotland 2,256, 264; — sigill A 2,177, A 2,178; — sjö-röfverier 2,267—269; — skatteväsen 2,181 o. f., 485; — slägttafla 2,111; — sten på Mora äng A 2,141; — stockholms-örtugar A 2,180; — Sveriges inre förhållanden 2,179—194; — tronföljare i Norge 2,110, 138; — underhandlingar om Gotland 2,153 o. f., 282; — vesteråsörtugar A 2,181; — åboörtngar A 2,181.

Erik XIV (kon. af Sverige, 1533—1577), före tronbestigningen 3,180, 204, 208, 215, 226, 240, 246 o. f.; — giftermålsplaner 3,212; — herligdöme 3,15, 227; — lärare 3,174; — och Gustaf I 3,241—245; — Vesterås arfförening 3,198; som konnng 3,250—313, 314—317, 319, 321, 325, 327, 334 o. f., 342, 353, 358, 365, 367, 389, 39G, 435, 460, 463, 465, 471, 475—477, 4,344, 486; — afsättlling 3,294 —303; — bref till biskoparne 8,292; — — till rikets inbygga- re 8,296 o. f.; — bröllop 3,296; — bygnads-konst 8,478; — dödsdom 3,310; — familjens öden 8,313; — fririer 3,264; — fångenskap 8,341, 403 o. f.j----- och död 8,303—313; — försoningsförsök 3,291; — förvaltning 8,350; — gemål, se Katarina Månsdotter;— giftermäl8,344; —giftermålsplaner 3,28 6 o. f.; — grafkor A 3,308; — guldmynt (ungarsk gyllen) A 3,294; —hjälm 3*479; — hoflif 3,484; — konstnärlig begåf-ning 4,24; — krigsväsen 3,464; — kröning 8,253 o. {.; —minnespenningar A 8,251, A 8,253; — myntväsen 3,467, 4,G0f>; — namnteckning A 8,254; — nordiska sjuårskriget, skedet 1563—1567 8,263 — 278; — näsdnk med broderi A 8,253; — och högadeln 3,282; — och Johan III 3,260, 263; — och Karin Munsdot- ter, målning af Rosen 6,245; — personliga egenskaper 3,278—280; — porträtt 6,251, 252, 481; — renässans 3,479; — riksdaler 1561 A 3,255; — sekreterar- regemente 8,340; — sigill A 3,252; — skans-anläggningar vid Jönkö- ping 4,4 6; — sköld 3,479; — 8lägttafla3,241; — aturemorden 8,278 — 293; — Sveriges inre förhållanden1560—1563 8,250—258; — Sveriges östersjövälde 3,259— 263; — valspråk 3,248, 253; — vapen 8,263; — vältalighet 3,474; —äldsta

svenska guldmynt 1,475.

Eriksberg (Södermanland)

4,619.

Eriksberg (Vestergötland) 1,389; — kyrka, relikskrin A 1,395.

Eriksdotter, Agneta, se Krummedike.

Eriksdotter, Anna, ae (Bjelke).

Eriksdotter, Birgitta, ae (Lejonhufvud).

Eriksdotter, Ebba, ae Krummedike.

Erikadotter, Ebba, sa (Vase).

Eriksdotter, Emerentia, ae (Vase).

Eriksdotter, Eufemia, se Eufemia E.

Erikadotter, Ingeborg, ae Ingeborg E. (Birger jarla gemål).

Erikadotter, Ingeborg, ae Ingeborg E. af Norge.

Eriksdotter, Jutta, ae

Jutta E.

Eriksdotter, Karin, ae

(Bjelke).

Eriksdotter, Katarina, ae (Gyllenstjerna).

Eriksdotter, Katarina, ae Katarina E. (Erik IX:a dotter).

Eriksdotter, Katarina, ae Nipertz.

Eriksdotter, Kristina, ae (Gyllenstjerna).

Eriksdotter, Kristina, ae (Tott).

Eriksdotter, Margareta, ae Krummedike.

Eriksdotter, Margareta, ae Margareta (drott.).

Eriksdotter, Margareta, ae Margareta E. (Erik Glip-pings dotter).

Eriksdotter, Margareta, ae Margareta E. (Erik IX:a dotter).

Erikadotter, Margareta, ae (Vase).

Eriksdotter, Märta, ae (Lejonhufvud).Eriksdotter, Märta, se (Vase).

Eriksdotter, Sofia, se Sofia E.

Eriksen, Gotskalk, se Gotskalk E.

Eriksen, Hans, se Hans E. Eriksgata 1,462, 2,7 o. f., 63; — Gustaf 111:8 5,261, 263; — Karl (VIII)

Knutssons 2,279 o. f.; — konungarnes hyllning 2,482; — Kristiern I:s 2,324; — Kristofers af Baiern 2,266, 271; — Magnus Erikssons 1,455. Erikska ätten, se Ätten, erikska.

Erikskrönikan 1,405, 419, 481, 486, 2,307, 311. Eriksmässan (marknad), se Upsala.

Eriksson, Abraham, se (Gyllenstjerna).

Eriksson, Abraham, se (Lejonhufvud).

Eriksson, Anders 6,116. Eriksson, Anders, se Anders E.

Eriksson, Arvid, se St&l-arm.

Eriksson, Axel, se (Bjel-ke).

Eriksson, Björn, se Björn E.

Eriksson, Erik, se Baner. Eriksson, Erik, se Erik (XI).

Eriksson, Erik, till Fogel-vik, se (Gyllenstjerna). Eriksson, Evert, se (Tott). Eriksson, Filip, se Filip E.

Eriksson, Gustaf, se Gustaf 1.

Eriksson,Gustaf, se Trolle. Eriksson, Göran, se (Gyllenstjerna).

Eriksson, Johan 2,476, 3,148.

Eriksson, Jösse, se Jösse E.

Eriksson, Knut (mäster Knut) 3,56, 78, 93 o. f., 102, 106 o. f.

Eriksson, Knnt, se Knut E. (kon.).

Eriksson, Knnt, se (Kurck).

Eriksson, Lars 8,40—48. Eriksson, Lef, se Lef E. Eriksson, Magnus, se Magnus E. (kon.). Eriksson, Magnus, se (Vase).

s Eriksson, Magnus, se (Ör-nefot).

i Eriksson, Nils, se (Bjel-ke).

- Eriksson, Nils, se (Gyl-

lenstjerna).

. Eriksson, Olof, se Olof , Skötkonung.

, Eriksson, Peder, se Pe-) trosa.

; Eriksson, Sten, se (Lejon-l hufvud).

s Eriksson, Ture, se (Bjel-f ke).

- Eriksson, Tönne, se . (Tott).

, Eriksson, Valdemar, se Valdemar E.

, Erimbert 1,363.

Erkebiskopar 1,477; — i > Sverige 1,379, 886; — Kalmar stadgar 3,357; 8 — nordens, strid om primatet 2,26 7;‘ — ordfö-5 Tande i generalkonsistorium 4,86; — — vid

• riksdagar 4,600; — riks-' dagsordningen 1617 4,9 9;

— visitationsskyldighet ' 8,400; — se för öfrigt Lund, Upsala.

Erkebiskopsdömen, norra Tysklads 4,181; — sär-1 skildt för norden 1,361.

Erkebiskopsgården, se ' Upsala.

Erkebiskopsstater, norra . Tysklads 4,158, 162. Erkebiskopsstol (cathedra) A 2,13, 14. i Erkebiskopsval 8,336, 377.

. Erkestiftet, se Upsala. Erlandsen, Jakob, se Jakob E.

Erlandsson, Per, se (Bååt).

Erling Skakke 1,284.

, Erlinghundra (härad) 2,126.

\ Erlingsson, Magnus, se Magnus E.

• Ermegard Bulow, se Bii-, low.

Ermegard Frille, se Frille.

; Ermeland (stift) 8,338, 4,14, 136, 138, 147. Ernestiner, ernestinska linien 4,216.

' ..

Ernst (erkehert. af Oster-| rike) 8,361.

Ernst (kurf. af Sachsen) 2,380.

jErnst af Sachsen-Lauen-I burg 4,33, 88, 46.

Ernst von Wolthausen, se Wolthausen.

Erotik 5,397.

Erpach, se Elisabeth Juliana af E.

Erpioner 2,326.

Errestfer 4,565. Ersmässan (marknad), se Upsala.

Erstavik 2,128; — se (Björnram), NilsOttes-| son på E.

Ersättningskarlar6,44; — jfr Värnpligt.

Ervalla (Ärvalla) 2,124, 192; — se (Kos), Jöns Ulfsson till E., (Kos), Ulf Jonsson till É.,(Ros), Ulf Pedersson till E. Esbjörn djeken 2,147. Escholin 5,141.

Esger Juel, se Juel. jEsjmunasar (kon. i Sidon)

j 1,216.

IEske Bilde, se Biide. Eskil den helige 1,365, 2,71;—kapell, se Streng-näs; — relikgömma A 1,364.

jEskil Isaksson till Vängarn, se (Baner).

Eskil Magnusson (lagman i Vestergötland) 1,399;

— hustru, se Kristina Nikol ausdotter; — slngt-taflor 1,382, 391.

Eskil Nilsson, se (Baner). Eskil Nilsson, se (Gyllenstjerna).

Eskils gemak, se Stockholm, slottet. Eskilsdotter, Sigrid, se (Baner).

Eskilsson, Anders, se Anders E.

Eskilsson, Knut, se (Baner).

Eskilsson, Nils, till Djursholm, se (Baner).

Eskilstuna 1,365, 399,

8,296, 299, 4,400; — kartor 1,392, 2,120; — kloster 1,484,2,120,124;

— lifgeding, enkedrott-ningars 4,15; — privilegier 4,17;—slott A 8,24 7;

— vapen A6,195; —jfr Skogstorp.

Eskilstuuaån 3,468. Eskimår 1,290; — kam-formigo redskap 1,26;

— skinnkläder 1,26; —] stensaker 1,44; — sten-skrapor 1,24, A 1,25;

i — jfr Polarfolk, Skrä-lingar.

Espingar 4,126; — jfr Fartyg.

Essen, F. U. von 5,173, 234, 242.

Essen, H. H. von (generalguvernör i Pommern, statsråd) 5,343, 368, 6,6, 15, 31, 78; — porträtt 6,59; — riksståthållare i Norge 6,106.

Ester 4,4,10; — sjöröfverier 1,387, 471; — jfr Finnar.

Estland 1,247 o. f., 302, 858,456,2,10,3,259 O. f., 263, 26«. 355 O. f., 359, 361, 882, 411, 4,10— 12, 40, 68, 112 o. f., 117, 376, 5,1; — af-trädt till Ryssland 5,45;

— danska kriget 1611— 1613 4,39; — danskt välde 1,398; — freden i Kardis 1661 4,408; — friherreskap 4,16; — generalguvernement 4,8; — Gustaf II Adolfs krig med Ryssland 4,53;

— högskola 4,130; — i Sveriges konungatitel 8,447, 4,230; — Karl XI:8 reduktion 4,484— 487; — karta 1,273; — korståg 1,388, 397 o. f.;

— kriget med Polen

1602—1603,440;-----

med Ryssland 1700 o. f.

—

4,544;-----mellan Karl

XII och tsar Peter 4,566; — krigshändelserna 1570 —1577 8,327—330; — Kristiern I:s planer 2,322; — och Karl IX 3,428 o. f.; — och vi-taliebröderna 2,133; — Rysslands anspråk 4,67; — segelvug från Bleking 1,471; — svenskt 8,13, 331, 395,451; — underhandlingar med Magnus Eriksson 2,46; — vapen A 8,374, A 4,27; — vikingar 1,310.

Estrid 1,310.

Estridsen, Sveud, se Svend E.

Etelhem (Gotland), silf-verspänne med runinskrift 1,220, A 1,221.

Ethelred (anglosachsisk kon., d. 1016) 1,274 o. f., 294; — anglosachsisk silfvermynt Å 1,293; — tingmannalid 1,293. Etienne, St. 4,243. Etienne de Bonneuil, se Bonncuil.

Etikettväsen, franska hof-vets 5,284; — Gustaf III: S 5,286 o. f.

Etiopier, sten vapen på

Xerxes' tid 1,80. Etnologi 0,220.

Etruria, grafvar 1,67, 95; — stendösar 1,65;

— verkstäder 1,142; — jfr Italien.

Etrusker 1,102, 176 o. f.;

— alfabet 1,214, 216;

— halsband med pilspets af flinta 1,83; — nordetruskisk skrift

I, 217; — och nordens bronskultur 1,87—89.

Etsning 5,408.

Ettak (vid Falköping), slag 1277 1,417. Etterstaslätten 6,73.

Etui jemte knif och gaffel,

K. G. Vrangels A 4,631. Eudoxia (g. m. Peter I af Ryssland), slägtafla 5*98.

Eufemia (g. m. kon. Håkon Hålägg) 1,432, 482. Eufemia Eriksdotter (g. m. hert. Albrekt d. ä. af Mecklenburg) 1,442, 449; — giftermål 1,455; — slägtaflor 1,391, 2,111.

Eufemia\^8orl,482,2,210. Eufat 1,297, 299.

Eugen (Napoleon Nikolaus; bert. af Nerike, f. 1865), slägtafla 0,86. Eugeneia (Charlotta Eugeneia Augusta Amalia Albertina; prins. af Sveri-ge-Norge, f. 1830) 6,187; — slägtafla 0,86. Eugeneia Beruhardua Desideria, se Desideria.

Eugenius IV (påfve, d. 1447) 2,188. Eulenburg(Mähren)4,311. Eulius, se Dahlsticrna. Euripides, sorgspcl 3,475. Europa 1,4, 154, 2,211, 4,68, 82, 190, 196, 202, 223, 225 O. f., 236—239, 358, 374, 404, 421, 425, 429, 451,454,472,508— 613, 535, 547 O. f., 582, 590, 607, 609, 612 o. f., 627, 630, 635, 6,52,

78, 98, 106, 130, 188;

— allmänt förbund

4,173 o.f.; — befolkande 1,11; — besticklighet

5,214; — bildande konst 5,414; — bronskultur 1,103; — bronsålders-arbeten 1,87; — efter tretioåriga kriget 4,385;

— februarirevolutionen

1848 6,141; — folkrätt 6,71; — frihetssträfvanden 6,3; — förbindelse med Asien under stenåldern 1,15;----- med

Sverige 1,369; — heliga alliansen 6,71 o. f., 87;

— hof, Oskar I:s cirkulär

6,154; — hofvens sedeslöshet 5,66; — häfda-teckning 6,223; — inre, stendösar 1,102; —

jemvigt 4,401; —juli-revolutionen 1880 0,96;

— Karl XIV Johans politik 6,104; — kartor 1,273, 290; — katolicismens återställande 8,412 o. f.; — klimat 1,10; — koalitionsstriden mot Napoleon I 6,73; — koleran 1834 6,100; — Konstantinopels inflytande 1,224; — krig, Gustaf II Adolfs tid 4,144; — krisen 1848 6,152; — kännedom om brons 1,84, 88; — literatur, 1700-talct 5,408; — Louis XIV:s planer 4,422, 424;

— mystik 5,293; — norra, Gustaf II Adolfs

planer 4,256;-----Karl

X Gustafs planer 4,372,

398;-----Karl XII:s tid

4,587;-----Louis XIV:8

planer 4,455;-----Py-

tens' resa 1,2, 99; — nya tiden 8,1 o. f.; — och frnnska republiken 5,351; — och Louis XIV 4,618; — och Napoléon I 6,65; — och orientaliska frågan 6,152o.f.; — och reformationen 8,120;

— odling, jemförd med Mejicos 1,171; — — Ryssland utestängdt från 4,69; — penningkrisen 1857 6,158; —

politik, Karl XIII:s tid 6,66; —

— Sveriges storhetstid 4,598; — (prosaiska krönikan) 2,308; —reaktionen 6,132, 147,155; —re-

I formationstiden 4,151;!

— revolutionstiden 4,222; — rörelser under 1300- och 1400-ta-len 2,194 o. f.; —sirater 1,96; — skrifkonst 1,216; —skulptur 5,406;

— sländor 1,188; —|

statssystem 8,12; — sten-] åldern 1,13; — stormakter 4,3;-----interven-|

tionsrätt 6,76; — ställning 1818 6,70; — Sveriges plats, storhetstiden 4,602; — södra 1,159, 410, 4,151;----- alfabet 1,214 o. f.;--

bronsarbeten 1,151; —

— brons vagnar 1,95; —

— bronsåldern 1,127; —

— förbindelse med nordn 1,150 O. f., 226 o. f.;

-----kriget 1707 4,562;

-----vagnar 1,117; —

tanke- och trosfrihet 4,335; — tretioåriga kri-! get 4,171, 179, 182; — trettonhundratalet 2, 1;

— trolldomsväsen 4,420;

— under Karl XI:s förmyndarregering 4,408;

— utveckling, Romas inflytande 1,176; — vestra, bronsarbeten 1,100; —

— djur- och menuisko-

afbildningar 1,23;-----

förbindelse med Sverige < 1,293—296;-----min-

nen af vikingar 1,266, 275—278; — — re-

ligiös revolution 4,151;

-----strider 17074,668;

-----tenn 1,99; — vikingatiden 1,241;—östra 4,150; — se Hildebrand, H., De förhistoriska folken i E.; — jfr Indo-europeer.

Ewald, E., Fibiger, J. A., og Molbech, C., Jahns Danmarks historie under unionskongerne 2 källfört.

Evander 1,212. Evangelier, öfversättning på danska 8,99. Evangeliska förbundet, se Förbund.

Evangeliska läran, se Kyrkoläran.

Evans 1,39, 44; — An-j cient stone implements I of Great Britain 1,40. jEvans, Oliver 6,202. IEvert Bilde, se Biide.

Evert Eriksson, se (Tott).

Evert i Leksand 8,152.

Ewst (flod) 4,10; — riksgräns 4,127.

Exekntionskongress i Nurnberg 4,334.

Exekutionsrecess i Niirn-berg 4,365.

Exekutorer 5,281.

Exercisreglemente, Gustaf 111:8 5,272.

Expeditioner, för koloniers anläggning 4,290; — kansliets 5,258, 382;

— jfr Ecklesiastik-, Finans-, Handels-, Inrikes-, Krigs-, Regerings-, Revisions-, Utrikesexpeditioner.

Expeditionsdeputation 5,168; — riksdagen 1771 —1772 5,227 o. f.

Expedition ssekreterare 5,258.

Expektansbref 4,370.

Export, se Utförsel.

Expositioner, götiska förbundets 6,236; — konstakademiens 5,414; — jfr Utställningar.

Extraktskrifvelser 4,290.

Evstein (norsk kon.)

1,375.

F, siradt A 5,215.

Fabeldiktning 4,215.

(Faber), Johan Smed

2,399.

Fabius Cunctator 4,170, 248.

Fabricius, Jakob 4,24 4.

Fabrikanter 5,115, 143.

Fabriker, fabriksindustri, fabriksnäringar, fabriks-rörelse, fabrik sslöjd 5,116, 143, 167, 184,

191, 206, 6,150, 156;

— Alingsås 5,63; — domstolar 5,114; — Fredrik 1:8 tid 5,63, 65; — frihetstiden 5,384; — Gustaf III:S tid 5,264;

— Karl XI:8 tid 4,418, 501; — Kristinas tid 4,347; — nyaste tiden 6,198, 202 o. f.; — statsunderstöd 5,166; — storhetstiden 4,604; — jfr Band-, Bomulls-, Klädes-, Siden-, Strnmp-, Tobaks-, Yllefabriker.

Fabriksgcsäller 5,184.

Fabriksindustri, se Fabriker.Fabriksnäringar, se Fabriker.

Fabriksordning 6,139. Fabriksprivilegier 5,116. Fabriksrörelse, se Fabriker.

Fabriksslöjd, se Fabriker. Fabriksvaror 5,116. Factio bioerncloviana 4,421, 423.

Factura, se Creatnra. Faddergåfva, ständernas, riksdagen 1778—1779

5,277 o. f., 281. Faddergåfvoutskott, riksdagen 1778—17795,281. Fader Ulfsson på Ängsö, se (Sparre).

Fadersrätt 1,367. Fadersson, Bengt, på Aspnäs, se (Sparre). Fadersson, Håkan, se Hå kan F.

Fadersson, Nils, till Hjn-lsta, se (Sparre). Fællesdistriktet, norska Finmarken 6,90; —

traktaten 1826 6,4. Fafne (Sigurd Fafnesba-nes saga) 1,349 o. f. Fafnesbane, se Sigurd F. Fagerdala, tronföljarval 1304 1,433.

Fagerlin 6,241 o. f., 245. Fahlander, se Edelstam. Fahlcrantz, K. J. 6,233, 239; — porträtt 6,233;

— Stockholms konst förening 6,239.

Fahnehjelmare (poletter)

5,337, 341; — falska 5,347.

Fahrensbach, Woldemar 4,115 o. f.

Faktorier, se Gevärsfaktorier.

Fakulteter 6,217.

Falan (Vestergötland) 1,306; — vid Koppar berget 2,125, 3,36. Falem, se (Rosor, tre), Jöns Knutsson till F. Falk, Bengt 3,425 o. f. Falkar (hökar) 1,333, 351;

— jfr Jagt fal k ar. Falkenberg (hus, län, stad)

107, 219 O. f., 4,6; — kartor 1,392, 2,120; — vapen A 6,195. Falkenberg, Didrik von 2,34, 4,82, 139,146,199;

— Magdeburgs belägring

4,209, 211, 213, 215.

Falkenberg, Gabriel 4,57 8. Falkenberg, Henrik 4,462.

Falkenberg, Melker (riksråd) 5,229, 244. Falkengren, Abraham

5,102.

Falkengren, Kristofer

(riksråd) 5,229,242,244, 273.

Falköping (Falnköpfung)

1,395, 2,119,8,205,276, A 4,113; — jern vägar 6,206; — kartor 1,392, 2,120; — Schlippenbachs grefskap 4,16; — slag 1389 2,95, 114; — stad 1,306; — trakten, bernstensfynd 1,27 o. f.;

-----gånggrifter 1,18,

56, 75;-----stenålders-

grafvar 1,74; — vapen A 4,113, A 6,195; — Wilhelms af Kurland för-läning 4,115; — jfr Et-tak, Karleby, Alleberg, Asle socken.

Falsen, Enevold 6,56. Falsen, K. M. 6,58. Falster 1,197,2,71,4,389;

— grefvefejden 3,164. Falsterbo (Falsterbode)

2,21, 108, 178, 4,7; — Albrekt d. ä:s af Mecklenburg förläning 2,34;

— den falske konnng Olaf bränd 2,152; — intaget af hansestäderna 2,71; — — af svenskarne 1,444; — kartor 1,392, 2,120; — kyrka A 2,112, 497; — Olaf Håkansson död 2,110;

— ref 4,441; — rådsmöte 1395 2,134; — sillfångst 2,487; — till-försäkradt hansnn 2,47, 60; — vapen A 6,195;

— jfr Munkeholm. Falsterbode, se Falsterbo. Falukönnng, se Falköping. Falun 2,125, 215, 4,5, 17,

A 5,100, 180; — bergs-elementarläroverk 6,2 02;

— bergslag 5,311 o. f.;

— bergsskola 6,201; —

trufdrift, Kristinas tid ,347;—grufva (Kopparberget, Stora Kopparberget) 1,468, A 5,3 27;— —

[nfknstning8,234,4,94,

502, 0,65, 385;-----

GnstaLII Adolfs besök 4,72; — Kristinakyrkan 4,635; — landsting 1742 5,103; — privilegier 4,290; — vapen A 5,100, A 6,195.

Familjebok, Nordisk, utg. I nf N. Linder m. il. 6
i källfort.

Familjfördrag, Ferdinand r II:s med spanska hofvet , 4,172; — Gustaf 111:9 med danska hofvet 5,319;) — i Abo 1812 6,45, 154. , Familjlif, partitidhvarfvet r 5,416.

, Fanor, Erik den heliges

- 1,386; — nrtteriindel-

- ning 8,464, 4,35; — två,

- södra Finlands vapen A , 8,374; — jfr Baner, ; Landsfanor, Märken, , Standar.

Fant, E. M. 5,259, 394; l — Handlingar till upp-

lysningar om svenska

- historien 4 källfort.;

— Observationes selec-, tae historiam svecanam

illustrantes 8 källfort. Farao 2,234.

Faraoner, byggnader 1,80. ; Farensbach, Georg 8,429. Farmaceutiska institutet, l se Stockholm.

Farnese, se Roma. Farnesina, se Roma.

; Farsoter, Birger Magnus-; sons tid 1,440; — Eriks (XIII) af Pommern tid t 2,189 0. f.; — StenStnre d. y:s tid 2,469; —

• Svante Nilssons (Sture) i tid 2,445; —jfr Diger-‘ döden, Kolera, Pest.

; Fartyg 1,30, 200—203, 205, 283 O. f., 471,

• 6,204; — egyptiska af-

bildningar 1,154 o. f.;

, — ek, Nydams mosse ; A 1,201;-----Tune

A 1,285; — från 1300-, talet A 2,47;—furu, staf,

, Nydams mosse A 1,203;

, — normandiskt från

• bayeuxtapeten A 1,282;

; —a< svenska, behandling i i Öresr.nd 4,311; — Ul-

ttna 1,236 o. f.; — å bohuslänska hallristningar A 1,155;— ftbrons-knifvar 1,147, A 1,159; —å dopfunten i Löderups kyrka A 1,468; — å foinikiska mynt 1,98; — & hällristningar 1,97, A 1,98, 156, 158, 160, 163, A 1,204; —åKiviks-grafven 1,161; — jfr Båtar, Drakar, Ekstockar, Espingar, Galej or,'

Jakter, koggar, Lodjor, Skepp, Skärgårdsfartyg, Slupar, Snäckor, Strut-ser, Aug-, Örlogsfartyg. Fase, Ulf, se Ulf F. Fasmorup, stendös med skålar A 1,68.

Fasta 1,367.

Fastighetslån 6,67. Fasting (marknad), ae Kristinehamn.

Fat, se Bronsfat, Träfat. Fatabur, konungs 8,154. Fatbur, BjörkvikA 2,345. Fatburslän 2,421, 483. Fattigtionde 1,478. Fattigvård 1,480.

Faun (skulpt. af Sergel) A 5,406.

Faxaholm (Faxahus) 2,138, 216; — karta

2,120 o. f.

Faxahus, se Faxaholm. Faxe, Arvid 6,136.

Fé (runa) 1,355.

Februari (göjem&nad) 1,305.

Februarirevolutionen i Frankrike 1848 6,141. Fecht, Petrus 8,336, 339. Fehrbellin 5.152, 237; — slag 1675 4,436.

Fehrman, Daniel 5,407. Feilitzen, O. v., Kyrkoordningar o. förslag dertil) före 1686 8 källfort. Felipe, jfr Filip.

Felipe II (kon. af Spanien,1527—1598)8,27 2, 280, 4,3, 70, 105, 112, 144, 151—154, 172. Felipe IV (kon. af Spanien, 1605—1665)4,339. Felipe V (kon. af Spanien, 1683—1746)5,53. Fellin 8,429, 451;—belägring 8,440; — de la Gardies grefskap 4,16.

Femdukat 1620 A 4,105; — Reval 1672 A 4,428. Femern, Eriks (XIII) af Pommern krigståg 2,172 o. f.; — sjöslag A 4,313,

314, 448.

Femmänningsregementea

4,577.

F emtoumarksuilden 2,149; — jfr Skatter.

Fc mårsberättelser, k. maj:ts befallningshaf-vandes 6 källfort.

Fenni (lappar) 1,79. Fenresulfven (myt.) 1,338, 340, 843.Feodalnristokrati 4,180. Feodnlförsnmling 4,150.

Feodalherrar 4,500. Feoduhnonarker 4,150. Feodalmonnrki 4,180. Feodalväsen 2,361,3,179, 4,155.

Feodor I (tsar af Ryas-land, d. 1598) 3,355, 372.

Feodor III (tsar nf Ryssland, d. 1G82), sliigttaf-la 5,98.

Ferdinand, jfr Fernando. Ferdinand I (rom.-tysk kejs.,1503—1564)3,148,

168, 205, 271. Ferdinand II (rom.-tysk

kejs., 1578—1637) 4,19,

70, 111 o. f., 131, 140, 188, 196, 198, 200, 202 O. f., 211, 217, 219— 221, 231—233, 235, 237 o. f., 244 O. f., 257,

268 O. f., 274, 278, 280, 307, 634; — arfländer 4,175; — Böhmens arf-konnng 4,165; —freden i Chierasco 4,218; —

— i Prag 4,276; — jem-

förd med Gustaf II Adolf 4,22;-----med Maximi-

lian af Baiern 4,164; — kurfurste mötet i Regensburg 4,197; — mötet i Leipzig 4,204; —• och Pfalz 4,168; — och Wal-Ienstein4,177—179,272 o. {. ; — om Gustaf II Adolf 4,205; — porträtt 4,142; — restitutionsediktet 4,162, 181; — sachsiska freds- och med-liugspolitiken 4,204; — tretioåriga kriget 4,150, 152, 154, 161, 163 O. f., 166 O. f., 171 O. f., 180, 186; —understödjer Sigismund 4,143; — uppfostran 4,169.

Ferdinand III (rom.-tysk kejs., 1608—1657) 4,274

O. f., 305, 307,310—312, 318—321. 328, 333 O. f., 358, 356, 385, 617; — freden i Oliva 4.404; — fredskongressen i Osna-bruck och Munster 4,330;

— knrfrnstmötet i Regensburg 4,197; — och Kristina 4,339; — porträtt 4,306.

Feria (ståth. i Milano) 4,2*1.

Fernando (kardinalinfantj I af Spanien) 4,2 75. i Fernando, jfr Ferdinand.]]Fernebo, se [-Öster-Fer-] [-] {+Öster-Fer-]+} nebo.

Fersen (ätten) 6,26. Ferse% Ch. F:a von (f. Sparre; g. ni. K. R. von Fersen), porträtt 5,118. Fersen, Fnbiau von (riksråd) 4,446, 448*

Fersen, Fabian von (öf-| verstickammarherre)6,27 o. f.

Fersen, F. A. von (riks-! 1 råd) 5,130 o. f., 140,

| 143, 154, 162, 164, 169, 173, 182, 191, 193 o. f.,| 196, 198, 203, 220, 228, 244 O. f.t 259, 281 O. f., 298, 303, 312, 329, 341, 355, 395; — i sekreta utskottet 5,174; — landt-marskalk 5,134, 158,

199; — medlem af svenska akademien 5,297; — memoarer 5,280;— minnespenning A 5,144; — och Gustaf III 5,279;

— ochlandtpartiet5,280, 310; — och mössorna 5,204; — och Pschlin 5,158 o. f.; — om ständernas envälde 5,232, 234; — porträtt 5,135;

— Riksrådet F. A. von Fersen* historiska skrifter 5 källfört.; —stats-hvälfningarna 1772 och 1789 5,236, 243, 830.

Fersen, Hans von (president) 5,68, 78, 131. Fersen, H. A. von (riksmarskalk) 5,339, 359;

— gnstavianska partiet 6,7; — Le comte de Fersen et. la conr de France 5 källfört.; — minnesvård vid Stenin-ge A 6,28; — mord 6,27—29; — nordamerikanska frihetskriget 5,299; — porträtt 5,340.

Fersen, K. R. von 5,118. Fester, Erik den heliges 3,42; —Gustaf III:s hof 5,288, 411; — hedniska 3,369; — nydaningstiden 1,483; —jfr Fredsfester, Gästabud, llof-, Jubel-fester, Kyndelsmussa, Kyrko-, Offer-, Reforma-tionsfester.

Festregatta, Venezia A 5,303.

Fetaliebröder, se Yitalie-bröder.

Feuqnières, de 4,269,430.

Fibiger, J. A., se Ewald.i

Fibula (spänne) 1,189.

Fickel (fästning) 3,331.

Fickesdotter, Anna, se Biilow.

Fiddichow 4,14.

Fideikommiss, Mejico 1,171; — jfr Arf.

Fidlor (fioler) 1,333.

Fieandt, O. II. von 5,374 o. f.

Figreliu8, seGripenhjclin.

Figurmålare 5,413.

Figurmåleri 6,232.

Fiholm (Södermanland) 2,124, A 4,74, 268, 340.

Fiholm (Vestmanland), båt från jern&ldern 1,204;

— se Oxenstjerna, Gustaf, till F.

Fikke Biilow, se Biilow.

Filar, se Jernfilar.

Filaret (metropolit af Rostof) 4,55.

Filenins (bisk. i Linköping) 5,199.

Filialbanker 6,208.

Filigranarbeten 2,56, A 2,58.

Filigransirater 1,230, A 1,231, 232, 235; — å silfverspänne, Gotland A 1,331.

Filip, jfr Felipe, Filippos, Philipp, PhUippe.

Filip Axelsson till Sand-holt, se (Tott).

Filip Birgersson, slägt-tafla 1,391.

Filip Elofsson, slägttafla 1,391.

Filip Eriksson, slägttafla 1,382.

Filip Halstensson (kon. i Sverige, d. 1118) 1,375;

— gemål, se Ingegerd Haraldsdotter; — slägttafla 1,372.

Filip Knntsson 1,406; — slägttafla 1,382.

Filip Larsson, hustru, se Elin (Knut Långes enka);

— slägttaflor 1,382, 391.

Filip Petersson (gråbröder) 2,14 0.

Filip Petersson (runby-slägt), slägttafla 1,891.

Filip Petersson, se Bonde.

Filippa (drott., Erik XIII:s gemål, d. 1430)

2,163,174,177,180,183,

202; — den heliga Annas kapell 2,176, 198;

— giftermål 2,146; — grafsten A 2,176, 287;

— kjöbenhavns försvar 2,175; — och Vadstena kloster 2,167.

Filippos II (kon. i Mn-kedonin), mynt 1,153, 170.

Filippos, jfr Filip. Filippovo 4,382. Filipdotter, Elin, se Eliu F.

Filipsdotter, lugeborg, se (Tott).

Filipsdotter, Katarina, se Katarina F.

Filipsson, Bengt, se Bengt F. (ulf).

Filipsson, Holmger, se Holmger F.

Filipsson, Johan, sc Johan F.

Filipsson, Magnns, se Bonde.

Filipsson, Tord, se Bonde.

Filipstad 2,122; —bergselementarskola 6,202; privilegier 8,16; — vapen A 6,195.

Filmer (götarnes kon.) 2,309.

Filologi,komparativ6,220;.

— romersk 4,611; — jfr Språkvetenskap.

Filosofi 6,218, 221, 226;

— de la Ramées 4,21, 77; — Englands 5,393;

— Frankrikes 5,216; — partitidhvarfvet 5,393;

— skolastisk 4,21; — storhetstiden 4,610 o f.; — Upsala högskola 2,899, 494; — jfr Upplysningsfilosofi.

Filthattar 4,631.

Fimbulty (Odin) 1,343. Finansexpedition 5,2ö8r 265, 349.

Finansförhållanden 6,6 G—68.

Finansförvaltning (bank-bnshållning, penninghushållning), Gustaf I*.e 8,220—222, 224; — Gustaf III:S 5,265, 307, 337, 840; — hattarnes 5,110, 125, 143, 145, 166, 182; — Karl XI:s 4,491;-----förmyndar-regerings 4,428 o. f.; — Kristinas förmyndarregerings 4,265 o. f.; —Finanskomiteer—Finland.

304_____

Magnus Erikssons 1,455;

-----förmyndarregerings

1,454; — mössornas

5,191; — regeringsformen 1772 5,258;-----

1809 6,19; — riksdagsordningen 1723 5,50; — jfr Finanspolitik, Finanssystem.

Finanskomiteer, riksdagen 1823 6,85.

Finanspolitik, hattarnes 5,174; — Karl XI:s förmyndarregerings 4,418;

— jfr Finansförvaltning.

Finanssystem, Axel Oxen-

stjernas 4,295; — Görtz* 4,590—592; — jfr Finansförvaltning.

Finansväsen (penningställning. penningväsen)

2,181, 6,56, 92, 107, i Si; — Gustaf I:s tid

8,72 o. f.; — Gustaf III:» 5,234, 245; —

— realisation 5,267; — Karl (VIII) Knutssons tid 2,305; — Kristinas förmyndarregering4,298;

— Magnus Erikssons tid 2,17 — 20; — Norges 6,59, 61; — Oskar I:s tid 6,155; — partitid-hvarfvet 5,166; — jfr Myntväsen.

Finans&tgärder 5,172,

206,6,24 0. f., 43, 67 O. f.

Finansärenden5,258,6,l 6.

Fincke, Margareta, se Horn.

Findarfve, myntfynd

1,296.

Fingerringar 2,67; —jfr Brons-, Guld-, Silfver-, Spiralfingerringar.

Fingrar, afhuggning, straff

2,6.

Finjasjön, 1,205.

Finland (Suomi, Österland) 1,8, 858, 860, 387, 486, 2,14, 81, 35, 115, 202, 298, 343, 352, 373, 410, 415—418, 428, 432 O. f., 486, 438, 443 O. f., 448, 8,64, 282, 267,

331, 394, 396, 400, 419, 441, 453, 4,20, 40,

79, 126, 266, 292, 351, 375, 384, 386, 577,

585, 5,4, 97, 248, 301, 392, 6,5 O. t, 32, 39, 53, 68,104,198; — Adam af Bremen om 1,263; adel 8,432; — Adolf Fredriks besök 5,126—

128; — afträdt af Ivar Axelsson (Tott) 2,384;

— afvelsg&rdar 8,229;

— Alexander I storfurste 6,28; — allmän landtdag 4,65, 104; — amazonernas land 1,263;

— andlig odling 4,90;

— anfallet och hotadt af ingrer, kareler, nov-goroder 1,388, 899 o. f., 409, 2,323; — — af ryssar 1,388, 2,96, 424, 445, 8,374, 5,121, 357;

— anjalaförbundet5,326;

— Arvid Horns födelseort 5,56; — Bengt Algotsson hertig 2,23, 25;

— Bengt Birgersson hertig 1,413, 426; — birgittinerkloster 2,357; — birkarlarne 1,469; — biskopar 1,388, 400, 428;

— blodbad 1520 2,479;

— Bo Jonssons 2,99;

— Buxhövdens proklamationer 5,370; — centralforvaltning 5,1; — efter den stora ofreden 5,60 o. f.; —

Egentliga

2,121, 128, 8,16, 4,61;

— — kartor 1,393, 2,121; — — Valdemar Magnusson hertig 1,433;

— ekonomisk utveckling 5,263; — Elisabets planer 5,119; —Engel-brecks befrielsekrig 2,216; — Erik den heliges färd A 2,298; — Erik XIV:s fångenskap 8,304; — fin8krätt2,128;

— fornsaker 1,77, 169;

— freden i Fredriks-

hamn 1809 6,3, 23;

-----i Nystad 1721

5,45; — — i Stolbova

1617 4,67—69;-----i

Åbo 1748 5,106; — fredsmotet i Helsingborg 1310 1,439; — fredsunderhandlingar 4,66, 595,
 5,99, 6,9; — friherreskap 4,16; — frälseupp-båd 1452 2,296; — fär-dertill, hednatiden 1,302;
 — — fästningsarbeten
 5,177, 207; — förbindelse med Sverige, bronsåldern 1.150; *- fördraget i Åbo 1812 6,45;
 — förlän ingår, Erik Axelssons (Tott) 2,346;
 — — Johan von Hojas
 8,165;-----Johan 111:9
 8,209, 251;-----Karl
 (VIII) Knutssons 2,336;
 — — Sören Norbys 8,62; — försvarsväsen
 5,83, 272; — förvalt-ningssväsen 5,60; — genremålare 6,233; —%ref-skap 4,16; — gränsregleringar 8,13, 4,55
 o. f., 68, 5,61; — gränsstrider 2,379 o. f.;
 — guldringar A 1,190;
 Gustaf I:s befrielsekrig 8,48, 59 o. f.;---
 bref till allmogen 8,189;
 — Gustaf II Adolf storfurste 4,18, 29; — Gustaf II Adolfs besök
 4,65;-----härordning
 4,88; — — krig med Polen 4,130—150; —
 — krig med Ryssland
 4,53, 65; — Gustaf III:s besök 5,307;-----eriks-
 gata 5,263; — handel 5,266; — historia, se Handlingar... utg. af A. I. Arvidsson, Källor, Nya, till Finlands
 medeltidshistoria, utg. af E. Grönblad; — historieforskning 5,394; — ohofrät-ter, se Vasa, Åbo; — hungersnöd
 4,505; — häradsrätter 8,317; — härjningar 1,243, 2,388, 413, 461; — högskola i Åbo 4,293; — i Sveriges
 konungatitel 8,230, 447, 5,1; — indelning 4,14; — intaget af rys-sarne5,60,96,377,6,1,8; —jern till verkningi
 ,330;
 — jordbruk 5,61; —
 kanaler 5,385; —
 Karl (VIII) Knutsson och Kristiern *1 2,319;
 — Karl (VIII) Knutssons besök 2,347; — Karl IX och Klas Fleming 8,399—402, 404;
 — — och Sigismund
 8,418;-----rufs 18,431;
 — Karl XI :s reduktion
 4,483; — Karl XIV Johans planer 6,40; — kartor 1,273, 893,
 2,121; — klubbekriget
 8,406 o. f.; — kommunikationer 5,263; —
 korftåget 8,415; —krig med Ryssland 2,8—io, 12, 8,200, 4,114, 5,257, 322, 333, 869, 877, 6,8;
 — kriget mellan Karl

XII och tsar Peter 4,564 o. f.; — kriget 1342 1,456; — kriget 1495—1497 2,411—414;
 — kriget 1502 2,429;
 — kriget 1556 8,208;
 — kriget 1596 8,405;
 — kriget 1599 8,421;
 — kriget 1609—1611 8,452; — kriget 1621 4,117; — kriget 1700 4,547; — kriget 1714 4,586; — kriget 1741—
 1742 5,90—96, 102, 146, 151, 156; — kriget 1788 —1790 5,324 o. f.; — kriget 1808-1809 5,371, 376 o. f.; —
 krigsmakt, tretioåriga kriget 4,603;
 — krigsrustningar 8,205, 210, 261, 411, 444, 5,87 o. f., 319; — krigsskola 5,272; — krigståg, Al-brechts af
 Mecklenburg
 2, '64; — — — — — Birger jarls
 1,400; — — — — — Erik den
 heliges 1,383 o. f.; — —
 Gustaf I:s 8,207; — — — — —
 Karl IX:s 8,407 o. f.; — —
 Kristiern I:s 2,329 o. f.;
 — — — — — Tyrgils Knutssons
 1,426 o. f.; — krigsväsen 5,383; — Kristiern II:s handelssällskap 2,481; — kyrkan 1,388, 399, 427 o. f., 8,238;
 — kyrklig indelning
 1,376, 8,14 O. f.; — — räfst 8,200; — kyrkliga minnen 2,208 o. f.; — lag 5,77; — lagmän 2,25, 239, 250, 316,
 339, 406, 8,54; — — konungaval 2,61; — lagsagor
 2,116, 8,13, 5,263; — landshövdingar 5,112; — landskapsvapen A 8,374;
 — landsrätt 2,183, 407;
 — län 5,263; — Mag-
 nus Erikssons besök 1,459; — Mattias Ket-tilmundsson höfvidsman 1,448; — missväxt &
 4,505; — mötet i Abo 1812 6,44; — Napoleon I:s förslag till förbund med Sverige 6,42; — Nils Stures besök
 2,338;
 — norra, vapen A 8,374, A 4,27; — och Flemin-game 8,239; — och is-hafstrakterna 4,63; — och Johan III
 8,260; — och Tottarne 2,878, 390, 383; — område 1617 4,8; — Otto Ruda plundringståg 2,440; — passe? olans
 frågan 5,311 o. f.; — Per Brahe d. y:s verksamhet 4,346; — riksdagsbeslutet 1599 8,420; — Roine sjö A 8,312;
 — rysk generalguvernör 5,60; — ryska 0,320, 334; — ryssar-nes utbredning 4,54;
 — Rysslands planer 5,3 6 9;
 — räfsteting 2,147; — skolor 4,294; — skyddshelgon 1,384; — skär-gårdsflotta 5,207, 273; — spanmålsutförelse
 4,604; — Sprengtportens rättegång 5,230; — — stämplingar 5,317 o. f., 323; — språkforskning 5,394; —
 statshöfvingen 1772 5,231, 237—239, 244; — Sten Sture d. yrs besök 2,450; — Sten Sture d. ä:s besök
 2,422;
 — storskiften 5,263; — strömmrensningar 5,385;
 — ståthållare 8,382, 392,

406; — städer 4,17, 5,263;-----handel 4,91;

— ständer, landskapsmotet i Helsingfors 4,104; — — och Klas Fleming 8,401; — Svante Stures besök 2,431;

— svenskers bosättning

i r

,278; — södra, vapen A 8,374, A 4,27; — till-försäkradt Karl (VIII) Knutsson 2,262,270; — tjänstfolks rättigheter 5,184; — tretioåriga kriget 4,131, 187; — trohetsed åt Alexander 1 5,377; — tronfölj (Isfrågan 1742 5,97, 99; — tnl på Sverige 4,290;

— tullinkomster 4,278;

— ut- och införselvaror 4,605; — utskrifning 4,286, 469; — Valdemar Magnusson hertig 1,431, 441: — vapen A 8,372, A 4,27; — ärftliga län 4,86; —jfr Finnar, Ryssland-Finland.

Finlay, Robert 5,233 o. f. Finmarken, norska 6,4, 90, 152 o. f.;-----fre-

den i Knäred 4,51; —

— gam mer 1,18;-----

lappska staga A 1,16; —

— Sveriges anspråk

8,455—457;-----öar4,89.

Finn (jätte) A 1,379. ^

Finnar (qväner) 1,263, 2,127, 4,4, 242; — Adler Salvins om 4,234;

— döpta af Hemming Nilsson 2,16; — Erik den heliges strid A 2,366; — graffoffer 1,67;

— minne af bronsåldern 1,170; — namn på lap-parne 1,229; — Norges, skatt till Sverige 8,456;

— Ptolemaios om 1,4;

— slaget vid Breiten-feld 1631 4,227 o. f.; Wallhof 4,128;

— tretioåriga kriget 4,152; — vid Witten-bergs högskola 8,470;

— jfr Ester, Finland, Lappar, Liver, Tsjnder.

Finne, Olof 2,225.

Finner, Unni, se Lappar. Finnsson, Agmund, se Ag-mnnd F.

Finnvid, se Finveden. Finska viken, se Viken. Finspong (ej Finspång) 4,94, 287.

Finsta (Finstad) 1,481;

— karta 1,392; —se Birger Persson till F.

Finstad, se Finsta.

Finströms kyrka A 1,429. Finveden (Finnvid; ..Suu-nerbo, Vestbo och Östbo härad) 2,70, 116, 119, 143, 292, 8,186; — dac-kefejden 8,192 o. f.;

— danskt infall 2,282;

— Erik Magnussons 2,35; — eröfradt af danskarne 2,48; — förenadt med Vexiö stift 8,199;

— intaget af konung Albrekt 2,71; — kartor 1,392, 2,120; —område 8,14; —rnnstenar 1,293.

Finvid Finvidsson 2,73. Finvidsdotter, Margareta, se Margareta F. Finvidsson, Finvid, se Finvid F.

Fioler (tidlor) 1,333.

Firenze, belägring 8,112;

— birgittinerkloster 2,162;'— firenziska liljan 2,57, A2,62; — guldmynt (floriner) 1,476.

Fischer, Johan 4,527. Fisk 1,310.

Fiskar, afbildningar 1,147, 154 o. f.; — i kökken-roöddingar 1,11.

Sverige» historia. Register.

Fiskargosse, skulptur af Qvarnström 6,247.

Fiske (begynnelsebokstaf) A 2,6; — bottniska elf-varna 1,469; — bronsåldern 1,117; — frihetstiden 5,385; — stenåldern 1,11, 28 O. f.; — jfr Lax-, Sill-, Strömmings-, Torskfiske.

Fiskedon, stenåldern 1,30.

Fiskerier, Gustaf I om 8,219.

Fiskerätt, lapparnes

6,152; — novembertraktaten 1855 6,154.

Fiskerön 6,90.

Fiskvatten, kronans 8,17 9, 221.

Fituna, se (Bååt), Per Erlandsson till F.

Fiädrundaland, se Fjed-rundaland. «

Fjedrnnda, se Fjedrun-daland.

Fjedrundaland (Fiädruu-daland, Fjedruna) 1,428, 2,115, 125, 348;

— Birger Magnussons 1,439, 441; — karta 1,392; — konung 1,248;

— oroligheter 1470 2,363; — pantsatt af Magnus Eriksson 1,455.

Fjerdedagar 5,260.

Fjerdepartsräfst 4,371, 485.

Fjukebv, rnnsten 1,303.

Fjälgame (Halland) 1,408.

Fjölne (kon.) 1,242 o. f.

Flacksjöbäck, fredsunderhandlingar 1624 4,124;

— möten 8,456.

Flaggor, se Handels-,

Unions-, Örlogsflagga.

Flandern 1,270, 5,402; — den heliga Birgittas resa 2,75; — fiamska tapeter 8,478 o. f.; — handtver-kare i Sverige 8,478;

— karta 1,273; — konst,

medeltiden 2,498; — Pietro Quirinis resa 2,168; — renässans

3,481.

Fleming jätten), friherreskap o, 16; — slägtafla 3,406; — vapen A 2,405, A 8,406.

Fleming, Anna (f. Horn; g. m. Lars Hermansson Fleming), slägtafior

3,328, 406.

Fleming, Brita (f. (tre rosor); g. m. Lars Fleming,

friherre till Nvnäs), slägttafla 8,406.

Fleming, Ebba (f. (Stenbock); g. m. Klas Fleming till Svidja), slägttafla 8,406.

Fleming, Elin (f. Horn; g. m. Klas Fleming till Lechtis), slägttafior 3,328, 406.

Fleming, Elin (f. Lydecke; g. m. Per Fleming till Villnäs), slägttafla 8,406.

Fleming, Elin, se Bjelke.

Fleming, Elin, se Stålarb.

Fleming, Erik (riksråd, d. 1548) 8,54, 59, 239; — hustru, se Fleming, Heb-la; — slägttafla 3,406.

Fleming, Erik (riksråd, d. 1679) 4,416, 502.

Fleming, Gertrud (f. Hand; g. m. Herman Fleming till Lechtis), slägttafla 3,406.

Fleming, Göran (riksråd) 4,416.

Fleming, Heb-la (f. (Sparre); g. m. riksrådet Erik Fleming), slägttafla 3,406.

Fleming, Heb-la, se Baner.

Fleming, Helena (f. Bjelke; g. m. 1 riksdrotsen Magnus Brahe, * riksrådet Klas Larsson Fleming), slägttafior 8,328, 390.

Fleming, Henrik, slägttafla 8,406.

Fleming, Herman (riksskattmästare) 4,352, 372, 374; — Karl XI:s förmyndarregering 4,402, 406 o. f., 412; — president i reduktionskollegiet 4,461.

Fleming, Herman (väpnare), slägttafla 8,406.

Fleming, Herman, till Lechtis (fältöfverste, d. 1583) 8,261; — hustru, se Fleming, Gertrud; — nordiska sjuårskriget 3,3 2 7; — slägttafla 8,406.

Fleming, Ivar (riksråd) 8,54, 59, 239; — slägttafla 3,406.

Fleming, Joakim (riksråd) 2,406; — slägttafla 8,406.

Fleming, Johan (befäl-hafvare på Stegeborg) 2,225.

Fleming, Johan (d. 1599) 3,421; — slägttafla 8,406.

20Fleming, Karin, se Bjelke. Fleming, Klas (amiral, d. 1644} 4,80, 88, 286, 313,368;—Kristinas förmyndarregering 4,263— 265; — porträtt4,312; — öfverståhållarc 4,290. Fleming, Klas (riksråd, d. 1685) 4,520, 603; — landtmarskalk 461, 463 —467; — porträtt 4,476. Fleming, Klas (statsråd), landtmarskalk 6,39, 76 —78.

Fleming, Klas, till Lech-tis (d. 1616) 8,408; — hustru, se Fleming, Elin;

— alägttaflor 8,328, 406. Fleming, Klas, till Svidja,

(friherre till Vik, d. 1597)

8,269, 287, 382 O. f., 394, 396, 421; — hustru, se Fleming, Ebba;

— klubbekriget 8,406 o. f.; — och Karl IX 8,399-402, 404; — slägttafla 8,406; — ståthållare i Finland 8,392; — tåg mot Pskof 8,374.

Fleming, Klas Larsson (riksråd), hustru, se Fleming, Helena; — slägttafla 8,390.

Fleming, Klans (lagman i Österland), slägttafla 8,406.

Fleming, Lars (friherre till Nynäs, d. 1592) 8,255; — hustru, se Fleming, Brita; — slägttafla 8,406.

Fleming, Lars (ståth. på Åbo, d. 1602), hustru, se Fleming, Anna; — alägttaflor o,328, 406. Fleming, Magnus, slägttafla 8,406.

Fleming, Otto (riksråd) 5,134, 179 o. f. Fleming, Per, till Vill-näs, hustru, se Fleming, Elin; — slägttafla 8,406.

Flensburg 8,157, 239; — belägring 1427 2,174; — Margaretas död 2,310. Fleurus. slag 1622 och 1794 4,171, 6,33. ^ Fleury (kardinal) 5,55, 80, 88.

Flink och färdig (mynttecken) 4,606.

Flint chips, se Stevens. Flinta, bearbetningssätt 1,45; — fornsaker 1,8;

— förekomst 1,48; — håll-

mejslar 1,39, A 1,50;

— pilspetsar A 1,31, 32, 62, A 1,82, 136, 148;

— rätmejslar, Skåne A

1,38; — spjutspetsar A

1,30, 31 o. f., 59, 62, 69, 136, 148, 168; —

jfr Bössflinta, Eldstål och flinta, Sten.

Flintarbeten 1,74. Flintberg, J. A., Lagfaj renhchtsbibliotheque 5 källfört.

Flintblock, erratiska 1,45. Flintborrar 1,37 o. f. Flintdolkar 1,33, 41, 49 o. f., 59, 62; — amuletter 1,82; — Egypten A 1,31; — Skåne A 1,32;

— Småland *A 1,32. Flintelddon 1,20. Flintgrufvor 1,40. Fliiriknifvar 1,7, 37 o. f.;

— Egypten 1,81; — Skåne A 1,39.

Flintlås 4,226; — Skåne A 1,44.

Flintor, se Boss-, Eld-stålsflintor.

Flintpilar 1,32, 59, 83. Flintredskap 1,8. Flintrännan 4,542. Flintskrapor 1,44, 69; — Bohuslän A 1,24.

Flintskärfvor 1,31, 48;

— borrar 1,38. Flintsågar 1,37, 39, 69,

142; — Bohuslän A 1,40;

— Skåne A 1,105. Flintvapen 1,32. Flintverktyg 1,37;— lem-

ningar i kökkenmöddin-gar 1,11; — Skåne A 1,12, A 1,13, A 1,14. Flintyxor 1,33, A 1,35, 37, 41, 44, 46, 74, A 1,75, 137, 148; — religiös användning 1,69. Flishult 3,295.

Flockar (lagar) 1,428. Floda (kyrka), hvalfmål-ningar A 2,303, 311, 393, 498.

Floder, militärisk betydelse 4,189.

Floderns, Gustaf, Handlingar hör. till Karl XILs historia 4 källfört. Flodin, J. G. (bisk.) 5,358. Floding 5,407.

Flores och Blanzeflor (romantisk dikt) 1,482, 2,210, 311.

Floriner (mynt) 1,476, 479; — rheinska 2,186.]

Flotta, »armeens» 5,207, 383; — Danmarks 8,76, 264 o. f., 4,31, 40, 386, 510; — — kriget 1511

2,442;-----kriget 1611

3,465;-----kriget 1643
—1645 4,312—314; —
— kriget 1675—1679
4,441, 448, 451 O. f.; —
— kriget 1712, 1715 4,588; — — neutralitetsförbundet 1794 5,354; — — utanför
Reval 8,322;-----ut-
lemnad till England 5,369; — Englands
4,388 O. f., 398, 5,26, 43, 54 O. f., 364 O. f., 369 o. f., 377; — Finlands, kriget 1599 3,421;
— Frankrikes 4,&10,
5,249; — Hollands,
4,381, 395;-----kriget
1643—1645 4,312, sw;
— — kriget 1675—
1679 4,441, 448;-----
utanför Elfsborg 4,510;
— holländska städernas 2,71; — Kristofers af Oldenburg 3,164; —Lii-
becks 3,150, 166;-----
nordiska sjuårskriget
8,276;-----utanför Sö-
derköpiug 8,50; — Nederländernas utanför Kjöbenhavn 8,163; — Rysslands, i Östersjön 5,352 o. f.; — — kriget
1741—1742 5,95; -----kriget 1743 5,102;
— — kriget 1788—
1790 5,319 O. f.;-----
slaget vid Svensksund
1789 5,334;-----utau-
för Kjöbenhavn 5,326;
— skandinavisk, i tyska farvatten 4,189; — stora, Gustaf 11 Adolfs tid
4,188;-----frihetstiden
5,207, 271;-----sla-
get vid Öland 5,334; —
utrustning 1772 5,248; —svensk-han sea-tisk i Öresund 8,51;' — Sveriges 4,510; — —
bestyckning 4,603;-----
bevilning 1680 4,463;
— — blockad af Mecklenburgs hamnar 4,185;
-----Erik XIV:s tid
8,264;-----förstörd i

Öresund 2,176; — — Gustaf 1:8 tid 3,229;
-----Gustaf III:s tid
5,384; — — hufvud-
station 4,286, 608; —
— i Medelhafvct 5,353;
-----Karl XI:s tid 4,495
o. f.;-----kriget 1451
—1453 2,297; — — kriget 1564 8,267—269;
-----kriget 1599 3,421;
-----kriget 1621 4,117;
-----kriget 1626 4,135;
-----kriget 1643—1645
4,313—315;-----kri-
get 1675—1679 4,438
O. f., 441, 447 O. f.;
-----kriget 1715 4,588;
-----kriget 1741—1743
5,92, 96, 102; — —
kriget 1756—1762
5,154;-----kriget 1788
—1790 5,319—321; —
— neutralitetsförbundet
1794 5,354;-----ny-
daningstiden 3,465; —
— och Hans Vachtmei-ster 4,522; — — och Henrik af Trolle 5,301;
— — skepphandelsfrå-
gan 6,88;-----stats-
hvälfningcn 1772 5,242;
— — storhetstiden
4.603;-----tretioåriga
kriget 4,187;-----ut-
rustning 1452 2,295; —
— utrustning 1801
5,364;-----vid Diina-
munde 4,116; — jfr Biscaya-, Handels-, Lod-je-, Rodd-, Skärgårds-, Örlogsflotta.
Flottsund 8,43, 4,356. Flygskrifter 2,837 o. f., 342, 5,88.

Flåren (sjö) 2,119.

Flärd, Per Brahe d. ä. om 3,484.

Flögh, Hartvig 2,216. Fodermarsk (öfverhof-stallmästare) 2,273; — Kristofers af Baiern 2,263.

Foderpenningar 3,189. Fodring (gård) 8,354; — jfr Skatter.

Fogat 1,464.

Fogdar 2,126, 8,396, 435;

— af- och tillsättande

3,220; — dackefejdeu 3,185; — Finlands, förtryck 4,65;-----Karl

JX:s ordning 8,431; — förtryck 2,190 o. f., 3,187, 4,70; — Gustaf I:s bref 3,184, 190, 219,

473;-----tid 8,13, 15,

214 o. f., 217, 224 O. f.; — Gustaf II Adolfstid 4,73, 84; — Karl IX:s stadga 3,463; — landsköp o,H5; — medeltiden 1,465, 470,

2,486; — namnets härledning 1,464; — redovisning 3,221 o. f.; — regementsformen 1539 3,178; — riksdagskallelse 1600 3,422; — rinstjens 3,464; — upp-syningsmän öfver kloster 3,106; — utländska 2,4 21, 424 o. f.; — jfr Länsherrar, Slottshöfdiugar. [-Fogdönl,248;—Vårfruber-ga-] {+Fogdönl,248;—Vårfruber- ga+} kloster A 1,470, 486. Fogelberg, B. E. 6,233, 236 o. f., 240, 246; — Balder 1,336, A 6,241; — Birger jarls staty A 1,412; — Odin 1,336, A 6,239; -- porträtt 6,238;

— Tor 1,336, A 6,240. Fogelvik (Fogilvik) 2,1 17,

219, 225, 245; — se Bonde, Karl Knutsson, till F., Bonde, Knut Tordsson, till F., (Gyllenstjerna), Erik Eriksson d.y. till F., (Gyllenstjerna), Erik E-riksson d. ä. till F. Fogilvik, se Fogelvik. Foinike (Phoeuicien) 1,87;

— bronsålderns slut, i 16;

— mynt 1,98; — spiral-sirater 1,91.

Foiniker (phænicer) 1,87;

— alfabet och runor 1,214; — bokstafsskrift 1,216;— elfenben 1,100;

— glas 1,100; —

jern 1,100; — och bronsens väg till Norden 1,90 —101; — silfver 1,100;

— sjöfärder 1,100; — skrifkonst 1,100; — jfr Semiter.

Folkbevärning 2,295, 6,173.

Folkbildning, se Folkundervisning.

Folkdrägter A 6,255— 260.

Folkdöme 5,81; — jfr Folkvalde.

Folke Algotsson 1,425; — hustru, se Ingrid Svunte-polksdotter; — släggtaf-lor 1,391, 2,24.

Folke Birgersson (jarl) 1,399; — släggtaf-lar, 391. Folke Digre, hustru, se Ingegerd Knutsdotter; — släggtaf-lar 1,391.

Folke Gregersson, se (läl-ja).

Folke jarl, släggtatla 2,24.

Folkesdotter, Katarina, se Katarina F.

Folkeslunda (by) 1,323.

Folkesson, Bengt, se Bengt F

Folkesson, Holmger, se Holmger F.

Folkessou, Knut, se Knut F.

Folkesson, Sune, se Sune F.

Folket, beskattningsrätt 1,466; — makt 6,7 6,132;

— — Brovallius om 5,125; — — Hermanssons stadga 5,136; — och Karl (VIII) Knutsson 2,304; — och konungen, Gustaf II Adolfs konungaförsäkran 4,598; — jfr Allmoge.

Folkhögskolor 6,214 o. f.

Folklanden, de tre, se Upland.

Folklandstingsstad 1,470;

— karta 1,392.

Folklekar 6,257.

Folkmelodier 3,475; —

jfr Folkvisor.

Folkminskning 1,459, 5,385.

Folkmängd, Stockholms 4,290; — Sveriges 4,4, 286, 298, 6,4.

Folkombud 3,461, 4,156;

— jfr Landtbud, Riksdagsmän.

Folkrätt 6,71.

Folkrörelser, medeltiden 5,3.

Folkskoleinspektörer

6,214.

Folkskolestadga 6,256.

, Folkskoleväsen 6,118 o.f.,

' 156, 259.

Folkskolor 6,213.

Folkskrifter 2,210.

Folksägner 2,312; — om Gustaf II Adolf 4,73.

Folkundervisning (folkbildning, folkupplysning) 6,213 O. f., 260; —

Karl XIV Johans tid 6,74, 81, 97, 125; — Kristinas förmyndarregering 4,291, 294; — Oskar I:s tid 6,134; — partitid-hvarfvet 5,389.

Folkungar 1,396; — uppror 1,406. 418 o. f.; — vapen A 1,454, A 3,372.

Folkungatiden 1,406—

459, 2,4—114.

Folkungaätten 1,309, 389,

399, 2,11—30, 482; — förfogad 1371 2,106; — jarlar 1,463; — och stormännen 2,30; — släkt-taflor 1,382, 391, 2,24;

— tronbestigning 1,371;

— vapen A 1,391, A

1,448, 2,19, A 2,20, A

2,24, 32, A 2,33, A2,279.

Folkupplysning, se Folkundervisning. Folkvandringar, heruler-nes 1,227; — stora, och vikingatågen 1,265.

Folkvisor 1,482, 3,475, 4,24; — historiska 3,474;

— jfr Folkmelodier. Folkvälde 4,78; — jfr

Folkdöme.

Folkärna (socken) 3,38. Folmar Jakobssen 2,152. Fonddekorationer, Stockholms slotts arkader A 5,403.

Fontainebleau, fred 1679 4,458; — traktat 1661 4,415.

Fontana 4,625.

Fontanger 4,631, 633,

5,402.

Fontän, skulptur af Molin A 6,247, 248. Forbes, John 3,449.

Forndanska, se Språk. Fornforskning, nyaste tiden 6,220, 259 O. f.; — partitidhvarfvet 5,394;

— jfr Arkeologi. Fornfynd 1,50 o. f., 278, A

1,311, 329, A1,332; — jfr Fornminnen, Fornsaker. Fornhögtvaska, se Språk. Fornkuuskap 4,612. Fornmiuueu, historisk betydelse 1,6 o. f.; — nordiska, vestra Europa, Britiska öarna 1,275— 277; — språkliga 6,221;

— stenåldern 1,13; — Vingåker 1,76; — jfr Fornfynd, Fornsaker, Graftvnd.

Fornniinnesföreningen, sveuska, tidskrift 1,358, källfört.

Fornnordiska, se Språk. Fornnorska, se Språk. Fornsachsiska, se Språk. Fornsaker, arktiska 1,77, A 1,78; — bronsåldern 1,104, A 1,110, A

1,111, A 1,112, A 1,113;

— — Götaland 1,170;

— jernåldern, Ryssland

1,238;-----typer 1,239;

— nordiska, England 1,275; — — Holland 1,275; — — Irland

1,275; — stenåldern,

djurbilder 1,23;-----

Finland 1,77;-----fördelning 1,74;-----in-

hemsk tillverkning 1,48 o. f.; — se Brons, Flinta; — jfr Fornfynd, Fornminne.

Fornsigtuun, se Signilds-berg.

Foruspråk, se Språk.

Forns venska, se Språk.

Fornyrðarlag 1,333.

Fomåldcrn, klassiska 4,2,

22.

Forsa, kyrkodörr, äldsta uppptecknade lagbud 1,464.

Forsete (Försäte; myt.) 1,338 o. f.

Forsgrén, G. 3 källfört.

Forsholm (hus, län) 2,73, 122; — Bo Jonssons 2,99,107; —karta 2,120.

Forsior 3,7 5.

Forsman, G. Z., se Kos-kinen.

Forsmark 5,25.

Forssell, C., Ett år i Sverige 6,255.

Forssell, Hans 3,182; — Sveriges inre historia från Gustaf den förste
3 källfört.

Forssell, K. 6,239.

Forssenius, A. II. (bisk. i Skara) 5,223.

Fort Kristiua 4,290.

Fortunatus, Vcuantius, se Vcuautius F.

Forum, se Roma.

Forum privilegiatum 5,34.

Fosforismen 6,236.

Fosforister, se Skolan, Nya.

Foss, hållristningar A 1,98, 158, A 1,161.

Fostbrödralag 1,344.

Fosterlandsstiftelsen, vangeliska 6,212.

Fosterlandsvänner, Landtparti.

Fotbeklädnad, jernåldern

1,186.

Fotevig (Fotevikcn), karta 1,392; —slagll341,375.

Foteviken, se Fotevig.

Fotfolk 3,464, 4,226,

309, 602 O. f.; —

Karl XI :s indelningsverk 4,491, 494.

Fotografi 5,407, 6,246.

e-

seFotsulor, å hållristningar

1,163.

Fonrnier 6,31 o. f. Foxerna, karta 1,392. Frackar 5,410.

Fram sättningar, Gustaf

I:s, riksdagen 15273,121 —123, 127 o[^]. f.; —jfr Propositioner, kungliga. Framtiden (tidskrift) 1,88, 5 källfört.

Franc, U. G. 5,340, 349. Francesco, jfr Frans. Francesco, Giovanni, från Potenza 3,79.

Francesco Sforza, se Sfor-za.

Francia, se Frankrike. Franciscus, jfr Frans. Franciscus den helige, från Assisi 1,480; — orden, se Franciskaner. Franciskaner (barfotamunkar, gråbröder, helige Franciscus' orden, minoriter) 1,480, 2,396;

— dräkt A 1,483;

— kloster, se Arboga, Enköping, Jönköping, Kökar (Tjockakarl), Linköping, Nyköping, Skara, Stockholm, Söderköping, Upsala, Vexjö, Viborg (Finland), Visby.

Franco, Giovanni (Johan Valen) 2,169 o. f., 215, 218.

Franco, Matteus 2,170. Fran[^]ois (hert. af Lor-raine), gemål, se Christine (Kristiern II:s dot-• ter); — slägtafla 2,321. Frangois, jfr Frans. Frau[^]ois I (kon. af Frankrike, 1494-1547) 8,94, 96, 162; — fred i

Cambrai 1529 3,147; — forbundstraktat i Sceaux 1542 3,183; — politik

4,17 2, 186; — porträtt

3,183.

Fran<oisII(kon. af Frankrike, 1543—1560) 8,212, 264; — gemål, se Mary Stuart.

Franken 4,177; — Bernhards af Weirnar förlä-ningar 4,269, 272; — fraukiska kretsen, se Kretsen; — Gustaf II Adolf hertig 4,233; — kriget1674—16794,433, 436; — protestanter

4,279; —tretioåriga kri-

get 4,240, 276, 304 O. f., 325; — jfr Franker.

Franker 1,254, 360 o. f.;

— frankiska riket, hemsökt af vikingar 1,267 —269; — — krönikor

1,5;-----mynt 1,296;

-- — årsböcker 1,255;

-----jfr Frankrike; —

jfr Franken.

Frankfurt am Main4,237;

— kejsarval 1619 4,166;

— möte-1634 4,270; — tretioåriga kriget 4,235, 240; — vapen A 4,234.

Frankfurt an der Oder

4,209, 212;—stormning 1631 A 4,208; — tretioåriga kriget 4,201, 205—207, 274, 303; — tyskt riksparlament 6,144; — vorparlamen-tet 6,145.

Frankland, se Frankrike.

Frankrike(Francia, Frank-land)!,182, 260, 274,328, 440, 480, 2,176, 3,162, 194 o. f., 264, 272, 280, 4,148, 155, 239, 343, 363, 375, 385, 396, 398, 421, 429 o. f., 509, 526, 530, 539, 549 O. f., 554, 562, 620, 625, 631, 5,72 O.

f., 82, 109, 119, 131, 135, 171, 179, 357, 360, 6,30, 32, 120, 172, 238;
— adel 1,485;—allées couvertes 1,65; — barockstil 4,618, 626, 628 o. f.; — bartolomeus-natten 3,388; —
bensy-nålar, stenåldern A 1,26;
— biscayaflottan 2,174;
— Björn Jernsidas härj-
ningar 1,252; — brons-saker 1,100,161; — cister-cienser kloster 1,379; — de la Gardies beskickning 4,341, 348;
— de la Ramées filosofi 4,21; — dekorationsbildhuggare 5,403; — dekorationsmålare 5,403; — dekorationsstil
5,404; — direktorialregering 6,34 o. f.; — dramatik
4,615; — februarirevolutionen 6,141; — filosofer 5,216; — flinta 1,48; — flotta 4,510, 5,249; — fred i Celle
4,456; — — i Fontai-
nebleau 4,458;-----i
Nijmegen 1678, 1679 4,455—457;-----i Pa-
ris 1810 6,4, 23;-----
i Paris 1814 6,4, 54;
— — i St. Germain 4,457; — — i Tilsit 5,369; — fredskongressen i Osnabrück och Münster 4,330—332; —
— i Rijswijk 1697 4,513;
— fredsunderhandlingar i Nijmegen 4,454 o. f.; —
— i Stockholm 4,513;
— förbund i Cognac 3,147; med Bayern 4,238;
— — med Danmark
4,510; — — med Kristiern I 2,323;---med
Sverige 4,269, 535 o. f.,
5,78, 113, 275; — förbundstraktat i Sceaux 3,183; — fördrag i Stockholm 4,425, 432;-----
i Stralsund 5,368;-----
med Gustaf III 5,307; —
— med Sverige 4,307,425, 588, 5,81, 151, 355; —
— med Sverige och England 5,54; — — med Sverige och Österrike 5,148; — försvarsförbund i Versailles 5,304;
— gotiska stilen 1,483;
— grafkammare 1,164;
— Guadeloupe 6,65; — Gustaf III:s resa 5,221, 304; — handel 5,299, 6,205; — handelsfördrag med Sverige
3,212, 6,178 o. f., 198, 204; — handtverkare i Sverige 8,478;
— hannoverska alliansen 5,54; — heliga alli-
ansen 6,87;-----Birgittas
resa 2,75;-----uppen-
barelse 2,76; — Henri af Valois konung 3,331;
— hugenotter 3,346,4,2,
151; — — nantesiska ediktet 4,238; — —

jfr nedan protestanter;

— hällkistor 1,65; — inre strider 5,318; — jernstillverkning 4,287;

— julirevolutionen 1830 6,96—98; — kalviuis-men 3,333; — Karl IX:s antihabsburgska förbund 8,454 o. f.; — karta 1,273; — kartu-sianer 2,396; — klassicitet 5,395 o. f.; — kongressen i Altona 4,511;

— konst 1,483, 5,401,

406, 413, 6,237, 241,

243; —konstitution 1791 6,58; — konstnärer, ii

Sverige 5,405; — konst-stilar 5,410; — konungavalet i Polen 1697 4,553; — krig medBran-denburg 4,434; — — med England 5,147,366, * 6,36; — — med England och Holland 4,503;

-----med Karl V 8,60,

147, 169, 201; — —

med Preussen 6,46; —

— med Rytosland 6,153;

— — med Österrike

5,351; — — 1706

4,561; — — 1813

—1814 6,49, 52 o.

f.;----- 1870—1871

6,184, 188; — krigspolitik 5,71; — Kristinas resa 4,358; — krönikor om nordmän 1,240; — lefnadssätt och seder 5,414; — litteratur 5,108, 216, 218, 220, 259 o. f., 289; — Louis XIV:shof 5,284; — — politik

4,422—425; — — tid 4,617; — maktställning 6,172; — medling mellan Sverige och Danmark 4,315, 543, 5,27;

— — mellan Sverige och Polen 4,277, 404;

— — mellan Sverige och Ryssland 8,323;

— mynt(tournoiser) 1,476, 2,56; — — i Sverige 1,296; — Napoleon I kejsare 5,366;

-----konsul 6,35; —

nationalekonomi 5,263;

— nordamerikanska frihetskriget 5,298; —

nordmäns vikingatåg 1,266—270, 272; -

normanderne 1,262, 277; — novembertraktaten 1855 6,154; — nva stilen 5,127; — nya tidens förebud 2,361; — och Axel Oxenstjerna 4,278 o. f.; — och Bengt Oxenstjerna 4,508, 512;

— och Bernhard af Wei-mar 4,276; — och Ferdinand II 4,197 o. f.;

— och Gustaf II Adolf 4,236 o. f.; — ochhat-tarne 5,84, 86—89, 106, 159, 164 O. f., 186, 223, 228, 230; — och Karl XIV Johan 6,40; — och Katarina I 5,63; — och Lovisa Ulrika 5,129; — och Paul I 5,364; --och pragmatiska sanktionen 5,69 o. f.; — och regeringsforms förslaget 1769 5,203; — och stats-hvalfningen 1772 5,231;

— och Sveriges inre

förhållanden 5,79 o. f., 168 O. f., 173, 193, 249 o. f.; — och Sveriges statsskuld 6,43; — och Sveriges ntTikes politik

5,189, 6,8; — orleanska borgarkonungadömet 6,96; — penningför-
sträckning till Fredrik I 5,29; — penningunderstöd till Sverige 5,57, 149, 153, 172, 185, 220, 249, 271; —
perukstil 4,618, 630; — protestanter 4,159, 510;----

jfr ofvan hugenotter; — Ragnar Lodbroks soner 1,251; — regenter och lägre stånden 2,2; — republiken 1792
5,351, 354 o. f., 6,147; — revolutionen 1789 4,17 7, 181, 5,294, 301, 338 o. f., 341, 348, 350—352, 354, 359,
365, 388, 6,98, 132; — rococostilen
4,628—630, 5,403, 406;

— runinskrifter 1,220;

— Sigurd Fafnesbanes saga 1,349; — sjuåriga kriget 5,150; — stendö-sar 1,65; — stenålders-grafvar 1,67; —
stående krigshärrar 2,415;— Sveriges handel4,605,5,352;

— — skeppshandelsfrå-ga 6,88; — traktat i Bärwalde 4,201 o. f.;

— — i Dover 4,424;

— — i Fontainebleau
4,415;-----i Wismar
4,280,304;— tretioåriga kriget 4,152, 160, 169, 171 O. f., 175, 186, 194, 272, 304, 310, 323—
325; — trippelalliansen 4,423 O. f., 507; — träd-gårdsstil 5,410; — ult-rarojalister 6,70; —underhandlingar med
England och Holland 4,513;

-----med Sverige 4,18 6,
248, 330, 5,70, 352; — vapen A 1,454, A 4,234;

— — westfaliska freden 4,334; — vikingars graf-plnndringar 1,276; — vitterhet 4,615; — äldsta spår af
menniskor
1,11; — jfr Aquitania, Franker, Fransmän, Gal-lia.

Frans, jfr Francesco.Fran-ciscus, Francis, Franz. Frans Gustaf Oskar, se Gustaf (hert. af Upland). Franska, se
Språk. Fransmän 3,232; — i Kristian IV:s här 4,41;

— i Kristiern II:s här 2,468, 8,37; — i sven-ska hären 3,453, 464, 4,33, 59; — slaget vid
Dennewitz6,50 o.f.;----

vid Gross-Beeren 6,50; -----vid Leipzig 6,52;

— trekej sarslaget vid Au-sterlitz 6,36; — Upsala domkyrkobyggnad 1,414;

— jfr Frankrike.

Franz, jfr Frans.

Franz Albrecht (hert. af Sachsen-Lauenbnrg)
4,252.

Franz Karl (hert. af Sach-sen-Lanenborg) 4,19 9o.f. Franz Stephan (hert. af Lothringen) 5,69. Franzén, F.“ M.
5,398,
6,99, 209, 226; — »Godn gosse, glaset töm» 5,414;

— porträtt 6,223; — predikningar och religionstal 6,223.

Franenburg 4,14, 136;-domkyrka 4,138. Fraustadt 4,560.

Fredag, Peter 3,98. Freder 1,452, 2,177; — Gustaf II Adolfs konungaförsäkran 4,30; — i Aachen 16G8 4,423;

— i Altranstädt 1706 4,561 o. f., 567; — i Augsbnrg 1555 4,151,
 157, 162, 165, 171, 181;
 — i Belgrad 1739 5,88;
 — i Berlin 1850 6,146;
 — i Breda 1667 4,423; — i Bruxelles 1550 3,202;
 — i Bromsebro 1645 4,5, 287, 315—318; — i Bukuresjt 1812 6,44;
 — i Cambrai 15293,147;
 — i Chierasco 1631 4,218; — i Choczim 1621 4,123; — i Fontainebleau 1679 4,458; — i Fredcriksborg 1720
 5,8 7,
 52; — i Fredrikshamn
 1809 6,3, 22 o. f.; — i Hamborg 1536 och 1762 8,167, 5,166; — i Helsingborg 1,439 o.
 f., 456; — i Jönköping
 1809 6,4, 23, 56; — i
 Kalmar 2,373, 3,203;
 — i Kardis 1661 4,io o. f., 408; — i Kiel 1814
 6,4, 53 O. f., 57—59,
 63 O. f., 72 o. f.; — i Kjöbenhavn 1,437,2,450, 4,6, 404 O. f., 459, 484, 5,1; — i Knäred 4,17, 50—52, 70, 72,
 100,
 110, 116, 318; — i Laholm 1278 1,417 O. f.;
 — i Lubeck 2,50, 4,183;
 — i Lund 1679 4,458 o. f., 499; — i Madrid
 1526 8,147; — i Malmö 1512 2,449; — i Moskva 1557 8,210; — i Nij-megenl678—1679 4,13,
 455—458, 509; — i
 Nystad 1721 5,37, 45, 52, 55, 58, 61, 90,
 246, 337 O. f.; — i
 Nöteborg 1323 1,452, 4,67; — i Oliva 1660
 4.111, 404; — i Paris
 1810 6,4,23;-----1814
 6,4, 54, 65; -----1815
 6,71; — — 1856 6,154;
 — i Passan 1552 4,181;
 — i Prag 1635 4,246, 276, 328; — i Pressburg 1805 5,367; — i Rijs-wijk 1697 4,530, 566;
 — i Roskilde 13181,444;
 — — 1658 4,6, 389, 391, 400, 405, 459, 5,1;
 — i Speier 1544 8,201
 o. f., 235; — i St.

Germain 1679 4,457; — i Stettin 1570 8,13, 323 o. f., 4,51, 91[^], 124; — i Stockholm 5,27; — i Stolbova 1617 4,67 o. f., 108, 110; — i Teusin 1595 8,13, 395, 401, 443, 452, 456, 4,9, 5i; — i Thorn 1466
 4.111, 131; — i Tilsit 1807 5,369, 6,36, 44;
 — i Traven Thai 1700
 4,543, 581;—i Utrecht 1713 4,46; — i Varsjav 1705 4,559; — i Wien 1738 5,88; — —
 1864 6,177; — i Villa-franca 1859 6,172; — i Vjasma 1634 4,380; — i V ordingborg 1435 2,17 8;
 — i Vårdlä 1[^]90 5,337, 351; — i Abo 1743 5,96, 104, 106, 185, 257, 383; — i Örebro 1812 6,44; — mellan Erik af!
 Pommern och Holstein 1435 2,224; — mellan hansen och Norge 1370 2,71; —mellan konung Albrekt och Håkan Magnusson 1371 2,73; — mellan konung Hans och Liibeck 1512 2,442; — mellan Ryssland och Turkiet 1700 4,544; —
 — 1711 4,581; — mellan Sverige och Polen 1732 5,58; — — och Ryssland 1537 8,171; — mellan Turkiet och Österrike 1739 5,88; — Norges grundlag 6,62; — regeringsformen 1719
 5,12;----- 1720 5,33;
 ----- 1772 5,252; —
 — 1809 6,18; — westfaliska 4,4, 14, 154, 328 —335, 353, 365, 415, 563, 5,147 O. f., 15C;
 — jfr Bondefreder, Förbund, Fördrag, Lands-, Preliminär-, Religions-, Riks-, 'Separatfreder, Stillestånd, Vapenhvilar.
 Fredericia 4 källfört. Fredericia 4,387; — belägring 1849 6,146; — jfr Frederiksodde. Frederik (Frederik I:s son), slägtafla 2,321. Frederik (Frederik V:s son), slägtafla 2,321. Frederik(Kristian Frederik Vilhelm Karl, kronor. af Danmark, f. 1843) 6,17 7 o. f.; — gemål, se Lovisa (prinsessa af Sverige-Norge); — porträtt 6,179; — slägtafla 6,86.
 Frederik, jfr Fredrik. Frederik Kristian (hert. af Augustenborg) 6,26, 29—31.
 Frederik I (kon. af Danmark, 1471—1533)
 2,376, 380, 409, 455, 8,57, 93, 96 o. f., 106, 112, 118 o. f., 140 O. f., 146, 158, 164, 4,19; — frågan om Gotland 8,63, 66; — gemåler, se Anna af Brandeuburg, Sophie af Pommern; — hyllad 8,52 o. f., 60; — Kristiern II:s sista restaura-tionsförsök 8,148—151;
 — mötet i Malmö 8,66— 69, 710. f.; — och Gustaf I 8,61 o. f.; — och Lubeck 8,108 o. f.; — - i1
 och norska rådet 3,149;
 — porträtt 3,67; — slägtafla 2,321; — uni-onsförsök 3,61.
 Frederik II (kon. af Danmark, 1534—1588) 3,204, 212, 263—267, 285, 322, 332,479; — gemål, se Sophie af Mecklenburg; — minnesvård i Roskildes domkyrka A 2,375; — nordiska sju-årskriget 3,271 o. f., 274; — och Gnstaf I 3,205; — pprträtt 3,211;
 — sigill A 3,206; — slägtafla 2,321.
 Frederik III (kon. af Danmark, 1609—1670)
 4,315, 317, 339, 353, 386, * 389, 394, 515; — porträtt 4,385; — slägtafla 2,321.
 Frederik IV (kon. af Danmark, 1671—1730) 4,538, 543, 548, 575, 582, 585, 588; — porträtt 4,539; — slägtafla 2,321.

Frederik V (kon. af Danmark, 1723—1766)

5,103, 119; — porträtt 5,174; — slägttafla 2,3 21;

— svensk tronkandidat 5,97—99, 102, 104, 106.

Frederik VI (kon. af Danmark, 1768—1839) 6,21,

29, 47, 56—59, 63 O. f.; — porträtt 6,5; — slägttafla 2,321.

Frederik VII (kon. af Danmark, 1808-1863)

6,145, 147, 155, 173; — Bemärkninger angående oldtidens bygningsmåde af gravkamre og jätte-stner 1,64; — och Karl XV 6,174; — porträtt 6,146; — slägttafla

2,321; — Treenhöigrafvens undersökning

1,123 o. f.

Frederiksborg (slott, stad) 4,312; — fred 17205,37.

Frederiksodde 4,388, 395 o. f.; — jfr Fredericia.

Fredkulla, se Margareta F.

Fredlöshet 1,412.

Fredmans epistlar, se Bell-man; — sånger, se Bell-man.

Fredrik, jfr Frederik, Friedrich.

Fredrik Adolf (hert af

Östergötland) 5,164,187, 210, 214, 220, 291, 294;

— och Gustaf 111:8 hof 5,290; — och Lovisa Ulrika 5,292; — porträtt 5,212, 221; — slägttafla 5,99; — statshvålfningen 1772 5,243; — titulärhertig af Östergötland 5,245.

Fredrik af Normandie (romantisk dikt) 1,482, 2,210, 311.

Fredrik I (kon. af Sverige, 1676—1751), före tronbestigningen 5,5, 7 O. f., 25, 28, 30;

— föreslagen medregent 5,29; som konung 5,31—121,145, 209, 405;

— Adolf Fredrik och Lovisa Ulrika, riksdagen 1746-17475,106—114;

— Arvid Horn, partier-nas hvila 5,56—60; — befordringsfrågor 5,128;

— den inre utvecklingen

5,60—65; — det nyn rådet och den nya politiken 1739—1741 5,84-90; — frederna med Danmark och Ryssland 5,37 —46; — gemål, se Ulrika Eleonora; — hattar-ne och den inre utvecklingen 5,114—118; — inre söndringar, holstein-ska partiet 5,46—55; — karakteristik 5,46—48, 120; — konungaförsäkran 5,31, 123; — kriget med Ryssland 1741— 1742 5,90—96; — kroning A 5,33, 34; — lagen 1734 2,277, 5,73 —77; — namnstämpel 5,137; — och Ar-

vid Horn 5,66—68; — och Karl Fredrik af Holstein 5,52; — och rådet 5,71; — porträtt 5,32, 46; — resa till Hessen 5,68; — riksdagarna 1731 och 1734, den nya parti-bildningen 5,66—73; — riksdagen 1720 5,31 —36; — — 1738,

Horns fail 5,78—83; — sigill A 5,34; — sista år 5,118—120; — slägttafla 4,362;— tronföljds-frågan, dalupproret, freden i Abo 5,96 — 106;

— valspråk 5,35, 69.

Fredrika Dorotea Vilhel-

mina (drott. af Sverige, 1781—1826) 5,379; — porträtt 5,359; —slägttafla 5,99.

Fredrikshald (ej Frede-rikshald) 4,6, A 4,591, 5,2, 16; — bondgård vid A'4,592; —handel 4,503;

— kriget 1716, 1718 4,592, 595, 6,2; — — 1814 6,59; — trakten, 8tcndÖ8ar 1,64.

Fredrikshamn 5,304, 334;

— fred 1809 6,3, 22 o.f.;

— Gustaf III:s besök 5,307; — kriget 1741— 1742 5,91 o. f., 95; —

— 1788 5,320—328;

— möte mellan Gustaf III och Katarina II 5,302, 316; — ryska flottans nederlag 1790 5,335.

Fredrikshof,* se Stockholm.

Fredriksson, Gudmar, se Gudmar F.

Fredriksstad 1,285; —

kriget 1814 6,59. Fredrikssten A4,591, 595;

— kriget 1814 6,59 o. f.

Fre ds artiklar, Mai nz4,23 7. Fredsfester, Niirnberg,

fyrverkeri A 4,335. Fredsförbund, i Kjöben-havn 1256 1,408. Fredsfördrag, i Oslo 1,438;

— i Stettin 8,323 o. f.;

— äldsta mellan Sverige och Rvssland 1,452.

Fredshög, bronsfynd

1,140.

Fredskongresser, i Köln 4,429 o. f.; — i Osna-briick'och Munster4,324, 330—335; — i Rijswijk 4,513; — iRostocko,271;

— i Stettin A 8,325; — i Teusin 8,395; — i A-bo 5,98; — på Aland 1719 5,27; — jfr Freds-möten.

Frcd?möten, i Danzig 4,185; — i Helsingborg 1,439; — i Knng'häll 1,374; — i Malmö 8,66 —69; — jfr Fredskongresser.

Fredsskepp 2,132, 137. Freese, Jakob 4,616. Fregatter 4,441, 5,384. Freiburg 4,310. Freidenfelt, Kristofer 5,102.

Freilaubersheim, spännen med runinskrift 1,221.

Freinshemius, Johannes

4,344, 611.

Frej (myt.), se Frö.

Freja (myt.), se Fröja.

Freja, målning af Blom-mör 6,240; — tidning

6,111.

Fresker,gustavianska graf-koret i Upsala 6,233, A 6,234—235; — jfr Målningar.

Frey (tidskrift) 5 källfört.

Freyr, se Ingunnar-Freyr.

Fridsbrott 1,412.

Friedland 4,178 o. f.; — slag 1807 5,368 o. f.;

— se Wallenstein.

Friedrich (hert. af Kurland) 4,121.

Friedrich, jfr Fredrik.

Friedrich August (greve af Oldenburg och Del-menhorst) 5,274, 291.

Friedrich den vise (kurf. af Sachsen) 2,455.

Friedrich Wilhelm (kurf. af Brandenburg, 1620— 1688) 4,13, 303, 307, 353, 378, 381—383,385, 387, 392,433 —436, 439, 451—453, 455, 457,

510; — fredskongressen i Osnabruck och Miinster 4,332; — giftermålsförslag 4,268, 338; — mötet i Gadebusch 4,438;

— porträtt 4,375.

Friedrich Wilhelm Paul

Leopold (hert. af Hol-stein-Sönderborg), slägtafla 2,321.

Friedrich Wilhelm I (kon. af Preussen,1688—1740)

5,27.

Friedrich Wilhelm II (kon. af Preussen, 1744—1797) 5,318.

Friedrich Wilhelm III (kon. af Preussen, 1770— 1840) 5,867, 6,46; — mötet i Trachenberg6,4 8.

FriedrichWilhelm IV (kon. af Preussen,1795—1861)

6,145.

Friedrich I (kon. af Preussen, 1657—1713) 4,575, 582.

Friedrich I Barbarossa (rom.-ty8k kejs., 1121— 1190) 4,361.

Friedrich II (kon. af Preussen, 1712—1786) 4,226, 5,88, 107, 160, 165, 179, 205, 910,

222 O. f., 301, 318, 401;— bref från Lovisa Ulrika 5,247 o. f.; — förbund med Katarina II 5,171; — och franska litteraturen 5,259; — porträtt 5,146;

— sjuåriga kriget 5,147. 150—153.

Friedrich TI (kurf. af Pfalz) 3,169, 181 O. f., 191, 194, 201 o. f.; — gemål, se Dorothea (Kristieru II:s dotter); — slägtafla 2,321.

Friedrich ITT (hert. af Holstein-Gottorp) 4,367;

— slägtafla 2,321. Friedrich III (rom. kejs.,

1415—1493) 2,337, 373, 395.

Friedrich IV (hert. af Holstein-Gottorp) 4,536, 538, 543, 5,5; — gemål, se Hedvig Sofia; — och Karl XII 4,534; — porträtt 4,533; — slaget vid Klissov 1702 4,554; —I slägtaflor 2,321, 4,362, 5,99.

Friedrich IV (kurf. af Pfalz) 4,161.

Friedrich V (knrf.af Pfalz, kon. af Böhmen) 4,19, 161, 168, 171, 174, 203, 217, 232, 235 O. f., 244, 270, 361; — flykt 4,167;

— konung 4,166;— och unionen 4,160.

Friedrich VI (markgreve af Baden-Durlach), gemål, se Kristina Magdalena af Pfalz-Z weibriic-ken; —

slägtaflor 3,241, 4,362.

Fries, E. M. 6,219; — porträtt 6,220.

Frie», T. M., om Grönland 1,19 o. f. Friesendorff, Fredrik von (riksråd) 5,160,169,173, 188, 196, 201.

Frietzcky,Klas 5,234,310, 314, 329 O. f.; — och landpartiet 5,280; — porträtt 5,331.

Frigg (Jord, Rind; myt.) 1,337 o. f.

Friggeråker 1,347. Frihamn (porto franco) 5,266.

Frihandel 6,155,178,198. Friherrar, andel i böter 3,255, 316; — doms-rätt 3,320; — makt, storhetstiden 4,600;

—

• privilegier 3,315, 320; — I riksdagsordningen 1617

- 4,99; — sätesgårdar

i 3,256; — jfr Adel.

; Friherreskap 3,320, 439, . 4,67, 86; — embetsmän 3,15; — Estland 4,16; I — Finland 4,9, 16;

— Karl XI:s reduktion | 4,465 o. f., 479 O. f., [i 486; — nydaningstiden J 3,15 o. f.; — storhets-I tiden4,15 o. f.;
—jfrLän. r Friherrevärdighet 3,253 li o. f., 5,29.

Frihet, biskop Tomas' visa om 2,213; — Gustaf III om 5,244; — lagbunden 5,212, 256; —

- politisk 5,211, 256; —

| regeringsformsforslaget

I 1769 5,205;—riksdags-; ordningen 1723 5,51; — i jfr Frälsefrihet.

Friheter 3,29 2; — jfrLifs-| tidsfriheter, Privilegier. .Frihetsbref 1,4*41, 469; — Birger jarls 1,418; — Birger Magnussons 1,429 o. f.; — Rudolf II:s 4,165; — Sigismund Augusts 4,129; — jfr Majestäts-, Skvddsbref, Privilegier.

Frihetsmil 8,318, 4.109, 260.

Frihetstiden 4,414, 6,5— 214, 276 O. f., 380; — andliga vältalare 5,387;

— befolkningsstatistik 5,385;—bergsbruk 5,386;

— besticklighet5,4i5; — embetsmän5,261,388; — fiske 5,385; — fyrstånds-indelning 5,381 o. f.; — förvaltning 5,261, 382;

— Gustaf III om

5,243; — handel och industri 5,384; — historia 6,224; — jerntillverk-

ning 5,385; — jordbruk 5,384; — klädsel 5,402;

— [-kommunikationsvä-sen-] {+kommunikationsvä- sen+} 5,385; — konungamakt 5,279; — koppartillverkning 5,385; — krigsmakt 5,271, 383;

— lättsinne 5,269; — myntväsen 5,117, 384;

— partier 5,66, 72, 74,

256 o. f.;----jfr Hat-

tar och Mössor; — porträttmålare 5,407; — i presterskap 5,387; — regerande råd 6,17; —

riksdagar 5,381; — riks-stat 5,175; — samhälls- skick 5,128, 170 o. f., 212, 261; —skaldckons 5,396; — skogsskötse 5,384; — standerregering 5,256; — tjensteköp

5,315; — tryckfrihe

5,261; — vittra samfuuc 5,398 o. f.; — återblick 5,208—214.

Frihetsvänner 5,205.

Friis, J. A., En sommar i Finmarken 6 källfört.

Friis, Kristian 4,50.

Frikårer 5,825. Friköpningsrätt 6,189. i Frille, Eggert 2,840. Frille, Ermegard (g. m. Filip Axelsson (Tott) till Sandholt), slägttafla 2,339.

Frille, Kristina, se Horn. Frimarknader 4,290. Frimurare 5,293; — jfr Ordnar, hemliga. Frimurarlogen, hus, se Stockholm.

Frimureri 5,294 o. f. Frimyntning 8,467. Frimästarskap 5,62. Frische haff, se Haff. Frisk, Peter, se Karl XII.

Friskjuts 8,253, 4,290. Frisland 1,251 o. f., 8,112: — karta 1,273; — mynt 1,296; — vikingatåg 1,268.

Fritalaren, den pratsjoke, se Philolalns.

Fritjofs saga, se Tegnér. Fritänkeri 5,216, 295, 387. Frode (kon. i Danmark) 1,243, 246, 332.

Froe (kon., prosaiska krönikan) 2,309. Frostatinget, Karl (VIII) Knntsson konung 2,281. Fruar 1,338, 484.

Fruntimmer, dräkt A 4,629, 5,267, 410, 6,282. Frydsvik, se Frösvik. Frvksta, jernväg 6,206. Frvxell, Anders 3, 4 källfört., 6,224; — Berättelser ur svenska historien 4, 5 källfört.; — Handlingar rörande Sveriges historia 4 källfört.; — porträtt 6,222.

Frågor på dagordningen...

1876, 1877 6 källfört. 1 Frägnared 4,38. 1

- Frälsarens, den helige, or-

- den, se Birgittiner. Frälse 1,423, 2,7, 8,262,

344, 4,366; — betydelse 1,390; — evärdligt 4,347;

— frändömdt af Erik XIV 3,282; — ypperligt 5,332, 361; — jfr Fräl-set, Rå- och rörshem-
t man, Säterier, Sätsgårdar.

Frälsebref 1,100, 3,462. Frälsebönder 4,102; — bevillning och utskrif-ning 8,347, 4,109; — böter 8,316, 319, 391;

— skatter och ntskrif-ningar 8,292; — skjutsskyldighet 8,369.

Frälseegendomar 5,116, 6,193.

Frälsefrihet 4,482. Frälsegods 8,432. 5,35;

— förenings- och säker-, hetsakten 0,332; — indragning från kyrkan

* 8,106; — och ofrälse 2,383; — riksdagen 1723 5,49; — jfr Sätsgårdar. Frälsejord 1,466, 5,316. Frälseköp 4,283, 294— 296, 304, 347.

Frälsemän 2,70, 143,

446, 3,187, 360, 413,

4,296; — allmänneliga 2,482; — befrielse

från krigsskyldighet 2,9;

— beskattning 8,» 17;

— beteckningssätt 1,484;

— giftermål 5,49; — Gustaf 1:8 bref till allmogen 8,190; — hjälp-skatt 1544 3,197; — kallade till Jönköping 1596 3,400; — kommunalförvaltning 1,467;

— konungavalet 1319

1,446; — lefnadssätt

1,485; — Magnus Erikssons stadga 2,8; — och rusttjensten 3,438, 462;

— och Svante Sture

2,436; — riksdagskallelse 1523 3,71; —

rätt till konungens böter 1,466; — — till kyrkogods 8,178; — — till skattejord 2,276; — Skånes lösen 1,454; — säterifrihet 8,256; — tronföljden 1458 2,325; — Vesterås arfförening 3,198; — jfr Adel.

Frälserätt 3,257.

Frälset, adliga, se ne-dan veridsliga; — andliga 1,397; — — Al-

brekts tid 2,309;-----

Kristofers landslag 2,27 6;

— — nppkomst 1,390, 393 o. f.; — Erik XIV:s tid 3,255 o. f.; — förbud att köpa skattejord 2,415; — Gustaf I:s tid 3,225; — garder 2,129, 140; — Karl IX:s skrivelser 3,473; — Magnus Erikssons räfst 1,467;

— medeltiden 2,485; —

meniga 3,95, 138; — privilegier 2,97, 100 o. f., 3,431; — — och

Karl IX 3,448; — rust-tjenst 3,227—229, 464;

— rytteri 2,486; —

verids'liga 1,423, 461,

2,8,434;-----Albrekts

tid 2,309;-----friheter 8,102;-----Kristo-

fers landslag 2,276; —

— och biskop Brask

8,91, 133; — jfr Adel, Frälse, Kvrkan.

Frälseuppbåd 2,292, 434,

3,149, 163, 186 o. f., 192; —i Finland 2,296.

Främmestad, se Snaken-borg.

Frö (Frej; myt.) 1,333, 337 O. f., 343, 346, 348.

Frö (kon.) 1,241—243; — jfr Yngve-Frö.

Frö, Lilla, tjnr af brons

1,184.

Fröbjörn 1,348.

Fröger 1,348.

Fröja (Freja; myt.) 1,820, 337 O. f.

Frölich, David 6,84, 111. Frölunda 1,347.

Frömnnd 1,348.

Fröshög 1,246.

Fröslunda 1,347.

Frösten 1,348.

Frösvi 1,347.

Frösvik (Frydsvik) 2,126;

— se (Oxenstjerna), Nils Jönsson till F. och Djursholm.

Frösö, runsten 1,375; — skans 4,5.

Frötna 5,20; — se (Soop), Harald Knutsson till F. Frövi 1,316, 347.

Fuchs, Rutger 5,25; — porträtt 5,28.

Fugger, O. H. 4,218, 234, Fulda (abbotsstift) 4,282. Fullmakter, om Erik XIV:s

dödande 8,308 o. f.; — jfr Riksdagsfullmakter.

Fullmäktige, i riksbanken 6,207;-----ansvarig-

hetslag 6,24; — i riks-gäldskontoret 5,333; —

— ansvarighetslag 6,24;

— »riksens ständers»

5,83 o. f.;—jfr Bankofullmäktige.

Fultou, Robert 6,202.

Funck, Karl 5,173, 180, 201, 229; — statshvälf-ningen 1772 5,240.

Fundamentallftgar, addi-t am en tet 1660 4,407; — jfr Grundlagar.

Fundbo, runsten 1,314. Furen (sjö) 2,119. Furstar, ' högtidsdrägt 3,483;—romerska4,194;

— rättigheter 3,364; — Wallenstein om 4,180;

— jfr Arf-, Kur-, Valfurstar.

Furstemakt, oinskränkt

6,147.

Furstenberg, Egon von 4,218—221, 223, 228. Furstenberg, Wilhelm von

3,326.

Furstendömen, adel 8,344;

— Frederik I:s 8,67; — Karl XIV Johans 6,36;

— räfsteting 3,344, 347;

— rättigheter, stadgan 1582 8,343 O. f., 346 O. f.;

— titlar, regeringsformen 1772 5,251.

Furth, riksdaler 1682 A

4,243.

Furu, fartyg, Nydams mosse 1,203; — mast

1,285.

Furumark, J. H. 6,9. Fustel de Coulanges, se Coulanges.

Futhark (runrad) 1,218. Fuxerna 1,374.

Fycklinge, romersk bronsvas A 1,181.

Fyen 2 71, 255, 3,52, 62, 166, 4,388 o. f., 6,145;

— bronsfynd 1,142, 144;

— bronsknif med far-tygsafbildning A 1,159;

— Gerhard IV:s af Hol-stein förläning 2,155;

— grefvefejden 8,164;

— jernhyflar A 1,196;

— kriget 1643—1645 4,312;—mossfyndl,i76;

— ryttarfanor 4,35; — slesvig-holsteinska upp-
roret 6,146; — jfr Danmark.

Fyhrvall 4 källfört.

Fyllebro 4,443.

Fynd, se Brons-, Forn-, Graf-, Mark-, Mossfynd.

Fyramarkstycken, Karl IX:s 4,605.

Fyrar 1,471.

Fyraårsti onden 2,9, 18.

Fyraören 3,466.

Fyris vall, seFöresvallarna.

Fyrisån 1,236, 3,289.

Fyrk A3,338;—jfrMynt.

Fyrkammarsystem 4,99.

Fyrmänningsregementen

4,577.

Fyrståndsindelning 5,381, 6,181.

Fvrståndsrepresentation

6,95.

Fyrverkerier A 4,335, A 5,109.

Fysik 6,220.

Fysiker 5,391.

Fysiokrater 5,264.

Fågelspråk 1,243.

Fåglar, i bronsåldersgraf-var 1,168; — i kökken-möddingar 1,11; — i slingerornament 1,295.

(Fåglar, tre), se Molteke,

' Henneke, Molteke, Ingeborg, Molteke, Margareta.

Fährreus, E., Administrativ och statistisk handbok ... med tillägg af K. Sidenbladh 6 källfört.

Fährøus, J. F. 6,143; — porträtt 6,144.

Fährscus, O. I. 6,114,118 o. f., 122; — porträtt 6,143; — Skildringar 6 källfört.

Fållnäs 2,241.

Fångvårdsstyrelsen 6,19 6.

Fångvårdsväsen 6,194 o. f., 138.

Får 1,23,123, 331, 2,6; — laga (skatt) 2,103; — jfr Husdjur, Ras får.

Fårben, stenåldern 1,15.

Fårdala, se LiliehökafF.

Fä, betydelse 1,310.

Fäderneslandet, förräderi, straff 2,8;^— Gustaf II I:s valspråk 5,218, 304; — (tidning) 6,102.

Fähns 1,317.

Fälten, elyseiska 5,86.

Fältherrar 3,465.

Fältkanoner 4,226.

Fältkommissariat 5,337.

Fältmarskalkar 3,465,

4,298, 5,59, 252, 254.

Fältskytte 3,465.

Fältslangor 3,465.

Fältöfverstar 3,465.

Fängelser 5,205; — ccll-system 6,138.

Fängelsestraff 6,188.

Fänikor* 3,464; — jfr

Drabant-, Lundsfanikor.

Färger 5,402, 6,244; — heraldisk beteckning

6,195.

Färggräs 5,115.

Färgväxter, ntländska 5,6 4.

Färingsö, se Svartsjölandet.

Färjestaden, halssmycke af guld 1,230, A 1,231.

Färila (ätten), vapen A 2,271; — se Bengt Nilsson, Johan Karlsson, Karl Nilsson.

(Färila), Ake Bengtsson

3,270, 272, 299.

(Färlor, två; ej fästen), Johan (Jon) Karlssons (fär) sigill A 2,271.

Färöarna 4,3; — båt 1,205; — kartor 1,273, 290; — liquidationsfrågan 6,72; — vikinga-minnen 1,276; — vikingatåg 1,270; — väfsto-lar A 1,326; —jfr Danmark.

Fästen 1,400, 2,102, 1;5

— 129,3,478; — biskopars 3,128; — Drott-niugskär A 4,494; — kartor 2,120 o. f.; — Kronan A 4,491; — Lejonet A 4,490; — Nyslott A 3,209; — Viborgs A 8,208; — jfr Gränsfästen, Slott.

Fästningar 2,486; —Elfsborg A 4,33; — Tava-stehu8 A 4,62; — jfr Gränsfastningar, Slott.

Fästningsarbeten 5,177, 207.

Fästningsportar, Halmstads norra A 4,46.

Födelsedag, andlig 2,160.

Födoämnen 1,67.

Fögderier 1,464, 2,103, 116,126,4,84;—jfr Län.

Följen, biskopars 1,477, 485; — stormäns 1,467, 485.

Fönster 1,318 o. f., 8,483;

— Linköpings domkyrka A 2,497; — måladt, Lye kyrka A 2,55, 498;— jfr Glas-, Rosett-, Rundbågsfönster.

Förbehåll, andligt 4,157 o. f., 162, 181. Förbrytare 5,266.

Förbud, allmänna 1582, 1587 8,344, 347; —jfr Handels-, Införsel-, Ut-föreelförbud.

Förbund 1,258, 449 o. f., 4,30, 385, 5,12, 6,260;

— allmänt europeiskt 4,173 o. f.; — antihabs-burgskt 8,454 o. f.; — evangeliska 4,175 o. f., 208, 221, 269, 276; — gotiska 6,227, 286; — heilbronniska 4,279; — i Cognac 8,147; — i Gent 8,159; — i Haag 4,539; — i Kalisj 6,46;

— i Leipzig 4,231, 233 o. f.; —i Torgau 8,147;

— i Varsjav 4,559; —

Karl X Gustafs 4,378 O. f., 381—388; —

mellan Danmark, Bran-denburg ocb Frankrike 4,510; — — Danmark ocb Liibeck 8,52, 266; -----Danmark och Nederländerna 8,159;-----

Danmark och * Polen 8,266; — — Danmark och Polen-Sachsen 4,587

O. f.; — — Danmark och Ryssland 2,409, 4,588; — — Danmark och Sachsen 1,267,4,575;

----England och Pftus-

sen 5,146;-----Eng-

land, Preussen, Ryssland och Österrike 6,71; —

— Fran^ois I och Kristian 1118,183;-----Frank-

rike och Baiern 4,238;

— — Frankrike och

Kristiern I 2,323;-----

Friedrich II och Katarina II 5,171; — — hansen, Holstein och Mecklenburg 2,61 o. f.;

— — Henri IV och evangeliska unionen 4,160; — — Kristiern

1, Hamburg och Liibeck
m. fl. 2,313, 876;-----
Kristofer af Oldenburg
och Liibeck 8,163;-----
Magnus Eriksson och Albrekt af Mecklenburg 2,41;----Magnus Eriks-
son och hansestäderna
2,47;-----Mecklenburg
och hansestäderna 2,71;
-----Nederländerna och
Kristian III 8,168;-----
Preussen och Ryssland 6,46; — — Ryssland och Polen-Sachsen 4,537 o. f.;-----Sverige, Eng-
land och Holland 4,535 o. f.; — — Sverige och Brandenburg m. fl. 4,182 O. f., 198, 210, 217 O. f.,
220 O. f., 535;-----
Sverige och Danmark 3,140 O. f., 4,144, 535,
5,72;-----Sverige och
England 4,422, 539, 5,27 O. f., 161, 185, 366; —
— Sverige och Frankrike 4,269, 535 O. f.,
5,78, 113, 275;-----
Sverige och generalstaterna 4,536;-----Sve-
rige och Hessen-Kassel 4,219; — — Sverige och Leopold I 4,509,
535;-----Sverige och
liineburgska huset 4,535;
-----Sverige och Mag-
deburg 4,198—209; —
— Sverige och Nederländerna 4,67; — — Sverige och Polen 8,330 o. f., 4,451; —.— Sverige och Preussen
4,556,
5,118;-----Sverige och
Ryssland 5,109;----Sve-
rige och Spanien 6,47; -----Sverige och vendiska städerna 2,441;
— Napoleon I:s mot Sverige 5,370, 6,42; — Norges grundlag 6,62; — protestantiskt 8,346, 4,270; —
regeringsformen 1720 5,33; — —
1772 5,252 O. f.;-----
1809 6,18; — schmal-kaldiska 3,170, 4,198, 203 o. f.; — wienska 5,63; — jfr Allianser, Anjalaförbundet, Freder,
Fördrag, Försvarsförbund, Konfederationer, Konventioner, Neutralitets-, Rhein-, Statsförbund, Traktater, Öster-
sjöförbund.
Förbundsfördrag, i Kalmar. 1318 1,444.
Forbundstraktater, i Bröm-sebro 8,182; — i Sceaux 8,183; — mellan Sverige och Ryssland 3,278, 452.

Förbättringsgods, Karl XI:s reduktion 4,481.

Förböner 8,339.

Fördrag, i Altona 4,512, 536, 539, 543; —• i Alt-ranstädt 4,563; — i Berlin 4,210; — i Haag 4,509, 611; —i Jönköping 2,64; — i Kjöben-havn 2,440 o. f., 449;

— i Kolding 2,171; —

i Kolsäter 1,435; — i Linköping 3,416—419, 425; — i Novgorod

8,452; — i Nöteborg 8,210; — i Olkijoki

5,376; — i Paris 6,65;

— i Passau 4,157; —

i Petersburg 6,41 o. f., 45, 4 7; — i Stettin

1630 4,193, 195, 210;

— i Stockelsdorf 3,164;

— i Stockholm 4,425, 432, 6,47; — i Stral-sund 5,368; — i Viborg §,452, 4,52 O. f.; — i Abo 6,44, 47, 63 O. f.;

— mellan Brandenburg och Leopold I 4,511;

— — Danmark och Preussen 6,64; — — Danmark och Ryssland

5,178, 206;-----Gustaf

III och Frankrike 5,307;

— — konung Albrekt och Margareta 2,134; —

— Polen och Ryssland

4,548, 556;-----Preus-

sen och Ryssland 5,205;

-----Sverige, England

och Frankrike 5,54; —

— Sverige, Norge och Danmark 6,73 o. f.;

— — Sverige, Nor-ge*och Ryssland 6,90; —

— Sverige och Danmark 4,537, 5,72, 120, 147; —

— Sverige och England

6,63, 65 o. f.;-----

Sverige och Frankrike

4,307, 425, 432, 588,

5,81, 148,151,355;-----

Sverige och Liibeck

8,170 o. f.;-----Sverige

och Mecklenburg 2,22; -----Sverige och Polen 4,277, 372; — — Sverige och Preussen 4,563, 6,64;-----Sveri-ge och Ryssland 2,441; — jfr Familj-, Fredsfördrag, Förbund, Förbunds-, Förenings-, Gräns-, Handelsfördrag, Konventioner, Neutralitets-, Sjö-fartsfördrag, Traktater, Unionsfördrag.

Föreningar, frireligiösa

6,212; — för inre missionen 6,212; — mellan Danmark och Norge

2,287, 6,54—57;-----

Sverige och Norge 1,445, 6,52, 54—68, 105, 110, 130, 178; — jfr Hypoteks-, Konst-, Nykterhets-, Skarpskytteföreningar, Union.

Foreningsfordrag, mellan Sverige och Norge 6,161 o. f., 178; — Betänkning ... ang. revision af foreningsakten⁴ källfört.

Förenings- och säkerhetsakten 5,330—333, 340 o. f., 355, 362, 381,

6,2 o. f., 19.

Förenta staterna, se Staterna.

Föresvallarua (Fyrisvall)

1,244, 247, 256 O. f.

Företrädesrättigheter, n-delns 2,407; — ärftliga 5,350; — jfr Privilegier.

Författare, ansvarighet

5,187, 263, 306, 349; — jfr Romanförfattare.

Författning, Norges 6,73;

-----i Eidsvold 1814

6,58, 61, 63, 108; —Sveriges 4,97, 5,3 O. f., 213;

— jfr November-, Statsförfattning, Statsskick.

Författningssamling, Svensk 6 källfört.

Förgyllningskonst 1,145, 173[^] 4,633.

Förläningar 2,99, 8,154, 254, 390; —adelns^{8,3i9}

— 321, 4,129 O. f., 600; — Axel Oxenstjernas^{4,129};

— Berent von Mehlers 8,74, 165; — Bernhards af Weimar 4,272; — Engelbrekts 2,224; — Erik Axelssons (Tott) 2,346; — Gerhard IV:s af Holstein 2,155; — Gustaf I:s tid 8,123, 223; — Hans Kröpe-lins 2,251; — hertig Magnus* 8,326; — Hol-

§er Karlssons (Gera) 1,135; — i Tyskland, åt svenskar 4,269; — indragning 8,351 o. f.; — Ivar Axelssons (Tott) 2,384; —Johan Kasimirs 4,963; — Johan Skyttes 4,138; —Johan von Hojas^{8,74,i65};—Johan III:s 8,209, 251; — Karin Månsdotters 8,313;— K. G. Vrangels 4,348;

— Karl (VI¹¹) Knuts-

sons 2,270,336; — Karl X Gustafs 4,352; — Karl XI:s förmyndarregering 4,416; —konungeushof-tjenares 8,316 o. f.; — K ristiern Bengtssons (Oxenstjema) 2,320; — Kristiern Nilssons (Vase) 2,253; — Kristinas tid

4,298, 347 o. f., 353 o. f.; — Liibcecks, af Danmark 8,109; — Nils Kristerssons (Vase) 2,320; — nordmäns

1,270; — Norrköpings beslut 4,138; — pfäl-ziska husets 4,15; — reduktionen 1680 4,465;

— slagten de la Gar-dies 4,11; — — Natt

och dags 2,258;-----

Vasaborgs 4,13; —Sören Norbys 8,62, 97; — Torstenssons 4,11; — Tnre Turessons(Bjelke)^{2,320};

— utländingars 2,149

o. f., 267; — vasaättens 2,258; — Wilhelms af Knrland 4,115; — ärftliga 8,819, 439, 462;

— jfr Allodial-, Behag-ligtids-, Lifstidsförlänin-gar, Länsväsen.

Förläningsbref 8,180,

4.85.

Förläningshemman 4,300.

Förläningsinnehafvare

8,184.

Förläningsmän, Gustaf I:s 8,221; —kungliga 8,13, 15;—rusttjeust 8,227 o.f.

Förläningsstagare 4,65, 70.

Förläningsväsen 8,73,

4.86.

F örmyndarregeringar (förmyndarstyrelser) 1,467, 2,188; — arfföljdslagen 1590 8,368; — Birger jarls 1,406—414; —

Birger Magnusson 1,426—429; — Erik E-rikssons 1,399; — Gustaf II Adolfs 4,28 o. f., 76; — Gustaf IV A-dolfs 5,347—357, 383, 6,13; — Karl XI:S 4,130, 401—426, 428,438, 461, 463, 481, 485, 497, 520

—522;-----och stora

kommissionen 4,466, 473; — Karl XII:8

4,529—531; — Kristi-

nas 4,17, 130, 257—266, 277,283—287, 310, 318 353 O. f., 363, 413 O f., 482, 599, 606, 640; — Magnus Erikssons 1,418 448—452, 454, 462 O £, 468; — regeringsformen 1772 5,255; — jfr Riksförmyndare.

Förmyndarräfst, KarlXI:s 4,472—475.

Förmvndarstvtrelser, se Förmyndarregeringar.

Förniäluingar, se Bröllop.

Förmögenhetsavgift

5,362, 364; —jfr Skatter.

Förordningar, om fri ränta 6,198; — om kommunalstyrelser 6,165; -om kyrkomöten 6,170;

— om kyrkoråd 6,165;

— om kyrkostämmor 6,165; — om landsting 6,165; — om skolråd 6,165; — jfr Bevill-nings-, Bränvins-, Ka per iförordningar, Lagar, Skatte-, Tryckfrihets-, Öfverflödsförord-ningar.

Förpantningar 4,96, 266.

Förräderi 2,8.

Förräderikommission

5,90.

Försigtuna, se Signilds-berg,

Förslag, vid tjenstetill-sättningar 5,137.

Försoning 6,212; —Svedenborg om 5,388.

Forster 4 källfört.

Förstäfvar (framstammar), fartyg, bronsåldern 1,155.

Förstärkningsmanskap

6,24, 43.

Försvar 6,110; — jfr

Landtförsvar.

Försvarsfrågan 6,181, 189, 191, 259 o. f.; — Försvarsfrågan och dess följder 6 källfört.

Försvarsförbund, i Weh-lau 4,387; — i Versailles 5,304; — mellan Sverige och Danmark

8,159, 4,513.

Försvarskrig 5,10.

Försvarssystem, härordnings förslaget 1875

6,191.

Försvarsvapen 1,31. Försvarsverket 4,366,

5,51, 176, 207, 303; — Gustaf III:s tid 5,275. Försvarsväsen 2,8, 4,416, 460, 5,177, 6,84; —

Finlands 5,83, 272; — Gustaf II Adolfs tid 4,88; — Gustaf III:s tid

5,234, 236, 271 o. f., 274, 309; — Karl XI:8 förmyndarregering

4,408;-----tid 4,461

O. f., 468, 472, 491,

494—496; — Norges

6,61; — och landtman-napartiet 6,188; — jfr Krigsväsen.

Försäkran, Gustaf III:s 5,222, 244, 251; — Karl IX:s 8,419; — Sigis-munds 8,402, 404, 424 o. f.; — Ulrika Eleonoras 5,10, 12, 31; —jfr Konungaförsäkran.

Försäte (myt.), se Forsete. Förtalet, väggmålning A 8,481.

Förtroendeembetsmän 5,252 O. f., 313, 6,19.

Förvaltning 2,100 o. f., 486, 8,391, 4,72, 76, 81, 97,. 265, 460, 600, 6,83—85, 97j 126, 192 o. f.; — af sjöärendena 4,522, 5,382, 6,88, 94, 196; — — jfr Marinförvaltningen; —bankens 5,182; — bergslagens 1,468; — centralisation

4,497, 6,164; — Finlands 5,60; — frihetstiden 5,261, 382; —

Gustafs I:s tid 8,223— 225; — Gustaf II Adolfs tid 4,284; — högre

5,340, 349; — Karl XI:8 tid4,472, 5,382; — Karl XII:s tid 4,597,5,382; — Karl XIV Johans tid 6,74; — kollegiernas

5,307; — Kristinas förmyndarregering 4,285 o. f., 295, 599; — kyrklig 5,883; — landskapens 1,460, 3,178, 224; — lägre 4,83 o. f., 5,307; — Norges 6,56; — nydaningstiden 8,15,463;

— och förläningsväsen 4,86; — och Görtz 4,590

— 592; — och hushållning 8,349—356; — O-ordningar 8,349 o. f., 352; — Oskar I:s tid 6,139; — partitidhvarf-

vet 5,382 o. f.; — reduktionen 1680 4,480: — reformer 6,113; — regeringsformen 1634

4,261, 601;-----1719

5,382;-----1772 5,245;

-----1809 6,19; — regeringsformsforslaget 1769 5,205; — stora kommissionen 1680 4,4 7 4; — städernas 1,470; — ständernas kontroll 0,50; — svensk, i Westpreussen 4,138; — jfr Central-, Embetsmanna-, Finans-, Kommunal-, Militär-. Provins-, Statsförvaltning, Styrelse, Undan-tagsförvaltning.

Forvaltningsmål 4,84 O. f.

Förvaltningsreglemente

5,272.

Fösling, Sven, se Sven F.

G, siradt A 3,17.

Gabor, Bethlen, se Beth-len G.

Gabriel Kristersson, se (Oxenstjerna).

Gabrielsson, Krister, se (Oxenstjerna).

Gad, Hemming (bisk. i Linköping) 2,374, 424

O. f., 428 o. f., 434, 436, 439, 441 O. f., 444, 446 o. f., 457, 8,70, 76; — afrottning 2,479; —

bannlyst 2,437; — elec-tus till Linköping 8,206; — förd till Danmark 2,466; — korstågsbulla 2,412; — och Gustaf I 8,21; — och Kristiern II 2,473—475; — sigill A 2,458; — vapen A 2,458.

Gadd, Per 8,290.

Gaddaborg, fäste 2,127, 138; — karta 2,120.

Gadebusch 2,45, 4,438, 584; —slag 1712 4,585.

Gadolin, Jakob (professor) 5,243.

Gadolin, Johan (professor) 5,391.

Gaffel och knif, K. G. Vrangels A 4,631.

Gafflar 1,324.

Gagatsmycken 1,27.

Gagnef (socken) 8,115, 142.

Gahn, J. G. 5,391, 6,10. Gahn af Colquhoun, K. P. 6,60.

Galejor 4,126, 286, 603;

— jfr Fartyg.

Galeu, Håkon, se Håkon

G.

Galerer 5,383.

Galge, se Hängning. Galitzin (furste) 5,25. Galizien 4,380, 554, 558;

— romerska mynt 1,179. Gallas, Matthias von

4,169, 289, 274 O. f., 303 O. f., 310 O. f., 314, 319.

Galle, K. E:t, se Horn. Galle, Olaf 3,60.

Galle, Peder (kanik i Upsala) 3,87, 105, 126. Gallehus, dryckeshorn 1,197.

Gallen, S:t 5,379. Gallerier 4,628, 5,131. Gallia 1,3; — eröfradt af romare 1,178; — offer 1,207; — skrifkonst 1,217; — jfr Frankrike. Galt, Peder (dansk beföl-hafvare) 4,313.

Galt, Peder (dansk sän-debnd) 4,83.

Galten (kanon) A 8,332. Galtström (bruk) 5,43. Gamla Elfsborg, se Elfs-borg.

Gamla skolan, se Skolau. Gamla Upsala, se Upsala. Gamlebv 2,117. Gammalstaden, se Göte* borg.

Gammer (lappstugor) A

1,16, 18 o. f.; — jfr Bostäder.

Garantitraktater, i Haag 1681 4,509 o. f.

Gardar Svavarsson 1,255. Gardarsholm, se Island. Garde, kyrka (Gotland) A 2,53, 497.

Gardie, de la (ätten), besittningar 4,11, 16, 129;

— friherreskap 8,16; — förläningar 4,ii; — gref-skap 4,15 o. f.; — nu lefvande, stamfader, se Gardie, A. J. de la; — palats, se Stockholm; — slägттаfla 8,430; — vapen A 8,430.

Gardie, A. J. de la (generalguvernör), slägттаfla 8,430.

Gardie, A. J:a de la (f. Horn; g. m. A. K. de la Gardie), slägттаfla 5,56.

Gardie, A. K. de la, hustru, se Gardie, A. J:a de la; — slägттаfla 5,56.

Gardie, Brita de la, se Oxenstjerna.

Gardie, Ebba de la (f. Brahe; g. m. riksmarsken Jakob de la Gardie) 4,24, 134, 263, 341; — porträtt 4,340; — slägттаflor 3,328, 430, 4,343.

Gardie, Ebba de la (f. Sparre; g. m. J. K. de la Gardie) 4,344.

Gardie, Gustaf de la 4,484.

Gardie, Görvel de la (f. Posse; g. m. riksrådet Johan de la Gardie), slägттаfla 8,430.

Gardie, Jakob de la (riks-marsk) 8,430, 4,23, 25, 53 o. f., 61, 63, 80, 86, 107, 117, 123, 126—129, 263, 277, 294, 299, 632;

— drottning Kristinas förmyndare 4,262; — fredsunderhandlingar 4,66 o. f.; — hustru, se Gardie, Ebba de la; — Karl Filips val till tsar 4,55 o. f.; — och danska kriget 4,317; — porträtt 4,52; — ryska kriget 3,452—454, 4,56, 58 o. f., 62; — slägттаflor 8,430, 4,343.

Gardie, Johan de la (riksråd), hustrur, se Gardie, Görvel de la, Gardie, Katarina de la; — slägттаfla 8,430.

Gardie, J. G. de la 6,7, 21, 24, 99.

Gardie, J. K. de la 4,344;

— slägттаfla 8,430.

Gardie, Katarina de la (f.

Oxenstjerna; g. m. riksrådet Johan de la Gardie), slägттаfla 8,430.

Gardie, K. Cb:a de la (f. Taube; g. m. P. F. de la Gardie) 5,387; — minnespenning A 5,386;

— porträtt 5,118.

Gardie, K. Ch:a de la, se

Königsmark.

Gardie, M. G. de la (rikskansler) 1,389,4,17, 326, 344, 352, 368, 376—378, 383, 407, 412—415, 420 — 423,425,432, 436, 438, 451, 462, 467, 476, 480, 520, 526, 619, 632, 640; —beskickning till Frankrike 4,341, 348; — bröllop 4,631; — gåfva till Upsala universitet 1,223; — hustru, se Maria Eu-frosyne af Pfalz-Zwei-brieken; —KarlXI:s förmyndarregering 4,402, 406, 410 O. f., 521; — och »»den blå boken»» 4,424; — och Hedvig Eleonora 4,409; — och Kristina 4,339—342; — och rådet 4,416 o. f., 428 o. f.; — och undervisningsväsendet 4,608; — porträtt 4,341; — slägtaflor 8,241, 430, 4,362.

Gardie, M. J. de la (riksråd) 5,84, 90.

Gardie, Pontus de la (riksråd) 8,300, 339; — danska kriget 8,322; — hustru, se Gardie, Sofia de la; — novgorod-ska krönikan 1,279; — och ryska kriget 8,330 o. f.; — porträtt 8,331; — slägtafla 8,430.

Gardie, P. F. de la (generallöjtnant) 5,118; — hustru, se Gardie, K. Chn de la.

Gardie, P. F. de la (president). slägtafla 8,430.

Gardie, Sofia de la (f. Gyllenhjelm; g. m. riksrådet Pontus de la Gardie), slägtafla 8,430.

Gardiner 4 källfört.

Garm (myt.) 1,343.

Garnisonsregementen 5,143, 272.

Garonne 1,269; — karta 1,273.

Garpenberg 8,234.

Garz (hellre än Gartz) 4,13, 195, 200 O. f., 205 O. f., 333.

Gata, slag 1365 2,65.

Gatlopp, det viborgska 5,336.

Gator 2,369.

Gant (Göt) Björnsson 1,276.

Gaute Ivarsson (erkebisk. i Trondhjem) 2,454.

Gauter, se Götar.

Gauzbert (Simon), Sveriges förste biskop 1,362 o. f.

Gavian (Gawion) 1,486, 2,32; — se Ivan Lejonriddaren.

Gawion, se Gavian.

Gdof 4,58, 62 o. f.

Geer, Emanuel de (riksråd) 5,305, 315.

Geer, Karl de (d. 1778) 5,310, 330,391; — porträtt 5,392.

Geer, Karl de (d. 1861)

6,83, 92, 95.

Geer, Louis de (d. 1652) 4,94, 312, 314; —

och jernhandteringen 4,287;— porträtt 4,285. Geer, Louis de (statsminister, f. 1818) 6,160; — förslag till ny riksdagsordning 6,167 o. f.; — porträtt 6,181; — representationsförslaget 1865 6,179 o. f.

Geer, O. V. de (riksråd)

5,180, 201.

Geffroy, M. A., Lettres incdites du roi Charles XII 4 källfört.

Gefle (Gäfle) 2,127, 8,37, 189, 4,5, 95, A 5,39, 261, 264; — karta 2,120;

— ordinarier 8,199; — riksdagen 1792 5,340 o. f.; — ryssars härjningar 5,21, 25, 43, 45; — utländsk handel 8,231, 5,166; — vapen A 6,195.

Gefleborg 8,16.

Gehenna 2,319; — jfr Helvete.

Gehäng 1,191, A 1,193;

— jfr Lädergehäng. Geijer, E. G. 6,98, 105,

116, 131, 223 o. f., 227, 231; — Acta et lit-

tcm* ad historiam sue-canam 4 källfört.; — minnespenning A 6,222;

— om de 1590 anklagade herrarne 8,369; — om embetsmannavälde 4,261;

— om Gustaf 11 Adolf 4,97; — om runor 1,213;

— om Sverige 6,1; — om världsliga frälset 8,102;

— personalier öfver Karl XIV Johan 6,34, källfört.;

— porträtt 6,102; — Svea rikes häfder 1,213;

— Svenska folkets historia 1, 2, 8, 4 källfört.;

— Teckning af Sveriges tillstånd från Karl XII:s död o. s. v. 4 källfört.;

— Vikingen 1,264;—se Gustaf III ... efterlem-nade ... papper.

Geijer, Knut 4 källfört. Gelqvist, se Gällqvist. Gemäuerthof, slag 170T) 4,560, 567.

Genberg, Paul (bisk. i Kalmar) 6,143, 148. Generaladjutanter 5,252, 6,16, 119, 194. Generalamiraler 5,301.

Generalain i ralse mbete 5,382.

Generalbergsamt 4,287. Generaler 5,254. Generalfakto rikontor 4,418.

Generalguvernemnt 4,7 o. f., 12, 14 o. f., 140, 150, 346.

Generalguvernörer 4,7— 14, 129, 391, 5,228, 252. Generalkonfederation * 4,557.

Generalkonfessor 2,90. Generalkonsistorium 4,86 o. f., 292 o. f. Generallöjtnanter 5,254. Generalmajorer 5,254.

Generalmatematicus 4,95. Generalpoststyrelsen

6,196.

Generalstaterna 4,78, 82, 156, 190, 434; — freden i Breda 4,423; — fredskongressen i Osna-briick och Mu nater 4,331;

— fredsunderhandlingar mellan Sverige och Polen 1627, 1628 4,143;

— forbund med Sverige 1698 4,536; — fordrag med Sverige 4,513; — jfr Nederländerna.

Generalsuperintendenter, Livland 4,527. Generaltulldirektionen

6.196.

Generaltnllstyrelsen

6.196.

Generalofverste 8,465. Genewitz, Josna von 8,2 8 7. Gengärd 1,247.

Genova 2,84, 6,43. Genrebilder 5,414. Genrcmålare 5,413; — finska 6,223; — nyaste tiden 6,241.

Genremåleri, se Genremålning.

Genremålning (gcnremåle-ri) 5,413; — nyaste tiden 6,239, 245 o. f.

Gent 2,75, 8,111; — forbund 1533 8,159. Genthe 1,88.

Geografi 2,211, 4,613. Geologi 1,10.

Geologisk undersökning,

Sveriges, se Undersökning.

Geometri 8,484.

Georg (hert. af Liineburg) 4,33, 35 o. f., 38, 42, 46 O. f., 239, 271. Georg (hert. af Sachsen) 3,104.

Georg, jfr George, Göran, Jörgen.

Georg den helige, se Göran. Georg Friedrich (mark-frefve af Baden-Durlach) ,148, 168—170.

Georg Johann (grefve till Veldenz), gemål, se Anna (Gustaf I:s dotter); — slägtafla 3,241. Georg Wilhelm (knrf. af Brandenbnrg, 1595—

1640) 4,134, 143, 193, 196 o. f., 210, 221, 268; — och Gustaf II Adolf 4,175, 217; — och Kristina 4,338; — och Sverige 4,132 o. f.; — porträtt 4,217.

George, jfr Georg.

George I (kon. af England,

1660—1797)4,588,5,16,

26 O. f.

George III (kon. af Eng land, 1738—1820)5,367. Gepider 1,227.

Gera (ätten), gods 2,345; — vapen A 2,345. (Gera), Göran Holgersson (riksråd) 3,240, 299, 323; — friherre 1561 3,255.

(Gera), Holger Karlsson till Björkvik 3,92, 135, 149, 184, 238 O. f. (Gera), Karin, se Bjelke. (Gera), Karl Holgersson 3,240, 255.

(Gera), Karl Knutsson till Björkvik 2,345.

Gerdika Hartlefsdotter (abbedissa) 2,165.

Gerd (grefve af Olden-burg) 2,290, 313, 351, 376, 3,168.

Gere 1,298.

Gerckin (munk) 2,76. Gerhard Snakenborg, se Snakenborg.

Gerhard I (grefve af Hol-stein) 1,417 o. f. Gerhard II (grefve af Hol-stein) 1,417, 439; — gemål, se Ingeborg (kon. Valdemar Birgerssons dotter); — slägtafla 1,391.

f Getter 1,331; — ben, r stenåldern 1,15; — stöld 2,6; — jfr Husdjur. Gevär (rör) A 2,366, 486, 501; — jfr Skjutgevär, Vapen.

Gevärsfaktorier 4,508, 004. Gezeliene, bibel verk 4,610.

Gezelius, Johan d. ä. (bisk. i Åbo) 4,505 o. f. Gibraltars sund (Herakles* stöder, Njörva sund) 1,90; — karta 1,273; — och foinikerne 1,100. Gida (runristning) 1,316. Giftcbalken, se Giftermål sbalk.

Giftermål, mellan frälse och ofrälse 5,34, 49;

— qvinnas 1,381, 8,344;

— jfr Äktenskap. Giftermålsbalk (giftebalk)

2,5, 5,75 o. f.

Gigor 1,333.

Gillberg d. ä. 5,407. Gillberga (socken) 2,356. Gille, Harald, se Harald G. Gille den gårdske 1,306. Gillen (brödraskap) 2,372;

— adelns 4,640; — heliga lekamens, se Stockholm; — Livland 4,10;

— medeltiden 1,480; — vidskepliga bruk 8,198;

— jfr Handtverkarembeten, Konstnär-, Odal-jnannagille, Sällskap.

Gillestuga, helige Kristo-fers, se Kalmar; — S:t Gertruds, se Stockholm;

— Vår frus, se Stockholm.

Gilton (svärd) 1,355. Gimle (mvt.) 1,343.

Gindely 4 källfört.

Ginlög (å runristning) 1,357.

Ginungagap (myt.) 1,341 o. f.

Giovanna (drott. i Napoli) 2,83 o. f., 165. Giovanna, jfr Johanna. Giovanni, jfr Johan. Giovanni Angelo, se Arcimbardo.

Giovanni Francesco, se Francesco.

Giovanni Franco, se Franco.

Girlander 5,410.

Girs, Aegidius 4,612; — Johan III:s krönika 8 källfört.

Gislalag (härad) 1,452.

Gerhard IV (grefve af Holstein), förläningai 2,154 o. f.

Gerhard VI (grefve af Holstein, hert. af Slesvig) 2,155, 165; — släkt tafla 2,111.

Gerlach från Köln 2,392 Gerlaksson, Brynjulf, s< Brynjulf G.

Germain, St., fred 1671 4,14, 457.

Germaner 1,182, 4,2 o. f. 154 o. f., 158,165,187; — benbeklädnad 1,127,186

— fälttecken 1,288; — guldbrakteater 1,236; — i Konstantinopel 1,280

— i Roma 1,178; — och romare 1,85; — ornament, bronsålderr

: 1,91; — religion 1,334 o. f.; — runor 1,195 212,214,217—220,222

— språk, se Språk; —

vestromerska rikets delning 1,4; — vigtsystem 1,218; — jfr Goter,

Tyskar.

Germaniska hafvet, se Hafvet.

Germund Svensson, se Svensson.

Gerningar, sju miskund-samma 2,213.

Gerson, Jean, om djef-vulens frestelse 2,399:

— om heliga Birgitta 2,87.

Gertrud den heliga 2,134;

— gillestuga, se Stockholm;— kapell, se Visby,

Gestilren, slag 12101,395, 399.

Gestrikland 1,401, 460, 2,16, 99, 115 O. f., 127, 138, 257, 338, 341, 384, 421, 481, 8,48, 94, 119, 4,15; — befrielsekriget 1521 8,37, 39, 41; — Gustaf I:s skrifvelse 8,136; — kartor 1,892, 2,120; — klockupproret 8,142; — ny lag 1,428;

— pantsättning 1,455;

— runsten, Öster-Fer-nebo 1,327; — sigill 2,343, A 2,344; — sten-saker 1,77; — vapen A 8,373, A 4,27.

Gesäller, prof 8,198; — jfr Fabriksgesäller. Gesäter (socken) 1,434. Geter (»gethe*») 2,308. Gethe, se Geter.Gisle (bisk. i Linköping)

1,376, 430.

Gislesdotter, Märta, se (Sparre).

Gislesson, Magnus, sc (Sparre).

Gissur 1,333.

Gitschin 4,179.

Giorze, Melchior 2,194.

Gjallarhorn (myt.) 1,338.

Gjukungar 1,480.

Gjulak (å runristning)

1,368.

Gjuterier 6,303; —jfrKa-nongjuterier.

Gjutformar (brons) 1,138 o. f., 141 o. f., 329; — (sten), for hålcelter, Skåne A 1,140.

Glos&riuin sviogothicum, sc Ihr.

Gliicksburg 6,147; — jfr Ilolstein-G.

Glickstadt 4,311, 6,52.

Gluntarn, se Vennerberg.

Glysing (ätten) 2,32.

Glysing, Karin Glysings-dotter (g. in. 1 Karl Ulfs-son till Ulfasa, 2 Johan Molteke) 2,191, 245; — slugttafla 2,238.

Gnesen 4,555; — slag 1656 4,380.

Gnideid 1,20.

Guitaheden 1,350.

Gnupahålan (myt.) 1,343.

Goda gosse, glaset töm, se Franzén.

Gjuthufvud 1,140; —

(brons) Bal A 1,141. Gjntning (brons) 1,138— 140, 144 O. f., 196; — jfr Brons-, Jerngjut-ning.

Gjutsom 1,138 o. f.; — Fyen A 1,142.

Gjö, Henrik 3,48, 52, 60.

Gjörvell, K. K. 5,394; — porträtt 5,397.

Glacierer 1,11; — jfr Jöklar.

Glafven 2,295, 3,465; — jfr Vapen.

Glan 2,118.

Glas 1,173,3,483; — dryckeshorn 1,197; — dryckeskärl, Björkö A 1,3*24;

— känt af foiniker

1,100.

Glasbruk, Stockholm 4,500 o. f.

Glasbägare 1,184, 210;

— Gotland A 1,183. Glasfönster 1,485, 2,56. Glaskärl 1,178, 198. Glasmosaik, perlor 1,328. Glasmålningar, drottning

Margareta Lejonhufvuds vapen A 3,244; — i Odensvi kyrka A 1,449;

— i Åbo domkyrka A

8,311, A 4,61.

Glasperlor 1,130, 328. Gleb, se Boris Gleb. Glimmingehus A 2,500, A 2,501; — ingången A 2,502; — minnessten A 2,422.

Glitne (myt.) 1,339. Glogau 4,308, 318. Glommen 1,285, 4,592, 595, 6,60.

Godahoppsudden 2,361. Goderik (götarnes kon.) 2,309.

Gods, ad publicos usus 4,487; — adliga 8,179;

— andliga, Estland och Livland 4,332, 334, 486;

— biskopars 8,174; — kronans 3,178; — med-bragta, Livland 4,488;

— neutralt 5,300; — omistande 4,370, 480;

— på förbuden ort

4,480; — jfr Arf-,

Frälse-, Förbättrings-, Gåfvo-, Jorda-, Kapitel-, Kram-, Krono-, Kyrko-, Köpe-, Lifsarfvings-, Läns-, Ordens-, Pant-, Skatte-, Taffel-, Tioårs-gods.

Godwine 1,261. Goldschmidt, se Lind-Goldschmidt.

Goliat (Gollias), hvalf-målning i Floda kyrka A

2,303.

Gollias, se Goliat. Gollnow 4,13 o. f.; — freden i St. Germain

1679 4,457;-----i

Stockholm 1720 5,28;

— westfaliska freden 4,333.

Golombo 4,380.

Goloviu (fältmarskalk) 4,544.

Gomarister 8,333.

Gommor, runsten 1,219. Gonsieyski 4,127 o. f. Gonzaga-Xevers, se Marie Louise G.

Goodrich, John 5,172, 222, 224; — och mössorna 5,238, 240.

Gordon, P., T&gebuch 4 källfört.

Gorki 4,571.

Gorm den gamle 1,254. Gormsson, Harald, se Harald Blåtand.

Gorunda hundare 1,465;

— jfr Siende härad. Gotar 1,116; — prosaiska krönikan 2,308; — jfr Götar.

Gotenhof 1,470.

Goter 1,4, 225—227; — gotisk baldakin A 2,13, il; — i Danmark 1,86,

— i Sverige 1,116; — Nestors krönika 1,254;

— samfärdsel med gö-tarne 1,226 o. f.; — jfr Germaner, Gytoner, Götar, Heruler.

Gotha 2,387.

Gothem, kastal A 2,66. Gother (borgmästare i Stockholm) 0,199.

Gothi, se Götar.

Gothia, se Götaland. Gothlandia, se Gotland. Gothus, se Paulinus. (Gothus), se Petri, Laurentius.

Goti, se Götar.

Gotik, se Stilar.

Gotiska, se Språk. Gotiska stilen, se Stilar. Gotland (Gothlandia) 1,82, 262, 436, 2,54 o. f., 57—60, 95, 106, 137 o. f., 154, 225, 263, 281, 283 O. f., 288, 293, 297, 351, 355, 378, 420, 431, 442, 8,74, 97, 130, 141, 160, 166, 182, 268, 275, 4,12, 15, 5,358, 6,86;

— armring af silfver A

1,327; — befolkning,

bronsåldern 1,170; —

— stenåldern 1,76; — begrafningssätt, jernåldern 1,210; — besatt af ryssar 6,77; — bildstenar 1,315; — — Alskogs kyrka A 1,314;

— — Levede A 1,313;

-----med runor, Hab-

lingbo A 1,336; — Bir-kas läge 1,308; — brak-teater 1,233; — bronsbeslag till dryckeshorn A 1,197; —

bronsbet-sel A 1,315; — brons-dosa för våg och vigter A 1,311; — bronskärl, romerska A 1,182, 183;

— bronsnyckel med ked-

ja A 1,320; — bronsplåt med slingor A 1,359;

— bronsspännen A1,3 2 7, A 1,329, A 1,332; — dal-karlarnesbref 1525 3,95;

— danskt 2,71, 115;

— doppsko af brons till

svärdsblida A 1,287; — drottning Kristinas lifge-ding 4,355; — forns&ker 1,220; — freden i Bröm-sebro 1645 4,5 o. f., 317; — — i Stettin 1570 8,13, 323; —

fredsmötet i Helsingborg 1310 1,439; — fördraget i Lindholm 1395 2,134; — gjutform af brons 1,141; — glasbägare A 1,183, 184;

— grefven af, se Gustaf

HT; — guldringar, Valla A 1,188, 191 o. f.; — halsring af silfver A 1,301; — Hamra kyrka A 1,420; — handel 1,302, 421, 469 c. f., 5,266; — handels- och tullfrihet 1,411; — herredagen i Vadstena 1525 3.102; — hertigdöme

1859 4,393; — hålcelter A 1,195; — i Lubecks vald 3,108 o. f.; — jernvig-ter A 1,311; — jern-vxa A 1,286; — kartor

i,392, 2,120; — kostal A 2,66, A 2,67; — kriget 1524 8,64 o. f.; —

— 1675—1679 4,441; —

— 18085,374; -----1854

[—18556,154;—lednngs-lame-]

{+—18556,154;—lednngs- lame+} 1,420 o. f.; — lerkärl A 1,198; — lösen 2,149; — Malmö recess 1524 3,68; — minnen från stenåldern 1,74;

— mynt, gntnisk pen-

ning och örtug A 2,56, 181; — — gutniska

1,475, 2,105, 305, 489; -----helleniska 1,153;

— — kufiska A 1,298;

— — romerska 1,179

O. f., 226, 238; -----

tvskt silfvermynt A 1,296; — myntfynd

1,295 o. f.; — mötet i Halmstad 1450 2,286;

— — i Ronneby 1476 2,375; — och Birger Magnusson 1,443 o. f.;

— och Erik af Pommern

2,249, 253, 256, 260, 264, 267—269, 272, 279 o. f., 282; — och Hans *2,410; — och holstein-ska grefvarne 2,173; — och Kalmar recess 2,384 o. f.; — och Karl (VIII) Knntsson 2,313; — och konungaval 2,250; — och Magnus Eriksson

2,66, 309; — och Magnus Gren 2,290; — och preussiska ordeu 2,151 —153; — och Sören Norby 8,35, 62—69, 93;

— och uuionsforslaget 1436 2,251; — och Vadstena riksdag 1523 8,71;

— och Valdemar Atter-dag 2,46 o. f.; — och Valdemar Birgerssou 1,417; — och vitalie-bröderne 2,61, 133; — pilgrimer 1,304; — privilegier 1,426; — riksmötet i Stockholm 1508 2,440; — ringsolja af brons A 1,313; — af silfver A 1,330; — Kone kyrka A 1,421;

— runor 1,482; —

runstenar A 1,283, 327;

— samfärdsel med Birka 1,309; — silfverper-lor A 1,328; —silfver-skatter 1,321; — silf-verskål med drakslingor A 1,324;—silfverspän-

nen A 1,190;-----med

tiligransirater A 1,331;

— — med runinskrift A 1,221; — sjöröfve-rier 2,291, 8,63; — sjöslag 1564 A 8,269;

— skatt 1,463; — slip-! sten af granit A 1,45;

— spjutspets af jern A 1,287; — spaunbuckla af brons A 1,329; —sten kistor 1,76; — ste n ålders-

traf var 1,75; — stift ,5; — svenskt 1,252, 419—422, 4,317; —

Sveriges anspråk 2,318, 8,321; — traktaten 1366 2,70; — — i Roskilde 1568 3,321; — tåget till, 1524 8,88 o. f., 110 o. f.; —under Linköpings stift 17420,

2,116, 8,76; — uppror 1313 1,440; — vapen 2,154, A 4,392; — ve-derdöpare 6,211; — jfr Gutar, Visby.

Gotlandslageu 1,464; — jfr Landskapslagar.

Gotlands visan 2,305 o. f. Gotskalk 2,184 o. f. Gotskalk (bisk. i Linköping) 2,92 o. f. Gotskalk Bengtsson (ulf) 2,221, 227,245;— hus-tru, se Molteke, Ingeborg; — slägttafla 2,238. Gotskalk Eriksen 2,481. Gottorp 2,171; — jfr Hol-stein-Gottorp. Gouachemålning 5,408. Graah 1,18.

Grade, Svend, se Svend G.

Gradisca 6,34. Grafformer, fördelning

1,76 o. f.;-----karta

A 1,73.

GrafTynd 1,109,-^30; — Mammen 1,325, A 1,326;

— jfr Fornfynd. Graffält, Greby 1,189,

198, A 1,209, 210; — jernåldern 1,316; o — stenåldern 1,74; — Asby A 1,352; — jfr Grafvar, Kyrkogårdar.

Grafhvalf, karolinska, Kiddarhulmskyrkan A 4,526; — jfr Graf var. Grafhällar, biskop Henriks, Nousis kyrka A 2,209; — fru Hamborgs, Veste rakers kyrka A 1,450; — Vadstena kyrka 2,165; — jfr Graf-vårdar.

Graf högar, bronsåldern 1,167; — Dömmestorp A 1,114; — jernåldern 1,210, 237; — Jyllaud 1,320; — Lilla Lundby A 1,356; — Mammen 1,320; — Norge 1,319;

— Peccatel A 1,166;

— stenåldern 1,52; — vikingatiden 1,316, 350;

— jfr Grafvar.

Graf kammare 1,164; — jfr Grafvar.

Graf kor, bernadotteska ättens A 6,158; — Erik XIV:s A 3,308; — gustavianska A 4,255; — Karin Månsdotters A 8,310; — oxenstjerska A 4,508; — Torsteus-sons A 4,322;—jfr Grafvar.

Grafskick, se Begravningssätt.

Grafstenar, Algot Magnussons A 2,162; — Birger Perssons A 1,453;

— Bo Jonssons A 2,108;

— drottn. Filippas A 2,176, 287; — drottn. Katarina Karlsdotters (gumshufvud) 2,287; —

— Erinegard Bulows A 2,108; — graverade bilder 2,498; — Holger Henrikssons (Ulfstand) 2,423; — Inge d. ä:s 1,389; —• Jakob Näfs A 3,415; — Jens Holger-sens (Ulfstand) föräldrars A 2,4 23; — Jös8e Erikssons och hans hustrus A 2,253; — Konrad Rogges A 2,397; — konung Haus' och drottn. Kristinas A 2,453; — konung Olaf Håkanssons A 2,110; — Magnus Nilssons 1,37 5; — med runinskrifter 1,482;

— Nils Hermanssons 2,207, A 2,208; —Olof och Filip Axelssons (Tott) A 2,340; — St. PauUkyrkan, London 1,275; — Upsala domkyrka A 1,453; — Vadstena klosterkyrka 2,190;

— Värnhems klosterkyrka 1,389; — Vreta kloster 1,375; — Österplana kyrkogård A 1,482; — jfr Grafvårdar.

Grafuruor 5,410; — jfr Grafvårdar.

Grafvar 1,185, 381, 387, 396, 398,2,75; — Augustin Ehrens vurd A5,248;

— Birger Gunnarssous A 2,460; — Björkö 1,309;

— bronsåldern 1,108 o. f., 167—169; — drottning Margaretas A 2,156;

— etruskiska 1,67, 95;

— heliga Helenas, Sköf-de 2,122; — Irland 1,96;

— jernåldern 1,208— 212, 237; — KristiernLs och drottning Doroteas A 2,376,378,388;—kristna 1,363; — likhet mellan bronsålderns och jeru-ålderns 1,175; — Plåtens vid Motala A 6,95; — Kiugsteds kyrka 1,397, 448; — stensatta 1,316;

— stenåldern 1,51—65,

67, 167;-----djurben

1,15 o. f.; — Ultuua A 1,333; — vikingatiden 1,331, 333, 350—353;

— jfr Allées couvertes, Begravningssätt, Graffält, Grafhvalf, Grafhögar, Grafkammare, Grafkor, Grafvårdar, Gånggrifter, Hällkistor, Jättestugor, Pyramider, Steudösar, Stenkistor, Stenkummel, Steuåldersgrafvar, Ättehögar.

Grafven, den heliga, se Jerusalem.

Grafvårdar 4,637; — biskop Henriks 2,208, A 2,209, A 2,210, 498; — Björns, Botkyrka A 1,366; — drottning Kristinas, Roma A 4,360;

— Gustaf I:s A 3,248;

— Johans af Östergöt-laud A 4,103; — Karl (VIII) Knutssons A 2,353; — Katarina Ja-gellonikas A 3,345; — Magnus Ladulås' Al,424;

— Olof Skötkonungs A 1,259, A 1,260, 261; — jfr Epitafier, Grafhällar, Graf urnor, Grafvar, Marmorgraf vårdar, [-Minnesvårdar,-] Sarkofager.

Graföl, stenåldern 1,67.

Gram (svärd) 1,350.

Grammatik 3,484.

Granater 3,465; — å

svärdknappar A 1,235.

Granberg, P. A., Historisk tafla af___Gustaf

IV Adolfs sednaste regeringsår 5 källfört.

Granby (Kranbi) 1,316.

Grandfond 4,41.

Grane 1,350.

Grnngc, se New-G.

Grauge, J. G. de la 5,378 O. f.

Granit, knacksten, Bohuslän A 1,43; —rullstens-block 1,64; — slipsten, Gotland A 1,45.

Granolund, V. 3 källfört.;

— Svenska afrikanska kompaniets historia 4 källfört.

Granmar (kon. i Södermanland) 1,248.

Grannus, se Apollo G.

Granskningskommission

5,76.

Granvella 3,191, 194.

Granville 5,16; — jfr Cartcret.

Granbiinden 4,172.

Graudenz 4,138 o. f., 146, 149.Gravering—G ripsholm.

Gravering 6,408.

Gravyr, se Koppar-, Medalj-, Stengravyr.

Grebbeastad, se Greby.

Greby (Grebbeastad), graf-fält 1,189, 198, A 1,209, 210.

Grefskap 8,10,319; — de la Gardies 4,15 o. f.; — embetsmän 8,15; — Finland 4,9, 16; — förmåner 4,15 o. f.; — Gustaf Horns 4,16; — Gustaf Johanssons (tre rosor) 3,254; — Götaland 4,16; — Karl XI:8 reduktion 4,465 O. f., 479 o. f., 486; — krono-tionde och sakören 8,319; — Lennart Torstenssons 4,323;— Norrköpings beslutsgods 8,439; — nydaningstiden

3,15 o. f.; — Per Brahes 8,319, 4,263; —

Svante Stures3,254,319;

— utnämningar 4,86; — vapen A 8,373, A 4,392;

— jfr Län.

Grefvar, förläningar3,254;

— lagmäns domsrätt 8,320; — makt 4,600;

— privilegier 8,315, 319

o. f.; — riksdagsordningen 1617 4,99; — rätt till böter 3,255, 316; — sätesgårdar 3,256; — jfr Adel. •

Grefvefejden 8,154—171, 173, 182, 184, 229 O. f., 235, 4,180.

Grefven af Gotland, se Gustaf III;— af Haga, se Gustaf III; — af Visings borg, se Brahe, Magnus.

Grefvetitel 2,25; — jfr Hertig-, Jarltitel.

Grefvevärdighet 8,253 o. f., 319, 5,10, 29.

Grefveätt, andra (Leven-haupt) 4,108; — första (Brahe) 4,108.

Greger Bengtsson, se (Lä-ma).

Greger Bengtsson (blå), hustru, se Katarina Eren-gislesdotter (natt och dag på längden); — slägttafla 2,241.

Greger Magnusson (drot-sete, d. 1350) 2,17; — hustru, se Birgitta Bryn-julfsdotter (lejon); — slägttafla 2,24.

Greger Magnusson (eka-

slägt; rådsherre 1434) 2,175; — hustru, se Ka-se, Ingeborg Magnus-dotter; — slägttafla 8,19.

Greger Mattsson till Tyresö, se (Lilja).

Gregersdotter, Katarina, se (Läma).

se

Gregersson, Bengt, se (Lilja).

Gregersson, Birger, se Birger G. (

Gregersson, Folke, se (Lilja).

Gregersson, Matts, se Matts G.

Gregorius (kyrkofader) 2,90, 359.

Gregorius I, den store (påfve, d. 604) 8,336.

Gregorius VII (påfve, d. 1085) 1,373.

Gregorius IX (påfve, d. 1241) 1,399 o. f.; — dekretaler 1,402.

Gregorius XIII (påfve, d. 1585) 8,338; — tidräkning 5,127.

Gregorovius 4 källfört.

Greiff, J. L. B. von 5,379.

Greiffenhagen 4,195, 200 o. f.

Greifswald 1,456, 4,206;

— hansedag 1361 2,47, 50, 53; — högskola 4,13, 5,350; — kriget 1674— 1679 4,447, 452; — jfr Hansan.

Greigh 5,320.

Greker 1,334,341,6,153;

— alfabet 1,214, 216, 218; — bronsåldern, ornament 1,91; — graföl och grafoflfer 1,67; — grekiska kyrkan, se Kyrkan; — jfr Grekland.

Grekfarare 1,303.

Grekland(Krikianti)1,303, 2,309, 4,526; — bronsvagnar 1,94; — grafvar 1,67; — halsband 1,83;

— konst 5,409; — lite-ratur 4,21; — mynt 1,94, 170; — ornament k la grecque 1,154; — sprak 8,471; — stenyxor A 1,82, 83; — stenåldern 1,80;—tidräkning 5,127; — väringafärder 1,280; — jfr Greker, Hellos.

Gren (ätten) 2,405; — vapen A 2,223, A 8,73.

Gren, Cecilia (g. m. Eskil Isaksson (Baner) till Vängarn), slägtafla 3,416,

Gren, Ivar (rådsherre) 2,330, 332 O. f., 336, 338, 341, 343—345, 349, 351, 354 O. f., 363, 405.

(Gren), Kerstin Johans-dotter (g. m. Nils Bosson (Natt och dag)), slägtafla 2,240.

Gren, Magnus 2,259, 261, 282, 290, 297, 302, 311, 320, 341, 343, 345, 347, 351, 354 O. f.. 373; — beskickning till konung Kristiern I 2,337; — dödsdom 2,300 o. f.; — förräderi 2,283; — gods 2,125; — gotlandsvisan 2,305; — härjningar

2,291; — kriget 1456 2,315; —mötet i Halmstad 1450 2,288; — och erkebiskop Jöns Bengtsson 2,330; — och Karl (VIII) Knutsson 2,279;

— och Kristofer 2,273;

— slägtafla 2,243; — vapen A 2,223.

Gren, Magnus, till Tidön 2,471 O. f., 479.

Gren, Märta Magnusdot-ter (g. m. Kristiern Bengtsson (Oxenstjerna) till Salsta) 2,302, 311;

— slägtafla 2,243.

Grenndierer 5,24 2 o. f.

Grenna 2,430, 4,16 o. f.;

— vapen A 8,195.

Grensholm 2,320; — se

Rosengren till G.

Grenske, se Harald G.

Grette 1,281.

Grev v. d. Ostens gesandtskaber af —t— 5 källfört.

Grevesmöhlen, K. A. 8,26.

Griffenfeld, Peder 4,430, 432 o. f.

Grifter, se Grafvar.

Grill, Baltasar 4,502.

Grill, J. A. 5,181.

Grill, Klas 5,181.

Grim 1,279.

Grim, Jöns 2,228.

Grimnismål 1,286; —jfr Eddan.

Grindely 4 källfört.

Grip (statssekreterare)

8,119.

Grip (ätt med griphufvud i vapnet) 2,33, 236 o. f., 405; — slägттаfla 2,241;

_____319

— vapen A 2,29, A 2,108, A 2,270.

Grip, Birger Nilsson, till Vinäs 8,92, 207, 239;

— friherre 1561 8,254;

— hustru, se Grip, Brita; — slägттаflor 2,241,

8.328.

Grip, Bo 8,276, 322. Grip, Brita (f. Brahe; g. m. Birger Nilsson Grip till Vinäs), slägттаfla

8.328.

Grip, Ebba, se Baner. Grip, gyllene (Rostocks

vapen) A 4,393;-----

(Östergötlands vapen) A 8,373.

Grip, Margareta, se Baner.

Grip, Maurits 8,363, 37 2, 374.

Grip, Nils 8,269.

Grip, röd (Pommerns vapen) A 4,393.

Grip, svart (Kassubens

vapen) A 4,393;-----

(Södermanlands vapen)

A 8,373;----- (krönt),

(Stettins vapen) A 4,393. Grip, svärdförande (Livlands vapen) A 4,393. Grip, yngre gripslägt, se Bo Nilsson till Vinäs, Katarina Algotsdotter, Katarina Knutsdotter, Nils Bosson till Vinäs;

— jfr (Griphufvud), (Natt och dag på längden).

Gripenberg, H. 11.5,373, 8,9.

Gripenberg, K. M. 5,37 2. Gripenhjelm, dukt 1695 A 4,605.

Gripenhjelm, Edmund (förut Figrelus) 4,426, 611.

Gripenstedt, J. A. 8,143, 147 O. f., 155, 161, 175, 179; — penningkrisen

1857 8,157; — porträtt 8,156; — representa-

tionsförslaget 1865, 180. Gripenvald, J. E. 8,24. (Griphufvud), se Algot Bengtsson, Bo Jonsson, Bo Knutsson, Knut Bosson, Knut Folkesson; — jfr Grip (ätt med griphufvud i vapnet) och Grip (yngre gripsläkten).

Griphufvud, rödt (Skånes vapen) A 4,392. Gripsholm 2,97, 107, 124, 190, 389, 8,293,299,477 o. f., 4.15, 5,386; — brändt 2,316; — Erik XIV:8 fångenskap 8,304 o. f., 307, 341; — galten och suggan A 8,332;

— Gustaf IV Adolfs

fångenskap 5,379; —

hönstaflan 5,118; — Johan III:s fängelse 8,262, 335, A 8,479; — karta 2,120; — kloster 2,396,

8,101 O. f., 106, 116;

— — se Mariefred;

— Maria Eleonoras flykt 4,301; — Pechlins fångenskap 5,243, 257; — portrattsamling 4,620;

— Tunstenar 1,302, A 1,303; — slott A 8,475, A 5,284.

Grisheim, Ernestine, se Palmfelt.

Grisslehamu 6,8.

Groater, brabantiskaA2,56;

— jfr Mynt.

Grodno 4,552, 559 O. f., 568.

Gronsfeld 4,271, 325. Groot, se Grotius. Gross-Beeren, slag 1813 6,49 o. f.

Gros8-Glogau 4,307. Gross-Görachen, slag 1813

6,48.

GrossjägersdorfT 5,150. Grossmann 4 källfört. Grotius, Hugo (de Groot) 4,21 O. f., 82, 279, 344;

— porträtt 4,278. Grottori,20,4,<>28,5,410. Grubbe, Samuel 6,99,122,

127, 221.

Grube, Stefan (erkebisk.

i Riga) 2,386.

Grufdrift 4,347, 6,201. Grufvor 2,486; — se Dan-nemora, Falun, Sala; — jfr Flint-, Guld-, Jern-, Koppar-,
Silfvergrufvor. Grumbach, Wilhelm von 8,272, 277.

Grundlagar5,10,30,76,82, 124, 158, 187, 276, 6,76, 82,97,148,155; —förslaget 1769 5,205; — — 18096,7;-----
-18236,84;

— gamla, upphädda 1772

5,262; — Norges 6,61 —63, 74; — — revision 6,61; — nya

5,31, 6,13—32; — och tryckfrihetsförordningen 1774 5,263; — riksdagen 1834 6,99; — jfr Grundlov,
Konstitution,

Riksdagsordning, Statsförfattning.

Grundlagsfrågor 5,232, 282, 331.

Grundlagsförändringar 5,12, 51, 170, 6,137, 192 o. f.

Grundlov 6,106 o. f., 110; — jfr Grundlagar.

Grundräntor 6,185.

Grundskatter 6,81, 181;

— afskrifning 6,117; —

förenkling 6,154; —

kompromissen 6,190; — och landtmannapartiet 6,185.

Grundtvig 6,214.

Gruner 5,98.

Grym, Peder 8,94, 118 o. f.

Grytor 1,324; — jfr Jern* grytor.

Gråbröder, se Franciskaner.

Gråbrödragatan, se Lund.

Gråbrödrakloster 2,126, 454 o. f.; — jfr Franciskanerkloster.

Gråmunkegränd, se Stockholm.

Gråmunkeholmen, se Stockholm.

Gräfsnäs (slott; Vester-götlaud) A 4,36, 38; — pelarförstuga A 8,245;

— se(Lejonhufvud), Sten Eriksson till G.

Gräns 4,34; — freden i Nöteborg 1323 1,452;

— mot Norge 1,414.

Gränsfejder 4,34.

Gränsfästningnr 4,34,

5,177, 252, 372.'

Gränsfördrag 1826 6,153.

Gränsmöten 4,124.

Gränsregleringar, mot

Ryssland 8,13, 171,4,68, 5*61, 6,4.

Gräsgård (socken), bronsstatyett A 1,184.

Grönblad, E., se Källor, Nya, till Finlands medeltidshistoria.

Gröneborg 1,406, 8,415.

Grönland 1,11, 19, 455, 6,72; — bostäder 1,17; — förbindelse med Skandinavien 1,290;-----med

Vinland 1,292; — karta 1,290; — kyrkoruin,

Kakortok A 1,289; — spjut med stenspets A 1,30; — upptäcktsfärder 1,288—291; — vestra bygden 1,290; *— vinterbus 1,18; — östra bygden 1,290; — jfr Danmark, Grönländare. Grönländare 1,20, 66; — jfr Grönland, Polarfolk. Grönsö 2,125.

Grötlingbo, kyrka 2,911. Guadalquivir 1,269. Guadeloupe, freden i Paris 1814 6,4, 54; — fördraget i Stockholm 1813 6,47, 65.

Gnadeloupemedlen 6,49,

66.

Guancher (folkstam) 1,81. Gud 1,344; — tio guds budord 2,212; — jfr Allah, Allfader, Ande, Deus, Jehovah.

Gud min tröst 8,445. Gud mitt hopp 5,11 o. f. Gud och folket (Gustaf IV Adolfs valspråk) 5,949. Gud vår beskyddare 8,337. Gud vårt hopp (Fredrik I:s valspråk) 5,69. Gudabilder, Upsala 1,359. Gudadyrkan (gudstjänst) 1,346 o. f.

Gudar, poetiska eddan 1,335—340.

Gudatro (åsatro), vikingatiden 1,334—344, 347 O. f., 365, 367—369; — jfr Religion.

Gudbrandsdalen 4,4 8,6,58. Gude 6,241.

Gudenå 8,164. Gudfastsson, Ostman, se Ostman.

Gudhem (härad, kloster) 1,891, 405, 2,119,8,137; — kartor 1,392, 2,120. Gudlög (kon. i Håll o galand) 1,244.

Gudlögsson, Tordjerf, se Tordjerf G.

Gudmar Fredriksson^{2,83}. Gudmarsson, Magnus, se Magnus G.

Gudmarsson, Ulf, se Ulf G. Gudmund Nilsson (bisk. i Veiðö) 2,373, 395. Gudmundsson, Bengt 6,116.

Gudom, svedenborgianis-men 5,388.

Gudsberg (kloster) 2,396. Gudsdom 1,465. Gudsfruktan 5,986,6,259. Gudstjenst 2,396; — ceremonier 8,336, 346,

4,292; — handböcker

2,399; — i ett lappska kapell (målning) 6,241,

A 6,243; — katolsk

8,394,4,113; — luthersk i Roma 5,304; — protestantisk 4,636; — svenska sånger 8,116; — jfr Baalskult, Gudadyrkan. Gndstjenstordning 8,337. Gudnoff, se Boris G. Guébriant 4,169, 304 o. f., 310, 320.

Guerilla, se Kriget. Guilbert, Jean de 2,18, 24, 27.

Guinea 4,14, 398, 423. Guld 1,79, 4,631, 633. 6,207; — arabiskt, i

norden 1,299; — betalningsmedel 1,199, 232, 310, 474; — bronsål-

dern 1,149; — görndt i jorden 1,320; — halssmycken 1,230; — — Öland A 1,231; — häng-smycken 1,191, 828; —

— Skåne A 1,188; — i sidenväfnader 1,325;

— jernåldern 1,304; —

poetisk benämningi ,247, 338; — småländskt,

dukat A 5,357; — stenåldern 1,27; —

svärdknappar, Bohuslän A 1,235; — sybe-hör 1,128; — värde, 1300-talet 1,230; —jfr Tunnor guld.

Guldarmringar A 2,69. Guldband, Skåne A 1,130. Guldbeslag, till svärdfästen 1,230; — till svärdsida A 1,231; — Tureholm 1,236.

Guldbleck, armband, Skåne A 1,129.

Guldborst (Gullinbusti; myt.) 1,337.

Guldbrakteater 1,215,231, 235 o. f.; — med runinskrift 1,219—221; — Vadstena A 1,214, 217 o. f.; —

Vestergötland A 1,238; — Östergötland A 1,234;—jfrGnld-prydnader, Guldsmycken. Guldfigerringar 1,130, 149, 191, 328; — Skåne A 1,190; — Småland A 1,188. Guldgrufvor 5,385. Guldhalsringar 1,221; — Södermanland A 1,230;

— Visburs 1,243. Guldhorn (Gallehus) 1,197;

— med runinskrift 1,219. Guldinläggningar 1,988.Guldkedjor 1,338; —

Srosten Rönnovs A ,451.

Guldklipping, rutformig A 8,358.

Guldkonnnngen (11 re d*oro)

4,23.

Guldkronor, tre (i Blekinges vapen) A 4,392; — Vadstena kloster 2,167. Gnidkär! 1,122; — bronsåldern 1,143; — Lavinds-gård 1,167.

Guldmakeri 5,298. Guldmedaljong, Bohuslän A 1,233.

Guldmynt 1,232, 2,422, A 8,294; — arabiska 1,297; — Bonn 2,169; — byzantinska 1,224, 297; — — Öland A 1,225; — grekiska 1,170; — helleoiska 1,154; — romerska 1,191, 225,

233; — rutformig klip-piug A 8,353; — tio thaier 1759 A 5,153; — (ungarsk gyllen), Erik XIV:s A 8,294; — utländska 1,311, 476; — äldsta svenska 1,475.

Guldmyntning 5,385. Guldperlor 1,191, 233. Gnidplåtar 1,133, 145; — på spännen 1,328. Guldprydnader 1,130; — jfr Guldbrakteater. Guldringar 1,229; — Finland A 1,190; — Gotland A 1,188, 190; — massiva 1,328; — med ormhufvud A 1,190, 191; — med runinskrift 1,219; — Södermanland A 1,232.

Guldsirater(ornam.)1,229. Guldsålar, Bleking A

1,122, 150, 152; — Halland 1,150.

Gnldsmesembete 2,370 o. f., 446.

Guldsmedskonst 1,232. Guldsmacken 1,109, 225, 229 o. f.; — jfr Guldbrakteater.

Guldsnodder 1,328. Guldspiraler 1,232, 311. Guldstänger 1,191. Guldtafla, Vadstena kloster 2,167.

Guldtopp (myt.) 1,338. Guldtråd, spiralfingerring, Skåne A 1,128; — å jernsvärd A 1,287.

Guldverk, i Ädelfors 6,201.

Guldväfware 8,478. Guldålder, svenska vitterhetens 6,227, 232. Gullandsfarernes ting 4,5. Gullberg (fästning) 1,494, 2,119, 314, 850, 8,16, 382, 4,17; — kartor 1,392, 2,120; — kriget

1566 8,277;-----1611

—1613 4,34 O. f., 40

—42, 44, 50 O. f. Gullbergshed 1,407, 484. Gullinbusti, se Guldborst. Gullspångselfven (Amn-elfven) 2,73, 122.

Gummerns 5,374. Gumsebufvud, se Gums-hufvud.

Gumshufvud (gumsehuf-vud; ätten) 2,405; —

šods 2,125; — sigill A ',271; — vapen 2,403; — se Gustaf Karlsson, Karl Ormsson till Bju-rnm, Katarina Karlsdotter, Sture, Magnus. Gunar, se Gunnar. Gunbjörn 1,289.

Gunbjörnsskäreu 1,289. Gnnilla (f. Bjelke; drotn. af Sverige, 1568—1597) 8,346, 442; — porträtt 8,347; — slägttaflor

8,241, 390.

Gunilla Bese, se Bese. Gunlög 1,319.

Gunmund (å runristning) 1,357.

Gunnar (Gunar) 1,279, 293, 480.

Gunnars bro (runristning) 1,314.

Gunnarsson, Birger, se Birger G.

Giinther, K. E. 6,149, 147 o. f., 155, 160. Gurzuo, slag 1629 4,147 o. f.

Guse Nilsson 2,219. Gusesnöt 1,81.

Gustaf (Erik XIV:s son, 1568—1607) 8,296, 313; — slägttafla 8,241. Gu8taf(FmnsGu8taf Oskar; hert. af Upland, 1827— 1852) 6,231; — porträtt 6,188, 149; — slägttafla 6,86.

Gustaf(OskarGustaf Adolf; kronprins af Sverige-Norgc, f. 1858) 6,189; — gemål, se Viktoria;

— porträtt 6,191; — slägттаfla 6,86.

Gustaf (prins af Vasa, Gustaf IV Adolfs son, 1799—1877) 5,360, 6,6

0. f., 21, 23, 26, 29, 38, 64; — gemål, se Louise Amelie Stephanie af Baden; *— porträtt 6,67; — slägттаfla 5,99.

Gustaf Adolfs torg, se Stockholm.

Gustaf Algotsson, se (Sture, tre sjöblad).

Gustaf Auundsson, se

(Sture, tre sjöblad).

Gustaf Arvidsson, se

(Sparre).

Gustaf Eriksson, se Trolle.

Gustaf Eriksson (Vase), se Gustaf I.

Gustaf Gustafsson (grefve af Vasaborg), westfaliska freden 4,333.

Gustaf Gustafsson (Gustaf IV Adolf) 5,379.

Gustaf Johansson, se (Rosor, tre).

Gustaf Karlsson (gumshufvud; lagman i Upland) 2,295, 300, 315, 319 O. f., 329—332,

335, 343, 345, 951, 362, 384, 405, 447; — hus-trur, se (Bjelke), Birgitta Stensdotter, (Tott), Ingeborg
Filipsdotter-,

— mötet i Halmstad

1468 2,348;-----i Kal-

mar 1472 2,379 o. f.;

— sigill A 2,271; — slägттаflor 2,238 o. f., 339.

Gustaf Kristersson, se (Vase).

Gustaf Olsson, se (Stenbock).

Gustaf Samuel (hert. af Pfalz-Zweibrucken) 4,519 o. f.; — gemål, se Dorothea nfVeldenz;

— slägттаfla 4,362.

Gustaf Sture, se Sture.

Gustaf Tunesson, se (Sture, tre sjöblad).

Gustaf Ulfsson, se (Spar-«)•

Gustaf Vasa (opera) 0,29 7. Gustaf I (Gustaf Eriksson Vnsa; kon. af Sverige, 1496—1561)), före
tronbestigningen 2,3,450, 475, 6,2; —befrielsekriget, början

8,35—48; — — fortgång 8,48—53;-----

slut 8,53—62; — börd och ungdom, fångenskap i Danmark, flykt8,17— 27; — födelseort 2,126;

— gislan 1518 2,466;

— i Dalarna 15208,27 —35; — intåg i Stockholm A 6,234; — konungavalet 1523 8,54—62;

— minnespenning A

8,50; — riksföreståndare 2,481;-----Sve-
 riges siste 2,362; — riks-föreståndarskap 2,485;
 — riksföreståndarvalet i Vadstena 1521 8,35 —48; — rikshöfvids-man, i Mora 1521 8,35;
 — sigill A 8,37; —
 slaget vid Brännkyrka 2,466, A 6,234; — vapen, åtta anor A 8,73; som konnng 1,171,
 2,230, 405, 447, 502, 8,17—249, 255 o. f.,
 259, 263, 278, 280 O. f., 287, 303, 315, 817, 337, 349, 349, 353, 355, 364, 366, 383, 431, 433, 435, 438 o. f.,
 459,
 462, 465 O. f., 469— 472, 475, 477, 4,2, 15, 24, 49, 70, 85, 88, 90, 97 O. f., 472, 505, 612, 628, 5,3, 218, 325,
 400, 405; — afsked af ständerna 8,246, A 6,235;
 — arfforening 1544
 8,368, 436; — arfgods 8,342; — begrafning
 8,250; — bergsbruk
 8,234; — beskattningsrätt 8,225; — bildnings-väsen 8,236; — bref
 8,113, 215, 280 O. f.; —
 — till allmogen 8,116, 1.36 o. f., 171 o. f., 188—
 191, 218—220;-----till
 borgnrne i Ny Lödösc
 8,231;-----till Erik
 XIV 8,242, 244;-----
 till fogdar 8,184, 217;
 — — till Hans Brask
 8,86, 104 o. f., 131; —
 — till hclsingarne 8,100;
 -----till Johan Tures-
 son 8,215 o. f.;-----
 till Laurentius Petri
 8,175, 177; — burspråk med allmogen 8,100 o. f., 116, 143; — dacke-fejden 8,181—195; — dalupproren 8,91
 —98,
 Sverige» historia. Register,
 21118—119; — död 8,247, 250, 258; — framsatt-ningar, riksdagen i Vesterås 1527 8,121—128, 127; — freden
 i Bruxelles 1550 8,202; — fäderneslandets fader 8,287;
 — förbud mot svordomar 8,482; — förmälning 8,146; — gemåler, se Katarina af Sachsen-Lau-enbnrg,
 (Lejonhufvud), Margareta Eriksdotter, (Stenbock), Katarina Gustafsdotter; — got-landståget, Malmö re-cess
 1524 8,62—69; — gravvård, Upsala domkyrka A 8,248, 482; — gref?efejden8,154—171;
 — handel och näringar 8,229—284, 819, 4,91;
 — hertigdömen 8,226 o. f.; — hjelm A 8,289;

— hofseder 8,478; — klockupproret 1531
8,140—146; —kommunikationsvägen 8,468;
— konst, bildande 8,476;
— konstnärer 8,481; — konungaförsäkran 3,56;
— konungamakt 8,460,
4,71; — krigsväsen
8,227—229, 464; —
Kristiern II:s sista re-staurationsförsök 8,146 —154; — kronafsägel-se, Vesterås 1527 8,124;
— kronans inkomster 8,220—222; — kröning 8,72, 118, 131 O. f.; — kröningsmynt A 8,131;
— kyrkomötet i Örebro 8,119—133; — kyrkoordning 8,335; — mottagande Bibeln A 6,235;
— mynt 2,489, 8,467; klippingar A 8,39;
— — vesteråsmynt A 8,5 7;— myntförhållanden 4,605; — målsman för statens idé 8,212—216;' —
namnteckning A| 8,238; — och andliga! odlingen 8,234—237; —! och aristokratien 3,358;
— och Erik <XIV8,24i| —245; — och kommunala myndigheterna 8,225 o.f.;— och kyrkan 8,144—146, 198—
201,i 4,607; — och påfvesto-! len 8,79 o. f.; — och! Sören Norby 8,66; —! oroligheter i Småland!
och Vestergötland8,133 —140; — personlighet 8.216—220; —porträtt 8,56; — privilegiebref 1523 3,57; —
redovisning 8,70 o. f.; — reformationen, begynnelse
8,74—91;-----fortgång
8,99—108; — reformationsverket under sista åren 8,195—1*201; — renässansen 2,496; —
riksdagar, i Strengnäs
8,54—58, 133—140; —
— i Vesterås 1527 8,119
—138; — — i Veste-rås 1544 3,195—198; — rustning A 8,239; — rusttjensten 8,257; — räfst med dalkarlarna
8,161—154; — samtida 8,237—249; — Sandbergs fresker 6,233, A 6,234—236; —Sannfärdiga svar på den
danska krönikan 8,206; — sigill A 8,54; — skulden till Liibeck 8.108— 112; — slögttaflor2,238, 243, 333, 8,19,
241; — statyer, se Stockholm, Ve-sterås; — styrelse och förvaltning 8,69—74, 195, 223—225, 850,
461, 463; — styrelse-grundsatscr 8,171—181;
— Sveriges kyrkliga in-
delning 8,13 o. f.; — Sveriges statsskick 4,598 o. f.; — såsom regent 8,212—237; — testamente 8,227, 842 O. f.,
346, 348, 358,
389, 419, 4,85; — valspråk 8,242 O. f.; — Venjansvisan 8,39; — vältalighet 8,473; —
värja A 8,240; — yttre förhållanden 8,108—112, 181—195, 201, 212.
Gustaf 11 Adolf (kon. af Sverige, 1594—1632),före tronbestigningen
1,7, 481, 8,313, 454, 457, 459, 482, 4,3, 9, 11 O. f., 14 O. f.; — arfsrätt tilltronen 8,427;(—
födelse 4,18; —för-; myndarregering 4,28; —| hertigdöme 8,15; — ka-1 raktorsdrag 4,19 o. f.;'
— Karl IX:s testamente! 3,441 o. f.; — konstnärlig begå fm ner 4,24;
— kriget 1611 3,458;!

— kärleksvisa 4,24; —

storfurste af Finland 4,18; — ungdom 4,18— 25; — uppfostran 4,20 —28; som konung 4,13—256, 257, 259, 261—264, 270—272,

280, 282, 287, 290— 292, 294, 303, 309 O. f., 818, 828, 839, 336, 344, 846, 851, 361, 869, 371 — 974,468,482,485 O. f., 491, 494, 496, 498, 500, 609, 612, 614, 621, 628,

691,640,5,107,127,218, 253,6,246;—adelns privilegier 4,601, 5,36; — afsegling till Tyskland 1630 4,188; — afsked till ständerna 4,188; —be-grafning 4,260; — bref till Axel Oxenstjerna 4,117, 121;-----till

Jakobdela Gardie 4,126;

-----till Johan af Östergötland 4,35; —

bröstharnesk A 4,118;— dolk, hvarmed konungen skulle mördats A 4,237;

— Elfsborgs lösen 4,95;'

— freden i Stolbova4,C7 j o.f.; — fältherrar 4,187;

— förbund med Sachsen 4,220;-----med

Stralsund 4,182 o.f.; — försvarsväsen 4,88; — Geijer om 4,97; — gemål, se Maria Eleonora (drott.); — gustavianska grafkoret, se Stockholm; — historia 5,394;

— häst A 4,250; — i kunglig skrud A 4,27;

— inre styrelse 4,69— 96; — intåg i Elbing A 4,137; — karakteristik 4,253 O. f., 256;

— kommandostaf A 4,250; — konungaförsäkran 4,30, 81, 103, 598 o. f.; — konungamakt 4,71 o. f.; — konungatitel 4,31, 150; — kriget med Danmark 4,31—52; — — med Polen 4,130—150, 177;

— — med Kyssland 4,52—69; — krigsartik-lar 4,89; — Kristinas' giftermålsanbud 4,338;'

— kröning 4,104, 106;!

— kyller A 4,250; —| landstigning i Tyskland; 1630 4,189 o. f.; — lifsfaror 4,141, 149; —

läderkanon A 4,122; — medaljer A 8,447, A 4,230; — minnespenningar A 4,184, A 4,190, A 4,191, A 4,220, A 4,254; — minnessten vid Lutzen A 4,253;

— minnesteckning öf-ver Karl Filip 4,122 o. f.; — myntförhållanden 1,475, 4,605; — namnteckning A 4,28;

— niirnbergiska silfver-pokalerna A 4,246; — och Axel Oxenstjerna 4,24; — och Bogislav XIV 4,191; —och Friedrich V af Pfalz 4,174;

— och konsten 4,616;

— och kyrkan 4,86, 607;

— och mötet i Leipzig 1631 4,204; — och Rad-zivil 4,123; — och rikets ständer 4,96—110;

— och rådet 4,80; — och svenska folket 4,9G;

— och Wallenstein4,180;

— om domare 4,88; — om Elbings fall 4,137;

— om Europas samtida krig 4,144; — om Georg Wilhelm af Brandenburg 4,217; — om handelu 4,91; — om

kansliet 4,82; — om rys8ame 4,55; — om Sveriges här 4,88; — om Sveriges städer 4,90; — om Tysklands småfurstar 4,191;

— personlighet 4,23— 25, 154 o. f.; — politik 4,237 o.f., 256; —porträtt 4,26 O. f., 185, 236, 242, 393; — rheinför-bund 4,219; — riddarhusordning 4,99 o. f., 110, 5,168; — riksdagsordning 4,98 o. f.,5,281 o. f.; — riksråd 4,78;

— rustning A 4,117;— rygghnrnesk A 4,119; — rättcgångsorduing4,602;

— sabel A 4,140; —

samhällsskick 5,251.

276; — samtida 8,470;

— Schriftstiicke... hc-rausgegeben von G.Droy-scu; — sigill A 4,28, 393; — skatteköp 4,266;

— skrifter 4 kullfört.; — slaget vid Breitenfeld

4,188—230;-----vid

Llitzcn 4,230—256; — slägtförbindclser 4,19;

— slngttaflor8,241,4,19;— smycke, till förvarande af konungens hjerta A 4,253; — stadsan-laggningar4,17;— statsskick 4,599, 5,251; — stnt8skrifter, politiska tal, bref 4,613; — statyer, se Göteborg, Stockholm; — stormansvölde 4,600; — Säng A4,633;

— till bäst A 4,247; — tretioåriga kriget 4,150 —256, 603; — trontal 4,105 O. f., 108 o. f.;

— trontillträde 4,25— 31, 69 o. f.; — Tysklands ställning efter 1632 4,267 o. f.; — tältstol A 4,121; — underhandlingar med

Frankrike 4,186;-----

ined hansan och Holland 4,50; — undervisningsväsendet 4,608; — upprop till Norges folk 4,47; — utrikes handel 5,166; —valspråk 4,72, 203, 229 O. f.; — vid Evert Horns likbegäu-gelse A 4,61; — värja A 4,120.

Gustaf III (kon. af Sverige, 1746—1792),f ö r e t r o n-bestigningen 5,113, 135, 164, 193 O. f., 196 o. f., 201—203, 207,

210, 391; — födelse

och uppfostran 5,215 —218; — förlofning

5,120, 186; — giftermål 5,179, 185 o. f.;

— grefven af Gotland 0,220; — porträtt 5,120: — ungdom och tillträde till regeringen 5,215—222; som konung 5,215—346, 349 O. f., 358 O. f., 395,6,13, 18—20, 25, 38, 149; — besök, i Berlin 5,222; i Finland 5,307;

— — i Kjöbenhavn

6,318 o. f.;-----i Napoli 5,304;-----i Paris 5,220 O. f.;--i

Petersburg 5,274, 302; -----i Pisa 5,303; —

— i Roma A 5,302, 303;

-----i Spaa 5,290, 301,

317; — bref till Marin ontel 5,260;-----till

prins Heinrich 5,248; —

— till Sprengtporten

5,244; — eriksgata

5,261, 263; — fester

5,411;— fosterlandskärlek 5,316 o. f.; — förenings- och säkerhetsakten 6,3; ---jfr nedan

statshvälftningen 1789; — förmedlingspolitik 5,257;

— förste medborgaren bland ett fritt folk 5,257;

— försäkran 5,222, 244;

— gemål, se Sofia Magdalena; — greffen af Haga 5,303; — gunstlingar 5,308; — handel med pastorat 5,387;

— handpenningar 6,281; — hattar och mössor 5,218;

— historia öfver vasa-huset 5,218; — hof 5,284—£97; — hofpar-tiet 5,222; — kollegiernas förvaltning 5,307;

— konst och vitterhetö, 295, 309,396, 398, 400—414; —konstakademien 5,407;

— konung Gustaf III:s

efterlemnade ... papper, öfversikt ... af E. G. Geijer 5 källfört.; — konung Gustaf III:s skrifter i politiska och vittra ämnen, af J. G. Oxen-stjerna 5 källfört.; — konungaförsäkran 5,224, 226—228, 230, 232,

236; — konungamakt

5,380; — konungamör-darnes bestraffning 5,847 o. f.; — kriget 1788-17905,315—337;

— krigspolitik 5,346;

— krigsväsen 5,380— 384; — kronobrännerier 5,270; — kröning 5,229;

— — dekoration A

5,232; — krönings-

vagn A 5,233; — lef-nadssätt och seder 5,414 —416, 6,253; — maskerader 5,411; — missnöjet i landet 6,305—311; — mordförsöket 5,342 o. f., 354, 362;-----maske-

raden 1792 A 5,345; — mystik 5,388; — nationaldragten 5,266 o. f., A 5,269;— näringar 5,309, 384; — och adeln 5,286, 308, 337, 341, 382; — och andliga odlingen 5,346; — och anjalaför-bundet 5,324; — och Axel Fersen 5,279; — och Danmark 5,818,324;

— och embctsmunnen 5,308; — och England

5,337; — och Frankrike 5,298, 338; — och franska literaturen 5,259; — och franska revolutionen 5,339,341, 352, 865; — och frimureriet 5,294; — och försvarsväsendet 5,274, 309; —och förvaltningen 5,307; — och Katarina II 5,302—304, 320, 838;

— och kompositionsför-söket 5,225; — och Lovisa Ulrika 5,248, 291 —293; — och ofrälse stånden 5,308 o. f.; — och ordensväsendet 5,309; — och Pechlin 5,257; — och Polen 5,340; — och Preussen 5,337; — och rådet 5,226—228, 307, 332;

— och Samuel af Ugglas 6,359; — och Sergel 5,406; — och Sofia Magdalena 5,291—298;

— och svenska akademien 5,399; — och svenska flottan 5,884; — och teatern 5,407, 411;

— och trolldomsväsen-

det 5,387; — och Turkiet 5,318 o. f.; — och vetenskaperna 5,393; — om konungens makt 5,307; — om tryckfrihet 5,263; — operan Gustaf Vasa 5,297; — personlighet 5,219 o. f., 293, 305;-----jfr ne-

dan återblick; —planer mot Danmark 5,302 o. f.; — — mot Norge 5,338;-----mot Ryss-

land 5,316; — politik 5,298—305,807;— porträtt 5,216, 221; — regering efter statshvälft-ningen 5,256—275; — regeringsformen 1772 5,244; —regeringskon-selj 5,381; — resa till Aachen 5,339; — riksdagen 1771—17725,222

—250;-----1778 5,275

—284;-----1786 5,311

—814; — riksdagens politiska betydelse 5,381; — rådets oinbildning 5,380;

— räfst med göta hof-rätt 5,261 o. f.; — sigill A 5,217; — sista regeringsår och död 5,337—346; — sjöförsvaret 5,309; — slotts-

byggnader 5,411; —

slägtaflor 2,321, 5,99;

— som Meleager A 5,290; — statshushållning 5,269; — stats-hvälfningen 1772 5,222

—250, 6,2;-----1789

6,315—387; — statskonst 5,298, 317; — statsskicket 1772 6,250—256;

— staty, se Stockholm;

— styrelsegrundsatser

5,355; — tal, riksdagen 1771 6,225;-----riksdagen 1786 5,310;-----

riksdagen 1789 5,330; —• — å rikssalen 1772 5,243; — Tegnér om 5,346; — testamente 5,347; — tillfälliga komiteer 5,307;—under-hållspenningar från Ryssland 5,352; — undervisningsväsendet 5,388; — valspråk

5,218, 304; — viborg-ska gatloppet 5,336; —

återblick 5,346;-----

jfr ofvan personlighet;

— äreminne öfver Tor-stensson 5,297.

Gustaf III (skepp) 5,320.

Gustaf IV Adolf (kon. af Sverige, 1778—1837), före tronbestignin-gen 5,277, 291—293, 295, 356; — förmyndarstyrelse 5,347—357; som konung 6,357— 379, 6,1, 3, 5, 7 O. f., 13, 18, 24, 38, 64; — besök i Petersburg 5,357, 364; — den fredliga tiden 6,357—365; — död i S:t Gallen 5,379; — förmälning 5,359; —

gemål, se Fredrika Vilhelmina Dorotea af Ba-

den; — giftermålsförslag med Alexandra 5,356;

— i Stralsund 5,367; — karakter 5,367 o. f.; — konst 5,413 o. f.; — kriget 1808—1809 5,369 —379; — kröning 5,36 2;

— lefnadssätt och seder 5,414—416; — Mémo-rial du colonel Gustafsson 5 källfört.; — och Alexander I 5,365; — och Friedrich Wilhelm 11 5,367; — och George III 5,367; — och gu-stavianerne 5,358; — och skulderne 5,398; —och uniformsväsendet 5,358; — planer mot banken 5,378; — porträtt 5,348; — reta till Tyskland 5,365 o. f.; — riksdagens politiska betydelse 5,381; — sigill A 5,349; — slägtaflor 2,331, 5,99; — stats-hvälfningen 1809 5,369, 377—379; — svarta

örns orden 5,967; — Sveriges indragande i krigen mot Napoléon 1805—1807 5,366—368;

— tronafsägelse 6,10;

— [-undervisningsväsendet-] {+undervisningsväsen- det+} 5,388; — valspråk 5,349; — jfr Gustaf Gustafsson.

GuBtafsdotter, Beata, se (Stenbock).

Gustafsdotter, Birgitta, se (Sture, tre sjöblad).

Gustafsdotter, Elin, se (Sture, tre sjöblad).

Gustafsdotter, jfr Göstafs-dotter.

Gustafssköld, Abraham (förut Hellichius) 5,244;

— statshvälfningen 1772 5,239 o. f.

Gustafsson, Abraham, se (Lejonhufvud).

Gustafsson, Abraham, se (Stenbock).

Gustafsson, Arvid, se (Stenbock).

Gustafsson, Bengt, se (Rosor, tre).

Gustafsson, Erik, se (Stenbock).

Gustafsson, Gustaf, se Gustaf G.

Gustafsson, Matts, se (Sparre).

Gustafsson, Nils, se Nils G.

Gustafsson, Olof, se (Stenbock).

Gustafs vik 6,91.

Gustavianer 5,349, 6,7, 38, 69, 75; — familj-fördraget i Abo 1812 6,45; — Karl Augusts död 6,26 o. f.; — och Gustaf IV Adolf 0,358;

— och Karl XIII 5,352;

— och Katarina II

5,351; — och Reuter-holrn 5,350, 353; —

och Ryssland 5,353; — och svenska akademien 5,355; — tronföljdsf rågan 1809 6,21, 23 o. f.

t Gustavianska grafkoret, se t Stockholm,Riddarholms- kyrkan, Upsala, domkyr-1 kan.

- Gustavianska tiden, se

- Tiden; — tidhvarfvet, l se Tidhvarf.

• Gustaviannm, se Upsala.

- Gustavsborg 4,14, 236.

, Gutai, se Götar.

i Gu tar (gutenses) 1,2, 4,

- 419, 2,43, 60, 66 O. f.;— i gutniska mynt 2,489; — i jfr Gotland, Götar.

; Gutasagan 1,904.

; Gutenses, se Gutar.

- Gutorm jarl 1,386, 388.

: Gutormsson, Sigge, se f Sigge G.

Guttoner 1,2, 116; — jfr s Götar.

Guvernanter 5,415.

! Guy Dickens, se Dickens. Gyldenlöve (skans) 4,595.

! (Gyldenlöve), Ingeborg Nilsdotter 8,118.

‘ (Gyldenlöve), Nils Henriksson 8,107; — hus-1 tru, se (Römer), Ingerd » Ottedatter.

' Gyldenlöve, U. F. 4,439, 442, 451—453; — porträtt 4,443.

G videnstjerne, Knud 1 8,150 o. f. Gyldenstjerne, Magnus ! 8,149 o. f., 164. Gvldenstolpe, A. F. N.

1 6,155, 160. Gyldenstolpe, Mikael (förut Vexionius) 4,947, 610.

Gyldenstolpe, Nils 4,512, 525, 529, 535, 550,

1 5,74.

Gyldenstolpe, N. F. 5,354,

1 358.

Gyldcnär, Elin (f. Horn af Kankas; g. m. Johan Gyldenär), slägttafla 8,328.

! Gyldenär, Johan, hustru,;

• se Gyldenär, Elin; —

; slägttafla 8,328.

Gyler, Wolf 8,141. Gyllembourg-Ehrensverd,

! K. F., se Ehrensverd. Gyllembourg-Ehrensverd, T. K:e (f. Heiberg; g. m. K. F. Ehrcusverd), slägttafla 5,342.

Gyllen (mynt) 2,268,8,59; — rheinska(tyskn)1,476, A 2,169, * 489; —

ungarska 2,476, A8,294;

— jfr Krongyllen. Gyllenborg (ätten), slägttafla 5,67; — vapen

5.67.

Gyllenborg, Anders, slägttafla 5,67.

Gyllenborg, A. A:a, se Ehrensverd.

Gyllenborg, A. K:a (f. Thegner; g. m. Jakob Gyllenborg), slägttafla

5.67.

Gyllenborg, Fredrik (ju-stitie statsminister, d. 1829) 6,14, 39, 76, 113, 115; — slägttafla 5,67. Gyllenborg, Fredrik (president, d. 1759) 5,68

o. f., 79, 117; slägttafla 5,67.

Gyllenborg, G. A. (assessor), slägttafla 5,67. Gyllenborg, G. F. (kansliråd) 5,295, 396; — porträtt 5,293;— slägttafla 5,67.

Gyllenborg, G. S. (lands-höfding), slägttafla 5,67. Gyllenborg, H. A. (riksråd) 5,122, 143, 159;

— slägttafla 5,67. Gyllenborg, Jakob (förut

Volimhaus; kungligt råd) 4,473 O. f., 477—479, 482, 522 O. f., 525; — hustru, se Gyllenborg, A. K:a; — slägttafla 5,67. Gyllenborg, Jakob (kapten), slägttafla 5,67. Gyllenborg, Johan (riksråd) 5,90; — slägttafla

5.67.

Gyllenborg, Karl (kanslipresident) 5,16, 55, 58, 69, 71 O. f., 78 O. f., 83—85, 83, 110, 112;

— hustru, se Gyllen^ borg, Sara; — porträtt 5,68; — slägttafla 5,67.

Gyllenborg, Olof (lands-höfding), slägttafla 5,67. Gyllenborg, Sara (f. De-rith; g. m. Karl Gyllenborg), slägttafla 5,67. Gyllenborg, U. G. (kommendör), slägttafla 5,67. Gyllcnrcrcutz, K. G. 5,6;

— porträtt 5,8. Gvllcngrnat, K. A. B.

6,136; — Sveriges tjö-| krigshistoria i sammandrag 5 k al Ifört. Gyllcngrnnat, Margareta, se Ehrensverd. i

!Gyllenhaal, K. H. (stats-I råd) 6,115, 118. Gyllenhaal, L. H. (iusti-tie statsminister) 6,127, 147.

Gyllenhjelm, Karl Karlsson (riksamiral) 8,429, 4,80, 117, 135, 138 o. f., 263, 294; — drottning Kristinas förmyndare 4,262; — kriget i Livland 1600,1601,3,4 28 —431; — om Gustaf II Adolfs landstigning i Tyskland 1630 4,190;

— porträtt 4,115. Gyllenhjelm, Sofia, sa

Gardie.

Gyllenkrok, Axel 4,568, 570—572.

Gyllenläder 4,632. Gyllenstjerua (ätten) 2,237, 406, 484, 4,76;

— friherreskap 8,16, 4,16; — sigill A 2,467;

— vapen 2,448, A 2,467. (Gyllenstjerna), Abraham

Eriksson 2,449.

Gyllen stj erna, Ebba (f. Bjelke; g. m. rikskansleren Nils Gyllenstjerna), slägtafla 8,390. Gyllenstjerna, Elsa, se Brahe.

Gyllenstjerna, Erik (lagman, d. 1657) 4,400. Gyllenstjerna, Erik (riksråd) 8,323; — hustru, se Gyllenstjerna, Karin;

— slägtafla 8,390. (Gyllenstjerna), Erik

Eriksson d. y. (lagman)

1 Vestergötland, d. 1502) 2,406, 419, 428 O. f.; —hustru, se Anna Karls-dotter till Viustorp; — slägtafla 8.19.

(Gyllenstjerna), Erik Eriksson d. ä. (lagman i Tiohurnd, d. 1477) 2,246, 279, 285, 295, 302 O. f., 315, 319, 327, 348. 351, 373, 406; — hustru, se Bonde, Kristina Karlsdotter; — sigill A 2,272;

— slägtaflor 2,238, 242. (Gyllenstjerna), Erik Nilsson (af rättad 1520)

2 479.

[-(Gyllenstjerna),EskilNils-ton-]

{+(Gyllenstjerna),EskilNils- ton+} 2,479.

Gyllenstjerna, Gunilla (f. Bjelke; g. m. assessorn Nils Gyllenstjerna), slägtafla 3,390. Gyllenstjerna, Göran(riksamiral) 4,79. Gyllenstjerna, Göran(riks-råd) 5,180, 201. (Gyllenstjerna), Görai Eriksson 3,299, 922.

Gyllenstjerna, Johai (kungligt råd) 4,8, 421 424 O. f., 449 O. f., 447 454, 459, 461 O. f., 472 490, 495, 499, 507, 515 521, 600; — hustru, 8< Gyllenstjerna, Sigrid; — karakteristik af Karl XI:i samtida 4,520; — politik 4,460; — porträt 4,458; — slägtaflfl

3,928.

Gyllenstjerna, J. A. 5,90, Gyllenstjerna, Karin (f. Bjelke; g. m. riksrådet Erik Gyllenstjerna), slägtafla 3,990.

Gyllenstjerna, Karl 5,7. (Gyllenstjerna), Katarina Eriksdotter (g. m. Erik Trolle) 2,448. Gyllenstjerna, Konrad 4,464, 468, 479. (Gyllenstjerna), Kristina Eriksdotter (g. m. Hans Åkesson (Tott) till Bju-rnm), slägtafla 2,999. (Gyllenstjerna), Kristina Nilsson (g. m.1 Sten Sture d. y., * Johan Turesson (tre rosor)) 2,384,448 O. f., 470—472, 475, 477, 479 o. f., 3,18, 26, 46, 78; — altarskåp i Vesterås domkyrka A 2,467, 498, A 2,499; — bref tilldalkar-larne 3,117; —och Sören Norby 3,93, 95, 98, 140, 160, 239 O. f.; — slägtafla 2,240. Gyllenstjerna, Kristofer 4,446, 461, 467, 519;

— hustru, se Katarina af Pfalz-Zweibriicken; — Karl XII:s förmyndarregering 4,529; — slägt-tafla 4,362.

Gyllenstjerna, Margareta, se Horn.

Gyllenstjerna, Nils (assessor, d. 1638), hustru, se Gyllenstjerna, Gunilla;

— slägtafla 3,390. !

Gyllenstjerna, Nils (fältmarskalk[^]. 1720) 4,543.

Gyllenstjerna, Nils (rikskansler, d. 1601) 3,323, 392, 400, 411, 413, 470;

- — hustru, se Gyllenstjerna, Ebba; — porträtt

- 3,326; — slägtafla

3,390. .

i (Gyllenstjerna), Nils Eriksson (d. 1495) 2,384,

l 386, 406, 411, 8,18; — , hustru, se (Baner), Sig-, rid Eskilsdotter; — , slägtaflor 3,19, 416.

, Gyllenstjerna, Sigrid (f. j Brahe; g. m. Johan Gyl-

- lenstjerna), slägtafla i 3,928.

- Gyllensvan, Fredrik 5,1 73,

t 243, 262. *

i Gylta, Bengt (lagman i Västergötland) 2,298,

. 300.

. Gylta, Bengt, till Påtorp : 3,210, 323.

, 'Gyme (myt.) 1,247. |Gymnasier 4,89 o.f., 6,215;

• — frihetstiden 5,388; — , i Kriatinas tid 4,347; — :j livländska 4,130; —
storhetstiden 4,608; —

I se Göteborg, Hernösand, i Linköping, Schweinfurt,

! Skara, Strengnäs, Västér-ås, Vexjö, Viborg, Åbo. Gymnastik 3,227. Gymnastiska centralinstitutet, se
Stockholm. Gyrð Bodakarl 1,315. Gytoner 1,4, 116; — jfr Goter.

Gåfyogods, Karl XI s re-' j duktion 4,469, 478,

480; — jfr Donationer. Gåll (guld) 1,79. Gångdagar 5,260. Gånge-Rolf 1,270. Gånggrifter 1,18, 21, 52 —55, 64
—66, 68, 77, 80, 115; — ben, visande stenåldersfolkets storlek 1,70; — bensynål A 1,26; — bernstens-perlor A
1,27, 28; — bernstensprydnnderl, 51;

— fördelning 1,75; — hufvudskålar 1,70,72; —

— från Karleby A 1,71;

— tidsordning 1,75; — Västergötland A 1,17;

— — Karlcbby A 1,57,

A 1,58;-----Luttra A

1,56; — jfr Grafvar.

Gårdar, kronans 3,178;

— namn 1,31«; — vikingatiden 1,317; — väpnares 1,424.

Gårdnrike, se Ryssland. iGårdarne, se Ryssland. 1

Gårdatal (gård stal), ut-skrifningseätt 4,283,286. Gårdfarihandel 4,17. Gårdfarihandlare 1,304;

— från Vestergötland A 4,639.

Gårdskansler 2,250. Gårdsknektar 3,464. Gårdsrätt 2,483, 5,34. Gårdstal, se Gårdatal. Gårmakeri 4,94.

Gåtor, bibliska (medel-tidsskrift) 2,211.

Gädda (ätten), gods 2,123; <

— vapen A z,272. <

Gädda, Erengisle, hustrur,

se Birgitta Erengisles-dotter (natt och dag på längden), (Körniug), Bengta Simonsdotter; — slägtaflor 2,241, 339. Gädda, Iliana (g. m. Svante Nilsson Sture), slägtaflor 2,240, 339.

Gädda, Jon, sigill A2,272. < Gädda, Karl 2,221.

Gädda, Märta Erengisles- < dotter (g. m. Bengt A- < kesson (Tott)), slägtaflor I 2,339. i

Gädda, Nils 2,431 o. f. Gäddaholm, se Tureholm. Gäfle, se Gefle.

Gäll, presterliga 4,87. Gällqvist (Gellqvistjungs-

5 ård) 1,419; — karta ,392.

Gärd (myt.) 1,333, 337, i 343.

Gärder 2,7, 295, 8,352 (O. f., 427, 4,104, 283, 370, 577,5,61;—adelnst 8,317; — allmänna (

3,110, 114, 207; —Gustaf I:s »framsättningar» (3,122; — Gustaf II A-dolfs konungaförsäkran (4,30; — hertigdömenas 4,85; — Karl XII:s tid (4,600, 604; — konungens andel 3,354; — krigsfolkets underhåll 3,229; — Krislicrt II:s (tid 8,34, 36; — Kristinas förmyndarregering 4,295; — olaga 3,115; (— regeringsformen 1772 (5,253; — riksdagsordningen 1723 5,50; — utskrifning 4,103 o. f.; — jfr Gen-, Hjel-,Kost-, Krigs-, Landstågsgurd, Skatter.

Gäsene 1,389. C

Gäss 1,237, 331.

- Gästabud 3,216, 482 o. f., , 6,255; — Nyköpings

1,442; — jfr Fester.

; Gästfrihet 1,925, 344. Gästgifverier 4,290, 606; — jfr Skjutsstationer. Gästning 1,424, 455,

4,109; —jfr Herbergen, Våldgästning.

Gödecke, P. A., Sæmunds Edda 1,335.

Göinge (härad) 2,294, 3,295, 4,35, 442.

Göjemånad, se Februari. Göksholm 2,124, 229— 231, 474;—se (Natt och dag), Bengt Stensson, (Natt och dag), Johan Månssou till G. och Brokind, (Natt och dag), Måns Bengtsson, (Natt och dag), Nils Stensson, (Natt och dag), Ake Johansson.

Gökstenen (sigurdsrist-ning) 1,349.

Göksundet, se Keksholm. Gölsdorf 6,50.

!Göran, jfr Georg.

Göran (Georg) deu helige 2,134, 293; — ho-

spital 2,125; — kapell, se Jönköping, Stockholm; — strid med draken A 2,205, 367, A 2,368, 498; — visan om 2,210, 365.

Göran Eriksson, se (Gyllenstjerna).

Göran Holgersson, se

(Ge ra).

Göran Persson, se Persson. Göran Siggesson, se

(Sparre).

Göran Turesson, se (Rosor, tre.)

Göran (Örjan) Karlsson (vinstorpaätt) 2,316,405. Göransson, Johan (jfVost) 5,394; — Is Atlinga 1,213; — om runor 1,213 o. f.

Gördel, gyllene, skänkt till Vadstena kloster 2,167; — jfr Bälten. Görgei 6,147.

Görtz, G. H. 4,589—592, 596, 5,6—9, 15 O. f., 56, 59 o. f., 68; — bergs-hnndteringen 4,604; — fredsunderhandlingarna 1718 4,593, 595; — porträtt 5,2.

Gustafsdotter, Bengta, se (Sture, tre sjöblad).Göstafsdotter, jfr Gustafs-dotter.

Gustafsson, Arvid, se Ar-vid G.

(Göt) Björnsson, se Gant.

Göta elf 1,259, 306, 374, 434, 2,119, 8,13, 111, 231, 457, 4,31, 35, 39 o. f., 42, 48; — kanalisering 5,385; — möten vid 1,407 o. f., 417, 431 O. f.

Göta hofrätt (i Jönköping)

4,15, 87,264,286,6,160;

— och Gustaf III:s räfst

5,261 O. f.

Göta kanal 6,24, 82 o. f., 86, 95 o. f., 109; — diskont 6,67 O. f.,205; — minnespenning A 6,85.

Göta konnng (Götes konung), i Sveriges ko-nungatitel 1,386, 8,447,

4,31, 5,1.

Göta rike, se Götaland.

Götola 2,421.

Götaland (Gothia, Göta rike, Götland) 1,253, 261, 315, 372 O. f., 382, 416 O.f.,460,2,176,308,8,47, 403, 407, 4,227; — adel 8,408; — arktiska stensaker 1,77; — befolk-uing, stenåldern 1,73, 169; — fornsaker, bronsåldern 1,170; — gref-och friherreskap 4,16;

— hofratt i Jönköping

1634 4,286; — härads-höfdingar 1,465; — jar-lar 1,252; — kartor

1,392, 2,120; — kyrkor, räfst 8,175, 200; —

kyrkovisitationer 8,185, 400; — landstorm 4,44;

— mynt 1,475, 2,489;

— stadsanläggningar 4,17; — ständer, möte i Jqpköping 1639 4,295;

-----möte i Vadstena

1598 8,411; — vapen A 1,391, 2,279, A 8,372.

Götar (gauter, gothi, goti, gutai) 1,2, 4, 227, 379, 460; — alla götars ting 1,465; — i Eriks af Pommern sigill 2,177; — i Karl Knutssons svensknorska sigill 2,281; — i konung Hans' sigill 2,420; — i konung

Kristofers sigill 2,265;

— i Kristiern I:s sigill 2,319 o. f.; — i svenska rikssigillet 2,233;

— konungar 1,253, 416, i 2,309; — krönika, se Ericus Olai; — och svear 1,238, 252 O. f.;

— på Island 1,255; — samfärdsel med goterne 1,226 o. f.; — strid med svearne 1,371—386;

— jfr Gotar, Goter, Gu-tar, Guttoner.

Göteborg (län, stad, stift)

1,263, 434, 2,119, 4,6 O. f., 15, 41, 290, 391, A 4,435, 499, 525, 5,17, 63, 283, 304, 326 O. f.,

6,31, 41, 143, 246; — anläggning 8,456; — Bältespännarne 6,248; — börsen, Oskar I:s staty 6,248; —

Chalmerska slöjdskolan 6,204; — diskont 6,68; — diskontkontor 5,309; — freden i Knäred 4,52;

— fredsunderhandlingar 1660 4,404; — från Masthugget A 5,328; — förstördt 4,42; — Gammalstaden, se

Lödöse, Ny; — Gustaf II Adolfs staty 6,246; — gymnasium 4,847; — hamnen A 6,205; — handel, storhetstiden 4,605; — jern-vägsbyggnader 6,151, 206;

— Karl IX:8 tid 4,17; — kriget 1643—1645 4,312;

-----1675—1679 4,442,

448; ----- 1717 4,595;

----- 1808 5,370; —

Kronan A 4,491; — Lejonet A 4,490; — lånekontor, riksbankens 6,207; — mynt A 8,450, 467; —

naturforskarmöte 6,128; — ostindiska

kompaniet 5,404; — peu-ningkrisen 1815—1816 6,68; — privilegier 8,1 G. 4,17; — riksdag 1659 4,399; — sparbank

6,208; — södersjökom-paniet 4,92; — utskotts-riksdag 1658 4,600; — vapen A 6,195.

Götes konung, se Göta konung.

Göthe, E. G. 6,238.

Göthe, Georg 8, 4, 5 källfört.

Götiska förbundet, se Förbund.

Gotland, se Götaland.

Göttingen 6,78.

Götze 4,194 o. f., 303.

Haag 4,78, 82, 141, 175 O. f., 190, 5,318; — brandenburgska kriget 4,433; — förbund 1698

4,535 o. f.; -----1700

4,539; — fördrag 1683 4,509; — garanti traktat 1681 4,509 o. f.;

— konventionen 1667 4,423; — trippellallians 1625 4,176; — trippellallians 1668 4,423.

Haagkonserter 4,898,404;

— jfr Möten. Habeaakorpusakt, Sveriges

6,212.

Habenhausen, traktat 1666 4,422.

Hablingbo, bildsten med runor A 1,336. Habsburg (habsburgska huset) 8,161, 183,4,112, 151, 154 o. f., 157, 160

O. f., 164—166, 168,

172, 174 O. f., 179, 183, 186, 202, 281, 256, 885, 507; — Karl IX:s

antihabsburgska förbund 8,454; — katolsk uui-ver8almonarki4,i44,152 o. f., 180; — och ligan 4,198; — och protestantismen 4,2; — tronstrider 5,69.

Habsburg-Lothringen, familjmonarki 6,145. Hackenberg 4,436. Hackning, stensakersl,45. Hadorph, Johan 4,162; — Bjärköarätten 2 källfört.; — Then andra delen till rijmcrönikorne hörande 2 källfört.

Hadrianus IV förut Nicolaus af Alba, (påfve, d. 1159) 1,879.

Hadrianus VI (påfve, d.

1523) 8,79 o. f. Hreffner, J. K. F. 6,231. Haf, se Hafvet.

Haff, Frische 4,14, 134 —136, 139; — Kurische 4,14; — Oder 4,189. Ilfre 1,332.

Hnftorsson, Jon, se JonH. Hafvet, Adriatiska 4,133, 155,6,172;-----kustlän-

der, bronsens utbredande 1,101; — Atlantiska, sc Atlanten; — Baltiska, se Östersjön; — Germa-niska 1,3;----jfr Nord-

sjön; — Hvita 1,278, 4,53, 56, 63, 66, 5,90; -----länderna vid 1,279;

— Kaspiska 1,299 o. f., 5,61; — Stilla 1,Sl, 45; — — öar 1,37, 64, 66, 80; — Svarta 1,99;-----handelsväg

1,299;-----norrakusten,

stendösar 1,65; — — väringafärder 1,281; — Sveviska, se Östersjön;

— jfr Ishafvet, Ladogas haf.

Haga (slott nära Stockholm) A 5,287,6,28 o.f.;

— det tillämnade slot-

tet A 5,409; — »gref-ven af H.», se Gust&f III; — Gustaf 111:* bygnader 5,411; — konungens paviljong A 5,408, 411; — park

5,410; — pelarsalen A 5,288; — Sveriges Versailles 5,287.

Haga (Stala socken), steu-dös A 1,51, A 1,52, 53.

Hagall (hagl; runa) 1,355.

Hagander, J., Minnesteckningar 6 källfört.

Hagbard och Sigiy 1,241.

Hagberg, K. P. 6,210.

Hagby (socken; Småland), kyrka A 1,403.

Hagby (socken; Upland). runstenar A 1,218, 219.

Hagelstam, O. J. 6,150.

Hagestadborg, romerska mynt 1,179, A 1,180.

Hagl, se Hagall.

Hagströmer, A. J. 5,391.

Hahn, Knut (bisk. i Lund) 4 499.

Hakar 2,57; — jfr Silf-verhakar.

Hakar (hakebyssor, hakebössor) 2,472, 486.

. 3,465; —jfr Skjutvapen.

Hake (sjökon.) 1,244.

Hakebyssor, se Hakar.

Hakebössor, se Hakar.

Hakkors (symbol) 1,158, A 1,159, 165, 234.

Hakon, se Håkon.

Hakun (å runsten) 1,314.

Halberstadt 4,168, 171, 306, 435.

Halbrigader 4,226.

Halfdan (Albdan; Ragnar Lodbroks foder) 1,251.

Halfdan (dansk konungason) 1,244.

Halfdan (kon., ynglinga-ättens stamfader) 1,243.

Halfdan (nord. vikinga-höfdiug) 1,270. Halfdan—Handel.

Halfdan (å ransten) 1,95C. Halfkartauner 4,126. Halfmark (mynt) 8,466. Hnlfön, Jutska, Jylländska, Kimbriska, se Jylland; — Pyreneiska 4,133; — Skandinaviska, se Skandinavien; — Tau-riska, se Krim. Halfortugar 1,475, 489, A 2,408, 445,468,8,242. Hall (ofverste) 4,224. Hall, P. A. 5,413. Halland 1,294, 408, 417,

2,67, 71 O. f., 107,114 O. f., 119, 224, 280,

296, 313, 331, 351, 429, 442, 3,166, 204, 275, 295, 456, 4,6 O. f., 315, 386 o. f.; — Bengt Algotsson, hertig 2,23, 34; — brousknif A 1,113, 147;—bronssköld 1,133, A 1,134, 135, 149 O. f.;

— danskt 1,252, 263;

— drottning Kristinas

Tesa 4,357; — Engel-brechts befrielsekrig ^2,219; — flintsaker

1,74; — freden i Bröm-sebro 1645 4,317; —

— i Roskilde 1658 4,391;

— grafhögar vid Döm-mestorp A 1,114, 167;

-----bronsdolk A1,135;

-----ylletyg från bronsåldern A 1,123, 126; — grefvefejden 3,165; — guldbrakteater 1,220; —

5 uldskål, bronsåldern [-,150;—gnidtång,bronsåldern-] {+,150;—gnidtång,brons- åldern+} 1,149; — i Kristofers af Oldenbnrg våld 3,164; — Johan Gyllenstjernas guvemör-skap 4,460; — Karl (Vill) Knutssons härjningar 2,294; — Karl XI:8 redaktion 4,483 o. i.; — kartor 1,392,

2,120; — Knnt Porse, hertig 2,25; — kriget 1611—1613 1,457, 4,35, 38; — — 1643—

1645 4,312; — —

1675—16794,4 42—444; — landtdagen i Malmö 1662 4,419; — lerkärl A 1,120; — Lunds stift 1,376; —

Mognas Erikssons lösesnmma 2,10; — nordiska sjuårskriget 8,267 o. f., 272, 274; — norra 1,432, 435, 437—440,457;-----för-

enadt med Sverige 1,451;

— — hertigarne Eriks och Valdemars 1,434, 441; — — intaget af Erik af Sachsen 1365 2,70; — reformationstiden 8,13; — ryttarfanor 4,8 5;—Skottorp A 4,4 5 9, 460; — slott 1,437 0. f.;

— snapphanekriget 1676 4,442; — stendosarl,75;

— stenkistor 1,76; — stenslidersminnen 1,74;

— städer 2,439; —svenska infall 2,3 6 3, 436,468, 8,53; — såldt till Magnus Eriksson 1,456 o. f.;

— södra 1,486, 451,

457, 2,35;-----eröf-

radt af Valdemar Atter-dag 2,46; — vapen A 4,392; —jfr Halländin-gar.

Halldin 5,306.

Halle 4,222, 227, 229, 231, 233, 250, 6,36. Hallcin (Österrike), hålc-celt 1,138.

Hallenberg, Jonas (kansliråd) 8,10, 5,394; — porträtt 5,398; — Svea rikes historia under . . . Gustaf Adolphs regering 4 källfört.

Hallfred Vandråde 1,314. Hallman, K. I. 5,398. Hallrätter 5,114; — jfr Domstolar.

Hallstatt 1,176 o. f. Hallström, Ivar 6,231. Hallström, K. E. 6,91. Hallundingar 4,34; — jfr Halland.

Halmstad (län, stad) 2,48, 262, 280, 292, 299, 318, 326, 347, 375, 429, 447, 459 O. f., 8,138, 275 O. f., 294 O. f., 4,6, 47, 51, 95, A 4,437, 460;

— belägringar 8,166, 267; — brändt 1507 2,436; — Engelbrekts befrielsekrig 2,220, 228;

— Eriks af Pommern förlikning 2,223 o. f.; — eröfradt af svenskarne 8,165; — fästningsport A 4,46; — kartor 1,392, 2,120; — kloster 2,120;

— konungaval 2,250; — kriget 1675—1679,442 o. f.; — kyrka A 2,348, 349, 497; —möte 1435 2,222;-----1450 2,285

—289;-----14682,348;

— — 1512 2,449;

— — 1619 4,116; — recess 1483 2,382—384;

— riksdag 1678 4,452, 461; — slag 1676 4,443 o. f.; — unionsfördrag 1450 2,291; — unions-möte 1483 2,381 o. f.; — vapen A 4,437, A 6,195.

Halmtak 6,257.

Halsband 1,83; — jfr Halsringar.

Halsberg, jern vagar 6,2 06. Halsdukar 5,410. Halshuggning 2,5,485;— jfr Af rättning.

Halsjern 4,89.

Halsringar, Bohuslän A 1,112; — Posen 1,177;

— Skåne A 1,130;—

Småland A 1,112;—Södermanland A 1,131, 152; —äldre jernåldern 1,190 O. f., 328; —

österländska 1,801; — jfr Guldhalsringar, Halsband, Silfverhalsringar.

Halssmycken 1,27, 230, A 1,231, 2,167.

Halsten Stenkilsson (kon. i Sverige) 1,373—375;

— slägtafla 1,372. Halstensson, Filip, se

Filip H.

Halstensson, Inge, se Inge d. v.

Halster, se Jernhalster. Hamar (stad, stift) 8,148 O. f., 277, 4,5.

Hamburg 1,421, 456,

2,173, 177, 290, 8,167, 160, 162, 167, 170, 201, 4,200, 280, 330, 577, 623, 5,181;—domkyrka, Ansgars bild A 1,361;

— drott. Kristinas resa 4,357; — erkebiskops-döme för nordn 1,361;

— fred 1536 3,167; —

— 1762 5,165, 168, 219; — fredspreliminä-rer 1641 4,330; — fri-hetsbref 1,413; — förbund med Kristieru 1 2,376; — förstördt af vikingar 1,362; — hau-delsfriheter i Sverige 1,410, 414; — hemsökt af nordmän 1,268; — kriget 1813, 1814 6,52;

— mynt 5,117,191, 364;

— tornej 1361 2,50; — jfr Hamburg-Bremen, Hansan.

Hamburg-Bremen (stift)

1,362; — erkebiskopar 1,363, 370, 374 Hameln 4,271.

Hamilton, G. D. 5,149, 152 o. f.

Hamilton, Hugo 6,1 il. Hamilton, H. L. H. 6,140, 149, 157, 160, 174; — representationsförslaget 1865 6,180.

Hamilton, Jakob 6,111. Hamilton, James (markis) 4,202.

Hamilton, K. O. 5,134, 179 O. f., 201, 225. Hammar, se (Tott), Olof Axelsson till U. Hammarby 1,366.

Hammarby (gård), Linnés

boning A 5,390;-----

museum A 5,390. Hammarbv (socken), runsten A 1,368.

Hammare 1,195, 329; — två (Herjedaleus vapen) A 4,392; — jfr Sten-, Strids-, Torshammare. Hammarsköld, Lorenzo 6,225, 233.

Hammarsköld, Per 4,44. Hammarstad, seHammer-sta.

Hammarstad sätt, se (Natt och dag på längden). Hammarstraud, S. F. 4 källfört.

Hammerfest, lappsk stuga A 1,16.

Hammerich 4 källfört. Hammersta(Hammarstad) 2,123, 206; —se Eren-gisle Nilsson d. ä. till H., (Tott), Birgitta Olofs-dotter till H.

Hamnar 2,104, 6,205;— blockad 5,300, 367 o. f. Hamra (kyrka) A 1,420. Hand, Gertrnd Håkans-dotter, se Fleming. Hand, heliga Maria Magdalenas 2,202. Handarbeten 5,410. Handböcker, se Kyrkohandböcker.

Handel 1,293—302, 305, 388, 456, 471, 2,132,

151, 179, 266, 305, 356, 407, 414, 8,57, 92, 203, 319, 411, 466, 484, 4,50 O. f., 67, 69, 90 o. f.. 503, 577, 5,61, 63 o. f., 116, 143, 166, 204, 264, 299, 309, 356, 360, 364, 400, 6,55. 131. 198, 204 o. f.; — DanmarksHan del sbal k—Hans.

8,266; — Danzigs 4,133;
 — Englands 2,265,
 5,369, 8,66; — Finlands 5,266; — freden i
 Stolbova 4,67; — fri inomSkandinavien4,124;
 — frihetstiden 5,384; — författningar 6,113; — Gotlands 1,469 o. f.j — Gustaf I:s tid 8,71, 216, 229—234; —
 Gustaf II Adolfs tid 4,90; — hansans 8,170; — hufvudvä-gar mellan Norden ochA sien 1,298—301; — jern-
 åldern 1,199 o. f., 226, 288; — Karl XI:s förmyndarregering 4,417 o. f.; — Karl XI:s tid 4,508; — Karl XII:s tid
 4,591 o. f.; — KarlXIII-.s tid 6,67; —Kristinas förmyndarregering 4,287;
 — Kristinas tid 4,847;
 — Livlands 8,455 o. f%
 — Lubecks 1,410, 469, ' 2,486 O. f., 8,58, 111, 154—156, 158, 201,229 —231, 266; — med A-sien, Ryssland,
 Tyskland, vestra Europa
 1,293—302; — med regala pastorat 5,308 o. f., 316, 387;—medeltiden 1,469 o. f.; — Mejicos 1,172; —
 merkantilsystemet 4,500;—Neder-ländernas3, Hl, 147,150, 161, 4,487; — neutral 5,300, 365; — Nord-tysklauds
 4,379; — Norges 6,56; — norrmäns i Bjarmoland 1,279;
 — och kaperierna 5,360;
 — Oskar I:s tid 6,156;
 — Polens 4,132, 143;
 — presterskapets 8,216;
 — p& Frankrike 5,852;
 — på Weichsel 4,14;
 — på Östersjön 1,420,
 2,322, 485, 8,63; — sjelfständig s vensk8,1 71;
 — Skandinaviens 5,354;
 — skyddstullsystemet 6,150; — storhetstiden 4,604 o. f.; —Sverige-Norges 6,155; — vikingatiden 1,804—912;
 — Östersjöprovinsernas 4,9; — jfr Aflats-, Bern-stens-, Fri-, Gårdfnri-handel, Införsel, Kol-, Köphandel,
 Landsköp, Laudt-, Minut-, Salt-, Smyg-, Spån mål s-, Tack-
 jernshandel, Utförsel, Verids-, Östersjohandel. Handelsbolk 5,74—76. Handelsbodas 2,369. Handelsdeputationer
 5,105, 115, 166. Handelsexpeditioner 5,258, 265.
 Handelsfartyg 1,284, 299;
 — hansans 8,68; — neutrala 5,300.
 Handelsflaggor, Norges 6,186; — Sveriges 6,136. Handelsflottor 4,503, 5,360; — Hollandsk, 2 7 3;
 — Stockholms 4,605;
 — Sveriges 5,337, 384,
 6,156, 188, 204.
 Handelsfriheter 8,163,
 5.62, 6,119; — gotländska köpmäns i England 1,411; — tyska städers 1,409 O. f., 469.
 Handelsförbud 8,456; — bottniska städerna 2,407. Handelsfördrag, handels-traktater 6,127; — Englands med

Napoleon 111 6,178; —i LubeckS,111;

— Sveriges med Danmark 4,513;-----med

Frankrike 8,212, 6,179

o. f., 198, 204;---med

Holland 4,458,503,508o. f.; — — med Liibeck

1,388;-----med Ostfris-

land 8,212;-----med

Portugal 4,290; — jfr Sjöfartsfördrag.

Handelskompanier 4,92, 5,63;— ostindiskt 1731

5.63.

Handelskriser 5,172. Handelslagstiftning6,i56. Handelsmonopol, spanska 4,180. Handelsordinantier4,287.

Handelsordning 4,69, 103, 106, 6,139. Handelsrätt, adelnsS,319;

— städernas 8,231 o. f. Handelsrättigheter, Hollands 2,173;—Lubecks 1,414; — Rigas 1,414.

Handelsskepp 4,503. Handelsstadga 4,124. Handelssystem 6.151. Handelssällskap 2,481. Handelstraktater, se Handelsfördrag.

Handelstväng 5,184, 236. Handelsvaror 8,178, 233;

— vikingatiden 1,310;

— jfr In-, Utförselvaror.

Handelsvägar, Polens 4,192; — till nordn

1,179.

Handfästningar 2,488, 4,155; — i Danmark-Norge 4,30; — Karl

Knutssons 2,302;-----

i Norge 1449 2,284; — Kristian III:s 6,55; — Kristiern I:s till norrmännen 1449 2,281; — Kristiern II:s i Danmark 2,455;— jfr Konungaförsäkran, Regeringsform.

Handlingar, Hemliga, hörande till Sveriges historia efter kon. Gustaf IU:s anträde till regeringen, utg.af P. A. Vallmark och J. E. Schar-tau 5 källfört.; — Historiska 2, 4, 5 källfört.; — utg. af Adlersparre

4 källfört.; — offentliga, på latin 1,482; — rörande Skandinaviens historia 2, 8, 4, 5 källfört.; — Strödda, till publicitetens historia i Sverige

5 källfört.;---ur Gu-

staf I:s registratur 8 källfört.;-----ur »Råd-

slagen» för Gustaf 1:9 och Johan III:s tid 8 källfört.; — Svenska akademiens 6 källfört.; — till upplysning af Finlands häfder, utg. af A. I. Arvidsson 8 källfört.; — ur von brinkman'ska arkivet, utg. af Gustaf Andersson 4, 5 källfört.

Handqvurnar (sten) A 1,119; — stenåldern

1,15, 118; — yngre jern-åldern 1,332.

Handskar, K. G. Vran-gels A 4,630; — väpnares 2,195.

Handskrifter 2,210 o. f., A 2,275, 496; — heliga Birgittas A 2,79, 85; — historiska 5,395; — med runrad 1,215.

Handtverk 1,470, 4,90

O. f., 5,62, 6,198; — Gustaf I:s bref till allmogen 8,218.

Handtverkare, engelska, flandriska, franska, tyska i Sverige 8,478; — skatt 2,415; — Stockholms 2,370 o. f.; — jfr Borgerskap, Handtver-

k ar em beten, Konst-

handtverkare.

Handtverkarembeten 2,370; — jfr Gille-n, Handtverkare, Kompanier, Skrån.

Handtverksfrihet 6,85.

Handtverksnäring 8,233.

Handtverksordning 6,139.

Hangatyr 1,208; — jfr Odin.

Hangö 5,95; — udde

5,102.

Hannibal 4,248.

Hannover 1,104, 4,434,

5,16, 37, 46; — Bernadotte guvernör 6,36; — Birger jarls kronfodral A 1,410; — fred med Sverige 1719 5,15, 2 g o. f.; — — hanno-v erska alliansen 5,54. 60, 69; — krig med Brandenburg 4,435; —

— med Sverige 1715 4,588; — kriget 1813, 1814 6,52; — Napoléon I:s krig 5,366 o. f.; — sjuåriga kriget 5,14G;

— tyska kriget 1636— 1643 4,807.

Ilans (Frederik I:s son, d. 1580), slägttafla 2,321.

Hans (junker Hans; Kristiern I:s son, grefve nf Oldenburg, d. 1481)

2,380.

Hans (kon. af Sverige, Norge och Danmark, 1455—1513) 2,324 o. f.,

374, 387, 899, 410 o. f., 418—415,417, 429, 432, 434—442, 444, 446,449 O. f.,475,8,18,20, 49, 62, 150; — bild iträ A 2,454, 455; — danska riksrådets klagoskrift 2,4 52;

— förbund med rvssar-ne 2,40\$; — gemål, se Kristina af Sachsen; —

§ räfsten, Odense A ,453; — Gustof I:s

bref till allmogen 8,189; — Halmstads recess 2,382 o. f.; — hyllad tronföljare i Sverige och Norge 1458 2,380; — kröning till Danmarks och Norges konnng 1483

2,383;-----till Sveriges

konung 1497 2,419;

— mynt A 2,424, A 2,425; — och honsan 2,388; — och Ivar Axelsson 2,383—386; — och miss-nöjet ! Sverige 2,424 o. f.; — och Sveriges storman 2,418, 425; — personlighet 2,426 o. f.;

— regering i Sverige 1497—1501 2,420—427;

— resningen i Sverige 2,427 o. f.; — rustningar 1496 2,416; — sigill A 2,420, A 2,421; — slägttafla 2,321; — stenrelief i Kj öbenhavn A 2,381; — tilldömd Sveriges krona 2,433; — t&g mot Ditmarsken 2,424; — utanför Stockholm 2,428.

Hans (Kristian III:s son, d. 1622), slägtafla 2,321.

Hans (Kristiern II:s son, d. 1532) 2,475, 8,149, 151; — slägtafla 2,321.

Hans, jfr Johan.

Hans af Eberstein och Nougarten 2,108, 190, 194, 215 O. f., 280; — hustru, se Biilow, Erme-gard.

Hans den helige, kyrka, se Visby.

Hans Eriksen, se Eriksen.

Hans Horn, se Horn.

Hans Kristersson, se

(Oxenstjerna).

Hans Kröpelin, se Krö-pelin.

Hans Laxman, se Laxman.

Hans Marquardsson(bisk. i Skara) 2,348, 374.

Hans Meisenheim, se

Meisenheim.

Hans Mikkelsen, se Mikkelsen.

Hans Mule, se Mule.

Hans Åkesson, se (Tott).

Hansau, hanseförbund, han sestäder 2,21, 53, 63, 106, 132 O. f., 151 O. f., 179 O. f., 217, 221, 229,

282, 350 O. f., 424,

435, 439, 442, 445, 8,53, 154, 156, 162, 266,

4,133, 180, 200, 6,55;

— Albrekts af Mecklenburg konungaval 2,62;

— anfall mot Kjöben-

havn 1428 2,175; — Bernadotte, guvernör 6,36; — borgen för

konung Albrekt 2,134;

— Engelbrekts underhandlingar 2,228; — erhåller Borgholms slott och Öland 2,49; — fred

med Norge 1370 2,71;—

— med Sverige 1361 2,50;—förband medHol-stei q och Mecklenburg 2,61.0. f.j —grefvefej-den 8,163; —

Gustaf II Adolfs underhandlingar 4,50; — handel 2,407; på Sverige 8,170;

— handelsfartyg 8,63;

— Helsingborgs belägring 1362 2,48; — inflytande på nordens handel 1,410; — krig med Erik af Pommern 2,173 —178, 181; —Kristian III och Lubeck 8,167;

— Malmö recess 1524 8,68; — mynt 2,305;

— mötet i Kalmar 1436

2,347—849; — och

Bengt Algotsson 2,35;

— och Danmark 2,449;

— och drottning Margareta 2,136 o. f.; — och Engelbrekt 2,331;

— och Gustaf I 8,330;

— och Hans 2,388, 420, 433, 436, 438; — och H&kan Magnusson 2,70;

— och Karl Knutsson 2,313 o. f., 316, 347;

— och Kristiern I

2,338 O. f., 373, 376, 383; — och Kristiern II 2,466; — och Kristofer af Baiern 2,365— 267; — och Magnus Eriksson 1,456, 2,10 o. f., 20 O. f., 44, 47; — och Norge 2,71; — och Sten Sture d. ä. 2,388, 411, 413, 418, 428; — och tyska ordeu 8,211;

— och Valdemar Atter-

dag 2,41 o. f.; — privilegier i Sverige 1523 o,57 o. f.; — sammansvärjningen i Stockholm 1536 8,168; — sjöröfveriet i Östersjön 1,471; — Stockholms besättande 1395 2,134 —136; — tretioåriga kriget 4,182; — tyska, grundläggning 1,410; — jfr Amsterdam, Bremen, Danzig, Dorpat, Greifswald, Hamburg, Hollaud, städer, Kampen, Köln, Livland, städer, Liibeck, Liineburg, Nederländerna, städer, Nordsjöstäder, Preussen, städer. Reval, Riga, Rostock,!

- Sjöstäder, Stettin, Stralsund, Tyskland, städer,

- Venden, städer, Visby, 5 Wismar, Vitaliebröder, Östersjöstäder. [Hansdotter, Anna, ae rj (Tott).

; Hansdotter, Birgitta, se ; (Tott).

; Hansdotter, Dorotea, se

• Horn.

- Hansdotter, Katarina, se

• (Tott).

I Hanse, ung 2,61. i Hanseater och Valdemar i Atterdag 1360 2,41.

; Hansedagar 2,109; — i : Greifswald 1361 2,47,

; 50, 53; — i Kalmar > 1403 2,152; — i Lubeck i och Rostock 1422 2,173. i — jfr Möten, Recesser.

; Hanseförbund, se Hansan. Hansestäder, se Hansan. Hansson, Ingel 8,153 o. f.

; Hansson, Josef5,174,223. Hansson, Jost 4,296. Hansson, Jöns, se Dal-jankaren.

Hansson, Per, till Valsta (riksråd) 8,54; — klockupproret 8,143.

Hansson, Åke, till Bju-rum, se (Tott).

Hansson, se Holger Målare.

Haparanda, vapen A 6,19 5. Hapsal (slott, stad) A 8,271, 330 O. f., 428; — släkten de la Gardies grefskap 4,11, 16. Ilaquinus. se Håkan. Haraker 2,332.

Harald (kon. i Danmark) 1,361.

Harald Blåtand (Harald Gormsson; kon. i Danmark, d. 985) 1,256 o. f. Harald Gille (kon. i Norge, omkr. 1103—1136), gemål, se Ingrid Ragn-valdsdotter; — slägtaf-lor 1,372, 391.

Harald Gormsson, se Harald Blåtand.

Harald Grenske (norsk småkon.) 1,259.

Harald Hildetand (kon. i Sverige) 1,249 o. f.; — begrafning 1,351 o. f.;
, — stridsvagn 1,315. Harald Hård råde (Harald Sigurdsson; kon. i Norge,
, d. 1066) 1,260, 264, 280| J o. f., 0,5-1; — infall ii
Götaland 1,372;—släkt-tafla 1,372.

Harald Hårfagre (kon. i Norge, d. 930) 1,242, 249, 254—256.

Harald Knutsson tillFrö-tuna, se (Soop).

Harald Sigurdsson, se Harald Hårdråde.

Harald Stake, se Stake. Haraldsdotter, Birgitta, se Birgitta H.

Haraldsdotter. Ingegerd, se Ingegerd H. Haraldsson, Knut, se (Soop).

Haraldsson, Lidinvnr, se Lidinvard H.

Haraldsson. Magnus (bisk. i Skara) 3,78, 83, 106, 113, 120, 130, 139; — bref från biskop Brask 8,89, 104; — —
från Gustaf I 3,110; — dac-kefejden 3,194; — flykt till Danmark 8,138; — hos Kristiern II 3,148;
— iuvigniug 8,131; — Kristiern II:s sista re-staurationsförsök 3,149;
— kyrkomötet i Örebro 1529 8,132; — orolig-heterna i Småland och Vestergötland 8,134, 136.

Haraldsson, Olaf, se Olaf den hel.

Haraldsson, Svend, se Svend Tjufvuskägg.

Hare, jagt 5,77.

Harf (by), romerskt bronsfat 1,183, A 1,184. Harg 1,847; — jfr Hof. Harg (bruk), brändt 1719 5,21.

Haristathum, se Harstad. Harnesk 8,464 o.f.,4,602;
— K. G. Vrangels A
4,323; — jfr Bröst-,
Ryggharnesk.

Harneskmnkare 4,94. Harneskenningar 2,371;
— jfr Skatter.

Härnäs 5,25.

Harpur 1,333.

Harpuner 1,30.

Harrien 8,331, 4,11; —
svenskt 1561 3,259. Harstad (Haristathum) 1,316.

Hnrstaket, Hnr*täkssun-det, se Baggensitaket. Hartlefsdotter, Gerdiko,
I se Gerdika II. Hla.\mansdorfT, J. A. von(president i kammarrätten) 6,84, 98, 105, 115, 117, 119 O. f., 137; —
mars orolighet erna 1848 6,142; — porträtt 6,101.

HartmanBdorff, K. E. von 5,342, 848.

Harts 1,145.

Hartvig Flögh, se Flögh.

Hartvig Krummedike, se Krummedike.

Hartvig Winholt, se Win-holt.

Harty (ö) 1,139.

Harvistam, se Härfvesta.

Harz (berg), hängkärl (brons) 1,143.

Has (Hase), Magda 2,154.

Has, Trued, till Örtofta, sked A 2,154.

Hase, se Has.

Hasselgren 6,232.

Hasselnötter 1,333.

Hastfehr, B. J. (öfverste) 5,320, 324, 327, 334.

Hastfehr, J. J. (generalguvernör i Li vland) 4,4 86, 488, 512, 526.

Hasting (viking) 1,252, 269, 274.

Hastings, slag 10661,270.

Hattar 1,362 o. f., 4,631, 5,410; — compostella-pilgrimers 2,75; — jfr Cylinder-, Filt-, Jern-, Stålhattar.

Hattar (partinamn) 5,79, 82, 84—86, 104 o. f., 110—112, 120, 122,124, 126, 129 O. f., 134 O. f., 138, 140, 142,145—149, 169, 171 O. f., 180, 184.; 190, 193—195, 199,

201, 206, 208, 213, 231, 237, 309, 316; — bräu-vinsbränningen 5,270;— ekonomisk bankrutt 5,264; — finansförvaltning 5,143; — finanspolitik 5,174; — förlikning med hofvet 5,164 o. f.; — försvars-väsen 5,177; — Gustaf IIIT:s forsoningsforsök

5,223;-----realisation

5,267; — »hattarnes krig» 5,91; — hnsbehofsbrän-ningen 5,144; — i rådet 5,244; — i sekreta utskottet 5,89; — klubbar 5,230; — kompo-sitionsförsöket 5,224; — konster och vetenskaper 5,118, 400; — konungamakten 5,279; — krigs-

politik 5,102; — landt-partiet 5,280; — maktmissbruk 5,189; — näringstvång 5,103; — nöden i landet 1767 5,192;

— och Adolf Fredrik 5,192; — och banklån 5,191; — och Choiseul 5,198; — och den inre utvecklingen under Fredrik I 5,114—118; — och Frankrike 5,80,186;

— och Gustaf III 5,218;

— och Katarina II 5,185;

— och Ryssland 5,153, 317; — partinamnen förbjudna 1772 5,244; — penningväsen 5,234; — politik 5,88, 91, 113, 150, 162,298; —politisk betydelse 5,257; —pommerska kriget 5,155;

— riksdagen 1742 5,96;

----- 1747 6,114, 117;

-----1751—1752 5,125;

-----1765—1766 5,177,

179, 181;-----1769

5,202, 204 o. f., 207;

— — 1771-1772

5,227—229, 236; —

ryska hofvet 5,109; — räfst med 5,175; — statshushållning 5,115, 166, 173, 182, 222; — statskonst 5,90; — Sveriges vanmakt 5,221; — »system» 5,168; — tron-följdsfrågan 5,97 o. f.;

— upplösning 6,157—168; — öfvervigt inom regeringen 5,106.

Hattila 2,202.

Hatuna, se Håtuna. Hatzfeld, Melchior von

4,281, 303 O. f., 319—321.

Hangesnnd 2,73.

Hovald (å runsten) 1,302. Havard (normandiskt slägtamn) 1,277.

Havel 4,210 o. f., 218 o. f., 311, 435, 5,152. Havelberg 4,435. Havrinconrt, d' 6,158 o. f., 168.

Heardré 1,258.

Hebreer, alfabet, förmodad slägtenskap med runor 1,214; —jfr Judar, Semiter.

Hebriderna (Söderöarna)

1,270, 2,323; — karta

1,273.

Hedberg, Frans 6,230. Hedemarken 3,277.

Hedemora (Henemora) 2,125, 854, 8,39; —dal-junkarens unpror 8,115;

— kartor 2,120, 8,27;

— riksdagen i Vesterås 1527 8,120; — vapen A 6,195.

Hedemoraklinping, Gustaf I:s A o, S9.

Hedendom 2,499. Hedenius 4 källfört. Hedensund 4,16.

Hedin, S. A. 5,391. Hedlinger, J. K. 5,407. Hedman 5,113. Hednatiden, från äldsta tid till omkring år 1060 1,1—359; — historiska källor 1,4 o. f.; — indelning 1,8; — inledning 1,1—9; — offer 1,846 o. f.; — ortnamn 1,316; — personnamn 1,348.

Hedningar, kristendomens utbredande 1,388; — omvändelse 4,92. Hedningebläster 1,330. Hedrén, J. J. (bisk. i Linköping) 6,116, 120. Hedvig (Gerhard VI:s af Holstein dotter; g. m. Dietrich den lycklige), slägttaå 2,111.

Hedvig af Ravensburg 1,432.

Hedvig Eleonora (drott. af Sverige, 1636—1715) 4,402 O. f., 406 O. f., 409, 411, 426, 511, 514, 516, 518, 529, 587, 589, 625 o. f.; — formalning A 4,367; — kröning, allegori A 4,368;

— lifgeding 4,15; — lustslott 4,621; — och konsten 4,617; — porträtt 4,366; — slägttaflor 2,321, 8,241, 4,362.

Hedvig Eleonora kyrka, se Stockholm.

Hedvig Elisabet Charlotta (drott. af Sverige och Norge, 1759—1818) 5,291, 6,7, 26 O. f., 29, 38, 68; — porträtt 6,15;

— slägttafla 5,99. Hedvig Sofia (Karl XI:s

dotter; g. m. Friedrich IV af Holstein-Gottorp, 1681—1708) 4,528, 5,5;

— porträtt 4,534; — slägttaflor 2,231, 4,362, 5,99.

Hedåker, se Andersson, Kristofer, till H. Hefaistos 1,94.

Heiberg, T. K:e, se Gyl-lembourg-Ehrens-värd. Heidelberg 4,160, 166, 244, 271, 361; — bibliotek 4,170, 233; — katekes 8,447.

Heidersdorf, Reinwald von 8,35, 40, 150.

Heilbronn 4,268 o. f.,279. Heimskringla, se Snorre Sturlasson.

Heine Snakenborg, se Snakenborg.

Heine van Vitzen, se Vit-zen.

Heinichus, se Henrik den helige.

Heinrich (prins af Preussen) 5,247 o. f. Heinrich, jfr Henrik. Heinrich Lejonet (hert. af Sachsen och Baiern) 1.388, 421.

Heinrich Rapesulver, se Rapesulver.

Heinrich I af Werle 1.407; — gemål, se Rikissa Birgersdotter; — slägttafla 1,391.

Heinrich II Lejonet (hert. af Mecklenburg) 1,438 o. f., 448 o. f. Heinrichus, se Henrik den helige.

Heinsberg 6,33.

Heise 8 källfört.

Heising 4 källfört. Hejmdall, se Hemdall. Hektor 2,32.

Hel (myt) 1,339 o. f., 342.

Helbig 4 källfört.

Heleka 2,184 o. f.

Helena (Inge d. ä:s gemål), slägttafla 1,372. Helena, heliga, graf i Sköfde 2,122.

Helena Israelsdotter (två vingar), slägttafla 2,238. Helena Sverkersdotter, se Elin S.

Helften, Sicwert von8,49. Helga, se Olga.

Helgarö (socken) 1,352. Helgasjön 4,34.

Helgdagar 1,367, 2,304, 3,198, 216,4,292,5,260, 309, 386 o. f. Helldagsbrott 3,100. Helge (kon. af Danmark) 1,247.

Helge, se Oleg.Helge Hnndingsbane 1,332.

Helgeandsholmen, se Stockholm. Helgeandshns 1,480. Helgeandskyrka, se Vis-by.

Helgeån 1,361, 384,4,8, 34, 451; — karta 1,392.

Helgon 1,365, 368 o. f., 8,339, 4,113; —se Andreas, Anna, Birgitta, Botvid, Eligius; — jfr Helgondyrkan, Skyddshelgon.

Helgonabocken, se Lund. Helgonbilder A 1,361, A 1,363, A 1,365, A 1,388, A 1,390, A 1,484, A 2,79, A 2,80. Helgondyrkan 2,15, 198, 202, 209 O. f., 359,

8,82, 105, 133, 196, 198;

— jfr Helgon. Helgonförklaring (kauo-

ni8ering) 2,84, 88,158, 160, 209, 357, 397. Helgonlegender, se Acta sanctorum.

Helhem (myt.) 1,335. Heliga landet, se Palestina.

Heliga lekamens gille, se Stockholm.

Heliga tre konungar, se Konungar.

Hellas, spinnredekup 1,187; — språk, se Språk;

— jfr Grekland, Hellener.

Hellberg 5,141.

Hellberg, J. K., Ur minnet och dagboken... af Posthumus 6 källfört. Hellener 1,82; —hellen i -ska mynt 1,153 o. f.;

— Honyeros* tid 1,117, 171; — inflytande på Europas bronskultur 1,88, 103; — kännedom om jem 1,116, 173; — samfärdsel med Östersjöländerna under bronsåldern 1,153 o. f.; — jfr Hellas.

Hellestadaberg 2,118; — karta 2,120.

Hellichius, se Gustafs-sköld.

HeHsteuius 8,1,5,6 kullfört.;

— se Malmström, Sveriges statskunnsknp.

Hellinckeldt, S. G. 4,442 O. f., 44C, 450, 515;

— minnesvård A 4,439;

— porträtt 4,438. Helmik 2,285. Helsingaboten, Helsinga-

botteu, se Bottnen. Helsingaland, se Helsing-land.

Helsingar 5,102; — jfr Helsingland.

Helsingborg (slott, stad)

1,429, 452, 2,21, 36, A 2,37, 46 O.f., 70, 108, 269, 277, 283, 286, 310, 486, 8,96, 4,8, A 4,39,

312,395,442,451,5,365, 6,26; — belägringar

1,444, 2,48, 71; —

brändt 1452 2,294; — danskt 2,45; — fred 1313 1,440; — —

1343 1,456; — f redsmöte 1310 1,439 O. f.; — Karl XIV Johans landstigning 1810 6,37;

— — minnessten A 6,37; — kartor 1,392, 2,120; — kloster 2,44, 120; — kriget 1709 4,576; — knrua A 2,38, 39, 43 o. f., 102; —

möte 1341 1,456; —

— 1352 2,22; —

— 1360 2,44;-----

1424 2,183; — nordiska sjuårskriget 8,272;

— Peterskyrka 2,43; — S:t demens' kyrka 2,43;

— skiljedomstol 1,457;

— slag 1535 8,166; —

— 1710 4,576, 585, 5,149; — — minnespenning A 4,577; — tillförsäkradt hansestä-derna 2,50; — traktat 1318 1,442;. — vapen A 6,195; — Vårfrukyrka A 2,40, 41, 43, 497.

Helsinge 5,376.

Helsinge regemente, se Helsingland.

Helsingelagen 1,464, 468, 8,451; — jfr Landskapslagar.

Helsingrunor 1,214,355. Helsingerrätt 2,128. Helsingfors (Sandhamn)
8,231, 421; — befästningsarbeten 5,126; — Gustaf III:s resor 5,320 o. f.; — intaget af rys-sarne 1713 4,585; —
kriget 1555 8,209; —I
— 1808 5,372; —i
Inudskapsmöte 4,104; —! landtdag 1616 4.65; —!
—no ii ri k.
privilegier 8,16, 4,390;
— statshvälfningen 1772 5,239; — svenska härens kapitulation 1742 5,95 o. f.
Helsiugland (Helsinga-land) 1,366, 413, 460, 464, 2,16, 36, 115,
137, 257, 325, 343, 8,44, 4,5; — bild af den hel. Olof A 1,484; — brons-skopor 1,180; — Engelbrekt«
befrielsekrig 2,216; — folkdrägter A 6,257; — Gustaf J:s befrielsekrig 8,46;-----
besök 8,119;-----bref
8,100, 218;-----höf-
vidsman 2,481, 8,48;
— Gustaf I:s och dal-
karlarnes underhandlingar 8,36 o. f.; — Go-ran Turessons upprors-försök 8,140; — Helsing regemente 5,243;
— kartor 1,392, 2,120; — klagomål 8,145; —
klockupproret 8,142 o. f.; — läseriet 6,210;
— namnets betydelser 1,439, 468; — olafs gård 2,16; — pantsatt 1,455; — siter eller svi-diar 2,308; —
spjutspets A 1,78; — uppror 1313 1,440; — vapen A 8,373, A 4,27; —jfr Helsingar, Sydheden.
Helsingör 2,44 o. f.,4,395, 6,37; — bråmlt 1522 8,51; — kriget med
Danmark 1700 4,542; — Wullen wcvvers planer 8,160.
Helskäg 4,631.
Helsov&rd 5,260.
Helstatsförfattning, Dan marks 6,146.
Helstatspolitik, Danmarks 6,173.
Helweg, L. N., Den danske kirkes historie til reformationen 2 käll-fört.
Helvete 1,340; — jfr Gehenna.
HelvetsstrafT 5,386.
HelvignfHolstein(drottn. af Sverige, d. 1320-talct) 1,417 o. f., 425;
— slägттаfla 1,391.
Hcmdali (Hejmdall; myt.)
1,338, 343.
Hemfrid 1,412, 424,2,7.
Hemgift 1,318.
Hemman, anvisade till härens underhåll 4,89;
— Karl XI:s indelningsverk 4,491, 494; —

skattläggning 4,85.

Hemmansklyfningar 5,311 o. f.

Hemman stilldelning 8,465.

Hemmantalsränta 6,116 o. f.; — jfr Skatter. Hemming 0 (helige II.; bisk. i Abo) 2,28, ft 76, 492; — skrin i Abo domkyrka A 2,493. Hemming Gad, se Gad. Hemming Nilsson (erkebisk. i Upsala) 1,457, 477, 2,11, 14 O. f., 27;

— interimsregeringen

1344 2,12; — sigill A 2,13; — testamente

2,16 o. f.

Hemmingsson, Anuud, se Anund H.

Hemmingstedt 2,424. Hemse (socken), romerska silfvermynt 1,180. Hemslöjd 4,94, 6,257. Henemora, se Hedemora. Hennekc, jfr Johan. Henneke (Johan) Molteke, se Molteke.

Hennekesdotter (tre fåglar), se Johansdotter. Henning Königsinark. se Königsmark.

Henri af Navarra. se Henri IV.

Henri af Valois. se Henri III.

Henri I (kon. af Frankrike, d. 1000) 1,260. Henri III (hert. af Valois; kon. af Frankrike, 1551—1569) 8,331, 361.

Henri IV (Henri af Navarra; kon. af Frankrike, 1553—1610) 8,346, 455, 4,75, 154, 163, 172,

186, 238, 6,32; — förbund med evangeliska unionen 4,160; — nantesiska ediktet 1598 4,151.

Henrik (Erik XIV:s son) 8,313.

Henrik (erkebisk. i Upsala) 2,139, 145, 184, 188; — hel. Birgittas skrinläggning 2,160. Henrik (grefve af Holstein, d. 1427) 2,171—

174.

Henrik (grefve af Holstein, bisk. af Osna-brück) 2,155; — slagtafla 2,111.

Henrik (grefve af Holstein, Gerhard VI:s son), slägtafla 2,111.

Henrik (hert. af Braun-schweig) 2,171.

Henrik (hert. af Mecklenburg) 2,35, 106; — gemål, se Ingeborg (Valdemar Atterdngs dotter);

— slägtafla 2,111. Henrik (kanik i Lubeck)

2,54.

Henrik, jfr Heiwichus, Heinrich, Heinrichns, Henri, Henry.

Henrik Bitz, se Bitz. Henrik den helige (Heinrichus, Heinrichus; bisk. i Finland) 1,383, 388, 427, 2,71; — bild i Skellefte kyrka A 1,390;

— graf håll, Nosis kyrka 2,208, A 2,209, A 2,210, 498; — åboörtug 2,408.

Henrik den jernhårde (grefve af Holstein) 2,25, 50 o. f., 61—63; —

gemål, se Ingeborg af Mecklenburg; — slagtafln 2,111; — traktat med Magnus Eriksson 2,22, 24.

Henrik Gjöö, se Gjo. Henrik Jute, se Jute. Henrik Klasson, se (Hom). Henrik Klasson, se (Tott). Henrik Klausson (lagman i Finland) 2,316.

Henrik Krummedike, se Krummedike.

Henrik Skatelår (dansk prinB), gemål, se Ingrid [-Ragnvaldsdotter;—slägttafla-] {+Ragnvaldsdotter;—slägttafla+} 1,372.

Henrik Slagheck, se Slag-heck.

Henrik Sledorn, se Sle-| dorn.

Henrik Smale (torn på Visborgs slott) A 2,262. Henrik Snakenborg, se Snakenborg.

Henrik Stykc, se Styke. Henrik Tidemanssou (bisk. i Linköping) 2,354, 373, 385, 389 O. f., 411,418, 422, 424; —vapen2,391, A 2,392.

Henrik Venne, se Vcenne. Henrik von Althaus, se Altbaus.

Henrik von Mehlen, se Mehlen.

Henriksson, Holger, se (Ulfstand).

Henriksson, Jakob, se (Hästesko).

Henriksson, Johan 3,311 o. f., 349.

Henriksson,Karl,se (Horn) af K ankas.

Henriksson,Klas, se(Horn) till Aminne och Kankas.

Henriksson, Magnus, se Magnus H.

Henriksson, Nils, se Gyl-denlöve.

Henriksson, Ragnvald, se Ragnvald H.

Henriksson, Staffan 3,44,

4G.

Henry, jfr Henrik.

Henry IV (kon. af England, 13G7— 1413)2,146,

176.

Henry VII (kon. af England, 1456—1509)2,406.

Henry VIII (kon. af England, 1491—1547) 8,60, 280; —och påfven 8,162; — porträtt 3,61; — traktaten i Sceaux 1542 3,183.

Henry Ravenswather, se Ravenswather.

Hepburn, John 4,223 o. f.

Herakles(Hercules)4,246, 634; — stöder, se Gibraltars sund.

Heraldik 2,33; — färgbeteckning 0,195; — ornament, se Ornament.

Herbergen (sälöhus) 1,314 o. f.; — för ålderstigna prester 2,397; — jfr Gästning.

Herbrekt Konigsmark, se Konigsmark.

Herculaneum 1,3.

Hercules, se Herakles.

Hercules (dikt), se Stjernhjälm.

Herdabref 3,471.

Herger 1,361 o. f.

Herivad, se Herrevadskloster.

Herjedalen 1,376, 393, 2,299, 3,275, 4,5, 48, 51; — freden i Broin-sebro 1645 4,317; — fredsfördraget i Stcttiu 3,323; — jernstillverk-ning 1,330; — Karl XI:s redaktion 4,483 o. f.;

— nordiska sjuårskriget 3,268; — reformations-tiden 3,13; — spinn-redskap 1,187; — unionstiden 2,115; — vapen A 4,392.

Herjulfsson, Bjarne, se Bjarne H.

Herlufsholm (kyrka), Herluf Trolle med fru, sarkofag A 8,268.

Herman Berman, se Ber-man.

Herman Corner, se Cor-ner.

Herman Molteke, se Mol-teke.

Herman van Vitzen, se Vi tzen.

Hermann Plonnies, se Plönnies.

Hermansson, Mattias von (riksråd) 5,124, 196, 201 O. f., 229, 244;—stadga för de kungliga barnens uppfostran 5,136. Heriqansson, Nils, se Nils H.

Hermelin, Karl (riksråd) 5,180, 201.

Hermelin, Olof 5,180. Hermelin, S. G. 5,391. Hernit (kon.) 2,309. Hernösand (stad, stift) 2,127, 4,6, 15, 17; — b ränd t af ryssarne 1721 5,43; — gymnasium

4,347; — karta 2,121;

— privilegier 3,16; — vapen A6,195.

Herodotos 1,80, 216. Herr Eskils gemak, se Stockholm.

Herrans bön 2,196. Herrar, riddare 1,484; — rikets 0,259; — jfr

Rådsherrar.

Herredagar 1,462, 3,369, 4,77, 110; —borgarnes deltagande 1,471; —lag-föraudringar 3,225; — medeltidens 4.82; — nv-daningstiden 3,461 o. f.; —se Arboga, Jönköping, Kjöbenhavu, Nyköping. Odense, RoskilJe, Stockholm, Söderköping. Sö-il dertclge, TrondhjcmJ Vudsteun, Vesterås, Öre- 1 bro; — jfr Ilcrrcmölen,) Riksdngar. 1

flerreditgsmnu, riksdagen 1682 4,469. 1

llerremöten, i Adelsö 12S0 1,423; — i Oslo 1532 1

3,149; — i Skara 1318 1,444; — i Stockholm 1525 8,89, 94; — i Strengnäs 1547 3,202;

— i Örebro 1308 1,436; —jfr Herre-, Riksdagar.

Herreregering 5.102. Herrestad, folkhögskola 6,215.

Herrestad (härad), folk-drägrer A 6,260. Herresäten 3,478. Herrevadskloster (Herivad) A 4,444, 448, 450;

— kartor 1,392, 2,120. Herrevälde 5,35. Herrgårdar 6,251. Herrljunga, hållkistor 1,60,104;—lerkärAl.22.

Herrmann, Ernst 3, 4

källfört.; — Geschichtc des rnssischen staates 4 källfört.

Herrnhnt 5,387. Herrnhutism5,387,6,2i0. »Hertig Mognns och sjöjungfrun» (ballad) 3.474. Hertigar 1,414, 426,2,25, 8,464, 4,122; — Arboga artiklar 3,251 o. f., 278; — Birger jarls söner 1,413 o. f.; — ed 4,85; — länsberrertt 4,86; — jfr Dux, Titulärhertigar.

Hertigdömen 1,433,8.439, 4,15,85,393;—Erik Magnussons 1,441; — Erik XIV:s 3,227; — Gustaf II Adolfs 4,22; — Gån-ge Rolfs 1,270; — Johan III:s 8,227, 251; — Johans af Östergötland 4,2G; — Karl Filips 4,29; — Karl IX:S 3,227, 842; — Kristian IV:s 4,32; — lagmäns tillsättning *3,34 2; — Magnus' (Gustaf I:s son) 3,342, 4,26; — nydaningstiden 3,15; — vapen A 8.373, A 4,392;

— regeringsformen 1772 5,251; — ärftliga 3,226 o. f.; — jfr Jän.

Hertigtitel 2,24; — jfr Grefve , Jarltitel. flemler (gotisk folkstam) 1,194, 227; — jfr Goter. [Iervadsbro, slag 1251 1,406.

lerveghr. T), (bisk. i Karlstad) 5,310.

Hess 4 källfört.Hessen 3,265, 267, 271, 4,19, 209, 325, 5,71, 74, 97; — Fredrik I:s resa 5,68; — förbundet i Torgan 1526 3,147; — tretioåriga kriget 4,216, 218, 305, 324; — jfr Hessen-Kassel, Rhein-bessen.

Hessen-Kassel 4,196,204, 216; — förband med Sverige 1631 4,219; — tyska kriget 1632— 1636 4,277; — vapen A 4,234.

Hessenstein, F. V. von 5.68, 90, 156, 243, 245, 259, 332.

Hessenstein, H. U:a, se Taube.

Hessenstein, K. £. von 5.68, 90.

Hessleholm 1,444. Hetman 4.53.

Henrlin, K. I. (bisk. i Visby, sedan i Vexiö)! 6,99, 115, 119 o. f., 136; — folkundervisningen 6,125; — porträtt 6,127.

Henrlin, Sven 6,116,120. Hexeriprocesser 4,639, 5,387.

Heyne 4 källfört. Hibernia, se Irland. Hierarki 2,361, 3,83 o. f., 173, 462; — medeltiden 2,2; — och reformationen 3,218; —jfr Kyrko-välde, Prelater, Stormän. Hieroglyfer 1,81. Hieronymus (kyrkofader) 2,90, 359.

Hierta, 6. 6,m, 120. Hierta, J. G. 6,84. Hierta, L. J. 6,98, 102, 111, 120, 166, 231; — porträtt 6,97.

Hierta, jfr Järta.

Hild 1,286.

Hildebrand, B. £. (riks-antiquarie) 1,8, 246; — om begrafningssättet under sten&ldern 1,66; — om hållristningar 1,157;

— Svenska sigill fr&n medeltiden 1 källfört. — se Diplomatarium.

Hildebrand, H. (riks-antiquarie), De förhistoriska folken i Du-ropa 1,96; — folkens tro om sina döde 1,67; — om bronsålderns början 1,88; — Snorre Sturlassons Heimskringla 1 källfört.; — Statens historiska museum 1,88; — Sur la situation des Cassitérides 1,99; — Svenska folket under hednatiden 1,88, 225, 238.

Hildebrand, Mikael 2,386.

Hildegalt, se Hildesvin.

Hildesheim 2,321.

Hildesvin, hildegalt (hjälm) 1,286.

Hildetand, Harald, se Harald H.

Hillebarder 3,464; —jfr Vapen.

Hillebrandson, Johannes, se Johannes H.

Hilleström, Per 5,413, 6,232; — porträtt 5,412.

Hillevioner 1,3; — jfr Scandinavia.

Himmelsbergen (myt.)

1,338.

Himmelsfärd, Enoks och Elias* A 2,400.

Hind 2,82.

Hinneryd 1,433.

Hinterpommern 4,13 o.f., 377; — kriget medBrandenburg 1674—1679

4,433; — westfaliska freden 1648 4,332 o. f.

Hio, se Hjo.

Hiram från Tyros 1,93.

Hirs 1,332.

Hising, se Hisingen.

Hisingen (Hising) 1,437,

2.70, 119, 4,17; — Kristiern II:s sista restaurationsförsök 8,150; — sköfladt af holländare
2.71.

Historia 1,1, 5, 2,164,

3,469, 484; — biblisk, se Bibeln;—nyaste tiden

6,223, 225; — partid-hvarfvet 5,393 o. f.; — Sancti Botvidi, se Birger Gregersson; — storhetstiden 4,612 o. f.;
— Sveriges äldsta skrifna 1,222; — vasahusets

5,218; — jfr Bullor, Historieskrifning, Häfda-forskning, Häfdateckning, Krönikor,Kulturhistoria, Kyrkohistoria,
Literatur, Literaturlitteratur-, Odlingshistoria, Skolan, historiska.

Historiemåleri, historiemålning, nyaste tiden

6,245.

Historiemålning, se Historiemåleri.

Historieskrifning 1,481, 2,809, 311, 494, 4,174, 6,923; — jfr Historia.

Historieskrifvare 6,224;

— tyska, om tretioåriga kriget 4,152, 171.

Hjälte, Torvald, se Torvald H.

Hjälte Skäggeson 1,260, 333.

Hjaltland, se Shetlandsöarna.

Hjelm 2,386; — gyllene (södra Finlands vapen) A 3,374; — jfrHjelmar.

Hjelmarl,286,327,2,561;

— bronsåldern 1.132 o. f.; — Erik XIV:s 8,479;

— Gnstaf I:s A 3,239; —jernåldern 1,194, 286;

— Johan Baners A

4,279; — Kristiern II.s 2,456; — Olaf den heliges A 8,267; — jfr Bronshjelm, Hjelm,

Jern-, Silfverhjelm, Va-pen.

Hjelmare kanal 4,290, 606, 6,205; — slussverk 4,95, 418.

Hjelmaren 2,124.

Hjelmarsnnd, se Snndby.

Hjclmkammar (brons),

Ultuna A 1,237.

Hjelmseryd 1,483.

Hielper (gårder) 2,109, 8,352; — jfr Byggnings-, Landshjelp, Skatter.

Hjelpgarder 3,365.

Hjelpskatt 3,197, 354.

Hjelstad, runsten öfver englandsfarare 1,293.

Hjerta, se Hierta, Järta.

Hio (Hio) 2,122; — karta a,120; — vapen A 6,19».

Hjort, si lf ve rf argad (i Jemtlands vapen) A 4,392.

Hjortar A „1,23; — två gyllene (Olands vapen) A 3,373; — jfr Kronhjortar.

Hjorthufvud, se Magnus Gudmarsson.

Hjortsberg, Lars 6,231.

Hjul, stridens 1,287; — å hållristningar 1,158, A 1,159, 161, 163—

165; — jfr Truhjul. Ijuleberg, se (Tott), Axel Pedersson till Härlöf och H., (Tott), Klnus KJaus-son, (Tott), Klaus Åkes-

son, (Tott), Åke Axelsson till H.

Hjullås A 4,128, A 4,602. Hjulsta, se (Sparre), Nils Fadersson till H.

Hjär ne (ätten; gren af båtslögten), gods 2,118. Hjärne, A. M:a (f. Eh-rensvärd; g. m. riksrådet G. A. Hjärne), slägt-tafla 5,342.

Hjärne, G. A. (riksråd) 5,160, 179, 183, 188,

192, 196, 201, 229, 244;

— hustru, se Hjärne, A. M:a; — slägttafla 5,34 2.

Hjärne, Jon(Jöns)2,51,7 2. Hjärne, Urban 4,503,527, 5,160; — porträtt 4,610. Hlevagastir Holtingnr (inskrift på dryckeshorn) 1,198.

Hoborgen (Gotland) 2,13 7. Hochberg, se Baden-H. Hoe von Hoenegg 4,163. Hoenegg, se Hoe von 11. Hof 8,351,5,238; —Adolf Fredriks 5,126—133, 135, 168, 178;-----för-likning med hattarne 5,164 o. f.; — — och Choiseul 5,198; — — och mössorna 5,169; — — och Pechlin 5,158; -----revolutionsförsök 1756, minnespenning A 5,142;-----riksdagen 17695,202;-----tvister med ständerna 5,139; — Europas, Oskar I:s cirkulär om novembertraktaten 1855 6,154;----- sedeslöshet 5,66; — Gustaf III:S 5,284—294; — — fester 5,411; — — lefnadssött 5,415; — — nationaldragten 5,267; — — och danska familjfördraget 5,319; — konungs, regeringsformen 1772 5,251; — Lonis XIV:s 5,284; — nydaningstiden 3,47 3; — partitidhvarvet 5,400, —Rysslauds5,52, 6,i53, —storhetstidens 4,630 o. f. Hof(helgedcm)l,242,347; — jfr Harg, Tempel, Vi. Hof (Östergötland) 3,193. Hof, S. (lektor) 5,393. Hofadel 5,285. Hofartiklur 3,285. Hotberg, II., Svenskt bio-grafiskt handlexicon 5 källfört. Hofbildhuggare 5,405. Hofdvergar 4,632. Hoffester 5,407. Hoffolk 3,478. Hoffvenius, Per 4,610. Hofgården (Alnsö; Up-land) 2,125. Hofgården (Östergötland) 3,42. Hofhållning3,365, 5,222, 6,117. Hofjunkare 3,351. Hofkanslerer6,i6—18;— bisittare i riksrätt5,254. ' Hofkan8lersembete6,i0i, 118, 194. Hofman 5,181 o. f. Hofmarsk 3,365. Hofmarskalk 3,350, 4,24 o. f. Hofmän 2,7. Hofmästare 2,250, 263, 273, 303, 3,54, 66, 134; — Gustaf 11 Adolfs uppfostran 4,21; — jfr Drotsete, Rikshofmästarc. Hofordning 3,253. Hofpartier 5,125, 134 o. f., 162; — Fredrik I:s 5,53; — Lovisa Ulrikas 5,121; — Pechlins bestraffning 5,163; — riksdagen 1760—1762 5,158 o. f.;-----1786 5,311. Hofregering 4,261. Hofråd 8,223, 433. Hofrätter 3,435, 4,15, 81, 497, 529, 602; — adelns forum privilegia-

tnm 5,34;-----Bär-

skilda domstol 4,87; — hofrättsråd, bisittare i riks rätt 5,254;—parti-tidhvarfvet 5,382; — stiftelse 4,102; — utomordentliga 5,182; — se Dorpat, Göta ho frätt, Kristianstad, Riga, Svea hofrätt, Vasa, Abo; — jfr Domstolar. Hofskrifvare 3,365. Hofsyslor 5,285. Hoftjennre 3,316 o. f. Hoftjenst 3,484. llofva (Hova), karta 1,392; — slag12751,416. Hofvärdigheter 2,273. Hogenskild, Anna, se Bjelke.

Högland, minnespenning öfvcr segern 1788 A

5,313; — sjöslag 1788 5,320—322.

Hohenhansen, K. L. von

6,143.

Hohenstaufen 4,180, 361. Hohenzollern, hohenzol-lernska huset 4,123, 132—134, 362; — se Albrecht af H.

Hoja, Johan von 3,78 o. f., 92, 108, 111,141, 166;

— bref från Gnstaf I 8,136; —giftermål 3,97;

— hnstrn, se (Vase), Margareta Eriksdotter;

— i Albrechts af Mecklenburg tjenst 8,165; — slagit a fl or 3,19, 333; — stämplingar 3,161.

Holavedcn (Holavid) 2,G2, 92, 117, 8,205; —dan-skarnes nederlag 1452 2,298; — karta 1,392;

— kriget med Danmark 1567 o,294 o. f.

Holavid, se Holaveden. Holck, Henrik 4,194. Holger Danske (Holla-ger dansk), hvalfmålning, Floda kyrka A 2,303. Holger Henriksson, se (Ulfstand).

Holger Karlsson, se(Gera). Holger Målare (Hansson)

3,482.

Holgersen, Jens, se (Ulfstand).

Holgersson, Göran, se (Gera).

Holgersson,Karl,se(Gera). Hollager, se Holger. Holland (konungarike)

8,63, 148, 333, 4,42, 50, 96, 116, 132 O. f., 137, 166, 171, 180, 202, 277, 315, 355, 363, 385 O. f., 394, 898, 404, 421, 425, 429, 436, 454, 507, 550, 566, 5,269, 6,43, 53, 96; — allians med Danmark 1674 4,482;

— danska kriget 1675 —1679 4,441, 448, 450;

— elucidationstraktaten 1659 4,418, 423; — evangeliska unionen 4,160; — flotta 2,71,

4,312, 314, 381, 395O.f., 510; — freden i Alt-ranstädt 1706 4,561;

-----i Nijmegen 1678

4,455—457, 509; —

fredskongress i Rijswijk 1697 4,513; — förbund med Sverige och Eng-land 4,535 O. f., 539;

— fördrag med Bran-denburi 4,511; — — med Sverige 4,509, 511;

— garantitraktaten i

Haag 1681 4,509; — generalstater 4,156; — handel 2,487, 4,287,

311, 503; — — på

Östersjön 2,173, 8,201;

— handelsflotta 8,273;

— handelsfördrag med Sverige 4,290, 458, 503, 508 o. f.; — handels-välde i Östersjön 4,458;

— kaperier 4,503; — konventionen i Haag 1667 4,423; — Linnés resa 5,389; — målare 6,245;

— neutralitetsfördrag

1710 4,580; — nordiska fornsaker 1,275; — och England 4,422, 430;

— och Gustaf II Adolf

4,237; — och Karl X Gustaf 4,374 o. f., 379, 382; — och Louis XIV 4/422, 424, 510; —

och Napoléon I 5,366;

— reformerta kyrkan

4,159; — republiken

4,154; — stendösar 1,65;

— städer (hansestäder)

1,456, 2,71, 173, 265— 267, 386, 439, 442; —

— jfr Hansan; — Sveriges handel och sjöfart 4,588, 604 o. f.; — tretioåriga kriget 4,177, 186; — trippellianser i Haag 4,176, 423; — trupper i svenska härar 4,33, 48; — tyska kriget 1813, 1814 6,52; — jfr Holländare, Nederländerna.

Holland (landskap) 8,111. Holländare 2,290, 442,

3,456, 4,91,373, 543; — handel med Sverige 8,155,

232;-----på Östersjön

3,158; — om Östersjöns handel 4,133; — Sveriges bergs handtering 4,404;

— understöd till Kristiern II 3,157; — jfr Holland.

Holm, Campanius 4,613. Holm, E., Danmark-Norges udenrigske historie 5 källfört.; — Danmarks politik under den svensk-russiske krig 1788— 1790 5 kullfört.; — Om Danmarks deltagelse i i

förhandlingerne om ei* væbnet neutralitet fra

1778—80 5 källfört.

Holm, Gustaf 6,116,137. Holmberg, A. E., Nordbon under hednatiden

1,86, 264; — om flint-s ågar 1,69; — om stenålderns slut 1,86; — Skandinavien's hällristningar

1,157.

Holmfrid 1,259.

Holmger 1,349; — hustru, se Elin Filipsdotter.

Holmger Filipsson, släkt -tafla 1,382.

Holmger Folkesson, släkt-tafla 1,391.

Holmger Knutsson 1,401;

— broderi, Skoklosterkyrka A 1,400; — graf 1,401; — släkttafla, S82;

— vapen A 1,400. Holmgersdotter, Katarina,

se Katarina H. Holmgård, se Novgorod. Holmström, H. O. (erkebisk. i Upsala) 6,149. Holmström, Israel 4,614.

Holofernes, Holofernis och Juditbs comoedia

3,474.

Holoftsin 4,564, 570. Holst, P. K. 6,110; — Efterladte optegnelser 6 källfört.

Holstein 1,407 o.f., 417, 439, 452 O. f., 456 O. f., 2,34, 43, 177 O.f., 323, 337, 8,112, 457, 4,13, 176, 212, 386 O. f., 396, 518, 535 o. f., 538 o. f., 5,107, 119, 247, 274;

— Danmarks anfall 1700 4,541; — Eriks af Pommern krig 2,263; — fana 2,62; — freden i Traventhai 1700 4,543;

— — i Wien 1864

6,177; — Frederik I:s fursten dorne 8,67; —

förbund med Mecklenburg och hansan 2.61;

— fordraget i Alto o a

1689 4,512;-----i

Stockelsdorf 15348,164;

— Gallas'tåg 1644 4,319;

— grefvarne nf, anfalls-

förbund mot Danmark 1376 2,106;-----for-

bund med hansestäderna 1368 2,71;-----för-

hållande till Magnus E-riksson 2,20, 22, 36; — krig med Danmark 1362 2,48, 61, 155— 157; — — krig med Margareta och Erik af Pommern 2,151, 154— 157; — — slaget vid Falköping 1389 2,114;

— — Slesvig, ärftligt

län 2,266 o. f.;-----

öfverenskommelse med Håkan Magnusson 2,70;

-----se Gerhard I, II,

VI, VII af Holstein; — holsteinska partiet 5,46 —55, 58—60, 66—68, 72, 74, 81 O. f., 84—86, 94; — — jfr Holstei-nare; — i konung Hans' sigill 2,420; — i Kri-stiern II:s sigill 2,426;

— intaget af Torstensson 1643 4,311, 314;

— knif (brons) A 1,146,

147; — kongressen i

Altona 1687 4,511; — kriget med Danmark 1813, 1814 6,52; — Kristian III:s hertigdö-me 3,159; — Kristofers af Oldenburg infall 1534 3,163; — Stenbocks fälttåg 4,585; — stettinska seqvestern 1713 4,585;!

— Torquato Contis fält-i tåg 1627 4,194; — upp-i ror 1848—1850 6,145! o. f.; — se Hedvig' Mechtild af H.; — jfr! Danmark, Slesvig-IloI-stein.

holstein, se Staél von H. Plolstein-Glucksburg, se Philipp af Holsteiu-G. hloIstein-Gottorp (ätt) 4,367, 511;— slägtaflor 2,821, 5,98 O. f.; — stamfader 4,19; — vapen A 5,99; — se Friedrich III, IV, Hedvig Eleonora, Johann Adolf, Kristina nf Holstein-G.

rlolstein-Schanmburg

2.323.

[-Eiolstein-Sönderborg(ät-teu),-]

{+Eiolstein-Sönderborg(ät- teu),+} slngtnda 2,321; — se Karl Anton August, Karl Friedrich August Ludwig af Ilolstein-S. Elolsteinarc 2,217; — och Erik af Pommern 2,108, 170—179, 181, 224; —

rena (parti) 5,98;-----

jfr Ilolstein, holstein-ska partiet.

Iloltiugar, se Hlevagastir.

Homeror 1,94, 117, 171;

— Iliaden 1,94; — om sländan 1,187.

Honigfeld 4,149.

Honing 1,331.

Horn. af hvalrosstand A 1,486; — fäste till bronsdolk A 1,135; — musikinstrument 1,883;

— oldenburgska hornet A 2,377; — redskap 1,11; — tvenne korslagda, se Kylevapnet;

— jfr Dryckes-, Elg-, Gnid-, Jagthorn.

Horn, Dorotea Hansdot-ter (g. m. Konrad Kogge) 2,184.

Horn, Hans 2,184.

Horn (ort i Småland) 4,124.

Horn (ätten), slägttaflor 3,328, 5,56; — vapen A 3,328.

Horn af Björneborg (ätten), grefskap 4,16. Horn af Björneborg, Gustaf (fältmarskalk) 4,73, 126, 128, 187, 206, 223 O. f., 228, 231, 235, 289, 248, 269—271, 276,280, 312, 376, 886; — Dor-pats eröfring 4,127; — i Schwaben 1634 4,274;

— porträtt 4,272; — Kigas belägring 1621 4,120; — slaget vid Nördlingen 1634 4,275; vid AVolmar 4,129;

— slägttafla 3,328.

Horn af Ekcbyholm, A-dam (riksråd) 5,129, 138, 141, 158, 160, 180, 188, 201, 226, 244; — hustru, se Horn, A. K:a; — slägt-tafla 5,56.

[Horn af Ekebyholm, A.

I B. (kanslipresident) : 4,545, 557, 578, 586 O. f., 5,7, 28—30, 34—37, 46, 60, 69—73, 78—85, 114, 160, 173, 185, 213;

— afsked 5,15; — hustrur, se Horn, A. B:a, Horn, Inga, Ilorn, Mar-

| garet; — landtmarskalk j 0,54, 57 O. f., 06; — minnespenning A 5,55;

— och Fredrik I 5,66— 08; — och holsteinska partiet 5,53; — porträtt 0,13; — slägttafla 5,50.

Horn af Ekcbyholm, A. B:a (f. Ehrensten; g. m.

kanslipresidenten A. B. Horn), slägttafla 5,56.

Horn af Ekebyholm, A. K:a (f. Meijerfelt; g. m. riksrådet Adam Horn), slägttafla 5,56.

Horn af Ekebyholm, Eva, se Löven.

Horn af Ekebyholm, F. E:a, se Stenbock.

Horn of Ekebyholm, Gu-staf, Arvid Bernhard Horn 4 källfört.

Horn of Ekebyholm, Inga (f. Törnflykt; g. m. kanslipresidenten A. B. Horn), slägttafla 5,56.

Horn of Ekebyholm, J. G., slägttafla 5,56.

Horn af Ekebyholm, Margareta (f. Gyllenstjerna; g. m. kanslipresidenten A. B. Horn), slägttafla 5,56.

Horn af Kankas, Anna (f. Snacknborg; g. m. riksrådet Henrik Horn), slägttafla 3,328.

Horn af Kankas, Anna, se Fleming.

Horn af Kankas, Anna, se Tavast.

Ilorn af Kankas, Arvid (d. 1653), slägttafla 3,328.

Horn af Kankas, Arvid (riksråd), hustru, se Horn, Elin, Horn. Margareta;—slägttafla 3,328.

Ilorn af Kankas, A. J:a, se Gardic. j

Horn af Kankas, Brita, se (Tott). j

Horn af Kankas, B. J.J hustru, se Horn, K. E:t; — slägttafla 5,56.

Horn af Kankas, Elin (f. Stjernkors; g. m. riksrådet Arvid Horn), slägttafla 3,328. |

Horn af Kankas, Elin (f. Stålarb; g. m. riksrådet Henrik Klnsson Horn af Kankas), slägttafla 3,328.

Horn af Kankas, Elin, se Fleming.

Horn af Kankas, Elin, se; Gyldenbär. ;

Horn af Kankas, Elin, se! Yxkull.

Ilorn af Kankas, Erik, slägttafla 3,328. ;

Horn af Kankas, Evert; (fältmarskalk) 3,153,!

4,56, 62, 65; — hustru, se Horn, Margareta; — kriget 1611 —1612 4,25, 58; — lik-begängelse A 4,61; — Pskofs belägring 4,63; — slägttafla 3,328; — vapen A 4,61.

Horn af Kankas, Gustaf (öfverste, d. 1673), slägttafla 5,56.

Horn af Kankas, Gnstaf (Öfverste, d. 1691 eller 1697?), slägttafla 5,56. Horn af Kankas, Göran, slägttafla 3,828.

Horn af Kankas, Henrik (riksråd), hustru, se i Horn, Anna; — slägttafla 3,328.

Horn af Kankas, Henrik Göransson (öfverste), hustru, se Horn, Margareta; — slägttafla 3,328, 5,56.

Horn af Kankas, Henrik Klasson (riksråd, d. 1595) 8,261, 327; — hustru, se Horn, Elin;

— nordiska sjuårskriget 3,271, 275, 277

331; — Revals belägring 1577 8,330; —

: slägttafla 3,328.

Horn af Kankas, H. K:a (f. v. Mengden; g. m. öfverste Krister Horn), slägttafla 5,56. jHorn af Kankas, Ingeborg, se Horn af A-j minne.

Ilorn af Kankas, Karin,

I se Björnsson.

Horn af Kankas, Karin,

• se Nieroth.

Horn af Kankas, Karl | (kapten, d. 1693), slägttafla 5,56.

j(Horn) af Kankas. Karl i Henriksson (riksråd) j 3.372, 400, 429; —

i kriget 15S1 8,331; —•

* Revels belägring 1577 ! 3,327, 330; — släggtada 3,328; — ståthållare i Livland 1600 3,428.

Ilorn af Kankas, Klas ; (riksrud),släggttafla3,828. Ilorn af Kankas, Krister (öfverste), hustru, se Ilorn, H. K:a; — slägt-; tada 5.5G.

;Ilorn af Kankas, Kristina,

! se Kurek.Horn af Kankas, Kristina, se (Tott).

Horn af Kankas, K. E:t (f. Galle; g. m. kapten B.

J. Horn), släggttafla 5,56.

Horn nf Kankas, Margareta (f. Boije; g. m. Henrik Göransson Horn), släggttaflor 3,328, 5,56.

Horn af Kankas, Margareta (f. Fincke; g. m. fältmarskalken Evert Horn), släggttafla 3,328.

Horn af Kankas, Margareta (Mårtensdotter; g. m. riksrådet Arvid Horn), släggttafla 3,328.

Horn af Kankas, M. E:t, se Lode.

Horn af Marienborg, Gustaf, släggttafla 3,328.

Horn af Marienborg, Henrik 4,438, 448, 451, 453; —släggttafla 8,328.

Horn nf Marienborg, M. B:o, se Tessin.

Horn nf Rantzien, Baltsar 5,320.

Horn af Rantzien, G. J. 5,129, 139 o. f.

Horn af Rantzien, H. R. 5,58 O. ^ 129, 544.

Horn af Aminne, Anna, se Sture.

Horn nf Aminne, Brita, se Boije.

Horn af Aminue, Fredrik

5,245, 330, 342.

Horn af Aminne, Gustaf (riksrñd, d. 1639), släggttafla 8,323.

Horn af Aminne, Ingeborg (f. Horn af Kankas; jg. m. Maurits Horn nf Aminne), släggttafla 3,328.

O

(Horn) af Auiinne, Jakob Klnsson 3,415; — släggttafla 3,323.

Horn nf Aminne, Karl, släggttafla 3,328.

Horn af Atninnc, Katarina (f. Bjelke; og. m. Krister Horn nf Aminne), slugttyfla 8,390.

Horn nf Aminne, Klas (riksråd, d. 1651), släggttafla 3,328.

Horn af Aminne, Klas Kristerssou (fältmarskalk) 3,255, 259 o. f.; — hustru, se Horn, Kristina; — nordiska sju-årskriget 3,268—271,

276; — porträtt 3,27 2; — släggttafla 3,328.

Horn af Aminne, Krister (Karl XI:s guvernör) 4,428.

(Horn) af Aminne, Krister Klasson, hustru, se (Sparre), Ingeborg Sig-gesdotter; — släggttafla

3.328.

Horn af Aminne, Krister Klasson (riksråd) 3,415, 440 o. f.; — hustru, se Horu, Katarina; — Linköpings riksdag 1600 3,425 o. f.; — slägттаflor

3.328. 390.

O

Horn af Aminne, Kristina (f. Krumme; g. m. riksrådet Klas Kristers-son Horn), slägттаfla

3.328.

' O

Horn af Aminne, K. F. 5,342 o. f., 348, 6,84, 116, 124.

O

Horn af Aminne, Maurits, hustru, se Horn af Aminne, Ingeborg; — slägттаfla o3,3 2 8.

Horn af Åminne, Märta (f. Ribbing; g. m. Svante Horn), slägттаfla

3.328.

O

Horn af Aminne, Svante, hustru, se Horn af A-minne, Märta; — slägттаfla 3,328.

(Horn) nf Aminne och Kankas, Klas Henriksson (riksråd), 2,406; — hustrur, se Horn, Kristina, Horn, Kristina Jakobsdotter; — slägттаfla 3,328.

Horn nf Aminne och Kankas, Kristina (f. Frille; g. m. riksrådet Klas (Klaus) Horn till Aminne och Kankas), slägттаfla 3,328.

Horn af Aminne och Kankas, Kristina Jakobsdotter (g m. riksrådet Klas (Klaus) Horn till Aminne och Kankas), slägттаfla 3,328.

Hoi iinrbcten, bronsåldern 1,117.

Hornbctsel 1,118.

Hornkammar 1,828; — bronsåldern 1,121.

Hornredskap, 1,11.

Hornsknft, stenåldern, Schweiz A 1,38.

Hornskedar 1,324. I Hornyxor 1,37; — med' djurbild, Skåne A 1,23,1 37; — med skafthål. Skåne A 1,35.

Horsens 3,164.

Hosius (bisk. i Ermeland) 3,338, 4,136.

Hosor (mansdragt) 1,327. Hospital 1,480, 2,397, 493, 6,251; — helige Görans 2,125; — öfver-styrelse 5,261.

Hospodar 4,117.

Hova, se Hofva. Hradschin, se Prag. Hudar 8,110;—lemnin-

5ar i bronsåldersgrafvar ,117, 168; —utförsel-varor 3,232.

Hndflängning, % Kristus'

2,205. * * ,

Hudiksvall 4,95, A 5,41; — brändt af ryssarne 5,43; — privilegier

3,16; — vapen A 6,195. Hudstrykning, se Spöslitning.

Ilufvor, se Stålhufvor. Hufvuddygder, sju 2,196, 213.

Hufvudmannaskap, adelns 5,415.

Iufvudmän, adliga ätters 5,277.

Hufvudskålar, brakykefala 1,70, A 1,71; — bronsåldersgrafvar 1,86; — dolikokefala 1,70, A 1,71; — från Danmarks hednatid 1,72; — Karleby, Vestergötland A 1,71; — likhet under sten-och bronsåldern 1,105; — stenålderns och nutidens, jämförelse 1,70, 72. Hufvudstad 1,465. Hufvudsynder, sju 2,213. Hugenotter 8,346; — nantesiska ediktet 4,238; — och Richelieu 4,172. 186; — strid med ligan 4,*.

Huggvapen 1,92, 191. Hugin (myt.) 1,336. Huglek (Hygclå; kon.) 1,244, 253*.

Hugo (mäster; vitaliehöf-ding) 2,133 o. f.

Hult 1,198.

Hult, se Orebro-Hult. Hultnboda 2,118. Humanism 3,12, 4,22. Humber 1,272 o. f.

jHumlaborg, se Rumla-borg.

Humle 2,439, 3,232. Humlebäck 4,542. Humlegårdar 3,218. Hummelhjem, V. H. von 5,282.

Hummelshof, se Sagnits. Hummerhjem, Alexander (öfverste) 4,552.

Humor 5,398, 6,226. * * jHunaland 1,81.

Hundar 1,331, 351; — hen, stenåldern 1,15; — äldsta husdjur 1,11. Hundare (härad) 1,460;

— tiug 1,465. Hundingsbanc, se Hel?e

H.

Hunehals (slott) 1,434, 450 o. f.; — karta 1,392. Hungersnöd 1,332, 2,445, . 3,113, 354, 5,61, 235. 246, 807; — Eriks af Pommern tid 2,190; — i Frankrike 1,274; — i Novgorod 4,66; — Karl XI:s tid 4,505; — Karl Xn:s tid 4,592; — Kristofers af Baiern tid 2,274; — jfr Missväxt. Hunner 1,225 o. f.

Hunnestad, runsten 1.327. Hurter 4,164, källfört. »Huru jul och fasta trätte» 2,311.

»Huru kroppen och själen trätte» 2,210.

Hus (fäste, slott) 1,400, 485; — jfr Blockhus. Bostäder, Sten-, Trähus. Hus, Johannes 2,195 o. f., 4,163.

Ilusaby, biskopshuset, ruin Ä 2,393; — karta

I, 392; — kyrka A 1,404;

— — bild af den hel. Sigfrid A 1,363; — kyrkogård A 1,258; — kalla A 1,257; — — Olof Skötkonungs dop 1,259;

— Olof Skötkonungs graf A 1,259, A 1,2C0, 261.

Husnga, nfskaffad 6.159. Husbehofsbränning 5,144, 167, 204, 271, 313 O. f., 316, 416, 6,149 O.f.,255;

— jfr Bränvinsbränning. Husby (socken) 2,396; —

(laluuknrens uppror 3,115.

Husdjur 1,11; — bronsåldern 1,117; — inför-da till Skandinavien 1,51;

— »katt 4,96; — stenåldern 1,15; — stöld och straff 2,6; — jfr Nötkreatur.

Hnsegare, städernas, representationsrätt 6,193. Husesyn 3,186.

Husflit 1,395.

Husfru, se Husfröja.

Hus fröja (husfru) 1,338;

— jfr Hustru. Husgeråd, bronsåldern

1,117; — funna på Gotland 2,56;—stenåldern

1,15, 90; — vikingatiden 1,323—335; — äldre jernåldern 1,185, 196 o. f.; — jfr Redskap. Hushållning 5,83, 160, 0.163; — allmän, regeringsformen 1809 6,19;

— Gustaf Bondes system

4,416; — hattarnes

5,114, 172 o. f.; — Karl XI:s förmyndarregering

4,408, 421; — mössornas 5,191; — och förvaltning 8,349—355; — jfr Finansförvaltning, Skogshushållning.

Hushållningssällskap

6,200.

Husiter 2,317, 4,165. Husmän, skatt 2,415. Husqvarnaån 2,117. Huss, Magnus 6,149 o. f., 220.

Hustru 1,367; —jfr Husfröja.

Husula 5,322 o. f. Husundersökningar5,166,

270.

Hvalar, se Spermaceti-h valar.

Hvnlf 2,313, 357, 497. Hvalfmålningar 2,311 o. f., 357, 396, 498; — i Floda kyrka A 2,303; — i Risinge kyrka A 2,493;

— i Ösmo kyrka A 2,307 —310.

Hvalro8stond, horn af A 1,485.

Hvalstad 3.136. Hvalönnra 6,59.

Hvasser, Israel 6,320. Hven 1,453, 457, 2,35. Hvergelme (myt.) 1,342. Hvete 1,332, 4,604; — Schweiz, stenåldern 1,15. Hvetlanda,räfsteting2,64. Hvid (malmömynt), Kri-stofers afBaierA2,274;

— jfr Malmöhvid.

Hnsegare—Häfdteckning.

Hvidegård (nära Kjöben-havn), graffynd 1,168.

Hvif (klosterdrägt) 2,91.

Hvilan (folkhögskola)

6,214, A 6,215.

Hvin (Norge) 1,242.

Hvita berget, se Prag.

Hvita hafvet, se Hafvet.

Hvita hafvet, se Stockholm, slottet.

Hvite Krist, se Kristus.

Hvitfeld, Arild 8,226; — Kristian II:s, Fredrik I:s och Kristian III:s krönikor 3 källfört.

Hvitfeld, H. J., se Lange, Chr. C. A., og H.

Hvitlycke, hållristningar

1,162.

Hvitramannoland 1,289;

— jfr Irland.

Hvittaryd (socken), runsten 1,303.

Hybcmia, se Irland.

Hvckert, Anders JTansson

6,10, 83.

Hyende 3,483.

Hyflar 1,219; — med runinskrift 1,196;—jfr Jernhyflar.

Hyfveljern 1,329.

Hygelåc, se Huglek.

Hyllning 1,460, 462,

2,482.

Hyltén-Cavallius, G. O. 5 källfört.; — Varend och virdarne 1,283, 848;

— och Stephens, G., Sveriges historiska och politiska visor 2, 3 källfört.

Hylthén, Anders 5,6.

Hyndla, sången om 1.246.

Hypoteksbanker Ö, i63,

201.

Hypoteksföreningar6,1 11,

201.

Hyskor 2,57; — jfr Silf-verhyskor.

Håbo (härad) 2,126.

Hågisle 1,357.

Håkan, jfr Håkon.

Håkan den röde (kon.)

1,373.

Håkan Fadersson 2,93.

Håkan Ingeborgsson

1,484.

Håkon Magnusson (Haqui-nus, Håkon; kon. i Sverige och Norge, 1340— 1380) 1,458, 2,14, 33, 35, 39 0. f., 47, 51, 89, 100, 106, 119, 188; — besittningar i Sverige, karta 2,99; — bröllop

2,49; — gemål, se Margareta (Valdemar Atter-dags dotter); — och Elisabeth af Holstein 2,51; — sigill A 2,48;

— slaget vid Gata 2,65;

— slägttaflor 1,391, 2,111; — stormännens stämplingar 2,49—54;

— strider med Albrekt af Mecklenburg 2,62— 65, 70—78; — titel af Sveriges fnrste 2,51; — trolofning med Margareta 2,37.

Håkan Pedersson, se Topp. Håkan Porse, se Porse. Håkan Topp (Tott), se Topp.

Håkansdotter, Ingeborg, se Ingeborg H. Håkansdotter, Märta, se Topp.

Håkansson, Anders af (landshofding) 5,329, 340, 847, 349, 362, 381;

— grundlagsförslaget

1809 6,7, li; — rikets allmänna ärendens beredning 5,833. Håkansson, Erik, se Erik H.

Håkansson, Johannes, se Johannes H.

Håkansson, Olaf, se' Olaf H.

Håkansson, Olof (talman i bondeståndet) 5,79, 110 O. f., 124, 134, 173 o. f., 199; — minnespenning A 5,104; — porträtt 5,103; — utstött nr bondeståndet 5.180. Håkansson, Sune, se Sune

H.

Håkon (jarl i Norge)

I, 258.

Håkon, jfr Håkan.

Håkon Galen (jarl i Norge), gemål, se Kristina Nikolansdotter; — slägt-tafla 1,382.

Håkon Håkonsson den gamle (kon. i Norge, d. 1263) 1,405, 408; — förhållande till Birger jarl 1,407; — infall i Vermland 1,399.

Håkon Håkonsson den unge (kon. i Norge, d. 1257) 1,405, 407; — gemål, se Rikissa Bir-fersdotter; — slägttafla ,391.

Sveriges historia. Register.

_____337

Håkon Ivarsson (jarl i Norge) 1,372.

Håkon Jonsson 2,138; — slägttafla 2,111.

Håkon V Hålägg (kon. i Norge, d. 1319) 1,445;

— freden i Roskilde

1318 1,444; — ge-

mål, se Eufemia; — slägttaflor 1,391, 2,1 ll;

— striden mellan kon. Birger och hans bröder 1,431—442.

Håkonsson, Håkon, se Håkon H.

Håkonsson, Svein, se Svein.

Håkonsson, Sverre, se Sverre.

Hålcelter (brons), Lappland A 1,169; — —

Skåne A 1,113;-----

Österrike A 1,137; —

Gjutformar, bronsåldern ,141; — — (sten),
Skåne A 1,140; — (jern), Gotland A 1,195, 196.
Hålmejslar (flinta), Bjur-selet A 1,50; — — Skåne A 1,38; —(skiffer), Medelpad A 1,78; — — Vesterbotten A 1,78.
Halogaland 1,244.
Hålagg, se Håkon V.
Hår 4,631.
Hård, J. L. 5,129, 139— 141.
Hård, K. G. (riksråd, d. \1&) 5,82 o. f.
Hård, K. G. (statsråd, d. 1841) 6,115, 119. Hårdråde, se Harald H. Hårdyx, Härmund, se Härmund H.
Hårek från Tjotta 1,284. Hårfagre, Harald, se Harald H.
Hårleman, Henrika (f. Lic ven), porträtt 5,118. Hårleman, Karl von 5,119, 127, 405 O. f.; — porträtt 5,129.
Håtuna (Hatuna), håtuna-leken 1,435, 442; — karta 1,392.
Håvamål 1,6, 319, 344 o. f.; — jfr Eddorna. Häfdaforskning, nyaste tiden 6,224; — storhetstiden 4,612 o. f.; — jfr Historia.
Häfdnteckning 6,223; — jfr Historia.
22lläfder. svenska vitterhetens 6,229.
H tigge by (kyrka), sten A 1,204; —(socken), runsten 1,293.
Hölleland (Labrador) 1,291.
Hällkistor 1,21, 28, 52, 56—64, 66, 75, 104,
154; — bronsåldern
1,95—97; — Karleby A 1,63, 104 o. f.; — Knytt-kiirr A 1,59; — Köd A 1,62; — Skottened A 1,61; — Tannm A 1,69;
— Vermland 1,75; — Vårab Nedregården, plan A 1,60; — jfr Grafvar.
Hällristningar 1,123, 133, 136, 15G—165, 214; — Backa 1,157 o. f., A 1,160; — bohuslänska fartyg A 1,155;
— brons-åldersverk 1,158 o. f.;
— Ekensberg A 1,163;
— — svärd A 1,157;
— fartygsaffbildningar 1,97, 154 o. f., 204; — foinikiska minnesmärken 1,90; — Ilvitlycke A 1,162; —
Lökcberg A 1,161; — — fartyg A 1,98; — Skåne, brons-celt A 1,137; — Teg-ncby A 1,118, A 1,156,
158 o. f.;-----ryttare
A 1,117; — tolkningsförsök 1,164.
llämd, se Blods-, Sjelf-hämd.
Hangkarl (brons), nordiska A 1,113, 121, 143; — ornament 1,147.
Hänglås, fynd från Piksborg A 2,219.
Hängning 2,6, 485; — jfr Anrättning, Straff.
Hängprydnader A 1,28, A 1,130.

Hängsmycken, braktcat-liknande A 1,233; — för hals och bröst 1,328;

— (guld) 1,191;-----

Skåne A 1,188; — runda bullor 1,402; — (silf-ver) A 2,58, 59.

Här 4,33, 6,189; —

Erik XIV:s tid 3,267;

— Norges 1814 6,59;

— storhetstiden 4,125, 201, 221, 602 O. f.; — stående 3,427, 4,89; — jfr Armé, Indelningsverket, Krigshär.

[Lärad 1,460, 3,96; — förvaltning 1,465; — gislulag 1,452; — indelning 2,103; — lagmansting 2,407; — representationsrätt 5,51; — sakören 8,369; — skatt 1,466.

[Lärad (socken) 1,349. Härad, Vestra (Bleking), se Bräkne.

[Lärad, Vestra (Småland) 2,93; — dackefejden 3,187; — Gyllenstjerne's friherreskap 3,16;

— kriget med Danmark 1568 8,295; — uppror 1529 3,135; — jfr Nju-dung.

Härad, Östra (Bleking) 3,194.

Härad, Östra (Småland), dackefejden 3,187, 193;

— kriget med Danmark 1568 3,295; — jfr Nju-dung.

Häradshöfdingar 1,465, 2,5 O. f., 407, 446,

3,354, 422, 435, 4,602;

— af adelsstånd 3,316;

— af- och tillsättande 3,219 O. f., 225, 320;

— bötesandelar 3,316, 391; — hertignernesdoms-rätt 3,252; — inkomster 3,319.

Häradshöfdingsdömen

3,317.

Häradshöfdingssyslor, adliga damers 4,87. Häradskonungar 1,248;

— jfr Småkonungar. Häradsnämnd 1,465, 2,5. Häradsrätter 3,435,

4,602; — förläningnr 3,317; — jfr Domstolar.

Häradsting 1,465, 3,225, 4,87, 98.

Härenc (socken), hällki-sta 1,59.

Härfader 1,336; — jfr Odiu.

Ilärfvesta (Harv i stam)

1,316.

Härfärder 3,228.

Häringe 2,426.

Ilärlöf 2,294; — se

(TuXt), Axel Pederssou till H.

Härmund Ilårdyx 1,276. Härmästare 2,56, 4,4 88;

— jfr Ordensmustare. Härmästargods, Karl XI:s

reduktion 4,486, 488.

Härordning, Gustaf II Adolfs 4,88 o. f., 147, 602; — Karl IX:S 4,88;

— svensk 4,500. Ilärordningsförslag 6,184

o. f., 188, 190.

Härtåg, se Korståg. Harvad (å runsten) 1,357. Hästar 1,161, 171, 331, 351,353,486,2,415,501;

— bronsåldern 1,147, 199; — Gustaf II Adolfs A 4,250; — helgade åt Frö 1,338; — skatt för 4,96; — skelett i torf-

mossar 1,206;-----i

ultonaifyndet 1,237; — stenåldern 1,15; — utförsel 1,310; — å hällristningar 1,117.

Hastesko, J. II. (öfverste) 5,322, 327 o. f. (Hastesko), Jakob Henriksson 8,274—276. Hästholmen 2,117, 122;

— karta 1,392. Hästhufvud (ornam.)

1,146.

Hästkött 1,367.

Ilästskor 1,199.

Hätta 2,129; — man med A 2,136; — med strut 2,91; — jfr Kugel. Hättebröder 2,95, 129— 131;—jfr Vitaliebröder. Hansøer, Ludwig 4,155, källfört.

Höchst 4,170.

Höckert, J. F. 6,240 o f.; — gudstjenst i ett Inppskt kapell A 6,243;

— porträtt 6,243.

Höd (myt.) 1,339, 343. Höfdingar, nordiska

1,185;-----äldre jern

åldern A 1,186; — jfr Slottshöfdingar. Höfdingdömen 4,261. Höfvidsman 2,194; —

Gustaf I:s öfver Helsing-land 2,481; — rikets, se Riksföreståndare, RikshöfvidsmHn.

Hög (9ockcn), fynd 1,180. Högadel 3,369,* 4,76, 78, 5,4, 6, 12, 81, 85, 285;

— Karl X Gustafs reduktion 4,371; — Karl XI:s reduktion 4,599;

— mecenatskap 4,620;

— och Knrl IA 3,346;

— och konstcu 4,617, 621; —partit idhvarfvet 5,380, 382, 400.

Högberg, F. 3 kullfört.

Höghet, konnngens och rikets 5.263.

Höghetsrätt, Danmarks i Öresund 4,5o.

Höghetsrättigheter, feodala 4,155.

Högkor, i Halmstads kyrka A 2,349; — i Lin-köpiugs domkyrka A 2,390, A 2,391; — i Peterskyrkan i Ystad A 2,478; — i Roskildt> domkyrka A 4,390; — Storkyrkans i Stockholm A 3,85; — Abo domkyrkas 2,212.

Högkvrklighet 4,609.

Högmulabalk, högmåU-balk (Magnas Erikssons landslag) 2,5, 8, 0,75.

Högmålsbrott 5,271; --em bets ni än s inaktivitet 5,226; — tryckfrihetsförordningen! 774 5,26 3.

Högmålssaker 3,253.

Högmästare, den siste preussiske 4,131; —

tyska ordens, hertig af Preussen 1525 3,211; — jfr Ordensmästare.

Högqvist, Emilie 6.231.

!Högsby skansar 4,44. 4c.

Högskolor 2,196, 19*.

457, 8,236, 470, 5,388. 6,217, 224; — främmande, inflytande på språket 3,473; — nordens, skandinavismen 6,145.

— representationsrätt

vid riksdagarna 6.94. 193; — storhetstiden

4,608, 611; — tekniska 6,204; — tyska 4,76; — se Bologna, Dorpat. Er-furt, GreifswaldKjöben-havn, Kristinnia, Köln. Leipzig, Lund, Löwen. Paris, Pernna, Prag, Rostock, oUpsala, Witten-berg, Abo; — jfr Artilleri-, Folk-, Ingeniörs-, Krigshögskolor.

Ilögsäte 1,319, 348.

Högsattning 1,237; —• jfr Begrafningssätt.

Ilögtrycksmaskincr6,202.

Högtyska, se Språk.

Ilögulder 1,7.

Höijer, B. K. H. 5,393, 6,221; — porträtt 5,396.

Höjentorp A 4,413,4,621;

— schäferi 5,64.

Höjer, Nils 3 källfört.

Höjer, Maguus 4 källfört.;

— Sveriges yttre poli-tik...1676—16804käll-' fört. !

Hökensås 2,132. 1

Ilölö (kyrka) 3,299.

Höne (myt.) 1,341, 349.

Höns 1,391. I

Hönstaflan (Gripsholm)i A 5,118.

Höpken, von (ätten), slägttafla 5,111.

Höpken, A. J. von (riksråd) 5,68, 118 o. f.,

125, 143, 148, 153, 159 O.f.,162—164, 169, 175, 259, 389, 395; — höp-ken-gyllcnborgska partiet 5,7 2; — och tryckfriheten 5,262, 306 O. f.;

— porträtt 5,112; — slägttafla o.iii.

Höpken, A. K:a von (f. König; g. m. presidenten I). N. von Ilöpken), slägttafla 5,111.

Höpken, A. N. von (generallöjtnant), slägttafla'

5,111.

Höpken, D. N. von (president) 5,68, 72, 78;

— hnstrur, se Höpken, A. K:a, Höpken, Eleonora;— slägttafla 5,111.

Höpken, Eleonora von (f. Lindhjelm; g. m. presidenten D. N. von Ilöpken), slägttafla 5,111.

Höpken, G. V. von (öf-verste), slägttafla 5,111.

Höpken, K. F. von (president) 5,71; — slägttafla 5,111.

Höpken, U. ,E:a von (f. Fersen) 5,412.

Hörberg, Per, porträtt 5,413.

Hörnefors, slag 1809 ^

6,22.

Hörningsholm 3,478. ‘

Hörntorn, på Stockholms slott 4,628. 1

Höskuld (isländare) 1,306.

Ida Pogwisch, se Pog-wisch.

Idavallen (myt.) 1,343.

Idealism 6,222, 254 o. f. 1

Idegran, bågar 1,33.

IdenBalmi 4,16.

Idre 4,5.

Idun, äplen (myt.) 1,333,] 338, 342.

Idnna, sknlptnr af Qvarn-ström 6,247; — tidskrift 1,66, 6,227.

Idyller 6,226.

119,

jlfvarsson, Karl 6,182. jIfö, källare A 1,398.

jlgclström (rysk general | 5,336, 338. jTggesund 5,43. jlgör, se Ingvar.

Ihre, A. E. 6,115, 119 122, 127.

Ihre, Johan 5,392; — Glossarium sviogothi-enm 5,393; — om runstenar 1,213; — porträtt 5,395.

Ikonografi, se Bildbe-skrifning.

Iliaden 1,94; — jfr Ho-meros.

Ilian, S:t, se Vesterås. Iliana Gädda, se Gädda. Uiana Xilsdotter, se (Oxenstjerna).

Iliana Stensdotter, se

Sture.

0

Iliana. Akesdotter, se

(Tott).

Ilion, se Troia. Ilkka, Jakob 3,406. Illinois 6,210. Illråde, se Ingjald T. Illuminater (orden) 5,293. Illyria 1,226 o. f.

Ilm 4,232.

Ilmen 1,254, 4,52, 54, 62, 66. Ilmola 3,407.

Imperinm monarchico-democraticum 5,122.

Import, se Införsel.

In deo spes mea (Fredrik I:s och Ulrika Eleonoras valspråk) 5,11, 35. In Jehova sors mea ipse fneiet (Karl X Gustafs valspråk) 4,369. Inaktivitet, kollegiers 5,198.

Inaktivitetsförklaring, embetsmäns 5,226, 228.

Indelningsverket 4,88, 491, 494 O. f., 497,

503, 5,383 o. f.; — och landtmannapartiet 6,1 85;

— jfr Här, Roteri, Rusttjenst.

Inder 1,334, 341; — be-grafningssutt 1,109; — offer 1,67; — jfr Indien.

Indianer 1,40;—begrav-ningssätt 1,65 o. f.; — stensaker 1,42—44; — tomohawker 1,47, 136;

— jfr Apacheindianer, Azteker.

ndien 4,66, 94; — häll-kistor 1,65; — språk, se Språk; — stendösar 1,64 o. f.; — stenåldern 1,80;—jfr Inder, Ost-, Vestindien.

Indierna 4,151.

Indigena poli (inskrift å minnespenning) 5,94.

Indo-enropeer, ornament, bronsåldern 1,91.

Indragningsmakt 5,306, 6,43, 75, 77, 83, 101 O. f., 133, 138, 192.

Industri 2,361, 4,90, 400, 591, 5,62,65,116,6,131, 188 o. f., 198; — Englands 5,869; — frihetstidens 5,384; — inhemsk 5,125;-----och skydds-

tullsystemet 6,150; — Mejico 1,172; — merkantilsystemet 4,500; — nya tiden 3,12; — jfr Fabriksindustri, Närin gar, Tillverkning.

Industriidkare 6,56. Industriutställningar 6,253; — i Stockholm

1866 6,177, 248;-----

bygnad A 6,177.

Inegeld (Ingjald) 1,279. Infanteri 4,226. Infanteriregementen, passe volans 5,311 o. f. Införsel (import) 5,62, 65, 204; — brons 1,310;

— jernsaker 1,330; — jfr Vapeninförsel.

Införselförbud 3,347, 4,501, 5,114, 143 o. f., 6,85, 151, 156 O. f., 197 o. f., 253; — storhetstiden 4,604; — npphdfdt 5,166.

Införselvaror 3,229, 231 o. f., 4,605;—jfr Handelsvaror.

Ingar (å runsten) 1,316. Inge (kon.), prosaiska krönikan 2,309.

Inge d. y. (Halstensson; kon. af Sverige, d. 1125) 1,875 o. f.; — gemål, se Ulfhild; — slägttafla 1,372.

Inge d. ä. (Stenkilsson; kon. af Sverige, d. omkr.H10)l,373—875;

— gemål, se Helena;

— grafsten 1,389; — slägttaflor 1,372, 882.

Inge Nilsson, slägttafla 1,372.

Ingeborg (abbedissa i Vadstena) 2,165, 300. Ingeborg (g. m. Henrik II af Holstein), slägttafla 2,111.

Ingeborg (g. m. Knud Lavard), slägttafla 1,372. Ingeborg (kon. Erik Knutssons dotter; g. m. Birger jarl) 1,399, 409;

— slägttaflor 1,382, 891.

Ingeborg (kon. Eriks i Norge dotter; g. m. hertig Valdemar Magnusson) 1,438, 440, 443 o. f., 2,35; — slägttafla 1,391.

Ingeborg (kon. Håkons i Norge dotter; g. m. 1 hertig Erik Magnusson, * Knut Porse) 1,432, 437—440, 442—445,

447—461, 482, 2,138;

— morgongåfva 1,440;

— sigill A 1,448; — slägttaflor 1,391, 2,111.

Ingeborg (kon. Magnus Ladulås' dotter; g. m. kon. Erik Menved) 1,397, 422, 429; — slägttafla 1,391.

Ingeborg (kon. Valdemar Atterdags dotter; g. m. hertig 1 lenrik af Mecklenburg) 2,106, 138; — slägttafla 2,111.

Ingeborg (kon. Valdemar Birgerssons dotter; g. m. grefve Gerhard II af Holstein) 1,417;—slägttafla 1,391.

Ingeborg (å rnnsten)l,276. Ingeborg Bengt sdotter (folkungaslägt; g. m. Birger Persson till Fin-sta) 2,11; — grafsten i Upsala A 1,453. Ingeborg Bosdotter, se (Natt och dag).

Ingeborg Filipsdotter, se (Tott).

Ingeborg Hennekesdotter (tre fåglar), se Molteke. Ingeborg Lauretsdotter, se (Tott).

Ingeborg Magnusdotter (lejon; g. m. 1 Bengt Turesson (Bjelke), * Erengisle Snnesson jarl), slägttafla 2,233 o. f. Ingeborg Magnusdotter, se Kase.

Ingeborg Molteke, se Molteke.340

In g eb o ru—Isle.

Ingeborg Nilsdotter, se (Gyldenlöve).

Ingeborg Nilsdotter, se (Natt och dag).

Ingeborg Nilsdotter, se (Sparre).

Ingeborg Ragvaldsdotter (vinstorpaatt; g. m. Nils Bosson (Natt och dag)), slagtttafla 2,840.

Ingeborg Siggesdotter, se (Sparre).

Ingeborg Trygg vesdotter (g. m. Raguvald jarl) 1,259 o. f.

Ingeborg Åkcsdotter, se (tott).

Inseborgsson, Hakan, se llukan I.

Ingebrigtsson, Olaf (er-kebisk. i Trondbjcm) 8,91, 102, 106 o. f., 117, 148—150, 160 O. f.

Inge fast (å run sten) 1,368.

Ingegerd (kon. Olof Sköt-konungs dotter; g. m. h torfurs ten Jaroslav i Novgorod) 1,260.

Ingegerd (a runsten)l ,2 7 6.

Ingegerd Birgersdotter (g. m. Sverker d. y.) 1,389; — 8lägttaflor
1,376, 391.

Ingegerd Ilaraldsdotter (g. m. kon. Filip Hal-ftenssou), slagttatla
l, 372.

Ingegerd Johansdotter (g.
m. Trotte Petersson (eknslägt)), slagttatla 8,19.

Ipgcgerd Knudsdotter (g. in. Folke Digre), slägt-tatia 1,391.

Ingegerd Knutsdotter (lejon; abbedissa i Vadstena) 2,54, 90, 92, 140, 158, 161, 165;—slägt-ta fl o r 2,24, 238.

Ingegerd Svantepolksdot-ter (g. m. l Brynjulf Bengtsson, a Mattias Tymesson), slägttaflor 1,391, 2,24.

Ingel Hansson, se Hansson.

lugelstud 1,354.

Ingemar (dansk riddare) 1,418 o. f.

Ingemar Petersson (bisk. i Ycxiö) 2,995, 449, 462, 3,76, 145.

Ingniörbögskola 6,217.

Ingerd Ottcsdatter, se (Romer).Island are 1,152, 335; — jfr Island.

Islandska, se Sprak.

Ismanstorp (Oland), borg A 1,322, 323.

Isolani, Hektor 1,104.

Israel Andersson, se And.

Israel Birgersson (tva ringar; lagman i Up-land) 1,453 o. f., 2,9, 11, 13; — sigill 2,12, A 2,14; — slägttafla 2,238.

Israeliter, se Judar.

Israelsdotter, Helena, se Helena I.

Israelsdotter, Ramborg, se And.

Isrncilsson, Peter, se Peter J.

Israhel, Hermann 3,50. 64, 68, 110, 111.

Iss (runa) 1,355.

Istaby, runstenar 1,219.

I sted, slag 1850 0,146.

Istiden 1,11.

Italia, se Italien.

Italien (Italia) 1,88, 177, 241, 252, 301, 480,

2,3G1, 3,103, 474, 476, 4,2, 172, 178, 180 0. f., 197 0. f., 222 0. f., 234, 244, 300, 625, 627 0. f.,

5,296, 6,34, 86, 144,

147, 240; - barbarer

1,224; — barockmåleri 4,621; — barockstilen 4,617; — bokstafsskrift 1,216—218;— bronsvagnar 1,94 o. f.; — drottning Kristinas resa 4,357;

— fred i Chierasco 1631 4,218; — fredskongressen i Osnabruück och Munster 4,331; — graf-var 1,210;— Gustaf III:s resa 5,303, 307; — heliga alliansen 0,87; — hängkär 1,143; —karta 1,273; —katolska reaktionen 3,334; — konst och vitterhet 4,615, 5,406; — kriget 1526

3,147;-----1858—1859

6,172; — lerkär A

1,119; — mynt 1,296:

— nya stilen 5,127; — och Vadstena kloster 2,161; — omfång 4,3;

— ornament, bronsåldern 1,91; — renässansen 3,481, 4,177, 627, 5,401;-- renässanskyrkor 4,635; — skulpturarbeten 5,408; — stendösar

1,65; — stenåldersminnen 1,80; —tretioårigs kriget 4,152, 166, 169, 175, 186, 275; — uppror 1830 och 1848 0,96, 141; — vikingatåg 1,269;

— jfr Etrurien, Italienare, Kom. talienare 1,334, 4,23, 194; — jfr Italien, tal i enska, se Språk, tsehoe 1,147, 4,387. van, Johan (målare) 2,358.

van Lejonriddaren (Ivan och Gavrian; romantisk dikt) 1,482, 2,210, 311. van och Gavrian, se Ivan Lejonriddaren, van III Vasiljevitsj (ryske storfurste, 1462—1505) 2,323, 380, 411, 424,

4,9.

van IV Vasiljevitsj (tsar af Ryssland, 1533—1584) 3,171, 207 o. f., 278, 280, 296, 304, 313, 325, 444;—krigst 1553,209;

— och Johan III 3,326, 329 o. f.; — porträtt 3,329; — Pskovs eröfring 4,64; — stillestånd med Polen 8,331 o. f.; —* strid med Astrakan 3,210.

van V (tsar af Ryssland, 1682—1696), slikttafln 5,98.

van VI (tsar af Ryssland, 1740—1764) 5,89, 93; — släkttafla 5,98. vangorod (fäste, län) 2,409, 413, 3,331 o. f., 372, 4,9, 58 O. f., A 4,545; — freden i Stolbova 1617 4,67. var (Gustaf I:s lärare) 3,20.

Ivar (Ingvar) Kngnrrsson (Kngnar Lodbroks son) 1,272.

Ivar (Ivor) 1,279.

Ivar (viking) 1,271.

Ivar, jfr Joar.

Ivar Axelsson till Lillö, se (Tott).

Ivar Magnusson Gren, se Gren.

Ivar Månsson, se (Stjernkors).

Ivar Vidfamne 1,249, Ivarsdotter, Agneta, se (Tott).

Ivarsdotter, Heata, se (Tott).

se

Ivarsdotter, Märta, se Märta I.

Ivarsson, Gante, se Gau-te I.

Ivarsson, Håkon, se Håkon I.

Ivarsson, Ivar, till Strömstad 8,287, 290. Ivernaes 4,389.

Ivor, se Ivar.

Jablunkapasset 4,179. Jackor 2,135, A 2,136, 192, A 2,193, 359, 500, 4,631; — Gustaf III:s nationaldragt 5,267; — jfr Rockar.

Jacobi, Petrus (Peder Jakobsson, Peder kansler, Peder Snnnan väder, bisk. i Veste rås) 2,447, 461, 3,78, 102, 109, 117;

— bannlyst 2,472; — rättegång 3,106 o. f.;

— stämplingar 8,93 o. f., 96.

Jacobo, jfr Jakob.

Jacobo af Mallorca 2,84. Jacobns, jfr Jacob. Jacobus Schinnerus, se Schinnerus.

Jafet 1,212, 2,308. Jagello, se Vladislav II. Jagelloner 4,112. Jngellonika, Katarina, se Katarina J.

Jago, San, se Jakob den helige.

Jagt 1,11, 28, 117, 8,475, 5,77, 6,202; — adelns företrädesrättighet 2,407;

— förbjuden bönderue

2,328; — hednatiden

1,333; — medeltiden

2,501; — produkter, utförsel 3,232.

Jagtfalkar 1,333. Jagthorn, drottning Do-roteas A 2,387.

Jagträtt 5,77; —jfr Privilegier.

Jahn, F. II. 4 kullfört.; — Danmarks politisk-mili-taire historie under unionskongerne 2 kullfört. Jakob (elf) 6,4, 90. Jakob (greve af norra Halland) 1,432, 434. Jakob, jfr Jacobo, Jacobus, James, Jappe. Jakob den helige (San Jago i Conipostella) 2,15, 75, 202.

Jakob Erlandsen (erke-bisk. i Lund) 1,408.

Jakob Henriksson, (Hästesko).

Jakob Nilsson Kvrning, se Kvrning.

Jakob Olofsson, se Anund Jakob.

Jakob Ulfsson, se (Örnc-fot).

Jakob van Artevelde, sa Artevelde.

Jakobiner 5,350, 352,

355, 360.

Jakobs kyrka, se Stockholm, Visby.

Jakobsdal, se Ulriksdal. Jakobsporten, se Riga. Jakobssen, Folmar, se Folmar J.

Jakobsson, Henrik, i Bent-seby, slägtafla 5,110. Jakobsson, Peder, se Jacobi.

Jakobsson, Sven (bisk. i Skara) 8,145, 178, 199. Jakobsson,Ture,till Grcns-holm, se Rosengren. Jakobstad 4,17.

Jakobstadt, slag 1704 4,567.

Jakter 2,487, 4,603; — jfr Fartyg.

Jama (Jamagorod; fäste, län, stad) 3,372, 4,9 o. f., 67; — intaget af svenskarn 8,331, 4,58. Jamagorod, se Jama. James, jfr Jakob.

James Stuart, se James I. James I (Stuart; kon. af England, 1560—1025) 4,50, 67, 78, 83, 160, 168, 174 O. f.

James IH (kon. af Skotland, 1453—1488) 1,277,

2,373; — förmälning

2,323; — gemål, se Mar-gareta (Kristiern I:s dotter); — slägtafla 2,321. James V (kon. af Skotland, 1512—1542) 3,183. Jankovitz 4,364; — slag 1645 4,315, 320 O. f., 323 O. f., 361.

Jansson, Erik 6,210. Jansson, Hans 6,99, 116, 120, 137.

Japan, minnen från stenåldern 1,80.

Jardinage, se Trädgårdsskötsel.

JarlInbanke i Täby 1,313, 316.

Jarl 1,386, 461, 477; - - arföf 1,24 8; — Götalands 1,252; — Sveri-342

Jar Isberg—Jerns al em.

fes siste 1,414; —titel ,413, 468, 2,24 O. f.; — jfr Du.

Jarlsberg, se Vedel-Jarls-berg.

Jaropolk 1,279.

Jaroslaf 1,254, 3,453. Jaroslaf (storf. i Novgo-rod, d. 1054) 1,260 o. f., 280; — gemål, se Ingegerd Olofsdotter.

Jaroslav (Galixien) 4,380, 558.

Jaroslavice 4,560 o. f. Jave 4,72.

Jean, jfr Johan.

Jean de Guilbert, se Gnil-bert.

Jean Gerson, se Gerson. Jedvard (Erik IX:s fader) 1,381.

Jedvardsson, Erik, se Erik IX.

Jchovnh meum solatinm (inskrift å minnespenning) 3,448.

Jchovnh, jfr Gud. Jemlikhct 5,350. Jemtland (Jämtaland) 1,261, 376, 393, 437, 2,16, 115 O. f., 127, 140, 285, 468, 3,102, 275, 4,51, 510, 541,

5,16; — daljunkarens resa 3,118; — fast

knekthåll 4,494; — freden i Brömsebro 1645

4,317;-----i Stettin 1570

3,323; — heliga Birgittas resa 2,75; — hållristningar 1,163; — Karl XI:s reduktion 4,483 o. f.; — Kari XII:s fälttåg 1718 4,595; — kriget 1643 —

1645 4,312;-----1675--

1679 4,451; -----1809

6,22; — nordiska sjuårs-kriget 3,268; — norskt 1,375; — reformations-tiden 8,13; — sigill A 2,284; — stenyxor 1,50; — svenskt 4,5, 3«G; — svenskt infall 14522,299; — sålohus 1,314 O. f.; — vapen A 4,392; — vinterfälttåget 1567 3,277.

Jena 4,222; —slag 1806 5,368.

Jennings, John 5,233 o. f. Jens, jfr Johan.

Jens Andersen, se Beldc-nacke.

Jens Holgersen, se (Ulfs-tand).

jari8nerg—j

Jens Offescn 1,456. |J Jerekinsson, Jöns, se Jöns J.

Jerfsö, folkdragter A 6,257.

Jern(rauta) 1,15, 79, 84, 100, 103, 170O.f., 176 O. f., 3,110,4,92,5,1910.f. 6,188; — belåningsratt 5,116 o. f., 206; — hos hellenerne 1,116 o. —

hålcelter 1,196;-----

Gotland A 1,195;—knif-blad med runrad 1,215;— kontraband 5,299; — pansarskjortor 1,286; —

— ringbrynjor, Skåne

1,183, A 1,192; —sköldbucklor 1,286;-----U1-

tuna A 1,238;:— spjutspetsar, Gotland A1,287;

— — med runinskrift

1,221; — — Skåne A 1,192;----Vimose 1,193;

— Öland A 1,192; — stekpannor 1,324; — stigbyglar, Upland A 1,315; — jfr Osmundjern, Stål, Stångjem.

Jern (socken) 1,140. Jernbanesystem, seJern-vägssystem.

Jernbanor, se Jernvågar. Jernbarden (skepp) 1,284. Jernberg, A. 6,241 o. f. Jernbeslag, å kyrkdörr A 1,481.

Jernborrar 1,196.

Jernbruk 4,94, 5,385. Jernbord 1,412, 465. Jerntilar 1,196, 329. Jernförädliug 4,94,6,139, 198.

Jerngjutning 1,324. Jerngrufvor 1,330, 468. Jerngrvtor 1,324; — Ul-tuna 1,237.

Jernhalster 1,324; — Ul-tuna 1,237. Jernhandtering 4,502. Jernhattar 2,135, 295. Jernhjelinar,Ultunal,i94, A 1,237, 286.

Jernhyflar, Fyen A 1,195. Jernknifvar, Gotland 1,184; — Posen 1,177;

— Tbamesfloden 1,215. i Jernkompani 4,92.

Jernkontoret 5,117, 206,

. 385.

Jernsaker, i stendösar • 1,330; — vikingatiden 1,65.

•Jernsida, se Björn J. Jernskäror A 1,338.

-j eral em.

iJernsluggor 1,196, 329. I 'jernspjut, Kragehuls mosse A 1,206.

Jernsporrar A 1,315. Jernstad 1,196, 329. Jernstämplar 1,196. Jern8vard, i mossfvud 1,206; — med runrad, England 1,215; — tve-eggadt, Skåne A 1,192, A1,287, S96;-----Sö-

dermanland A 1,287; —

— Ultuna A 1,286, 237;

— Öland 1,184, A 1,192. A 1,208.

JerntU verkning 5,65, 364, 6,201; — fransk 4,287; — frihetstiden 5,385; — Gustaf 1:8 tid 8,234; — Gustaf II A-dolfs tid 4,91; — Kristinas förmyndarregering 4,287; — storhetstiden 4,604; — vikingatiden 1,330; — jfr Stångjerns-tillverkiug.

Jern torget, se Stockholm. Jerntänger 1,329. Jernutförel 1,310, 8,232, 234, 4,92, 5,62. Jernvapen 1,174,185,330. Jernverksegare 6,198. Jernvigter, Asien 1,312;

— Gotland A 1,311. Jernvägar, jernbanor

4,189, 6,196, 206 o. f.;

— jfr Stambanor. Jernvägsbyggnader 6,151,

157, 164, 207, 257; — Oskar II:s tid 6,188; — riksdagen 1862—1863 6,171.

Jernvägshus 6,251. Jernvägsstationer 6,251. JernvögSsystem, jernbanesystem 6,151, 157. Jeruyxor, Gotland A1,286;

— Helsingland 1,180;

— Posen 1,177; — Upland A 1,286.

Jernåldern 1,92,131, 157, 165, 169 o. f., 173— 359; — begrafningssätt 1,176; — bokstafsskrift! 1,212; — brandpletter 1,115; — brynjor 1,133;

— grafvar 1,167, 194;

— midten 1,177, 224—

239;-----förhållande

till yngre jernåldern 1,237—239; — — gotisk invandring i nordn 1,226;-----grafvar 1,237;-----guld-

rikedom 1,229; — —

mynt 1,232;-----nor-

dens förbindelse med östromerska riket 1,224

—229;-----ornamentik

1,234 o. f., 289;-----

svärdfästen 1,236; — mossfynd 1,167; — ornamentik 1,146 o. f.;

— perioder 1,177; — pilspetsar 1,136; — religiösa symboler 1,165;

— runinskrifter 1,97;

— saxar 1,128; — seg-lingskonst 1,155;— vapen 1,8, 81; — yngre 1,177,

267, 334—359;-----

bautastenar 1,353;-----

betsel 1,353;-----bo-

stader 1,316—319; —

— eller vikingatiden

[-1,240—359;-----fartyg-]

{+1,240—359;-----far- tyg+} 1,282—285; -----

fornsakstyper 1,239; •—

— förhållande till midten

af jernåldern 1,224, 237 —239; — — handel

1,288;-----invandring

till norden 1,238; —

— lefnadssätt och näringar 1,316—334; —

— samfärdsel 1,288—

312;-----samfärdsels-

inedel 1,312—316; —

— stil 1,288;-----vapen 1,285—288;-----

jfr Vikingatiden; —äldre 1,3, 177—223; — — bautastenar 1.210—212; -----befolkning 1,223;

— — boningar 1,196;

— — fartyg 1.199—

205;-----folk 1,116;

— — grafvar 1,187, 198 O. f., 205, 208—212; handel 1,199 o. f.;

— — husgeråd 1,185,

196 o. f.;-----kläder

[-1,185—189;-----lefnadssätt-]

{+1,185—189;-----lef- nadssätt+} 1,185 o. f.:-

möbler 1,196; — — offer 1.205, 207 O. f.;

-----prydnader 1,185,

189—191; — — religion 1,205—207;-----

runor 1,158;-----sam-

färdsel 1,199 o. f.; —

— språk 1,212, 2*2; —

— vapen 1,191—195;

-----verktyg 1,185,195

o. f.

Jorrcst&d, Villfarabögen 1,117.

Jerusalem (Jorsala) 4,215;

— heliga grafven 2,83 o. f.; — karta 1,273— pilgrimsfärder 1,304,

2,202, 209;-----Erik

(XIII):s af Pommern 2,174, 180; — Sigurd Jorsalafarea färd 1,283;

— tempel, bronsvngnar 1,98; — jfr Palestina.

Jerwen (ej Jerven) 3,881,

4,n.

Jessen, Undersögelse til nordisk oldhistoriel,254. Jesuiter 8,334, 388—840, 377, 383, 388, 413, 456, 4,105—107, 112, 181, 123, 159, 161, 165, 178, 233, 240, 244, 273, 328, 331, 857; — drottning Kristinas sista regerings* år 4,354.

Jesnitfäder 4,168 o. f. Jesuitkollegier 4,164,169; -- i Braunsberg 8,388, 4,136; — i Preussen 4,105; — i Riga 4,118;

— polska 8,375. Jesuitseminarier 8,840. Jesuitskolor 4,22, 113. Jesus Maria (Tillys fältrop) 4,213.

Joachim, jfr Joakim. Joachim Friedrich af Mansfeld 3,442 o. f. Joachim I (kurf. af Bran* denburg) 8,60; — gemål, se Elisabeth (kon. Hans' dotter); — slägттаfla 2,321.

Joarhimsthal 3,182. Joachimsthaler A 3,182. Joakim, jfr Joachim. Joakim Brahe, se Brahe. Joakimsson, Anders 6,12. Joar, jfr Ivar.

Joar Blå, se Blå. Jockmock, kapell A6,211. Johan (erkebisk. i Up-*ala) 1,387.

Johan (hert. af Mecklenburg) 2,133, 152; — slägттаfla 2,111.

Johnn (hert. af Östergötland, 1589—1618) 8,4 3 3, 436, 441 O. f., 448, 457, 475, 4,18, 21, 35, 38, 70, 79, 85 o. f.; — afsägel-se af kronan 8,437, 4,29;

— arfsrätt till tronen

4,2 C; — bref från Gustaf II Adolf 4,56; — gemål, se Maria Elisabet;

— inskrift å mynt ,«!Oj

— kanna A 4,102; — Linköpings riksdag 1600 3,427; — porträtt 4,29;

— slägттаfla 3,241.

Johan (Johannes; hert. af Lothringen och Brabant) 2,56.

Johan (pfabgrefve af Bai-ern), slägттаfla 2,111.

Johan, jfr Giovanni, Hans, Henneke, Jean, Jens, Johann, Johannes, Jon, Jöns, Jösse.

Johan Arendsson (tillba-kaseende ulf) till Sjöholm 2,40G.

Johan Axelsson, se (Bjel-ke).

Johan Bese, se Bese. Johan Brnnkow, se Brun-kow.

Johan Eriksson, se Eriksson.

Johan Filipsson 1,415,418 O. f., 425; — slägттаfla 1,391.

Johan Iwan, se Iwan.

Johan (Jon) Karlsson (färila) 2,221, 285; — sigill (två furior, cj fästen) A 2,271.

Johan Karlsson, se (Vase). Johan Kettilsson 2,24.

Johan Kristersson, se

(Vase).

Johan Kristineson, se

(Sparre).

Johan Molteke, se Mol-teke.

Johan Månsson, se (Natt och dag).

Johan Olofsson (bisk. Åbo) 2,436.

Johan prest från Indien (berättelse) 2,210.

Johan Rantzau, se Kantzau. Johan Smed, se (Faber) Johan Snell, se Snell. Johan Sobieski (kon. af Polen, 1624—1696) 4,451, 537, 557.

Johan Svalesson, se Smör. Johan Sverker8Son 1,380;

— slägttafla 1,376. Johan Turesson, se (Rosor, tre).

Johan Valen, se Franco.

— grafvård i Linköpings Johan Westfal, se IVestfal.

domkyrka A 4,103; — Gustaf II Adolfs förmyndarregering 4,28; — hertigdöme 3,15, 4,15;

Johan von Hoja, se Hoja. Johan (I) Sverkersson (kon: i Sverige, d. 1222) 1,396—398; — mynt A

1,399; — slagttaflor

1,376, 391. ohan (II), se Hans. ohan II Kasimir (kon. af Polen, 1609—1672) 4,360, 372, 377, 379— 385, 398, 404; —gemål, •e Marie Louise Gonzaga-Nevers;—porträtt4,S 7 3;

— slägttafla 8,241. Johan HI (kon. af Sve-

> rige, 1537—1592), före

> tron bestigningen

> 3,240, 243, 258, 283, 286, 303; — anklagad

- för landsförräderi 3,261;

- —Arboga artiklar 3,2 5 2, 259; — bref från Si-

. gismund August 3,295;

— bröllop 3,260; — fängelse a Gripsholm

. A 3,4 79; — hertigar-nes uppror 3,299 o. f.; . — hertigdöme 3,15, 209, 227, 251; — kriget med * Danmark 1563 3, 295; — J — mellan Ryssland och Livland 1558 3.211 o. f.;

— och Erik XIV 3,260— 263, 282, 293, 298. 300;—

j planer pii Livland 3,244;

— riksdagen i Stock-L holm 1560 3,247; —

tillfångatagen 3,262;

‘ som konung 1,375, 389, 424, 2,356, 3,302,

5 314—374, 381—383.

396, 406, 425, 455, 460 ? O. f., 469, 474, 476,

4,15, 24, 619,628,0,139; adelsprivilegier 8,391, 4G2; — begrnfning 3,386:

: — bisättning A 3,370, 37 7; — bref till Ivan IV Vasiljevitsj 3,329 o. f.; — bröllop med Gu-1 nilla Bjelke 3,34 6; — Erik I X:s relikskrin . 3,480; — Erik XIV:s . fångenskap oeh död 8,303—313; — förläning ’ till Karin Månsdotter I 8,313; — förvaltning

och hushållniug 3,349 , —355; — gemåler, se ; Gunilla (drottn.), Katarina Jagellonika; — handel och näringar 3,466;

— herresäten 3,478; — hoflif 3,484; — kollegium i Stockholm 3,378;

— konstnärer 3,481; —

konungaed 3,321; —

kriget med Ryssland 1570 8,325—332; —|

r kröning i Upsala 3,821;

-----minnespenning A

8,315; — landskapsva-f pen A 8,373; — [-litur-]-] {+litur- }+} gien (röda boken) 8,333 —341; — minnespen-,
ning A 8,317; — min- nesvård i Upsala dom-; kyrka A 3,871; — myntväsen 3,467, 4,605; — • namnteckning A
3,319;

: — nordiska snårskri-i gets sista tid 3,321 , —332: — och hertig : Karl 3,305, 341—348, 364; — och
katolicismen 3,339, 375; — och rådet 8,351 o. f., 362— 374; — patentet 1588 3,348; — polska konungavalet
och mötet i Reval 1589 8,355—362; — porträtt 8.315, 318; — [-praktmynt3,369;—sammansvärjningar-]
{+praktmynt3,369;—sam- mansvärjningar+} 3,307;

— sigill A 8,320; —

slägtafla 3,241; —spira A 8,316;—Stockholms 8lottsbyggnad 3,482; — tillträde till regeringen, de adliga
privilegierna 1569 8,314—321; —

valspråk 3,315, 337.

Johann, jfr Johan.

Johann Adolf (hert. af Holstein-Gottorp) 3,431;

— slägtafla 2,321. Jobann af Holstein 1,452

—454, 456 O. f.

Johann af Nassau 3,430 O. f., 440, 454.

Johann af Ostfrisland | 3,243.

Johann Albrecht (hert. af M eeklenburg-Gustrow) 4,197, 218.

Johann alkemisten (mark-grefve af Brandenburg) 2,267.

Johann Friedrich (hert. af Sachsens-Weimar) 8,272, 277.

Johann Friedrich (knrf.

af Sachsen) 4,219. Johaun Georg (kurf. af Brandenburg) 4,150. Johann Georg I (kurf. af Sachsen, 1585—1656)

4,163, 167, 196 O. f., 203 O. f., 210 O. f., 216, 219, 228, 231, 235, 245 o. f., 248—250, 268,

279, 281, 320, 324; —

freden i Prag 16354,276;

— minnespenning 1631

4,220; — porträtt 4,173; — tyska kriget 1632— 163b 4,274.

Johann Kasimir (pfalz-grefve af Zweibruken, 1589—1652) 4,80, 88 o.

f., 160, 259 O. f., 800 o.f., 861,368 O.f., 867; — gemål, se Katarina (Karl IX:s dotter); — porträtt 4,82;—
slägtaflor3,241, 4,362.

Johann Sigismund (kurf. af Brandenburg) 4,160.

Johann von Wolthansen, se Wolthansen.

Johanna, jfr Giovanna.

Johanna Margareta af Baden-Hochberg (g. m. fältmarskalken Johan Baner), slägttafla 8,416.

Johannes (abbot i Nydala) 2,495.

Johannes (evangelisten) A 2,131.

Johannes, jfr Johan.

Johannes Ängelns, se Arcimboldo.

Johannes Hillebrandsson 2,195.

Johannes Hus, se Hus.

Johannes Håkansson (er-kebisk. i Upsala) 2,187, 195.

Johannes Magni, se Magni.

Johannes Petri (bisk. i Abo) 2,208.

Johannes prest (den andre Krysostomns) 2,158.

Johannes Wittenborg, se Wittenborg.

Johannes XXIII (påfve, d. 1419) 2,88.

Johannesborg A 5,25.

Johanneshus (Bleking)

I, 296.

Johannis, Olans, se Olaus

J.

Johanniterkloster, se Eskilstuna, Krokek.

Johansdotter, Anna, se (Vase).

Johansdotter, Ingeborg (tre fåglar), se Molteke.

Johansdotter, Ingegerd, se Ingegerd J.

Johansdotter, Kerstin, se (Gren).

Johansdotter, Margareta (tre fåglar), se Molteke.

Johansdotter, Märta, se (Natt och dag).

Johansson, Erik, se (Vase).

Johansson, Gustaf, se (Kosor, tre).

Johansson, Johan 6,83, 111.

Johansson, Kristiern, se (Vase).

Johansson, Lars (Lucidor) 4,614; — porträtt 4,615.

Johansson, Måns, se (Natt och dag).

Johansson, Olof, se Olans Johannis.

O

Johansson, Ake, se (Natt och dag).

Jolin, Johan 6,230.

Jom, se Julin.

Jomsborg 1,256.

Jon (bisk. i Oslo) 2,281.

Jon (prest i Svärdsjö) 3,29.

Jon, jfr Johan.

Jon Andersson, se Andersson.

Jon Gädda, se Gädda.

Jon Haftorsson 2,34; — hustru, se Porse, Birgitta; — slägттаfla 2,111.

Jon Hjärne, se Hjärne.

Jon Olsson, se Olsson.

Joæ, Petrus (bisk. i Strengnäs) 8,337, 342, 344, 346.

Jonas, Lille (skepp)3,465.

Jonsson, Anund, se A-nnnd J.

Jonsson, Bo, se Bo J.

Jonsson, Håkon, se Håkon J.

Jonsson, Kettil, se(Läma).

Jonsson, Knut, se Knut J. (blå).

Jonsson, Måns 8,26.

Jonsson, Sigurd, på Sö-rum, se Sigurd J.

Jonsson, Ulf, se (Ros).

Jonsson, Ulf, se Ulf J. (blå).

Joppe 2,84.

Jord, se Frigg.

Jord, oroterad, extra ro-tering, riksdagen 1809 6,24; — jfr Frälse-, Skatte jord.

Jordabalk 5,75 o. f.

Jordafärder, Erik den heliges A 1,387; — jfr Begravingar.

Jordanes (Jornandes, mästare Ardan; bisk. i Ra-venna) 1,4, 2,308; — om Seanzia 1,226.

Jordbesittningar, kyrkans 1,370, 476, 479.

Jordbruk 2,407, 5,62, 65, 144, 264 O. f., 332, 864, 6,199;— Finlands 5,61; — frihetstiden 5,384:—Gustaf 1:8 tid 8,233; —

v låOVAv|vAwVi91v li«

Karl XI:s tid 4,503; — Kristinas förmyndarregering 4,298 o. f.; — Oskar I:s tid 6,156; — storhetstiden 4,604; — jfr Åkerbruk. Jordbruksegendomar, skuld 1676 6,201. Jordbruksstatistik 6,200. Jordböcker 4,85, 479.

Jordegummor 5,261. Jorden, svarta, på Björkö 1,308 o. f.

Jordetalet, grund för skatteberäkning 3,221. Jordrefning 4,85, 109; — jfr Skattnäring. Jornandes, se Jordanes.

Jorsala, se Jerusalem. Jorsalafarar 1,276. Jorsalafare, se Sigurd J. Josef 3,474.

Josef Frans Oskar, se Oskar I.

Josef I (rom.-tysk kejs., 1678—1711) 4,561, 563, 580.

Josef II (rom.-tysk kejs., 1741—1790) 5,259, soo

O. f., 304, 318, 336. Josefina (Josefina Maximiliana Eugenia; drott. af Sverige och Norge, 1807—1876) 6,87, 158;

— porträtt 6,88, 137;

— slägtafla 6,86. Josephsson, J. A. 6,231. Jourdan, J. B. 6,34. Jubelfester 5,356, 6,178, 217.

Jubelriksdaler 1721 A 5,45.

Judar (mosaiska trosbe-kännare) 6,67, 163, 21 lf

— Birgittas Uppenbarelser 2,86 o. f.; — bruk af stenknifvar vid omskärelsen 1,81; — fördrifna från Sverige 4,503; — judereglementet 1838 6,212; — rättslig ställning i Sverige 5,283;

— äktenskap 5,283;

— jfr Hebreer, Israeliter, Semiter.

Judas, i Birgittas Uppenbarelser 2,87; — i visan om Tord Bondes mord 2,314.

Judith, Holofernis och Judiths comoedia 3,474. Jucl, Esger (erkebisk. i Lund) 1,444.

Juel, Jens 4,536 o. f. Jucl, Niels 4,441, 448,

456; — porträtt 4,447 Juli, 347, 349, 369, 2,311 Julgillen 1,338.

Julin (Jom) 1,256. Juliansk kalender, se Kalender.

Julich 6,33.

Julich-Kleve, arfioljds* strid 4,160.

Julirevolutionen, i Frankrike 1830 6,96—98. Julita (Saba), cistercienserkloster 1,379, 2,123, 8,101; — kartor 1,392, 2,120.

Julius Heinrich (hert. af Sachsen-Lauenburg) 4,59, 149.

Junaköpfung, se Jönköping. Jungfernhof 4,540. Jungfru Maria, se Marin. Jungfrun, heliga, i Alt-ötting 4,162.

Jungingen, Konrad von 2,137 o. f., 151 o. f. Jungingen, Ulrich von 2,153, 163.

Junker(domicellus)l, 414. Juno, romersk statv A 1,184; — skulptur af Byström 6,238.

Juntan 5,388, 393; — jfr Sällskap.

Jurabergen, stendusar 1,65.

Juridik 2,399; — jfr Rättsvetenskap. Jurisdiktion, akademisk 6,217; — häradshufdingars 4,602.

Jursnäs, se Djursnäs. Jury 1,465, 6,103.

Jus patronatus 5,34; — jfr Rätt.

Justiciarius (drottsctc) 2,34.

Justinianus (östrom. kejs.. 482—56;"") 1,4, 226 o. t. Justitie, Karl XII:s förmyndarregering 4,529. Justitie deputationer 5.51. 162, 177, 180 O.f., 204. 229.

Justitiekanslerer 4,602,

5.382, 6,194; — regeringsformen 1772 5.253 o. f.; — ntnämning af ständerna 5,186.

Justitiekanslersembete

5,383.

Justitieminister 5,382. Justitieombudsman 6,19. Justitierevision 5,32, 75;

— Karl XI:s tid 4,497;

— nedre 4,419, 5,198,383; — riksdagsordningen 1723 5,50 o. f. Justitiestatsministrar 6,194; — regeringsformen 1809 6,17. Justitieväsen 5,315; — regeringsformen 1660 4,419; —jfr Rättsväsen. Justitieärenden 4,467,

5,81, 358; — regeringsformen 1772 5,872 o. f.; [—tryckfrihetsförordningen-] {+—tryckfrihetsförordnin- gen+} 1774 5,363.

Jutar, och Albrekt af Mecklenburg 2,106; — jfr Jylland.

Jute, Henrik 3,97.

Jute, Rasmus 3,31. Juterbogk 4,364, 6,50;

— slag 1644 4,319. Jutska halfön, se Jylland. Jutta Eriksdotter 1,415. Jnutas, slagfult A 5,375;

— strid 1808 5,376. Juveler, Lovisa Ulrikas

5,138—140; —jfr Kronjuveler.

Jylland, (Jutska, Jylländska Kimbriska halfön)

1,344, 346 o. f., 2,3 O. f., 71,309,453,4,143,179 o. f., 183, 887 O. f., 896,

6,55, 146 o. f.; — adel, Kristian III:s hyllning 3,164; — — och Valdemar Atterdag 2,33; — bebodt af kimbrer 1,86;

- begrafningssätt, bronsåldern 1,167; — bern-stensfynd, Lästen 1,27, A 1,28; — birgittiner-kloster 2,163; — bond-uppror 2,364, 3,164 o. f.; — bomm-eshöifyndet 1,126; — bronssåg A 1,105; — bronsyxor 1,136; — grafhög 1,320;

— gånggrift 1,56; — kriget 1643—1645 4,312,

314, 319;-----1808

5,370; — lerkärl 1,31;

— mossfynd 1,176; — neutralitetsfördraget 1710 4,580; — Nörre

Jylland 1,197;-----gref-

varnes af Holstein pant-län 2,155; — och Erik i XIII)af Pommern 2,141;

— plundring 4,125; —

3vinnodrugter 1,124, A 1,126, 127; — resning mot Kristiern II 3,52; — ryttarfanor 4,35; — selbåge A 1,314; — Skanderborgs sjö 4,49;

— treenhöifyndet 1,123 o. f., A 1,124, A 1,125. 126 o. f.;—träslida till bronssvärd A 1,135; jfr Danmark, Jutar.

Jylländska halfön, se Jylland.

Jädr (socken), sigurds-ristning A 1,349.

Jägerhorn, F. A. 5,372 o. f.

Jägerhorn, 6. H. 5,334.

Jägerhorn, J. A. 5,323, 397.

Jämtaland, se Jemtland.

Jäppe, jfr Jakob.

Jäppe djecken 2,109.

Järfva 2,365, 3,48.

Jurna 2,365.

Jiirta (Hjerta), Hans 3 källfört., 6,10, 16, 39, 82, 98; — Några tankar om ... den urgamla franska monarkien 5,361; — porträtt 6,11; — regeringsformsforslaget 1809 6,ii; — riksdagen 1800 5,361, 363; — stats-hvalfningen 1809 5,377 o. f.

Järnnd (kon.) 1,244.

Jättar (resar) 1,346, 335, 337 O. f., 340—342, 345, 349; — Tors strid 1,336, A 6,244; — jfrMuspels söner, Rimtnrsar.

Jättehem, se Jötunhem.

Jättestugor 1,59, 64; — jfr Grafvar.

Jätteverlden, se Jötunhem.

Jöklar 1,11; — jfr Gla-cierer.

Jönköping (Jnnaköpfung; län, slott, stad) 1,418, 438, 462, 473, 2,114, 119, 143, 298 o. f., 430, 442, 485, 3,137, 205, 400, 408, 1,31 O. f., 44, 46 o. f., 50, 286,

A 4,296, 5,54;-----

blodbad 1520 2,479; — Bo Jonssons 1384 2,99;

— brändt 1380 2,107;

— fred 1809 6,4, 23.

56; — frälsenppbåd

3,186, 192; — fördrag 1364 2,64; — förlikning mellan Magnus Eriksson och Erik Magnusson 1357 2,35; — gråbrödrakloster 2,18, 117;^— Gustaf III:s besök 5,261; — herredag

1351 2,18;-----1448

2,277;-----15993,418;

— hofrätt, se Göta hof-rätt; — kartor 1,392, 2,120;— kriget 1567—

1568 3,294 o. f.;-----

1611—16133,457,4,40;

— köpstadsrättigheter 1,470; — lag 1,471; — mynthns 1,476; — möte

1466 2,337;-----1561

3,256; — nordiska sjuårskriget 3,267; — och Sveriges inre försvar 4,34; — ordinarier

3,199; — Ribbingarnes halshuggning A 2,478;

— riksdag 1639 4,295;

— rådsmöte 1524 3,66, 71; — räfsteting 2,147;

— statshvalfningen 1772 5,243; — Sten Erikssons (Lejonhufvud) län 3,240; — Sten Sture d. ä:s död 2,4 29; — sten-ålderssakerl,83; — uppror 1529 3,135 o. f.; — vapen A 4,296, A 6,195;

— jfr Rumlnborg.

Jöns, jfr Johan.

Jöns Andersson, se Bel-denacke.

Jöns Bengtsson, se (Oxen-stjerna).

Jöns Bosson 2,314.

Jöns Budde (Räk), se Budde.

Jöns Grim, se Grim.

Jöns Hansson, se Dal-junkaren.

Jöns Hjärne, se Hjerne. Jöns Jerekinsson (erke-bisk. i Upsala) 2,185 o. f. t 188, 202; — sigiliA 2,184.

Jöns Knutsson till Falem, se (Rosor, tre). [-JönsKristcrsson,se(Oxen-stjerua).-] {+JönsKristcrsson,se(Oxen-stjerua).+}

Jöns Laurentii, se Lau-rentii.

Jöns Månsson, se Magni. Jöns Månsson, se Månsson.

Jöns Nilsson, se (Svarte Skåning).

Jöns Ulfsson till Ervalla, se (Ros).

Jönsdotter, Bengta, se (Svarte Skåning). Jönsdotter, Katarina, se (Oxenstjernn).

Jönsson, Besgt, se (Oxen-stjerna).

Jönsson, Knut, se (Rosor, tre).

Jönsson, Nils, se (Oxen-stjerna).

Jönsson, Ture, se (Rosor, tre).

Jönsson, Ture, se (Svar-te Skåniijg).

Jönsson, Ake, se (Svarte Skåning).

Jönåker (härad) 2,103 o.f. Jörgen, jfr Georg.

Jörgen Kock, se Kock. Jörgen Åkesson till Tid-ön, se (Tott). Jörgensson, Ake, se(Totl). Jösse, jfr Johan.

Jösse Eriksson 2,191,19 4, 421, 3,32; — hild A 2,193, 205, 498; - gr.af-sten i Vadstena A 2,253; — hustru, se (Kos), Birgitta Ulfsdotter; — rimkrönikans omdöme 2.192 o. f.; — vapen A 2.19 2, A 2,253.

Jötunhem (Jättehem, Jät-teverlden, Utgård) 1,335, 340, 343.

K. siradt 2,275, 3,375, 4,18, 401, 5,5, 31. Kabinett, konungens 5,32. Kabinetskassa 6,123 o. f. Kahiuettsskonselj 4,428. Knbinettsrcgering 4,73,

5,252.

Kabinettssekreterare

4,128.

Kadettskola, på Karlberg

5,356.

Kaffe 5,191, 356, 416, 6,256.

Kaffebeslag A 5,415. Kaffehus 5,416.

Kaffrer, begrafningssätt 1,05.

Kade (å fästen) 1,91. Kaga (socken) 1,293.

Kagg (grefskap) 4,10. Kagg, Lars 5,125, 199. Kagg, Lars (riksmarsk, d. 1661) 4,271, 274, 312, 406, 411 O. f. Kaipiais 5,334.

Kajinna 4,16 o. f., 63, A 4,409; — i konuugutitel 3,447.

Kajaneborg 3,16, 4,16. Kajaner 3,456.

Kaj tom (Lnpplnnd), folk-drägter A 6,256—257. Kakelugnar 6, 257.

Jönsson, Göran 3,193 o. j. Kakortok, kyrkoruin A f., 201. I 1,289, 296. Kalabalik, i Bender 4,583 o. f.

Kalendarium, erkebiskop Iemmiog 8 2,16; — gråbrodernes i Stockholm 2,308.

Kalender, juliansk 5,127;

— mejikansk 1,172; — jfr Tidräkning.

Kalfstathnm 1,316.

Kalisj 4,377, 636, 660; ' — förband mellan Preussen och Ryssland 1813 0,46; — slag 1706 4,562. Kalix 6,9.

Kalix elf 6,9, 22.

Kalk 1,317.

Kalkar A 1,473, A 2,493,

3,478, 4,138; — jfr

Silfverkalkar.

Kalling, Per 5,174, 201, 226, 240 O. f. Kallundborg 1,456, 8,131, A 8,153, 202.

Kalmar (Kalmarna, Kal-jurne; lun, slott, stad, Stift) 1,261, 306, 308, 422, 439, 455, 2,33

o. f., 51, 62, 114, 863, 404 O. f., 407, 428

O. f., 436 O. f., 440, 442, 447, 450, 457, 461, 473, 3,25, 85, 59, 104, 114, 161, 163, 186, 205, 270, 366, 405, A 3,412, 413, A 3,414, 415, 418, 497, 4,15, A 4,32, 104, 187, 357, 510, 5,306;

— befrielsekrig. Engel-

brekts 2,228;-----Gu-

staf 1:8 2,474, 3,53; — befästningar A 3,411;

— belägringar 2,70, 468,

8,50, 419; — Berent von Mehlers förläning 8,74; — Bo Jonssons förläning 2,99; — borgmästare, vid konungaval 2,250; — bref från Gustaf I 8,136; — brnnns-öfverbyggnad A 3,481, 482; — dackefcjdén

3,193 o. f.; — domkyrka A 4,635, 636; * — Erik Magnussons 1,441, 2,35; — Erik XIV:s hertigdöme 8,15, 227;

— Eriks af Pommern

besök 2,182;-----krö-

ning 2,144 o. f.; — fred 1546 3,203; — förbundsfördrag 1318 1,444; — försvarndt af AnnaEriks-dotter (Bjelke) 2,471; —!

Gustaf 1:8 ankoms* yo&j 3,26; — hansans privilegier 8,57; — hansedag 1403 2,152; — helige Kristofers gillestuga 2,248; — holländarnes handel 8,111; — intaget af danskarne 1611 A 3,458; — kalmarna-le-dung 1123

1,267; — kartor 1,392, 2,120; — kloster 2,116, 300, A 2,438; — kongsmaket A 8,254, 478, 481; — kriget 1611—1613, 457 O. f., 4,31, 34, 40—42, 46, 49; — — 1643— 1645 4,314; — kungs-trappan A 8,255; — kyrka 2,199; — Lubeck tullfrihet 3,155, 171; — Magnus Erikssons hyllning 1,453;-----riksdagskallelse 2,39 o. f.

— Magnus Ladulås' för målning 1,417; — Mar garetas unionsförslaj 2,144 o. f.; — myntbyzantinska 1,225;----kalmarörtugar A 2,105

— mynthus 1,476, 2,50 304 o. f.; — mötei 2,247 O. f., 337, 373

— Nils Stures besöl 3,9 3;—ordinarier 8,19 9

— recess 1483 2,383—385, 399, 410, 416

418—421, 424 O. f., 483 3,89, 182, 389; — råds möten 2.263, 341, 3,182

— sammanträde 1351 2,18, 24; — stadga 8,35' O. f., 365, 376, 391, 474

— stadsmuren A 2,434

— stormning af Gusta I 3,97; — superintenditur 3,15; — Sörei Norbys förläning 3,62

— tull på utländsk:

varor 1453 2,305; — tåget till Gotland 152* 3,64; — unionsmötei 2,256, 267, 873—375 381 O. f., 884 O. f., 41(O. f., 431—433, 435

8,132; — vapen A 4,32 A 6,195;—jfr Kalmarunionen, Kläckeberga. al mar (kyrka; Upland) målningar 2,400, A4,402 al mar sund 1,471, 2,32 222, 417, 3,457, 4,42

— fomsaker 1,74; — nordiska sijnårskrigel 8,273.

almnrrnn, Kalmarne, se Kalmar.

hlmarnnioncn 2,414, 444, 481, 484, 3,204, 213,4,19, 1,124,6,54;

— Danmarks öfvervigt

i Norden 4,317; — Fre derik 1:8 förnyelsefördrag 8,61, 67, 72; — kyrkan 8,74—76; —

motstånd mot 2,214— 361; — och Gnstaf 1 8,220; — under Margareta och Erik af Pommern 2,115—213; — jfr Kalmar.

Kalorikmaskiner 6,152.

Kaluga 5,353.

Kalvarieberg 2,123.

Kalviner, se Calvinister.

Kalvinism 8,333, 335,

433 O. f., 446, 469,

4,106, 162; — jfr Calvin.

Kalvinister (kalviner) 3,333 O. f., 4,106, 157, 244, 291; — Upsala

möte om 3.380.

Knlö, slottsruin A 8,22.

Kamarilla 6,102.

Knmcnski, M. K. 5,375, 6,22 o. f.

Kamerallngfarenhet5,392.

Kameralverk 4,77.

Kaminer 6.257.

Kammar A 1,26,130, 191, 219, 328; — jfr Ben-, Brons-, Hornkammar.

Kammare, riksdagens andra 6,169;-----landt-

mannpartiet 6.183, 185;

-----talmän 6,182; —

riksdagens första 6,168; -----talmän 6,148, 182;

— riksdagens, gemensamma omröstningar 6,193.

Kammaren (kollegium) 8,223 O. f., 463, 4,81 —85.

Kammarherrar 5,285.

Kammarkollegium 4,83, 476, 529, 5,195—197, 382, 6,77; — Karl XI:s räfst 4,474, 496 O. f.

Kammarladdning 8,465.

Kammarmästare 2,263, 273, 286, 374, 8,224,

463;—jfr Räkne-, Skattmästare.

Kammarordning 4,83, 85.

Kammarrevision 4,497, 5,197, 349, 382.

Kammarråd 3,224, 350, 4,83.

Kammarrätten 4,497; —

: jfr Domstolar, Rikskam-mnrrätt.

, Kammarskrifvare 8,224.

, Kammarverket 4,80, 296,

; 4 oc.

: Kammarärenden 5,258.

Kammin 4,14, 832.

• Kampen 2,21; — jfr

Hansan.

Kamrerare 8,224, 353,

365.

Kams 1,180.

Kanal bygnader 8,468,

4,607.

Kanalen, Engelska 1,65. Kanaler 4,606 o. f., 5,266, 6,205 o. f.; — i Finland 5,385; — mellan Roxen och Söderköping 8,234; — mellan Ve-nern och Vettern, biskop Brasks förslag 8,7 7, 284;

— jfr Dalslands, Göta.

> Hjelmre kanal, Kanalisering, Kinda kanal, Sauu-färdsuiedel, Ströms-holms, Södertelge, Troll-hätte, Väddö kanal.

Kanalisering, Göta elfs 5,385.

Kanallinier 4,290.

Kaniker (canonici, kor-bröder) 3,200; — gods, indragning 3,174; —

inkomster, Vester&s re-, cess 8,127 . 0. f.; — kyrkomötet i Örebro 529 8,132; — medlemmar af domkapitel 1,403; —

— i räfsteting 2,183; — jfr Prester.

Kankas 5,59; — Evert Horns likbegängelse A 4,61; — se Horn af K. Kannor, från Björkö A 1,324; — Johans af Östergötland A 4,102. Kanoner (bössor, kärre-byssor, stenbössor) A 2,132, 135, 153, 293, 418, 486, 3,465, 4,94, 226, 286; — »galten» och »snggan» A 8,332;

— jfr Belägrings-, Fältkanoner, Kartanner, Läderkanoner, Slangor, Vapen.

Kanongjuterier 4,503,604. Kanonisering, se Helgonförklaring.

Kanoniska lagen, se Lagar. Kanoter 1,31; — jfr

Krigskanoter.

Kanslerer 1,463, 2,963, 8,350, 390; — Kalmar 61 ad ga 8.357; — konungens, se Rikskansler; — öfverste 2,250; — jfr Gårds-, llof-, Justitie-liiks-, Stor-, Underkans ler.

ivanslersembete, vid Upsala högskola 5,360. Kansliet 8,223, 252, 350 4,73, 78, 81—83, 529, 5,32, 197, 298, 383,

6,194; — expeditionei 5,258, 382; — organisation 4,601; — regeringsformen 1634 4,260;

— jfr Kanslikollegium. Kanslikollegium 5,56, 81

o. f., 198, 263, 359, 363;

— jfr Kansliet. Kansliordning, Gustaf II

Adolfs 4,82, 290; —

Karl XII:s 5,31. Kanslipresidenter 5,383;

— Adolf Fredriks konungaförsäkran 5,123 o. f.; — riksföreståndare, regeringsformen 1772 5,253; — se Creutz, G. F. t Duben, J. von, Eh-renheim, F. V. von, Ekeblad, Klas, d y., Gyllenborg, Karl, Horn, A. IL, Höpken, A. J. von, Lövenhjelm, K. G., Oxen-stjerna, Bengt, Scheffer, Ulrik, Tessiu, K. G.

Kanslipresidentsembete 5,305, 307.

Kanslister 4,83. Kanslistil 8,473. Kanslistyrelse 6,196. Kanslitjenstemun 5,106. Kant, Immanuel 5,393. Kanton, se Drottningholm. Kanntus, se Knnt.

Kapell 8,385, 476; — den heliga Annas 2,176, 198;

— Erik den heliges, i Upsala domkyrka 2,126;

— i Linköpings dom-

kyrka A 2,391; — i Roskildes domkyrka A 2,375, A 2,376; — Jock-mocks A 6,211: —

lappskt, gudstj enstO, 241, A 6,242; — Vår frus, i Upsala domkyrka 2,498;

— jfr Kor, Metodistkapell.

Kapellaner 2,199; — jfr Pre ster.

Kapellshamn 4,5. Kaperier 2,132, 175,

4,503, 513, 5,360; — jfr Sjörofvcrier.

- Kuperiförordniugn4,591. Kapitalförsäkringsanstal-

r| ter, se Räute- och kapi- talförsnkringsanstaUer.

- Kapitel 8,422; —jfrDom-

kapitel.

- Kapitelgods, Karl XI:s re-

duktion 4,484; — Ve-, ste rås rccess 8,130.

, Kapitelskola, i Strengnäs , 3,81.

- Kapitulation, Karl IX:s 4,129.

- Kapital, i Lunds dom-; kyrka A 1,469.

.Kappor 1,206, 327; —af

ylle 1,124, A 1,125, 126,

; 168, 186; — — med broderier 1,325, A 1,326;

— [-compostellapilgri-mers-] {+compostellapilgri- mers+} 2,75; — klosterdragt 2,91; — national -

; dragten 1778 5,267; — jfr Mantlar.

Kapncinen, den lutherske, se Arnim.

1 Kaput, kapitasaken, riksdagen 1760—17625,158. Kardborrar 5,115. Knrdinnlinfant 4,257. Knrdinalståthållnre 4,113. Kardis, fred 1661 4,10

J O. f., 408.

Knrdunnshosor 1,327; — jfr Skor.

Karelen 2,128,3,331,4,7 8, 130, 538, 5,90, 94, 272,1 374; — dragoner, slaget vid Villmanstrnd 5,91;

— freden i Köteborg 1323 1,452; — fvud af svenska fornsaker 1,278;

— i Sveriges konunga-

titel 3,447, 4,230,

5,1; — kartor 1,393, 2,121; — kristendomens utbredande 1,427; —

ryska 4,8, 16; — skattläggning och refning 5,263; — svenskt 4,8 o. f.; — Tyrgils Knutssons korståg 1,426; — vapen A 8,374, A 4,27;

— jfr Kareler, Savolaks. Kareler 1,388, 399, 409,!

432, 4,67; — kristna

2,9; — sjörofvcrier 1

1,387; — jfr Karelen. Karikatvrer, se Vrångbilder' 1

Karin, jfr Katarina.

Karin Axelsdotter, se

(Tott). i

Karin den heliga, se Katarina.

. Karin Eriksdotter, si (Bjelke).

- Karin Glysing, se Glysing Karin Kuutsdotter, se (Ro

- sor, tre).

Karin Månsdotter (drottn

- af Sverige, 1550—1612

- 3,286—288, 293, 305 313; — glasmålning i

s Abo domkyrka A 3,311

— grafkor i Abo dom-j kyrka A 8,310; — kröning 3,296; — porträt

- 8,288; — slägtafla 3,241;

— jfr Erik XIV och K. f Karin Olofsdotter (g. m , 1 Lek Ofradsson, 2 i Magnus Trotteson), ; slägtafla 3,19.

- Karin Stensdotter, se

- (Katt och dag).

- Karin Svenskaotter, se • (Sture).

Karins kyrka A 1,4 29.

, Karkus 8,329, 429, 4,129. Karl (bisk. i Ilmar) 2,454, 460.

. Karl (erkebisk. i Land) 1,452.

Karl (bert. af Lothringen) 4,234.

Karl (inskrift på gravvarden från Botkyrka) 1,366. Karl (landgrefve af Hessen) 5,68.

Karl (nordrvskt namn)

I 1,279.

Karl (Oskar Karl Vilhelm: hert. af Vestergötland, f. 1861), slägtafla 6,86.

' Karl, jfr Charles.

Karl af Hessen 5,326; — Mcmoires 5 källfört. Karl Anton August af Holstein-Sönderborg, slägtafla 2,321.

Karl Augu8t(Kristian August af Augustenborg; svensk tronföljare, 1768 —1810) 5,378, 6,6, 21 —23, 26 o. f., 38, 40, 56; — porträtt 6,25. Karl Bengtsson (af folkun-gaätt), se Karl den döfve. Karl Bengtsson (af vins-torpaätt) 2,382, 385. Karl den döfve (Karl Bengtsson) 1,398; — slägtafla 1,391.

Karl den enfaldige (kon. af Frankrike, 879-929) 1,270.

Karl den skallige (kon. af Frankrike, 823—877) 1,269; — mvnt 1,296.

? Karl den store (rtffn. kejs., 742—814) 1,254, 267 0. . f., 270, 4,155; — be-- rättelser från medeltiden 2,210; — kröning 1,360; . — mynt 1,296; — jfr) Karla Magnus.

, Karl den tjocke (rom. kejs., i 832—888) 1,269.

; Karl Filip (hert. af Sö-• dermanland,1601—1622)

8,454, 4,15, 29, 54—56, t 117, 122; — Karl IX:8 ; testamente 3,441; —me-. dalj A 3,447; — Rigas . belägring 4,119 o. f.; —

! rustning A 4,126; —

, slägttafla 8,241; — tvist med Gustaf II Adolf i 4,85; — underhandlingar med Ryssland 4,59. i Karl Fredrik (Karl Friedrich; hert. af Holstein-Gottorp, 1700—1739) 4,585, 590, 5,5—8, 26, 29, 37, 41, 47 o. fM 52 O. f., 55 —5&r 60, 92, 97; — gemål, se Anna af Ryssland; — porträtt 5,4; — slägttaflor 2,321, 5,98 o. f.

Karl Friedrich (hert. af Holstein-Gottorp), se Karl Fredrik.

Karl Friedrich August Ludwig af Holstein-Sönderborg, slägttafla 2,321. Karl Gustaf (Gustaf Jllrs son, 1782—1783), slägttafla 5,99.

Karl Gustaf (Gustaf IV Adolfsson, 1802—180f)), slägttafla 5,99.

Karl Gädda, se Gädda. Karl Holgersson, se (Gcra). Karl Johans gade, se Kristiania.

Karl Karlsson (af folkun-gaätt), slägttafla 1,391. Karl Karlsson (lejon) till Ulfåsa 2,245; — hustru, se (Sture, tre sjoblad), Katarina Aleotsdotter; — slägttaflor 2,238, 243. Karl Knutsson, se (Rosor, tre).

Karl Kuutsson Bonde, se Karl (VIII) Knutsson. Karl Knutsson på Björkvik, se (Gern).

Karl Kristersson, se (Vase). Karl Leopold af Mecklenburg, gemål, se Katarina (af huset Romanof); — slägttafla 5,98. Karl Leopold Friedrich (hert. af Buden), gemål, se Sotia Vilhelmina; — slägttafla 5,99.

Karl Ludwig (kurf. af Pfalz) 4,332.

Karl Ludvig Eugen, se Karl XV.

Karl Magnusson (af eka-ätt) 2,271, 284, 830,

8,18; — hustru, se Pin-now, Birgitta Arendts-dotter; — slagtttafla 3,19; — Tapen A 2,270.

Karl Magnusson (bisk. i Linköping) 1,398; —

slagtttafla 1,391.

Karl Magnusson, se(Orne-fot).

Karl Martel 1,266.

Karl Nilsson (farla) 2,98.

Karl N uskonungsson, se (Natt och dag).

Karl Ormsson (gums-hufvud) till Bjurum

2,218, 221, 257; —

slagtttafla 2,242.

Karl Oskar Vilhelm Fredrik (hert. af Södermanland, 1852—1854) 6,177;

— sliigttafla 6,80.

Karl Peter Ulrich (hert.

af Holstein-Gottorp), se Peter III.

Karl Sunesson 1,380.

Karl Sverkersson, se Karl (Vil) S.

Karl Tordsson, se Bonde.

Karl Ulfsson (af folkun-gautt), slagtttafla 1,391.

Karl Ulfsson (lejon) till Ulfåsa 2,33 o. f., 54, 83 o. f., 93, 245; — hustru, se Glysing, Karin; — slagtttafla 2,238;

— vapen A 2,30.

Karl Ulfsson till Tofta, se

(Sparre).

Karl IV (rom. kejs., 1316—1378) 2,90, 100.

Karl V (Carlos I; rom. kejs., kon. af Spanien, 1500—1558) 2,455,8,46, 49, 66, 94, 96, 103, 111, 183, 203, 246, 4,2 O. f., 152, 154, 157, 168, 172, 180, 198, 209, 243, 256;

— bref mot Luther

3,104; — fred med Danmark 1544 8.201;-----

med Sverige i Bruxelles 1550 3,202; — habs-burgsk-katolsk univer-salmooarki 4,144; — krig med Fraukrike 3,60, 169: — och dac-kefejden 3,194; — och Henry VIII 3,162; — och Kristiern II 8,147 o. f.; — och Liibeck 3,161; — och pfalzgreff-ve Friedrich 3,191; — och reformationen 4,151;

— och Sören Norby 3,112; — porträtt 8,60;

— slagttafla 2,321; — stillestånd med Kristian III 3,181;—striden om Danmarks krona 3,168.

Karl VI (rom.-tysk kejs., 1685—1740) 4,593,5,37,

41, 69 o. f., 88; — och wienska förbundet 5,53 o. f.

Karl (VII) Sverkersson (kon. af Sverige, d. 1167) 1,382, 386—389;

— bild 1,394; — ge-m&l, se Kristina; — sigill A 1 ,394; — slagttafla 1,376; — titel

1,253, 418.

Karl (VIII) Knutsson (Bonde; kon. af Sverige, d. 1470) 2,219, 225, 227, 231, 245—247, 272, 287, 317—320, 322, 328 O. f., 831, 337 o. f., 340, 342 o. f., 362, 378, 396, 408, 448, 485, 3,18, 43, 140;

— anklagelser mot 2,325

o. f.; — bild 2,312 o. f., 498; — bildande konst 2,312 o. f.; - biskop

Tomas' bref 2,252; — dom öfver, 1458 2,326;

— drotsete 2,273; — eriksgata 2,279 o. f.; — erikskrönikan om 2,308;

— flykt till Danzig 2.316;

— gemåler, se (Bjel-

ke), Birgitta Turesdot-ter, Katarina Karls-dotter (gumshufvnd); — gods 2,117,125; — grafkor A 4,598; — graf-vård A 2,353; — handfästning åt norrmännen 2,284; — inre för-

hållanden 2,300—313, 356—360; — Jöns

Bengtssons uppror 2,315 o. f.; — konung, för andra gången 2,333— 336; — — för första gången 2,277—285;

—

— för tredje gången 2,346—356; — krig med Danmark 2,293—299, 313—315; — kröning i

Troudhjem 2,284;-----

i Upsala 2,278; — litc-ratur (krönikor o. sagor) 2,307—312; — minnessten på Mora äng A 2,278; — mynt (örtu-gar) A 2,301, A 2,302, 356; — möte i A vaskär 1451 2,290 O. f.; — — i Halmstad 1450 2,285 —288; — Norges konung 1449 2,281; — och Kettil Karlsson (Vase) 2,331; — och Kristiern Nilsson (Vase) 2,258— 271; — och Oxenstjer-norna 2,314; — och

stormännen 2,288—290;

— prosaiska krönikan

2,309; — riddare 1441 2,264; — riksföreståndare 1438—1440 2,257 —262; — rikshöfvidsman 1436—1438 2,228,

251—256; — riksmarsk 2,244; — räfst 2,302— 304, 327, 3,128; — sigill A 2,279, A 2,281;

— slugttaflor 2,238— 240, 242 o. f.;—testamente 2,355.

Karl IX (kon. af Sverige, 1550—1611), före tronbestigningen 8,293, 295, 302 O. f., 305—307, 314, 322, 350, 356, 385, 387, 400, 403;

— Arboga artikeln 3,252;

— arffurste 1597 3,404, 419; — bref till Sigismund 3,410; —fördrag i Linköping 3,416 o. f.;

— hertigdöme 3,15, 227, 4,15; — inbördeskriget 1596—1598 3,406—417;

— — i Finland 1599 3,421; —Kalmar stadga 3,357 o. f.; — kapitulation 1602 4,129; — katolska reaktionen 3,341;

— mynt, klipp in gar A 3,300; — — riksdaler A 3,394; — möte i Vadstena 1598 3,411, 413;

— och arfsrätten 4,26;

— och Johan 1113,341 —348, 362—374; — och liturgien 3,337, 342 o. f.; — och rådet 3,SG6

O. f., 377, 393—395,

399—403, 405, 461; — om Erik XIV:s död 3,312; — om Sigismunds flykt 3,418; — om Söderköpings riksdagsbe-

slut 8,402; — porträtt med landskapsvapen

8,373, 417; —regerings-ordning 1594 3,391 o. t.;

— riksdagen i Linköping

3,422—428;-----i Sö-

derköping 3,396—399:

— riksföreståndare

3,392, 394, 398, 408; —

räfst 1598 3,418; — trohetsed till Sigismund 3,388; — uppror mot Erik XIV 3,299 o. f.; — Upsala högskolas återupprättande 3,389; — Upsala möte 1593 3,377 —381; — vapen A 3,417, 4,393;— Varbergs belägring 1565 3,283; som konung 3,469, 472,474 —477, 4,2, 18—23, 32, 35, 52, 55, 65, 79, 83, 88, 94, 97 O. f., 107, 111, 114, 263, 403 o. f., 491, 505, 598; — fri-myntning 3,467; — förbud mot svordomar 3,482;

— gemåler, se Kristina af Hobtein-Gottorp, Maria af Pfalz; — handel och näringar 3,466;

— hof 3,478; — härordning 4,88; — inre förhållanden 3,431—439; — karakteristik 3,458 o. f.; —

kommunikationsväsen 3,468; — konungsför-säkran 3,448, 460; — konungamakt 4,71: — krig med Danmark 3,435 —459; — — med Polen 8,428—431, 440— 444; —krigsväsen 3,464;

— krona, apse och spira

A 3,439; — krönikor

8,446, 448, 4,18; — lagförslag 3,450; — landslagens tryckning 5,73; — medalj A 3,447; — minnespenning A 8,447. A 3,448; — mynt, riksdaler A 3,449; — myntväsen 3,467 O. f., 4,605;

— namnteckning A 3,438; — och kyrkan 3,446—449; — om drottningens 4,31; — om fogdar 4,84; — om hertigarnes makt 4,85; —

Solitik 4,31; —porträtt ,424; — rustning A 3,424, 479; — sigill A 3,437, 4,393; — sköld A 8,479; — slugttaflor 3,241, 4,19; — stadgaom fogdar, lunsmän och ordningsmän 3,463; — stadsanläggningar 4,17;

-testamente o,441 o. f., 4.26,28 o. f.; — tillstånd i Sverige vid hans död 4.25 o. f.; — titlar 8.117; —valspråk 8,44 5,

4 4 K.

Karl IX:s rimkrönika, utg. af B. Bergins 3 källfört.

Karl X Gustaf (kon. af Sverige, 1022—1600), före tronbestigniii-gen 3,374, 430, 4,15 o. f.? 21 o. f., 301, 333 O. f., 341, 314, 349,352,355, 617; — och Kristinu

4.33 7, 339; — tretio-iiriga kriget 4,326—328, 364; — tronföljare 4,35o, 354, 365; — ungdomsår 4,361—365; — vid Upsala högskola 4,363; som konung 4,G—8, 138, 231. 359,361—400, 401—405, 410 O. f., 416, 426, 428, 433, 485, 511, 553, 609, 613, 5,190, 225; — fördrag med

Ragocri 4,383; — för-målning A 4,367; — gemål, se Hedvig Eleonora n! Ilolstein-Gottorp:

— karakteristik 4,399

o. f.; — konstitutioner för Upsala högskola 4.608; — krig med Danmark 4,385—400;-----

med Polen 4,369, 372— 3 81; — — med Ryssland 4,383 o. f.; — kröning 4,356, A 4,365; — minnespenning A 4,369;

- namnteckning A 4,364; — och AxelOxcn-stjerna 4,368; — politik 4,373 o. f.; —* porträtt 4,36 J; — reduktion 4,3GG O. f., 369—372, 599; — rustning A 4,370;

— sigill A 4,364; —

sjukdom och död 4,399; — sliigtförhållanden 4,361; — slägttoflor

2.321, 3,241, 4,362; — stad sanläggningar 4,17;

— testamente 4,401— 403, 405 O, f.; — till

häst A 4,376; — tåget öfver Bölt, medalj A 4,389; —valspråk 4,3 6 9;

— värja A 4,370.

Karl XI (kon. af Sveri-

ge, 1655—1097) 4,14,

16 O. f., 359, 369, 525 —536, 541, 601, 606 O. f., 609, 611, 627 O. f., 630, 633—635, 5,1, 3, 32, 51, 58, 176, 212, 216,273,299,301, 6,142;

— bild på bågare 4,518;

— dramatik 4,615; — egen regering, de första fredsåren, samt krigen och frederna 4,426— 460; — envælde 4,467, 471 O. f., 599 O. f., 5,213; — förmyndarregering

4,180;-----jembörelse

med Kristinas 4,413 o. f.; — — karakteristik 4,408—413;-----po-

litik, inre ochyttre4,ii3 —426; — — upprättande och frederna 1660 —1661 4,401—408; — förmyndarräfsen 4,472 —475; — förvaltning

5,382; — gemål, se Ulrika Eleonora d. ä.; — guldkedja .A 4,451; — i en karusell A 4.128;

— i slaget vid Lund 1676 A 4,442; — inre styrelse 4,489—506;

— Karl XI:s spis i Ahus A 4,450; — lagkommission 5.73 o. f.; — mecenatskap 4,620; — myndighetsförklaring

4,413, 425 o. f.; — namnteckning A 4.126; — och lagstudiet 4,610; — och pietismen 4,608; — personlighet 4,514—519;

— politik, inre 4,4G3 o.

f.;-----yttre 4,507—

513; — porträtt 4,402, 426; — reduktion 4,464— 470, 475—483, 599,640;

— — i de eröfrade landskapen 4,483—489; — riksdagarna 1680 och [-168*24,460—472;—rättskipning-] {+168*24,460—472;—rätt- skipning+} 4,602; — sabel A 4,441; — samtida, karakteristik 4,520—527;

— sigill A 4,427; — slägttallor 2,321, 4,362;

— statshvälfning 4,460

—464; — testamente

4,529, 5,5 o. f.; — till häst A 4,456; — triumfbåge A 4,523; — uppfostran 4,426; — valspråk 4,441.

Karl XII (kon. af Sverige, 1682-1718) 4,12—

14, 170, 519 O. f., 522, 525, 603, 605, 607, 609, 630, 688 O. f., 5,5—7, 9, 15 O. f., 28, 56—58, 69, 74, 81, 84, 86, 94, 112, 116, 149, 151, 180, 190, 212, 216, 337, 366, 394, 6,2; — afsättnings-kriget mot August II 4,562—564; — allegori, Karl XII till häst A 4,541;

— domstolsväsen 5,383;

— drabanter 5,60; —

envälde 4,600; — folkminskningen 5,385; — fredsåren 1697—1700

4,528—540; — fördraget i Altranstädt 1707 4,563; — förvaltning

4,601, 5,382; — i Turkiet 4,580—587, 5,59 o. f.; — inre styrelse 4,534; — jordbraket

4,G04; — kansliordning 5,32; — karakteristik 4,596 o. f.; — kommu-nikationsvusen 5,385; — krig med tsar Peter 4,564—575; — länsstyrelse 5,383; — minnespenning A 4,571;-----

öfver hans död A 4,596;

— — öfver religionsfriheten i Schilesien A 4,563; — myndighetsförklaring 4,528—532;

— myntväsen 4,606; — namnteckning A 4,530;

— och rådet 4,579; — Peter Frisk 4,587; — pistoler 5,368; — politik 4,535—537; — porträtt 4,529, 686; — rättskipning 4,602; — sigill A 4,530; — sista år och död 4,587—597;

— skatteförenkling 5,65;

— slngttaflor 2,321, 4,362; —staty, se Stockholm; — Stenbocks fälttåg 4,575—585; — svenska väldets utsträckning vid hans död 5,2 o. f.;

— titel 5,1; — uppfostran 4,528 o. f.; — ur, urnyckel och urkedja 4,393, A 4,583; — vagga A 4,515; — valspråk 4,589 O. f.; — värja A 4,531.

Karl XIII (kon. af Sverige o. Norge, 1748—1818), före tronb estignin-gen 5,164, 210, 224, 290 O. f., 299, 416, 6,217; — besök i Petersburg 1796 5,357;— förenings- och säkerhetsakten 5,331; — Gustaf IV Adolfs guvernör 5,358; — handpenningar 5,281; — hemgift 5,278; — infart till Karlskrona1789 A 5,343;

— interimsgregeringen 1792 5,343; — kriget 1788—1790 5,319 O. f.. 335 o. f.; — minnespenning öfver segern vid Högländ A 5,323; — och anjaloarmeen 5,336; - -och franska revolutionen 5,352; — och frimureriet 5,294; — och gu-stavianerne 5,352; — och jakobinerne 5,352;

— och Katarina II 5,353;

— och Liljensparre 5,350; — och Lovisa Ulrika 5,292; — och Reuterholm 5,349 o. f.,

— porträtt 5,221; — riksföreståndare 5,34 7—357, 6,5—12; — »Salo-mos vikarie» 5,295; — slaget vid Högland 5,320; vid Öland 5,331;

— statshöfningen 1772

5,240, 243;----- 1809

5,379; — titulurhertig af Södermanland 5,215; som konung 6,75,193, 253; — frederna med Danmark och Ryssland 1809 6,22 o. f.; — föreningen med Norge samt Karl XIII:s sista tid

6,54—68; — gemål, se Hedvig Elisabet Charlotta af Oldenburg; — grundlagar 6,13—22; — Karl Johan och Napoleon I 6,32—48; — konung i Norge 1814 6,4, 61; — kriget i Tyskland och Danmark 1813 —1814 6,49—54; —

marmorstaty af Fogel-berg 6,247; — och likvidationsfrågan 6,72; — porträtt 6,14; — sigill A 6,14; — slagttalla 5,99; — stod 6,238; — tron följ arvalen 6,28 —

32; — valspråk 6,43.

Karl XIII:s orden A 6,39. Karl XIII:s torg, se Stockholm.

Karl XIV Johan (Jean Baptiste (Jules) Berna-dotte; prins af Ponte Corvo; kon. nf Sverige o. Norge, 1764—1844), före tronbestignin gen 0,4, 8, 30, 32, 34, t>3, 192; — adoption af Karl XIII 0,37; — dotationer 0,65 o. f.;o — familjfördraget i Abo 0,44 o. f.; — guvernör öfver Hannover och han-sestäderna 0,36; — landstigning vid Helsingborg 1810, minnessten A0,37;

— Liibecks intagande 1806 5,368; — och Napoleon I 0,32—48; — och Sveriges statsskuld 0,66; — porträtt 0,29, 42; — på Jylland 5,370;

— ståthållare i Louisiana 0,36; som konung 0,156, 196, 198, 293, 232, 238, 247, 253;

— gemål, se Desideria; — i sitt arbetsrum A 0,92;

— inre styrelse, karakteristik 0,131—133; — kommunalväsen 0,165;

— kröning i Stockholm

0,70;-----i Troudhjem

0,70, A 0,72; — liberalismens framsteg samt] Norge 0,96—114; —

likrum A 0,131; —

och pressen 0,231; — och ständerna, politiska förvecklingar 0,69—96;

— oppositionen 0,67;

— personlighet 0,75; —

resa till Kristiania 1838 0,105; — riksdagen 1840 —1841 samt Karl XIV Johans sista tid 0,115 —133; — rådgifvare

0,76—78; — sigill A 0,70; — slägtafla 0,86;

— statskonst 0,154 staty, se Stockholm till häst A 0,112 tjugufemårsregeringsju bilenm 0,128; — tronbestigning .0,69 o. f.; — unionskomite 0,161; — valspråk 0,70.

Karl XV (Karl Lndvig Engen; kon. af Sverige o. Norge, 1826—1872), före tronbestignin-gen 0,140; — porträtt 0,138; — regent 0,158 o. f.; som konnng 0,198; — de nya riksdagarna, försvarsfrågan och grundskatterna 0,181 —187; — gemål, se Lovisa; — karakteristik 0,159 o. f.; — och målarkonsten 0,244; — och Ulriksdal 0,160; —

porträtt 0,160; —reformer inom lagstiftningen 0,159 —171; — rådgifvare

0,159—161; — sigill A 0,161; — skandinavisk politik 0,174; — slägtafla 0,86; — till häst A 0,186, 237; — utrikes politiken och den sista ståndsriksdagen 0,171— 181; — valspråk 0,159, 161.

Karla Magnus 2,311; — jfr Karl den store. Karlberg 4,516, A 4,517, 621, A 5,356; — kadettskola 5,356; — krigsskola 0,217.

Karleborg 4,16.

Karlby (nära Falköping) 1,375; — bernstensperlor 1,28; — gånggrifter 1,55 o. f., A 1,57, A 1,58; — hufvudska

lar A 1,71; — hällkistor 1,61, A 1,63, 104. Karlby, Gamla 4,16 o. f., 5,374.

Karleby, Nya 4,16 o. f., 5,374*—376.

Karlevi, runsten 1,358. Karlsborg (fäste i Bohuslän) 2,314, 8,53, 8,109, 149.

Karlsborg (Vanus: fustning vid Vettern) 0,84; — jemväg 0,206; — slut värn A 0,129.

Karlsburg (Lereskans) 4,13.

Karlsdotter, Anna, se Anna K.

Karlsdotter, Beata, se (Vase).

Karlsdotter, Birgitta, se Bonde.

Karlsdotter, Katarina, se Katarina K.

Karlsdotter, Kristina, se Bonde.

Karlsdotter, Margareta, se Bonde.

Karlsdotter, Margareta, se (Sparre).

Karlsdotter, Margareta, se (Vase).

Karlsdotter, Sigrid, se Sigrid K.

Karlsefne, Torfinn, se Torfinn K.

Karlsgraf 4,007. I

Karlshamn 4,7, 451, 544;'

— vapen A 6,195.

Karlsholm 2,123; — karta 2,120. |

Karlshöfde 1,284.

Karlskrona 4,6 o. f., 17, A 4,493, 495 o. f., 510, 541 O. f., 603, 5,92, 350, 6,25; — amiralitetskol-legium 5,273; — doc-j kor 5,273, A 5,275; —j engelsk flotta 18015,365;

— F. H. af Chapmans minnesvärd A 5,273; — Gustaf 111:8 landstigning 1771 5,222; — Karl XIII:s infört 1789 A 5,335; — skeppshandels-frågan 1825 6,89; — statshöfnings 1772 5,239 o. f.; — Tyska kyrkan 4,637; — vapen A 6,195.

Knrlskrönikan 2,142—

293, 307, 494; — om Albrekt af Mecklenburg 2,95; — om Arend (Eriks af Pommern hofpräst) 2,189; — om drottning Katarina (Karl VIII Knutssons gemål) 2,287;

— om drottning Margareta 2,142, 14 6, 149;'

— om Engelbrekt 2,215, 229, 231; — om Erik! af Pommern 2,14G, 172 o. f., 175, 181; — om Erik Puke 2,231, 251;

— om Han9 Kröpclin 2,217; — om Hartvig Flögh 2,216;—omJos-se Eriksson 2,193 o. f.;

— om Kristofer af Bai-ern 2,264, 273 o. f.; — om svenska krigshären 2,293 o. f.; — om Vi borgs hus 2,272.

Karlsson, Anders, se Anders K.

Karlsson, Erik, se (Vase).

Karlsson, Erik, se (Or-nefot).

Karlsson, Gustaf, se Gustaf K.

Karlsson, Göran, se Go-ran K.

Karlsson, Holger, se (Gera).

Karlsson, Johan, se Johan K. (farla).

Karlsson, Johan, se (Vase).

Karlsson, Karl, se Karl K. (af folkungaätten).

I Karlsson, Karl, se Karl K. (lejon).

Karlsson, Kettil, se (Vase). ‘ Karlsson,Knut, se (Sparre). Karlsson, Lars, se (Sparre t. Karlsson, Magnus, se Mag-, nus K.

> Karlsson, Sverker, se Sver-

- ker (II) d. y.

’ Karlsson, Tord, se Bonde. { Karlsson, Trotte, se Trot-i te K.

^Karlsson, Ulf, se Ulf K. _j Karlsson, Ulf, se Ulf K. ,1 Fase.

IKarlsson, Unge Bo Djurc, l se Bonde.

'Karlstad 6,119, 201; —

‘ domkyrka, ornamentik

* 5,412;—privilegierS. 16:

1 — statshvälfningen 1809 1 5,378; — stift 4,6, 15;

— vapen A 6,195; —

- jfr Tingvalla.

‘Karlsten 4,6, 5,17, 353.

* Karlsvärd 4,6.

[Karmeliterkloster, Örebro ; 3,81.

[Karnap (byggn.) 4,618.

| Karneol, perlor 1,328.

' Karoliner 4,577.

Karoliner (mynt) A 4,590.

’ Karolin ger 1,241. [tKarolinska grafkoret, se | Stockholm,Riddarholms-kvrkan;—mediko-kirur-

giskn institutet, se Stock-' holm.

| Karpaterne 4,132, 155,

; 323.

Karstula 5,375.

[Kartauner 4,226 o. f.; — jfr Halfkartauner, Kanoner, Vapen.

1 Kartläggningar, i Finland 5,372.

Kartoger 3,465;—jfr Va* pen.

Kartor 4,95; — Johannes MagnFs öfver yttersta norden 3,14;—till Gustaf I:s vandring i Dalarna ' 3,27; — utvisande afstanden mellan Europa. Grönland och Vinland 1,290; — öfver Finlaad

* 1,393; — öfver konung

Håkans besittningar samt Bo Jonssons län 2,99; — öfver norra delen af Björk-ön 1,308; — öfver stens-
uldersgrafvarnas utbredning 1,73; — öfver Stockholm 2,172, 3,47 — öfver städer, fästei och kloster i Sverig< och
Finlnnd under uni onstiden 2,120 o. f.; — öfver Sverige 1,392; — öfver Sveriges fördelning mellun Magnus
Erikssoi och Erik XII, saml drottning Blnnches mor gongåfveområde 2,36

— öfver vikingatåger 1,273.

Kurtusinnerkloster, i Ma ricfred 2,389, 396, 473 3,26.

Kartverk, ekonomisk! 6,208;— Sveriges 5.391, Kamins Alvar, hopböjda jernsvurd A 1,208.

Karnselldivertisseinent, pH Drottningholm A o,290. Karaseller 5,288; — p3 Drottningholm A 5,289;

— vid Karl XI:s tillträde till regeringen A 4,428.

Kasan, införlifvadt med llyssland 1553 3,207. Knse, Ingeborg Magnus-dotter (g. m. tRogvald Petersson, * Greger
Magnusson), slägttulla 3,19. Kase, Märta Mugnusdot-ter (g. m. Magnus Trot-tesson), slugttatla 3,19. Kasimir III
(kon. af Polen, 1303—1370) 2,9. Kasimir IV (kon. nf Polen, 1427—1492) 2,320, 325; — och Karl Knutsson
2,3i6; — och Kri-stiern I 2,322, 373. Kasjin 3,313.

Kuskö 5,375.

Kaspersson, Sven Vijk-man 6,10.

Kaspiskahnfvat, se Hafvet. Kassel 5,47, 6,37; — jfr llessen-Kassel.

Kassier, grafvar 1,64; — stendösar 1,65. Kassiteridema (Tennoar-na) 1,99 o. f.

Kassnben 4,383, 5,1; — vapen A 4,393. Kastalaholm, se Kastel-holm.

K ost al er 2,60, A 2,66, A 2,67, 2,486;—jfr Slott. Kasteljiolm (Kastalaholm; på Aland) 2,128, 216, 251, 261, 435
O. f., 445, 450, 474, 3,18, 209, A 8,304, 421; — Erik

; XIV:s fångenskap 3,305; i —karta 2,121; — ruin A ? 3,305.

-*Kastellaner 4,37 7.

-i Kastellegården 1,434.

Kastmaskiner, se Blidor. : Katarina (af hnset ltoma-i nof; Karl Leopolds af t Mecklenburg gemål), -j slägttutla
5,98.

; Katarina (af Pfalz-Zwei-il brucken; g. m. Kristoffer GvlllenstjeruaT, slagt-- tafla '4,362.

, Katarina (Gustaf I:s dotter; Edzard 11:3 af Ost-t frislaud gemål, 1539—

, 1610), slugttatla 3,241. i Katarina (Karl IX:\$ dotter; Johann Kasimirs af i Pfulz-Zwcibrueken ge-. mål, 1584—

1638) 4, i oo, i 301,336,361,363, 5,107;

; — porträtt 4,83, 299:

— slugttaflor 3,241, 4,362.

Katarina (K. Gustafsdot-ter Stenbock; drottn. af Sverige, 1536—1621)

3.238, 291, 295, 299, 342; — lifgeding 3,15;

— porträtt 3,246; —

slugttallor 3,19, 241,

4,378.

Katarina (nunna i Vadstena) 2,165.

Katarina, jfr Karin. Katarina nf Alexandreia, graf på Sinai 2,202; — kyrka, se Visby.

Katarina af Pommern (Johans af Baiern gemål), slägtatla 2,111. [-KatarinaafSachsen-Lauen-burg-] {+KatarinaafSachsen-Lauen- burg+} (drottn. af Sverige, 1513—1535) 3, i'46, 240;

— porträtt 3,145; — slägtutla 3,241.

Katarina Algotsdotter (grip; g. m. Magnus A-nundsson (Sture)), slägt-tafla 2,243.

Katarina Birgersdotter(tv& vingar; g. m. Magnus Gudmarsson (hjorthuf-vud)) 1,453; —slägttalla 2.238.

Katarina den heliga (K. Ulfsdotter (lejon); g. m. Eggard van Kyren) 2,78, 81, 84, 207, 366, 389, 3,27; — bild 2,80; — helgonförklaring 2,957;

— lefverne och under, se Vita Catharinse; —

| resa till Koma 2,82; — skrinläggniug 2,397; — j slägttalla 2,238.

Katarina den heliga af I Siena 2,85.

Katarina Erengisldotter till Tyresö (natt och dag| på längden; g. m. Greger Bengtsson (blå)), slägtatla 2,241.

Katarina Eriksdotter (g. m. Nikolaus Blake), slägttalla 1,382.

Katarina Eriksdotter, se (Gyllenstjern:»).

Katarina Eriksdotter, se Nipertz.

Katarina Filipsdotter (g. in. Lars i Runby), slägt-tafla 1,391.

Katarina Folkesdotter, slugttatla 1,39i.

Katarina Gregersdotter, se (Lärna).

Katarina Gustnfsdotter (Stenbock), se Katarina (drottn.).

Katarina Hansdotter, se (Tott).

Katarina Holingersdotter (ulf; g. m. Sten Bengtsson (Bjelke)), slugtiutlu 2,239.

Katarina Ingesdotter (g. in. Björn), sliigtafla 1,372.

Katarina Jngellonika

(drottn. af Sverige, d. 1583) 3,260—262, 278, 296, 346; — gravvård i Upsala domkyrka A 3,345, 482; — minnespenning A 8,317; — och reaktionsförsöket 3,338; — porträtt 3,317; — slägtatla 3,241.

Katarina Jönsdotter, se (Oxenstjerna).

Katarina Karlsdotter

(gumshnfvd; drott. of Sverige; Karl (VIII) Knnt8sons gemål, d. 1450)2,257, 278, 287; — slägttatl 2,242.

KatarinaKnutsdotter(grip; g. m. Nils Erengisles-son till Hammersta), 1 slägttatl 2,241.

Katarina Knntsdotter (le- I jon; g. m. Agmund Finnsson) 2,146; — slägttatl 2,24.

KatarinaKröpeliu, se Krö-pelin.

Katarina kyrka, se Stoeck-; holm.

Katarina Nilsdotter (två sparrar; g. m. Peder Tu-resson (Bjelke)), sliigt-tatlor 2,238 o. f., 3,390. Katarina Stensdotter, sc (Bjelke).

Katarina Snnesdotter (Erik (XI) Erikssons gemål) 1,399, 405; — släggtaf-lor 1,376, 382, 391. Katarina Svantepolksdot-ter, släggtutlor 1,391, 2,24.

Katarina Ulfsdotter, se Katarina den heliga. Katarina I (kejs. af Ryssland; Peter I:s gemål, 1682—1724) 5,55, 58; — porträtt 5,53; — slugttatl 5,9 8.

Katarina II (kejs. af Ryssland; Peter 111:8 gemål, 1729-1796) 5,170—

172, 178, 185, 194,

198, 206, 274, 276, 336, 359, 370; — beväpnad neutralitet 5,299; —

Krims eröfring 5,30!;

— mötet i Fredrikshmu 1783 5,302 o. f.; — »nordens Semirnmis» 5,i?0;

— och anjalaförbundet 5,323 o. f.; — och Danmark 5,247, 302, 319;

— och franska litera-tnren 5,259; — och franska revolutionen 5,339;

— och Gustaf 111 5,230,

246, 304, 320, 338; — och Gustaf IV Adolfs förmyndarstyrelse 5.356 o. f.; — och gustavia-nerne 5,351; — och

hattregeringen i Sverige 5,231; — och Karl XIII 5,353; — och Lovisa Ulrika 5,179; — och Polen 5,190, 339 o. f., 352; — och Sveriges inre förhållanden 5,186, 203, 205, 214, 250, 309, 316 0. f., 337, 350; — och Turkiet

5,318; — porträtt 5,169;

— slägtnfla 5,98. vatedraler 2,312; — jfr Domkyrkor.

Catekeser 3,471, 484,

6,214; — Caniaius'8,340;

— heidelbergsk 3,447;

— Karl IX:s 8,447, 449;

— Luthers lilla 6,213;

— Svebilius' 4,505, 609. Katolicism (romersk-katolsk tro) 3,340» 375— 377,383,424,4,151, 162, 181, 222, 357;

— Kalmar stadga 1587 8,357;

— och protestantism

3,199, 335, 446, 4,111 o. f., 132; — jfr Katoliker, Lära.

Katoliker 3,342, 385 o. f., 388,393,428,454, 4,106, 131, 144, 158, 167, 172, 179 O. {., 233, 241, 291,

6,153, 211; — böne-

böcker 3,388; — följder af slaget vid Breitenfeld 16314,230;— nudstjenst i Stockholm o,394; — kyrkan 4,636;

— ligan 4,1 11, 144, 154, 159— 161, 167, 181, 186, 199 O. f., 202 O. f., 206, 221;
 — mässordning 3,337;
 — och Bibelns öfver-sättande 3,99; — Polens 4,113, 5,190; — reaktion 8,160, 333 O. f., 338
 — 341, 383, 412 O. f.,
 469, 4,105, 113; — religionsfrihet i Sverige 5,304; — Schwabens
 4,245; — Söderköpings riksdag 1595 om 3,397 o. f.; — Tysklands 4,197 —200, 202—204, 221, 239; — — om
 Magde-burgs förstöring 4,215;
 — jfr Katolicism, Papister, Pafviske.

Katrineholm, jernväg

6,206.

Kattegat 3,13,4,0, 42,542. Kattor (myt.) 1,338. Katzbach, slag 1813 6,50. Kaudcnbach 6,34. Kauhajoki 5,375.
 Kaulbars, L. F. von 5,334. Kami (rona) 1,355. Kavalleri 4,602 o. f.;—lätt 5,383; — jfr Rytteri.
 Kavalleriregementen, svenska, passevolansfrå-gan 5,311.

Kedjesmycken, se Kedjor. Kedjor (kedjesmycken)

1,328, 2,56, A 2,59; — jfr Brons-, Guldkedjor, Hängsmycken, Silfvcr-, Urkedjor.

Kcfalonia 2,84.

Kegel 4,16.

Keggnm 4,126.

Kcillcr, Alexander 6,203. Keith 5,91, 94, 96, 102, 106 o. f.

• Kejdani, fördrag 1655

4,378.

, Kejsare, romersk-tyska

4,155; — romerska, se ; Roma.

\ Kekesholm, se Keksholm. . Keksholm (Göksundet,

Kekesholm, Käkisalmi) 1,427, 2,128, 3,331,407,

, 452, 454, 4,8—10, 16, , 577; — Karl XI:s re-, duktion 4,485 o. f.; — , kartor 1,393, 2,t2i; — - ryskt 3,395,
 5,45; — : svenskt 3,13, 4,67; — l vapen A 3,374, A 4,27; t — Viborgs fördrag 1609 3,453, 4,53. i Keller 1,47.

Kellgren, J. 11.5,295, 297;

• — Ljusets tiender 5,397; ; — Mina löjen 5,397; — ; Nya skapelsen 5,397; —

porträtt 5,292; — Stock-i holmsposten 5,397; —

• Till Kristina 5,397.

1 Kelter 1,86, 91, 127, 181 , o. f., 217, 334, 339; — invandring till Skandi-s navien 1,85; — spr&k, i se Språk;
 — jfr Irer, i Kimbrer.

Keltis 5,334.

Kemi 5,391, 6,218.

, Kemi elf 5,376, 6,4, 22; — lappmark, fynd af

i fornsaker 1,278;-----

stenmejslar 1,79. Kemister 5,391.

: Kenicins, Per (erkebisk.) 4,107 o. f.; — porträtt 4,99.

Kent 1,274;—karta 1,273. Kepler 3,471.

Kerfstedt 4 källfört. Kerstin, jfr Kristina. Kerstin JohanBdotter, se (Gren).

Ketil (qnetel) 1,277. Kettil Axelsson, se (Tott). Kettil Jonsson, se (Läma). Kettil Karlsson, se (Vase). Kettilsson, Arvid, se Arvid K.

Kettilsson, Erik, se (Pnke). Kettilsson, Johan, se Johan K.

Kettilsson, Nils, se (Vase). Kettilsson, Ture, se (Bjel-kc).

Kettler, Gotthard von 3,211 o. f., 259 o. f.,

326.

Kettler, kettlerska linset

4,115.

Keventer 5,313.

Kexcl, Olof 5,398.

Key, Emil 6,182.

Keyser, R., Den norsk< kirkes historie under ka tolicismen 2 källfört. Kharizm 1,299.

Khazarer 1,299. Khevenhuller, F. K. voi 4,237.

Khorasan 1,299.

Kiel 2,48, 4,394; — fre<3 1814 6,4, 53 o. f., 57— 59, 63 o. f., 72 o. f. Kielfjorden 4,313 o. f. Kierman, Gustaf 5,79, 96, 117, 134, 144, 173, 179 181, 207; — vexelkon-tor 5,146, 161 O. f., 177 Kijef 1,254, 560, 672; — karta 1,273;—väringai 1,279.

Kikut, Stora (torn pH Visborg) A 2,262.

Kil, jernväg 6,206. Kilarpssjön 2,62. Kimbrer 1,85 o. f., 208]

— jfr Kelter.

Kimbriska balfön, se Jvl-

land.

Rimito 4,268; — Axel Oxenstjernas friherreskap 4,86.

Kina, minnen från stenåldern 1,80.

Kina (lustslott), se Drottningholm.

Kind (härad i Vestergöt-land) 2,70 o. f., 99, 386, 3,16, 276; — folkdräg-ter A 6,259.

Kind (härad i Östergötland), se Kinda*.

Kindu (Kind) 2,99; — dac-kefejden 3,187, 193 o. f.;

— Magnus' hertigdöme 3,15, 227.

Kinda kanal 6,206. Kindnberg, se Kinnekulle. Kinhästagatan, se Stockholm, Kinstugatan. Kinna kyrka 1,104.

Kinnaholm 2,296, 298. Kinna-Sanden 1,104. Kinnekulle (Kindaberg) 2,122.

Kinstugatan, se Stockholm. Kirkholm 3,446, 4,55; — slag 16053,442, A 8,443, 4,114, 121.

Kirk wall, domkyrka 1,276. Kistor 1,819 o. f., 4,633, 6,257;— jfr Ek-, Häll-. Offer-, Stenkistor.

Kittel 1,166.

Kiula, se Olofsson, Tönnnes, till K.

Kivik (nära Simrishamn), ' grnf från bronsåldern • 1,90, 95—97, 117, 136,

161;-----väggstenar A

1,94, A 1,95.

Kjellberg, J. F. 6,248.

1 Kjole 1,326; — jfr Rockar.

Kjortlar, af ylle, från [bronsåldern 1,124, A . 1,125, A 1,126; — klost erd rägt 2,90 o. f.; — jfr Rockar.

, Köbenhavn 1,6, 2,37, 47, 174, 183, 188, 217, 240, 331, 363, 431, 452, 455 O. f., 461, 474, 3,45, 51, 61, 66, 93, 104, 160, 163, A 3,168, 263—265, 275, 457 O. f., 4,8, 47 , O. f., 50, 125, 175 O. f., 389, 394, 537, 548, 562, 575, 592, 5,37, 88, 107. 112, 119, 247, 302, 326. 413, 6,47, 72, 174, 247:

— belägring 152?»

3,60; — — 165S

4,395, A 4,397; — bombardering 1807 5,369, 6,55; — den helige Peters kyrka 3,168; — drottning Filippas försvar 2,175; — fred 1300

1,437;-----15132,450;

-----16G0 4,6, 4 04 o.

f., 459, 484. 6,1;-----

och vänskapsförbund 1256 1,408; — förbund mellan konnng Hans och ryssarne 1493 2,409; — fördrag mellan Sverige och Danmark 15092,440

o. f., 449;-----mellan

Sverige och Lubeck 1537 8,170 o. f.; — grefve-fejden 3,164, 166 o. f.» 169; —Gustaf III:s resa 5,318 o. f.; — Hans* och Kristinas af Sachsens kröning 2,383; — herredag 1533 3,158 o. f.; — högskola 6,127; —kongress 1532 3,151, 158;" — konstkammare, guldhorn 1,197; — kriget 1658

4,391;-----17004,542

o. f.; — Kristiern II:s flykt 3,52 o. f.; —

— fängslande 8,151; —

— handelssällskap 2,4 81;

— — sista restanra-tionsförsök 3,150; — kungliga biblioteket2,275;-----stenreliefer

A 2,381, A 2,382; — museum 1,8; — — A rcimboldos sigill 2,46 2;

-----hufvndskålar från

hednatiden 1,72;-----

yar af ylletyg 1,320;

— nordiska sjuårskriget 8,273; — riksdag 1686 8,169 o. f.; — Rosenborgs slott, oldenborgske hornet A 2,377;

— rådsmöte 14192,185 o. f.; — sjöslag 1801 8,365; — slag 1342 1,456; — slott 8,168;

-----intaget af hansea-

4er 1368 2,71; — — stentornet 1,456 o. f.; — stillestånd mellan Sverige och Lubeck 1536 8,170; — stormning

af Karl X Gustaf 1659 4,896; — studenter,
möte i Upsala 1843 6,128; — studenttåg, svenska och norska studenternes 1845 6,145;
— supplementärtraktat mellan Sverige och Danmark 1680 4,459; — underhandlingar mellan hansestäderna och
Valdemar Atterdag 2,41;
— — mellan svenskar och danskar 2,439; — Vesterport 8,168; — vårfrukyrkan 2,199, 425, 8,168; — jfr
Hvidegård, Tosterup.
Kjögebugt, sjöslag 1677 A 4,446, 448, 450.
Kjökkenmöddingar (af-skrädeshögar) 1,10—14, 16, 20, 26, 30, 308.
Kjöping 4,613.
Kjörboe 6,237.
Klapka 6,147.
Klappa, ordets betydelse 8,24.
Klara kloster, se Stockholm;— kyrka, se Stockholm.
Klara Mattsdotter, se (Lilja).
Klarelfven (Tingvallaelf-ven) 1,249, 2,122.
Klas (grefve af Holstein) 2,50.
Klas, jfr Klaus.
Klas Kpstersson, se(Horn). Klas Åkesson, se (Tott). Klassindelning, adelns
4,100, 5,9 o. f., 13, 168, 276 O. f., 382.
Klassiska språk, se Språk.
Klassmöten, Gustaf I:s 8,217.
Klasson, Björn, till Lepas 8,54, 171.
Klasson, Henrik, se (Tott).
Klasson, Krister, se(Horn).
Klasson, Nils, till Stola 8,134.
Klassval 6,140, 144,193.
Klans, jfr Klas.
Klaus Bilde, se Biide.
Klaus Dume, se Dume.
Klaus Henriksson, se (Horn).
Klans Klausson, se (Tott).
Klaus Nilsson till Ellin-ge 2,257; — hustru, se (Bjelke), Katarina Stensdotter; — möte med Karl (VIII)
Knutsson! 1440 2,261; — släkt-taflor 2,238 o. f.
Klaus Nyendank, se Nyen-dank.
Klaus Rönnow, se Rönnow.
Klaus Åkesson, se (Tott).

Klausdotter, Margareta, se Margareta K.

Klausson, Henrik, se Henrik K.

Klausson, Klaus, se (Tott).!

Klausson, Nils, se Nils K.

Klausson, Åke, se (Tott).

Kléber, J. B. 6,34.

Kleeburg, pfalziska husets familjbesittning 4,14, 363.

Klemens, jfr Clemens.

Klemens den heliges kyrka, se Visby.

Klement (kparhöfding)' 8,112, 164.

Klemming, G. E., se Birgitta, heliga, Uppenbarelser, Petri, Olaus, Krönika, Rimkrönikor, Sven-! ska medeltidens, Svart, Peder, Gustaf I:s krönika.

Klenhus 1,317.

Klercker, K. N. af 5,371, 376.

Klerker, Magnus Erikssons landslag 2,7 o. f.; — vid Örebro kyrkomöte 1529 8,132; — jfr Klerkeri, Prester.

Klerken 8,348; — bi-

skopa val 8,347, 389; — riksdagen i Strengnäs 1547 8,202; — Strengnäs stifts, om liturgien 8,346 o. f.; — jfr Klerker, Presterskap.

Kleve 4,134.

Klick, K. H. 5,323, 327.

Klimat, Europas, i forntiden 1,10.

Klinckovström, R. M., se Arkiv till upplysning om svenska krigens och krigsinrättningarnes historia, Fersen, F. A. von, Historiska skrifter, Fer-sen, H. A. von, Le comte de Fersen.

K lingena tj erna, Samuel

5,217, 391; — porträtt 5,220.

Klingor, se Svärd.

Klingspor, V. M. (fältmarskalk) 5,371, 373— 876, 379.

Klint, Gustaf, viborgska gatloppet 5,335.

Klintberg, Karl af (president) 6,77.

Klinte 4,5; — guldring 1,190.

Klinteholm, karta 2,120.

Klinten, se Visby.

Klippbergen 1,44.

Klipningar 2,489, A 8,39, 69, 70 O. f., 92, 95, A 8,243, A 8,270, A 8,300, A 8,322, A 8,353, 466 O. f., 4,94, A 4,107; — jfr Blod-, Guld-, Hede-moraklipningar, Mynt.

Klissov, slag 1702 4,553 —556, 6,5, 56.

Klockor 1,368; — från Nydala kloster 2,493, A 2,495; — med runinskrift, från Saleby kyrka A 1,403.

Klocks-katten 8,141 o. f., 153.

Klockupproret 8,142— 144, 152.

Klopp, Onno von 4,215, källfört.

Kloster 1,369, 376, 419, 425, 480, 483, 2,17, 357, 396 O. f., 493, 8,64, 90, 101, 469, 478; — birgittinerordens, utom Sverige 2,162 o. f., 182; — borgläger, dalkarlarnes

klagomål 8,116 o. f.; — danska, beslutet i Kjö-benhavn 1536 8,169; — förbjudna i Sverige 5,283;

— glasfönster 1,485; — grekiska 4,9; — Gustaf I:s burspråk om 8,100;

— gåfvor till 1,478; — i Sverige och Finland, kartor 1,392 o. f., 2,120 o. f.; — inkomster 8,127;

— johanniterordens 1,484, 2,118,124;—klagomål öfver Karl (VIII) Knutsson 2,804; — lån till kronan 8,70; — lösegendom, indragning 8,175; — och skulden till Liibeck 8,59; — silf-vergård 8,88 o. f.; — skyd ds- och frihetsbref 1,394, 429, 435; —trädgårdsskötsel 1,833; — undervisningsanstalter 4,89; — uppsyningsmän, Gustaf I:s tid 8,106; — Vesterås recess 8,128, 174; — se Alvastra, Aös, Arboga, Askaby, Bosjökloster, Bäckaskog, Börringe, Dalby, Dobe-ran, Dragsmark, Enkö-

Sing, Eskilstuna, Grips-olm, Gudhem, Guds-berg, Halmstad, Helsingborg, Herrcvadskloster, Julita, Jönköping, Kalmar, Konevet, Krokek, Kunghäll, Kökar, Linköping, Lund, Lödöse, Malmö, Mariager, Maribo, Mariefred, Marien-krone, Marienthal, Ma-rienwold, Marstrand, Munkalif, Napoli, Nydala, Nyköping, Nåden-dal, Oliva, Paris: St. Denis, Raumo, Reval, Riseberga, Ruma, Sigtuna, Sion, Skara, Skeninge, Sko, Stockholm, Strengnäs, Söderköping, Sölvesborg, Tommarp, Trelleborg, Troiskoi, Tsjernovits, Upsala, Vadstena, Valamo, Värnhem, Vesterås, Vexjö, Viborg, Visby, Vreta, Vårfru-berga, Vårfrukloster, Vä, Ystad, Åbo, Åhus, Ås, Ofvedskloster, Örebro; — jfr Birgittiner-, Ci-stercienser-, Dominikaner-, Franciskaner-, Grå-brödra-, Johanniter-,Karmeliter-, Kartusia-ner-, Nunne-, Kante-, Svartbrödra-, Tiggar-kloster.

Klosterabboter 4,156.

Klosterbroder, Vadstena, bref från biskop Brask

3,104;-----bref från

Laurentius Andre» 3,86 o. f., 89; -----kyrko-

mötet i Örebro 1529 8,133; — jfr Munkar.

Klosterdrägter 1,485; — vadstenabrödernes 2,91;

— vadstenasystrarnas

2,90 o. f.

Klosterföreståndare, 4 6 2.

Klostergods, Gustaf I:s framställningar 8,12 3; — i Bremen-Verden, Karl XI:s reduktion 4,484; — skatter 1,394; — Ve-sterås recess 3,258.

Klosterkyrkor ock klo-sterbyggnader, gotiska 2,496; — se Mariager, Maribo, Mariefred, Ma-rienthal, Riseberga, Värnhem.

Klosterlasse, se Nicolai.

Klosterlefnad, Gustaf I:s spörsmål 8,105.

Klosterordnar, se under Ordnar.

Klosterväsen, Bernards af Clairvaux 1,376, 379.

Klubbar 5,79, 350; — hattarnes 5,280; — man-nerheimiska 6,24; —

ofrälse 5,340; — politiska 5,416, 6,24.

Klubbekriget 3,406, 420.

Klubbor 1,31, 132, 287, A 2,402, 601; — jfr Vapen.

Klntsjino, slag 1610 8,453 o. f., 4,52.

Kläckeberga (nära Kalmar) 2,228, 863.

Kläde 2,439, 3,71, 111, 468, 483; — införselvaror 8,232, 4,605.

Klädebonader 6,257.

Klädedrägter(kläder)l ,18;

— adelns, under Kristinas förmyndarregering 4,640; — bronsåldern

1,117, 128—129; — com-postellapilgrimers 2,75, A 2,76; — från Mora A 4,639; — förekomst i

mossar 1,206 o. f.; — hätta A 2,136; — jacka A 2,136; — jernåldern 1,185, A 1,186, 187— 189, 210, 825— 827; — medeltiden 1,485, 2,56 o. f., 402, 500 o. f.; —

— nyaste tiden 6,232; —

nydaningstiden 8,116,

468, 483; — stenåldern 1,28—26; — storhetstiden A 4,629,680—632;

— jfr Benkläder, Folk-, Kloster-, Mässdrägter, Kockar, Skinn-, Yllekläder.

Kläder, se Klädedrägter.

Klädesfabriker 4,501,604, 5,63, 6,203.

Klädespersedlar 5,191.

Klädkammaren, se Stockholm, Nationalmuseet.

Klädningsärmar 2,57.

Klädsel, Louis XV:s tid 5,401; — partitidhvarf-vet 5,402.

Klöfjande 1,199, 815.

Knackstenar 1,41, A 1,43, 48.

Knaphöfde, se Ragnvald K.

Knappar, se Brons-, Silf-verknappar.

Knektar 8,228, 4,89; — jfr Gårdsknektar, Krigare, Landsknektar.

Knekthustrar 4,89.

Knekthöfde 4,468 o. f., 494—496, 577.

Knekthöfvidsmän 8,996, 422.

Knektkontrakt 5,312, 6,184.

Knektöverstar 8,465.

Knem, fiinter 1,69.

Knifsta, kyrka, altarskåp A 1,388.

Knifvar 1,38, 77, 81, 147, 195, 824, 829; — Australien A 1,39; — gjutformar 1,141; —

Vrangels A 4,631; — jfr Brons-, Flint-, Jern-, Rak-, Skiffer-, Täljknif-var.

Kniphansen, Bodo von 4,206, 271.

Knipperdolling 8,84.

Knorring 6,8.

Knorring, Sofia von 6,230.

Knnd, jfr Knut.

Knud den helige (kon. af Banmark, d. 1086) 2,202;

- — kyrka, se Odense; a — slägттаfla 1,391.

D Knud den store (kon. i ” Banmark, Norge o. “ England, d. 1035) 1,261,

6 268, 275, 293, 364; — ~ flotta 1,283 O. f.

7 Knnd Lavard 1,375; — *' gemål, se Ingeborg; — n slägттаfla 1,372.

5. Knnd Magnusson (kon. af Banmark, d. 1157), / slägттаfla 1,376.

i-Knnd VI (kon. af Banmark, d. 1202) 1,396 o.f.

r. Knndsdotter, Ingegerd, se L, Ingegerd K.

Knudsen, Hans, Biplo-matarium Christierni :- primi, ndg. af C. F. l. Wegener 2 källfört.

Knut (bisk. i Linköping), d se (Natt och dag).

" Knut (domprost i Ve-sterås), se Eriksson, Knut.

Knut (domprost i Åbo) 8,209 o. f.

;• Knut (kon. i Norge, d. ~ 1261), slägттаfla 1,382.

Knut, mästern, se Eriksson. “Knut, jfr Knud.

[~Knut Abjörnsson 2,24.

Knut Alfsson, se (Rosor, tre).

* Knut Algotsson (lejon) 2,35, 54, 89 O. f., 236;

— gemål, se Märta Ulfsson; — slägттаflor

!, 2,24, 238.

Knut Andersson, se (Lilje af Ökna).

Knut Bengtsson, se P (Sparre).

Knut Bengtsson (ulf) > 2,284.

7 Knut Birgersson (Knut I jarl), gemål, se Sigrid 7 Knutsdotter; — slägt-7 taflor 1,382, 391.

[’Knut Bosson (bisk.), se (Natt och dag).

q Knut Bosson (griphufvud) 2,137 O. f., 144, 190;

— grafsten i Vadstena kyrka A 2,108; — hus-tru, se Biilow, Erme-gard.

if Knut Brynjulfsson (lejon), t; slägттаfla 2,24.

KnntEriksson(kon. af Sverige, d. 1195 eller 1196) 1,386—389, 394, 406, 409, 418, 467; — graf-sten 1,389; — mynt A 1,394; — sigill A 1,397;

— slägттаflor 1,382, 391.

Knut Eriksson (rådsherren), se Kurck.

Knut Eskilsson, se (Baner).

Knut Folkesson (af folk-ungaätt), slägttafla

1,391.

Knut Folkesson (griphufvud), hustru, se Margareta Tyrgilsdotter; — slägttaflor 1,391, 2,24.

Knut Haraldsson, se (Soop).

Knut jarl, se Knut Birgersson.

Knut Jonsson (blå; lagman i Östergötland), slägttafla 2,240.

Knut Jonsson (drottaene) 1,449; — slägttafla

1,391.

Knut Jönsson, se (Rosor, tre).

Knut Karlsson, se (Sparre).

Knut Knutsaon, se (Lflje af Ökna).

Knut Långe (kon. af Sverige, d. 1231) 1,399 —401, 406; — gemål, se Elin; — slägttaflor 1,382, 391.

Knut Magnusson 1,406;

— slägttafla 1,391.

Knut Porse, se Porse.

Knut Posse, se Posse.

Knut Stensson, se (Bjelke).

Knut Svantepolksson, slägttafla 1,391.

Knut Tordsson, se Bonde.

Knut Uddsson (vinstorpa-ätt)2,157;—gods 2,118, 126; — sigill A 2,153.

Knut Valdemarsson (hert. af Reval) 2,25; — slägttafla 2,24.

Knutby kyrka A 2,352, 353, *497.

Knutsdotter, Birgitta, se Birgitta K.

Knutsdotter, Cecilia, se Cecilia K.

Knutsdotter, Borotes, ss (Baner).Knutsdotter, Ingegerd, se Ingegerd K. (lejon).

Knutsdotter, Ingrid, se Ingrid K. (lejon).

Knutsdotter, Karin, se (Rosor, tre).

Knutsdotter, Katarina, se Katarina K. (grip)*

Knutsdotter, Katarina, se Katarina K. (lejon).

Knutsdotter, Sigrid, se Sigrid K.

Knutsson, Arvid, se (Store).

Knutsson, Bo, se Bo K.

Knutsson, Erik, se Erik X K.

Knutsson, Erik, se (Rosor, tre).

Knutsson, Filip, se Filip K.

Knutsson, Harald, se

(Soop).

Knuts son, Holmger, se Holmger K.

Knutsson, Jöns, se (Rosor, tre).

Knutsson, Karl, se (Rosor, tre).

Knutsson, Karl, Bonde, se Karl (VIH) K.

Knutsson, Karl, till Björkvik, se (Gera).

Knutsson, Knut, se (Lilje af Ökna).

Knutsson, Magnus, se Magnus Broke.

Knutsson, Nils 8,206.

Knutsson, Svantepolk, se Svantepolk K.

Knutsson, Tyrgils, se Tyrgils K.

Knyttkärr (nära Åmål), hallkista A 1,59.

Knäbyxor 5,410.

Knäred 8,322, 4,443; — fred 1613 4,17, 50—52, 70, 72, 100, 110, 116, 318.

Koadjutorer 8,263.

Koalition 6,111; — mot Napoléon I 6,49, 52; — riksdagen 1840—1841

6,116 o. f., 120.

Koalitionskrig 5,359, 364.

Koberskansen, se Riga.

Koblenz 4,236.

Kobolt 5,391.

Kochenhusen, se Koken* husen.

Kock, Jörgen 8,160, 163 o. f.; — hus i

Malmö A 8,162.

Kocken, von 5,78, 82.

Koggar (kuggar; fartyg) 1,309, 2,48.

Kohudar 1,169.

Kokenhusen (Kochenhusen) 8,429, A 8,430, 451 O. f., 4,12, 129, 126 O. f.

Kokkonst, stenåldern 1,20.

Kokkäril 1,20, 824; — jfr Kökskäril.

Kokonsaari o5,374.

Kol (Erik Arsäll; kon. i Sverige) 1,373, 376, 981, 387.

Kol (nordryskt namn) 1,279.

Kol (norsk höfding) 1,276.

Kola 4,49, 62 o. f., 148, 6,90.

Kolbensson, Tolf, se Tolf K.

Kolberg 5,156.

Kolbränna, se Anund Jakob.

Kolbacksån 1,407, 2,343.

Kolding, fördrag 1411 2,171; — slag 1643 4,312; — stUlestånd
mellan Danmark och Holstein 1410 2,157; — jfr Treenhöi.

Kolera 6,100; — jfr Farsoter.

Kolhandel 6,139, 198.

Koljasin 8,453.

Kollegialstyrelse 3,223 o. t, 4,601, 6,196.

Kollegialsystem 6,197.

Kollegier 1,481,8,224; — för commercierna 4,290;

— Gustaf 111:8 tid 5,197, 307;—i franciskanerkloster, i Stockholm 8,338, 340; — i »inaktivitet» 5,197 o. f.; —
KarlXLs inre styrelse 4,496; — Karl XII:s tid 4,601; — partitidhvarfvet 5,382;

— presidenter, bisittare i riksrätt 5,254; —

— medlemmar af rådet

5,380; — redovisning 5,60; —regeringsformen 1772 5,254; — riksens fem consilia 4,81, 260 O. f., 265, 286,
294,

300, 5,32, 195; — räfst

4,474; — jfr Amiralitets-, Antiquitets-, Bergskollegium, Colleges, Col-legium medicum, Jesuitkollegier,
Kammaren, Kammarrätten, Kammar-, Kansli-, Kommers-, Krigs-, Landt-rådskollegium, Marinförvaltningen,
Reduktions-, Regerings-, Riks-kollegium.

Kollin, slag 1757 5,150. Kolmodin, Olof 5,386.

Kolmorden 1,238, 460,

2,71, 118, 291, 309,

4,40; — karta 1,392.

Kolonialfond 6,123. Kolonialvaror 6,204. Kolonier, Englands amerikanska 5,298; —Spaniens 3,155;-----he-
liga alliansen 6,87; —

— sjelfständighetskrig

6,123; — — sven-

ska skeppshandelsfrågan 1825 6,88 o. f.; —

Sveriges 4,14;-----

Nordamerika 4,92, 290, 398, 613, 5,304, 6,4;

— — på Guineakusten 4,423.

Kolonnrader 5,409. Kolorister 6,237. Kolportörer 6,212. Kolstad, runsten 1,293. Kolsnndet 3,27.

Kolsäter, fördrag 1305 1,434 o. f.

Komagfjord, lappsk stuga A 1,16.

Komedier, italienska

3,475.

Kometer 3,471.

Komiteer, för nationalrepresentationens ombildning 6,140; — för reglering af embetsver-ken 6,85; — svensk-norsk 6,110; — tillfälliga 5,307; — jfr Finans-, Lag-, Reform-, Representations-, Skatte-förenklings-, Tull-, Tull-lags-, Unionskomiteer,

Kommandomål, regeringsformen 1809 6,17 o. f., 75, 93, 194.

Kommandostaf, Gustaf II Adolfs A 4,250.

Kommendanter, förtro-endeembetsmän 5,252.

Kommendörer, af svärds-och nordstjerneordnar-na, säte och stämma på riddarhuset 5,277; — jfr Kumthur.

Kommendörsätter 5,277. Kommercier 4,90. Kommerskollegium 4,264, 476, 5,62, 143, 206,

257, 6,196; — Karl

XI:s inre styrelse 4,497; —partitidhvarfvet5,382.

Kommissarier, landtdagen i Malmö 1662 4,419;

— jfr Reduktions-, Ut-skrifningskommissari er.

Kommissioner 4,489, 5,49, 54, 61, 152, 254, 303; — för granskning af Karl XI:s förmyndarregerings förvaltning 4,438, 463; —för statsverkets granskning, Kristinas förmyndarregering 4,294; — för utredning af Sveriges finanser 1668 4,423; — palmstjernska 5,162; — stora 4,463 o. f., 466, 473 o. f., 523; —ständernas 5,50, 135, 140— 143, 182, 233; — till reduktionsverkets afslu-tande 4,479; — öfver tabellverket 1756 5,383;

— jfr Bibel-, Lag-, Li-qvidations-, Reduktions-, Regerings-, Tabell-, Undersöknings-, Undervisningskommissioner.

Kommunalförfattningar

6,212.

Kommunalförvaltning 1,465, 467. Kommunalinrättningar 6,100, 165, 193. Kommunallagar 6,17 0, 193.

Kommunallagstiftning

6,164.

Kommunalstyrelse 6,100, 119, 165. Kommunalutskylder 1,394,466;—jfr Skatter. Kommuner, folkundervisning 6,214.

Kommunikationer 4,606 o. f., 5,65, 263; — jfr Samfärdsmedel. Kommunikations väsen, frihetstidens 5,385; — nydaningstidens 3,234, 468; — jfr Samfärdsmedel.Kommunister 6,210. Kompanier, krigsgasen under storhetstiden

4,603.

Kompanier (saliskap) 4,92; — engelsk-ostindiskaS.SI; — hollandsk vestindiska 4,898; — svenska, afrikanska 4,405, 423;-----le-

vantiska 6,117; — — ostindiska 5,63, 81, 117,

176, 404;-----vest-

indiska 4,290; — jfr Handelskompanier, Handtverkarembeten, Jern-, Koppar-, Soder-sjokompaniet.

Kompass 1,471. »Komposition, fredlig» 4,204.

Kompositionsforsok, hat-tarnes 5,224—226, 228, 230, 257.

Kompromiss, Oskar ILs tid 6,188, 190.

Kon 1,334.

Koncilier, se Kyrkomöten. Kondottier 4,171.

Kone vet (kloster) 4,9. Konfederationer (väpnade sammansvärjningar) 5,190; — i Sandomir 1704 4,556 o. f.; — jfr Forbund, Generalkonfederation.

Konfession, se Bekän nelse.

Konfirmationsrätt, erke-biskopens i Lund 8,120. Konga (härad) 8,186, 193. Kongresser, arkeologiska, i Norwich 1868 1,44; -----i Stockholm 1874

1,52, 74, 77, 99, 115, 157; — i Aachen 1815 6,73; — — 1818

6,71, 76; — i Altona 1687 4,611; — i Kjöben-havn 1532 8,151, 158;

— i Laibach 1821 6,87;

— i Oliva 1660 4,410;

— i Rostock 1563 8,265;

— i Stettin 1615 4,114;

— i Troppau 1820 6,87;

— i Verona 1822 6,87;

— i Wien 1814 6,63 o. f., 209;—jfr Exekutions-, Fredskongresser, Möten.

Kongsmaket, se Kalmar. Kongsvinger 6,60. Konietspolski, Stanislav 4,139 o. f., 142 o. f., 145—147, 149.

Konin 4,377.

Konitz 4,388. Konkordieformeln 4,198. Konkurslag 6,171. Konrad, jfr Kort.

Konrad Nipertz, se Ni-pertz.

Konrad Rogge, se Rogge. Konrad von Jnnngiogen, se Jungingen.

Konseljer 0,258, 6,193;

— i fr Kabinetts-, Rege-ringskonselj, Statsrådet.

Konserter, i Haag 4,398, 404.

Konsertsalar 6,251. Konservative 6,80, 137, 141, 144.

Konservatorer 8,177 o. f. Konsistorier, censur af teologiska skrifter 5,187;

— redovisning 6,50; — jfr General-, Rikskon-sistorinm.

Konskriptionsskyldighet 6,44; — jfr Värnpligt. Konsonanter 1,216. Konst, bildande, antikens

6,238;-----Englands

1,296; — — flandrisk 2,298 o. f.;---Frankrikes 6,406;----gre-

kisk-romersk 6,409;

— — Italiens 6,406;

-----medeltiden 1,296,

869, 476, 483, 2,55 O. f., 203—206, 312 O. f., 857, 397, 399—402,

496—499; — — nyaste tiden 6,135, 156, 189, 209, 218, 231—253, 260;

— — nydaningstiden

8,12, 469, 476—482;

— — partiti dhvarfvet 6,118, 209 o. f., 212, 295—297, 809, 400—

414;-----storhetstiden

4,419 O. f., 597, 616— 638, 640;-----vikin-

gatiden 1,358 o. f.;

— — jfr Antiken; — boklig 8,484; — jfr Bildhuggar-, Byggnads-, Krukmakar-, Lödnings-, Målarkonst, Renässans, Skalde-, Smides-, Stats-, Träsnidarkonst.

Konstakademien 6,400, 6,241, 244;—expositioner 6,414; — statut och privilegier 6,407; — jfr Målar- och bildhuggar-, Ritarakademien. Konstantinopel (Mikle-gård) 1,224, 227, 255,

304; — Eriks af Pommern pilgrimsfärd 2,174;

— förbindelser med

norden 1,297, 302; — gnidskatter 1,226; — intaget af turkar ne

1453 2,326, 829; — karta 1,273; — Sigurd Jorsalafares besök 1,283;

— varingafärder 1,280 —282; —jfr Byzantion, Riket, Stambul.

Konstantinos Porfyrogen-netos (byzantinsk kejs.), mynt A 1,297.

Konstapel 1,463.

Konstbildning, gustavianska tiden 6,411.

Konstflit 1,328, 4,94.

Konstföreningar 6,239, 246.

Konsthandlare 6,400.

Konsthandtverkare 6,403.

Konstsamlare 6,236.

Konstitution, Frankrikes 1791 6,58; — för Up-sala högskola 1626 och 16554,608; — jfr Lagar.

Konstitutionalism 6,76, 96.

Konstitutionsutskott 6,10 o. f., 19, 84, 100, 116, 118, 121, 124, 142, 148, 192; — förslag till riksdagsordning lo48 6,144;

— kontroll öfver styrelsen 6,82; — representationsfrågan lo40 6,125; — skeppshan-delsfrågan 1825 6,94.

Konstkabinett 4,632.

Konstminnesmärken

6,403.

Konstnärer, flandriska 8,481; — franska 6,401, 405; — nydaningstiden 8,482; — partitidhvarf-vet 6,400, 408, 414.

Konstnärsgille 6,240.

Konstnärskoloni, svensk, i Roma 6,237.

Konstpoesi 8,474.

Konstsaker 1,195, 6,410.

Konstsamlingar 6,286.

Konstskolor 2,498 o. f.;

— Tysklands 6,240 o. f.

Konstslöjd 6,410.

Konststilar, Frankrikes

6,410; — jfr Barock-, Renässans-, Rococostil.

»Konststycken» 4,682.

Konstutställning, i Stockholm 1850 6,241; — jfr Industri- och konstutställningar.

Konstverk 6,410.

Konsulat, Napoléon la 6,35.

Konsumtion, Oskar IIa tid 6,188.

Konteramiraler, bisittare i riks rätt 6,254.

Konterfej 8,476. Kontinentalsystem 5,369, 6,39, 41, 66.

Kontor, rikens ständers 6,175.

Kontraband 5,299.

Kontrakt, representationsrätt 5,61.

Kontrasignation, statsrådets 6,17.

Kontributioner 5,13. Kontributionsränteri 4,601.

Konung 1,346, 484; — andel i böter 2,415, 8,255 O. f., 316, 391;

— bröder, rang 1,477;

— domsrätt 1,463. 465,

2,183, 407, 8,177,

252 O. f., 484 O. U 463, 4,87, 6,19; —

drägt 2,500; — förenings- och säkerhetsakten 5,831—333; — gemensam för svear och götar 1,371; —

gårdsrätter 2,483; — Hermanssons stadga 5,136; — högsta domstol, regeringsformen 1809 6,17; — i rådet,

rättsinstans öfver hpf-rätten 4,602; — inkomster 1,463, 2,7, 414 O. f., 483, 8,154; — jagt-rätt 5,77; — kungliga

personers giftermål, stadgan 1582 8,344; — kyrkans öfverhufvud 8,129; — lagstiftningt-och beskattningsrätt

1,464, 466, 6,205; — män 1,461, 466; — ,

Norges, veto 6,62, 107

o. f.;-----vice, grund-

lagen 1814 6,62; — och biskopsutnämningar 1,403 O. f., 8,199; — och kommunalförvaltningen 1,465; — och

kyrkolagsfrågor 6,170;

— och riksbanken 6,100;

— och stormännen 1

8,140; — och stortinget 6,108; — och ständer, Gustaf II Adolf om 4,98;-----Gustaf I Hom 5,244;-----regeringsformen 1809 6,17; —i och tillsättande af embetsm&n 1,465; — preses i riksrätt 5,254; —
 — regeringsformen 1720
 5,10—12, 89 o. f.;-----
 1772 5,261—258, 255;
 -----1809 6,17,194; —
 regeringsformsforslaget 1769 5,203; —representationsfrågan under Oskar I:s regering 6,140;—
 riksdagsordningen 1617
 4,99;----- 1723 5,60
 o. f.; — rätt att adla, inskränkt 5,34, 223; —
 — att väcka förslag
 4,599;-----öfver skatte-
 hemman 8,179; — rättigheter 8,342;-----
 och skyldigheter 2, G o.
 f.;-----öfver fursten-
 dömen 8,343 o. f., 346 o. f.; — rösträtt i högsta domstolen 6,19; — samverkan med råd och ständer 5,212;—
 tryckfrihetsförordningen 1774 6,263; — jfr Unions-konungar.
 Konung Gustaf Ls registratur, ntg. genom V. Granlund 8 källfört.
 Konunga- och höfdinga-styrelse, Om 2,84.
 Konungabalk, landslagarnas 2,5—8, 276, 8,451, 460, 4,471, 598, 5,74, 76, 251.
 Konungabok, se Snorre Stenlason.
 Konungaboken (Bibeln)
 1,93.
 Konungabref 1,387. Konungadöme, Gustaf I:s 2,485; — partitidhvarf-vet 5,380; — ärfeligt 5,350; — jfr
 Konungamakt.
 Konungaed 1,462, 8,460, 5,10; — arffölj dslagen 1590 8,368; — Gustaf I:s 8,182; — Johan III:s 8,321; —
 landslagarnas föreskrifter 2,6—8,
 8,223, 888; — Sigismunds 8,419; — jfr Kröningsed.
 Konungaförsäkran 8,460;
 — Adolf Fredriks 5,107, 121—123, 226; — Fredrik I:s 5,31, 33, 51; — Gustaf Ls 8,56; — Gu-
 staf II Adolfs 4,30, 78, 81, 87, 99 O. f., 103, 598 o. f.; — Gustaf ULs 5,224, 226—228, 230, 232, 286; — Karl
 IX:s 8,419, 448, 460; —
 Kristofers af Baiern 2,262 O. f., 273; —
 landslagen 2,6, 488; — Sigismunds 8,387, 413;
 — ständig 5,283; — Ulrika Eleonoras 5,10;
 — jfr Handfastningar, Regeringsform.
 Konungahälla, se Konungelf.

Konungalängder 1,1 o. f., 262 O. f., 373—375,

882, 460, 2,210, 808.

Konungamakt, böndernes skrifvelse 6,35; — Gustaf II Adolfs konungaförsäkran 4,30; — Gnstaf III om 5,307; — Karl X Gustafs testamente 4,403; — medeltiden 1,425, 461 o. f., 467, 2,105, 326, 361, 482—485; — Norges grundlag 6,62; — nydaningstiden 8,12, 154, 173, 198, 213, 220,

222 O. f., 226 O. f.,

250 o. f., 255, 278 o. 1, 317, 321, 422, 450, 460, 462 o. f., j — (och de lägre stånden, ‘ medeltiden 2,2; — och folkmakt 6,76; — och pre-laterne 1,476; — och stormansväldet 2,3, 30;

— partitidhvarfvet 5,4,

13, 31, 34, 48 O. f., 51, 71, 109, 120 O. f., 135, 145, 164, 169—171,

178, 186, 193 O. f., 213, 226 O. f., 256, 279, 327 o. f., 330, 361, 380; — regeringsformen 1809 6,17—19; — regeringsformsforslaget 1769 5,205; — rådsmötet i Vadstena 8,72; — storhetstiden 4,71 o. f., 101, 598—600; — ut-vidgningsförsök under Fredrik I 5,126—133;

— jfr Absolutism, Envælde, Konungadöme, Regeringsmakt.

Konungamord 5,342, 348.

Konungapapism 4,86,505.

Konungar, danska, och Kalmarunionen 2,481;

— Sveriges kristna, erkebiskop Hemmings

förteckning 2,16; — tre heliga A 2,52, 53, 377; -----kapell, se Roskilde; — jfr Härads-, Små-, Upsalakonungar.

Konungasagor, se Snorre Stnrlsson.

Konungatitel, »af Guds nåd» 1,467; — Gustaf II Adolfs 4,31, 230; — Karl IX:s 8,447, 456; — Karl XII:s 5,1; — »svea konung» 1,387, 418; — »svea och göta konung» 1,386 o. f., 418; — »Sveriges, Nor-

ses och Skånes konung» ,453; — »Sveriges och Götes konung» 1,253; — »Vendes konung» 8,54.

Konungaval 1,371, 406, 416, 426, 446, 461 O. f., 465 O. f., 2,34, 285,

380, 482, 484, 8,461, 5,9; — i Danmark

8,158, 6,55; — i Norge 2,280, 8,169; — i Polen 8,355, 4,553, 557; — Karl Knutssons 1448 2,278; —

landslagarnas föreskrifter 1,446, 2,6—8, 51, 250, 276 O. f., 8,179; — Magnus Erikssons 1319 1,446, 462, 471; — jfr Tron-följarval.

Konungavärdighet 1,425, 5,145.

Konungens nämnd, se Konungsnämnd; — paviljong, se Haga. Konungsbacka, se Kungsbacka.

Konungsdom 8,224, 4,87. Konungsfrid, stadga 1285 1,424.

»Konnnngskhet» 5,256 o. f. Konungsnämnd (konungens nämnd, parlamentum) 1,465, 2,8, 884, 8,252

1654 4,366; — mellan Norge och Danmark 1821 6,107; — jfr Fördrag, Myntkonvention. Konvertiter 4,212.

Konvojer 4,513.

Kopoije 8,331, 372, 4,9 O. f., 58, 67.

Koppar 1,8, 84, 148,

4,91 O. f., 5,62; — drifven och forgyld, beklädnad på altaren A 1,473;-----på relikskrin A 1,395; —

emaljerad, beklädnad på relikskrin A 1,396, A 1,478; — forgyld, cibo-

riumA.1,475;-----Erik

den heliges krona A 1,3 8 9;

— grafhäll, fru Ramborgs till Vik A 1,450;

— införselvara 1,310;

— utförselförbud 4,94;

— värde 1,480; — öf-verklädd med silfver 1,311; — jfr Air, Eir, Knoppar.

Kopparberget 1,455,

2,118, 125, 193, 214, 854, 8,120, 123, 4,90, 6,201; — grufva, se Falun; — Gustaf Ls

räfst 8,152 o. f.;-----

tåg 8,36; — indraget till kronan 13% 2,143;

— kartor 1,392, 2,120, 8,27; — klockupproret

8,142.

Kopparbergslagen 2,173,

8,403.

Kopparförråd, bankens

5,268.

Koppargravvr, prof A

2,209, A 2,210, 498. Koppargrufvor 1,148,468;

— Taluns 6,65; — Åtvidabergs 2,118,8,234.

Kopparhandel 4,94, 287, 295, 347. Kopparkompani 4,92, 96, 287, 347.

O. f., 261, 279, 288 O. f., 287, 290.

Konungsräfstl,465,8,253.

Konungsstenen 2,62.

Konventikelplakat 6,158, 212; — jfr Lagar, Re-ligionsstadga.

Konventiklar 6,210.

Konventioner, i Haag 1667 4,423; — i Malmö 1661 4,405; — i Moss 1814

6,4, 60; — i Stockholm 1660 4,405; — mellan Bremen och Sverige

»Kopparmatte», se Stockholm.

Kopparmynt 1,47 5,2,180, 489, 8,39, 4,94; — Dalarnas A 4,110; — och silfvermynt, storhetstiden 4,605 o. f.; — öre A 5,12, A 5,35, A 5,237.

Kopparplåtar 5,116.

Kopparredskap 1,87.

Kopparrunstycken 4,606.

Kopparstick 6,289.

Kopparstickare 8,482, 5,407.Kopparstickarkonst 5,407, 413.

Koppartillverkning, frihetstiden 5,385; — Gn-staf I:s tid 3,234; — nyaste tiden 6,201; — storhetstiden 4,287,

604. Kopparverk, Faluns 4,94. Koppar ålder 1,87. Koppmann, Die recesses und andere akten der hansetage von 1256— 1430 2 källfört. Koppymningshus, i Stockholm 0,260 o. f. Kor 2,497 o. f.; — i den hel. Katarinas kyrka i Visby A 2,64; — i den hel. Nikolai kyrka i Visby A 2,65; — i Helsingborgs kyrka A 2,40; — i Skeninge kyrka A 2,489; — i Upsala domkyrka A 1,415; — i Vesterås domkyrka A 2,898; — jfr Graf-, Högkor, Kapell. Koral 3,475.

Koran 1,298.

Korbroder, se Kaniker. Korff, von 5,109, m, 113, 119, 274. Korftlget³, 415.

Korhois 5,334.

Korn, odladt i Schweiz under stenåldern 1,15;

— utförsel, storhetstiden 4,604; — vikingatiden 1,331 o. f.

Kornhamn, se Stockholm. Kornhamnstorg, se Stockholm.

Kornherberge (loge) 1,317. Korntorget, se Stockholm, Kornhamn.

Korp, bild på »märken» 1,288; — svart, i Jemt-lands vapen A 4,392. Korpo ström 5,102. Korporalen, den gamle, se Tilly.

Korruption, politisk 4,414. Kors 1,159, 165, 348,

868, 3,478; — af silfver A 1,363; — det heliga, relik 1,395, 2,202; — i Bremens vapen A 4,393;

— pilgrimstecken 2,83;

— vid Mästerby A 2,41,

47; — vid Visby A

2,42, A 2,43, 47; — å runstenar 1,369; — jfr Hak-, Silfverkors.

Korsbetningen, Visby A

2,42, A 2,43.

Korsfarere 4,129. Korsfästelsen, se Kristus. Korshamn 1,308 o. f. Korsholm (Krytzeburg) 2,128, 216, 4,16; — Bo Jonssons 1384 2,99; — intaget af vitaliebröder 2,138; — karta 2,121; — se Oxeustjerna, Gabriel, af K.

Korsriddare 2,11; — slaget vid Tannenberg 1410 2,163; — jfr Orden, tyska.

Korstolar, Lunds domkyrkas A 2,498; —

Veckholms kyrkas 2,403, A 2,404; — Vesterås domkyrkas A 2,192, 193, 205, 498.

Korståg (härtåg) 1,241, 267, 370, 388, 409 o. f., 478 O. f., 2,326; — Birger Magnussons, till Tavastland 1,400; —

Erik den heliges, till Finland 1,384; — Johan Sverkerssons, till Estland 1,397 o. f.; — Magnus Erikssons, mot ryssarne 1,459, 2,8—il, 18; — norskt, till Småland 1,375; — Tyrgils Knutssons, till Finland 1,426 o. f.

Korstågsbulla 2,412. Korsör 4,389, 394.

Kort, jfr Konrad.

Kort Bitz (bisk. i Abo), so Bitz.

Kort König, se König. Kort Nipertz, se Nipertz. Kort Rogge, se Rogge. Kortenhorst, Lubbert 2,184 o. f.

Korum 4,89.

Korvey, se Åretens, Daniel, från K.

Kosacker 3,452, 4,1 il, 119, 126 O. f., 152, 373, 877, 388, 569—571, 581, 5,320, 6,8; — polska 4,140; —

saporogiskal 4,66, 186, 572.

Kosel 4,308.

Koskinen, Y. (G. Z. Forsman) 4 källfört.

Koskull 6,241. Kosma,Minin, se Minin K. Kostgård, Johan III:s 3,352, 365.

Kostnitz, kyrkomöte 1414 —1418 2,87, 195. Kostymbilder 4,616.

Kovel 1,221.

Kovno 4,552; — möte 1562 3,260.

Krabbe, Jörgen 4,457. Krabbe, Tyge 3,112. Krafft, David von 4,623, 5,406.

Krafft, Per 5,407, 413, 6,233.

Kraftkyrka, Lunds A 1,380; — jfr Kryjtor. Kragar, klosterdrägt 2,91;

— jfr Pip-, Spetskragar. Krageholm A 4,457. Kragehuls mosse, jernspjut A 1,206; — spjutskaft A 1,193.

Kragerö 6,59.

Kragstöflar 4,631.

Krain 4,164.

Kraka, se Aslög.

Krake, Rolf, se Rolf K. Krakorum, se Kråkerum. Krakou, Mårten 4,36, 42, 50.

Krakov 4,377, 558—560;

— intaget af Karl XII 1702 4,554; — — af österrikarne 4,387; — prinsessan Annas mottagande 1592 A 8,380;

— Sigismunds kröning 1587 3,859.

Kram gods, införselvara

8,232.

Kramhandlare 5,116. Kranbi, se Granby. Krannon 1,94.

Kransar 5,410.

Krassov, E. D. von 4,568 —670, 572, 575, 580. Kraterer 1,183.

Krausand 4,13.

Krebs 6,60.

Kreditaktiebolag 6,208; — jfr Banker.

Kreditanstalter, Norges 6,56; — Sveriges 6,67 o. f., 207; — jfr Diskonter.

Kreditföreningar, i Stockholm 1857 6,158. Kreditiv 5,246, 281, 6,18. Kreditpapper 5,265. Kreml, se Moskva, Nov-gorod, Pskof.

Krempe 4,811.

Kretsen, frankiska 4,269;

— nederrheinska 4,269;

— nedersachsiska 4,1 o,

12,171,176;-----direk-

torium 4,334; — schwa- j biska 4,269; — westfaliska 4,10, 12; — öfver-rheinska 4,269; — öfver-sachsiska 4,12; — jfr ► Östersjökreten. Kretsordning 4,156. Kreuznach 6,34.

Krig, det lilla 4,380; —

, det stora nordiska 4,540 —597, 5,15—28, 107;

, — förenings- och säkerhetsakten 5,332; — Gu-. staf II Adolf om 4,30, 70; — inbördes 1596— 1598 3,405—417; —

Johan ni:s konungaed 8,321; — Norges grand-- lag 6,62; — och frihetstidens folkminskning 5,385; — pfalziska4,2S I;

— pommerska (sjuåriga) 6,145—157, 159, 218, 230, 258, 388; — regeringsformen 1720 5,io, 83; — regeringsforms-forslaget 1769 5,203, 205; — schmalkaldiska

4.19, 168, 209, 219; — sjuåriga, se ofvan pommerska; — tretioariga

4.20, 69, 80, 99, 110 o. f., 125, 128, 341, 348, 863, 375, 411, 433, 526, 599, 613, 617, 634; —

— Axel Oxenstjerna om 4,182; — — följder

4,298 o. f.;-----före

Gustaf II Adolfs uppträdande 4,150—187; —

— Gustaf II Adolf 4,189

—256;-----Johan Ba-

ners och Torstenssons öfverbefäl 1636—1643 4,302—310;-----ka-

rakter och resultat 4,150 —153; — — orsaker

4,158 o. f., 157;-----

Sveriges krigsstyrke

4,286, 603;-----tiden

närmast efter Gnstaf II Adolfs död 1632—1636

4,267—275;-----Tor-

stenssons, Vrangels och Karl Gnstafs öfverbefäl 1643—16484,318—328;

-----utbrott i Böhmen

4,131, 163—167;-----

ntskrifningar i Sverige 4,286; — jfr Anfalls-, Försvars-, Klubbe-, Koalitions , Krim-, Religions-, Revolutions-, Sju-års-, Successions-, Tron-följds-krig.

Krigare, begrafningssätt 1,168; —polska A o,358, 4,56; — romerska, satt att bära svärd 1,191; —ryska A 4,53; — jfr Knektar.

Krigsakademi 6,217. Krigsartiklar, Gustaf II Adolfs 4,89.

Krigsbefäl 8,390, 422,

5,49, 155, 236, 329; — ej kalladt till riksdagen 1786 5,313; — första gången medlem af riksdagen 1594 8,386 o. f.;

— Götalands 8,403; — kriget1788—1790 5,322, 325 o. f.; — krönings-riksdagen 1617 4,107;

— mötet i Reval 1589 8,361; — riksdagsordningen 1617 4,99.

Krigsbyte 1,207. Krigsezpediton 5,32. Krigsfolk, finskt 8,407;

— främmande, Norges grundlag om 6,62; — menigt, vid Söderköpings riksdag 1595 8,396; — underhåll 8,229.

Krigsförnödenbeter 4,94, 311, 5,299.

Krigsgärder 2,292, 5,12;

— regeringsformen 1720 5,33; — regeringsformsforslaget 1769 5,203.

Krigshär 2,486; — rekrytering 4,89; — stående 2,361, 415; — Sveriges inhemska, styrka 1630— 1640 4,187, 286; —underhåll 4,89. Krigshöfvidsman, vid Kristi kors A 1,418. Krigshögskola 6,217. Krigskanot 1,91.

Krigskollegium 4,81, 496, 529, 5,197, 382, 6,77, 81, 196; — instruktion 4,266; — jfr Armeeförvaltningen.

Krigskonst, Gustaf 11 Adolfs 4,23, 147; — nederländsk 4,34, 40; — spansk 4,170. Krigskontraband 5,300.

Krigsmakt, frihetstidens slut 5,271; — Gustaf 1:8 8,227—229; — konun-

§en öfverbefälhafvare

i,251; — organisation, Erik XIV:s och Karl IX:s tid 8,462; — regeringsformen 1634 4,261; — riksdagen 1809 6,24; — storhetstiden 4,602 o. f. Krigsmanshemman, Karl XI:s reduktion 4,480. Krigsmateriel 4,187, 286.

Krigsmän, tyska, inflytande på nydaningstidens språk 8,473. Krigsordningar 4,69. Krigsrådet, regeringsformen 1634 4,260. Krigsrätt 4,82; — jfr Domstolar.

Krigsskepp 4,496;..— jfr Gal ej or, Lodjor, Örlogs-skepp.

Krigsskolor 6,217; — i Finland 5,272. Krigssystem 4,225—227. Krigstjenst 8,445, 484, 6,211.

Krigståg, se Reysa. Krigstredning 5,337,341. Krigsvetenskap, storhetstiden 4,610.

Krigsväsen, Finlands 5,383; — Karl XLs inre styrelse 4,491; — Kristinas förmyndarregering 4,286; — medeltiden 1,423, 2,101 o. f., 486;

— nydaningstiden 8,227 —229, 427, 463—465;

— Oskar I:s tid 6,134, 139; — partitidhvarfvet 5,271, 383 O. f.j — jfr Försvarsväsen, Indelningsverk, Rekrytering, Utskrifning.

krigsårenden, afdelning i rådkammaren 5,31; — handläggning efter 1772 års statshvälfning 5,258. krikianti, se Grekland, krim (Tanriskä halfön) 1,299, 4,185, 569,5,320, 6,153; — eröfradt af Ryssland 1783 5,301;

— stendösar 1,65; — tatarer 8,329, 332,4,66, 141, 572.

kriminallagar 6,19, 113;

— jfr Brottmålsagar. kriminallagstiftning 6,140.

krimkriget 6,155, 171. kringlen 4,48; — sin-clairs vården A 4,47. kris i Enropa 1848 6,152;

— jfr Handels-, Penningkris.

krist, hvite, se Kristne, kristallbägare, med drottning Kristinas bild A 4,356.

kristendom 1,1, 7, 240, 252, 259, 262 O. f., 268, 296, 312, 331, 334 o. f., 346, 848, 376, 382 O. f., 385, 888, 420, 468,

2,196; — begrafnings-sätt 1,106; — grafoffer 1,67; — inflytande på lagstiftningen 1,870; — införande i Danmark 1,361 367; — — i Finlanc 1,383 o. f.; — —

Karelen 1,427;-----;i

Sverige 1,360—370,875;

-----i Östersjöländerna

1,397; — korset, helig symbol 1,165; — och reformationen 8,12; —

Sredikad i Lappland ,101;—strid med hedendomen i Sverige 1,371— 373; — vikingatågens följder 1,267; — se Maurer, K., Die bekeh-rang des norwegischen stammes zum christen-thume; — jfr Korståg.

Kristendomsundervisning 6,213.

Krister, jfr Kristian. Krister Klasson till A* minne, se (Horn). Kristersdotter, Birgitta se (Vase).

Kristersdotter, Brita, se Horn.

Kristersdotter, Kristina, se (Vase).

Kristersson, Abraham, se (Lejonhufvud). Kristersson, Bengt, se (Oxenstjerna). Kristersson, Didrik 4,468,

Kristersson, Gabriel, * se (Oxenstjerna). Kristersson, Gustaf, se (Vase).

Kristersson, Johan, se (Vase).

Kristersson, Jöns, se (Oxenstjerna). Kristersson, Karl, se (Vase).

Kristersson, Klas, se (Horn).

Kristersson, Nils,se(Vase). Kristersson, Sten, se (Oxenstjerna). Kristersson, Unge Hans Kröpelin, se (Oxenstjerna).

Kristian (bert. af Glucks-burg), se Kristian IX. Kristian, jfr Christiern, Krister, Kristiern. Kristian Augnst af Augustenborg, se Karl August.

Kristian Frederik (prins af Danmark, ståthållare

se

se

se

se

se

i Norge) 6,54, 57—60, 108; — jfr Kristian VIII.

Kristian Frederik Vilhelm Karl, se Frederik (kroupr. af Danmark). Kristian III (kon. af Danmark o. Norge, 1503 — 1559) 8,146, 151, 158, 169 O. f., 173, 205; — besök i Stockholm8,167;

— fred med Karl V 1544 8,201; — förbund med Franfoia I 8,183;

— gemål, se Doro-

thea af Sachsen-Lauen-burg; — grefvefejden 8,164—166, 184; —

handfästning 6,55; — hertig af Slesvig och Hol-stein 8,159; —hyllning af jutska adeln 8,164;

— minnesvård A 2,37 5;

— mynt, dukat A 8,205;

— och Sverige 8,182,

203—205; — porträtt 8,166; — skiljedomare mellan Gustaf I och Liibeck 8,168; —slägt-tafla 2,321; — stillestånd med Karl V 8,181.

Kristian IV (kon. af Danmark o. Norge, 1577— 1648) 4,8, 19, 70, 125, 132, 145, 168, 190, 196, 810—813, 315, 318 O. f., 330; — Elfsborgs lösen 4,95; — hertig af Slesvig och Holstein 8,457; — kong Christian den fjerdes egenhändige breve,befalinger og statsskrivelser til riksrådet, udg. af C. Molbech 4 kalifort.; — krig med Sverige 1611 —1613 8,455—459,

4,31 O. f., 35 O. f., 38, 40—42, 44, 46—52;

— Kristianopels anläggning 4,7; — och Kristina 4,339; — porträtt 4,114; — släkt-tafla 2,321; — tretioåriga kriget 4,3, 175 —177, 179 O. f., 183, 186 o. f.; — uppfostran

4,21.

Kristian V (kon. af Danmark o. Norge, 1646 —1699) 4,482 o. f.,

442, 445, 448, 450 O. f., 453, 536 o. f.; — möte med Friedrich Wilhelm af Brandeuburg i Gadebusch 1675 4,438; — porträtt 4,430; — släkt-tafla 2,321; — underhandling med Lonia XIV i Paria 1679 4,458. Kristian VI (kon. af Danmark o. Norge, 1699— 1746) 5,97, 107; —för-bnnd med Sverige 1734 6,72; — porträtt 5,58;

— alägttafla 2,821. Kristian VII (kon. af

Danmark o. Norge, 1749—1808) 5,224, 274;

— porträtt 5,325; — alägttafla 2,321.

Kristian VIII (kon. af Danmark, 1786—1848) 6,64; — porträtt 6,128;

— alägttafla 2,321; — jfr Kristian Frederik (prins af Danmark).

Kristian IX (kon. af Danmark ; fornt hert. af Gliicksburg, f. 1818)

6,146 O. f., 174, 177;

— gemål, ae Louise Vilhelmine af Hessen;

— porträtt 6,175; — alägttafla 2,821.

Kristiania 1,478, 4,592, 6,57, 73, 89, 105, 149;

— Christiania viden-

8kabsseUkap8 forhandlinger 1,217; — högskola 6,56;-----mu-

seum, vikingaskepp A 1,285; — nationalteater 6,108; — slott och Karl Johans gade A 6,190;

— storting 1814 6,60 —68; — stortingsby g-nad A 6,180; — studenttåg 1845 6,145; — »torveslaget» 18296,109.

Kristianiafjorden 6,59. Kristianopel 3,457 o. f., 4,7, 81; — ifrAvaskär. Kristianstad 4,6—8, 442, 447 O. f., 451—453, 576, 6,214; — hofrätt for Skåne och Bleking 6,84; — kyrka A 4,453;

— — orgelläktare A 4,455; — — portal A 4,454; — statsinrättningen 1772 5,237, 289 o. f., 248; — vapen A 6,195.

Kristiern, jfr Kristian. Kristiern Bengtsson, se (Oxenstjerna).

Kristiern Johansson, se (Vase).

KristiernNilsson,se(Vase).

Kristiern 1 af Oldenburg (Cristiernus;kon. af Sverige, Norge o. Danmark, 1426-1481) 1,277,

2,280, 288—290, 813, 316, 334—838, 341,

851, 853—855, 860,

381, 884, 420, 444,

8,18, 163, 4,19, 50; — bannlyst 2,332 o. f.; — beslutet i Stockholm 1467 2,846; — blir Sveriges konung 2,317 —320; —bröllop 2,284;

— diplomatarium, se Diplomatarium Christi-erni primi; — erbi uden Danmarks krona 2,279;

— eriksgata 2,324; —

fejd med Tottsläkten

2,345, [-347;—flygskrif-ter+] {+347;—flygskrif-ter+} om 2,342; — förhållande till utlandet 2,820—324; — försök att återvinna Sveriges krona 2,363—368; — gemål, se Dorotea af Brandenburg; — graf i Roskildes domkyrka A

2,376, 878; — handfästning till norrmännen 2,281; — hyllad till Norges konung 2,281 o. f.j — inre förhållanden 2,324—381; — Kettil Karlssons resning 2,331—388; — krig

med ryssarne 2,329;

— * — med Sverige 2,292, 296—298, 814 O. f., 849 O. f.; — kröning i Trondhjem 1450 2,286; — — i Upsala 1457 2,819; — mynt, malmöhvid A

2,829;-----stockholms-

örtugar A 2,328; — möte i Jönköping 1466 2,887; — och hansan 2,322 O. f., 878, 876, 383; — och norska erkebiskopsvalet 1450 2,287; — och påfven 2,326 o. f.; — och Sles-vig-Holstein 2,875 o. f.;

— och Stora Novgorod 2,323; — och Sverige 2,378—378; — och ätten Oxenstjerna 2,390;

— oldenburgska hornet A 2,377;— personlighet 2,378; — sigill A 2,319, A 2,320; — slaget på Brunkeberg 1471 2,866;

— slägtaflor 2,111, 821;

— underhandlingar om Gotland 2,282; — vistelse i Sverige 2,327.

Kristiern Ia kapell, se Roskilde.

Kristiern II den omilde (Tyrannen; kon. af Sverige, Norge o. Danmark, 1481—1559) 2,380,405, 427, 434,440 O. f., 447, 449, 451—458, 468,

485, 8,20, 22, 24, 30, 33, 35, 62, 74, 76, 90, 109, 116, 155, 160— 162, 164 O. f., 169, 180,

196, 246, 272, 389, 462, 5,218; — afresa från Nederländerna 8,148;— anspråk på Sverige 8,203;

— Arboga beslut 1517 2,459;—arfvingar8,182,

197, 275; — belägring af Stockholm 2,465 o. f., A 2,473, 8,110; — brudskatt 8,201; — flykt 8,53 O. f., 58, 66; — fångenskap 8,15 8; — fördrag med danska be-falhafvare 1532 8,150;

— förordningar 8,34;

— gemål, se Elisabet af Castilla; — Gustaf Ia befrielsekrig 8,37,

41, 59 o. f., 6,2;-----

bref till allmogen 8,136 o. f., 172, 181, 189, 191; — gärder 8,86;

— handfästning 2,455;

— herskarplaner 8,51 o. f.; — hjelm A 2,466;

— hyllning af norska rådet 8,149; — — af svenskarnes ombud 2,423; — i Nederländerna 8,46, 119, 188;

— intåg i Stockholm 1520 A 2,478, 475; — krig med Sverige 2,429, 442, 460, 468, 8,25 O. f., 185, 229; — kröning till Danmarks och Norges konung 15142,455; till Sveriges konung 1520 2,475; — lagstiftningsåtgärder 2)481, 8,51; — Malmö recess 8,68; — mynt, klippingar 2,489, 8,39;

— — nödmynt 8,70, 466; — namnteckning A 2,471; — och Ar-cimboldo 2,467; — och dalkarlarne 8,162; — och hansan 2,466,8,50, 62; — och Karl V 8,147

o. f.;—och Lnbeck 8,157 o. f.; — och Nederländerna 8,156; — och Norby 8,63 o. f.; — och Sverige 8,56; — och Sveriges stormia 8,213; — och Östersjöstäderna 8,49; — pension 8,72; — porträtt 2,471; — regering 2,470 — 481; — regeringstillträde 2,460; — restan-rationsförsök 8,93—

98, 112, 148—164; — rustning A 2,466; — sigill A 2,426; — slaget vid Brännkyrka 1518 2,466; — slägt-taflä 2,821; — Sveriges och Danmarks förbund 1528 8,140 o. f.; — tronafsägelse 15468,202;

— uppror mot, i Danmark 8,52; — vald till Sveriges tronföljare 1497 2,421; — vicekonung i Norge 2,452 o. f.; — vistelse i Ostfrisland 8,163; — återfärd till Danmark efter Stockholms blodbad 2,479.

Kristina (drottn. af Sverige, 1626—1689) 4,16,

78, 140, 188, 365, 367, 404 O. f., 410, 494, 496, 607, 609, 611,

614, 620, 625, 681, 640, 5,74, 894; — adelns

privilegier 4,601, 5,86;

— anspråk på Sveriges

krona 1660 4,407; — antar namnet Alexandra 4,357: — besök i Sverige 4,359 o. f.; — bild på bågare A 4,356;

— Christina regina i Roma, vrångbild A 4,359; — deltagande i rådets sammankomster 4,302; —

förmyndarregering 4,257 —266, 482; — —jem-förelse med Karl XI:* 4,413 o. f.;-----post-

verket 4,606; — — rådsvalde 4,599; —

giftermålsanbud 4,268, 388 o. f.; — grafvård i San Pietrokyrkan i Roma A 4,860; — hyllning 1633 4.959;

— inre styrelse 4,846 —849; — — under Axel Oxenstjerna# ledning 4,282—302;

— intåg i Paris A4,358; — — i Koma 4,358; — — i Stockholm 1660 4,406; —

— kriget med Danmark 4,310—818; — kroning

4,349;-----äreport A

4,338, 685; — medalj ofrer intåget i Roma A 4,357; — minnespenning A 4,859; — myndighetsförklaring 4,314, 318: — namnteckning

A 4,819; — och hennes hof 4,336—346: — och Karl X Gustaf 4,364; — och konsten 4,617; — och reduktionen 4,369;

— om Axel Oxenstjerna

4,75; — om Johan

Skytte 4,21; — personlighet 4,886—388; — pokal A 4,141; — porträtt 4,319, 357; — senare regeringsår 4,346 —355; — sigill A

4,320, 893; — skolordningar 4,608; — slägt-tafla 8,241; — slöseri 4,366; — stadsanlägg-ningar 4,17; — stormansväldet 4,600; — tronafsägelse 4,355 o. f., 407 o. f.; — tyska kriget, de närmaste åren efter Gustaf II Adolfs död 1632—1636 4,267 —282; — — Johan Baners o. Torstenssons öfverbefäl 1636—1643 4,302—310;-----Tor-

stenssons, Vrangels och Karl Gnstafs öfverbefäl 1644—16484,318—328;

— nnderhållsländer 4,6,

15; — uppfostran

4,886 o. f.; — nr A 4,839; — valspråk 4,337;

— westfaliska freden 4,828—835; — öfver-gång till katolska läran 4,857 o. f.

Kristina (drottn. af Sverige, Karl (Vn) Sver-kerssons gemål), slägt-tafla 1,376.

Kristina (fäste) 4,14, 290.

Kristina, jfr Christina, Christine, KeTstin.

Kristina af Holstein-Gottorp (drottn. af Sverige, 1673—1625) 8,441, 4,29, 61, 70, 85, 96, 104, 184, 259; — bidrag till Söfvsborgs lösen 4,95; — kröning, min-

nespenning A 8,447; — medlem af Gustaf II Adolfs förmyndarregering 8,442,4,28; — porträtt 8,425; — slägttaflor 8,241, 4,19.

Kristina af Sachsen(drottn. af Sverige, Norge o. Danmark; Hans' gemål, d. 1521) 2,380, 424, 426, 429, 441, 452; — bilder, snidade i trä A 2,454, A 2,455; — försvarar Stockholms slott 2,427 o. f.; — grafsten i Odense A 2,453; — kröning i Köpenhamn 2,383; — — i Upsala 2,423; — slägttafla 2,321; — stenrelief i Köpenhamn A 2,382.

Kristina Andersdotter, se Bergen.

Kristina Annndsdotter (lejonansigte; g. m. Anund Algotsson (Sture, tre sjöblad)), slägttaflor 2,238, 243.

Kristina Bengtsdotter, se (Bjelke).

Kristina Birgersdotter (Birger Brosas dotter), slägttafla 1,391.

Kristina Birgersdotter (Birger jarls dotter; g. m. Sigge Gutormsson; slägttafla 1,391.

Kristina Eriksdotter, se (Gyllenstjerna).

Kristina Eriksdotter, se (Tott).

Kristina Ingesdotter (Inge d. ä:s dotter), slägttafla 1, 372.

Kristina Ingesdotter (Inge d. ä:s dotterdotter; Erik (IX) den heliges gemål), slägttafla 1,882.

Kristina Karlsdotter, se Bonde.

Kristina Kristersdotter, se (Vase).

Kristina Larsdotter (g. m. Peter Olofsson) 8,81.

Kristina Magdalena af Pfalz-Zweibrücken (Friedrich VI:s af Baden-Durlach gemål, 1616— 1660), slägttaflor 8,241, 4,362.

Kristina Magnusdotter (g.

m. Bengt Stensson (Natt och dag)), slägttafla 2,240; — vapen 2,240.

Kristina Månsdotter, se (Natt och dag).

Kristina Nikolausdotter Blake (g. m.1 Håkon Galen, 1 Eskil Magnusson), slägttaflor 1,382, 391.

Kristina Nilsdotter, se (Gyllenstjerna).

Kristina Nilsdotter, se (Oxenstjerna).

Kristina Röriksdotter, se Bonde.

Kristina Stensdotter, se (Bjelke).

Kristina Tyrgilsdotter (g. m. Tal dem ar Magnusson) 1,491; — slägttafla 1,391.

Kristinakyrkan, se Falun. Kristinehamn 4,17, A 5,192; — fastingsmarknad 5,192; — stads-privilegier 4,290; —

vapen A 5,192, A 8,195;

— jfr Varnum. Kristineson, Johan, se

(Sparre).

Kristinestad 4,17, 5,376. Kristne, begrafning 1,369. Kristnubalken, i Tiohärads lag 1,464. Kristofer, jfr Christof. Kristofer (Cristoforus) af Baiern (kon. af Sverige, Norge o. Danmark, d. 1448) 2,127, 258, 260 O. f., 278, 287, 291, 302, 316 O. f., 825, 848, 4,498; — eriksgata

2,266, 271; — förhållande till främmande makter 2,264—269; — gemål, se Dorotea af Brandenburg:—inre förhållanden 2,269—277;

— konung i Sverige 2,262—264; —konungaförsäkran 2,262 o. f., 273, 279; — krönikor 2,309 o. f.; — kröning i Danmark 2,266;-----

i Sverige 2,264; — lagväsen 2,274—277, 5,73;

— mynt A 2,274; — och hansan 2,265—267;

— . och kalmarunionen

2,265; — personlighet 2,264; — sekret A

2,266; — sigill A 2,265;

— slägtafla 2,111. Kristofer af Oldenburg,

gr efve fejden8,162—166, 189; — och pfalzgreffe Friedrich 8,169, 181.

Kristofer Andersson, se Andersson.

Kristofer den helige, gillestuga, se Kalmar. Kristofer Michelsdorp, se Michelsdorp.

Kristofer Olsson, se (Svin-hufvud).

Kristofer Yaldemarsson 2,48 o. f., 54.

Kristofer 1 (kon. af Danmark, d. 1259), 1,407 o. f. Kristofer II (kon. af Danmark, d. 1332) 1,436, 439, 444, 447 o. f.,

452 O. f., 456 O. f., 2,154 O. f.

Kristofers landslag, se Landslagar.

Kristus (hvite Krist) 1,360, 369, 2,314; — barndomshistoria A 2,52, S&9; — begabbelse A

2,52, A 2,58; — Birgittas uppenbarelse2,85;

— fem sår 2,901; — födelse 1,170; — för-tjenst 6,210; — hud-flängning 2,205; — korsfästelse A 2,131, A 2,358, 359, 498, 501;

-----nedtagningen från

korset A 2,52, A 2,53, 202; — lekamens fest 2,198; — och de saliges skara A 2,308; — törne-kröning A 2,359; — uppståndelse A 2,349, 370, 396, A 2,400, 498;

— — uppstigandet ur grafven A 2,52, A 2,53.

Kritik 2,361; — öfver kritiker eller försök till en lagstiftning i snillets verid, se Torild. Kritteckningar 5,408.

Krivitsjer 1,254; — jfr Ryssar.

Kroater 4,149, 152, 194 o. f.; — jfr Kroatien. Kroatien 2,66; — jfr Kroater.

Krogh (general) 8,146. Krogstad, runstenar 1,219. Krokar, plogar 1,118; — spinnredskap 1,24, 128.

Krokaskogen 1,380. Krokek(j ohanniterkloster)

2,118, 409, 8,146; — karta 2,120.

Krona (mynt) 6,208; — södra Finlands vapen A

8,374.

Kronan (fäste vid Göteborg) 4,17, A 4,491. Kronan (mynttecken)

4,606.

Kronan (staten), arfsrätt 6,33, 251; — bergverk 3,179; — bränvinsbrän-ning 6,144; — inkomster 2,415, 3,72 o. f., 110, 123, 127 O. f., 154,220— 222; — lån under medeltiden 3,70, 221; — plundring af Götalands kyrkor o, 185; — utgifter 3,123; — jfr Konung, Staten.

Kronborg 4,311, A 4,395.

Kroneborg 4,16; — se Oxenstjerna af K.

Kronfodral, af pressadt läder, Birger jarls A

1,410.

Kronfål herrar 4,119,128. Krongyllen A 8,322; — jfr Mynt.

Kronhjortar 1,11, 32. Kronjuveler 6,139. Kronoarrenden 6,176. Kronoberg (län o. slott)

2,118, 3,201, 4,6, 34; — afvelsgårdar 3,229; — dackefejden 8,192—194;

— Erik XIV.-s hertig-döme 3,15, 227; — karta 2,120; — kriget med Danmark 1568 8,295;

— ruin A 3,296. Kronobrännerier 6,270,

305, 313; — och bön-derne 6,309; — och Halldin 5,906. Kronobäck 3,16. Kronobönder 4,102. Kronogods 1,463, 8,178, 4,371; — förpantning 4,266; — försäljning

4,96; — indragning

4,373; — Kristinas misshushållning 4,353, 366;

— lösningsrätt 4,482;

— Margaretas pantsätt-

ningsrätt 2,140; — reduktion, Karl XI:s 4,478, 481; — — Margaretas 2,142—144; — stad-

Sande mot utländingar i,7; — återställande,

protestation om 4,849; — jfr Kronohemman, Kungsgårdar, Upsala öd. Kronohemman 4,138,347, 349; — Karl XI:s reduktion 4,482; — jfr Kronogods.

Kronologier 2,73, 92. Kronor, klosterdragt 2,91;

— riksregalierna A8,439, A 5,123; — — Erik den heliges A 1,389; —

— Magnus Erikssons

2,18; — tre (Mora stenar) 2,141; — — på mynt 2,19;------(va-

pen) A1,419,2,294,400, 402 O. f., 3,204 O. f., 263, 321, 324,455, 4,51;

— tre gyllene (Svealands vapen) A 3,372; jfr Brud-, Guldkronor.

Kronor, Tre (faste), se Stockholm.

Kronotionde 8,200, 251, 319, 4,284, 6,185.

Kronotiondespanmål 6,186, 6,185.

Kronouppbörd 4,300, 6,68.

Kronprins, myndighetsålder, regeringsformen 1772 6,251; — Norges grundlag 6,62; — preses i riks rätt 6,254; — jfr Tronföljare.

Kronslott, se Petersburg.

Kronstadt 4,565, 5,90, 335.

Krucifix A 2,311, 813, 498.

Krummakarkonst (lervaru-tillverkning) 1,20, 119. Krumme, Kristina, se Horn.

Krummedike (ätt), vapen A 2,280, A 3,73. Krummedike, Agneta Eriksdotter 2,191; — slägtafla 2,239.

Krummedike, Ebba Eriksdotter (g. m. 1 Karl Kristemon (Vase), a Erik Nipertz), slägt-taflor 2,333, 8,19.

Krummedike, Eggert 2,294, 299 O. f., 355. Krummedike, Erik 2,178, 191, 245, 248, 351; — slägtafla 2,333.

Krummedike, Hartvig 2,281.

Krummedike, Henrik 2,429, 439, 8,60. Krummedike, Margareta Eriksdotter (g. m. 1 Ture Stensson (Bjelke), 1 Kristiern Nilsson (Vase)) 2,191, 245; — slägtaflor 2,239, 333, 8,19.

Krumpen, Otto 2,468, 470, 474.

Krut 2,501.

Kryger, J. F. 5,892.

Kryptor, Dalby A 1,371; — Lunds A 1,380; — jfr Kraftkyrkor.

Krysostomos, den andre, se Johannes prest. Krytzeburg, se Korsholm. Kråka, se Aslög. Kråkerum (Krakarum, Krakorum) 2,117; — se (Bjelke) tiU K. Kråkumål 1,251. Krämare, tyska, inflytande

Så nydaningstidens språk ,473.

Kroger, Karl 5,243. Krönikebeskrifning 4,612. Krönikeboken, andra 1,93. Krönikor 1,1, 430, 2,53, 307—310, 8,471, 474, 479; — anglosachsiska 1,5, 266; — engelska, om nordmän 1,240; — franki sk a 1,5; — franska 1,240; — irländska 1,251; — novgorodiska 1,279; — nurnbergska 4,234; — om Danmarks konungar 2,211; — om Nils Markusson 2,28; — om Sveriges öden 2,308; — prosaiska 1,381, 405, 2,308 o. f., 311; —

ryska 1,387, 409; — se Ericus, Olai, Magni, Johannes, Margareta Klausdotter, Petri, Olaus, Svart, Peder, Tegel, Erik G:son; — jfr Biskops-, Engelbrektskrönikan, Historia, Literatur, Rimkrönikor. Kröningar 1,393, 462,

2,7; — Adolf Fredriks och Lovisa Ulrikas 5,124;

— Birger Magnussons

1,418, 430; — Erik (X) Knutssons 1,396; —

Erik (XI) Erikssons 1,399; — Erik XIH:s af Pommern 2,144 o. f.;

— Erik XIV:s 8,253 o.f.;

— Fredrik I:s A 5,33, 34; — Gustaf T.s 8,72, 118, 131 o. f.; — Gustaf II Adolfs 4,104,

106; — — medalj A 4,107; — Gustaf III:8 6,229, A 5,232; — Gustaf IV Adolfs 5,862; — Hans', i Kjöbenhavn

2,383;-----i Stockholm

2,419;-----i Trond-

hjem 2,383; — Hedvig Eleonoras, allegori A 4,368; — Johan Sverkerssons 1,397; — Johan III:s 8,321; — Karin Månsdotters 3,296;

— Karl den stores 1,360;

— Karl VIII Knutssons, i Trondhjem 2,284; —

— i Upsala 2,278; —

Karl IX:B 3,446—448, 4,18;-----minnespen-

ning A 8,447; — Karl X Gustafs 4,356, A 4,365; — Karl XIV Johans, i Stockholm 6,70;

-----i Trondhjem 6,70,

A 6,72; — Katarina Karlsdotters 2,278; — Knud VI:s 1,396; — Kristiern I:s, i Trondhjem 2,286; — — i Upsala 2,319; — Kristiern II:s, i Danmark

och Norge 2,455;-----

i Sverige 2,475; — Kristinas 4,349; — Kristinas af Sachsen, i Kjöbenhavn 2,383; — — i Upsala 2,423; —

Kristoffers af Baiern, i Danmark 2,266; — — i Sverige 2,264; — Magnus Erikssons och Blan-ches 1,455; —

Magnus Erlingssons 1,396; — Magnus Ladulås' 1,416; —regeringsformen 1719,

1720 5,10,31;-----1772

6,251; — Sigismunds,

i Krakov 3,359;-----

medalj A 8,357;-----

i Upsala 8,382—393;— skådepennningar 5,407;

— Sofia Magdalenas 5,229; — — minnespenning A 5,231;—Sta-nislav Leczinskis 4,559;

— Ulrika Eleonora d. y:s 5,9; — Ulrika Eleonora d. ä:s 4,462, 466;

— Valdemar Birgersaons

1,406.

Kröningsed, Sigismunds 8,388; — jfr Konungaed. Kröuingshjelp 5,246; — jfr Skatter.

Kröningspenningar 8,447;

— jfr Minnespenningar.

Kröningsriks dagar, i Upsala 1594 3,386, 389; ----- 1675 4,438.Kröningsvärd, C. G., och Lidén, J.,

Diplomatarium dalecarlicnm 3 källfört. Kröningsvagn, Gustaf 111:8 och Sofia Magdalenas A 5,233.

Kröpelin (ätt) 2,190; — vapen A 2,217. Kröpelin, Anna (g. m. Kristiern Bengtsson (Oxenstjerna)), slägttafla 2,243.

Kröpelin, Hans 2,222— 225, 227 O.f., 247, 254, 260 o. f.; — gods och forläningar 2,124, 251;

— sigill A 2,217; — slägttafior 2,241, 243.

Kröpelin, Katarina (g. m. Algot Erengislesson (natt o. dag på längden)), slägttafla 2,241. Kröpelin, Unge Hans, se (Oxenstjerna). Kufa,myntl,297, A 1,298, 299—301.

Kngel 2,135, A 2,136; — jfr Hätta.

Kuggar, se Koggar. Kngghamn 1,308 o. f. Kullberg, A. K:son af (bisk. i Kalmar) 6,77. Kullberg, N. A., Svenska riksarchivets pergaments-bref 2 källfört.; — se Riksrådets ... protokoll. Kullerstads kyrka 1,314. Kulling (härad), hällkista

1,59.

Kulmferland 4,146.

Kulnef 5,374, 6,8.

Kulor 8,465; — Narvas vapen A 8,374; — jfr Stenkulor.

Kulsprutor 4,145; — jfr Vapen.

Kultur 1,49, 4,97, 5,4;

— jfr Odling. Kulturhistoria, se Tidskrift

för antronologi och k. K urnan er 2,326.

Kumla kyrka (Nerike), altarskåp 2,396, A 2,400, 498; — — snidad bild af Birgitta den heliga A 2,79, 88.

Kumla kyrka (Vestman-land), målningar A 2,3 6 6, 400, A 2,401, 498. Kummelålder 1,7.

Kumo 2,128.

Kumo elf 2,128, 8,16. Kumogård 8,15, 209, 227. Kumthur (kommendör) 1,484.

»Kung Gösta och dalkar lame» (folkvisa) 3,474.

Kungaskald, se Dahl-stj erna.

Kungelf (Konungahälla, Kunghäll, Kungälla, Mik-laborg, Nyklaborg, RagnUdarholm; fäste o. slott) 1,309, 314, 388, 485, 437—439, 2,119, 375, 3,149 O. f., 268, 4,6, 39, 5,166; —

brändt af holländare 1368 2,71; — Erik Magnussons län 1,434, 441; — fredsmöte 1101 1,374;

— kartor 1,392, 2,120;

— kloster 2,120; — möte 1019 1,261; — vapen A 6,195.

Kunghäll, se Knngelf.

Kungsbacka (Konungs-backa), karta 2,120; — vapen A 6,195.

Kungsdjupet, se Drogden.

Kungsgårdar 2,126, 315, 425, 8,293, 295, 5,176;

— borgläger 8,229; — frihet hån gästning 1,424; — Karl XI:s reduktion 4,466, 480; — jfr Kronogods.

Kungsgården, fynd 1,180.

Kungshamn 2,318.

Kungsholmen (fäste vid Karlskrona) 4,7, A4,493.

Kungsholmen, se Stockholm.

Kungsholms kyrka, se Stockholm.

Kungshuset, se Bender, Stockholm.

Kungshögarna, se Upsala, Gamla.

Kungshögen, se Inglinge hög.

Kungslena (Lena) 1,435;

— karta 1,392; — kyrka A 1,398; — slag 1208 1,395; — Stenbocks fri-herreskap 8,16.

Kungs-Norrby 8,294, A 3,477, 478.

Kungssalen, se Örebro, kungsstugan.

Kungsskansen (Visborg) A 2,262.

Kung8skjuts 5,286.

Kungsstenen 2,126.

Kungsstugan, se Örebro.

Kungstornet (Visborg) A 2,262.

Kungstrappan, se Kalmar.

Kungsträdgården, se Stockholm.

Kungsängen, se Upsala.

Kungsör 4,461, 514, 540.

Kungälla, se Kungelf.

Kuopio 4,16, 5,374; — fynd af svenska fornsaker
1,278.

Knoppar (koppar) 1,79.

Kuorsalo 5,92.

Kur 1,299.

Kurant (holländska mynt) 5,268; — jfr Mynt.

Kurck, Arvid (hisk. i Åbo)

2,475, 480, 3,76.

Kurck, Axel 8,394, 420 o. f., 426, 445.

Kurck, Jöns Knutsson, hustru, se Kurck, Kristina; — slägtafla 3,328.

Kurck, Knut 6,24.

(Kurck), Knut Eriksson 3,58.

Kurck, Kristina (f. Hora; g. m. 1 Torsten Stålhandske, * Jöns Knutsson Kurck), slägtafla
8,328.

Kurer 5,285, 287; — sjöröfverier 1,387.

Kurfurstar 4,155 o. f., 171, 175, 197; — kej-sarval 1619 4,166; — Wallenstein om 4,180.

Kurfurstemöte, i Regensburg 1630 4,197 o. f., 200, 203.

Kuriosa 4,692.

Kurische hafif, se Hafif.

Kurland 1,302,305,8,332,

4,10, 111, 115, 117,

121, 127, 131, 379; — fördraget i Labiau 1656 4,383; — handel, freden i Knäröd 1613 4,51;

-----förbud 3,456; —

karta 1,273; — kriget 1622 4,123; — —

1625—1626 4,127; —

— mellan Karl XII och August II 4,552;

— — och tsar Peter 4,549, 564, 566 O. f.;

— polskt län 8,260; — jfr Semgallen.

Kurs 5,117, 144, 146, 161, 172, 191 O.f., 195, 204, 207, 222, 233,

268, 270; — för utländska mynt 2,305; — 60 marks 5,234; — 70 marks 5,184; — 84 marks 5,183; — jfr Myntvärde, Tvångs-, Vexelkurs.

Kursachsen, förbund Torgau 1526 8,147; —

möte i Heilbronn 1633

4,269.

Kursell, Klas 8,327.

Kustbor, inrikes sjöfart 6,198.

Kustförsvar 4,286.

Kiistrin 4,201, 205, 210, 217, 303, 5,152.

Knstn, se Kustö.

Kustö (Kustn) 1,451,

2,128, 3,180; — kartor

1,393, 2,121.

Kuttler 5,86 o. f.

Kunsamo, fynd af fornsaker 1,278.

Kvestad 1,319.

Kylevapnet 2,393.

Kyller, Gustaf II Adolfs A 4,250.

Kymmene elf 2,128, 5,99, 320, 365, 371; — gräns mellan Sverige och Ryssland 5,106.

Kymmenegård 5,323 o. f.

Kyndelsmässan (Maria kyrkogång) 1,305.

Kyrassierer, napolitanska 4,194.

Kyren, Eggard van 2,82;

— hustru, se Katarina den heliga; — slägtafla

2,238.

Kyrkan 1,396, 467, 4,152;

— Böhmens 4,165; — danska, beslutet i Kjö-henhavn 1536 3,169; — finska 1,388, 399, 427 o. f., 3,238; — grekiska (grekisk-katolska) 4,9, 53, 90, 112, 6,158; — i nordn, strider om primatet 1,874; — katolskaOromersk-katolska)

4,2, 153 O. f., 636; —

— i Polen 4,112;-----

och konst 1,483;-----

och reformationen 3,120 o. f.; p- — jfr Roma, romerska kyrkan; — kritik 2,361; — lutherska 8,335; —

reformatoriska rörelser 2,194 — 19 6;—reformerta 8,385, 4,159; — svenska, andliga frälset 1,390, 393
o. f.;-----angsbnrgska
bekännelsen 8,377; —
— beskattning 3,88 o. f.,
122; — — biskop
Brask om 8,77;-----
böter 1,367;-----enhet i läran 4,291;-
frälse rätt 1,466;-----
förttyck, rimkrönikan om 2,26;-----Gustaf 364_____

1:8 bref till allmogen
8,190 o. f.;-----gåf-
vor 1,478, 2,493;-----
konst 8,476, 6,413; —
— kristendomens införande 1,360—370; — — landbönder 8,900;
— — Magnus Eriks-
sons lagstiftningsarbete 2,4; — — medeltidens förra skede 1,369, 376— 879, 386, 389—394, 897, 401—405,
414, 476—
481;-----medeltidens
•enare skede 2,14, 96— 99, 105, 809, 824, 357, 389—397, 485, 491 O. f.,
8,74—76;-----nyaste
tiden 6,909—918; — — nydaningstiden 8,335, 469—476, 4,2; — — och Birger Magnnsson
1,430;-----och Erik
af Pommern 2,184— 189; — — och erke-biskopsstolen i Bremen 1,268; — — och Gustaf 1 8,83, 144—146,
154, 198—201, 4,607;
-----och Karl IX 8,446
—449; — — och Kri-stiern I 2,326 O. f., 374;
-----och reformationen
8,11;-----och sknlden
till Liibeck 8,59, 110;
-----och staten 1,404
o. f., 4,505;-----och
Sten Store d. y. 2,450 o. f.; — — och Vallin 6,909; — — partitid-hvarfvet 5,308, 838,356,
388, 386—388;-----
privilegier 1,425, 429 O. £, 434, 447, 2,97,
8,101,106;-----skydds-
och frihetsbref 1,435;

— — storhetstiden 4,86, 109, 291, 505 * f., 527, 607 O. f.; — — Up-sala möte 1593 8,378;

-----öfverhufvud, Ve-

•terås ordinantia 8,129;

— äldsta kristna 8,335 o. f.; — jfr Hierarki, Kristendom, Kyrkofe-ster, Kyrkor, Prester-skap, Religion, Stats-Kyrkbinge 2,56.

Kyrkerod A 6,224.

Kyrkklockor 4,138.

Kyrkobalk, landskapslagarnas 1,817, 2,4, 276,
8,451, 5,76.

Kyrkobibel 8,472.

_____Kyrkbinge

Kyrkobruk 3,185, 198,

449; — dalkarlarnes

klagomål 8,144; — små-ländingarnes klagomål 8,187; — Upsala möte 1593,380;—jfr Kyrkoceremonier.

Kyrkobyggnader, storhetstiden 4,635—638. Kyrkoceremonier, kyrkomötet i Örebro 1529 8,132 o. f.; — jfr Kyrkobruk.

Kyrkofester 2,198. Kyrkofrid 1,412,424, 2,7. Kyrkofäder 8,335 o. f. Kyrkoförfattning 8,335, 469.

Kyrkogods 1,370, 476, 479, 2,827, 4,89; — Gustaf I:s fram sättningar 8,123; — restitutionседiktet om 4,181; — räfst 8,200, 258, 282;

— jfr Kyrkohemman. Kyrkog&ngsöl 1,486. Kyrkogårdar 8,475; —

Husaby A 1,258; —jfr Grafifält.

Kyrkohandböcker 2,399, 8,144, 337, 434, 447, 449, 4,505, 5,856,6,218;

— jfr Liturgier. Kvrkohemman, landgille

8,142; — jfr Kyrkogods.

Kyrkoherdar (sockenpre-ster) 1,477 O. f., 484;

— ordförande i skolstyrelse 6,214.

Kyrkohistoria, Adams af Bremen 1,262; — storhetstiden 4,613; — se vidare källförteckningen i de olika delarna. Kyrkolagar 1,370, 402, 2,187, 276, 327, 8,100, 835,469,4,505,609,5,73, 76, 6,19, 170, 218; — jfr Kyrkoordning. Kyrkolära 8,469; — Veste rås ordinantia 8,129, 198.

Kyrkomusik, nydaningstiden 8,475.

Kvrkomöten (koncilier) 8,348, 864, 6,219; — allmänna 1,477, 479,
2,195, 6,170;-----och

påfvemakten 2,2; — i Basel 2,88, 189, 195 o. f., 223, 258; — i Kost-nitx 2,87; — i Linkö-

Sing 1,379; — i Pisa ,147, 196; — i Skenin-

—Kyrkor.

ge 1,401—405; — i

Stockholm 8,336, 338;

— i Trento 8,199, 334, 4,169; — i Upsala 8,335, 947 O. f., 377, 395; — i Vienne 1,440, 479; — i Örebro 8,132
— 134, 145; — Kalmar stadga 8,357; — jfr Biskopsmöten.

Kyrkoordning 8,145, 335 O. f., 843, 346, 348, 378, 389, 434, 449, 469, 499;

— jfr Kyrkolagar, Lagar. Kyrkoprester, kyrkomötet i Örebro 1529 8,132.

Kyrkoprovinser 1,477. Kvrkor 1,347, 368, 369,

2,357, 8,387, 477 O. f., 6,251; — Adolf Fredriks A 5,402; — Arboga A 2,362; — Aspö A 2,341;

— bidrag till tåget mot Gotland 8,64; — Borgå A 2,412; — bygnadsstil

1,292, 2,496 O. f.; — Båstads A 2,488; — Dalby A 1,371; — dalkarlarnes klagomål 8,116;

— den heliga Katarinas, i Visby A 2,204;

— — koret A 2,64;

— den helige Egidins' (S:t Ilians), i Vesterås A 8,121; — den helige Nikolaus', i Stockholm

A 4,289;-----se vidare

Stockholm, Storkyrkan;

— den helige Nikolaus', i Visby, koret A 2,65;

— den helige Peters, i

Kjöbenhavn A 8,168; — Enångers, Olof den heliges bild A 1,484; — Falsterbo A 2,112; — Finströms A 1,429;

— Floda, målningar A 2,303; — frihetsbref

1,429; — Gamla Upsala A 1,382;-----offerki-

sta A 2,465; — Garde A 2,53; — glasfönster 1,485; — Gotland 2,55 o. f.; — Götalands, plundring för kronans
räkning 8,185; — Hagby A

1,408; — Halmstads A 2,948; — — högkoret A 2,349; — Hamra A 1,420; — Helgeandskyr-kan i Visby A
1,422;

-----plan A 1,423; —

Helsingborgs A 2,41;

— — midtskeppet och koret A 2,40; — Husaby

A 1,404; — i städerna 2,490; — i Vårfrus och den helige Peters nonnekloster i Lund A 2,292; — Karins A
1,429; — Klara, i Stockholm A 2,365; — Knif-sta, altarskåp A 1,388;

— Knutby A 2,352; — konstverk 2,359; — kor, Halmstads A 2,349; —

— Helsingborgs A

2,40;-----Katarinas i

Visby A 2,64; — — Linköpings domkyrkas

A 2,390, 391;-----

Nikolaus', i Visby A 2,65; — — Skfeninge A 2,489; — — Vesjer-

ås A 2,398;-----Abo

domkyrkas A 2,212; — Kristianstads A 4,453;

— — orgelläktare A

4,455; — — portal A 4,454; — kryptor, Dalby A 1,871;-----Lunds

A 1,380; — Kongslena A 1,398; — Källstads A 1,405; — Leksands A 8,143; — Lunds A
 1,377 o. f.; — lån till kronan 8,70; — Lärbro A 2,67; — Mariager« A 2,161; — Mariakyr-kan, i Ystad A 2,483;
 — Maribo A 2,160; — Mora A 5,326; — målningar, nydaningstiden 8,481; — Peterskyrksa i Malmö A 2,441;
 — Peterskyrkan i Ystad, högkoret A 2,487; — plundring 8,185, 187;
 — prakti, 485; — pryd-
 nader 2,498; — Revals A 2,159; — Riddarholms-kyrkan i Stockholm A 2,384; — Ringsteds A 8,163; —
 Riseberga A 2,96; — Risinge A
 2,492; — Romfartuna A 8,40; — Rone A 1,421; — ruin vid Ka-kortok på Grönland A 1,289; — Råda A 2,491;
 — Räntämäki A 1,428;
 — Sankt Pers, i Sigtuna, plan A 1,470; —
 — ruin A 1,472; — silfvergärd 8,88 o. f.; — Skanörs A 2,113; — Skeninge A 1,402; —
 — koret A 2,489; —
 Skokloster A 1,402; — Solna A 1,407; —————plan A 1,407; — So-randa A 2,496; — Spånga, relikskrin A 1,896;
 — Stånga A 2,49; —————
 Sortal A 2,52; — Sö-erköpings A 3,397, A 8,398; — Torshälla A 2,490; — Tyska, se Stockholm; — Upsala,
 domkyrkan A 2,497; — — Trefaldighetskyr-kan A 1,886; — Vadstena A 2,168, A 2,164, A 2,165, A 2,166; —
 Vallby, grafsten A 2,428; — Våmb's A 1,408; — Vä A 2,298; —————mål-
 ning A 2,294; — Åhus A 2,295, A 2,296; — Örebro A 2,282; — Ös-mo A 2,310; — jfr Biskops-, Central-,
 Domkyrkor, Katedraler, Kloster-, Kraftkyrkor, Kryptor, Kyrkan, Lands-, Maria-, Renässans-, Stads-,
 Stifts-kyrkor, Tempel, Vårfrukyrkor samt för öfrigt de särskilda orterna.
 Kyrkoreduktion, Gusta: 1:8 8,102, 106, 128, 180, 154, 174 o. f., 178, 199 O. 1, 220, 462, 478; — Karl Knutssons
 2,802— 804; — Magnus Erikssons 2,26; — Margaretas 2,147 o. f.
 Kyrkoreformation 8,385.
 Kyrkoråd 6,165, 212.
 Kyrkoseder 3,848, 864.
 Kyrkostaten 6,36.
 Kyrkostater, norra Tysklands 4,158.
 Kyrkostämmor 6,165, 212 o. f.
 Kyrkotionde 8,89, 105 o. f., 142, 174, 200.
 Kyrkotukt 3,884, 400.
 Kvrkovisitationer 8,482, 4,291; — i Livland 4,180.
 Kyrkovälde 1,405; — jfr Hierarki.
 Kvrkoväsen, Karl XI:s tid 4,500; — Oskar I:s tid 6,139; — uniformitet, mötet i Malmö 1681 4,499.
 Kyrning, Jakob Nilsson (erkebisk. i Lund) 2,19, 28, 86.
 Kyros (kon. i Persien), graf 1,67.
 Kåkbrinken, se Stockholm.
 Kåken, se Stockholm.
 Kåkind (härad), Magnus' hertigdöme 8,15, 227.

Kålland (härad i Veäter-götland) 8,16; — runsten 1,327.

Kållands (Qvaldins) ö

1,874, 2,122; — karta

1,392.

Kåresson, se Asmund K.

Kåsa, af trä, Klas Kri-sterssons (Horn) A

3,278; — jfr Dryckeskärl.

Käflingeån, se Lyddeån.

Kägleholm A 4,410.

Käkisalmi, se Keksholm.

Källare, på Ifö i Skåne A 1,898.

Källor, heliga 1,208, 347.

Källor, Nya, till Finlands medeltidshistoria, utg. af E. Grönblad 2 kall-fort.

Källskrifter, se Källförteckning vid hvarje dels slut.

Källstad (kyrka) A 1,405. f K am närs rätter 6,196; — jfr Domstolar.

Kämpar, högsättning

1,287.

Kämpaspel, allegoriska 4,638.

Käpplingeholmen, se

Stockholm, Blasiehol-men.

Käpplingemorden 2,129 o. f.; — minnessten A

2,131.

Kärl 1,8 o. f., 20, 165, 206 O. f., 210, 324; — handtag 1,180, A 1,181; — heliga 2,493; — romerska 1,198;-----
--i

Danmark 1,185; — jfr Bords-, Brons-,Dryckes-, Guld-, Häng-, Kok-, Köks-, Ler-, Offerkärl, Redskap, Silfver-,
Träkärl.

Kärleksvisa, Gustaf II Adolfs 4,24.

Kärnor2,286; — Helsingborgs A 2,88, A 2,39, 48, 102; — Stockholms

2,329, 472, 8,47;—jfr Slott.

Kärnthen 4,164.

Kärnäkoski 5,334.

Kärrebyssor, se Kanoner.

Käsemark 4,141.

Kättare 8,388.

Kätteri, biskop Brask om

3,87.

Kök, i prestgårdar, up-landslagen om 1,317. Kökar (Tiockakarl; grå-brödrakloster) 2,128; — karta 2,121.

Kökskärl 1,824; — jfr Grytor, Halster, Kokkärl, Stekpannor. Köksmästare 2,263, 3,865.

Köksskrifvare 8,853.

Köl 1,284 o. f.

Kölen 4,5, 51, 6,108,

162.

Kölleryds hed, danskernes nederlag 16124,38. Köln (Colonia) 2,391 o. f., 4,156, 232; — fredskongress 1673 4,429 o. f.; — heliga trekonun-

§ar 2,377; — — ben

1,75, 202; — mynt

1,296; — — rheinsk gyllen A 2,169; —universitet 2,198; — vikt 1,474; — jfr Hansan. Kön (befolkningsstatistik)

5,385.

Köngämä elf 4,4.

König (köpman), vaxel-kontor 5,146, 181, 207. König, A. K:a, se Höp-ken.

König, J. L. 5,241 o. f., 245, 273.

König, Kort 3,24, 50. König, Nils (bisk. i Linköping) 2,267, 285, 289, 298, 302, 315 O. f., 331. Königsberg 4,131, 185; — arkiv, urkunder 2,152; — fördrag 1656 4,379; — kriget 1655—1656 4,880.

Königsmark (ätten) 2,190; — grefskap 4,16. Königsmark, Henning

2,93, 182.

Königsmark, Herbrekt, sigill och vapen A 2,130. Königsmark, H. K. von 4,807, 309, 815, 818— 321, 324—326, 354; — förlänningar 4,348; — krigslycka, allegori A 4,327; — porträtt 4,325. Königsmark, K. Ch:a von (f. de la Gardie; g. m. O. V. von Königsmark) 4,526.

Königsmark, M. A:a von, porträtt 4,551. Königsmark, O. V. von

4,447, 450—452, 462, 526; — hustru, se Königsmark, K. Ch:a von;

— minnesvård i Venezia A 4,521.

Köpebref 1,482.

Köpegods 4,283, 296; — Karl XI:s reduktion 4,479—482.

Köpenkap, se Handel.

Köpetaza 4,482.

Köphandel, mandat om 8,233.

Köping (Köpfung, Laglö-saköpfung) 1,407, 2,124,

3,40, 189, A 4,297; — kartor 1,892, 2,120; — residens för Kristinas förmyndarregering 4,295; — stormadt af dalkarlarna 2,215; — vapen A 4,297, A 6,195.

Köping-Hultbanan 6,206.

Köpingar 1,470.

Köpingsån 2,147.

Köpmangatan, se Stock holm.

Köpmansporten, se Stockholm.

Köpmansvaror, pris

3,178.

Köpmålabalken, landskapslagarnas 2,5;-----

stilprof A 2,275.

Köpmänl,304,315,2,370;

— pass, Gustaf I:s re-gementsform 3,178; — riksdagen i Vadstena 1523 o,7i; — jfr Bor-gerskap, Handel, Köp-stadsmän.

Köpstadsmän 2,222, 446,

3,138, 196; — första riksdagskallelse 2,39; — mötet i Stockholm 1467 2,346; — — i Upsala 1593 8,377; — och Gustaf I 3,214, 216, 225;

— riksdagen i Vesterås

15273,120, 125—129; — jfr Borgerskap, Köpmän.

Köpstäder 1,306, 470,

2,125, 481, 3,149, 366;

— borgläger, dalkarlar-nes klagomål 3,115 o. f.; — Gustaf I om 3,155;

— herredagen i Vester-ås 1525 3,95.

Köpung, se Köping.

Körits (rustning) 8,465.

(Körning), Bengta Simons-dotter (g. m. 1 Eren-gisle Gädda, * Jörgen Åkesson (Tott)), slägt-tafla 2,339.VKörning), Erik Mattsson 8,349.

Körning, Simon 2,285.

Körslor, Johan III:s tid 8,352.

Kött 6,200.

Köttm ångarembete, se Slagtarembete.

L, siradt 2,214.

La Rochelle, se Rochelle.

La Thnillerie, se Thuil-lerie.

Labian, fördrag 1656 4,382 o. f.

Laboratorinm chemicnm 4,603; — mecbanicnm 4,503.

Labrador (Hälleland) 1,291.

Lacy, Peter de 5,91, 94 o. f., 102.

Ladan, 6. V. 5,823, 827, 370, 377.

Lade (Norge), tempel 1,311.

Ladoga (fäste, stad) 1,887, 4,67.

Ladoga (sjö) 1,387, 426 o. f., 451, 4,9 o. f., 16, 58, 62 o. f., 67 0. f., 565, 5,90; — Gustaf II Adolfs ryska krig 4,52;

— svensk bamn 4,66;

— Sveriges gräns 4,3 o. f., 8.

Ladogas »baf», svenska väldets gräns i öster A 4,64.

Ladng&rdaT 4,466.

Ladugårdsbönder 4,109.

Ladngårdsfribet 8,257.

Ladng&rdsgärdet, se Stockholm.

Ladng&rdslandet, se Stockholm.

Ladugårdslands kyrka, se Stockholm.

Ladugårdslandstorg, se Stockholm,

Ladnl&s, se Magnus L.

Lafrensen d. y. 5,413.

Lagaböte, se Magnus L.

Lagadalen 4,50.

Lagafallet 4,6.

Lagaholm, se Laholm.

Lagan 2,118, 220,4,443.

Lagar 1,467, 481, 8,100, 368, 419, 4,87, 103,

602, 5,203, 255; — Finlands 5,77; — för land och stad 2,4—8; — för rikets ständers bank 6,95; — granskning (lag-revision) och tryckning

8,439; — Gustaf II A-dolfs konungaförsäkran 4,30; — helige Eriks

2,475, 481, 8,56, 61, 149; — kanoniska lagen 1,402, 2,187; — Kri-stiern II:s 8,51; — medeltiden 6,221; — Meji-cos 1,171; — om främmande trosbekännare 5,283; — om fängelsestraff 6,138; — om rikets mynt 6,207; — p& svenska 1,482; — romerska lagen 1,419, 2,433; — 1734 års lag

8,451, 4,286, 499, 610, 5,73—77, 251, 392; — Sveriges äldsta 1,464;

-----se Collin, H. S.,

och C. J. Schlyter, Samling af Sveriges gamla lagar; — utländska 2,7;

— verkställighet 5,186 O. f., 190, 204, 227; — jfr Ansvarighets-, Arf-följds-, Arfs-, Bevä-rings-, Brottmåls-, Celibat-, Civil-, Edsöres-lagar, Författningar, Förordningar, Grundlagar, Jus, Kommunal-, Konkurslagar, Konstitutioner, Konventikelpakat, Kriminal-, Kyrkolagar, Kyrkoordning, Lagarbeten, Lagbok, Lagstiftning, Lands-, Landskapslagar och hänvisningar der-städes, Mandat, Mynt-bestämningslag, Recesser, Resolutioner, Riddarhusordningar, Rätt, Rättegångsordning, Rät-tegångsstadgar, Sjölagar, Skolordningar, Span-m ålslagar, Stadgar, Stads-, Straff-, Tryckfrihets-, Val-, Värnpligts-lagar.

Lagarbeten 8,446 o. f., 5,67,77,392; —Sveriges äldre 5,73; — jfr Lagar.

Lagastigen 2,119.

Lagberedningar 6,i 38 o. f.

Lagbok, ny 1736 5,383;

— jfr Lagar.

Lage Urne, se Urne.

Lagerberg, Karl 5,134,

169, 188, 201.

Lagerberg, Sven 5,58, 60, 83 O. f., 112, 148, 155, 173; — porträtt 5,48.

Lagerbjelke, Axel 5,174, 201.

Lagerbjelke, Gustaf 6,5, 15, 41, 78, 84, 98, 115, 147—149, 167,179, 182;

— Notice biographique 6 källfört.

Lagerbjelke, Johan 6,115, 119.

Lagerbjelke, J. G. 6,5.

Lagerbring, Gustaf 6,8 o. f.

Lagerbring, G. O. 5,376.

Lagerbring, Karl 5,310, 359, 6,5, 7, 42, 76—78.

Lagerbring, Sven (förut Bring), porträtt 5,398;

— Svea rikes historia ifrån de äldsta tider till de närvarande 1, 2 källfört., 5,394.

Lagercrantz, K. O. 5,94 o. f., 105.

Lagerflykt, Johan 5,159.

Lagergren, P. J. 6,120, 149.

Lagerheim, Elias 6,155, 160.

Lagerheim, K. E. 5,359.

Lagerheim, O. E. 6,5.

Lagerkrona, Anders 4,5 71.

Lagerlöf, Petrus 4,611, 614.

Lagerstråle, G. H. 6,160.

Lagervall 4 källfört.

Lagfarenhet 8,484;—jfr Kamerallagfarenhet.

Lagfrågor 5,281, 331.

Lagförbättringar 8,449 o. f., 5,77.

Lagförklaringar 4,4 71,

5,77.

Lagförslag 8,450, 5,255, 992, 6,113.

Lagförändringar 8,225, 6,158.

»Laggifvare» 1,381.

Lagkomiteer 6,113, 138, 196.

Lagkommissioner 4,286, 498 o. f., 610, 5,77; — Karl XI:s 6,73—75.

Laglydnad 6,259.

Lagläsare 4,87.

Laglösaköpfung, se Kö-ping.

Lagmansdömen, se Lagsagor.

Lagmansrätter 8,435, 463, 4,602, 6,196; — jfr Domstolar.

Lagmansting 2,183, 407, 484, 4,87; — lagstiftning 1,464; — politisk betydelse 2,485; —

svenskt, på Gotland 4,5;

— jfr Råfsteting. Lagmans val 8,347. Lagmanaö 2,123.

Lagmän 1,428, 465 o. f.,

2,11, 325, 419, 421,

446, 8,220, 364, 435;

— domare 2,5; — domerätt 8,252, 320, 4,602;

— Kalmar stadga 8,357;

— konungaval 1,446,

2,8, 63, 250, 276;

— lagmansting 2,407;

— lagstiftning 1,464;

— Linköpings rikedag 8,422; — medlemmar af

rådet 1,462, 467;-----

i råfsteting 2,183; — politisk betydelse 2,485; —tillsättning 3,2 2 5,2 5 2, 342—344; — se Finland, Nerike, Satakunda, Södermanland, Tiohärad, Upland, Vermland, Ve-stergötland, _ Ve st manland, Öland, Österbotten, Östergötland; —jfr Lagsagor.

Lagnö 2,124; — se (Lilja), Klara Mattsdotter till L., (Tott), Erik Axelsson till L., (Tott), Ingeborg Filipsdottertill

L. och Ekholmen. Lagrevisioner 8,434, 439, 5,73; — KarlXLs 4,498 o. f.

Lagsagor (lagmansdömen) 1,463—465, 2,115, 276, 419, 421, 482, 8,54,

4,15; —Finlands 5,263;

— nydaningstiden 8,13;

— politisk betydelse 2,484; — jfr Lagmän.

Lagskipning 8,434 o. f.,

6,83, 97; — Karl XI:S tid 4,498; — kollegial 3,178; — nydaningstiden 8,463; — och Karl XII 4,597; — regementsformen 15408,224;

— jfr Domstolar, Rättskipning.

Lagstiftning 1,464, 2,98, 407, 8,197, 434, 5,194, 256, 6,97, 131, 139,

212; — Birger jarls 1,411 o. f.; — ekonomisk 5,253, 6,19 o. f., 119, 140, 170; — Erik den heliges 1,381; —

Eriks af Pommern tid 2,183; — förenings- och säkerhetsakten 5,332; — initiativ 4,99; — KarlXI:8 tid 4,419,

469, 498 o. f.; — kristendomens inflytande 1,870; —Kri-stiern II:s 2,481; — K ristofers af Baiern tid 2,274—

277; — Magnus Ladulås' 1,428—425; — Mejicos 1,171;—Norges 6,55; — nydaningstiden 3,461; —

partitiahvarf-vet 5,881; — reformer 6,152,159—171;— rege-ringsformforslaget 1769 5,205; — ständernas 5,282; — Tyrgils Knutssons 1,428; — jfr Bank-, Brottmåls-, Bränvins-, Civil-, Handels-, Kommunal-, Kriminallagstiftning, Lagar, Närings-, Straff-, Tryckfrihets-, Tullagstiftning.

Lagstiftningsfrågor, norska, konungens veto 6,108.

Lagstiftningserundsatser, Oskar I:s 6,184—141.

Lagstiftningsrätt 4,108, 5,128; — konungens 5,205; — Norges grundlag 6,62; — ständernas 4,599, 5,12, 81, 50; — svenska folkets 4,471.

Lagstudier 4,610.

Lagting 6,62; — Gamla Upsala 1,305; — jfr Storting.

Lagutskott 5,311, 6,19. Laholm (Lagaholm; hus, län, stad) 2,107, 119, 486, 8,272, 4,6; — Engelbrekt® befrielsekrig 2,228; — fred 1278 1,417 o. f.; — kartor 1,392, 2,120; — vapen A 6,195.

Laibach, kongress 1821 6,87.

Lais (slott) 4,12, 122, 547 o. t, 550. Lallerstedt, G., La Scan-dinavie 6 källfort.

Lalli 1,384.

Lam, med korsfana (Gotlands vapen) A 2,154, A 4,392.

Lambrekt Mattsson, se Mattsson.

Lampor 1,122. Lampnnstammar 1,301. Lancashiresmide 6,201. Land och stad åtskilda 4,91.

Land skall med lag byg-
gas (Karl XV:s valspråk) 6,159, 161.

Landa (kloster) 8,180.

Landberg, Jöns 5,152.

Landberg, K. F. 6,81.

Landbohemman 3,817.

Landbor (arrendatorer) 1,461, 2,407, 3,197, 216, 869; — jfr Landbönder.

Landbönder 1,894, 8,200, 816—318, 854; — jfr Landbor.

Landet, heliga, se Palestina.

Landgille 3,142, 216; — jfr Skatter.

Landpost 6,207.

Landrecies 6,33.

Landsberg 4,206, 274, 303.

Landsbygd 5,184.

Landsböcker 4,479.

Landsfanor 3,464.

Landsfred 1,455, 2,97.

Landsfanikor 3,464.

Landshjelp 5,64; — jfr Skatter.

Landshöfdingar 4,84, 295,

5,195, 235 O. f., 261, 850; — fasta knekt-

hållet 4,495; — Finlands 5,112; — Karl XI:8 reduktion 4,478; — regeringsformen 1634 4,261; — Ösel 4,12.

Landshöfdingsdömen

3,468.

Landskap (»länder») 1,241, 460, 3,427, 476; —

dansk-norska 4,499; — egna lagar 1,259; — förvaltning 1,465, 8,463; — politisk betydelse 2,485; — sammanslutning 1,369, 467; —

skånska 4,33.

Landskapsbilder 4,620.

Landskapsförfattning

4,103.

Landskapslagar 1,222, 381, 411, 424, 460, 464,

2,481, 4,610, 6,73; — kyrkobalk 2,4, 276,

5,76; — se äfven Gotlands-, Helsing-, Neri-kes-, Skåne-, Smålands-, Södermanlands-, Up-lands-, Vermlands-, Vestgöta-, Vestman-lands-, Östgötagarna.

Landskap8menigheter

5,381.

Landskapsmålare 6,241.

Landskapsmåleri 5,413,

6,233, 837, 839, 845

O. f.

Landskapsmoten 8,462, 4,100, 103, 6,12; — beskattningsrätt 4,599; — Gustaf I:s 8,817; — garder 4,104; — i Borgå 1614 4,104; — i Helsingfors 1616 4,104.

Landskapsting 1,467, 6,100; — jfr Lands-ting.

Landskapsvapen A 8,373, A 8,417, A 4,392, A 4,393; — drottning Kristinas sigill A 4,320, 893; — Finlands A 8,374; — Gustaf II Adolfs sigill A 4,28, 893; — Karl XII:s ur 4,393, A 4,583; — jfr för öfrigt Vapen.

Landsknektar 4,226; — tyska A 2,417.

Landskrona (fäste) 1,427;

— karta 1,393.

Landskrona (stad) 8,97,

109, 166, 4,8, 446, 460;

— karta 2,120; — kriget 1643-1645 4,312; — rådhuset A 2,487; — slag 1677 4,450; — statshvälfningen 1772 5,240; — trohetsed till Karl (VIII) Knutsson 1452 2,894; — vapen A 6,195; — jfr Vårfrukloster.

Landskyrkor 2,312, 490, 497; — jfr Sockenkyrkor.

Landsköp 2,407, 8,115, 123, 178, 282 o. f.,

366, 6,65; — jfr Handel.

Landslagar 2,291, 384, 407, 481 O. f., 484,

8,223, 358, 888, 460, 4,469, 471, 610, 6,75, 251, 255; — konungaval 2,381, 8,179; — Kristofers 1,253, 2,4, 276 o. f., 8,434; — — konunga-balk 4,103, 598; —

konungabalk, jfr Regeringsform; — — stil-prof A 2,275; — — utgifven af trycket 8,451, 5,73; — Landslagen med anmärkningar, utg. af P. Abramsson 1726 5,76; — Magnus Erikssons 1,462, 2,3— 8, 98, 183, 276 O. f.

Landsnämnd 2,5.

Landsordningar 8,439. Landsplågor 2,189. Landsrätt 6,193. Landsrätter, Finland 2,183, 407.

Landstigning och öfver-fall (begynnelsebokstaf) A 2,5.

Landsting 1,465, 8,253, 4£2, 6,100, 165 O.f., 168, 182, 193; — Dackes i

Vexjö 1542 8,192; — i Falun 1742 5,103; — i Tuna 8,118, 142 o. f.;

— i Viborg (Jylland) 1523 8,52; — partitid-bvarfvet 5,383; — jfr Landskapsting.

Landstorm 4,38, 44. Landsvägar 8,234, 4,290. Landtbruk 6,217. Landbruksakademien 6,199; — minnespenning A 6,40. Landbruksinstitut 6,199;

— Alnarp A 6,200. Landbruksmöten 6,200. Landbruksskolor 6,199. Landtbud, westpreussiska

4,132; — jfr Folkombud.

Landtbåd, polska 4,556. Landtdagar, Finland 4,65, 104; — i Angerburg 1620 4,134; — i Borgå 1809 6,23; — i Malmö 4,419; — i Marienburg 1626 4,187; — i Revad 1600 8,429; — i Riga 1681 4,486; — i Wen-den 1692 4,488 o. f.;

— Livland 4,10, 488, 540; — Polen. 4,132;

— svenska Östersjöprovinserna 4,484; — Sveriges tyska besittningar 4,12; — jfr Riksdagar.

Landtförsvar 4,83, 286, 6,43 o. f.

Landtbushållning 6,199 o. f.

Landtmannapartiet 6,182 o. f., 185.

Landtmannaseglation

6,198.

Landtmarskalkar 4,99, 5,9, 12, 80, 51, 66, 81, 110; — porträtt på rid-darhuset 5,331. Landtmarskalksval 5,133, 158, 223.

Landtmäteristat 6,196. Landtparti (fosterlandsvänner) 5,157—159,279 O. f., 310, 812; — jfr Patrioter.

Landtprester 3,200. Landtregementen 8,464.

Landtregering, Finland 5,1; — förenings- och säkerhetsakten 5,332; — nydaningstiden 8,463;

— regeringsformen 1634 4,261; — jfr Länsstyrelse.

Landträd 4,488; — Estland, och Livland 4,10;

— Ösel 4,12.

Landtullar 4,96, 5,270. Landtvärn 5,370; — Norges grndlag 6,62; — jfr Värnpligt.

Landtvärnssjuka 5,870. Landt&gsgården 4,96,104, 106, 108, 6,117; — jfr Skatter.

Lange, Chr. C. A., Unger, Carl R., Hvitfeldt,

H. J., Diplomatarium norvegicum 2 källfört.

Langebek, J., Scriptores rerum danicarum 2,49, 2 källfört.

Langeland 2,71, 106,

3,164, 4,389.

Langerben, Mikael 8,84. Langedoe 8,430. Lanmary 5,110.

Lans (Narvas vapen) A

8,374.

Lansar 1,31, 193, 8,465;

— jfr Vapen. Lantingshausen, Albrekt

von 5,376.

Lantingshausen, J. A. von

5,146, 153—155; —

porträtt 5,150.

Lappar (finner, finni)

I, 469, 2,127, 4,4; — arktiska fornsaker 1,77, A1,7 8;—betes- och fiskerätt 6,152; — boningar

(gam me) 1,19;-----vid

Komagfjord A 1,16, 18;

— bronsålder 1,170; — hufvudskålar 1,70, 72;

— i Sveriges konunga-

titel 8,456, 4,81; — invandring 1,77; — kläder 1,25; — lefnadgsätt

1,228 o. f.; — nedgräfsning af skatter 1,821;

— norska Finmarkens

reglering 6,90; — offer 1,67; — omvändelse

till kristendomen 2,9, 16, 188—140, 4,90; — stenålder 1,70, 77—79,

170, 229; — vikingatiden 1,252;— se Monte-lius, O., Om minnen från lapparnes stenålder;

— jfr Finnar, Hafslappar, Lappland, Lappmarker, Polarfolk, Sjöappar, Skridfinnar, Tsjuder.

Lappfarare, se Birkarlar.

Lappkojor (lappkåtor) 1,16; — jfr Bostäder.

Lappkåtor, se Lappkojor.

Lappland 1,25, 4,51,

6,211; — folkdrägter A 6,257; — fornsaker 1,77; — hålcelt af brons A 1,169; — i Sveriges konungatitel 3,447; — kapell, gudstjenst 6,241, A 6,243; — kristendom, predikad 8,101; — nomader 4,4; — vapen A 4,27, A 4,892; — se Duben, G. von, Om L. och lapparne; — jfr Lappar.

Lappmarker 1,464, 468;

— norska 4,39; — svenska 6,4, 202; — jfr Enare, Kemi lappmark, Lappar.

Lappo 5,375, 6,52.

L'Ârchevesque 5,405 o. f. Larfs hed, möte 1529 8,135 o. f.

Lars (mäster), se Andren, Laurentius.

Lars (östgöotalagman)

1,425.

Lars, jfr Laurens, Laurentius.

Lars af Runby, hustru, se (Katarina?) Filipsdotter;

— slägttafla 1,891.

Lars Andersson, se Andren, Laurentius.

Lars Björnsson 2,78.

Lars Eriksson, se Eriksson.

Lars Karlsson, se (Sporre).

Lars Mikaelsson (bisk. i Veiö) 2,267, 816.

Lars Olsson, se (Björnram).

Lars Petersson, slägt-tsfla 1,891.

Lars Siggesson, se (Sparre).

Lars Snakenborg, se Sna-kenborg.

Lars Turesson på Angsö, se (Rosor, tre).

Larsdotter, Kristina, se Kristina L.

Larsson, Anders, se Anders Målare.

Larsson, Filip, se Filip L.

Larsson, Israel 8,407.

Larsson, L. O. 6,182.

Larsson, Markus 6,241, 245.

Larsson, Nils (talman i bondeståndet) 4,461.

Larsson, Nils, i Tullus 6,167, 178.

Larsson, Olof 8,210, 828.

Larsson, Per 8,804, 807.

Larsson, Peter, se Peter L.

Larsson, Sigge, se (Sparre).

Larsson, Tomas 4,85.

Larsson, Tomte Matts (i Utmeland) 8,31.

Lartet 1,8 9;—och Christy, Reliquire aquitamcsel,42.

Lasarett 5,261.

Lascy, Samuel 8,410 o. f., 413, 415.

Laske (härad) 8,186.

Laskepellame, se Chappelle.

Latin, se Språk.

Latiner 6,153; — alfabet 1,214.

Latinskolor 8,470.

Lauenburg 2,171, 8,185, 160, 5,367 o. f., 6,36, 178; — danskt 6,4, 64; — freden i Wien 6,177; — jfr Sachsen-Lauenburg.

Laurelius, Olaus 4,609.

Laurens, jfr Lars.

Laurens Axelsson till Näsbyholm och Arsta, se (Tott).

Laurens U1 fason (blå), hustru, se (Bjelke), Katarina Stensdotter;—slägттаfla 2,289.

Laurensdotter, Anna, se (Tott).

Laurensdotter, Ingeborg, se (Tott).

Laurensdotter, Margareta, se (Tott).

Laurensen, Axel, till Arsta, se (Tott).

Laurentii, Jöns 3,145.

Laurentius, jfr Lars.

Laurentius Andrese, se Andren.

Laurentius den helige 2,71, 203; — kyrka, se Visby.

Laurentius Petri, ee Petri.

Lauréus 6,288, 237.

Lausitx 4,167, 276, 207, 5,887.

Lavard, se Knud L. Laving 5,408.

Lavindsgård(närm Odense), bronsvas 1,122; — guldkärl 1,167.

Lax 8,110.

Laxar, tre (Ångermanlands vapen) A 8,273.

Laxfiske 8,219.

Laxman, Hans (erkebisk. i Lund) 2,261.

(Laxman), Margareta På-velsdotter (g. m. Ivar Axelsson (Tott) till Lillö), slägттаfla 2,339.

Laxmand, Povel 2,437,

449.

Laxå 6,206.

Le Nötre, André 4,625, 634.

Leal (faste) 8,271, 399— 831.

Lech 4,161, 170; —

Gustaf II Adolfs öfver-gång 1682 A 4,241,

242 o. f.

Lechtis, se Fleming, Herman, till * L., Fleming, Klas, till L.

Leckö (Läckia) 2,122, 449, 8,42, 130, 184,

186, 299, 442, A 4,414;

— Bjelkes friherreskap 8,16; — grefskap 4,15 o. f.; — — Jakob de la Gardies 4,86, _ 268;

— Johans af Östergötland hertigdöme 3,15;

— Karl XI :s redaktion 4,480; — kartor 1,392, 2,120; — Svante Stures län 3,240.

Leczinski, Rafael 4,555, 557.

Leczinski, se Stanislav L Ledeberg, runsten 1,337. Ledung 1,430, 466; — frälsemäns 2,100; —

kyrkors och klosters

1,429.

Ledungsfard (begynnelse-bokstaf) A 2,5. Ledungslame 1,468, 466;

— Gotland 1,420 o. f. Lef Eriksson 1,291 o. f. Lefebure, J. H. 5,177,

179, 181.Lefnadakoatnader 6,253,

258.

Lefnadssätt och seder

1.484— 486, 2,499—

502; — bronsåldern

1,117; — medeltiden

1.484— 486,2,499—502; —nyaste tiden6,253,256;

— nydaningstidenS,482— 484; — partitidhvarfvet 6,414—416;— stenåldern 1,15; — storhetstiden 4,631—633, 638—640;

— vikingatiden 1,316 —334; — äldre jern-åldern 1,185 o. f.

Lefnada vanor, nydaningstiden 3,478.

Lefrén, J. P. 6,120, 146. Legater 1,379.

Legender, romerska kyrkans 2,312.

Legest, te Hlevagastir. Legitimister (parti) 6,69. Legitimitet 6,147. Legningsrätt 6,189. Legodrängar, löner 8,468.

Legotrnppeer 2,486, 4,26;

— jfr Trupper, värfvade. Lehmann, Orla 6,145;

— Den svensk-norske hjrelp 1848 6 källfört.

Lehnberg, Magnus (bisk.

i Linköping) 0,387, 395. Leipzig 4,251,253,6,129;

— förbund 4,231, 238 o. f.; — högskola 2,196;

— kriget 1706*4,561;

— möte 1631 4,203,

205, 207, 210 o. f., 216, 218 o. f.; — slag 1642 4,364; — — 1813

4,227, 6,51 o. f.; — , tretioårigakriget4,220o. f., 229,303, 808 O.f., 318, 820; — tysk minnespenning A 4,309.

Lejon (i Bohusläns vapen) A 4,392; — marmorlejon med runinskrift, Venezia A 1,281, 282; — med svärd och sabel (Finlands vapen) A 8,372; — rödt,med båge och pil (Smålands vapen) A o,373; — silfverfär-gadt (i Hallands vapen) A 4,892; — svart (i Rugens vapen) A 4,393;

— tre (Danmarks vapen) 3,204; — tre (i konung Albrekts vapen) 2,106;

— tre blå (Estlands vapen) A 8,374; — (Ve-stergötlands vapen) A

8,373; — visan om konung Albrekt 2,94.

(Lejon; ätt med lejon i vapnet), vapen A 2,30;

— se Birger Ulfsson till Ulfåsa, Cecilia Ulf-dotter, Ingeborg Mag-nusdotter, Karl Karlsson till Ulfåsa, Karl Ulfsson till Ulfåsa, Katarina den heliga, Magnus Gudmarsson, Märta Ulfsdotter, Tyrgils Knutsson, Ulf Gudmarsson till Ulfåsa; — jfr Folkungaätten.

(Lejon; ätt med stående lejon i vapnet) 2,236;

— vapen A 2,24; — se Algot Brynjulfsson, Bengt, Bengt Algotsson, Birgitta Brynjulfsdotter, Brynjulf Bengtsson, Ingegerd Knutsdotter, Ingrid Knutsdotter, Kata rina Knutsdotter, Knut Algotsson, Knut Brynjulfsson.

(Lejonansigte; slägt med lejonansigte i skölden) 2,191; — se Anund

Jonsson, Kristina A-nundsdotter.

Lejonet (fäste vid Göteborg) 4,17, A 4,490.

Lejonet, se Heinrich L. af Sachsen och Baiern, Heinrich U L. af Mecklenburg.

Lejonfigurer (ornam.) 2,57.

Lejonhufvud(ätten)4,480;

— friherreskap 8,16;

— grafkor A 4,593; — grefskap 8.16, 4,15; — stamgoods 4,38.

(Lejonhufvud), Abraham Eriksson 8,207.

(Lejonhufvud), Abraham Gustafsson 8,291. (Lejonhufvud), Abraham Kristersson, hustru, se (Natt och dag), Birgitta Måusdotter; — slägt-tafla 2,240.

(Lejonhufvud), Auna E-riksdotter, se Bjelke. (Lejonhufvud), Axel8,369, 382, 408, 411, 436.

Lejonhufvud, A. G. 5,223. (Lejonhufvud), Birgitta Erikdotter (g. m. Gustaf Olofsson (Sten-bock)), slägттаflor 8,19,

4,378.

(Lejonhufvud), Brita Stensdotter, se Brahe.

(Lejonhufvud), Elisabet se Bjelke.

(Lejonhufvud), Erik A-brahamsson (riksråd d. 1520) 2,448, 468, 470 474, 479; — hustru, se (Vase), Ebba

Eriksdotter; — slägtafla 8,19.

(Lejonhufvud), Erik Abra-hamsson (riksråd, d. 1616) 8,363, 405; — Linköpings riksdag 160C 8,425 O. f.

(Lejonhufvud), Margareta Eriksdotter, se Margareta (drottn.). Lejonhufvud, Maurits

8,433.

(Lejonhufvud), Märta Eriksdotter, se Sture. (Lejonhufvud), Sten Eriksson till Grafanäs 8,183, 203, 210, 240, 254, 264, 282, 286 O. f., 289— 291, 293, 295, 299 O. f. Lejonmark, Sven 5,6. Lejonriddaren, se Ivan L. Lejonstedt, K. J. 5,377 o. f.

Lejre (Själland) 1,247,

352.

Lek Ofradsson, hustru, se Karin Olofsdotter; — slägtafla 3,19. Lekamens, heliga, gille, se Stockholm.

Lekar 1,333, 2,60; — ridderliga 1,486, 3,483;

-----jfr Bohord, Dust,

Ringränning, Tornej; — S:t Peters lek 8,23; — jfr Folklekar.

Lekare 2,501.

Lekattor, sex (Österbottens vapen) A 8,374. Lekmannapredikande

6,211.

Lekmannaverksamhet

6,212.

Lekmän 4,292.

Leksand (socken) 8,152,

5,103, 325; — daljun-karcns nppror 8,114 o. f.; — dalupproret 1525 3,94; — folkdrägter A 6,255; — karta 8,27;

— klockupproret 3,142;

— kyrka A 8,143. Lemberg 4,558.

Lena, se Kungslena.

Sveriges historia. Register.

Lenæus, J. (erkebisk. i Upsala) 3,471, 4,359, 609. Lengerich 4,330. Lennartsson, Anders 8,483, 440, 442 O. f.

Lenngren, A. M:a (f. Malmstedt) 5,398, 414;

— porträtt 5,399. Lenngren, K. P. 5,414. Lenstad, handtag (brons)

1,180, A 1,181.

Leo I (östrom. kejs.) 1,226;

— mynt 1,224 o. f.

Leo II (östrom. kejs.),

mynt 1,226.

Leo X (påfve, d. 1521) 2,459, 464.

Leoben, fredspreliminärer 1797 6,34.

Leofric 1,293.

Leonidas 4,305.

Leonor (drott. på Cipro) 2,84.

Leoparder 4,190; — Kristina Magnusdotters, Måns Bengtssons (Natt och dag) vapen 2,240. Leopold (erkehert. af Österrike) 4,308 o. f. Leopold, K. G. af 5,295, 6,226; — lärodikter, oden, satirer, skaide-bref, sorgspel 5,897; — och upplysningsfilosofien 5,393; — porträtt 5,292; — språkvetenskapliga arbeten 5,393.

Leopold Wilhelm (erkehert. af Österrike) 4,198. Leopold I (rom.-tysk kejs., 1640—1705) 4,585, 388, 892, 434, 436, 456 O. f., 507 O. f., 512 O. f., 550; — allians med Danmark 1674 4,432;

— freden i Nijmegen 1679 4,455; — förbund med Sverige 4,509, 535; — fördrag med Brandenburg 4,511; — garantitraktaten i Haag 1681 4,509; — Louis XIV:s reunioner 4,510.

Lepas, se Björnsson, Hans, till L., Klasson, Björn, till L.

Leera, sländtrissor, Bohuslän A 1,187. lereskans, se Karlsburg. /c rf orm (bronsgjutn.) 1,142.

Lerkärl 1,67, 115, 166, 183 O. f., 324, 351; — bronsåldern 1,20; —

Gotland A 1,198;

24— Halland A 1,120; — Herrljunga A 1,22; — i kökkenmöddingar, U;

— i nordiska grafvar A 1,21, 167; — Italien A 1,119; — Skåne A

1,21, A 1,120.

Lerkärna (bronsgjutn.)

1,133, 139, 142. Lervarutillverkning, se Krukmakarkonst.

Lesjö 4,48.

Lessebo 4,82.

Lesslie, Alexander 4,141, 145, 189, 302 O. f. Letstigsvägen 4,95. Letter 4,4 o. f., 10. Leubelfing 4,252.

Levanten, levantiskt kompani 5,117.

Levede, bildsten A 1,313. Leveer 5,285, 287. Levenhaupt (ätten), vapen A 4,108. Levenhaupt, A. L. 4,560, 565 o. f., 569—571,

574 o. f.; — porträtt 4,567.

Levenhaupt, K. £. (d. 1741) 5,71, 89 o. f., 92—95, 97, 99, 105, 156, 257;

— porträtt 5,72. Levenhaupt, K. £. (d.

1796) 5,329—331, 861. Levitski, Sinclairs mord

5,86.

Lexikon, Biografiskt, of-ver namnkunnige svenske män 3, 4, 5, 6 källfört.

Liar 1,332.

Liban 4,150.

Liberalism 6,96—114,

148.

Libertas manens (inskrift å minnespenning) 5,142. Libernm veto, se Veto. Licentiera 5,83.

Lichton, Robert 4,468, 486 O. f.

Lid (socken), runsten och grafhögar A 1,856. Lidaköpfung, se Lidkö-ping.

Lidberg, A. (talman i borgarståndet) 5,329. Liderne, se Stockholm, Kungsholmen.

Lidinward Haraldsson (vinstorpaätt) 2,50. Lidköping (Lidakonung)

2,122, 407, 8,276,

4,16 o. f.; — karta 2,120; — vapen A 6,195. Lidner, Bengt, porträtt

5,296; — Spastaras Yttersta domen, Aret 1783 5,398.

Lier, slag 1814 6,60. Liesno volski, Martin

3,355.

Lieven (ätten), friherreskap 4,16.

Lieven, Henrika, se Hår leman.

Lieven, H. H. von 4,587, 5,159, 179, 183, 188, 201, 225, 229, 244.

Lif och'egendom 5,205, 254 O. f.

Lifdragoner, högre officerare förtroendeembets-män 5,252.

Lifgenskap, Livlaid 4,130, 486 O. f., 500. Lifgardesregementen 5,376.

Lifgardet 5,273, 830, 383, 6,143; — Gustaf IH:s försäkran 1772 5,251;

— högre officerare för-troendeembetsmän 5,2 5 2;

— statshvälfningen 1772 5,241—243, 245; — till häst 5,883.

Lifgeding 1,440;— drottning Kristinas 4,855;

— enkedrottningarnas 4,15; — Katarina Stenbocks 3,15.

Lifregementet, högre officerare förtroendeembetsmän 5,252.

Lifrustkammsren, se Stockholm, Nationalmuseum.

Lifsarfvingsgoods 4,481;

— jfr Donationer. Lifselexir 5,293.

Lifsstraff 3,854. Lifstidsfriheter 4,466. Lifstidsförläningar 4,354. Lifvet i Sverige under
hednatiden, se Monte-lius.

Liga, katolsk 4,2, 111, 144, 154, 159—161,

181, 186, 197—200,

202—204, 206, 221,

241, 511; — sprängd 4,238; — tretioåriga

kriget 4,166 o. f., 229, 231—234, 244.

Lignell, A. 6,99.

Liikala 5,323.

Lik, balsamering 1,81;

— begrafningssätt 1,65

o. f., 106, 167, 169,

176, 210.

Likbränning 1,106, 115 167, 210, 237, 351. Likrum, Karl XIV Johans A 6,131; — Ulrika Eleonora d. y:s A 5,93
Lilja, firenzisk 2,57, 1 2,69.

Lilja, half, Kristina Mag-nusdotters, Måns Bengtssons (Natt och dag) vapen 2,240; — vinstor-paättens vapen
2,119 Lilja (ätt med lilja skölden) 2,191, 340,

405; — gods 2,124; — vapen A 2,271.

(Lilja), Bengt Gregersson 2,405.

(Lilja), Folke Gregersson till Åkerö och Lindö 2,426; — hustru, se (Tott), Birgitta Hansdot-ter; — slägттаfla
2,339. (Lilja), Greger Mattsson till Tyresö 2,330, 846,

405.

(Lilja), Klara Mattsdotter till Lagno (g. m. Erik Axelsson (Tott) till Lagnö), slägттаfla 2,339. (Lilja), Matts
Ödgisles-son 2,221, 257, 278; — sigill A 2,271.

Lilje (ätten), grefskap

4,16.

Lilje, Axel 4,319 o. f.;

— porträtt 4,321. (Lilje), Brita Bengtsdot-
ter, se Bjelke.

Lilje, J. A. 5,17.

Lilje, Karl, hustru, se Stake, Karin; — slägттаfla 3,390.

(Lilje), Knut Andersson

8,127.

(Lilje af Ökna), Axel Andersson 3,54.

(Lilje af Ökna), Knut Andersson 8,54, 149,

171, 183.

(Lilje af Ökna), Knut Knutsson 3,210. Liljegren, J. G., om runor 1,214; — Runlära 1,164; — se Diplomatarium.

Liljehorn, K. P. 5,842 o. f., 347 o. f.

Liljehorn, Per 5,330, 334.

Liljehök, Anders 4,468,

470.

Liljehök, Johan 4,309;

— porträtt 4,308. (Liljehök), Måns Bryn-

tesson 3,111, 118, 126, 132, 134, 138 o. f. Liljehök af Fårdala (ätten), vapen A 4,109. Liljemönster (orn&m.)
2,56, A 2,58.

Liljenborg, grefskap 4,16. Liljencrantz, Johan (förut Vesterman) 5,264, 269, 302, 309, 815, 392; — brän
vinsbränningen 5,270; — finansförvaltningen 5,307; —Gustaf III:s realisation 5,267;

— porträtt 5,249. Liljensparre, N. H. (förat

Sivers) 5,261, 317, 348, 350.

Liljenstedt (ej Lilljen-stedt), Johan (förut Paulin) 4,615, 5,43; — porträtt 5,16.

Liljestråle, I. 5,342, 348. Liljestråle, J. V. 5,261, 330.

Lilla Edet, se Edet.

Lille Jonas, se Jonas (skepp).

Lillelven 3,28.

Lillfinger, afhugget, straff 2,6.

Lilliecrona, C. V., Fältmarskalken grefve Johan Christofer Toll 5 källfört.

Lillö (Litlö), slott 2,387;

— karta 2,120; — se (Tott), Ivar Axelsson till L.

Lima (socken) 8,35; — karta 3,27.

Limerick 1,271; —karta 1,278.

Limfjorden 1,244.

Limnell 6,232.

Lin 1,15, 23, 127, 187. Linage de Vauciennes, Mémoires ... tiréz des dépêches de Mr Chanut 4 källfört.

Lind (noggrannare än träd), släkten Krumme-dikes vapen A 2,280. Lindberg, V. 6,203. Lindblad, A. F. 6,231; — porträtt 6,230.

Lindblad, Otto 6,231. Lindblom, Jakob Axelsson (erkebisk. i Upsala) 5,381, 6,37, 42, 81,

213; — porträtt 6,10. Linde (stad), se Lindesberg.

Linde, Erik von der, hus, se Stockholm. Linde, von der, friherre-akup 4,16.

Lindeberg, Anden 6,101, ni; — Bidrag till Sveriges historia efter . . . 1810 6 källfört. Liudeborg, friherreskap 4,16.

Lindegren, Amalia 6,842,

245.

Lindenschmitt, om bronsålderns arbeten 1,87. Linder, N., se Familjebok, Nordisk.

Linder&s, kyrka 2,92. Lindesberg (Linde) 4,17;

— privilegier 4,290; — vapen A o,195.

Lind-Goldschmidt,

Jenny, porträtt 6,291. Lindgren, H. A. 6,98. Lindhjelm, Anders 4,468, 478.

Lindhjelm, Eleonora, se Höpken.

Lindholm (mosse), amuletter 1,220.

Lindholm (slott; Skåne) 1,456, 2,46; — fredsfördrag 1395 2,129, 134, 138; — grefskap 4,16;

— kartor 1,892, 2,120;

— jfr Börringe och L. Lindholm (slott; Jpland),

Gustaf I:s födelseort

2,126, 8,20, 980; —

minnessten A 8,21. Lindholm (slott; Vester-götland) 1,407, 2,119;

— Blanches af Namur morgongåfva 1,455,2,25;
 — kartor 1,392, 2,120. Lindorm Björnsson
 (vinge) 2,382, 386,419;
 — sigill A 2,383. Linskold, Erik 4,437,
 441, 468, 498 O. f., 512, 522, 529, 615, 628,
 5,74; —porträtt 4,477. Lindö, se (Lilja), Jfolke Gregersaon till Åkerö och L., Oxenstierna af L. Ling, G. A. 8
 källfört. Ling,P.H. 6,217,227,233, 236; — porträtt 6,226. Linhäcklor 1,325.
 Linier, räta 1,22; — jfr Ornamentik, Zigzaglinier. Linieskepp 5,810, 384. Linietrupper 6,62. Linköping
 (Linköpfung; län, stad, stift) 1,376, 420, 486, 459, 2,84,
 116, 162, 268, 332,
 389, 428, 438, 446, 479,
 8,14 O. f., 87 o. f.,
 137, 184, 199, 205, 342, A 8,423, 440 O. f., 4,5, 79, 6,116; — afstånd fr&n Upsala och Streng-nas 1,473; —
 biskopar
 1,413, 415, 422, 477,
 2,28, 90, 118, 250,
 327, 437, 8,323, 4,107;
 — biskopsbord 8,130,
 174; — biskopsgård
 2,418; — biskopsmössa A 2,330; — borgare, rådmötet i Vadstena 1524 8,72; — dacke-fejden 8,187 o. f.; —
 domkapitel 2,147; —
 domkyrka 2,194, A
 2,200, A 2,201, A 2,208, 205, 812, 496 O. f.; —
 — altarbord A 1,471;
 — — arkader A 1,430; biskop Nils Hermanssons grafsten A
 2,207, 208;----dopfont
 A 1,479;-----fönster
 A 2,497; — — högkoret A 2,390,,,391; —
 — Johans af Östergötland grafvård A 4,103;
 — — koromgång och
 kapell A 2,391;-----
 minnesvård öfver Johan Ter8erus A 4,349; —
 — mäter Gerlachs sten A 2,392; — — paten
 A 2,495;-----portal
 A 1,431, A 1,432; —
 — relikgömma A 2,89;
 — — sakramentskåp

A 2,494; — frälseupp-båd 8,186, 192; — fordrag 1598 8,416—419, 425; — Gustaf I:s kallelse till herredag 8,47;

— gymnasium 4,90; —

hus i Paris 1,481; — inbördes kriget 1596— 1598 8,415—417; —

Johan nesMagni's födelseort 8,79; — kartor

1,392, 2,120; — kloster 2,117; — konung Valdemars kroning 1251 1,406; — konungars

eriksgata 1,462; — kriget 1567 8,294; — möte 1152 1,379; — ordina-rier 8,199; — riksdag 1600 8,422—428, 435, 4,26; — rådsmöte 1495 2,411; — rättarting

8,435; — vapen A 6,195.

Linköpfung, se Linkö-ping.

Linné, Karl von 1,318 o. f., 5,4, 210, 6,219; — boning, Hammarby A 5,390; — födelseort,

Kåshult A 5,389; — hus i Upsala A 5,389; — minnespenning A 5,891; — minnesvård, i Upsala domkyrka A 5,391; — namnteckning A 5,388; — naturalie-samling 5,390; — om bränvinet 5,416; — porträtt 5,3 8 8;— resa i Holland 5,389; — sexualsystem 5,390; — stod,

Stockholm 6,248;-----

Upsala 6,238. Linnebrynjor 1,286. Linnefabrikation 4,501. Linneväfnader 1,23, 127, 187, 325.

Linnström, Hjalmar 8,

4, 5 källfört.

Lintulaks 5,374.

Lipen, Erik van 2,332. Liqvidation, i anledning af reduktionen 1680 4,532.

Liqvidationsfrågan 1814 —1821 6,72—74. [-Liqvidationskommissio-ner-] {+Liqvidationskommissio- ner+} 4,474, 476, 490 o. f. Lisboa (Lisibon) 1,269, 8,94; — karta 1,273. Lisibon, se Lisboa.

Liske, Xaver, Öfversigt af den polska litera-turen 4 källfört.

L'Isle, de 4,236.

Lissleby, hållristning 1,156.

Lister (Bleking) 1,453 o. f., 457, 2,35, 37; — karta 1,392.

Lister (Norge) 1,242; — båtar 1,205.

Listverk (bygnk.) 4,638. Litauen 2,412, 8,260,

331, 4,9, 11, 55 o. f., 119, 122, 126, 128, 132, 148, 377 O. f., 540,

564; — Karl XII:s polska krig 4,552, 559— 561; — — ryska krig 4,567 o. f., 570; — jfr Litauer.

Litauer 2,9, 8,459, 4,10, 380—382, 543; — jfr Litauen.

Literatur 1,481 o. f., 2,206—213, 307—312, 397—399, 494 O. f.,

8,469, 471—475, 5,85, 6,209, 227; — birgit-

tinsk 2,164, 496; —

ekonomisk 4,613;—Erik XIV:s arbeten 8,306;

— europeisk, 1700-talet 5,408; — Frankrikes

5,108, 216, 218, 220, 259 o. f., 289; — geografisk 4,613; — Grundtvig, Svend, Om nordens gamle literatur 1

rättelserna; — handskrifter

2,210 O. f., 496;-----

med runrad 1,215; —hi-storieskrifning 2,359 o. f.; — klassisk, och Gustaf II Adolf 4,21; — nyaste tiden 6,218—2S1; — och Gustaf III 5,297; — reformationstidens 4,609; — Tysklands, om Gustaf II Adolf 4,199;

— jfr Handskrifter, Historia, Memoar-, Pre-diko-, Rabulist-, Tidnings-, TidskriftsHtera-tur, Vitterhet, Öfversättningslitteratur.

Literaturbladet 6,102.

Literaturhistoria 6,225.

Literaturtidning 5,388.

Literaturtidskrift, Svensk 6 källfört.

Litlö, se Lillö.

Litografi 6,239.

Liturgi, Johan III:s 8,333 —843, 946, 348, 359

362, 378, 447;-----

röda boken 8,337; — liturgiska skrifter 8,471;

— jfr Kyrkohandböcker, Mässböcker.

Liuksiala, Karin Måns-dotters förläning 8,313.

Liver 4,4, 10; — jfr Finnar, Livland.

Livingstone 1,118.

Livius 4,21, 611.

Livland 1,302, 400, 2,10, 379, 8,207, 212, 243

O. f., 259—261, 325,

354, 363, 365, 367 O. f., 465, 4,4 O. f., 11 O. f.t 20, 63, 78, 105, 111, 113, 115, 118, 125 O. f., 132, 148, 225, 234, 341, 372 o. f., 375—377,

383, 398, 510, 526 O. f., 537 O. f., 540 O. f., 543, 547 O. f., 553,

576, 5,59 O. f., 96; — adel 4,121, 129 o. f., 485, 487 o. f.; — befrielse från Polen 4,129;

— freden i Kardis 1661 4,408; — — i Nystad1721 6,45;-----iOliva

1660 4,404; — — i Stolbova 1617 4,67; — fredsfördraget i Stettin 1570 8,323 o. f.; —gc-neralguvernement 4,8;

— gref- och friherre skap 4,16, 485; — Gustaf II Adolfs polska krig 4,76, 116, 122 o. f.;

— gutniska arkitekter 2,55; — handel 8,455 o. f., 4,51; — hertig Magnus konnng 8,326;

— i Sveriges konunga-

titel 8,447, 5,1; — Johan III:s ryska krig 8,327—333; — Karl

IX:s polska krig 8,428 —431, 440—443, 461 o. f.; — Karl XI:s reduktion 4,484—489;— Karl XII:s ryska krig 4,565 o. f., 568, 570;

— korståg 1,479; — kriget1674—16794,451, 453; — landtdagar4,488;

— lifegenskap 4,180, 486 o. f.; — livländska orden, se Orden; — nordiska 8juårskriget 8,263, 267, 271, 275, 277; —

sjelfstyrelse 4,10; — stilleståndet i Altmark 1629 4,150; — stader
2,64, 177, 8,211;-----
jfr Hansan; — swards-bröder 1,397; — traktaten i Roskilde 1568 3,821; — vapen A4,393;
— jfr Liver.
Livres 5,249.
Ljesna, slag 1708 4,571. Ljungberger, medaljer
0,407.
Ljungby A 4,448, 451. Ljunggren, G., Svenska vitterhetens häfder efter Gustaf III:s död 5 källfört.
Ljus 8,196; — jfr Vaxljus.
Ljusets fiender, se Kellgren, J. H.
Ljusne 5,43.
Ljusstakar 2,493.
Ljuster (ben) A 1,29, 80. Loberbäcken 4,222. Loccenins, Johan 4,347, 506, 610, 612.
Lochlin 1,4.
Lochteå, stillestånd med Ryssland 1808 5,376. Locke 5,393.
Lodbrok, se Ragnar L.
Lodbössor A 2,133, 135;
— jfr Vapen.
Lode (slott, stad) 8,271, 428, 4,11; — slag 1573 8,329—331.
Lode, Gerhard, hustru, se Lode, M. E:t; — tafia 5,56.
Lode, M. E:t (f. Horn; g. m. Gerhard Lode), slägtafla 5,66.
Loder, se Loke.
Lodjeflottor 4,62, 64, 68.
Lodjor 4,189, 286, 603;
— jfr Fartyg.
Lodjor 1,11; — gyllene
(Tavastlands vapen) A 8,374.
Loenbom, Samuel, Handlingar til Carl XI:s historia 4 källfört; — Historiska märkvärdigheter 4 källfört.
Lofdikter, öfver Sverige 4,613.
Lofsång, ambrosiansk (tedeum) 4,107.
Lofund (härad) 1,247.
Lofön (Upland) 1,247, 3,48.
Lofön (åländska skärgården) 4,598, 595.
Loge (kornherberge) 1,317.
Logården, se Stockholm, slottet.
Loire, karta 1,273; — nordmännens härjningar 1,268, 270.

Loka 5,209, 638; — A-dolf Fredriks besök A 5,208.

Lokalaks 5,876.

Loke (Loder; myt.) 1,889 —841, 848, 849 O. f.;

— och Sigyn 1,886, A 6,244.

Lokomotiv 6,202 o. f.

Lombardiet (Långbarda-land, longobardernes land) 1,804.

Lommeland (socken), håll-kista 1,60, A 1,62.

London 2,66, 4,176,5,68, 68,84,402;—British museum 1,88;-----anglo-

sachsiskt silfvermynt A 1,298, 294; — karta 1,278; — St. Paulskyr-kan, grafsten med runinskrift 1,275; — stormakternas förklaring 1850 6,146; — thames-knifven 1,215; — verlds-utställningar 6,204.

Londonprotokollet 1852

6,146, 174 o. f. Longberg, Johan Olsson

6,81, 92, 99. Longobarder 1,227. Longobardernes land, se Lombardiet.

Lorenz, S:t, se Niirnberg. Loreto 4,164.

Lorraine (Lothringen, Lotringia) 2,56, 8,202, 285, 287 O. f., 4,14, 5,69; — mynt 1,296;

— se Charles, Christine, Fran[^]ois, Renée af L.; — jfr Habsburg-Lothriugen.

Loshult 4,34.

Lot (Birgittas Uppenbarelser) 2,87.

Lothar II (kon., omkr. 825-869) 1,421. Lothringen, se Lorraine. Lothroc 1,252.

Lotringia, se Lorraine. Louis (grefve af Namur) 2,22.

Louis, jfr Ludvig, Ludwig. Louis Antoine Henri (hert. af Enghien) 5,366. Louis Napoléon, se Na-poléon III.

Louis Philippe (kon. a: Frankrike, 1773—1850)

6,141.

Louis XI (kon. af Frankrike, 1423—1483) 4,21. Louis XIII (kon. af Frankrike, 1601—1643) 4,238,

248, 279; — och Axel Oxenstjerna 4,270; — porträtt 4,278.

Louis XIV (kon. af Frankrike, 1638—1715)4,851,

858, 421, 423, 425, 430, 454—457, 462, 507 o. f., 512, 530, 585, 550,

617 O. f., 621, 625, 627, 630, 632, 5,220; — förföljelser mot franska protestanter 4,510; — hof 5,284; — infall i spanska Nederländerna 1667 4,422; — konst 5,401;

— och Karl XII 4,562;

— och Kristian V 4,458;

— och ligan 4,511; — och M. G. de la Gardie 4,341; — planer mot Holland 4,424; — porträtt 4,429; — reunioner 4,509—611, 519.

Louis XV (kon. af Frankrike, 1710-1774) 5,70, 275; — konst 5,401; — konststil 5,410; — och

Gustaf III 5,220, 240;

— porträtt 5,79.

Louis XVI (kon. af Frankrike, 1754—1793) 5,275,

304, 352; — afrättning 5,351, 355; — flykt

5,339; — konststil 5,410;

— porträtt 5,338.

Louis XVHI (kou. af

Frankrike, 1755—1834) 6,70; — porträtt 6,71. Louise, jfr Lovisa.

Louise Amelie Stephanie af Baden (g. m. Gustaf, Gustaf IV Adolfs son), slägtafla 5,99.

Louise Charlotte (prinsessa af Danmark; g. m. Wilhelm, landgreve af Hessen), slägtafla 2,3 21. Louise Charlotte (prinsessa af Mecklenburg-Schwerin) 0,356.

Louise Juliane (kurf. af Pfalz) 4,217.

Louise Wilhelmine af Hessen (g. m. Kristian IX, kon. af DanmarkX slägtafla 2,321. Louisiana 6,36.

Lovisa (stad) 5,177, 372. f Lovisa (Vilhelmina Alexandra Anna Lovis« af Nederländerna; drottn. af Sverige-Norge, 1828— 1871) 8,166, 177, 187;

— porträtt 6,162; — slägtafla 6,86.

Lovisa, jfr Louise.

Lovisa Josefina Eugenia (prinsessa af Sverige-Norge, f. 1851; g. ul Kristian Frederik Vilhelm Karl, kronprins af Danmark) 6,177; — porträtt 6,178; — slägtafla 6,86.

Lovisa Ulrika (drottn. af Sverige, 1720—1782)

5,138,145,151, 164, 169 O. f., 185, 194, 206, 215, 217—219, 286, 411; — besök i Berlin och Stral-sund 5,247; — brevex-ling 5,165, 247 o. f.; — Drottningholms försäljning 5,287;-----taf-

legalleri 5,401; —

Gustaf III:s giftermål 5,179,186; — hof5,209. 216; — kröning 5,124;

— och Adolf Fredrik 5,106—110; — och bildande konst 5,400; — och Danmark 5,171; —och Fredrik Adolf 5,292;

— och Gustaf III 5,248, 291—293; — och hat-tame 5,172 o. f.j — och hofpaniet 5,121; — och Karl XIII 5,292; — och konungamakten 5,129;

— och Ryssland 5,178;

— och Sofia Albertina 5,292; — och Sofia Magdalena 5,291—293; — och Tessin 5,124; — pommerska kriget 5,147 o. f.; — porträtt 5,125;

— revolutionsförsök 5,189—142;— slägtafla 5,99; — solfjädersorden A 5,109; — slsom Aurora A 5,108; — tafle-samling 5,408; — testamente 5,293; — vitterhetsakademien 5,296,

399.

Lovisin, K. A. 6,127.

Lovkaån 2,10.

Loyola, Ignacio de 4,136, 154, 159, 162.

Luban 4,10.

Lubbert Kortenhorst, se Kortenhorst.

Lubbock, Prehistoric times 1,64.

Liibeck (stad, stift) 1,420 —422, 441, 456, 468, 2,10, 18, 48, 51, 57, 62, 99, 175, 177 O. f., 180, 190, 290, 313, 321 o. f., 329, 351, 359,
409, 429, 435 O. f.,
449, 451, 456, 460,
467, 3,63 O. f., 72, 112, 173, 185, 191, 202, A
3,230, 466, 4,118, 183, 200, 5,107, 6,87; —
boktryckarkonst 2,898;
— borgmästare 2,47, 248; — domkyrka 2,189;
— fred med kon. Hans
2,442;-----med Kristian III 3,167;-----
mellan hansan och Sverige 1361 2,50;-----
1629 4,183; — frihets-bref 1,413; — förbund med Danmark 15233,52;
----- med Kristiern I
2,376;-----med Kristo-
fer af Oldenburg 8,163;
— — mellan Sverige
och de vendiska städerna 1510 2,441; — fördrag i Stockelsdorf 3,164;-----med Sve-
rige 8,170 o. f.; — författning 8,156 o. f.; —
förläningar af Danmark 8,109; — grefvefejden 8,154—168; — Gustaf 1:8 flykt 8,23 O. f., 82;
— handel 3,111, 229— 231, 266; — handelstraktat med Sverige 1,388; — — mellan Sverige och Nederländerna
1525 3,111; — hansedagar 2,109, 173;
— högskola 5,389; — J ohannesMagni's beskickning 3,102; — Karl IX och Sigismund 3,411 o. f., 427;—
katolicismens återställande 3,412; — kongressen i Kjöbenhavn 1532 3,151; — krig med Kristiern II 3,50, 52; —
krigen 1806, 1813 5,368, 6,36, 62;
— Kristiern II:s sista re-stanrationsförsök 3,150;
— mynt A 2,107, 489;
— möte 1525 8,68; — mötet i Malmö 1524 8,67; — nordiska sju-årskriget 3,265—267, 269, 273, 276; — och
Frederik I 3,108 o. f.;
— och Gustaf I 8,203;
— och konung Hans 8,62; — och Kristofer af Baiern 2,265, 269;
— och sjöröfveriet på Östersjön 1,471, 2,269;
— och Sten Sture d. ä.
2,388; — privilegier
1,409, 414, 469, 8,57 O. f., 69, 91 O. f., 111,
159; — rådhus A 3,28;
— skeppsfart 3,824; — stillestand med Nederländerna 1534 3,160; —
— med Sverige 1536 3,170; — Stockholms belägring 1523 8,68; — Sveriges handel och näringar 8,154 o. f.; —

Sveriges skuld 3,59 o. f., 109 O. f., 120, 140— 142; — tyska hansans grundläggning 1,410; — understöd till Sverige 8,49 o. f.; — jfr Hansan, Liibeckare, Marien-wold, Pansdorf.

Liibeckare 2,430, 447,

3,189; — handel 3,71;

— och stettinare, strid vid Falsterbo 1354 2,21;

— jfr Liibeck.

Lnblin 4,558. 570; —

riksdag 17034,555—557.

Lubomirski 4,553.

Lucidarius, medeltidsfolk-skrift 2,210.

Lucidor, se Johansson.

Lucifer 2,82, 87; — jfr Djefvulen.

Lucrardis (g. m. Valdemar, kon. af Sverige), slägttafla 1,391.

Lucretius 1,80.

Ludovicus 2,348.

Ludvig, Ludwig, jfr Louis.

Ludvig Albrechts8en 1,454.

Ludwig den fromme (rom.-tvske kejs., 778—840)

1,255, 268, 361; —

mynt 1,296.

Ludwig Friedrich af Holstein-Sönderborg, slägttafla 2,321.

Ludwig IV (hert. af Baiern, rom. kejs., 1286 —1347) 4,244.

Ludwig VI (kurf. af Pfalz) 8,344.

Lule (stad) 2,128, 4,17;

— riksbankens lånekontor 6,207; — vapen A

6,195.

Lule elf 1,468.

Lumb 1,464.

Lummelunda, romerska 8ilfvermynt 1,180.

Luna (stad) 1,252, 269.

Lund (Själland),bronskupa

1,170.

Lund (stad, stift) 1,182, 372, 376, 2,254, '4,7, 15, A 4,418, 593, 607,

5,57, 237, 6,27, 209, 214; — akademiska foreningens hus A 6,216;— biskopar 4,499, 5,394, 6,155; —

brandskattadt 1318 1,444; — brändt

1,309, 2,294; — domkyrka A 1,377, A 1,378, 2,497 O. f., 4,628,6,250, A 6,252;-----brunnskar A 2,499;-----in-

vining 1,376; — —
 kapital A 1,469;-----
 korstolar A 2,498; —
 — krypta A 1,379, A
 1,880, A 2,460;-----
 portal A 1,469; —
 Eriks af Pommern för-målning 2,146; — erke-biskopar 1,370, 374,
 379, 386, 395, 408,
 444, 452—454, 457,
 479, 2,26—28, 51, 139, 185—187, 209, 261,267,
 8,120; — fired 1679
 4,459, 499; — fredsunderhandling mellan Sverige och Danmark 1679 4,458; — gamla bibliotekshuset A 2,463;
 — grefvefejden 3,164;
 — Helgonabacken 4,445;
 — högskola 4,8, 391, 418 o. f., 500, 506, 626, 6,217; — — minnespenning 1773 A 4,419;
 — kartor 1,392, 2,120;
 — metropolis Daniae 4,8; — myntet 1,454;
 — nunnekloster 1,496,
 A 2,292; — slag 1525 8,97; — — 1676
 4,445—447, 450, 512, 532;-----minnespen-
 ning A 4,442; — studenter, möte 18436,128;
 — Tegnér's statyA6,225, 247; — Tegnér'srummet A 6,225; — vapen A 6,195.
 Lundar, heliga 1,347.
 Lundberg, Gustaf 5,407;
 — porträtt 5,406.
 Lundby, Lilla, runsten och grafhögar A 1,356.
 Lundgren, Egron 6,244 o. f.
 Lundholmen, Gyllenstjer-nas friherreskap 3,16. Lundins, Karl 4,506, 610, 5,75.
 Lundskullen, Stora, håll-kista 1,59.
 Lundström, A. N. 5 käll-fört.
 Luneburg (liineburgska huset) 4,12 o. f., Sil, 447, 511; — förbund med Sverige 16984,535;
 — garantitraktaten i Haag 1681 4,509; — tretioåriga kriget 4,305 o. f.; — se Georg af L.; — jfr Braunschweig-L.
 Luneburg (stad) 2,177, 267, 8,162; — jfr Hansan.
 Liineburgare 4,543. Lunge, Vincents 8,60, 107, 118 o. f., 148,
 169.
 Luntertun, karta 2,120. Luntlås 4,226. Luntlåsmusköter 4,226. Lurar 1,333; —jfr Stridslurar.

Lurendrejerier 5,270, 6,85, 253.

Lurendrejerivaror 5,166. Lustslott 4,621, 5,286— 288.

Lust spelsförfattare 5,898. Luta 3,476, 4,24.

Luther, Martin (doktor Martinus) 1,171, 2,455, 8,82 o. f., 86 o. f., 91, 104—107, 114, 174,

335, 381, 388, 470, 472, 4,75, 90, 118, 136, 157 —159, 190, 193, 217, 225, 241; — bibelöfver-sättning 3, t 00, 473; — giftermål 3,88; — bus i Wittenberg A 8,81; — Lilla katekes 6,213; — lära 5,251; — och Kristiern II 3,147; — och Roma 4,156; — om nattvarden 3,447;

— om teatern 3,474;

— porträtt 3,80; — reformationen 3,11.

Lutheraner 3,133, 4,157, 159, 171, 173, 285,

244, 5,283; — guds-tjenst i Roma 5,304; — lutherska samvetsråden 4,163; — religionsfreden i Augsburg 4,162; — Schle8iens religionsfrihet 4,563; — Tysklands

8,333 O. f., 4,167, 174, 203; — jfr Protestanter. Lutheranism 3,105, 119, 446.

Lutheri 8,116.

Lutter, slag 1626 4,85,

110, 125, 179.

Luttra, gånggrift A 1,55, A 1,56, 66, 70.

Liitzen 4,131, 218, 249, 257 o. f., 561; — minnessten öfver Gustaf II Adolf A 4,253; — slag 1632 4,25!), A 4,251,

252—254, 270, 272. Liitzow, von 4,830. Lybecker, Georg 4,569, 686.

Lybers hög 4,8.

Lyckea, se Lyckeby. Lyckeby (Lyckea) 8,270;

— karta 2,120. Lyckebyån 2,295. Lyckohjulet 2,354;^ —

hvalfmålning, Osmo kyrka A 2,310.

Lycksele (socken), hål-celt af brons A 1,169. Lyckå (län, slott) 2,295, 297, 4,6.

Lyddeån (Käflingeån) 4,445.

Lvdecke, Elin, se Fleming.

Lydeka Abelsson (två sparrar; bisk. i Vesterås) 2,343, 393; — biskops-kåpa 2,395; — vapen 2,395.

Lydke, Matts 2,388; — vapen A 2,386.

Lve (kyrka), altarskåp å,88; — måladt fönster A 2,55, 498.

Lyfting 1*284.

Lyhundra, Lennart Tor-stenssons grefskap 4,3 2 3.

Lykke, Niels 8,150.

Lyktor, Stockholm, slottet A 5,405.

Lyngholmen 2,73.

Lyngstad, stensättningar Ä 1,351.

Lyrik 4,614, 6,228; — jfr Vitterhet.

Lyx 5,184, 266, 6,253.

Lågadel 4,371,5,382,400.

Lågen (flod) 4,48.

Låland 2,70,3,164,4,389;

— birgittinerkloster 2,163, 182; — sjöslag 1644 A 4,313, 314.

Lån 4,96; — till manufakturverket i Alingsf 5,64; —utländska 5,312;

— & fabriksvaror, jern 5,116 o. f., 206; — jfr Amorterings-, Bank-, Fastighets-, Hypoteks-, Obligations-, Stats-, Tvångslån.

Lånebank 4,400.

Lånekontor, riksbankens 6,207.

Långbardaland, se Lombardiet.

Långbro, bronsåldersfynd 1,131,148,150, 152,177.

Långbryggan, se Danzig.

Långbågar 1,33.

Långe, Knut, se Knut L.

Långfinger, afhugget, straff 2,6.

Långfredagsslag, Upsala 1520 2,472, 8,33, 41, 189 o. f.

Långhalsen (sjö) 2,128.

Långheden 8,36, 38, 40, 158, 369.

Långholmen, se Stockholm.

Långlöt, Isman8torp8 borg 1,323.

Långsjön, bronsfynd 1,151.

Långvind 5,43.

Lårman 4,121.

Lås 1,320; — jfr Flint-, Hjul-, Häng-, Luntlås.

JLJ V/ V u V/t

Läby vad A 8,43; — minnessten A 3,44; — strid 1521 3,44.

Läckia, se Leckö.

Läder 1,124.

Läderbrynjor 1,286.

Läderfodral, Hvidegård 1,168.

Lädergehäng, Vimose 1,191, A 1,193.

Läderkanoner A 4,122, 145.

Lädermynt 1,98 o. f.

Lädersandaler 1,186.

Lädersköldar 1,286.

Läderslidor 1,123, 183, A 1,135.

Läger 4,138; — jern-åldem 1,206; — jfr

Borgläger.

Lägerroålsbalk 5,75.

Läkare 5,391, 6,220; — jfr Provinsialläkare.

Läkemedel för boskap och hästar (medeltidsskrift) 2,211.

Lama (släkt), vapen A

2.284.

(Läma), Greger Bengtsson 2,330; — sigill A

2.284.

(Läma), Katarina Gregers-dotter (g. m. Nils Inge-valdsson (natt och dag på längden)), slägtafla 2,241.

(Läma), Kettil Jonsson 2,109.

Län 1,423, 463 o. f.; — Erik Magnussons 1,433;

— Johan Turessons (tre

rosor) 8,239; — Knut Porses 1,451; — kronans 3,215, 221; — Lars

Siggeßons (Sparre) 3,239; — på räkenskap 2,304, 483; — på tjänst 2,384; — Sten Erikßons (Lejonhufvud) 3,240; — Svante Stures 3,240; — ärftliga 2,102,

4, 85 o. f.;-----Gustaf

I:s söners 8,226 o. f.;

-----jfr Friherreskap,

Grefskap, Hertigdömen;

— jfr Adels-, Arf-, Fatburslän, Förlänningar, Länsväsen, Pantlän.

Län (fögender) 2,103, 4,84; — Finlands 5,263;

— kommunalstyrelse 6,165.

Länder, skandinaviska 5,854; — jfr Landskap.

Länsgods 4,129, 480 o. f.

Länsherrar 3,154, 215,

217, 224, 320, 4,86; — jfr Fogdar.

Länsherrearistokrati

8,320.

Länsinnehafvare 2,415, 423; — gårdar 1,466.

Länsmän 1,465, 3,463

o. f.

Länsnämder 6,140.

Länsstyrelse 4,261, 5,59, 383; — jfr Landtrege-

ring‘

Länsväsen 1,414, 2,7

o. t; — unionstiden 2,101—103, 149 o. U

190 O. f., 224, 263, 267, 273 O. f., 289, 304,

827, 374, 383 O. f.,

414, 421, 425, 445 O. f., 475, 483, 486; — jfr Län.

Lära, evangelisk, Danmark 3,169; — luthersk 8,105, 119, 4,136, 5,251; — påfvisk 3,419; — reformert 5,30; — jfr Kyrkolära.

Lärarinstruktioner 4,293.

Lärarseminarier 6,213 o. f.

Lärbro (kyrka) 2,497; — och kast&l A 2,67.

Lärbro (socken), fynd 2,56.

Lärft 8,232.

Läroböcker 8,471.

Lärostrider 8,333 o. f., 34 2—348, ^4,159.

Läroverk 5,388 o. f., 6,215 o. f.; — jfr Elementar-, Veterinärläroverk.

Läsarföreningar 6,210.

Läseri 6,210 o. f., 259.

Läskunnighet 4,90.

Läsmästare 8,389.

Läsning 8,484.

Lästen, bernstensfynd 1,27, A 1,28.

Lättsinne, frihetstiden 5,259; — Gustaf IH:s hof 5,289 O. f.

Löderup (kyrka), fartyg A 1,468.

Löderup (socken), romerska mynt 1,179.

Lödningskonst 1,145,173.

Lödöse (slott, stad) 1,306, 417, 440, 450 O. f.,

471, 2,51, 70, 73, 121, 129, 460, 8,16; — nf-stånd från Riseberga kloster 1,473; — Blan-ches af Namur morgongåfva 1,455, 2,25; — borgmästare 2,250; brändt 1,434, 2,71, 314, 8,273, 4,38; — flyttadt 2,375; — freden i Knäred 1613 4,52; — kartor 1,392, 2,120; — kloster 2,119; — kriget 1452 2,294,297, 299; —mynt-hus 1,47 6; — möten 1,405, 2,34; — Pietro Quirinis resa 2,170; — räfsteting 2,147; — vigt

I, 474.

Lodose, Ny (Gammal-staden vid Göteborg' 2,119, 382, 429, 8,149, 4,17; — anläggning

2,407, 8,231 O. f.; — brändt 2,439; — freden i Knäred 1613 4,51 o. f.; — holländarnes handel 8,111; — kriget 1612 4,38 o. f.; — möten 8,141, 180; — unionsmöten 2,375, 409, 411, 416.

Löfsta 5,25; — ae Geer, Karl de, till L.

Löften, vid jul 1,338, 347.

Logr (runa) 1,355. Löjen, Mina, se Kellgren,

J. H.

Löjtnanter 5,187.

Lök 4,127.

Lökeberg, hållristningar A 1,98, 158, 161. Lönbränning 5,271, 305; — jfr Bränvinsbrän-ning.

Löner 4,416, 5,175. Löneregleringar 6,197. Löningsstat 4,497. Löntillökningar 4,474. Löseghedom, kyrkors 8,174 o. f.

Lösningssrätt, till krono-gods 4,482.

Lösören, stöld, straff 2,6. Löven, Axel 5,83 o. f., 107; — hustru, se Löven, Eva; — slägtafla 5,56. Löven, Eva (f. Horn; g. m.riksrådet Axel Löven), slägtafla 5,56.

Löwen, högskola 8,79; — karta 1,278; — slag 891 1,270.

Lövenhjelm, Gustaf 6,49. Lövenhjelm, G. K. F. 5,373.

Lövenhjelm, Karl 6,24. Lövenhjelm, K. A. 6,41 O. f., 64 o. f., 77, 84, 115.

Lövenhjelm, K. G. 5,122

146, 148 o. f., 155, 159 169, 173, 175, 180, 184, 188, 196, 146.

Lovenskjold, Severin 6,58, 110.

Lövenström(föret Anckar-ström) 5,348.

M, siradt 1,406, 8,11, 250, 6,69.

Maanselkä 4,68.

Maas 6,34.

Maastricht 4,212, 6,33. Macdonald, E. J. J. A.

6,30, 50.

Machiavelli 4,78; — Fursten 4,178.

Mack, Karl 6,36. Macklean, Rutger 5,310,

6,24.

Madesjö (socken) 2,116. Madjarer 4,152, 6,145,

147.

Madr (runa) 1,355. Madrid 4,112, 175; — fred 1526 8,147j — katolska reaktionen 8,334, 412 O. f.

Madsen, Broncealderen 1,143; — Steenalderen

1,64.

Magda Hase, se Hase. Magdalena (Karl (VIII) Knutssons dotter), se Bonde.

Magdalena Olafsdotter på Vanås 2,388.

Magdalena Stensdotter Sture, se Sture (Natt och dag).

Magdeburg (stad, stift)

4,189, 158, 170, 195, 218 o. f., 221 O. f., 233, 239, 244, 246, 314;

— domkyrka 4,213 o. f.; — freden i Prag 1635 4,276; — förbund med Sverige 4,198, 809;

— förstöring 4,216; — kriget 1674—1679, 435;

— restitutionседiktet

4,198; — stormning

1631 A 4,214; — tretioåriga kriget 4,199 O. f., 205—207, 210—215, 281, 319; — vapen A 4,214, A 4,234; — Vårfrukloster 4,214.

Magenta, slag 1859 6,172. Magisterpromotioner
8,470.

Magistrar 3,469.

Magistrat 5,68; — Stockholms 8,35, 87, 5,242.

Magni, Johannes (Jöns Månsson; erkebisk. Upsala) 1,7, 8,54, 75, 78—80, 88, 90, 101,
106, 130, 237; — Bibelns öfversättning 8,99;

— bref från biskop Brask 8,108; — flykt 3,174; — karta öfver yttersta norden A 3,14;

— möte med Gustaf I 8,102 o. f.; — om runor 1,212; — sigill A 8,79;

— Svea och göta krönika 8,306; — underhandlingar i Nienburg 8,m.

Magni, Olaus 1,7, 99, 212.

Magni, Petrus (Per Månsson; bisk. i Vesterås) 2,494, 8,71, 78, 80, 90, 104, 107, 120 o. f.,
131, 146; — bref från

biskop Brask 8,87; — klockupproret 3,142;

— kyrkomötet i Örebro 1529 8,132.

Magnus (bisk. i Hamar) 8,148 o. f.

Maguus (bisk. i Vesterås) 2,27.

Magnus (bisk. i Abo), se Tavast.

Magnus (finsk bisk.) 1,428. Magnus (Gustaf I:s son) 8,280, 442, 4,24; —

Arboga artiklar 3,252;

— hertigdöme 3,15,

227, 342, 4,15, 26; — slägtafla 3,241; —

Vesterås arfförening 8,198; — se »Hertig Magnus och sjöjungfrun».

Magnus (hert. af Mecklenburg), slägtafla 2,111. Magnus (hert. af Sachsen-Lauenburg) 3,146, 159 O. f., 293, 295
O. f., 300; — gemål, se Sofia (Gustaf I:s dotter); — slägtafla 3,241.

Magnus (hert. af Ösel) 8,212, 259, 263, 271,

275, 332, 4,12; — fredsfördraget i Stettin 1570 8,324; — konung af

Livland 8,326; — kriget 1570—1583 8,327, 329;

— slägtafla 2,321; — traktaten i Roskilde 1568 8,321.

Magnus, jfr Måns.

Magnus Anundsson, se (Sture, tre sjöblad).

Magnus Barfod (kon. i Norge, d. 1103) 1,374; — gemål, se Margareta Fredkulla; — slägtafla 1,372.

Magnus Bengtsson (lagman i Östergötland, d. 1263), slägtafla 1,391. Magnus Bengtsson (riksråd, d. 1335) 2,17; — hustru, se Birgitta Knutsdotter.

Magnus Bengtsson, se Magnus Minnesköld. Magnus Birgersson (Birger Brosas son), slägtafla 1,391.

Magnus Birgersson (båt) 2,218.

Magnus Birgersson (kon. Birgers son) 1,433—435, 437, 489, 442—445,

447; —slägtafla 1,391. Magnus Birgersson, se Magnus Ladulås.

Magnus Broke (M. Knutsson), slägtafla 1,391. Magnus Eriksson (Smek; kon. af Sverige o. Norge, 1316-1374) 1,333, 412, 441, 466,

468, 479, 485, 2,2

O. f., 14, 24 O. f., 43, 70, 72, 79, 89, 106, 119, 122, 143, 222, 236, 245, 288, 307, 309, 881, 430, 484, 502,8,53; — bannlyst 2,53 o. f.; — bröllop 1,455; — eriksgata 1,4 5 5;

— från valet till digerdöden 1319—1350 1,445 —459; — fångenskap och frigifning 2,65, 73; — förbund med hansestä-

derna 2,47;-----med

hertig Albrekt af Mecklenburg 2,41; — förmyndarregering 1,418, 448—452, 462 O. f.,

468; — gemål, se

Blanche af Naraur; — konungamakt 2,482 o. f.; — konungaval 1,446, 462, 471; — krig med Danmark 2,48; — — med Ryssland 2,8—13;

— kröning 1,455; — kyrkliga förhållanden

1350—1356 2,26—29; —landslag, se Landslagar;

— lefnadssätt och seder 2,499 o. f.; — literatur 2,494; — Magni testamente 2,10; — mynt 2,105, 489; — mötet iHelsingborg 1360 2,44;

— nya lagar for land och stad 2,4—8, 5,73;

— och Bengt Algotsson 2,23; — och erkebiskop Hemming 2,16; — och Håkan,samregenter2,47;

— penningställningen

och förhållandet till utlandet 1361—1356 2,17 —23; — personlighet

2,73 o. f.; — rikets tillstånd 1,455; — Skånes förening med Sverige 1,452—454, 456 o. f., 2,45 o. f.; — slägtaflor 1,391, 2,111; — stadga om frälsemäns skyldigheter 2,8; —

stadslag, se Stadslagar;

— stillestånd med Ryss-

land 2,11; — stora svenska sigill A 1,447; — stormännens beskyllningar 2,65—69;-----

och Eriks resning 1356 —1359 2,30—40;-----

ställning 1,467, 8,140; -----stämplingar 1360

— 1363 2,49—54; — strider med Albrekt af Mecklenburg 2,62—65;

— testamente till Vadstena kloster 2,77; — titel 1,453; — tråldo-men afskaffad 1,455; —

välde 1,455;-----karta

2,36; — öfverfiödsför-ordning 1,486.

Magnus Eriksson, se (Vase).

Magnus Eriksson, se (Or-nefot).

Magnus Erlingsson (kon. i Norge, d. 1184) 1,396.

Magnus Filipsson, Bonde.

Magnus Gislesson, (Sparre).

Magnus Gren, se Gren.

Magnus Gudmarsson (hjorthufvud, sedan lejon), hustru, se Katarina Birgersdotter (två vingar); — slägttafla 2,238.

Magnus Haraldsson, se Haraldsson.

Magnus Henriksson (troninkräktare i Sverige, d. 1161) 1,385 o. f.; — gemål, se Birgitta Haraldsdotter; — slägttaflor 1,372, 391.

Magnus Karlsson (eka-

se

se

släkt) 2,385, 405, 8,18;

— hustru, se (Baner), Sigrid Eskilsdotter; — slägttaflor 8,19, 416.

Magnus Knutsson, se Magnus Broke.

Magnus Ladulås (Magnus Birgersson; kon. af Sverige, d. 1290) 1,412—426, 428—431, 433,

435, 445, 455, 461 o. f., 464, 466 O. f., 46*, 480, 484, 2,8, 13, 125; — förmälning 1,417; — gemål, se Helvig af Holstein; — Gotlands forening med Sverige 1,419

— 422; — grafkor A

4,593; — grafvård A 1,424; — korsriddare 1,478 o. f.; — krig med Danmark 1,417; — kroning 1,416; — lagstiftning 1,423—425; — och Danmark samt Norge 1,422; — slägttafla

1,391; — Sveriges vapen 8,450; — testa-

mente 1,478; — titel 1,418; — uppror emot 1,418 o. f.; — vapen A 1,419, A 8,447.

Magnus Lagaböte (kon. i Norge, d. 1280) 1,414, 416 o. f.

Magnus Minnesköld (M. Bengtsson), hustru, se Ingrid; — slägttafla 1,891.

^agnus Nilsson (bisk. i Abo, pfalzgreffe) 2,409, 415; — vapen 2,395.

Magnus Nilsson (dansk prins) 1,348.

Magnus Nilsson (erkebisk. i Lund) 2,139.

Magnus Nilsson (kon. Erik XII:s marsk) 2,35.

Magnus Nilsson (kon. i Veste rgötland), gemål, se Rikissa från Polen;

— grafsten 1,376; — slägttaflor 1,372, 876.

Magnus Nilsson på Ref-velsta 2,68.

Magnus Olsson Tavast, se Tavast.

Magnus Petersson 2,81,

83.

Magnns Porse, se Porse.

Magnus Sommar, se Sommar.

Magnus Tavast, se Tavast.

Magnus Trotteson (eka-släkt), hn8trnr, se Karin Olofsdotter, Kase, Märta Magnusdotter; — slägttafla 8,19.

Magnusdotter, Ingeborg, se Ingeborg (kon. Magnus Ladulås' dotter).

Magnusdotter, Ingeborg, se Kase.

Magnusdotter, Ingeborg, (lejon), se Ingeborg M. (lej on).

Magnusdotter, Kristina, se Kristina M.

Magnusdotter, Märta, se Gren.

Magnusdotter, Märta, se Kase.

Magnusdotter, Rikissa, se Bi kissa M.

Magnus8en, Knud, se Knud M.

Magnusson, Algot, se (Sture, tre sjöblad).

Magnusson, Bengt, se Bengt M.

Magnusson; Birger, se Birger (kon. af Sverige).

Magnusson, Birger, se Birger jarl.

Magnusson, Birger, se Birger M. (domprost i Upsala).

Magnusson, Elof, se Elof M.

Magnusson, Erik, se Erik M.

Magnusson, Erik, se Erik

(Xn).

Magnusson, Eskil, se Eskil M.

Magnusson, Greger, se Greger M.

Magnusson, Greger (eka-släkt), se Greger M.

Magnusson, Håkan, se

Hakan M.

Magnusson, Ivar, se

Gren.

Magnusson, Karl, se Karl M.

Magnusson, Karl, se (Ör-nefot).

Magnusson, Karl (eka-släkt), se Karl M.

Magnusson, Knut, se

Knut M.

Magnusson, Tord, se

Bonde.

Magnusson, Valdemar, se Valdemar M.

Magog 1,212.

Maidel, G. J. 4,565, 569.

Maidel, Johan, hustru, se

Yxkull, Elin; — slagttafla 8,328.

Mailåth 4 källfört.

Main 4,162, 170, 199,

209, 232, 234—236, 235.

Mainz (kurfurstendöme, stad, stift) 1,361, dt7€, 156, 168, 232 a. f_

235—237, 289, 248,

261; — slag 1792 6,33.

Majestät, konungens och rikets 5,263.

Majestätsbref, Rudolf II:s 4,152, 165, 167; — jfr Frihetsbref.

Majestätsbrott 1,419, 421, 4,85, 5,195; — Crusen-stolpes 6,103; — Lin-debergs 6,101.

Majestätspall 8,399.

Majorer 5,137.

Makalös, se Mar b.

Makedonia, se Makedonien.

Makedonien (Makedonia) 2,309; — mvnt 1,154.

Makt, adelns 4,600, 640;

— exekutiv och dömande

4,102; — folkets 6,76, 182; — konungens 8,12, 51, 72, 4,598—600,

5,307, 6,17—19, 76; —

— Norges gmndlag6,62;

— lagskipande 5,203; — lagstiftande 5,203; — Liibecks på hafvet 8,166;

— länsherrars 8,154; — prelaters 8,119; — rådets 4,598; — ursprung från folket 5,125; — verkställande 5,203;

— jfr Indragningsmakt.

Makter, främmande 5,349.

Malakof 6,153.

Malangerfjord 8,456.

Malaspina, Germanicns de 8,383, 388.

Malchim 5,156.

Mallorca, se Jacobo af M.

Malm (kapten) 5,374.

Malm, Stora, runsten 1,304.

Malmanen, Mannn, se Crentz, C. M., Anjala-förbundet.

Malmberg, kronans rätt 8,179; — jfr Berg-
verk.

Malmer, ntförsel förbnd 8,234; — jfr Myrmalm.

Malmfrid (g. m. Sigurd Jorsalafare, kon. i Norge), slägtafla 1,372. Malmstedt, A. M:a, se Lenngren.

Malmsten, K. J. 6,160.

Malmström (målare) 6,245.

Malmström, B. f. 6,225, 229; — Grunddragen af srenska vitterhetens historia 5 källfört.; — porträtt 6,228.

Malmström, K. G. 8 källfört., 6,224; — Finska kriget 1808—1809 5 källfört.; — Föreläsningar öfver Gustaf I:s
och hans söners tidhvarf 3 källfört.; — Sveriges

politiska historia från Karl Xn:s död till stats-hvälfningen 1772 4, 5 källfört.; — Sveriges statskunskap i kort
sammandrag, omarb. af J. Hellstenius 6 källfört.

Malmö (Ellenbogen, Mal-möge) 1,409, 2,47, 108, 139 O. f., 433, 456, 8,160,

168, A 3,276, 4,7 O. f., 15, 6,214; — brand-skattadt 1818 1,444; — brändt 2,133; — diskont 6,68; —
grefvefejden

3,164, 166, 169; — Gustaf 1:8 befrielsekrig 8,52, 60, 62; — jem-v ägsbyggnader 6,151,206;

— Jörgen Kocks hus A 8,162; — Karl XI:s danska krig 4,447; — Karl XV:s återkomst och död 6,187; — kartor
1,392, 2,120; — kloster 2,120, A 2,292; — konvention 1661 4,405; — kriget 1643—1645 4,312; — Kristiern
ILs sista re-staurationsförsök 3,96;

— landtdag 1662 4,419;

— möte 1524 8,66—69,

71 O. f., 84, 92, 102,

111, 136;-----1681

4,499; — nordiska sju-årskriget 3,275; — Pe-terskyrkan A 2,441,

490, 497, 8,67;-----

högkoret A 3,65; — re-cess 1524 8,68 o. f., 108 O. f., 182; —

— 1662 4,419; —

riksbankens lånekontor 6,207; — rådhuset

4,618, 6,250, A 6,252;

— teknisk elementarskola 6,204; — unions-möten 2,440, 448 o. f.;

— vapen A 6,195; —

vapenhvila 1848 6,146;

— jfr Alnarp.

Mal mö ge, se Malmö.

Malmöhus (fästning, län)

8,164, 4,7, A 4,445.

Malmöhvid, Kristiern I:s A 2,329.

Malmömynt A 2,274, A

2,425.

Malning 1,118, 832; — Sydafrika A 1,119.

Malt 3,468.

Maltdrycker 6,256.

Mammen, grafhög 1,890;

— — fynd 1,325, A

1,326.

Man (ö), karta 1,273; — runstenar 1,276; — Tyn-wald- eller Tingvallshö-gen 1,277.

Man, gemene (mene)

8,127, 4,78.

Mandat 8,233, 484; — jfr Lagar.

Mandelberg, J. E. 0,413.

Manderström, K. R. L.

6,154, 160, 175; — Om Gustaf den tredjes yttre politik under de två senaste åren af dess regering 5 källfört.; — porträtt 6,178; — Re-cueil de documens iné-

dits 5 källfört.

Mandöden, stora 1,459.

Manhem (Midgård; myt.) 1,335.

Mankell, Julius 3, 4 källfört.; — Anteckningar rörande finska arméens och Finlands krigshistoria 5 källfört.;

— Berättelser om svenska krigshistoriens märkvärdigaste fältslag 4 källfört.; — Studier öf-ver svenska skärgårdsflottans historia 5 källfört.; — Uppgifter rörande svenska krigsmagtens styrka, sammansättning och fördelning 4, 5 källfört.; — se Arkiv ... om krigens ... historia.

Mannerheim, L. A. 5,879, 6,10, 24.

Mansard, Fran^{ois} 4,626.

Mansardes, se Takvånin-gar.

Mansfeld, Ernst von 4,168, 170 o. f., 177, 179,

232.

Mansfeld, J. F. von 3,442 o. f., 451 o. f.

Mansfeld, Philipp von

4,149.

Mansfeld, Wolf von

4,212.

Manstukt 4,194.

Mantal 8,221, 464. Mantalspenningar 4,108;

— jfr Qvarntullen, Skatter.

Manteuffel 5,153 o. f. Mantlar 2,56, 91; — jfr Kappor.

Mantova 4,180, 186,

198.

Manufakturdeputationer 5,105, 115 o. f., 166. Manufakturver 4,90, 500,

5,191, 6,198, 202—

204.

Manufakturfonden 5,115, 143, 184, 206, 384. Manufakturkontor 5,114 —116, 176, 206. Manufakturverk 4,400, 5,63 o. f.

Maradas, Balthasar von

4,166, 169, 239. Marazini 4,205, 808 o. f. Marcellus (bisk.) 2,290. Marci, Jesper 3,848« Marek, de la 5,16.

Mareks von Wurtemberg, se Wurtemberg.

Marcus Aurelius, triumfbåge 1,194.

Marderfelt, A. A. 4,562. Mared, slag 1563 8,267. Margareta (Karl (VIII) Knutssons dotter), se Bonde.

Margareta (Kristiern I:s dotter; g. m. James III, kon. i Skotland) 1,277, 2,323; — slägttafla

2,321.

Margareta (lappqvinna) 2,140.

Margareta (M. Eriksdot-ter Lejonhufvud; drott. af Sverige, 1514—1551)

8,240, 280, 346; —döds-ort, Tynnelsö slott A 8,245;—porträtt 3,244;

— slägttaflor 8,19, 241;

— vapen A 3,244. Margareta (Valdemar At-

terdags dotter, drott. af Sverige, Norge ocb Danmark, d. 1412) 2,39, 46, 50 o. f., 53, 78, 161, 182—184, 192,

194, 203, 248, 265, 302, 309 o. f., 407, 429 o. f., 8,67, 6,54; — adelns gårdsrätt 2,488; — bröl-

lop 2,49, 64; — fromma stiftelser 2,202; — graf A 2,156; — bild A 2,157; — missnöje mot

2,138, 148 o. f.; — mynt 2,150; — och de andlige 2,140; — och Erik af Pommern, unionstiden 1389—1434

2,116—213; — och stormännen 2,138, 140,

143 o. f., 245; — räfst

2,143, 147 o. f., 8,128;

— sigill A 2,139; — skatter 2,181; — slägttaflor 1,391, 2,111; — strider med tyskarne

1389—1398 2,129—

138; — trolofning 2,37;

— vadBtenasycter 2,202;

— åren 1386—1389 2,106—114.

Margareta, jfr Margaretha, Marta, Marta.

Margareta Arvidsdotter, se (Sparre).

Margareta Bengtsdotter,

se (Bjelke).

Margareta Birgersdotter (Birger Brosas dotter), slägttafla 1,391. Margareta Birgersdotter (tva vingar) 1,453.

Margareta Bosdotter, se (Natt och dag). Margareta Bosdotter, se (Oxenstjema).

Margareta Eriksdotter (Erik den heliges dotter; g. m. kon. Sverre

1 Norge), slägттаfla

1,382.

Margareta Eriksdotter af Danmark (g. m. kon. Birger Magnusson) 1,397, 422, 429 O. f., 433,

441—443, 448; — hå-tunaleken 1,435; —

slägттаfla 1,391. Margareta Eriksdotter, se Krnmmedike.

Margareta Eriksdotter, se Margareta (drottn. af Sverige).

Margareta Eriksdotter, se (Vase).

Margareta Finvidsdotter (g. m. riksrådet Jöns Bengtsson (Oxenstjer-na)), slägттаfla 2,243.

Margareta Fredkulla (Iu-gesdotter; g. m. 1 Magnus Barfod, kon. i Norge,

2 Niels Svendsen, kon. i Danmark) 1,374 o. f.;

— slagttafla 1,372.

Margareta Ingesdotter,

se Margareta Fredkulla.

Margareta Johans- (Hen-nekes-) dotter (tre fåglar), se Moltcke.

Margareta Karlsdotter, se (Sparre).

Margareta Karlsdotter, se (Vase).

Margareta Klausdotter, krönika 2,83.

Margareta Krnmmedike, se Krnmmedike.

Margareta Lanrensdotter, se (Tott).

Margareta Molteke, se Molteke.

Margareta Påvelsdotter, se (Lnxman).

Margareta Roriksdotter (ekaslägt; g. m. riksrådet Tord Bonde), slägттаfla 2,242.

Margareta Stensdotter, se (Bjelke).

Margareta Tyrgildsdotter (g. m. Knut Folkesson (griphufvud)), slägттаfla 1,391.

Margaretha (regentinna i Nederländerna) 3,111, 147 o. f.

Margaretha, jfr Margareta.

Margit (hustru till Tom te Matts Larsson i Utme-land) 3,31.

Maria (g. m. Vratislav af Pommern) 2,138; — sliigttafla 2,111.

Maria (jungfru, Sancta Maria) 1,408, 427, 474 o. f., 2,7, 52, 71 o. f., 130, A 2,131, 139, 172, 192, 198 O. f., 228 O. f., 437, 465: — altare i

Loreto 4,164; — be-läte i Riga 2,13 o. f.;

— Birgittas Uppenbarelser 2,81, 86; — födelsedag 2,287; — »jungfru Marias psaltares brödraskap» 2,396; — kyrkogång, se Kyndels-mässan; — och barnet 2,293; — »om nyttan af jungfru Marias psal-tare» 2,899; — penning 2,90, 857; — »sju fröjder» 2,213.

Maria, Sancta, se Maria (jungfru).

Maria, jfr Marie, Mary.

Maria af Pfalz (Karl IX:s första gemål, 1564—1589), porträtt 3,364;

— slagttafla 3,241. Maria Eleonora (drott.

af Sverige, 1599—1655)

4,15, 236, 243, 249,

253, 301, 811, 621; — formalning med Gustaf II Adolf 4,134; — och Gustaf II Adolf, minnespenning A 4,134;

— och konsten 4,617; — porträtt 4,133;—slagttafla 3,241.

Maria Elisabet (Karl IX:s dotter; g. m. hert. Johan af Östergötland), porträtt 4,101;— släkt-tafla 8,241.

Maria Elisabet af Pfalz-Zweibriicken, slagttafla

4.362.

Maria Eufrosyne af Pfalz-Zweibriicken (Karl X Gustafs syster; g. m. rikskansleren M. G. de la Gardie) 3,430,

4,521, 631; —förmålning4,34i;

— slägттаflor 8,241,

4.362.

Maria Magdalena, den heliga, graf i Marseille 2,75; — hand 2,202; — kyrka, se Stockholm. Maria Theresia (rom-tvsk kejs., 1717—1780)

4,165, 5,69, 89, 146. Mariager (Marieåker), birgittinerkloster 2,163;

— klosterkyrka A 2,161,

496.

Mariakyrkor, se Stockholm, Visby, Ystad. Maribo, birgittinerkloster

2,163, 182; — klosterkyrka A 2,160, 496. Marie (drott. af Frankrike, Louis XV:s gemål, 1703—1768) 5,70.

Marie, jfr Maria.

Marie Antoinette (drott. af Frankrike, Louis XVI:s gemål, 1755—1793) 5,304; — porträtt 5,339.

Marie Louise Gonzaga-Nevers (g. m. 1 kon. Vladislav af Polen, a kon. Johan Kasimir af Polen), slägттаfla 3,241.

Marieberg, artilleri- och ingenjörshögskola 6,217. Mariedal A 4,411. Mariefred A 5,284; —

kartusianerkloster2,389, 396, 473, 8,26; — klosterkyrka 2,431; — privilegier 8,16; — vapen A 6,195.

Mariegränd, se Stockholm. Marienberg (fäste) 4,232. Marienborg, se Horn afM. Marienburg 4,127, 135, 137, 149 O. f., 382, 398, 549; — fördrag 1656 4,381.

Marienkrona (nära Stralsund), kloster 2,163. Marienthal (nära Reval), birgittinerkloster 2,163;

— klosterkyrka 2,496; ruin A 2,159.

Marienwerder 4,143,146, 149.

Marienburg (nära Liibeck), kloster 2,163.

Mariestad 8,15 o. f., 6,91; — grefskap 4,16;

— vapen A 6,195. Marie&ker, se Manager. Marila (namn & båg-

spänne) 1,221. Marinförvaltning 6,196. Marinborg 2,125; —

karta 2,120.

Mark (härad) 2,70 o. f., 119, 143, 386, 8,276;

— Bo Jonssons 2,99;

— gr ef- och friherreskap 8,16; — jfr Örestenslän.

Mark (mynt) 1,422, 440, 453 O. f., 2,488, 8,467, 4,605, 5,117, 183 O. f., 204; — danska 3,468;

— en och en half 1562 A 8,258; — fyra 1569 (mtformig klippning) A 8,322; — half 1536 A 8,242; — knrs 5,222, 234, 268; — lubsk8,110;

— lödig 8,466;-----

jfr Mark, silfver; — penningar 1,474, 2,16, 18, 104 o. f., 129, 180, 182, 274, 304 O. f.,

329, 356, 384, 408, 422, 446, 469, 489; — sexton 1606 A 8,445; — 1634 A 4,259; — silfver 1,306, 474 O. f., 486, 2,16, 105, 180,

182, 268, 274, 294, 304, 329, 356, 408, 422,

446, 469, 489;-----

jfr Mark, lödig; — tjngn 1606 A 3,445, 4,393;

— tre 1562 A 8,257;

— — 1590 A 8,353;

— två (sexton öre) 1543

A 8,243; — örtngar

8,466; — jfr Fyram arkstycke, Halfmark, Mynt. Mark (vigtenhet; 1,218, 312, 474.

Markaryd (socken) 2,292. Mark-Brandenburg 4.434. Markerna (Tyskland) 4,271; — karta 1,392. Marketeri, se Träarbete. Markfynd 1,122.

Markgäld 2,129, 149;

— jfr Skatter.

Markland 1,291, 2,182;— karta 1,290; —jfrScotia. Marklandsskatt 2,182. Marknader 1,305 o. f., 386, 8,69—71, 196 O. f., 217, 225, 229, 253,

394, 475; — jfr Distingen, Eriksmässan, F astingen, Frimarknader, Hindersmässan, Samtingen, Tjugondedagsmarknaden. Marknadsplatser 2,21. Markräkning 5,268. Marknsson, Nils, ae Nils M.

Marlborough, J. C. 4,562. Marmontel, J. F. 5,260. Marmorgrafvårdar, Up-sala domkyrka 8,482. Marmorlejon, med runinskrift, Venezia A 1,281, 282.

Marmorstatyer 6,238; — Karl XIII:8 6,247; — Oskar I:s 6,248. Marnäs8,S0;—karta 8,27. Marqvardsson, Hans, se Hans M.

Mars (Makalös; skepp) 8,269, 465.

Mars (myt.) 1,228,4,620. Marseille (Massilia) 1,2, 99,6,35,86; — heli ga Maria Magdalenas graf 2,7 5. Marsk 1,429, 463, 47 7, 2,182, 224, 244, 250, 374, 488 o. f., 8,357, 390; —jfr Foder-, Hof-, Riks marsk.

Marskalkar 1,463; — jfr Fält-, Landt-, Öfverste-marskalkar.

Marsoroligheterna i Stockholm 18436,149 o.f., 148. Vlarpatentet 1863 6,173. Vfarstrand (fästning, stad) 2,15, 47, 281 o.f., 4,6,

A 4,449, 5,181; — brändt 1368 2,71; — drottning Blanches mor-gongåfva 2,25; — frihamn 5,266; — intagetaf danskarne 16774,451;

— kartor 1,392, 2,120;

— kloster 2,120; — sigill A 4,449; — vapen A 6,195.

Marta, heliga, graf i Tarragona 2,75.

Marta, jfr Margareta. Martel, se Karl M. Martila, se Davidstad. Martin, Elias 0,413. Martin den helige 2,37 2;

— kyrka i Skeninge

2,209.

Martini, Olans (erkebisk. i Upsala) 3,447, 472. Martinns (doktor), se Lnther.

Martinus, jfr Mårten. Martinns V (påfve, d. 1431) 2,88, 173. Martvrer 1,362.

Marv (drottn. af England, 1516—1558) 8,21 o, 212, 280, 4,167.

Mary, jfr Maria.

Marv Stnart (drottn. i Skötland, 1542—1587)

3,264; — porträtt 8,265. Masepa, Ivan 4,569 o. f., 571.

Maskerader 5,287, 411;

— Gnstaf HI:s mord

5,343, A 5,345.

Maskiner 5,63; — jfr Högtrycks-, Kalorik-, Spinn-, Ångmaskiner. Maso vien 4,146. Masreliez, Lonis 5,409, 411 o. f., 6,283. Massachusetts 1,291; — jfr Vinland.

Massilia, se Marseille. Massleberg, stendos A

1,53, 75.

Master 1,155, 203, 205, 285, 471, 3,232. Masthugget, se Göteborg. Matematik 4,610. Matematiker 5,391.

Mathesins 5,90, 106. Matilda af Holstein, se Mechtild.

Mat- och dryckesvaror

1,324, 2,104.

Matrand bro 6,60. Matsalen, lilla, se Stockholm, slottet. »Matsmältning», medel-tid8skrift om 2,211. Mattens, evangelinm

2,399.

Matteus Franco, seFranco. Mattheus Erics, se Erics. Matthiæ, Johannes (bisk.

i Strengnäs) 4,292, 336, 352, 608 o. f.

Matthias (kanik i Linköping) 2,76; — bibelöf-versättning 3,99. Matthias (rom.-tysk kejs.,

1557—1619) 4,161,166. Mattias Kettilmundsson 1,442, 444, 446—449;

— figill A 1,443; — sköldemärken 1,443,484.

Mattias Tyrnesson, hustru, se Ingegerd Svantepolks-dotter; —slägttaflal, 391. Matts Gregersson (bisk. i Strengnäs) 2,428, 431, 437, 447, 449 o. f., 464, 468, 470, 474, 478, 8,76, 81, 87.

Matts Gustafsson, se

(Sparre).

Matts Lydke, se Lydke. Matts Olsson, se Olsson. Matts Odgislesson, se

(Lilja).

Mattsdotter, Klara, se

(Lilja).

Mattsson, Anders (talman i bondeståndet) 5,276;

— porträtt 5,279. Mattsson, Erik, se (Körning).

Mattsson, Greger, till Tyresö, se (Lilja). Mattsson, Lambrekt 3,41. Mattsson, se Cruus. Maurer, K., Die bekehrung des norwegi-schen stammes zumchri-stenthnme 1,342, 346, källfört.

Maurits (prins af Ora-nien) 4,154, 175. Manrits Nilsson, se Sture. Maximilian (erkehertig) 3,356, 359.

Maximilian I (kurf. af Baiern, 1573—1651)

4,22, 159, 162—164,

166, 168—171, 181 O. f., 233 O. f., 238, 241 — 244, 246—248, 273,325;

— porträtt 4,161. Maximilian I (rom.-tysk

kejs., 1459—1519)2,409,

433, 485.

Maximilian II (rom.-tysk kejs., 1527—1576)8,277, 323—325.

Mazarin 4,262, 375, 385, 387.

Meander (ornam.) 1,154. Mecenater 5,400. Mecenatskap 4,620. Mechelin 4 källfört.

Mechtild (Matilda) af Holstein (g. m. 1 kon. Abel af Danmark, * Birger jarl) 1,409; — slägttafla 1,391.

Mecklenburg 1,438 o. f., 448, 2,41, 62 O. f., 132, 373, 435, 456, 3,161, 273, 488, 4,13, 19, 185, 194, 196 O. f., 218, 279, 387, 436,6,42; — brons-saker 1,93,95, A 1,147, A 1,159, 160 O. f.,

165; — flintdolkar

1,50; — förbund med hansestäderna 2,71; —

— med Holstein och hansan 2,61; — fördrag med Sverige 1354 2,22;

— grafhög A 1,166;

— hansestäder, se Rostock, Wismar; — mötet i Nyborg 1413 2,171;

— romersk graf 1,185;

— sjuåriga kriget 5,153,

156; — Stenbocks fälttåg 4,584 o. f.: — tretioåriga kriget 4,199 O. f., 205 O. f., 304;

— varnernes hemland

1,227; — se Adolf

Friedrich, Albrecht, Christof, Heinrich II Lejonet, Karl Leopold, Sophie, Ulrich af Mecklenburg, Wallenstein; — jfr Mecklenbnrg-Schwe-rin.Mecklenburg-Strelitz. Mecklenburg-Schwerin

5,356, 364, 6,4. Mecklenburg-Strelitz, bronsband 1,177. Medaljer 4,630, 5,407;

— vid Gustaf II Adolfs kröning A 4,107; — vid Sigismunds kröning A 8,357; — öfver Adolf Fredriks nedläggande af regeringen A 5,197; — öfver Karl IX och hans söner A 8,447; — öfver Kristinas intåg i Roma A 4,357; — öfver regeringsformen 1772 A 5,245; — öfver Rigas eröfring 1621 A 4,125;

— öfver segern vid Breitenfeld 1631 A 4,229; — öfver segern vid Svensksund 1790 5,341; — öfver stats-hvälfningen 1772 5,245;

— öfver stilleståndet i

Stuhmsdorfl635A4,276,

277; — öfver Stock-

holms slott 4,635; — öfver Sveriges befrielse 1522 A 3,50; — öfver tåget öfver Bält # A 4,389; — öfver Åbo högskolas stiftande A 4,292; — jfr Minnesmedaljer, Minnespenningar, Prismedaljer. Medaljgravyr 5,407, 413, 6,249.

Medaljonger 5,412; —

jfr Guldmedaljonger. Medelhafssnäckor, nordiska- bronsåldersgrafvar

1,168.

Medelhafvet 1,94, 102,

252, 5,319, 353; — kuster 1,173, 251; — länder vid 1,80, 89, 101 O. f., 107, 116, 136, 154;

— vikingafärder 1,267, 269.

Medelpad (Mädalpada)

1,468. 2,127, 8,119,

4,5; —bronssakerl,i69, A 1,183, 184; — fri-herreskap 4,16; — heliga Birgittas resa 2,75;

— hålmejsel A 1,78;

— kartor 1,393, 2,121;

— sigill 2,343, A 2,344;

— vapen A 3,373, A 4,27.

Medelpadius, se Petri, Olaus.

Medeltiden 1,9, 158, 348, 358, 8,11 o. f., 461,

463, 4,89, 151, 5,259;

— andlig odling 1,369;

— bibelarbeten 2,76;

— bostäder 2,369; — bränvin 3,483; — Danmarks 4,18 9; — feodalväsen 4,156; — folkrörelser 5,3; — förlii-
ningar 3,73,317; — förra skedet, 1060—13501,360 —486; - herredagar4,82;

— historieskrifning 2,359 o. f.; — jakter 4,487;

— konst 1,369, 2,312

O. f., 357—359, 899— 402, 3,476; — konungamakt 3,460; — kronans län 8,221; — kyrkan 2,26—29, 389—
397; — lagar 5,73, 6,221; — litteratur 2,206—213, 307—312, 397—399;

— mynt 1,475; — Norge

6,55; — ornamentik

2,56 o. f., 206; — senare skedet 2,1—502;-----inledning 2,1—3;

— storm ansätter 2,235 —244; — Svenska medeltidens rimkrönikor, nig. af G. E. Klemming 1, 2 källfört.; —
undervisning 2,399; — ut-ländingars invandring

1,106, 2,190; — öfver-sigt af den inre utvecklingen, förra skedet 1,460—486; — — senare skedet 2,482—502.

Medeltidsborgar 8,478.

Medel tidsskrifter 2,211.

Medeltidsstilar 8,479, 0,250.

Medeltredingen (Gotland)

4,5.

Med el vägs parti 8,335.

Medicin 2,399, 8,484,

4,610, 6,220.

Medicis, se Catherine afM.

Medråd 8,178.

Megingjord (myt.) 1,337.

Mehlen, Berent von 8,35, 48, 50, 53 O. f., 59,

74, 92, 165, 182; —

hustru, se (Vase), Margareta Eriksdotter; — slägtaflor 2,333, 8,19;

— stamplingar mot Gustaf I 8,93, 96 O. f., 112, 161; — t&get till Gotland 1524 8,64.

Mehlen, Henrik von 8,53 o. f., 97.

Meilen (Schweiz), sten-mejsel med hornskäft A 1,38.

Meisenheim, Hans, Bogbinder 2,452.

Meissen 4,304, 319, 325.

Mejerfelt, A. K:a, se Horn.

Mejerfelt, J. A. 5,84,

324.

Mejico 6,88; — apacheindianer 1,44; — bildskrift 1,164; — författning 1,171 o. f.;

— Napoléon 111:8 expedition 1863 6,175; — rakknifvar af obsidian 1,38; — jfr Azteker.

Mejikaner, begravnings-sätt 1,66; — bildskrift

1,172.

Mejslar 1,87, 49, 195; — jfr Bronsmejslar, Celter, Flint-, Hål-, Rät-, Sten-mejslar.

Mela, Pomponius 1,3.

Melanchton, Pbilipp 8,81, 174, 469, 471, 4,75, 159,

217, 241; — porträtt

8,82; — skrifter om nattvarden 8,447.

Melander 4,325. Melanderhjelm, Daniel 5,391.

MelchiorGörze, se Görze.

Meleager, Gustaf III som A 5,290.

Melkior Buntmakare 8,84.

Melkiorsson, Abraham 8,407.

Mellin, G. H. 6,230. Mellösa 2,231, 238.

Mem 8,416.

Memel 4,14, 182, 143, 150.

Memming (härad) 2,93. Memmingen 4,194, 197. Memoarer, Fersens 5,280. Memoarliteratur 5,279, 395.

Memoirebibliotek, Historiskt 5 källfört. Mendolakspasset 5,95. Mened 1,477.

Mengden, H. K:a v., se Horn.

Menighet 8,473; — jfr Allmoge, Allmoge-, Landskaps-, Sockenmenighet.

Menighetsstyrelse 6,165;

— jfr Kommunalstyrelse.

Mennander, K. F. (erke-bisk. i Upsala) 5,276, 810; — minnesvård i Upsala domkyrka A 5,278; — porträtt 5,277.

Menniskans skapelse (myt.) 1,341. Menniskoben 1,32, 70. Menniskobilder 1,22 o. f., 146; — hållristningar 1,156, 158; — knifskäft från bronsåldern 1,147;

— likhet å hållristningar och kiviksgrafven 1,161; — Osmo kyrka A 2,309—810.

Menuiskohufvud (ornam.) 1,147.

Menniskokött 1,172. Menniskolif 8,4 82. Menniskooffer 1,172, 227 O. f., 382, 346 O. f. Menniskor, hufvudskålar 1,32; — äldsta spår i Norden 1,10 o. f. Menniskoskelett 1,59, 62. Mennoniter, se Veder-döpare.

Mensjikof (amiral) 6,104,

110.

Mensjikof (general) 4,562, 568, 570, 574, 5,55.

Mentone, hållristningar

1,164.

Menved, se Erik M. Mercia, nordmän 1,272, 274.

Mercurius 4,24.

Merer 1,254; — jfr Ryssar.

Mergentheim 4,iSi, 285. Meriter 5,137. Merkantilssystem 4,90, 500, 503, 604, 5,60, 62—65, 263 O. f., 884, 391, 6,197.

Merovinger 1,276. Merseburg 4,229; — håll-kistor 1,65.

Mesa (moabitisk kon.)

1,216.

Mesien 2,809.

Messenius, Arnold 4,351 o. f., 355.

Messenius, A. J. 4,351

o. f., 355.

Messenius, Johan 8,449, 471, 4,351, 612; — Disa 8,474 o. f.; — dramer 4,614; — porträtt 4,71;

— se Olai, Ericus, Historia svecorum gotho-rumque.

Messina 2,84.

Messing, dopfunt A 1,479;

— rökelsekar A 1,477. Mes8ingsverk 4,94. Metaller 1,8,5,206,6,204;

— bearbetning 1,145,

173, 196; — kännedom om 1,79, 84, 87 O. f., 102, 107, 116; — prägling 1,285; — ädla
1,310.

Metkrokar 1,30; — (ben), Skåne A 1,29. Metodister, kapell 6,211. Metternich, K. W. N. L. von 6,64, 87; —
heliga alliansen 6,71; — metternichska systemet 6,141; — om Sverige 6,1; — porträtt 6,47. Mewe 4,188—140,
145 o. f.

Meyer, Marens 8,157, 161 O. f., 166, 169. Michaelson & B ene di eks (handelshus i Stockholm)
6,88.

Michailofski-Danilefski, Beskrifning öfver finska
kriget åren 1808 och 1809 5 källfört.

Michelsdorp, Kristofer, hustru, se (Natt och dag), Märta Bosdotter; — slägttafla 2,24 0.

Michon, Pierre, se Bour-delot.

Micronius 3,447.

Midgård, se Manhem.

Midgårdssormen (myt) 1,340, 348.

Midsommarsdagar, tatek-sägelsegudstjenst 5,141,
178.

Midsommarsnattseldar
1,92.

Midtskepp (bygnk.)
4,636.

Mikael (erkeengel), strid med djeflarne A 2,401.

Mikael Kildebrand, se Hildebrand.

Mikael Roinanof (tsar af Ryssland, d. 1645) 4,55, 58, 63, 67 o. f.; —
slägttafla 5,98.

Mikael Skopin-Sjuiski, se Skopin-S.

Mikaels kapell, se Visby.

'Mikaelsson, Lars, se Lars M.

Mikel, S:t 3,406.

Mikelsen, Hans 2,456.

Mikelsson, Inge 8,34.

Miklaborg, se Kungelf.

Miklegård, se Konstanti-nopel.

Milano 2,467, 4,111,172, 221, 271; — se Sforza.

Militiehemman 4,491.

Militärbefälhafvare 5,186.

Militärmonarki 4,180.

Militärtjenster 5,137.

Militärvälde, franskt 5,365 o. f.

Mimes brunn (myt.) 1,342.

Min son på galejan, se Vallenberg.

Mineralogi 5,391.

Miniatyrmålare 5,413.

Miniatyrmåleri 5,407.

Minin, Kosma 4,55.

Ministerer 6,143, 155,

160.

Ministerstyrelse 4,601, 6,194.

Ministrar 4,73, 5,382; — grundlagen 1809 6,84.

Minnen (skålar) 1,369.

Minnesblad 5,407.

Minnesköld, Magnus, se Magnus M.

Minnesmedaljer, öfverGustaf II Adolf A

4,230.

Minnespenningar 1631 A 4,203; — öfver Baner A 4,281; — öfver Ber-zelius A 6,219; — öfver Brahe, Per d. y. A 4,409;

— öfver Cronhjelm A 5,75, 77; — öfver de la Gardie (f. Tanbe) A 5,386; — öfver drottning Kristina, Eoma 1660 A 4,359; — öfver Erik XIV A 8,251, A 8,253; — öfver Fersen A 5,144; — öfver freden i Nystad 1721 A 5,45; — öfver Geijer A 6,222; — öfver Gustaf I A 8,248, A 8,251; — öfver Gustaf II Adolf A 4,190—191, A 4,254; och Maria Eleonora A 4,134; — öfver Gustaf II Adolfs förbund med Sachsen A 4,220; — öfver Göta kanal A 6,85; — öfver bofvets revolutionsförsök 1756 A 5,142; — öfver Horn A 5,55; — öfverH&kansson A5.104;

— öfver Johan III A

8,315;-----och drott-

ning Katarina A 8,317;

— öfver Karl IX A 8,447 —448; — öfver Karl X Gustaf A 4,369; — öfver Karl XII A 4,571, A 4,596; — öfver landt-bruksakademiens stiftande A 6,40; — öfver Leipzigs intagande 1642 A 4,309; — öfver Linné A 5,391; — öfver Lunds högskolas invigning A 4,419; — öfver Oxen-stjerna A 4,268; — öfrer regeringsformen 1772 A 5,245; — öfver religionsfrihet i Schle-sien A 4,563; — öfver riddarhuset i Stockholm A 5,76; — öfver riksbankens grundläggning A 4,417; — öfver riksdagen 1682 A 4,528; — öfver segern vid Helsingborg 1710 A 4,577;

----vid Högland 1788 A

5,323;-----vid Svensk

sund 1790 A 5,336; — öfver slaget vid Lund 1676 A 4,442; — öfver Sofia Magdalenas krö-
ning A 5,231; — öfver statshälfningen 1772 A 5,241; — öfver Stockholms slott A 4,505; — öfver Tes8in A
5,86;

— öfver Ulrika Eleonora d. y. A 5,94; — öfver vetenskapsakademiens stiftande A 5,394;

— öfver vitterhetsakademiens stiftande A 5,399;

— öfverAkerhjelm5,182, A 6,194; — jfr Krö-ningsspenningar, Medaljer, Skådepenningar.

Minnesstenar, Aspö kyrka A 2,342; — Lindholm (Upland) A 8,21; — Läby vad A 8,44; — mäster Gerlachs
A2,392;

— Nikolaus' kyrka Stockholm A 2,479; — öfver Gustaf II Adolf A 4,253; — öfver Jens Holgersen (Ulfstand) A
2,422; — öfver Karl (VIII) Knatsson8 hyllning A 2,278; — öfver Karl XIV Johans landstigning vid Helsingborg
A 6,37; — öfver käpp-lingem orden, Stockholm A 2,181; — jfr Minnesvårdar.

Minnesstoder, Stockholm 6,248; — jfr Minnesvårdar.

Minnestecknare 5,395.

Minnesvårdar, öfver Ansgar A 1,362; — öfver Baner, Upsala domkyrka A 8,426; — öfver Chap-man,
Karlskrona A 5,27 3;

— öfver Döbeln, vid Ume A 6,9; — öfver Ehren-strahl; Stockholm, Storkyrkan A 4,617; — öfver Engelbrekt A
2,230;

— öfver Fersen, vid Steninge A 6,28; — öfver Frederik n, Roskildes domkyrka A 2,875; — öfver Helm-feldt,
Storkyrkan, Stockholm A 4,489; — öfver Johan in, Upsala domkyrka 8,371; — öfver Kristian III, Roskildes
domkyrka A 2,375; — öfver Königsmark, i Venezia A 4,521; — öfver Linné, Upsala domkyrka A 5,391;

— öfver Mennander, Upsala domkyrka A

5,278; — öfver Salvius, Storkyrkan, Stockholm A 4,329; — öfver Skytte, Upsala domkyrka A 4,314; — öfver
Soop, Skara domkyrka A 4,2 28;

— öfver Ter8erus, Linköpings domkyrka A 4,349; — öfver Tott, Åho domkyrka A 4,240;

— jfr Grafvårdar, Minnesstenar, Minnesstoder, Monument.

Minoriter, se Franciskaner.

Minuthandel 5,62.

Missale, Vesterås domkyrka 1,480.

Missgerningsbalk 5,76.

Misshushållning, medkro-nogods 4,353. Missionsvasen 2,15,
6,212.

Missionärer 1,6; — danska 1,864; — engelska

1,296, 364 O. f.; —

tyska 1,360—365.

Missväxt 1,263, 440,

8,354, 436, 5,384 O. f., 6,66; — Eriks af Pommern tid 2,190;—Finland 5,61; — Gustaf 1:8 tid 8,92, 113; —
Gustaf III:s tid 5,260, 310; — Gustaf IV

Adolfs tid 5,360; — Karl XI:s tid 4,505, 527;

— Karl XII:s tid 4,592;

— Kristofers af Baiern tid 2,274; — Livland 8,431; — partitidhvarf-vet 5,144 o. f.; — vikingatiden 1,332; — jfr Hungersnöd.

Mistel (myt.) 1,92, 839.

Mitau 4,122 o. f., 127, 549.

Mitror, se Biskopsmössor.

Mjöd 1,2, 117, 324, 831,

8,483,

Mjölkalånga, slag 1318

1,444.

Mjölne (myt.) 1,337.

Mo (härad) 2,116 o. f., 8,294.

Moabiter 5,174; — bok-stafsskrift 1,216; — jfr Semiter.

Mod, utländska 8,483, 5,266; — jfr Drägter.

Modée, R. G., Utdrag utur ... publique handlingar, placater, förordningar, resolutioner och publicationer 5 källfört. Modeller (bronsgjutn.) 1,189.

Modéne, F. C. de 5,198 O. f., 204, 206, 222. Mogata 8,198.

Mohacs 5,56; — slag 1526 8,147.

Mohilef 4,570. Mohrunge 4,148; — slag 1807 6,36.

Molbech, C., se Kristian IV, Egenhændige breve;

— og Petersen, N. M., Udvalg af... danske diplomer og breve fra 14, 15 och 16 aarh. 2 källfört.; — jfr Ewald, E., Fibiger och M.

Moldau 4,111, 128, 236, 326; — hospodarer 4,117.

Moldanbryggan, se Prag. Molin, J. P. 6,248 o. f.;

— Bältespännarne A

6,246; — fontän A

6,247; — porträtt 6,24..

Molin, Lars 5,6.

Mollwitz 4,226.

Molteke, Henneke (Johan; tre fåglar) 2,93, 191, 245; — hustru, se Gly-sing, Karin; — slägt-taflor 2,238, 333. Molteke, Herman 2,191, 198.

Molteke, Ingeborg Johans-(Hennekes-) dotter (tre fåglar; g. m. Got-skalk Bengtsson (ulf)), slägttafla 2,238.

Molteke, Johan, se M., Henneke.

Molteke, Margareta Johans-(Hennekes-) dotter (tre fåglar; g. m. Kri-stiern Nilsson (Vase)) 2,245; — slägttaflor

2,238, 333, 8,19. Moltke, H. K. B. von 4,226.

Monaldeschi 4,358. Monarker, se Feodal-, -Valmonarker.

Monarki, se Feodal-, Militär-, Universalmonarki. Moneta, se Mynt. Mongoler 1,427, 2,328. Moniteur, Le (tidning) 5,366.

Monitorer 6,152. Monopol 4,92, 96, 287, 605, 5,313, 332; — jfr Handelsmonopol, Privilegier.

Monrad 6,177.

Monstranser 3,478.

Montalembert 5,150 o. f.

Montan, E. V. 5 källfört.;

— se Ehrensvärd, G. J., Dagboksanteckningar, Engeström, J. von, Historiska anteckningar, Vallqvist, O., Minnen.

Montauer spitz 4,138, 149.

Montecuculi 4,194, 200, 325.

Montelins, O., Bibliogra-phie de Tarchéologie préhistorique de la Snéde pendant le XIX:e siècle 1 källfört.; — Brons-vagnen från Ystad 1,92;

— Ett blad nr Sveriges äldsta kulturhistoria 1,88; — Från jernåldern 1,174; — LaSuéde pré-historique 1,88; — Om lifvet i Sverige under hednatiden 1,88; — Om medeltidens och nutidens silfvervärde 2,489; — Om minnen från lap-parnes stenålder 1,77;

— Om olika typer för flintyxor 1,74; — Sur les sculptures de rochers de la Suéde 1,157; — Sur les tombeaux et la typographie de la Snede pendant l'âge de la pierre 1,52; — Svensk konst under hednatiden 1,358; — Sveriges forntid (svenska fornsaker) 1,46, 52, 83, 88, 143.

Moutenotte 6,34.

Montezuma 1,171.

Montgomery, G., Historia öfver kriget mellan Sverige och Ryssland åren 1(308 och 1809 5 köll-fört.

Montgomery, Robert 5,322, 327.

Monument, Descartes* Adolf Fredriks kyrka 4,344, A 5,410, 412; — i Utmeland A 3,32—33;

— vid Oppenheim A 4,235; — jfr Minnesvårdar, Vasamonu-mentet.

Moore 5,370.

Mora (Dalarna) 2,454, 3,36, 94, 4,24, 5,103, 325, 6,256; — daljunka-rens uppror 3,114 o. f.;

— folkdragter A 4,639, A 6,256; — Gustaf I:S vandring 3,31—35; — karta 3,27; — kyrka A 5,326.

Mora (Upland), karta 1,392; — stenar, äng 2,97, 126, A 2,127, A 2,141, 257, 317, 422 0.

f., 3,56;-----Albrekts

af Mecklenburg val 2,62;

— — Eriks af Pom-

mern hyllning 2,142, 310;-----Håkan Mag-

nussons hyllning 2,51;

— — konung Hans' hyllning 2,419; — —

konungaeden 2,8;-----

konungaval 1,462, 2,482,

484;----konungavalet

1319 1,446;-----Kri-

stiern 1:8 hyllning 2,319;

----Kristofers af Baiern

hyllning 2,264; — — Magnus Ladulås* hyllning 1,416;-----min-

nessten öfver Karl(VIII) Knutssons hyllning A 2,278; —ting, konungaval 2,6, 276.

Mordbrännare, straff 2,5.

Morea, stendösar 1,65.

Morer 1,269; — jfr

Muhamedaner.

Morgarten 4,48.

Morgongåfvor, Blanches af Namur 1,455, 2,25, 36; — Doroteas af

Brandenburg 2,291, 325, 348, 384; — Ingeborg Håkansdotters 1,440.

Morianen, se Badin.

Moritz (hert. af Sachsen) 4,19, 154, 163, 196 O. f., 243; — gemål, se Agnes af Hessen; — och reformationen 4,151; — slägtafla 4,19.

Moritz af Oranien 4,28, 119; — slägtafla 4,19.

Mormoner, de yttersta dagarnas helige 6,211.

Mornay, Charles de 3,267, 270, 272, 274, 276, 286;

— epitafium, Riddar-holmskyrkan, Stockholm A 8,307; — sammansvärjning 8,305 o. f., 309, 341.

Mortensen, Jens, Utdrag ur Snorres konungasagor 1.6.

Mortier 5,368.

Mosaik, se Glasmosaik.

Mosaiska trosbekännare, se Judar.

Moseböcker, fem 1,482, 2,76.

Moses 8,172.

Mosjaisk 3,453.

Mosjön, flintyxor 1,69. Moskoviter, se Ryssar. Moskva 2,323, 3,112,

326, 452 O. f., 4,62

O. f., 66, 111, 117, 215, 381, 538, 544, 550, 569, 5,94; — brändt 8,329;

— fred 1557 3,210; —

Kreml 4,53—55, 58,

114; — Napoléons fälttåg 1812 6,44—46; — polsk lydtsar 4,52 -55;

— jfr Troiskoi.

Moss 6,73; — konventionen 1814 6,4, 60. Mossfynd, se Torfmossar. Motala (stad) 2,253, 6,195;— mekanisk verkstad 6,203, 205; —

Plåtens graf A 6,95, 96. Motala ström 2,118, 391, 3,294, 4,40.

Motionsrätt, ständernas 5,282 o. f.

Motreformationer 8,334. Motzfeldt, K. 6,178. Motzfeldt, Peter 6,58. Moucher 4,631.

Mozelius, G. 5,140 o. f. Mstislaf 4,570.

Muhamed 1,241, 298. Muhamedaner 1,298; — jfr Araber, Asien, Morer, Samanider, Sara-cener, Turkar, Österlandet.

Miihlhaußen 4,167, 171. Mulde 6,51.

Mule, Hans 8,60.

Muller, P. E., Saxonis Grammatici Historia danica 1 källfört. Mullern, H. G. von 4,580, 582 o. f., 5,16.

Munansson, Abjörn, se Abjörn M.

Munch, P. A., Det norske folks historie 1, 2 källfört.; — Pavelige nun-tiers regenskabs- och dagböger, förte ... 1282 —1334 1 källfört. Muncheberg (Brandenburg), spjutspetsar 1,221.

Vlunchen 4,160, 162, 166, 201, 205, 6,240 o. f., 244; — tretioåriga kriget 4,232 O. f., 239, , 243—245, 273; — Vårfrukyrkan 4,244.

, Munck, A. F. 5,290, 292, 347; — porträtt 5,291. Munck, Hans 4,63.

Munck af Rosensköld, E. Z. 6,84.

Mund, Pros 4,314.

, Munin (myt.) 1,336. i Munk, Peder 3,822.

, Munkalif (nära Bergen),

, kloster 2,163.

; Munkar, drägter A 1,483

- —484, 485; — kyrko-, mötet i Örebro 1529

8,132; — lemna klost-

ren 1525 8,101; — jfr ; Abboter, Klosterbröder,

Munkordnar.

• Munkbron, se Stockholm.

. Munkeboda (Braskeholm , Noor, Norsholm) 2,ns,

391, 8,130; — karta

2,120.

. Munkeholm (vid Falster-, bo) 2,21.

Munkholmen (vid Kung-i häll), möte 1308 1,43 7. Munkliderna, se Stock-. holm, Kungsholmen. Munklägret, se Stockholm.

Munkordnar 8,99, 132;

. — jfr Munkar.

Munktell, Teofron 6,203. Munktorp 2,393. Munsänk 2,263.

- Munster, fredskongress

1645—1648 4,324, sso —385; — furstbiskop 4,13; — westfaliska freden 4,333.

Månson (Muntsö) 2,125. Munthe, S. A. 6,119,

i 126.

i Muntsö, se Munsön. Muonio elf 6,4, 23.

, Murat, Joachim 4,227. Murén, Per 6,157, 166.

: Murmästare mbete 2,370. Museer 6,251; — British museum, se London; — Hammarby A 5,390;

— se Dublin, Kjöben-havn, Visby; —jfr Stockholm, Nationalmuseum.

Musik 1,333, 3,475, 483 0. f., 4,24, 5,296, 6,232;

— jfr Instrumental-, Kyrkomusik, Tonkonst.

Mnskednnder A 4,128; — jfr Vapen.

Musketerare 4,226 o. f. Maskoter 8,464, 4,226,602; — jfr Luntlås-musköter, Vapen.

Musla, aposteln Jakobs symbol a,7 5.

Muspelhem (myt.) 1,335, 340.

Muspels söner 1,335, 337;

— jfr Jättar.

Musselskal, i kökken-möddingar 1,11; — i stenåldersgrafvar 1,67;

— yior 1,37; — — Pelewöarna' A 1,36.

Mutor 5,262.

Mylonius, Nikolaus 8,340.

Myndigheter, kommunala 8,225 o. f.

Myndighetsrätt, qvinnora

6,158.

Mynt (moneta) 2,18, 129, 263, 304,446,8,354,364, 4,630, 5,13, 337, 6,100, 110, 207; — afrikanska 1,300; —

Albrekts af Mecklenburg tid 1,475, 2,104 o. f., 180, 488;

— anglosachsiska 1,278,

A 1,293, 294—296,

298, 307, 311, 475; — Anund Jakobs A 1,262, 311; — arabiska (kufiska) 1,297, A 1,298,

299—301, 307;-----jfr

nedan österländska; —

brabantska 2,489;-----

groate A 2,56; — brak-teater A 1,394, A 1,399, A 1,413, A 2,105;

— bulgariska 1,300; — byzantinska (östromerska) 1,226, 238, A 1,297,

307;-----solidi 1,224,

A 1,225; — daler

(thaier) 8,182, 467; —
— joacbimsthaler A
8,182; — — silfver
4,51, A 6,207;-----
silfver (mynttecken) A
4,588;-----silfver, en
half A 6,149; — — silfver, tre A 5,218; —
— tio (guld) A 5,153;
— dalkarlarnes klagomål 8,115; — danska
1,476, 2,180, A 2,274, A 2,329, 408, A 2,425,
469, 489;-----Kristian
111:8 dukat A 8,205; — drottning Filippas anordningar 2,180; —
drottning Margaretas 2,150; — Dublin och Northumberland 1,276, 295; — dnkater A 4,320,
A 4,589, A 5,11, A
5,104, A 5,129, A 5,304,
A 5,357, A 6,65;-----
af på kemisk väg fram-bragt guld A 4.559; —
— dubbla A 4,233, A
4,243, A 4,324;-----
femdukat A 4,105; —
— femdukatsstycke
(Reval) A 4,428;-----
Gripenhjelm A 4,605;
— engelska 1,476; —
— rosenobel A 2,151,
489; — — ster-
ling A 2,56, 489; — foinikiska 1,98, A 1,131, 132; — frankiska A
1,295, 296; — franska 1,476; — frihetstiden 5,117; — fyrk A 8,338;
— grekiska (helleniska)
1,94, 153 o. f., 170;
— guld 1,475, 8,216, 221; — gutniska 2.489;
— — penning A 2,56;
-----örtug A 2,56; —
Göteborgs första A 8,4 50;
— helleniska, se ofvan
frekiska; — hertiglīga ,85; — holländsk kurant 5,268; — jern-åldern 1,199, 232; — Karl (VIII) Knutssons tid

2,356; — karoliner A 4,590; — klingande

4,95, 5,177, 183, 204; — klippingar A 8,39, A 8,353, 4,94; — koppar 1,475, 2,180; — Kristofers af Baiern tid 2,274; — krona 6,208; — krongyllen A 8,322; — kufiska, se ofvan arabiska; — lubska A

2,107, 2,489; — läder 1,98 o. f.; — makedoniska 1,154; — malmö-hvid A 2,274, A 2,329; — malmömynt A 2,425; — mark A 4,259; — — en och en half A

8,258; — — fyra A

8,322; — — half A

8,242; — — tre A

8,257, A 8,353; — Olof Skötkonungs A 1,261, 262, 311; — ort A 8,420; — pfennig A 5,360; — piaster 5,336; — preussiska ordens A 2,57, 489; — präglade 1,173; — redbart 5,117, 184; — rheinska gyllen A 2,169; — Riga 4,121; — riksdaler A 8,243, A

3,255, A 3,337, A 8,387, A 3,432, A 4,72, A 4,98, A 4,145, A 4,148, A 4,202, A 4,243, A 4,258, A 4,301, A 4,324, A 4,369, A 4,391, A 4,402, A 4,441, A 4,590, A 5,12, A 5,69, A 5,124, A 5,218, A 5,353,

A 6,66;-----fjerdedels

A 8,242;-----half A

8,242; — — hertig

Karls A 8,394; — — jubelriksdaler 1721 A 5,45; — — riksgäld 6,207; — — riksmynt

6,207 o. f.;-----specie

6,207;-----tjugufjerde-

dels A 4,127; — — värde 1570 3,324; — romerska 1,4, 178—180, 191, 199 O. f., 224 O. f.,

232 o. f.;-----denar

A 1,180; — rubel 4,67;

— sedlar 5,116; — Sidon A 1,98; — silfver

1.311, A 1,405, 475,

2,16 O. f., 19, A², 20, 469; — skilling A 5,364, A 6,43; — — banko 6,207;-----half A 5,360;

— skrot och korn 5,12, 253; — solidi A 3,325, A 4,369; — spännen A 2,59; — thaler, se ofvan daler; — tvåsidiga 2,104;

— Tyros A 1,98; — tyska 1,278, A 1,296, 298, 307, 476; — — gyllen A 2,169, 489; —

— hvit penning A 2,107;

— ungarskagyllen 2,476,

489;-----Erik XIV:s

A 3,294; — utländska

1.311, 476, 2,268, 489; -----Gotland 2,56; —

— kurs 1453 2,305; —

— vikingatiden 1,311;

— öre A 8,270, A 3,338, A 3,387, A 3,403, A 4,107, A 4,110, A 4,298,

A 4,423, 6,208;-----

fjerdedels A 4,259, A 4,371; — — fyra A

3,270; ----- koppar A

5,12, A 5,35, A 5,237;

— — sexton A

8.243, A 5,250; —

— silfver A 5,29, A

5,124; — — sjettedels A 4,588;-----Stockholms A8,242;----två A

8.243, A 3,256, A5,270;

— — åtU A 8,243, A 4,259; — örtugar

A 2,104—105, A 2,180— 181, A 2,274, A 2,301 — 302, A 2,328, A 2,357, A 2,406—408, A 2,424

A 8,244;-----jfr Half-,

Kalmar-, Stockholms-, Söderköpings-, Vester-ås-, Aboörtugar; — österländska 1,297; — — se Tornberg, C. J.,
Om de i svensk jord

funna ö. mynt;-----

jfr ofvan arabiska; — östromerska, se ofvan byzantinska; — jfr för öfrigt Betalningsmedel, Brakteater,
Bronsmünt, Daler, Denarer, Dirhe-mer, Dukater, Fyrk, Groate, Guldmynt, Gyllen, Hvid, Karoliner, Klippingar,
Kopparmynt, Krona, Krongyllen, Kurant, Läder-, Malmömynt, Mark, Myntplåtar, Myntsedlar, Mynttecken,
Nödmynt, Ort, Pappersmynt, Penningar, Pfennig, Piaster, Pollet, Prakt-, Profmynt, Pöl-ker, Riksdaler, Ro-
senobel, Rubel, Runstycken, Sedelmynt, Sedlar, Silfver-, Skiljemynt, Skilling, Solidi, Specie-riksdaler, Sterling,
Thaier, Öre, Örtugar.

Myntbestämningslng 6,85, 95, 207.

Myntenhet 6,207.

Myntet, se Lund, Stockholm.

Myntfot 2,19 o. f., 8,466, 5,117, 6,207.

Myntförfalskningar 5,155.

Myntförhållande, se Mynt väsen.

Myntförsämringar 3,221 353, 466 O. f.

Mvnthus (myntorter)

1,476, 2,19, 269, 305, 408; — jfr Myntverk.

Myntkabinett 5,210.

Myntkammare 1,467.

Myntkonventioner 6,208

Myntning 3,467, 4,94, 287, 5,385; —jfr Guld-myntning.

Myntordningar 2,304 o. f., 408, 422, 469, 489.

Myntorter, se Mynthus.

Myntplåtar, två daler silfvermynt A 4,337; — jfr Mynt.Myntrealisationer 0,82, 95, 181; — jfr Myntregleringar.

Myntregleringar 6,82; — jfr Myntrealisationer. Myntsedlar 5,18; — jfr Mynt.

Myntsystem 6,150, 207 o. f.

Mynttecken A 4,588, 591, 606, 5,13, 15; — å

Görtz* bågare A 4,589;

— jfr Mynt.

Mynttorget, se Stockholm.

Mynttornet, Visborgs slott A 2,262.

Myntverk 3,467, 4,94;

— jfr Mynthns.

Myntvärde 3,816, 468,

5,161, 191; — jfr Knrs. Myntväsen (myntförhållande) 1,474—476, 2,17 —20, 104 O. f., 179— 181, 274, 805, 407 O. f., 422, 488 O. f., 8,466— 468, 5,65, 183; — frihetstiden 5,384; — Gustaf I:s tid 8,70 o. f., 91; — storhetstiden

4,500, 605 O. f.; — jfr Finansväsen.

Myrmalm (rauÖi) 1,79, 173, 330, 2,127.

Mystik 5,293 o. f., 388. Mytmåleri 6,245. Mytologi, mytologiska scener 5,414. Mytologibilder 6,232. Mål, urbota, straff 1,412;

— jfr Kommando-, Tryckfrihetsmål.

Mål, se Mått, mål och vig.

Målare 8,478, 4,617,

5,409, 414, 6,241, 245;

— jfr Aquarell-, Batalj-, Dekorations-, Djur-, Figur-, Genre-, Historie-, Landskaps-, Miniatur-, Porträtt-, Sedemålare.

Målare, se Anders M., Holger M.

Målarkonst 2,205, 312, 357 O. f., 893, 396, 400, 498 o. f.; — Frankrikes 5,413; — Gustaf 111:8 hof 5,296; — nyaste tiden 6,244; — parti-tidhvarvet 5,400, 406, 412; — jfr Måleri, Mål-leverk, Målningar. Målar- och bildhuggarakademien 5,296, 401;

— jfr Konstakademien.

Målarskolor 4,621, 5,413, 6,241, 244.

Måleri 6,241; — nyaste tiden 6,232; — realism 6,248; — storhetstiden 4,616, 620 O. f.; — jfr Barock-, Emalj-, Genre-, Gouache-, Historie-, Landskaps-, Miniatur-, Mytmåleri, Målarkonst, Pastell-, Porträttmåleri. Måle verk 8,476; — jfr Målarkonst.

Målhammar A 4,281. Målningar, ikyrkor 1,483, A 2,88, 199, A 2,205, A 2,294, A 2,298, A 2,803, A 2,307—310, A 2,366, A 2,400—402, 490, 493, 498; — å altarskåp A 2,81, 88, A 2,358—359, 393, A

2,395, 396, A 2,400; — å glasfönster 1,485; — jfr Dekorationsmålningar, Fresker, Glas-, Hvalfmålningar, Målarkonst, Natur-, Tak-, Vas-, Väggmålningar.

Måltider 1,11, 2,501; — offentliga 5,285, 287. Månadsskrift, Svensk 5 källfört.

Månen (myt.) 1,343. Månggifte 1,172.

Måns, jfr Magnus.

Måns Bengtsson, se (Natt och dag).

Måns Bryntesson, se (Lil-jehök).

Måns Johansson, se (Natt och dag).

Måns Jonsson, se Jonsson.

Måns Nilsson, se Nilsson. Månsdotter, Birgitta, se (Natt och dag). Månsdotter, Birgitta, se Porse.

Månsdotter, Cecilia, se Cecilia M.

Månsdotter, Katarina, se Karin M.

Månsdotter, Kristina, se (Natt och dag). Månsson, Ivar, se (Stjern-kors).

Månsson, Johan, se (Natt och dag).

Månsson, Jöns (bisk. i Linköping) 8,145, 199. Månsson, Jöns, se Magni, Johannes.

Månsson, Karl, se Karl Magnusson (ekasläkt).

Månsson, Nils, från Skumparp, porträtt 6,81.

Månsson, Per, se Magni, Petrus.

Månsson, Trötte, se Trotte M. till Eka.

Mård 1,11.

Mårsson, Are, se Are M. Mårten, jfr Martinus. Mårten Skinnare, hus i Vadstena A 2,480.

Mårtensdotter, Margareta, se Horn.

Mått, mål och vikt 2,105,

8.178, 4,284; — deci-malsystem 6,150.

Måttlighetsföreningar

6,255.

Mädalpada, se Medelpad. Mähren 8,313, 4,311; — mähriska bröder 4,178;

— tretioåriga kriget

4,273, 308, 310, 820, 322 o. f., 325; — Wal-lensteins besittningar

4.178.

Mälaren 1,244, 259, 802, 806, 387 O. f., 2,122 O. f., 185, 216, 223,8,299, 6,157, 176, 206; —

bronsåldern 1,169; —

öar 8,369;-----borgar

från vikingatiden 1,322. Mälarlandskapen (mälartrakterna) 1,309, 321, 2,356, 470; — borgar från vikingatiden 1,322;

— graffalt 1,816; — mynt 1,225, 295, 307;

— oxenstjernagods

2,241; — runstenar

1,282; — uppror 1511 2,446.

Mälartrakterna, se Mälarlandskapen.

Män, obördiga 8,321; — ofrälse, se Ofrälse. Märken 1,288, 895; — jfr Fanor.

Märsskepp 2,297,A2,298. Märsta 4,357.

Märta, fru, handskrift från 1457 2,811.

Märta, »Kung M.», se (Sture), M. Eriksdotter. Märta, jfr Margareta. Märta Arvidsdotter, se (Oxenstjerna).

Märta Bengtsdotter (ulf) till Ekolsund (g. m. Trötte Månsson till fika, * Ake Jörgensson (Tott)), slägtaflor 2,339, 8,19.

Märta Bengtsdotter (vyis-torpaätt; g. m. Ake Axelsson (Tott)), slag-tafla 2,339.

Märta Bosdotter, se (Natt och dag).

Märta Erengislesdotter, se Gädda.

Märta Eriksdotter, se Sture.

Märta Eriksdotter, se (Vase).

Märta Gisleddotter, se (Sparre).

Märta Håkansdotter, se Topp.

Märta Ivarsdotter (g. m. 1 Anders von Bergen. 8 Knut Alfsson, 3 Svante Nilsson (Sture)) 2,431, 437, 445, 460, 458, 461;

— slägtaflor 2,240. 339.

Märta Johansdotter, se (Natt och dag).

Märta Magnusdotter, ee Gren.

Märta Magnusdotter, se Kase.

Märta Stralendorp, se Stralendorp.

Märta Topp, se Topp. Märta Ulfsson, st (Sparre).

Märta Ulfsson (lejon;

e. m. 1 Sigurd Ribbing. * Knut Algotsson (lejon)) 2,54, 89; — elägt-tafla 2,238.

Mäsen (sjö) 4,38. Mässböcker 8,378; —jfr Handböcker, Liturgier. Mässdjeknar, drägt 2,91. Mässhakar 4,188; — Jakob Ulfssons A 2,389;

— Upsala domkyrka 2,396, A 2,399.

Mässkjortor (röklinet) 2,199.

Mässkläder 2,396, 493. Mässor 1,482, 485, 2,172, 210,234,8,82;— Frankfurt am Main 4,235; — svensk 8,144, 185, 339;

— jfr Själa-, Arsmas-sor.

Mässordningar 8,144 o.

f. , 837, 843, 348. Mästare, sju visa (berättelse från medeltiden) 2,210.

Mäster Erik, se Svensson, Erik.

Mäster Knut, se Eriks-son, Knut.Mäster Olof, te Petri, Olaus.

Mästerby (socken) 2,46;

— kors A 2,41, 47. Mästerprof 2,370, 6,198. Möbler 1,196, 319, 4,630,

633 0. f., 5,410, 6,253. Möen 8,51, 273, 5,45;

— g&nggrift 1,71 o. f.;

— lerk&rl A 1,21. M&jbro, runstenar A 1,218, 219.

M&ller, Henrik 8,25. M&ller, von 8 k&llf&rt. Molin 8,160.

M&ne (kyrka), halssmycken 1,230.

M&nnichhofen 4,33, 48, 50, 59, 62.

M&nster 5,410; — jfr Liljemonster, Ornamentik, Rundb&gs-, Spets-b&gs-, Y&fnadsm&nster. M&rby A 8,363.

M&rdare, straff 2,5.

M&re 1,252, 2,117, 290, 434, 442, 8,184, 187, 270; — karta 1,392; — S&dra (S&derm&re; h&rad) 8,186, 193 o. f., 4,480; — — grefskap 4,16 O. f., 75, 262, 318.

M&rk, Johan 5,396. »M&rksens rike och v&ldigheter, tecknade till &minnelse af varande hunger och dyrtid 1772» 5,238.

M&rner (Gustaf II Adolfs hofm&stare) 4,21. M&rner, A. G. 6,24, 61, 68, 76 o. f., 84. M&rner, A. O. 6,122, 127. M&rner, Hans 4,468. M&rner, Hjalmar 6,237. M&rner, Karl 5,358, 6,65; — portr&tt 6,106. M&rner, K. G. D. 6,148, 160, 180.

M&rner, K. O. 6,29 o. f.;

— Kort ber&ttelse om ursprunget till tronf&lj-jarvalet i &rebro 1810 6 k&llf&rt.; — om tronf&ljden i Sverige 6,31.

M&rrums&n 1,454, 4,34. M&sseberg 2,114. M&ssor, brons&ldern, Bo-rum-Esh&i 1,124, A 1,126; — — Treenh&i 1,124, A 1,125; — vikingatiden 1,326; —jfr Biskopsm&ssor.

M&ssor (partinamn) 5,79, 105, 108, ill, 114 o. f., 122, 126, 129, 161 — 164, 166, 208, 221, 262, 309, 6,20; — gamla 5,213; — i r&det 5,224, 1 229, 244; —komma till v&ldet 5,168—188; — kompositionsf&rs&ket 5,224 o. f.; — m&ssr&detts regering och fall 5,188—198; — nya 5,185, 213;—och England 5,110; — och Gustaf III 5,222 O. f., 267; — och hofvet 5,169, 190; — och konungamakten 5,279; — och iandtpartiet 5,280; — och penningv&sendet 5,234 o. f.; — och Ryssland 5,80, 109 o. f., 119, 179, 185, 189, 239, 317; — och Sprengtpor-ten 5,230; — och tryckfriheten 5,187; — politisk betydelse 5,257; — pommerska kriget 5,155, 218; — riksdagen 1741 5,90;----- 1742 5,96; -----1760—1762 5,158 —160;----- 1769 5,204; ----1771-1772 5,227- 229, 233, 236; —statshush&llning 5,191, 271; — statshv&lfningen 1772 5,238, 240, 243 O. f.

Möten 4,97 o. f.; — af presterskape 116374,292;

— i Adelsö 1,424; — i Arboga 1518 2,467;

— i Augsburg 1530

8,148; — i Avaskär

1451 2,290 o. f.; — i Eidsvold 1814 6,58; — i Flacksjöbäck 8,456; — i Frankfurt am Main 1634 4,270; — i Gadebusch 1675 4,438; — i Halmstad 2,222—224, 285—288, 348, 4,116;

— i Heilbronn 1633

4,268 o. f.; — i Helsingborg 1,456, 2,22,

44, 183; — i Jönköping 2,337, 8,256, 4,295; — i Kalmar 2,24 7 o. f., 337, 381; — i Köpenhamn 1424 2,183; — i Kovno 1562 3,260; — i Kunghäll 1019 1,261;'

— i Leipzig 1631 4,203—

205, 207, 210 o. f., 216, 218 o. f.; — i Leksand 1743 5,103; — i Linköping 1152 1,379; — i Liibeck 3,68; — i Lö-

döse 1357 2,34; — i Malmö 8,66 o. f., 71 o. f., 84, 92, 102, 111, 135, 4,499; — i Muhlhausen 1620 4,167; — i Ny Lödöse 8,141, 180;

— i Nyborg 1413 2,171;

— i Nyköping 1396

2,245; — i Reval

2,10, 8,355, 360—362;

— i Ronneby 1476

2,374 o. f.; — i Segeberg 1621 4,168; — i Skeninge 1248 1,401

—405; — i Stockholm

2,72, 271, 878, 346,

3,299, 336, 399, 402, 407 o. f., 410, 429,444; — i Söderköping 1,414, 2,40 o. f., 53, 249—251, 258;

— i Tilsit 1807 5,369;

— i Trachenberg 1813

6,48; — i Tuna 1525 8,94; — i Ulfsbäck 1629 4,183; — i Upsala

8,256 o. f., 375—381, 410; — i Vadstena

2,247 o. f., 425, 3,80, 89, 122, 221, 355, 411, 413; — i Varberg 1,456 o. f., 8,141; — i Åbo 2,319, 401, 431, 6,44 o. f.; — i Örebro 1606 8,445 o. f.; — på Danaholm 2,211; — på Larfs hed 1529 3,135 o. f.; — på Munkholmen 13081,437;

— på Tjurholmen 1303 1,432; — vid Göta elf

1,407 o. f., 417, 431 o. f.; — vid Lödöse 1249 1,405; — vid Värnhems kloster 1452 2,298;

— jfr Adels-, Biskops-, Embetsmanna-, Freds-, Gränsmöten, Haagkonserter, Hansedagar, Herre-. Klassmöten, Kongresser, Kurfurste-, Kyrko-, Landskaps-, Landtbruks-, Naturforskar-, Prest-, Provinsial-, Reformmöten, Riksdagar, Riks-, Råds-, Student-, Stånds-, Unions-, Utskottsmöten.

'N siradt 1,360.

Nackhälle, bronssköld

1,133, A 1,134—135, 149 o. f.

Nadendal, se Nådendal.

Nærdhalunda, se När-lunda.

Namn, veckodagarnas

Sveriges historia. Register.

1,338; —jfr By-, Gårds-, Ort-, Person-, Slägt-namn.

Namnlös och Valentin, roman (fru Märtas handskrift) 2,311.

Namnstämpel, kunglig 5,118, 145, 190, 196

o. {., 226; — Adolf

Fredriks A 5,137. Namnteckningar, Axel Oxenstjernas A 4,328;

— Erik Dahlbergs A

4,388; — Erik XIV:s A 3,254; — Gustaf I:s A 3,238; — Gustaf II

Adolfs A 4,28; — Johan III:s A 8,319; — Karl IX:S A 8,438; — Karl X Gustafs A 4,364

— Karl XI:8 A 4,426

— Karl XII:s A 4,530

— Kristiern II:s A 2,4 71

— Kristinas A 4,319

— Linnés A 5,388; — Sigismunds A 8,380.

Namnunderskrifter 1,484. Namur 2,12; — vapen A 1,454; — se Blanche, Louis af N.

Nanna (myt.) 1,92, 338

o. f.

Nantes 1,268 o. f., 4,154; — nantesiska ediktet

1598 4,151, 238, 510.

Napoléon I (Bonaparte; kejs. af Frankrike, 1769 —1821) 4,153 o. f., 177 o. f., 218, 231, 233,

236, 238, 256, 6,8 o. f., 29 O. f., 71, 86; — Europas koalitionsstrid 6,73; — fall 6,7 0; — förbund mot Sverige 5,370; — kontinentalsystemet 5,369; — krigen mot Europa 1805 —1807 5,365—368; — krigskonstens omskapare 4,147; — möte med

Alexander I i Tilsit 5,369; — och Karl XIV Johan 6,32—54, 65 o. f.; — om Gustaf II Adolf 4,187; — planer om Sveriges delning 5,377; — porträtt 5,367;

— tåg mot Moskva 6,46;

— återkomst från Elba

6,65.

Napoléon III (kejs. af Frankrike, 1808—1873) 6,147, 171; — handelsfördrag med England

6,17 8 o. f.; — meji-

25kanska expeditionen 6,175; — nationalitets-och frihandelsgrundsatser 6,155, 172; — porträtt 6,154.

Napoli 2,195, 5,304, 349;

— furstendömet Ponte Corvo 6,36; — heliga Birgittas besök 1369

2,83 o. f.; — hofvet, Armfelts sammansvärjning 5,353; — kyras-sierer 4,194; — normandiskt välde 1,270;

— Santa Croce (nunnekloster) 2,84.

Narbonne 2,27.

Narova 3,895, 4,58, 68, 545.

Narrdrägter A 2,358,501. Narva 2,379, 409, 8,13, 112, 211, 265, 269,

329, 331 O. f., 372,

395, 428, 4,8 O. f.,

A 4,58, 61—63, 65, 67, 69, 160, 503, A 4,545, A 4,566; — belägradt af ryssarne 4,544; — Danmarks och Liibecks handel 3,266, 824; — Karl Pilips död 4,122;

— slag 4,12, 128, 645, A 4,546, 547 O. f., 550, 563 o. f., 5,56; — slott A 4,59; — vapen A

8,374, A 4,27.

Narve Ingevaldsson 2,64. Nassau, se Johann af N. Nathorst, H. O. 6,199. Nathorst, J. T. 6,199. Nationalbladct 6,107. Nationaldragter 6,258; — Gustaf 111:8 5,266 o. f., A 5,269. Nationalekonomi 5,62, 391, 6,134, 197;

Frankrikes 5,263. Nationalhat 3,270. Nationalitetsgrandsats

6,172.

Nationalmuseum, se Stockholm.

Nationalrepresentation 6,80 O. f., 97, 193; — Norges grundlag 6,62. Nationalteater, se Kristi ania.

Natt och dag (ätten) 2,236 o. f., 405; — forlunin-gar 2,258; — gods

2,118 o. f., 123 O. f.;

— slägттаfla 2,240; — vapen Ä 2,162, A 2,270;

— jfr Sture (yngre Sturar).

|(Natt och dag), Barbro (f. Bjelke; g. m. Måns Johansson (Natt och dag)), slägттаfla 3,390. (Natt och dng), Bengt Stensson till Göksholm 2,189, 221, 223, 225,

229, 249, 259 O. f., 271; — hustru, se Kristina Magnusdotter; — sigill A 2,270; — slägттаfla

2,240.

(Natt och dag), Birgitta ; Bengtsdotter (g. m. riks-r&det Arendt Bengtsson (ulf)), slägттаfla 2,240. (Natt och dag), Birgitta , Månsdotter (g. m. riksrådet Abraham Kristers-son (Lejonhnfvud)),

, slägттаfla 2,240.

, (Natt och dag), Birgitta , Stensdotter (g. m. Otte , Peccatel), slägттаfla , 2,240.

, (Natt och dag), Bo Bos-; son d. y., slägттаfla - 2,240.

i (Natt och dag), Bo Bosson d. ä., slägттаfla 2 240.

, (Natt och dag), Bo Nils-, son d. y., hnstrn, se ; Stralendorp, Märta; — slägттаflor 2,240, 243. (Natt och dag), Bo Nils-. son d. ä. 2,33; — hus-, tru, se Cecilia Knutsdotter (blå); — slägt-tafla 2,240.

(Natt och dag), Bo Stens-

son 2,218 o. f., 222, , 249, 259 O. f., 271; —

hustru, se Sture, Karin; , — slägттаfla 2,240.

• (Natt och dag), Elin Nils-dotter (g. m. Fader IJlfsson (Sparre) till Ängsö), slägттаfla 2,240.

! (Natt och dag), Erik Stensson, slägттаfla 2,240.

(Natt och dag), Ingeborg Bosdotter, slägттаfla 2,210.

(Natt och dag), Ingeborg i Nilsson (g. ra. Jöns Nilsson (Svarte Skå-i ning)), slägттаfla 2,240. ; (Natt och dag), Johan Månsson till Göksholm ; och Brokind 2,441,

! 447 O. f., 450, 4 G 8,

4 71; — hustru, se

Bjelke, Anna Eriksdot-ter; — slägттаflor 2,239 o. f., 3,390.

(Natt och dag), Johan Åkesson, hustru, se (Natt och dag), Margareta; — slägттаfla 3,390.

(Natt och dag), Karin Stensdotter (g. m. Magnus Eriksson (Örnefot)), slägттаfla 2,240.

(Natt och dag), Karl Näskonungsson 2,24.

(Natt och dag). Knut Bosson (bisk. i Linköping) 2,109, 145, 160

o. f., 171, 181, 218,

2 21—223; — slägттаfla

2,240.

(Natt och dag), Kristina Månsdotter (g. m. riksrådet Sigge Larsson (Sparre)), slägттаfla

2,240.

' B

(Natt och dag), Margareta (f. Bjelke; g. m. Johan Åkesson (Natt och dag)), slägттаfla 3,390.

(Natt och dag), Margareta Bosdotter, se (Natt och dag), Märta Bosdotter.

(Natt och dag), Måns Bengtsson till Göksholm 2,191, 259, 31 G; —

Engelbrekts mord 2,226, 229; — sjöröfverier

2,246; — slägттаfla

2,240; — vapen 2,240.

(Natt och dag), Måns Johansson till Bro 8,208; — dackefejden 8,186 o. f.; — hustru, se (Natt och dag), Barbro; — slägттаflor 2,240, 8,390.

(Nntt och dag), Märta (Margareta) Bosdotter (g. m. 1 Kristofer Mi-chelsdorp, * Algot Magnusson (Sture, tre sjöblad)) 2,162; — slägттаflor 2,240, 248.

(Natt och dag), M^rta Johansdotter (g. m. Äke Jörgen8on'(Tott)), slägттаflor 2,240, 339.

(Natt och dag), Nils Bosson (riksråd), hustrur, se (Gren), Kerstin Johansdotter, Ingeborg Ragvaldsdotter (vinstorpannt); — slägттаfla 2,240.

(Natt och dng), Nils Bosson till Penningby, se Sture (Natt och dag).

(Natt och dag), Nil*

Nilsson 8,313; — hustru, se Sigrid (Erik XIV:s dotter); — slägtafla 3,241.

(Nntt och dag), Nils

Stensson till Göksholm (riksråd) 2,225, 228,

247, 251, 257—260; — hustru, se (Bjelke), Margareta Stensdotter;

— slägtaflor 2,23 8—240.

(Natt och dag), Sigrid

(g. m. Ture Kettilsson (Bjelke)), slägtafla

2.239.

(Natt och dag), Sten Bos son 2,109, 118, 141; — slägtafla 2,240.q

(Natt och dag), Ake Johansson till Göksholm och Brokind, slägtafla

2.240.

(Natt och dag på längden, hammerstautten) 2,236 O. f., 405; —

gods 2,123; — slägtafla 2,241; — vapen A 2,109; — se Algot Eren-gislesBon, Birgitta Eren-gislesdotter, Bo Nilsson (grip) till Vinäs, Eren-gisle Nilsson d. v-, Erengisle Nilsson d. ä., Katarina Erengislesdot-ter, Nils Erengislesson, Nils Ingevaldsson; — jfr Grip (yngre Gripsi ngt).

Nattmössor (spenamn) 5,79 o. f.

Nattvard 3,105, 338,

6,212; — kyrkomötet i Stockholm 15748,336;

— Luthers uppfattning

8,335; — läran om

3,447; — Olaus Petri's mässordning 3,145; --ordinanti&n 8,336.

N aturaliesamlingar, Drott -ningholms 5,210; — Linnés 5,390.

Naturaprestationer 6,185.

Naturforskarmöte, i Göteborg 6,128.

Naturforskning 2,311.

Natnrkunnighet 2,164.

! Naturprodukter, skatter 2,181.

Naturvetenskaper 2,361, 6,218 O. f., 221; —

partitidhvarfvet 5,389;

— storhetstiden 4,6JO.

Nand (mn) 1,355.

Nnumann, C., Sverigesstatsförfattningsrätt 6 källfört.

Naumann, J. G. 5,290.

Naumburg 4,249 o. f.

Navarra, se Henri IV.

Navigation, se Seglings-konst.

Navigationsakt, Englands 5,63.

Navigationsskolor 0,204.

Neckar 4,170.

Necken 1,349; — målning af Blommér 6,240.

Necker, A. L. G:e, se Staël von Holstein.

Necker, Jacques 5,352.

Nedenres (amt) 1,319.

Nederlagsfrihet, Englands 0,67.

Nederländerna 8,53, 112, 148, 169, 174, 835,

4,21, 63, 70, 143, 155, 166, 172, 357, 566

620, 5,56, 0,36; —

Albas blodsdömmestolar 8,388; — arkitekter

4,628; — beskickning till Gnstaf II Adolf 4,66 o. f., 73; — bi-scaflottan 2,174; — fredskongressen i Osna-bruck och Münster 4,332; — frihetskrig

4,19, 170; — förbund med Danmark 8,159, 168; — — med Sverige 4,67; — generalstaterna 8,454 o. f.; — gång-grifter 1,65; — handel 8,147, 150, 161; —

handelstraktat med Sverige 1525 8,ni; — katolska reaktionen 8,334;

— kongressen i Köpen-havn 1532 3,i5i; — krig med Spanien 4,2;

— krigskonst 4,34, 40;

— Kristiern II:s han-

delssällskap 2,481; — marketeri 4,632; —

mynt 1,296; — måleri 4,616; — nederländsk tysk Stil 4,618, 6,249;

— och Kristiern II

3,46, 49, 119, 138,

156; — och Liibeck

3,162; — Olaf Inge-brigtssons flykt 3,170;

— reformationens verkningar 4,1; — religiös Tevolution 4,151; — renässans 3,4 81; — romersk provins 1,179;

— samfärdgcl med Sverige 4,617; — skepps-

byggmästare 3,229; — spanska 4,171; — — Louis XIV:s infall 4,421 o. f.; — stillest&nd med Lubeck 1534 3,160; —

— med Spanien 4,23;

— städer 1,456, 2,267,

450;-----jfrHansan;

— tyska kriget 1032— 1643 4,275, 305; — j vikingatåg 1,268; —jfr Belgien,Generalstaterna,, Holland.

Nederrheinska kretsen, se Kretsen.

Nedersachsiska kretsen, se Kretsen.

Négociations seerfetes tou-chant la paix de Mun-ster et d'Osnabrug 4 . källfört.

Negroponte 4,526.

Nehrman, se Ehrenstråle, -David.

NciU Turson af Kraka- : rum, se (Bjelke), Nils Turesson.

Neissé 4,308.

Nelson, Horatio (amiral) 1,277, 5,364.

Neologi, se Rationalism.;

Neork (kon.) 2,309.

Nerés, von 5,78, 82.

Nerigon, se Norge.

Nerike (Närke) 1,248, 438 0. f., 455, 473,

2,36, 116, 124, 237, 298, 468, 3,295, 4,410,

5,208, 0,86; — befolkning, stenåldern 1,73, 76; — drottning Doro-teas morgongåfva 2,291, 325; — frälseuppbåd

3,186; — grafvar 1,75;

— Gustaf I:s befrielsekrig 2,474, 8,36,

41; — Karl IX:s her-tigdöme 8,15, 227; — kartor 1,392, 2,120; — klockupproret 3,142; — knekthall, riksdagen 1682 4,469; — konungens ed och hyllning 1,462; — kyrklig räfst 3,200; — lagmän 1,482, 2,11, 33, 74, 240, 339, 385, 404, 447, 5,6; — lagsaga 2,115; — Lars Siggessons (Sparre) lan 3,239; — motstånd mot Kristiern II 3,25; — of-

; fcrstnllen 1,347; — or-

dinarier i Örebro 8,199;

— prester, Johan III:s

patent 8,348; — stenkistor 1,76; — s värd (brons) A 1,152; —

uppror 1436 2,251;-----

Kristinas förmyndarregering 4, 295; — vapen! A 8,873, A 4,27; — vägar 4,95; — yxor (flinta) 1,69.

Nerikeslagen 1,464; — jfr Landskapslagar.

Nerkingar, Engelbrekts befrielsekrig 2,2 22.

Nerman, K. U. (lands-höfding) 6,103, 115,

118.

Nero (Tiberius Clau-dius; rom. kejs., 37— 68) 4,164.

Nestor (rysk historie-skrifvare) 1,5, 254 o. f., 279 O. f.

Netherwood, J. V. 5,363. Nctze (flod) 4,377. Nen-Brandenburg 4,205 —207.

Xeuburg 4,160, 305.

Neue Fähr (skans på Rugen) 4,451.

Neu-Kalden 5,156. Neukloster (amt) 4,14; — drottning Kristinas lifgeding 4,355;— westfaliska freden 4,333.

Neumnrk 4,433. Ncu-Ruppin 5,152. Neutralitet, beväpnad 5,299—301, 352, 854, 356, 360; — Oskar I:S 0,153

—155.

Neutralitetsförbund (neutralitetsfördrag), mellan Josef I och Holland-England 4,580; — nordiskt 5,354, 364 o. f.

Neutralitetsfördrag, se Neutralitetsförbund.

Neuwied 0,34.

Neva 1,387, 400, 427, 452, 455, 459, 4,8—10, 52, 54, 58, 67, 130 o. f.,

565, 575.

New-Grange (Irland) 1,96.

Newport (Nordamerika), gammal nordisk sten-byggnad A 1,291, 292. Nevski, se Alexander N. New-York 1,46.

Xcy, Michel (marskalk) I 6*50.

Nicolai, Laurentius (Klo-

sterlasse) 3,338, 340,

4,121.

Nicolaus, jfr Nils. Nicolaus af Alba, se Hadrianus IV.

Nicolaus Bothniensis, se Bothniensis.

Nicolaus Olai, se Bothniensis.

Nicolaus V (påfve, d. 1455) 2,290.

Nidad (kon.) 1,320. Xidaros, se Trondhem. Nidhugg (myt.) 1,342. Nidingsverk 1,412. Niedersachsen 4,i 7 9, 198, 200, 239, 249; — administratorer 4,179; — Tillys fälttåg 4,205. Niels, jfr Nils.

Niels Svendsen (kon. i Danmark, d. 1134) 1,375; — gemal, se

Margareta Fredkulla; — slägtafla 1,37 2.

Nielsen, Y., Aktmæssige bidrag til de nordiske rigers politiske historie 6 källfört.; — Aktmæssige bidrag til Sveriges politiske historie 0 källfört.; — Bidrag til Norges och Sveriges historie 0 källfört.; — Breve fra grev II. H. von Essen 0 källfört.;

— Grev Platens statholderskab 0 källfört.;

— Grev Sandels statholderskab 0 källfört.;

— Gustav II:s norske politik 5 källfört.

Niemeck 4,319.

Nienburg 8,111.

Nierdhavi 1,347.

Nieroth, Karin (f. Horn; g. m. Magnus Nieroth), slägtafla 8,328.

Nieroth, Karl 4,559. Nieroth, Magnus, hustru, se Nieroth, Karin; — slägtafla 3,328.

Niflhem (myt.) 1,335, 310, 342.

Nijmegen, fred 1679 4,13, 155 o. f., 458; — fredskongress 1679 4,507;

— fredsunderhandlingar 1677, 1678 4,454 o. f.;

— handelskontrakt mellan Sverige och Holland 1679 4,509.

Nikaia, nikaiska bekännelsen 8,336.

Nikolaus, jfr Nils.388

Nikolaus af Werle 1,440J

Nikolaus August, se August (hert. af Dalarna).

Nikolaus Blnke, hustru, se Katarina Eriksdotter; — slägttafla 1,382.

Nikolaus den helige, kyrka, se Stockholm, Storkyrkan, Visby.

Nikolaus från Basel 2,2.

Nikolaus Ryting, se Ryting.

Nikolaus I (tsar af Ryssland, 1796—1855)6,89,

104 O. f., 141, 147,

152 o. f., 155; — porträtt 6,90; — slag-
taflor 2,321, 5,98.

Nikolausdotter, Kristina, se Kristina N.

Nil 1,171.

Nils (bisk. i Skara) 2,29, 50, 60.

Nils (erkebisk. i Lund) 2,51.

Nils (kvrkoherde i Hvalstad) ft, 136.

Nils, jfr Nicolaus, Niels, Nikolaus.

Nils Abjörnsson, se (Sparre).

Nils Arvidsson, se Arvidsson.

Nils Bosson, se (Natt och dug).

Nils Bosson (grip) till Vinäs (natt och dag på längden; lagman i Östergötland) 2,405, 418, 421, 440 O. f.,
447, 449, 458 o. f.; — hustru, se (Trolle), Anna Arvidsdotter; — slägttafla 2,241.

Nils Bosson (Natt och dag) till Penningby, se Sture (Natt och dag).

Nils Engelbrektsson 2,219, 231.

Nils Erengislesson (natt och dag på längden) till Hammersta 2,19], 206, 218, 221—223,
225, 257, 312; — gods 2,123; — hustru, se Katarina Knutsdotter (grip); — slägttafla 2,241.

Nils Eriksson, se (Bjelke).

Nils Eriksson, se (Gyl-lenstjerna).

Nils Eskilsson till Djursholm, se (Baner).

Nils Fadersson till Hjul-sta, se (Sparre).

Nik ol aus-

Xila guldsmed 2,61.

Nils Gustafsson (båt mellan två stjernor; riksråd) 2,215 o. f., 221, 226.

Nils Gädde, se Gädde.

Nils Henriksson, se (Gyl-denlöve).

Nils Hermansson (hisk. i Linköping) 2,84, 97,

109 O. f., 140, 158, 194, 196, 492; — Ansgars lefnadsteckning 2,207 o. f.; — grafsten i Linköpings domkyrka A 2,208; — helgon 2,209;

— heliga Annas historia 2,207 o. f.; — heliga Birgittas historia 2,207 o. f.; — sigill A 2,207; — visa om Elisif 2,95 o. f.

Nils Ingevaldsson (natt och dag på längden), hustru, se Katarina Gre-gersdotter; — slägttafla 2,241.

Nils Jönsson, se (Oxen-stjerna).

Nils Jönsson, se (Svarte Skåning).

Nils Kettilsson, se (Vase).

Nils Klasson till Stola, se Klasson.

Nils Klau8son till Vik (två sparrar) 2,385, 4 06, 409, 418, 429; — gods 2,126; —sigill A 2,433; — slägttaflor 2,238 o. f.. 243.

Nils Kri8tersaon, se (Vase).

Nils König, se König.

Nils Markusson (bisk. i Linköping) 2,28, 32, 36, 39, 51, 53, 6«, 70.

Nils Nilsson, se (Natt och dag).

Nils Olofsson (bisk. i Vexiö) 2,395

Nils Olsson till Skofteby, se (Vinge).

Nils Ottesson på Ersta-vik, se (Björnram).

Nils Posse, se Posse.

Nils Ragvaldsson (erkebisk. i Upsala) 2,187, 196, 254, 258—260, 267, 273, 276 O. f.

Nils Stensson, se (Natt och dag).

Nils Stensson, se Sture.

Nils Sture, se Sture.

Nils (Svarte Skåning), se (Svarte Skåning).

—Nipertz.

Nils Tures8on, se (Bjelke).

Nils Tyrgilsson 2,24.

Nils Vestgöte, se Vest-göte.

Nilsdotter, Birgitta, se (Oxenstjerna).

Nilsdotter, Elin, se (Natt och dag).

Nilsdotter, Iliana, se (Oxenstjerna).

Nilsdotter, Ingeborg, se (Gyldenlöve).

Nilsdotter, Ingeborg, se (Natt och dag).

Nilsson, Ingeborg, se (Sparre).

Nilsson, Katarina, se Katarina N.

Nilsson, Kristina, se (Gyllenstjerna).

Nilsson, Kristina, se (Oxenstjerna).

Nilsson, Pernilla, se Pernilla N.

Nilsson, Ramborg, se (Vase).

Nilsson, Anders, se Anders N.

Nilsson, Axel, se (Baner).

Nilsson, Bengt, se Bengt N. (färla).

Nilsson, Bengt, se (Oxenstjerna).

Nilsson, Birger, se (Grip).

Nilsson, Bo d. y., se (Natt och dag).

Nilsson, Bo d. ä., se (Natt och dag).

Nilsson, Bo, till Vinäs, se Bo N.

Nilsson, Ercngisle d. y., se Ercngisle N. d. y.

Nilsson, Ercngisle d. ä., se Ercngisle N. d. ä.

Nilsson, Erik, se (Gyllenstjerna).

Nilsson, Erik, se (Oxenstjerna).

Nilsson, Eskil, se (Baner).

Nilsson, Eskil, se (Gyllenstjerna).

Nilsson, Gudmund, se Gudmund N.

Nilsson, Guse, se Guse N.

Nilsson, Hemming, se Hemming N.

Nilsson, Inge, se Inge N.

Nilsson, Jakob, se Kyrning.

Nilsson, Jöns, se (Svarte Skåning).

Nilsson, Karl, se Karl N.

Nilsson, Klaus, se Klaus N.

Nilsson, Kristiern, se (Vase).

Nilsson, Magnus (bisk. i Abo), se Magnus N. Nilsson, Magnus (dansk prins), se Magnus X. Nilsson, Magnus (erkebisk. i Lund), se Magnus N.

Nilsson, Magnus (marsk), se Magnus N.

Nilsson, Magnus, på Refvelsta, se Magnas N. Nilsson, Maurits, se Sture. Nilsson, Måns (bergsmän) 8,28; — af rätt ni nr

8,153 o. f.; — bref från Gustaf I 8,136; — dal-junkarens uppror 8,115;

— klockupproret 8,142;

— riksdagen i Vesteris 1533 8,152.

Nilsson, Nils{borgmästare i Stockholm) 4,349, 352. Nilsson, Nils, se (Natt och dag).

Nilsson, O., Blad ur Gustaf III:s och Sofia Magdalenas giftermåls-historia 5 kall fört. Nilsson, Olaf, se Olaf N. Nilsson, Svante, se (Sture). Nilsson, Sven (professor)

1,93, 100; — Bronsåldern 1,91, 97,-----lapp-

ska och danska hufvud-8kålar 1,70, 7 2; — om Balder 1,92; — om

bronsens vug till Norden 1,89; — om bronsil-dersgrnfv.-irnas hufvud-skålar 1,86; — om foi-nikiska nybyggen i Skandinavien 1,90, 97; — om hållristningars fartyg 1,97; — om invandring till Norden, bronsålderns början 1,85,87;----sten-

åldern 1,72; — om Ki-viksgrafvens väggstenar 1,96 o. f.; — om läder-mynt och foinikiskainyat 1,98; — om Pyteas från Massilia 1,99; —om skandinaviska Nordens urinvånare 2,8, 17, 42, 70 o. f., 85, 87; — om stensakers tillverkning, stenåldern 1,41; — porträtt 6,220.

Nilsson, Sven, se Sture. Nipertz (utten) 2,190; — vapen A 2,299.

Nipertz, Erik (lagman i Östergötland) 2,298,300, 316, 331, 335, 347, 354;

— hustru, se Krumme-dike, Kbba Eriksdotter;

— slagttaflor 2,333, 339,

8,19.

Nipertz, Katarina Eriksdotter (g. m. 1 Erik Nilsson (Oxenstjerna), 51 Laurens Axelsson (Tott)), slagttaflor 2,243, 339.

Nipertz, Konrad (Kort) 2,153, 191.

Nisjnij-Novgorod 4,55.

Nissastigen 2,119, 4,47.

Nissaån 8,267.

Nithard 1,362.

Niudung, se Njudung.

Njemen 4,4, 132, 552, 568, 6,44.

Njord, se Njard.

Njudung (Niudung) 2,116, 118 O. f., 8,193; —

dackefejden 8,187; — kartor 1,392, 2,120; — jfr Härad, Vestra, Östra.

Njuruuda (socken), brons-svärd 1,169.

Njärd (Njord) 1,241, 387, 048.

Njörva sund, karta 1,273;

— jfr Gibraltar sund.

Noa (Birgittas Uppenbarelser) 2,87; — flod

(prosaiska krönikan)

2,308.

Noatun (myt.) 1,337.

Nobler 2,151, 186, 198, 268; — jfr Mynt, Ro-senobler.

Nogat 4,136 o. f., 139.

Nokia 8,406.

Nola (Italien) 2,387.

Nolcken 5,89, 98.

Non exoratus exorior (inskrift å minnespenning) 4,190.

Nonnen, Edvard, porträtt

6,199.

Noor, se Munkeboda.

Noorden, C. von, Euro-päische geschichte im achtzehnten jahrhundert 4 källfört.

Nora (Noraskoga; bergslag) 2,124; — kartor

1,392, 2,120.

Nora (stad) 4,17; —privilegier 4,290; — vapen A 6,195.

Noraberg, se Norberg.

Noraskoga, se Nora.

Norberg (Noraberg; bergslag) 2,125, 325; — karta

2,120.

Norberg, Mattias (professor) 5,893.

Norborg, Anders 5,386. Norby, Sören 2.435 o. f., 445,' 461, 468, 477, 479, 3,26, 34 o. f., 42, 59, 95, 147; — förläningar 8,62; — Gustaf I:s befrielsekrig 3,47 O. f., 50;

— i Landskrona 8,97, 109; — i Skåne 3,96;

— i Vestersjön 8,137;

— kriget 1526 8,112;

— Kristiern II:s restaurationsplaner 8,93;—Kristina Gyllenstjerna om 3,98; — mynt A 8,63;

— på Gotland 3,62—69;

— stämplingar 3,112, 114; — vapen A 8,63.

Norcopensis, Andreas, se Nordenhjelm, Nordamerika 5,355; — eskimåskrapa af sten 1,24, A 1,25; — frihetskrig 5,298, 300; — gammal nordisk sten-bygnad i Newport A 1,291, 292; — kolonien Nya Sverige 4,14, 92, 290, 613; — nordiska nybyggen 1,292; —

Sil med två spetsar A ,29; — jfr Staterna, Förenta.

Nordanskog 1,460. Nordberg, G., Karl XII:s historia 5,394; — Leben Carl des zwölften

4 källfört.

Nordblom, J. E. 6,231. Nordbon under hednatiden, se Holmberg, A. E. Nordbor, stenåldern, fartyg 1,30;-----
hufvud-

skålsformer 1,70;-----

matlagning 1,20; — jfr Nordmän, Skandinavien. Nordborg (Als) 2,156. Norden 1,3, 32, 4,111; — befolkning 1,102, 104 o. f., 17 5; — brons-kultur, etruskers och foi-nikers inflytande 1,87 — 101;-----väg till norden

1,101—107; —

bronssaker, inhemsk tillverkning 1,144;-----

rydeuropeiska 1,151; — — Thomsen om 1,85; — bronsåldern, början 1,84—90; — — förbindelse med främmande länder 1,149—156; — — graffynd 1,168;

-----kläder 1,123; —

— lefnadssätt 1,117; —

— religion 1,165 o. f.; silfver 1,98, 191;

— — slut 1,116, 170;

-----tempel 1,166; —

bronsåldersfolkets gudsdyrkan, Nilsson om 1,92; — fornnordiskt språk, se Språk; — guldsmycken 1,230;

— handelsvägar 1,179,

298—801; — historia, äldsta 1,1 o. f.; — häng-kärl 1,143; — högskolor, skandinavismen 6,145; — inhemsk konst 1,232—285; — invandringar 1,72, 85—89,

226, 238; — jernets första uppträdande 1,174 o. f.; — jernåldern, förbindelse med främmande länder 1,178—185, 194,

224—229;-----grafvar

1,237; — kristendomens förkunnande 1,360; — kyrkan, strider om primatet 1,374; — kännedom om metaller 1,102, 116; — lerkärl i grafvar 1,20, A 1,21, 167;

— likbränning 1,106;

— lin 1,127; — mynt 1,199; — nordisk höf-ding 1,185, A 1,186;

— nordiska riken 4,144;

— offer 1,208; — Ot-tars och Ulfstens resa 1,5; — plastik 6,238;

— protestantiska 4,155;

— runskrift 1,212 o. f.;

— samfärdsel med främ-

mande länder 1,241, 288—312; — seder

1,188; — seglingskonst 1,155; — skandinaviska, se Skandinavien; — skrifkonst 1,173; —

sländtrissor 1,189; — stenåldern, krukmakar-

konst 1,20;-----kultur

1,49; — — och andra länder 1,49;-----sira-

ter 1,22; — särskildt erkebiskopsdöme 1,361;

— vapeninförsel 1,330;

— vikingatåg och vä-ringafärder 1,264—288;

— yttersta, Johannes Magni's karta A 8,14; — äldsta spår af menni-skor 1,10—14.

Nordenberg, B. 6,241 o. f., 245.

Nordencrantz, Anders (förut Backmanssou)

5,161 O. f., 167, 184, 233 o. f., 391; — porträtt 5,160.

Nordendorf (Baiern), spännen med runinskrift 1,221.

Nordenfalk, Johan 6,136 o. f., 141.

Nordenflycht, H. Ch:a 5,396; — och tanke* bvggarorden 5,399.

Nordenhjelm, Andreas (föret Norcopensis) 4,529.

Nordenskiöld, A. E., Ett blad ur de svenska naturvetenskapernas historia 5 källfört.

Nordensköld, O. H. 5,334 o. f.

Nordenstråle, O. 5,83 o. f.

Nordevall, Erik 5,385.

Nordgren 6,241 o. f.

Nordin, J. M. af 5,329. 340.

Nordin, K. G. (bisk. i Hernösand) 4 källfört., 5,315, 328, 347, 349,

381; — ledamot i konstitutionsutskottet 1809 6,10; — memoarlitteratur 5,395; — porträtt 5,399; — riksdagen 1800

5,362.

Nordin, K. J. af 6,92 o. f., ill, 115—117, 121, 123.

Nordlanden (Norge), bronsvapen 1,169; —

båtar 1,205; — lappernes konung (i Sveriges konungatitel) 4,81.

Nordmannatåg, se Vikingatåg.

Nordmark (härad) 2,116

Nordmän 1,240, 267 o. f.; — i England 1,272 —274; — i Frankrike 1,272; — Lisboas belägring 1,269; — på Irland 1,270, 276; — jfr Nordbor, Skandinavien.

Nordsjön 2,138, 4,13, 176, 5,299; — kuster, besökta af Plinius d. ä. 1,3; — — jernets utbredande 1,176;-----
vikingatåg 1,268;-----

äldsta invandringsvägtill Norden 1,ti, 94, 102; — nordiska sjuårskriget

3,264, 267; — jfr Haf-vet, Germaniska, Vester* hafvet. Xordsjöstäder 2,266 o. f., 4,10; — och vendiska städerna 8,156; — jfr Hansan.

Nordstjerneorden A 5,119, 277, 6 rättelser. Xordtredingen (Gotland)

4,5.

Nordtyskland, se Tyskland.

Xore (kon.) 2,309.

Norcg, se Norge.

Norge (Nerigou, Xoreg, Xoruegia, Xorvegia) 1,3, 249 O. f., 256, 260 O. f., 281 — 283, 306, 815, 365, 376, 388, 399, 406, 413, 431, 433—440,

450, 463, 2,18, 21, 34 O. f., 40, 50, 115, 121 O. f., 127, 132, 144, 150, 165, 183, 263, 266, 278, 308, 313, 325, 337, 384, 418, 421, 429, 433, 444, 446, 8,13, 35, 52 O. f., 66, 76, 98, 102, 137,

4,3, 41, 59, 399, 510,

593, 5,7, 16 o. f., 84, 135, 141, 206, 370, 6,25, 44 O. f., 48, 96, 149,

198; — adelskapets upp-häfvande 6,74, 107; — allians mellan Ryssland och Sverige-Xorge
1834 6,110; — englo-sachsiska mynt 1,294;
— areal 6,4; — arf-
konung af N. (junker Hans' titel) 2,380; — bank 1810 6,107; — bautastenar 1,219; —
befolkning 4,4; — birgittinerkloster 2,163; — bronsvapen 1,169; — b&tar 1,205; — daljun-karens flykt 8,117—
119;
— Danmarks statsskuld
6,53; — digerdöden
1.4 59; — drottning
Blanches morgongåfva 2,25; — Engelbrekts underhandlingar 2,228, 231; — Erik af Pommern 2,110, 138, 258;
— Erik Kuutssons flykt 1,395; — Eufemiavisor
1.4 82; — Finmarken
1,16, 18, 8,455—457, 4,39, 51, 6,90, 152 O. f.;
— finnar 8,456; — flint-dolkar 1,50; — fogdars förtryck 2,191; — folkmängd, nyast tiden 6.4;
— freder, i Kiel 1814
6.4, 63;-----med han-
san 1370 2,71;-----
med Ryssland 1320 1,452; — Frederik I konung 3,60; — fredsfördraget i Stettin 1570 [-8,323;—
fredsunderhandlingar-] {+8,323;—fredsunderhand- lingar+} 1718 4,595; —
— i Xijwegen 4,4 54 o. f.; — fästningar 3,182;;
— fördraget i Petersburg
181*2 6,41 o. f.;-----
i Stockholm 1813 6,4 7;
— — mellan Sverige-Xorge och Danmark
1819 6,73 o. f.;-----
mellan Sverige-Xorge och Ryssland 18*20 6,90;
— förening med Danmark 2,287, 289, 3,170,
6.54— 57; — — med
Sverige 1,445, 451, 457 O. f., 3,61, 6,4, 52—68, 105—110, 130, 161 o.
f., 178; — författning
6,73, 107; — försvarsförbund med Sverige 1303 1,432; — gamla stugor 1,819; — gamle 1,19; —
grafhögarna, 319;
— grafvar, lerkärl 1,198;
— grundlagsändringar 6,107 o. f.; — grundlov 6,61—63, 74, 106 o. f., 110; — gräns mot Sverige 1,414, 4,5, 51;
— gränsfördrag med Ryssland 1820 6,4, 152; — Gustaf I:s flykt 8,33 o. f.; — Gustaf II Adolfs politik 4,256; —
Gustaf III:s eröbringsplaner
5,230, 247 o. f., 301 o. f., 338; — handel 6,55 o. f.; — Hans Brask om 8,67; — hansan 1,410,

2,383, 388; — historia

6.54— 56; — Håkan

Magnusson 1,458,

2,33; — hällristningar 1,163; — hängkärl

1,143; — i konungars sigill 2,177, 319 o. f.. 420, 426, 8,263; — i Svend Tjufvuskäggs våld 1,274; — inskrift å drottning Filippas graf-sten 2,176; — intaget af Olaf Haraldsson 1,259;

— Islands bebyggande

1,255; — jemtländin-garues underkastelse 1,375; — jernåldern

1,174, 225, 228; —

Karl Sunessons eröf-ringsförsök 1,380; —

Karl (VIII) Knuts8on

2,181, 284; — KarlXILs fälttåg 4,592, 595,5,149;

— Karl XIV Johans tid

6,40, 105—110; —

Karls af Hessen återtåg 5,32G; — KnutEriks-sous flykt 1,387; —koalitionen mot Xapoléon 6,4 7; — kommissarier 1814 6,77; — konstitutionela garantier 6,110;

— konung Hans 2,383,

427; — — tronföljare 2,380; — konungaval efter Kristofer af Baiern 2,280—282; — konungens veto 6,107; — konvention med Danmark 6,107; — korståg

2,9;-----till Småland

1,375; — kriget 1100

1,874;-----1380 2,107;

----- 1451 2,291, 293;

— — 1611 4,26, 47;

----1643—1645 4,312;

----1675—16794,439,

451; — — 1809 6,22; ----- 1814 6,59 o. f.;

— kristendomens införande 1,367; — Kristian August inilitärbefälhaf-vare6,2i; — Kristian III konung 8,169; — Kristi-ern 12,285 o. f., 288,373;

— Kristiern II 2,450,

452 o. f., 455;-----

sista restaurationsförsök 8,148—151; — Kristofer af Baiern konung 2,265; — kufiska mynt 1,298; — liquidations-frågan 1821 6,72; — Liibecks handel 1,456;

----privilegier8,57,69,

155; — Magnus Eriksson 1,441; — — förmyndarregering 1,448

— 452; — Magnus Er-lingsson konung 1,396;

— myntkonvention 6,208;
 — målarskola 6,241; — Mäster Knut och Petrus Jacobi 8.106 o. f., 109;
 — Nicolaus* af Alba besök 1,379; — nordiska sjuårskriget 8,268, 270, 275, 277; — No-regs välde, karta 1,273;
 — norska konungar på Man 1,27 5; — novembertraktaten 1855 6,154;
 — ny konungaätt 1,264;
 — och Birger jarl 1,407 o.f.; — och de upproriska
 dalkarlarna 8,152; —
 och Magnus Ladulås 1,422; — och Sverige 1,405; — — gemensamt försvar 6,110; — Olaf Tryggvesson konung
 1,258; — ornamentik 1,358; — oro-adt af novgoroderne 2,323; — Oskar I 6,134, 136; — penningväsen
 6,107; — pressen 6,109;
 — Ragnar Lodbrok och
 Kraka 1,251 o. f.; — reformationen 8.17 0; — riksakten 1815 6,65; — riksföreståndarval 1482 2,382; —
 riksvapnet
 6,110; — — och unionsflaggan 6,136; — romerska mynt 1,17 9; — runstenar 1,158; — rys-sarnes härjningar
 1349 1,459; — rådet, konungavalet 1533 8,158; — sagan om Didrik af Bera 2,311; — sinclairsvär-den vid
 Kringlens pass A 4,47; — skandinavisk-men 6,127; — skepp 1,254;
 — skyddshelgon 1,262;
 — slesvig-holsteinska upproret 6,145; — små-rikenas sammanslutning 1,254; — statsråd 6.110, 148; —
 stendösar 1,75;
 — stensjögrävar 1,64;
 — storting 6,134, 154,
 162; — strider med
 Danmark 1,429; — — med Sverige 1,372; — ståthållarembete 6,106 —109, 162,178; — studer 1,309; —
 svenskarnes härjningar 4,39, 4 8:
 — svensk-norsk komité 1839 6,110; — södra, härad 1,460; — Tolls beskickning 5,23 7;
 — traktaten i Roskilde 1568 8,321; — tronföljd 2,106, 324; — Valdemar Birgerssons flykt 1,416; — vapen A
 1,448, A 1,454, 8,204, 321, A
 6,62; — — i Karl Knuts-
 sons sigill A 2,281; — Vikeif 8,141; — vikingaskepp A 1,285; —
 väfstolar 1,326; — välde
 i öfver Orkn- och Shet-I landsöarna 1,276; —
 ättehöj 1,320; — jfr i Danmark-Norge, Nordlanden, Norrmän, Rin-gerike, Skandinavien, Sverige-Norge,
 Unionen. Norköping, se Norrköping. Norlin, T., Svenska kyrkans historia efter reformationen 8 kalifört.
 Normalstat, Gnstaft Bondes politiska system 4,417. Norman, Georg 8,202, 238; — och adeln 8,179;
 — prins Eriks lärare
 8,174; — rättsgängen
 mot Laurentius Andrer och Olaus Petri 8,17 7;
 — sändebud i Frankrike 8,183; — visita-tionsresor 8,185.

Norman, Ludvig 6,231. Normander 1,262, 265;

— bygnadsstil 2,498; — språk, se Språk.

Normandie, fartyg från bayeuxtapeten A 1,282;

— Gånge Rolfs hertig-döme 1,270; — karta 1,273; —nordiska fornminnen 1,275, 277; — se Fredrik af N., Worsaae, Den Danske erobring af ... Normandiet.

Nornor (myt.) 1,341 o. f. Norrala (kungsgård) 8,37;

— (socken) 8,140. Norrbo (härad)2,loi, 143. Norrbotten (Norreboten,

Norreboten) 2,127 o. f., 137, 343, 393; —

karta 2,121; — lappmarker 6,202.

Norrbo, se Stockholm. Norrby (kyrka; nära i

2,93, 4,593.

Norrby, se Kungs-N. Norreboten, Norrebotten, se Norrbotten,

Norris (amiral) 5,27, 37. Norrköping (Norköpfung, Norrköpfungl 2,118, 8,441, 4,290, A 4,501,

5,26, 106, 198 o. f., A 5,361; — arfförening 1604 4,259, 5,5—7; — beslutsgods3,439, 4,138, 370, 487;-----
reduk-

tionen 1680 4,465 o. f., 480 o. f.; — bosättningsort för judar 5,288;

— brändt 8,294, 5,25;

— drottning Kristinas

besök i Sverige 1667 4,360; — — lifgeding <underhållsländer) 4,15, 365; — Gustaf IV

Adolfs kröning 5,362;

— handel 4,605; — Johannesborgs ruin A 5,25; — kartor 1,392, 2,120; — klädesfabriker 4,501; — licentie-rade
riksråd 5,225; — pest 1439 2,260; — riksdagar 8,435—440, 450, 4,419, 5,199, 360 —363, 6,6; —riksdagsbeslut
1604 4,26, 28 o. f.; — slott 1,439; — teknisk elementarskola 6,204; — vapen A4,50i, A 6,195.

Norrköping, se Norrkö-ping.

Norrland (Helsingland) 1,252, 331, 464, 2,8,

16, 36, 115 o. f., 127

O. f., 343, 417, 4,4,

63; — Bo Jonssons 2,99;

— bronsåldern 1,169;

— delning af länen 4,14;

— fornsaker 1,77; — friberreskap 4,16; — Gustaf I:s bref till allmogen 3,219; — karta 2,120; — kon. Birgers
1,439;—krigetl8096,22;

— landsting 5,383; —lä-seriet 6,210 o. f.; — nybyggen 1,468; — nydaningstiden 8,13; — ordinarier i Gefle
8,199; — rys-sarnes härjningar 1721 5,43, 45; — spjutspets A 1,78; — stadsanlägg-ningar 4,17; — städer,
handel 4,91; — Sveriges gränser 4,5; — tjänstfolks rättigheter 5,184; — uppodling utmed Bottnen 2,31; —
vapensmide 4,94;—vid Karl IX:8 död 4,26; — vägar 4,95; —jfrNorr-ländingar.

Norrlanden, häradshöf-dingsdömen, förlänningar 8,317; — i Sveriges ko-nungatitel 3,456. Norrländingar 2,845;
— jfr Norrland.

Norrmalm, se Stockholm. Norrmalmstorg (n. v. Gustaf Adolfs torg), se Stockholm.

Norrman, Laurentius 4,611.

Norrmän 1,247, 810,

2,64, 247, 381, 4,34;

— anfall på Elfsborg 1439 2,259; — besök i Birka 1,807; — bo-

ningshus, hednatiden

1,318 o. f.; — färder till Bjarmaland 1,279, 305; — Halmstads re-cess 2,382; — handel i Sverige 4,91; — jfr Norge.

Norroen fornkvseÖi, se Bugge.

Norrström, se Stockholm.

Norrtelge (Norra Tälä, Tälgia) 1,471, 2,126, A 5,22; — brändt 5,25;

— vapen A 5,22, A6,195. Norrtelgeviken 2,126. Norrtull, se Stockholm. Norrvidinge 8,193. Norrviken 4,6.

Norsholm, se Munke-

boda.

Norska, se Språk. Northumberland 1,272, 274; — minnen af vikingar 1,276.

Noruegia, se Norge. Norum (kyrka), dopfunt A 1,480.

Norunda (barad) 2,320. Norvegia, se Norge. Norwich, arkeologisk kongress 1,44.

Not 1,30.

Notre, se Le Notre. Nottingham 1,272. Nougarten (Pommern) 2,190; — se Hans af Eberstein och N.

Nousis (kyrka) 1,384; — biskop Henriks grafhäll A 2,209; — — graf-monument 2,208, A 2,210; — karta 1,393.

Nova Scotia, se Scotia. No van tik (ej romantik) 5,409.

Novara, slag 1849 6,147. Noveller 6,230. Novemberforfattning, Danmarks 6,174. Novembertraktaten 1855 6,154 o. f.

Novgorod (Holmgård)

1,254, 261, 802, 427, 459, 3,826, 4,8 O. f., 54 o. f., 63, 69; — beskickning till Gustaf II Adolf 4,56; — fördrag 1608 3,452; — Goten-hof 1,469 o. f.; — Gustaf II Adolfs krig med Ryssland 4,53, 59, 61 o. f., 64; — hungersnöd 4,66; — karta 1,273;

— Kreml 4,58; —krö-

nika 1,279; — Sofiakyr-kan 1,260; — Sotiasta-den 4,58 o. f.;—atille-stånd med Sverige 2,379; — Stora 2,11, 21. 57, 272, 4,52; —

— eröfradt af svenskarne 1611 3,454; —

— och Ivan Vasiljevitsj 2,323; — — och Kri-

stiern I 2,323;-----

utrymdt af svenskarne 1617 4,68; — jfr Nisj-nij-Novgorod, Ryssland.

Novgoroder 1,409, 2,20. Nuckö 4,11.

Numantia 4,215. Nunnekloster, se Askaby, Croce, Santa (Napoli), Gudhem, Lund, Rise-berga, Skeninge, Sko, Stockholm, Vadstena, Vreta, Vårfruberga. Nunneordnar 1,480. Nunnor, dragter 1,485;

— förvisning från Vadstena 3,400.

Normanner 1,254. Nurnberg 4,72, 76, 118, 249, 271, 303; — exe-kutionskongress 4,334; — exekutionsrecess 4,365;

— fredsmåltid A 4,333;

— — vinkastning A

4,382; — fyrverkeri

vid fredsfesten A 4,335;

— Gustaf II Adolfs intåg 4,240 o. f., 243;

-----läger 4,138, 248

o. f.; — — säng A 4,633; — krönikor

4,234; — patricier och Gustaf II Adolf 4,21;

— S:t Lorenz 4,240;

— Sebaldu 4,240; — silfverpokaler, Gustaf II Adolfs A 4,246; — tretioåriga kriget 4,245 o. f.;

— undertecknandet af westfaliska fredens verkställande A 4,334;

— ur, K. G. Vrangels A 4,632; — Wallen-steins läger 4,248 o. f.;

— vapen A 4,234. Niitzel, Hieronymus

3,482.

Ny Lödöse, se Lödöse. Nya Elfsborg, se Elfsborg.

Nya skolan, se Skolan. Nyanäs, se Nynäs. Nybom, Johan 6,229. Nvborg (Fycn)_ 2,171, 4,389;—slag 16594,398.Nyborg (i rvska Karelen), grefskap 4,16.

Nyckslborg, se Schliissel-borg.

Nycklar, med kedia af bron«, Gotland A 1,320;

— riksregalinm A 5,123;

— två (Bremens vapen) A 4,393; — vikingatiden 1,329; — jfr Ur-nvcklar.

Nydal, se Nydala.

Nydala (Nydal; eisteroi-enser kloster) 1,379, 483,

2,119, 480; — abboten och munkarne dränkas A 2,477; — kartor

1,392, 2,120; — klocka A 2,495; — oroligheterna i Småland och Ystergötland 1529 8,135; — min A 1,385.

Nydam, mosse (Sønderjylland), fartyg 1,200, A 1,201, 202, A 1,203,

204—208; — fynd

1,185.

Nydaning 4,1.

Nvdaningstid, Sveriges 8,11—484; — — inre: utveckling, öfversigt 8,460—484; — — seder och lefnadssätt 8,482—484.

Nyen 4,10, 365.

Nyendank, Klans 2,93.

Nyenskans 4,565.

Nyernp, K., se Snhm, Historie.

Nygatan, Stora, se Stockholm.

Nvkjöbing (på Falster) 2,436; — grefvefejden

8,164.

Nyklaborg (slott), se Kungelf.

Nykterhetsföreningar

6,149, 255.

Nyköping (Nyköping; län, slott, stad) 1,418, 436, 2,65, 111, 124,

136, 150, 191, 224 O. f., 246 O. f., 251, 257—259, 288, 315, 320, 822. 340, 345, 354, 384, 421 O. f., 426, 448, 458,

471,8,48, 193, A 8,459,' 477, 4,15, 85, 350, 624, A 5,24, 26, 96, 106; — belägringar 1,438,2.228;

— Bo Jonssons 2,99;

— brändt 2,133,

8,299, 5,25; — Engelbrekt« befrielsekrig 2.218; — förstördt 131f

1,443; — gråbrödraklos ster 2,123; — Gustaf I:-befrielsekrig 3,41,45; — Gostaf II Adolfs be* grafning 4,260; —

herredag 1396 2,142—144, 147; — hert. Erik Magnussons län 1,433; — håtunaleken 1,435; — i kon. Birgers

våld 1,433, 439; — Johan Turessons (tre rosor) län 3,239; — Karl

IX:8 död 3,458, 4,18;

— Karl X Gustafs fö-

delse 4,363; — kartor 1,392, 2,120; — Kri-stiern Nilssons (Vase) förläning 2,253; —

Kristiern II:s förordning 3,34; — Magnus Ladulås' län 1,413; — Martinus Olai kyrkoherde 3,342; — mynthus

1,476; — myntning 4,94; — möte 13% 2,245; — Nyköpings gästabnd 1,442 o. f.; — riksdagar 4,28—31, 81,

100 o. f., 103; — runsten offer englands-farare 1,293; — räkenkaper 1360-talet 2,103 o. f.; — vapen A 5,24, A

6,195.

Vyköpfung, se Nyköping.

Vyland 2,128, 411, 4,68, 5,56; — kartor 1,393, 2,121; — Lejonhufvuds grefekap 3,16; — reduktionen 1681 4,4

80; — regemente 5,322; —

vapen A 4,27, A 4,393.

Vymö (Skåne), fynd 1,118.

Vynäs (Nyanäs) 2,123;

— Lejonhufvuds fri-herreskap 3,16; — se Arend Bengtsson (till-bakaseende ulf) till N., Fleming, Lars, till N.

Vyqvist, J. I. 3 källfört.

Nyroman t ism 6,209. Vyslott (Olofsborg; fäste, slott) 2,128, A 2,379, 409, 412 o. f., 421,

486, A 3,209, 421, 5,91, 106; —belägring 5,320;

— blockad 5,324; — dagtingan 5,96; — Johan von Hojas förläning 8,74; — karta 2,121;

— kriget 1555 3,209. Vystad 4,16 o. f.; —

fred 1721 5,37, 52, 55,

I 58, 61, 90, 246, 337

| o. f.; — — minnes-

penning A 5,45; — fredskongress 5,43, 45. Nyström 6,237, 239. Nysvenska, se Språk. Nysätra (socken), runsten A 1,357.

Nåd (benådningsrätt), konungens 5,251, 254. N&dendal (Nadendal; kloster, stad) 2,128, 357, ' 398, 493; — karta I 2,121.

Nålar 1,189; — jfr Ben-, Brons-, Synålar. Näckströmmen, se Stockholm.

Näf, Jakob 8,415; — grafsten, Tuna (Dalarna) A 3,415. jNäftåget 8,415.

Näfvälsjö (socken), runsten 1,293.

Namd 1,465, 5,383; — konungens 8,252 o. f., 261, 279, 283 o. f.,

287, 290; — vid lag-m an sval 8,347; — jfr Bevillnings-, Härads-, Lands-, Läns-, Val-nämd.

Närke, se Nerike. Näringar 1,410, 468,

2,486, 8,154 o. f., 466, 4,90, 522, 577, 5,62, 64, 83, 90, 115 O. f., 167, 206, 212, 6,67,

82, 84, 131; — Gustaf 1:8 tid 8,229—234; — Gustaf III:S tid 5,384;

— jern&ldern 1,316—

334; — Karl XI:s tid 4,417, 500, 503; —

Karl xnits tid 6,66; — Kristinas tid 4,287, 347;

— och hattarne5,H4; — skyddssystemet 6,197;

— storhetstiden 4,604 o. f.; — städernas 6,74;

— vikingatiden 1,328 —333; — jfr Fabriks-, Handtverksnäringar, Industri.

Näringsfrihet 5,62, 115, 264, 6,81, 85, 98, 114, 119, 142, 198. Näringslagstiftning 5,143, 184, 263, 6,113, 120;

— Gustaf IH:s tid5,309;

— Oskar I:s tid 6,139, 156; — riksdagen 1760 —1762 5,166; — — 1862—1863 6,m.

Näringslif 5,265 o. f.

Näringstväng 5,103, 164. Närlunda (Nærdhalundi t 1,347.

Näsby (slottabyggnad • 4,619.

N åsby (Ostergötian c i

i 2,118.

Näs by holm, se (To*t\

Laurens # Axelsson till N. och Ars ta.

Näsdruk, Erik XIV:» A ,| 8,253.

i'Näskonung, se Olof N. Näskonungsson, Karl, se , (Natt och dag). jNugselblad 2,62.

Nässjö, jernvägar 6,2**. Nät 1,30; — Robenbaa-sen (Schweiz) A 1,29.

I Nöd 5,192, 194 o. f.

235; — jfr Hungersnöd.

Nödmynt 3,466, 4.6c-? 5,13; — Gustaf I:s&7-o. f.; — Görtx' hmarr-, system 4,591; — Kri-, stiern II:s 3,70.

Nöjen 3,483; — GusU:

111:5 hof 5,28S; —

, vikingatiden 1,333 o. f Nördlingen, slag 1634 4,265 o. t, A 4,274 275—282, 302, 31>

, 328, 378.

Nörre-Jylland, se Jylland. Nöt, laga 2,103. iNöteborg (Orechovets;

, faste, län, stad) 1,45? r 3,208, 4,8 — 10; — af-trädt till Sverige 1617 ; 4,67; — fredsfördrag 1323 1,452,3,210, 4.67,

[— gränsfördrag med Ryssland 2,115; — ix-taget af rys same 17(<i ; 4,565; — karta 1,393.

— kosackers infall 4.6*.

; — kriget 1582 S,35i:

— — 1609—161?

; 8,452, 4,58; — trakta;

1323 3,207; — jfr

Schlusselfbng.

Nötkreatur 1,331; — bem. stenåldern 1,15; —

stöld, straff 2,6; — jfr Husdjur.

Nötlinden 1,333.

O, siradt A 2,361, A | 8,460, A 6,1. 'Oafhængighet 4,71. »Oberpahlen 3,3X6, Stf. Obligationer 4,591,5,337, 341; — jfr Statsobligationer.Obligationslån 6,25. I

Observatorium, se Stockholm.

Obsidian 1,42; — knif-var 1,81; — rakknifvar 1,38; — jfr Sten.

Obygder 8,179.

Oceanen, norra, se Östersjön.

Ochsenstirn, se Oxpanna.

Od (myt.) 1,338.

Odal (odaljord) 1,461.

Odalbönder 2,250; —jfr Odalmän.

Odalfolk 5,226.

Odaljord, se Odal.

Odalmannagille 5,340.

Odalmannaprivilegier 5,236, 330, 332.

Odalmän 1,461; — jfr Odalbönder.

Odarslöf, bronsfynd 1,140.

Odd, se Örvar O.

Odel, Anders 5,396.

Odelins, J. 5,243.

Odelsting 6,62; — jfr Storting.

Oden, se Odin.

Odensala (Odinsharg) 1,316; — kyrka, målningar 2,199; — offerställe 1,847; — socken 8,290; — — runsten 1,302.

Odense, gr&brödrakloster, altarskåp, träskulpturer A 2,454—455; — herredag 8,120; — kyrka, grafsten A 2,453; — riksdag 1657 4,386; — stift 2,465, 8,150; — jfr Lavindsgård.

Odensvi 1,316; — kyrka, glasmålning A 1,449; — offerställena 1,347.

Oder 4,12 o. f., 162, 189, 193—195, 199—201,

205—207, 218, 658 O. f.; — freden i St. Ger-main 4,457; — högra stranden svensk besittning 4,14: — kriget 1636—1643 4,302-304,

307 O. f.;-----1674

—1679 4,439; — romerska mynt 1,179; — westfaliska freden 4,338, 335.

Oder haff 4,189, 1Ö2.

Oderbure 4,192.

Odesen 4,133.

Odhner, C. T. 8, 4 käll-fort.; — GostafUI och Katarina II 5 källfört.;

— censor

— Sveriges deltagande i,Odlingshistoria 6,225. westfaliska fredskongres-'oehlenschläger 6,128.

inre hi.toria onder drott-Oelrelch' N' Ton 5'167: ning Christinas förmyndare 4 källfört.; — se Tengberg, N., Kon. Gustaf IIIs regeringstid.

Odin (Oden) 1,7, 234,

241—243, 288, 319,

335, 337, 339—841,

843 O. f., 346, 348—

350, 352, 355, 368; —

Odins hall, se Valhall;

— Odins hög 1,246; —

Odins mör, se Valkyrjor;

— Odins sal, se Valhall ; — skulptur af

Fogelberg 1,336, 6,236,

238, A 6,239; — söner 1,338; — jfr Allfader,

Fimbulty, Hangatyr,

Härfader, Ropt, Sig-fader, Sigty, Valfader.

Odinkar d. y. 1,364.

Odinkar d. ä. (bisk.)

1,364.

Odinsharg, se Odensala.

Odinsholm 4,11.

Odinslunda, se Onslunda.

Odling, andlig, Gustaf I:s

tid 8,234—237;-----

Gustaf II Adolfs tid

III:s tid 5,346;-----

Karl XI:8 tid 4,419 o.

f., 506;-----Kristinas

tid 4,291, 347;-----

Livlands, Gustaf II

Adolfs tid 4,130;-----

medeltidens förra skede

1,369, 476—483;-----

medeltidens senare skede 2,491—499;-----nya-

ste tiden 6,131, 209— [-253;-----nydaningstiden-] {+253;-----nydanings- tiden+} 8,469—482;-----

Oskar I:s tid 6,156; — —partitidhvarfvet 5,386 —414;-----storhets-

tiden 4,598, 607—638;

----vikingatiden 1,334

—359; — materiel,

Gustaf n Adolfs tid

4,90;-----medeltidens

förra skede 1,468—476;

— — medeltidens senare skede 2,486—490;

— — nyaste tiden

6,197—208;-----ny-

daningstiden 8,4 66— 468; — — partitid-

hvarfvet 5,384 O. f.; —

— storhetstiden 4,598, 604—607.

librorrm

5,129.

Offer 1,241, 259, 338, 373; — bronsåldern

1,165—167; — hednatiden 1,346 o. f.; — stenåldern 1,51, 67 o. f.;

— vikingatiden 1,332; —äldre jemåldernl,205, 207 o. f.

Offerfester 1,346 o. f. Offerkistor A 2,465. Oflerkärl, bronsåldern 1,166.

Offerställen 1,347; — marknader 1,305. Offesen, Jens, se Jens O. Officerare, ackord 5,272;

— adliga 5,102;-----

riksdagen 1760—1762

5,155—158; — befordran, statshvälfningen 1772 5,245; — boställen 5,388; — högre, förtroendeembetsraän 5,252; — pommerska kriget 1756—1762 5,157;

— underhåll 4,89; — jfr Underofficerare.

4,89 o. f.;-----Gu8taf|Ofrads8on, Lek, se Lek

O.

Ofram Sigurdsson (runristning) 1,276. »Ofreden, den stora» 5,60 o. f., 90.

Ofrälse, befordringar 5,222; — besittningsrätt till frälsegods 5,49; — giftermål 8,344, 5,49;

— Halmstads recess 2,383; — ledamöter i högsta domstolen 5,341;

— och adeln 4,300 o. f.; — »ofrälse mäns .. öde i anseende till deras befordringsrätt» 5,223;

— representationsrätt 5,13, 381.

»Ofvanskog» 1,460. Ofördragsamhet 5,386; — religiös 4,105.

Oeilvi (fältmarskalk) 4,559 o. f.

Oginski 4,552.

Ohme 6,59.

Ohthere, se Ottar.

Okon (kon. öfver heru-lerne) 1,227.

Olaf (Kristiern I:s son)

2,287.

Olaf, jfr Olof.

Olaf den falske 2,no, 151 o. f.

Olaf den helige (Olat Digre, Olaf Haraldsson, kon. i Norge, d. 1030) 1,264, 280, 305, 324,

327, 331, 333, 420,

2,203, 293; — altaren A 1,485, 2,16; — bild

A 1,484; — gemål, se Astrid Olofsdotter; — graf 2,15, 75, 122, 202, 460; — helgon 1,262;

— hjälm och sporrar A

8,267; — i en båt A 2,250; — kyrka, se

Visby; — och Knud den store 1,261, 283; — och Olof Skötkonung 1,259

— 261; — olafsskatten 2,15; — saga, se Snorre Sturlasson; — skepp (Visunden) 1,284; slaget vid Stiklastad 1030

1,261 och rättelser till del. 2.

Olaf Digre, se Olaf den helige.

Olaf Galle, se Galle.

Olaf Haraldsson, se Olaf den helige.

Olaf Håkansson (kon. af Danmark och Norge, d. 1387) 2,34, 106, 6,54;

— grafsten i Sorö A

2,110; — hyllning i

Norge 2,107; — — i Visby 2,154; — slag-taflor 1,391, 2,111.

Olaf Ingebrigtsson, se Ingebrigtsson.

Olaf Nilsson 2,314.

Olaf Tryggvesson (kon. af Norge, d. 1000) 1,258 o. f., 274, 310 o. f., 6,54; — saga, se Snorre Sturlasson; — skepp (Ormen länge) 1,284.

Olafsdotter, Magdalena, se Magdalena O.

Olafsorden A 6,141.

Olafsskatten 2,15 o. f.

Olafsson, Axel, se Axel O.

Olai, Ericus, se Ericus

O.

Olai, Martinus (bisk. i Linköping) 3,336, 342, 344; — liturgien 1576 8,337.

Olai, Nicolaus, se Bothni-ensis.

Olauf (å runsten) 1,220.

Olaus, jfr Olof.

Olaus Johannis (Olof Johansson), anteckningar Olof Ragvaldsson 2,189, vid Upsala högskola 1 223.

2,494. j Olof Ryning, se Ryning.

Olaus Magni, ae Magni.

Olaus Petri, ae Petri.

Oldenborch, ae Oldenburg.

Oldenburg (Oldenborch)

1,104, 2,376, 5,274, 291,

6,29, 68; — i kon. Hana* sigill 2,420; — i Kriatiern 1:8 sigill 2,319 o. f.; — i Kriatiern 11:8 sigill 2,426; — Kristian V:8 underhandling med Louis XIV 4,458; — oldenburgska hornet A 2,377; — oldenburgska huset 4,47, 6,57 o. f., 145;

— — slägtaflor 2,321, 5,98 o. f.; — ae Kristofer af O.

Oldendorf, slag 1633

4,271.

Oldendorp, Johann 3,157.

Oleg (Helge; ryak storfurste) 1,279.

Olga (Elga, Helga) 1,97 9.

Oliva 4,138; — fred 1660 4,111, 404; — kloster 3,130, 369; — kongress

4,410.

Olivarez 4,75.

Olkiyoki, fördrag 1808 5,376.

Ollman, E. A. 6,203.

Olmiitz 4,178, 6,147; — jesuitseminarium 8,340;

— kriget 1632—1648

4,308, 310, 318 O. f.

Olof (bisk. i Åbo) 2,316.

Olof (erkebisk. i Upsala) 2,187—189, 220, 223, 227, 251; — Upsala

domkyrkas invigning

2,203.

Olof (sveakon.) 1,252,

363.

Olof, jfr Olaf, Olans.

Olof Axelsson, se (Tott).

Olof Björnsson (sveakon.) 1,252, 256.

Olof Skötkonung (Skot-konung, Olof Eriksson; kon. af Sverige, d. vintern 1021—1022) 1,2, 252, 257, 263, 279 o. f., 302, 333, 371 o. f.;

— dop 1,259, 364; — förbund mot Olaf Tryggvesson 1,258; — graf vid Husaby A 1,259—260; — mynt A 1,261, 262, 311, 475 O. f.; — och kristendomen 1,365;

— och Olaf den helige

1,259—261; — söner

1,240.

Olof Trätälja 1,249. Olofsborg, se Nyslott. Olofsdotter, Astrid, se Astrid O.

Olofsdotter, Birgitta, se (Tott).

Olofsdotter, Birgitta, till Hamncrsta, se (Tott). Olofsdotter, Ingegerd, se Ingegerd O.

Olofsdotter, Karin, se Karin O.

Olofshamn 4,5.

Olofsson, Anund, se Annnd Jakob.

Olofsson, Emund, se Emund den gamle. Olofsson, Gustaf, se (Stenbock).

Olofsson, Johan (bisk. i Åbo) 2,436.

Olofsson, Nils, se Nils O. Olofsson, Olof (talman i bondeståndet) 5,329. Olofsson, Peter, se Peter O.

Olofsson, Tönnes 8,277. Olofsson, jfr Olsson. Olonets 4,63, 68.

Olsson, Anders, se Anders O.

Olsson, Göran 3,220. Olsson, Jon 8,142.

den helige.

Olof den heliges gillestuga, se Stockholm.

Olof Eriksson, se Olof Skötkonung.

Olof Finne, se Finne.

Olof Johansson, se Olaus Johannis.

Olof Näskonung 1,873, 37 5.

Olof Petersson, se Petri, Olaus.

Olof den helige, se Olaf Olsson, Kristofer, se (Svinhufvnd).

Olsson, Lars (talman i bondeståndet) 6,10, 42, 81.

Olsson, Lars, se (Björnram).

Olsson, Magnus, se Ta vast.

Olsson, Matts 8,30.

Olsson, Nils, till Skofte-by, se Vinge.

Olsson, Per 8,30.

Olsson, jfr Olofsson. Olstra, se Olustra.

Olustra (Olstra, Olustrom, Oluström), karta 1,392;

— slag 1229 1,399. Olustrom, se Olustra. Oluström, se Olustra. Omberg 1,379, 2,77, 117. Ombudsman, högste 4,602;

— Karl XII:s 5,382. Ombudsman, kansliets 4,601.

Omnis po te stas a Deo est (Gustaf I:> valspråk) 3,242.

Omröstningar 6,169; — inom utskott 6,84; — kamrarnas gemensamma 6,193.

Omröstningssätt 6,20. Omskrifningar 1,358. Omskärelse, judarnes 1,81.

Omvändelse, lapparnes

2,9, 16, 188—140, 4,90. Onega 4,66, 68. Ongentheow, se Anganty. Onslunda (Odinslunda), offerställe 1,347.

Opdam, se Wassenaér till O.

Opel 4 källfört.

Opensten (fäste, län, slott) 2,73, 99, A 2,100, A 2,101, 108, 110, 119, 190, 486; — brändt af Engelbrekt 2,219; — inlöst af Bo Jonsson 2,107; — — af Maršareta 2,107; — karta 1,120.

Operahuset, se Stockholm.

Operan, svenska 5,296. Opium 8,308.

Oppeln 4,808. Oppenheim, monument A 4,235.

Oppenhöga färja, slag 1470 2,354.

Orangeribyggnad, Upsala 5,411.

Oranien (furstehus) 4,34, 151, 6,160; — se

Mauritz, Moritz, Willem af O.

Oranier, se Oranien. Oravais, slag 1808 5,376. Ordböcker 4,612.

Orden, livländska, se nednn tyska; — preussiska, se nedan tyska; — tyska(livländska, preussiska ordensriddarc) 2,20, 46, 123, 177, 221, 268

O. f., 282, 290, 29fc.

820, 378 O. f., 386.

409, 411 O. f., 424,

3,60, 212, 259, 4,10, 131 o. f., 137, 235: —

— erkänner Polen-

öfverhöghet 2,322;-----

fördrag med Erik af Pom

mern 2,173;-----gods i

Sverige 1,484; — -

mynt A 2,57, 489;-----

och Gotland 2,138, i5i —154; — — och han-san 8,211;-----upplöst 8,260;-----Visborgs slott 2,60;--

jfr Korsriddare, Ordnar, Svärdsbröder, Svärdsbrö-draorden, Svärdsriddarr

Ordensband 5,402.

Ordensgods, Livlanck Karl XI:s reduktion 4,486.

Ordenshögmästare 4,137. Ordenskomturer 4,122, 132.

Ordensländer 4,112, 130. Ordensmästare 3,211, 4,12; —jfr Här-, Högma-stare, Ordenskomturer. Ordensriddarc, se Orden, tyska.

Ordens8tjernor 5,402. Ordensväsen 5,294, 342

— och Gustaf III

5,309. ,

Ordinantia 8,336—338.

— Vesterås 3,75, 1S2;

— jfr Handelsordinan-tier.

Ordinarier 8,199; — riksdagskallelse 1560 3,24 6,

— jfr Biskopar. »Ordinatorer» 8,177. Ordnar, hemliga, se Frimurare, Illuminater. Rosenkreutzire; — mili-täriska, Mejico 1,171;

— sällskapliga 5,399; —

— jfr Samfund; — jfr Amaranter-, Birgittiner-, Cincinnatus*, Cistercien-8er-, Dominikaner-, Fran-siskanerordeu, Frälsarens, den helige, orden. Jc8nitcr-, Johanniter, Karl XIII:s, Karmeli-ter-, Kartusianerorden, Munkordnar, Nordstjerneorden, Nunneord-nar, Olafsorden, Orden. Riddarordnar, Serafimer-, Solfjäders-, Svarta örns. Svards-, Svärdsbrödra-,Tankeby ggar-, Vasaorden.

Ordningsmän, stadga 3,463.

Ordningsstadgar 5,75; — för preteståndet 5,188.

Orechovets, se Nöteborg.

Orgelläktare, Kristianstads kyrka A 4,455.

Orgelverk, dekorationer 5,404.

Orientalister, partitid-hvarfvet 5,893.

Orienten 1,1; — husdjurens hemort 1,15; — kännedom om brons och metaller 1,88; — orientaliska frågan 6,152.

Orknöarna 2,25, 323; — befolkning 1,276 o. f.;

— karta 1,273; — nordmän 1,270; — runrist ningar 1,276.

Orléans 2,207; — borgar-kouungadömet 6,96.

Orm (fynd) 1,168.

Orm (namn) 1,349.

Orm, å snedbjelke, Sna-kenborgs vapen 2,286.

Orm Östensson 2,34.

Ormar(ornam.)l,147,232.

Ormen länge (fartyg) 1,258, 284.

Ormhufvud(ornam.)l, 191, A 1,193.

Ormslingor (ornam.) 1,358; — jernåldern 1,235; — vikingatiden 1,282, 295.

Ormsson, Karl, se Karl O.

Ornament, bronsåldern 1,9i; — heraldiska 2,57; — meander (å la grecque) 1,154; — medeltiden 2,56 o. f., A 2,59, 206; — vikingatiden 1,295; — jfr Bronsornament, Ornamentik.

Ornamentik A 1,23, 37, 117, A 1,135, 156, 158, 161, 191, A 1,193, 232, 286, 3,478; — bronsåldern 1,143, 145—147;

— egyptisk 1,91; — jernåldern 1,146 o. f., 175, 234, 236, 239, 295; — linier 1,22; — medeltiden 1,146, 2,56;

— partitidhvarfvet 5,409 —412; —slingor 1,193, 239, 282, 295, A 1,314, A 1,324, 355; — vikingatiden 1,358 o. f.; — väfnadsmönster 1,186, A 1,187, 325, A 1,326;

— jfr Bilder, Broderier, Dekoration, Dekorations-stil, Linier, Mönster, Ornament, Sirater, Slingor, Spiraler, Symboler.

Ornäs 3,28; — karta 3,27.

Ornässtugan A 8,29—30. Orosius, historia 1,5; — om striden vid Arausio 1,208.

Orsa (socken), daljunka-reus uppror 3,114 o. f.;

— första dalupproret

8,94.

Orsasjö, karta 3,27.

Ort, fjerdedels riksdaler A 3,420; — jfr Mynt. Ortala, brändt af ryssar 5,21; — Lennart Torstenssons grefskap 4,15 o. f., 323.

Orter, omistande 4,375. Ortnamn, från hednatiden 1,316, 347; —

nordiska, i Normandie och England 1,277 o. f. Ortodoxi 4,607 o. f., 5,387.

Orust, stendösa 1,51, 52. Osantrix (kon.) 2,309. Osbrith (kon. af Northumberland) 1,272.

Oskar (Karl August; hert. af Gotland, f. 1859), slägtafln 6,86.

Oskar Fredrik, se Oskar II. Oskar Gustaf Adolf, se Gustaf (kronprins). Oskar Karl Vilhelm, se Karl (hert. af Vestergötland).

Oskar I (Josef Frans Oskar; kon. af Sverige o. Norge, 1799—1859), före tronbestigningen 6,87, 105, ill, 129, 253; — kabinettsskatten 6,124; — kansler för Upsala högskola 6,86; som konung 6,158, 160, 196, 198,

246; — februarirevolutionen 1848 6,134, 141;

— frisinade lagstiftningsgrundsatser 6,134 —141; — gemål, se Josefine; — karakteristik 6,134 o. f.; — Karl XIV Johans staty 6,246; — kronprinsen Karl och arfprinsen Gustaf, porträtt 6,138; — marmorbild 6,248; — norska frågan 6,161; — om straff och straffanstalter 6,134; — porträtt 6,135; — reaktionen, novembertraktaten och Oskars sista tid 6,147—158; — rådgivare 6,161; — sigill A 6,136; — slesvig-holsteinska upproret 6,145;

— slägtafla 6,86; —

statskonst 6,155; —

trontal, riksdagen 1850 —1851 6,148; — valspråk 6,136.

Oskar II (Oskar Fredrik; kon. af Sverige o. Norge, f. 1829) 6,187, 190 o. f.; — gemål, se Sofia; — härordningsförslaget 1875 6,188; — kompromissen 6,188; — porträtt 6,189; — sigill A 6,189; — slägtafla 6,86;

— valspråk 6,188 o. f. Oskarshamn, vapen A

6,195.

Oslo 1,432, 436 o. f., 2,455; — afstånd i dagsresor från Skara 1,473;

— fredsfördrag 1,438;

— herremöte 3,149; —

karta 1,392; — Kristiern 11:8 sista restaurationsförsök 3,150; — nordisk unionsakt 1319 1,445; — prinsessorna Ingeborgs bröllop 1312 1,440; — riksmöte 1323 1,450; — rådsmöten 2,280, 3,149; — stift 2,281; — svenskt infall 1523 3,53.

Osmond (normandiskt släktnamn) 1,277. Osmund (erkebisk. i Sverige) 1,262.

Osmund8jernl, 330, 3,468, 4,94; — utförelse 3,232, 234.

Osmundssmide 2,122. Osnabruck 4,340; —

fred 1648 4,333, 456 o. f., 509; — fredskon

gress 1645—1648 4,324,

330—335: — riksdaler 1633 A 4,258.

Oss (runa) 1,355.

Ossa 4,239.

Ossafloden 4,146 o. f. Ossian, sånger 1,4.

Ost 6,200.

Ostangeln 1,272, 274. Osten, se Grev v. d. stod å Göteborgs börs Ostens gesandtskaber.

Ostermann, K. J. von 5,45, 178, 185, 190,

222, 224, 227—230,

238, 274.

Osterode 4,146. Ostfrisland 3,148, 163, 4,19; — handelsfördrag med Sverige 3,212; — se Edzard II, Johann at O.

Osthofen (Rheinhausen), spännen med runinskrift 1,221.

Ostindien 6,88; — handelskompani 1731 5,63, 81, 117, 176, 404; —

svärdfästen 1,91; —

öar, upptäcktsresor 1,277.

Ostpreussen 4,135 o. f., 143, 146, 267, 382,

5,150, 369; — kriget 1674—1679 4,451; — län under Sverige 4,379,

— polsk vasallstat 4,13;

— skildt från Polen 4,383; — stilleståndet i Altmark 4,150.

Ostronskal, i kökken möddingar 1,11. Osternes land 1,8. Othem (socken), fynd 2,56.

Otrepief (den falske Dmitri) 3,444.

Otro 6,209.

Otsjakof 4,574.

Ottar (Ohthere; sveakon.)

1,246, 253.

Ottar (skald) 1,333. Ottar och Ulfsten, resa i Norden 1,5.

Otte Peccatel, se Pec-catel.

Otte Torbjörnsson 2,850. 364, 406.

Otter, Gustaf von

5,378.

Otter, Sebastian von

5,322, 327.

Ottesdatter, Ingerd, se

(Römer).

Otteson, Erik, se Erik O Otteson, Nils, se (Björnram).

Otto af Ravensburg 1,432.

Otto af Wittelsbach (hert. af Bniern) 4,361.

Otto Krumpen, se Krumpen.

Otto Ludwig (rheingrefve), se Solms.

Otto Pogwisch, se Pogwisch. Otto Rud, se Rud.

Otto Stigsen, se Stig-sen.

Otto Svinhufvud, se Svin-hufvud.

Otto III (rom.-tysk kejs.), mynt A 1,296.

Otukt 8,482.

Oudi not, C. N. 6,49

o. f.

Owen, Samuel, porträtt

6,203.

Oxar 8,194, 468; — offer åt Frö 1,838; — värde, Gustaf II Adolfs tid 4,95; — & hållristningar 1,117; — jfr Uroxar.

Oxe, röd (Dals vapen) A

8,373.

Oxe, Torben 2,466.

Oxenstjerna (ätten) 2,235 o. f., SOI, 406, 8,363, 4,76, 79, 129, 266, 341;

— förläningar 4,16, 348; — gods 2,124—126;

— grafkor A 4,508; — namn ets uppkomst 2,241;

— och Karl Knutsson 2,314; — och Kristiern I 2,320; — slägtaflor

2,243, 4,266; — vapen A 2,270, A 2,273, A

2,300.

Oxenstjerna, Anna (f. Baner; g. m. riksrådet Gabriel Bengtsson Oxenstjerna), slägtaflor 8,416, 4,266.

Oxenstjerna, Anna (f. B&å; g. m. rikskansleren Axel Oxenstjerna), slägtafla 4,266.

(Oxenstjerna) Arvid Bengtsson 2,109; —

hustru, se Porse, Birgitta; — slägtaflor 2,239, 243.

Oxenstjerna, Axel (rikskansler, grefve af Södermöre) 8,470, 4,28,50, 74 o. f., 77 o. f., 80, 82, 85, 107, 117, 139, 145, 147, 198, 281, 236, 248 o. f., 257, 269, 261, 263 — 268, 271 o. f., 275, 277 — 281, 285, 291 o. f., 806, 810 o. f., 317, 381 o. f., 355, 364, 368, 378, 413, 480, 5,81; — Bref till Johan Oxenstjerna 4 källfört.; — diplomatisk skola 4,83;

— finanssystem 4,295;

— freden i Brömsebro 1645 4,315; — friherre-, grefskap 4,15 o. f., 86, 262, 318; — förläning

4,12, 129; — general-

tuvernör i Preussen, 140, 150; — — vid Rhein 4,76; — Gustaf II Adolfs förmyndarregering 4,28; — handels-

grundsatser 4,287; — hustru, se Oxenstjerna, Anna; — minnespenning A 4,268; — mötet i Frankfurt 1634 4,270; — namnteckning A 4,328; — och historien (skulptur) 5,412; — och Karl X Gustaf 4,368; — och Kristina 4,840, 844; — och pfalziska huset 4,301; — och Wallenstein 4,278; — om drottning Kristina 4,360; — om Falu kopparverk 4,94; — om fredsunderhandlingarna 1612 4,51; — om Gustaf II Adolf 4,20, 24, 90, 130, 134, 173; — om kriget i Westpreussen 4,146, 149; — om Polens handel 4,132; — om Stettins försvar 4,192; — om tretioåriga kriget

4,144, 182; — por-

trätt 4,78; — promotor 1617 4,108; — riksdagen i Nyköping 1611 4,29;

-----i Stockholm 1650

4,349; — släde A 4,633; — slägttafla 4,266; — statsskrifter, politiska tal och brev 4,613; — Sveriges inre styrelse 4,282—302, 601; —

tretioåriga kriget 4,185 —187; — tronföljdsfrågan 1649 4,850; — undervisningsväsendet 4,608; — utkast till regeringsform 4,260; — vid Dirschau 4,142; — värja A 4,269. Oxenstjerna, Barbro (f. Bjelke; g. m. riksrådet Gustaf Gabrielsson Oxenstjerna), slägttaflor 8,390,

4,266.

Oxenstjerna, Bengt (kanslipresident) 4,256, 387, 416, 467, 489, 520, 526, 530, 585 o. f., 550, 626; — Karl XII:8 förmyndare 4,529; — politik

4,507—518; — porträtt 4,507; — slägttafla

4,266. I

Oxenstjerna, Bengt (lagman), slägttafla 4,266.

Oxenstjerna, Bengt (»Re-sare-Bengt»), slägttafla

4,266.

(Oxenstjerna), Bengt Jönsson till Salsta (riksföreståndare) 2,258, 271, 275, 284; — hustrur, se Stralendorp, Märta, (Vase), Kristina Kristers-dotter; — interiörsregeringen 1442 2,278; — riksföreståndare 1448 2,277; — sigill A 2,270;

— slägttaflor 2,240, 243,

333, 8,19; — Stock-

holms belägring 1436 2,227.'

(Oxenstjerna), Bengt Kristersson till Salsta (riksråd) 2,405; — slägttafla 2,243.

(Oxenstjerna), Bengt Nilsson till Salsta (riksråd) 2,72; — hustru, se

(Sparre), Ingeborg Nils-dotter; — slägttafla 2,243.

(Oxenstjerna), Bengta Bengtsdotter (g. m. Magnus Kase), slägttafla 8,19.

(Oxenstjerna), Birgitta Nilsson (g. m. Nils Kristersson (Vase)), slägttaflor 2,243, 333, 8,19.

Oxenstjerna, Brita (f. de la Gardie; g. m. riksrådet Jesper Mattsson Cruus, * riksrådet Gabriel Gustafsson Oxenstjerna), slägttafla 8,430.

(Oxenstjerna), David Bengtsson (riksråd) 2,332 O. f., 338, 341, 351, 864; — hustru, se (Sture, tre sjöblad), Birgitta Gustafsdotter; — slägttafla 2,243.

Oxenstjerna, Erik Axelsson (rikskansler) 4,368, 371, 378, 381; — hustru, se Brahe, E. E:t;

— slägttaflor 4,266, 343.

(Oxenstjerna), Erik Nilsson af Djursholm (riksråd) 2,316, 338, 338,
341, 343—845, 851,
354 o. f.; — hustru, se Nipertz, Katarina Eriks-
| dotter; — slägттаflor | 2,243, 339.

j Oxenstjerna, Gabriel Bengtsson (riksskattmästare, grefve af Korsholm och Vasa) 4,79. 263; — drottning
Kristinas förmyndare 4,262;

— grefskap 4,16; — hustru, se Oxenstjerna, Aana; — porträtt 4,81; — slägттаfla 4,266.

Oxenstjerna, Gabriel Gustafsson (riksråd) 4,75. 264; — arfvingar, grefskap 4,16; — drottning Kristinas
förmyndare 4,262; — hustrur, se Oxenstjerna, Brita, Oxenstjerna, Margareta; — porträtt 4,80; — slaxv taflor
8,390, 4,266. (Oxenstjerna), Gabriel Kri-8tersson 8,255, 264,327;

— slägттаfla 2,243.

Oxenstjerna, Gustaf

Bengtsson (riksråd) 4,295. Oxenstjerna, Gustaf Gabrielsson (riksråd), ba»-tru, se Oxenstjerna. Barbro; —
slägттаflor 8,390,

4,266.

(Oxenstjerna), Ilianm Nilsdotter (g. m. riksrådet Erik Karlsson (Vaset) 2,353 o. f.; — slägттаflor 2,243, 833, 8,19.
Oxenstjerna, Ingeborg, k Bjelke.

Oxenstjerna, J. G. 5,295, 305, 840; — Dagess

stunder 5,397; — inte-rimsregeringen 17& 5,343; — porträtt 5,294;

— Skördarna 5,397; — se Gustaf III... skrifter.

Oxenstjerna, Johan Axelsson (riksråd) 4,302, 33) o. f., 835; — porträtt

4,3 01; — slägттаfla 4,2 6 «. (Oxenstjerna), Jon*

Bengtsson (erkebisk. i Upsala) 2,126, 278, 289, 814, 324 O. f., 327 —

329, 881 O. f., 336, 341, 344—346, 360, 37 5. 395, 8,18; — frigifven 2,335;

— fångenskap 2,330 o. f.; — personlighet 2,301;

— primas Svecise 2,267;

— riksföreståndare 2,317 O. f., 337 O. f^

— sigill A 2,27 3, 4

2,300; — slägттаflor 2,243. 333, 8,19; —

uppror 1457 2,315 o. f.;

— vapen, i hvalfmålnin-gar 2,357.

(Oxenstjerna), Jöns

Bengtsson (riksråd)

2,218; — hustru, se Margareta Finvidsdotter; — slägттаfla 2,243.

(Oxenstjerna), Jöns Kri-stersson, slägттаfla 2,243.

Oxenstjerna, Katarina, se Bjelke.

Oxenstjerna, Katarina, se Gardie.

Oxenstjerna, K. G. 4,468.

(Oxenstjerna), Katarina Jönsdotter (abbedissa i Skokloster), slägtafla

2,243.

(Oxenstjerna), Krister Ga-brielssou 8,363.

(Oxenstjerna), Kristieru Bengtsson d. y. till Ste-ninge (riksråd) 2,405, 426; — hustrur, se Se-hested, Anna, (Tott), Margareta Laurensdot-ter; — 8lägtaflor 2,243, 339, 4,266.

(Oxenstjerna), Kristiern Bengtsson d. ä. till Sal-sta (riksråd) 2,125, 284, 302, 332 o. f., 341, 351, 354; — förlänningar

2,320; — hustrur, se Gren, Märta Magnus-dotter, Kröpelin, Anna;

— slägtafla 2,243.

(Oxenstjerna), Kristina

Nilsdotter (g. m. Nils Fadersson (Sparre)), slägtafla 2,243.

Oxenstjerna, Margareta (f. Bjelke; g. m. 1 riksrådet Axel Nilsson Ryning, * riksrådet Gabriel Gustafsson Oxenstjerna), slägtafla 8,390.

(Oxenstjerna), Margareta Bosdotter 2,165.

Oxenstjerna, Märta (f. Bjelke; g. m. riksrådet Gabriel Gustafsson Oxenstjerna), slägtafla 8,390.

(Oxenstjerna), Märta Ar-vidsdotter (g. m. Gustaf Algotsson (Sture, tre sjöblad)), slägtafla

2,243.

(Oxenstjerna), Nils Jönsson (riksråd) 2,126, 221, 271, 285, 289 O. f.; — mötet i Halmstad 1450 2,288; — riksförestån-

dare 1448 2,277; — sigill A 2,270; — slägt-taflor 2,243, 333, 8,19;

— Stockholms belägring 1436 2,227.

(Oxenstjerna), Sten Kri-stersson till Salsta (riksråd) 2,385, 405, 425, 428, 433, 441, 448, 458;

— hustrur, se Pernilla Nilsdotter, (Tott), Kristina Eriksdotter; — slägtaflor 2,243, 339;

— uppror 1511 2,445 o. f.

(Oxenstjerna), Unge Hans Kröpelin Kristersson (dekan i Upsala), slägtafla

2,243.

Oxenstjerna af Eka och Lindö, vapen A 4,109;

— af Kroneborg, slägtafla 4,266.

Oxford 5,84.

Oxhufvud, svart (i Vis-mars vapen) A 4,393. Oxpanna (ochsenstirn), oxenstjernaättens vapen 2,241.

Oxus 1,299.

Packhuset, se Stockholm. Padis 8,331.

Pager 5,285.

Pahr, Dominicus 8,482. Pajjkull, O. A. von 4,540, 559.

Palatinat 4,557.

Palermo (Panormos) 1,153.

Palestina (heliga landet)

1,400, 479, 2,26; — heliga Birgittas vallfärd 2,83; — korståg 1,267, 384, 478; — religionstvister 6,153; — stendösar 1,65; —jfr Jerusalem.

Pallium 1,379, 479, A

2,13, 14 O. f., A 2,206. Palm 8,196.

Palmblad, V. F. 4 käll-fört., 6,98; —Historisk blick öfver den svenska näringsflitens utveckling

5 kal Ifört.

Palmfelt (hofmarskalk)

5,118.

Palmfelt, A. F. 5,373. Palmfelt, Ernestine (f. Grisheim; g. m. hofmar-skalkeu Palmfelt), porträtt 5,118.

Palmfelt, G. 5,97, 112. Palmqvist, M. D. 5,353.

Palmstedt, Erik 5,404, 410.

Palmstjerna, C. F., Berättelser ur friherre Carl Otto Palmstjernas lefnad 6 källfört.

Palmstjerna, K. O. 6,114, 120,137,148,150 o.f.; — porträtt 6,116.

Palmstjerna, Nils 5,112, 152, 159 o. f., 163, 169; — palmstjernska kommissionen 5,162.

Palmstruch 4,400; — jfr Banken.

Paludan-Miiller, C., De første konger af den oldenborgske slægt 2 källfört.

Pancratius den helige 1,395.

Panin, Nikita 5,187, 299.

Panormos, se Palermo.

Pansar 2,295; — jfr Vapen.

Pansarskjortor 1,286.

Pansdorf (nära Liibeck) 1,177.

Panteon, se Roma.

Pantgods, Karl XI:s reduktion 4,480—482.

Pantlän,Danmarks 2,327.

Pantrar 2,94.

Pupism (papisteri) 3,175, 340, 348, 4,105; — m Konungapapism.

Papister 4,106, 137; — jfr Katoliker.

Papisteri, se Papism.

Pappenheim (slott i Bai-ern), ruiner A 4,223.

Pappenheim, G. H. von 4,180, 200, 206, 209, 212 O. f., 215 O. f., 218, 223 O. f., 227, 235, 289, 249—252; — porträtt 4,222.

Papper 1,482.

Pappersbruk 4,501.

Pappersmynt 5,145, 6,66.

Paradiset (birgittinerkloster i Firenze) 2,162.

Paris 1,414, 2,15,4,238, 244, 279, 462, 526, 628, 630 O. f., 5,16, 37, 83, 86, 112, 122, 125, 148, 257 O. f., 339, 400, 402, 405 O. f., 6,29 O. f., 34, 37, 46, 86, 236, 240 O. f.; — drottning Kristinas intåg A 4,358; — freder 6,4, 23, 41, 54, 65, 71, 154; — fördrag 6,65; — Gustaf 111:8 besök 5.22 '—222, 248,

304; — högskola 1,480 o. f., 2,195 O. f., 399;

— Karl X Gustafs besök 4,363; — karta 1,273;

— klostret St. Denis

1,269; — konstodling

5,401, 6,237, 239, 243 o. f., 248; — kriget

1813—1814 6,53 o. f.;

— nordmännens härjningar 1,269 o. f.; — underhandling mellan Kristian V och Louis XIV 4,458; —verldsutställningar 6,204.

Parkanläggningar 4,625 o f., 5,410.

Parker (amiral) 5,364. Parkum 2,135. Parkumäki, strifj 1789 5,334.

Parlament 5,381; — Englands 4,156, 202, 430;

— öfversta 4,87; — jfr Domstolar, Riks-, Forparlament.

Parlamentarism 4,284. »Parlamentum» 1,462; — jfr Konungsnämd. Parma, se Alessandro af P.

Partakoski 5,334.

Partier, frihetstidens 5,4, 66, 72, 244, 256 O. f., 275, 360; — jfr Adels-, Landtmanna-, Landtpar-ti.

Partinamn, förbjudna

5,244.

Partitidhvarfvet 1718— 1809 5,1—416. Pasargada (Persien), Ky-ros' graf 1,67.

Pasch, Lorens d. y. 5,407 413.

Paschalis I (påfve, t 824) 1,361.

Paschalis II (påfve, o 1118) 1,374.

Pasewalk 4,194 o. f., 206, 5,154 o. f.

Pass, köpmäns 8,178. Passarge (flod) 4,135. Pas8au, fredsfördrag 1552 4,157, 181.

Passevolans 5,311 o. f.;

— jfr Utredningssätt. Pastellmåleri 5,406, 408. Pastorat, regala 5,308 o.

f., 315, 387—389. Pasvik (elf) 6,4, 90. Paten, i Linköpings domkyrka A 2,495.

»Patent, emot myntets förakt» 8,353; —Johan111:8 3,348; —Karl L\;s 3,435.

Patkul, Fromhold 4,114. Patkul, J. R. 4,486, 488 o. f., 537 o. f., 540,

548, 556, 558, 561 o. f., 564.

Patrikssagan 2,311. Patrioter 5,325, 330,

361; — jfr Landtparti. Patronatsrätt 5,49. Patroner, se Skyddshelgon.

Pau 6,32, A 6,33.

Paul, jfr Panlus.

Paul Friedrich August (storhert. af Oldenburg), gemål, se Cecilia (Gustaf IV Adolfs dotter); — slägtafla 5,99.

Paul voii Rusdorf, se Rusdorf.

Paul I (kejs. af Ryssland, 1754—1801) 5,247, 359 o. f., 365; —koalitionskriget 5,364;—Sles-vig-Holsteins afträdande 5,274; — slagttafloi 2,321, 5,98.

Pauli, Emerentia 4,36, 38.

Pauli, V. M. 5,334. Paulin, se Liljenstedt. Paulinus, Laurentius, Go-thus (erkebisk. i Up-8ala) 3,471, 4,292, 612. Panlskyrkan, St., se London.

Paulus, Sankt (apostel] 2,71, 90, 205; — inskrift å vapen 2,392; — (Sanctos Pavlos, inskriff å sigill) 1,405.

Paulus, jfr Paul.

Paulus W arn ef rid, se

Warnefrid.

Paulus IV (Caraffa; påfve, d. 1559) 4,151.

Paulus V (påfve, d. 1621] 4,166.

Pavia, slag 1524 3,96. 147.

Peccatel (Mecklenburg), bronsvagn 1,93, 95, 165: — grafhög A 1,166. Peccatel, Otte van 2,138 153, 191; — hustru, se (Natt och dag), Birgittr Stensdotter; — slägtafla 2,240.

Pechlin, K. F. 5,132 140, 157—163, 222

243 O. f., 317, 330; — Gustaf den III-.s mor<] 5,257, 342, 348; — oel

»frihetsvännerne» 5,205 o. f.; — och riddarhuset 5,204.

Pectavo, se Poitiers. Peder, S:t, se Petrus (apostel).

Peder, jfr Per.

Peder Axelsson, se (Tott). Peder Eriksson, se Pe-trosa.

Peder Galle, se Galle. Peder Grym, se Grym. Peder Jakobsson, se Ja-cobi.

Peder kansler, se Jacobi. Peder Månsson, se Magni.

Peder Porse, se Porse. Peder Ryning, se Ry-ning.

Peder Sunnanväder, se Jacobi.

Peder Svensson, se Svensson.

Peder Turesson, se (Bjelke).

Peder Uggla, se Uggla. Pedersson, Anders, till Strö 3,35, 40. Pedersson, Axel, se (Tott).

Pedersson, Erik, se (Tott).

Pedersson, Håkan, se (Topp).

Pedersson, Sten, se Sten P.

Pedersson, Ulf, till Er-valla, se (Roal).

Peene (flod) 4,13, 189, 195, 200, 205, 582,
5,28, 150, 154, 156. Peenemiinde 4,189, 191, 218, 5,152; — skans 4,190, A 4,192.
Pejpus (sjö) 1,254, 4,4, 9—11, 52, 58, 63 o. f., 66, 68.
Pekfinger, afhugget (straff)
2,6.
Pelarbacken, se Stockholm.
Pelare, Lunds domkyrka A 1,379.
Pel arförstuga, Gräfsnäs' slott A 3,245. Pelargångar 4,628.
Pel arordningar (bygnk.) 4,638.
Pelarsalar, se Haga, Stockholm, slottet. Vadstena.
Pélée, se Thetis och P. Peleus, om Gullbergs försvar 4,36.
Pelewöarna, yxa af musselskal A 1,36.
Pell, se Sidentyg.
PeUverk 1,123, 226, 302, 304, 310, 325. |
Pennfodral (ikonografiskt tecken) 2,88.
Penningaby, se Penningby.
Penningar 1,311, 474,
2,104, A 2,105, 180,
304 O. f., 408, 488 o. f., 5,245; — gutniska 1,475, 2,56, 105, 305, 489;
— »hola penningar» 2,408; — tyska 2,105, A 2,107, 489; — jfr Mynt.
Penningbevillningar
4,104, 295.
Penningby (Penningaby) 2,126, 338, 3,478; — se Bonde, Birgitta Tords-dotter, till P., Bonde, Karl Tordsson, till
P., Sture, Nils Bosson, till P.
Penninghushållning, se Finansförvaltning. Penninginsamlingar, åt påfven 2,26. Penningkriser 6,68, 158.
Penningskatt 2,181. Penningställning, se Ekonomi, Finansv&sen. Penningväsen, se Finansväsen.
Pensioner 5,175.
Per, Sankt, se Petrus (apostel).
Per, jfr Peder, Peter, Petrus, Pierre, Pietro.
Per Erlandsson, se
(Bååt).
Per Hansson, se Hansson.
Per Månsson, se Magni. Per Olsson, se Olsson. Perceval 1,486, 2,32,211. Perd 4,189.
Perevolotsjna 4,574 o. f. Pergament 1,482, 8,483. Pergamentsbref, äldsta A 1,390.
Perho 5,374.
Perikles, bronskultur i Norden under hans tid 1,144.

Pcringsköld, Johan 4,612;

— om runor 1,212; — porträtt 4,614; — Snorres konungasagor 1,6.

Perlor 1,191, A 1,328, 2,56; — jfr Ben-, Bern-

stens-, Brons-, Glas-, Guld-, Silfverperlor. Perlstickare 3,478. Perlstickare, se Albert P.

Pernau 8,260, 275, 33*. 332, 429 O. f., 442 O. f. 452, 4,10, 12, 116 o. t. 577; — grefskap 4.13-

0. f., 86, 129; — högskola 4,11 O. f.; — Karl XII:s landnin: 1700 4,544.

Pernilla Nilsdotter tñD Vik (g. m. Sten Kri-8tersson (OxenstjerniH slägttafla 2,243.

Perno 2,412.

Persefall 1,486.

Perser 1,934; — jfr Persien.

Persien 1,299; — handel 4,503; — språk. «

Språk; — jfr Dranri-ana, Perser.

Person, säkerhet tñD lif och egendom 5,254 o. L Personalier, öfver Kari XIV Johan 6,34. Personnamn 1,27 9.

34?. Persson, Anders, på Rank-hyttan 3,28, 115, 134,

142, 152—154.

Persson, Arendt, på Or-näs, se (Omflykt). Persson, Birger, ae Birger P.

Persson, Göran 3,261 <x f., 281—284, 287—289, 292, 295, 298, 304.

349; — sigill A 3,290 Persson, Johan, fris Tnna 5,124, 135. Persson, Matts 6,10, i* Persson, Nils 6,116, 147, 161.

Persson, Ture, se(Bjelkel Pern 1,65, 188. Pernker4,63i, 633,5,402. 410; — jfr Allongepe-rnker.

Pernkstil 4,618, 630,

5,414, 6,232.

Pest 1,459, 2,260, 393, 336, 412, 8,354, 436;

— jfr Farsoter.

Pctarder 4,36. 62.

Peter (bisk. i Roskilde^ 2,171.

Peter (erkebisk. i Lnnd)

1, '57, 2,27 o. f.

Peter (erkebisk. i Upsala*

2,27 o. f., 32, 38, 50, 64.Peter (prior i Alvastra) 2,83, 158.

Peter, S:t, se Petrus (apostel).

Peter, jfr Per.

Peter astronomen 2,494.

Peter August Friedrich (hert. af Holstein-Son-derborg), slägttafla 2,3 21.

Peter Birgersson (tv& vingar) 1,453.

Peter Bonde, se Bonde.

Peter den helige, se Petrus (apostel).

Peter Erengislesson, se Bonde.

Peter från Vadstena (Peter magister) 2,80, 82 o. f.

Peter Israelsson (två vingar) 2,14, 92, 286;

— slägttafla 2,288.

Peter Larsson, slägttafla

1,891.

Peter magister, se Peter från Vadstena.

Peter Mvndea backe, se Stockholm.

Peter Olofsson 8,81; — hustru, se Kristina Lars-dotter.

Peter Ribbing, se Rib-bing. o

Peter Aländing 2,180.

Peter I (tsar af Ryssland, 1672—1725) 4,49, 69

537, 539, 544 O. f.,

547—550, 554, 556,

559, • 562 O. f., 577, 580—583, 585, 588

592, 5,3, 16, 26, 28 O f., 58, 89, 92, 170; — fredsun-derhandlingarna 1718 4,595; — gemåler se Eudoxia, Katarina I

— och Karl Fredrik af

Holstein 5,52; — och Karl XII 4,564—575, 598; — och * Sverige

5,52 o. f.; — porträtt 4,538; — 8lägttaflor

2,321, 5,98.

Peter II (tsar af Ryssland, 1715—1730) 5,55, 58; — slägttafla 5,98.

Peter III (förut Karl Peter Ulrich; hert. af Holstein-Gottorp, tsar af Ryssland, 1728—1762) 5,92, 94 O. f., 97/ 103, 165, 170; — gemal, se Katarina II; — slägt-taflor 2,321, 5,98 o. f.

Petersburg, S:t 1.260, 427, A 4,565, 5C7, 5G9, 5,41, 53—55, 88—90,

94, 96, 98, 119, 138, 246, 249, 320 o. f.,

323, 335 O. f., 338,

359, 6,22, 38, 90; — fordrag 1812 6,41 o. f., 45, 47; — grundläggning 4,565; — Gustaf III:s besök 5,274, 302; — Gustaf IV Adolfs besök

5,357, 864; — Kron-slott A 4,665; — stats-hvälfning 1741 5,93. Petersburgprotokollet 1834.6,153.

Petersen, Herman 5,181. Petersen, N. M., se Mol-bech, C.

Petersénska huset, se Stockholm.

Peterskapelle (nara Riga-bugten) 1,153. Peterskyrkor, se Helsingborg, Kj obenhavn,

Malmö, Riga, Roma, Sigtuna, Upsala, Visby, Ystad.

Peterspenning (romaskatten) 1,379, 459, 478, 2,26, 8,129.

Petersson, Filip, se Bonde.

Petersson, Filip, se Filip P.

Petersson, Ingemar, se Ingemar P.

Petersson, Lars, se Lars P.

Petersson, Magnus, se Magnus P.

Petersson, Olof, se Petri Olaus.

Petersson, Ragvald, se Ragvald P.

Petersson, Tord, se Bonde Petersson, Trotte, se Trotte P.

Petrarca 2,2, 82.

Petré, J. T. 6,116, 120 136; — porträtt 6,99 Petri, Johannes, se Johannes P.

Petri, Laurentius (Gothns erkebisk. i Upsala) 8,8 o. f.

Petri, Laurentius (Neri cius; erkebisk. i Upsala 8,145 o. f., 175, 177 210, 238, 293, 296

307, 335 O. f., 472; — Gustaf I mottagande bibeln A 6,235; — och liturgien 3,337, 340; — porträtt 8,144.

Petri, Olaus (Olof Petersson, Medelpadius, ma-

a u o i u i v*

ster Olof) 1,7, 212,

2,148—150, 333, 341,

343, 354, 458, 472,

8,75, 80—82, 84, 87,

105, 132, 174 o. f.,

177, 237, 469 O. f.,

474; — giftermål 8,88, 90; — Gostaf I mottagande bibeln A 6,235;

— historia 1,1, 2,443;

— krönika, utg. af G. E. Klemmiftg 1,982, 424, källfort., 2 källfort., 8,175, 471; — mässordning 8,144 o. f.; —

Nya testamentets öfver-sättning 8,100; — och liturgien 8,337; — porträtt 8,83; — postilla 8,472; —

reformationen 8,146; — stridsskrifter 8,472; — Tobise comoe-dia 8,474; — Vesterås riksdag 1527 8,126 o. f.

Petrikov 4,561.

Petrosa, Petrus (Pedei Eriksson Romanovitz] 3,445.

Petrossa (Valakiet), hals-ring 1,220 o. f.

Petrus (apostel, den helige Peter, Sankt Per, S:t Peder, S:t Peter) 2,14, 71; — kyrka, se Peters-kyrkor; — och

Paulus 2,205; — penning, se Peterspenning; — S:1

Peters lek 8,23; — Våi frus och den helige Peters nunnekloster, se Lund.

Petrus, jfr Per.

Petrus Jacobi, se Jacobi Petrus Magni, se Magni Peutinger, Konrad, se Pyhy.

Peyron, G. A. 6,136.

Pfaffengassen, die ver langten 4,199.

Pfaffenhofen, slag 16£ 4,271.

Pfalz (pfalziska huset 8,346, 4,19, 156, 166 168, 170 0. f., 175

179, 186, 196, 217

231, 235, 238, 244

361, 510; — evangeliske unionen 4,160; —

familjbesittningnr 4,14

— förläningar 4,15; — och Axel Oxenstjernr 4,301; — slägttafla4,S62

— tretioåriga krigel 4,163, 273 0. f.; — va-

pen A 4,362; — se Maria af P.; —jfr Pfalz-Zwei-briicken, Rheinpfalz. Pfalz-Zweibriicken (pfalz-zweibruckenska ätten)

4.19, 861, 5,5; — se Adolf Johan, Johann Kasimir, Kristina Magdalena, Maria Eufrosyne af P.

Pfennig, tre A 5,860;— jfr Mynt.

Pfuel, Adam von 4,306. Pfuel, K. E:t von, se Baner.

Philadelphia, verldsut-ställning 6,204.

Philipp, jfr Filip.

Philipp af Holstein-Glucksbnrg 4,33.

Philipp den ädelmodige (landgrefve af Hessen) 8,264 0. f., 267, 271;

— gemål, se Christine af Sachsen; — slägttafla

4.19.

Philippe, jfr Filip.

Philippe II August (kon. af Frankrike, 1165— 1223) 1,396.

Philippe VI (Philippe at Valois; kon. af Frankrike, 1293—1350) 2,76. Philolalus Parrhesiastes (den pratsjuke fritalaren) 5,195.

Phænicer, se Foiniker. Phænicien, se Foinike. Phosphoros (tidskrift) 6,226.

Piastér 5,336; — jfr Mynt.

Piccolomini, Ottavio 4,169, 194, 252, 308

o. f.; — porträtt 4,305. Pickelsjön 4,35.

Pie, La 6,30.

Pielis pogost 4,16.

Pierre (furste på Cipro) 2,84.

Pierre, jfr Per.

Pietism 4,608, 5,386 o. f., 6,222.

Pietisten (tidning) 6,211 o. f.

Pietro, jfr Per.

Pietro Quirini, se Qui-rini.

Pietrokvrgan, se Roma. Pigor 4,95.

Pik, Sven 2,153. pikar 8,464, 4,226, 602;

— jfr Vanen.

Pikbärare 4,226.631.

jri&Huorg (fä8te) 2,119; — fynd A 2,219; — t arta 2,120.

Pil (Savolaks vapen) A 3,374.

Pilar A 1,29, A 1,31, 132, 148, 219, 287 o. f., A 2,137, 295; — jfr Ben-, Dal-, Flintpilar, Pilspetsar, Silfver-, Stenpilar, Vapen. Pilastrar (bygkn.) 2,312, 4,619.

Pilatus 2,87.

Pilbnd 1,256.

Pilbågar 1,31, 33, 132, 193, 287 O. f.; — jfr Armborst.

Pilgrimer, dräkt 2,500;

— jfr Compostellapil grimer.

Pilgrimsfärder 1,304, 2,80, 83 O. f., 126, 174, 180, 202, 269, 3,198. Pilkoger 1,193.

Pillau 4,14, 182, 185, 141, 143, 147, 150.

Pilo, K. G. 5,413.

Pilo, O. 4,621.

Pilsen 4,273.

Pilskaft 1,193.

Pilspetsar 1,29, 32, 44, 49, 136; — af ben A

1.31, 33; — af flinta A

1.31, 62, A 1,82, 83;

— af jern 1,237; — af sten 1,80 o. f.; — af trä 1,193; —jfr Pilar.

Pilten (stift) 3,332. Pimentelli, Antonio4,343, 346, 357.

Pincetter, se Tänger. Pinnenberg 4,536. Pinnow (ätten), vapen A 8,73.

Pinnow, Birgitta Arendts-dotter (g. m. Karl Magnusson (eka)), slägttafla 3,19.

Pinsk 4.560.

Pipare 2,501.

Piper, E. S:a 6,7, 24, 27 o. f.

Piper, F. M. 5,410. Piper, Karl 4,525, 533— 585, 543, 549 O. f.,

553 O. f., 561, 567 O. f., 570 O. f., 574 O. f., 578, 580; — porträtt 4,582.

Pipin I (kon. af Aqui-tauia), silfvermynt A 1,295, 296.

Pipin II (kon. af Aqui-tania) 1,296.

Pipkragar 4,631.

Pipor 1,333.

Pipskäg 4,631.

Piraeus (Porto leone), marmorlejonet A 1,281, 282.

Piranesi 5,353.

Pirna 4,276.

Pirtimäki 5,334.

Pisa 5,303; — kyrkomöte 1409 2,147, 195.

Pistoler, Karl XII:s 5,368.

Pite 2,128, 5,43, A 5,44, 45, 6,23; — privilegier 4,17; — vapen A 5,44, A 6,195.

Pitesti 4,587.

Pius II (påfve, d. 1464) 2,361.

Pius VI (påfve, d. 1799) 5,304.

Plastik 6,238; — jfr

Bildhuggarkon8t.

Plate (bröstkälsklädnad) 2,135.

Plåten, B. B. von 6,10, 16, 24, 89, 60, 78, 82, 84, 96, 148, 161, 205;

— graf vid Motala A 6,95; — porträtt 6,17;

— riksst&th&llare i Norge 6,108 o. f.

Plåten, F. J. B. von 5,334.

Plattyska, se Språk.

Planen (Altmark) 2,45.

Pleissenbur? 4,221.

Pleskover 2,20.

Plessis de Richelieu, se Richelieu.

Plettenberg 4,11.

Plinius d. ä. 1,3, 243.

Pliusa, stillestdnd 1583 8,332; — jfr Pliisa-
munde.

Plog, & hällristning A 1,118.

Plogjern A 1,332.

Plomgren, Tomas 5,79, 96, 108, 117, 124, 134, 144, 294; — porträtt
5,126.

Plommenfelt, K. A. 5,294.

Plotsk 4,123.

Ploppenning, se Erik P.

Plusamunde, traktat 1666 4,422; — jfr Pliusa. 'läd 1,124.

'lägseder, hedniska4,639. 'lön (Holstein) 2,51. iönnies, Hermann 8,57, 156 o. f.

'odelwitz 4,224.

'odlakien 4,552.

Podlesien 4,560.

Podolien 1,65.

Poel 4,14, 333, 355.

Poesi 4,24, 6,229, 232;

— jfr Konstpoesi, Vitterhet.

Pogoster 4,9,16, 485 o. f. Pogwisch 2,190.

Pogwisch, Bengt 2,216. Pogwisch, Ida 2,216. Pogwisch, Otto 2,216. Poischwitz, stillestånd 1813 6,48.

Poitiers (Pectavo) *1,222;

— mynt A 1,295, 296. Pokaler, Magnus Stenbocks A 4,57 7; — med Gustaf II Adolfs bild A 4,141; — jfr Silfver-pokaler.

Polackar (poler) 3,388, 429, 4,54, 66, 127, 138, 381, 383 O. f., 396,

398, 543; — jfr Polen, Slaver.

Polarfolk, bostäder 1,17;

— jfr Eskimåer, Grönländare, Lappar.

Polen 1,226, 360, 2,9, 174, 316 O. f., 320,

334, 460, 472, 3,78,

103, 207, 259—263,

313, 838, 382—384,

389, 892, 407, 411,

429, 456, 4,2, 5, 10—12, 18; 20, 40, 64, 67, 69—72, 79, 81, 95 O. f., 100 O. f., 105 O. f., 113 O. f., 117, 126,

174, 177, 196, 231,

266, 803, 388 O. f.,

358, 860, 385—387,

394, 398, 540, 547,

550, 567, 569, 571,

575, 578—584, 616,

5,37, 58, 78, 193 o. f., 202, 275, 346, 349,

6,65 o. f.; — adel A 3,357—358, 4,377, 557, 560, 581; — anarki

5,171; — delningar

4,379, 5,247, 249 O. f., 340, 352, 357; — fred i Choczim 1621 4,123;

— — i Oliva 1660

4,404;-----i Varsjav

1705 4,559; — fredsfördraget i Stettin 1570 3,323 o. f.; — frihetskriget 1830—1831 6,98,

104;----- 1863 6,17 2

o. f., 175; — förbund med Danmark 3,266;

— — med Sverige

8,330 o. f., 4,451; —

fördrag med Rjasland

4,548, 556; — — med Sverige 1635 4,27 7; — förening med Sverige 8,402; — inre förhållanden 4,570, 5,189 o.

U 198, 816; — jesuit-

kollegium 3,575; —

julirevolutionen i Frankrike 1830 6,96; — Karl XILs krig 4,552—564

— konungaval 3,355—

359, 4,404, 415, 53,;

557; — kosacker 4.1-i

— krig med Kari X

Gustaf 4,872—384:-----

med Ryssland 3.2«,? 453, 4,366, 404, 4t?.v

— krigare A 8,35?. å 4,56; — kriget lo«' 8,210; — —7 16D2-

1605 8,440—446;-----

1606—1611 8,451-

455; — — 1614—16^*

4,110—150;-----me-

Brandenburg .167 4— 1679 4,453; — liberva veto 5,190; — lvdua? i Moskva 4,52—55; — mötet i Reval 15^
8,359—362, 366 o. L

— nederlag vid Moskv-

1612 4,55; — neutn-litetsfördraget 171** 4,580; — nordiska sje-årskriget 8,271, 2::

— nya stilen läte*

5,127; — och Gu^ta: III 5,340; — och Joh&i III 3,261; — och Katarina II 5,339; — och U tolicismen 8,334, 4,nr
160; — och Kristian D 4,310—312; — och

Kristiern I 2,322, 3T.s.

— och livländska ord?a 3,212; . — och preussiska orden 2,322; — och Sverige 3,428, 4.i*

— polska Preussea

4,556; — — Ukrmis« 4,581; — protestanter 8,333, 4,559; — Pskofj belägring 1614 4,63; — republik 4,132; —
riksdagar 4,548, 551 o. f_ 5 5 C, 5,70; — standar tage,t af Karl XII i 4,568; — stendössr

1,65; — stillestånd me: Rysslaud 1582 3,351

o. f.;----med Sverige

4,123, 27 7; — tretiV åriga kriget 4.166, 175, 181, 185; — tronatrider5,70, 88, 149;-----i

Ryssland 3,444, 4,06;

— vapen A 8,416; — va9akonungar4,259,404;

— se Boleslav af P., Rikissa från P.; — jfr Polackar, Storpolen.

Polen-Sachsen, förbund med Danmark och Ryssland 1(598 4,537 o. f.;

— jfr Polen, Sachsen.

Poler, se Polackar.

Poletter, fahnehjelmare

5,337; — riksgäldskon-torets A 5,360; — jfr Mynt.

Polhem, Gabriel 5,385.

Polhem, Kristofer 4,503, 597, 004, 607, 5,273,

385; — porträtt 4,606.

Polibus, P. Cinus 1,180.

Polis, hemlig o,75.

Poliskammare 5,261.

Polismakt 4,84.

»Politia» 3,178.

Politik, drottning Kristinas 4,354; — frihetstidens 5,84—90, 178,

185 o. f., 189, 207,

213; — Gustaf II Adolfs 4,237 o. f., 256; —

Gustaf III:s 5,298—305, 307; — Gustaf IV Adolfs förmyndarstyrelse 5,350; — Karl X Gustafs 4,373 o. f.; —

Karl XII:8 4,535—537, 550 o. f., 558 o. f.; — Napoleon I:s 6,29.

Polotsk 1,254; — karta 1,273.

Poltava 4,550, 572, 5,58, G0; — slag 1709 4,533, A 4,573, 574—576, 578, 580 o. f., 5,6.

Polus, Tomas 4,529, 533, 550.

j»Polutasvarf»> 1,280.

Polybios 1,194, 4,21.

Polyorketes, se Deme-trios P.

Pomarnia, se Pommern.

Pomerania, se Pommern.

Pomerellen 4,138.

Pommern (Pomarnia, Pomerania) 1,256, 258,

2,173, 176, 178, 190,

268, 282, 310, 373,

442, 3,174, 4,140, 144, 346, 377, 387 o. f., 398, 412, 430, 5,27, 201,

225, 249, 252, 350, 359, 6,1, 42, 66;—afträdt till Preussen 1815 6,4; —

Sveriges historia. Regis\

drottning Kristinas lif-gediug 4,355; — freden i Kiel 1814 6,4, 53,

64;-----i Paris 1810

6,4, 23; — — i St. Germain 1679 4,457; — fredskongressen i Osna-briickochMunster 4,332; — fördraget i Stettin 1630 4,210; — hertigar 2,107, 177; — — se Bogislav; — hertigdöme 4,8, 12 o. f., 191; — i Sveriges konungatitel

• 5,1; — Karl X Gustafs

polska krig 4,375; — Karl XI:s reduktion 4,484; — Karl XII:s krig 4,554, 581 o. f., 584, 588; — kongressen i
\Vien 1814 6,64; — kriget 1674—1679 4,433, 438 O. f., 447 O. f.,

451; — mötet i Nyborg

1413 2,171; — Napo-léon I:s krig 5,367 o. f.;

. — neutralitetsfördraget 1710 4 ,580; — pommerska kriget 1756—

| 1762 5,145—157, 159,

. 193, 218, 230, 383; —

. slaget vid Kjögebugt 1677 4,450; — Svenska , 4,510, 556,' 575, 5,48, 1 206, 247, 292, 368,

. 6,41;-----jfr äfven

Pommern; — tretio-

! åriga kriget 4,180, 193 —195, 200, 205 o. f., t 231, 238, 267 O. f., 270 1 O. f., 281, 303 O. f.,

307, 311, 324; — vapen 2,221, A 4,234, A 4,393; ' — se Katarina af P.,

' Sophie af P.; — jfr Hinter-, Vorpommern.

Pompeji 1,3; — fynd 1,183.

Pomponius] Melo, se . Mela.

Pomponne 4,457 o. f.

Poniatovski, Stanislav, se Stanislav II.

»

Ponte Corvo 6,36, 65; — . se Karl XIV Johan.

Pontin, M. M. 6,27.

| Poppius, Gabriel 6,99, 114 o. f.

•

, Porfyrogennetos, se Kon-, 8tantinos P.

, Porkkala 1,471.

, Porosalmi, strid 1789 [5,333, 373.

• Porse, Birgitta Knuts-

ster.

dotter (g. m. Jon Haf-torsson), slägtafla2,111.

Porse, Birgitta Månsdotter (g. m. 1 Arvid Bengtsson (Oxenstjerna), 2 Erik Stensson (Bjelke)), slögtaflor 2,239, 243.

Porse, Håkan (hertig), slägtafla 2,111.

Porse, Knut d. y. (hertig), slägtafla 2,111.

Porse, Knut d. ä. (hertig) 1,443, 448—451, 453,

456, 2,15, 24 O. f., 138;

— gemål, se Ingeborg Håkansdotter af Norge;

— 6lägttaflor 1,391,

2,111.

Porse, Magnus 2,109.

Porse, Peder 1,419.

Porslin 3,483.

Portaler 1,483,4,637; — Jakobs kyrka, Stockholm A 4,635; — Kristianstads kyrka A4,454;

— Linköpings domkyrka A 1,431—432; — Lunds domkyrka A 1,469; — Stånga kyrka A 2,52;

— Upsala domkyrka A 1,416, A 1,452; — Vadstena slott A 3,297, 482.

Porten, Höga, se Danzig.

Porthan, H. G., Finlands historia och språk 5,394.

Porto franco, se Frihamn.

Porto leone, se Piræus.

Porträttbyster 6,248.

Porträtter 5,400—402, 406 O. f., 412, 414,

6,233; — kungliga 3,481;

— landtniarskalkars 5,331.

Porträttmålare 5,406 o. f., 6,237.

Porträttmåleri 4,616 o. f., 623, 5,413, 6,245.

Porträttsamlingar 4,620.

Portugal 4,2, 354, 605, 5,300; — fredskongressen i Osnabriick och Munster 4,331; — handelsfördrag med Sverige 4,290; — nya stilen 1582 5.127; —

stendösar 1,65.

Posen 1,154, 177; —

Karl X Gustafs krig 4,377; — Karl XII:8 krig 4,558—560; —

polsk konfederation 1703 4,556.

Posharski 4,55.

Pospolit 4,141.

Posse (ätten) 2,406; — friherreskap 4,16.

Posse, Arvid (riksråd) 5,83 o. f.

Posse, Arvid (statsminister) 6,114, 118 o. f., 121 o. f., 141 o. f.

Posse, Axel 8,134.

Posse, A. M. 6,137.

Posse, A. R. 6,182.

Posse, Elsa (g. m. Axel Eriksson Bjelke), slägttafla 3,390.

Posse, Fredrik 5,271.

Posse, Göran Knutsson 8,416, 426, 436, 4,115.

Posse, Göran Nilsson 3,413, 415, 436.

Posse, Görvel, se Gardic.

Posse, J. A. 8 källfört.

Posse, Knut 2,366, 372, 386 o. f., 406, 409,
411 o. f., 413; — hustru, se (Sture, tre sjöblad), Birgitta Gustafs-dotter; — slägttafla
2,243.

Posse, K. F. 6,84.

Posse, K. H. 5,377 o. f., 6,24, 49.

Posse, Margareta, se Bjelke.

Posse, Maurits 5,202, 229, 244.

Posse, Nils 2,406.

Posselt, E. L., Konuug Gustaf I II:s historia
5 källfört.

Possevino, Antonio 8,331, 339 o. f., 4,161.

Post 6,257.

iPostanstalter 6,207.

Postbud 4,290.

Posten, Nya (tidning)

6,27.

Posthumos, se Hellberg, J. K., Ur minnet och dagboken.

Postillor 3,471, 4,90; — Olaus Petri's 3,472.

Post- och inrikes tidningar 4,291.

Postporto 6,150, 207.

Posttidender, Ordinarie 4,290 o. f.

Postulata nobilium, se Sparre, Erik.

Postverk 4,606, 6,196,

207; — jfr Postväsen.

Postväsen 4,290; — aztc-kernes 1,171; — jfr Postverk.

Potatis 5,64, 266, 416.— fredsunderhandling!

1710 5,15L-----i Nij

megen 16/8 4,453; -

förbund, med Eoglul

1756 5,1 4 6;-----£«1

England, Hyssland odl Österrike 1815 6,71 —

— med Sverige 4 'H 5,113; — fördrag, rsdl Danmark 1815 6 <4;

— — med Ry«i!ajg

5,171, 2<>f,. 6.4*: —

— med Sverige 4.41,,

6,47, 64; — general***] vernement 4,14; — hisnar 4,27 7 o. f.;-----

blockad 1806 5,367 o.U

— handelsflotta 2.1U;

— hannoverska allia* sen 5,54; — helip alliansen 6,7 0—7 2; — historia 4,1 Sl o. f-jesuitkolleginm 4,10.: -Karl XII:s krig 4.5:*

582, 585, 588; — ka-

tolska reaktionen 3.134

— koalitionen mot V poléon 1813 6.4 3 o. i

— krig med Frankrii*

5,367, 6,46; --- krip

1626—1620 4,iii, is.

130 O. f., 134, 14S-

145, 147 —14»;-----

1674—1679 4,453. -

— 1864 6,17 5; — ast-

tralitet 1780 5,300; -neutralitetsförbunde: 1800 5,364; — oei

Danmark 5,326; — ock Gnstaf III 5,337; — ock Katarina II 5,20 5; — och Kyssland 5,24\ 338; — och Sverip

5,199, 247, 250, 231

336; — Polens delaini 1772 5,247, 249;—Polska 4,136 O. f.. 356; —

— Karl X Gustafs krig 4,377 — 380; — polski frihetskriget 18636,17?;

— pommerska kriget 1756—1762 5,147, iso.

— »preussiska armeens första strid» 4,382; — preussiska förbundet

14404,132;-----orden, ae

Orden; — romerska mynt 1,179; — skeppsbandeb-frågan 1825 6,88; — sles-vig-holsteirøka upproret 6,145 o. f.;

— städer 2,117, 177, 320, 4««;

— — jfr Hansan; — trctio&riga kriget 4,181 185, 187, 189 O. f., 192.

Potemkin 5,299.

Potenza, se Francesco.

Potocki, Stanislaw 4,147.

Potsdam 4,211.

Povel Laxmand, se Laxmand.

Povsinski, Bartolomeus 3,375, 383.

Poyntz, Stephen 5,53 o. f.

Prag 2,208, 4,387, 617;

— blodbad 1621 4,164,
167; — fred 1635 4,246, 276, 279, 282, 328; — Hradschin, Spanska salen 4,165; — Hvita
berget, slag 1620 4,162, 167, 361; — högskola 1,480 O. f., 2,196; — konungaval 1619 4,166;
— »lilla sidan», storm-
ning 1648 A 4,326; — Moldaubryggan 4,235; — tretio&riga kriget 4,154, J 69 O. f., 235 O. f., 239, 245, 274,
304,
320 O. f., 325, 327; — Wallensteins palats 4,179.
Praga 4,381, 552.
Pragmatiska sanktionen, se Sanktion.
Praktmynt A 4,337; — Gustaf I:s kröning A 8,131; — Johan III:s tid 8,369.
Praxedis, heliga, kyrka, se Roma.
Prebenden 8,128.
Precht, B. 4,624.
Predella 2,359.
Predikan 8,82, 4,89, 686.
Predikanter 8,469; — jfr Prester.
Predikarbröder, se Dominikaner.
Predikningar 8,175, 471, 6,223.
Predikoembete (prestem-bete) 3,469.
Predikoliteratnr 4,609.
Predikstolar 4,636,5,404.
Pregcl 4,132, 13*5.
Prelater 1,389, 403, 435, 454, 476 O. f., 2,184 — 188, 195, 3,61, 83, 119, 196; — jfr Hierarki, Prester.
Prelatnrer 3,106. Preliininärfred, Åbo 1743 5,104.
Prémont 6,33.
Prenslow 5,155.
Presbyterianer 8,333.
Prescott 1.171 o. f.
Presidenter 5,349; —
kollegiernas 5,32, 254, 380; — jfr Kanslipresidenter.
Preskriptionstid 5,281 o. f.
Press 6,102, 105, 110
o. f.; — Norges 6,109;
— jfr Drigblads-, Tidningspress.
Pressburg 4,323; — fred 1805 5,367.
Pressfrihet 5,114, 6,42.

Prestembete, se Predikoembete.

Prestenkor 5,36.

Prester 1,461 o. f., 482, 8,100, 105, 354, 434,

464, 470, 473, 4,87,

403, 419, 499, 5,9 o. f., 15, 34, 134, 144, 266,

312; — arfsrätt 6,139;

— dragter A 1,394, A

1,449, 4§5, 4,631;

— fridlösa 8,'SIS; —

förenings- och säkerhetsakten 5,332; — katolska 8,398 O. f.; — lefnadssätt och seder 4,640; — Linköpings riksdag 1600 8,4 22;

— möte 1637 4,292;

— och Gustaf III

5,308; — och kon-

sten 4,617; — och liturgien 8,337, 342 o. f., 348; — om anjalaför-bundet 5,325; — parti-strider 5,162, 180; — privilegier 5,36; — riksdagsmannarätt 5,188;

— riksdagsordningen 1617 4,99; — tillsättande 8,129; — Upsftla möte 1593 3,377;— jfr Biskopar, Kaniker, Kapellaner, Klerker,Kyrko-, Landtprester, Prelater, Presterskap, Preste-stånd, Prostar.

Presterskap (andlige) 1,403, 458, 477, 484,

2,MO. 164, 189, 374,

384, 8,75 o. f., 87 O. f., 196, 199 O. f., 229,

246, 251, 309 O. f.,

314 o. f., 433, 438,

449, 470, 4,26, 87, 108, 5,13; -aztekens 1,172;— Bibelns öfversattande 8,99 o. f.; — bildning 3,236; — celibatlageu

1,4 02; — folkundervisningen 5,389, 6,214;

— generalkonsistorium!

4,86; — Gnstaf I:s bref till allmogen 3,100, 190 o. f.; — Gustaf IV

Adolfs giftermål 5,359;

— handel 3,216; — in-

komster 8,380; — Karl (VIII) Knutssons tid 2,304; — katolska tiden 8,469; — krigsgärd

2,292; — kyrkomötet i Stockholm 1574 8,336;

— läseriet 6,210; —

möte i Stockholm 1597 8,407; — Norges 6,55.: 60; — partitidhvarfvct 5,387, 400; — privi- legier 1,370, 389, 453,

2,324, 383, 386, 389.

448, 5,49, 6,170; —

skatter 1,47 9; — Skeninge möte 1248 1,401;

— underhåll 8,389; — Upsala möte 1593 3,378;

— utnämning 2,26 o', f.;

— Vesterås reeess 8,130;

— jfr Klerkeri, Kyrkan, Prester.

Prestestånd 1,346,4,359,

5,9, 50 o. f., 134, 362, 6,19 3;—förmåningsskrift till Lovisa Ulrikao,142;

— nydaningstiden 8,461,

463; — ordningsstadga

5,18 8; — privilegier

6,12; — representationsförslaget 1865 6,179; — storhetstiden 4,600, 607;

— jfr Prester, Riksdagar och hänvisningar der-städes, Ständer.

Prestgård, uybyggnad

1,317.

Presthataren, se Erik P. Prestmöten 1,47 7; — i Stockholm 1574 8,336;

— i Strengnäs 1587 3,34 8; — i Örebro 1586 8,316.

Prestval 4,293.

Preussare 5,154 o. f., 6,44, 50—52; — jfr Preussen. Preussen (Prussia) 2,57, 152, 163, 253, 318, 4G0, 3,120, 166, 211, 4,74, 76, 294, 382, 384, 387, 392, 398, 5,48, 58, 72, 88 o. f., 109, 119, 198, 318; — allmoge, sänd till Sverige 4,138; — enhetspinner 6,147; — erhåller Pommern och Rugen 6,1; — freder, med Frankrike 1807 5,369;-----med Sve-

rige 5,27 O. f., 37, 165;195, 221, 225, 236; — se Albrecht af P.; — jfr Ostpreussen, Preussare, Westpreußen.

Primas Sveciæ (erkebisk. Jöns fiengtssons titel) 2,267; — Sveriges (er-kebiskopens i Lund titel) 1,374, 379, 386.

Primat, nordiska erkebi-skoparnes strid 2,267. Priuientdorf (Posen) 1,177.

Primsigniug 1,368. Principalatsfrågan 5,108, 381.

Principalatslära 5,113. Prinsar 4,21, 5,251. Prinsessor 3,437. Printzelfloden 4,147. Priorer 1,457, 2,90.

Prismedaljer A 5,297, Å

5.399.

Prisstadga 3,70. Privatbanker 6,85. Privatboningar 6,251. Privilegiebref 3,57. Privilegiefrågor 5,49, 227, 232, 311, 331. Privilegier 2,110, 3,252, 354, 388, 4,96, 502,

5,33, 51, 123, 255, 309;

— adelns 2,407, 3,292,

314—321, 368 O. f.,

389—391, 431, 448, 462, 4,30, 87, 101, 109, 113, 283, 348, 485, 487 o. f., 498, 600—602, 5,15,

34—36, 49, 223, 226

O. f., 308, 6,12, 139,

193; — hnnsans, i Norge 2,383, 388;-----i Sve-

rige 3,57 o. f.; — hertig Karls försäkran 1599 3,419; — konstakademiens* 5,407; — kyrkans 3,101, 106; — Lubecks, i Danmark och Norge 3,57, 69;-----i Sve-

rige 1,469, 3,57 o. f., 91 o. f., 111, 155, 159;

— ofrälles 5,226, 330;

— presterskapets 1,370, 389, 453, 2,324, 383, 3,386, 389, 448, 5,36, 4 9, 6,12, 17 0; — riksståndens 5,228,6,12;

— städers 8,16 o. f., 4,7, 290; — Upsala högskolas

2,399, 3,395; —jfr Fa-briksprivilegier, Friheter, Frihetsbref, Företrädesrättigheter, Handelsprivilegier, Jagträtt, Monopol, Odalmanna-

privilegier, Rätt, Rättigheter, St&ndsprivilegier. Pro jure et popnlo (Si-gismunds valspråk)8,357. Pro lege, rege et grege, se Sparre, Erik. Processioner 2,37 0,5,283. Processordning 5,75; — jfr Rättegångsordning. Produktion 6,188.

Produktplakat 5,63, 166. Profeter, skrifter 3,348. Profmynt 1575 A 8,337. Profoss, riksens 3,290. Profnndis, De 2,91. Prohibitivsystem 4,287, 6,198; — jfr Skyddstullsystem.

Proklamationer 5,370, 378.

Prokopios, om Skandinavien 1,4, 226—228. Promotioner 4,108; — jfr Magisterpromotioner. Propeller 6,152.

Propositioner, kungliga 4,99, 468, 5,50, 255,

6,149 o. f.; — jfr Framsätta ingar.

Prosaförfattare 6,2 30. Prostar 1,477, 8,377; — jfr Prester.

Prosterier 1,47 7. Protektionister 6,198. Protest, biskoparnes, Vesterås riksdag 1527

3,121.

Protestanter 8,334 o. f., 375, 4,105, 123, 131,

144, 172, 179, 182, 190, 207, 225, 237, 240, 243, 245, 253, 256, 268 O. f., 278, 302, 332—334; — Frankrikes 4,510; —

förbund 3,346, 4,270;

— gudstjenst 4,636; — Livlands 4,113, 130; — polskn4,132, 559,5,190;

— Schlesiens, religionsfrihet 4,563;-----min-

nespenning A 4,563; — Sydtysklands 4,241, 24 9;

— — traktat med Gu-

staf II Adolf 4,234; — Tysklands 3,170, 4,175, 195—198, 202, 204, 210 O. f., 216, 220—222,

511;-----Magdebnrgs

förstöring 4,215;-----

mötet i Leipzig 1631

4,203, 205; — — re-stitutionsediktet 1631 4,218; — — statsförbund 4,238; — jfr Lu-

theraner, Reformerte, Union, evangelisk.

Protestantism 8,333 o. f., 412, 454, 4,1, 22, 75, 111 o. f., 125, 133, 151 O. f., 154, 157—159,

161 O. f., 165, 171, 173, 175, 181 O. L, 230, 238, 361, 386; — och habs-burgska huset 4,2; — och katolicism 3,199, 446, 4,132; — och Moritz af SachBen 4,19; — jfr Reformationen.

»Protestation om krono-godsens återställande», riksdagen 1650 4,349.

Protocoller. .. rörande... åtskillige chefs och officerare vid finska arméen
... 5 källfört.

Protokoll 5,187; — jfr London-, Petersburg-, Riksdags-, Rådsprotokoll.

Protokollsdeputationer
5,51.

Protonotarier 3,418.

Providentia et auxilium (inskrift d minnespenning) 3,447.

Provinsförvaltning 4,265.

Provinsialläkare 5,260.

Provinsialmöten 4,407, 599 O. f., 5,381.

Provinsialskolor 4,294; — jfr Trivialskolor.

Provinsstyrelse 4,497; — i Norge 6,56.

Provisionsvasen 2,26—28.

Prn88ia, se Preussen.

Prut 4,581.

Prydnader, bronsåldern 1,9, A 1,128—131; — i mossar .1.206 o. f.; — jernåldern 1,8, 185, 189 —191; — romerska
guldmynt 1,233; — stenåldern 1,27 O. f., 67; — jfr Bernstein9-, Bords-, Brons-, Guld-, H ängprydnader, Smycken.

Psalmböcker 3,471 o. f., 4,292, 505, 527, 60Ö,
5,356, 6,84; — Vallins 6,213, 222.

Psalmdiktning 4,610,615.

Psalmer 2,399,3,4 7 2,474, 4,24; — Vallins 6,226.

Psalmförfattare 3,469.

Psaltarläsning 2,199, 202, 327.

Psiol 4,572.

Pskof 3,374, 4,56, 58 o.
f., 64, 66, 68 O. f., 549,
565, 569; — Kreml 4,63. Pskova 4,63.

Psyke, se Amor och P. Ptamnes 1,81.

Ptolemaios 1,4, 116. Puder 5,402, 410. Pufendorf, Samuel von 4,506, 610 o. f., 613; — Commentariorum de rebus suecicis libri XXVI 4 källfört.; — porträtt 4,612; — Res
testæ Caroli Gustavi källfört.; — Sieben bucher von denen thaten Carl Gustavs kö-nigs in Schweden 4 källfört.
(Puke), Erik Kettilsson 2,72 o. f., 95, 110—112, 114, 122, 140, 148; —
sigill (vapen) A 2,109. Puke, Erik (Nilsson) 2,214, 219, 224, 226, 228 O. f., 231, 246 O. f., 251—254, 307; —
och Karl (VIII) Knutsson 2,244; — resningen i Finland 1434 2,216; — Stockholms belägring 1436 2,227.

Puke, Johan (generalamiral) 6,22 O. f., 59, 76. Puke, Johan (kapten) 5,140 o. f.

Pulkkila, strid 1808 5,374. Pultusk, slag 1703 4,555. Pnmala (socken) 5,320. Punsch 5,416.

Puschkin, Muschin 5,274, 280 o. f.

Putbus (slägt) 4,13. Putter, Geist des west-phälischen friedens 4 källfört.

Pyhy, Konrad von (Peu-tinger) 3,174, 177, 183, 194 o. f.. 238.

Pvhäjoki 4,545; — strid i 808 5,373.

Pyramiderna 1,67, 80;

— jfr Grafvar. Pyreneerna 4,152, 6,32. Pyreneiska halfön, se Halfön.

Pyteas från Massilia 1,2 o. f., 99, 116 o. f. Påfvar 1,347, 386, 388, 390, 397,399—403, 409, 414, 440, 451 O. f., 456,

2,19, 330, 337, 361, 386, 388, 412, 428 O. f., 439,

451,464,467,472,8,375, 383; — bannlysning mot svenskarne 2,374; —•och Erik af Pommern 2,184—189; — och Hemming Gad 2,437; — och Henry VIII 3,16a; — och Kristiern I 2,326 o. f., 332, 373 O. f.; — »påf-vens praktiker» 8,412;

— skatter 1,478 o. f.; — westfaliska freden 4,330;

— jfr Roma (kyrkan). Påfvebref (påfvebullor)

1,333, 403 O. f., 413,

422; — jfr Roma (kyrkan).

Påfvebullor, se Påfve-bref.

Påfvedöme 2,194 o. f., 8,105; — kollegialt

4,86; —jfr Påfvestolen. Påfvestolen 8,418; —jfr Påfvedöme.

Påfviske 8,398; — jfr

Katoliker.

Pålagor 8,353, 4,30; — extra 8,184, 225; — sätesgårdars 3,257; —jfr Skatter.

Pålbygnader, schweiziska 1,13, 15, 22 o. f., 30, 33, 38, 41, 47.

Pålman, O. F. 6,24. Pålyxor 2,295.

Påtorp, se Gylta, Bengt, till P.

Påvelsdotter, Margareta, se (Laxman).

Pölker A 4,123; — jfr Mynt.

Quatrefages, om danska brakvkefaler och doli kokefalcr 1,71.

Quetel (Ketil) 1,277. Quirini, Pietro 2,158, 168—170.

Qvaldins ö, se Kållands ö.

Qvarken 5,102, 377, 6,8. Qvarnbacken, se Stockholm.

Qvarnby 5,91 o. f. Qvarnström, K. G. 6,247;

— Berzelius' staty i

Stockholm 6,219; —

engelbrektsstoden i Örebro A 2,232, A 6,248; — Tegnér's staty i Lund A 6,225.

Qvarntullen 4,96, 108,

150, 259; — jfr Man-

talspen ningar, Skatter. Qvarter (pardon) 4,46, 126.

Qvartianer 4,378, 380. Qvicktionde 1,478.

Qviding, B. K. 6,84. Qvidingc hed 6,26.

Qville (socken) 1,33. Qvinueby, Södra 1,184. Qvinnodrägter, bronsåldern 1,124, A 1,126, 127.

Qvinnofrid. 1,412, 424

o. f., 2,7.

Qvinnoland (namn på Finland) 1,263. Qvinnolinien, arfföljds lagen 1590 3,368. Qvinnor, arfsrätt 1,411;

— emancipation 6,98;

— giftermål, Erik den heliges lag 1,381; —

— stadgan 15S2 8,344;

— knifskapt från bronsåldern 1,147; — med dryckeshorn 1,324, A 1,325; — Meji08 1,172

— myndighet8rätt6,i58

— nydaningstiden 8,484

— partitidhvarfvet5,415. Qvinnorof 1,4 25. Qvistofta 1,66.

Qvistrum 5,326.

Qväner, se Finnar.

R, siradt A 6,159. Rabulistliteratnr 6,105. Rabulistperioden 6,1 o0. Rademacher 4,400. Radikale 6,140, 144. Radom 4,382.

Radsjkovice 4,570. Radziejovski, Hieronymns 4,353, 376.

Radziejovski, Mikael 4,553, 555—557, 559. Radzivil, Kristofer 3,4 29, 4,113, 119, 122 o. f., 126—128.

Raffaella Sanzio 2,80. Ragnall 1,251.

Ragnar (Regner) Lodbrok (kon.) 1,250, 291;

— gemåler, se Aslög, Tora, — söner 1,251, 272, 276.

Ragnarök 1,342 o. f.; — jfr Domen, yttersta. R&gnildarholm, se Kung-clf.

Ragnvald (fader till kon. Stenkil) 1,871.

Ragnvald (kon. i Norge) 1,242.

Ragnvald (Rahnvaltr; grekfarare) 1,303.

Ragnvald (Reginald; kon. i Waterford) 1,276.

Ragnvald, jfr Ragvald.

Ragnvald Henriksson 1,386; — slägттаfla

1,372.

Ragnvald Ingesson 1,375; — slägттаfla 1,372. Ragnvald jarl 1,259 o. f., 364, 372; — hnstru, se Ingeborg Tryggvesdot-ter.

Ragnvald Knaphöfde 1,375.

Ragnvaldsdotter, Ingrid, se Ingrid R.

Ragnvaldsson, Stenkil, se Stenkil R.

Ragoczi I (furste af Sie-benbiirgen) 4,319, 321 —323.

Ragoczi II (furste af Siebeubiirgen) 4,364, 384; — fördrag med

Karl X Gustaf 4,383. Ragund asko gen, sälohus 1,315.

Ragvald, jfr Ragnvald. Ragvald Petersson, hustru, se Kase, Ingeborg Mngnusdotter; — slägттаfla 3,19.

Ragvaldsdotter, Ingeborg, se Ingeborg R. Ragvaldsson, Nils,
Nils R.

Ragvaldsson, Olof,

Olof R.

Rahnvaltr, se Ragnvald (grekfarare).

Rain 4,242.

Rajalin, Tomas von 5,92. Rajevski 5,374 o. f. Rakitten 4,142. Rakknifvar 1,38, 191. Rakovice, slag 1705 4,559.

Ralsko 4,178; — jfrWal-lcnstein.

Ramborg Israelsdotter, se And.

Ramborg Nilsson, se (Vase).

Ramée, de la 4,21, 77. Ramillies, slag 1706 4,561.

Ramiro (kon. (af Astu-ria) 1,269.

Ramlösa 6,26.

Ramsta (kyrka), Sten Sture d. ä:s vapen A 2,403. Ramsundsberget, sigurds-ristning A 1,349, 350. Ramundaboda 1,416; — karta 1,392.

Randers 1,27.

Rang (rangordning) 1,477, 485; — Gustaf

se

se

i 111:8 hof 5,285, 287; i — riksråds 5,259. Rangordning, se Rang.

; Rangskepp 4,441.

Ranke, Leopold von , 3 källfört. 4,155, 240. ; källfört.

Rankhyttan A 3,28, 115;

— karta 8,27.

• Ransakning, om lutherska

läran 3,105, 119. Rantzau, Breide 4,34 o. f. Rantzau, Daniel 3,27 2— 277, 294 o. f., 322.

4,46; — porträtt 3,275. . Rantzau, Frands 4,38. Rantzau, Gert 4,40, 42. 44, 46, 49 O. f.

• Rantzau, Johan 3,96, 194,

4,38; — grefvefeiden

8,164—166; — porträtt 8,161.

i Rantzau, Jörgen 4,576. Rantzau, Melchior 3,159. Rantzien, se Horn af R. Rapesulvcr, Heinrich ' 2,248.

Raphael, A. F. 5 källfört.

Rapportsalen, se Stockholm, slottet.

Rasaborg, se Raseborg. Rasbo härad 2,224. Raseborg (Rasaborg; slott O. län) 2,128, 140,340. 346, 355, 378, 384, 387, 479; — Bo Jonsson» 2,99; — Flemings fri-herreskap 8,16; — gref-skap 3,16, 4,15 o. f.t

— Johan III:« hertig-

döme 8,15, 227; —

Karl Knutssons lifstids förläning 2,336; —

karta 2,121; — reduktion 4,480; — ruin A 2,335.

Rasfår 5,63, 115.

Rasmus Jute, se Jute. Rasmusson, Mauriti 8,307, 311, 341. Rasumovski 5,317, 319 o. f.

iRatan 6,22 o. f.

Ratatask 1,342.

Rathenow 4,435 o. f. Rationalism (neologi)

5,387, 6,209 O. f.

Rau 1,46 o. f.

Raudi, se Myrmalm. Raumer 4 källfört.

Raumo (kloster) 2,128. 8,159,231;— karta2,i2i. Rauta, se Jern. iRava (slott) 4,80, 637.Ravillac 4,160.

Raveu von Barnekow, se Barnekow.

Ravenna 1,222, 22G. Ravensburg, se Hedvig af R., Otto af R. Ravenswather, Henry 2,168.

Rawicz 4,558 O. f., 561. Ravnholt 4,194.

Re d'oro, II, se Guldkonungen.

Reaktion, aristokratiens 4,30; —europeisk 6,132, 147, 155; — katolsk

8,333 o. f., 412 o. f.,

4,105, 158; — — i

Livland 4,113; — — och reformationen 8,160;

— jfr Reformation. Reaktionsförsök, katolska,

i Sverige 8,338—341, 383, 469.

Realisation 4,606, 5,204, 206, 234, 246, 267 —

270, 276, 278, 280 O. f., 307, 362—364; — jfr

Myntrealisation.

Realism 6,243.

Reallinie 6,215.

Rebenac 4,456.

Recessc, Die, und andere akten der hansetagc, ntg. af Koppmann 2,64, källfört.; — jfr Hansc dagar.

Recesser 8,434; — Bogis-lavs 1634 4,12; — i Bergen 8,158; — i

Halmstad 2,382—384;

— i Kalmar 2,383—

385, 399, 410, 416,

418—421, 424 O. f.,

483, 8,89, 182, 389;

— i Malmö 8,68 o. f., 108 O. f., 182, 4,419;

— i Stettin 4,457; — i Vesterås 8,127—130, 134, 138 o. f., 174 o. f., 178, 199 O. f., 258; — jfr
Exekutionsrecess, Lagar.

ilecknitz 4,200.

Rednitz 4,248.

Redskap 1,8, 11, 67; — jfr Benredskap, Bobag, Flint-, Hornredskap, Husgeråd, Kär, Spinn-, Straff-,
Träredskap, o Vapen, Verktyg, Åkerbruksredskap. Redaktioner 5,100, 4,283, 298, 368, 438; — Gustaf 1:8 8,102,
106, 128, 130, 154, 174 O. f., 178,

199 O. f., 220, 462,

478; — Karl (VIII)

Knntssons 2,302—304, 8,128; — Karl X Gustafs 4,366 O. f., 369—372, 400, 416, 428, 470, 479, 599; — Karl X
Gustafs testamente 4,403; —

Karl XI:s 4,17, 428, 464—467, 469 O. f.,

483 O. f., 486, 491,

522, 526, 532, 599,

640, 5,3 O. f., 6, 9, 13,

35, 49, 81, 325;-----

aflyst genom konunga-brefvet 1700 4,541; —

— stora reduktionen

4,4 75—4 80; — Karl

XI:s förmyndarregering

4,408 o. f.; — Magnus Erikssons 2,26; — Margaretas 2,142—144, 147 o. f.; — jfr Kyrkorc-duktion, Räfster.

Reduktionsforslag, Krister Bondes 4,370; — landt-dagen i Riga 4,486 o. f.

Reduktionskollegium 4,428, 461, 476, 479

o. f.

Reduktionskommissarier

4,478, 484, 486.

Reduktionskommission

4,466, 473, 476—481, 483 o. f., 486.

Reduktionsstadga 4,478.

Rednktionsutskott 5,36.

Refektorium 2,91.

Refning, Savolaks' och Karelens 5,263.

Reformationen 1,402; — förelöpare 2,87; — iBöh-men 2,196; — i Danmark 8,148, 158, 163, 4,1; — i Liibeck 8,156;

— i Norge 8,170, 4,1;

— i Polen 4,112; — i

Sverige 8,74 — 91, 99 — 108, 119—133, 140,

146, 174, 198—201,

211, 334 O. f., 346,

381, 460 o. f., 463,

469, 4,1 o. f., 22, 89, 151, 5,73, 283, 6,55;

— — inflytande på språket 8,4 73; — — och Hans Brask 8,77;

— — och hierarkien 8,213; — — och upproret 1529 8,183; — i Tyskland 8,82, 87, 103, 120, 156 o. f.; — Luthers 8,11 o. f.; — och Kristiern II 8,14 7; — och reaktionen 8,160;

— reformatoriska rörelser inom kyrkan 2,194—196, 395, 491;

— tretioåriga krigets npphof 4,153; — jfr Kyrkoreformation, Protestantism, Reaktion.

Reformationsfester 4,12 7. Reformationstiden 1,483,

8,13, 4,75; — literatur 4,609.

Reformatorer 8,470— 474.

Reformer 6,152, 166; — jfr Representationsreform.

Reformerta läran, se Lära.

Reformerte 4,29, 159,

167, 171; — mötet i Leipzig 1631 4,203; — religionsfreden i Augs-burg 1555 4,162; — restitutionsediktet om 4,181; — riksdagen

1778-1779 5,283; — westfaliska freden4,334;

— jfr Protestanter.

Reformföreningar (reformsällskap) 6,143 o. f.

Reformkomité 6,167. Reformmöten 6,147, 179. Reformsällskap, se Reformföreningar.

Reformvänner 6,142. Refvelsta (Rhfvvelsta)2,68, 125, 258 o. f.; — se (Bjelke), Sten Turesson till R., Magnus Nilsson p& R.

Regalier, se Riksrega-lier.

Regementen 8,464, 4,286, 5,177; — finska 5,207, 811; — namn efter

landskapen 4,89; —

passevolansen 5,311 o. f.; — Savolaks' 5,91; — storhetstiden 4,602 o. f.;

— Södermanlands 5,92;

— — statshvälfningen

1772 5,240, 243; —

Tavastehus' 5,92; — Uplands, statshvälfningen 1772 5,240, 243;

— Vesterbottens 5,92;

— Villebrands 5,92; — Abo 5,332; — jfr Fem-raännings-, Fyrmän-nings-, Garnisons-, Laudt-, Lif-, Skepps-, Tremänningsregementen.

Regementsform, för Västergötland 8,178, 223 o. f., 439.

Regementsråd 3,177 o. f., 223 o. f.; — jfr Riksråd.

Regensburg 3,151, 4,171, 243, 245 O. f., 249,

305, 5,148; — belägring och eröfring af svenskarnas 1633 4,271,

273—275; — kurfurste-möte 1630 4,197 o. f., 200, 203; — riksdag

1641 4,330;-----1757

5,150; — stillestånd

1684 4,510 o. f.

Regering 8,393 o. f.,

4,311, 5,169, 178, 195, 199, 6,81—84, 92, 99,

141, 143; — addita-

mentet 1660 4,407, 599;

— Arboga riksdagsbeslut 8,404 o. f.; —

bankens förvaltning 5,182; — frihetstiden

5,213; — lasteligt tal ora 5,271, 349; — Linköpings riksdag om 3,426; — och representation 5,10; — och

ständer 4,282 o. f.; — parlamentarisk 5,381; — provisorisk 6,1, 15; — riksdagskallelse, 1720 års regeringsform 5,33,

— skeppshandelsfrågan 1825 6,91, 94; — jfr Direktorial-, Förmyndar-, Hof-, Interims-, Kabinetts-, Landtregering, Regeringsmakt, Riksstyrelse, Rådsregering, Statsråd, Styrelse, Ständer-, Whigregering.

Regeringsdepartement

5,382.

Regeringsexpedition 5,32.

Regeringsform, Gustaf II Adolfs konungaförsäkran 4,30; — år 1594 8,392 o. f., 4,8, 14, 80 o. f., 87, 249, 260 O. f., 283, 294, 300, 347, 413,

466, 601 O. f.; — &c 1682 4,471, 530; — år 1719 5,9—13, 29; — år 1720 5,31—33, 49, 51, 205 o. f., 247, 251, 380—382; — — om arfsrätt 5,33; — — om embetsutnämnningar 5,128; — — om konungs rätt att adla 6,84;-----om tj en ste tillsättningar 5,222; — — Rysslands och Danmarks inblandning 5,178, 246;

— år 1772 5,238, 244

O. f., 251—253, 255,

262, 275, 278, 6,2, 11, 19; — — minnespenning A 5,245; — —

och hofvet i Wien 5,249;

— — om anfallskrig

5,307;----om knektkontrakt 5,312;-----om

äldre grandlagar 5,276;

— &r 1809 6,io—12,

16, 58, 76, 91, 94 O. f., 99 o. f., 111, 116 O. f., 121, 141, 192, 194, 212;

— — jemförelse med 1772 Srs 6,17—20; —

— och riksdagsordningen 1866 6,181; — jfr Additament, Handfästningar, Konungabalk, Konungaförsäkran, Landslagar, Regeringsformsforslag, Regerings-ordning.

Regeringsformsforslag 5,202—205, 6,170. Regeringsfnllmakt 8,395. Regeringsjubileum, Karl XIV Johans 6,128. Regeringskollegier 4,12. Regeringskommission

6,56.

Regeringskonseljer 5,381, 6,5 o. f.

Regeringsmakt, förenings-ochsäkerhetsakten 5,332;

— Gustaf I:s 8,213 o. f.;

— jfr Konungamakt, Regering.

Regeringsordning 8,391 o. f.; — jfr Regeringsform.

Regeringsärenden, regeringsformen 1809 6,194. Regesta diplomatica hi-storiæ dauicæ 2 käll-fört.

Regin 1,349 o. f. Reginald, se Ragnvald. Reginualds tom, se Water-ford.

Register, erkebiskop Hem-rniugs, se Registrum; — öfver kronans uppbörd 8,221 o. f.

Registrum ecclesie upsalaensis (erkebisk. Hem-iuings register) 2,16, 206.

Reglemente, för rådets verksamhet 5,258; —

jfr Exercis-, Förvalt-ningsreglemente.

Regner, se Ragnar Lodbrok.

Rehausen, G. M. von

2,230.

Rehusköld, K. G. 4,545, 549, 559, 561, 670,

574 o.,f., 5,17; — porträtt 4,560.

ReiÖ (runa) 1,355.

Reims 1,361.

Rein, G., Föreläsningar öfver Finlands historia 5 källfört.; — kriget i Finland 1788, 1789 och 1790 5 källfört.

Rein, Jonas 6,58. Reinwald von Heidersdorf, se Heidersdorf.

Rej dgoter 1,357. Rejdhafvet 1,357.

Rejdulf (Rejdulfvar)

1,357.

Rekarne 2,216; — jfr Vester-, Oster-Rekarne. Rekognitionsafgift 5,266;

— jfr Skatter.

Rekryter 5,262. Rekrytering 8,464; — jfr

Utskrifning.

Reliefer, se Bas-, Sten-reliefer.

Religion 8,387, 482,

4,105, 5,349, 6,209; — Arboga beslut 1597 8,404; — aztekens 1,171 o. f.; — bronsåldern

1,165 o. f.; — grekisk 5,357; — jernåldern

1,205—207; — Karl

IX:s försäkran 8,419; — och frimureri 5,295;

— och rationalism 5,387; — och upplysningsfilosofien 5,216; — religiösa skrifter 2,210;

— stenåldern 1,68; — vikingatiden 1,334—353;

— jfr Gudatros, Hedendom, Kristendom, Kyrkan, Troslära.

Religionsbekännare 6,153. Religionsbekänneelse, barus af blandade äktenskap 5,283. Religiousbrott, mål, biskopars domsrett 1,477. Religionsfreden, i Augs-burg 1555 4,161 o. f.,

157, 162, 165, 171,

181.

Religiousfrihet 8,383,387,

4,172, 5,308, 6,97, 158, 163, 212; — främmande

arbetares 5,64; — katolikens 5,804; — Kristinas förmyndarregering 4,291; — protestanters

i Schlesien 4,563;-----

minnespenning A 4,563;

— utlänningars 5,283;

— jfr Trosfrihet. Religionskrig 4,154, 172. Religionsråd, Gustaf I:s

8,177 o. f.

Religionssamfund 6,212. Religionssamtal 8,10\$, 119.

Religionsstadga 4,85, 105;

— jfr Konventikelplakat. Religionstal 6,223. Religionstvång 8,438. Religionsundervisning 8,470.

Religionsvetenskap 6,230;

— jfr Teologi. Religionsöfning, protestantisk, i Livland 4,113.

Relikgömma, heliga Birgittas A 2,89; — helige Eskils A 1,364; — Upsala domkyrkas 2,467. Relikskrin, Arcimboldos A 1,478; — Birgittas 2,168; — Erik den heliges 1,386, A 1,389, A 8,480; — från Eriks-bergs kyrka A 1,895;

— från Spångs kyrka A 1,396; — Hemmings A 2,493.

Reravåg 1,118. Ren(Västernorrlands vapen) A 8,373.

Renar 1,229.

Renata, se Renée. Rendsburg 4,436.

Renée (Renata) af Lor-rainc 8,272, 275, 285. Renhorn, Olof Bidenius 5,135, 143.

Renlafsbeten 6,152. Renlafsmarker 6,153. Rensnor 1,25. Rentemäki, se Rantä-mäki.

Renus, se Rhein. Renässans 8,469, 478 o. f., 481, 4.617, 5,401,

409, 414, 6,249 O. f. Renässanskonst 8,479. Renässanskyrkor 4,635. Renässansstill, 4 83,2,496, 499, 4,627 O. f. Renässanstid, Italiens 4,177.

Reppin, se Ruppin. Representation 1,465,

8,462, 5,10, 6,74; —

Norges 6,63; — synodal 6,213; — jfr Fyr-stånds-, Nationalrepresentation, Riksdagar. Representationsfrågan 6,97, 100, 124, 140.

144.

Representationsförslag 6,137, 142, 171, 179; — Lagerbjelkes 6,149; — Oskar I:s 6,14 7; — jfr Riksdagsordningsförslag. [-Representationsförändring-] {+Representationsförändring+} 6,98, 113, 116 — jfr Representationsreform.

Representationskomité

6,144.

Representationsreform 6,166, 170, 182; — och landtmanuapartiet 6,187:

— jfr Representationsförändring.

Representationsrätt 6,192

— bergsbrnksidkarei

6,193; — frälsehem-

mansegares 6,193; —

husegares i städer 6,193:

— härads 5,51; — högskolors 6,84, 193; —

kontrakts 5,51; — ofrälse ståndspersoners 5,381

— ofrälse tjenstemän? 5,13; — rå- och rörs-hemmansegares 6,193

— städers 5,51; — su-teriegares 6,193; — vetenskapsakademiens 6,84, 193.

Republik 5,350; — Axel Oxenstjerna om 4,77:

— fransk, och Enropi

5,351;-----och Sverige

5,354 o. {.;-----samhällsskick 5,355; —

polsk 4,132.

Resar, se Jättar. Resare-Bengt, se Oxenstjerna.

Resmo socken 1,184. Resolutioner, Gustaf 11 Adolfs 4,7 2, 99, 599; — jfr Lagar.

Resor 1,315; — utrikes

3,484, 4,631.

Ressilfver, Gustaf II Adolfs 4,66.

Restauration, bourboner-nes 6,65.

Restitutionsedikt 4,14[^]. 162, 181 O. f., 198, 203 O. f., 211, 218, 221.

230, 233, 242 o. f.

245.

Retusaari A 4,565. Retzius, A. A. 6,220; — om bronsåldersgrafvarnas hufvudakålar 1,86. Retzius, A. J. 5,390.

Retzins, G., om invånar-nes storlek unde/ stenåldern 1,70; — om sten-åldersgrafvarnas hufvud-skålsformer 1,70 o. f. Reunioner, Louis XIV:s 4,509—511, 519. Reuter crantz, Mårten 4,461.

Reuterdahl, Henrik (er-kebisk. i Upsala)

6,148, 155, 157, 167,

179; — Svenska kyrkans historia 1, 2, 5 källfört.

Reuterholm, G. A. 5,173, 348 o. f., 353, 356, 358;

— och franska revolu-tioneu 5,352; — och KarlXIII 5,350, 6,13; — och Ryssland 5,356; — och 8kalderne 5,398; — och Thorild 5,350; — om förenings- och säkerhetsakten 5,355;

— porträtt 5,352; — tryckfrihetsförordningen 1792 5,350.

Reuterholm, K. f. 5,173, 180, 201, 228, 237, 239, 348 o. f.; — porträtt

5,196.

Reuterskold, A. F. 6,161. Reval (län, slott, stad, Stift) 1,398, 471, 2,379, 386, 439, 460, 3,64,

259, 265, 275, 322, 327, 330 O. f., 362, 366, 369, 412, 428 O. f., 431, 440,

4,10, 12, A 4,65, 66, 91, 544; — Domberget 4,11; — fredsfördraget i Stettin 1570 3,324; — hufvudort för handeln 4,9; — Karin M&nsdot-ters och prins Gustafs möte 8,313; — kloster A 2,169; — kriget 1790 0,335; — landshöfdings-döme 4,8; — landtdag 1600 3,429; — mynt A

8,256, 403, A 4,428; — möten 2,10, 3,355, 360 —362, 365, 370, 872; —

riddarhus 4,11; — ryskt 1710 4 ,577; — skeppsfart genom Öresund 8,158; — superintendentur 4,130; — svenskt 1561 8,13, 260;—Sveriges handel 8,232; —

I — understöd till Lubcc! 3,162; — jfr Hansan Marienthal.

Revisioner 4,419; — al lagen 4,498 o. f.; — al riksakten 4,110; — al statsverkets rakensknpci 6,91; — jfr Justitie-, Kammar-, Lag-, Statsrevision.

Revisionsexpedition 5,32, 382 o. f.

Revisionssekreterare

5,254.

Revisorer, riksdagens, oct skeppshandelsfragau 1825 6,89; — riksdags-ordningen 1810 6,19

— staudernas 6,84.

Revolnks 5,374.

Revolution 5,192; — engelsk 4,1 GI; — frans! 4,177, 294, 5,301, 338 348, 350 O. f., 354, 359

365, 6,98, 132;-----

inflytande vid Upsaln högskola 5,388; — — konststil 5,410; — — och Gustaf III 5,339 341, 352; — — ocll

Karl XIII 5,352;-----

och Katarina II 5,339

— — och Reuterholm

— och IVallcnstein 4,273; —omAielOxen-stjerna 4,262; — porträtt 4,189.

Richer, Christophe 3,183. Richert, J. G. 6,96 o. f., 113; — porträtt 6,122. Richter, A. von 4 kali* fört.; — Geschichte der ... deutschen Ostsee provinzen 8 kallfört.

iRiddare 1,484 o. f., 2,400,

! A 2,402, 486; — andel i böter 8,316; — dragter 2,501; — frihet fran gästning 1,424; — medlemmar af rådet 1,462; -----i räfsteting 2,183;

— privilegier 3,315; — ridderliga lekar, se Lekar; — rustningar 2,501;

— skattefrihet 1,466;

, — jfr Adel, Ordens-,

I Seralimerriddare. Ridderholmen, se Stock*

I holm.

iRiddarholmskyrkan, se j Stockholm. Riddarholmstorgct, se Stockholm.

jRiddarhus, se Reval, Riga. Stockholm.

Riddarhusdemokrati 5.85, 174; — jfr Adel. Riddarhuset 4,108 o. f., 129, 5,29, 76, 83, 89, 163, 173, 199, 415, 6,173; — additamentet 1660 4,407; — klassindelning 4,100, 5,276 o. f.; — och Karl X Gustafs testamente 4,403; — och Karl XIV Johan 6,78, 84; — och representationsreformen J 1865 6,187; — Oskar I:s representationsförslag 6,147; — partitid-* hvarfvet 5,277, 382; — jfr Adel, Riksdagar och hänvisningar derstades. Riddarhusfullmakter 5,173.

Riddarhusordningar 1626 4,99 o. f., 110; —1762 5,168, 276; — 1810

6,20, 24; — 1866 6,193; — jfr Lagar. Riddarhustorget, se Stockholm.

[Riddarhusutskott 4,531. Riddarordnar 4,115, 118 , o. f.; — andliga 1,484; '! — — jfr Johanniter-1 orden, Korsriddare, Or-i den, tvska. (Riddarromauer 2,31. [Riddersalen, se Grips-1 holm, Ulriksdal.

Riddarseder 4,23. Riddarslag 1,455, 4 84,

| 2,62, 144, 264, 278,

' 419, 475, A 4,97, 107. Riddarslott 4,122, 127, 129, 139 O. f.

, Riddertiden 1,444. jRiddartorget, se Upsala. 'Riddarväsen 1,484, 2,13, 304, 361, 8,123. Ridderskapet 3,391,6,180;

I — biskop Brask om 8,77; — estländska,

Karl XI:s reduktion 4,486; —Kalmar stadga 1 1587 8,357; — livländ-! ska 4,10;-----landt-dogen i Riga 4,4 87: —

— privilegier 4,4 88; — oeh adeln, Sveriges, riksdagsprotokoll 4 källfört.;

— svenska Östersjöprovinsernas 4,484; — Vesteras recess 8,128; — jfr Adel, Riksdagar ock hänvisningar derstädes, Riksridderskap.

Ridderstad, K. F. 6,230;

— Göm dt är icke glömdt o köllfört.

Ridderstolpe, K. J. 5,229.

Ridt mästare 8,178.

Ridö 2,121.

Rienzi, Cola di 2,82.

Riesengebirge 4,239.

Rietz, se Du Rietz.

Rig (Ilemdall) 1,338.

Riga (lön, stad, stift) 1,397, 421, 2,13, 186, 460, 8,263, 412, 429 o. f., 442, A 8.444, 451, 4,4, 12, 79, 114, 122, 127, 133, 264, 453, 543, 548, 567, 570, 577, 0,52;

— belägring af ryssar-ne 4,383; — — och eröfring af svenskarne

4,117 — 121, 123;-----

medalj A 4,125;—bor-gersknp 4,489; — domkyrka A 4,124;-----

mariabild 2,13 o. f.; — eröfring af ryssarnel710 4,576; —friheter 4,121;

— gymnasium 4,130; — handelsförbud 8,456; — handelsrättigheter i Sverige 1,414; — hofrätt 4,10; — hufvudort för handeln i östersjöprovinserna 4,9; — Jakobs-porteu 4,120; — koad-jutorer 8,263; — Koberskansan 4,540; —

krets 4,10; —Inndshöf-dingsdöme 4,8; — Inndt-dng 1681 4,486; — mynt A 4.127, A4,148, A4j369, A 4,402; — och Polen 3,212; — och tyska orden 2,379, 386; —persisk siden- och silkes-handel 4,503; — Peters-kyrkan 4,121; — riddarhus 4,11; — Sandporten 4,118; — skeppsfart genom Öresund 8,158; — superintendentur 4,180; — Sveriges handel 3,232; — Sveriges största handelsstad 4,ii; — understöd till
geringsformen 1634 om 4,81, 260; — jfr Riks-embetsmän.

Riksannoler 4,83.

Riksantiquarier 4,83.

Riksarchivet, Svenska, pergamentsbref från och med Hr 1351, se Kullberg, N. A.; — Svenskt diplomatarium från och med år 1401, se Silf-verstolpe, C. ,

Riksarkivet 2,14, 4.83; — Gustaf II Adolfs kansli-ordning 4,290.

Riksbanken 6,67 o. f., 85, 208; — fullmäktige 6,100; — hus, se Stockholm; — lag 6,95; — lånekontor 6,207; — myntregleringsförslag 6,82; — silfverutvexling 6,66.

Riksdagar (riksmöten) 1,462, 3,197, 4,6 o. f., 9, 156, 399, 501, 5,3

o. f., 17 2; — addita-mentet 1660 4,407,599;

— andra kammaren, se

Kammaren; — arbetsordning 6,19; — Axel Oxenstjerna om 4,282— 284; — beskattningsrätt 6,91; — frihetstidens, organisation 5,50 o. f., 213, 381, 6,3; —

fullmäktige, i banken och riksgäldskontoret, se Fullmäktige; — första kammaren, se Kammaren; — Gustaf II Adolfs tid 4,31, 100, 108; — Gustaf III om 5,34 7; — krigsbefälets första deltagande 3,386 o. f.; — Kristinas förmyndarstyrelse åren 1638—1644,283—285;

— lagstiftningsratt5,123, 194; — lagtima 6,169, 184; — nydaningstiden 3,217, 225, 460—462;

— och kyrkolag8frågor 6,170; — och slesvig-holsteinska upproret 6,145; — polska 4,132, 548, 551 O. f., 5,190;

— regeringsformen 1719

5,12;----- 1772 5,253

—255;-----1809 6,17;

— regeringsformsforsla-

get 1/69 5,202; — representationsrätt, högskolor och vetenskapsakademiens^^; -----

Rigas 4,121; — — städers 4,17; — revisorer 6,89; — riksdagsordningen 1810 6,19; — sammanträdande 4,599, 6,137; — Sigismund?

fullmakt om 8,393; — sjelfskrifvenhet 6,193;

— skattebcvillningsräti

5,194; — Sprengtpor-tens om ändrings planer 5,238; — storhetstiden 4,599—601; — tyska

4,155 O. f., 161, 333 o. f., 422, 484; — urtima 5,33, 6,19, 170; — utskott 5,255, 278, 6,20;

— år 1627 och 162?*

4,110;-----om tretio-

åriga kriget 4.185; — år 1629 4,110; — år 1635 4,265; — år 1869 —1872 6,181; —årliga 6,168 o. f., 193; — se Arboga, Augsburg, Gefle. Göteborg, Halmstad. Jön köping, Kjöbenharc. Linköping, Lnblin, Mora. Norrköping, Nyköping, Odense, Oslo, Regensburg, Skeninge, Speier. Stockholm, Strenguå?. Söderköping, Upsala. Vadstena. Varsjav, Ye-sterås, Örebro; — jfr Danehof, Herredagar. Herremöten, Kröning«-riksdagar, Lnndtdagar. Möten, Representation. Riks-, Rådsmöten, Storting, Ståndsriksdagar, Ständer, Stände rförsam-ling, Tiug, Unionsmöten, Utskott, Utskottsmötea Utskotts-, Valriksdagar.

Riksdagen i Norrköpin; ar 1800 af —d.—n. 5 källfört.

Riksdagsbeslut, Gnstaf 111:8 riksdagsordning 5,311; — riksdagsord-ningsförslaget 1862— 1863 6,169.

Riksdagsfnllmakter 5,51. 223.

Riksdagshuset, se Stockholm.

Riksdagskallelse, första 2,39 o. f., 484; — regeringsformen 1772 5,355; — jfr Riksdagar och hänvisningar der-städes.

Riksdagsmannaval 5,223;

— främmande trosbe-

Liibeck 3,162; — jfr Iiansau.

Rigabugten 1,302; —jfr Peterskappelle, Rigaviken. T Rigatullen 4,11. |l

Rigaviken 4,4, 10—12,1 117; — jfr Rigabugten. Rigsmål 1,825, 330, 832, 334, 838.

Rijswijk, fred 1697 4,513,

530, 566.

liikardis af Schwerin (drottn. af Sverige; Al I brekts af Mecklenburg gemål) 2,138.

Riket 5,13, 167; — all-1 manna ärendens beredning 5,333, 341, 347, 381, 6,194; — herrar 5,259; — romerska, se Roma; — räkenkaper 3,222; — ständers utskott 6,19; — tryckfri-; hetsförordningen 1774 1 5,263; — tyska, se Tyskland; — vestromerska

1.4, 359;-----jfr Ro-

ma; — östromerska (byzantinska) 1,420; —

— freder med Ryssland

1, 279; — — förbindelser med norden 1,224 —229, 255, 302; — —

karta 1,273;-----mynt

A 1,225, A 1,297, 3*07;

— — skatt till goter och hunner 1,225; —

— väg för pilgrimer till Jerusalem 1,304; —

— varingar 1,280 o. f.; jfr Grekland, Muhamedaner, Roma.

Rikissa Birgersdotter (g.

m. 1 Håkon Håkonsson den unge, 4 Heinrich I af Werle) 1,405, 407;

— slägtafla 1,391. Rikissa från Polen (g.

ra. 1 Magnus Nilsson,

* Volodar, 8 Sverker d. ä.), slägtaflor 1,372, 376. Rikissa Magnusdotter 1,425,— 8lägtaflal,391. Rikissa Valdeinarsdotter (drottn. af Sverige, Erik (X) Knutssons gemål) 1,396 o. f.; — slägtaflor 1,876, 382.

Riksakt 4.171; — jfr Banulysningar.

Riksakt år 1756 5,142 O. f., 164; — år 1815

6.4, 65, 161;-----re-

vision 6,110.

Riksamiral 3,463; — re-kännares 5,283; — staders 5,G8.

Riksdagsmän, riksdags-ordningsforslaget 1848 6,144; — jfr Folk-,

Riksdagsombud. Riksdagsombud 3,396; — jfr Riksdagsmän. Riksdagsordning 1617 4,98 o. f., 106, 5,50, 276, 281 O. f.; — 1723 6,50—52, 168, 276; —

— om finansförvaltningen 5,253; — 1786

0,311; — 1810 6,19 o. f., 192; — 1866 6,3, 181 O. f., 193; — jfr Grundlagar.

Riksdagsordningsförslag 6,142—144, 148, 166— 170; — jfr Representationsförslag.

Riksdagsprotokoll, adelns 4,110; — offentlighet 5,187; — tryckf ri hets-förordningen 1774 5,263.

Riksdagsstrider 5,387. Riksdagstidningar 5,139, 141, källfört.

Riksdaler A 3,248, A

3,255, A 3,337, A 3,387, A 8,394, A 3,432, A

8,449, A 4,72, A 4,98, A 4,202, A 4,258, A

4,301, A 4,324, A 4,369, A 4,441, A 4,590, A 5,12, A 5,69, A 5,124, A 5,353, A 6,66; —

fjerdedels A 8,24 2, A 3,420; — half A 8,242;

— hamburger banko 6.95; *— myntenhet i silfver 4,605 o. f.; — riksgäld 6,207; — rike-mynt 6,207 o. f.; — sjettedels A 8^50; —

— slagen i Elbing A

4,145, A 4,391;-----i

Furth A 4,248;-----i

Osnabrick A 4,258; —

— i Riga A 4,14 8, A 4,402; — Sten Sture d. y:8 A 2,469, 489; — till minne af Axel.Oxen-stjerna A 4,268; — tju-gufjerdedels (tre pölker), Rigas mynt A 4,127; — tre daler silfvermynt A 5,218; — värde 8,324, 4 67; — jfr Daler, Jubelriksdaler, Mynt, Silfver-, Specieriksdaler.

Riksdalersräkning 5,268. Riksdrots 8,463, 4,356;

— ordförande i general-

konsistorium 4,86;-----

i hofrätt 8,435, 4,87;

-----i rikets allmänna

ärendens beredning 5,333; — regeringsformen 1634 4,81, 260; — uppsigt öfver lagskip-ningen 4,407, 419; — jfr Hofmästare, Riksembetsmän.

Riksdrotsembete 5,315, 383.

Riksembeten, de höga 1,463, 4,79, 81, 49G, 5,380.

Riksembetsmän, de höga 4,107, 259, 402, 406;

— regeringsformen 1634 4,260 o. f.; — riksdagsordningen 16174,99;

— jfr Riksamiral, Riksdrots, Rikskansler, Riks-marsk, Riksskattmästare.

Riksens medel, riksdagsordningen 1723 5,50;

— ständers kontor 5.13, 175; — ständers sekreta vaxeldeputatiou 5,161;

— vårdande ärenden 3,214.

Riksfred 4,156.

Riksfurstar, tyska 4,236.

Riksföreståndare (riksfö-reståndarnes tid) 1,429, 2,361—481, 484 O. f., 496, 4,28; —* Bengt och Nils Jönsson (Oxenstjer-na) 2,277; — Érik

Axelsson (Tott) 2,317, 338—346; — fatburslun 2,483; — Gustaf I 8.47 o. f.; — i Norge2,382;

— Jöns Bengtsson (Oxen-

stjerna) 2,317, 386—

338; — Karl (VIII)Knuts-son 2,257—262; — Karl IX 8,392, 394, 398, 408;

— Karl XIII 6,5; —

Ketil Karlsson (Vase) 2.332, 336—338; —

mynt 2,488 o. f.; — regeringsformen 1772 6,258; — Sten Sture d. V. 2,447—452, 457 — 469, 3,213 O. f.; — Sten Sture d. ä. 2,361—419, 427—430, 8,213 O. f.;

— Svante Nilsson 2,480 —447, 8,213 O. f.; — jfr Riksförmyndare, Riks-höfvidsmän.

Riksföfattning,tysk4,237

Riksförmyndare, Kristinas 4,261—263, 282,

295, 337 O. f., 346; —

jfr Förmyndarregering, Riksföreståndare. Riksförsamling, i Eids-vold 1814 6,58, 60. Riksgäldskontoret 5,175, 333, 337, 341; — fullmäktiges ansvarighet 6,24; — förvaltning

5,36 2; — pollet A

5,369; — riksdagsord-ningsförslnget 1863 6,169; — Sveriges jern-vägsbyggnader 6,157. Riksgäldssedlar 5.33 7, 360; — realisation 5,362

— 364.

Rikshof mästare 2,320, 483 o. f.

Rikshufvudbok 4,109. Rikshär 4,156. Rikshöfvidsmänv Engelbrekt 2,222; — Erik Arvidsson Trolle 2,447;
— Erik Karlsson (Vase) 2,353; — Gustaf I 8,35;
— Karl (VIII) Knutsson
2.228, 249—256; —
Mattias Kettilraundsson 1,444; — jfr Riksföreståndare.
Rikskammarrätt, i Speier 4.12; — jfr Domstolar. Rikskansler (konungens kansler, öfverste kansler) 8,463, 5,383;
— ordförande i hofrätt 8,435; — regeringsformen 1634 4,81, 260; — jfr Riksembetsmän. Rikskansliråd 5,258.
Rikskapitel 4,607. Rikskollegier 4,86, 496 o. f.
Rikskonsistorium 4,607.
Riksmarsk 8,463, 465,
4,420; — regeringsformen 1634 4,81, 260; — jfr Riksembetsmän. Riksmöten, se Danehof, Riksdagar.
Riksparlament, Tysklands 6,144, 147.
Riksregalier A 3,4 89, A 5,123.
Riksridderkap 4,156. Riksråd 8,49, 110, 354, 361, 403, 410 o. f., 4,72 o. f., 76 O. f., 82,428,496, 5,9, 35, 66, 90,
129. 143, 225; — bisittare i generalkonsistorium 4,86; -----i riksrätt 5,254;
— — i svea hofrätt 4,87; — Danmarks 6,55; — förläningar 4,298; —
Gustaf II Adolfs 4,28, 78—81; — — konungaförsäkran 4,30; —
hnttarnes anfall 5,82 o. f.; — holsteinska partiet
5,53, 58; — Kalmar
stadga 1587 8,357; — Karl X Gustafs testamente 4,401; — mössornas anfall 5,179 o. f.;
— namnstämpeln 5,145*
— Norges 6,55; — och Engelbrekt 2,229; —
och konungs dom 3,224;
— om tretioåriga kriget 4,185; — rang5,259;
— regeringsformen 1719
5,10, 13;-----1772
5,252 O. f.; — räfst 1727 5,55; — stats-hvälfningeu 1772 5,242, 244; — Svenska riksrådets protokoll utg... .
genom N.A. Kullberg 4 källfört.; — titeln af-skaffad 1791 5,332; — jfr Regementsråd.
Riksrådsväl 5,159, 186, 201, 229.
Riksrätt 4,261, 5,252,
254, 6,121;—jfr Domstolar.
Rikssalar, se Drottningholm, Stockholm, slottet. Rikssigill A 2,233, 234. Riksskattmästare 3,463;
— regeringsformen 1634
4,81, 260; — jfr Riksembetsmän.
Rikssknld 4,468—471,
5,318.
Riksstat 4,109, 496,

5,175, 278; — första fullständiga i Sverige 4,294; — granskning
4,296.

Riksstyrelse 8,389, 5,303;

— Kalmar stadga 3,358;

— jfr Interimsregering, Regering.

Riksstånd 5,363, 6,179;

— deputationer 5,311;

— evangeliska, möte i Leipzig 1631 4,204; — privilegier 6,12; — protokoll vid riksdagarna 1809—1865 6
källfört.;

— [-representationsförslaget-] {+representationsförsla- get+} 1865 6,179; —* jfr Ständer.

Riksståthållnre, i Norge, se Essen, H. H. vonr Mörner, Karl, Plåten, B. B. von, Sandels, J. A., Vedel-Jarl 8berg, J.
K. H. Riksståthållarembete, Norges 6,106—109, 162.

Riksstäder 4,156, 160, 198; — schwabiska

4,243; — sydtyska

4,232, 234.

Riksständer, andliga 4,156 o. f.

Riksvapen, Norges 6,110, 136; — Sveriges 2,279, A 4,27.

Riksäple, gyllene (Up-lands vapen) A 8,373. Rim 1,358, 482.

Rimbert 1,363; — Ans-gars lefuadsteckning 1,5, 304, 307, 309. Rimkrönikan, danska 8,206; — lilla 2,95,
310 o. f.; — — om Albrekt af Mecklenburg

2,113;-----om Bengt

Algotsson 2,26;-----

om Karl Knntsson 2,304; — — om konung Birgers bröllop 1,486;-----om Mag-
nus Eriksson 2,io, 23;

— — om slaget vid Falköping 1389 2,114;

— Svenska medeltidens, utg. af G. E. Klem-ming 1,399 o. f., 406 O. f., 411, 413, 429, 443,

445,481, köllfört., 2,234, 307 O. f., köllfört.; — se Hadorph; —jfr Eriks-krönikan, Karl IX:s rimkrönika, Karls-,
Sture-krönikorna.

Rimtursar (myt.) 1,335, 341 o. f.; — jfr Jättar. Rind, se Frigg.

Ring, Sigurd, se Sigurd R.

Ringar, Odins 1,336, 339;

— »stridens ring» 1,287;

— jfr Armband, Arm-, Brons-, Finger-, Guld-, Halsringar, Ringsmycken, Silfver-, Spiral-, Tennringar.

Ringbrynjor 1,183, A 1,192* 195, 206, 2,135. Ringerike 1,324; — jfr Norge.

Ringränningar 4,107,

367, 617, 632; — jfr

Lekar.

Ringsmycken 1,190 o. f.;

— jfr Ringar. Ringstadnholm 2,118,

231, 258 o. f., 295; —

belägring af Engelbrekt! 2,218; — Bo Jonssons län 2,99; — karta

2,120,

Ringsted 8,164; — Knud VI:s kröning 1,396; —

kyrka A 8,163;-----

grafvar 1,397, 448. Ringsöljor A 1,330— 331; — jfr Spännen. Rinman, Sven 5,391.

Rio negro 1,47.

Rippach 4,250.

Riseberga (kloster) 1,473, 2,95, 124; — kartor! 1,392, 2,120; — kyrka, helige Olofs altare 1,485; —

— ruin A 2,96.

Risinge (kyrka) A 2,492. Ritarakademien 5,405 o.

f.; — jfr Konstakademien, Ritskola.

Ritskola, Tessins 5,406;

— jfr Riturakademien. Roar 1,356.

Kobenhansen, båt och nät A 1,29; — triislef-var A 1,22.

Robertus 2,162.

Rochelle, La 4,144, 186. Rockar 1,326 o. f., 4,631, 5,410; — nationaldräg-ten 1778 5,267; — väpnares 2,135; — jfr Jackor, Kjole, Kjortlar, Kläded rägter, Tröjor,

Underrockar.

Rococostil 4,628—630,

637, 5,401, 403 o. f.,

408, 411, 414;—fransk 5,406, 410.

Rodd 1,155.

Roddflotta, Norges 6,62;

— Rysslands 5,335. Rodemachern, se Baden-II. Roden, se Roslagen. Rodenkerke 2,190.

Roder (ruder) 1,203, 284

o. f.; — jfr Styren. Rodskarlar 2,126 o. f., 222, 353; — jfr Roslagen.

Itodulf 1,388.

Itoga, bronsband 1.177. Rogberg, C. E. J. 8, 4, 6 köllfört.

Rogberg, K. G. 6,210. Rogge, Konrad (Kort; bisk. i Strengnäs) 2,351, 392, 403, 411, 418; — grafsten A 2,397; — tofflor A 2,396; — vapen 2,393.

Rogge, Konrad (köpman) 2,184; — hustru, se

Horn, Dorotea Hans-dotter.

Hogier van der Weijde, se Weijde.

Rogö 4,11.

Koiue (sjö i Tavastland) A 8,312, 313.

Rolf, se G&nge-Rolf.

Rolf Krake (koD.) 1,247.

Roma (Rama; kyrka o. kloster på Gotland), kartor 1,392, 2,120; —

tilig 4,5.

Roma (Rumaborg; Italien), påfvestolen, apostoliska, romerska stolen, romerska kyrkan 1,263, 369 O. f., 459, 476 O. f., 2,1 O. f., 15, 196, 459, 8,71, 198, 4,53, 86,

112, 151, 153; — legender 2,312; — och Gustaf I 8,79 o. f., 220;

— och habsburgska hu-

set 4,17 2; — och heliga Birgitta 2,87; -och Johan III 8,340, 342; — och Karl (VIII) Knntsson 2,290; — och Kristiern II 2,481; — och Luther 4,156; — och Magnus Eriksson 2,9, 11, 18 o. f.; —

och reformationen 8,11 o. f., 120 o. f.; — och svenska kyrkan 2,26 o. f., 3,129; — och Val-

demar Birgersson 1,415;

— p&fvebref (bullor) 1,373 o. f., 379, 388, 397, 399, 402 O. f., 2,9;

— skatter 1,379;-----

jfr Peters penningen;—jfr Kyrkan, Påfvar,Påfvebref, Påfvedöme; staden och riket 1,224, 269, 2,165, 388, 424, 451, 458,

8,104, 108, 313, 339,

4,77, 131, 186, 171,

180 o. f., 194, 201,

625, 5,353, 412, 6,238, 240, 248; — alfabet

1,214 O. f., 217, 222;

[-----Apollo-Granuusin-skrifter-]

{+-----Apollo-Granuusin- skrifter+} 1,182; — arbeten, funna i norden 1,180, A 1,181—184, 185, 194—200; — cæsarar (kejsare) 1,176, 280; — drottning Kristinas grafv&rd A 4,360; -----intåg 1655 4,358;

— — medalj A 4,357; *— filologi 4,611; —

Forum 4,634; — förbindelser med norden

1,176, 178—185, 224;

— guldmedaljong A

1,33; — Gustaf 111:3 besök 5,303; — heliga Birgittas besök 2,80— 83;-----död 2,74, 84;

— — helgonförklaring

2,158—160;-----hus

A 2,78, 80, 161, 494;

-----porträtt 2,7 5; —

heliga Praxedis' kyrka 2,81; — Johannes

Magni's besök 3,79, 103;

— karta 1,273; — Ka-

tarina Ulfsdotters helgonförklaring 2,357; — katoliker, mössordning 8,337; — katolska reaktionen 8,334, 412 o. f.; — konst, klassisk

5,409; — konstkoloni

6,237; — Kristiern I:§ vallfart 2,373 o. f.; — literatur och Gustaf II Adolf 4,21; — luthersk gndstjeust 5,304; —

minnespenning öfver drottning Kristina A 4,359; — mynt 1,4, 178 O. f., A 1,180, 191, 199 o. f., 225, 233;

—nycklar 1,3 20; — ornamentik 1,359; — Pa-lazzo Farnese 2,80; — Panteon 5,411; — Pe-terskyrkan 2,82 o. fM 158—160, 462, 465; —

— jfr nedan San Pie-

trokyrkan; — Petrus Magni's besök ' 2,494, 8,78, 80, 87; — pil-

grimsfärder 2,202, 209;

— romersk lag, se La-

tar; ;— romersk rätt ,89; — romersk stil, se Stilar; — Sau Pietro-

kyrkan 5,304;-----jfr

ofvan Peterskyrkan; — Sau Sebastiano 2,82; — Sergels resa 5,406; — skalder 5,398; — skepp 1,203; — stenverktyg

1,81; — Trajani kolonn

1,208, 288; — Vatikanen 2,158 O. f., 465; — — arkiv 1,459, 2*28; — — Gustaf III:s besök A 5,302; — — heidel-bergska biblioteket 4,170, 233; — — Kristinas

boksamling 4,344; —

Villa Farnesina 2,80; — vrångbild af drottning Kristina A 4,859; — jfr Italien, Riket, Romare, Tyskland.

Romaner (böcker) 6,230;

— jfr Riddar-, Tendensromaner.

Romaner (folk) 4,2, 152, 158, 1G9; — bygnads-

stil, se Stilar. Romanförfattare 5,396. Romanläsning 3,4 71. Romanof (ätt i Ryssland), slägttafla 5,98; — vapen A 5,98.

Romanof, Mikael, se Mikael R.

Romanos II (byzantinsk kejs.), mynt A 1,297. Roinanovitz, Peder Eriksson, se Petrosa. Romantik 1,482, 2,494, 6,225, 228.

Romantiker 6,232. Romare, bronssaker 1,85;

— glasfönster 1,318; —

graffoffer 1,6 7; — grafvar 1,185, 210; — i G all i a och Britannia 1,3, 208; — inflytande på Europas utveckling 1,176;-----på germanerne 1,212;-----på

norden 1,194; —svärd, burna på högra sidan 1,191; — tärningsspel 1,334; — vattenqvar-

nar 1,332; —jfr Roma.

Jtom ask atten, se Peters-penning.

Romelanda (socken) 1,4 31 o. f.

Romfartuna (kyrka) A

8,40.

.Romsdalen 4,48.

Rone (kyrka) A 1,421; — socken, myntfynd 1,296. Ronneby (Rotneby) 2,228, 290,8,270, 4,7; —kartor 1,392, 2,120; — uni-

onsmöte 1476 2,374; — jfr Björketorp.

Roos, K. G. 4,574.

Kopp, G. von der, Hanse-recesse von 1431—1476 2 källfört.; — zur deutsch-skandinavischen geschichte des XV jahr-hunderts 2,234, källfört.

Ropt 1,343; — jfr Odin. Ros (folkslag) 1,255.

Ros (ätt med en ros i vapnet) 2,406; — stamgods 2,124; — vapen A 2,253.

Ros), Birgitta Ulfsdotter (g. m. Jösse Eriksson)

2,191; — grafsten A

2,253.

(Hos), Jöns Ulfsson till Ervalla, hustru, se j Roskilde, (Tott), Ingeborg Lau-rendsdotter; — slägttafla 2,339.

(Hos), Ulf Jonsson till Ervalla 2,7 3, 191.

(Ros), Ulf Pedersson till Ervalla 2,406.

Rosen, A. E. von 6,151.

Rosen, F. U. von 6,810.

Hosen, G. von 6,245.

Rosen, G. F. von (riksråd)

4,587, 6,83 o. f., 151 0. f., 179 o. f.

Rosén, Nils, se Rosenstein.

Rosenadler, Johan (förut Upmark) 4,611.

Rosenblad, Bernhard 6,117.

Rosenblad, Mattias 6,315,

350, 359, 6,5, 15, 39,

60, 76, 78, 113—115,

118; — porträtt 6,10.

Rosenborg (slott), se Kjöbenhavn.

Rosendal (slott), se Stockholm, Djurgården.

Rosengren, Ture Jakobsson, till Grensholm (sonson till Ture Jönsson (tre rosor)), lagförslag 8,450.

Rosenhane, Gustaf, sonetter 4,615.

Rosenhane, Schering d. ä. 4,356, 407; — porträtt 4,355.

Rosenius, K. O. 6,212.

Rosenkammaren 6,140 o. f., 260.

Rosenkreutzare (hemlig orden) 6,293.

Rosenobler 1,476, A

2,151, 170, 489; — jfr Mynt.

Rosensköld, se Munck af R.

Rosensparre, Sten 4,39 o. f.

Rosenstein, Karl von

(erkebisk. i Upsala)

6,10, 61, 83, 92, 99.

Rosenstein, Nils von

(statssekreterare) 6,259,

303, 355, 358, 6,16, 39,

77; — och upplysningsfilosofien 6,393; — porträtt 6,294.

Rosenstein, Nils Rosén

von (läkare) 5,391; — porträtt 5,398. tofersberg (slott) A 4,626, A 4,627, 5,410. Rosettfönster 2,205.

domkyrka, drottning Margaretas graf A 2,156, A 2,157; -----högkoret A 4,390;

— — Kristiern I:s (heliga tre konungars) kapell, grafvar A 2,375, A 2,376, 378, 388; —

— Maria Magdalenas

hand 2,202; — fred

1318 1,444;-----1058

4,6, 389, 391, 400, 405, 459, 5,1; — herredag

1523 8,60; — traktat 1508 3,321 o. f. Roslagen (Roden) 1,428, 2,16, 184, 257, 336,

344, 3,234, 421, 4,16, 323; — hungersnöd

3,113; — karta 1,392;

— Otto Ruds härjningar 2,436; — jfr Rods-karlar.

Roslau 6,51.

Roslin, Alexander 5,413;

— porträtt 5,412. Rosor, tre (i Tavastlands

vapen) A 8,3 74; —!

åtta (i Ölands vapen) A 8,373.

Rosor, tre (ätt med tre rosor i vapnet) 2,406;

— grefskap 3,16; — jfr (Ros), Rosengren.

(Rosor, tre), Bengt Gustafsson (bisk. i Skara) 2,285, 298, 300, 302,

324.

(Rosor, tre), Brita (f. Bjelke; g. m. Sten Gustafsson (tre rosor)), slägtafla 3,390.

(Rosor, tre), Brita Lars-dotter, se Fleming. (Rosor, tre), Erik Knuts-sou 2,479, 8,74; — hustru, se (Vase), Margareta Eriksdotter; — slägtaflor 2,333, 3,19. Rosor, tre), Gustaf Johansson 3,240, 254,

282.

Rosor, tre), Göran Tu-resson (domprost i Upsala) 3,101, 106 o. f.,

140.

Rosor, tre), Johan Tu-resson 3,98, 140, 165, 184, 187, 193, 239 O. f.;

— Gustaf I:s bref 8,215

o. f.; — hustru, se (Gyl-lenstjerna), Kristina Nilsson.

Rosor, tre), Jöns Knutsson till Falem 2,406. Rosor, tre), Karin Knutsdotter (g. m. Tord Fi-lipsson Bonde), slägtafla 2,242.

Rosor, tre), Karl Knutsson 2,450, 461.

Rosor, tre), Kuut Alfs-SOll 2,425, 429, 431,

450, 479; — hustru, se Märta Ivarsdotter; — slägtafla 2,240.

Rosor, tre), Knut Jönsson 2,223.

Rosor, tre). Lars Turesson på Ängsö 3,140, 14 2.

Rosor, tre), Sten Gustafsson 3,390; — hustru, se (Rosor, tre), Brita.

Rosor, tre), Ture Jönsson 2,406, 419, 421,

425 o. f., 433, 449,

452, 470, 474, 8,113,

148, 150, 237, 239, 450; — flykt till Danmark 3,138* 237; — Gustaf I:s befrielsekrig 3,42, 4 8, 53 o. f.; —

hustru, se (Vase), Anna Johans-dotter; — Kristiern II:s sista restaurationsförsök 3.148 o. f.; — mötet i Malmö 3,66—68; —

och biskop Brask 3,87, 91, 101, 104; — och

dalkarlarna 3,152; —

oroligheterna i Småland och Västergötland 8,133—140; — riks-

dagen i Vesterås 1527

8,123—126; — sigill

A 2,455; — slägtaflor 2,333, 8,19; — vapen A 2,455.

Ros, sir John 1,26. Rosbach, slag 1757 6,150.

Rossi, F. J. A. 6,26 o. f.

Rosstjenst, se Ruststjenst. Rostock 1,456, 2,21, 62, 132, 266, 313, 8,157,

202, 264, 273; — dal-junkarens afrittning 3,119; — grefvefejden 8,162; — hausedag 1422 2,1 73; — högskola 2,196, 3,470; — kongresser

3,265, 271; — krigmed Kristiern II 3,50;

— ombud vid mötet i Malmö 3,67; — Pietro Quirinis resa 2,170; — separatfred med Danmark 1430 2,17 7; — vapen Å 4,393; — jfr Hansan.

Rostof 1,254, 4,55; — karta 1,273.

Rotar 3,178, 4,89. Rotebro 2,419, 3,45 o. f., 48.

Rotehållare 4,57 7, 5,311. Rotering 4,89, 468 o. f., 494 o. f.; — extra, riksdagen 1809 3,24; — kompromissen 6,190; — jfr Indelningsverket. Roth 5,375.

Rothovius (bisk. i Abo) 4,292.

Rotneby, se Ronneby. Rouen, karta 1,273; — vikingatåg 1,268—270. Rousseau, J. J. 5,348— 350.

Roxen 2,118, 391, 3,234. Rubel 4,67, 5,338, 370;

— jfr Mynt. Rubelfonden 6,65. Rubicon 4,190, 196. Riickert, Heinrich 4,22, källfört.

Ruckman 5,280.

Rud (Vermland), bronssvärd A 1,152.

Rud, Otto (dansk amiral) 3,273.

Rud, Otto (dansk riddare) 2,432, 440; — sjö-

röfverier 2,435 o. f. Rudbeck, Johan (bisk. Vcsteräs) 3,4 71, 4 75,

4,86, 292—294, 505; kyrkovisitation i Livland 4,130; — porträtt 4,88.

Rudbeck, Olof d. y. 4,347, 506; — om runor 1,212 o. f.; — om stensaker 1,8; — om Sveriges bebyggande 1,10.

Rudbeck, Olof d. ä. 2,311, 4,610, 612; — Atlantica 4,613; — porträtt 4,610. Rudbeck, T. G. 5,160,

162, 173, 199, 223,

240 O. f., 243, 257,

-261, 280; — porträtt

5,1.71.

Rudbeckianism 5,394. Ruden 4,12, 189.

Rudéu, Torsten (bisk. i Linköping) 4,615, 5,160.

Rudensköld, Karl 5,160, 179, 183, 201, 229,

353.

Rudensköld, M. Ch:a 5,358; — Armfelts sammansvärjning 5,353 o. f.;

— och Karl XIII 6,13;

— porträtt 5,354; — schavottering på Riddar-'holmen A 5,355. Rudensköld, Torsten 6,214.

Under, se Roder.

Rudolf II (rora.-ty8k kejs., 1552—1612) ‘ 8,313,

4,160 O. f., 1G5; — majestätsbref 4,152,167. Ruepp, von 4,215.

Rugen 1,258, 2,442,

4,12, 520, 5,1, 151;

— feodal författning

4,13; — intaget af danskar och brandenburgare 4,451 O. f.;

— kriget 1807 5,368;

— Preussens 6,4, 53, 64; — slag 8,273, 4,451;

— Stenbocks fälttåg 4,584; — svenskt 4,189, 333; — vapen A 4,393.

Rugulf 1,357.

Riihs, F., Geschichte von Schweden 4 källfört. Ruiner, konstgjorda 5,410. Rujen 4,129. Rullstensblock, af granit 1,64.

Ruma, se Roma. Rumaborg, se Romn. Rumlaborg, se ' Rumla-borg.

Rumlaborg (Humlaborg, Rumlaborg; län o. fäste nära Jönköping) A 2,102,

114, 117, 143,

219, 280, 294, 298 O.

f., 332; — Bo Jonssons 2,99; — karta 2,120; — räfsteting 2,147. Rumpeskatt, Margaretas 2,148.

Rumäner 4,152.

Runafer, slag 1567 8,27 7. Runalfabet, se Runrad. Runbom, C. L., Anteckningar ur »Rådslagen» för Gustaf Irs tid 3, 4 källfört.

Runby, runsten 1,316;

— se Lars af R. Rundbågar (bygnk.) 1,483,

4,637.

Rundbågsfönster (bygnk.) 1,483, 4,637. Lundbågsmonster (ornam.) 2,59; — jfr Ornamentik.

Runeberg, J. L. 6,22, 228; — porträtt 6,227. Runinskrifter, se Runor. Runins, Johan 4,614. Runlära, se Liljegren. Runn 2,125, 3,28; — karta 3,27.

Runor (runinskrifter, runristningar, runskrifter)

1,2, 7, 97, 158, 173, 175 O. f., 197, 239, 333,

464, 4,612; — anglosach-siska 1,213; — barbariska 1,222; — bevis för föremåls nordiska ursprung 1,195; — gemensam egendom för germaniska folk 1,220;

— härkomst 1,214—

218; — namn 1,355; — på Orknöarna 1,276; — stungna 1,355; — tyska 1,213; — yngre 1,213, 353—358; — å bauta-stenar A. 1,211, 212; — å brakteater A 1,214, A 1,215, 234; — å

danska fornsaker 1,219;

— å en klocka från

Saleby A 1,403; — å grafstenar 1,275, 482

o. f.; — å hyflar 1,196;

— å marmorlejonet i Venezia A 1,281, 282;

— å pilskäft 1,193; — å sköldbucklor 1,194;

— å spännen A 1,221;

— å stenyxor A 1,81;

— ålder 1,212 o. f.;

— äldre 1,212—222, 355, 357; — jfr Helsinge-, Seger-, Sjorm-, Tanke-, Troll-, Villo-runor.

Runrad (rnnalfabet) 1,214, A 1,215, 217, 221. Runristare 1,355. Runristningar, se Runor. Runskrift, se Runor.

Runstenar 1,7, 212, 282, 316, 348; — Anunda

hög 1,465; — Britiska öarna 1,275; — Eds

socken A 1,303; —

Frösön 1,375; — Hagby A 1,218; — kristna A* 1,368, 369; — Lilla Lundby A 1,356; — med afbildningar af kläde-dräfter 1,327; — med äldre och yngre runor 1,219 o. f.; — raen-nisko- och djurafbild-

ningar 1,158; — namn 1,348; — Ryda A 1,357;

— Röks kyrka A 1,358;

— Skåäng 1,219, A

1,220;— Södermanland, nu i Gripsholms slott

1,302, A 1,303; —

Tanum A 1,219; —

till minne af englands-farare 1,293; — — af män, som farit i öster-

väg 1,302—304;-----

af män, som gjort väg, bro eller vadställe 1,313 o. f.; — Tjängvide A 1,283; — Täby A 1,313;

— ålder 1,212 o. f.,

— Äsaka kyrkogård 1,327; — jfr Banta-, Bildstenar, Sigurdsrist-n in gar.

Runstycken 8,467, 5,268;

— jfr Mynt.

Runsång, fornengelsk

1,215.

Runö 4,11, 117.

Ruona bro 5,375.

Ruppin (Reppin) 2,114;

— jfr Neu-Ruppin.

Rurik 1,254 o. f., 279,

300, 4,54 o. f.

Rus, se Russer.

Rusdorf, Paul von 2,222. Russa, Staraja 4,62. Russe, Albrekt 2,136. Russer (rus) 1,254 o. f. Russtjenst, se Rusttjenst Rusthåll 4,494. Rusthållare 5,311 o. f. Rustningar 1,485 o. f., 3,464 o. f.; — Gustaf I:s A 3,239; — Gustaf II Adolfs A 4,117; — Karl Filips A 4,126; — Karl IX:s A 3,424, 479;

— Karl X Gustafs A 4,370; — riddares 2,501;

— skyttars 2,135; — jfr Drabbtæg, Strids-, Tornejrnstningar.

Rustniugsbesvär 6,190. Rusttjenst (rosstjenst, russtjenst), medeltiden

1,370, 423 O. f., 466 O. f., 2,8, 100, 143; — nydaningstiden 3,215, 224, 227 O. f., 256,

282, 292, 315 O. f..

320, 351, 354, 438,
441, 462, 464; — —
bestämmelser af år 1G06
8,445;-----inom hertig-
domen 8,342, 344, 347; -----och flottan 3,229;
— storhetstiden 4,77,85 o. f., 89, 101, 261, 60«; — jfr Indelningsverket.
Rusttjenstatadga 3,256 o. f.
Rusttjensttaxor 3,221, 468.
Rutberg, J. J. 6,81, 116. Rutensköld 5,36. Rutensparre 5,154. Rntgers 4,82.
Ruth, Anders 2,478. Rutström, A. K. 5,387, 6,210.
Ruuth, Erik 5,315, 319, 340 O. f., 358, 6,7,
24.
Ruuth, Gustaf 5,134, 159.
Ryda, ruDsten A 1,357. Rydberg, O. S. 3 käll-fört.; — Sveriges traktater 1 källfört. Rydberg, Viktor 6,230.
Rydbobolm (slott) 3,18, A 5,139, 140; — se
(Vase), Erik Johansson till R., (Vase), Johan Kristersson till R. Rydelius, Andreas, porträtt 4,611.
Rydin, H. L., Föreningen mellan Sverige ocb Norge 6 källfört.; — Om yttrandefrihet och tryckfrihet 6 källfört.
Rydaqvist, J. E. 6,221. Ryggharnesk, Gustaf II Adolfs A 4,119. Ryggåsstugor 1,318, 320, 485.
Rygh 1,77.
Rymningen (skog)' 8,42, 44.
Ryning, Axel Nilsson
8,394, 433, 4,79, 185;
— huatru, se Oxen-stjerna, Margareta; — slägttafia 3,390.
Ryning, Bengt 2,425,
431.
Ryning, Erik 2,479. Ryning, Karin (f. Bjelke; g. m. Olof Nilsson Ryning), slägttafla 3,390. Ryning, Olof Nilsson
2,466; — hustru, se
», Karin; — slägt-,390.
Ryning, Peder 2,181. Ryr, Södra, häUkista 1,59, A 1,61.
Ryssar (moskoviter) 2,96, 328, 4,5, 9, 377, 5,16,
328; — härjningar, i
Norge 1349 1,459; —
— i Sverige 1719—1721
5,17 — 26, 29, 37—44;
— sjuåriga kriget 5,150, 152, 154—150; — sia-
šet vid Dennewitz 1813 >,50; — trekejsarslaget vid Austerlitz 18050,36; — jfr Krivitsjer, Merer, Ryssland,
Slaver, Vesser. Ryssby 3,458, 4,31, 34. Ryssland (Gårdarike, Gårdarne) 1,3, 88, 176,

260—262, 306, 310,
 360, 372 O. f.# 420,
 432, 2,263, 321, 418, 445, 8,231 O. f., 263, 280, 296, 302, 313,
 359—361, 365, 427,
 455, 4,9, 16, 51, 100 O. f., 113, 129—131,
 196, 225, 277, 373,
 385, 387, 394, 405,
 415, 5,3, 57—59, 71, 73, 81 o. f., 98 O. f., 114, 138, 147, 170,
 172, 177, 276, 354,
 359, 365, 6,30, 39—41, 57, 147; — allians med Sverige-Norge 1834 6,110; — ambassad till Köbenhavn 1701
 4,548; — beväpnad neutralitet 5,299 o. f.; — brons-ålderssaker 1,1 o i, 170; — dokument om Magnus Eriksson
 2,10; — engelsmännens handel 8,212; — erofringspla-ner 6,152; — famUjför-draget i Åbo 6,45; — finska
 gränsens kartläggning 5,272; — flotta A 4,565, 5,319 o. f., 326, 352 o. f.; — forn-8aker från jernåldern 1,238; —
 fred med
 England 1812 6,44; — fred med Frankrike 1807 5,369; — fred med
 Norge 1,452; — fred med Sverige 2,456, 8,112, 171; — — i
 Fredrikshamn 1809
 6,2 2 o. f.;-----i Kar-
 dis 1661 4,10 o. f., 408; — — i Moskva
 1557 8,210; i Nystad 1721 5,37, 45;
 -----i Nöteborg 1323
 1,452, 2,115;-----i
 Stolbova 1617 4,66 o. f.; — — i Teusin 1595 8,395, 401; — — i
 Åbo 1743 5,106; —
 freder med Turkiet 4,544, 581, 5,88, 6,44;
 — förbund med Danmark 2,409, 4,538; —
 — med England, Preussen och Österrike 6,71;
 -----med Polen-Sach-
 sen 4,537 o. f.;-----
 med Preussen „5,171, 205, 6,46, 71; — —
 med Sverige 8,27 7 o. f., 452, 5,53, 78, 109,
 316, 338, 360, 366; — fördrag med Danmark
 5,206;-----med Polen
 4,548, 556; — — med Preussen 5,205, 248; —
 — med Sverige 2,441,
 6,42; J---med Sverige-

Norge 6,90; — Gotlands besättande 6,77; —
 gräns mot Sverige 4,4, 6,4; — gränsreglering mot Finland 3,13, 5,61;
 — gränsregleringstrak-
 tat med Norge 6,4, 90, 152; — Gustaf
 II Adolf om 4,68; — handel 3,265, 4,69, 132, 6,205; — heliga alli-
 ansen.6,70—72; —Hvita 4,111; — infall af
 krimiska tatarer 3,329;
 — inkräkningsförsök vid Varangerfjord 6,154; —jerntillverkning 1,330;
 — Johannes Magni's beskickning 8,103; —
 Kalmar stadga 8,357;
 — karta(1,273; —koleran 6,100; — korståg 1,458 O. f., 2,8—13, 18, 326;
 — krig med livländska orden 3,211 o. f., 259;
 — krig med Napoléon I
 5,366 O. f., 6,29, 44— 48, 52; — krig med
 Polen 3,262, 4,116, 404;
 — krig med Sverige,
 under medeltiden 1,387 O. f., 399 O. f., 409,
 426 O. f., 451 O. f.,
 2,373, 379 O. f., 388,
 424, 432;-----1554—
 1557 3,200, 204, 207 —
 210, 228;----- 1570—
 1595 8,323, 325—332, 371—374, 464 o. f.; —
 — 1609—1617 3,451—
 454, 4,20, 23, 40, 52— 70, 72 O. f., 76, 86,
 111, 114;-----1700—
 1721 4,544—550, 555, 559—595, 5,15—27,
 37—47; — — 1741—
 1743 5,89—96, 102,
 107, 117;----- 1788—
 1790 5,315, 318—337,
 6,13;-----1808-1809
 5,369—377, 6,1, 8 O. f., 22 o. f.; — krig med Turkiet 4,538, 581, 583, 5,194, 198, 203, 301.
 304, 318, 320; — krigare A 4,53; — krim-kriget 6,171; — Krims eröfring 5,301; — Kri-stiern II:»
 handelssällskap 2,481; — krönikor 1,387, 409; — Lilla
 4,111; — neutralitets-forbund 1800 5,364; — novembertraktaten 1855 6,154; — och anjalaför-bundet 5,827,

333; — och Danmark 5,185. 224, 326, 338; — och
 England 5,109, 388, 352;
 — och februarirevolutionen 6,141; — och
 gustavianerne 5,353; — och hansestäderna 2,20 o. f., 17 7; — och hatträdet i Sverige 5,86. 112, 153, 317; — och
 Johan III 8,370 o. f.;
 — och Karl X Gustaf 4,372—384; — och Karl XIV Johan 6,104, 127;
 — och Kristian IV 4,312; — och Kristiern I 2,323, 329; — och Kristofer af Baiern 2,269; — och Loviss Ulrika
 5,178; — och mössrådet i Sverige 5,80,
 110, 173, 179, 185,
 189, 198, 208, 239,
 817; — och Polen 4,366, 5,70, 190; — — delningar 5,247, 249, 357;
 -----frihetskriget 1863
 6,172 O. f., 175; — och Preussen 5,338; — och Reuterholm 5,356; — och Sprengtporten 5,318;
 — och Sveriges inre
 förhållanden 2,378— 380, 886, 409—414,
 431 O. f., 434, 450,
 4,25, 52, 5,72, 83, 106,
 111, 119, 121, 186 O. f..
 197, 199, 201, 204,
 221, 230, 246 O. f.,
 250, 280 o. f., 316— 319, 330, 352; — och vestmakterna 6,54; — och Österrike 5,336; — ockupation af Finland
 5,60; — persisk siden-
 I
 /Råd 1,470, 2,367, 371,
 och silkeshandel 4,303;
 — rikets grundlägg-
 ning 1,254 o. f.; — roddflottans nederlag 1790 0,335; — ry sk
 kyrka i Visby 2,58; — samfärdsel med Birkn 1,300; — Sinclairs inord 5,87; — sjömak 4,592;
 — slaget vid Friedland 1807 5,368; — — vid Narva 1700 4,54 5, 54 7;
 — slesvig-holsteinska upproret 6,14 5; — spjutspets med runinskrift 1,221; — stillestånd, med
 Polen 3,331 o. f.;-----
 med Sverige 3,271, 332, 349, 4,384; — Svartn 4,III; — svensk utvandring 1,254 o. f.; — Sveriges handel 4,605;
 — tidräkning 5,127; — traktat i Plusamundc 1666 4,4 2 2; — — med Kristiern II 2,456; — tronstrider 8,44 3—4
 46;
 — vestra, runinskrifter
 1,22(i);-----vikingafär-

der 1,279 O. f.,299; — väg för handeln mellan nordn och östomerska riket 1,298—302; — — för nordpilgrimer 1,304; —

— för varingar 1,281;

— jfr Novgorod, Stora, Ostyemes land, Ryssar, Östersjöländerna.

Ryssvik, flintyxor 1,69. Ryting, Nikolaus 2,303, 329, 351, 369; — sigill A 2,300.

Ryttare, Gustaf I:s tid 3,228; — Smålands,

slaget vid Lutzen 4,252;

— storhetstiden 4,89, 226, 602 o. f.; — Ve-stergötlands 3,415, 4,61, 228; — å hållristningar A 1,117; — jfr Besoldningsryttare, Rytteri.

Ryttarfanor 4,35.

Rvtteri 1,423, 436, 2,486, 8,267, 464 o. f., 4,309;

— Karl XI-S-indelningsverk 4,491, 494; — nederlag vid Tarnow 1758 5,152; — jfr Kavalleri, Ryttare.

Ryttmästare 3,396, 422. Rå och rör 4,109; — hemmansegares representationsrätt 6,193; — jfr Frälse.

Råbbelöf A 4,444.

3,418,4,10; —jfr Embets-mannn-, Hof-, Hofrätts-, Kammar-, Krigs-,Kyrko-, Landt-, Ombuds-, Rege-ments-, Religions-, Rikskansliråd, Rådet, Rådmän, Skolråd.

Råda (kyrka) A 2,491; — målningar A 1,446, 483.

Rådet 1,433, 446 o. f., 458, 463, 465, 467, 476, 2,7, 35, 182, 482—485, 3,37, 54, 56, 114, 134 O. f., 173, 197, 200, 253, 404 O. f., 407, 413, 422, 424, 433 — 435, 441 O. f., 450, 4,76, 108, 231,

294, 405, 409, 416,

422—425, 427, 432,

437 — 439, 444, 460 O. f., 467, 488, 490, 509 O. f., 520—522. 526, 533,

544, 564, 5,3, 13, 15, 28, 30, 59 O. f., 81,

97, 112, 122, 124, 170, 195, 212, 218, 303, 306, 6,39; — additamentet 1GG0 4,599; — Adolf Fredriks konungaförsäkran 5,123; — ansvarighet 4,285, 466, 5,33;

— antal 2,32, 4,263,

5,305, 331—333; — benämningar 1,462; — beroende af Ryssland 5,230; —beskattningsrätt3,225;

— bref till dalkarlarne

1531 3,144; — danska

2,183,*52,4,312, 314; — dom srätt 6,19; — Erik Ture88ons betänkande 2,439; — fullständig

regeringsmakt 4,421;

— följn 1,485; — förbund med Turkiet 1739 5,87; — förening i Skara 1322 1,449 o. f.; — förlikning med hertiginnan Ingeborg 1,451; — förslag till normalstat 4,417; — — till regeringsordning 3,391 o. f.;

— Halmstads recess 2,382 o. f.; — herredagen i Vadsteaa 1526

8,101 o. f.;-----i Ve-

sterås 1525 8,95;-----

i Örebro 1540 3,180;

— herremöte i Stockholm 1525 3,89; —jem-förelse mellan Kristinas och Karl XI:s förmyndarregering 4,413 o. f.;

— justitieärenden 4,4 96!

o. f.; — Kalmar recess 2,385; — — stadga

3,357; — Karl X Gustafs testamente 4,4 02 o. f., 4 06; — Karl XI:s reduktion 4,599; — Karl XII:8 förmyndarregering 4,530 o. f.; — kompo-sitionsförsöket 1771 5,224; — Kri8tofer8 af Baiem konungaförsäkran 2,262 o. f.; — landstinget i Tnnal5283,H8;

— Magnus Erikssons förmyndarregering 1,448; — makt 5,171;

— mössornas seger 5,180; — norska 3,149, 158; — nydaningstiden 8,460 o. f.; — och A-dolf Fredrik 5,128, 134, 136, 169, 18G, 190, 196 o. f., 208; — — ständernas dom 5,199; — och Adolf Johan 4,420;

— och Albrekt af Meck-

lenburg 2,7 2; — och Cronhjort 4,565; — och Erik XIV 3,286, 293, 302, 309 O. f.; — och Fredrik I 5,71; — och förvaltningen, regeringsformen lb34 4,601; — och Gustaf I 8,7 3 o. f., 127 O. f., 179, 223, 239 o. f.; — och Gustaf II Adolf 4,22, 237, 598; — och Gustaf 111 5,226, 307, 327, 332; — och lladrianus VI 3,79;

— och Hans 2,418, 421, 424—426; — och holsteinska partiet 5,53;

— och Johan III 8,314 o. f., 321 o. f., 349— 353, 362—374; — och Kari IX 3,347, 393 — 396, 399—403; — och Karl XII 4,534, 542, 549 O. f., 575, 578— 582, 584, 586, 589, 597;

— och Knut Porse

1,450 o. f.; — och

konungen 5,11, 33, 253;

-----rättsinstans öfver

hofrätten 4,602; — och Kristiern II 2,455, 470, 4 75; — och Kristina

4,351, ' 354—356;-----

förmyndarstyrelse 4,258 O. f., 265, 285, 293,

302; — och M. G. de la Gardie 4,428 o. f.;

— och politiken 1739 —1741 5,84—90; —och

regeringen, additamen-tet 1660 4,407; — och riksdagen, regeringsformen 1723 5,50 o. f.; — och Sigismnnd 3,367 o. f., 388—392; — och

Sten Sture d. y. 2,4 47— 450, 459, 463; — och Sten Sture d. ä. 2,363 O. f., 409—414, 416 o. f., 4 27 O. f.; — och

Svante Nilsson 2,4 31— 433, 436, 438—440.

4 45 o. f.; — och Ulrika Eleonora d. y. 5.7. 29; — om allmäntkvsko-möte 3,348; — om Gustaf 11 Adolfs politik 4,56; — om riksdagen 1769 5,198; — om Söderköpings riksdagsbeslut 1595 8,4 02; — om unionens återupplifvande 8,61; — ombildning 5,188, 229; —

partitidhvarfvct 5,54. 380—382; — Petrus

Jacobi's utlemnande 8,107; — pommerska

kriget 5.148—152, 156;

— rang 1,477, 5,315; — ransakning med mästern Knut 3,106; — rege-riugsformen 1634 4,260;

— — 1719 5,10—12;

— — 1720 5,31 o. f.;

----- 1772 5,2M o. f..

25G; — regeringsforms-forslaget 1769 5,203;

— regeringsmakt under Kristiern 1 2,327; — riksdags sammankallande, regeringsformen 1720 5,33; — riksdagsordningen 1617 4,y»;

— råds råde 4,85, 5,32;

— räfst 1760 5,159; — sammansättning 2.8. 3,131, 5,253; — Sigis-munds fullmakt 3,4 03;

— skattefrihet 1,466; — stadgan 1582 3,346; — statshvälfningen 1772 5,241 O. f., 244, 258;

— — 1789 5,331; —

stora kommissionen

4,4 73 o. f.; — storhetstiden 4,598 o. f.: — tronföljdsfrågan 1649 4,350; — Upsala högskolas återupprättande 3,389; — — möte

3,377—381; — utskottsmötet i Stockholm 1651 4,352; — Vester&s arf-förening 8,198; — jfr Konseljer, Riksdagar och hänvisningar derstädes, Riksråd, Råd, Råds-herrar, Statsråd.

Rådhus 2,490, 6,251; — se Landskrona, Lhbeck, Malmö, Stockholm. Rådjur 1,11.

Rådkammare 4,81, 83. Rådmansö 5,20.

Rådmän, Vesterås riksdag 8,120; — jfr Råd. Rådsed 8,132, 369, 434, 450, 4,81.

Rådsemete 5,347. Rådsherrar 2,407, 8,363, 369, 408, 420; — andel i böter 3.256, 316; — Karl IX:s rättgång 8,425;-----skrifvelser

8,405; — jfr Rådet. Rådslag 3,350 o. f., 461. Rådsmöten 1,462, 467,

2,484, 3,69, 350, 4,100, 103; — och lagförändringar 3,225; — se Arboga, Rohus, Enköping, Falsterbo, Jönköping, Kalmar, Kjöben-hvvn, Linköping, Nyköping, Oslo, Skanör, Skara, Skeninge, Stockholm, Strengnäs, Söderköping, Södertelge, Up-sala, Vadstena, Varberg, Vesterås, Örebro;—jfr Riksdagar, Samtal. Rådsprotokoll 4,51, 81,

5,187, 254, 263. Rådsregering 4,73, 81. Rådstngubalk 2,5. Rådsvälde 4,599, 5,4. Rådulf 1,357.

Råg 1,332;—pris 8,468,

4,95, 5,384; — utförsel 4,604.

(Rålamb), Anders Sig-frid8son 3,300.

Rålamb, Bror Andersson

4,83.

Rålamb, Klas 4,421, 423, 475, 610, 613; — porträtt 4,4 62.

Rålamb, Ake, encyklopedi 4,613.

Råshult (Linnés födelseort) A 5,389.

Råå 4,576.

RäfsaL rnnsten 1,219. Räfsnäs 2,124, 8,26 o. f., 47 8; — se (Sture, tre sjöblad), Algot Magnusson till R., (Sture,

tre sjöblad), Sten d. ä. till R.

Räfst 5,55; — Gustaf I:s 8,151—154, 200,

258, 282; — Gustaf II 1:8 med göta hofrätt 5,261 o. f.; — Karl (Vill)

Knutssons 2,302—304, 327, 3,128; — Karl

IX:S 3,418, 431; —

KarlXLsmed kollegierna 4,474; — Magnus Erikssons 1,467; — Margaretas 8,128; — med

hattpartiets statshushållning 5,166, 175 o. f.;

— med rådet 5,159; — med vexelkontoren 5,181 O. f., 233 *0. f.;

— jfr Fjerdeparts-, Förmyndar-, Konnngs-räfst, Reduktion.

Räfsteting 1,465, 3,178, 253, 434, 4,87, 102; — Eriks af Pommern förordning 2,183; — i

Hvetlauda 1364 2,64;

— i Upsala 1437 2,254;

— inom furstendömeu 8,344, 347; — Kalmar recess 2,384; — Margaretas reduktion 2,14 7 o. f.; — sammansättning 2,147. 183; — jfr Domstolar, Lagmansting.

Räfvar 1,11, 2,94.

Käfvarne, se Törneblad, B. J.

Räk, Jöns, se Budde.

Räkenskaper 3,222, 224.

Räkнемästare, öfverste 8,224; — jfr Kammar-mästare.

Räkningekammaren 4,259 O. f., 294, 296.

Ränninge 1,248.

Räntefot 0,198.

Räntekammaren 8,352.

Räntekloster 3,128, 130, 174.

Ränte- och kapitalför-säkringsanstalter 6,208.

Räntor 3,468, 4,96, 294 O. f., 5,144, 270; —

fria 6,198; — förbjudna 2,101, 327; — kronans, Gustaf 1:8 framsättnin-gar 8,123; — — Ve-sterås recess 8,127; — oköpta, Karl XI:s reduktion 4,482; — ordinarie, riksdagen 1853— 1854 6,i5o; — jfr

Grund ränto j, Skatter, Skatte-, Ars-, Öfver-skottsräntor.

Räntämäki (Rentemäki)

1,427; — karta 1,393;

— kyrka A 1,428.

Rätmejslar A 1,38.

Rätt, finsk 2,128; — romersk 4,89, 5,392; — jfr Arfs-, Beskattnings-, Bevillnings-, Faders-, Folk-, Frälse-, Gårds-, Interventions-, Jagträtt, Jus, Konfirmationsrätt, Lagar, Lagstiftnings-, Landsrätt, Privilegier, Representations-, Riks-, Stats-, Valrätt.

Rättare 1,424.

Rättnrtiug 1,465, 3,178, 4,87, lo», 434 O. f.; — jfr Domstolar.

Rättegångar, Karl IX:s mot rådsherrarne 3,425;

— [-regeringsformsforslaget-] {+regeringsformsforsa- get+} 1769 5,205.

Rättegångsbalk 5,76.

Rättegångshandlingar

3,482.

Rättegångsordning (rätte-gångsstadga) 8,4 35,5,73;

— Gustaf II Adolfs

4,87 O. f., 102, 602; — nya lagberedningens 6,139; — jfr Lagar,

Processordning.

Rättegångsstadga, se Rättegångsordning.

Rättegångssätt, se Rättskipning.

Rättegångsväsen, se Rättskipning.

Rättfärd iggörelse genom tron 6,210.

Rättigheter, konungliga och furstliga 8,342— 344, 346 O. f.; — jfr

Företrädesrättigheter, Privilegier.

Rättsforskning 4,347.

Rättsinstanser, Karl-XILs tid 4,602.

Rättskipning (rättegångs-sätt, rättegångsväsen), additamentet 16604,4o7;

— för prestersffapet

1,370, 389, 393; —

medeltiden 1,425, 463

—465, 468, 470, 2,5

O. f., 26, 98, 183, 277, 407, 483, 485; — Oskar I:s tid 6,196; — parti -tidhvarfvet 5,15, 7 3,

233, 284, 383; — regeringsformen 1634 4,261;

— — 1772 5,254;

— [-regeriugsformsför-slaget-] {+regeriugsformsför- slaget+} 1769 5,203; — storhetstiden 4,87 o. f.,

102, 295, 497 O. f.,

601 o. f.; — ständernas kontroll 5,50; — jfr Lagskipning.

Rättsläarde 5,392. Rättssäkerhet 5,205, 211, 254—256.

Rättsvetenskap 5,392; — jfr Juridik.

Rättsväsen, gustavianska tiden 5,383; — Karl XI :S tid 4,419, 497— 499; — Kristinas tid 4,286; — regeringsformen 1772 5,245; —jfr Justitieväsen.

Rättvik 3,30 o. f., 36, 94, 114 o. f., 6,254; — folkdrägter A 6,255; — karta 3,27.

Rävelsta, se Refvelsta. Rääf, L. F. 6,117, 120. Röd, hällkista 1,60, A 1,62.

Röde, Erik, se Erik R. Rödeby skog 3,194. Rövare (stigmän) 1,314, 473; — jfr Sjörofveri. Rökcelsekar A 1,477,

3,478.

Röklinet, se Mässkjortor. Röks kyrka, runstenar

1,219, *357, A 1,358. Rökskatt 2,149.

(Römer), Ingerd Ottes-datter (g. m. Nils Henriksson (Gyldenlöve))

8,107, 118.

Röna, se Rönö. Rönneberga högar 4,447. Rönneå 2,45.

Rönnov, Kasten 4,450;—guldkedja, skänkt af Karl XI A 4,4 51. Rönnov, Klaus 2,298, 340, 344 o. f., 366; — hustru, se (Vase), Birgitta Kristersdotter; — slägtaflor 2,239, 333,

3,19.

Röuö (Röna; härad o. slott) 2,118, 123, 182,

186, 418, A 4,300; — hamnor 2,104; — karta 2,120; — skattebönder 2,103.

Rör, se Gevär.

Rörek (kon. i Danmark) 1,249; — gemål, se Öd. Rörik Tordsson, se Bonde.

Röriksdotter, Cecilia, se Bonde.

Röriksdotter, Kristina, se Bonde.

Höriksdotter? Margareta, se Margareta R.

Rörik8son, Tord, se

Bonde.

Rörstrand, se Stock-

holm.

Rösträtt, kommunnlO, 16 C;

— konungens, i högsta domstolen 6,19.

/Röstskala, graderad0,140.

Rösås 1,293.

S, siradt A 1,1, A 1,224.

S:a, S:t, St., härmed förbundna namn tinnas under hufvudnamnet.

Saale 4,249 o. f., 303,

6,51, 78.

Saba (kloster), se Julita.

Sabina, se Vilhelm af S.

Sablar, Gustaf 11 Adolfs A 4,140; — Karl XI:s A 4,441; — jfr Vapen.

Sachsare 1,267, 360,

4,543, 588; — forn-

sachsiska, se Språk; — jfr Anglosachser.

Sachsen 2,317,455,3,104, 265 O. f., 272, 277,

4,458, 0,46; — brons-tackor 1,148; — erne-stinska linien 4,216; — freden i Altranstädt

4,561;-----i Stettin

3,323; — gånggrift 1,56;

— kriget 1/00—1720

4,548, 553, 555, 559— '563, 568, 575, 578,

582, 584; — —

1813-1814 6,49; —

mynt 1,296; — neder-sachsiska kretsen, se Kretsen; —restitutionsediktet 4,203; — Ri-chelieus .planer mot Sverige 4,278—280; — sjuåriga kriget 5,147, 152 o. f.; — slaget vid Breitenfeld 4,225,

227 o. f.;----medalj

A 4,229; — slaget vid Cheranitz 4,304; — tretioåriga kriget 4,156, 159, 163, 168, 171,

178, 196, 198, 210,

218—221, 231 o. f.,

239, 245 o. f., 249 o. f., 268—272, 302, 305,

307, 309, 319;—vapen A 4,234; — öfversach-siska kretsen, se Kretsen ; — se Moritz af S.;

— jfr Kur-, Nieder-sachsen, Polen-Sach-sen.

Sachseu-Lnuenburg8,146, 159, 4,199 o. f. Sachsen-Weimar 4,204, 219.

Sachsland 1,247, 249; —, karta 1,273; — jfr

Tyskland.

Säcken, von 1,88.

Sadel, forgyld 1,327. Sadler von Salneck, se Salneck.

Sadowa 4,226.

Sæmund, se Eddan, poetiska.

Sagnits (Hummelshof), slag 1702 4,565.

Sagor 1,323—325, 351;

— isländska 1,5, 249,

253, 319 O. f., 330,

356; — om Olaf Trygg-vesson 1,284; — om völsungarne 1,480; — jfr Alexanders-, Guta-, Pntrikssagan, Sägner.

Saguntum 4,215.

Sagån (Sävuström) 2,124 o. f., 147.

Sahlefeld (löjtnant) 5,141. Sahlstedt, A. 5,393. Saima 2,379, 409,3,468, 5,91, 106.

Sniut-Sévérian 5,78. Sakrament, sju 2,210, 212, 8,400.

Sakramentshus, se Sakra-mentskåp.

Sakramentskåp (sakramentshus), Linköpings domkyrkas 2,493, A 2,494.

Sakristia, Upsala domkyrkas 2,4 98.

Sakören 3,184, 319, 354;

— konungens nudel

3,256, 369, 391; —

landbönders 3,316; — jfr Böter.

Sala (stad) 3,281, A 5,101, 104, 6,67, 78; — vapen A 5,101, A 6,195; — jfr Norrby.

Sala silfvergrufva (Salberget) 1,468, 2,125,

446, 3,234; — afkast-ning 4,502, 5,385.

Salad (hatt) 2,501. Salander, E. 5,392. Salberget, se Sala silfvergrufva.

Saleby (kyrka; nära Skara), klocka med runinskrift A 1,403.

Salem (kyrka), altarskåp med heliga Birgittas bild A 2,81, 88; —

helige Botvids bild A

1,365.

Salen, Spanska, se Prag, Hradschin.

Saletta, Barbro von, se Baner.

Saligheter, åtta 2,213. Salis 4,10.

Salista, se Salsta. Salmasius (Sanmaise), Claudius 4,342, 344. Salmis 4,16, 68, 5,375. Salneck, Philipp Sadler von (förut Sattier) 4,82. Salnecke 4,82.

Salomo 1,116, 4,161; — tempelvagnar 1,93, 95. Salonger 0,401.

Salsta (Salista) 2,126, 241, 320, 332, 345,

4,619; — se (Oxen-

stjerna), Bengt Jönsson till S., (Oxenstjerna), Bengt Kristersson till S., (Oxenstjerna), Bengt Nilsson till S., (Oxenstjerna), Kristiern

Bengtsson till S., (Oxenstjerna), Sten Kristersson till S.

Salt 2,439, 3,71. 198;

— handel 3,111, 4,92; — införselvara 8,232, 4,605. Saltholmen 4,54 2. Saltsjön 6,211.

Saltza, H. H. von 5,241, 276; — och statshvälf-ningen 1772 5,245. Salus publica salus mea (Adolf Fredriks valspråk) 5,124.

Salvator mundi adiuva nos (Gustaf I:s valspråk) 3,243.

Salvator mundi salva nos (Johan III:s valspråk) 8,337.

Solve (Sölve) 1,247. Salvius, J. A. (riksråd) 4,83, 147, 234, 265,

280, 330—332; — minnesvård i Stockholm, Storkyrkan A 4,329; — porträtt 4,328.

Salzburg 1,101. Samanider 1,299, 301; — arabiska mynt 1,300; — jfr Muhamedaner. Samarkand, mynt A 1,298, 300.

Sambre 6,84.

Samfund, vittra 5,398 o. f.; — jfr Akademier, Ordnar, Religionssamfund.

Samfärdsel 4,124, 617;

— götarnes med goterne 1,226 o. f.; — i medeltidsstäder 2,370;

— med främmande länder 1,5, 149—156, 199 o. f., 224 O. f., 288—312, 5,62; — stenåldern 1,50;

— till lands 1,473; — till sjös 1,471;—jfr Handel.

Samfärdsmedel 2,487 o. f., 3,468, 483, 4,1,6,131:

— bronsåldern 1,154 o.

f.; — Kristinas förmyndarregering 4,290; — Oskar I:s tid 6,155; — vikingatiden 1,312— 316; — äldre jernåldern 1,199—205; — jfr

Broar, Kanaler, Kommunikationer, Vägar.

Samhället, grundformer 6,171.

Samhällsförfattning 4,1. Samhällsklasser 1,484. 2,499, 5,381 O. f.; — högre, lefnadssätt och seder 6,253.

Samhullslif 5,232. Samhällsskick 5,218; — franska republikens 5,355; — frihetstiden 5,128, 170 O. f., 261; — Gustaf III:s tid 5,254, 276; — konstitutionellt 5,212; — Norges, efter 1572 6,55.

Samlinger til Danmark» historie 4 källfört. Sammankomster 3,4 73. Sammansvärjningar 1,425; — Arm felts 5,353; — Charles de Mornays 3,305 o. f.; — Maurits Rasmussoiu 3,307; — mot Gustaf I 8,168, 177, 304, 307; — mot Johan 1113,341;

— jfr Konfederationer.

Sammet 3,468, 4,633.

Samogitien 4.383,54 8 o. f.,

552.

Samostje 4,381.

Samsa, se Samsö.

Samsö (Samsa) 1,306. 436, 451.

Samtal 1,462; — jfr

Rådsmöten.

Samtiden (veckoskrift) 6 källfört.

Samtingen, se Strengnäs. San (flod) 4,380.

San, härmed förbundna namn finnas under huf-vudnamnet.Sandaler 1,168, 186; — jfr Lädersaudaler, iSkor.

Sandberg, J. G., 6,233, 239 o. f.; — fresker A 6,234 — 235; — porträtt 6,233; — Stockholms

konstförening 6,231»; — »valkyrjor»» 6,236. Sandels, J. A. 6,49, 7 8. 81, 106. 108 o. f.; —

kriget 1808—1809 5,373 o. f., 37 6, 6,22; — porträtt 5,37 2.

Sandemar 1,484. Sandhamn, se Helsingfors.

Sandholt, se (Tott), Filip Axelsson till S. Nandomir 4,380, 384,

559; — konfederation 1704 4,557.

Sandporten, se Riga. Sandsjö 4,47.

Snndsten, slipsten A 1,44.

Sandströmer, A. P. 6,143, 147 o. f.; — porträtt 6,140.

Sanktiou, pragmatisk 5,69 o. f.

Santessou, 6. E. 6,205. Santesson, B. II. 6,82. Sanzio, se Raffaele S. Sapieha 4,552, 556. Sapieha, Andreas 8,331. Sapieha, Leo 4,127 o. f. Sapieha, Stanislv 4.128. Saporoger, kosacker 4,66, 186, 572.

Saracener 2,165; — jfr Muhamedaner. Saracenernes land, se Särkland.

Saratof 1,238.

Sarauw, Christian von, Die feldziige Karls XII 4 käll fört.

Sardinien 1,65, 6,153.

172.

Sarkofager, Herluf Trolles A 8,2 68; — Torsten Stålhandskes A 4,307; — jfr Grnfvårdar. Sarpsborg 1,415.

Sasse, Johann 8,50. Sasse, Staffan 8,45, 49. Satagund, se Satakonda. Satakonda (Satagund) 1,278, 2,128, 8,313; — kartor 1,393, 2,121; — klubbekriget 8,406; — lagmän 8,58.

Satir 5,396 o. f.

Sattier, se Salneck.

Smil 2,244, 0,174.

Snumaise. se Salmasius. Savelli(rom. furste) 4,194 O. f., 205.

Savitaipale 5,385. Savolaks 2,128, 8,209,

4,234, 6,106; — freden i Xöteborg 1823 1,452;

— klubbekriget 8,406;

— stivolaksbrigaden 5,27 2, 320, 333 O. f., 371, 373 o. f., 385; — skatläggning och ref-niug 5,263; — vapen A 8,374, A 4,27; — jfr Karelen.

Savoyen 1,65, 4,168. Saxar 1,128; —jfr Brons-saxar.

Snxe (Saxo) 1,1, 5, 249

— 251. 257, 335, 348,

352. 481; — Historia danica, utg. nf P. E. Muller 1 kalifort.

Saxo, se Saxe.

Scaudia 1,3; — jfr Skandinavien.

Scndinnvia 1,3; — jfr Hillevioner, Skandinavien.

Scania, se Skåne,

Scanzia 1,226.

Scapulare 2,90.

Scenux, forbundstraktat

8,183.

Schackbricka, af ben A 1,486.

Schackspel 1,334. Scbæffer, J. J., se Ehren-svärd.

Schantz, G. von, Historia

5 källfört.

Schartau, Frans 6,116, 120, 158.

Schartau, Henrik 6,209;

— porträtt 6,210. Schartau, J. E., se Handlingar, Hemliga.

Schartauaner 6,210. Schnumburg (ätten) 2,823 o. f.

Schaumburg, Hannibal von 4,201, 205. Schavottering, M. Ch:a Rn-denskölds A 5,355. Schedin 5,103—105.

Schedvin 5,140 o. f. Scheel, Joakim 8,421. Scheelc, K. V. 5,891; — porträtt 5,393.

Scheffer, K. F. (riksr&d) 5,122, 125, 186, 159 O. f., 163 O. f., 169, 172, 175, 179, 185, 193 O. f., 217, 220, 224, 231, 258, 364, 267. 279. 307, 392;

— porträtt 5,165;— regeringsformen 1772 5 238

Scheffer, Ulrik (riksr&d) 5,122, 124 o. f., 148, 192, 201. 229, 244, 248, 257 o. f., 267, 274, 276, 279, 298, 300;

— porträtt 5,202.

Schefferns, Johannes 4,344, 611: — porträtt 4,612.

Scheidung (ätten), friherreskap 4,16.

Schenck, Katarina' (f. Brahe; g. m. Kristofer Schenck), slägttafla 8,328.

Schenck, Kristofer, hustru, se Schenck, Katarina; — slägttafla 3,528. Scheutz, Georg 6,83. Sehigoberu (Sigbjörn) 1,279.

Schinkel, B. von, Minnen ... förf. och utg. af C. V. Bergman 5, 6 källfört.

Schiniierus, Jacobus 8,415.

Schirren, C., Quellen zur selbständigkdit 3 källfört.

Schlegel, B., och Kling-spor, C. A., Attnrtaflor 3 källfört.

Schlesien 8,313, 4,877, 558, 6,46; — audra

schlesiska skolan 4,615;

fredskongressen i Osnabruck och Miinster 4,332; — Karl XII:§ krig 4,561; — kriget 1674—1679 4,433;-----

1813 6,48—51; — och Friedrich II 5,88; — protestanter, religionsfrihet 4,563;-----minnespenning A 4,563; — romerska mynt 1,179;

— sju&riga kriget 5,146;

— tretioåriga kriget 4,131, 166, 220, 222,

239, 250, 270 O. f., 273, 307 O. f., 311, 324 — 326; — Wallensteins besittningar 4,17 8.

Schlick 4,180.

Schlick, joakimsthaler 3,182.

Schlieinann 1,188. Schlippenbach (ätten), grefskap 4,16. Schlippenbach, V. A. 4,565.

ISchluselburg (Nyckel-borg) 4.67; — jfr Nö-teborg.

Schlvter. K. J. 6,221; — se Collin, H. S.

Schmalkalden, förbund 8,170, 4,198. 203 o. f.;

— krig 4,19, 168, 209, 219.

Scholander, Fredrik6,239, 245, 249; — porträtt 6,248.

Schoolcraft, Indian tribes of the United states 1,66.

Schroderu8, se Skytte.

Schröder, Göran 5,216,

259.

Schröderheim, A. Ch:a (f. von Stapelmohr), porträtt 5,261.

Schröderheim, Elis 5,259, 276, 278, 300, 315, 850, 354; — handel med pastorat 5,308; — inemo-arliterntur 5,395; — porträtt 5,260.

Schulenburg, J. M. von der 4,558—560.

Schulz, se Schnlzenheim.

Schulzenheim, David von (professor) 5,361, 391.

Schulzenheim, David von (Schulz; kapten) 5,368.

Schulzenheim, David von (statsråd) 6,89, 115, 119.

Schulzenheim, K. T. von (läkare) 5,391.

Schwaben, mynt 1,296; — schwabiska kretsen, se Kretsen; — tretioåriga kriget 4,239, 243, 245 O. f.. 249, 269—271.

274—276, 304.

Schvan, II. N. 6,1 o, 42, 83, 92, 115.

Schvan, J. G. 6,148, 151, J57, 166 O. f., 179,

Schwarzburg, Gunthervon

8,270.

Schwarzenberg, Adam von

4,143, 303.

Schwarzenberg, K. P. vou 6,48, 50.

Schwedt 4,206.

Schweidnitz 4,308.

Schweiofurt, gymnasium

4,232.

Schweiz 1,151, 4,368,

5,379; — båt A 1,29;

— evangeliska unionen 4,160; — fredskongressen i Osnabruck och Munster 4,331; — husdjur, stenåldern 1,15;
— kanoter 1,31; — kalvi-

Sverigea Historia. Register.

27nism 8,333; — katolska reaktionen 8,334; —

linodling 1,23; — nya stilen 0,127; — nät A 1,29; — stendösar 1,65;

— stenmejsel A 1,38;

— tretioåriga kriget 4,186; — träkärl A 1,22;

— åkerbrnk, stenåldern

1,15, 40.

Schwerin, schwerinska arkivets urkunder 2,22, 103.

Schverin, F. B. von 6,67, 79 O. f., 84, 92, 95; — Författningar rörande bancoverket 5 källfört.;

— porträtt 6,78. Schverin, J. F. von 5,202,

229, 244, 6,78. Schwerin, se Agnes af S. Schybergson 4 källfört. Schäferi 5,64.

Schönberg, Anders 5,394. Schönström, Per 5,861. Scillyöarna 1,99.

Sclani, se Slaver.

Sclavi, se Slaver.

Scotia, Nova 1,291; — jfr Markland.

Scott, George 6,211. Scriptores rerum danica-rnm medti ævi... ed. J. Langebek 2,49, källfört.;

---sneccicarum medii revii

1 källfört., 2,69, 207, källfört.

Scudi 8,383.

Sculpture8, Les, de rochers de la Snede, se Mon-telius, O.

Scultetns 4,166.

Sebaldt, K. F. 5,173, 223, 236.

Sebaldus, se Niirnberg. Sebastiano, San 2,82. Sebastopol 6,158. Sedelstock 6,207. Sedelutgiftningsrätt 6,208.

Sedelära 1,344—346,367. Seder 1,485, 2,499; — Kristinas förmyndarregering 4,299; — nyaste tiden 6,253; — nydaningstiden 8,482—484;

— partitidhvarfvet 5,414 —416; — storhetstiden 4,638—640; — jfr Kvr-koseder, Lefnadssätt och seder, Plägseder.

Sedeslöshet 5,66, 209. Sedlar 5,116 o. f., 182 O. f., 204, 268, 6,82, 95, 207; — riksgälds-kontorets ntgiftningsrätt 5,338; — värde 5,14 4, Senatorer 4,132.

172, 183, 191, 234, 270; Seneca 4,21.

—jfr Bankosedlar, Mynt, Seniorer, Gustaf I:s stad-Riksgäldssedlar. I ga 8,178.

Sedlighet 5,349, 6,259. Senor, tråd 1,25. Sedlighetsbrott 8,482. Sens (Frankrike) 1,387.

Seelburg 4,126.

Sef8tröm, N. G. 6,202.

Segeberg 8,160,4,168,54 3.

Segel 1,155, 205, 283.

Segerrunor 1,355.

Segersäll, se Erik S.

Seglingskonst (navigation) 1,155, 4,610.

Sehested, Anna (g. m. Kristiern Bengtsson (Oxenstjerna)till Stenin-ge), slägттаfla 2,243.

Sehested, Flannibal 4,405, 430.

Sehested, Kristian 4,315.

Sehested, Sten Maltesen 8,457 O. f., 4,31.

Sehlstedt, Elias 6,229.

Seierö (Syra) 1,306.

Seine 4,232; — karta 1,278; — vikingatåg

1,268—270.

Sekret, se Sigill.

Sekreterare 8,66, 4,78, 5,12, 185; —Gustaf I:s regementsform 8,178; — riksdagsordningen 1723 5,51; — jfr Kabinetts-, Revisionssekreterare.

Sekreterarregeraente 8,349, 4,82, 438.

Sekreteness 5,125, 166,

175, 189, 213, 258; — regeringsformen 1772 5,255; —jfr Beredning, sekretissirae.

Sekter 8,380, 6,211.

Sekularisationer 4,238.

Selar 1,316, 353.

Selaön 1,248, 8,27.

Selbåge A 1,314.

Selebo (Sylbo; härad) 2,124.

Selskabet for Norges vel 6,56; — jfr Sällskap.

Selö, se Ytter-, Öfver-Selö.

Sember 1,307; —jfr Slaver.

Semgallen 1,302, 8,260, 4,126, 383; — jfr Knr-land.

Seminarier 6,125; — jfr Jesuit-, Lärarseminarier.

Semiter, alfabet 1,216, 218; — bronssvärd 1,90; — gndsdyrkan 1,92; — jfr Foiniker, Hebreer, Judar, Moabiter.

Separatfreder 2,177; — i Celle 1679 4,456; — mellan England och Nederländerna 4,430.

Separatister 6,210, 212.

Septimius Sevenis, triumfbåge 1,194.

Seqvester, stettinsk 4,585, 590.

Seraflmerdrägt A 5,288.

Serafimerorden 1,484, A

5,119.

Serafimcrriddare 5.261.

Serenins, Jakob (bisk. i Strengnäs) 5,96, 105,

134, 169; — porträtt

5,97; — riksdagspredi-kan 1765 5,174.

Sergel, J. T. 5,308, 400, 405, 6,238; — Amor och Psyke 5,406, 412; — Axel Oxenstjerna och historien 5,412; — Dio-raedes 5,406; — fann A 5,406;—Gustaf III:s staty 5,340, 412;—och Gustaf III 5,296, 406; — porträtt 5,297; — skulptur 5,409, 411; — Venus Kallipygo8 5,412.

Servien (fransk statsman)

4,331.

Sester, se Svsterbäck.

Seth, Gabriel von (riksråd) 5,113, 179 o. f.

Setuna 1,486; — jfr Vår-fruberga kloster.

Sevede (härad) 8,193.

Severien 4,569—571.

Sévérin, se Saint-Sévérin.

SeverusJ Septimius, se Septimius S.

Sevilla 1,269.

Sexdukat A 8,450.

Sexualsystem 5,390.

Sforza, Francesco (hert. af Milano) 8,147; — gemål, se Christine (Kristiern 11:8 dotter); — slägttafla 2,321.

Sheffield 4,17.

Sheridan, C. F., History of the late revolution in Sweden 5 källfört.

Shetlandsöarna (Hjalt-land) 1,270, 276 o. f., 2,323; — karta 1,278.

Si Deus pro nobis quis

(contra) nos (Gustaf I:s valspråk) 8,242.

Sibirien. 1,164, 170, 4,9. Sicilien (Sikelön) 1,270. 281, 2,195; — bronsmynt 1,153; — karta 1,273;

— uppror 6,141. Sicilierna, Båda 5,300. Sicre 5,7.

Siden 1,31 o, 8,232. 6,253.

Sidenbladh, E., Weltaus-stellung 1873 in Wien 6 källfört.

Sidenbladh, K., se Fåh-rreus, E., Administrativ handbok.

Sidentyg (pell) 1,283, 325, *327, 4,501, 633, 5,63.

Sidon, mynt A 1,98. Sidoskepp (bygkn.)

4,636.

Siebeuburgen 1.181,

8,331, 4,319, 587; —

bronsvagnar 1,94; —

helleuiska mynt 1,154:

— tretioåriga kriget 4,152.

Siegroth, G. A. von 5,321

— 323, 334.

Siena, se Katarina af S. Siende (härad) 1,465. Sieniavski 4,583.

Siéyes, E. J. de 6,85.

Sif (Säf; myt.) 1,387. Sigbjörn (Schigobern)

1,279.

Sigbrit 2,455 O. f. 465. Sigfader 1,336; — jfr Odin.

Sigfrid (Smichinus: bisk.

i Skara) 2,27 o. f. Sigfrid den helige 1,259. 365, 376, 2,71, 4,84; — bild A 1,363.

Sigfridsson, Anders. se (Rålamb).

Sigge (bisk. i Skara) 2,217 O. f., 223.

Sigge (bisk. i Strö-Bg-näs), se (Sparre), Sigge Ulfsson.

Sigge Gntormsson, hustru, se Kristina Birgersdot-ter; — slägtafla 1,891. Sigge Larsson, se (Sparre) V Sigge Ulfsson. se (Sparre).

Siggesdotter, Ingeborg, se (Sparre).

Siggesson, Arvid, se Arvid S.

Siggesson, Göran, -e (Sporre).Siggessou, Lars, se (Sparre).

Sigill (8ekret)l,403,2,498; adliga 1,484; — A-braham Broderssons (tjurhofvud) A 2,140;

— Anders Isakssons (Ba-

uer) A 2,270; — Arvid Trolles A 2,337; —

Bengt Algotssons (lejon) A 2,24; — Bengt Jönssons (Oxenstjerna) A 2,270; — Bengt Stenssons (Natt och dag) A 2,270; — Birger Brosas A 1,394; — Birger jarls A 1,410, A 2,411;

— Bo Knntssons (grip-hufvud) A 2,270; — Ereugisle Nilssons (natt och dag på längden) A 2,109; — Erik Axelssons (Tott) A 2,272; — Erik Erikssons (Gyllenstjerna) A 2,2 7 2; — Erik Ket-tilsson Pnkes A 2,109;

— Greger Bengtssons (Lama) A 2,284; — Gustaf Erikssons (Vase) A 3,37; — Gustaf Karlssons (gnmshnfud) A 2,271; — Gustaf Stures (tre sjöblad) A 2,271;

— Göran Perssons A 3,290; — Hans Kröpe-lins A 2,217; — Israel Birgerssons (två vingar) A 2,12, 14; — Jon Gäddas A 2,272; — Jon Karlssons (två färlor, ej två fästen) A 2,271;

— Jöns Bengtssons (Oxenstjerna) A 2,273; — Knut rddssons (vinstor-päätt) A 2,153; — Kri-stiern Nilssons (Vase) A 2,241; — Linjlorm Björnsson s (vinge) A 2,383; — Mattias Ket-tilmundssons A 1,443;

— Matts Ödgislssons (Lilja) A 2,271; — Nikolaus Rytings A 2,300;

— Nils Bosson Stures (Natt och dag) A 2,343;

— Nils Jönssons (Oxenstjerna) A 2,270; — Nils Klaussons (tv& sparrar) A 2,433; — Staffan Llfssons (tillbakaseende ulf) A 2,284; — Sten Pederssons (stjerna) A 2,292; — Sten Sture d. y:s (Natt och dag) A 2,450; — Svante Nils-

sons (Sture, Natt och dag) A 2,443; — Tord Bondes (båt) A 2,297;

— Ture Jönssons (tre rosor) A 2,455; — Tyr-gils Knntssons A 1,427;

— Ulf Jonssons (blå) A 2,109; andliges 2,500; — abbedissans i Setuna kloster A 1,486;

— abbot A 1,484; — Arcimboldos A 2,462;

— Birger Gregerssons

A 2,206; — Gustaf

Trolles A 2,451; — Hans Brasks A 3,77; — Hemming Gnds A 2,458;

— Hemming Nilssons A

2,13, 14; — Innocen-

tius I V:s A 1,405; —

•*

Jakob Ulfssons (Ornefot) A 2,363; — Johannes Magni's A 3,79; — Jöns Bengtssons (Oxenstjerna) A 2,300; — Jöns Jerc-kinssons A 2,184; — Nils Hermanssons A 2,207; — Stefans A

1,394; — Vilhelms af Sabina A 1,401; dal-junkarens A 3,114; engelskt, med farty gsafbildning A 2,47; heliga lekamens gilles A 2,371; Her-brekt Königsmarks A 2,130; hertiglga, Albrekts af Mecklenburg A 2,69; — Bengt Bir-gerssous A 1,425; — Érik Magnussons A 1,426; — Ingeborg Hå-kansdotters A 1,448; — Valdemar Magnnssons A 1,427; i medeltids-urkunder 2,281;

kungliga 2,500; —

Adolf Fredriks A 5,124;

— Albrekts af Mecklenburg A 2,68, 2,141;

— Birger Magnussons A 1,433; — Blanches A 1,454; — Erik Magnussons A 2,33; — Erik XIII-.S A 2,177, A 2,178;

— Erik XIV:s A 3,262;

— Frederik II:s AS,206;

— Fredrik I:s A 5,34;

— Gustaf I:s A 8,37, A 8,54; — Gustaf II Adolfs A 4,28, 393; — Gustaf III:s A 5,217;

— jGustaf IV Adolfs A 5,349; — Hans' A 2,420, A 2,421; — Hå-

kan Magnnssons A 2,48;

— Johan III:s A 3,320;

— Karl Knnstssons A

2,279, A 2,281; — Karl Sverkerssons A 1,394;

— Karl IX:s A 8,437, 4,393; — Karl X Gustafs A 4,364; — Karl XI:s A 4,427; — Karl XII:s A 4,530; — Karl XIII:» A 6,14; — Karl XIV Johans A 6,70; — Karl XV:8 A 6,161; — Knut Erikssons A 1,397;

— Kristiern I:s A 2,319,

A 2,320; — Kristiern Iirs A 2,426; — Kristinas A 4,320, 393;

— Kristofers A 2,265, A 2,266; — Magnus E-rikssons A 1,447; — Margaretas A 2,139; — Oskar I:s A 6,136;

— Oskar II:s A 6,190; — Sigismunds A 3,381, 4,393; — Ulrika Eleonoras A 5,11; — Valdemar Birgerssons A 2,414; landskaps, Dalarnas A 2,235; — Gestriklands A 2,344;

— Jemtlands A 2,284;

— Medelpads 2,343, A 2,344; städers 1,470;

— Arbogas A 2,289; —

Marstrands A 4,449; — Stockholms A 1,409, A

2,369, A 3,15, A 4,502; — — skolas A 2,196; — Torshällas

1,471, A 2,250; — Up-salas A 4,431; svenska rikssi gille t A

2,233, 234; Vad-

stena klostern 2,166;

— se Hildebrand, B. E., I Svenska sigiller från medeltiden; — jfr Em-betssigill, Vapen.

Sigismund (kon. af Sverige och Polen, 1566— 1632), fört tronbestigningen 8,314, 355,

362 o. f., 366; — afresa från Sverige 1587 8,358; — kröning i Kraków 3,359; — — medalj A 3,357; —
uppfostran 3,401; — Vadstena artiklar och Kalmar stadgar 8,356 o. f.; — valspråk 8,357; — öfver-

gång till katolska läran 2,340; som konung

8,369, 425, 428, 432

O. f., 435 O. f., 441, 443 O. f., 446, 451— 455, 463, 469, 472, 18, 25 O. f., 52 o. f., 70 O. f., 76, 101, 105 O. f.,
111—114, 123, 134,

139, 142 O. f., 377, 404;

— afsättning 8,418— 421, 426; — anklagelser mot rådet 8,367 o. f.; — brytningen mellan Karl och rådet,
Arboga riksdag 1597 3,399 —405; — flykt 8,418;

— fredsunderhandling med Gustaf II Adolf 4,140; — gemåler, se Anna af Österrike, Constantia af Österrike; —
i kunglig skrud A 3,377;

— inbördes krig 8,406

—417; — konungaförsäkran 8,402, 404, 413, 424 O. f., 460; — kriget i Livland 3,429 o. f.; — — i
Westpreussen 4,148 o. f.; — kröning 1594 8,382—393; —

namnteckning A 3,380;

— och katolicismen 8,412 O. f., 424; — och Kristian IV 3,456; — och Polens adel 4,141;

— och Ryssland 4,53;

— och Wallenstein 4,143; — porträtt 3,377;

— regeringsordning 1594 8,391 o. f.; — sigill A 8,381, 4,393; — skådespel 8,475; — släkt-tafla o,241; —
Söderköpings riksdag 8,393—399, 402; — till häst A 3,382; — Upsala möte 8,375—382.

Sigismund (rom. kejs.,

1362-1437) 2,170 o. f.,

173, 177.

Sigismund II August (kon. af Polen, 1520— 1572) 8,260, 271, 330;

— bref till Johan III

8,295; — frihetsbref

1566 4,129.

Sigmund Völsungsson

1,349.

Signeul 6,30, 42. Signildsberg (Fornsig-tuna, Försigtuna) 1,387. Signy 1,244.

Sigrid (den fagra; g. m. Bengt Magnusson), släkt-tafln 1,391.

Sigrid (Erik XIV:s dotter; g. m. 1 Henrik Klas-

sson (Tott). 2 Nils Nilsson (Natt och dag)), porträtt 8,313; — släkt-tafla 8,341.

Sigrid (nunna i Klara kloster) 2,17.

Sigrid Bengtsdotter, se (Bjelke).

Sigrid Eskilsdotter, se (Baner).

Sigrid Holmgersdotter 1,349.

Sigrid Karlsdotter, se Bonde.

Sigrid Knnstdotter (g.

Sigurdsson. Ofram S.

Ofram. se

se

Sigurdsson, Peter, Kibbing.

Sigurdssångernn, se Sigurd Fafuesbane.

Sigvid 1,393.

Sigyn (myt.) 1.340; — och Loke. af Vinge 1,33G, A 6,344.

Sibtun. se Sigtuna. Siikajoki, slag 1808

5,374.

Sikelön, se Sicilien.

m. Knut Birgersson) 1,382; — slngttafla

1.391.

Sigrid Ormsdotter 1.849. Sigrid Storråda (Sigrid Tostesdotter; g. in. 1 Erik Segersäll, a Svend Tjufvuskägg) 1,257 —

259, 311.

Sigrid Tostesdotter, se Sigrid Storr&da.

Sigtrygg (Sithrie), mynt 1,271.

Sigtrygg (viking) 1,271. Sigtuna (Sihtun, Sitvn) 1,247, 262, 306, 315, 379, 387, 2,223;

Birkas läge 1,308; — biskopar 1,372, 376; brändt 1,387; — kartor

1.392, 2,120; —kloster

2,126; — mynt A 1,261, A 1,262; — mynthus 1,476; — S:t * Pers

kyrka A 1,470, A 1,472;

— vapen A 6,195.

Sigty 1,336; — jfr Odin. Sigurd Fafnesbane 1,355;

— saga (sigurdssån-gera) 1,234, 251, 349

o. f., 2,311;-----* jfr

Völsungasagan.

Sigurd Jonsson på Sö-rum 2,280.

Sigurd Jorsalafare (kon. i Norge, d. 1130) 1,283; — gemål, se

Malmfrid; — korståg 1,267, 375; — slägt-

tafla 1,87 2.

Sigurd Kibbing, se Rib-bing.

Sigurd Ring 1,249—251, 351 o. f.

Sigurd Svr (kon. i Rin-gerike) i,324, 327, 331. Sigurdsristningar 1,329, A 1,349, 350. Signrdsson, Harald, se Harald Hårdr&de.

iKeion, se aicmen. ilfberget (Silfverberget) 1,468, 3,123, 4,605. Silfver 1,98, 17 3, 175,

287. 304, 306, 474,

3,467, 483,4,70,5,364, 6,207; — arabiskt 1,299;

— betalningsmedel 1,199, 232, 474: — bild af en qvinna 1,324, A 1,325; — bältespänne A 2,62; —

hängsmycken 1,828, A 2,58; — infattning å pilspetsar A 1,82, 88; — kedjesmyc-ken A 2,59; — känt af foiniker 1,100; — relikgömma A 1,364;

— ringsölja A 1,330;

— svärdfästen 1,205; — torsbamraare A 1,348;

— tull 2,305; — värde 1,310 o. f., 475, 2,105, 489; — jfr Ressilfver.

Silfverarbeten, arabiska 1,301.

Silfverarmringar A 1,327. Silfveraskar 1,191. Silfverberget, se Silf-berget.

Silfverbeslag 1,205, A 1,287, A 2,62. Silfverbroscher 1,328. Silfverbägare, Erik Trol-les A 2,44 8. Silfverbälten 1,328. Silfverdoppskor, till svärdsidor 1,205, A 1,235.

Silfverfingerringar 1,191, 328, A 2,62 Silfvergrufvor 1,468, 2,407; — Sala 2,446, 3,234, 4,502. Silfvergärd (silfverskatt) 3,59, 64, 70, 88 o. f. Silfverhaknr 'k 2,60, A 2,61.

Silfverhalsringar A 1,300, A 1,301, 328. Silfverhjälmor 1,194.

Silfverbvskor A 2,60, 2,61. *

Silfverinläggningar, på svärdfästen A 1,287, 288.

Silfverkalk A 1,4 7 5.

Silfverkedjor 1,828. Silfverknappar 2,57, A 2,62.

Silfverkors A 1,363. Silfverkärl 1,198, 324.

Silfvermynt 1,311, A 1,413, 475, 2,16 O. f., 19 o. f., 4,605 O. f., 5,13, 117; — anglo-

sachsiska A 1,293; — Anund Jakobs A 1,262;

— arabiska A 1,298;

— byzantinska A 1,297;

— daler A 4,588, A

5,207;-----en half A

5,149;-----två A 4,387;

— Erik Knutssons eller Erik Erikssons A 1,399;

— frankiska A 1,295, 296; — helleniska 1,153;

— irländska 1,271; — Johan Sverkerssous A 1,399; — Knut Erikssons A 1,394; — Olof Skötkonungs A 1,261;

— riksdaler A 5,218;

— romerska A 1,180, 225; — spanne A 2,59;

— Svante Stures tid
2,469; — sverkerska
och erikska tiden A 1,405; —tvska A 1,296:
— öre A 4,428, A 5,29,
A 5,124:-----sexton A
5,250; — — sjettedels A 4,588; — — två A 5,270; — jfr Silfver-riksdaler.
Silfverorunment 1,328. Silfverperlor A 1,8 28, A 2,58.
Silfverpilar, två korslagda (Nerikes vapen) A 8,373.
Silfverplåtar 1,328. Silfverpokaler, Gustaf II Adolfs A 4,246.
Silfverriksdaler 5,184; — hamburgsk, kurs 5,117, 191; —jfr Silfvermynt. Silfverringar 1,328. Silfverrosor, fyra
(i Nerikes vapen) A 8,373; — — (i Östergötlands vapen) A 8,373. Silfverskatt, se Silfvergärd.
A Silfverskedar 1,196, 3-4.
2.57, A 2,63.
Silfverskrin A 1,s»y.
Silfverskålar A 1.3-4.
2.57,
Silfversköld, Nils 5,s<;i
— 363.
Silfversmycken 1.130. Silfversnodder 1.32».
Silfversparre, J. L. 5.37' o. f., 0,28.
Silfverspiraler 1,3ii.
Silfverspäunen 1,205, ri.: 236, 328; — GotUftd
A 1,190, 220, A 1,221 A 1,331, A 2,5 S; Skåne A 1,188; — Yr stergötland A 1,19o. -Öland A 1,234.
Silfverstolpe, A. G. 5.35.'
6,10, 24.
Silfverstolpe, Carl, n Bi bliotek, Historiskt, D: plomatarium.
Silfverstolpe, F. 0.613*-o. f.
Silfverstolpe, G. A. 6.i< Silfverströmmar, två Nylands vapen) A 4.JSJ.
— (Medelpads rapcs A 3,373.
Silfverstänger 1.330. Silfversöljor A 2.57. Silfvertackor 1,330. Silfvertillverkuing, Ob-Staf 1:8 tid 8,234: -nyaste
tiden 6,201: -partiti dhvarfvet
— storhetstiden 4,604 Silfvertrådar, brosehrr
2.57, A 2,59. Silfvertönger 1.191. Silfverutförsel 2,40». Silfverutvexling 6.*s.
100.
Siljan 8,30, 33; — hrta 3,27.
Silke 5,115.

Sill 4,605.

Sillfiske 2,487,

360, 385, 6,66.

Silva, don 4,235. Silvester 2,379. Simolin 5,274, 280. Simon, se Gauzbert. Simon, se Stenfi. Simon Körning, »c k<> ning.

Simonsdotter, Bengts. * (Körning).

Simonsen, Vedel 1, » Simrishamn (Sömmophafn), karta 2,120; - va-, pen A 6,195;- jfr Kivik.I Sinai 2,202. ^ j

Sinclair, F. K. 5,179, 202, 227—229, 244; —

porträtt 5,178.

Sinclair, George 4,48; — minnesvård vid Kringlen A 4,4 7.

Sinclair, K. G. 5,27 2. Sinclair, Malkolm 5,81, 80 o. f.; — porträtt 5,80. Siuelairsvisau 5,80—88, 390.

Sindarfve 1,180.

Sineus 1,254.

Sion (nära Canterbury), birgittinerkloster 2,163. Sirater, bronsåldern 1,96, 119, 131, 145—147,

150, 152, 154, 17 5; — jernåldern 1,186, 231

o. f., 235; — stenål-

dern 1,22 o. f.; — vikingatiden 1.288; -

jfr Blad-, Filigrau-, Guldsirater, Ornamentik, Sliug-, Spiral-, Zigzag-sirater.

Sirid 1,302.

Siter, se Svidiar.

Sithc, se Skyter.

Sithrie, se Sigtrygg. Sitvn, se Sigtuna.

Sivard (bisk. i Upsala) 1,376.

Sivers, N. II., se Liljensparre.

Sixtensson, Abjörn, se (Sparre).

Sixtus IV (påfve, d. 1484) 2,37 4, 399.

Sjagarin, slag 1703 4,567.

Sjasflodeu 4,58, 67. Sjelfhämnd 1,412. Sjelfskrifvenhet, vid riksdagar 6,193. Sjelfstyreelse 4,10, 5,3; — kommunal 5,213, 383, 6,164.

Sjeremetief, B. P. 4,545, 567.

Sjonhem, glasbägare A 1,183, 1 84.

Sjuiski, se Skopin-S., Vn-sili S.

Sjukdomar 1,83.

Sjukvård 1,480.

Sjnvalof, P. A. 6,8 o. f.,

22.

Sjnårskriget, nordiska 8,263—278, 321—325;

— pommerska, se Kriget. Själagården, se Stockholm.

Själogårdsgatan, se Stockholm, Skärgårdsgatan.

Själamässor 8,196, 198.

Själinna tröst (medeltids-skrift) 2,211.

Själland 1,176, 217, 357, 451, 2,43, 71, 8,163,

268, 4,544, 57 6, 592,

5,37, 56, 30 2, 6,4 7, 55;

— bronskupa 1,170; —

broussax A 1,187; — gåuggrifter 1,3 2, 64,

71; — i Kristofers af Oldenburg våld 3,164; - -kriget 15*25 3,96;— — 1&J4 3,166; —

1657—1660 4,389, 399;

:-----1675-1679 4,4 38,

451;----- 17004,542 o.

f.; -- Kristiern II:s flykt 3,52; — ryttarfauor

4,35; - - jfr Danmark.

Sjöar 4,95.

Sjöared 4,50.

Sjöberg, Erik 6,228. I

Sjöblad, Erik 4,4 4 8.

Sjöfart 2,487 o. f., 4,91, 287, 418, 503, 604 o.

f., 5,63, 299, 6,155,

198, 204, 217; — och

skyddstullsystemet 6,150.

Sjöfartsfördrag (sjöfarts-traktater) 4,513, 6,179;

— jfr Haudelsfördrag.

Sjöfartstraktater, se Sjöfartsfördrag.

Sjöfästet ^ (Visborg) A 2,262.

Sjöförsvar 4,83, 5,301, 6,148; förordningar 4,72; — Gustaf III:s tid 5,309; — Kristinas förmyndairegeriug4,286;

— storhetstiden 4,603.

Sjögren, O. 4 källfört.

Sjöholm 4,626; — se

Johau Arendsson (till-bakaseende ulf) till S.

Sjöjungfruu, se Ilertig Magnus.

Sjökrigsskola 6,217.

Sjölagar 4,418, 6,171.

Sjölappar 4,39, 51.

Sjömalm 1,330.

Sjöu, Asofska 1,299.

Sjörätt, Visby 1,471.

Sjö röd, fornfynd 1,205.

Sjöröfverier 1,264, 304, 307, 388, 398, 2,107,

132 o. f., 138, 17 5,

356, 406, 438 o. f.; — Erik XIII:s 2,267 — 269; — i Vesterhafvet 2,388; — i Östersjön

1,387, 471, 2,129, 386 —388; — jfr Kaperi. Sjöslag 1,284; — i Kjöge-bugt A 4,446, 448, 450;

— i Lilla Bält 3,166;

— i Öresund 1658

4,395, A 4,396; — mellan Bornholm och Rii-gen 3,27 3; -- mellan Låland och Femern 4,314; — vid Born-
holm 3,264 O. f., 283;

— vid Bukow 3,27 3;

— vid Femern 4,313 o. f., 448; — vid Högland 5,320—322; — vid

; Köbenhavn 5,365; —vid Rugen 8,27 3; — vid Sveudborg 3,166; — vid Svensksund 5,334,

* 336; — vid Öland

3.267, A 3,269, 276, 4,141 O. f., 5,334.

Sjöstjerna, Anders 5,83 | o. f.

Sjöstjerna, Aron 5,92, , 95.

Sjöstäder 1,456, 469,

2.267, 373, 3,412; —

i jfr Hansan.

Sjösänkningar 6,207. Sjötullen, stora 4,94, 0,269.

; Sjöväsen 1,469; — bronsåldern 1,154 o. f.; — Gustaf III:S tid 5,273;

— jernåldern 1,200 o.

f.; — Oskar I:s tid

6,139; — vikingatiden

, 1,282 — 285; —jfr Flot-

* tan.

i Sjöärenden. förvaltning i 4,522, 5,382, Ö,N8, 94, ; 196.

. Sjöö 4,619.

Skade (myt.) 1,33 7, 34 7. i Skadeberget, se Bonde-berget.

Skafjern 1,329.

: Skaftcelter 1,100, 105,

133, 138, 144, 160;

— af brons A 1,110, A 1,137, 169.

Skaftbål 1,35, 46 o. f.. 136.

Skagen 4,312.

Skagul (myt.) 1,257. Skaguls-Toste 1,257.

, Skakke, se Erling S.

, Skald, se Torbjörn S.

, Skaldekonst, England 1,358, 5,396 o. f.; —

frihetstiden 5,396; — ; gustavianska tiden 5,389, i 398; — nyaste tiden

6,225; — partitidhvarf-vet 5,389, 395; — storhetstiden 4,614; —

; Tyskland 1,358. 5,397; ; —vikingatiden 1,358; —

» jfr Dikt Konst, Vitterhet.

Skalder, gustavianska tiden 5,398; — isländska i 1,333; — nyaste tiden i 6,226; — partitidhvarf-vet 5,396.

; Skaldestycken 6,226.

; Skaldeverk 1,481.

(Skallagrim 1,330.

• Skallagrimsson, se Egil I S.

- Skandeia 1,4; — jfr

Skandinavien.

Skanderborg 4,49.

, Skandia (tidskrift) 4, 5 I källfört.

, Skandinavien (Skandinaviska halfön) 1,2—5, (88, 102, 195, 228 O. f.,

4,1—3, 34. 39, 47, 54, , 67, 75, 89. 91, 112,

144, 189, 5,354, 6,44; , — befolkning 1,4, 11,

- 8«; , 223, 4,4; — brons-arbeten 1,1 oo o. f.; — bronsåldern 1,84 —172,

, 174; — foinikiska nybyggen 1,90, 97; —

gräusmöten 4,124; — hällristningar 1,156—

; 165; — hängkärl 1,121, . 143; —invandring 1,85;

I — jernåldern 1,17 8— i 359; — Karl XIV Jo-

- hans inre styrelse

6,130 — 133; — kon-

i gresseu i Wien 1814 , 6,04; — Magnus Eriksson 1,457; — mynt

1,4, 179, 224 O. f.,

. 236; — polarfolkens bo-

- städer 1,17; — Proko-pios' berättelse 1,227 o. f.; — runor 1,222;

, — samfärdsel 1,5, 50, ; 149—153; —stenåldern

I 1,10—83; — tretio-

åriga kriget 4,151 o. f., . 159 o. f., 169, 17 5,

180, 182 O. f., 256;

— unionsforslag 2,249 —251; -- jfr Codano-nia, Danmark, Lochlin, Nordbor, Norden, Nordmän, Norge, Seandia, I Scandiuavia, Skandeia,

- Sverige, Tnle, Öarna,

- skandiska. <

, Skandinavisk-etnografiska i samlingen, se Stockholm.Skandinaviska halfön. se Skandinavien.

Skandinavism 6.127 o. f., 145, 177.

Skandiska Garnn, se Öarna.

Skåne, se Skåne.

Skanmals 1,220.

Skansar, Pcenemundes, och svenska lagret A 4,192.

Skanstull, se Stockholm.

Skanör 1,309, 375, 2,21, 47, 108, 178, 4,7; — Albrekt s af Mecklenburg 2,34; — brandskattadt 1,444; — hnnsestädernas 2,50, 71;—kartorl,392, 2,120; — kyrka A

2,113, 497; —rådsmöte 2,134; — sillf&ngst

2,487; — vapen A 6,195.

Skapelsen (myt.) 1,340

o. f.

Skapelsen, Nya, se Kellgren, J. H.

Skara 1,306, 314 o. f., 418, 473 O. f., 2,116, 121 O. f., 280, 8,135, 197, 307, A 4,87; — biskopar 1,365, 37 2, 376, 413, 439. 459,

2,27, 29, 50, G6, 209, 217, 298, 348, 374,

891 o. f., 442. 481,

8,35, 76, 78, 145, 5,223;

— — och konungaval

2,250; — biskopsgods, indragning 8,174; —

biskopsgård 2,4 42; — biskopsval 1,404, 8,79, 378; — brandskat-
tadt 2,442; — brändt

2,107, 8,276, 4,38; — domkyrka, minnesvård öfver Erik Soop A 4,228; - förlikning

1326 1,451; — förordning om träldomens af-skaffande 1,455; —gymnasium 4,293;— herre-möte 1318 1,444;
—intaget af danskarne 1,417;

— kartor 1,392, 2,120;

— kloster 2,121; —

konungens eriksgata 1,462; — kungsgård
 1,419; — mynthus 1,4 76;
 — rådsmöten 2,142,
 8,145; — räfsteting
 2,147; — slott 1,442;
 — stift 1,459, 8,14 o.
 f., 343; — — hus i
 Paris 1,481; — unions-möte 2,324, 381; —
 vapen A 4,37, 6,195;
 — veterinärläroverk 6,217; — jfr Saleby.
 Skaraborg (län, slott) 8,16; — gånggrifter
 1,7 5 o. f.; — Karl XI :s reduktion 4,480; —
 spanmålshandeln 5,266. Skarde 1.356.
 Skarga 4,112.
 Skarlakan 1,327. Skarpskytteföreningar
 6,173.*
 Skarstad 1,69.
 Skatelår, se Henrik S. [-Skattebevillningsrätt, riksdagens-] {+Skattebevillningsrätt, riks-
 dagens+} 5,194.
 Skattebönder 2. 1 o 3,4,10 2, 294 o. f., 298; — beskattning 8,317; eganderätt till jord 5,7 7;
 — hjälpskatt 3,197; — husesyn 8,186; — och riksmötet i Upsala 1436
 2,24 6; — s^jutsskyldig-het 8,369.
 Skattefrihet 1,37 0, 466, 8,445; — Finlands 5,61;
 — fralsets 1.390, 423, 8,256; — klosterns 1,394;
 — prestersknipets 1,461, 2,324; — jfr Privilegier.
 Skatteforenkling 5,65. Skatteförenklingskomité
 6,139, 148.
 Skatteförordning 2,328. Skattehemman 3,17 9,
 216, 4,349. Skattejemkning 4,85. Skattejord 2,147, 415,
 485, 4,347, 5,316; — frälsemans rätt 2,100;
 — förordningar 2,328, 5.332; — Karl Knutssons räfst 2,302—304;
 — Kristofers landslag 2,276; — reduktion från kyrkan 2,26, 143. 147 o. f.; — ränta 5,226;
 — Vesterås recess 3,128. Skatteköp 4,2GG, 5.271,
 332.
 Skatteköpsförordning
 5,309.
 Skattepersedlar 6,148. Skatter 1,440, 456, 2,485,

8,229, 344, 4,15, 85, 96. 260, 295, 590; — Albrekts af Mecklenburg tid 2,103 o. f.; — Eriks af Pommern tid 2,181 o. f.; — frälsebönders 3,292; — för hästar 4,9G; — förenings- och säkerhetsakten 5.332; — förlikningen i Vadstena 1587 8,347; — Gotland 1.4 20 o. f.; — Gustaf I:s tid 3,7 2, 186, 221; — Gustaf II Adolfs tid 4,95; — hertigarnes rättigheter 3.251; — husmäns 2,415; — in natura 3,225; — Johan III:s tid 8,352; — Kalmar recess 2,384; — — stadgar 8,357; — Karl (VIII) Knutssons tid 2,304, 355; — Karl XI:8 tid 4,600; — Kristiern I:s tid 2,328, 330; — Kristofers af Baiern tid 2, 274; — kyrkans 1,394,429 o. f.; — ledungslöne 1,420; — »»liggande» 8.222; — Liibeek 1,409; — Norges 6,55; — regeringsforms-forslaget 1/69 5,203; — riksdagen i Stockholm 1571 8,325; — små- ländingarnes klagomål 8,187; — storhetstiden 4,601; — stadernas 1.470; — ständiga 1.463, 4G6; — till pufven (kyrkan) 1,379, 466, 478 o. f., 2,195; — Lpland 1,401; — utomordentliga 1,463, 466; — årliga 1,463, 2,90; — jfr Begravningshjälp. Beskattning. Bevillning. Boskapsskatt, Brännvins-bevillning, Brännvins-skatt, Byggnadshjälp. Dagsverken, Femton-marksgälden. Fodring, Förmögenhetsavgift, Grundskatter, Gärder, Harneskenningnr, Hem-mantalsränta, Hjelp, Hjelp-, Klockskatter, Kommunalutskylder. Kröningshjälp, Landgille, Landshjälp, Landtågs-gården, Mantalspennin-gar, Markgäld, Olafs-skatt, Penningskatt. Pålagor, Qvarntullen, Rekognitionsavgift, Rum-peskatt, Räntor, Rökskatt, Silfverskatt, Skeppsskatter, Skepps-vist, Skjutsfärdspen-ningar, Slottsbyggnads-hjälp, Tillverknings-skatter, Tull, Utskylder, Ättargäld. Skatteräntor 4.601. 5.266. Skatterätt, bönders 4,369. Skatteväsen 1.171, 4.96. 597. Skattkammare 4.7 0. Skattläggning 3,221,4,85. 5.263; — jfr Jordref-ning. Skattmästare 8,4 33; — jfr Kammarmästare. Riksskattmästare. Skebo, se Tott af S. Skedala 1,69. Skedar, af elghoru A 1,325; — Trued Ha-‘ A 2,154; — vikingatiden 1,324;—jfr Ben-, Horn-, Silfver-, Träskedar. Skedevi 1,347, 3,115. Skee. flintsågar 1.69; — stendös A 1,53. 7 5. Skelett 1,59, 62. Skellefte 1,468, 5.315. 6,9; — fornfynd 1.5«», 169; — kyrka, heligr Henriks bild A 1,39m; — vapen A 6.195. Skeninge (Skäningei

2.162^ 165, 18 2, 207.

254; — grefskap 4.1

— kartor 1.392, 2.12^

— kloster 2.117, 20m

— kriget 1567 8.294

— kvrka A 1,402, 2.490

- — helige Martin* 2,209; — — koret A

2,4 89; — mynthus 1.476:

— inöte 1248 1,401-

405; — — Vilhelm*

af Sabina bref A 1,401;

— inöte 1281 1,4 26; -

möte 1285 1,424:-----

stadga 1,464; — råd-möte 1,455; — vapen A 6,195.

Skepp 1,237, 283 O. f. 351, 8,465; — å mynt från Sidon och Tyros A 1,98; — jfr Farty*.

Freds-, Handels-, Krigs-. Linie-, Mars-, Rang-. Vikinga-, Orlogsskepp. Skeppare, Erik8.385. 38*.

Skeppmålabalk 2,5. Skeppsbron, se Stockholm.

Skeppsbyggeri 1,200,232.

4,287. *

SkeppsbyggmästareS. 229.

5,273.*

Skeppsfart 8,324, o,65.

184.

Skeppsfurneringsnrliklar

5,299.

Skeppshandel 6,127.se

Skeppshandelsfrågan 1825 6,88 O. f., 91, 94.

Skeppsholmeu, se Stockholm.

Skeppsholmskyrkan, Stockholm. Skeppskompaui 4,92. Skeppslag 1,466. Skeppsregemente 3,464. Skeppsskatt 2,295, 330. Skeppssättning, se Sten-sättningar.

Skeppsvarf 3,465, 4,501. Skeppsvist 2,104; — jfr Skatter.

Skerpentin 1,472, 486. Skicklighet, befodringsgrund 5,137, 226.

Skidbladne (myt.) 1,337. Skidlöpning 1,229. Skidrännarbaner 2,293. Skidrunnare 2,293. Skiffer, brynstennr 1,59;

— fornsaker 1,7 7, A 1,78; — jfr Sten.

Skifferknifvar 1,7 7. Skifferyxor A 1,78. Skiftesstadga 6,257. Skiftesverk 6,199. Skilfing 1,246. Skiljedomstol 1,457. Skiljemynt 5,117.

Skilling 2,305, 489,3,468, 5,268, A 5,364, A 6,43, 9.5; — banko 6,207;

— half A 5,360; -jfr Mynt.

Skinn 1,117, 2,314, 3,232. Skiunnr Per Andersson, se Andersson.

Skinnare, Mårten, se Mårten S.

Skinnarklippan, se Elfsborg.

Skinnberedning, stenåldern 1,24. Skinnkläder 1,25, 123,

32.r>.

Skinntält 1,16; — jfr

Bostäder.

Skirne (myt.) 1,333. Skjortor 1,326. Skjutgevär 2,501, 3,464; — jfr Skjutvapen.

Skjuts 3.354;—jfr Fri-, Kungsskjuts. Skjutsfärdsordning 4,103, 106.

Skj utfärdspenuingar 4,264, 284, 290; — jfr Skatter.

Skjutsniug 4,109. Skjutsningsbesvär 4.J&0, 5,33 2, 6,205.

Skjutsningsskyldighet

3,369.

Skjutsresor 3,317. Skjutsstationer (gästgif-verier) 6,205. Skjutvapen 2,486, 3,464:

— jfr Skjutgevär.

Sko, se Skokloster. Skodsborg 6,174. Skofteby, se (Viuge), Nils

Olsson till S.

Skogar, allmänna 6,202;

— kronans 5,61; —jfi Ekskogar.

Skogmau, K. 1). 6,77, 85, 100, 114; — An-

teckningar om rikets ständers bank 5, 6 kull-fört.

Skogshushållning 2,98, 407, 4,284, 604, 5,384, 6,202, 217.

Skogsinstitutet, se Stockholm.

Skogsprodukter 3,232, 4,503, 605.

Skogsskolor 6,202. Skogssköfling 5,384. Skogsstyrelse 6,196, 202. Skogstjufvar 3,184—186, 194.

Skogstorp, bronsyxor 1,133, A 1,134. Skogvaktare 6,202. Skokloster (Sko) 1,401, 2,126, 243, 4,411, 617, G19. A 4,621, A 4,622;

— broderi A 1,400; — kartor 1,392, 2,120; — kungssalen A 4,623; — kyrka A 1,4Q2; — vestibulen A 4,623, A 4,624.

Skolan, andra schlesiska 4,615; — davidska 6,237;

— flandriska 2,498; —

gamla 6,225; — historiska 6,98, 102; —

nationalekonomiska 5,263; - nya 6,225

o. f.; — tyska 2,498, 6,241; — jfr Skolor.

Skolasticism 2,2. Skolastiker 6,210. Skoldramer 3,474. Skolgång, obligatorisk 6,214.

Skolhus 6,251.

Skollärare 3,389.

Skolor 2,126, 3,235 o. f.. 387, 470, 474 o. f.,

5,388; —jesuiters 4,22;

— medeltiden 1,480; — Upsala 3,20 o. f., 28 o. f.; — jfr Apologist-, Bergs-, Bergselementar-,

Bildhuggnrskolor, Ele mentarläroverk, Elemen tar-, Folk-, Folkhög-Hög-, Kadett-, Kapitel-Konst-, Krigs-, Landtbruks-, Latinskolor Läroverk, Målar-, Navi gations-, Provinsial-Rit-, Sjökrigs-, Skogs skolor, Skolan, Slöjd-Små-, Socken-, Til lämpnings-, Trivialsko lor, Undervisningsväsen Yrkesskolor.

Skolordning 4,293 o. f. 347, 506. 608, 5,389 6,215 o. f.;—jfr Lagar Skolråd 6,165.

Skolsalar 3,474. Skolstadga 6,156; — jfi Folkskolestadga. Skolstyrelse 6,214. Skolarenden 4,293. Skomakare 3,4 78. Skom&karembetet 2,370 Skoinakargatan, se Stock* holm.

Skomakarporten, se Stockholm.

Skopin-Sjuiski, Mikael | 3,452 o. f.

Skor 1.326 o. f., 2,91, 4,631; — jfr Sandaler, Tofflor.

Skorsteuar 1,318 o. f. Skotkonung, se Olof Sköt-konung.

Skotlaud 1,4, 182, 266. 270 O. f., 277, 2,162, 323, 373 O. f., 3,183, 264, 445; — flintpilar 1,83; — fornfynd 1,275;

— gagatsmycken 1,27;

— gånggrifter 1,65, 68;

— karta 1,273; — sirater 1,295; — trupp-

värfniugar 3,210, 4,48, 140; — jfr Skottar,

Storbritannien.

Skottar, i dansk tjenst 2,429, 468, 3,37; — i svensk tjeust 3,305 o. f., 330, 464, 4,33, 59; — svärdsdans A 3,307; — tretioåriga kriget 4,152, 228, 234; — jfr Skotland.

Skottened (nära Veners-borg), hällkistor 1,59, A 1,61.

Skottorp A 4,459, 460. Skram, Peder 3,16C, 267;

— porträtt 3,16 7. Skridfinnar 1,228 o. f.,

366; — jfr Lappar.

- Skrifkonst 1,2, 15, 100»

- 173, 216 0. f.; — jfr , Bokstafs-, Stafvelse-, skrift.

- Skrifmaterial 1,482.

, Skrift, den heliga, se

- Bibeln.

, Skrifter, periodiska5,306,

- 349, 6,42; — teologiska,

, censur 5,187; — jfr

- Flyg-, Folk-, Medel-

- tids*, Småde-, Stats-, , Strids-, Strö-, Tid-,

Uppbyggelseskrifter. »Skriftecken 1,154, 173, , 353.

. Skrifvarklas9 3,317.

Skrinläggning, Birgittas 2,160; — helgons

r 2,492; — Katarina den heligas 2,397.

Skrudar, Fredrik I:s A 5,46; — Gustaf II Adolfs A 4,250; — Ulrika Eleo-* noras A 5,81.

‘ Skrårabeten 6,85. Skråförfattningar 4.91.

Skrån (Skrår) 2,370 o. f.;

I — jfr Handtverkarembeten samt de olika handt-verken

1 Skrår, se Skrån.

' Skråtvång 5,62, 166, 184, 266, 6,81, 156. Skråväsen 2,490, 5,832, 6,84, 119, 198. Skräddare 3,4 78.

Iskräddarcmbetet 2,370.

Skrälingar 1,290—292;

— jfr Eskimåer.

'Skuld 5,333, 341.

ISkuld (myt.) 1,341. Skulibri, se Skålhamra. Skulptur, italiensk 5,408; — nyaste tiden 6,232, 238, 245; — partitid-hvarfvet 5,406, 409, 411 o. f., 414; — storhetstiden 4,616, 624: —jfr Bildhuggarkonst, Träskulptur.

Skulpturarbeten (skulpturverk) 2,56, 5,303,

408 O. f.

Skulpturverk, se Skulpturarbeten.

'Skulptörer, nyaste tiden 6,246, 248; — partitid-hvarfvet 5,403; — storhetstiden 4,617; — jfr Bildhuggare.

Skumparp 6,81.

Skunk, Nils 4,349, 352. ISkurnsund 2,318.Skyddsbref 1,394, 439, 435; — jfr Frihets-bref.

.Skyddshelgon (patroner) 1*202, 384, 380.2,71, 88.

Skyddstullar 4,004,5,144, 6,150, 197 o. f.

Skyddstullsystem 6,150, 197; — jfr Prohibitiv-sy stena.

Skyddsvapeu 1,132 o. f., 194 O. f., 286.

Skyter (sithe) 2,308.

Skyttar 2,135: — jfr

Bågskyttar.

Skytte, Bengt 4,352, 420.

Skytte, Johan(Schroderns) 4*21, 77 — 79, 83, 130, 138, 264, 291, 294,

352; — freden i Brömse-bro 4,315; - - friherreskap 4,86; — minnesvård i Upsala domkyrka A 4,314; — om Gustaf II Adolfs språkkunskap 4,22; — porträtt . 4,76; — stats-

skrifter, politiska tal, bref 4,013; — under-1 visningsväscn 4,008. |

Skytte, Mårten (bisk. i Åbo) 8,131, 145, 199.

Skyttebaner 2,293.

Skyttebåtar 2,297.

Skådepenningar, adelns, öfver K. Ch:a de la Gar-die A 5,386, 387; — partitidhvarfvet 5,4 07;

— jfr Minnespenningar.

Skådespel 8,474 o. f.

Skådespelare 4,615.

Skålar 1,68 0. f., 8,482;

— jfr Elfqvamar, Guld-, Silfver-, Träskålar.

Skålhamra (Skulibri)

1,310.

Skålholt (Island) 1,0.

Skåne (Scania, Sknne) 1,3, 00, 85, 117, 133

O. f., 145, 243, 201,

268, 306, 315, 371, 375 O. f., 381, 398, 417,

430 O. f., 448—450,

457, 408, 482, 2,21,

30, 67, 71 O. f., 87,

107, 115, 119, 202,

309, 313, 331, 351,

388, 396, 423, 433 O. f., 488, 8,13, 52, 00, 70, 93, 4,6, 15, 386 o. f., 390,430, 444, 448, 457, 499, 510, 525, 577,

592 O. f., 5,237, 347. 370, 6,9, 20, 4 5, 81,

140, 215; — bank

i -

6,158; — befolkning

1,74—7«, 170; — bensaker A 1,29, A 1,81, A 1,199; — bernsten 1,27; — bronssaker A 1,110—113, A 1,129—132, A 1,137, 140, 150, A 1,151, A 1,158, A 1,182 — 183, A 1,190; — danskt 1,252, 2,45 o. f.; — Engelbrekts befrielsekrig 2,220;

Erik Magnussons 2,35;

— tiske 1,45«; — flint-

saker A 1,13 -14, A 1,32, A 1,35, A 1,37-39, 48, 74, A 1,75, A 1,105; — folkdrägter

6,258, A 6,260; —

fornsakerl,7 4.17 0.2?0;-

— romerska 1,183, 205;

— fredsundcrhandlingnr

4,315, 404, 455; —

förenadt med Sverige 1332 1,452—454; —

förstiirkningsmanskap 6,44; - forsvarsvasen

5,321; — gjutform A 1,140, A 1,141; ~ grefvefejden 8.165—167, 184; — guldband A

1,130; — guldbrakteat 1,215; — guldtingerring A 1,190; — guvernörskap 4,460; — gång-grifter 1,75; — hanse-
stadernas 2,50; — her-tigdöme 4,7 o. f.; — bof ratt, ge Kristiaustad;

— hornyxor A 1,23, A 1,35, 37; — hypoteksforening 6,201; — hållristningar A 1,160, A 1,163;— hangprydnader
A 1,130, A 1,188; — härjningar 2,293 o. f., 817, 3,275, 295, 322;

— i Kristofers af OI-

denburg våld 8,164; — i Magnus Erikssons sigill 2,83; — i Sveriges konungatitel 5,1; —

jernsaker A 1,192, 193

— 195, A 1,287, 288, 295; — Karl XI:» re-, duktion 4,4 83 o. f.; — kartor 1,892, 2,120; — klenhns 1,317; —
konventionerna i Stockholm och Malmö 4,405; — kriget 1359—13602,37, 48; — — 1525 o. f.,

3,96, 112;-----1611

—1613 4,34 o. f., 38;

— — 1643—1645

4,312; — — 1675-1679 4,438, 442, 444—

448, 450 O. f.;-----

1700 4,541—544;-----

1709—1720 4,576 o. f., 592 o. f.; — kristendomen 1,364; — landskap 4,33; — landtdagen i Malmö 1662 4,419;

— lerkärl A 1,21, A

1,120; — lösen 1,4 54 o. f.; — Magnus Eriks-sous 1,4 58; — mynt

1,179, A 1,180, 2*25,

298; — nordiska sjuårskriget 8,267, 270, 272, 275, 277; — runsten

1.3 2 7; — rvttarfanor

4,35; -- samfärdsei med

Birka 1,309;-----med

mellersta Sverige, stenåldern 1,51; — silfver-doppsko A 1,235; — silfverskatter 1,321; silfverspänne A 1,188;

— silltiske 2,173; —

| slipstenar A 1,44; — spanmåls- och potatishandel 5,266; — spiral-fingerring A 1,128; — statshvälfningen 1772
5,239 o. f.;----- 18011

5.3 7 8; — stendösar

1,75 o. f., A 1,68; — stenköl 6,201; — stensaker A 1,34, 50, A 1,140, A 1,141; —

svenskt 2,10, 25,

4,391; — svenskt infall 1,444, 449, 2,435, 442, 8,53; —. traktaten i

Roskilde 1568 8,321; — vagn A 1,118; — vapen A 4,892; — vestgöta-lagen om 1,263.

Skånelagen 1,464; — jfr Landskapslagar.

Skåning, Svnrt, se (Svarte S.).

Skåp (credenzen, buffets) 4,632.

Skåäng, runsten 1,219, A 1,220.

[Skägg 1,191, 4,631.

Skäggsson, IJjalte, se Hjalte S.

Skälf 1,243.

Skälhundar 1,11.

Skällinge 4,38.

•Skäll vik 1,4 55.

Skäninge, se Skeninge.

Skärgård, Bohusläns, sillfiske 5,16«;— Stockholms, se Stockholm.

Skärgårdsfartyg 5,384. Skärgårdsflotta 4,286. 5,102, 248, 271, 382;

— Finlands 5,207, 275.

872, 383; — kriget

1741—1742 0,9 2;-----

1790 5,334 — 336;-----

1808—1809 5,3 7 2, 37r,;

— och amiralitetet 5,177.

Skärgårdsgatan, se Stockholm.

Skärkind 2,101, 8,4 7. Skaror 1,332; — jfr

Brons-, Jernskaror. Skärp 5,2G7.

Skärselden 8,105.

Sködve, se Sköfde.

Sköfde (Sködve) 1.347. 2,121; — jernväg 6,20*'; -- karta 2,120; — vapen A 6,195; — jfr

Yåmb.

Sköld, delad (Rugens vapen) A 4,393; — fyr-delad (Xarvas vapen) A 8,374; — klufven (YTis-mars vapeu) A 4.393. Sköldar 1,31, 132, 2M. 286, A 2.135, 295.

501; — Erik XIV-

8.479; — Karl IX:S A 8,479; — leraningar.

Borum-Eshöil,i27, 13«>;

— med flemingsvapnH

A 2,405; — Trottc

Karlssons A 2,367; — å hållristningar 1.15?. 163; — jfr Brons-, La-dersköldar, Sköldbucklor, Träsköldar. Vapen. Vapensköldar.

Sköldbucklor A 1,192. 194, 206, 210, 21?.

237, A 1,238, 286; — jfr Sköldar.

Sköldebraud, A. F. 5,362 o. f., 6,10, 22 o. f.. 4?. 52, 76—78; — porträtt 6,53; — statshviiilfni n-gen 1801) 5,3 7 7 o. f. Sköldebref (adelsbreO 4,34 8; — Matts Lydke^ 2,38«.

Sköldemärken 1.494.

8,445; — jfr Vapen. Sköldmör 1,136; — jfr Amarouer.

Sköldungar 1,246. Skördarna, se Oxenatjer-na, J. G.

Skötkonung, se Olof S. Skötning 1,457.

Slttffvar 1,310; — jfr

Trälar.Slafveri 1,171.

Slag, på Ru^en 4,451;— vid Alavo 0,375; — vid Alma 6,153; — vid

Arausio 1,208; — vid Auerstädt 5,368, 6,36;

— vid Austerlitz 5,367, 6,30; — vid Axtorna 6,27 4; — vid Bogesund 2,468; — vid Bolkow 6,452; — vid Bornhöved

6,52, 118; — vid Boro-dino 6,45; — vid Brei-tenfeld 1631 4,63, 7 6,

145, 148, 188, 222 O.

f., A 4,224, 225—227. 230 O. f., 236, 242,

24 4 O. f., 241), 251;-

1642 4,300 o. f.; — vid Brunkeberg 2,164, 864—368, 372, 376,

6,18; — vid Brunke-tofta 8,97; — Jrid Brå-valla 1,240 o. f., 257, 351; — vid Brännkyrka

2.4 65 O. f., 8,22, A

6,234; — vid Dalby 2,294; — vid Denue-witz 6,50 o. f.; — vid Krrestfer 4,565; — vid Ettak 1,417; — vid

Falköping 2,95, 114; — vid Fehrbellin 4,430; — vid Fleurns 4,171, 6,33;

— vid Fotcvig 1,375; •— vid Fraustadt 4,500;

— vid Friedland 5,308 o. f.; — vid Gadebusch

4.5 85; — vid Gata 2,65;

— vid Gemäuerthof

4,560, 567; — vid Ge-stilren 1,395, 309; — vid Gnesen 4,380; --vid Gross-Beeren 6,40 o. f.; — vid Gross-

Gorschen 6,48; — vid Halmstad 4,443 o. f.; — vid Hastings 1,270 vid Helgeån 1,284 vid Helsingborg 8,166, 4,576, 585; — vid

Hervadsbro 1,406; — vid Hofva 1.416; —vid Holoftsin 4,570; — vid Hvita berget 4,162, 361; — vid Hornefors 6,22; — vid Inkerman

6,153;—vid Isted 6,146;

— vid Jakobstadt4,567;

— vid Jankowitz 4,315. 3 20 o. f., 323, 364; — vid Jena o,368; — vid Julich 6,33; — vid

Juterbogk 4,310, 364;

— vid Kalisj 4,562; —

vid Kirkholm 8,4 4 2, A 8,443, 4,114, 121; — vid Kjöbenhavn 1,450;

— vid Klissov 4,553—

555, 5,5, 56; — vid Klntsijino 8,453; — vid Kolding 4,312; — vid Kollin 5,150; -- vid Kungslena 1,395; — vid Landskrona 4,450; — vid Leipzig 4,22V, 364, 8,51 o. f.; — vid Lier 8,GO; — vid Ljesna 4,571; — vid Lund 8,97, 4,445 o. f., 450, 512, 532; — vid Lutter 4,35, 110, 125, 179;

— vid Lutzen 4,250— 254, A 4,251, 270, 272;

— vid Löwen 1,270; — vid Magenta 8,17 2; — vid Mainz 8,33; — vid Mared 8,207; — vid Mjölkalånga 1,4 44;

— vid Mohacs 8,147, 5.50;

— vid Mohrungeu 8,36;

— vid Xarvn 4,12, 128,

54 5, A 4,54 0, 54 7 o. f.. 550, 503 o. f., 0,50; — vid Novara 8,14 7; — vid Nyborg 4,398; — vid Xördlingen 4,265, 275, 328; — vid Olden-dorf 4,271; — vid

Olustra 1,399; — vid Opphöga färja 2,354; — vid Oravais 5,37 0; — vid Pavia 8,90, 147; — vid Pfaffenhofen 4,271;

— vid Poltava 4,533,

A 4,573, 57 4—570.

57 8, 580 o. f.; — vid Pultusk 4,555; — vid Rakovice 4,559; — vid Rainillie8 4,561; — vid Ratheuow 4,436; — vid Revolaks 5,37 4; — vid Rossbach 5,150; — vid Runafer 8,277; — vid Sagnits (Hummelshof) 4,565; — vid Siikajoki 5,374; — vid Sjagarin 4,507; — - vid Smolcnsk 8,45; — vid Solferino 6,172; —vid Sparrsätra 1,401; — vid Speier

6,33; — vid Stiklastnd 1,261; — vid Storkyro 4,586; — vid Stångebro 8,415; — vid Svend-

strup 8,164; — vid Tan-nenberg 2,163; — vid Tarnow 5,152; — vid Ulm 5,367; — vid Ut-tismalm 5,334; — vid

Wagram 8,36; — vid [Yalkiala 5,334; — vid Wallhof 4,128, 130, 147;

— vid Yarsjav 4,381 o.

f.; — vid Waterloo

4,229, 6,05; — vid

Wenden 8,331, 4,129;

— vid Yillmanstrand

5,91 o. f., 103; — vid

Wittstock A 4,280, 281, 302 O. f., 307; — vid Wolfenbiittel 4,300; — vid Wolmar 4,129; —* vid Ylleshed 4,450; — vid Zorndorf 5,152; — vidZusin\$rshausen4,325;

— vid Asunden 2.468, 8,193; — vid Oxnebjerg 8,160; — jfr Långfre-

! dags-, Sjö-, Tredagars-, Trekej sarslag.

,Sluga 1,332.

ISlagelse 2,100.

Slagfält, vid Juutas A ; 5,375. |

iSlagheck. Didrik (bisk. il Skara) 2,457. 403, 476, 478, 481, 8,35, 38, 40. 4 5 o. f., 52.

jSlagheck, Henrik 8,35.

| 48, 58.

Slagtar- (Köttmångar-)

| einbctet 2,370. jSlang, Erik 4,305. (Slangor 4,220 o. f.; — jfr Fältslangor, Kanoner,I Yapen.

[Slaver (sclauī, sclavi,

; slavi) 1,227, 254, 280,

, 334, 360 O. f., 2,17 7, 265, 319 O. f., 4 20,

4,152; — besök i Birka 1,307; — korståg 1,384;

— språk, se Språk; — jfr Polarkar, Ryssar, Sember, Tsjecker, Yen-der.

I [Slavi, se Slaver.

IjSledorn, Henrik 8,21. KSleipner, se Slepne. i|siemme, Emund, se E-ij mund den gamle.

Slepne (Sleipner; myt.) A ► 1,283, A 1,336. i Slesvig (stad) 2,171, 174,

' 6,145.

1 Slesvig (Sönder-Jylland) i 1,197, 2,106, 266, 321,

I 323, 420, 426, 8,457, 5,53, 107, 170; — freden i Traventhai 1700 4,543; — — i Wien l 1864 6,177; — holsteinska grefvarnes an-[språk 2,154—157, 170

i —179; -- kriget 1643

— 164f> 4,312; — —

1657 4,387;-----1813,

1814 6,52;-----1864

6,174; — och Danmark 6,127; — och Karl

Fredrik af Holstein5,52;

— och Kristian III

8,159; — torfmossar

1,185,200—205; — upp-ror 1848—1850 6,145 o. f.; — jfr Danmark.

Sle8vig-Hol8tein 2,328, 351, 380, 4,32, 183,

314; — och Danmark 6,17 3; — och Kristiern 1 2,324, 375 O. f.; — slesvijg-holsteinska frågan 0,178, 247, 274;

— tronföljd 6,17 4.

Slingor, å bronsplåt A

1,359; — jfr Drak-,

Ormslingor,Ornamentik.

Sliugsirater 1,193.

[Slipstenar A 1,4 4, A

I 1,45, 46. 48.

Slite 2,153 o. f., 157,

4,5 o. f.

Slott 1,439, 2,481, 486, 8,123, 4 77 o. f., 483; — biskopars 8,128; — nydaningstiden 8,16; -

— målningar 8,481;

— och län 1,464, 2,7,

486; — se Axevall,

I Bergqvina, Bohus, Borgholm, Bråborg, Drottningholm, Ekebyholm, Ekcsjö, Eskilstuna, Fiholm, Frederiksborg, Gripsholm, Grufsnäs, Haga, Hapsal, Helsingborg, Ivangorod, Kallundborg, Kalmar, Kalö, Karlberg, Kastelholm, Kristiania, Kronoberg, Kungs-Xorrby, Xarva, Nyköping, Nyslott, Opensten, Pappenheim, Raseborg, Rosendal, Rosersberg, Rumla-borg, Rydboholin, Stegeborg, Stockholm, Ströms-holm, Staket, Svartsjö, Sölvesborg, Sönderborg, Tidö, Tullgarn, Tyn-nelsö, Ulriksdal, Up-sala, Yadstena, Viby -holm, Visborg, Åbo, Örbyhus, Örebro; — jfr Borgar, Fästen, Fästningar, Hus, Kastaler, Kärnor, Lust-, Riddar-slott, Slottsbygnader.

Slottsbacken, se Stockholm.Slottsbygnader 4,0 1G o. f.J 619 o. f., 5,403. 411;

— jfr Slott.

Slottsbyggnadshjelp 4,629;

— jfr Skatter. Slottshöfdingar (slotts-

höfvidsmäo) 2,103, 149, 481, 483; — jfr Fogdar. Slottshöfvidsmän, se Slottshöfdingar. Slottskapellet, se Stockholm, slottet. Slottskyrkan, se Stockholm, slottskapellet. Slottslofven 2,385, 483, 8,180.

Slottsportar, Vadstena A 8,297, 482.

Slukupp (torn på Visborg) A 2,262.

Slungor 1,31, 132; --

jfr Vapen.

Slup, veneziansk A 5,303;

— jfr Fartyg. |

Slussverk 4,95, 606. Slutvärn, Karlsborgs fästning A 8,129.

Slädar 1,315; — Axel Oxenstjernas A 4,633. j Slägtnamn, adliga 1,485;

— nordiska 1,27 7.

Slägttaflor, berna-

dotteska ättens 6,86;

— Birger Perssons ättlingars 2,238; — eka-slägtens 8,19; — erik-ska ättens 1,382; — folkungasliigtens 1,391;

— Hakon V:s afkom-lingars 2,111; — hol-steiu-gottorpska ättens 5,98 o. f.; — olden-burgska ättens 2,321;

— pfalziska ättens 4,362;

— Philipp den ädelmodiges 4,19; — roma-nofska ättens 5,98; — *1 ägt erna Benzeliuss och Benzelstjernas 5,110;

— stenkilska ättens 1,37 2; — sverkerska ättens 1,376; — Valdemar H:s och Folke jarls af-komlingars 2,24; — vasa-

ättens 8,241;----jfr ue-

dan ätten Vases; — ätten Baners 3,416; —

— Bjelkes 2,239, 3,390;

— — Bondes 2,242:

— — Brahes 3,328,

4,343;-----de la Gar-

dies 8,430; — — Ehren-svärd 5,342;-----Fletnings 8,406;-----Gyl-
 lenborgs 5,67; — —
 Horns 3,328, 0,56; —! — Natt och dags och yngre Sturars 2,240; --
 — natt och dags på längden 2,241; — — Oxenstjernas 2,243,
 4,266;-----Stenbocks
 4,37 8; — — Stures
 (tre sjöblad) 2,243; —
 — Tessins 5,85; — —
 Totts 2,339; — — Vases 2,333, 3,19;-----
 jfr ofvan vasnättens; —
 — von Höpkens 5,111;
 — öfver germaniska språk 1,223.
 Slägtvapen 1,484.
 Sländor * 1,23, 127, A
 1,187, 188 o. f., 325. Sländtrissor 1,23 o. f., 83, A 1,187, 188 O. f., 325 O. f.
 Slängs, jordfynd 2,56. ISläp 5,402.
 Slätbaken 2,118, 4,15, 363.
 Slöja, se Vil.
 Slöjd 1,195, 316, 325,
 5,115, 6,253; — jfr
 Fabriks-, Hem-, Konst-. Väfnadsslöjd. Slöjdförening 6,253. Slöjdsolor 6,204.
 Slöta, gånggrift 1,66, 70. Smalud, se Småland. Smale Henrik, se Henrik.
 Smed (uamn) 1,330. Smed, Johau, se Faber. Smeder 1,329 o. f. Smedjegården, se Stockholm; — Nya, se
 Stockholm.
 Smedjestäd, tång och två hammare (Herjednlens vapen) A 4,392. Smedsembete 2,37 0 o. f.;
 — jfr Guldsmesembete. Smek, se Andreas (bisk.
 i Strengnäs).
 Smek, se Magnus Eriksson.
 Smichiuus, se Sigfrid (bisk. i Skara). Smideskonst 1,173, 196. Smidesmetoder 6,198. Smink 4,631.
 Smiss (Gotland) 1,329. Smith, Adam 6,197. Smith, J. A. 5 källfört. Smittkoppor 5,385. Smolensk 1,254, 3,453,
 4,111, 114, 276, 570;
 — slag 1812 6,45. Smorgoni 4,568, 570.
 Smycken 1,210, 328, 351, 2,56, A 2,57—62, 500;
 — till förvarande af Gustaf H Adolfs hjerta A 4,253; — jfr Allmoge-, Bernstens-, Guld-, Hals-, Häng-, Kedje-
 smvcken, Prvdnader, Spännsmycken.
 Smvghandel 3,62, 5,115. Smafågeljagt 5,7 7. Småkonungar 1,465; — jfr Häradskonuugar. Småland (Smaland)

1,249, 283, 354, 379, 381, 385, 403, 417 — 419, 436—

439, 441 O. f., 2,32, 63, 93, 99, 115 O. f., 119, 237, 299, 350, 354, 438, 468, 8,13, 15 O. f., 25 o. f., 33 O. f., 114, 197, 296, 299, 304, 330,

392, 400, 403, 405, 4,6 O. f., 82, 94, 104, 31*5, 318, 5,385, 389, 6,257;

— adel 3,215; — befolkning 1,76; — brons-betsel och tygel A 1,200;

— bränviusbruuniug 5,306; — dackefejdeu 3,183—194, 200 o. f.;

— danskt infall 2,314;

— ekstock A 1,483; — Erik Magnussons 2,35;

— fingerring af guld A 1,188; — flintdolk A 1,32; — flintyxor 1,69;

— folkdrögter A 6,259;

— frälseuppbåd 3,14 9,

163, 192; — gjutformar 1,141; — gulddukat A 5,357; — Gustaf J:s befrielsekrig 8,42, 47 o. f.; — halsring af brons A |1,112; — hållkistor 1,104; — häradsrätter

8,317; — jernsporre

A 1,315; — karta 2,120;

— konungens ed 1,462;

— korståg 1,267, 375;

— kriget 1555 8,210;

-----1G11—10138,456,

458, 4,34 O. f., 40;---

1043—1045 4,312, 442, 444; — lagsaga, se Tiohärads lagsaga; — nordiska sjuårskriget 3,269, 275, 295, 322; — of-

ferställen 1,347; — or-dinarier 8,199; — oroligheter 1529 8,133— 140; — runstenar 1,293, 303; — ryggåsstugor

1,318, 320; — ryttare 8,415,4,252;—räfsteting

2,147; — snapphanekri-get 4,442; — stats-

hvälfningen 1772 5,243;

— stenåldersgrafvar 1,75 o. f., 96; — sten-åldersminnen 1,74; — uppror 1313 1.440; —

— 1483—1480 2.386:

— utskrifning 4,469-, — vapen A 3,373, A 4,27:

— vägar 4,95; — jfr Småländingar.

Smålaudslagen (Tiohärads lag) 1,464; — jfr Landskapslagar.

Smålenenes amt (Borge-svssel) 1.285, 2,191,193. 8,53; — drottning

Blanches morgongåfva 2,25; — hållristningar 1,158, 163.

Småländingar 4,228; — jfr Småland.

Småskolor 6,214. Smædeskrifter 5,3 49. Smältdeglar 1.196.

Smör 2.105, 3.110. 468. 4,95, 6,200.

Smör, Johan Svalesson 2,382.

Smörjelse 8,336. Smörjhorn (riksregal) A 5,123.

Snakenborg (ätteu). gods 2,190; — vapeu A 2,286.

Snakenborg. Anna Jöns-dotter. se Horn. Snakenborg, Gerhard 2,70, 93, 114; — hustru, se (Bjelke). Kristina Bengtsdotter; — slägtafla 2,239. Snakenborg, Heine 2.114, 190; — hustru, se (Sture, tre sjöblad), Bengta Göstafsdotter.

Snakenborg, Henrik 2,259.

Snakenborg. Lars 2.295. 298.

Snapphanekriget 1076— 1078 4,442, 445, 447. 452.

Snedbjelke, schackspels-rutad (Verdens vapen) A 4.393.

Snefringe (härad) 8,15. 142.

Snehättan 4,48.

Snell, Johan 2,39». Snibblif 4,631.

Snickare 3,478.

Snirklar (bygnk.) 4.639.Suoilsky, Johan von 5,203, 229.

Snorre Sturlasson 1.1, 7, 25(i, 261 —269, 267,284, 911, 314, 374, 395, 414, 481, 2,180; — Heims-kringla 1 källfört.; — konungabok 1,242—249;

— konungasagor 1.5 o. t'.; — Olaf den heliges saga 1,283, 305; -- 0-laf Tryggvessons sagn 1,310; — om Olof Sköt-konng 1,333; — om Sigurd Syr 1,324, 327, 331; — om vöringarne 1,260; — Ynglingasaga

1, 5, 253; jfr Ed-dorun.

Snus 5,416.

Snäckor 2,297; — jfr

Fartyg.

Sobieski, Alexander 4,557 o. f.

Sobieski, Jakob 4,557. Sobieski, Johan, se Johan S.

Sobieski, Konstantin 4,557.

Sobota 4,377.

Socius consiliorum 4,75.

Sockenkyrkor 1.478, 2,357, * 8,200; — jfr

Landskyrkor. Soekenmenighct 5,381. Sockenprester. se Kyrko-j herdar.

Sockenskolor 4,294. Sockenskrifvare 4,84. !

Sockenstämmor 4,98, 6,165, 212. j

Sockerbruk 6,20;,. Socknar 1,47 7, 5,383. |

Soden 4 källfört.

Sodoma 1,212 o. f. Soflfor 4,633.

Sofia (Gustaf I:s dotter; g. m. Magnus 111 af Sachsen-Lauenburg) I 3,29(1, 299; — slägttafla 8,241. I

Sofia (regentin nf Ryss-land), slägttafla 5,98. Sofia (Yolodars dotter; g. m. Valdemar I, kon. nf Danmark) 1,397; — slägttafla 1,376.

Sofia, jfr Sofie, Sophie.

Sofia af Werle 1,439 o. f.; — slägttafla 2,111. 1

Sofia Albertina (prinsessa nf Sverige, 1753—18*29) 5,210, 214, 353, 6,7,! 38; — och Lovisa Ulrika 5,292; — porträtt 5,213; — slägttafla 5,99.

Sofia Albertinas palats, se Stockholm.

Sofia Eriksdotter af Danmark (g. m. kon. Valdemar af Sverige) 1,409; — slägttafla 1,391.

Sofia Hedvig (prinsessa uf Danmark) 4,536.

Sofia Magdalena (drott. af Sverige, 1746—1813) 5,120, 179, 185 O. f., 219, 281, 6,38; — bords-prydnader A 5,235; — kröning A 5,232;----- minnespenning A 5,231; — kröniugsvagn A 5.238;

— och Gustaf III 5,291 —293; — och Lovisa Ulrika 5.291—293; — porträtt 5,230: — slogt-taflor 2,321, 5,99.

Sofia Vilhelmina (Gustaf IV Adolfs dotter; g. m. Karl Leopold Friedrich, storhert. nf Bndeu), slägttafla 5,99.

Sofia Vilhelmina Mariana Henrietta af Nassau (drott. nf Sverige o. Norge, f. 1836) 6,189; — porträtt 6,190; — slägttafla 6,86.

Sofiakyrkan, se Novgorod.

Sofinstaden, se Novgorod.

Sofie, jfr Sofia.

Sofie Amalie (drott. af Danmnrk-Norge) 4,515.

Sofielund 5,377.

Sohlmnn, August 6,175.

Söl (runa) 1,855.

Solberg (vid Göta elf), möte 1302 1,431 o. f.

Soldaten, Den ofrälse 5,226.

Soldnter 5,157, 245, 311.

Soldatesk 4,7 0. Soldatutskrifniugar 5,61. Soldnärer 4,22c.

Soldtrupper 4,140.

Soldyrkan 1,8 7, 38 7.

Solen 1,343. Solferino.slag 18596,172.

Solfjädersorden A 5,109.

Solidi 1,224, A 1,225, A 8,325, A 4,369; — jfr Mynt.

Sollerö 5,103.

Solms, O. L. vou («rhiu-grefven») 4,145, 147,
149, 275.

Solna (nära Stockholm) 2,202; — kyrka A 1,407.

Solovetsk 4,63.

Solwav (England), stenyxa A 1,36.

Some, Krister 8,458.

Sommar, Magnus (bisk. i Strengnäs) 8,78, 104,
106 o. f., 120 o. f.. 126 O. f., 130—132,
145 o. f.. 174.

Sömmen (sjö) 8,294.

Sonetter 4.615.

Sonneburg (slott) 8,321, 4.12, 51.

Soop, Erik, minnesvård i Skara domkyrka A4,228;
— porträtt 4,149.

(Soop), Harald Knutsson,
hustru, se (Tott), Katarina Hansdotter till Bju-rum; — slägttafla 2,339.

(Soop). Knut Haraldssou 3,268, 270.

Sophie, jfr Sofia.

Sophie af Mecklenburg (drottn. af Danmark-Norge, Frederik II:s gemål), slägttafla 2,321.

Sorbonne 2,87.

Sordavala 4.16.

Sorolainen (Erieus Erics), postilla 4,90.

Sorunda (socken), bautasten A 1,351; — kyrka A 2,496.

Sorö (kyrka) 2,157; — konung Olafs grafsteu A 2.110.

Sosj 4.57 0.

Sotholm (Ytra Tor; härad) 2,123; — jfr Södertörn.

Spaa 5,290, 301. 317.

Spaldencreutz, J. A.5,310.

Spån, se Spanien.

Spandau 4,210, 217.

Spanien (Spån) 1,99, 480, 2,174, 202, 437, 8,272, 880, 454—456, 4,3, 25, 115, 256, 343, 354, 358, 385 O. f., 422, 425, 429, 457 O. f., 510, 585. 561, 588, 5,53, 249; — allians med Danmark 1674 4,432; — arabiska mynt 1,298; — bronssaker

1,100; —familjfördraget 1617 4,17 2; — fredskongressen i Osnabrück och Münster 1645—1648 4,881; — förbund med Sverige 1813 6,47; — fördrag i Haag 1683 4.509; — garantitraktaten i Haag 1681 4,509; — handelsmonopol 4.180;

— heliga alliansen 6,87;

— kaperier 4.508; —

karta 1,273; — kolo-

nier 8,155, 6,87 o. f., 123; — krig med Napoleon I 6,8; — krigskonst 4,42, 170, 225 — 227; — ligan i Augsburg 1686 4,5ii; — nordamerikanska frihetskriget 5,298; — nya stilen 1582 5,127; — och katolicismen 8,334, 412 o. f.; — och Mexiko 1,17 2; — och Nederländerna 4,2, 23, 332;

— och Oranien 4,34;

— spanska dominatet

4,153; — spanska dragter i Sverige 4,631; -stendösar 1,65; — svenska skeppshandelsfrågan 1825 6,89; — Sveriges handel 4,605; — tretioåriga kriget 4,152, 155, 160, 166, 169, 175.

180 o. f., 235; — trippelliansen 1668 4,4 23;

— tronföljdskrig 4,550. 5,47, 149; — upptäcktsresor 4.2; — vikingatåg 1,269; — jfr Spanier.

Spaciorer 4,23; — jfr Spanien.

Snömål 2,103, 4,96.

0,144, 266, 384, 6,204;

— jfr Krouotondespaumål.

Spunmålshandel 4,92,

0,265, 309, 313, 384.

Spanmålsinförsel 5,65 o.f.

Spanmålslagar 6,134.

Spanmålsmagasin 5,311 O. f.

Spanmålsproduktion

6,200.

Spanmålstullar 5,236.

Spanmålsutdelningar 0,194, 235 O. f., 260.

Spanmålsutförsel 8,2 3 2, 6,156, 188; — Finlands 4,604.

Spanmått 2,105.

Spant (skeppsbygnk.) 1,202, 285.

Sparbanker 6,208.

Spärrar 8,232.

(Sparrar, två; ätten), vapen 2,395, A 2,433; — se Katarina Nilsdotter, Lydeka Abelsson, Nils Klausson.

Sparre (Arvid Knutssons (Store) vapen) 2,410.

Sparre (ätten) 2,32, 236,405, 4,76; — gods 2,123 —127; — vapen A 2,31.

(Sparre), Abjörn Sixtens-son 1,133, 436.

(Sparre), Anna Bengts-dotter till Aspnäs (g. m. Sten Turesson (Bjelke) till Refvelsta) 2,445;

— slägtafla 2,239.

(Sparre), Arvid Göstafs-

son 2,51.

Sparre, Axel 4,548.

(Sparre), Bengt Fadersson på Aspnäs 2,405.

Sparre, Ch. F:a, se Fersen.

Sparre, Ebba (f. Brahe; g. m. Erik Sparre), slägtafla 3,328.

Sparre, Ebba, se Gardie.

Sparre, Erik (riksråd, d. 1600) 8,346, 355, 363, 367, 369 O. f., 383, 391 O. f., 405, 411, 416,

4 70, 4,80; — hustru, se Sparre, Ebba; Kalmar stadgn 3,474;

— Linköpings riksdag 1600 3,425; — porträtt 3,356; — postulenta no-bilium 8,389; — Pro lege, rcge et grege 8,474;

— slägtafla 8,328.

Sparre, Erik (riksråd, d.

1726) 0,15, 37; — porträtt 5,16.

(Sparre), Fader Ulfsson på Ängsö 2,316, 346, 405; — hustru, se (Natt och dag), Elin Nilsdot-ter; — slägtafla 2,240.

Sparre, Fredrik 5,349, 358 o. f.

Sparre, F. U. 5,229.

Sparre, G. A. 6,140, 143, 149, 161.

(Sparre), Gustaf Arvidsson 2,17.

(Sparre), Gustaf Ulfsson 2,285.

(Sparre), Göran Sigges-son 2,466.

(Sparre), Hebla Sigges-dotter, se Fleming.

(Sparre), Ingeborg Nils-dotter (g. m. 1 Sten Turesson (Bjelke) till Ängsö, 2 Bengt Nilsson (Oxen-stjerna) till Salsta), slägt-taflor 2,239, 243.

(Sparre), Ingeborg fjig-gesdotter (g. m. 1 Ake Klausson (Tott), 2 Krister Klasson (TIorn) af Aminne), slägtaflor 2,339, 8,328.

Sparre. Johan (riksråd,

d. 1632) 4,79.

Sparre, Johan (ståthållare på Kalmar slott, d. 1599) 8,382, 418 o. f.;

— hustru, se Sparre, Margareta; — slägtafla 8,328.

(Sparre), Johan Kristine-son 2,12, 35.

Sparre, Karl 6,118, 261, 271, 300. 303; — hustru, se Sparre, Ulrika;

— porträtt 5,263. Sparre, K. G. 5,83 o. f.,

90.

(Sparre), Karl Ulfsson till Tofta 2,14, 33, 50 o. f., 54, 64 O. f., 68, 70, 7 2, 98, 109, 124 O. f., 145, 236, 245; — hustru, se Helena Israelsdotter (tvåvingar); — slägtaflor 2,238, 243; — vapen A 2,31.

(Sparre), Knut Bengtsson på Ängsö 2,470, 8,35, 37 o. f., 41.

(Sparre), Knut Karlsson till Tofta 2,109; —slägtafla 2,238.

Sparre, Lars Eriksson, hustru, se Sparre, Märta; — slägtafla 8,416. (Sparre), Lars Karlsson 2,9, 21, 34.

(Sparre), Lars Siggesson 2,4G6, 8,50, 53 o. f., 66, 149, 170, 184, 187 O. f., 193 O. f., 239. (Sparre), Magnus Gisles-sou 2,9, 101.

Sparre, Margareta (f. Brahe; g. m. Johan Sparre), slägtafla 8,328.

(Sparre), Margareta Ar-vidsdotter (g. m. Ture Beugtsson(Bjelke), slägtafla 2,239.

(Sparre), Margareta Karls-dotter (g. m. 1 Knut Tordsson Bonde, 2 Sten Turesson(Bjelke) 2,245;

— slägtaflor 2,238 o.

f. , 24 2.

(Sparre), Matts Gustafsson 2,92 o. f.

Sparre, Murta (f. Baner;

g. m. Lars Eriksson Sparre), slägtafla 8,416.

(Sparre), Märta Gisles-dotter (g. ni. Rörik Tordssou Bonde), slägtafla 2,242.

(Sparre), Märta Ulfsdot-

ter (g. in. Gustaf Algotsson (Sture, tre sjöblad)) 2,243.

(Sparre), Nils A björnsson till Ängsö 2,12, 17, 31, 34; — slägtaflor 2,239, 243.

(Sparre), Nils Fadersson till Hjulsta 2,405; — hustru, se (Oxenstjerna), Kristina Nilsson; — slägtafla 2,243.

Sparre, Per 6,230.

Sparre, Per (rikstygma-stare) 4,462 o. f., 466, 468.

(Sparre), Sigge Larsson a,405; — hustru, se

(Natt oeh dag), Kristina Månsdotter; — slägtafla 2,240.

(Sparre), Sigge Ulfsson (bisk. i Strenguäs) 2,289, 297, 302, 319.

(Sparre), Ulf Abjömsson 2,4, 17, 33.

(Sparre), Ulf Bengtsson 2,243.

Sparre, Ulrika (f. Ström-felt; g. in. Karl Sparre), porträtt 5,118.

Sparre, U. L:a, se Tes-sin.

Sparrsätra, karta 1,392;

— slag 1247 1,401.

Spastaras död, se Lidner.

Specerier 8,232, 4,605.

Speceriksdaler 4,605 o. f., 5,117, 268, 333, 6,95, 207; — jfr Mynt.

Spegel, Haqvin 4,505, 527, 612 o. f., 615; — Guds verk och hvila 4,614; — porträtt 4,609.

Speier(biskopsdöme, stad) 4,232, 6,33; — fred

1544 8,202, 235; — riksdag 1529 8,147; —

— 1544 8,201; — riksdagsbeslutet 1526 8,120;

— rikskammarrätt 4,12.

Spelbrickor 1,198, A

1,199, 210, 237, A

1,333.

Spelbräde A 1,199.

Spelmän 1,333.

Spencer, se Spens.

Spens, Jakob (föret Spencer, d. 1632) 4,33, 4 8, 50, 83, 140, 175.

Spens, Jakob (öfverste, d. 1721) 5,7.

Spens, K. G. 6,100.

Spermacetihvaier 1,45. Spets, från höger (Anders Isakssons (Baner) vapen) 2,270; — från ven-ster (Magnus Grens vapen) 2,223; — nedifrån (gerättens vapen) 2,345;

— — (Sven Stures vapen) 2,237.

Spetsar 4,631.

Spetsar (å vapen) 8,4 64;

— jfr Pil-, Spjutspetsar, Vapen.

Spetsbågar 1,483. Spetsbågsmönster 2,59;

— jfr Ornamentik-

Spetskragar 4.631; —

Gustaf II Adolfs A 4,116.

Spetälska 1,480.

Spiker (Rugen) 4.520. Spinniug 1.23. 127 o. f. Spinnkrok A 1,24. Spinnmaskiner 6,20 2. Spinnredskap 1,187.

Spinnrockar 1,187, 325. Spinola, Ainbrosio 4,34, 119, 166, 169 o. f. Spira (riksregal) A 8.439. A 5,123; — Johan 111:«

I A 8,316.

;Spiralarmriugar A 1,12*. Spiraler (ornam.) 1.96. 108, 114, 147; — å kanot, Nya Zeeland A 1,91; — jfr Dubbel-. Guldspiraler, Ornamentik, Silfverspiraler. Spiralingerringar A 1,128.

Spiralringar A 1,232. 311.

Spiralsirater(ornam.)1,90 o. f., 101. 132.

Spisar 1,318.

Spisordning 8,483.

Spjut 1.132, 136. 148.

193, 287; — med »ten-spets A 1,30; — jfr Jemspjut, Spjutspetsar, Vapeu.

Spjute (uamu å runsteu) 1,356.

Spjutskaft A 1,19 3. Spjutspetsar 1,81, 20 6,

288; — af brons 1,62, A 1,110, A 1,142; — al flinta A 1,30, 31 o. f.. 59, 62, 69, 168; — af

jern A 1,192, A 1,287.

— — med runinskrift

1,221; — af skiffer 1,77. A 1,78; — af sten

1,79; — jfr Spiut.

Spole, Andreas 4,61 o.Sporrar 1.118, 198, 31C, 387, A 2,819; — Olaf den heliges A 8,867;

— jfr Brons-, Jern-sporrar.

Spree 4,210.

Sprengtporten, G. M. 5,237, 845, 278. 317 O. f., 320, 323 O. f., 327, 370, 372 O. f., 377. Sprengtporten, J. M. 0,156, 230 O. f., 233, 237—241. 244, 250,

272 O. f., 317. Sprengtporten, J. V. 6,111, 116. 14 2; — porträtt 6,104.

Springer, Kristofer 5,108, 113, 270.

Spridnrcker 6,25«.

Språk 8,471, 5,4; — ang-losachsiska 1,223; —

danska 1,223, 2,496,

8,4 7 2 o. f.; — engelska 1,2 23; — forndan-ska 1,223; — fornhelle-niska 1,223; — forn-högtyska 1,223; — forn-irländska 1,2; — fornnordiska 1,223; — forn-norska 1,223; — foru-sachsiska 1,223; — forn-svenska 1,223; — franska 5,415; — gamla 4,611; — germaniskn

1,222 o. f.; — gotiska

1,222 o. f.; — hög-

tvska 1,223; — Indiens 1,223; — isländska

1,223; — italienska

1,229; — kelternes

1,223; —klassiska 6,221;

— latin 1,223, 482, 8,471 O. f., 4,77, 613;

— normandernes 1,277;

— norska 1,223, 482;

-- nyare 6,221; —Persiens 1,223; — plattyske 1,223, 2,496;

— slavers 1,223; — slägtafla 1,223; — 8ven-ska 1,482, 2,496, 8,472, 5,297, 393, 6,221; —

- birgittinersvenska

2,164; — jem&ldern 1,212, 222 O. f.; —

- nydaningstiden 8,4 7 2 —47 5; — tyska 8,4 7 3;

— österländska 6,221. Språkforskning 5,393. Språkkunskap 8,173, 4,22.

Språkmästare 5,415. Språkvetenskap 5,392, 0,220; — jfr Filologi.

Sprättar 5,40 2.

Spå i hand (medeltids-skrift om) 2,811. Spådomskonst 5,293, 349.

Spånad 5,115. Spånadsäranen 6,204. Spånga (kyrka) 2,26, 471:

— relikskrin A 1,396. Spännbncklor A 1,328 -

329; — jfr Spännen. Spännen 1,9, 189, 326;

— af silfvermyut A 2,59; — med runinskrift 1,215, 219, A 1,221; — jfr Bronsspännen, Bro-scher, Båg-, Bälte-, Silf-verspännen, Spännbncklor, Spännsmycken, Söljor.

Spännsmycken 1,236,'soi;

— jfr Spännen. Spöslitning 2,6; — Anc-

karströms A 0,351; — begynnelsebokstaf A 2,7;

— jfr Hudstrykning, Straff.

Sqvadroner 4,603. Stackelberg 4,119. Stackelberg 5,338, 351. Stad, ordets betydelse 1,470.

Stade 4,8, 13, 439, 447 O. f., 582, 585.

Stadgar 1,485, 8,343 o. f., 346 O. f., 434, 463, 5,136, 251, 6,24; —

Gustaf I:s 8,17 7 o. f.;

— Gustaf II Adolfs

4,7 2; — Kalmar stadga 1587 8,357 O. f., 365; — Magnus Erikssons 2,8; — Magnus

Ladulås' 1,4 24; — om folkundervisningen 6,125; — jfr Handels-stadgar, Lagar, Ordnings-, Pris-, Reduktions-, Religions-, Rust-tjeust-, Rättegångs-, Skiftes-, Skol-, Storskiftes-, Tull-, Vexel-stadgar.

Stadsanläggningar 1,306, 8,16, 4,17, 91, 290; — jfr Städer.

Stadsfullmäktige 6,168. Stadshuset, se Stockholm.

Stadsjord 5,116.

Stadslagar 1,471; — Magnus Erikssons 2,4 o. f., 39, 277, 367, 369, 4,88, 610, 5,73, 76,

6,139; — jfr Bjärköa-

• rätt.

Stadsmurar, Kalmar A

, 2,43 4; — Visby A

2,45, A 2,263.

Stadssmedjegatan, se Stockholm.

; Stadsväsen 4,295.

Stadtlohn 4,171.

Stael von Holstein, A. L. G:e (f. Necker)

; 5,352.

Stael von Holstein, E.

; M. 6,852, 354.

Stael von Holstein, Jakob 5,17.

Stael von Holstein, K. L. 6,24, 67, 78.

Stael von Holstein, O. V. 6,122, 136.

Staf, i runor 1,355.

Staffan, jfr Stefan, Stenfi.

Staffan Bengtsson (nlf) 2,341.

Staffan Bengtsson (vins-torpaätt) 2,366.

Staffan Henriksson, se Henriksson.

Staffan Sasse, se Sasse.

Staffan Ulfsson (tillbaka-seende ulf) 2,406; — hustru, se Bonde, Sigrid Karlsdotter; — sigill A 2,284; — slägtafla 2,242.

Staffan von Weberstedt, se Weberstedt.

Stafflitaflor 8,481.

Stafvnr 1,327; — cora-postellapilgrimers 2,7 5; — jfr Biskopsstafvar.

Stafvelseskrift 1,216; — jfr Skrifkonst.

Stagnelins, E. J. 6,228.

Stake, Harald, hustru, se Stake, Karin; — slägtafla 8,390.

Stake, Karin (f. Bjelke;

?. in. 1 Knut Ulfsparre, Kari Lilje, 8 Harald Stake), slägtafla 8,390. Stala (socken), stendos A 1,51, A 1,52, 53.

Stale, se Stål.

Stallare 1,463; — jfr

Comes.

Stallare, se Björn Stallare.

Stambanor (statsbanor) 6,151, 156 O. f., 206; — jfr Jernvagar. Stambnl 4,181, 186, 581, 587, 5,81, 86; — jfr

Bvzantion. Konstanti-nopel.

Stampar 1,235.

Staudar, taget nf Karl XII A 4,568; — jfr Fanor.

Stanislav I Leczinski(kon. af Polen, 1G77—1766) 4,14, 557, 559—561.

563, 569 o. f., 572,

575, 582, 584, 0,56. 70. 72, 7 8; — porträtt

4,558.

Stanislav II August (Po-niatovski; kon. af Polen, 1732 -1798) 4.581, 583, 5,190.

Stapelmohr, A. Ch:a von, se Sehröderhein». Stapelrätt 5,184. Stapelstäder 4,91, 5,63, 6,204.
 Staraja Russa, se Russa. Starbäck, C. G., Berättelser ur svenska historien, forts, af P. O. Bäckström 4, 6 käll-fört.
 Stargard 2,114. Starkad(Starkodder) 1,25 0. Starke, Styrbjörn. se Styrbjörn S.
 Starkodder, se Stnrknd. Starodub 4,571.
 Staroster 4,113.
 Starostier 4,12, 113, 129. Starysze 4,570.
 Staten 4,2, 17 2, 416,
 474, 0,175; — merkan-tilsystemet 4,5 oo; -och kvrkan 1,404 o. f.. 4,505; — statens ide
 8,212—216; —jfr Kronan.
 Statens historiska museum 1,8, 83, 92, 123. 179, 204, 215, 229 0. f.. 283, 311, 320, 324, 329. 366, 388, 395 0. f..
 400, 473, 475, 480, 485, 2,56, 82, 88, 168, 193. 234, 330, 359, 368, 383, 395, 400, 8,267, 4,102. 116 — 120,
 122, 126, 141, 237, 246 0. f..
 250, 253, 269, 339,
 356, 370, 441 0. f..
 451, 515, 518, 531,
 583, 589, 633, 640,
 5,235, 262, 266, 406, 408.
 Stater 1,460; — jfr Biskopsstater.
 Staterna, Förenta 1,106, 5,355; — jfr Nordamerika.
 Statistik 6,208; — jfrBefolknings-, J ordbruks-»tatistik.
 Statistiska centralbyrån, se Centralbyrån. Statsbanor, se Stambanor. Statsbrist 5,240. Statsdepartement 4,601,
 0,194, 196.
 Statsdeputationer 5,51, 245.
 Statsegendomar 5,176. Statsenhet, Sveriges 4,2. Statsförbrytelse r 6,101. Statsförbund, tyska protestanternes
 4,238. Statsförfattning 4,90, 98, 5,202, 224, 6,142; —
 Englands 6,79; — jfr Grundlag.
 Statsförvaltning 4,90,109, 366, 496 0. f., 601,
 5,189, 195, 6,18 0. f.
 Statshushållning 5,166 o. f., 175, 253, 356,
 6,168,^ 197; — Gustaf
 111:8 5,269 — 271, 346;
 — Kristinas förmyndarregering 4,294—296, 298.
 Statshvälfningar 5,121, 193 0. f., 214, 342;
 — 1809års 5,369, 37 7—
 379, 6,6—8, 13, 75,
 80, 142, 192, 218; —

Gustaf 111:s 1772 5,202,
221 O. f.. 230, 237—
240, 242 — 250, 308,
314, 342, 359, 381—
383, 6,2; — — minnespenning A 5,241; —
— närmaste åren efter 5.256—27 5; — Gustaf 111:8 1781) 5,315,381— 383, 358, 384; — i Petersburg 1741
5,93; — Karl XI:s 4,460—464;
- jfr Revolution. Statsinkomster ' 1,393, 2,414, 5,253, 288. Statskonst 4,78, 5,301;
— Gustaf 111:8 5,298, 317; — Karl XIV Johans 6,154; — Oskar 1:8 6,155.
Statskontoret 4,83, 496, 601, 5,60, 175, 197,
203, 382, 6,77, 91,
196.
Statskyrka 6,212.
Statslån 6,158. Statslånesystem 6,151. Statelära 4,97. Statsmakter 5,212. Statsmedel 5,213. Statsministrar 6,17 o.
f.;
— Norges 6,62; — utrikes 6,194; — jfr Ju-stitiestatsministrar.
Statsobligationer 6,151.
Statsregleringur 4,416— 419, 5,51, 203, 234,
246, 6,117, 169.
Statsregleringsrätt 4,109.
Statsrevisioner 6,91, 123.
Statsråd 4,533, 6,14— 18, 136, 141; — deltagande i kamrarnas förhandlingar 6,193; —
konsultativa 6,194; — norska 6,110, 148.
Statsrådet 6,75, 100, 113, 115, 118 o. f., 121,
189, 14 8; — ausvarig-het 6,19, 24; — Norges 6,62; — skeppshandels-frågan 1825 6,88 o. f., 94; — jfr
Konseljer,
Regering.
Statsrätt 4,611, 5,392.
Statssekreterare 5,32, 253 O. f., 258, 333,
381—383, 6,16—18,
194.
Statssekrete rare m bete 6,118.
Statsskick 4,98, 5,6 o. f.,
10—13, 28, 31, 102,
129, 169, 178, 186, 193, 196, 205, 238, 306,
309, 6,3, 161; - Karl

XIV Johans tid 6,74, 131; — Norges 6,107;

— 1772 års 5,250—

256; — storhetstiden

4,598—600; — jfr Författning.

Statsskrifter 4,618.

Statsskuld, Sveriges 4,416 O. f., 482, 491, 5,175, 360, 6,65 o. f., 208.

Statskuldssystem 6,156.

Statssystem 3,12. Statstjänst 4,77.

Statsutskott 5,245 o. f., 278, 281, 329, 6,65,

82, 99, 116 O. f., 121

—124; — hemligt 5,311, 341, 362; — regeringsformen 1809 6,19.

Statsverket 4,469, 5,172, 175, 203, 207, 245 O.

f., 268—270, 281, 307, 6,91.

Statsärenden 4,82.

Statyer (stöder) 5,405, 410; — Berzelius',

Stockholm A 6,219, 247; — Birger jarls,

Stockholm A 1,412,1

6,246; — Engelbrekt», Örebro A 2,232, 233, 6,247, A 6,248; — Gustaf I:s, Stockholm A 3,249, 5,400, 405; —

— Vesterås 6,247; —

Gustaf 11 Adolfs, Göteborg 6,246;-----Stock-

holm A 4,256, 5,400,! 405; — Gustaf 111:8,

Stockholm 5,340, A 5,411, 412; — Karl

XI 1:8, Stockholm A 4,595, 5,241, 6,248; — Karl XIII:s, Stockholm 6,238; — Karl XIV Johans, Stockholm A 6,133, 246; — Linnés, Stockholm 6,24 8; — — Upsala 6,238; — Tegnér's, Lund A 6,225, 247; — jfr Marmorstatyer.

Statvetter, se Bronsstatv-etter.

Stediujtk, K. B. L. K. von 0,299, 334, 338,

6,23, 49, 78; — Me-

Inoirs posthumes . . . rediges . . . par . . . Björnstjerua 5 källfört.;

— porträtt 6,22.

Stedingk, Viktor von

6,16.

Steen, Tidem&nn 2,174 o. f.

Steenstrup, J., Inledning i normannertiden 1,251, 265; — om stenåldern 1,80.

Stefan (erkebisk. i Upsala) 1,387; — perga-meutsbref A 1,390; — sigill A 1,394. |

Stefan, jfr Staffan, Stenli.

Stefan Batori (kon. af Polen, d. 1586) 8,331 O. f., 355, 4,64, 113. 118.

Stefan Grube, se Grube.

Stegeborg (Stäkeborg; län, slott) 1,439, 443, 2,118, 141, 215, 225, 259 O. f., 273, 329, 1 345, 384, 387, 405. 430, 443, 447, 471, 8,35, 48, 74, 135, 187, 193, 240, 299, 415, 417 O. f., 47 7, A 4,84, 363 o. f., 519; — belägringar 1,443, 2,228, 8,42, 47; — Engelbrekt» befrielsekrig 2,218; — Gustaf I:s befrielsekrig 8,4 5; — Johann Kasi-| mirs förläning 4,363; — Johans af Östergötland hertigdöme 8.15; — kartor 1,392, 2,120; — pfalziska husets förläning 4,15; — Pietro Qnirinis resa 2,169; — slottsrainer A 4,519; — ! strid 1598 8,416. Stegeholm (Stäkeholm; län, slott) 2,93, 99, 117, 219, 225, 328, 291, 320, 329, 332. 354, 405, 419, 459, 461, 3,42, 48, 4,44; —gref-skap 8,16, 254, 4,16; — - karta 2,120.

Stegling 2,5; — jfr Af-rättning, Straff. Steicrmark 1,94, 4,164, 321.

Steinau 4,548, 555. Steinberg (ätten), gref-skap 4,16.

Stckarahus 1,317. Stekpannor 1,324.

Sten, altarbord A 1,471; — dopfuntar A 1,381, A 1,480; — etiopisk 1,81; — gjutformar A 1,140, A 1,141; — grafvård A 1,366; — handqvarn A 1,119; — osynliggörande (medeltid »skrift) 2,211; — pilspetsar 1,80 o. f.; — sländtrissor 1,83; — spjutspetsar A 1,30, 79, 81; — tomahavker 1,47; — jfr Flinta, Obsidian. Sandsten, Skiffer, Trapp.

Sten Axelsson, se (Baner).

Sten Bengtsson, se (Bjelkc).

Sten Bosson, se (Natt och dag).

Sten Eriksson till Gräfs-näs, se (Lejonhufvnd). Sten Kristersson, sc (Oxenstjerna).

Sten Pedersson (stjernas) 2,124, 293, 295, 337; — hnstm, se (Bjelke), Kristina Stensdotter. — sigill A 2,292; — slägtafla 2,239.

Sten Stensson, se (Bjelke).

Sten Sture d. y., se Store (Natt och dag).

Sten Sture d. ä., se Sture, (tre sjöblad).

Sten Turesson till Ref-velsta, se (Bjelke).^ten Turesson till Ängsö, se (Bjelke).

Sten Turesson till Örby, se (Bjelke).

Stenar, Häggeby A 1,204;

— »stadens stenar»» A

5,262; — jfr Bryn-,

Knack-, Minnes-, Hun-, Slipstenar.

Stenblock 1,64.

Stenbock (ätten), friherreskap 8,16, 4,16; — slägттаfla 4,378; — vapen A 4,37 8.

(Stenbock), Abraham Gustafsson 8,287, 290; — slägттаfla 4,378. (Stenbock), Arvid [-Gustafsson-] {+Gustafsson+} 8,346, 392,

394, 400, 402 O. f.,

405; — slägттаfla 4,37 8. (Stenbock), Beata (f.

Brahe; g. m. riksrådet Gustaf (Stenbock)), slägттаflor 8,328, 4,378. (Stenbock), Beata Gu-

stafsdotter, se Brahe. Stenbock, Brita (f. Bjelke; g. m. Svante Stenbock), slägттаfla 8,390. (Stenbock), Ebba Gustafs-dotter, se Fleming. Stenbock, Erik, slägттаfla

4,378.

(Stenbock), Erik Gustafsson 8,234, 275, 287,

295. 299, 302, 346, 363, 392, 400, 402 O. f.,

4 0 5; — hustru, se (Stenbock), Malin; — slägттаfla 4,378.

Stenbock, Fredrik 4,312;

— slägттаfla 4,378. Stenbock, F. E:a(f. Horn;

g. m. G. L. Stenbock), slägттаfla 5,56. .Stenbock, Gustaf (förste stallmästare, d. 1833)

0,7.

(Stenbock), Gustaf (riksråd, d. 1629), hustru, »e (Stenbock), Beata; — slägттаflor 8,328, 4,378. Stenbock, G. L., hustru, se Stenbock, F. E:a; -slägттаfla 5,56. Steubock, G. O. 4,379, 382, Söl, 412 O. f., 416, 439, 451, 453, 521;

—

kriget med Danmark 1657 4,386; — porträtt 4,8 7 8; — slägттаfla

4,378.

(Stenbock), Gustaf Olofs-aon 2,294, 296, 299 o

f., 314; — hustru, se

(Bjelke), Anna Tures-dotter; — slägттаfla

2,239.

(Stenbock), Gustaf Olsson till Torpa 8,170, 178, 193 o. f., 206,

232, 240, 254, 277,

287, 299; — dackefej-den 8,186 o. f.;—hustru, se (Lejonhufvud), Birgitta Eriksdotter;

— slägттаflor 8,19,

4,378.

Stenbock, H. E:n, se Tessin.

Steubock, J. G., slägттаfla

4,378.

Stenbock, Karl Gustafsson 8,400, 402 o. f., 405, 425 o. f.; — slägттаfla 4,378.

Stenbock, K. K:a, se Brahe.

(Stenbock), Katarina Gu-stafsdotter, se Katarina (drottn.).

Stenbock, Magnus 4,34, 508, 545, 548, 554,

57 5—57 7, 584; — dosa A 4,579; — pokal A 4,578; — porträtt 4,576;

— slägттаfla 4,378.

(Stenbock), Malin (f.

Sture; g. m. Erik Gustafsson (Stenbock)), slägттаfla 4,378.

(Stenbock), Olof Gustafsson 8,304,382;—slägттаfla 4,378.

Stenbock, Svante, hustru, se Stenbock, Brita; — slägттаfla 8,390.

Stenbrohult 2,295.

Stenby, borg A 1,321, A 1,322.

Stenbössor, se Kanoner.

StendÖ8ar A 1,51—55, 56, 64 o. f., 67, A 1,68, 75 o. f., 80, 85, 102, 115; — jfr Grafvar.

Stenfi (Simon, Staffan, Stefan; Norrlands apostel) 1,366.

Stengafvel, röd (i Rugens vapen) A 4,393.

Stengravyr 2,498.

Stenhammar, Mattias

6,81.

Sten hammare 1,41, 49.

Stenhuggare 1,414.

Stenhns 1,485.

Stening te,5; — jfr Straff.

Steninge 4,626; — minnesvård öfver Axel von

Fersen A 6,28; — se (Oxenstjerna), Kristiern Bengtsson till S.

Stenkil Ragnvaldsson (kon. i Sverige) och hans ätt 1060—1130 1,371—375, 382, 385
o. f., 4 60; — slägттаfla 1,372.

Stenkilsson, Halsten, se Halsten S.

Stenkilsson, Inge, se Inge d. ä.

Stenkistor 1,52, 60, 75 O. f., 90, 103, 109, 115, 167 O. f., 184, 210; —

Stensson, Svante, se Stu* re.

Stensson, Ture, se (Bjelke).

Stensättningar (skepps-sättniog) 1,158, 350,

A 1,851—363, A 1,356.

Stensö (nära Kalmar), va-samonumentet A 8,25.

Stentoften 1,219.

Stentornet, se Kjoben-bavn.

Stenvapen 1,67, 80 o. f.r 171.

Stenverktyg 1,8, 41, 45, 81, 138.*

jfr Grafvar.

Stenknifvar 1,38, A 1,39, 81.

Stenkol 6,201.

Stenkretsar 1,347.

Stenkulor 8,465.

Stenkummel(stenrör, sten-rösen)l,52,167, A 1,168, 210; — jfr Grafvar.

Stenmejslar A 1,38, 79.

Stenpilar,Örvar Odds1,81.

Stenredskap 1,8.

Stenreliefer A 2,381, A

2,382.

Stenrör, se Stenkummel.

Stenrösen, se Stenkummel.

Stensaker 1,41—51, 73, 77 o. f., 81 o. f., 150, 169 o. f.

Stensdotter, Birgitta, se (Bjelke).

Stensdotter, Birgitta, se (Natt och dag).

Stensdotter, Karin, se (Natt och dag).

Stensdotter, Katarina, se (Bjelke).

Stensdotter, Kristina, se (Bjelke).

Stensdotter, Margareta, se (Bjelke).

Stenskrapor 1,24, A 1,25.

Stensson, Arnfinn, se Arn-finn S.

Stensson, Bengt, se (Natt och dag).

Stensson, Bo, se (Natt och dag).

Stensson, Erik, se (Bjelke).

Stensson, Erik, se (Natt och dag).

Stensson, Knut, se (Bjelke).

Stensson, Nils, se (Natt och dag).

Stensson, Nils, se Sture.

Stensson, Sten, se (Bjelke).

Stenviksholm (fäste) 8,268.

Stenyxor 1,7, 32,35, A 1,86, 37, 40, 46, 49, A 1,82, 83; — med runinskrift A 1,81; — med skafthål A 1,33, A1,34, A 1,135.

Stenzel 4 källfört.

Stenåldern 1,8, 10—83, 86, 103; — arktiska

1,79; — befolkning 1,49. 70—79, 102, 169; —

—* Amerika 1,42; — begrafningssätt 1,65— 67, 104; — Belgien 1,20;

— boningar 1,16 o. f.;

— bronsprydnaderl, 180;

— fiske 1,28 o. f.; —

gånggrifter, se Stenåldersgrafvar; — hufvud-skålnr 1,70, 105; —

husdjur 1,15, 128; — husgeråd 1,20 o. f.; — hall kistor, se Stenålders-grafvar; — hållristningar 1,157; — jagt 1,31;

— kökkenmöddingar

1,11 o. f.; — kläder 1,23 O. f.; — kultur 1,49; — lapparnes 1,70, 77—79, 170, 229; — lefnadssätt 1,15; — lerkärl 1,20, A 1,21,119;—offer 1,07 — 69; — ornamentik 1,22 o. f.; — prydnader 1,27 o. f., 180, 154; — religiösa föreställningarl,68 o. f.; —m sländtrissor 1,189; — steudösar, se Stenåldersgrafvar; — stenkistor, se Stenåldersgrafvar; — stensakers tillverkning 1,41— 51; — vapen 1,31 o. f., 159; — verktyg 1,83— 41, 138; — åkerbruk

1,15, 40.

Stenåldersgrafvar 1,51 —67, 73, 7(i o. f., 85, 36. 104, 115, 167. Stenålderssaker 1,83, 105. Stenåsa (socken), glasbägare 1,184.

Stephens, George 1,343;

— The old northern ra-nic monuments of Scnn-dinavia and England 1,218; — se Ilyltén-Cavallius och S.

Stephenson,George 6.202. Sterling, engelsk A 2,56;

— jfr Mynt.

Sternberg, se Ungern-S. Stettin 0,455, 4,8, 12 o.

f., 189, A 4,193, 233, 582,585,588, 5,150,153 o. f.; — afträdt till Preussen 5,28; — fred 1570

8,13, 823 o. f., 4,51, 91, 124; — fredskon-

gressen 1570 A 8,325;

— fördrag 1630 4,198, 195, 210; — i Sveriges konungatitel5,1; — kongress 1615 4,114; — kriget 1674—1679 4,4 47, 451; — recess 1658 4,457; — stettinska se-qvestern 1718 4,585, 590; — tretioåriga krigeti, 191 —197, 200 O.f.;

— vapen A 4,393; — westfaliska freden 4,333; —jfr Hansan, Stettinare.

Stettinare 2,21; — jfr Stettin.

Stettinerhaff 5,154. Stevene, Flint chips 1,44. Steyern, se Vnlt vou S. Stickvapen 1,91, 191. Stiernman, A. A. von 8 källfört.; — Alla riksdartars och mötens beslut 8, 5källfört.; — Samling af kongl. bref angående Sveriges ... ekonomie ifrån år 1528 8, 4 källfört. Stift 1,47 7, 2,115 o. f., 8,343, 389, 4,15; — karta 1,392; — nydaningstiden 8,13—15; — Tysklands 4,171; —jfr Biskopsstift. Stift, af tenu A 1,120, 148. Stiftelser, fromma 2,198 O. f., 202, 301, 327, 329, 396, 493. -Stiftelsen för Lunds! högskola 4,119. Stifts kyrkor 1,403 o. f.; — jfr Domkyrkor. Stiftssynoder 4,291. Stig Andersen 1,415. Stigbyglar 1,118, 200, A 1,315, 316, 353. Stigmän, se Rofvne. Stigsdotter, Barbro, se (Örn flykt). Stigsen, Otto 8,96. Stigzelius 4,293. Stiklastad, helige Olufs strid A 2,366 och rättelser till del. 2; — — normandisk 2,498; — peruktidens 6,232; — romansk 1,483, 2,59, 391; — romersk 1,195; — yngre jernaldern 1,288; — ofvergångsstil 2,496; — jfr Barock-, Byggnads-, Dekorations-, Konst-, Medeltids-, Penk-, Renässans-, Roco-co-, Trädgårdsstil. Stilen, gamla 5,127; — nya 5,99, 127; — jfr Tidräkning. Stilfser-Joch 4,172. Stilla hafvet, se Hafvet. Stillestånd 4,30, 114, 116 O. f., 148,5,12,33,252, 6,18; — i Altmark 4,128, 150; — i Kjöbenhavn 8,170; — i Kolding 2,57; — i Loch-teå 5,376; — i Plinsa 8,332; — i Poischwitz 6,48; — i Regensburg 4,510 o.f.; — i Stuhmsdorf, medalj A 4,276, A 4,277; — i Ulm 4,325; — mellan Karl V och Kristian III 8,181; — — Liibeck och Nederländerna 8,160; — — nederländska och vendiska städerna 2,267; — — Polen och Ryssland 8,331 o. f.; — — Spanien och Nederländerna 4,23; — — Sverige och Danmark 2,4 63; — — Sverige och Novgorod 2,379; — — Sverige och Polen 4,123; — — Sverige och Ryssland 2,11, 8,209, 271, 349, 4,384; — vid Berga kyrka 1,437; — vid Kdsviken 2,14, 72; — jfr Freder, Vapenhvilar. (Stjerna; ätten), vapen A 2,292; — se Sten Pedersson.

Stjernn, Göran 4,46.

Stjerna. och kors (Magnus Nilssons vapen) 2,395; — sexuddig (Arvid Knutssons (Store) vapen) 2,410.

Stjerueld, G. N. A. A. 6,115, 118 o. f., 122o. f., 127, 143.

Stjernhjelm, Georg 4,286, 345, 347, 611 o. f., 5,73; — Hercules 4,614; — porträtt 4,618.

Stjernhök, Johan 4,286, 34 7, 610, 5,73; — porträtt 4,506.

Stjernkors (ätten), vapen 2,395.

(Stjernkors), Elin Ivars-dotter, se Horn.

(Stjernkors), Ivar Månsson 8.261, 272, 299.

Stjernor (i Vesterbottens vapen) A 8,373; — tre (i Tavastlauds vapen) A 8,37 4: — två (i norra Finlands vapen) A 8,37 4.

Stjernskold, Nils 8,452,

4,41, 116, 143.

Stjernstedt, A. V. 4 källfört.; — Om kopparmynt och polletter 4 källfört.

Stjernstedt, K. J. 5,112.

Stjö^dalen 4,48.

Stobreus, Kilian 1,7 o. f.

Stobée, L. K. 5,48, 52; — porträtt 5,4 7.

»»Stockar» 2,26.

Stockelom, se Stockholm.

Stockelsdorf 8,164.

Stockenström, Erik von 5,195, 201, 229, 244.

Stockholm (Stockelom, Stokholm) 1,52, 74, 77, 99, 115, 157, 243, 410 O.f.,432,442,2,40,62,79, 94,114,116 o. f., 132,216, 226, 228, 234, 272, 300, 318, 334, 343, 346 o. f., 354, 358, 360, 363, 374, 388, 392, 406 O. f., 418 O. f., 423, 429 O. f.,

449—451, 470, 472, 489 o. f., 8,39, 41, 43, 57, 64, 84, 88, 97, 103, 105 O. f., 114, 116, 119, 135, 137, 139,146, 152—154, 163, 168, 177, 219, 224, 232, 245, 250, 253, 269 O. f., 285, 289, 290 O. f., 293, 297, 299 o. f., 804, 309 O. f., 312, 825, 330,

slag 1030 1,261.

Stil 8,478 O. f.; — gotisk 1,483, 2,391, 496 O. f.;

330, 344. 360. 364

O. f., 37 7 O. f.. 383, 336, 302. 407. 415, 417, 446, 458, 476, 4,4, 43, 50, 72, 82 O. f., 01, 125.

128, 140, 175 O. f., 258. 260, 270, 312, 362. 367. 427, 430, 480, 510, 512 —515, 510, 550, 611. 615, 5,6 O. f., 16, 37, 52. 63, 70, 04 O. f., 102.

153, 186, 100, 103. 100, 240, 255, 286 O. f.. 310, 325, 347, 356, 350 o. f., 373, 377, 380, 305, 6,K. 31, 38, 41, 74, 88 O. f.. 108, 163, 100; — adel-huset, se nedan slottet:

— Adolf Fredriks inta* 5,107; — Adolf Fredrik* kyrka A 5,402, 404; —

— Descartes* monument

4,344, A 5,410, 412; — afstånd i dagsresor från Lödöse 1,473; — amirali-tetskollegium 5,273. 382; — anfallet af danskar 2,207; — arbetshus 5,260; — Arcim-boldos besök 2,467; — arsenaleu 5,241; — artillerigården 4,140, 5,241 o. f.; — Bagges triumftåg 8,265; — baptister 6,211; — Barclays hus 6,249; — barnbördsbu* 5,261; — Barnhuset

A 4,288, 5,261; — be-lagdt med interdikt 2,133; — belägringar

2,246, 316 o. f., 33r

O. f., 344 O. f., 461.

465 o. f., 47 4 O. f-

8,25 O. f., 45 O. f.

48—50, 53, 76, 110; -Birkas läge 1,308; -Blasieholmen 2,365,8,47:

— — jfr nedan Kapp-

lingeholmen; — blodbad 2,SS1, A 2,47 4, A 2,476—477, 478—481.

8,20, 27, 34 O. f., 54, 74; — boktryckare

2,898 o. f.; — boktryckerier 8,104, 4.90:

— Bolinderska huset

6,250; — Bondeska

palatset 4,617, 5,411'.

— borgerskap 2,370-

372, 8,92, 125, 5,242 O. f., 380, 340, 412

6,129, 346; — borger-skapets kavalleri 5.241 o. f.; — borgmästare och råd 2,250, 8.41»; — Bremersundet 2,297;

— Branke berg 1,443, 2,123, 331, 465, 3,44,

0,104, 261;-----slag

1471 2,164, 364—368,

372, 376, 8,18;-----

vårdtornet A 4,289, A 5,264; — Brunkebergs-torg 6,142; — bygnader af Tcassin 4,626; —

bygnadssätt 2,369; — Bältespännarne A 6,246, 248; — Börsen 2,122, 369, 4,418, 5,261, A

5,266, 404; — Centralstationen A 6,206; — collegium illustre 4,293;

— dalnpproret 1742— 1743 5,103 O. f., 108;

— de la Croix' salong 6,142; — Delagardieska palatset 4,617, A 4,618; —* Djurgården(Vadmals-, Valmundsön)

2,264, 428,

8,47, 50;-----bellmans-

bystens aftäckande A 6,254; — — Biskops-udden 6,87;-----Rosen-

dals slott A 6,130, 232;

— dominikanerklostret, se nedan svartbrödraklostret; — drottning J osefinas landstigning 6,87; — drottning

Kristinas afresa 4,357; —

— besök 1660—1661

4,359, 406, 408; —

drottning Margaretas intåg 2,138; — Engel-brekts befrielsekrig 2,917, 222, 227; — Erik von der Lindes bus 4,684; — Erik XIV:s bröllop 8,296; — erke-biskopsval 8,145; — far-macentiska institutet 6,217; — flottans station 4,603, 5,383; — folk-Hf 5,397, 6,254; —

folkmängd 4,290; —

fontän, Molins A 6,247, 248; — franciskaner-

klostret, se nedan Rid-darbolmen, gråbrödra-klostret; — freder 2,224, 5,27; — Fredrikshof

5,292; — frimurarlogens hus 4,620; — från 1500-talet A 3,176, A 3,284, A 8,301, A 8,318; — från 1600-talet A 4,284, A 4,288, A 4,289, A 4,502, A 4,517; — från 1700-talet^ A 5,14, A 5,200, A 5,344; — från

1800-talet A 6,176; — förbindelse med norra Roslagen 8,234; — förbund och fördrag 4,425, 432, 536, 6,47; — gator 2,369; — Gertruds

gillestuga 2,122, 129 o. f., 278, 472, 4,635; —

— jfr nedan gillen; —

Gertruds kyrka, se nedan Tyska kyrkan; — gillen 2,198, 372; — — jfr ofvan Gertruds gillestuga, nedan handt-verkargillen, heliga lekamens-, Olofs-, Vår frus gillestuga; — glasbruk 4,500; — grabbrödra-

klostret, se nedan Rid-darholmen; — Grå-munkegränd 2,122; — Gråmunkebolmen, se nedan Riddarholmen;

— Gråmunkeklostret, se nedan Riddarholmen; — guldsmedsembetet 2,446;

— Gustaf Adolfs torg (Norrmalmstorg) 4,107, 5,104 o. f., 140, A 5,344, 403; — Gustaf I:s befrielsekrig 8,36, 59; —

— intåg 8,58. A 6,234;

— gymnastiska cen-

tralinstitutet 6,217; — Görans kapell 2,123; — handel 2,17 8, 869 o. f.,

8,111, 231, 4,90, 290, 605, 5,266; — handelsflotta 4,503, 605; —

[-handtverkargillen'(handt-verkarskråu)-]

{+handtverkargillen'(handt- verkarskråu)+} 2,370; — hansans privilegier 8,57; —Hedvig Eleonora(Ladn-g&rdslands) kyrka 4,637;

— Helgeandsholmen

1,447, 468, 2,123, 222, 227, 331, 472, 8,47; — heliga lekamens gille

2,198,278,372;-----sigill

A 2,371; — herredag 1446 2,268; — herremöte 1525 3,89, 94; — hofrätt 4,87; — — jfr Svea hofrätt; — hypoteksbank 6,201; —

hättebröderne och käpp-lingemorden 2,129— 131; — industriutställning 1866 6,177;-----

hygnad A 6,177; — in-och utförsel 8,232, 234;

— intaget af Johan III

8,326; — Jakobs kyrka

2,123, 3,47, 477, A

4,289, 634 O. f.;-----

södra portalen A 4,635;

— Jern torget 2,228; —

jern väg 6,206; — jern-vägsbyggnader 6,151; — jesuitkollegium 8,37 5; — Johan III:s bisättning A 8,370; — —
 kollegium 8,378; — kaffehus 5,416; — kalvarie-berg 2,183; — Karl
 XII:8 torg, se nedan Kungsträdgården; — Karl XIV Johans intåg
 6,37, 54; — karolinska mediko-kirargiska institutet 6,917; — kartor
 1,392, 2,120, 472, 3,47;
 — Katarina kyrka 4,635,
 A 4,637; — katolsk
 gudstjänst 8,394; —
 Kinstu- (Kinhästa-) gatan 2,869; — Klara kloster
 1,425, 480, 2,17, 123, A 2,364, 365 O. f., 419, 496; — Klara kyrka A
 2,365, 496, 8,47, 477, A 4,288, 634, 5,412; — klädesfabriker 4,501; — koleran 1834 6,100;
 — konstakademi,) se Konstakademien; — konstföreningen 6,239;
 — konstutställning 1850 6,241; — konung Birgers bröllop 1,499, 486;
 — konvention 1660
 4,405; — Kopparmatte A 5,265, A 5,266; — koppymningshus 5,260 o. f.; — Kornhamn
 (Kornhamnstorg, Korntorget) 2,227; — kreditföreningen 1857 6,158;
 — kriget 1555 8,210; 1809 6,22; — Kristian UI:s besök 3,167;
 — Kristiern I:s jagt efter dolda skatter 2,328 o. f.;
 — Kristiern II:s handelssällskap 2,481;-----intåg A 2,473, 475;---
 underhandlingar 1518 2,466; — Kristofers af Bniern intåg 2,264; — kröningar, Adolf Fredriks och Lovisa
 Ulrikas 5,124; — — drottning Kristinas 4,349; — — Fredrik I:s A 5,33, 84; -----Gustaf III:s 5,229;
 — — Hans' 2,419; —
 — Karin Månsdotters
 8,296;-----Karl XIV
 Johans A 6,70, 72; —
 — Kristiern 11:8 2,475;
 — — Magnus Eriks-
 sons 1,455; — — Sofia Magdalenas 5,231; — knngliga biblioteket 2,16, 210 O. t, 307, 4,90; — Kungsholmen
 (Liderne, Munkliderna)2,345,8,47, 50, 6,208; — Kungs-
 holmskyrkan 4,637; — kungshuset, Ulrika Eleonora d. y:s likrum A 5,93; — Kungsträdgården (Karl XI:8
 torg)
 2.123, 297, 365, A4,52ö, 626, A 6,191; — kyrkomöte 1574 8,336, 338;
 — Kåkbrinken 2,122;
 — kåken 2,122, 369; — Kärplingeholmen 2,297;
 ----jfr ofvan Blasie-
 holmen; — kärplinge-morden 2,130; — Köpmangatan 2,369; — Köpmansporten 2,122; — Ladugårdsgärdet
 5,238, 6,129; — Ladugårds-

landet 2,462, 8,22, 5,104; — Ladugårdslandskyrkan, se ofvan Hedvig Eleonora kyrka; — Ladugårdslandstorg, Häste-skos afrittning 5,328;

— lagnämnd 1604 8,450;

— lagrevision 1604 8,439; — Liderne, se ofvan Kungsholmen; — lifraskammaren, se nedan Nationalmuseum;

— liturgien 8,337; —

Liibecks tullfrihet 8,155, 171; — Långholmen

2,225, 8,50; — län 2,126, 362; — magistrat 8,36, 37, 5,242; — mal marna

2.123, 316, 369; ---jfr

nedan Norr- och Södermalm; — Maria Magdalenas kyrka 2,123, 477,

8,47, A4,289, 684,637; — Mariegränd 6,105; — mark (vigt) 1,474; — metodistkapell 6,211; — minnesstoder 6,248; — Mornavs sammansvärjning o,306; — Munkbron 4,618; — Munkliderna, se ofvan Kungsholmen; — Munklägret A 4,288; — mynt, fjerdedels riksdaler A 8,242; -----riksdaler A 2,469;

— — öre A 8,242; —

— öringar A 2,104, A

2,180, A 2,274, A 2,301, A 2,398, 329, 356, A

28

Sveriges historia. Register. 2,357, A 2,406—408, A 2,424, A 2,468, A 3,242; — Myttet 5,410;

— mynthns 1,476,

2,304 O. f., 408; — Mynttorget 2,122, 331, 5,410; — möte 1371 2,72;----- 1442 2,271;

— — 1448 2,278; —

— 1467 2,346;-----

1568 8,299;-----1575

8,336;-----1596 8,399,

402 o. f.;--15978,407

o. f., 410; — — 1600 3,429; — — 1605

3,444; — — jfr nedan riksdagar; — namnets betydelse 1,388; — Nationalmuseum 1,184, 804, 327, 8,481, 5,303,

6,239 o. f.;---anglo-

sachsiska mynt 1,294; -----Balder A 6,241;

— — den sofande bakkantinnan 6,248;

-----fiskargosse 6,247;

-----Karl XIII:s marmorstaty 6,247; — — klädkammaren 3,479; —

— lifraskammaren

2,456, 8,479; — —

trapphuset A 6,242; —

— jfr Statens historiska museum; — nederländsk beskickning 4,73; — Nikolaus' kyrka, senedan Storkyrkan; — norra elementarläroverket 6,250; — Norrbo 2,217, 472, 4,634, 5,403, A

6,184;-----tornet vid

Norrbro 1,419; — Norrmalm 1,411, 442, 2,123, 222, 297, 331 o. f.,
 337, 344, 365, 419,
 A 2,473, 8,47, 4,629;
 — Norrmalmstorg, se ofvan Gustaf Adolfs torg;
 — Norrport 2,122, 331,
 369, 472; — Norrström 2,123, 135, 227, 419,
 3,47, 4,628; — Norrtull 5,104; — Nygatan,
 Stora 2,185;-----Fer-
 sens mord 6,27; —
 Nygatorna 2,122; —
 Näckströmmen 2,365;
 — observatorium 5,404;
 — Olofs gillestuga 2,130;
 — omgifningar 5,397;
 — Operahuset 5,261, A
 5,267, A 5,344, 404,
 410; — — Gustaf 111:8 mord 5,343, A 5,345; -----invigning 5,297;
 -----ornamentik 5,412;
 — ordinarier 3,199; — oroligheter 2,385 o. f.,
 8,388, 5,855, 6,103; —
 — 1848, »marsorolig-heterna» 6,142 o. f., 148; — Oxenstjernska palatset 4,617;— Packhuset 5,410; — Pelar-
 backen 2,130, A 2,131;
 — pénningkriseu 1815—
 1816 6,68; — pest
 2,293, 336, 4,295; — Peter Myndes backe 6,105; — Petersénska
 huset 4,618, A 4,619, 634; — polis, hemlig 6,75; — poliskammareu 5,261; — polistv&ng
 5,363; — Qvarnbacken A 4,288; — reformationen 8,84; — Riddar-holmen (Gr&munkehol-men) A 2,334, 336,
 449,
 3,47;-----Gråbrödra-
 klostret (Gråmunkeklost-ret) 1,425, 435, 2,72, 123, 222, 227, 308, 385, 472, 475, 8,338, 340;
 — Riddarholmskyrkan A 2,334, A 3,384* 385, A 4,289, A 4,693, 634,
 5,141, A 6,68, A 6,132;
 — — Adolf Fredriks bisättning A 5,209; —
 — Baners grafplats
 4,306;-----bernadotte-
 ska grafkoret 6,158;

-----byggnadsstil 2,496;

-----gustavianska graf-

koret A 4,255, A 4,593;

— — Karl Knutssons gTafvård A 2,353, 356, A 4,593; — — Karl Nilssons (färila) dråp 2,98; — — karolinska

trafkoret A 4,526, A ,594; — — Magnus Birgerssons graf 1,44 7; — — Magnus Ladulås'

trafvård A 1,424, A ,593', — — Mornays epitafium A 8,307; — — Torstenssons graf-kor A 4,322, 323, A 4,598;

— — ätten Le-jonhufvuds grafkor A 4,593; — — ätten

Vachtmei sters graf kor A 4,593; — — ätten Vasaborgs grafkor A 4,593; — Riddarholms-torget, M:a

Rudenskölds schavottering 5,353, A 5,855; — Riddarhuset

4,618, 5,242, 6,156; —

— adelns första sammanträde 4,110;-----

Gustaf III:s uppträdande

1789 5,333;-----landt-

marskalkars porträtt 5,381;-----minnespen-

ning A 5,76; — riddarhussalen (stora salen) 5,9, A 6,182; — —1 takmålning A 4,625; — Riddarhustorget 5,243;

— — Fersens mord

6,28; — Riksbanken A

4,417, 620; [-lånekontor-] {+låne- kontor+} 6,207; — —

minnespenning A 4,417;

— riksdag 1438 2,257;

— — 1457 2,318; —

— 1471 2,367;-----

1497 2,417;-----1507

2,438; — — 1508

2,440;-----1517 2,462,

8,18;-----1520 2,47 3,

475;---1560 8,246 O. f.;

----- 1562 8,253, 256;

----1563 8,261;-----

1566 8,275;-----1567

3,287;-----15698,302,

814, 322; — — 1571

8,325;-----1577 8,337;

----- 1582 8,343; —

— 1590 8,367 o. f.; —

— 1599 3,419—421,

425;-----1602 8,431—
435;----- 1605 8,440;
----- 1609 8,451, 455;
— — 1612 4,100; —
— 1613 4,52;-----
1617 4,68, 87, 104, 106, 108;----- 1624 4,109;
— — 1633 4,259; —
— 1634 4,260;-----
1642 4,290;-----1643
4,311;-----1644 4,314
o. f., 348; — — 1647 4,348; — — 1649
4.348, 350;-----1650
4.348, 350, 353;-----
1652 4,353;-----1654
4,369 o. f.;-----1655
4,361, 369, 373—377, 481, 485; — — 1660 4,359, 401, 403—405, 408, 410, 424, 461; —
— 1664 4,412, 419—
421, 424, 608; — —
1668 4,413, 419, 425;
----- 1672 4,413, 426,
428;----- 1680 4,461
—468, 472 O. f., 476 O. f., 481, 483, 485,
599 O. f.;-----1682
4,468—472, 476—478, 480, 495. 599; — —
minnespenning A 4,523;
----- 1686 4,482, 498
O. f.;---- 16894,512;
----- 1693 4,491, 529,
600;----- 1697 4,531,
533;----- 1713 4,586
O. f.;----1719 5,8—
15, 29, 212;---1720
5,30—36, 49, 52, 57;
— — 1723 5,48, 60;
----- 1726—1727 5,si,
54 O. f., 64;--1731

5,66;----- 1734 5,71,
76;----- 1738 5,78—
83; — — 1740 5,88 O. f.;----- 1741 5,90;
— — 1742 5,96, 98; 1746—17475,106,
110—114, 117, 119;
— — 1751—1752
5,121 — 127;---1755
—1756 5,133—145; —
— 1760-1762 5,157-
168;-----1765—1766
5,168—188, 218;-----
1769—1770 5,204, 206
O. f.;----- 1771—1772
5,222—246;-----1778
—1779 5,275—284; —
— 1786 5,305, 309— 311, 313, — — 1789
5,328—333;-----1809
6,10—12, 24 O. f., 43;
----- 1810 6,37; ---
1815 6,65—68, 78 o.
f., 82, 103;-----1817
—1818 6,68, 79—83, 184;----1823 6,78 o. f.,
88—86, 113 O. f., 164;
----- 1828-1830 6,91
—96;----- 1834 6,98
O. f., 101, 113 O. f.,
116, 125, 136; — —
1840—1841 6,111, 113
—126, 138, 142;-----
1844—18456,137—139.
239;----- 1847—1848
6,140, 151;-----1850
—1851 6,147 O. f.; —
— 1853-1854 6,149-
152, 154;----18{}b—

1858 6,157 o. f., 165
 0. f.;---- 1859 6,161
 o. f.;----1862—1863
 6,167, 170 o. f., 175;
 -----1865—18666,179;
 ----- 1867 6,182 O. f.;
 ----- 1869 6,183, 185;
 — — 1871 6,178, 184
 O. f.;---- 1872 6,189;
 ----- 1873 6,189;--
 1875 6,191;--jfr ofvan
 möten och nedan rådsmöten; — Riksdagshuset A 6,183; — Rosenhmeska palatset 4,617;
 — ryssarnes landstigning 1719 5,25; — rådhusarkivet 2,368; —
 rådhuset 2,122, 227,369, 472, 479, 8,47, 6,28;
 — rådsmöten 2,220, 259,
 292, 325—327, 410,416, 423 O. f., 431 O. f.,
 8,106, 110;-----jfr
 ofvan riksdagar; — Rörstrand 8,300, A 4,322;
 — samfärdsel 2,370; — sigill A 1,409, A 2,369,
 A 8,15, A 4,502;-----
 jfr nedan vapen; — själagården 2,369; — Själagårdsgatan, se nedan Skärgårdsgatan; — sjökrigsskola o,217; —
 [-skandinavisk-etnografiska-] {+skandinavisk-etnografiska+} samlingen 1,118, 318; —Skanstull 5,244;
 — — Anckarströms af-
 rättning 5,348; —
 Skeppsbron 5,411; — Skeppsholmen (Vangs-holmen, Vångsön) 2,363, 8,47,5,242, 244, 6,28; —
 — flottans station 4,286, 603, 5,383; — Skeppsholmskyrkan 6,232; — Skogsinstitutet 6,202; —
 skolor 2,123;-----sigill
 A 2,196; — Skomakar-gatan 2,227, 369, 372;
 — Skomakarporten
 2,122; — skärgård
 2,318, 363, 461, 465, 8,50, 197, 421, 4,191;
 — Skärgårds- (Själ-
 gårds-) gatan 2,369; — slottet (Stockholms hus) 1,418, 441, 2,11, 72,
 99, 123, 130, 133, 135, 217, 222, 224 O. f.,
 241, 251, 253, 273,

320, 322, 329 O. f.,
334, 336, 338, 341, 354 O. f., 362, 384, 405, 419, 426—428, 431, 437, 445, 447, 458 o. f., 471 O. f., 475—478,
486, 8,35, 47, 292, 370, 394, 399, 477 O. f., 482, A 4,289, A 4,400, 426, A 4,433, A 4,504, A 4,523, A 4,524,
528, 616, 624, 628—630, 5,127, 263, A 5,344,
400 O. f., 403, 6,105, A 6,184; — — adel-
huset 2,251;-----Axel
Oxenstjerna och historien 5,412; — — belägring 2,227 o. f.; —
— borggården A 4,524, 628, 5,242 O. f., 379;
— — bönrummet A 6,171; — — dekorationer A 5,232, A
5,403—405;-----Erik
XIV:8 fångenskap 8,303;
----festvåningen 5,404;
----- förborgen 2,135,
251; — — hanseatisk besättning 2,135—138;
— — »herr Eskils gemak» 8,478;-----»Hvi-
ta hafvet» A 6,169; —
— Hvita rummet 5,285;
-----Karl XIV Johans
arbetsrum A 6,92; —
— Karl XV:s samlingar 6,244; — — katolskt kapell 8,385; —
— Kärnan 2,102, 329;
— — lilla matsalen A
6,170;-----Logården
4,629; — — Magnus Erikssons fängelse 2,65;
-----minnespenning A
4,505; — — norra fasaden 4,630;-----pelarsalen A 6,167;--
rapportsalen 5,242; —
— riddarslag A 4,97;
— — rikssalen 4,629, 5,243, A 5,404, 6,69;
— — slottskapellet (slottskyrkan) A 4,132,
628 O. f., 5,404;-----
takmålning A 5,134;
-----stora galleriet A
5,131, 404;-----stora
trappuppgången A 5,133;
— — taflegalleriet A

6,168; — — Tre kronor 4,628;-----vestra
fasaden A 5,130; — slottsbacken 5,243; — slottsbranden 1697 4,530, 629; — slotts-kyrkau, se ofvan
slottskapellet; — Smedjegården 5,140;-----Nya
A 4,288; — Sofia Albertinas palats A 5,314, 410; — staden inom
broarna 2,122, 368, 472, A 2,4 73; — — gator 2,369; — »stadens stenar», straffredskap A 5,262; — stadens
uppkomst 1,388; — Stadshuset 4,620, 6,105; — stadskyrkan, se nedan Storkyrkan; — stadslag 1,4 71; —
stadsmurar 1,4 70; — Stads-
smedjegatan 2,331,
6,142; — statshvålfnin-gen 1772 5,231, 240,
242 o. f.;-----1809
5,378 o. f., 6,6; — statyer 5,405;-----Ber-
zelius' A 6,219, 247; —
— Birger jarls A 1,412,
6,246; — — Gustaf
1:8 A 8,249, 5,261, 400, 405; — — Gustaf II Adolfs A 4,256, 5,261, 400, 405; — — Gustaf III:s 5,340, A 5,411,
412; — — Karl XII:s A 4,595, 5,241, 6,248;
----- Karl XIII:s 6,238;
-----Karl XIV Johans
A 6,133, 246; — — Linnés 6,248; — stille-stånd 1505 2,434; — stöder, se ofvan statyer;
— Storkyrkan (Nikolaus' kyrka, . stadskyrkan)
2.122, 134, 185, 227,
367 o. f., 370, 431, 472,
8,47, 84, 176, 300, 302, 385, 471, A 4,289, 628, 634, 6,87;-----altarskåp 2,359, 403;-----
dopfunt A 2,493; — — EhrenstrahU minnesvård A 4,617; — — Helm-feldts minnesvård A
4,439; ----- högkoret
A 8,85;-----kyrkogården 2,227, 428;-----
minnessten A 2,479; —
— möte mellan Erik XIV och hertig Karl
8,303;-----ombyggnad
5,404; — — Salvius' minnesvård A 4,329; —
— Valdemar Magnus-
sons graf 1,443; — Stor-kyrkobrinken 6,142; — Stortorget 2,122, 185,
227, 369, 8,107, 4,634, A 5,265, 266; — — blodbadet 1520 2,478 o. f.; — styrelse 2,371;
— ståthållare 8,37 2; — Svartbrödragatan, se nedan Svartmangatan; — Svartbrödraklostret
2.122, 228, 328, 428,
472, 8,47;-----bilder
2,202;----- erkebiskop

Jerekinssons våldsamheter 2,186;— Svartmangatan (Svartbrödragatan)

2.122, 185, 369; — Svea hofrätt, hus 4,619; —

— jfr Svea hofrätt; — svensk mäsä 8,144; — Synagogan 6,249, A

6,250, A 6,251; — sällskap för vaxelundervis-ningens befrämjande 6,213; — Söderbro

2.122, A 4,288;o — Södermalm (Asön)

2,130, 222, 264, 332, 334, 465, A 2,473, 479,

8,4 7, 50;-----Tyrgih

Knutsson halshuggen 1,435; — Söderport

2.122, 369, 472, A4,288;

— Södersluss A 5,268,

385; — Söderström

2.123, 135, 8,47;-----

slussverk 4,606; — Tekniska högskolan (Teknologiska institutet) 6,202

— 204, A 6,249; —

Tre kronor, se ofvan slottet; — trolldomsvä-sen 4,420; — tull på utländska varor 2,305;

— tullhus 5,261; —

Tyska kvrkan (Gertruds kyrka) 2,129, A 4,288, A 4,634, 635; — Ulrika Eleonoras intåg 4,634; —
underhandlingar 1851 6,152; -----

med Lubeck 8,159; —

— med Ryssland 5,338;

— — om adelns privilegier 8,391; — ut-

skottsmöten 4,350, 352;

— Vadmalsön, se ofvan

Djurgården; — Vadstena riksdagsbeslut 1598 god-känt 8,414 o. f.; — Valmundsön, se ofvan Djurgården; —

Vangs-holmen, se ofvan Skeppsholmen; — vapen 1,386, A 4,502, A 5,14, A 6,195; — — jfr ofvan sigill; — varf
o,465; — vederdöpare 8,84; —

Vesterlånggatan 2,122, 185, 4,618, 634, 6,142;

veterinärläroverk 6,217; — Vrangelska

palatset 4,617, 619; — Vångsön, se ofvan Skeppsholmen; — Vår frus gillestuga 2,227; — Vädla, strid 1517
2,462, 8,22; — Asön, se ofvan Södermalm; — äreport vid drottning Kristinas

kröning A 4,338;-----

vid drottning Ulrika Eleonoras intåg 16804,517;

— öfverståthållare

4,261, 264, 290, 352,

5,143, 186, 261, 359,6,92, 106;-----for-

troendeembetsman, regeringsformen 1772 5,252;

— Öfverståthållarhuset

4,627, A 5,407; -----

gallerier 4,628; — Oster-långgatan 2,122; — jfr Drottningholm, Haga, Karlberg, Solna, Ulriksdal.

Stockholmen 1,888.

Stockholms courier 6,83.

Stockholms Dagblad 6 källfört.

Stockholms hus, se Stockholm, slottet.

Stockholmsposten 5,806, 397.

Stockholmsskären 3,276, 4,49 o. f., 377, 5,21.

Stockholmsörtugar, se Stockholm, mynt.

Stockstraff (begynnelse-bokstaf) A 2,7.

Stöder, se Statyer.

Stokholm, se Stockholm.

Stola, se Klasson, Nils, till S.

Stolar 1,319, 3,478,

4,633; — jfr Tältstolar.

Stolbova, fred 1617 4,67

— 69, 108, 110, 115, 408.

Stolen, apostoliska, se

Eoma.

Stolpe, H. 1,308, 317, 363.

Stolpe, Peder 3,428 o. f.

Stora Kikut, se Kikat.

Stora Tnna, se Tuna.

Storbritannien 1,89, 151, 182, 295; — flintpilar 1,83; — fornminnen

1,275—277; — handel med Sverige 4,605; — hållristningar 1,164; — minnen af vikingar 1,275 —277; — nordmän

1,270; — nya stilen 5,127; — ornamentik 1,359; — vikingatåg

1,266—268; — jfr Bri-tannia, Britannien, England, Irland, Skotland, Öarna, Britiska.

Storbönder 1,461.

(Store), Arvid Knutsson till Torpa 2,385, 409;

— vapen 2,410.

Storhetstiden 1611—1718

4,1—640; — befolkning 4,4; — öfversigt 4,598

—640;-----geografisk

4,3—17.

Storkanslerer 3,430, 446.

Storkyrkan, se Stockholm.

Storkyrkobrinken, se Stockholm.

Storkviro 1,169, 3,407, 4,586.

Stormakter 4,3; — förklaring i London 1850 6,146; — interventions-rätt 6,76.

Stormansvälde 1,370, 2,3, 13, 141, 3,214, 422,

4,301, 600; —jfr Stormän.

Stormansätter, medeltidens senare skede 2,235 —244, 408—406;—jfr Stormän.

Stormarn 2,380, 420, 426. Stormrunor 1,356. Stormän 1,406, 425, 455, 467, 477, 484, 2,3, 9, 97, 101, 105, 109 O. f., 121, 191, 245, 260, 273, 332, 334, 338, 340—

342. 351 o. f., 482— 485, 4,69, 71, 78—79;

— Bengt Algotssons dråp 2,45; — lefnadssätt och seder 1,485, 2,500 o. f.;

— län 2,304; — och

Albrekt af Mecklenburg 2,61—69, 72—74; —

och Johan III 3,362; — och Karl (VIII) Knutsson 2,288—290, 836; — och konung Hans 2,418,425;

— och Kristiern I 2,317, 319 o. f., 327; — och Kristiern II 2,474; — och Magnns Eriksson 2,11 O. f-, 29, 30—40;

— och Margareta 2,138 —140, 143 O. f., 148, 245; — och Sten Sture d. ä. 2,414 o. f.; — och Svante Nilsson (Sture) 2,444; — släktförbindel-ser 2,244; — ställning till konung och folk 3,140; — stämplingar 1360-13632,49—54;— under Gustaf I :s tid 3,213;

— vid Sten Sture d. y:s död 2,470; — våldsgeringar 2,92 o. f.; — jfr Adel, Stormansvälde, Stormansätter.

Storpolen 4,377,380,382, 555 o. f., 561.

Storråda, se Sigrd S. Storsjön 4,5.

Storskifte 5,263,309,384. Storskiftesstadga 5,384. Storting, Norges 6,60— 63, 105, 109 O. f., 134;

— foreningsforslaget

1871 6,17 8; — likvidationsfrågan 1814—1821

6,73 o. f.; — och Karl XIV Johan 6,108, lio;

— riksakten 1815 6,65;

— riksaktsförslaget 1859

6,162; — slesvig-hol-

steinska upproret 6,145

— Sverige-Norge8 neutralitet 6,154; — jfr Lag-, Odelsting, Riksdagar.

Stortingshygnaden, se Kristiania.

Stortorget, se Stockholm

Strabon 1,207.

straff 1,262, 412, 2,39, 485; — Gustaf II Adolfs krigsartiklar 4,89; — kyrkliga 1,367; — Magnns Erikssons lands- och stadslag 2,5 o. f., 8; — jfr Arkebusering, Bålbränning, Böter, Döds-, [-Fängelsestraff, Halshuggning, -] {+Fängelsestraff, Halshuggning, +} Helvetesstraff, Hängning, Lifsstraff, Spöslitning, Stegling, Stening, Stock-,

Arelös-hetsstraff.

Straffbalk, straffmålsbalk 5,75 o. f.

Straffkoloni, svensk 4,9.

Strafflagar 6,138, 171.

Strafflagstiftning 6,184.

Straffmllsbalk, se Straffbalk.

Straffredskap A 5,262.

Straffrätt, statens 1,⁷⁰.

Stralendorp 2,190.

Stralendorp, Märta, till Vängarn (g. m. 1 Bo Nilsson (Natt och dag), 1 Bengt Jönsson (Oxen-stjerna)), slägttaflor 2,240, 243.

Stralsnnd 1,456, 2,21, 62, 132, 175, 269, 8,63,

162, 4,13, A 4,144, 145, 183, 187, 189—192,195, 200, 209, 221, 451, 462, 582, 590, 619, 5,84, 107, 151, 153, 367; — belägringar 4,148, 452,

589, 5,59; — blockader

5,152, 154, 368;—förbund med Sverige 4,198;

— fördrag 1807 5,368;

— Karl XII:s ankomst 1714 4,687; — koalitionen mot Napoléon I 1813 6,48; — krig med Kristiern II 8,50; — kriget 1674—1679,4 4 7;

— Lovisa Ulrikas besök

1772 5.247; — ombud vid mötet i Malmö 1524 3,67; — separatfred med Danmark 1430 2,17 7; — Stenbocks fälttåg 4.584;

— strid med vitaliebro-derne 2,133; — Wallen-steins angrepp 4,182; — jfr Hansan, Marienkrone.

Stranda (härad), Stenbocks friherreskap 3,16.

Strandberg, K. V. A. 6,229.

Strandrätt 1,471.

Strassburg 4,146 o. f.

Streitberg 4,325.

Strengnäs (Strängenäs; stad, stift) 1,473, 2,54, 116, 315 O. f., 330, 468. 3,88; — afst&nd i dagsresor från Linköping 1,473; — besatt af danskar 1520,470; — domkyrka 2,129, 312, 392 O. f., A 2,394, 496 O. f.; -----altarskåp A 2,395.

A 2,402, 499;-----bi-

skop Konrad Rogges

grafsten A 2,39 7;-----

Eskils kapell 2,396; —

— högkoret A 8,55; — gymnasium 4,89; — kapitelskola 3,81; — kartor 1,392, 2,120; — kloster 2,124; — konun-

fens ed och hyllning 462; — Olaus Petri's verksamhet 3,82, 84;

— riksdag 1523 3,54 —57, 59, 83; — —

1529 3,138—140; —

— 1547 3,202; —

rådsmöten 2,253, 445 o. f.; — räfsteting 2,147; — 8amtingsmarknadeD 3,71, 229; — stift, biskopar 1,37 6, 473, 2,29. 50, 66, 109, 124, 1SJ, 184 O. f., 187, 267, 289, 297, 302, 319, 392, 428. 481, 3,35, 78, 106, 174, 5,110, 169; — — biskopsbord, indragning

8,174;-----biskopsval

8,347, 364;-----del-

ning 8,199; — — digerdöden 1,459; -----

frälseuppbåd 3,192; — — Gustaf I:s tid 8,14; -----prestenskapets betänkande om liturgien 8,348; — traktat 1523 8,155; — vapen A6,195. Strid, målning i Knxnli kyrka A 2,366; — jfr Partistrider.Stridshammare 1,31; — jfr Vapen.

Stridslurar, af brons A

1,132.

Stridsmatningar 3,483. Stridsskrifter 5,223. Stridsyxor 1,33, 81, 133, 136, 160.

Strindlund, Nils 6,149, 157; — porträtt 6,150. Strinnholm, A. M. 6,224; — Svenska folkets historia från äldsta till närvarande tider 1 käll-fört.; — Sveriges historia i sammandrag 3 käll-fört.

Strömberg, Klas (riksråd) 5,122,129,136,163,175. Strömberg, Nils (riksråd) 4,577 O. f., 5,7. Struensee, J. F. 5,246 o.

f.; — porträtt 5,224. Strumpfubriker 5,63. Strumpor 1,186, 326,

4,631.

Strut (dräkt) 2,91. Strutser 4,603; — jfr Fartyg.

Stråle, Olof 4,41 o. f. Strängenäs, se Strengnäs. Strö, se Pedersson, Anders, till S. • Strömfelt, Agneta, se Adlerfelt.

Strömfelt, J. K. 5,83. Strömfelt, O. R. 5,43. Strömfelt, Ulrika, se Sparre.

Strömmingsfiske 3,219. Strömrrensningar 4,95, 0,385, 6,207. Strömsholm 3,342 o. f., 4,461, 621, 5,286; — kanal 5,385, 6,206; — län 8,15, 4,15; — park-och trädgårdsanläggning 4,626; — slott A 4,516, A 0,2 85.

Strömstad 4,6, 592, 595, 5,16 o. f., A 5,18,6,59;

— vapenA5,i8, A6,195;

— se Ivarsson, Ivar, till S. Ströskrifter 5,195, 198. Stuart (ätt) 4,115, 5,68. Stuart, Elizabeth, se E-

lizabeth (drottn.). Stuart, James, se James I. Stuart, K. M. 4,529, 548 O. f., 566; — porträtt

4,542.

Stuart, Mary, se Mary S. Stubbekarlar 2,104. Studenter 3,474 o. f., 0,388 o. f.

Studentmöte, i Upsala 1843 6,128; — jfr Studentttåg.

Studentsång 6,255.

Studentsånger, Venner-bergs 6,231.

Studentttåg 6,145; — jfr Studentmöte.

Studier 2,195, 457, 3,469.

»Studium generale» 2,399.

Stugor 1,16, 319; — jfr Bostäder.

Stuhm, träffning 1629 4,148—150.

Stuhmsdorf, fördrag 1685

4,277 o. f., 372;-----

medalj A 4,276—477.

Stuler 6,239.

Sturar 2,3, 447, 502,

3,213 O. f., 225.

Sture (Natt och dag, yngre Sturar;ätten)2,i62,

3,83, 91, 93, 154; — gods

2,126, 3,478;—grefskap 3,16; — slägtafla 2,240;

— vapen A 2,237, A 2,343, A 2,443, A 2,450, A 2,467.

Sture (Natt och dag), Anna (f. Horn till Aminne; g. m. Maurits Sture), slägtafla 3,328.

Sture (Natt och dag), Anna, se Bjelke.

Sture (Natt och dag), Anna Stensdotter, slägt-tafla 2,240.

Sture (Natt och dag), Erik 3,283, 287, 290;

— porträtt 3,283.

Sture (Natt och dag),

IliAna Stensdotter, slägt-tafla 2,24 0.

Sture (Natt och dag), Karin (g. m. Bo Stensson (Natt och dag)), slägtafla 2,240.

Sture (Natt och dag), Karl 3,394.

Stnre (Natt och d&g), Kristina, se Baner.

Stnre (Natt och dag), Magdalena Stensdotter, slägtafla 2,240.

Stnre (Natt och dag), Malin, se (Stenbock).

Sture (Natt och dog), Margareta, se Bjelke.

Sture (Natt och dag), Manrits, hnstra, se Sture (Natt och dag), Anna; — slägtaflor 2,240, 3,328.

Sture (Natt och dag), Märta Eriksdotter (f. (Lejonhufvud); g. m.

Svante Sture) 3,288, 292; — porträtt 3,291.

Stnre (Natt och dag), Nils 3,275, 283—289, 291,297;--porträtt3,282.

Sture (Natt och dag), Nils Bosson 2,119, 315, 326, 330, 335, 338, 342, 345, 352—355, 362, 365 O. f., 372, 384, 387,

405, 410, 443; — hustru, se Bonde, Birgitta; — sigill A 2,343; — slägtaflor 2,240, 242.

Sture (Natt och dag), Nils Stensson 2,4 7 2,3,93, 95, 98, 114, 117; —

slägtafla 2,240.

Stnre (Natt och dag), Sigrid, se Bjelke.

Sture (Natt och dag), Sten 3,283 o. f.

Sture (Natt och dag), Sten d. y. 2,441 o. f., 481, 485, 3,21, 24, 31, 34, 43, 78 O. f., 94, 160, 189; — altarskåp i Ve-sterås domkyrka A 2,467, 498, Å 2,499;

— bannlysning 2,467, 4 76, 480; — mynt A 2,468—469; — och Gustaf Trolle 3,22, 77; — riksföreståndare 2,447—452, 457—469; — samtida 2,457 O. f.; — sigill A 2,450; — slägtafla 2,240;—Stockholms blodbad A 2,476, 479; — Sveriges ställning vid Stens död 2,470; — jfr Sturar.

(Sture, Natt och dag), Svante Nilsson 2,249, 885, 387, 405, 410, 418, 422, 425 o. f., 428 O. f., 454, 456, 458, 485, 496,

3,21, 26, 76, 78, 189;

— dömd som majestäts-

förbrytare 2,433; — graf i Vesterås domkyrka 2,447; — hustrur, se

Gädda, Ili&na, Märta Ivarsdotter; — höfvids-man i Finland 2,413; — mynt A 2,445, 446, 469;

— och Danmark 2,430 —442; — och Sten Sture d. ä. 2,413, 416. 424;

— och stormänneu2,444;

— personlighet 2,443

o. f.; — riksföreståndare 2,430—447; — sigill A 2,44 3; — slägtaflor

2.240, 339; — jfr Sturar.

Sture (Natt och dag) Svante Stenssou 8,117, 160 O. f., 187, 193,

240, 254, 282 O. f., 286 —292, 297, 319, 390;

— hustru, se Sture,

Märta Eriksdotter; — porträtt 8,281; — riksmötet i Arboga 1561 8,252; — slägtaflor

2,240, 3,416.

Sture (Natt och dag), Sven Nilsson 2,137 o. f., 153, 237; — gods 2,119;

— slägtafla 2,240; — vapen A 2,237.

Sture (tre sjöblad; ätten)

1,485, 2,32, 236 O. f.,

241, 244, 403; — gods 2,123 o. f.; — slägtafla 2,243; — vapen A 2,162, A 2,271, A 2,403, A 3,73.

Sture (tre sjöblad), Algot Magnusson till Räfsnäs 2,109 o. f., 121, 136, 140, 145, 152 o. f.; — grafsten Å2,162, 237; — hustru, se (Natt och dag), Märta Bosdotter; — slägtaflor 2,240, 243. Sture (tre sjöblad), Anund

1, 473; — slägtafla 2,24 3. Sture (tre sjöblad), Anund

Algotsson, hustru, se Kristina Anundsdotter (lejonansigte); — slägtaflor 2,238, 243.

Sture (tre sjöblad), Bengta Göstafsdotter (g. m. Heine Snakenborg)2,19 o. Sture (tre sjöblad), Birgitta Gustafsdotter (g. m. 1 David Bengtsson (Oxen-stjerna), * Knut Posse), slägtafla 2,243.

Sture (tre sjöblad), Birgitta Gustafsdotter (g.

m. Johan Kristersson

(Vase) till Rydboholm) 2,335, 403, 3,18; —

slägtaflor 2,238, 243, 333, 8,19.

Sture (tre sjöblad), Elin Gustafsdotter (g. m. 1 Knut Stensson (Bjelke), 8 Erik Axelsson (Tott) till L&gnö) 2,340; — slägtaflor 2,239; 243, 339.

Sture (tre sjöblad), Gustaf Algotsson 2,218, 271, 340; — hustru, se (Oxenstjerna), Märta Arvidsdotter, (Sparre), Märta Ulfsdotter; — sigill A 2,271; — slägtafla 2,243.

Sture (tre sjöblad), Gustaf Anundsson 2,260; —

hustru, se (Bjelke), Birgitta Stensdotter; — slägtaflor 2,238 o. f., 243.

Sture (tre sjöblad), Gustaf Tunesson (ej Tures-sou) 2,24, 82.

Sture (tre sjöblad), Katarina Algotsson (g. m. 1 Karl Karlsson (lejon) till Ulfåsa, * Håkan Pedersson Topp) 2,245; — slägtaflor 2,238, 243.

Sture (tre sjöblad), Magnus Anundsson 2,153;

— hustru, se Katarina Algotsson (grip); — slägtafla 2,243.

Sture (tre sjöblad), Sten d. ä. 1,485, 2,126, 198, 241, 332, 340, 343, 350, 353—355, 443 o. f., 457, 8,18, 20, 43, 101, 135, 189, 231; — bannlysning

2,374, 384, 388; — begrafning 2,431; — död 2,429; — dömd som majestätsförbrytare 2,433;

— förläningar 2,421; — inre förhållanden 1470—1497 2,403—408; — Kalmar recess 2,384 o. f.; — kyrkans, literaturrens och konstens tillstånd 1470—1496 2,389

—402; — mynt 2,356, 407 o. f., 422; — och Danmark 2,373—378;

— och erkebiskop Jakob

Ulfsson 2,410 o. f.; — och hansan 2,388, 411, 413, 418, 428; — och

Ivar Axelsson (Tott) 2,380—388; — och konung Hans 2,380—388;

— och rådet 2,409—414;

— och stormännen 2,414

o. f.; — och Svante Nilsson (Sture) 2,413, 424; — riksföreståndare 2,361—419, 427—430;

— slaget vid Brunkeberg 2,364—368; — slägtaflor 2,238 o. f., 243, 8,19; — vapen A 2,403.

Sturehvalfvet, i Upsala slott A 8,289.

Sturekrönikorna 2,353, 355 o. f., 443; — om Ivar Axelsson (Tott)

2,384; — om Kristiern I:s intåg i Stockholm 1457 2,318.

Sturemorden 8,278—293, 319.

Sturla Tordsson 1,414. Sturlasson, se Snorre S. Sturzen-Becker, O. P. 6,229; — »rasande Roland» 6,105.

Styffe, K. G. 4 källfort.;

— Bidrag till Skandinaviens historia 1, 2 källfort.; — Samling af instructioner 8 källfört.; — Skandinavien under unionstiden 2,46, källfort.; — se Gustaf II Adolf, skrifter.

Styffneborg 2,119; —

2,120.

Styfkjortlar 5,402.

Styke (ätten) 2,190; — vapen A 2,190.

Styke, Albrekt 2,218. Styke, Arend 2,191; — vapen A 2,190.

Styke, Arnold 2,133, 138. Styke, Henrik 2,218. Styra, myntfynd 1,413. Styrbjörn Starke 1,256. Styrbord, ordets uppkomst 1,203.

Styrelse 1,386; — Erik XIV:s 8,279; — Gustaf 1:8 8,195, 216—220; — Gustaf II Adolfs 4,72;

— Karl XIV Johans 6,131—133; — Norges, Karl XIV Johans tid 6,105—112; —och förvaltning, medeltidens förra skede 1,460—467;

— — medeltidens senare skede 2,482—486;

— — nyaste tiden

6,192—197;-----ny-

daningstiden 8,460—465;

— — partitidhvarfvet

5,380—884;-----stor-

hetstiden 4,598—604;

— Söderköpings riksdagsbeslut 1595 8,998;

— jfr Departemental-, Förmyndarstyrelse, Förvaltning, Kollegial-, Kommunal-, Läns-, Menighets-, Minister-, Provinsstyrelse, Regering, Sjelf-, Ofverstyrelse.

Styrelsen för statens jernvägstrafik 6,206 o.f.;

— öfver allmänna väg-och vattenbyggnader 6,196;

— öfver statens jern-vägsbyggnader 6,207.

Styrelsesätt, parlamentariskt 6,181.

Styrelseverk 6,85, 196.

Styren 1,205, 284; —jfr Roder, Åror.

Styreshol m 2,127, 138;

— karta 2,121.

Stål (Stale) 1,79; — jfr Besøemer-, Eldstål, Jern.

Stålmarm, Arvid Eriksson 8,407 O.f., 411, 417, 420 o. f., 440 o. f.; — hustru, se Stålmarm, Elin; — korftåget 8,415; — Linköpings riksdag 1600 8,426; —slägttafla 8,4 06.

Stålmarm, Elin (f. Fleming; g. m. Arvid Stålmarm), slägttafla 8,406.

Stålmarm, Elin Arvidsdot-ter, se (Horn).

Stålmhandske, Torsten 4,227; — hustru, se Kurck, Kristina; — por trätt 4,307; — sarkofag i Åbo domkyrka A 4,307;

— slägttafla 8,328.

Stålmhattar 4,602.

Stålmhufvor 2,135.

Stålmrustningar 2,501.

Stålmvärd, M. 5,14 0 o. f. Stånd 1,484; — fjerde,

se Bondeståndet; — fyra, faddrar vid Gustaf IV Adolfs dop 5,277; — regeringsformen 1719 5,12;-----
regerings-

formen 1772 5,255; lägre och konungamakten, medeltiden 2,2; — nydaningstiden 8,4 62 o. f.; — ofrälse 5,10,
13, 213, 222, 340, 381 O. f.;

— — förenings- och säkerhetsakten 1789 5,352; — — Karl X Gustafs reduktion 4,371
embeten 5,286;-----jfr

Bonde-, Borgar- Preste-ståndet; — privilegierade 1,423, 461, 2,361, 8,51;

— röstberäkning 5,331;

— storhetstiden 4,600 o. f.; — tredje, se Borgarståndet; — öfverlägg-ningssätt 4,99; — jfr Riksstånd, Ständer.
Ståndsdeputationer 4,284 o. f.

Stånds fördelning 6,98. 192; — riksdagens, 1809,

1810 6,20;-----Gustaf

II Adolfs tid 4,599. Stånds fö rfattning 4,99, 103. Ståndsmöten 4,100. Ståndspersoner, ofrälse, representationers
tt5,381,

6.192.

Ståndsprivilegier, riksdagsordningen 1810 6,20. Ståndsrepresentation

6.192.

Ståndsriksdagar 4,98, 5,13, 6,171, 182. Ståndstvister 5,187, 382. Stång, se Stångån.

Stånga (kyrka) A 2,49; — bygnadsstil 2,497; —

portal A 2,52, 56. Stångebro, slag 15988,416 o. f., 425.

Stångjern 8,232, 4,94,

5,385.

Stångjernssmide 4,94, 6,139, 198. Stångjernstillverkning 8,234, 4,502 o.f., 604. 6,201.

Stångån (Stång) 2,118, 147, 8,416.

Ståthållare, Norges 6,62;

— jfr Kardinal-, Riks-, Öfverståthållare.

Ståthållarembete, Norges 6,178; — jfr Riksståt-hållarembete.

III 5,308; — — och samhällslifvct 5,232; —

— regeringsformen 1720

5,33; — — riksdagen 1697 4,531;-----riksdagen 1720 5,36;---

riksdagen 1760—1762

5,167;-----riksdagen

1771—1772 5,226;-----

riksdagen 1789 5,331;

— — riksdagen 1792 5,341; — — riksdagsordningen 1723 5,51 o.

f.;----- riksmötet 1457

2,318; — — rätt till

o. f.;-----och Gustaf Städer 1,410, 470 o. f.,

2,115, 367, 369, 374,

407, 415, 8,58, 123,

360, 405, 4,16, 90 o. f.. 347, 6,139; — accis 4,96;

— antal 1680 4,17; — borgläger 8,229; — bott-niska2,407,8,231,5,166; stapelrätt 5,184;

— bygnadssätt 2,490;

— Danmarks 1,309; —

Finlands 4,17, 5,263;

-----fribeter 5,61; —

handel och näringar

2,407, 486, 8,231 o. f.. 319, 466, 4,69, 6,74; —handtverk 1,470, 8,233;

— Kalmar recess 2,384 o. f.; — kartor 1,392 o. f., 2,120 o. f.; — lifvet i 2,489 o. f.; — merkantilsystem et 4,5 0 o;

— nationaldragten 1778 5,267; — Norges 1,309;

— ombud, mötet i Stockholm 1597 8,407;-----

riksdagen 1523 8,54; —

— riksdagen 1600 8,422;

— privilegier 8,16, 4,7, 17, 290; — representationsrätt 5,51, 0,166, 193; — riksdngsmanna-val 5,68; — sedligt tillstånd, nyaste tiden 0,259;

— skatt, riksdagen 1571 8,325; — Skånes 4,499;

— stenhus 1,485; — vapen, se de olika städerna; — vendiska 2,2 6 7, 4,607; —årsafgifter till kronan 2,415; — äldsta svenska 1,306—309; — jfr Hanse-, Köp-, Riks-, Sjö-, Stapel-, Uppstäder.

Stäfvar 1,285; — Nydams mosse 1,202, A 1,203. Stäkeborg, se Stegeborg. Stäkeholm, ordets betydelse 1,388; — jfr Stege-holm.

Stäkets län, se Stäkets län. Stäkessnndet, se Baggens-stäket.

Stäket, Norra, se Almar-stäk; — Södra, se Bag-gensstäket.

Stäkets (Stäkes) län2,126, 451.

Ständer 8,321, 348, 391, 402 O. f., 437, 4,21,

103, 108, 282 o. f., 401, 404, 467, 490, 498, 5,5, 29, 61, 67, 111, 122, 128, 133, 136, 141, 169, 171, 212, 306, 400; — a ddi tam en tet 16604,407;

— Adolf Fredriks konungaförsäkran 5,123;

— andel i lagstiftningen

5,282, 0,19; — arfföre-ningen 1544 8,368; — bankoverkets styrelse 4,419; — beskattningsrätt 5,269; — bevillningar 4,416, 5,166; — bref till Sigismund 1599 3,419; — »de förnämligaste» 8,47; — embets-utnämningar 5,170,187;

— embetaverk, underlydande 5,175 o. f.; —

envälde 5,232, 253; — Finlands 4,104; — — landtdagen i Borgå 1609
 6,23;----Söderköpings
 riksdagsbeslut 1595 3,401; — fyrdelning
 6,192; — »förening» med hertig Karl 1598 3,414;
 — förenings- och säkerhetsakten 0,332; — förslaget till riksdagsordning 1848 6,144; — Gustaf I:s afsked A6,23
 5;
 — Gustaf II Adolfs afsked 1630 4,188, 254;
 — Gustaf III om 5,244;
 — Gustaf III:s tal 1771 5,225; — Gustaf IV Adolfs faddergåfva 5,277 o. f., 2j\$; — gårdar 4,283;—
 Götalands4,295;
 -----möte i Vadstena
 1598 8,411; — »hemmavarande» 5,381; — hyllningsed åt Karl Johan 6,37; — Kalmar stadga 1587 8,357; —
 Karl X Gustafs testamente 4,403;
 — Kristinas förmyndarregering 4,265, 284, 294;
 — kungliga namnstämpeln 5,137; — lagförslaget 1731 5,76; — lagstiftningsrätt 4,599,5,31;
 — makt, partitidhvarvet 5,13, 125, 186, 213; — Malmö recess 4,419; — motionsrätt 5,282 o. f.;
 — och den inre utvecklingen 5,63; — och Gustaf II Adolf 4,30, 96— 110; — och Karl IX 8,432; — och Karl
 XIV Johan 6,69, 112, 131, 133; — och Kristina
 4,339, 408; — och lag-skipningen 5,233; — och riksbanken 6,100; — om bränvinsbränning 5,167;
 — ombud vid Gustaf III:s examen 5,217; — penningkrisen 1857 6,158; — Polens 4,561;
 — regeringsformen 1634
 4,261;-----1719 5,10
 —13;----- 1720 5,31
 —33, 49;-----1772
 5,251, 253—266; -----
 1809 6,17, 19;— regeringsformsförslaget 1769
 5,203, 205 o. f.; — representationsfrågan 6,140;
 — revision af statsverkets räkenskaper 6,91;
 — riksakten 1756 5,143;
 — riksdagskallelse 1546
 3,202;-----1587 8,347;
 ----- 1600 3,422; —
 riksdagsordningen 1617
 4,99;----- 1/23 5,50
 o. f.; — riksen8, kontor
 5,13, 175;-----vexel-
 deputation 5,161; — riksomedelbara 4,156; — ryska kriget 1742 5,94 o. f.; —rådgifvande 4,99;

— röstberäkning 5,282, 311; — skeppshandels-frågan 1825 6,89; — skiljedomare mellan Adolf Fredrik och rådet

5,134, 199; — Smålands 4,104; — stadgar om furstendömen 8,343 o. f.;

— statshvälfningen 1772

5,243, 246;-----1809

5,379; — stora kommissionen 4,473 O. f.; — ständernas kommission

4,463, 5,135, 140, 143, 182, 233; — Sveriges statsskuld 1815 6,66; — trohetsförsäkran till Johan III 8,314; — tron-följdsfrågan 1809 6,21 o. f.; — tvister med hof-vet 5,139; — Tysklands

4,165, 175, 366;-----

andliga 4,157; — — evangeliska (protestantiska) 4,203, 218, 233,

268 o. f.;-----katolska

4,233; — utskrifningar 4,347; —jfr Adel, Bonde-, Borgar-, Prestestånd-det, Riksdagar och hänvisningar derstädes, Riksstånd, Riksständer, Stånd.

Standerforsamling 8,369;

— jfr Riksdagar.

Ständerregering 5,48, 81,

128, 167, 214, 216, 235, 256.

Stäring, se (Tott), Åke Jörgen8son till S.

Stöld 1,345, 2,6.

Sunrtuas 1,227.

Subordinationsbrott

5,272.

Succession, se Tronföljd.

Successionskrig, se Tron-följdskrig.

Successionsordning (tron-följdsordning) 1809 6,21 O. f.; — 1810

6,32, 47, 62, 64 — 66,

69, 192; — jfr Arfrike.

Suchtelen, J. P. van(ej von) 6,88 o.f.;—Kriget emellan

Sverige och Ryssland åren 1808 och 1809 5 källfört.; — Sveaborgs belägring 1808 5,37 2.

Suderköpfung, se Söderköping.

Sudermannaland. se Södermanland.

Suecia, se Sverige.

Suecia antiqua et hodie-na, se Dahlberg, Erik.

Suéde, La, préhistorique, se Montelius, O.

Suevi, se Svear.

»Suggan» (kanon) A 8,332.

Suhm, P. F., Historie af Danmark, udg. af R. Nyerup 2 källfört.

Sukona 4,54.

Sully 4,75.

Sumatra, halsring af silf-ver A 1,300, 301 o. f.; — upptäcktsresor 1,27 7.

Summn (by i Finland) 5,320.

Sundaby, se Sundby.

Sundberg, A. N. (erke-bisk. i Upsala) 6,182.

Sundblad, J. 5*243.

Sundbo (ej Gundbo; härad) 8,15; — jfr Askersunds härad.

Sundby (Sundaby; Södermanland) 1,399, 2,63, 124; — karta 2,120.

Sundby (Upland), runsten 1,314.

Sunded 1,468; — karta

1,392.

Sundet, se Öresund.

Sundhetskolegium 6,196;

— jfr Collegium medi-cum.

Sundholm 2,119;—karta

2,120.

Sundnäs 5,43.

Sundsvall 4,17, A 5,42, 43; — vapen A 5,42, A 6,195.

Sune Folkesson 1,399, 425; — hustru, se Elin Sverkersdotter; — slägt-taflor 1,376, 391, 2,24.

Sune Håkansson 2,9, 64;

— hustru, se (Bjelke), Sigrid Bengtsdotter; — slägttafla 2,239.

Sunesdotter, Bengta, se Bengta S.

Sunesdotter, Katarina, se Katarina S.

Sunesen, Andreas, se Andreas S.

Sunesen, Ebbe, se Ebbe S.Sunesson, Erengisle, se Erengisle S.

Sunesson, Karl, se Karl S.

»Sunnanskog» 1,460.

Sunnanväder, Peder, se Jacobi, Petras.

Sannerbo (härad) 1,436,

8,13, 186, 219, 4,34; — dackefejden 8,192 o. f.;

— kriget 1568 8,295; 1675—1679 4,443;

— uppror 1529 8,135;

— jfr Finveden.

Suomi (tidskrift) 2 käll-

fört.

Suomi, se Finland. Superattendenter 8,17 7. Superi 5,271, 6,255. Superintendenter 8,199, 4,15; — evangeliska 4,121; — i Dorpat

4,10; — i Ermeland 4,138; — i Mariestad 8,15; — i Narva 4,9;

— livländska 4,130; — på Ösel 4,12; — regeringsformen 1772 6,252;

— riksdagsordningen 1723 5,50; — öfver Kalmar län och Oland 8,15; — öfver Verm-land 8,343; — jfr Biskopar.

Supplementärtraktat, i Kjöbenbavn 1680 4,459. Surt (myt.) 1,343.

Suso (mäster) 2,85. Suveränetet 5,8 o. f., 50,

242.

»Suveränetetsförklaring», Karl XI:s 4,467, 471. Svafvelkis 1,20. Svalesson, Johan, se Smör.

Svalgång (byggn.) 2,369. Svan, Arvid 2,228, 255, 259, 300.

Svanar (ornam.), å sköld frånbronsåldern A 1,135. 146.

Svaneholm 2,62—64,118;

*— karta 2,120.

Svante, jfr Sven.

Svante Nilsson, se (Sture). Svante Stensson, se Sture.

Svantepolk Knutsson 1,4 25; — hustru, se Bengta Sunesdotter; — slägtaflor 1,376, 391, 2,24.

Svantepolksdotter, Ingegerd, se Ingegerd S.

Svantepolksdotter, Ingrid, se Ingrid S.

Svantepolksdotter, Katarina, se Katarina S.

Svantepolksson, Knut, se Knut S.

Svart, Peder, Gustaf I:s krönika, utg. af G. E. Kl e mm ing 8,33, 43, 45, 69, källfört.; — —

om andra dalupproret 8,119; — — om dal-

junkaren 8,114;-----

om dalkarlarnes riksdagskallelse 8,143; —

— om Gustaf I:s räfst med dalkarlame 8,152;

— — om Johannes Magni 8,103; — — om Magnus Haraldsson

8,134;-----om riks-

föreståndarvalet i Vadstena 1521 8,47;-----

om Ture Jönssons död 8,150.

Svarta hafvet, se Hafvet.

»Svarta jorden», se Jorden.

Svartalfahem (myt.) 1,335, 340.

Svartalfer 1,335.

Svartasjö, se Svartsjö.

Svartbröder, se Dominikaner.

Svartbrödragatan, se

Stockholm, Svartman-gatan.

Svartbrödrakloster, se

Dominikanerkloster.

Svarte Skåning (ätten) 2,405; — gods 2,123.

(Svarte Skåning), Bengta Jönsdotter (g. m. Tord Filipsson Bonde), slägt-tafla 2,242.

(Svarte Skåning), Jöns Nilsson, hustru, se (Natt och dag), Ingeborg Nils-dotter; —slägттаfla2,24 0.

(Svarte Skåning), Nils Jönsson 2,143, 150.

(Svarte Skåning), Ture Jönsson 2,300, 405.o

(Svarte Skåning), Åke Jönsson 2,284 o. f., 380, 848, 374, 382,

385, 405.

Svartholm (Fästning) 5,372.

Svartmangatan, se Stockholm.

Svartrå (tryckfel i st. f. Köinge) 8,274.

Svartsjö (Svartasjö; kungsgård, län, slott) 2,36,

125, 271 o. f., 430,

8,283, 288, 290, 293— 295, A 8,476, 477,

5,293; — brändt 2,426;

— Erik XIV:s bref

1568 8,298;-----un-

derhåll 8,302; — Ivar Axelssons (Tott) förlä-ning 2,384; — Karl

Knutssons döttrars för-läning 2,316; — Lovisa Ulrikas enkesäte 5,292;

— rättegång mot adeln 8,287; — Sten Sture d. ä:s förläning 2,421.

Svartsjölandet (Färingsö)

2,125, 421, 8,293, 802.

Svartån (Nerike) 2,124.

Svartån (Vestmanland) 8,40.

Svavarsson, Gardar, se Gärdar S.

Svea hofrätt 4,15, 87 o. f., 5,195, 363, 6,101; — Arm felts sammansvärjning 5,353; — fördelad på divisioner 4,497; — hus, se Stockholm; — inrättande 4,602; — om tryckfriheten 5,262; — presidentskapet, addita-mentet 1660 4,407; — protokoll rörande Gustaf IU:s mord 5 källfört.;

— regeringsformen 1634 4,260; — rättegången om Gustaf III:s mord 5,348.

»Svea konung», se Ko-nungatitel; —rike 1,253, 882; — välde, se Sverige.

Svea rikets historia, se Dalin, O., Lagerbring, S.; — — häfder, se Geijer, E. G.

Sveaborg 5,126, A 5,176, 177, 273, 336, 376; — anläggning 5,388; — Augustin Ehrensvärds graf A 5,248; — blockad 1788 5,320; — kriget 1808 5,371—373;

— statabvälfningen 1772

5,237, 239.

Svealand 1,382, 416,

2,36; — adel 8,408; — arktiska stensaker 1,77;

— benämningar 1,460;

— domare 1,465; —

Erik XIV:s bref 1568 8,299; — fornsaker från bronsåldern 1,169 o. f.;

— gref- och friherre-skap 4,16; — hundare

1,460; — kartor 1,392, 2,120; — kristendomens införande 1,365, 372

o. f.; — kyrkor, räfst 8,200; — lagmansting 2,407; — landstorm

1612 4,44; — runstenar

1,282, 355, 358; —

stadsanläggningar 4,17;

— vapen A 8,372.

Svear (suevi) 1,805, 376, 379, 381, 416, 460,

2,283; — hos kejsar Ludwig den fromme 1,255; — invandring i Sverige 1,238; — konungaval 1,462; — nybyggare på Island 1,255;

— och götar 1,252 o. f.,

371—886; — upsaln-

konungar 1,241; — jfr Svenskar, Sviar.

Svebilius, Olof (erkebisk. i Upsala) 4,468, 505; — katekes 4,609.

Svedberg, Jesper (bisk. i Skara) 4,505, 527, 610, 615, 5,388; —

porträtt 4,609.

Svedelius, V. E. 4 källfört., 6,2 24; — Om konung Gustaf den förste och hans tidehvarf 8 källfört.; — Om reduktionen 4 källfört.; — Om statsrådets ansvarighet 6 källfört.;

— Till Carl XIV Johans minne 6 källfört.

Svedenborg, Anna, se Benzelius.

Svedenborg, Emanuel

4,607, 5,62, 294, 388;

— Göta elfs kanalisering 5,385; — porträtt 5,887.

Svedenborgianism 5,388.

Svederus, G., Expeditionen till Vesterbotten 1809 6 källfört.; — Konung Carl XIV Johans historia 6 källfört.;

— Sveriges krig och politik åren 1808—1815, jemte tysk öfvers. 6 källfört.

Svegde 1,242 o. f.

Svein, jfr Sven.

Svein Håkonsson, se Svein jarl.

Svein jarl (Svein Håkonsson) 1,258 o. f.

Sveinsson, Bnmjulf 1,6.

Sven (namn) 1,279; — å dopfunt 1,480; — årunstenar 1,220, 302 o. f.; — jfr Blotsven, Svante, Svein, Svend.

Sven Elfsson, se Elfsson.

Sven Estridsson, se Svend Estridsen.

Sven Fösling (sagohjelte), i hvalfmålning i Floda kyrka A 2,303.

Sven i Hammarby (inskrift å grafvård) 1,366.

Sven Jakobsson, se Jakobsson.

Sven Nilsson, se Sture. Sven Pik, se Pik.

Svend, jfr Sven.

Svend Estridsen (Sven Estridsson; kon. i Danmark, d.omkr. 1075) 1,5, 262, 264, 484, 2,106. Svend Orade (kon. i Danmark, d. 1157) 1,381. Svend Haraldsson, se Svend Tjufvuskägg. Svend Tjufvuskägg (Svend Haraldsson; kon. i Danmark, d. 1014) 1,257, 294; — eröfring af England 1,274 o. f.; — forbundet mot OlafTryggvesson 1,258; — gemål, se Sigrid Storråda. Svendborg 4,389; — sjöslag 1530 8,166. Svendsen, Niels, se Niels S.

Svendstrup, slag 1534

8,164.

Svenner 1,423, 484 o. f.; — medlemmar af rådet 1,462; — jfr Adel. Svensdotter, Karin, se Sture.

»Svensk, Ärlig» (tidskrift) 0,129, 134, källfört. Svenska, se Språk. Svenska botten, se Botten.

Svenskar 1,279, 2,190,

247 O. f., 360, 4,4; — jfr Svear, Svidiar, Svi-oner, Varjager. Svensksnnd, sjöslag 1789 5,334; — — 1790 5,336, 371;-----min-

nespenning A 5,886,

341.

Svensson, Broder, se Broder S.

Svensson, Erik (bisk. i Abo) 8,79, 131. Svensson, Germund 8,193. Svensson, Nils 5,310.

Svensson, Peder 8,37 o. f., 115.

Sverdrup, Georg 6,58, 178.

Sverige (Soecia, Svea välde, Svetia, Svitiod) 1,10, 278, 2,176 O. f., 4,4, 154 o. f., 432;—administrativ indelning 8,13;

— areal 6,4; —befolk-

ning 1,72—76; —besittningar 5,205;-----i

Tyskland 4,12—14,

5,156, 369;—beväpnad neutralitet 1780 5,300;

— bronsåldern 1,84— 172; — deladt i två riken 1,382; — direktorium i nedersachsiska kretsen 4,334; — egen

erkebi-skop 1,386; — embets-sigill 6,110; — ett förbund af smärre stater 1,460; — ett rike 1,240 O. f., 248, 252 O. f., 386;

— europeisk makt 4,151;

— folkmängd 4,4, 286, 298, 5,385, 6,4 o. f.; — franska revolutionens inflytande 5,350; — fre-

der, förbund, fördrag, se de särskilda artiklarna;

— förening med Norge

1,445, 451, 457 O. f.,

6,52, 54—68, 105—110,

130, 161 O. f.; ---med

Polen 8,402; — förhållande till Norge 6,178;

— första bebyggande

1,10, 12; — första fullständiga riksstat 4,294;

— förvaltningsområden, Gustaf II Adolfs tid 4,85;

— geologisk undersökning 6,208; — gräns mot

Norge 1,414, 4,5; -----

mot Ryssland 1810 6,4;

— hednatiden 1,1—859;

— häfdateckning 6,223;

— jernaldern 1,173—859; — kartor 1,73, 392 O. f., 2,120 o. f., 8,14;

— koalitionen mot Na-poléon I 1813 6,48; — »korad konung af Sverige» (konungatitel) 2,380; — kristendomens införande 1,860—37 0;

— kyrklig indelning, nydaningstiden 8,13—15; — lefnadssätt, vikingatiden 1,816—334; — medeltiden 1,360—486,

2,1—502; — medlare mellan England och Hol-

land 1667 4,423; -----

mellan Frankrike, Holland och England 1697 4,513; — novemberförfattningen i Danmark 6,174; — nyaste tiden

6,1—260; — nydaningstiden 8,1—484; — om-fångsförhållanden 1,252,

8,13, 4,3—14; — parti-tidhvarfvet 5,1—416; — på tyska riksdagen 4,333 o. f.; — riksvapen 2,279, 8,372, A 4,27; — sam-färdsell, 293—316, 4,617;

— sjöfart, nyaste tiden 6,204; — skandinavismen 6,127; — småriken 1,241; — språk, se Språk;

— statsskuld 4,417, 491,

6,43, 66, 208; — stenåldern 1,10—83; —

stillestånd, se denna artikel; — storhetstiden

4,1—640; — städer, va-

pen, se de olika städerna; — svenska namnet första gången nämndt 1,3; — tysk invandring under medeltiden 1,190; — vikingatiden 1,240—359; —

vägar 4,95; — östersjövälde 4,190, 317, 835;

— jfr Skandinavien och hänvisningar derstädes.

Sverige, Nya 4,14, A

4,92, 290*, 398, 613.

Sverige-Norge, gemensamt försvar 6,110; — handel och sjöfart 6,155; — neutralitets-forklaring 1853 6,153;

— novembertraktaten

1855 6,154; — jfr

Norge, Sverige.

Sveriges, Götes och Vendes konung (konungatitel) 4,31.

Sveriges ridderskaps och adels riksdagsprotokoll från och med år 1719 4, 5 källfört.

Sverker (I) d. ä. (kon. i Sverige, d. 1155 eller 1156) 1,376—382, 386, 2,309; — gemåler, se Rikissa från Polen, Ulf-hild; — slägттаflor, 37 2, 376.

Sverker (II) d. y. Karlsson (kon. i Sverige, d. 1210) 1,387—396, 399;

— gemåler, se Bene-

dikta Ebbe sd otter, Ingegerd Birgersdotter; — slägттаflor 1,376, 882, 391, 2,24.

Sverkersdotter, Elin, se Elin S.

Sverkerska och erikska tiden, mvnt A 1,405; — ätterna 1,376—405.

Sverkerska ätten, slägt-tafla 1,376.

Sverkersson, Johan, se Johan S.

Sverkersson, Johan, se Johan (I) S.

Sverkersson, Karl, se Karl (VII) S.

Sverkersson, Olof 8,349.

Sverre (englandsfarare) 1,293.

Sverre (kon. i Norge, d. 1202), gemål, se Margareta Eriksd otter; — slägттаfla 1,382.

Sverre Håkonsson 1,407.

Svetia, se Sverige.

Svever 1,183.

' ..

Sveviska hafvet, se Östersjön.

Sviar 1,254; —jfr Svear.

Svidiar (siter; prosaiska krönikan) 2,308; — jfr Svensknr.

Svidja 5,239; — se Fleming, Klas, till S.

Svin 1,237, 831; — ben 1,15; — stöld, straff 2,6; — jfr Vildsvin.

Swineraunde 4,439.

Svinesund 1,259, 4,6,

692 o. f., 6,59.

(Svinhufvud), Kristofer Olsson 3,36.

Svinhufvud, Otto (bisk. i Vesterås) 2,439 o. f., 449 O. f., 455, 470,
473, 475—477, 480 o. f., 8,35, 46, 76; — altarskåp i Vesterås domkyrka A 2,500; — vapen A 2,440, 498.
Svioner 1,3, 203; — jfr Svenskar.
Svir 4,66, 68.
Svitiod, se Sverige.
Svolder, slag 10001,258, 274, 284.
Svordomar 4,89; — jfr Eder.
Sworwe 4,12.
Svärd, anglosachsiskt 1,855; — i Bohusläns vapen A 4,892; —
i bronsåldersgrafvar 1,109; — jernåldern 1,157, 191 o. f.; —
riksregal A 5,123; — ▼ ikingatiden 1,287, 327;
— å hållristningar A
1,157, 158 o. f., 163;
— jfr Brons-, Jern-, Träsvärd, Vapen.
Svärdfästen, bronsåldern 1,145; — jernåldern
1,205, 230, A 1,236,
239; — ostindiska 1,91. Svärdgehäng 1,191, A 1,193.
Svärdklingor 1,330. Svärdknappar A 1,235. Svärdsbröder (svärdsbrödraorden, svärdsriddare) 1,397 o. f., 400, A
3,256; — länder 4,404;
— jfr Orden. Svärdsbrödraorden, se
Svärdsbröder.
Svärdsdansen 3,306, A 8,307.
Svärdsjö (Dalarna) 8,29;
— karta 8,27; — ombud vid riksdagen i Vesterås 1527 3,120.
Svärdslidor, bronsåldern 1,117, 124, 138, A
1,135, A 1,192; —
jernåldern 1,191, 205, 230, A 1,231, A 1,235, 236 o. f., A 1,287, 288;
— — med runristning 1,219.
Svärdsorden A 5,119;
— kommendörer 5,27 7. Svärdsriddare, se Svärdsbröder.
Sybehör 1,25 o. f., 128. Sydamerika 6,88; —
spanska kolonier 3,155. Sydheden 2,36; — jfr Helsingland.
Sydtyskland, se Tyskland, Södra.
Sylar 1,128 o. f., 138, 195, 329.
Sylbo, se Selebo.
Syllinge 4,4 44.

Sylvins, J. 4,621. Symboler, religiösa 1,158 o. f., 161, 164 o. f.,
234; — jfr Ornamentik. Symbolum, apostoliskt 8,378; — atanasianskt 8,378; — nikaiskt
8,378; — jfr Bekän-
nelse, Böcker, symboliska, Trosbekännelse. Synagogor 5,283; — se Stockholm.
Syndafloden 1,10, 212,
341.
Syndaförderf, absolut
6,210.
Syndaförlåtelse 1,388,
400; — jfr Aflat. Synkretism 4,608. Synoder 4,291; — jfr Stiftssynoder.
Synålar 1,26, 128 o. f.;
— jfr Bensynålar.
Syr, se Sigurd Syr.
Svra, se Seierö.
Syracusæ, mynt 1,154. Systerbäck (Sester) 1,4 52,
4,8.
Sågar 1,329; — jfr
Brons-, Flintsågar,
sång 8,475, 4,24, 6,231;
— jfr Studentsång. Sångar, om Valund 1,320,
330; — om völsun-
garne 2,311; — Ossi-ans 1,4; — svenska,
vid gudstjensten 3,116;
— till Birger jarls ära 1,414; — jfr Dryckessånger, Eddorna och hänvisningar derstädes, Lof-, Revolutions-,
Studentsånger.
Sår 2,5.
Såramålabalk (såramåls-balk) 2,6, 5,75. Såramålsbalk, se Såramålabalk.
Säd 4,605.
Sädesslag 1,15, 332. Sädestionde 1,478.
Säf, se Sif.
Säfvån 3,111, 231. Sägner 1,6, 2,311 o. f.;
— jfr Folksägner, Sa-
gor- „
Säkerhet, personlig 5,205, 254 o. f.
Säkerhetsakten 5,206; — jfr Förenings- och säkerhetsakten.
Sälen (Dalarna) 8,35; — karta 3,27.

Säling (kon.) 2,309.

Sällevadsbro 4,46. Sällskap, för konststn-dinm 6,233; — för vexeInndervisningens befrämjande 6,213; — jfr Gillen, Hushållningssällskap, Juntan, Nyk-terhetssällskap, Selskab, Utile dnici.

Sällskapslif 5,403. Sälöhus, se Herbergen. »Sämjebref» 8,228. Sängar 1,319 o. f.; — Gustaf II Adolfs från Nürnberg A 4,633.

Sängkammare 1,317.

»Sängkammarregering»

4,429.

Särkland (saracenernes land) 1,302 o. f., 356;

— jfr Arien.

Särna (socken) 2,115,

4,5, 317.

Säter 4,290; — gårma-keri 4,94; — myntverk 4,94; — Sätra gård

(kungsgård) 8,28;-----

korta 8,27; — vapen A

6,195.

Säteriegare, riksdagsmannarätt 6,137, 193.

Säterier 5,49; —* jfr Frälse.

Säterifrihet 8,256 o. f.

Sätesgårdar 3,256, 369, 4,466, 5,316 O. f.; — jfr Frälse, Frälsegods.

Sätherberg, Herman

6,229.

Sätra 3,48.

Sätra gård, se Säter.

Sävar 6,23.

Säve, C. 1 rättelserna;

— Södermanlands si-gurdsristningar 1,349.

Säve, Teofron 4 källfört.

Sävuström, se Sagån.

Söderbro, se Stockholm.

Söderhamn 2,127, 4,17, A 5,40; — brändt af ryssarne 5,43; — Ulrikas kyrka 4,637; — vapen A 6,195.

Söderköping (Suderkö-pung, Söderköpnng)

2,84, 117 O. f., 218,

228, 305, 322, 387,

3,50, 234, 400, 414,

A 4,45; — Birger

Magnussons kröning 1,430; — biskopsmöte 1441 2,276; — bok-
 tryckeri 8,104;—borgmästare 2,250; —
 brandskattadt 2,461; — brändt 3,294, 4,44; — gråbrödrnkloster 2,117, 8,87; — handel 2,178, 407, 8,111; —
 hansans privilegier 8,57; — her redagar 2,129, 140, 149, 8,64; — kartor 1,392, 2,120; — kyrkor 2,117, 490, A
 8,397, A 8,398;
 — Liibecks tullfrihet
 8,155, 171; — mynt,
 örtngar A 2,302; — mynthus 1,476, 2,304 o. f.; — möten 1,414, 2,40 O. f., 53, 249—
 251, 258; — pfalxiska husets förläning 4,15:
 — riksdag 1590 8,393
 —399, 401—405, 408, 410, 413, 419, 425; — riksdagskallelse 8,105, 120; — rådsmöte 8.70;
 — räfsteting 2,147; — stadslag 1,471; — Tipen A 4,45, A 6,195.
 Söderköpnng, se Söderköping.
 Södermalm, se Stockholm.
 Södermanland (Snder-mannaland) 1,248, 329. 349—352, 379, 399.
 439, 470, 2,99, 116.
 118, 123 O. f., 191.
 236 O. f., 315, 310. 353, 35G, 421, 8,101.
 245, 332, 348, 475,
 4,74, 104, 469, 5,118. 163, 284, 6,257; — befolkning 1,73, 76; — bronssaker A 1,118, 133, A 1,134, 151;
 — folkdrägter A 6,258:
 — frälsenppbåd 8,119. 186; — grafvar 1,75;
 — guldfynd 1,229; —
 guldring A 1,232; — Gustaf I:s befrielsekrig 8,41; — — vandring 8,26; — handel 4,91.
 5,266; — hertigdöme
 1,4 1 3 , 8,15, 227,4,15. 29, 70, 85, 5,345,6,86;
 — jemsvärd A 1,287:
 — kartor 1,392,2,120:
 — kristendomens införande 1,365, 375; -kyrklig räfst 8,200; — lagen om förstärknings* manskap 6,44; —
 lagmän 2,2 3 8 , 241, 250. 885, 405 O. f., 8,54; — lagsaga 1,462,2,115; — län 1,433; — Magnus Erikssons bref
 1,455:
 — offerställen 1,347;
 — runstenar 1,212 o. L 219, A 1,220, 293,301. A 1,303, 304, A 1,356:
 — räfsteting 2,147; —
 stenyxor A 1,33, A 1,34; — Södermanlsnds regemente 5,25, 92. 240, 243; — nppror
 1436 2,251; — rapen A 8,373, A 4,27; -jfr Södermanl ändingtr.
 Södermanlandslagen 1,464, 2,8; —jfr Landskapslagar.Södermanlandsskären

4,117.

Södermanlänningar 2,222, 928, 352, 365; — jfr Södermanland. Södermark, O. J. 6,237, 239, 245; — porträtt 6,236.

Södermøre, se Möre, Södra.

Söderport, se Stockholm. Södersjökompaniet 4,92. Södersluss, se Stockholm. Söderström, se Stockholm.

Södertelge (Telge, Tälgia)

1,306, 315, 486, 2,123, 325, 8,415, A 0,23; — brändt 5,25; — handel 4,91; — herredagar 2,257, 458; — jernväg 6,206; — kanal 2,223, 247, 5,385, 6,205; — kartor 1,392, 2,120; — rådsmöten 2,39, 130, 260, 409; — Telge

(Tälgia) hus 2,123, 229,

247;-----jfr Branda-

borg; — vapen A 5,23, A 6,195.

Södertredingen 4,5. Södertörn 1,484, 2,241, 8,15;—jfrSotholm, Tör. Söderöarna, se Hebri-derna.

Söljor 2,56, A 2,57; — jfr Ring-, Silfversöljor, Spännen.

Sötl 4 källfort.

Solve, se Salve. Sölvesborg 4,7; — brändt

2,294, 8,222, 270; — eröfradt af danskarne 8,112; — grefskap 4,16;

— karta 2,120; — län 4,6; — runsten 1,219;

— slott A 8,96; — Sören Norbys förläning 8,97;

— vapen A 6,195. Sömmershafn, se Simrishamn.

•Sömnishus» 1,817. Söndagar 1,367, 5,260. Sönderborg (slott) 2,156, A 8,15 2; — Kristiern II:s fångenskap 8,151, 158, 160; — jfr Hol-tein-Sönderborg. Sönder-Jylland, se Sles-

Sören Norby, se Norby. Sörum, se Sigurd Jonsson på S.

T, s i rad t A 2,1.

Tabellkommission 5,383, 385; —statistisk 6,196, 208.

Tacitus, benämning på lappar 1,79, 228; —

Germania 1,3 o. f.; — om bataveme 1,17 8; — om svionerne8 skepp 1,203.

Tackjernshandel 6,198.

Tackor (bron#, 1,148, 330.

Tacksägelsedag, allmän 8,297.

Tacksägelsegudstjänst 5,141, 178.

Tadne (tenn) 1,79.

Taffel 5,285.

Taffelgoods 4,484.

Taflegallerier, se Drottningholm, Stockholm, slottet, Taflesamlingar.

Taflesamlingar, Drottningholms 5,210; — Lovisa Ulrikas 5,408.

Taflor 3,481, 5,410; — jfr Altar-, Guld-, Staffli-taflor.

Tagliamento 6,34.

Tahiti 1,20, 40, 64.

Tak 4,618 o. f.; — jfr Halm-, Trätak.

Takmålningar A 4,625, A 5,134.

Takvåningar (mansardes) 4,626.

Tal, Gustaf I:s afsked till ständerna 3,246 o. f., A 6,235; — Gustaf III:s, å rikssalen 1772 5,243;

— heligt 1,335; — laste-ligt 5,271; — politiskt 4,613; — jfr Religions-, Trontal.

Talmän. regeringsformen

1719 5,12;-----1720

5,33;----- 1772 5,255;

— riksdagsordningen 1723 5,51 o. f.

Tammerfors 5,385.

Tangermunde 4,218.

Tankebyggarorden 5,399.

Tankerunor 1,356.

Tannenberg, slag 1410 2,163.

Tanum (socken), fynd af flintsaker 1,69; — Görtz' arrestering 5,8; — håll-kista A 1,69; — hållristningar A 1,117, A 1,118, A 1,155, A 1,156, 158 o. f., A 1,162; — runstenar 1,158, A 1,219.

Tapeter 8,481, 483; — flamska 8,479; —tapeten

från Baveux 1,318; — jfr Bonader.

Tapperheten (linieskepp)

6,88.

Taraval, G. 5,118, 134,

406.

Tarnow, slag 1758 5,152.

Tarragona 2,7 5.

Tarse (sköld) A 2,135.

Taska, »bottenlös tom» (Kristiern I:s smäde-namn) 2,324.

Tasos (ö), mynt 1,154.

Tatarer 8,356, 360, 4,66, 111, 139, 381, 385,

543, 569, 581; — kala-baliken i Bender 4,583;

— korståg 2,9; — krig med Ryssland 8,3 74; — krimska 4,66, 141, 572;

— — och Ryssland

8,329, 332.

Tntuering 1,91.

Taube, Evert 5,340, 343, 347, 349, 859.

Taube, E. D. 5,66, 73, 82 o. f.

Taube, H. U:a (romersk riksgrefvinna von Hes-senstein) 5,66, 68 o. f., 78 o. f., 90, 118; — porträtt 5,6 7.

Taube, K. Ch:a, se Gar-die.

Taube, V. L. 5,112.

Tauentzien, F. B. E. von

6,50.

Tauler, Johann 2,2.

Tauriska halfön, se Krim.

Tavast, Anna (f. Horn; g. m. Sten Ivarsson Tavast), slägtafla 8,328.

Tavast, Magnus Olsson (bisk. i Åbo) 2,187, 208 O. f., 247, 254 O. f., 302; — vapen A 2,285.

Tavast, Sten Ivarsson, hustru, se Tavast, Anna;

— slägtafla 8,328.

Tavastehus (Tavestahus;

län, slott) 1,400, 2,72, 128, 140, 378,

413, 4,61, A 4,62,

5,96; — Bo Jonssons 2,99; — Flemings fri-herreskap 8,16; — hertig Valdemars 1,441; — kanal till Tammerfors 5,385; — kartor 1,393, 2,121; — kriget 1808

5,371, 375; — reduktionen 4,480; — regemente, slaget vid Vill-manstrand 5,92.

Tavastland (Tavestaland)

1,302, 427, 2,128, 8,312 o. f., 421, 4,65; — fynd af svenska fornsaker 1,278; — hertig Valdemars 1,438; — kartor

1,393, 2,121; — klubbe-kriget 8,406; — korståg 1,400; — vapen A

8,374, A 4,27.

Taverner(värdshus) 1,455, 8,253.

Tavernpenningar 8,253.

Tavestahus, se Tavastehus.

Tavestaland, se Tavastland.

Taxor 8,468; — jfr Köpe-, Rusttjenst-, Tulltaxor.

Te 5,416, 6,256.

Teater 8,474, 4,615,

5,216, 296, 6,101, 251;

— Gustaf III-.8 tid 5,407,

411; — lustslottens

5,288.

Teatercensur 5,306.

Teaterdekorationer 5,413.

Teaterföreställningar, Gustaf 111:8 hof 5,287.

Teaterstycken 8,474.

Tecken, femton (medel-tidsskrift) 2,210.

Teden (sjö) 2,118.

Tedeum, se Lofsång.

Tegel 1,317, 485, 2,490.

Tegel, Erik Göransson 4,612; — Erik XIV:s historia 8 källfort.; — Gustaf I:s historia 8 källfort.

Tegneby, hållristningar A 1,117* A 1,118, A 1,156, 158 o. f.

Tegnér, Elof, Bidrag till . . . Sveriges yttre politik 5 källfort.; — se Enge-ström, L. v., Minnen.

Tegnér, Esaias 6,5, 98 o. f., 121, 131; — Fritjofs saga 1,264, 6,227;

— födelseort, Kyr-

kerud A 6,224; — magisterpromotionen 1829 6,128; — om Gustaf III 5,346; — porträtt 6,224; — predikningar 6,223; — religionssamtal 6,223; — staty i Lund A 6,225, 2*47;

— Tegnérssrummet i Lund A 6,225.

Tekniska högskolan, se Stockholm.

Teknologiska institutet, se Stockholm, Tekniska högskolan. Telegrafer, elektriska 6,151, 207, 257.

Telegrafstationer 6,207. Telegrafverk 6,196. Telegram 6,207.

Telge, se Södertelge. Tempel 1,122, 241 o. f., 348, 359, 363, 372,

375, 5,410; — antikens 5,409; — aztekens 1,172;

— hednatiden 1,346 o. f., 369; — Jerusalems 1,93; — offerkärl 1,166;

— jfr Hof, Kyrkor. Tempelfasad, dorisk

5,411.

Tempelman, O. S. 5,410. Tempner, se Tämnaren. Tendensromaner 6,280. Teneriffa 1,81.

Tengberg, N., Bidrag till historien om Sveriges krig med Ryssland & ren

1741—43 5 källfort.; — Konung Gustaf III:s första regeringstid, utg. af C. T. Odhner 5 källfort.; — Om frihetstiden 4, 5 källfort. Tengberg, R. 5 källfort. Tengström 3 källfort. Tenn 1,8, 84, 99, 148;

— jfr Tadne. Tennringar 1,148. Tennstift A 1,120, 148.

Tennöarna, se Kassiteri-derna.

Teofilos (byzantinsk kejs.)

1,255.

Teologer, nederländska 8,335; — protestantiska 8,333; — storhetstiden 4,607.

Teologi 2,164, 195, 198, 399, 494, 8,471 O. f.;

— nyaste tiden 6,222;

— skriftställare 3,469;

— storhetstiden 4,609 o. f.; — jfr Religionsvetenskap.

Terentius, dramer 8,474.

Teresia (Teresia Amalia Karolina Josefina Antoinetta af Sachsen-Alten-burg; g. m. Nikolaus August, hert. af Dalarna) 6,187; — slägt-tafla 6,86.

Termopylai 4,805.

Terserus, Johan (bisk. i Linköping) 4,352, 406;

— minnesvård i Linköpings domkyrka A 4,349; — och synkretis-
men 4,608; — porträtt 4,348.

Tersmeden, Karl 0,242.

Tersmeden, V. F. 6,m.

Tertier 4,226—229.

Tessalia 1,94.

Tessin (ätten), slägttafla 5,85; — vapen A 5,86.

Tessin, H. E:a (f. Stenbock; g. m. Nikodemus Tessin d. v.), slägttafla 5,85.

Tessin, K. G. 5,59, 79, 83 o. f., 88, 90, 107

O. f., 110, 112 o. f., 119—122, 124 o. f.,

128, 135 o. f., 138,

143, 163, 169, 175,

207, 217, 389, 895,

400; — »en gammal

mans bref till en nng prins» 5,216; — hustru, se Tessin, U. L:a; — hönstaflan A 5,118; — konst och vetenskap
5,118, 408; — minnespenning A 5,86; — målar- och bildhuggarakademien 5,296, 401; — porträtt 5,85; —
ritskola 5,406; — slägttafla 5,85; — Stockholms slott 5,127, 403.

Tessin, M. B:o (f. Horn; g. m. Nikodemus Tessin d. y.), slägttafla 5,85.

Tessin, Nikodemus d. y. 4,505, 620 o. f., 624—630, 633, 637 O. f.,

5,7, 55, 58; — hustrur, se Tessin, H. E:a, Tessin, M. B:o; — och Karl XII 4,597; — porträtt 5,59; — slärttafla
ming Nilssons 2,16 o. f.;

— Karl (VIII) Knutssons

2,355; — Karl IX:s

8,441 o. f., 4,26, 28 o. f.; — Karl X Gustafs 4,401—403, 405 o. f.;

— Karl XI:s 4,529,

5,5 o. f.; — Karl XV:s 6,244; — Lovisa Ulrikas 5,293; — Magnus Erikssons 2,77; —

Magnus Ladulås' 1,478;

— 8krifna på latin 1,482.

Testamentet, Gamla 1,81;

-----finsk öfversättning

8,238; — Nya 8,81; —

— Öfver8ättningar8,i00, 238.

Testamentsfrihet 1,478. Tetis (myt.) 1,94.

Teufel, Maximilian 4,140, 147, 223.

Teusin, fred 1595 3,13, 395, 443, 452, 456, 4,9, 51.

Teutoburgerskogen

1,178.

Teutoner 1,3, 208. Thaler, tio, i guld A 5,153; — jfr Joachims-thaler, Mynt.

Tham, P. A. 5,362 o. f.

Tham, V., Bidrag till svenska riksdagarnes och regeringsformernas historia 4 källfört.; — Konung Gustaf III och rikets ständer vid 1789 års riksdag 5 källfört. Thames 1,215, 272. Thedinghausen 4,13, 456.

5,85; — Stockholms slott 4,616, 5,400, 403. Tessin, Nikodemus d. ä.

4,619, 621, 633, 635, 5,405; — slägттаfla 5,85; — Stockholms slott

Thegner, A. K:a, se Gyllenborg.

Thegner, Olof 4,461, 468, 522 O. f., 601.

Theiner 3 källfört.

Theodoricus, se Dietrich

5,127.

Tessin, U. L:a (f. Sparre; g. m. K. G. Tessin), slägттаfla 5,85.

Tessin, Valentin, slägттаfla 5,85.

Testamentarier, Bo Jonssons 2,109—112, 141, 144, 207.

Testamenten, Bo Jonssons 2,107; — Gustaf 1:8 8,227, 342 o. f.,

346, 348, 358, 389,

419, 4,85; — Gustaf

111:8 5,347; — Hem-

II.

Theodorik (östgoternes kon.) 1,226.

Theodorik, jfr Didrik.

Theodosius II (östrom. kejs.) 1,226.

Theorell, J. P. 6,83.

Theorell, S. L. 6,83.

Thetis och Pclée (opera) 5,241.

Thiersch 4 källfört.

Thijsen, Martin, se An-karhjelm.

Thomander, J. H. (hisk. i Lund) 6,116.

Thomas, junker 8,50. Thomsen, K. Jurgensen, Ledetråd til nordisk oldkyndighed 1,8, 85.

Thorild, Tomas, Kritik öfver kritiker 5,397; — och Reuterholm 5,350;

— Om det allmänna förståndets frihet 5,350; — porträtt 5,295.

Tborn (fästning, stad)

8,313, 4,139, 147; — eröfradt af Karl XII 4,555—557; — fred

1466 4,111, 131; — kriget 1655—1660 4,379, 384, 396; — preussiska förbundet 1440 4,132.

Thorsbjerg (mosse), fynd 1,185 o. f., 193 o. L, 206, 208, 219. Thorvaldsen 1*392,

6,238.

Thott (ätten) 2,339; — jfr Tott.

Thravinges (runsten)

1,219.

Thual, se Tule. Thuillerie, La 4,31&, 317.

Thulstrup, K. M. 6,161. Thunberg, Daniel af

5,273.

Thunberg, K. P. 5,390. Thuringen 1,154, 4,209, 216, 280, 302 O. f.. 305. Thuringerwald 4,232, 249, 435.

Thurn (grefskap) 4,15 o.

f., 86, 129.

Thurn, Hans Jakob vo»

4,275.

Thurn, H. M. von (gref-ve) 4,128, 235, 271, 273;

— porträtt 4,165.

Thurn, F. B. von 4,128, 189, 142, 147. Thyselius, K. J. 6,161. Thyselius, P. E., se Ekblom, V., och T. Tiainen 5,374.

Tiber 1,212, 2,80. Tidemand 6,241. Tidemann, Steen, se Steen T.

Tidemansson, Henrik, ae Henrik T.

Tiden, se Tidhvarf. Tidhvarf (tiden), gustavianska 5,215—379; —

— dramatik 5,398; —

— forvaltning 5,382 o.

f.;-----klädsel 5,402;

— — konst, bildande 5,408, 411;-----por-

trättmålare 5,407; —

— riksdagar 5,381; —

— rättsväsen 5,383;

----skaldekunst 5,389,

398; — — vitterhet

6,325;-----öfversätt-

ningslitteratur 5,398; — karolinska 5,380; —

— bygnadskonst 5,403;
— —* envælde 5,256; gudsfruktan 5,386;
— — konst, bildande
5,406; — — porträttmålare 5,406; — upplysningens 5,293; —
upptäckternas 2,361; — jfr Hednatiden, Medeltiden, Nydaningstiden, Partitidhvarfvet, Storhetstiden.
Tidningar 4,290, 5,88, 341, 350, 397;—Aviso 4,290; — franska 5,366;
— »ordinarie posttiden-der» 4,290 o. f.; — Post-oeh inrikes 4,291; — jfr Literatnr, Riksdags-tidningar.
Tidningscensnr 5,360.
Tidningsindragning
6,306, 6,100—102.
Tidningsliteratnr 6,83, 211.
Tidningspress 6,83, 97 o. f., 101, 103, 115,
118, 120, 144; — Gustaf III:» tid 5,262; — Gnstaf IV Adolfs tid 6,3; — Karl XIV Johans tid 6,131, 133;
— nyaste tiden 6,231;
— om kriget 1864
6,175; — Oskar I:s representationsförslag 6,14 7; — riksdagen
1840—1841 6,121 o. f.,
124.
Tidräkning 1,418, 5,127;
— jfr Kalender, Stil. Tidsindelningar 1,7.) Tidskrifter 5,361, 396;
— Antiqvarisk 1,66, 75 o. f., 115,357; — Finsk 5 källfört.; — för antropologi 1,74, 363; — för literatnr 5
källfört.;
— Nordisk 4, 5, 6 käll-fort.; — Statistisk 6 källfört.; — Svenska fornminnesföreningens
1,358, källfört.; — jfr Tidsskrift, Universitetstidskrift.
Tidskriftsindragning
5,306.
Tidskriftsliteratur 6,231.
Tidsskrift, Antiqvarisk 1,64; — Dansk historisk 5 källfört.; — Norsk historisk 5 källfört.; — jfr Tidskrifter.
Tidö A 4,75, 268, 633;
— se Gren, Magnus, till T., (Tott), Jörgen Åkesson till T.
Tiefenbach 4,220, 222.
Tiende-opkrævningen i Norden 1282—1334, se Munch, P. A., Pavelige... böger.
Tierp 2,359.
Tigerstedt, K. K., Göran Magnus Sprengtporten 5 källfört.
Tiggarkloster 8,174.
Tiggarmunkar 1,477, 480; — jfr Dominikaner, Franciskaner.

Tigris 1,299.

Till Kristina, se Kellgren, J. H.

Tillfällighetsdikter

4,615.

Tillfällighetspoeter

5,407.

Tillverkning, bronsåldern 1,140—149; — stenåldern 1,48 o. f.; — vikingatiden 1,829 o. f.;

— jfr Industri.

Tillverkningsskatt 6,150.

Tilly (slott) 4,169.

Tilly, Jean Tserclaes de

4,125, 132, 143, 162, 167, 170 O. f., 177, 179 —181, 200 O. f., 204— 207, 209—224, 226—

231, 234, 239—245,

248 o. f., 251; — fältrop 4,213; — porträtt

4,168.

Tillämpningsskolor 6,156,

217.

Tilsit, fred 1807 5,369,

6,36, 44.

Time Deum, dilige ju-stitiam, pacem qnære, jmtriam defende (inskrift a minnespenning)

8,448.

Timmer 8,282, 5,299.

Timmerafverkning 5,384.

Timmerhus 1,317; —jfr Trähus.

Timrå, skaftcelter 1,169.

Timurtosj 4,584, 601.

Ting 1,277, 370, 464 O.

f., 5,3; — alla svears ting 1,305; — gullands-farernes 4,5; — i Up-sala 1,260; — jfr Alls-härjar-, Disar-, Härads-, Lag-, Lagmans-, Lands-, Landskaps-, Odelsting, Riksdagar, Räfste-, Rättar-, Storting.

Tingalid (tingmannalid) 1,293.

Tingmannalid, se Tingalid.

Tingmålabalken 2,5.

Tingsfrid 1,412, 424,

2,7.

Tingslag 4,5.

Tingsplatser 1,905.

Tingstadins, J. A. 5,399.

Tingvalla 2,122; — kartor 1,392, 2,120; —jfr Karlstad.

Tingvallaelfven, se Klar-elfven.

Tingvallshögen, se Man.

Tiockakarl, se Kökar.

Tiohärad (lagsaga) 2,116, 119, 8,13; — lag, se Smålandslagen; — lagmän 2,4, 25, 32 o. f., 228, 300, 385, 406, 8,54.

Tionde 1,374,452,454,478 o. f., 8,942, 354, 389, 4,166; — kyrkors 8,174; — stadga om 1,464; — jfr Fattig-, Fyraårs-, Krono-, Kyrko-, Qvick-, Sädestionde.

Tioårsgods 4,481.

Tir, se Ty.

Tirol 4,172.

Tisbe, se Asteropherns.

Tisjvin 4,58.

Tistedalen 6,59;—bondgård, dit Karl XII:s lik fördes A 4,592.

Titisfjord 8,455, 4,51.

Titulatur 6,no.

Titns (rom. kejs., 41— 81) 1,191, 4,215.

Tiundaland (lagsaga) 1,248, 2,11, 115, 125 o. f.; —karta 1,392; — lagmän 1,260, 428, 450.

Tiust, se Tjust.

Tiveden (Tivid) 1,416, 460, 2,71, 122, 124,

297 o. f., 308, 468,

470, 8,172, 189, 4,40, 44; — Gustaf I:s befrielsekrig 8,42; — karta 1,392; — upproret i Småland och Vestergöt-länd 8,136.

Tivid, se Tiveden. Tjenare, konungens 8,351 o. f.

Tjens tadel 1,461, 4,82. Tjenstebetänkande 5,136, 186.

Tjenstehjon 5,65. Tjensteköp 5,272, 315. Tienstemen 1,463, 465, 8,215; — ofrälse, representationsrätt 5,13; — jfr Embetsmän, Kans-litjenstemän.

Tjenster 4,416, 5,32,136, 252 o. f.

Tjenstetillsättningar 5,69, 71, 83, 128, 222. Tjenstfolk 5,184. Tjenstålder (tjenstår)

5,128, 157, 186; — befordringsgrund 5,186 o. f.; — jfr Anciennetät. Tjenstår, se Tjenstålder. Tjodulf från Hvin, Yng-1 ingatal 1,24 2 o. f., 246 O. f., 249. Tjostarsson, Torkel, se Torkel T.

Tjotta, se Hårek från T. Tjuf föres till domaren (begynnelsebokstaf) A2,6. Tjufvabalk 2,5, 5,75. Tjufvuskägg, se Svend T. Tjugondedagsmarknaden, se Enköping.

Tjngusessa (fartyg) 1,284. Tjur (brons) 1,184. Tjurholmen (Tyreholm), möte 1303 1,432. (Tjnrhufvud; ätten), vapen A 2,140; — se Abraham Brodersson, Birgitta Abrahamsdotter. Tjurkö 4,7.

Tjust (Tiust; härad) 2,93, 98, 116—118, 219, 228, 237, 245; — Bo Jonssons 2,99; — dacke-fejden 8,193; —* Erik XIV:s hertigdöme 8,15, 227; — kartor 1,392, 2,120; — Stureättens grefskap 8,16.

Tjällman, Nils 4,612. Tjängvide, runsten A 1,283.

Tjära 4,503, 604, 5,299. Tjärbränning 5,384. Tjörn 2,71; — keltisk befolkning 1,86. Toalettsaker 1,191.

Tobak 5,416, 6,256. Tobaksfabriker 5,63, 6,203.

Tobaksplanteringar 5,64. Tobaksspinnerier 4,501.

Tobiae Comædia, se Pe-tri, Olaus.

Tofflor, Konrad Rogges A 2,396.

Tofta 2,125; —se (Sparre), Karl Ulfsson till T., (Sparre), Knnt Karlsson tUl T.

Toivola 5,374, 876.

Toke 1,293.

Tolf Kolbensson 1,276.

Tolfta (kyrka), hvalfmål-ning A 2,88, 498.

Toil, J. K. 5,237, 245, 301—303, 309, 315, 319, 321, 347, 354, 359, 6,7; — Anteckningar om händelserna i Kristianstad 1772, ntg. af M. Veibull 5 källfört.; — kriget 1807 5,368; — kriget 1808 5,370; — och Armfelt 5,308; — passe vol ansf rågan 5,312; — porträtt 0,300; — riksdagen i Norrköping 1800 5,361—363; — statshvälfningen 1772 5,239—241;-----18011 5,378; — sändebud i Var-sjav 5,349.

Tollstadius, Erik 5,386.

Tolly, se Barclay de T.

Tolsburg 8,331.

Tomahawker 1,47, 136; — jfr Vapen.

Tomas (bisk. i Strengnäs) 2,187, 217—221, ^226, 258 o. f.; — Engel-brechtsvisan 2,234, 244, 252; — Upsala domkyrkas invigning 2,203; — visa: »Det märke ined sig» 2,251 o. f.; — — om frihet 2,213.

Tomas (bisk. i Vcxiö) 2,27 o. f., 32, 83.

Tomas (tinsk bisk.) 1,428.

Tommarp (Tummatorp; kloster), kartor 1,692,

2,120.

Tomte Matts Larsson, se Larsson.

Tonkonst 6,231; — jfr Instrumentalmusik, Musik, Sång.

Topp. jfr Tott.

Topp (Tott), Håkan Pe-dersson, hustru,se (Sture, tre sjöblad), Katarina Al-gotsdotter; — slägtaflor 2,238, 241, 243, 339.

Topp (Tott), Märta Hå kansdotter (g. m. Eren-gisle Nilsson d. y. till Hammersta), slägtaflor 2,238, 241.

Tor (myt.) 1,81, 83, 234, 320, 337—339, 343 o. f., 346, 848, 359, 368; — skulptur af Fogelberg 1,866, 6,236, 238, A

6,240; — strid med jät-tarne, af Vinge 6,244;

— Tors hög 1,246.

Tora 1,250.

Torben Oxe, se Oxe.

Torbjörn (Turbern) 1,279,

348, 357.

Torbjörn Skald 1,855.

Torbjörnsson, Otte, se Otte T.

Tord 1,348.

Tord (bisk. i Strengnäs) 2,109, 133, 140.

Tord (erkebisk. i Upsala) 2,346.

Tord Bonde (Karlsson), se Bonde.

Tord Filipsson, se Bonde.

Tord Karlsson, se Bonde.

Tord Magnusson,seBonde.

Tord Petersson, se Bonde.

Tord Röríksson,8e Bonde.

Tordenskjold, Peder 4,592, 595; — porträtt 5,17.

Tordjerf Gudlögsson 1,316.

Tordsdotter, Birgitta, se Bonde.

Tordsson, Karl, se Bonde.

Tordsson, Knut, se Bonde.

T ordsson, Rörík, 9e Bonde.

Tordsson, Sturla, se Stur-la T.

Tordön 1,337.

Tore (englandsfarare) 1,293.

Tore (namn) 1,348.

Torfast 1,348, 357.

Torfinn Karlsefne 1,291 o. f.

Torfmo8sar, mossfynd 1,32, 154, 167, 235; — bron§8köldl,133,A1,134;

— Danmark 1,27, A

1,28, 32, 69, 122, A

1,142, 174, 176, 185,

187, A 1,193, 195, 200 —205, 219, 235; —

England A 1,36, 37;

— Skåne, amulett af ben 1,220; — — beslag och botten till ett trækärl 1,150, A 1,151;

A 1,93, 95, 130, 150, 165; — — flintyxa A 1,37; — — hartskakor 1,145; — — hornyxa med djurbild A 1,23, 37;-----svärd A 1,287,

288; — Slesvig (Sönder-Jyllond)1,185,200—205.

Torfrid 1,348.

Torg 8,475.

Torgan 4,220, 249, 5,152;

— förbund 1526 8,14 7;

— kriget 1636—1643 4,303—309.

Torger 1,348.

Torgils (vikingahöfding)

1,271.

Torgils Knutsson, se Tyr-gils K.

Torgny 1,348.

Torgny (lagman i Tiun-daland) 1,260.

Torgot 1,348.

Torkel (namn å runsten)

1.348.

Torkel, se Turqvetil.

TorkelErengislesson 2,51.

Torkel Tjostarsson 1,2 80.

Torketil (namn & runsten)

1.348.

Torketil, se Turqvetil.

Torlef 2,189.

Torlunda 1,347.

Tormund 1,348.

Torn 4,618, 638; — rödt, mellan ett svärd och ett lejon (Bohusläns vapen) A 4,392; — Upsala domkyrkas 5,404;

— jfr

Ilörn-, Vårdtorn.

Torna (Skåne), folkdrug-ter A 6,260.

Tornberg, C. J., Om de i svensk jord funna österländska mynt 1,299.

Torne 2,128, 413; —

gränsregleriugstraktat 6,4; — kriget 1808— 1809 5,377, 6,8; — kyrka 2,16; — privilegier 4,17.

Torne elf 2,128, 6,4, 23.

Tornej (torueringar, tor-nerspel, tonrneringar)

1,486, 2,50, A 2,474, 501, 4,632, 5,288; — jfr Lekar.

Tornej rustning, Kristiern 11:8 A 2,456.

Tornérhjälm, C. 5 källfört.

Torneringar, se Tornej.

Tornerspel, se Tornej.

— — bronsvagn 1,92,jTorpa 2,119, A 8,277;

— se (Stenbock), Gustaf Olsson till T., (Store), Arvid Knutsson till T.

Torpare 8,464.

Torpum 4,592, 5,7. Torsebro A 4,436. Torshammare 1,41, A 1,348.

Torsharg, se Torshälla. Torshelgen 1,348. Torshälla (Torsharg)

1,347, 2,104, 124, 251;

— kartor 1,392, 2,120;

— kyrka A 2,490; — privilegier 1,470; — sigill 1,471, A 2,250;

— vapen A 6,195. Torskfiske 8,219, 6,153. Torslunda (Upland) 1,316, 347.

Torslunda (Öland), halssmycke af gnid 1,230, A 1,231; — handtag af brons 1,180, A 1,181. Torsslov, O. U. 6,251. Torsson, Olof 5,341. Torstein 1,281.

Torsten (namn å runsten)

1,348.

Torsten, se Tostain. Torstensson, Lennart 4,73, 187, 224, 228, 235, 281, 324, 330, 340, 364, 386;

— friherreskap 4,16; — förläningar 4,11, 348;

— grafkor A 4,323, 323, A 4,593; — gref-skap 4,15, 323; — Karl Gustafs lärare 4,327; — kriget med Danmark 1643—16154,311-315, 318; — och Johan Baner 4,323 o. f.; — porträtt 4,306; — Riga« belägring 1621 4,120;

— slaget vid Wittstock 4,282; — tysk minaes-penning öfver Leipzig« intagande 1642 A 4,303;

— äreminne af Goitaf III 5,297; — öfverbe-fälh&fvare i tyska kriget 4,306 — 310, *319—321.

Torsvi 1,347.

Torsåker (socken) 8,143. Torsång 8,28; — karta 8,27.

Tortyr 2,485,5,140,205, 260, 387.

Torulf 1,348.

Torvald Hjälte 1,257. Torveslaget 6,109. Torviggår 1,81 o. f., 337. Tostain (Torsten) 1,237. Toste 2,140. Toste, se Skaguls-Toste. Tostcomp 4,389.

Tostero 1,248, 321 o. f. Tostesdotter, Sigrid, se Sigrid Storr&da.

Tott(atten) 2,345, 404 o.

f. , 484; — gods 2,124, 294; — grefskap 4,16; — slägtafla 2,339; — vapen A 2,272, 403; — jfr Thott, Topp.

(Tott), Agneta (f. Bjelke;

g. m. Klas Klasson (Tott)), slägtafla 3,390.

(Tott), Agneta Ivarsdot-ter 2,340; — slägtafla 2,339.

(Tott), Anders Axelsson, slägtafla 2,339.

(Tott), Anna Hansdotter (g. m. Henrik Bitz), slägtafla 2,339.

(Tott), Anna Laurensdot-ter, slägtafla 2,339. (Tott), o Axel Lauren8son till Arsta, hnstru, se Bergen, Kristina An-dersdotter von; — slägtafla 2,339.

(Tott), Axel Pedersson till Herlöf och Hjuleberg 2,219; — slägtafla 2,339.

(Tott), Beata Axelsdotter, slägtafla 2,339.

(Tott), Beata Ivarsdotter (g. m. Arvid Trolle)

2,340, 403; — slägtafla 2,339.

(Tott), Bengt Åkesson till Ulfåea, hustru, se Gädda, Märta Erengialesdotter; — slägtafla 2,339. (Tott), Birgitta Hansdotter (g. m. Folke Greger sson (Lilja)), slägtafla 2,3 8 9.

(Tott), Birgitta Olofsdot-ter, slägtafla 2,339. (Tott), Birgitta Olofsdot-ter till Hammersta (g. m. Erengisle Nilsson d. y.) 2,29 7, 300; — hvalf-målningar i Ösmo kyrka A 2,307, 312; — slägtaflor 2,241, 339. (Tott), Brita (f. Horn; g. xn. Tönne Eriksson (Tott)), slägtafla 3,328. (Tott), Elin Axelsdotter, slägtafla 2,339.

(Tott), Erik Axelsson till EagnÖ 2,128, 272,285, S790, 300, 314 o. f., 319, 330, 338, 340 o. f., 343,

350, 362,373, 378—380, 383, 404;—förläningar 2,320, 34 6; — hustrur, se (Lilja), Klara Matts-dotter, (Sture, tre sjöblad), Elin Gustafsdot-ter; — krig mot livländ-ska orden 2,879; — minnessten i Aspö kyrka A 2,342; — riksföreståndare 2,317 o. f., 338 —346; — sigill A 2,272;

— slägtaflor 2,238 o. f., 243.

(Tott), Erik Pedersson

2,339.

(Tott), Erik Åkesson, slägtaflor 2,243, 339.

(Tott), Evert Eriksson, slägtafla 2,339.

(Tott), | Filip Axelsson 2,338; — grafsten A 2,340; — hustru, se

Frille, Ermegard; — slägtafla 2,339.

(Tott), Hans Åkesson till Bjurum 2,385,404,407;

— hustru, se (Gyllen-stjerna), Kristina Eriks-dotter; — slägtafla

2.339.

(Tott), Henrik Klasson 2,313; — hustru, se

Sigrid (Erik XIV:s dotter); — slagttafla 8,241.

(Tott), Iljana Åkesdotter (g. m. Tord (Karlsson) Bonde) 2,314; — slagttaflor 2,242, 339.

(Tott), Ingeborg Filips-dotter (g. m. 1 Gustaf Karlsson (gumshufvud), * Erik Trolle) 2,447; — slagttafla 2,339.

(Tott), Ingeborg Klasdot-ter, se Baner.

(Tott), Ingeborg Laurens-dotter (g. ni. 1 Jöns Ulfsson (Ros) till Er-valla, * Nils Eskilsson (Baner)) 8,416; — slagttafla 2,339.

1 O

(Tott), Ingeborg Akesdot-ter (g. in. Sten Sture d. ä.) 2,340, 362, 385, 396, 399, 403 o. f., 426, 428, 430 O. f., 438; — slagttaflor 2,243, 339.

(Tott), Ivar Åxelsson till Lillö2,287, 338, 340,347, 349 O. f., 352, 355, 362, 37 8,383—388,404,8,63;
— förhållande till Sverige 2,380—387; —

herre öfver hela Finland

2,380; — hustrur, se Bonde, Magdalena Karls-dotter, (Laxman), Margareta Påvelsdotter; — krig mot livländska orden 2,379; — och Kri-stiern I 2,345; — sjo-rofverier 2,386 o. f.; — slagttaflor 2,238, 242, 339.

O

(Tott), Jörgen Akesson till Tiden 2,385, 404;

— hustru, se (Körning), Bengta Simonsdotter; — slagttafla 2,339.

(Tott), Karin Axelsdotter, slagttafla 2,339.

(Tott), Katarina Hansdotter (g. m. Harald Knutsson (Soop) till Frötuna), slagttafla 2,339.

(Tott), Kettil Axelsson, slagttafla 2,339.

(Tott), Klas Klasson, hustru, se (Tott), Agneta;

— slagttafla 8,390. (Tott), Klas Åk esson

(riksråd) 8,287, 327— 330, 367, 369 o. f., 377;

— hustru, se (Tott), Kristina; — slagttafla 8,328.

Tott, Klas Åkesson (riksråd och riksstallmästare) 4,344, 416.

(Tott), Klaus Klausson till Hjuleberg, slagttafla

2.339.

(Tott), Klaus Akesson till Hjuleberg, slagttafla

2.339.

(Tott),. Peder Axelsson, slagttafla 2,339.

(Tott), Tönne Eriksson, hustru, se (Tott), Brita;

— slagttafla 8,328. (Tott), Tönne Eriksson

(höfding på Raseborg och Viborg) 2,433, 450, 475; —hustru, se (Bjelke), Karin Eriksdotter;

— slagttaflor 2,239, 339, 8,390.

(Tott), Åke Axelsson till Hjuleberg 2,314; — hustru, se Märta Bengts-dotter (vinstorpaätt); — slägtafla 2,939.

(Tott), Åke Hansson till Bjurum 2,429, 433, 435 o. f., 439, 441 o. f.,

447;— slägtafla 2,339. Tott, Åke Henriksson 8,313, 4,249, 344; — minnesvård i Åbo domkyrka A 4,240; — porträtt 4,239; — striden vid Danziger haupt

4i*i- „

(Tott), Åke Jörgensson till Stäringe 2,475, 479;

— hustrur, se Märta Bengtsdotter (ulf), (Natt och dag), Märta Johans-dotter; — slägtaflor 2,240, o3S9, 8,19.

(Tott), Åke Klausson till Bystad, hustru, se (Sparre), Ingeborg Siggesdot-ter; — slägtafla 2,339. Tott af Skebo, slägtafla 2,339.

(Tott), Kristina (f. Horn; g. m. Klas Åkesson (Tott)), slägtafla 8,328.

(Tott), Kristina Eriksdotter (g. m. Sten Kristers-son (Oxenstjerna)), slägtaflor 2,243, 339.

(Tott), Laurens Axelsson till Näsbyholm och År-sta 2,378 o.f., 380, 404; — hustru, se Nipertz, Katarina Eriksdotter; — slägtafla 2,339.

(Tott), Margareta Lau-rendotter (g. m. Kri-8tiern Bengtsson (Oxenstjerna)), slägtaflor 2,243, 339.

(Tott), Olof Axelssou till Hammar och Vallo

2,282, 291, T97, 313

o. f., 316, 338;—graf-sten A 2,340; — slägtaflor 2,238, 339.

Tonlon 6,41.

Toulouse 1,269. Tourneringar, se Tornej. Tournoiser 2,56; — gros tournois 1,476.

Tours, belägrodt af nordmän 1,269; — mynt

1,476.

Trachenberg 6,48. Tradition, kyrklig 8,335;

— kyrkomötet i Örebro 1529 8,132; — Olaus Petri om 3,82.

Trajanus, kolonn i Roma

1,203, 288.

Traker 2,326.

Trakien 2,309.

Traktater 1,388; — i Bohus 2,22; — i Bröm-sebro 8,182; — i Bar-waldc 4,201 ö. f., 233;

— i Dover 4,424; — i Haag 4,509; — i Ha-benhausen 4,422; — iHalmstad 2,285—288;

— i Helsingborg 1,442;

— i Noteborg 8,207;— i Pliisamnnde 4,422;

— i Roskilde 8,321 o. f.; — i Strengnas 8,155;

— i Wien 6,17 8; — i Wismar 4,280, 304; — mellan Sverige och England 1808 0,370; — mellan Sverige

ochFrank-rike 1661 4,415; — mellan Valdemar Atterdag och Albrekt af Mecklenburg 2,21; — p&Aleholm 2,70;

— Sveriges, med främmande magter, se Rydberg, O. S.; — Sydtysklands, med Gustaf II Adolf 4,234; — jfr

Elucldations-, Forbunds-, Garanti-, Handels-, November-, Sjöfarts-, Supplementärtraktat.

Tranefelt 5,326.

Tranér, G. A. 8 käll-fort.

Transoxana 1,299.

Trapp, mejslar 1,87; — verktyg 1,45; — vxor

1,33, A 1,34, A 1,35, 37, A 1,46, A 1,47; — jfr Sten.

Trappgaflar 4,618.

Trappuppgångar, Drottningholms slott A 5,211;

— Stockholms slott

5,403;-----lyktor A

5,405; — Ulriksdals

slott A 6,164.

Trautsmansdorff, Maximilian von 4,331; — por; trätt 4,830.

Travefloden 2,432.

Travemunde * 2,51, 442, 8,50, 164.

Traventhal, fred 1700

4,543, 581.

Tredagarsslaet, vid Var-sjav 1656 4,381 o. f.

Tredjedagar 5,260.

Treenhöi (nära Kolding), graphög 1,123, 126 o. f.; -----ekkista A 1,124;

— — yllekläder A

1,124, A 1,125.

Treenighet 1,341, 2,307.

Trefaldighets- (Treenighets-) kyrkan, se Up-sala.

Trekejsarslaget, vid Au-sterlitz 5,367, 6,36.

Trelleborg (Trälaborg) 1,409; — Karl XII:s

landstigning 4,589; — kartor 1,392, 2,120; — kloster 1,392; — vapen A 6,195.

Tremblay, Joseph de 4,198.

Tremänningsregementen

4,577.

Trento (Trident), bekännelse 8,339; — kyrkomöte 8,199, 334, 4,159.

Treperiod8system 1,7 o. f., 80.

Treudd 1,351.

Trianglar 1,22.

Tribunal, wismarskt 4,12, 5,202; — jfr Domstolar.

Trident, se Trento.

Trier 4,14, 156, 232. Triewald, Samuel von 5,395 o. f.

Triglyfer 4,619.

Tripoder 1,95. Trippellianser, i Haag 4,176, 423 o. f.

Tristan 2,211. Triumfbågar (arcus tri-umphalis) 1,194; — vid Karl XI:s återkomst från danska kriget A 4,523; — vid Ulrika Eleonora d. ä:s intåg i Stockholm 4,634 o. f.;

— jfr Äreportar. Trivialsolor 4,294, 608;

— jfr Provinsialsolor. Tro, evangelisk 4,192; —

romersk-katolsk, se Katolicism.

Troas, sländtrissor 1,188. Trohetsed 1,462, 8,180, 364.

Troia (Ilion), trojanska kriget 1,117.

Troil, Uno von (erkebisk. i Upsala) 5,310, 329, 341, 362; —* porträtt

5,311; — Skrifter och handlingar 8 källfört. Troili, G. U. 6,237, 245;

- porträtt 6,236. Troilius, Samuel (erkebisk. i Upsala) 5,142, 169; — porträtt 5,167. Troiskoi (vid Moskva; kloster) 4,55.

Troll 1,81, 836 o. f.,

349.

Trollaborg (fuste) 2,119, 219; — Karta 2,120. Trolldom 1,81 o. f., 355, 367, 8,471, 5,281 O. f.;

— jfr Vidskepelse.

Trolldomsväsen 4,420, 506, 639, 5,387.

Trolle (ätten) 2,237, 406, 447; — gods 2,118,

125, 345; — vapen A 2,337, 403, 448, A

2,451.

(Trolle), Anna Arvidsdot-ter (g. m. Nils Bosson till Vinäs), slägtafla

2,241.

Trolle, Arvid Birgersson, till Bergqvara 2,337, 345, 352, 854, 373 O. f., 384—387, 403, 406,

409 O. f., 417—419,

451; — bröllop med Beata Ivarsdotter (Tott) 2,340; — hustrur, se (Bjelke), Birgitta Tures-dotter, (Tott), Beata Ivarsdotter; — sigill A 2,337; — slägtaflor

2,239, 339.

TroMe, Birger 2,218, 260, 279, 295, 316,

326, 335, 352.

Trolle, Erik Arvidsson, till Bergqvara 2,406, 412 O. f., 416, 418,

426, 439, 441, 449—

451, 458 O. f., 467, 481,

8,35, 37; — hustrur, se (Gyllenstjerna), Katarina Eriksdotter,(Tott), Ingeborg Filipsdotter; — rikshöfvidsman 2,447; — silfverbägare A 2,448;

— slägtafla 2,389. Trolle, Gustaf Eriksson

(erkebisk. i Upsala)

2.451. 457—459, 461,

464—468, 470, 475—

478, 480 o. f., 8,18, 35, 37 O. f., 44, 61, 76, 87, 92, 94, 112, 166, 190;

— afsatt och fången

2,462 o. f.; — (från Stockholms blodbad) A 2,474; — Gustaf 1:8

befrielsekrig 8,43, 45;

— landsflykt 8,57; —

— och Kristian II 8,148 o. f.; och Gustaf I 8,79 o. f.; — och Sten Sture d. y.

8,22, 7 7; — Olaus Petri om 2,458; — proklamation 8,46; — sigill A

2.451.

Trolle, Henrik af 5,273, 301—304, 309; — porträtt 5,274; — stats-hvälfningen 1772 5,237

o. f., 245.

Trolle, Herluf 3,269. 273; — porträtt 8,268;

— sarkofag i Herlufs-holms kyrka A 8,268.

Trolle, Joakim 2,461. Trolle, Ture 8,92, 186 o. f.

Trolle-Vachtmeister, K. A. 5,315, 332, 343, 347. 359, 6,5, 7, 14. Trollhättan 2,73, 121. Trollhatte kanal 8,468, 6,205.

Trollrunor 1,356.

Tromp 4,441.

Tromän 5,332. Tronafsägelser, Adolf Fredriks 5,196, 198; — drottning Kristinas 4,356; — Gustaf IV Adolfs 6,10; — Ulrika Eleonoras 5,28—30. Trondelagen 2,280, 299. 8,268.

Trondhjem (Nidaros; amt, stad, stift) 1,379, 393, 2,209. 281, 290, 326, 454, 8,94, 149, 4,5, 14. 48, 50, 5,1, 6,58, 60;

— bronsvapen 1,169;

— daljunkarens vistelse

8,118; — domkyrka

2,202, A 2,288, 8,267;

— — Hans* Inröning

2,383;-----Karl (VIII)

Knutssons kröning 2,284;

-----Kari XIV Johans

kröning 6,70, A 6,72; -----Kristiern I:s kröning 2,286; — freden i Köbenhavn 1660 4,404 o. f.; — frosta ting 2,281;

— herredagar 8,118. 169; — Karl XII:S fälttåg 4,595; — konserten i Haag 4,398; — kriget 1658—1660 4,396, 399;

— nordiska sjuårskriget 8,268, 322; —Olaf den heliges graf 2.15,75,192.

460;-----pilgrimsfar*

der 2,202; — Pietro Quirinis resa 2,168 o. f.;

— svenskt 4,391; — trondhjemsbygden 1,104, 259, 261, 5*16; — öre ting 2,139 o. f.

Trondhj emsfjorden 4,48. Tronföljarval 1,389.453. 458, 462, 2,325, 5,105, 6,23—32.

Tronföljd (succession) 2,324 o. f., 4,590,

5,5—8, 57, 82, 98 O.U 6,21—24; — i Slesvig-ILolsteiu 6,174; — riksdagen i Nyköping 1611 4,29; — jfr Arfrikc. Tronföljdskrig (successionskrig), polskt 5,88. 149; — spanskt 4,55«», 5,47, 14 9; — österrikiskt 5,140, 149.

Tronföljdsordning, se Successionsordning.

Trontal, Gustaf II Adolfs 4,105, 10» o. f.u —

Gustaf III:s 5,225, si o, 800: — Karl XV:s 6.159; — Oskar 1:8

6,148.

Troppau, kongress 1820 6.87.

Trosa 2,129, A 5,21; — brandt 2,208, 5.25; — karta 2,120; — vapen A 5,21, A 6,195; — jfr Tureholin.

Trosbekänware. främmande. lagen 1781 5.289.

Trosbekännelse, apostolisk 2,19«; — Vpsala möte lf)93 * 3.97 8; — jfr Symbolum. Trosfrihet 4.157 o. f.:

— jfr Religionsfrihet. Tros lära 3,980; - — jfr

Religion.

Trossö 4,495; — Yittns Anderssons stuga A 4,490.

Trötte Karlsson (ekaslägt) 2,392 O. f., 341. 94 4, 351, 353—355, 303 O.

f., 300, 3,18; — sköld A 2,307; — slägттаfla 3,19.

T'rotte Månsson (ekaslägt) 2,433, 439, 441; —

hustru, se Märta Bengts-dotter (ulf); — slägt-taflor 2,339, 3,19.

Trötte Petersson (ekaslägt) 2,34, 39, 50, 08:

— hustru, se Ingegerd Johnnsdotter; -- slägt-tatln 3,19.

Trottesson, Magnus, se Magnus T.

Trued Hns, se Has.

TTupper, Sveriges, penningersättning, westfaliska freden 4,333; — värfvade, Gustaf I:s tid 3,228; — jfr Lego-, Linietrupper.

Truvor 1,254. Tryckfrihet 5,107. 187, 189, 201 O. f., 300,

nungaförsäkran 4,30; — i Hinterpoininern 4.13;

— Karl XI :s tid 4,50ö o. f.; — Kristinas förmyndarregering 4,290. 295. 300; — lilla tullen 4,108 O. f., 259, 295;

— jfr Accis, Landt-, Qvarn-, Rigatull, Skatter, Skydds-, Spannmålstull, Tullafgifter, Öresunds-tull.

Tullafgifter 5,115, 184;

— jfr Tull.

Tullagskomiteer, se Tull-koiniteer.

Tullagstiftning 5,209 o. f., 277, 6,85, 98, 114,

120, 189, 143, 150,

157, 198.

Tullarrendesocieteten

5,170.

Tullbommar 4,90. Tulldirektion 5,170.

Tullfrihet 3,456. 4,264, 5,63; — gotländska

köpmäns. i Kngland 2,411; — hansans 8,57; — i Öresund 4,51, 125, 315, 317, 5,37; — Liibecks, i Sverige 1,409, 8,155, 171.

Tullgarn (slott) A 5,214. Tullhus, se Stockholm. Tullinkomster 6,85; — Karl XI:s förmyndarregering 4,418; — St.

Barthélemya 6,123; — Sveriges, från Preussen 4,150, 278, 294; — llt-arrendering 5,176.

Tullkomiteer, (tullags-komiteer) 6,114, 118,

157.

Tullmedel 5,176. Tullordning 4,287. Tullorter, i Preussen

4,14.

Tull rätt 4,150.

Tullsatser 5,63, 6,07. Tullstadga 5,270. Tullstyrelsen, omorganisation 6,254.

Tullsystem 6,150 o. f.; -- jfr Skyddstullsystem.

Tulltaxor 5,02, 6,68, 85, 142 o. f., 151, 157,

198.

Tulltjenstemän 6,254. Tulluppbörd 6,205. Tullus, se Larsson, Nils, i T.

Tullvisitationer 5,300. Tumisnis, se Domesnes.

Sverige* historia. Itegister.

29

313. 6,30: — Frankrikes 6,96.

Tryckfrihetsförordning (tryckfrihetslag) 1766 5,137, 195, 303, 6,30;

— 1774 5,203, 306,

313, 350; — 179*2

5,349 O. f.; — 1810 6,43, 75; — 1812 6,42 O. f.. 75, 149, 192.

Tryckfrihetslag, se Tryckfrihetsförordning.

Tryckfrihetslagstiftning

6,20.

Tryckfrihetsmål, jury 6,103.

Trycktvång 5,392.

Tryde (kyrka), dopfunt af sten A 1,881. Tryggvesdotter. Ingeborg, se Ingeborg T. Tryggvesson, Olaf, se Olaf T.

Tråd (senor) 1,25; — jfr! Guld-, Silfvertråd.

Trä, husgeråd 1,13; — pilkoger och pilspetsar 1,198; -- relikskrin A 1,395, A 1,396, A 1,478;

— spelbräden A 1,199;

— spjutspetsar 1,193. Träarbete (marketeri)

4,632.

Träaskar A 1,120, 124. Träbetsel 1,118. Träboningnr, se Trähus.

Träbyggnader, se Trähus.

Trädgårdar 4,630, 6,257.

Trädgårdsanläggningar 4,625 o. f., 633 o. f. Trädgårdskonst 4,627, 5,410, 6,251. Trädgårdsskötsel (jardi-nage) 1,333, 4,625. Trädgårdsstil 5,410. Trädörr med jernbeslag A 1,481.

Träfat 4,107.

Trähjul A 1,200.

Trähus (triiboningar, trä-byggnader) 1,13, 19,

2,869; — jfr Bostäder, Timmerhus.

Träkåsa A 8,273.

Träkärl 1,21 o. f., 119, 167, 198, 324; — beslag och botten 1,150, A 1,151.

Trälnborg, se Trelleborg. Trälar, trälinnor 1,169,

306, 330, 332, 370,

461.

[Trnldom 1,412, 455,

| 4,376.

jTrälinnor, se Trälar.

! Trämålningar A 2,359,

| A 2,400. 498. iTräredskap 1,13. jTrnskedar 1,324. Träskulptur (träsnideri) A 2,402, A 2,454, A 2,455.

Träskålar A 1,120. Träsköldar 1,286. Träslevar A 1,22, A 1,198.

Träslidor 1,124, A 1,125,

287.

Träsnidare 8,478. Träsnidarkonst 6,246. iTräsnideri, se Träskulp-' tur.

Träsnitt 2,361.

Träsvärd 1,198.

! Trä tak 2,812. (Trätallrikar 4,107. Trätälja, se Olof T. Trävaror 6,204; — utförsel 1.810, 8,319,

4,503. 604, 5,384,6,188, 202.

Trögd (härad) 2,98, 125;

— friherreskap 8,16. Tröjor A 1,126, 186; —

jfr Kockar.

Tröskning 1,332. Tsarskoe-.Selo 6,38. Tserclaes de Tillv, se Tilly.

Tsjarnova 4,37 7.

Tsjeker 4,178, 6,145* — jfr Slaver.

Tsjerikof 4.570. Tsjerkessien, hällkistor 1,65.

Tsjemovits (kloster) 4,138.

Tsjuder 1,254; — jfr

Finnar, Lappar.

Tuf 1,357.

Tuhundra (härad) 3,15, 14 2.

T nia 1,30 3.

Tule (Thual) 1,2—4, 90, 105, 280; — Prokopio8' berättelse 1,4, 227 o. f.;

— Pyteas' berättelse

1,2, 99, 117; — jfr!

Skandinavien.

Tull 1,420, 463, 2,963,

; 305, 415, 4,90, 94,

124, 287, 334 O. f.,

5,12, 269 O. f., 6,253;

— Bohus 2,263, 318,

450; — Gnstaf I:s fram-sättningar 8,123; —

Gustaf II Adolfs ko-Tummatorp, se Tommarp. Tumme, afhuggen, straff

2,6.

Tuna (Dalarna) 1,468, 8,39, 94, 98; dal-

junkarens uppror 8,115;

— Gustaf I:s befrielsekrig 8,36; — Jakob Xäfs grafsten A 8,415; — karta 8,27;

— klockupproret 8,142;

— kyrka 2,436; —

landsting 3,118, 142 o. f.; — Stora 5,325; —

— ordinarier för Dalarna 8,199; —se Persson, Johan, fr&n T.

Tuna (Upland) 2,184, 451, 8,129.

Tuna län (Sm&land)2,116 o. f., 291, 421; — dac-kefejden 8,193.

Tune (Norge), fartyg A 1,285; — graf 1,351;

— runsten 1,158. Tunesson, Gustaf, se

(Sture, tre sjöblad). Tunnadolgi, se £gil T. Tunne 1,246.

Tunnor guld 5,117. Turbern, se Torbjörn. Ture 1,314.

Ture Bengtsson,

(Bjelke).

Ture Eriksson,

(Bjelke).

Ture Jönsson, se (Rosor, tre).

Ture Jönsson, se (Svarte Skåning).

Ture Kettilsson, se

(Bjelke).

Ture Persson, se (Bjelke). Ture Stensson, se (Bjelke). Ture Stensson till Kråke-rum, se (Bjelke).

Ture Turesson, se (Bjelke). Tureholm (Gäddaholm; nära Trosa) 2,123; — guldskatt 1,229, A 1,230, A 1,231, 236.

Turenne 4,169, 320, 324 o. f.

Turesdotter, Anna, se (Bjelke).

Turesdotter, Birgitta, se

(Bjelke).

Turesson, Bengt, se

(Bjelke).

Turesson, Erik, se

(Bjelke).

Turesson, Göran, se

(Rosor, tre).

Turesson, Johan, se (Rosor, tre).

Turesson, Lars, se (Rosor, tre).

Turesson, Nils, se

(Bjelke).

Turesson, Peder, se

(Bjelke).

Turesgon, Sten, se

(Bjelke).

Turesson, Ture, se

(Bjelke).

Turgot (bisk. i Skara) 1,365.

Turinge (Södermuulaud), runsten 1,302.

Turkar 2,326, 329, 3,210, 4,111, 139, 277, 384,

526; — infall i Uugarn 1526 3,147; — k&laba-liken i Bender 4,583;

— jfr Muhamedaner, Tnrkiet.

Turkiet 4,117, 152, 569, 572, 574, 5,72, 80, 83, 151; — fred i Bukuresjt 1812 6,44; — — i Choczim 1621 4,123;

—

— med Ryssland 1700

och 1711 4,544, 581;-förbund med Sverige 5,87 o. f.; — fördrag med Sverige 5,336; — Karl XI I:s vistelse 4,580—587, 5,59 O. f.;

— kriget 1687 5,56;

— — 1710 4,581;

— - 1768 5,194,

198, 203; — —

1772 5.250; — —

1783 5,301; — -

1787 5,818, 320; —

— 1853 6,153; —

— mot Polen 4,116; — Malkolm Sinclairs beskickning 5,8G; — och Gustaf III 5,318 o. f.:

— och Ryssland 4,538, 5,304; — jfr Turkar.

Turqvetil (Torkel, Tor-ketil) 1,277.

Tursar, se Rimtursar. Tnsjiuo 8,452 o. f. Tutsckof 5,374, 376. Tuve (erkebisk. i Lund) 2,267, 294, 340, 347. Tvegifte 2,5.

Tver 8,453.

Tveskägg, se Tjufvuskägg. se T veta (härad)

8,134.

Tvifvel 6,209. Tvåkamarsystem 5,238, 6,97, 140, 144, 168. Tvångskurs 5,184, 6,95.

se

se

Svend

2,117,

Tv&DgslitD 4,591. Tvärskepp (bygnk.)

4,637.

Tväryxor 1,37.

Ty (Tir, Tyr; myt.)

1,246, 338, 340.

Tyg 1,310, 4,605,5,114;

— jfr Linne-, Sidentyg, Väfnader, Ylletyg.

Tyglar 1,199; — jfr

Bronstyglar.

Tynefloden 1,272. Tvnnelsö (slott) 2,124, 393, 403, 470, 481,

8,130, A 8,245 o. rättelser i del. 6; — Gustaf I:s befrielsekrig 8,45, 48.

Tvnwald, se Man.

Tyr, se Ty.

Tyrannen, se Kristiern II. Tyreholra, se Tjurholmen.

Tyresö (Tyrisede) 2,123;

— se Katarina Erengis-lesdotter (natt och dag på längden) till T., (Lilja), Greger Mattsson till T.

Tvrger 2,4.

Tyrgils (ej Tyrgil; bisk.

i Strengnäs) 2,50, 66. Tyrgils Knutsson (Torgils Knutsson (lejon)) 1,400, 426—435, 442, 2,9,

236; — sigill A 1,4 2'

— slägttafla 1,391. Tyrgilsd otter, Kristina,

se Kristina T. Tyrgilsdotter, Margareta, se Margareta T. Tyrgilsson, Nils, se Nils/I'. Tvrisede, se Tyresö.

Tyrnesson, Mattias, se Mattias T.

Tyros 1,93, 212; —

mynt A 1,98.

Tyskar 1,409, 444, 485, 2,68 o. f., 248, 267,

309, 368, 372, 411,

415, 419, 484, 8,36, 95, 470, 4,9, 152; — bergsmän i Sverige 4,94; — borgare i Kalmar 2,116;

— i dansk tjänst 2,4 29,

461, 465, 468, 8,37,

4,35, 42, 44; — i svensk tjänst 1,438, 443, 2,10, 334, 48 J. 490, 8,35,

45, 49 o. f., 58, 193,

228, 267, 327, 330,

453, 464, 4,33, 59, 145;

— i Yisbv 1,420—422;

• • • '

— i Östersjöprovinserna 4,10; — inflyttning till

Sverige 1,106, 4lor 2,190, 214; — Kristi-ern II:s kröning 2,475;

— landsknekt A 2,417;

— målarkonst 4,621;

— och Gustaf II Adolf*

uppfostran 4,22; -

slaget vid Kalköping 1389 2,114; — Stockholms belägring 1436 2,227; — strider med Margareta 2,129—138;

— Sveriges handel 4,91;

— våldsgärningar i Sverige 2,71, 92—96; —

jfr Germaner, Tyskland.

Tyskland (tyska riket) i,254. 324, »35, 349.

406, 416, 4 36, 2,75,

202, 312, 409, 416,

428, 433, 435, 439,
 500, 8,94, 97, 112, 119, 150, 181 o. f., 186,
 191, 194, 207, 259,
 286 o. f., 344 o. f., 112, 474, 4,3, 12, 72, 75,
 95, 112, 129, 131, 135, 148, 323, 338, 357.
 363 o. f., 372, 386,
 392, 422, 4 25, 429,
 433 O. f., 436, 438,
 451, 456, 484, 510,
 513, 539, 543, 562 o. f., 582, 584, 587, 595,
 616, 620, 5.107, 138, 150, 365, 3 79, 6,25,
 41, 59, 80; — adel
 4,236; — andlig odling 1500-talet 8,469; —
 arkitekter 4,628; barockstil 4,618, 634, 6,249; — biskopar
 1,397; — bygnadsstil
 4,618; - dogmatiska
 strider 8.333 o. f.; — filosofer 5,393; — filosofi 6,221; — freden i Nijmegen 1679 4,455; ----i Prag 1635 4.328:
 — fredskongressen i Köln
 1673 4,430; — furstar 1,449 o. f., 2,269.
 8,246, 454 o. f., 4,22. 330; — förbund med Kristiern I 2,313;
 —• första kända traktat med Sverige 1,388; -
 — mötet i Kalmar
 1436 2,247 o. f.:-----
 och Kristofer nf Baieru 2,267; — — och svenska rådsherrarns rättegång 1600 8,4 20, 425;
 — — och tvisten om tre kronor 8.3 24;furstehus, Gustaf II Adolfs släktförbindelser 4,19; — fynd af nord-
 italienskn och etruskiska arbeten 1,17 7; fördraget i Petersburg 1812 fe,42; — förlanin-gar åt svenskar 4,269;
 - gräns mot Sverige,
 storhetstiden 4,4; —
 Gustaf II Adolfs politik
 4,288, 256; — handel
 1,293—302, 409 O. f.,
 4 69, 8,71, 8,205; —
 handtverknre 8,47 8; — historieskrifvare 4,171;
 - hjälm 1,194; —
 hofmästare 4,21; högskolor 2,196, 3,470, 4,76; - julirevolutio-
 nen i Frankrike 8,96;

— Karl X Gustafs polska krig 4,375; —• Karl XIV Johans dotationer 8*65 o. f.; — katolsk reaktion 8,334; — konstskolor 8,240 o. f.; — korstag till Östersjöländerna 1,384; — kriget 164B—1G45 4,314; ——— 1813—1814 8,52; — 1866 8,183; — - 1870-1871 8,184, 188; — krämure 8,473; kurfurstur, kejsarval 1619 4,166; -- köpmän 3,216; - ligan i Augs-hurg 1686 4,511; — literatur, om Gustaf II Adolf 4,199; •— minnespenning öfver Axel Oxenstjerna A 4,268; - — öfver Gustaf II Adolf A 4,190, A 4,191; öfver Leipzigs intagande 1G31 A 4,309; missionärer i Sverige 1,360 - 365; mynt 1,278, A 1,296, 298, 307, 476, 2,105, A 2,107, 408, A 4,320, A 4,324: - Na-nolcon I:s fälttåg 1796 8,34;-----rheinförbuud 4,238; — neutralitetsfördraget 1710 4,580;! — nordiska sjuårskriget 8,266, 271 O. f.; — norra 1,247, 249, 268,j 360, 2,498, 4,125, 143; biskopsstater 4,162; - - — fornsaker 1,49; — — gnidbrak-teater 1,236; - gång-grifter 1,65; — - ho-J henzollernska huset 4,134;-----hällkistor 1,65; — — hungkäril 1,143; — — koalitionen mot Napoleon 1813 8,4 7 o. f.;----- lutheraner 4,159, 167, 17 4; — — och Sverige 4,334;-----stendösar 1,65; — nya stilen 0,12 7; — och Danmark fe, 174; — och Gustaf I 8,168, 188, 201—203; — och Karl Fredrik af Holstein 0,52; — och Kristian IV 4,311 o. f.; — och Kristiern II 8,60; — och turkarne 8,147; — pietismen 4,008; — protestanter 8,333, 4,195 o. f., 210 O. f., 231, 241, 249, 2 79;-----statsförbund 4,238; — rationalism 0,387; — reformationen 2,491, 8,82, 84, 87, 103, 120, 4,1 o. f.; — religionsfreden i Augs-burg 1555 4,165; — renässans 3,481; — restitutionsediktet 4,218; — riksparlament 4,144, 147; — romantik 8,225; — runor 1,213, 220

o. f.; — samfärdsel

med hellenerne 1,153;

----med Roma 1,4,85,

17 8;-----med Skandi-

unvien 1,149. 179, 182. 226, 267, 309, 8,322,

4,617; — sehalkaldi-ska förbundet 8,170; — sjuåriga kriget 0,14 6, 151; — skaldekonst

1,358, 0,39 7; — språk, se Språk; — stift 4,171;

— stader 1,454, 456,

458, 47 1, 2,47, 51; —

— bildande konst 2,359,

490, 498;-----frihets-

bref 1,441; — — handelsfriheter 1,409; —

— öfvermakt i Norden

2,486 o. f.; — — jfr Hausnn; — ständer

4,165, 366; Sveriges besittningar 4,4, 12 —14, 0,1, 77, 156,

369; -- södra 4,7 6,

171, 275; — — bronssvärd 1,101; — — Napoleon I:s krig 0,366;

— — reformerta kyr-

kan 4,159; — — riksstäder 4,232, 234; —

tretioåriga (tyska) kriget 4,150—256, 267— 275, 294 O. f., 802—

310, 318 o. f., 324,

827, 339, 341, 411, 603, 617; — — följder

4,298 O. f.; — — Gustaf II Adolf om 4,144; — — inre förhållanden 4,154 —163;

— truppvärfningar

3,210, 442, 4,33, 140;

— tyska dragter i Sverige 2,83, 4,631; —tyska kriget, se ofvan tretioåriga kriget; — tyska orden, se Orden;

— tyska rikets upplös-

ning 1806 5,367; — uppror 1848 fe,i4i; — vapenhvila med Danmark 1848 8,146; — westfaliska freden 4,380,

334, 853; — östersjö-städer 1,422;-----han-

del 4,605; — jfr Ale-inannia, Sachsland, Tyskar.

Tvstiad (klosterregel)

2,91.

Tågarp, torfmosse 1,145.

Tång (i Herjedalens vapen) A 4,392.

Täby bro A 1,312, 314;

— runstenar 1,304, A

1,313, 316.

Talgia, se Norrtelge, Sö-dertelge.

Tälgia hus, se Södertelge.

Täliä, Norra, se Norrtelge.

Täljkuifvar 1,38.

Täljsten 1,824.

Tältstol, Gustaf II Adolfs A 4,121.

Tämnaren (Teinpner)

2,126.

Tänder, amuletter 1,28.

Tänger (pincetter) 1,128, 149, 196;—jfr Brons-, Jern-, Silfvertänger.

Tärna, se Tärnö.

Tärningar 1,168, 198,

210; —jfr Bentnmingar.

Tärningsspel 1,333. Tärnö (Tärna) 2,123,8,26.

Tönne Eriksson, se(Tott).

Tönning 4,54 3, 585.

Tönsberg 2,4 29.

Tor, karta 1,329; — jfr Södertörn.

Tör, Ytra, se Sotbolui.

Törne, Matts 8,270.

Törne, von 5,7 8.

Törneblad, B. J., Räf-varne 8,2 7.

Törnebl&dh, K. P. 8,119, 122, 127.

Tömekröuing, Kristi

2,359.

Törnflykt, Inga, se Horn.

Törnflykt, K. F. 5,160, 164, *169, 173, 187.

Törnflykt, Olof 5,83.

Törnsköld, Jakob 4,311.

Tössö (socken), gjutform

1,140.

U, si rad t A 1,178.

Ubbe (runristare), se Ypper.

Ubbe Ragnarsson 1,272.

Uby, gånggrift 1,64.

Uckermark 4,483.

Uddevalle 1,437, 4,451, 503, 5,8, 17, A 5,19;

— vapen A 5,19, A

8,195.

Uddsson, Karl, se Karl U.

Uddsson, Knut, se Knut U.

Ugerup, Axel 8,53.

Ugeskrift, Nordisk 8,12 7.

Uggla (amiral) 4,441.

Uggla, Peder 8,36, 40.

Ugglas, K. G. af 6,155, 160.

Ugglas, P. G. af 6,92, 115.

Ugglas, Samuel af 5,359, 363, fe,5, 27.

Ugnar 1,319.

Ukraine 4,569—572, 575, 578 o. f., 581.

Ulah 1,262.

Ule elf 1,468, 2,128.

Uleb (namn) 1,279; — jfr Ulf.

Uleåborg 4,17, 5,371,

3 7 4; — friherreskap

4,16; — privilegier 8,16.

Ulf (namn) 1,27 9; — jfr Uleb.

(Ulf), se A rend Bengtsson, Birgitta Arendts-dotter, Gotskalk Bengtsson, Katarina Holmgers-dotter, Knut Bengtsson, Märta Bengtsdotter, Staffan Bengtssou; — jfr (Ulf, tillbakaseende).

(Ulf, tillbakaseende;ätten)

2,191, 286, 405; — gods 2,123—126; — stam-

fader, se Ulf Karlsson;

— vapen A 2,28, A

2,284; — se Bengt

Arendssou, Bengt Fi-lipsson, Johan Arends-son, Staffan Ulfsson; — jfr (Ulf).

Ulf Abjörnsson, se (Sparre).Ulf Bengtsson. se (Sparre).

Ulf Fase Karlsson 1.399, 405, 463; — slägtafla

1,391.

Ulf Gudmarsson (lejon) till Ulfåsn 1,482, 2,33, 54. 74—76, 236, 40t; — hustru, se Birgitta, heliga; — slägtafla 2,238. Ulf i »Baristam» 1,316. Ulf i »Skulibri» 1,316. Ulf jarl 1,380.

Ulf Jonsson (blå) 2,73;

— hustru, se Bonde, Cecilia Röricksdotter; — sigill A 2,109; — slngt-tafla 2,24 2.

Ulf J onsson (Ros), se(Ros).

Ulf Karlsson (stamfader för släkten med tillba-kaseende ulf i vapnet), slägttafla 1,891.

Ulf Karlsson, se Ulf Fase K.

Ulf Pedersson, se (Ros). Ulfasa, se Ulfåsn.

Ulfeld (ej Ulfeldt), Kor-fit8 4,353, 389; —gref-skap 4,16; — porträtt 4,31 5.

Ulfeld, Magnus 4,48. Ulfeld (ej Ulfeldt), Otto

8,109.

Ulfhild (drottn. af Sverige; g. m. 1 Inge d. v., * Sverker d. ä.) 1,37 9;

— slägttaflor 1,372, 37«. Ulfila, bibelöfversättning

1,214, 222, 4.32«.

Ulfaby 2,128, 8,16. 189;

— kartor 1,393, 2,121. Ulfsbäck 8,322, 4,50; —

möte 1629 4,183. Ulfsdotter, Birgitta, se (Ros).

Ulfsdotter, Cecilia, se Cecilia U.

Ulfsdotter, Katarina, se Katarina den heliga. Ulfsdotter, Märta, se Märta U. (lejon).

Ulfsdotter, Märta, se (Sparre).

Ulfsparre (major) 5,378. Ulfsparre (statssekreterare) 6,119.

Ulfsparre, Knut, hustru, se Stake, Karin; — slägttafla 8,390.

Ulfsson, Birger, se Birger U.

Ulfsson, Fader, se (Sparre).

Ulfsson, Gustaf, se (Sparre).

Ulfsson, Jakob, se (Orne-fot).

Ulfsson, Jöns, se (Ros). Ulfsson, Karl, se Karl U. Ulfsson, Karl, till Tofta, se (Sparre).

Ulfsson, Karl, till Ulfåsa, se Karl U. (lejon). Ulfsson. Laurens, se Laurens U.

Ulfsson, Sigge, se (Sparre).

Ulfsson, Staffan, se Staffan U.

Ulfstand (ätten), vapen A 2,422, A 2,423. (Ulfstand), Holger Henriksson, grafsten A 2,423; — hustrn, se Birgitta.

(Ulfstand), Jens Holger-sen 2,387, 421, 435,

44 2, 44 7; — föräldrars grafsten A 2,4 23; — minnessten A 2,422. (Ulfstand), Jens Holger-sen 8,275.

Ulfsten, se Ottar och U. Ulfvar 2,94.

Ulfvenklou, H. G. 5,294. Ulfåsa (Ulfasa) 1,482, 2,118;—kartal,392;—se Algot Erengislessou till U.. (Tott), Bengt Åkesson till U., Birger Ulfsson (lejon) till U., Karl Ulfsson (lejon) till U., Ulf Gudmarsson (lejon) till U.

Ull 1,23, 310, 6,200.

Ull (Uller; myt.) 1,837, 348.

Ullavi (Ullevi) 1,34 7. Ullberg, Jonas 6,92, 99. Uller, se Ull.

Uller i Haristathum 1,316. Ulleråker 1,250; — räfste-ting 2,147.

Ullevi, se Ullavi.

Ulm 4,233, 243, 268,6,36; — pokal med Gustaf II Adolfs bild A 4,141; — slag 1805 5,367; — stil-lestånd 1647 4,325. Ulner, K. H. 6,148, 160. Ulricehamn, vapen A 6,195.

Ulrich (hert. af Mecklenburg). gemål, se Elisabeth (Frederik I:s dotter); — slägtafla 2,321. Ulrich von Jungingen, se Jungingen.

Ulrik (prins af Danmark)

4,147, 339.

Ulrika Eleonora d. y. (drott. af Sverige, 1688 —1741), före tronbestigningen 4,528, 562, 575, 58« o. f.; som drottning 4,630, 5,33, 53, 57, 59; — försäkran 5,31; — i kunglig skrud A 5,30; — kriget och fredsunderhandlingarna 1719—1720 5,15—28;

— kröning 5,9; — likn. A 5,93; — minnespenning A 5,94; — och det nya statsskicket 5,28 o. f.; — och Fredrik I 5,6«; — och Karl Fredrik af Holstein 5,52;

— och Stobée 5,48; — porträtt 5,10; — regent 1731 5,68; — riksdagen 1719, det nya statsskicket samt domen öfver Görtz 5,9—15; — sigill A 5,11; — slägtaflor 2,321, 4,362; — tron-afsägel 5,28—30; — tronföljden samt enväldets afskaffande 5,5—8;

— valspråk 5,11.

Ulrika Eleonora d. ä.

(drott. af Sverige, 1656 —1693) 4,432 o. f., 527—529; — bilägen

4,459 o. f.; — bager A 4,518; — intåg i

Stockholm 4,634;-----

äreport A 4,517; — karakteristik 4,515 o. f., 518; — kröning 4,462, 466; — och konsten

4,617; — porträtt 4,468, 514; — slägtaflor 2,321,

4,362.

Ulrika kyrka, se Söder-hamn.

Ulriksdal (Jakobsdal; slott) A 4,345, 621, 633,

5,140, A 5,286, 324,

6,160, A 6,163, 187;

— drottning Lovisas salong A 6,166; — Karl XV:8 samlingar 6,244;

kyrka 6,249; —

park- och trädgårdsanläggning 4,625; — rid-darsalen A 6,165; — stora trappuppgången A 6,164.

Ultimatum, västmakterns 6,153.

Ultradem ok rater 6,147.

Ultraism 6,102.

Ultraroyalister 6,70. Ultuna (nära Upsala), gräffning 1,194, A 1,23« —238, 286, 833, 351:

— landbruksinstitut 6,199.

Um 8tyrilse knnnnga ok höfðinga 1,481.

Ume 4,17, A 5,38, 41;

— Döbelns minnesvård A 6,9; — kriget 1809 6,8 o. f.. 22 o. f.; vapen A 6,195.

Umgängeslif, partitid-hvarfvet 5,414; — nyaste tiden 6,254 o. f. Ummerev8e 2,19«. Undantagsförvaltningar 4,15.

Undaprebenda 2,301. Unde (wunden), Kristi 2,801.

Underbefäl, Söderköpings riksdag 1595 8,39«.

Underdaanigst betækning angaaende revision af foreningsakten, se För-eninggfördrag. Underdomstolar 4,602.

Underhåll, krigsfolk* 8,229, 4,89. Underhållsländer 4,15. Underkanslerer 8.i»s. 4,376.

Underofficerare 5,245. Underrockar 5,402. Underrätter 4,498; — ifr Domstolar.

Undersökning, geologisk 6,208.

U ndersökningskommis-sion 5,49.

Underverk 2,16.

Un dervis ni ngsan s tal te r 6,256.

[-Undervisningskommission-]

{+Undervisningskommis- sion+} 5,388.

Undervisningsväsen, Ksrl XIV Johans tid 6,131;

— medeltiden 1,4ko. 2,196, 210, 399; — nydaningstiden 8,469 o. f..

— Oskar I;s tid 6,134.

139; — partitidhvsrf-

vet 5,388 o. f.; — storhetstiden 4.89 o. f.. 293 O. f., 608; — jfr Folk-, Kristendoms-. Religionsundervisning.

Ung Hanse, se Hanse.

Ungarn 1,260, 2.174.

317, 4,155, 165, 178.

321, 566, 587; — brons-8 värd 1.101. 151:----I nge Bo Djure—l'pøula.

knapp A 1,108; - - frihetskriget 1848 6,147;

- mynt 1,164, 296, 2,4 7 6, 4 89; — nya stilen 5,127; — romersk provins 1,179; - - tretio-åriga kriget 4,179; — turkarues infall 3,147; — jfr Österrike-Ungarn.

I nge Bo Djure Karlsson, se Bonde.

I nge Hans Kropeliu, se (Oxenstjerna).

Inger, C. R., Snorre Sturlassons Heirns* kringla 1 källfört.;

Sverige och Finlaud, kartor 2,120 o. f.

Unionsvapen, Sveriges och Norges 6,136.

Universalrnonarki, hats-burgsk-katolsk 4,14 4, 162, 180.

Universitet, se Högskolor.

Universitetstidskrift, Nordisk 1 rättelserna, 6 källfört.

Unker, d* 6,241 o. f., 2 4 6.

Unne (erkebisk. af Bremen) 1,307, 364.

— landsting 1,466; — mynt A 1,293, A 1,297 -298; — offerställen

1,34 7; — oxenstjerna-gods 2,241; — Ram-

45S V. Alund

redig, af O.

6 källfört.

Uppfostringskoiniteen, »den stora» 6,216. Uppfostringslara 4,611.

se Lange, C. C. A., og lu strut 4,3 03. U. ''

Ungern-Sternberg 5,96,

110, 134, 149—151.

Uniformer 5,267, 358; -jfr Dragter.

Uniformitet 4,4 99.

Union, evangelisk 4,159—

162, 166, 168, 174, 203,

238, 241, 244; — —

och Friedrich V af Pfalz 4.361; — — och Karl

IX 3,456; -----jfr

Protestanter; — i Brszesc 1595 4,112; — inellau Sverige och Norge 1,451, 4 57 o. f.;

— jfr Kalmarunion.

Unionsakt 1,4 45, 2.144 o. f., 286.

Uuiousflagga 6,110, 136.

Unionstordrag, i Halmstad 1450 2,285 — 289.

Unionskomiteer 6,136,

161.

Uniouskonnugar o. f.

Unionsmöten 2,434, 455;

- i Halmstad 2,285—

288, 318, 381 O. f.,

447, 459; — i Jönköping 2,337; — i Kalmar

330,

139,

415,

620,

363,

322,

468,
626,
f., 57, 86, 356, 390,
2,483
S,256, 267, 337, 341,
373 O. {., 381, 384 O. f., 410—412, 433. 3,182;
— i Kjöbenhavn 2,183,
450; — i Malmö 2,440, 449; — i Ny Lodosse 2,375, 409, 411, 416;
- i Ny Varberg 2,466;
- i Ronneby 2,374;
— i Skara 2,324; — i Söderköping 2,249—251;
— i Varberg 2,439. Unionstiden 2,115—129,
3,390, 422; — och
radet 3,391; — och
språket 3,472; — stader, fasten och kloster i
Uplund 1,241, 248, 312, 379, 388, 396, 400—
402, 407, 462, 2,26,
35 o. f., 116, 125—127, 199, 237, 257, 336,
343, 353, 358, 364,
384, 403, 405, 417 O.
f., 448, 470, 500, 502,
3,16 O. f., 137, 286, 306, 309,
476, 4,82,
4 11 O. f.,
517, 520,
5,21, 26 O 286 O. f.,
0,28,86,163; — befrielsekrig, Engelbrekts 2.222;
— — Gustaf I:s 8,42,
44; — Bo Jonssons län 2,99; —bronsfynd 1,151, A 1,152, A 1,188, A 1,190, A 1,196, A 1,310; — dalupproret
1742—1743 5,104; —
de tre folklunden 1,428, 2,115; — dryckeskärl
nf glas A 1,324; — Erik Magnussons län 1,433;
— frälsenppbåd 3,149,
163, 186; — Gustaf I
höfvidsman 2,481, 3,48;

— — räfst 8,200; —

borgs till Vik grafhäll Uppfostringsväsen, bell-A 1,450; — regemente lancasterska vexelunder-5,240, 243; — riksföre- visningsmetoden 6,213. ståndnrval 1521 8,4 7; — Upphandlingsdeputation runristare 1,355; — run- 4,591, 601, 5,68. stenar A 1,218, 219, Upplysning 2,361; — jfr

282, 293, 302, A 1,308, Folkupplysning.

304, A 1,313, 814, 316, Upplysning för svenska A 1,357, A 1,868; — folket om ... riksdagen rvtare 8,415; — rvtar- 1709 5,198. fana 4,35; — sigurds- Upplysningens tidhvarf ristning 1,349; — sked 0,293, 6,209. af elghoru A 1,825; —Upplysningsfilosofi 5,216, sköldbuckla A 1,238; —| 396. spelbricka A 1,333; —

Upptäder 4,91; — handelsrätt 8,231; — in-

rikes sjöfart 5,184. Upptäckter, de stora 3,12; — Vinlands 1,288, 291. Upptäckternas tidhvarf 2,361.

Upptäcksresor 1,27 7, 288—292, 4,2. Uppvidinge 3.193. o. f., Uisala (Östra Aros) 1,47 3. 2,207, 216, 243, 246, 310, 332, 335 o. f.,

355, 364, 412, 44»,

470 o. fM 476, 3,84,

98, 1 1 7, 140, 172, 295, 298 O. f., 303, 340,

342, 393, 411, 414,

474 O. f., 4,204, 347,

A 4,431, 5,84, 139,

261, 389, 394, 6,31,

sten A 1,204; — stenyxa A 1,81; — stigbygel A 1,315; — svear-nes invandring 1,238; — svärd A 1,236. 287; — torshnmmare A 1,348;

— traldomens afskaf-

fande 1,455; — tärning A 1,338; - uppror

2,330 O. f., 424 4 45 o. f.; Vadstena beslut 1598 8,414 o. f.;

— Valdemars hertig-döine 1,441; — vapen A 8,37 3, A 4,27; - jfr Uplandiugar.

Uplandslagen 1,317, 381,

428, 455, 464. 2,8,

6,159; — kyrkobalk

2,276; — utgifven af trycket 1607 8,451; — jfr Landskapslagar.

Uplandslagraän 1,428. Codex argenteus 1,223; 462, 461. 2,11 o. f., — biskopsbordets iu-

33, 64, 98, S3s o. f., dragning 8,130; — bi-250, 263, 27.7. 300, skopsmöte 8,449; —

102; — bibliotek 2,24, 399. 4,136, 326; —

362, 405 O. f., 439. Upländingar 2,216. 332, 34 5, 3,189; — jfr Up-

GöranTuressonssupprors-! land. försök 8,140; — hjälm Upmark, se Rosenadler. med hjälmkam A 1,237;—

|Uppbyggelseskrifter hållristningar 1,163; —! 2,398.

häradsrätter, förläningar 8,317; — jeruyxa A

1,286; — Jöns Bengtssons (Oxenstjerna) uppror 2,315; — kartor 1,392, 2,120; — knekt-häll 4,469; — korftåget

1598 8,415; — kors af silfver A 1,863; — kristendomens iuförande 1,375; — lagsaga 1,428, 464, 2,115, 147, 8,13;

Unpbåd 2,296, 3,22»,

4,86; — jfr Adels-,

Frälseupphåd.

Uppbörd 1,463, 8,178,

221 o. f., 224. 4,84; — jfr K rono-, Tullupjibörd.

Uppbördsverket 0,309, 6,139.

Uppenbarelseboken 5,866.

Uppfinningar, de stora

Uppfinniugaruas bok,

boktryckeri 2,496; Carolina rediviva 6,282;

— dekon, Gustaf I:s bref

3,90; — disting 1,305, 8,71, 196, 403, 435;

— Dombron 2,126; —

domkapitel 2,16, 330.

337, 411, 418, 451,

459, 462, 464, 467; —

— biskop Brasks bref

8.82, 104; — bref

till Nils Sture 2,345 o. f.; — - - och Erik af Pommern 2,184— 18»; — — oehs Gustaf I 8,43, 101; — — ombud vid Vesterås riksdag 1527 8,120; — domkyrka 1,315, 4 14, 4 4;*,477, 2,14, 38, 126, 18;'), 203 — 205, »12, 31').

367, 389. 405, 452,

8,43, A 8,379, 4,628;

----altarskåp A 1,387;

----Arcimboldos aflats-

skrin A 1,478: — — bygnadsstil 2,496—498;

— — Erik deu heliges

relikskrin 1,386, A 1,389; — — fresker

af Sandberg 6,233, A

6,234, A 6,235;— — gods

2,125, 148. 186; — — grafsten A 1,453; —

— Gustaf Baners minnesvård A 3,4 20;-----

Gustaf J:s grafvård A 8,248, 482;-----invigning 2,203;-----Johan

III:s minnesvård 8,3 71;—

— Katarina Jagellonikas grafvård A 8,34 5,4 82; —

— koret A 1,415: —
— Linnés minnesvård A 5,391; — — Men-nanders minnesvård A 5,278; — — midtskep-pet A 2,197, A 2,305;
----mässshake A 2,389,
396, A 2,399; -- — och konung Albrekt2,63;
— - - Olaf den heliges
och Erik den heliges altaren 2,16;— - oxeu-stjernska grafkoret A 4,508; — plan A 2,497; — — Peter
astronomens ur 2,494;
----portaler A 1,416,
A 1,452, A 2,199; —
— relikgömma 2,467;
— — relikskrin 1,386, A 1,389, A 1,478; —
— Skyttes minnesvård
A 4,314;-----stiftelser
2,301; — - tom 5,404;
— domtrapphuset 2,363;
— Erik den heliges kapell 2,126; — Erik XIII:s hyllning 2,142;
— Erik XIV;s bref om
sturemorden 3,292; —
eriksgatans utgångspunkt 1,462; — eriks-massan 1,386, 8,100
o. f., 106, 141, 218;
— erkebiskopnr 1,370,
415, 430, 433, 439,
446, 449, 468, 481,
2,27, * 263, 374, 399,
8,323; — -- föreståndare för förmyndarregering 2,188; — — inkomster 1,4 7 7; — —
ledamöter nf radet 1,462. 2,8; — — lösen för
pnllium 1.4 79; — — titeln primas Sueriæ 2,267; — erkebiskops-huset (erkebiskopsgar-deu) 2,16, 126, 189.
329, 418, 3,42 O. f., 107; — erkebiskops-
stolen (erkestiftet)1,3i5, 386. 393, 397, 437,
441, 451, 480 o. f.,
2,57, 115 O. f., 140,
250, 276, 346, 357,
389, 451, 464, 3,14,
103, 142 O. f., 375,
378, 388, 4,5;-----del-
ning 8,199: — — diger-

döden 1,459;-----frälse-
uppbåd 8,192;—* — gods 2,125, 3,174; — —
interdikt 2,330; —
karta 1,392; — — och Erik af Pommern 2,184
—189;-----och skulden
till Liibeck 8,59; — erke-djeknedöme 2,392, 451:
— fogdar 2.126, 425;
— fögderi 2,126: gråbrödrakloster 2,126:
— Gustaf I:s befrielse-
krig 8,42—45; — — begrafning 3,250; —
möte med Johannes Magni 8,102 o. f.; — Gustav inuum 2.126,8,42;
— högre elementarläro-
verkets hus 6,24 9; — högskola 1,1, 2,198,
389, 457, 494, 8,21,
235, 380, 389, 47 0 O. f., 4,89, 264, 363, 608,
611, 5,360, 6,86, 255;
— —* 400 års jubelfest 6,217; — — gustavianska arfgodsens 4,90:
— Kants filosofi 5,893;
— konstitutioner
4,608;-----och franska
revolutionen 5,388; —
— och Gustaf 111 5,297;
-----privilegier 2,399,
8,395; — — visitation 4,293; — Islandet 2,126;
— Johan 111:8 begrafning 8,386; - - kartor 1,392, 2,120; — kröningar, Erik XIV:s8,254;
— — Gustaf I:a 8,118, 131 o. f.; — — Gustaf 11 Adolfs 4,104, 106; —
— Johan III:s 8,321:
----Karl (VIII) Knuts-
sons 2,278; — — Karl IX:s 8,446—448; — —
Karl X Gustafs A 4,365;
— — Karl XI:s 4,438;
— — Katarina Karlsdotters 2,278; — — Kristiern I:s 2,319; —
— Kristinas af Sachsenl 2,423; — — Kristofers
af Baiern 2,264;-----
Magnus Ladulås* 1.416;

-----Sigismunds 8,387

o. f.; — — Ulrika E-leonora d. y:s 5.9; — kröningsriksdagar 3,386, 389, 446—449, 4,438;

— kungsgård 2.126,315, 4 25; — Kungsängen

2,449; — kyrkomöten

8,335, 34 7 O. f., 395;

— Linnés hus A 5,389;

— — marmorstod 6,238;*

— liturgien 8,337; — långfredagsslaget 1520 2,472, 8,33, 41. 189 o. f.; — län 5,6, 257, 266, 350; — mvnt A 3,57;

— mynthus 1,476; — möte 1562 3,256 o. f.:

— möte 1593 8,3 75—

384, 387, 394, 399, 404, 425, 433, 438, 447 o. f., 469 o. f.; — — jubel-

fest 5.356; — möte 1598 8,410: — Olaus Petri's och Peder Galles disputation 8,87; — orange-ribygnad 5,411;

— Pe-terskvirkau 2,126; — Pe-trus Jacobi's rättgång 8.107; — registrum ee-clesie upsalensis 2,16; —

Riddartorget 2,126; — riksdag 1512 2,449; —

— 15G7 8,287 O. f., 297;

----- 15948,396;-----

1598 8.435:-----1617

4,104, 108;-----1654

4,355;-----1675 4,461,

463. 475; — rådsmöten 2,224, 464, 3,138. 141, 359; räfsteting 2,147, 254; — rättarting 8,435:

— skola 2,126. 3,20 o. f.,

28 O. f.; — slott 3,16, A 3,385, 477; — —

drottning Kristinas tron-afsägelse 4.356; — — Sturehvalfvet A 8,289;

— — öfverläggningar om tretioåriga kriget 4,185; — stadga om stormäns följen 1,485;

— stallgården 3,42; — studentmöte 6,128; — studenttåg 6.145; —stu-remorden 3,290 o.

319; — ting 1,260;

— Trefaldighetskyrkan

(Treenighets- eller Bond-kyrkan) 1,385, A 1,386. 2,126; — tronföljarval

1,458; — universitet, se ofvan högskola; — vapen A 4,431, A 6,195;

— vigt 1,474; — Wiirz-bnrgs bibliotek 4,233;

— Vårfrukyrkan 2,126;

— öds gods 1,242, 463,

2,7, 140, 263;-----jfr

Kronogods; — jfr VI-tuna.

Upsala, Gamla 1,249, 256, 306, 371, 462, 2,38; — disarsalen 1,247; — Erik den heliges fest 8,42:

— erkebiskopar 1,387, 395, 401, 409, 413; — erkebiskopssäte 1,384, 414; — Ingjald Illrådes gästabad 1,248; — kungshögar 1,237, 244, Al.245.

246. 346;-----Gustaf

l:s burspråk 8,100 o. f. 116, 143 o. f.; — kvrka

1,346, A 1,382;-----

gåfvobref af Sverker d.y. 1,389; — lagring 1,305;

— offer 1,241, 259, 305.

346; — offerkista A

2,465; - - runsten 1,293:

— stift 1,376; — svears ting 1,305; — tempel 1,241 O. f., 346, 359. 363, 372, 375.

Upsalakonungar 1,240— 242, 248, 346.

Ur, Karl XII:s 4,393, A 4,583; — Kristinas A 4,339; — Peter astronomens 2,494; — Vrangels A 4,632.

Ur (runa) 1,355.

Urban (kon.) 2,309. Urbanovitz 5,25 o. f. Urbanus V (påfve, d. 1370) 2,82 o. f.

Urbanus VIII (Barberini: påfve, d. 1644) 4,198, 201; — om tretioåriga kriget 4,153, 172.

Urd (norna) 1,341.

Urdarbrunnen (Urds källa)

1,342.

Urds källa, se Urdar-brunnen.

Urkedja, Karl XII:s A 4,583.

Urne, Lage (bisk. i Koskilde) 2,476. Urnyckel, Karl XII:s x\ 4,583.

Uroxar 1,11.

Urshnlt, flintyxor 1,6i». Uscz 4,377.

Usedom 4,lä, 189,5,154, 156; — freden i Xvstad 1720 5,28; — Gustaf II Adolfs ankomst 1630 4,191; - westfaliskafreden 4,333.

1 sselinx, V Villem 4,92. Ustrialov 4 källfört. Ltanskog 1,46 o.

Utfall, von 5,102. Utförsel (export) 1,310, 5,62, 65, 6,204; — förbud 3,178, 183, 186,

232, 234, 347, 6,151,

156 o. f., 198; — jfr Jern-, Spanmålsutförsel. Utförselvaror 3,229, 232, 4,605, 6,60; -jfr Handelsvaror.

Utgård, se Jötuuhem. Uther, J. B. van 3,481. Utile dulci (sällskap)

5.399.

Utlagor, se Utskylder. Utländingar 1,450, 2,7, 374, 383 O. f., 3,470; — förenings- och säkerhetsakten 0,331; — förläniugar 2,101, 267; — handelsrättigheter 4,91; — invandring under medeltiden 2,190; - medlemmar af rådet 3,73 o. f.; - prestembeten 2,27; - religionsfrihet

5,283; - stadgande i landslagen 2,277; —

värfning 3,464. Utmeland 3,31; — karta 3,27; - monument A

3,32—33.

Utrecht, fred 1713 5,46. Utredningssätt, soldaters 5,311; — jfr Passevo-laus.

Utresor (krigsfärder) 3,189, 228.

I trikesexpeditionen 5,32. Utrikesärenden 4,31, 51, 82, 5,258, 6,194; —

tryckfrihetsförordningen 1774 5,263.

Utskott 5,51, 6,20; —

för faddergåfvans regle-raude, riksdagen 1778— 1779 5,278; — för försvarsfrågan 6,191; —

för reduktionens beatärn-anelser 4,466; — för

styrelseverkens regle-

ring 6,85; — förstärkt, riksdagsordningen 1810 6,20; — gemensamma, riksdagen 1778—1779 5,278; — hemliga 4,99,

110, 311, 5,278, 280, 329, 333; -- — regeringsformen 1772 5,258;

— Inudtdagen i Weudeu

4,488 o. f.; — omröstning per capita 6,84; — regeringsformen 1772 5,255; — rikets ständers, regeringsformen 1801) 6,19; — riksdagen 1697 4,532; — sekreta 4,370, 462—464, 468

O. f., 5,15, 35, 48 O. f., 52, 54 o. f., 66 O. f., 70 — 73, 80, 82—84, 86, 89 o. f., 96, 105 O. f.,

111, 122, 125, 134, 136, 139 o. f., 142, 147, 149, 159, 161 o. f., 165 O. f., 170, 174 o. f., 177, 185, 187, 199, 201, 204, 207, 225 O. f.; 228, 234 O. f.,

245, 255;-----bnukens

förvaltning 5,182;-----

bönders deltagande

5,102, 164;-----koin-

positionsförsöket 5,224;

— — kriget 1756— 1762 0,155; — — och Sprengtporten 5,238; —

— riksdagsordningen

1723 5,50 o. f.;-----

stats hvälfniugen 1772 5,240—242; — stortingets 6,73; — särskilda

6,67, 191;—jfr Adels-, Banko-, Besvär-, Bevillningsutskott, Deputationer, Ekonomi-, Fad-dergåfvo-, Konstitutions-, Lag-, Reduktions-, Riddarhus-, Statsutskott.

Utskottsmöten 3,445 o. f., 462, 4,108, 265, 283

O. f., 350, 352, 586, 5,12, 332; — jfr Riksdagar.

Utskottsriksdagar 4,1 o o, 102 O. f., 110, 188; — additamentet 16604,600;

— i Göteborg 1658 4,600.

Utskrifningar, Gustaf II Adolfs konuugaförsäkran 4,30: — nydaningstiden 3,292, 317 O. f., 464 o. f.; — storhetstiden

4,89, 108 O. f., 260,

283 O. f., 286, 299, 370, 469, 494 O. f., 503,

601, 604, 5,12; — jfr

Rekrytering, Soldatut-skrifning.

Utskrifningskommissarier

4,283.

Utskvlder (utlagor), Karl XIV Johaus tid 6,74;

— Kristinas tid 4,348;

— nydaningstiden 3,184,

317,* 354, 464; - jfr

Kommunalutskvlder, Skatter.

Utställningar 6,200; — jfr Industri-, Koust-, Verldsutställningar.

Utsökniugsbalk 5,75 o. f.

Utter 1,350.

Uttismalm, slag 1789 5,334.

Utvandring 6,258.

Utvandringsfrihet 4,157.

Uukuniemi 4,63.

V. sirndt A 2,482, A 4,598, A 6,134, A 6,188.

Vaaraneu, J. E., Handlingar upplysande Finlands historia under Karl IX:s tid 3 källfört.

Vabisån 4,570.

Vaccination 5,385.

Vachtmei8ter (ätten), grafkor A 4,593.

Vachtmeister, Axel 4,461.

Vachtmeister, Gustaf 6,22 o. f.

Vachtmeister, Haus4,461, 463, 466 O. f., 495, 522, 542, 603, 5,301; — porträtt 4,465. ^

Vachtmeister, K. A. (amiral) 5,365.

Vachtmeister, K. A. (Gustaf IV Adolfs guvernör)

5,358.

Vachtmeister, K. A. (ju-stitiestatsminister), se Trolle-Vachtmeister.

Vadmalssegel 1,283.

Vadmalsön, se Stockholm, Djurgården.

Vadman, J. A. 6,228.

Vadsbo (härad) 2,4 21,

3.15, 227, 342 O. f., 348, 442.

Vadstena (län, slott, stad)

2,84, 107, 117, 122, 182, 343, 351, 382, 429, 479,

3.16, 197, 299, 343,

348, 366, 394, A 3,409, 414, 477, 4,15, 85; — artiklar 8,356 o. f., 365; — biskopshus 2,391, A 2,392—393; —

blod-klippingar A 8,300; — brakteater 1,214 o. f.,

217 O. f., 220, 234; — brändt 3,294; — dacke-fejden 8,193; — frälse-uppbåd 3,186, 192; — herredagar 8,47 o. f., 64, 101 o. f.; — karta 2,120; — kloster 2,7 7, 81, 88—92, 140, 158— 166, A 2,167,168—170, 17 6, 191 o. f., 195,

198 O. f., 206, 268, 270, 280, 287, 300, 325, 328 o. f., 357, 389, 391,

398, 493, 3,78, 340,

388;-----goods 2,222;

— — invigning 2,91, 108; — — kista af ek A 2,168, 205; — — literära syselsättniugar

2,76, 85, 164, 196, 493 o. f.; — — pelarsal \

2,167, 496;-----prior

2,90;-----refektorium

2,91; — — sigill 2,166;

— — upphäfdt 8,400;

— klosterbröder 2,90

o. f., 158, 162—165,

3,86 O. f., 89, 104, 133;

— klosterdrägt 2,91, A

2,92, 500; — klosterkyrka A 2,163—166, 168, 176, 198 O. f., 259. 496; — — grafstenar A

2,108, 109, A 2,162, 165, A 2,17 6, 190, A

2,253, 287;-----kruci-

tix af trä A 2,311, 313;

— — Värfrukoret 2,287;

— klosterregler 2,83,

90 o. f.; — kloster-

systrar 2,90 o. f., 165, 202, 313 O. f., 397; — Mårten Skinnarens hus A 2,480; — möten

2,247 O. f. 425, 8,122, 355, 411, 413, 415; — riksdagar 3,71—74, ho, 89, 221, 347; — räds-möten 2,218, 220,8,99,

105 O. f., 110, 179. 205, 239; — räfsteting 2,147;

— slottsport A 3,297, 482; — vapen A 8,409, A 6,195; — bc Diarium vadstenense, Peter från V.

Værn, Jonas 6,99, 136

o. f.

Værn, K. F. d. y. 6,166;

— 1786 års riksdag 5 källfört.

Værn, K. F. d. u. 6,116,

12«, 123.

Vagga, Karl XII:« A

4,515.

Vagnar 1,117, A 1,118,200, 315; — jfr Ilrons-, Kröningsvnguar, Åkdon. Vagnhärad (socken), runsten 1,219, A 1,220.

W agram, slag 1809 6,8 G. Yahlberg, A. 6,241, 244 o. f.

Vahlbom, K. 6,240. Wahlstadt, se Bliicher. Vahrenberg, C. F. J., Bidrag till historien om kon. Gustaf III:s sednaste regeringsår 5 käll-fört.; — Bidrag till historien om Sveriges .. förhållanden från Karl XI:s död till freden i Trawenthal 4 källfört. Waitz, G., Liibeck unter Jiirgeu Wullenwever uud die europäische politik 3 källfört.

Vaktparad 5,241.

Val 5,277; — allmänna

6,140, 193; — sam fa Ida

6.97, 140, 144, 168; — jfr Biskops-, Erkebi-skops-, Kcjsur-, Klass-, Kouunga-, Lagmans-, Landtinarskalks-, Prest-, Kiksdngsmaiina-, Riks-föreståndar-, Riksråds-, Tronföljarval.

Valakiet 4,111. 572,587;

— handqvarnar 1,118;

— runinskrifter 1,220. Valakt 5,10, 33.

Valamo, kloster 4,9. Valans spådom, se Yölu-spå.

Valbarhet 6,144, 168 o. f. Valborgsmäs8oeldar 1,9 2. 349.

Valcensus 6,140, 144. Walcheren 1,27 0.

Valdai 4,53.

Valdemar (hert. af Sönder-Jylland) 2,154 o. f. Valdemar Atterdag (kon. nf Danmark, d. 1375) 1,456 0. f., 2,20, 34— 3 7, 50 0. f., 60 o. f.,

66—71, 106; — eröf-

ring af Gotland 2,54 o. f., 59, 154; — eröfrin-

af Sverige, d. 130*2) 1,406—419, 423, 425

O. f., 431, 2,30, 124,1 49 7; — gemåler, se Lu-c rard is, Sotia Eriksdot-ter af Danmark; — myut A 1,413; — slägttatla 1,391; — vapensköld A 1,414.

Valdemar Eriksson, slägttatla 1,391.

Valdemar Magnusson (hert. af Finland) 1,425, 464, 170, 2,35; — bild å sigill A 1,427;—gemåler, se Ingeborg Eriksdotter af Norge, Kri-stiua(r) Tyrgilsdotter; — och konung Birgerl, 431

— 443; — slägttatla

1,391.

Valdemar Seier, se Valdemar II.

Valdemar 1 den store (kon. af Danmark, d. 1182) 1,387, 396 O. f.;

— gemål, se Sotia (Vo-lodars dotteri; — slägttaf-lor 1,372, 376, 382.

Valdemar 11 Seier (kon. af Danmark, d. 1241)

1,395—398, 409, 414;

— slägttaflor 1,391,2,24.

Valde marsd otter, Ingeborg, se Ingeborg V.

Valdemarsdotter, Rikissa, se Rikissa V. <

Vuldemarsson, Erik (hertig Valdemars son), se Erik V.

Valdemarsson, Erik (väpnare), se Erik V.

Valdemarsson, Knut, se Knut V.

Waldstein, se Walleu-stein.

Vale (myt.) 1,339.

Valen, Johan, se Frauco.

Valentin, se Namnlös och V.

Valerius, J. D. 5,398, 414, 6,10 O. f., 254.

Wales 1,27 2.

Valfader 1,336; — jfr

Odin.

gar

i Sverige 1360—| 63 2,39—49; — och grefvarne af Holstein 2,155; — och hansestä-derna 2,41 o. f., 151; — slägttaflor 1,391,2,111; — traktat med Albrekt af Mecklenburg 2,21 o. f.

Valdemar Birgerssou (kon.

Walliseh (fäste) 4,14.

Valfurstar. andliga 4,156.

Valförsamlingar 2,228, 6,100.

Valhall (Odins hall, Odins sal; myt.) 1,264, 286, 334, 336, 352.

Valke (Valkar; namn ä runsten) 1,357.

Valkeudorf, Erik (erke-

bisk. i Trondhjem) 2,454, 460.

Valkiala, slag 1790 5,334.

Valkyrjor (Odins mor; myt.) 1,336, 355, 357; - målning af Sandberg 6.236.

Valla (härad; Vestergöt-land) 3,15, 137, 227,

342 O. f., 348, 442.

Valla (Kliute socken), guldring A 1,188, 190.

Vallag 6,96.

Valland (kon.) 2,309.

Vallander, V. 6,241,245.

Wallassis, se Awazu och

W.

Vallby (kyrka), grafsten A 2,423*

Vallbössor A 4,128.

Vallée, Jean de la d. y. 4,618 o. f.

Vallée, Jean de la d. ä. 4,618, 635.

Vallen (Ilallaud) 2,436.

Vallenberg, Jakob, Min son på gulejan 5,396.

Valleustedt, Lars 4,512, 525, 529.

Vallensteuu, X. F.6,143, 160.

Wallenstein, A. E. W. von (Waldstein; hert. af Friedland och Mecklenburg) 4,13 o. f., 125, 132, 138, 143, 148 O. f., 153 O. f., 168 O. {., 177 —182, 185, 190 O. f.,

194 O. f., 197—201, 203, 205, 209, 218, 221, 231, 238, 245—252, 271 O.

f.; — mord i Eger 1664 A 4,273, 2 7 4; — porträtt 4,17 6; — jfr Halsko.

Vallerius, J. G. 5,391.

Wallhof 4,127; — slag 1626 4,128, 130, 147.

Vallin, A. 5,341.

Vallin, J. O. (erkebisk. i Upsala) 5,398, 6,84, 99, 2 22 o. f.; — »davids-harpan i Norden» 6,226; — porträtt 6,20»; — psalmbok 6,213.

Vallmark, P. A. 6,98; — Historisk-statistisk återblick 6 källfört.; — Karl XI:s brevexliug 4 källfört.; — se Handlingar.

Valloner 4,94, 152, 194, 223, 229, 242.

Vallqvist. Olof (bisk. i Vexjö) 5,333, 340, 34 7, 349, 3G2, 369, 381, 395;

— Minnen och bref, uti.; af E. V. Moitan 5 källfört.; — porträtt 5,32».

Vallvijk, Jean von 5,180, 201, 229, 244.

Vallo, se (Tott), Olof Axelsson till Hammar och V.

Valmouarker 4,155.

Valmundsön, se Stockholm, Djurgården.

Valnumder 6,144.

Valois, se Henri III, Philippe YL

Walpole 5,55.

Valrike 1,371, 2.34. 482. 3,180, 367.

Valriksdagar 6,31.

Valrof 1,357.

Valrätt 4,4 06, 6,144. !69.

Valspråk, Adolf Fredriks 5,124; — amarauderor-dens 4,346; — drottning Kristinas 4,337:— Erik XIV:s 3,218. 253;

— Fredrik I:s 5,35,6»;

— Gustaf I:s 3.24 2 o. f.; — Gustaf II Adolfs 4,72, 203, 229 o. f.;— Gustaf 111:9 5.218. 304.

— Gustaf IV Adolfs

5,349; - - Joban HLs 3,315, 337; —Karl IX s

3,445, 448; — Karl X Gustafs 4,369; — Karl XI:» 4,441; — Karl XII:» 4,589 o. f.; — Karl XIII:s 6,43; — Karl XIV Johans 6,70: — Karl XV:8 6,161: — Oskor I:s6,136; — Oskar II:s 6,18 8 o. f.: — Si-gismunds 3,357: — Ulrika Eleonoras 5.11 o. f.

Valsta, se Hansson. Per, till V.

Valstrider 5,223.

Valtellinapasset 4,17 2.

Valund (Wieland) 1..12U,

330.

Vamdrup 1,123.

Vanahem (myt.) 1,335.

Vancouver 1,30.

Vandrådeskald, se Hallfred V.

Vaner (myt.) 1,335. 337.

Yuugsholnien, se Stockholm, Skeppsholmeu.

Yanlaude (kon.) 1,243.

Vanås 2,388.

Vanäs, se Karlsborg.

Vapen, adliga . perso-nertochäters 1,484, A2.453, A 2,471; - Anders Isakssons (Baner)A -,270; — Arend Stykes A 2,1 'JO; — Arvid Knutssons (Store) 2,410;

— Baner A 2,270, A 8,7 8, A8,416; — Bengt Filips-sons (tillbakaseeude ulf) A 2,28; — Benzelstjerna A 5,110; — Birger Perssons A 1,453; •—Bjelke

2.1 o:», A 8,7 3. A 8,300;

— (blii) A 2,100, 230; Bo Jonssons (grip-hufvud) A 2,20; —

Bonde A 2,207, 403; — Brahe A 8,328, A 4,108, A 4,343; — Bulow A

2.1 OK; — (båt) A 2,27;

- de la Gardie A 8,430;

— Ehreusvärd A 5,342; eknslägten 2,34, 23«,

A 3,10, Å 8,7 3; - Engelbrekt Engelbrektssons A 2,215; — Erengisle Sunessous (båt) A 2,27;

Erik Karlssons (ör-nefot) A 2,32; — Evert Horns A 4,61; — Fleming A 2,405, A 8,40«;

- folkungaslägten A 1,301, A 1,448, A 1,454,

2,10, A 2,20, A 8,37 2:

— (furiör) A 2,271; --Gera A 2,345; — Gren A 3,73; — (griphufvud) A 2,108, A 2,27 <*; — (guinshufvud) A 2,271, 403; — Gyllenborg A 5,67; — Gyllenstjerua A

2,272, A 2*467; —Gädda A 2,27 2; — heliga Birgittas 2,150; - — Holm-ger Knutssons A 1,400;

Horn A 3,328; — Jakob 11 fasons (örne-fot) A 2,363, A 2,380;

Jösse Erikssons A 2,102, 205, A 2,253;

- Karl Månssons af

EkaA2,270; —Karllilfs-sons till Tofta (sparre) A 2,31; — Karl Ulfs-sons till Ullåsa (lejon) A 2,30; — Kristina Magnusdotters (Natt orh| dag) 2,240; — Krumnic-dike A 2,280, A 8,73;

— Kröpelin A 2,217; Königsuark A 2,130;

- (lejou) A 2,24; — Levenhanpt A 4,108; — (Lilja) A 2,271; — Lil-jehök af Fårdala A 4,100;

— (Lama) A 2,284; — Magnus Grens A 2,223;

— Mattias Kettilmuuds-

sons 1,443; — Matts| Lydkes A 2,386; —

Måns Bengtssons (Natt och dag) 2,240; — Natt och dag A 2,162, A 2,270; — — jfr nedan Sture; — — på längden A 2,100; — Nils Turessons (bjelke) A 2,27; — Nipertz A

2,200; — Oxenstjerna

2,241, A 2,270, A 2,273,

A 2,300, A 4,266;-----

of Eka och Lindö A 4,100; — Pinnow Aj 8,73; — Puke A 2,109; J

— - (Ros) A 2,253; |

(Rosor, tre) A 2,455; Ryting A 2,300; — Sna-kenhorg A 2,286; — (sparrar, tv a) A 2,4 33;

— Sten Sture d. ä:s A

2,403; — Stenbock A 4,378; — (stjerna) A 2,202; - Sture (Natt

och dag) A 2,34 3, A 2,443, A 2,450, A 2,467;

- — jfr of van Natt och dag; — Sture (tre sjöblad) A 2,162. A 2,271, A 8,7 3; - Sven Stures A 2,237; —Sören Norbys A 8,63; — Tessin A 5,85; — (tjur-hufvud) A 2,140; — Tott A 2,27 2, 403; — Trolle A 2,337, 4o3, A 2,451; — (ulf) A 2,284;

— (Ulfstand) A 2,4 22

— 423; - (Vase) A

2,24 1, A 8,10. A 8,37, A 8,73; - - (vingar, två) A 2,12; — (Vinge) A 2,383; vinstorpaätt 2,110, A 2,153; — von Höpken A 0,111; _ — Vrede A 3,444; — (Ör-nefot) 2,403; — jfr Sigill, Sköldemärken,Slägt-vapen; andliges, Bryn-julf Gerlaksson8 A 2,393; - Hans Brasks

A 8,7 7; - Hemming

Gads A 2,4 58; — Henrik Tidcmanssons 2,391, A 2,302; — Kettil Karlssons (Vase) 2,332; Konrad Rogges (kyleva-peu) 2,303, A 2,397;

— Lydeka Abelssons 2,305; — Magnus Nilssons (stjernkors) 2,305;

- Magnus Tavasts A 2,285; — Otto Svinhuf-vuds A 2,4 4 0; an-

falls- och försvarsvapen 1,167, 206 o. f., 210, 351, 379, 455, 485, 2,135,254, 274, 295,501, 8,464 o. f., 4,226, 630; — bronsåldern 1,8; — jeruåldern 1,8, 191—

105, 285—288; — romerska 1,178, 185; ---stenåldern 1,8, 31 o. f., 150; - vikingatiden

1,310, 330; — & håll-

L:uulskupsvapc.<; länders. Baierns A 4,234;

Brandenburgs A 4,234; — Braunschweigs A 4,234;— Böhmens A 4,234; — Danmarks

3,204, 263, 321; — Englands A 2.176, 177; — Finlands A 8.372,4,27; — Frankrikes A 1,454, A 4,234; — Göta rikes

A 1,391, 2,270, A 8,372;

ristningar 1,156; — jfr Armborst. Bronsvapen, Brvujor, Bugar, Bössor, Dolkar, Försvarsvapen, Gevär, Glafveu, Hillebarder, Iljelmar, Hugg-, Jagt-, Jernvapen, Kanoner, Kurtoger, Klubbor, Kulsprutor, Lansar, Muskedunder, Musköter, Pansar, Pikar, Pilar, Redskap, Sablar, Skjut-,1 Skyddsvapen, Sköldar, Slangor, Slungor, Spetsar, Spjut, Steuvapen, Stridshammare, Svärd, Tomahawker, Värjor, Yxor; furstliga och kungliga, beruadotte-ska ättens A 6,86; — Birger jarls A 1,411; — Erik XIV:s 8,263; — folkungaättens A 2,33,; A 2,279, A 8,372; — Gustaf I:s åtta onor A 8,73; — holstein-got-

torpska ättens A 5,99;

— Karl (VIII) Knuts-

sons åtta unor 2,353; — Karl IX:s A 8,417; — Magnus Ladulås' A 1,410, A 8,447; — Margareta Lejonhufvnds A

3,24 4; — pfalziska husets A 4,362; — rorna-nofska ättens A 5,08; — Valdemar Birgerssons A 1,414; — vasaättens Aj 3,241: landskapsva-

pen 4,302, A 4,303;—I drottning Kristinas sigill A 4,320, 303; —! Gustaf II Adolfs porträtt

A 4,2 7, 303;-----si-1

gill A 4,28, 303; - -I Karl I X:s porträtt Al 8,4 17 , 4,303; — — sigill i A 8,437, 4,303; — Karli XII:S ur 4,303, A 4.583; j

— Sigismunds sigill Aj

3,381, 4,303; — tjugu-, marksstyrke 1006 Al

3,445, 4,303; — jfr

- Hesgen-Kassels A 4,234; — Iugermanlands A 4,27, A 4,393; — Kassubens A 4,303; - -Liv lands A 4,393; Namurs A 1,454; Norges A 1,448, A 1,454, A 2,281, 8,204, 263, 321, A 6,62; --

Nylands A4,27, A4,303;

Polens A 3,416; - -Pommerns 2,221, A

4,234, A 4,393; — Rugens A 4,393; — Sach-seus A 4,234; -- Sveriges 2,279,400,403,8,204. 263, 321, 323 O.f., A

8,37 2, 4 50, A 4.27; — Ösels A 4,393; — Österrikes A 4,234; - jfrRiks-, Unionsvapen; staders, Augsburgs A 4,234; — Bremens A 4,393; -Frankfurts am Main A 4,234; — Magdeburgs A 4,214, A 4~234; Nurubergs A 4,234; Rostocks A 4,393; — Stettins A 4,393; Sveriges staders A 6,195; — Veudens A 4,394; — Verdens A 4,3 9 3; — V i borgs A 4,5 7;

- Wismars A 4.393.

Vapen, se Vett och v.

Vapenbilder 2.57.

Vapenhvilar 4.123, 12*.

6,146; -jfr Stillestånd.

Vapensmide 4,94.

Vapensyner 1,167, 8,364.

Vapentillverkuing 4,94.

Vår 1,279.

Vurauger, se Väriugar.

Varaugerfjord 8,456,4.51, 6,4, 00, 152, 154.

Vnrberg (Vardberg; bus, län) 1.434 o. f.. 448, 451, 2,34 O. f., 47 O. f., 50, 64, 70 O. f., 141,

314, 340,423, 460,8,324, 4,6, 35. A 4,402,5,348;

- belägringar 2,429, 8,271; — Engclbrektso.] tor

1*450 — 458,

322, 33a?;

vapen A 6,195.

Yarburg, K. J. 5

Yardande (Yerdandi) 1,341.

Yardberg, se Yarberg.

Yardöhns 3,450.

Varen (namn å runsten) 1,357.

Yarfruberga, se Yårfru-berga.

Yarfrukloster, se Yårfru-kloster.

\ arg, röd (i Jemtlands vapen) 4,392.

Vargar 1,11.

Yargentín,\ Y. 5,385,391.

Vargskinn 2,328.

Vargtänder, amuletter 1,28.

Warin 1,185.

Yarjager 1,254, 279 o. f., 4,54; — jfr Svenskar, Yäringar.

Yarmholtz, K. G. 5,394.

Warnefrid, Paulus 1.229.

Warnemunde 2,02, 3,24, 4,14.

Yarner 1,227.

*19, 228; 8,105 Varubye 2,489; — jfr Vårdören. — kar- Varupris 2,407 o.f., 3,178, 120; - 231, 408. - möten
Varus 1,17 8. 2,489, Varuvärde 3,310, 4,95. ska sju- Vasa (furstehus, ätt) 8,17 4, 283, O. f., 280, 424, 4.18. -
eröf- 24, 29. 53 o. f., 71, 90. 1569 A 111— 113, 5,218; — 1 ?,460; — Polen 4,114, 259, 404; — slägtafla 3,241;
— källfört. vapen A 8,241; — jfr

se Auna Karlsdotter till Vinstorp, (Oxenstjerna). I liana Nilsdotter; — slägtaflor 2.243, 333,

3,19.

(Vase), Gnstaf Eriksson, se Gustaf 1.

(Vase), Gustaf Kristersson, slägттаflor 2,333, 3,19.

A

— vapen A 2,241,

3.19, A 3,73.

(Vase), Auna Johausdotter

(g. m. Ture Jönsson (tre rosor)), slägттаflor 2,333,

3.19.

Yarnhem (kloster) 1,379,|(Vase), Beata Karlsdotter

»O:

Vase.

Vasa (skepp) 5,320.

Vasa (stad) 4,10, 5,374— 370; — hofrätt 5.203; — privilegier 3,1G,4,17.

Vasa (Upland)2,120,8,17.

Yusaborg (grefskap) 4,15 o. f., 480; - - se Gustaf Gustafssou af V.

Vasaborg (ätten) 4,13, 593.

Vasamonumentet på Stensö A 8,25.

Vasaorden 5,229. A 5,231, A 6,103.

Vase (i Sveriges riksva-

slägттаflor 2,333, 3,19.

(Vase), Johan Kristersson till Rydboholiu och Örby 2,330, 335, 340, 308,

372, 403, 3,18; — hustrur, se Bonde, Birgitta Tordsdotter, (Sture, tre sjöblad), Birgitta Gu-stafsd otter; — slägттаflor 2,238, 242 O. f., 333,

8,19.

(Vase), Karl Kristersson 2,255, 258 O. f., 314, 8,17 o. f.; — hustru, se [-Kruinniedike.EbbaEriks-dotter;-] {+Kruinniedike.EbbaEriks- dotter;+} —

2,333, 3,19.

(Vase), Kettil Karlsson

peu) A 3,37 2.

Vase (ätten) 2,230 o. f.,

241, 258,301,314,320, - slägттаflor2.333, 3,19;; 171.

* Berent von Mehlea) 3,74; —slägттаflor 2,3 33, 3,11».

(Vase), Margareta Eriks-dotter (Gustaf I:s syster: g. m. 1 Joakim Brahe,

* Johan vod Hoja) 2.480, 3,20, 74, 135; —porträtt 3,73; — slägттаflor 2,333. 8,19, 328.

(Vase), Margareta Karls-dotter 2,314; — slägттаflor 2,333, 3,19. (Vase), Märta Eriksdotter.

slägттаfla 3,19.

(Vase), Nils Kettillsson. slägtaflor 2,242 o. f.. 333, 8,19.

(Vase), Nils Kristersson 2,310, 320, 332, 3,1«; — hustru, se (Oxenstjerna), Birgitta Nilsson; — slägtaflor 2,333, 3,19.

(Vase), Hamborg Nilsson-slägtaflor ter (g. m. Tord Roriks-son Bonde), slägtaflor 2,242, 333.

2,327, 330 o. f., 334—Washington, George 5,299. 838, 341,343, 8,17 o. f. jYnsili (storfurste) 3,112.

403 o. f.; — gods 2.120; — vapen A 2,332.

— slägtaflor 2,883,3,19: (Vase), Kristiern Johansson till Örby 2,403 o. f.;

— hustru, se (Baner), Dorotea Knutsdotter;

— slägtaflor 2,333,3,19, 410.

(Vase), Kristiern Nilsson 191, 225, 235,

2,125,

Vasili Sjuiski (tsar) 3,440.

452 o. f., 4,52, 07. Vosiljevitsj, Ivan, se Ivan V.

Vnsmålniugar 5.409. Wassenaer, Jakob van, till Opdam 4.395. Waterford 1,2 7 i: — karta 1,273; — wReginaldi»

405, 2,121, 299; (g. in. Bo Nilsson till 244 o. f., 247,249,251,1 torn« 1,270.

— kartor 1,392, 2,120; Vinäs), slägtaflor 2,241, 253—259, 270—272,

— kyrka A 1,381—385; 333, 8,19.

301, 331, 334, 3,17 o. f.; 1815 4,229, 6.05.

Waterloo 4,169; — slag

-----grafstenar 1,389;t(Vase), Birgitta Kristers-

— möte 1452 2,298. Varnum (nära Kristiue-hamn), runstenar 1,219. Varsevitz, Stanislav 3,338, 340, 4,112.

Varsjav 3,383,4,52, 112, 115, 118, 132, 143, 140, 231,377,379,540.5,190,

dotter (g. m.

Erik

Turesson (Bjelke),

Vathum 1,309. Vatikanen, se Koma.

— hustrur, se Kruinme-dike, Margareta Eriksson, Molteke, Mar- Watt, James 6,202 o. f. Klaus Rönnow), slägt-1 gareta Johansson; — Yattenb>gnadsarbeten, se taflor 2,239, 333, 8,19. sigill A 2,241;—slugt-! Väg- och v.

4,034,

Vattenkonster 5,410.

(Vase), Ebba Eriksson taflor 2,238 o. f., 333,

(g. m. Erik Abrahams-' 8,19.

son(Lejonhufvud)),slägt-(Vase), Kristina Kristers- Vattenqvarnar 1,33 tafla 8,19. dotter (g. m. Bengt Jöns- Vattenvägar 3,408. 4,95,

349; — fred 1705 4,559 (Vase), Emerentia Eriks- son(Oxeustjeriia))2,332; 007.

— slägtaflor 2,243, 333, Vattenösniug 1,309.

3,19. Vax 1,331, 3,190.

Vaxholm 3,202, A 4,48— 49, 50, 6,28. 103, 105: — vapen A 6,195.

Månsdotter till Eka: — till Eka, hustru, se Gyl- Vaxljus 1,323, 331. slägtaflor 2,238, 333,1 leustjerua, Sigrid; — 3,19. i slägtafla 3,416.

(Vase), Erik Karlsson (Vase), Margareta Eriks-

o. f.; — Karl XII:s krig dotter, slägtafla 3,19.

4,552 o. f., 558, 502;,(Vase), Erik Johansson

— riksdagar8,429,4,557,1 till Rydboholm 2,404, (Vase), Magnus Eriksson, 559, 5,56; — slag 1656 438, 475, 479,3,18,

1813

4,381 o. f.

Wartenburg. slag 6,51.

Warthe 4,201, 21 o, 303, 37 7.

27,j slägtafla 3,19.

101; — hustru, se Cecilia (Vase), Magnus Karlsson

Weber 4 källfört. Weberstedt, Staffan von 8,35.

Vartofta (Vartopta) 1,103, 2.341. 343—345,350— dotter (Erik Karlsson)Veckholm (kyrka), korstol

2,117, 3,16, 4,115. Yartopta, se Yartofta.

350, 300, .303, 373, 403, dotter; g. m. 1 Erik 2.403, A 2,404. 8,17o. f., 74; — hustrur,! Kuutsson (tre rosor)J
Veckodagar 1.33H.Vedbo (Vidbo; härad) 2,117, 8,10, 135, 193.

Veddinge (socken) 4,444.

Vedel-Jarlsberg, J. K. H.

6,50, 58, 100, 109; —

porträtt 6,21.

Wedell 6,152 o. f.

Vederdöpare (menuoniter)

8,84, 6,211.

Vederlag 4,4 83.

Wegener, C. F., Aarsbe-retninger fra det kongelige geheimenrchiv 2 källfört.; — Diplomatarium Christiemi
primi 2 källfört.

Vegesack, E. E. G. von

5,376, 6,22, 59.

Vegmundingar 1,253. Wegwitzer 4,121.

Wehlau, försvarsförbund 1657 4,387.

Veibull, Martin 4 käll-fört.; — Förbundet mellan Sverige och Frankrike 1672 4 källfört.; — Samlingar ... för de
skånska landskapens . . . arkeologiska förening 5 källfört.

Weichsel 1,4, 101, 226, 2,290, 4,3 o. f., 14, 130 O. f., 135, 138 O. f., 143, 145 o. f., 149 O. f., 377, 380 O. f., 383 O. f., 559, 564,568,0,153;— mynt-fynd 1.154, 179; — sten-dösar 1,05.

Weichsellandet 4,132,137.

Weichsclmunde 4,139, 145.

Veideuhjelm, E. O. 6,191.

Weijde, Rogier vau der

2,393.

Weimar 4,210; — jfr Sachseu-W.

Weimarianer 4,305, 325.

Weissenfels 4,250.

Weissenstein (slott, stad)

8,261, 327, 329, 331,

428, 440, 451, 4,11, 16 O. f.

Weissig. bronstackor

1,148.

Veitsdans 2,2.

Veitsla 1,247.

Velainssou, Per 8,289.

Velandsson. Videke, se Videke V.

Veldenz, se Dorothea af V., Georg Johann af V.

Welfer, welfiska huset

4,180.

Velhaven, J. S. C. 6,109. Velikaja 4,63, 06.

Vellingk, Maurits 4,512,1 582, 585, 5,15, 48, 52, 54, 58 O. f.

Vellingk, Otto 4,543—

545, 54 9.

Venunenhög, folkdrägter A 6,200.

Venantius Fortunatus (bisk. i Poitiers) 1,222.

Vendel (socken) 8,312.

Wenden (slott, stad. stift) 4,10, 12, 16; — landtdag 1692 4,488 o.f.; — Oxen-stjernas friherreskap 4,129; — slag 157b

8,331.

Vendeu (Vendlaud) 1,258, 262, 307; — i Sveriges konungatitel 8,54, 447, 4,31,5,1; — kartal,273;

— städer 2,207, 441,

8,00, 08, 155 o.f., 162, 171, 211, 205, 466. 4,13

O. f., 133, 607;-----

jfr Hansau; — vapen A 4,394; — vendiska furstehuset 4,191; - - jfr Vender, Werle.

Vender 1,300, 384, 387 o. f., 471; - jfr Slaver, Venden.

Vendes artilleri 6,51.

Vendlaud, se Venden.

Vendsyssel 8,104.

Venern 1,140, 247, 374, 434, 2,99, 122, 8,77,

232, 234, 4,007, 6,151, 200.

Veuersborg 4,17, 290, A 4,434, 442, 007; — va-pen A 4,434, A 6,195;

— jfr Brätte, Skottened.

Venezia 2,174, 8,147,

229, 4,77, 133, 178 O. f., 202, 330, 526, 5,303; — Königsmarks minnesvård A 4.521; — marmor-lejonet från Piræus A 1,281, 282.

Venjausvisan 8,38 o. f.

Venne, Henrik 2,440.

Vennerberg, Gunnar 6,184, 229, 231; — Gluutarne 6,254.

Vennerstedt, K. G. 5,103.

Ventholmeu 8,293, 295.

Ventura de Adria 1,477.

Venus 4.24, 620; — Kalli-pvgos 5,412; — skulptur 6,238.

Werben 4,138, 218—220, 236, 242, 303, 435.

Verdandi, se Vardande.

Verden (furstendöme, stad, stift) 4,12 o. f., 4 56.

484, 520, 582, 5,10, 27;

— i Sveriges konunga-

titel 5,1; — vapen A 4,393; — westfaliska

freden 4,333; — jfr Bre-men-Verden.

Werder 4,138 o. f. Verdun 2,27.

Verelins, Olof 4,500, 012. Vergeland, Nikolai 6,58. Vergennes, C. G. de 6,220, 223, 231, 238, 241. Verk, förvaltande 6,85;

— jfr Embetsverk. Verk, goda 8,11.

Verkstäder, mekaniska 6,203; — Motala 6,205. Verktyg 1,33—41, 136—138,* 195 O. f., 206 O. f., 329; — jfr Brons-, Egg-. Flintverktyg, Redskap, Steuwerktyg.

Verldar, nio (myt.) 1.335. Verldens frälsare, fräls OSS 8,337, 4,7 2. Verldshandel 4,00.

Verldsträdet, se Yggdrasil. Verldsutställningur 6,204. Werle, furstar 1,451; — se Heinrich 1 af W., Nikolaus af W.; — jfr Venden.

Vermlund (Värmland) 1,249, 252, 250, 315,

399, 405, 410, 440 o. f., 440, 451. 455, 400, 2,04, 122, 143, 284, 291, 325, 442, 470, 8,15, 117, 185, 200, 343, 848, 4,15, 39, 94 O. f., 295, 3 23, 541, 5.04, 152, 325 O. f.,

6,80, 91, 224; — befolk-uing 1,7 3 o. f.; —

Blauches af Namur mor-gongåfva 1,45£, 2,25;

— bronsaker A 1,152;

— folkdrägter 6,258;

— frälseuppbåd 8,192;

— Gustaf 1:8 befrielsekrig 8,4 2; — handel

4,92; — hertigdöme

4,393; — hållkistor 1,75;

— hållristuingar 1,103:

— kartor 1.392, 2,120;

— kriget 1716, 1718

4,592, 595; - — 1814 6,59; — lagmän 2,4, 116, 8,134; — nordiska sjuårskriget 8,283; — runstenar 1,219; —

stenÄldersgrafvar 1,75;

— stenålderssaker 1,40

o. f., 82; — uppror

2,254 o. f.. 8,130; —

vapen A 8,373, A 4,27; — jfr Vermländingar.

Vermlandslageu 1.404; — jfr Landskapslagar.

Vennländingarl,3 72,402, 2,214, 219;—jfr Verm-land.

Vernnmo 4,51.

Verona, kongress 18**i*^

6,87.

Veronica den heliga2,359.

Versailles 4,240, 5.287, 804, 401, 6,27.

Versslag 1,482.

Versås (kvrka), dörr af trä A 1,481.

Wertmuller 5,413.

Verum (socken) 8,295. Verviug, J. 4,018; — Si-gismunds och Karl IX:s historier 3 källfört.

»Verzage nicbt, du hnut-lein kleiu» 4,24.

We8enberg 3,829, 381,

872, 428, 4,07, 544.

Weser 4,4, 13, 129, 152,

179, 188, 202, 209, 234. 270 o. f., 302, 333, 335. 450.

Vespasianus (rom. kejs., B—79) 1,191.

Vesser 1,254; —jfr Ryssar.

Wessex 1,2 7 2; •— karta

1,273.

Vestbo (härad) 8,13, 185,

180, 193, 294; -- jfr

Fiuveden.

Vesteraros, se Vesterås.

Vesterboten, se Vester-botten.

Vcsterbotten(Vesterboten)

2,128,8,231,4,494,5,41,

6,3, 2»; — hålmejslar A 1,50, A 1,78; — kartor 1,893, 2,121: —

kriget 180B 6,8 o. f.. 6,22; — lappmarker

6,202; — regemente

5,92; — stensaker 1,73, 7 7 o. f.; — vapen A 8,373, A 4,27.

Vesterdalarna 8,33.

Vesterfarare, se Vester-vikiugar.

Vestergötland 1,244, 2f»o. 257 O. f., 300, 327. 303. 371—375, 380,384, 389. 395, 398, 403 o. f.,

408, 417, 434, 430, 440 —442, 451, 455, 400.

481, 2,64, 70, 73. 78,

101, 114, 110, 119, 121 O. f., 124. 143, 190236,

360,

446,

468,

113,

177,

210,

245,

284,

429,

448,

8,18,

117,

180,

227,

277,

299, 314,

430, 442,
452, 463,
15 o. f., 150, 155,
197, 205,
232, 240,
295, 299,
842, 392, 400, 408, 405, 415, 436, 4,6, 29, 115, 323, 411, 413 O. f.,i
469, 521, 0,60, 873,
0,86; — befolkning 1,74, 7 0; — bensnker A 1,20 —27; - bernstenssaker
A 1,27, 28; — brons->uker A 1,110, A 1,118, A 1,121, A 1,128, A
1,134, 140, 144 O. f.;
bronsåldersgrafvnr 1.103 o. f.; - daeke-
fejden 3,185, 187, 189, 193 o. f.; — flintsaker 1,74; — folkdrägter A 3,259; — freden i Knäred 1613 4,52; —
fräl-seuppbåd 3,149, 163,
186, 192; -- grafstenar 1,48 2; -- gränser och nllmänningnr (medel-t idsskrift) 2,211; —
guldbrakteater 1,220.,
233; — Gustuf l:s be-i frielsekrig 3,42, 47, 53;
regementsform
3,171, 178, 223 o. f.,1
4 39; — gårdfarihand-
lnre A 4,039; — hals-, sinycken 1,230; — häng-' prydnader A 1,28; — kartor 1,392, 2,120; - j kloster 1,379; —
kriget 1611-1613 3,458,;
4,35 O. f., 38, 40, 42;!
----1675 -1673 4,412
o. f.; — kristendomen* införande 1,365; — lagmän (lagsaga) 1,1, 20o,t
teförordning 146*22,328; — stendldersgrafvar A 1,17, 21, 51, A 1,55— 58, 59, A 1,00—01, 62, A 1,63, 60, 70,
A 1,71, 7 2, 7 5 o. f., 104; —
Uppror 2,380, 3,133— 140, 382, 413, 4,295,
5,181 o. f.; — vapen A 3,373, A 4,27; — jfr Ve stgötar.
Vesterhafvet (vestersjön) 1,263, 2,119, 174, 297, 388, 3,13, 77, 112,
137, 322, 4,418. 007,
0,158; — jfr Nord-
sjön.
Yesterlånggatan, se
Stockholm.
Vesterman, Anders 5,204.'

Vesterman, se Liljencrantz, J.

Vesterport, se Kjöben-havn.

Yester-Reknrne (härad) 2,103, 3,15.

Vestersjön, se hafvet.

3,308; — — glasmålning A 3,24 4; — — kalk A 1,4 75; — -korstol A 2,192 — 193;

— - missale 1.480;

— — Otto Sviuhufvuds vapen A 2,440; —fräl-seuppbåd 3,192; — Gustaf T:8 befrielsekrig

3,37, 40 o. f.. 43—46;

— — stod 6,24 7; — gyniunsium 4,89, 294;

— helige Egidius' (S:t 1 lians) kyrka A 3,121;

— herredagar 2,441, 3,95 o. f., 152; — kartor 1,392, 2,120; — klockupproret 3,14 2;

460; — jfr Lnudskaps-lagar.

Vestgötar 1,260, 376,

462, 2,64 o. f., 298, 364, 4,84, 61, 228; — jfr Vestergötland.

Vestgöte, Arvid 8,42,47, 50, 59, 98, 104; —

hustru, se (Bjelke), Karin Eriksdotter; — slägtaflor 2,239, 339,

3,390.

Vestgöte, Nils 3,31.

Vestin, Fredrik 6,232 o. f.

Vestin, Johan 5.243, 310. Vestindien 5,304, 6,4,;

kompanier 4,290. kloster 2,124,|Vestland 5,25.

468, 3,40 o. f., 9 4,|Vestling, G- O käll-

121; — mynthus 1,476,, fört.

2,408; - möte 1639 Yestmakter, Europas

4,295; — ordinantia 5,54, 6,153 o. f.

3,75, 129; — recessj Vestmanland (Vestman-

3,127 — 130, 134, 138 naland) 1,406,439,449,

.591, 399, 4 25, 464,; 2 4 U, -i i, 33, 63,| •* •> -i '•> 237, 298, 300,1 .5 33, 4 0 5 0. f., 421.1 4 70, 3,134; —

lands-! ting 1,465; — lerkärl A 1 ,2 2; - - mynt A1 1,29 5 , *96; — nordiska! sjuärs i k rige t 3,268, 270,1 ^ 7 <4

4m 4 — -276; - — offer still-(len 1,347; — a Olof Sköt k onnngs graf» V. A j 1.2 59 — 260, 261; ^ 1 plogjern A 1,332;

2,297, 461,

grefskap 3,1 kartor 1,392, 2,120; vapen A 4,43, A 6,195.

Vestervikingar (vester-farare) 1,5, 268, 828.

Yesteräker (kyrka), fru Ramborgs till Vik graf-häll A 1,4 50.

Vesteras (Vesteraros, Vcstra Aros; län, stad, stift) 1,385, 407, 459.

4 62, 2,0 5, 93, 110, 125, 140, 215, 222, 251,

257, 320, 343, 419,

4 40, 4 0£, 3,14, 50, 59, 0 4, 70 O. f., 93, 17 2,

189, 299, 383, 4 73, A

4,181, 180, 201, 302,

O. f. , 174 O. f. , 178, 465, 2,15, 99, 111 , 116, Vester- 199 O. f., 2 5 8; — - riks- 124 O. f., 191 O. f., dag 1525 8 ,1^2; — — 215 O. f., 222, 241, 3,189, 1527 3,78, 117, 119 — 343, 353, 417, 468, - brändt 132, 145 O. f., 15; 19 8, 3,25, 47, 114, 218, 44- 220; — — 1544 3,195 317, 392, 4,29, 75 , 281, 254; - —198, 201 , 204 , *23, 469, 500. 516, 0,285;

220, 234, 348; — runstenar 1,293; — räfs-te-tillg 2,147; — slott

2,191, 194, 216, 255,

315, 332, 338, 341,

343, 353, 427, 447, 463, 471—474, 3,26, 35 O.

f., 41. 48, 477;

- befrielsekriget 1520 2,474; — båt från jern-åldern 1,204; -- dal-
upproret 1742—1743

5,104; — frälseuppbåd

8,149, 180; — Gustaf

1:8 befrielsekrig 8,36, 40 o. f., 46; — handel

Erik XIV-.s fångeuskapi 5,266; — hertigdöme

8,305, 308; — vapeuj 8,15, 227, 4,22; — kar-

1,385, A 4,181, A tor 1,392, 2,120; -

6,19 5; lundsås.

jfr Bade-

Vesteråsörtugar A 2,181, A 2,407 — 408, A 2,424, A 3,5 7; - jfr Mvnt.

Westfnl, Johan 2,18 5.

i., 4t „ni .1 " esum, tfuuu»

..... . ® Westfalen -5,457, 4,325,

nrftorening o,197 o.| a Qm * V * • i •

f.; — biskopar 1,376, 449, 468, 2,160, 302,

393, 439, 8,131, 4,86, 5,110. 142; - biskopsstol 2,27, 29. 143;

brumlt 2,107, 129,8,41;

6,37; — tretioåriga kri-

271, 303.

get 4,205,

307, 320.

Westfaliska freden, Freder.

Westfaliska kretsen, Kretsen.

se

se<

klockupproret 1531 3,142; — konungens ed och hyllning 1,462; kristendomens införande 1,365; — lagmän 1,399, 2,63, 164, 237, 239,

242, 405 O. f., 8,142,

405; — lagsagaS, 115; — offerställen 1,34 7; —

romersk bronsvas A 1,181; — ruustentar

1,293; — stauder 3,414 o. f.; — uppror 1436 2,251; — vapen A

3,373, A 4,27.

Vestmaulandslengen 1.411, jfr Landskaps-

runstenar 1,219; räfsteting 2,147; — «ilf-f vert«nker 1,190; — skat-,

— domkapitel 2,15.3,7 8;

domkvrku 2,192, vestfrisland 3,111.

312, 393* A 2,398, Nestgöta lagsaga, se \ e-j 4,U;

447, 472, 496 o.f., 8.121,1 »tergötlaud, lagmän. j Jftgar.

A 3,122, 312; — — Vestgöotalageu 1,262 o. f.JVestmannalaut, se Yest-

altmrskåp A 2,467, 498. ^» 4 o {, m aula nd. ^

A 2,499 — 500; — - 4 12, 462, 464 O. f.; — WestpreUSSeil 4,136; —

Erik XIV:s grnfkor A konnngalängd 1,373.1 fördraget i Labiau 16564,383; -- Gustaf II

Adolfs krig 4,130—150;

— kriget 1655 4,379. Vestra härad, se Härad. Vesuvius 1,3.

Vetenskaper 2,301, 5,85,

118, 209, Slä:

birgittinernes 2,494;

— »glada*» 6, S5 5; —

medeltiden 1,47(5. 481;

— nyaste tiden 6,156,

S18—SS 5, 381; — nydaningstiden 3,lä, 469— 471; — partitidhvarfvet 5,389—395; — stor-

hetstiden 4,419 o. f., 578, 597, 609, 640; — I psala högskola 2,494;

— se de olika vetenskaperna; — jfr Krigs-, Natur-, Ratts-, Språketenskap.

Yetenskupsnkademien 5,391, 6,99; — haud-lingar 5 källfört.; — minnespenning A 5,394;

representationsrätt

6,84, 193.

Veterinärläroverk 6,317. Veto, absolut 6,63, 108;

- liberuin 5,190; — suspensivt 6,107.

Vett och vapen (mynttecken) A 4,588, 606. Vette (Bohuslän), sten-dös A 1,53.

V etterbergh, K. A. 6,230. Ycttern 2,78, 91, 117,

3,77, 334, 294, 4,16, 43, 607, 6,84, 151. Vetterstedt, Gustaf af 6,16, 39, 43, 53, 60,

76. 78, 84, 89, 91,

1 15, 124, 137; porträtt 6,18.

Yexelbank 4,400.

V exelberedningcn, nor-deucrantzka 5,161.

Yexeldeputation, riksens ständers sekreta 5,161. Yexelkontor 5,117, 144, 146, 161 o. f., 177,

179, 180—183, 307,

233.

Vexelkurs 5,175, 17 7,

6,82, 95.

Vexelstadgu 4,418. Vexelundervisningsmetod, bell-laneosterska 6,213. Vexionius, Mikael, se Gyldenstolpe.

Yexiö (Växiö; stad, stift) 1,354, 470, 2,119, A 4,440, 443, 576, 5,389;

- briindt 1,417,3,322,

4,34; -- dackefejden

3,186 O. f., 192; —

domkyrka 2,389, A 2,461, 496, A 3,192, 6,98; — gråbrödraklo-ster 2,118; — gymnasium 4,293; — kartor

1,392, 2,130; — stift 1,436, 4 59, 2,116,

3,13, 199; - — biskopar 1,376, 439, 2,27.

160, 196, 267, 302,

316, 395, 3,99, 145,

5,328; — — biskopsval 3,378; — — domkapitel 3,120; — — ordinarie 3,206; — vapen A 4,440, A 6,195.

Vexlar 5,184, 265.

Whigregering 6,175.

Whitlocke, B. 4,355; — Dagbok öfver des ambassade til Sverige

1653 och 1654 4 källfört.

Vi (helgedom) 2,57; — ordets betydelse 1,347; — jfr Hof.

Vi (myt.) 1,341.

Yibberbo 3,3 7, 3,115.

V ibe, Peder 4,312.

Wibel, om bronskultu-reus ursprung 1,88 o. f.

Viberg, De klassiska folkens förbiudelse med norden 1,88; — om

grekernes och etrusker-nes inverkan på bronskulturen 1,88.

Viborg (Danmark) 3,52.

Viborg (Finland; län, slott, stad, stift) 1,4 2 7, 439, 451, 2,9, 25, 63

O. f., 72, 99, 1 11, 137, 245, 259, 271 O. f.,

O. f., 322, 378,

O. f., 409, 411 — 421, 429, 431,

450, 486, 3,74,

207, A 3,208, 210, 281 o. f., 421, 452—454,

4,56, A 4,57, 63, 67, 86, 5,45, 6,22; — gymnasium 4,89, 293; — kartor 1,393, 2,121; — kloster 2,128; — kriget 1351 2,11; — — 1555 3,209; — —

Viborgska ken.

Viby (kloster) 1,37 9.

Vibyholm (slott) A 4,104. .

Wich (fäste) 6,33. VYichterpol (Estland)

4,n.

Vieke van Yitzen, se Vitzen.

Vickenberg, P. G. 6,241;

— porträtt 6,23 7. Yickleby, runsten 1,358. Victualiebröder, se Yi-taliebröder.

Vidar (myt.) 1,838, 343. Vidbo, se V edbo.

viken, se Vi- Estland) 1,302, 8.259,

381, 4,11.

Vieselgren, H., Lars Johan Hierta 6 källfört.; — Ur vår samtid 6 källfört.

Vieselgren, Per 6,150,

225; — se Archivet,

Delagardiska.'

VVie8loch 4,170.

Vifors (bruk) 5,43.

Viger den vise 1,4 2«,

464.

Vigfast (Yuefast) 1,279. Vigilieläsniug 2,199. Vigter A 1,811, 312.

329, 474;—jfr Mått, mål och vigt.

Videchini, se Videkindi.'Vigtsystem 1,312; —de-Videke Yelandsson, i, eimalsystemet 6,150.

hvalfmaluing i Floda, Vigvatten 1,368, 196,

kyrka A 2,303.

Videkindi, Johan (Vide chini) 4,613; GustafT Adolphs, den andres och stores . . . historia 4 källfört.; — Thet swen-ska i Ryssland tijo ahrs krijs fört.

krijgz historie 3 käll-

£

Videnskabernes, Det kongelige danske, selskabs skrifter 5 källfört. Yidfamue, se Ivar V. Vidskepelse 1,348,3,482, 5,293, 295, 34 9, 386;

— jfr Trolldom, Troll-domsvidskepelse, Ofver-tro.

Vidtsköfle (Yitskyflä), karta 2,120.

Wiek (Estland) 8,212, 271, 321, 329—331,

4,11.

VYieldaud, se Valund.

Wien 4,112, 132, 166 O. f., 177, 190, 197,

205, 211, 220, 230—

282, 273, 32?, 379,

885, 5,37, 52, 70, 86, 249, 6,34; — belägring 3,147; — freder 5,88, 6,177; — Gustaf II

Adolfs kyller A 4,250;

— kongress 1814- -

1815 6,63 O. f., 209; - -kriget 1674—1679 4,4 33; — — tretioåriga 4,245, 308, 319, 321,

324; — verldsutställ-

1700—1721 4,567, 570, ning 6,204; — wieuska

319

405

413,

445,

577;----- 1741—174*2

5,91—93; — stift 8,15, 199, 4,9; — viborgska gatloppet 5,336.

förbundet 5,5* o. f. Vienne, kyrkomöte 1312

1 440 479

Wierland (ej Yirland;

198, 339.

Vijk, Olof 6,120, 147.

Yijkinan, Kasper 5,243. Vijkman Knsperssou, se Kaspersson.

Vik (Uplaud) 2,126, 500, 8,45; — Flemings fri -herresknp 8,16; — kartu 1,892; — ruusten A 1,868; — se (Bjelke), Sten Thrcsson till Örby. V. oeh Ekholmen. (Bjelke), Ture Bengtsson till Örby och V.. Fleming, Klas, till i Svidja och V., Nils Klausson till V.

Vika (Dalarna) 3,28. Vikbolandet 5,25.

Viken 1,437, 8,13, 61, 71, 106, 109, 118, 141. 151, 167, 170, 277,

322, 4,6; — intaget af svenskarne 3,53; —

karta 1,392; — Kristiern 11 :s infall 8,149; —

Malmö reces8 8,66 -68;

— nppror 3,186; —jfr Bohuslän.

Viken, Bottniska, »e Bottnen; — Codnniskn 1,3; — Finska 1,150, 238, 427, 452, 4f»0,

2,137, 8,266, 331, 428,

4,4, 9—11, 65, 565.

5,92, 103, 320, 335,

6,153; — Viborgska

5,335 O. f.

Vikingar 1,310, 362, 367;

— minnen i vestra Europa 1,275—278; —

ordets ursprung 1,266;

— vapen 1,136, 285—288; — jfr Nordmän.Vestervikingar, Vikinga-tSg.

Vikingaskepp 1,3282—284, A 1,286.

Vikingatiden 1,241, 267, 288—292, 311—314,

319, 322—326, 328—

333, 368 o. f.; — jfr Jernåldern, yngre.

Vikingatåg (nordmanua-tåg) 1,240, 264—278,

29», 370, 469; — karta 1,2 7 3; — jfr Vikingar.

•»Vikingen», se Geijer.

Viktoria (kronprinsessa af Sverige-Xorge) 6,189.

Vil (slöja) 2,91.

Wildeshansen 4,13.

Vildman med krans och bölte

af William II T, 1650—1702) 4,433 O. f., 609 —512, 536, 539. Villermont 4 källfört. Villfarahögen 1,117 o. f. William, jfr Wilhelm. William Eröfraren 1,264, 282.

William III (kon. af

Ramborg Israelsdotter, Bengt Birgersson, Birger Persson, Birgitta, heliga, Helena Israelsdotter, Ingrid Birgersdotter, Israel Birgers-son, Katarina Birgers-dotter, Margareta Bir-gersdotter, Peter Bir-

England), se Willem afJ gersson.Peterlsraelsson.

Oranien.

Villman 4,613. Villmanstrand 5,93, 270, 334; — slag 1741 0,91 o. f., 108.

Villnäs, se Fleming, Per, till V.

Villor 6,251.

»»Villornnor» 1,356 o. f.

af löf (LapplandsjVillåttingen 2,103. vapen) A 4,392. Wilmersdor

Vildsvin 1,11, 286.

Vileu 1,358.

Wilhelm (hert. af Kurland) 4,115, 122, 150.

Wilhelm (hert. af Sach-sen-Weimar) 4,204, 216, 219, 239, 242, 248,
272.

Wilhelm (Inndgrefve af Hessen), gemål, se Louise Charlotte; — slngt-tatln 2,321.

Vilhelm, jfr Willem, William.

Wilhelm af Hessen 5,97.

Vilhelm af Sabina 1,401; — sigill A 1,4 01.

Wilhelm V (landgrefve af Hessen-Kassel) 4,196,
204, 216, 219, 239,
248.

ilmersdorf 4,196. Wilmington 4,14.

Vilna 8,313, 4,126, 568; — Johan TJI:s och Katarina Jagellonikas bröllop 8.260; — kriget
1055 4,878.

Wilshausen 4,457. Wilsnack (Brandenburg), heliga blodet, pilgrimsfärder 2,202, 269.

Wilt, Dominicus Ver 8,481.

Vimarbv, se Vimmerbv. Wimmer (språkforskare), om runor 1,217; —

Runeskiftens oprindelse og udvikling i nordn 1,212.

Vimmerbv (Viinarby) 2,117, 4,44; knrta 2,120; — vapen A

Wilhelmina Fredrika A- 6,195. lexnndra Anna Lovisa af Vimose (Fyen), fornfynd Nederländerna, se Lovisa
1,191, A 1,193, A (drottn. af Sverige- 1,195, A 1,198—200,
Norge).

Vilia 4,508.

Vilje (myt.) 1,841.

Villa Farnesina,

Roma.

Villafrancn, fred 185 i)

6,172.

Ville, dc la 4,59.

Villehrnd 5,91; — ville-hrandska regementet
5.92.

Villebråd 1,229.

Willem, jfr Vilhelm.

Willem af Oranien (1533 1584) 4,154; — gemål, se Anna af Sach-
204.

Viinpfen 4,170.

Vimnd- 1,276. selViu 1,188, 310, 325,

336, 4 85, 2,439, 8,232, 483, 5,416, 6,253.

Vina, se Dvina.

Viiingam, se Vän gom. Vincennes 6,27. Vincentius (bisk. i Skara) 2,449, 462 O. f., 474, 478—480, 8,76, 87, 136; — halshuggning

A 2,476.

Vincentius, helige, blod (relik) 1,395.

sen; — slagttotln 4,19. VVindau 4,150.

Willem af Oranien (kon. (Vingar, två; atten), vapen af England under nainiii A 2,12; — se And, (Vinge; ätten), vapen A 2,383; — se Lindorm Björnsson.

Viuge, M. E. 6,245; — Loke och Sigyn 1,336, A 6,24 4; — Tors strid med jättarne 1,336, A 6,244.

(Vinge), Nils Olsson 8,42, 134, 138 O. f.

Viugqvist, O., Berättelse om riksdagen 1780 5 kallfört.; — Om svenska representationen . . . till ... år 1(317 8 kallfört.

Vingåker, folkdragter A 6,258; — fornminnen 1,76.

Vingård, Johan (bisk.), porträtt 5,387.

Vingård, J. D. af (statsråd) 6,119.

Vingård, K. F. af (erke bisk.) 6,99, 115, no, 127, 137, 147; — porträtt 6,120.

Winholt, Hartwig 2,411.

Vinland 1,288, 291 o. f.; — knrta 1,290; - jfr Amerika, Massachusetts.

Vinsatorp, se Vinstorp.

Vinstorp(Vinsatorp)2,li9.

(Vi nstorpäätten) 2,3 2,236, 405; — vapen 2,119, A 2.153; — sc Anna

Karlsdotter, Göran Karlsson, Ingeborg Uagn-valdsdotter, Karl Bengtsson, Karl Uddsson, Knut Uddsson, Lidin-
vard Haraldsson, Märta Bengtsdotter, Staffan Bengtsson.

Winterfeld 4,135.

Vinterhus, grönländskt 1,18; — jfr Bostäder.

Vinterkonung, se Friedrich V af Pfalz.

Vinäs 2,117; — se Birger Nilsson till V., Bo Nilsson till V., Nils Bosson till V.

Viollet-le Duc 2,48, 132, 134.

Virchow, Die altuordi-

schen sch adel zu Kopen hagen 1,72.

Virdar, se Varend. Virséu, G. F. 6,67, 77 O. f., 82, 85, 91 O. f.;

— porträtt 6,61. Virsén, K. J. af 6,59,

9!.

Virta bro 5,376.

Virtus et fortitudo (inskrift å minnespenning) 8,447.

Virzjärvi 4,11.

Visborg (fäste, slott) 2,60, 154, 259, A 2,261, A

2,262, 264, 368, 279,

282 O. f., 297, 313 O. f., 318, 338, 345, 347,

349, 355, 387, 131,

435, 486, 8,35, 4,5; — förlänndt åt Lubeck 8,109; — karta 2,120;

— Malmö recess 8,6« o. f.; — ruin A 4,457;

— jfr Visby.

Visbur 1,24 3, 2,309. Visby (stad, stift) 1,420

—422, 439, 471, 2,9,

54—61, 70 O. f., 106, 154, 256, 264, 387,

8,63, 97, 276, A 8,327, 4,5, 15, A 4,316;

— belägringar 2,153,

8,64; — borgmästare

2,250; — brändt 8,109;

— doininikanerkloster

2,58, 60, 496; — dom-kvrka, se nedan Marit-kyrkan; — Drottens

kyrka 2,58; — franciskanerkloster 2,58, 496;

— Gertruds kapell 2,58;

— gotlandsvisan 2,305 o. f.; — handel 1,46u o. f.; — Hans' kyrka 2,58; — Helgeandskyr-kan A 1,423, A 1,423;

— hus A 2,282, 369;

— intaget af Birger Trolle 2,279; — — af preussiska orden 2,138;

— —af svensknrne

4,315; — Jakobs kyrka 2,58; — kartor 1,392, 2,120; — Katarinas

kyrka 2,58, A 2,64, A

2,204, 305; — Klemens' kyrka 2,58; — Klinten 2,283; — kloster 2,96;

— korsbetningen A 2,42—43, 47; — Kri-stiern Y:s anfall 2,382 o. — krönika 2,53;

— kyrkor 2,68; —

Laurentius* kyrka 2,58;— Malmö Tecess 3.68;

— Mariakyrkan (domkyrka) 2,58;-----Olof

och Filip Axelssons (Tott) grafsteu A 2,840;

- Mikael's kapell 2,58; •— rnsenm 1,82; — mynt A 2,56; — mynthus 1,476, 2,269; — Nikolaus' kyrka 2,58;

— — koret A 2,65; — Olofs kvrka 2,58;

- Peterskyrkau 2,58;

- riksbankens lånekontor 6,207; — rysk kyrka 2,58; — stadslag och sjörätt 1,4 71; -stadsmurar 1,421, 470, A 2,263; — Söderport A 2,45, 46; — Valdemar Atterdögs anfall 2,46 o. f.; — vapen A 6,195; — jfr Gotland, Illansan, Visborg.

Visingsborg 3,828, 4,7 9, A 4,298, A 4,409; — Brahes grefskap 3,15, 819, 4,15 o. f., 268; — Karl XI:s reduktion 4,480; trivialskola

4,294.

Yisingsö 1,387, 397 o. f., 4 25, 439. 442, 2,35,

117, 4,16; — grefskap 3,254; — karta 1,592;

— kyrka 1,481.

Visir 1,194.

Visitationer 3,185, 400,

4,293; — jfr Biskops-, kyrko-, Tullvisitationer. Visitering 2,28.

Viskan 2,119. 4,444. Wismar 1,456, 2,21, 62, 132, 177, 269, 442,

3,273, 456, 4,13 O. f., 176, 280, 387, 538,

582, 603, 5,37, 354;

belägring 1675 A 4,432, 438 o. f.; —

bronsbeslag A 1,159, 160 o. f.; — drottning Kristinas lifgeding 4,355;

— grefvefejden 3,162;

- i Sveriges konunga-titel 5,1; — mynt A 5,360; — nordens Dun-kerque 4,14; — pantsatt 5,364, 6,4; — traktat 1636 4,280; — tribunal 4,12, 5,202; — vapen A 4,393; — westfaliska freden 4,333; — jfr Hansan.

Visor, af Dalin 5,396; — biskop 'romas' 2,213,

234, 244, 251 O. f.; — Görans 2,210, 365; — huru kroppen och själen trätte 2.210; — om konung Albrekt 2,94, 97, 211; — om mordet på Tord Bonde 2,314; — om slaget på Brunke-berg 2,367; — stolts Elisif 2,95 o. f.; — Sveriges historiska och politiska visor, se Hyl-tén-Cavallius, G. O., och Stephens, G.; — jfr

Alexandersagan, Dal-, Eufemia-. Folk-, Gotlands-, Sinclairs-, Ven-jansvisan.

Vissångare 5,398.

Vist, se Vista.

Vista (Vist; härad) 2,117, 3,134; — Brahes grefskap 3,16.

Visthus 1,317.

Visunden 1.284.

Vita Catharinæ A 2,401. Vitalianer, se Yitaliebrö-der.

Vitaliebröder (fetaliebrö-der, victualiebröder, vitalianer, vitalier) 2,61, 127, 132—134, 136,

138, 14 1, 153, 174 O. f., 189, 3,63; — jfr Hansan, Hättebröder.

Vitalier, se Vitaliebröder. Vitebsk 1,254.

Witmar 1,361.

Vitnen 1,465, 2,26. Vitnesmål 5,281. Vitskvflä, se Vidtsköfle. Wittekind 1,267. Wittelsbach (ätten)4.160, 166,

361; — se Otto

af W.

Witteuberg (stad) 2,494,

4,211, 250; — högskola

3,81, 281, 470; —

Luthers hus A 3,81. Vittenberg(ätten),grefskap

4,16.

Vitteuberg, Arvid! 4,806, 324—326, 848, 373,

875, 37 7, 381; — porträtt 4,327.

Wittenborg, Johannes

2,47.

Vitterhet 4,615, 5,210, 414, 6,225, 229; —

guldålder 6,227. 232;

— Gustaf 111:9 tid 5,295

— 297, 309, 407; —

nydaningstiden 3.474; — storhetstiden 4,299; — jfr Dramatik, Epik,

Literatur, Lyrik, Poesi, Skaldekonst. Vitterhetsakademien 5,210, 29C; — minnespenning A 5,399; — jfr Vitterhets-, historie- och antiqvitetsakademien. Vitterhetsalster 3,473. Vitterhetsarbeten 3,472. Vitterhets-, historie och antiqvitetsakademien 5,296; — handlingar

1,299, 349, 4, 5 käll-fört.; — månadsblad 1,77, 170, 239, 246,

2,4, 20, 24, 92; — jfr Vitterhetsakademien. Wittfoth, Hans 5,181, 207.

Wittich 4 källfört. Wittlock, J. Z., Jordfynd från Värends förhistoriska tid 1,96.

Vittsjö 4,35, 108. Wittstock 4,436; — slag 1636 A 4,280, 281 O. f.,

802 O. f., 307.

Vitzen, van (släkt) 2,190. Vitzen, Arnold van 2,93. Vitzen, Heine van, hnstru, se (Bjelke), Sigrid Bengtsdotter; — släkt-tafla 2,239.

Vitzen, Herman van 2,49 —51.

Vitzen, Vicke van 2,114. Vladimir den store 1,279 o. f., 4,67.

Vladislav 11 Jagello 2,163.

Vladislav IV (kon. i Polen, 1595—1648) 3,419 o. f., 427, 453, 4,53, G6,

117, 139, 276 O. f.,

339; — gemåler, se

Cecilia Renata af Österrike, Marie Louise Gou-zaga-Nevers; — slagt-tafla 3,241.

Vogeserna 4,14, 232. Vogt, J. H., Optegnelser 6 källfört.

Vojvoder 4,113, 377. Vojvodskap 4,113. Vokaler 1,216. Wolfenbiittel, slag 1641 4,306.

Voiga 1,238, 299 O. f. Wolgast 4,13, 4 39, 5,4 8; — drottning Kristinas lifgeding 4,355. Volhvnen 4,126; — Karl XIT:s krig 4,560 o. f., 57 2; — spjutspetsar

1,221.

V olim hans, Jakob, so

Gyllenborg, J.

Volimhaus, Simon Johansson, slagttafla 5,67. Wolkau 4,223.

Volkov 4,9, 66.

VVollin 1,256, 4,12, 189 o. f., 439, 5,28, 154, 156;

— westfaliska freden

4,388.

Wolmar 8,430, 4,80, 122;

— Oxenstjemas grefskap 4,12, 16, 129.

Volodar, gemål, se Rikissa från Polen; — slagttafla

1,376.

Vologda 4,54.

Voltaire, F. M. A. de

5,216, 263; — och franska revolutionen 5,348;

— porträtt 5,219. Wolthansen, Ernst von

2,379.

Wolthausen, Johann von

2,379.

Vordingborg 4,389; —

fred 1435 2,17 8. Wormditt (biskopsdöme) 4,138.

Worms (biskopsdöme, stad) 4,232, 235.

Worms (ö) 4,11. Vorparlameut, Frankfurt 6,14 5.

Vorpommern 4,12 o. f., 5,27; — westfaliska freden 4,833.

Worsaae, Danmarks oldtid 1,86; — Den danske erobring af England og Normandiet 1,266; 274, 278; — Minder om de danske og nord-mrendene i England, Skotland og Irland 1,278;

— Om forestillingerne

på guldrakteaterne 1,234; — om invandring till Norden vid bronsålderns början 1,86 o. f.; — Om Slesvigs oldtidsminder 1,207; - -

Ruslands og det skandinaviske Nordens bebyggelse og äldste kulturforhold 1,88.

Vorskla 4,5 72, 574. Vossius, G. J. 4,320, 344. Vrangell (atten) 4,480. Vrangell, A. J. (amiral) 5,320.

Vrangell, A. J. (riksråd) 5,83, 148, 174.

Vrangell, A. R. 5,229, 244^Vrängestad, steudös A

1,54, A 1.55.

Vuefast, se Vigfast.

Vulf 4,451.

Wulf Wulflain, se Wulf-lam.

Wulflam, Wulf 2,132.

Jonas

J urge ii 8,157 —163, 165, 167

O. f.

Yult von Steyern 8, 4 k Hllfört.

Wundeu, se Unde. Yuoksen 1,27», 2,128,

4,ii.

Yuorentaka 0,56.

Wurgen 4,54 9, 552. Wiirtemberg 4,218. Wiirtemberg, Mareks von 5,102.

Yrangel, Erik (lagman)

0,125, 129, 135, 141.

Yrangel, Erik (riksråd)

5,84, 107, 112.

Wrangel, F. II. E. von 6,145.

Yrangel, G. G. 5,270.

Yrangel, Helmut 4,314.

Yrangel, Herman 4,65,|Yulfvenstjerna, 140, 142, 147 O. f.,j 5,6, 76.

295, 302—304; — por- Wullenwever, trätt 4,14 6.

Yrangel, K. G. 4,24 2,

306, 308, 313 O. f.,

324 O. f., 327 O. f.,

341, 373, 380, 387 ~

389, 395, 402, 411 O. f.,

416, 422, 430, 433,

435 O. f., 447, 520, 619;

— förlänningar 4,348; — grefskap 4,16; — handske A 4,630; — harnesk A 4,323; — knif oeh gaffel jemte etui A 4,631; — porträtt 4,323; — ur, skänk från Xurnberg A 4,632.

Yrangel, K. H. 5,91 o. f.

Yrangel, M. J:n, se Brahe.

Yrangel, Yolmar 4,43G.

Yrangel, Y. G. 5,103—

105.

Yrangelnska palatset, se Stockholm.

Yratislav (hert. af Pommern) 2,139; — slägt-tafla 2,111.

Yrede (ätten), vapen A 8,444.

Yrede, Fabian (fältmarskalk) 6,22, 39, 76, 78.

Yrede, Fabian (kungligt råd) 4,468, 502, 512,

522, 529, 535, 578; — chef för reduktions verket 1685 4,476; — porträtt 4,477.

Yrede, Fabian (riksråd)

5,112, 143, 175.

Yrede, Henrik 8,443.

Yrede, H. J. 5,135.

Yreta kloster 2,118; — grafstenar 1,375; —

kartor 1,392, 2,120.

Yries, Adrian de 4,634.

Yrigstad (kyrka) 2,93;

- snidad ekstock A 1,4 83; — väggmålningar A 1,417—419, 483.

Vrångbilder (karrikatyler),

»Christina regiua» i Roinu A 4,359; — öfver revolutionen 180B A 5.378.

Y r a u g e 1—V ölsun gas ungen

2,120; —

Magdeburg

4,214.

Yårfrukyrkor 2,202; — se Helsingborg, Kjöben-havn, Munchen, Upsala.

Vä 1,309, 4,36; — brändt 2,294, 439, 8,322; — kartor 1,392, 2,120; — kyrka A 2,293, 497; — — målning A 2,294.

Yäddö kanal 8,234.

Väderlek, medeltidsskrift om 2,211.

Yäderqvarnar 1,332.

Yädersolar 8,4 71.

Yädla, se Stockholm.

Väfnader 1,23, A 1,123, 12 7; — jfr Linneväf-nnder, Tyg, Ylleväfua-der.

Yäfnadsmönster (ornam.) 1,186, A 1,187, 325, A 1,326.

Wurzburg 2,27, 147, 232, Yäfnadsslöjd 1,187—189. 234 o. f.; — bibliotek, Yäfniug 1,325 o. f.

fördt till Upsala 4,233.

WyclifTe, John 2,2.

Yådeld 2,369.

Vågar, bronsdosa till förvarande af våg och vigter A 1.311; — vikinga-tideu 1,311 o. f.; — jfr Bronsvågar.

Våldgästning *1,424, 455,

2,274.

Yämb (nära Sköfde), kistor 1,59, A 1,60; — kyrka A 1,408.

Vämod 1,357.

Yånga (Yestergötland), runstenar 1,219.

Yånga 2,320.

Yångsöu, se Stockholm, Skeppsholmen.

Yår frus gillestuga, se Stockholm; — kapell i Upsala domkyrka 2,498; — och den helige Peters nunnekloster, se Lund, nunnekloster; — tider

2,396.

Yårdinge, bronsåldersfynd A 1,131, 148, 150, 152, 4 1,153, 177.

Vårdtorn, Brunkeberg, se Stockholm.

Yårfruberga (Yarfru-berga), kloster 2,124; — -- abbedissans sigill /

1,486;-----kartor 1,392,

2,120; — — ruiner A 1,470; — — jfr Setunn.

Vårfrukloster (Varfru-kloster), Landskrona

Yäfstolar 1,325 o. f.; — Färöarna A 1,326; — mekaniska 6,202. Yäfvare, flainska 3,481;

— jfr Guldväfnre. Yäfersunda (kyrka) 1,481. Vägar 1,248, 312 o. f.,

473, 2,391, 487, 4,95;

— allmänna 6,205; — jfr Handels-, Jern-, Lands-, Vattenvägar.

Väggmålningar, antikens 5.4 09; -- Hag* »lott

5,411; — kungsstugan i Örebro A 8,4 81; —

Råda kyrka A 1,446;— (Östergötland) Yrigstads kyrka A 1,417 —419; — Osmo kyrka A 2,205, 206.

Väggstenar, kiviograf-vens A 1,94, A 1,95, 96.

Väg- och vnttenbyggnader 6,196, 2 07.

Yälskland 2,309.

Vältalare 5,387, 395. Vältalighet, snille och smak (inskrift å medalj) 5,297.

Yängarn(Yinagarn) 2,126, A4 ,412,521;—se(Baner), Eskil Isaksson till V., (Baner), Knut Eskils-*on till V., Stralendorp, Märta, till V.

pnare 1,424, 484, A 2,134, 482, 486; —

bröstkäladnad 2,135; — driigt 2,501; — medlemmar i räfsteting

2,183; — utrustning

1,135; — jfr Adel.

Värdshus, se Taverner.

Yärdskap 4,345. 548,

617.

»Värdören»» 1,4 74; — jfr Varubyte.

Väreud 1,321, 365, 375, 2,70, 116, 118 O. f.,

143, 237, 295. 345.

434, 4,6, 34;— dneke-fejden 8,186 o. f., 193 o. f.; — Erik Magnussons 2,35; — folkdräg-ter A 6,259; — gamta stugor 1,319;—grefve-fejden 8,184; — kartor

1.392, 2,120; — lag-snga, se Tiohärads lagsaga; — och virdarne. se llyltén-Cavallius; qvinnans arfsrätt 1,381: — virdar 1,381, 462. 2,355, 471.

Yärfningar 8,210, 442, 445, 465, 4,33, 4», »9, 140, 200, 286. Yäringafärder 1,27 3— 282.

Yäringar (varanger) 1.279 o. f., 802 o. f.; — jfr Yarjager.

Värjor, Axel Oxeustjerna* A 4,269; — Gustaf I:< A 8,240; — Gustaf II Adolfs A 4,120; — Karl X Gustafs A 4,370; — Karl XII:s A 4,531: --jfr Vapen.

Yärmaland, se Yermland. Yärnpligt 1,423, 6,44,

184 o. f., 189; — jfr

Beväring, Ersättnings-karlar, Kouskriptions-skyldighet, Landtvnru. Årsklasser.

Värn pligtslag 6,184. Värtan 2,126.

Värälä, fred 1790 5,537.

351.

Väsby, runsten 1,293. Väskor, compostellnpil-grimers 2,75.

Västar 8,402.

Vätersholin 2,119; — karta 2,120.

Vättar 1,336, 349.

Vätö 0,21.

Växiö, se Vexiö. Växtbilder (ornam.) 1,2 2. Växtfysiologi 6,220. Völsungas&ngen 1,251. 849, 480, 5,311; — jfr Signrd Fafnesbanc.Völsungsson, Sigmud, se Sigmund V.

Völuspä (Valans spädom) 1,6,340 O. f., 343.

Xcrxes, stenvapen på Xer-xes' tid 1,80.

Ydre (härad), Bo Jonssons 2,99; — dackefejden

8,193 o. f.; — Magnus' hertigdöme 8, 15, 227, 6, rättelser.

Yggdrasil (verldsträdet) 1,341—343.

Yltingar 1,246. Yllefabrikation 4,501, 5,63.

Yllefabriker 5,63. Yllekappor 1,186. Yllekläder, i brousålders-grafvar 1,117, 124, A

1.125, A 1,126, 168,. 186.

Yllemös8orl,i24, Al, 125, A 1,126.

Ylleshed, slag 1677 4,450. Yllesjalar 1,123 o. f., A

1.125,

Ylletyg 1,24, A 1,123, 127, 320; — från Danmark A 1,187; — med broderier 1,325, A 1,326. Ylleväfnader 1,124, A

1.125, A 1,126.

Yme (myt.) 1,340 o. f. Ymseborg 1,418; —karta

1,392.

Yngaren (sjö) 2,123. Ynglingasaga, se Snorre Stnrlasson.

Ynglingatal, se Tjodulf från Hvin.

‘ Ynglingahtten 1,5, 240— 249, 371.

Yngve (kon. i Sverige) 1,242.

Yngve (samkon. med Alf) 1,244.

Yngve-Frö (Ingunnar-Freyr) 1,243.

York (preussisk general) 6,4G, 51.

York (stad i England)

1.272, 365; — karta

1.273.

Ypper (Ubbe) 1,355, 368. Yr (runa) 1,355.

Yrken, tekniska 6,217. Yrkesskolor 6,217.

Yrsa (drottn. af Sverige;

Adils’ gemål) 1,247. Ystad 8,322, 4,8, 442, 54 2; — Axel Brahes

hus A 2,487; — brons-vngn 1,92, A 1,93, 95,

O

150, 165; — hus 2,369,! A 2,370; — kartor 1,392, 2,120; — kloster 2,120;

— kyrkor 2,490; -----

Mariakyrkan A 2,488;

— — Peterskyrkan A

2,487, A 3,324;— smeds-skrået 2,871; — vapen A 6,195.

Ytra Tor, se Sotholm. Ytter-Selö (socken), runsten 1,302.

»YTtersta dagarnas helige», se Mormoner. Yttrandefrihet 6,84, 99. Yxkull, Elin (f. Horn; g. m. 1 Johan Maidel, 4 Otto Yxkull), slägttafla

8,328.

Yxkull, Otto, hustru, se Yxkull, Elin; — slägttafla 8,328.

Yxor 1,31, 195, 287 O. f., 329, A 2,235, A2,402, 501; — af musselskal A

1,36, 37; — af trapp

1.33, A 1,34, A 1,35, 87, A 1,46, A 1,47; — helige Olafs (Norges vapen) 3,204; — med sknfthål 1,46 o. f.; — åkerbruksredsknp 1,332;

— jfr Ben-, Bronsvxor, Celter, Flint-, Horn-, Jern-, Pål-, Skiffer-, Sten-, Strids-, Tvärvxor, Vapen.

Zachrisson, C. A. 5 käll-fört.

Zamoiski, Johan 3,355 O. f., 430, 440, 446. Zaragoza 4,215.

Zborovski 8,355.

Zeeland (Holland) 3,111. Zeeland. Nya, krigskanot med spiraier A 1,91; — stenyxor 1,40; — tatu-eringsmönster 1,91.

Zeno (östrom. kejs.), mynt 1,225 o. f.

Zerbst 4,211; —jfr An-halt-Zerbst.

Zettervall, Helgo 4,618,

6,249.

Zibet, K. B. 5,363 o. f.,

6,5.

Ziervogel, J. M. 4,527. Zigzaglinier(ornam.)1,2‘ 90, 96, 108, 114, \4n. Zigzngsirater (ornaln/

1.34, 132.

Zinck (fornforskare), om bronskulturens ursprung 1,89.

Zink (metall) 1,149. Zinkeiscn 4 källfört. Ziska 4,163, 165. Zolkievski, Stanislav 8,453, 4,53, 117.

Zoll 6,242.

Zoologi 5,390.

Zorndorf, slag 17585,152. Ziirich 1,47.

Zusmarshausen, slag 1648 4,325.

Zweibriicken (hertigdöme, stad) 4,14, 82, 520;

— Louis XIV:s reunioner 4,509, 519; — jfr Pfalz-Zweibriicken.

Zwingli (Zwingel) 8,400, 438.

Zwingel, se Zwingli.

Zöge 5,25 o. f.

O

Abo (Abo; län, stad) 2,820, 352, 412 O. f., 421, 441, 450, 8,189,

267, 313, 406, 421, 432, 4,65, 114, 5,84, 166, 236, 392, 394; —belägringar 8,59, 408; — bi-skopskrönika 2,209; — borgmästare 2,250; — danskt 2,435; — domkapitel 8,120; — domkyrka 1,427, 2,208, A 2,212, 436, A 8,309;

-----byggnadsstil 2,4 96;

— — Evert Horns lik-begängelse (glasmålning) A 4,61; — — glasmålning öfver Karin Månsdotter A 8,311; — — helige Hemmings skrin A 2,493; — — Karin Månsdotters grafkor A 8,310; — — Stålhandskes sarkofag A 4,307;

-----Totts minnesvård

A 4,240; — familj fördraget 1812 6,44 o. f., 47 O. f., 63 O. f., 154;

— fred 1743 5,96, 98, 104, 106, 185, 257, 383;

— gymnasium 4,90; — hansans privilegier 8,57;

— hofrätt 4,9, 15, 7 9,

5,84, 87, 159, 223;

— holländarnes handel

8,111; — hus (slott)

2,64, 72, 103, 109, 140, 261, 271, 279, 290, 322, 340, 354, 429, 8,50, A 8,262, 411; — — Bo

Jonssons 2,99;-----Erik

XIV:s fångenskap 8,304 o. f.; — — Hans Krö-pelins förläning 2,251;

Sveriges historia. Register.

-----hertig Valdemars

1,441; — högskola, stiftad 1640 4,293;-----

medalj A 4,292; — Johan III:s hertigdöme

8,15, 209, 227; — kapitulation 1563 8,262 o. f.; *— Karins kyrka 1,429; — kartor 1,393, 2,121; — kloster 2,128;

— Lubecks tullfrihet

8,155, 171; — Magnus Grens 2,288; — mynthus 1,476, 2,304 O. f., 408; — möten 2,319,

8,401, [-431;—reduktionen-] {+431;—reduktio- nen+} 4,480; — regemente 5,322; — ryskt 1,451, 4,585; — stift 1,427,

2,101, 116, 395, 8,14,

99, 132;-----biskopar

2,28, 76, 208, 316, 395, 436, 475, 8,76, 79, 131, 210, 238, 4,292 o. f., 608, 5,124;-----del-

ning 8,199; — städerna« vid Bottnen handelsrätt 8,231; — säte för generalguvernör 4,14; — tull på utländska varor 2,305.

Aboörtugar A 2,181, A

2,274, A 2,302, A 2,408, A 2,4 4 5; — jfr Mvnt. Aby 8,37«.

Abyfjorden 8,53, 109. Ådö (Adö) 2,133.

O * _

Ahus (Ahus, Aos) 2.294,

8,53, 96, 322; —Karl XI:s spis A 4,450; — kartor

1,392, 2,120; — kloster 2,120; — kyrka A 2,295, A 2,296, 4*97.

Åkarp 6,214.

Åkdon 2,3 70;—jfr Vagnar. Åke Axelsson, se (Tott).

o

Åke Bengtsson, se (Färla). Åke Hansson, se (Tott).

o

Åke Johansson, se (Natt och dag).

Åke Jönsson, se (Svarte oSkåniag).

Åke Jörgensson. se (Tott). Åke Klausson, se (Tott). Åkerblad 1,282.

O

Åkerbo (Åkerbo; härad i oÖstergötland)2,1 18,384. Åkerbo (Åkirbo; härad i Vestmanland) 2,124, o8,142.

Åkerbruk 1,15, 40, 118, 331 o. f., 468, 486, 4,94. 6,150; — Mejico 1,172;

— jfr Jordbruk.

o ••

Åkerbruks redskap—O d r a o r d e n.

Åkerbruksredskap 1,40, 332; — jfr Liar, Plog-jern, Skaror, Yxor. AkcrbyJ; 5,25.

Akerhjelm, G. F. 6,115,

119.

Akerhjelm, Samuel 5,83, 87, 89, 90, 108, *112,

117, 120, 169; — minnespenning 5,182, A 5,194; — porträtt 5,84; — principalatslära 5,118.

Åkerström 6,232.

AkerÖ (Akirö) 2,123,

3,478, A 5,163, 164, 207; — se (Lilja), Folke Gregersson till A.

o

Akesdotter, Iliana, se (Tott).

o

Akesdotter, Ingeborg, se o(Tott).

Åkesson, Bengt, se (Tott). Åkesson, Erik, se (Tott).

o

Åkesson, Hans, se (Tott).

o

Åkesson, Jörgen, se (Tott). Åkesson, Klos, se (Tott).

u j

Ainal, privilegier 4,290; — vapen A 6,195; — Jfr Knyttkärr.

Ångbåtar 6,202, 257; — jfr Fartyg.

Ångbåtsbyggerier 6,203. Angermanelfven 2,127. Ångermanland (Anger-mannaland) 2,138, 343, 384, 8,119, 4,5;

—

fornfynd 1,50, A 1,78, 298, A 1,327; — hällristningar 1,163; — kartor 1,393,2,121; — vapen A 3,373, A 4,27.

Ångfartyg 6,203. Ångkraft 6,202. Ångmaskiner 6,202. Angstrom, A. J. 6,220. Arböger for nordisk old-
okyndighed 1,205, 234. Arnäs (Aranäs) 1,433; o— karta 1,392.

Aror 1,155, 202 o. f., o 284 o. f.; — jfr Styren. Arsbegäugelser, se Anni-.versarier.

Åkesson, Klaus, se (Tott). Årsböcker, frankiska

Al (socken) 3,142, 5,103. o^»255.

Åland (Aland, Åländ.ka A"klasf.er, b “ ->fr önrna) 1,278, 429, 471, jVarnI,h^ ,

2,188, 216, 412, 401, Arainaasa 8,196.

3,208, 300, 304 o. f.t Årsräntor 0,312.

Äskviggar (stenyxor) 1,41, 81—83.

O f>

Asle socken (ej Asled; nära Falköping) 1,140, o2,li4.

Åsmund(A8munter)l,48l. Åsmund Kåresson 1,355. Åstrand, Nils 6,99. Asunda härad 2,384. Asunden (Vestergötland)

2,468, 3,189.

Asunden (Östergötland) o3,193.

Asynjor (myt.) 1,338. Äsön, se Stockholm.

Åtvidaberg (Atvedaberg), koppargrufva 2,118,
o8,234.

Åvik 5,43.

6,18, 75; — rikets allmänna, beredning 5,333, 341, 347, 381, 6.194;

— riksv&rdande 5,32,

128, 170, 252; — jfr

Kommando-, Regerings-, .Utrikesärenden. Åreportar 4,634 o. f.;

— i Stockholm, vid Kristinas kröning A 4,3 :i8; vid Ulrika Eleonora d. U:8 intåg A 4,517; — jfr Triumf-
.bägar.

Arfdabalken 2,5, 5,75 o. f. Årja, runsten 1,212 o. f.

Arvalla, se Ervalla.

Atran 1,434,2,119,3,274. Attarbot 1,461.

Ättargäld 2,104; — jfr Skatter.

Adelfors,guldgrufva5,385, Ättehögar 1,7, 316, 320,

Arsta (Arsta; i Söderman -laud) 1,484, 2,123; — se (Tott), Axel Lau-rensson till Å., (Tott), Kariu Axelsdotter till Å., (Tott), Laurens Axelsson till Niisbvhholm och Ä.

415, 421, 4,G8, 5,1«,

102, 6,13; — Berent von Mehlers förläning3,165;

— freden iFredrikshamn 1809 6,3, 23; — fredsunderhandlingar 4,595,

5,27, 68, 6,9; — Johan III:s hertigdöme 3,15,

209,227; — kartorl,393,

2,121; — kriget 1743 Årsäll, se Erik A.

5,102; — — 1808—I Artullar 1,202.

1809 5,374, 37« o. f.,iAs (kloster) 2,120.

6,8, 22; — vapen A|Åsa 1,248.

o3,374, A 4,27. 'Åsagudar (myt.) 1,3G9;

Ålandshaf3,369,5,20,6,l.l| __ jfr Asar.

Ålborg 3,164 o. f.

Åldermän 2,370.

6,201.

Ädlingar, polska A 3,357; — jfr Adel.

Äktenskap 1,367, 379,

5,415; — biskopars

domsrätt 1,477; — blandade, barnens religions-bekännelse 5,283; —

inom förbjudna släktled, Örebro kyrkomöte om 3,132; — judars 5,283.

Äktenskapsförbud för pre-ster 1,402, 3,88.

Älgårar, karta 1,392.

329; — jfr Grafvar. Ättemän 5,276 o. f.

Atter 1,461; — adliga

4,109, 5,168, 276 o. f.;

— erikska, släkttafla 1,382; — sverkerska och erikska 1,376—405.

Atter (runradens) 1,218,

355.

Öarna, Britiska (Britan-niska) 1,3, 151, 182,295;

— — flintpilar, amuletter 1,83;-----forn-

minnen 1,275—278;

4G.

Ämnesholm 2,117; —

karta 2,120.

Ängsö 2,124, 470, 3,45,

Årsta (nära Stockholm) 48; — oxenstjemagods

v il . . . II i

2,124.

A 1

Ammån 2,117 o. f., 4,44, — hällristningar 1,164;

— — vikingatidens ornamentik 1,359; — — vikingatåg 1,266—268 jfr Storbritannien

— Danska 4,312, 6,145

— — jfr Danmark; — norska Finmarkens 4,39;

— Ostindiska 1,277; —

— jfr Ostindien; — Skandiska 1,4; —9— jfr Skandinavien; — Äländ-

2,241; — se (Bjelke), Sten Turesson till Ä., (Rosor, tre), Lars Tnres-sou på Ä., (Sparre), Fader Ulfsson på A., 1,327.

Äsar (mvt.) 1,335—340; o— jfr Asagudar.

Asatro, se Gudatro.

Ale (dansk konungason) 01,244.

Åle(englandsfarare)1,293.

Äle (norsk kon.) 1,247.

Ålleberg (nära Falköping) r 1,230.

Allonö A 5,2«.

Ålund, O. V., se Ippfin-uimrurnas bok.

o •

Aländjng, Peter, se Petter A.

Aminne 5,59; — se Horn Asgård, se Äsahem. af Å. ,Åska 1,82, 337.

(Sparre), Knut Bengtsson till A., (Sparre),! ska, se Äland.

,Jir . I.Nils Abjörnssou till Ä.lÖd (betvdelse) 1,242.

Vsahem (Asgård) 1,33.»jj(pje (riksregal) A Öd (drottn. af Danmark,

3,439, A 5,123. Röreks genial) 1,349.

342.

Äsahögen 1,6«.

L\plen 1,333

Ode (myt.) 1,341, 345.

As ak a kyrkogård, runsten |Ä ra,regeringsformsförsla-jÖdgisle (bisk. i Vesterås),

get 17G9 5,205; — »&t| bild å glasmålning A den högste, de sinas! 1,449. tillflykt»» (Gustaf II Adolfs,Ödgislesson, Matts, se valspråk) 4,72.^ | (Lilja).

Asbo, Norra 1,43«, 453, Ärelöshetsstraff 5,281 o.f. Ödhumla (myt.) 1,341. n45« o. f. Äreminnen 5,895; — jÖdmanu, E. S. 6,99, 11«,

Åsby, grafplats med hö- Torstenssons 5,297. | 209.

Odmorden. (Ödmord)

gar och stensättningarLärenden, diplomatiska Öduiord, se A 1,352. o 6,110; — inrikes 5,333, Ödmorden 1,238, 4«0, 2,125; —

6,18; — kyrkliga 4,607, 5,333; — iniiiisteriela

karta 1,392. •* ••

Ofningsläger—Örjan Karlsson.

Ofningsläger 5,272. Öfvedskloster (Övid), kartor 1,392, 2,120. Öfveramiraler 5,309. Ofverdom8tolar 4,87.

O fverfall, se Landstigning. Ö fverflödsförordningar 1,486, 5,62, 146, 184, 191, 866, 416, 6,67,

253; — uppträde A

5,415; — jfr Lagar. Öfverflödsvaror, införsel förbud 5,143. Öfvergångsstil 2,496. Öfverhofmäatare, se Fodermarsk.

•«

Ofverintendentsembete

.6,196.

Öfverintendentur 4,626. Öfvernäs 2,356. Öfverpostdirektör 6,196. Öfverrheinska kretsen, se Kretsen.

Öfversachsiska kretsen, ..se Kretsen.

Öfver-Selö 2,403. Ofversigt af Sveriges inre utveckling, medeltidens förra skede 1,460—486;

— — senare skede

2,482—502; — nyaste tiden 6,192—260; —

nydaningstiden 8,460— 484; — partiti dvarfvet 5,380—416; — storhetstiden 4,598—640.

Ofverskottsräntor 4,482. Öfverstar 8,465, 5,32,

137;—jfr Fält-,General-, Knektöfverstar.

»•

Ofverstemarskalksemete

5,55, 59.

Öfverstlöjtnanter 8,465;

— regeringsformen 1772

5,252.

Ofverstyrelse, kyrklig (consistorium generale)

4,86, 109.

Öfver8t&th&llare, Stockholms 4,261, 5,143, 186, 252, 261, 359. Ofverståhållarhuset, se Stockholm.

Öfversättningsliteratnr

0,398.

Öfvertro 8,471, 5,294; — Jfr Vidskepelse.

Öglor, & brakteater 1,235. Ökna,..se Knut Knutsson till Ö., (Lilje af Ö.).

Öl 1,324, 8,232, 483, .5,416, 6,256.

Öland 1,252, 462, 464,

2,35, 46, 66, 93, 279, 296 O. f., 315, 318, 320,

355, 387, 441 O. f.,

468, 8,104, 161, 199,

369, 4,41, 44, 51, 187 o. f., 362 o. f.; — befolkning 1,170; — be-grafningssätt 1,210; — borgar fr&n

vikingatiden 1,323; — dackefejden 8,193; — danskt angrepp 1612 A 4,40; — Erik XIV:s hertigdöme 8,15, 227;

— fornsaker 1,74, A 1,110, 180,

A 1,181, 183,

A 1,184, A 1,188, A 1,191—192, A 1,208, 280, A 1,231, A 1,234, A 1,239, A 1,286, 324, A 1,325, 327, A 1,328, A 1,330; — fredsunderhandlingarna 1612 4,51;

— Gustaf I:s bref till allmogen 8,218 o. f.; -hansestädernas 2,49; -hertig Valdemars 1,441;

— Ivar Axelssons (TotV förläning 2,384; — Karl (Vill) Knutssons pantlän 2,262; — Karl X Gustafs förläning 4,352, 365; — kartor 1,392, 2,120; —

kriget 1520 8,26;-----

1611 8,458; — Kristinas lifgeding 4,15, 355; — lagmän 2,32, 239, 241, 273, 385, 405; — lagsaga 2,116, 8,13;

—

mynt 1,179, 224, A

1,225, 238, 295, 298;

— offerställen 1,347; —

runsten 1,358; — sjöslag 8,267, 269, 276,

4,441 O. f., 5,334; — skatter 1,321, 2,181; — stenslidersgrafvar 1,75;— svenskt 4,31; — Sören Norbys förläning 8,62;

— under Linköpings stift 8,76; — vapen A 8,373, A 4,27.

Ön (kon.), se Ane.

Önnestad, folkhögskola 6,214.

• • * • •

Orabro, se Örebro.

Örbv (Örbyhus) 2,126, A 8,306; — Erik XIV*.s fängelse 8,306, 312; — Nils Stures fängelse 8,885; — se (Bjelke), Sten Tureson till Ö., (Bjelke), .Ture Bengtsson till Ö., (Vase), Johan Kristersson till Ö., (Vase), Knstiern Johansson till Ö.

Örbyhus, se Örby.

Öre (mvnt) 1,218, 312, 474, 2,488, A 8,270, A 8,388, A 8,887, A 8,403, 466—468, A

4,110, A 4,298, A 5,12, A 5,36,117,6,208;—fjerdedels A 4,259, A 4,371;

— fyra A 8,270; — fvrkantig klipping A 4,107; — Gustaf I:s A 8,57; — kopparmynt A 5,12, A 5,35, A 5,237;

— sexton A 8,243, A 5,250; — silfver A 5,29; —. silfvermynt A 4,423, A 5,124; — sjattedels A 4,688; — två A 8,243, A 8,256, A 8,450, A 5,270; — åtta A

8,243, A 4,259; — jfr Mynt.

Öre elf 6,23.

Örebro (Orahro; län, stad) 2,22, 107, 229,

8,80, 189, 417, A 4,60, 461, A 6,30, 201; — arfförening 8,198; —

Engelbrekts befrielsekrig 2,218; — engelbrekts-stoden A 2,232, 233, 6,247, A 6,248; — En-gelbrektsvisan 2,234; — eriksgatan 1,462; — fred 1812 6,44; — handels-stadga 4,124; — herremöten 1,436, 8,177, 180;

— jeruvägar 6,206; —

karmeliterkloster 2,124, 8,81; — kartor 1,392, 2,120; — kungssalen

(kungsstugan) A 8,480— 481, 482; — kyrka A 2,232, 497; — — Engelbrekts graf 2,233; — kyrkomöte 1529 8,132 —134, 145; —lagnämd 2,4; — mythus 1,476;

— möte 1606 8,445 o.

f.; — ordinarier för Ne-rike 8,199; — prestmöte 3,346; — reformmöte

— religionsstadga

— riksdag 1610— 1611 8,457, 4,23, 31;

— — 1614 4,61, 87,

102, 104;-----1617

288, 290, 300, 332, 341, 343, 345, 352, 354, 419, 425, 427 o. f., 442, 447, 474, 8,35, 40, 477, A 6,31; — —

drottning Doroteas morgongåfva

2,325;-----Engelbrekts

förläning 2,224;-----

Gustaf I:s befrielsekrig

8,41, 45, 48; — stats-hvälfningen 1809 5,378;

— teknisk elementarskola 6,204; — utskottsmöte 3,445 o. f.; — vapen A 4,60, A 6,195.

Orebro-Hult, jernväg .6,151.

Öregrund 2,127, 436, A

5,20, 25; — handel

3,231; — karta 2,120;

— vapen A 5,20, A 6,195. Öremölla (nära Abekås),

fornsaker A 1,182, A .1,183, 184, A 1,192,210. Öresten (län, slott)

2,73, 110, 119, 219,

350, 354, 362, 386, 404, 409, 429; — Bo Jons-sons 2,99, 107; —karta 2,120; — Stenbocks fri-herreskap 8,16;
— jfr Marks härad.

Öresund 1,261, 284, 408, 455, 457, 8,51, 150, 160, 164, 232,4,6, 8, 35, 130, 180, 183, 187, 256, 287, 315, 392,
508, 510, 592, 607, 5,354, 364 O. f., 369, 377, 6,37; — Danmarks höghetsrätt 4,40, 50; — freden i Kjöben-havn
1660 4,404 o. f.;

— — i Stettin 1570

8,324; — hansans härjningar 1427 2,174; — kriget 1535 8,166; —

— 1643—1645 4,314;

— — 1675-1679

4,442, 448;—liibeckar-nes privilegier 8,58; — nordiska sjuårskriget 8,269, 273, 276; — slag 1658 4,395, A
4,396; — svenska flottans öden 1428 2,17 5 O. f., 223;

— östersjöstädernas

____, __, _____ skeppsfart 8,158.

4,68, 85, 104 o. f., 109; Öresundstullen8,456,4,50

o. {., 311, 353, 0,37,

6,147

4,105

— — 1810 6,20, 31

87, 39, 82, 113;-----

1812 6,42—44, 76, 79, 82;—rådsmöten 1,454, 2,346, 8,142, 192, 449;

— slott 2,63, 124, 129, 140, 219, 231, 247, 259,

o. f., 124

315, 317,

.6,53, 155.

Öreting (vid Nidaros) 2,139 o. f.

Örjan Karlsson, se Göran K.«•*•

Örkel ljunger—Österrike.

Örkelljunga 1,436, 2,119. Ösby, bronsstatyett A1,184.

Örlogsfartyg 4,603. Örlogsflaggor 6,136. Örlogsflotta 4,496, 5,274, 319, 335 O. f., 382 O. f. Örlogsskepp 4,286, 5,273;

— jfr Krigsskepp. Örlogsväsen 5,301.

Örn (namn) 1,357.

Örn, hvit (Ösels vapen)

A 4,393; — svart (Verm.- lands vapen) A 8,373. Örn, svarta, orden 5,367. Örnefot (ätten), vapen A 2,82, A2,363, A2,389, 403. (Örnefot), Erik Karlsson 2,54, 72, 93, 95, 105;

— vapen A 2,32, 33. (Örnefot), Jakob Ulfsson

(erkebisk. i Upsala) 2,198, 364, 395, 403, 413, 415, 417 O. f., 422, 426, 428, 431, 437, 439, 444—446, 449—451, 457—459,

463, 467, 473, 475 O. f., 8,26, 235; — bild A 2,389; — och Sten Sture d. ä. 2,410 o. f.; — om biskop Nils i Linköping 2,53; — sigill A 2,363;

— Upsala högskolas upprättande 2,399, 494;

— vapen A 2,389. (Örnefot), Karl Magnusson 2,109.

•• 9 _____

(Örnefot), Magnus Eriksson, hustru, se (Natt och dag), Karin Stensdotter; — slägttafla 2,2 4 0. Örneklou, Per 4,461. Örnfigurer (ornam.) 2,57. (Örnflykt), Arendt Persson på Örnäs 8,28, 136;

— hustru, se (Örnflykt), Barbro.

(Örnflykt), Barbro Stigs-dotter (g. m. Arendt Persson (Örnflykt)) 3,29. Örnghjelm 4,613.

Örnghjelm 8,82, 336. Örslef, af brons A 1,191

•• j 9

Örstigsnäs 4,20. Örsundsån 2,125.

Orter, medeltidsskrift om

2,211.

«•*

Ortofta, se Has.

Örtugar 1,218, 312, 474 O. f., 2,488, A 8,57

— gutniska 1,475, 2,56, 181, 489; — mark 8,466; — värde 2,489

— jfr Halförtugar, Mynt,

ttöckholms-, Vesterås-boörtugar.

Örvar Odd, stenspilar 1,81

Osel 8,212, 263, 275,

321, 329, 4,10 O. f., 16, 39, 112; — danskt 8,332, 4,51; — fredsfördraget i Stettin 8,324; — hertig Magnus'

förläning 8,326; — Kristinas lif-geding 4,355; — ryskt 5,45; — svenskt 4,12, 317; — vapen A 4,393. Ösmo (kyrka), målningar A 2,205, 206, A 2,298, A2,307, A 2,308, A2,309, A 2,310, 312, 498. Össeby (socken), runsten 1,293.

Östana, se Östanå. Ostanbro 5,43.

Östanå (Östana) 2,126, A .5,21, 25.

Östbo (härad) 8,13, 134, 186, 193, 295; — jfr

Finveden.

Östen (kon. i Sverige; .Adils' son) 1,247.

Östen (kon. i Sverige; Harald Hildetands son) 1,250.

Östen (kon. i Sverige;

Urbans son) 2,309. Östensson, Orm, se Orm O. Österbotten 2,128, 138, 413, 8,231, 401, 420 O. f., 4,9; — karta 2,121;

— klubbekriget 8,406 O. f.; — lagmän 8,58; — vapen A 8,374, A 4,27.

Öster-Femebo, runsten 1,327.

Östergarn 4,5. Östergötland 1,248—250, 308, 383, 399, 405, 412, 442, 455, 481 O. f., 2,78, 84, 93, 95, 105, 115 — 118, 143, 260, 280, 315 O. f., 345, 384, 387,

403, 426, 448, 461, 8,25 O. f., 33, 180, 137 O. f., 197, 205, 239, 276, 294,

299, 392, 403, 405, 442, 477, 4,15, 46, 84, 95,

300, 519, 5,26, 245,

329, 6,206, 215, 258;

— befolkning 1,76; — Birger Magnussonsl,439;

— blååttens hemort och gods 2,191, 236; — Bo Jonssons 2,99; — bref från de upproriske i

Småland 8,135;-----

från Gustaf I 8,136; — bronsknapp A 1,128; — dackefejden 8,187 o. f., 193 o. f.; — Erik

Magnussons 2,35; —

eriksgatan 1,462; — folk-ungarnes stamort 1,391;

— frälsemän 8,400; — frälseuppbåd 8,149, 163, 186, 192;—Georg Normans visitationsresor 8,185; — guldrakteater A 1,214, 215, A 1,234;

— Gustaf I:s befrielsekrig 2,474, 8,42, 46,

48;-----hvlning till

höfvidsmau 5,481, 8,47 o. f.; — hammarstads-ättens gods 2,237; — hällristningar A 1,157, 168, A 1,163; — häradsrätter, förläningar 8,317;

— Johan III:s hertig-döme 4,26, 85; — kartor

1,392, 2,120;—kloster 1,379; — knekthåll 4,469;

— lagmän 1,391, 425,

2,11, 24, 33, 98, 189, 223, 240—242,250, 831, 333, 385, 406, 421; — lagsaga 2,115, 8,13, 135;

— Magnus* hertigdöme

8,15, 227; — myntfynd 1,413; — Natt- och dagättens hemort 2,237; — och biskop Kettil 2,332;
 — offerställen 1,347; —
 ordinarier 8,199; —
 runstenar 1,219, 293,
 302 O. f., 314, 327, A 1,857, A 1,358; — räfsättning 2,147; — skära af jern A 1,333; — spanmåls- och
 potatishandel 5,266; — stats-hvälfningen 1772 5,243;
 — stenåldersgrafvar (stenkistor) 1,7 5 o. f.; — torshammare af silfver A 1,348; — vapen A 8,373, A 4,27; — jfr
 Östgötar.

Österhaninge (kyrka, socken) 1,484, 2,466. Österland, se Finland. Österlandet 1,107, 241, 341, 2,57, 5,72, 393;
 — kännedom om brons
 1,84, 99; — mynti, 297;
 — religiösa symboler 1,158; — skrifkonstens hemland 1,216; — språk 6,221; — upptäckt af metallers bruk
 1,102;
 — vagnar 1,117; — jfr Asien, Muhamedaner,
 Orienten.

*•

Osterlånggatan, se Stockholm.

Östermark 1,246. Östernorland, karta 1,393. Österplana kyrkogård, .grafsten A 1,482. Öster-Rekarne 2,103.
 Österrikare 4,396, 3 98, 5,152; — Krakovs intagande 4,387.

Österrike (erkehertigdö-jme) 4,165.

Österrike (kejsardöme)
 2,317,8,359, 4,152, 231, 311, 321, 384—386,
 388, 391, 394, 429, 526, 557, 563, 566, 5,70, 72 O. f., 81, 147, 318. 6,47, 53, 147; — arfländer
 4,154; — — katolska
 reaktionen 8,334;-----
 protestantismen 8,333;
 — erkehertigar 8,355;
 — torsaker 1,101, A
 1,102, A 1,137, 138,
 151; — fred med Turkiet 1739 5,88; — förbund med England, Prens* sen och Ryssland 1815 6,71; — fördrag
 med Frankrike och Sverige 1757 5,148; — hallstatt-fyndet 1,176 o. f.; — heliga alliansen 6,70— 72, 87; —
 katolska ligan 4,160; — koalition mot Napoléon I 6,48;
 — kongressen i Wien 1814 6,64; — krig med
 Danmark 6,175;-----
 med Frankrike 4,422. 5,351; — — med Napoléon I 5,366 o. f.,
 o,8, 44, 49;-----med
 Sardinien 6,172;-----

med Sverige 4,319, 323. 325; — ligan i Augs-burg 1686 4,51; — och Karl X Gustaf 4,374, 379, 381; — och Ryssland 5,336; — och Sverige 4,454, 5,249; — Polens första delning

5,247;-----tronstrider

5,70; — pragmatiska

sanktionen 5,69; — sles-vig-holsteinska upproret 6,146;—svenska skepps-handelsfrågan 18256,88;

— tronföljdskrig 5,146, 149, 257; — vapen A 4,234; — se Anna af

Ö., Cecilia Renata af Ö.,

••

Constantia af O.

Österrike (länderna öster

•* ' • *

om Östersjön), se Östersjöländerna. •• •• Osterrike-Ungarn—Ox ne bjerg.

Österrike-Ungarn, spiralsirater 1,91.

.. * ••

Ostcrsiön, se Östersjön. Östersjöförbund 4,256. Östersjöhamnar 4,605. Ostcrsjöhandel 1,299, 420, 2,322, 435, 8,63, 232, 4,9, 50; — Hollands 2,173, 266, 8,150, 158, 161, 201, 4,458; — Lubecks 8,156,160. 166;

— rysk-holländsk 4,503;

— Kysslands 4,69. Ostcrsjökretsen 4,175. Östersjökusterna, se O-

stersjöländerna. Östersjöländskapen, se Östersjöländerna. Östersjöländerna (Österrike, Östersjökusterna, Östersjöländskapen, Ö-stersjöproviuserna) 1,3, 93 O. f., 227, 238, 249 O. f., 293, 302, 401, 4,4, 8—14, 16, 55, 126,256, 372, 383, 500, 577, 582;

— befolkning 1,4, 10, 116; — bernsten 1,2, 27, 154; — bronskultur 1,89, 101; — Egil Skal-lagrimssons färd 1,305;

— [-fredsunderhandlingarna-] {+fredsunderhandlingar- na+} 1718 4,595; — förbindelse med Sverige

1,255, 278, 309; — generalguvernörer 4,8; — handel 4,9; — hofrätt i Dorpat 4,87; —korståg 1,384; — krig, Gustaf II Adolfs 4,110—130,

187; — — Karl XII:s 4,564—568, 576; —

krigsmakt, tretioåriga kriget 4,603; —• kristendomens utbredande 1,397; — kännedom om jernet 1,173, 176; — lif-egenskap4,130; — missväxt 4,505; — mynt 1,170, 226, 295; —

polska 4,379; —reduktionen 4,484—489; — samfärdsel med hellener 1,153 o. f.; — vikingatåg 1,256, 267, 305; — ärftliga län. 4,86; —jfr Ryssland, Östersjön.

Östersjön (Baltiska haf-vet, Norra oceanen, Sveviska hafvet, Öster-siön) 1,3, 227, 284, 421, 2,2, 9, 122 O. f., 8,13, 50, 62, 66, 356, 456, 4,4 O. f., 20, 35, 61, 63, 66 O. f., 110, 116, 122, 131, 133 O. f., 136, 143—145, 154 O. f., 160, 174, 176, 179 o. f., 187

— 190, 192, 197, 218,

221, ^32 o. f., 235, 229, 374, 681, 386, 389, 396, 438, 455, 538, 556, 5,2 O. f., 26, 37, 43, 54 o. f., 102, 249, 352; — Danmarks höghetsrätt 4,40, 50; — freden i Kjöbenhavn 1660 4,405;

— förbindelse med Ve-sterhafvet 4,418, 607;

— hansans välde 1,469,

8,162 o. f.; — kanal till Mälaren 2,223; — karta 2,120; — kontinentalsystemet 5,369; — kriget 1611—16134,31, 40, 44, 48—51;-----

1632 4,249;-----1643

—16454,313;-----1675

—16794,441;-----1700

—17214,563—566, 568, 592; —nordiska sjuårskriget 8,264—266, 273, 276; — ordensländer

4,112; — Rysslands utestängande 8,332, 4,56, 68 o. f.; — sjöexpeditioner 1854-18556,153;

— sjöröfverier 1,387 o.

f., 471, 2,132 O. f., 138, 246, 268 O. f., 291, 296, 313, 386—388, 436,

8,112; —* slaget i Kjö-gebugt 4,448; — Sveriges gräns 4,6; — traktaten i Bärwalde 4,202;

— Valdemar Atterdags

härfärd 2,66; — jfr

Östersjöländerna.

Östersjöprovinserna, se Östersjöländerna.

Östersjöstäder 2,266 o. f., 8,63, 163; — och Kri-stiern II 8,49 O. f.^ — skeppsfart genom Öresund 8,158; —jfr Han-san.

Östersjövälde, habs-burgskt-katolskt 4,180;

— Rysslands 8,210, 4,563—566; — Sveri-

tes 8,259—263, 322, ,130 O. f., 150, 190, 238, 256, 266, 335, 603,

5,2.

*

Östersund, runsten 1,375; — vapen A 6,195.

Österväg 1,247, 268, 302.

Österåker (kyrka), målningar i trä A 2,358, A

2,359, 498.

Östgoter 1,226. Östgötahamnar 4,187. Östgötalagen 1,411 o. f., 464, 8,451; —jfr Landskapslagar.

Östgötar 1,375 o.f., 2,298, 365; — Engelbrekts befrielsekrig 2,214, 228; — slaget vid Breiten-feld 4,228; —jfr Östergötland.

Östhammar 2,126 O. f.t 407, A 5,20, 25;—Engelbrekts befrielsekrig 2,222; — kartor 1,392, 2,120; — Nils Ragvalds-son8 förläning 2,273; — vapen A 5,20, A 6,195. Östman Gudfastsson

1,375.

Östra bygden, se Grönland.

Östra härad, se Härad. Ostromerska riket, se Riket.

• • •«

Ovid, se Ofvedskloster.

• • -

Ovind Bjarnesson 1,280. Öxnebjerg, slag 1535

8,166.

Rättelser till Sveriges historia, del. 1—5. (Öfriga rättelser i verket, se tryckfelsförteckningar i föregående delar). D. I o. några andra ställen, Fredriksbald (ej Frederikshald). D. II, s. 25, r. 19, Borgesysssel (bättre än Borgsysssel). D. III, s. 227, nyttigbeter (ej rättigheter); — s. 241, slägtafl., Katarina Jagellonika dog d. 16 sept. (ej 16 nov.); Karl IX förmäldes med Maria af Pfalz d. 11 (ej 3) maj och med Kristina af Holstein d. 27 (ej 22) aug.; — s. 245, af b. föreställer Tynnelsö slott, sådant det af bert. Karl uppfördes inemot 1600; — s. 274, r. 19, Köinge (ej Svartrå) socken; — s. 293, riktigt porträtt af Per Brahe följer i kartongbladet i 6:e delen; — s. 332, r. 11, den 10 (ej 5) augusti; — s. 418, r. 13, den 30 (ej 20) oktober; — s. 437, r. 26, Karl IX kallar sig konung i en handling d. 28 sept. 1603 (således före d. 6 mars 1604). D. V, g. 14, träsnittet föreställer Stockholm före slottsbranden 1697; — s. 24, träsnittet framställer Nyköping före 1665; — s. 119, nordstjerneordens Inskrift är nescit occasum (ej occasuit); — s. 274, r. 21, 119 (ej 120); — s. 372, r. 12, van (ej von) Suchtelen; — s. 407, r. 15, 1696 (ej 1796); — s. 449, r. 13 o. 14, novantlk (ej romantik).

Öfversigt af verkets omfång.

Första delen. Sveriges hednatid, samt medeltid, förra

skedet. Intill 1350

Andra delen. Sveriges medeltid, senare skedet. 1350—1521 Tredje delen. Sveriges nydaningstid. 1521—1011

Sjette delen. Sveriges historia under den nyaste

498*) sidor och 537 träsnitt. 518 » » 411 » 486 » i» 282 0 654 0 485 0 430 » 310 0 480 » 0 287 0

*) I sidantalet till bvarje del äro titlar ocb innehållsförteckning inberäknade. Efterord.

I slutet af år 1875 utlofnades första häftet till det verk, som härmed efter sex åra förlopp framträder fullbordadt inför allmänheten.

Detta verk omfattar 3 066 sidor med 2 312 afbildningar i sex delar ollor fyrtio häften, hvilket i medeltal gifver för hvaije häfte (äfvén registret inberäknadt) 76 sidor med 57 afbildningar. Vi erinra om, att vi i första häftets anmälan utlofvat i medeltal för hvaije häfte 72 sidor och 55 träsnitt.

Men med afseonde på tiden för utgifningen ha vi icke kunnat hålla ord.

Anmälan utlofvade nämligen verket färdigt inom två år, så vidt inga svårare hinder skulle möta. Men sådana mötte. Sålunda bortgick en af författarne, docenten Tengberg, plötsligt med döden. Han hade ej skrivit mer än vid pass en tredjedel af femte delen. En annan af medför-fattarne har af ökade akademiska göromål förhindrats att inom önskad tid fullborda sitt åtagna värf. Sjette delens tillämnade författare vardt erbjuden skötseln af ett större bolagstryckeri, hvilken naturligtvis hindrade honom att göra ens något af hvad han förbundit sig till.

Namnen på de sex delarnas författare ses på titelbladen. Namnen på dem, som för Öfrigt bidragit, återfinnas efter hvaije dels källförteckning.

För anskaffandet af afbildningar har förläggaren icke spart möda, ej heller kostnad. Mångenstädes i Sverige och Finland och för Öfrigt till en del i utlandet hafva fotografer och tecknare blifvit anlitade. Deijemte hafva åtskilliga artister gjort resor för att med penna och- ljusbilder lemna stoff till träsnitten i verket.

Sålunda har tecknaren vid statens historiska museum, artisten C. F. Lindberg enkom gjort resor till Gripsholm, Skokloster, Karlberg, Drottningholm, Upsala, Gamla Upsala och Sigtuna och, samtidigt med uppdrag från vitterhets-, historie- och antiqvitetsakademien, till Östergötland (Vadstena, Linköping, Alvastra m. fl.), Vestmanland, Gotland, Öland (Borgholm) och Småland. Inom Stockholm har ett rikt material erhållits i riksbibliotekets samlingar af gravyrer, i statens historiska museum, lifrubtkammaren, Biddarholmskyrkan och

Storkyrkan. Enskilda porträtt äro funna i rådhuset, kommerskollegiet, riksarkivet, kammarkollegiet (riksregalierna), statskontoret och flerstädes.

Artisten O. Sörling har företagit resor i Östergötland (Linköping, Vadstena och Alvastra), Upland och Skåne (Malmö, Burlöf, Lund, Ystad, Löderup, Vallby, Vä, Kristianstad, Åhus, Ifö m. fl. ställen), till Gripsholm, Örebro, Upsala och Strengnäs.

Artisten R. Haglund har tid efter annan gjort resor till enstaka ställen. Vi nämna Mora stenar, Läby vad, Englsbrektsbolmen, Vesterås, Romfartuna, Brunbäcks fäja, Strengnäs.

Fotografen Pettersson i Lund har tagit fotografier från Lund och Dalby.

Utom ofvan uppgifna artister må nämnas C. Larsson och F. Weiss, hvilka retuscherat och tecknat, den senare hufvudsakligast porträtt

De träsnidare, som utfört de flesta afbildningarna, äro O. F. Dahlbäck, J. Engberg, I. Falander, E. Hansen, R. Lindgren, W. Meyer, dansken H. P. Hansen och den numera aflidne C. L. Sandberg, till börden svensk, men bosatt i Danmark, m. fl.

Vidare må nämnas, att, utom doktor Montelius, som ansvarar för afbildningarna i första delen, riksantikvarien H. Hildebrand granskat Öfriga original, retuscher och träsnitt i arbetet Porträtten och en del andra afbildningar från den nyare tiden äro dock granskade af amanuensen

C. Eichhorn.

De flesta slägtaflor hafva före tryckningen blifvit genomsedda af riksmarskalken, greve

G. A. Sparre.

Registrets utarbetande har kräft mycken id. Genom sin fullständighet i uppslag och hänvisningar samt genom sina "Tuppsammanställningar" bör det i hög grad underlätta sökandet i arbetet.

Till sist må nämnas, att rättstafningen äfvensom namnskrifningen är följdriktigt hållen genom hela verket.

Stockholm, 1881, december 15.

Hjalmar Lännsröm.

Digitaliserad av Projekt Runeberg och publicerad på <http://runeberg.org/stsh6/>.

Konverterad till .pdf, .epub, .mobi och .txt av Arkivkopia och publicerad på <https://arkivkopia.se/sak/runeberg-stsh6>.

Filen skapad 2018-12-17 11:31:32.982222